

Acest volum este dedicat duhovnicului David Roșca de la Mănăstirea Putna, județul Suceava, cel care, prin blândețea și bunătatea sa, a format și zidit sufletește mulți monahi, monahii și mireni, împlinind adevărata menire a așezămintelor mănăstirești.

Aducem calde mulțumiri celor care au susținut financiar documentarea, redactarea și tipărirea volumului de față:

Familia Corneliu și Natașa Paraschivescu din București,

Familia Leopold și Altanca Biesiadovschi din Rădăuți,

Familia Dan și Anda-Ecaterina Popescu din București,

Familia Marian și Anca Tudorache din București,

Familia Călin și Ioana Niculescu din București,

Frații Lucian și George Neacșu din Focșani

IEROM. MARCU PETCU

NICOLAE LIHĂNCEANU

PR. ADRIAN PINTILIE

RAMONA-ANCA CREȚU

**PAGINI
DIN ISTORIA MONAHISMULUI ORTODOX
ÎN REVISTELE TEOLOGICE DIN ROMÂNIA**

AȘEZĂMINTE MONAHALE

Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului PIMEN,
Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților

**EDITURA BIBLIOTECHII NAȚIONALE A ROMÂNIEI
EDITURA MITROPOLIT IACOV PUTNEANU**

2011

Reviste utilizate la alcătuirea acestei lucrări:

Biserica Ortodoxă Română (1881-1989); *Mitropolia Moldovei și Sucevei/ Teologie și Viață* (1925-2007); *Mitropolia Ardealului/ Revista Teologică* (1956-2007); *Mitropolia Olteniei* (1950-2007); *Mitropolia Banatului/Altarul Banatului* (1947-2007); *Glasul Bisericii* (1945-2007); *Studii Teologice* (1949-2007); *Ortodoxia* (1949-2007); *Amvonul*, București (1891-1893); *Apostolul*, București (1900-1901 și 1924-1943); *Biserica și Școala*, Galați (1889-1897); *Buletinul Eparhiei Argeșului*, Argeș (după 1926); *Buletinul Eparhiei Hușilor*, Huși (1924-1934); *Calea Vieții*, Curtea de Argeș (1904-1912); *Candela*, Cernăuți, (1882-1914; 1923-1946); *Consolatorul*, București (1879-1880; 1898-1904); *Cronica Hușilor*, Huși (din 1934); *Cronica Romanului*, Roman (după 1924); *Cuvântul Adevărului*, Rm. Vâlcea (1902-1909); *Fântâna Darurilor*, București (după 1923); *Îngerul*, Buzău (1925-1940); *Menirea Preotului*, Rm. Vâlcea (1890-1898); *Păstorul Ortodox*, Pitești (1904-1912; după 1923); *Păstorul Tutovei*, Bârlad (după 1923); *Revista Ortodoxă*, București (1912-1916); *Revista Societății clerului argeșean „Frăția”*, Pitești (1900-1904); *Revista Teologică*, Iași (1883-1887); *Școala și Biserica*, București (1898-1914); *Viața Ilustrată*, Sibiu și Cluj (1934-1940); *Viața Monahală*, Iași-Cetățuia (din 1933); *Viitorul, revistă bisericească și didactică*, Iași (1898-1904); București (1904-1916); *Vocea Bisericii*, București (1894-1896); *Revista de Istorie Bisericească*, București (1943).

Referent științific:

Teologie – Lector Dr. Ionuț-Alexandru Tudorie de la Facultatea de Teologie din București

Istorie – Cercet. Dr. Oana Mădălina Popescu din cadrul Institutului „Nicolae Iorga” din București

Colaboratori:

Conf. Dr. Elena Târșiman, Director General al Bibliotecii Naționale a României

Arhim. Policarp Chițulescu, Director a Bibliotecii Sfântului Sinod

Ion-Dragoș Vlădescu, Secretar General, Editurile Patriarhiei Române

Ierod. Paulin Ilucă, Mh. Atanasie Avram de la Mănăstirea Putna, județul Suceava

Bibliografii Gabriela Dumitrescu, Alexie-Marian și Nicoleta Emandache de la Biblioteca Academiei Române

Prof. Cristina Vițega, Prof. Iulia-Cătălina Rei, Prof. Rodica Onciu, Prof. Maria Bălței,

Prof. Viruța Irimescu din orașul Rădăuți, județul Suceava

Prof. Elena Andriescu din comuna Putna, județul Suceava

Tehnoredactare și Coperta: Mh. Iachint Sabău de la Mănăstirea Putna, județul Suceava

Ing. Violeta Negrea din București

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Pagini din istoria monahismului ortodox în revistele teologice din

România / ierom. Marcu Petcu, Nicolae Lihănceanu, pr. Adrian Pintilie,

Ramona-Anca Crețu ; tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului

Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților. - București : Editura

Bibliotecii Naționale a României ; Putna : Mitropolit Iacov Putneanul,

2011

3 vol.

ISBN 978-973-8366-20-6

Vol. 2. : Așezăminte monahale. - 2011. - ISBN 978-973-8366-22-0 ; ISBN 978-606-92292-6-2

I. Marcu Petcu, ieromonah

II. Lihănceanu, Nicolae

III. Pintilie, Adrian

IV. Crețu, Ramona-Anca

271(498)

Volumul este disponibil în format electronic pe:

<http://www.centrulstefancelmare.ro/ro/publicatii/#fimo-2>

<http://www.bibnat.ro/dyn-doc/publicatii/pagini%20din%20istoria%20monahismului%20ortodox.pdf>

CUVÂNT ÎNAINTE

Vocația pentru viața monahală în țara noastră, în Biserica noastră strămoșească este bine cunoscută de foarte multă lume din afara hotarelor ei. Trăirea vieții monahale a fost de-a lungul veacurilor pe pământul țării noastre nu numai în locuri retrase, în munți, dealuri sau câmpii ci, și în centrele eparhiale, slujind cu prioritate la bisericile lor catedrale.

Urmând pilda voievozilor sau a oamenilor de frunte ai țării, credincioșii noștri au inițiat, cu binecuvântarea chiriarhului eparhiei, zidiri de biserici și mănăstiri, zidiri la care au participat din plin nu numai la ridicarea, ci și la înzestrarea lor cu orice posibilități economice. Mai mult au participat și participă și astăzi la slujbele din aceste mănăstiri și schituri fără să părăsească bisericile lor parohiale. Cu totul deosebit este faptul că acești credincioși nu sunt cu nimic mai prejos față de viețuitorii mănăstirilor noastre în privința nevoițelor duhovnicești ținând zile întregi de ajunare în perioada Postului Mare, participând la toate slujbele, încât nu se deosebesc cu nimic de viețuitorii nevoitori ai mănăstirilor; și tot acești „călugări în civil” participă, ajutând la treburile gospodărești ale mănăstirilor.

Râvna după desăvârșire a dat naștere la zidirea atâtor mănăstiri și schituri pe pământul țării noastre, așa cum înțelegem din paginile acestei valoroase lucrări de zidire sufletească.

Ceea ce caracterizează pe credincioșii pământului strămoșesc, fiii Bisericii noastre, este dreapta socoteală, cumpănirea lucrurilor. Ei se mistuie de râvna pentru nevoițele duhovnicești, dar nu uită de râvna muncii din gospodăriile lor, din viața lor de familie în sânul căreia cultivă cumpătarea, acrvia în tot ceea ce fac, împletind lucrarea Martei cu cea a Mariei, dând întâietate lucrării Mariei prin frecventarea deasă a mănăstirilor și prin dorința fierbinte de a umple tot cuprinsul țării cu mănăstiri și schituri.

În ciuda încercărilor crizei de ordin duhovnicesc și economic, vocația pentru viața mănăstirească stăpânește încă multe suflete tinere.

Tradițiile și rânduielile vieții de mănăstire, dacă vor fi respectate, străduindu-se în dragostea de muncă și cu brațele pentru câștigarea pâinii cea de toate zilele și în dragostea pentru rugăciunile, pravila din biserică și chilie și, nu în ultimul rând, ajutorarea „fraților prea mici ai Mântuitorului nostru Iisus Hristos”, fără a părăsi mănăstirea, sfintele noastre mănăstiri și schituri vor rămâne mai departe vetre de zidire sufletească atât pentru cinul monahal, cât și pentru obștea cea mare a dreptcredincioșilor creștini, călugări cu sufletul și râvna spre nevoințele duhovnicești și vrednici creștini, viețuitori și călători în corabia sfântă a Bisericii cu care navighează pe marea cea învolburată a veacului nostru marcat de himera globalizării, o sită în care se cerne și se alege neghina de grâu, adevărații creștini de lupii îmbrăcați în piei de oaie.

Lucrul cel mai îmbucurător cu privire la viața monahilor din mănăstirile noastre îl constituie atelierile în care se pictează sau se brodează sfinte icoane.

Monahii cărturari, oameni de studii sau traducători din operele Sfinților Părinți conferă mănăstirilor și schiturilor noastre statutul de vetre de lumină, de cultură, de artă, pe scurt, de înălțare și zidire sufletească.

Dumnezeu să răsplătească pe alcătuitoarii și ostenitorii acestei cărți cu bucuria mântuirii!

† P I M E N

Pimen

ARHIEPISCOP AL SUCEVEI ȘI RĂDĂUȚILOR

PREFAȚĂ

Cel de-al doilea volum al colecției dedicată istoriei monahismului ortodoxă reflectată în revistele bisericești centrale și locale din România acoperă o arie tematică extrem de largă. Astfel, de la prezentarea acelor texte care se referă în general la istoria bisericească a României și la monahismul românesc, autorii au trecut la identificarea tuturor studiilor și articolelor care se referă la mitropoliile și episcopiiile existente la un moment dat în împărțirea administrativ bisericească a Bisericii Ortodoxe din România, dar mai ales la schiturile și mănăstirile din spațiul românesc, incluzând aici și Basarabia sau Bucovina de Nord. De asemenea, o secțiune specială este dedicată catedralelor episcopale și mitropolitane, care sunt prezentate într-un capitol distinct.

Dincolo de volumul enorm de muncă al celor patru ostenitori trebuie subliniat faptul că împărțirea și aranjarea materialului informativ s-a realizat într-o manieră logică și coerentă. Tiparul de redactare este unul care depășește într-o manieră semnificativă toate instrumentele de lucru din această arie tematică publicate până în prezent: dacă ghidurile bibliografice dedicate revistelor bisericești se limitau la o împărțire tematică (mai mult sau mai puțin complexă) și la transmiterea titlului studiului și a locului unde acesta poate fi aflat, de această dată, venind în întâmpinarea cercetătorilor este oferit un mic rezumat al textului publicat. În funcție de densitatea informațiilor rezumatul variază de la câteva rânduri până la o pagină, fapt care poate lămurii cercetătorul dacă este absolut necesar să ajungă la respectiva indicație bibliografică. De asemenea, varietatea revistelor care au fost cercetate pentru alcătuirea acestei lucrări este semnificativă. În mod obișnuit există instrumente de lucru pentru fiecare dintre reviste bisericești centrale, iar în unele cazuri și pentru periodicele locale de specialitate, însă de această dată parcurgerea *Cronicii Hușilor* și *Cronicii Romanului* era absolut obligatorie. Astfel, materialul prezentat în acest volum acoperă întreaga bibliografie dedicată acestor teme de cercetare încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și până în prezent.

Din momentul publicării acestui volum și a întregii colecții, orice cercetător va fi obligat să îl folosească drept prim mijloc de informare. Pe lângă monografiile publicate în volum și dedicate unui schit sau unei mănăstiri, apelul la bogăția informațională cuprinsă în studiile și articolele semnalate în paginile acestui instrument de lucru devine obligatorie. În special pentru cercetătorii proveniți din spațiul laic și care cunoșteau într-o măsură redusă potențialul colecțiilor periodicele bisericești din România acest volum va deveni un reper menit să completeze informațiile culese din colecții de documente precum *Documenta RomaniaeHistorica*.

Mulțumim tuturor celor patru iubitori ai cărții care s-au ostenit să ne faciliteze accesul la o informație de primă mână și necesară în abordarea oricărei teme dedicată istoriei schiturilor, mănăstirilor și catedralelor episcopale și mitropolitane din România! Dumnezeu să le călăuzească pașii fie că au ales sau vor alege viața monahală despre care au ales să scrie în această operă necesară în literatura românească de specialitate.

București, 10 octombrie 2011

I.-A. T.

I. STUDII, ARTICOLE ȘI DOCUMENTE CU CARACTER GENERAL DESPRE ISTORIA BISERICESCĂ A ÎNTREGII ȚĂRI

***, „Sinodal care cuprinde Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române și relațiile ei cu Patriarhia de Constantinopol”, în: *BORom* VI (1881-1882), 12, p. 738-757.

Actul este formulat ca un răspuns al Sfântului Sinod la epistola lui Ioachim, patriarhul de Constantinopol, către mitropolitul primat Calinic Miclescu, prin care sunt arătate argumentele autocefaliei Bisericii României – argumente istorice și cano-nice. În legătură cu sfințirea Marelui Mir, de asemenea, sunt aduse temeuri canonice și dogmatice care conchid că orice biserică autocefală poate sfinți Sfântul și Marele Mir.

***, „Acte privitoare la Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române”, în: *BORom* IX (1885-1886), 5, p. 333-354. Cu text în greacă. Semnăturile consemnate sunt prezentate în facsimil.

Articolul cuprinde: mesajul regal pentru deschiderea ședinței Sfântului Sinod din primăvara anului 1885, scrisoarea ministrului Cultelor și al Instrucțiunii Publice către patriarhul ecumenic Ioachim IV, scrisoarea mitropolitului primat al României Calinic către patriarhul ecumenic Ioachim IV, scrisoarea Sanctității Sale patriarhul ecumenic Ioachim IV către ministrul Cultelor și al Instrucțiunii Publice, scrisoarea patriarhului ecumenic Ioachim IV către mitropolitul primat al României Calinic, to-mosul autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. Tomosul este semnat de: patriarhul Constantinopolului Ioachim IV, Calinic al Halchedonului, Nicodim al Cizicului, Neofit al Adrianopolei, Sofronie al Amasiei, Procopie al Melanicului, Ignatie al Litiției și a.

***, „Acte privitoare la Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române”, în: *BORom* IX (1885-1886), 8, p. 553-557.

În articol sunt cuprinse: epistola Î.P.S. mitropolit primat al României și președinte al Sfântului Sinod, în care îi mulțumește patriarhului ecumenic Ioachim IV pentru recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, enciclica patriarhului ecumenic către Patriarhiile Ierusalimului, Alexandriei, către arhiepiscopul Ciprului, Sinoadele Rusiei, Greciei și Serbiei și către Arhiepiscopia Carlovițului și epistola mitropolitului primat al României și președinte al Sfântului Sinod către bisericile ortodoxe prin care li se face cunoscută recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române de către patriarhul ecumenic.

***, „Acte privitoare la Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române”, în: *BORom* IX (1885-1886), 12, p. 920-933. Cu text în limbile sârbă, rusă și greacă.

Articolul cuprinde mesajele de felicitare primite de Biserica Ortodoxă Română pentru obținerea recunoașterii autocefaliei sale. Aceste mesaje sunt venite din partea: Patriarhiei de Ierusalim, Mitropoliei Serbiei, Sinodului Greciei, Arhiepiscopiei Ciprului, Sinodul Rusiei.

***, „Acte privitoare la Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române”, în: *BORom X* (1886-1887), 2, p. 82-83. Cu text în limba sârbă.

În articol este redat mesajul arhiepiscopului Gherman al Carlovițului către mitropolitul primat Calinic, prin care acesta felicită Biserica Ortodoxă Română pentru obținerea recunoașterii autocefaliei.

***, „Starea cultului în județe. „Despre expunerea făcută în Comitetul Permanent înaintea Consiliilor Județene la 15 octombrie 1885”, în: *BORom X* (1886-1887), 6, p. 431-454.

Este prezentată starea cultului în fiecare județ și anume: numărul de biserici, numărul și starea materială a preoților, numărul cântăreților bisericești, al diaconilor, al paraclisierilor, numărul bisericilor vacante și date despre întreținerea personalului bisericesc. Este prezentată starea cultului în județele: Brăila, Buzău, Bacău, Dolj, Drohoi, Falciu, Ialomița, Iași, Ilfov, Mehedinți, Olt, Prahova, Romanați, Tulcea, Tutova, Vâlcea, Vlașca, Covorlui, Gorj, Putna, Teleorman și județul Muscel – în acest județ sunt cinci mănăstiri întreținute de stat și schiturile: Ciocan (schit în care viețuiesc opt monahi) și Nămăiești (schit în care viețuiesc 17 monahi); județul Râmnicul Sărat – care are și cinci schituri dintre care trei sunt de călugări și anume: Poiana Mărului, Dălhăuți, Vărzărești și două de călugărițe și anume: Rogoz și Cotești; județul Vaslui - în care bisericile de la Fâstâci, Lipovăț, Dubrovăț și Rafaila sunt întreținute de stat ca foste schituri în vechime; județul Neamț - care are nouă mănăstiri și nouă schituri pentru călugări și trei mănăstiri și patru schituri pentru călugărițe, toate întreținute de stat.

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria bisericească și națională a românilor”, în: *BORom XII* (1888-1889), 2, p. 116-133.

În articol este prezentat un extras din cartea „Acta Patriarhatus Constantinopolitani”, scriere publicată de Fr. Miklosich și Ios. Müller. Autorul menționează că în acest extras întâlnim: date care vorbesc despre faptul că noi românii am avut o ierarhie mult mai veche decât cea consemnată de cronicarii noștri, date care arată că în secolele XII, XIII, XIV existau români în spațiile în care s-au format apoi Țara Românească și Moldova și date despre mitropolitul Ungrovlahiei Iachint și Ieremia al Mavro-Vlahiei (ambii au păstorit în secolul al XIV-lea).

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria bisericească și națională a românilor”, în: *BORom XII* (1888-1889), 3, p. 192-202.

Este redat un extras din cartea „Acta Patriarhatus Constantinopolitani”, scriere publicată de Fr. Miklosich și Ios. Müller. Sunt prezentate date despre raporturile Patriarhiei ecumenice și Biserica din Moldova de la sfârșitul secolului al XIV-lea și

mai ales demonstrează insistența cu care patriarhul ecumenic dorea ca la conducerea Mitropoliei din Moldova să fie Ieremia (acesta fusese alungat din acest scaun).

Erbiceanu, Constantin, „Material pentru istoria universală bisericească și laică a românilor. Extras din istoria bisericească a lui Sergiu Macreu, publicată de eruditul C. N. Satha în Biblioteca sa intitulată: Evul Mediu vol. III” în: *BORom* XIII (1889-1890), 2, p. 65-73.

Din aceste extrase aflăm următoarele: domnul Alexandru Mavrocordat, după moartea mitropolitului Gavriil al Moldovei și după ce i-a luat răposatului și familiei sale averea, l-a mutat în scaunul mitropolitan, fără ecdosul patriarhal, pe Leon, episcopul de Roman; mai aflăm și despre amestecul aceluiași domnitor în afacerile Patriarhiei ecumenice; despre caterisirea mitropolitului Gavriil; despre faptul că numirea lui Dositei al Buzăului în scaunul Mitropoliei din București s-a făcut după ce patriarhul a primit o importantă sumă de bani și despre faptul că Grigorie Ghica, cel care a domnit și în Moldova și în Țara Românească, a fost ucis în 1776.

Erbiceanu, C., „Studii istorico-canonice asupra existenței ierarhiei bisericii române, între secolele IX-XIV”, în: *BORom* XVII (1893-1894), 7, p. 536-557. Cu texte în limba greacă.

Autorul dovedește vechimea ierarhiei bisericii române sprijinindu-se pe diferite izvoare: informațiile istoricului Dimitrie Fillipid, ale patriarhului Ierusalimului Hrisant Notara, din documente ale Academiei Române, din colecțiile Hurmuzaki, *Acta Patriarhatus Constantinopolitani* și *Acta et Diplomata Monasterion et Ecclesiarum Orientis*. Autorul oferă și câteva nume de ierarhi care au păstorit în actualul teritoriu al țării noastre.

M., P., „Teză de Licență M. Popescu”, în: *BORom* XXII (1898-1899), 6, p. 566-579. Recenzie.

Recenzie. Teza poartă titlul „Încercări asupra originii administrației în Biserica creștină în secolele primare” și este structurată pe 11 capitole intitulate astfel: „Dreptul îndătinat în Biserica creștină”; „Originea și dezvoltarea puterii administrative spirituale în Biserică în secolele primare”; „Eparhiile locale în biserică antică”; „Despre întâietatea unor episcopi”; „Originea numirii mitropoliților, arhiepiscopilor și exarhilor”; „Instituirea patriarhatului”; „Întinderea circumscripțiilor antice patriarhale și drepturile patriarhilor”; „Episcopii neatârnați, horepiscopii, arhipresbiterii și arhidiaconii”; „În secolele primare țările locuite de noi români de astăzi în circumscripția cărui dintre patriarhi cădeau: al Romei sau al Constantinopolului?”; „Originea și dezvoltarea puterii spirituale în România”; „Administrația bisericească la români în secolele XVII-XVIII”; „Privire generală asupra administrației bisericești la români după legea organică de la 1872 și legea clerului mirean de la 1893”; „Administrația bisericească la catolici și protestanți”.

C., E., „Vechile privilegii ale Bisericii române în secolele trecute”, în: *BORom* XXII (1898-1899), 8, p. 721-736.

În articol este prezentat un hrisov din a doua domnie a lui Mihail Racoviță. Se enumeră canoanele bisericești și comentariile la acestea după Zonara, Balsamon și Aristen, prin care se dovedește că acestea trebuie respectate la fel ca și legile civile, după modelul utilizat în Imperiul Bizantin. Niciun cleric nu se poate sustrage de sub autoritatea canoanelor și nici de sub autoritatea Bisericii din țară.

Din hrisov aflăm că au fost anumite cauze care au determinat diminuarea prerogativelor și a privilegiilor bisericii și anume: răzmerițe, răscoale, intrigi și, mai ales, predominarea elementului străin în biserică în special în perioada fanarioților. O altă cauză a fost închinarea de mănăstiri la diferite locuri din Orient, Muntele Athos, Ierusalim. Încet acele mănăstiri sau patriarhate către care au fost închinare mănăstirile românești, au pus stăpânire pe mănăstirile noastre, sustrăgându-le de sub jurisdicția canonică a mitropoliților și episcopilor țării. Pe multe dintre ele le-au declarat stavropighii, fapt ce a determinat o serie de abuzuri. Egumenii erau puși din afară, iar aceștia nu ascultau de episcopul sau mitropolitul țării, exploatând mănăstirile numai în folosul locurilor la care acestea erau închinare. În hrisov, domnul arată că nu s-a ținut cont de dorințele ctitorilor de mănăstiri.

Acest document este și un tratat de drept bisericesc care amintește despre locul pe care trebuie să-l ocupe într-un stat canoanele și legislațiile bisericești.

M., P., „Dare de seamă”, în: *BORom* XXIII (1899-1900), 3, p. 339-343. Recenzie.

Articolul conține recenzia la lucrarea de licență a lui G. M. Ionescu intitulată „Istoricul închinării mănăstirilor românești și abuzurile călugărilor străini”, în cinci capitole intitulate astfel: „Cauzele care au determinat venirea clerului din Orientul Ortodox în țările noastre după milă”; „Patriarhii și mitropoliții greci în țările române”; „Călugării greci în Principatele Române”; „Abuzurile clerului grec”; „Secularizarea averilor mănăstirești.”

De menționat este și faptul că în capitolul al doilea găsim amănunte despre condițiile în care se închinau mănăstirile. Aceste stipulații erau opt la număr: 1. Pomenirea donatorilor și a ctitorilor și săvârșirea pomenilor 2. Ajutorarea rudelor lor. 3. Întreținerea bisericii și a odoarelor ei. 4. Măritarea de fete. 5. Facerea de ospete. 6. Facere de spitale. 7. Facerea și întreținerea ospiciilor pentru bătrâni. 8. Trimiterea prisosului din venituri la mănăstirile din Europa, Africa, Asia.

***, „Cronica bisericească. O publicație în limba românească”, în: *BORom* XXIII (1899-1900), 6, p. 587-590. Recenzie.

Este vorba despre lucrarea lui G.M. Ionescu intitulată „Influența culturii grecești în Muntenia și Moldova cu privire la biserică, școală și societate (1359-1873)”. Lucrarea are opt capitole intitulate astfel: „Primele începuturi de influență culturală grecească până la grecizarea bisericii românești în elementele ei superioare” – în acest capitol, printre altele, găsim și amănunte despre primii mitropoliți; „Apelul ortodoxiei la români și grecizarea bisericii românești (1739) – în acest capitol, printre altele, găsim amănunte și despre: începutul închinării mănăstirilor; mitropoliții, episcopii și călugării greci; istoricul închinării mănăstirilor; scopul închinării mănăs-

tirilor, cauzele care i-au determinat pe români să închine mănăstirile, condițiile cu care românii au închinat mănăstirile, introducerea limbii române în biserică; „Grecizarea societății înalte românești”; „Cultura greacă în imperiul Otoman și înființarea Academii grecești din Iași și București”; „Academiile din Iași și București” – în acest capitol, printre altele, găsim și amănunte despre: istoricul Academiei din Iași de la Vasile Lupu până la reorganizarea ei de Gr. Ghica (1744-1765), istoricul Academiei din București de la Șerban Cantacuzino până la Nicolae Mavrocordat; „Revoluția de la 1821” – în acest capitol sunt și amănunte despre alungarea călugărilor greci de prin mănăstiri și școli, călugării greci și mănăstirile închinat după Revoluția de la 1821; „Moravurile grecești în Principatele Române”; „Sfârșitul influenței grecești în România” – în acest capitol găsim și un tabel cu numărul mănăstirilor, metoacelor și moșiilor închinat la Patriarhiile din Orient.

Stănescu, B., „Din istoria Bisericii române”, în: *Școala și Biserica V* (1902), 2, p. 34-37.

Articolul prezintă informații despre alegerea mitropoliților, episcopilor și arhierilor titulari. Atât în Moldova cât și în Muntenia, alegerea se făcea de Obșteasca Adunare și se întârea de Domn, acesta la rândul său înștiința Patriarhia, iar patriarhul printr-un ecdosis recunoștea pe cel ales. Se exemplifică cu momentul când Sofronie Miclescu a fost ales episcop de Huși, cel care a convocat Adunarea fiind domnul Ioan Sandu Sturza. Articolul detaliază în întregime procesul alegerii, precum și protocolul de investire în funcție.

Stănescu, B., „Din istoria Bisericii Române”, în: *Școala și Biserica V* (1902), 4, p. 66-69.

Informația din acest articol o continuă pe cea din *Școala și Biserica V* (1902), 2, p. 34-37.

Aici sunt prezentate date despre administrarea Bisericii care depindea de prelații Bisericii (în frunte cu mitropolitul), de Domn și de Divan, atât în Muntenia cât și în Moldova. Fără a forma o autoritate colectivă bisericească, prelații puteau să se unească în vederile lor și în comun să ceară domnului același lucru. Egumenii, arhimandriții și arhierii titulari erau judecați de Domnie după ce episcopul respectiv îl înștiința pe mitropolit iar acesta pe domn. Toate acestea se făceau numai cu motive bine întemeiate. Articolul conține diferite exemple.

Stănescu, B., „Din istoria Bisericii Române”, în: *Școala și Biserica V* (1902), 5, p. 83-86.

În acest articol se prezintă puterea pe care o avea în vechime Biserica în justiție, contribuind astfel la menținerea și îmbunătățirea bunelor moravuri în Principate. „Cartea de blestem” pe care o cereau judecătorii civili era ultima probă, dacă greșeau sau nu. Autorul afirmă că: „de s-ar fi păstrat în unele chestiuni vechiul calapod refăcut în spiritul timpului de astăzi, pòte că în prezent justiția ar contribui mai mult la edificarea noastră morală și socială”.

Stănescu, B., „Din istoria Bisericii Române”, în: *Școala și Biserica V* (1902), 6, p. 82-86.

Articolul prezintă atât lăcașurile monahale românești închinată ce depindeau de mănăstirile și schiturile din Orient, cât și cele neînchinată. Testamentele pe care le făceau donatorii prevedeau ca mănăstirile și acareturile de pe moșiile lor să fie ținute în bună stare, din avutul lor să se mărite fetele sărace, să se dea ajutor celor lipsiți, infirmi, călătorilor și numai de va prisosi ceva în afara acestor binefaceri, să se trimită ca ajutor locurilor sfinte. Egumenii greci căutau să distrugă aceste testamente, cele mai multe acte de felul acesta au fost arse, precum a făcut și Nectarie, ultimul mitropolit grec. În această stare se aflau mănăstirile din secolul al XV-lea, până după 1822.

După Revoluția lui Tudor Vladimirescu, numindu-se în Principate domni pă-mânteni, aceștia au căutat a curăța sfintele lăcașe de cult de „cangrena grecească”. Astfel, au fost dați afară toți preoții greci și au fost înlocuiți cu cei români. Mai toate mănăstirile neînchinată aveau epitropi și primeau de la domnii fanarioți hrisoave și reînnoiri de hrisoave pentru diferite privilegii (articolul conține exemple de astfel de hrisoave), iar cele închinată aveau ctitori. În secolul al XIX-lea, în timpul domniei lui Alexandru Moruzi, egumenii se numeau la mănăstiri neînchinată, de către domn, la recomandarea episcopului sau a mitropolitului. Mai târziu, această recomandare devenise pentru domn dispensabilă. De exemplu, pe 14 februarie 1803, domnul rânduiește egumen la Mănăstirea Cășcioara din Vlașca pe arhimandritul Macarie, fără să amintească de recomandarea mitropolitului. Când acesta din urmă dorea să schimbe un egumen, el trebuia însă să se adreseze domnului printr-o anafora. Se dă exemplul mitropolitului Dositei, care cere să se înlocuiască egumenul de la Strehaia cu un favorit al său, însă cererea i-a fost refuzată.

Stănescu, B., „Din istoria Bisericii Române”, în: *Școala și Biserica V* (1902), 7, p. 100-103.

Din acest articol deducem că ecleziarhul bisericii curților domnești se alegea de mitropolit și marele logofăt din Țara de Sus, iar domnul întărea prin cartea domnească această lege. Sunt prezentate și alte dispoziții ce vizau legăturile dintre domni și reprezentanții bisericii, dările făcute către mănăstiri, cu exemple. În Regulamentul Organic, datorită intervenției mitropolitului Grigorie, se prevedea numirea Comisiunii compusă din mitropolit, logofătul treburilor bisericești, patru boieri, cei mai însemnați și patru reprezentanți ai Locurilor Sfinte, care să se ocupe cu administrarea averilor de la mănăstirile închinată

Stănescu, B., „Din istoria Bisericii Române”, în: *Școala și Biserica V* (1902), 9, p. 130-132.

Este prezentată starea clerului din secolul al XIX-lea, care nu era deloc una bună. În ambele Principate acesta era ignorat și sărac, nu avea școli pentru a se instrui, în ambele Principate. Domnul ordonă mitropolitului ca, împreună cu ceilalți episcopi, să se adune la Mitropolie și să ia cele mai severe măsuri, după care el va întări decizia pentru a distruge orice abuz referitor la hirotonii. Sunt surprinse diferite aspecte negative ale păstoririi clerului.

Stănescu, B., „Din istoria Bisericii Române”, în: *Școala și Biserica V* (1902), 10, p. 148-149.

Sunt continuate informațiile despre cler. Se prezintă taxele date de cler către Mitropolie și eparhie. În Muntenia, mitropolitul Grigorie desființează aceste dări pentru Sf. Mir, rămânând să plătească Mitropolia pentru aducerea lui. Pentru a micșora numărul preoților, Grigorie intervine la Patriarhie, care îi interzice episcopului de la Vidin de a mai hirotoni preoții pentru Țara Românească.

Stănescu, B., „Din istoria Bisericii Române”, în: *Școala și Biserica V* (1902), 11, p. 161-163.

În acest articol se prezintă reorganizarea Bisericii sub Regulamentul Organic. Pentru elaborarea acestuia s-au fondat două comisii, una pentru Muntenia și alta pentru Moldova, ambele sub prezidența consilierului de Stat, Miniățki. Prin acest Regulament se recunoaște mitropoliților și episcopilor dreptul de a fi membrii direcți în Adunarea Obștească și de asemenea sunt stabilite reguli și taxe. Sunt redată amănunțit aceste prevederi.

Stănescu, B., „Din istoria Bisericii Române”, în: *Școala și Biserica VI* (1902), 12, p. 178-179.

Articolul continuă informațiile despre prevederile Regulamentului Organic. Se prezintă o reorganizare în biserica românească, cum ar fi: înființarea la Mitropolie a unei case centrale unde se va aduna tot prisosul mănăstirilor, sumele fiind folosite la cele trebuincioase; preoții care se amestecă în lucrurile care nu-i privesc, sau mirenii care necinstesc biserica, se pedepsesc cu închisoare; la mănăstirile Snagov și Mărgineni și la schiturile Bătesci și Ostrovul se vor face închisori. Așadar Regulamentul dă Principatelor „o situație canonică”, înlăturând orice acțiune a Bisericii în afacerile lumești și mărginindu-i activitatea și puterea numai în problemele spirituale.

Stănescu, B., „Din istoria Bisericii Române. Școalele bisericesti”, în: *Școala și Biserica VI* (1903), 1, p. 3-5.

Sunt prezentate informații despre înființarea și funcționarea unor școli bisericesti. Învățământul superior în ambele Principate era grecesc și foarte rar întâlneai un profesor de română. Clerul, atât în Muntenia, cât și în Moldova era însărcinat cu plata profesorilor și întreținerea școlilor. În Academia din Iași, în cea de la București de la Sfântul Sava și Sf. Gheorghe, era câte un profesor de limba română. Copiii erau instruiți pentru deprinderea limbii strămoșești prin învățarea pe de rost a Ceaslovului și a Psaltirii, în casa preotului sau a dascălului bisericii.

În 1800 în Slatina exista școala românească a lui Ionașcu. Sunt enumerate și alte locații ale școlilor românești. Învățământul era public și privat, iar dascălii erau scutiți de dări. Sunt consemnate date despre școala de la Sf. Gheorghe din București, înființată de Dositei Filitis, despre o școală de cântări bisericesti, care a fost instalată în hanul lui Constantin Vodă, despre o școală „de zugrăveală”. În timpul mitropolitului Ignatie, pe la 1811, apare ideea de înființare a unui Seminar la Mănăstirea Snagov, dar care nu a putut lua naștere. În timpul lui Dionisie Lupu se înființează la

Antim o școală pentru clerici, apoi acesta îl ajută pe George Lazăr să înființeze în 1818, în Sfântul Sava, o școală de „bogoslovenie și inginerie”. Aproape tot învățământul se preda în strânsă legătură cu cel religios.

D., „Ierarhia bisericii noastre”, în: *BORom XXVI* (1902-1903), 1, p. 114-118.

În articol se menționează despre ierarhia Bisericii Ortodoxe Române care, la acel timp, era alcătuită din 16 ierarhi dintre care opt chiriarhi și opt arhierei. Toți cei 16 alcătuiesc Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Din cei opt chiriarhi doi sunt mitropoliți, iar șase sunt episcopi eparhioți. Primul mitropolit are reședința în București și are următoarea titulatură: „Arhiepiscop și Mitropolit al Ungrovlahiei, Exarh Plaiurilor, Primat al României și Președinte al Sfântului Sinod”; la 1902, în această funcție se afla Î.P.S. Iosif Gheorghian.

Al doilea mitropolit are reședința în Iași și are următoare titulatură: „Arhiepiscop și Mitropolit al Moldovei și Sucevei – la 1902, în această funcție era Î.P.S. Partenie.

Ceilalți șase episcopi eparhioți erau: P.S. Atanasie Mironescu episcop al Râmnicului Nou-Severin, P.S. Gherasim Timuș episcop al Argeșului, P.S. Dionisie Climescu episcop al Buzăului, P.S. Pimen Georgescu episcop al Dunării de Jos, P.S. Conon Arămescu Donici episcop al Hușilor și P.S. Gherasim Safirim episcop al Romanului. Articolul mai conține informații referitoare la: ce județe și cam câți locuitori cuprinde fiecare eparhie și cum se aleg ierarhii. După aceea se amintește despre cei opt arhierei. Fiecare eparhie are și un arhiereu titular. Cei opt arhierei sunt: Valerian Râmnicianu – locotenent al Episcopiei Buzăului, Calistrat Bârlădeanu, Meletie Gălățeanu, Nifon Ploieșteanu, Calist Botoșăneanu, Sofronie Craioveanu, Melchisedec Piteșteanu și Ghenadie Băcăoanu.

G., „Pentru Monastiri”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 1, p. 2-10.

Mitropolitul Moldovei și Sucevei, datorită faptului că tot mai mulți oameni veneau la mănăstire să petreacă câteva zile la aer curat și în liniște, a dispus ca atât la mănăstirile de monahi, cât și cele de monahii să vină doar familiști. Autorul redă un hrisov al lui Alexandru Ipsilanti relativ la mănăstiri și chinovii.

Actul conține 10 puncte referitoare la: grija pe care trebuie s-o poarte chinoviarhul față de ceilalți ce se sihăstresc împreună cu el; fiecare mănăstire să aibă skevofilakt – dintre cei crescuți în mănăstire și să rămână în dregătorie toată viața având grijă de bunurile și veniturile mănăstirii, împrumuturile mănăstirii; cercetarea celor ce doresc să devină călugări; mutarea călugărilor dintr-o mănăstire în alta; despre mirenii care vin să stea în mănăstire .

***, „Biserica Ortodoxă a României”, în: *Candela XXIV* (1905), 7, p. 484-486.

În 1905, în România existau două mitropolii și șase episcopii. Cele trei episcopii din Muntenia aparțineau de Mitropolia Ungrovlahiei din București, iar cele trei din Moldova de Mitropolia Moldovei și Sucevei din Iași. Mitropolia Ungrovlahiei a avut 57 de mitropoliți, primul fiind P.S. Iachint (1359), iar în 1905 era în funcție Î.P.S. Iosif Gheorghian. Acestea i se subordonează: Episcopia Râmnicului-

Noului Severin (primul episcop a fost P.S. Daniil Critopol cu numele de P.S. Antim în 1370, în 1905 fiind P.S. Atanasie Mironescu); Episcopia Buzăului (primul episcop a fost P.S. Atanasie, la anul 1905 fiind P.S. Dionisie Climescu); Episcopia Munteniei (întâiul episcop a fost P.S. Iosif, la anul 1905 fiind P.S. Gherasim Timuș).

Mitroplia Moldovei și a Sucevei a fost întemeiată după al doilea descălecat. Numărul mitropolitelor a fost de 77, în 1905 ocupând scaunul acestei eparhii P.S. Partenie Clinceni. Aceasta are în subordine: Episcopia Romanului, cea mai veche dintre episcopiile Moldovei, fiind menționată din 1407 (primul episcop a fost P.S. Meletie, iar în 1905 era titular P.S. Gherasim Safirim), Episcopia Hușilor întemeiată în 1592 (întâiul episcop a fost P.S. Ioan, iar în 1905 păstora P.S. Conon Arămescu), Episcopia Dunărea-de-Jos care a fost înființată la 1828 (în 1905 păstora P.S. Pimen Georgescu). În afara acestor mitropolii și episcopii a existat și Episcopia Rădăuților care a durat până la 1777, când Bucovina a fost luată de Austria. Articol extras din „Telegraful Român”.

Popescu, Emilian, prof., „Obiceiul practicat cu prilejul când făcea Domnul Mitropolit țării Moldovei sau Episcop”, în: *Candela XXVIII* (1909), 7, p. 442-445.

Articolul surpinde etapele urmate pentru alegerea mitropolitului sau episcopului. În partea a doua a articolului sunt consemnate etapele urmate pentru demisia acestora.

***, „Liste”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 12 Supliment, p. 4.

Sunt prezentate două liste.

1. Lista superiorilor de mănăstiri din eparhiile Ungrovlahiei, Râmnicului Noul-Severin, Buzău și Argeș ce vor forma colegiul electoral pentru alegerea unui reprezentant în Consistoriul superior bisericesc. Această listă conține 10 nume.

2. Lista superiorilor de mănăstiri din eparhiile Moldovei și Sucevei și Dunării de Jos ce vor forma colegiul electoral pentru alegerea unui reprezentant în Consistoriul superior bisericesc. Aceasta listă conține șase nume.

Erbiceanu, C., „Combaterea unei scrieri papistașe ce tratează despre clerul și biserica română în special”, în: *BORom XXXV* (1911-1912), 7, p. 727-741.

Din articol aflăm următoarele: în secolul al XVIII-lea mănăstirile închinat au fost administrate numai spre folosul grecilor. Dintr-o notă de subsol reiese că banii mănăstirilor închinat din ambele Principate au fost folosiți în scopuri politice prin amestecul rușilor și al grecilor.

***, „Mănăstirile din țară”, în: *Viitorul XVI* (1914), 17-18, p. 11.

În articol sunt redată câteva din ideile arhimandritului mitrofor Dionisie, starețul Mănăstirii Sinaia și membru în Consistoriu bisericesc, referitoare la situația mănăstirilor din țară. Amintind de faptul că majoritatea călugărilor și a călugărițelor din mănăstirile românești sunt bătrâni sau infirmi, starețul menționează că este imposibil ca aceștia să lucreze în ateliere, prestând o muncă fizică.

Monahii trebuie, în primul rând, să respecte pravila bisericească și să aplice tipicul în mănăstiri, iar cei care sunt în putere de muncă lucrează fie cu țesutul, fie cu

agricultura sau îngrijirea vitelor. Starețul identifică necesitatea înființării a două Seminarii elementare, precum și a unei tipografii la Mănăstirea Neamț, menționând totodată faptul că mănăstirile trebuie ținute cât mai departe de viața laică.

G., „Vechile noastre biserici”, în: *BORom* XXXIX (1915-1916), 6, p. 577-583.

În articol se menționează despre restaurarea bisericilor și despre odoarele sfinte. Curtea de Argeș a fost restaurată prin îngrijirea lui Gr. Cerchez, curățarea picturii fiind încredințată lui Noroce. La pictura de la biserica domnească, Tafrali a făcut o descoperire și anume a identificat data 1262, opinie ce a fost aprobată și de domnul G. Murnu.

Datorită nepriceperii, multe biserici s-au distrus prin procesul de restaurare – s-a stricat pictura tamplei de la Cozia, s-a stricat pictura paraclisului de la Episcopia Râmnicului, s-au stricat frescele exterioare ale bisericii lui Petru Rareș de la Baia, s-a stricat pictura de la Mănăstirea Zamfira, iar din lipsa de discernământ a autorităților, biserica Sărindar din București a fost dărâmată. Multe odoare sfinte au fost luate sau furate și acum ele fac parte din diferite muzee particulare sau din averea unor persoane. După ce înfățișează acestea, autorul articolului redă ordinul Ministerului Cultelor referitor la odoarele bisericesti. În 1910 s-a întemeiat „Muzeul de icoane și obiecte sfinte”.

Bobulescu, C., „Lucruri mărunte de arheologia bisericii române”, în: *BORom* XL (1921-1922), 2, p. 116-127. Cu o fotografie.

Sunt tratate mai multe chestiuni.

1. „Podurile” pentru cei morți. Aflăm despre: a) semnificația podurilor; b) ce spune Paul de Alep despre o înmormântare la care a asistat la Târgoviște; c) ce rezultă, referitor la „poduri”, din „Molitifnelnicul” tipărit în 1713.

2. Lăutarii la înmormântări. Din secolul al XVII-lea aflăm că dacă mortul era mai înstărit avea la înmormântare, pe lângă bocitoare și lăutari. În această parte este redat raportul protopopului Constantin Vrabie din Bârlad către episcopul Meletie Istrati (1851-1857), prin care îl roagă să dea binecuvântare ca la mort să vină și lăutari.

3. Obiceiul de a se arunca țărână pe mort. Obiceiul acesta a fost practicat de greci, cumani etc. În „Molitifnelnicul” slavon din 1545, „Molitifnelnicul lui Dosoftei”, „Viețile Sfinților” ale mitropolitului Dosoftei, „Molitifnelnicul” din 1713 și într-o relatare a lui Del Chiaro care a asistat la înmormântarea doamnei Porfira, soția lui Nicolae Mavrocordat, găsim mărturii despre acest obicei.

4. „Apaos sau paos” – reprezintă vinul amestecat cu untdelemn cu care era stropit mortul. În Transilvania mortul se stropește cu apă. În această parte ni se arată ce întâlnim în „Viețile Sfinților” ale mitropolitului Dosoftei”, „Molitifnelnicul” din 1545, „Molitifnelnicul lui Dosoftei” și „Molitifnelnicul” din 1713 cu privire la stropirea mortului. În finalul acestei părți aflăm că existau chiar și sudălmii cu „paosu”.

5. Ce puneau cei din trecut la temelia bisericii de zid. Episcopul Buzăului rânduia la 1839 pe protopopul din Pârscov să meargă să citească molitvele rânduite pentru clădirea unui schit. Iosif Naniescu relatează cum s-a pus piatra de temelie a Catedralei din Iași în 1833.

6. Ce se săvârșea la punerea temeliei caselor. Date despre aceasta găsim în „Viețile Sfinților” ale mitropolitului Dosoftei, „Molitfelnicul” din 1713.

7. „Vidomoste” – listele făcute de preoți în perioada 1806-1812 pentru a ține evidența celor ce s-au spovedit.

8. Constituirea lăutarilor într-o breaslă. Este redat aici un document din 1795, prin care lăutarii s-au constituit într-o breaslă la Huși.

9. Care au fost certările bisericii făcute credincioșilor ei pentru lăutari. Împotriva sătenilor cărora le plăceau lăutarii și cântările, a luat atitudine Dosoftei Herescu și mitropolitul Veniamin Costache.

Scriban, arhim., „Patriarhul României”, în: *BORom* XLIII (1925), 1, p. 65-67.

Din articol aflăm că Sfântul Sinod, Senatul României și Camera au hotărât ridicarea „primatului” României la rangul de „patriarhat”. Autorul tratează în acest articol trecerea de la un statut la altul și arată ce presupune această schimbare.

Berechet, Șt., „Un nou document privitor la reformele lui Alexandru Ioan Cuza”, în: *BORom* XLIII (1925), 2, p. 75-78.

În articol este preluată scrisoarea ce a fost publicată în fosta revistă a Academiei Teologice din Sankt Petersburg „Hristianscoe citenie”. Această scrisoare a apărut în revista menționată mai sus, în articolul intitulat „Scrisorile persoanelor bisericești și laice către mitropolitul Filaret al Moscovei”. În articol este redată scrisoarea lui Nicolae Roznovanu către Filaret al Moscovei. Din această epistolă aflăm că emittentul dorea să capete tronul Moldovei cu ajutor rusesc. Autorul misivei îi prezintă mitropolitului Moscovei abuzurile făcute de guvern în perioada 1860-1864 – cel făcut cu mitropolitul Moldovei, Sofronie și cele din acțiunile guvernului - alungarea călugărilor greci, oprirea de a se mai săvârși Sfânta Liturghie în limba greacă, introducerea studiului limbilor latină și franceză în școli - pe care le califică drept anti-ortodoxe.

***, „Cronica bisericească internă. O nouă treaptă ierarhică în biserica românească. Ridicarea Primatului la rangul de Patriarh”, în: *BORom* XLIII (1925), 2, p. 100-105.

În articol este redat actul de înființare al Patriarhatului Român, cuvântarea Î.P.S. Miron întâiul patriarh Român, discursul lui I. C. Brătianu, răspunsul patriarhului la discursul lui I. C. Brătianu, expunerea de motive a ministrului Cultelor pentru ridicarea Primatului României la rangul de Patriarhat și legea pentru ridicarea Primatului României la treapta de Patriarhat.

Scriban, arhim., „Cărți, reviste ziare. Discuții privitoare la treapta de Patriarh în Biserica Românească”, în: *BORom* XLIII (1925), 3, p. 179-182. Recenzii.

Sunt făcute recenzii la:

-Cuvântarea lui Nicolae Iorga din ziarul „Neamul Românesc” – prin aceasta se arată necesitatea ca Biserica Română să aibă un patriarh;

-Articolul pr. I. Nămăiești din ziarul „Neamul Românesc” intitulat „Rostul și viitorul Patriarhatului românesc” – unde părintele arată necesitatea de a avea un patriarh și îl atacă foarte dur pe patriarhul de Constantinopol;

-Articolul lui N. Brataria din ziarul „Dimineața” în care arată trebuința existenței unui patriarh al României.

Scriban, arhimandrit, „Tomosul Patriarhiei de Constantinopol pentru Patriarhul României”, în: *BORom* XLIII (1925), 9, p. 562-565.

În articol sunt înfățișate cititorului: recunoașterea treptei de patriarh în Biserica României din partea Patriarhiei din Constantinopol, serbările din București, gramata de împuternicire a delegaților Patriarhiei ecumenice, Tomos-ul patriarhului ecumenic din Constantinopol și cuvântarea patriarhului Miron.

Scriban, „Cronica bisericească. Învestitura Patriarhului României”, în: *BORom* XLIII (1925), 11, p. 700-710. Cu o fotografie a alaiului patriarhal.

În articol autorul arată: istoria ideii trecerii de la Primat la Patriarhat; când și cum a luat ființă această idee, sosirea oaspeților, pregătirile făcute pentru ceremonia de investire, desfășurarea acesteia. Totodată sunt redată: cuvântarea patriarhului României rostită îndată ce a primit cârja păstorească, cuvântarea regelui, cuvântarea Î.P.S. Pimen mitropolitul Moldovei, cuvântarea ministrului Cultelor Alexandru Lepădatu și cuvântarea prim-ministrului, I.C. Brătianu,

Berechet, Șt., „Documente slave privitoare la Basarabia în tipărituri rusești”, în: *BORom* XLIV (1926), 3, p. 113-115.

Autorul articolului prezintă cu părere de rău faptul că la noi nu se consultă tipăriturile care au apărut la vecinii noștri și înfățișează următoarele exemple:

a) Al. G. Lebednițev prezintă 14 documente referitoare la trecutul Mitropoliei Proilaviei în „Revista Episcopiei Hersonului” nr. 6/1860.

b) În istoriografia bisericească s-a acreditat părerea greșită că mitropolitul Dosoftei al Moldovei a murit ca mitropolit de Azov, fiind pus în această funcție de Petru cel Mare. Părerea această a apărut la români prin anul 1871. Din notele dintr-un manuscris reiese că mitropolitul Dosoftei a murit în apropierea anului 1694. Ștefan Ciobanu a stabilit prin cuvântarea sa de recepție la Academia Română că Dosoftei a murit la 13 decembrie 1693. Adevărul despre data morții mitropolitului Dosoftei al Moldovei se afla într-o carte a lui A. S. Petrusaewics, publicată în 1873 la Lemberg.

c) Nimeni nu știa unde sunt îngropate osemintele lui Vasile Lupu. O notă pe un „Minei” din 1467, de la 1661, arată că Vasile Lupu a fost îngropat la Mănăstirea Sfinții Trei Ierarhi din Iași.

d) Grigorie Ghica nu a fost omorât de turci fiindcă a protestat pentru luarea Bucovinei, ci pentru că el înclina spre politica rusă. Trei scrisori vin în sprijinul acestei afirmații. Ele au fost scoase dintr-o colecție intitulată „Notițele societății pentru istorie și antichități din Odessa”.

După ce scrie acestea, autorul articolului arată că N. Murzachevici a publicat 21 de documente slave din secolele XV-XVII privitoare la oamenii, lucrurile și

localitățile din Basarabia. Aceste 21 de documente sunt: actul lui Alexandru cel Bun din 1407, actul lui Ștefan al II-lea din 1434, act al lui Ștefan cel Mare din 1483, al lui Petru Rareș din 1535, actul lui Iancu Sasu din 1543, al lui Petru Rareș din 1546, al lui Iliăș Vodă de la 1547, actul lui Bogdan al IV-lea din 1570, cel al lui Ieremia Movilă din 1600 și 1603, actul lui Constantin Movilă din 1609 prin care li se dă mănăstirilor Dragomirna și Secu pământ pe malul Răutului lângă Orhei, actul lui Radu Mihnea din 1618, actul lui Ștefan Tomșa din 1623, actul lui Alexandru Iliăș din 1632, actul lui Vasile Lupu din 1636, actul lui Istrate Dabija din 1662 prin care se dăruiește Mănăstirii Căpriană siliștea Popăuți de pe pârâul Negru din jud. Orhei, actul lui Antioh Cantemir din 1698 prin care se închină Mănăstirea Căpriană către Mănăstirea Zograf din Sfântul Munte ș.a.

Bobulescu, C., pr., „Un caz curios de arheologie bisericească românească”, în: *BORom XLIV* (1926), 4, p. 207-210.

Autorul articolului se întreabă dacă a existat la noi obiceiul ca mortului să i se pună în mână o rugăciune de rămas bun sau de iertăciune.

Dr. Iulian Marinescu a publicat câteva documente referitoare la I. Neculce. Printre aceste documente se află și condica cu cheltuielile făcute la moartea soției lui I. Neculce întâmplată la 20 ianuarie 1738. În această condică aflăm despre o cheltuială care a constat în darea de parale mitropolitului pentru a i se da răposatei carte de dezlegare. Autorul articolului scrie că „Molitifelnicul” din 1545 face referire la o carte de dezlegare la înmormântare și prezintă din acest Molitifelnic rânduiala sfârșitului slujbei înmormântării. C. Bobulescu arată că nu găsim o mențiune despre un astfel de obicei care s-ar fi practicat la noi la Leonard Josecius sau Paul de Alep.

După aceea, C. Bobulescu prezintă pe scurt ce prevedea „Molitifelnicul” din 1681 al mitropolitului Dosoftei cu privire la molitvele de dezlegare a blestemului. Înainte de anul 1781, se practica datina ca preoților sau diaconilor să li se pună în sicriu cartea de hirotonie și se redă un fragment din enciclica episcopului de Râmnic, Filaret, referitoare la această chestiune. Autorul presupune că obiceiul de a pune în mână mortului o rugăciune sau o carte de dezlegare este unul rusesc. Un obicei asemănător ar fi avut și cumanii – fapt arătat de povestirea lui Noriot de Toucy de pe la 1239 care este prezentată pe scurt în articol. În finalul articolului aflăm că de la ruși acest obicei a apărut și în Basarabia după anul 1812, când acest teritoriu a trecut în stăpânirea rusă.

Bobulescu, C., „Odinioară la instalare, Patriarhii, mitropoliții și Episcopii erau purtați călare prin Capitala țării”, în: *BORom XLIV* (1926), 8, p. 462-466.

Charles Diehl mărturisește continuitatea în Țările Române a tradiției bizantine ca mitropoliții ori episcopii, la instalare, să fie purtați călare. Această tradiție s-a păstrat la noi până la jumătatea secolului al XVIII-lea, ea încetând la venirea lui Ioan Mavrocordat (1743-1747) în scaunul Moldovei. Așadar, a încetat odată cu alegerea lui Iacob Putneanu ca episcop al Rădăuților.

Patriarhul Hrisant al Ierusalimului, în cartea sa „Sintagmatron”, ce a fost tipărită la Târgoviște în 1715, vorbind despre arhiepiscopul Ardealului, arată că relația

acestui cu toată puterea sa jurisdicțională către mitropolitul Ungrovlahiei este asemenea cu cea pe care ar avea-o cu un patriarh.

Se menționează că, în 1776 pe 10 octombrie mitropolitul Ungrovlahiei a primit titlul de „Locțiitor al Cezareei Capadociei”.

Constantin Bobulescu mai amintește despre instalarea patriarhilor după ceremonialul bisericesc din Imperiul Bizantin care s-a aplicat și la instalarea mitropoliților și episcopilor noștri. Când era să fie pedepsit un patriarh de către împărat, acesta era suit invers pe un măgar spre batjocura populației (ca de exemplu patriarhul Atanasie la 742). Tot despre această tradiție vedem ce se relatează în cartea logofătului Gheorgachi. În trecutul nostru întâlnim patriarhi, mitropoliți, episcopi care călăreau și cu alte ocazii în afara ceremoniei de instalare – în vremea lui Vasile Lupu, patriarhul Macarie al Antiohiei, după ce a slujit la o mănăstire de lângă Iași, a plecat călare; în vremea lui Constantin Basarab Cârnel (1654), mitropolitul Ignatie Sârbul a înconjurat Bucureștiul călare; la sfârșitul secolului al XVII-lea, episcopul Inochentie al Hușilor (1752-1782) umbla călare prin sate. La înscăunarea mitropolitului Meletie al Moldovei, scrie ziarul „Albina Românească”, arhidiaconul care purta cărja mitropolitului a fost singurul care era călare la această ceremonie, iar la înscăunarea mitropolitului Neofit, ce a avut loc la București, la 28 iunie 1840, au participat mai multe escadroane călare. Cu timpul, acest obicei ca mitropoliții, episcopii să fie purtați călare la instalarea lor a intrat în desuetudine. În Transilvania, afirmă C. Bobulescu, această tradiție s-a desființat sau chiar nu a existat deloc, deoarece episcopii pentru această regiune primeau hirotonia la București.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Deschiderea celui de al doilea Congres Național Bisericesc”, în: *BORom* XLIV (1926), 10, p. 599-606.

La 14 octombrie 1926, în București, a avut loc întrunirea celui de al doilea Congres Național Bisericesc. În articol este reprodușă cuvântarea rostită de patriarhul Miron în deschiderea acestui Congres, sunt prezentate chestiunile care figurau pe ordinea de zi a Congresului și este prezentată desfășurarea sa în cele trei zile.

Chestiunile care figurau pe ordinea de zi a Congresului sunt: regulamentul intern al Congresului Național Bisericesc; regulamentul pentru reglarea afacerilor epitropești în parohii și eparhii; regulamentul pentru alegerea membrilor în adunările eparhiale: regulamentul pentru organizarea și funcționarea Eforiei Bisericii Ortodoxe Române; alegerea unui consilier cleric ca reprezentant al Mitropoliei Basarabene în locul pr. C. Popovici; problema mutării reședinței episcopale a Episcopiei Cetății-Albe-Ismail din Ismail la Cetatea Albă; administrarea averilor bisericești din Basarabia; pașii făcuți pentru așezarea locului pe care se va construi „Catedrala Mântuirea Neamului”; plățirea preoțimii; cheltuielile pentru sesiunile Congresului Național Bisericesc. Arhim. Scriban prezintă toate aceste probleme care s-au discutat inclusiv și cea legată de administrarea averilor bisericești din Basarabia.

***, „Bibliografie. „Schituri și biserici de sat” de Pr. Dominic Ionescu, București, 1931”, în: *BORom* XLIX (1931), 1, p. 88.

Cartea are 126 de pagini și în ea se amintește despre „marile bogății ale trecutului nostru”, împrăștiate prin biserici și mănăstiri, care nu sunt luate în seamă și care sunt în primejdie de a fi pierdute.

Ciuhandu, prof. dr., „Întru cinstea și pomenirea Sfinților românești Mucenici Brâncoveni și ardeleni”, în: *BORom XLIX* (1931), 4, p. 323-335.

Autorul articolului se întreabă: „de ce nu se pune odată din partea Bisericii Ortodoxe Române problema cultului Sfinților din Sânul poporului român?” și înfățișează motivele pentru care ar trebui să se pună această problemă, arătând ca o necesitate canonizarea sfinților români. Prof. Ciuhandu enumeră o serie de martiri greci și români. Tot de la autor aflăm că în sâmbăta a doua după Rusalii se face pomenirea tuturor „noilor martiri” care au fost uciși de la căderea Constantinopolului încoace – aici fiindu-ne redat ceea ce se cântă la litia din această sâmbătă. În articol mai este redat cuvântul prof. Ciuhandu la Duminica Ortodoxiei din 1930 cu privire la canonizarea sfinților români. În finalul articolului aflăm că Sfântul Nicodim de la Tismana a fost trecut în Mineiul de pe luna decembrie cu încuviințarea mitropolitului Meletie al Moldovei și cu aprobarea tacită a Sfântului Sinod.

Ciuhandu, Gh., prof. dr., „Iarși pentru sfinți din sânge românesc”, în: *BORom XLIX* (1931), 10, p. 588-594.

Autorul articolului militează pentru ca Biserica noastră să canonizeze sfinți din neamul românesc. Sunt amintiți o serie de martiri de pe pământul românesc. În finalul găsim propuneri cu privire la comemorarea din 1931 a martirilor români.

***, „Știri. Preot la slujbă românească peste ocean”, în: *BORom L* (1932), 2, p. 184.

Cronica de față face referire la un articol din „Neamul românesc”, în care părintele G. Moraru, din Montreal, Canada, cere consimțământul lui Nicolae Iorga ca școala românească de acolo, a cărei director este, să poarte numele marelui istoric. De asemenea, se menționează că părintele a solicitat ca o învățătoare din țară să vină în Canada pentru a-i învăța pe copiii de acolo limba română.

***, „Știri. Sfântul Sinod”, în: *BORom L* (1932), 6, p. 459.

Articolul anunță reluarea ședințelor Sfântului Sinod, în care s-au discutat chestiunile ce urmau a fi dezbătute la Prosinodul de la Sfântul Munte Athos, 15 întrebări ce trebuiau limpezite. De asemenea, o altă problemă ivită este cea a înmulțirii numărului candidaților la preoție. Măsura luată în acest sens a vizat hirotonirea, pe viitor, doar a celor care sunt licențiați în teologie.

***, „Știri. Canonizarea Sfinților în Biserica Ortodoxă”, în: *BORom L* (1932), 7, p. 509.

Articolul anunță că în numărul următor vor tipări un studiu despre motivațiile canonizărilor în Biserica Ortodoxă, scris de Titu Târgovișteanu, în urma discuțiilor din cadrul Sfântului Sinod.

***, „Știri. Pregătirea Sfântului Mir”, în: *BORom* LI (1933), 3-4, p. 189.

Exarhul mănăstirilor din Mitropolia Ungrovlahiei, arhimandritul Filaret Jocu, precum și referentul economic protosinghel C. Moldovanu, au plecat la Salonic, luni dimineța în Săptămâna Patimilor, pentru a aduce mirodeniile necesare la pregătirea Sfântului Mir.

***, „Cronica bisericească. Alegerile de episcopi”, în: *BORom* LI (1933), 9-10, p. 432-436.

La începutul articolului, sunt amintite câteva adunări, precum cea de la Sofia, în Bulgaria, Congresul misionar de la Mănăstirea Poceaiev, din Polonia, - Congresul Național Bisericesc de la noi din țară, din octombrie, întrunit pentru alegerea a trei episcopi, Congresul Național din Chișinău.

De asemenea, aflăm că pe 26 octombrie a avut loc sfințirea bisericii Sfântul Dumitru din Craiova, de față fiind regele și patriarhul Miron. În continuare, articolul se oprește asupra alegerilor de episcopi, desfășurate în zilele de 19, 20 și 21 octombrie 1933, în Palatul Adunării Deputațiilor din București, pentru episcopiile Hușiilor, Ismailului și Caransebeșului.

Astfel, în ziua de 19 octombrie a fost ales, pentru Eparhia Hușiilor, P.S. Nifon Craioveanul, vicarul eparhiei Olteniei, ca cel care a avut cele mai multe voturi, suflet liniștit, luminat și priceput în treburile duhovnicești. Absolvent al Facultății de Teologie din Montpellier, Preasfinția Sa a tipărit o serie de scrieri de bună învățătură. Alegerea pentru scaunul de la Ismail a decurs mai greu. Întrucât, după un prim tur, niciunul dintre cei doi candidați nu a avut majoritatea, s-a realizat o nouă alegere, la care însă au fost mai puțini votanți, dobândind majoritatea P.S. Dionisie Tighineanul. Sfântul Sinod însă nu a aprobat alegerea, deoarece candidatul nu avea licența sau doctoratul în teologie. În ceea ce privește scaunul de la Caransebeș, acesta a fost ocupat de către părintele arhimandrit dr. Vasile Lăzăreanu, cel mai tânăr din generația de episcopi.

***, „Știri. Religiunea în învățământul profesional”, în *BORom* LI (1933), 9-10, p. 494.

Articolul face referire la vestea că Ministerul Școlilor lucrează la o nouă organizare a învățământului profesional tehnic, care prevede înlăturarea religiei ca obiect de studiu. Ministerul înștiințează că în acele școli se vor susține conferințe morale și religioase. Se precizează că acestea însă nu sunt eficiente din moment ce nu au un caracter permanent și nu se stabilește cine le va ține.

Reli, S., dr., „Relațiile dintre Biserică și Stat în România veacurilor trecute”, în: *Candela* XLIV (1933), 1-12, p. 21-43.

În capitolul I, intitulat „Considerațiuni generale despre raporturile dintre Biserică și Stat în cursul veacurilor trecute” este explicată noțiunea de „autonomie bisericească”, fiind menționat ca sens dreptul Bisericii de a se guverna, așa numita autonomie a bisericii care poate exista numai acolo unde Biserica și Statul sunt privite ca două instituții sociale independente.

În capitolul II „Raporturile Bisericii române cu Statul în România de ieri” se menționează legătura strânsă între momentele de organizare politică și cele de organizare bisericească. În Moldova și Muntenia, Biserica și Statul s-au îmbinat la începutul existenței organizațiilor lor, formând o unitate desăvârșită, conform vechii concepții bizantine imperiale. Din mărturiile istorice reiese că Statul și Biserica, prin reprezentanții supremi ai puterilor lor, colaborau, se controlau și se îndemnau reciproc în exercitarea drepturilor lor în probleme de viață bisericească externă. În ceea ce privește politica, unde și mitropolitul avea un rol ca reprezentant al Bisericii, domnul, ca reprezentant al puterii Statului, își păstra întotdeauna autoritatea sa neatinsă. Mitropolitul și episcopii se bucurau în eparhiile lor de o perfectă libertate în afacerile bisericești. Ei puteau aplica clericilor inferiori și pedepse pentru oricare păcate sau infracțiuni săvârșite. Așezarea sau scoaterea din funcție a egumenilor și arhimandriților mănăstirești era rezervată domnului și puterii statului, la fel și pedepsirea episcopilor și a mitropolitului.

Domnul nu putea fi tras la răspundere pentru păcatele și faptele rele în afaceri publice decât de „Dumnezeu și conștiința sa”. Sfera autorității judiciare a Bisericii în raport cu cea a Statului, a fost definită în Moldova de către Vasile Vodă Lupul, în 1649. În rezolvarea problemelor bisericești și în alegerea episcopilor puteau lua parte și clerul mirean conform Statutului Organic al Bisericii ardelene române.

Amestecul prea mare al politicienilor laici în activitățile vieții interne și externe ale Bisericii și punerea Sf. Sinod sub tutela miniștrilor de culte, au fost de multe ori dăunătoare vieții bisericești.

***, „Cronica internă. Congresul Asociațiunii generale a clerului ortodox din România”, în *BORom* LII (1934), 5-6, p. 484.

Articolul consemnează întrunirea Congresului Asociației generale a clerului ortodox român, care a avut loc în Ateneul parohiei Dichiu, în zilele de 12-13 iunie, sub președinția P.S. Cosma al Dunării-de-Jos, delegat din partea Sfântului Sinod. Ordinea de zi a numărat două probleme importante: poziția Bisericii Ortodoxe în statul român, prezentată de părintele Valeriu Iordăchescu și situația Bisericii Ortodoxe față de celelalte culte, expusă de părintele Anton Angheliescu din Brăila, discutate în prima zi.

A doua zi s-a votat un Regulament nou al Asociației, discutându-se și unele chestiuni legate de salarizare și misionarism. În legătură cu prima dintre acestea, s-a hotărât întocmirea unei delegații care să se prezinte guvernului pentru a cere recuperarea nedreptăților financiare din anul precedent. Din aceasta au făcut parte vlădicii: mitropolitul Gurie al Basarabiei, Ghenadie al Buzăului și Vartolomeu al Râmnicului. Articolul se încheie cu aprecierea meritelor acestei Asociații, care tinde să ajungă o forță socială puternică.

Bădicescu, Dimitrie, „Episcopia misionară și alegerea de episcop”, în *BORom* LIII (1935), 3-4, p. 172-174.

Autorul studiului de față consemnează importanța pe care a avut-o adunarea bisericească a românilor ortodocși din Youngstown, S.U.A., din februarie 1918,

moment decisiv în evoluția Bisericii Române din America de Nord, în care s-a hotărât ieșirea de sub jurisdicția canonică a Sibiului și intrarea acesteia în grija Mitropoliei Ungrovlahiei, ca și organizarea într-o episcopie autonomă. Odată cu înscăunarea lui Miron ca mitropolit primat, problema organizării bisericii emigrante a cunoscut o curbă ascendentă. Prin aprobarea legii de imigrație din S.U.A., valul repatrierii, cunoscut până atunci la românii din America, a încetat brusc, aceștia simțind nevoia unei organizări a instituției bisericești de acolo. Ei și-au manifestat nevoia apartenenței la o episcopie de sine stătătoare, de care să depindă, la rândul lor, toate bisericile din S.U.A., cât și din Canada, chivernisite de un episcop cu puteri canonice depline. Luând în considerare această necesitate, Sf. Sinod și după aceea Congresul Național Bisericesc din 1928 au hotărât înființarea Episcopiei, condusă provizoriu de I. Truția, până la aflarea mijloacelor materiale care să suporte această nouă orânduire. Până în 1934 s-au făcut neîncetate tatonări pe lângă Guvernul României în vederea alocării fondului necesar, lucru realizat odată cu promulgarea legii din 8 mai 1934, „Lege pentru înființarea unei episcopii misionare pentru creștinii ortodocși din țările neortodoxe apusene”. Aceasta prevedea înființarea unei episcopii, în subordinea Mitropoliei Ungrovlahiei și sub jurisdicția canonică a Sfântului Sinod, episcopul coordonator având dreptul să participe la reuniunile Sf. Sinod sau ale celorlalte întâlniri bisericești ce aduc în discuție Episcopia nou înființată. Astfel, în ședința din 26 ianuarie 1935, prin vot secret, cei doisprezece membri ai Sfântului Sinod l-au desemnat, dintre cei trei candidați (arhimandritul Policarp Morușca, arhimandritul Moglan și P. I. Felea), pe Policarp Morușca episcop în noua eparhie înființată peste hotare. Starețul al mănăstirii de lângă Arad, Hodoș-Bodrog, acum noul episcop, Policarp Morușca a cumulat nouă voturi, din cele douăsprezece posibile, iar patriarhul Miron, președintele Sfântului Sinod, l-a declarat episcop prin examen canonic, în ședința din 9 martie a aceluiași an. Pe 24 martie a fost hirotonit arhiepiscop de către mitropolitul Basarabiei, Gurie, P.S. Ghenadie al Buzăului, P.S. Veniamin Bârlădeanu, încredințându-i-se și cărja păstorească de episcop misionar al românilor din S.U.A. și Canada.

Viața noului îndrumător al turmei lui Hristos este surprinsă succinct de către autorul articolului de față, câteva detalii semnificative referindu-se la originea sa, fiu de preot ortodox din Ardeal, studiile liceale le-a urmat la Blaj, iar pe cele universitare la Sibiu, în 1908 fiind hirotonisit preot în Șeica Mare, județul Târnava Mare, unde a păstorit până la terminarea războiului și alipirea Ardealului la patria mamă. După acest important eveniment istoric, Policarp Morușca a fost chemat să dețină alte funcții importante, precum acelea de referent al secției economice pentru cler de pe lângă Consiliul dirigent din Sibiu. Odată cu mutarea eparhiei la Cluj a fost numit referent în Consiul eparhial al acestei episcopii, apoi duhovnic al Institutului din Sibiu, unde a mai îndeplinit și funcția de director al Internatului de fii de preoți, fiind și redactor al revistei teologice. În 1925 s-a călugărit în Mănăstirea Hodoș-Bodrog și a fost starețul acestei mănăstiri până în anul alegerii sale ca episcop al Episcopiei românilor din America de Nord.

S., T., „Cronica internă. Sfântul Sinod și Maglavitul”, în: *BORom* LIII (1935), 11-12, p. 496-497.

Reacția Bisericii față de învățătura lui Petru Lupu a reprezentat punctul de interes al dezbaterilor din 3-5 octombrie 1935. În acest sens, s-a căzut de comun acord că aceasta nu constituie o abatere de la normele Bisericii, astfel încât poate fi organizat un pelerinaj la Maglavit.

S., T., „Cronica internă. Sesiunea ordinară a Congresului Național Bisericesc din zilele de 14, 15, 16 și 17 octombrie 1935”, în: *BORom* LIII (1935), 11-12, p. 497-499.

De asemenea, Sfântul Sinod a mai organizat în zilele de 14-17 octombrie 1935 o sesiune extraordinară a Congresului Național Bisericesc. La aceasta au luat parte 83 de membri din totalul de 133, ministrul cultelor, Lapedatu, a citit mesajul regal, după care patriarhul Miron a remarcat împlinirea unui deceniu de când Biserica este guvernată de existența legei, subliniind și viitoarea orientare legislativă. Printre proiecte se numără zidirea unui cămin al bisericii Antim, prin contribuția tuturor eparhiilor; s-a stabilit, drept condiție de bază a înființării unei parohii, existența a cel puțin 200 de familii în mediul rural, respectiv 400 în mediul urban.

O altă decizie a Congresului a vizat instituirea unei episcopii în Maramureș, episcopie cu trei protopopiate. În ceea ce privește fundarea unei episcopii în Timișoara, această problemă a fost pusă în legătură cu asigurarea de fonduri de către primăria acestui oraș, de o importanță cardinală fiind constituirea unei episcopii ortodoxe în zonă. O altă chestiune luată în discuție a fost aceea a averilor din bisericile din Basarabia, soluția adoptată fiind aceea a acordului între eparhii. Tot cu această ocazie, s-a stabilit votarea unui proiect de lege special care să garanteze buna administrare a averilor pe care le posedă în țară schiturile românești de la Athos.

În acord cu asociația generală a preoților s-a decis înlăturarea regionalismelor în ceea ce privește alegerea de episcopi, întărind prin aceasta și unitatea spirituală a românilor de pretutindeni. De asemenea, s-a hotărât ca toate parohiile din țară să contribuie cu un procent pentru crearea fondului general bisericesc. Tot în acest sens, a fost întărită ideea înființării unui fond comun, numit „Dinarul Patriarhiei”, alimentat dintr-o coletă anuală, efectuată într-o anumită zi în toate bisericile. Printre celelalte hotărâri se numără și aceea care interzice orice alegere fără caracter liturgic în biserică. Tot în această ultimă zi, s-a votat un regulament pentru construcții bisericești, ca și tipărirea unei istorii a Bisericii noastre, tradusă în limba franceză de către Nicolae Iorga. În plus, s-a luat în discuție și problema salarizării clerului, fiind decisă plățirea acestora de către stat doar către cei din corpul didactic.

Popescu, Victor N., „Cronica internă. Alegeri de episcopi la eparhiile Oradea Mare, Cluj și Curtea de Argeș”, în: *BORom* LIV (1936), 3-4, p. 205-208.

Articolul de față face referire la zilele de 28-30 aprilie în care s-au desfășurat alegerile pentru trei eparhii: Oradea, Cluj și Curtea de Argeș. Președinte al Colegiului electoral al primelor două eparhii a fost numit Î.P.S. Nicolae Bălan, mitropolitul Ardealului, iar la Curtea de Argeș, Î.P.S. Nicodim, mitropolitul Moldovei. Guvernul României a fost reprezentat de ministrul de interne, Angelescu.

S-a stabilit, în zile diferite, dar în unanimitate de voturi, ca Nicolae Popovici, profesor la Academia Teologică din Sibiu, să conducă Eparhia Oradei, părintele protopop Nicolae Colan să împlinească funcția de episcop la Eparhia Clujului, iar Grigorie Leu, vicarul Sfintei Mitropolii de Iași, să conducă Episcopia Curtea de Argeș.

Episcopul Nicolae, născut în 1903, în comuna Biertan, județul Târnava Mare, va fi cel mai tânăr membru al Sfântului Sinod. Între studiile urmate se numără Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov, Academia Teologică din Sibiu, Facultatea de Teologie din Cernăuți, cursuri de specializare la Atena, München, Leipzig și Breslau. A publicat lucrări de valoare, printre care un studiu de o adâncă înțelegere, „Epicleza Eucharistică”, dar și „Începuturile nestorianismului”.

Clujul va fi cârmuit de părintele protopop Nicolae Colan, originar din Arpătac, județul Trei Scaune, născut în 1893. A absolvit Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov, urmând Academia Teologică din Sibiu și făcând ulterior studii superioare la Berlin, luându-și apoi licența în Litere la București. În 1922 este numit profesor la Academia Teologică și secretar al Consiliului arhiepiscopal. În 1929 e numit rector al Academiei din Sibiu, în 1934 este hirotonit preot, fiind ales apoi protopop. Pasionat publicist, printre revistele coordonate se înscriu „Revista teologică” și „Viața ilustrată”, în jurul cărora a reușit să adune multe personalități ale vieții culturale ale epocii. Ca element specific modului său de a fi este precizat caracterul animator, dinamic, spiritul de inițiativă, care vivifică orice activitate pe care o desfășoară, precum și eleganța stilului, demne de ținuta intelectuală a unui om de litere, lucru remarcat îndeosebi în lucrările publicate: „Epistola Sfinților Apostol Pavel către Filimon”, „La luptă dreaptă”, „Hristos și viața omenească”.

De cealaltă parte a eparhiei Sibiului, la Curtea de Argeș, este ales Grigorie Leu, vicarul Sfintei Mitropolii de Iași, acum episcop la Curtea de Argeș. Acesta s-a născut în 1881, în comuna Țuțcani, județul Covurlui, într-o veche familie preoțească. Școala primară a făcut-o în satul natal și în Bârlad, apoi la Seminarul din Roman, unde a intrat bursier. În 1902 finalizează studiile seminare, fiind cântăreț și ținând și predici la biserica Sf. Gheorghe din Galați.

Pleacă la Kiev pentru a studia teologia, dar se întoarce după o lună, căci corespondența Mitropoliei de Iași spre Kiev se rătăcește. Se căsătorește și este hirotonit preot în Oancea, unde va fi și învățător. În 1910 își pierde soția, mutându-se în București, unde are posibilitatea de a-și continua studiile, care vor fi însă din nou întrerupte de război. Între 1916 și 1918 se înrolează ca preot militar, pentru ca în 1918 să fie numit director al Seminarului de la Ismail, unde începe să ducă o adevărată muncă de românizare, înființând societatea muzicală „Gavril Muzicescu” și altele culturale. În 1924 a fost ales arhieru-vicar al Mitropoliei din Iași, unde a reprezentat o oază duhovnicească pentru mulți dintre preoții de aici.

Balaur, I., „Cronica internă. Investitura Î.P.S.S. Episcopi: Grigorie (Leu) al Argeșului, Nicolae (Colan) al Clujului și Nicolae (Popovici) al Oradiei”, în: *BORom* LIV (1936), 5-6, p. 339.

La Palatul Regal din București a avut loc, pe data de 2 iunie 1936, ceremonia investirii episcopilor aleși. La eveniment, au participat regele Carol al II-lea, pa-

triarhul Miron, înaltul cler, membrii guvernului, președinții corpurilor legiuitoare, „Casa Civilă” și „Casa Militară” a regelui, alături de reprezentanți ai eparhiilor numite.

***, „Cronica internă. Paraclise în școlile secundare”, în *BORom LIV* (1936), 11-12, p. 725.

Cronica de față reia știrea conform căreia Ministerul Educației Naționale, cu ordinul nr. 58.837, a cerut tuturor școlilor secundare să construiască câte un lăcaș de închinare în incintă. Biserica notează că va păstra în memoria colectivă acest gest, de o înțelepciune adâncă a ministrului dr. C. Angelescu, care înțelege necesitatea de formare spirituală a unor caractere puternice și verticale. Inițiativa este preluată de la „Societatea ortodoxă națională a femeilor române”, care construisese deja capele în școli. Ca aceasta să aibă și rezultatele sperate, este de dorit ca într-înșea să fie angajați și preoți ori profesori de religie capabili, plini de dragoste și de înțelegere, care să fie aproape de copii. O soluție în vederea apropierii de tineri ar fi ideea locuirii preotului în ansamblul școlii.

Nicoreanu, A., preot, „Consiliul Central Bisericesc sub domnia Regelui Carol al II-lea”, în: *BORom LVIII* (1940), 5-6, p. 462-467.

În 1937 se înființează Episcopia de Maramureș, în 1939 se înființează Episcopia de Timișoara, în 1939 se înființează Mitropolia Olteniei. În articol sunt prezentate: o listă cu ierarhii aleși între 1930-1940 pentru diferite eparhii din țară și o listă cu mănăstiri și schituri împrăștiate în perioada domniei regelui Carol al II-lea.

Manolache., T. Theodor, „Note bibliografice. Brătulescu Victor, „Mănăstiri din România”, în: „Cartea Moldovanului pe anul 1943”, întocmită de N.P. Smochină și Diomid Strungaru, nr. 1, București, „Dacia Traiană”, p. 91-96”, în: *BORom LXI* (1943) 4-6, p. 285-286. Recenzie.

Teodor N. Manolache scrie că D. Brătulescu grupează în articolul „Mănăstiri din România”, pe două coloane, aproape toate mănăstirile românești ortodoxe, prezentându-ne pe scurt în dreptul fiecărei mănăstiri cele mai importante date.

T., N. M., „Note bibliografice. Teologia istorică. Dăianu, Ilie, Dr., „Un propovăduitor din Transilvania – Sf. Nichita Remesianul, apostolul Românilor în Dacia –”, în „Voința Transilvaniei”, an II, nr. 22, 1 Martie 1945, pp. 1-2”, în: *BORom LXIII* (1945), 7-8, p. 392-393.

Lucrarea prezentată în articol este un rezumat, cu câteva comentarii, al unui studiu publicat de părinții iezuiți la 1750 în anuarul Universității din Cluj, în care autorul anonim îi atribuie lui Niceta de Remesiana câteva fapte neconcludente, pentru care nu există atestări documentare. Printre acestea, ar fi înființarea unui cin călugăresc, sau zidirea, pe teritoriul Bulgariei de azi, a unei mănăstiri cu patru biserici. De asemenea, în acel studiu se afirmă faptul că, în prima călătorie în Italia, Niceta l-ar fi vizitat pe papa Siricius și că tot el ar fi întemeiat două episcopii – de Argeș și de Milcovia. Pentru toate acestea, însă, nu sunt indicate documente convingătoare și temeinice.

***, „Recenzii și Mișcarea Literară”, în: *Candela* LVII (1946), p. 529-568.

În articol sunt prezentate recenziile următoarelor lucrări: „Prinos Î.P.S. Arhiep. și Mitropolit Nicodim, patriarhul României”, la sărbătorirea vârstei de optzeci de ani, cincizeci de ani de preoție și șapte ani de patriarhat, volum editat de Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1946 p. XXX – 312, format mare și cu numeroase ilustrații; „Biserica Ortodoxă Română”, revistă care preamărește pe patriarhul României printr-un număr special, nr. 11/12 pe 1945; Ciurea D. Asis. Univ., „Problema începutului Evului mediu occidental”, studiu privind străduințele savanților apuseni de a forma o cenzură mai corespunzătoare, ca dată și ca integritate istorică, pentru sfârșitul Evului Antic și începutul Evului Mediu, publicat în revista „Ethos”, II, Iași, 1945; Gheorghiu I. dr., „Un veac dela moartea mitropolitului Veniamin Costachi”, modest omagiu, Mănăstirea Neamț, 1946; revista „Biserica Ortodoxă Română”, studiu ales, temeinic și de informație abundentă, ce redă cu fidelitate portretul scris al marelui mitropolit moldovean Veniamin; Constantin Turcu, „Daniil Sihastru. Figură istorică, legendară și bisericească”, Iași, Tip. A. Țerek, 1947, 14 p., monografie ce conturează personalitatea de aprig dinamism spiritual a sfântului ortodox român Daniil Sihastru; Dan Simonescu, „Un roman spaniol în Moldova secolului al XVIII-lea”, extras din „Anuarul Liceul Național Iași pe anii 1942-1945”, Iași, 1946, - cunoscutul roman „Critil și Andronius”, tipărit din îndemnul mitropolitului Iacov Stamati la 1794, după un text grecesc; Alexandru V. Boldur, „Știința Istorică Română în ultimii 25 de ani. Iași, Tip. Al. Țerek 1946, p. 98, bilanț al studiilor istorice în ultimii 25 de ani din punct de vedere al concepțiilor istorice fundamentale și al metodei de lucru în cercetarea și redactarea istoriei; I. Barnea, „Contribuții la studiul Creștinismului în Dacia”, în: „Revista Istorică Română”, vol. XIII, Fasc. III, p. 31-42; Preotul Niculae M. Popescu, „Antim Critopol”, în: „Biserica Ortodoxă Română”, LXIV, nr. 10-12, p. 600-605, București, 1946, o completare de date referitoare la Antim Critopol, primul mitropolit al Severinului și apoi a Ungrovlahiei; Teodor N. Manolache, „Bibliografia mitropolitului Veniamin Costache, în „Biserica Ortodoxă Română”, LXIV (1946), nr. 10-12, p. 545-600, lucrare ce prezintă istoria vieții și activității mitropolitului Veniamin Costache, una dintre cele mai ilustre figuri ale țării; Aurelian Sacerdoțeanu, „Îndrumări în Cercetări Istorice”, Casa Școalelor, 1945, volum cuprinzând o serie de lecții și articole cu conținut istoric; G.T. Kirileanu, Gh. Ungureanu și Constantin Turcu, „Contribuții documentare cu privire la mitropolitul Veniamin Costache”, Iași. Biblioteca istorică a Mitrop. Mold., nr. 2, Tip. Lupta Moldovei, 1946, cuprinde studii ale celor trei autori în legătură cu mitropolitul Veniamin; „Anuarul Liceului Național Iași” pe anii școlari 1942-43, 1943-44 și 1944-45, Iași, tip. Al. Țerek, 1946, 229 p., volum scos în condiții tehnice demne de laudă, închinat profesorului Mihai Costăchescu; G.T. Kirileanu, „Contribuție la Istoricul Raclei Sfintei Paraschiva din Iași. Minunea dela 1888.” Tip. Al. Țerek, 1946, 13 p., lucrare care descrie incendiul de la 27 decembrie 1888, când sfintele moaște au rămas neatinsse de flacără; Diacon dr. Alexandru I. Ciurea. „Figuri de ierarhi moldoveni: Iacov Stamati”, Iași, 1946 p. XXVI+256 și al XV-lea fig., studiu ce redă viața mitropolitului Iacov Stamati, punând în valoare documente inedite; Dr. V. Gomoni, „Biserica și Medicina”, Brăila, 1940 p. 172, carte adresată

preotului păstor care zilnic vine în contact cu boli sufletești și trupești; „Institutul de istorie. La cinci ani de existență. Darea de seamă și comunicări”, Suceava, 1947, 90 p., volum ce cuprinde informații privind activitatea institutului și un număr însemnat de publicații științifice.

Ciurea, Al. I., diac. asist., „Rezistența Bisericii românești față de prozelitismul catolic” în: *StTeol*, Seria a II-a, I (1949), 3-4, p. 205-225.

Informații despre lupta dusă în Moldova și Țara Românească până în 1918, despre activitatea episcopilor de aici: cea a cumanilor-înființată în 1228, durează până în 1241, fiind atestată în scrisoarea papei Grigorie al IX-lea către Bela al IV-lea al Ungariei; Episcopia Milcoviei (sub această denumire este reînființată Episcopia cumanilor în 1332-1375); Episcopia de Argeș (Mitropolia) se constituie în 1359 cu aprobarea patriarhului de Constantinopol; Episcopia de Severin-1370. Schimbarea capitalei Moldovei de la Siret la Suceava ar putea fi o reacție față de existența episcopiei catolice de Siret.

***, „Grija pentru restaurarea și conservarea monumentelor istorice și de artă religioasă”, în *BORom LXXII* (1954), 2-3, p. 237-243.

Informațiile consemnează faptul că patriarhul Iustinian „a inițiat și îndrumat o uriașă activitate de restaurare a monumentelor istorice, de zidiri și înfrumusețări de biserici”, activitate finanțată de conducerea Bisericii Ortodoxe Române și de Ministerul Cultelor care, în anii 1951-1952, a destinat pentru acestea peste un milion de lei, iar în 1953 aproape două milioane.

Cele mai importante monumente istorice sau de artă religioasă care au fost restaurate sunt:

Mănăstirea Plumbuita, Biserica Colței, Mănăstirea Antim din București; Mănăstirea Căldărușani, Mănăstirea Sinaia, Biserica Snagov și Biserica Văcărești de lângă București; Mănăstirea Dealul de lângă Târgoviște; Biserica Precista din Galați; Mănăstirea Zamfira, regiunea Ploiești; Mănăstirea Hurezi; Mănăstirea Brâncoveni; biserica din Borzești.

De asemenea s-au acordat subvenții și ajutoare pentru lucrări de restaurare, reparații sau consolidare a unui mare număr de lăcașuri de închinare ortodoxe. Dintre acestea amintim mănăstirile: Cernica, Viforâta, Brebu (regiunea Buzău), Mănăstirea Sf. Ioan - Brazi (Panciu), Neamț, Secu, Dragomirna, Sucevița, Putna, Cetățuia (Iași), Vărătic, Bistrița (regiunea Piatra – Neamț), Gura Motrului, Slatina (Fălticeni), Govora, Arnota, Cozia, Nicula (Cluj), Tismana, Vatra Moldoviței, Prislop (Hunedoara) etc., precum și bisericile Stavropoleos, Pitaru – Moș, Sf. Gheorghe – Grivița, Stejarul, Sf. Elefterie, Sf. Nicolae Vlădica (București); Adormirea Maicii Domnului (R. Sărat), Sf. Gheorghe (Tecuci), Bârnova, Frumoasa, Sf. Ioan Gură de Aur (Iași), Probota, Voroneț, catedrala din Oradea, Sf. Nicolae – Vârciorova, Sf. Nicolae (Tg. Jiu), biserica din Ruginoasa, Biserica Neagră (Brașov), biserica din Aninoasa, bisericile: Domnița Bălașa, Sf. Spiridon–Vechi și Scaune (București), biserica Sântimbru (Alba Iulia), turnul Sf. Ioan (Piatra – Neamț).

Brătulescu, Victor, prof.; Cerna-Rădulescu, Al.; Gagiu, I., pr.; Ivan, Iorgu, prof.; Manolache, N. Theodor; Nicolaescu, N. I., diac. prof.; Pulpea, I., diac. lector și Sădeanu, D. V., „Viața bisericii ortodoxe române în cei zece ani de la eliberarea patriei noastre” în: *BORom* LXXII (1954), 8, p. 844-851.

Reorganizarea monahismului ortodox român.

Î.P.S. Iustinian, ales patriarh în 1948, în momentul când primea cărja patriarhală, a înscris între cele patru probleme mari și capitale ce-și așteaptă o grabnică rezolvare și reorganizarea vieții monahale. Împreună cu membrii Sfântului Sinod au stabilit chiar în „Statutul de organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe Române”, votat la 19-20 octombrie 1948, principiile după care se vor reorganiza și dezvolta mănăstirile.

Pe linia acestor principii, monahismul trebuie să urmărească un dublu scop: pe de o parte crearea unui climat înalt duhovnicesc și a unui ales nivel cultural pentru toți viețuitorii unităților mănăstirești, iar pe de altă parte, deprinderea unei îndeletniciri, a unei ocupații cu scopul de a se asigura atât existența fiecărui monah, cât și de a veni în sprijinul nevoilor obștești prin produsele executate în atelierele mănăstirești. Pentru aceasta cea dintâi obligație cerută cinului monahal a fost introducerea vieții de obște. Pentru înfăptuirea unei alese vieți duhovnicești, pentru sprijinirea vieții de obște și pentru realizarea unei solidarități și a unor condiții de viață mai bună și mai demnă în mănăstiri, s-au înființat unele instituții de învățământ monahal și s-au luat o serie de măsuri practice. Astfel, conducerea bisericească a hotărât mai întâi să stărpească orice urmă de analfabetism în mănăstiri și, în acest scop, a organizat cursuri de alfabetizare pentru toate vârstele. Concomitent cu aceasta, Sfântului Sinod a înființat în toate mănăstirile mai mari de monahi și monahii, școli monahale cu durata cursurilor de trei ani, care aveau un dublu scop: pe de o parte dobândirea de cunoștințe religioase, iar pe de altă parte calificarea într-o meserie. De asemenea au luat ființă trei Seminarii monahale: două de călugărițe (unul în Mănăstirea Agapia și altul în Mănăstirea Hurezi) și un Seminar pentru călugări (în Mănăstirea Neamț). Patriarhul Iustinian a elaborat și Sfântul Sinod a aprobat „Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor”. Fiind alcătuit din 10 capitole, acest regulament este o adevărată pravilă pentru viața monahală.

Purtarea de grijă pentru lăcașurile sfinte

O grijă deosebită, pentru lăcașurile sfinte, se remarcă începând din 1948, când a fost ales patriarh Î.P.S. Iustinian. Pe baza unei strânse colaborări dintre Patriarhie și Ministerul Cultelor s-au planificat și s-au executat lucrări de restaurare, s-au întocmit, verificat și aprobat devize pentru construcții și pentru picturi de biserici, s-a controlat la fața locului buna executare a lucrărilor respective și s-au întreprins cercetări cu caracter documentar.

Articolul prezintă bisericile și mănăstirile la care au avut loc lucrări de restaurare, de reparații, de consolidare, de pictură. În 1950 s-au executat 112 lucrări de pictură din nou, precum și 103 reparații și restaurări de clădiri bisericești. Începând din 1951 s-au înființat și au funcționat șantiere de pictură bisericească pentru pregăti-

rea cadrelor respective, pe lângă următoarele biserici la care s-a executat pictura murală: 1951 și 1952 la Mănăstirea Ciorogârla pentru mireni și la biserica din comuna Pipirig, pentru călugări; în 1953 și 1954 la biserica Dămăroaia din București, pentru mireni și la biserica din comuna Pipirig pentru călugări. În ceea ce privește lucrările de pictură de la diverse biserici, în 1951 s-au executat lucrări la 33 biserici, în 1952 la 45 de biserici, în 1953 la 46 de biserici, iar în 1954 la 40 de biserici.

Munteanu, Armand Alexandru, „Monumente de arhitectură bisericească descoperite pe teritoriul patriei noastre din 1944 până în prezent”, în: *BORom* XXXII (1964), 1-2, p. 139-174.

În studiul de față sunt prezentate monumente de arhitectură bisericească scoase la lumină din 1944 până în 1964. În urma săpăturilor arheologice s-au făcut numeroase descoperiri care au adus noi informații în domeniul istoriei și artei creștine. Materialul a fost împărțit în trei capitole.

I. Monumente de arhitectură bisericească din perioada paleocreștină
Sucidava – raionul Corabia, regiunea Oltenia actualizarea localităților.

Săpăturile și cercetările arheologice care s-au întreprins aici au dovedit că Sucidava a păstrat cele mai multe urme creștine din secolul al V-lea și al VI-lea. Dintre acestea cea mai importantă este bazilica creștină descoperită în anii 1946-1947. Chiar dacă mai mult de jumătate din suprafața acestui vechi lăcaș de cult a fost distrusă până la temelii, totuși s-au putut stabili planul, orientarea și dimensiunile exacte ale bazilicii. Este prezentat planul acesteia, fiind stabilite dimensiunile exterioare ale lăcașului de cult, materialele de construcție folosite. Au fost găsite șase morminte, trei în exterior și trei în interior, fapt ce confirmă că basilica de garnizoană din Sucidava a servit și ca necropolă. Cele trei monede de bronz descoperite în incinta acesteia, dovedesc că este prima biserică paleocreștină descoperită în Dacia Traiană.

Histria-raionul Istria, regiunea Dobrogea.

La 50 km nord de orașul Constanța, spre est de satul Istria, se află ruinele celui mai vechi oraș grecesc, Histria. În urma săpăturilor arheologice s-au găsit un număr de bazilici creștine: o bazilică cu criptă, o bazilică în colțul de sud-est al cetății, una particulară în zona de est a aceleiași cetăți și o bazilică de cimitir. Primele trei au fost descoperite între anii 1949 și 1952, iar cea de-a patra în vara anul 1956. Sunt prezentate, pe rând cele patru bazilici.

Dinogetia-Garvăn, raionul Măcin, regiunea Dobrogea. Ruinele cetății romano-bizantine Dinogetia se află pe o insulă stâncoasă din bălțile Dunării, cunoscută sub numele de Bisericuța, pe teritoriul satului Garvăn, la vreo 8 km sud-est de orașul Galați. Pentru identificarea acestei cetăți s-au făcut cercetări arheologice încă din secolul al XIX-lea. Din 1939, se cunosc și primele săpături arheologice întreprinse de profesor Gheorghe Ștefan, reluate în 1949. În urma săpăturilor din anii 1951 și 1952 s-au dezvelit și ruinele bazilicii din colțul de sud-vest al cetății. Este descrisă basilica de la punctul Bisericuța.

Noviodunum-raionul Tulcea, regiunea Dobrogea.

Pe malul drept al Dunării, la circa 2 km de satul Isaccea, se află ruinele străvechii așezări romane Noviodunum. Aici au fost dezvelite în toamna anului 1956

diferite temelii de ziduri, printre care și acelea ale unei bazilici căreia îi este descrisă: forma, dimensiunile, materialul de construcție folosit, părțile componente.

Tomis-Constanța. Tomis, oraș străvechi, a luat ființă în secolul al VI-lea î.d. Hristos, reușind în scurt timp să devină un centru comercial. În decursul istoriei primește diferite numiri. Pe ruinele acestui oraș s-a așezat actualul oraș Constanța. Nu s-au putut întreprinde săpături arheologice pe scară largă, pentru că ele se află sub temelia noului oraș. Cu prilejul unor construcții, canalizări s-au descoperit o serie întreagă de monumente. Printre acestea se află și cele două bazilici dezvelite în vara anului 1961, în apropierea zidului de incintă din partea de vest a vechii cetăți. Cele două bazilici s-au aflat la o distanță de 100 m una de alta. Ambele au aceleași elemente arhitectonice. Dimensiunile sunt diferite. Sunt descrise cele două monumente.

Pârjoaia-raionul Adâncăliși, regiunea Dobrogea.

S-a descoperit conturul unei bazilici care datează dintr-o perioadă cuprinsă între secolul al IV-lea și VI-lea. După dimensiunile fixate este vorba de un edificiu creștin care se încadrează în rândul bazilicilor mari.

II. Monumente de arhitectură bisericească din epoca medievală.

Sunt prezentate acele descoperiri de lăcașuri de cult creștine, care, după datarea lor în timp aparțin epocii timpurii medievale, secolul al X-lea - secolul al XII-lea și secolele XIII-XVIII.

Dinogetia-Garvăn, Măcin-Dobrogea.

Dinogetia, veche cetate romană bizantină, este socotită un punct arheologic în monumente de artă creștină. Înaintea descoperirii bazilicii din colțul de sud-vest al cetății s-au descoperit ruinele celei mai vechi biserici de zid cunoscute până acum pe teritoriul țării noastre. Aceasta descoperire s-a făcut în vara anului 1950. Sunt descrise ruinele acestei vechi construcții de piatră. Biserița de la Dinogetia datează din secolul al XI-XII.

Niculițel - raionul Tulcea, regiunea Dobrogea. Săpăturile arheologice desfășurate în vara anului 1954, la punctul Cetățuia, la 3 km vest de comuna Niculițel, au scos la lumină numeroase vestigii printre care se semnalează ruinele celei mai vechi bisericuțe de plan treflat din țara noastră. Acestea s-au găsit într-o stare de conservare proastă, încât cu greu s-a reconstruit planul construcției. Sunt descrise zidurile păstrate. Se presupune că biserița a fost ridicată în secolele XI-XII.

Basarabi - raionul Medgidia, regiunea Dobrogea. Cea mai interesantă descoperire privind arta creștină din epoca Medievală o constituie complexul de monumente arhitectonice descoperit în vara anului 1957 în localitatea Basarabi, fostă Murfatlar. Complexul este alcătuit dintr-o bisericuță, camere funerare, două paraclise și chiliile legate între ele prin coridoare înguste și joase. Este descrisă biserița și cele trei părți: altarul, naosul și pronaosul. Sunt descrise cele două camere funerare, cele două paraclise, galeriile. Ipotetic este fixată datarea acestei așezări ca fiind sfârșitul secolului al IX-lea și începutul secolului al X-lea.

Suceava. Printre materialele arheologice descoperite în urma săpăturilor întreprinse din 1951 sunt și numeroase vestigii importante de artă creștină medievală și de arhitectură bisericească. Sunt prezentate ruinele bisericii sau capelei din centrul

cimitirului de pe platoul din fața Cetății de scaun de la Suceava, ruinele bisericii de cimitir din punctul Șipot, precum și ruinele bisericii romano-catolice din punctul Drumul Național. Sunt descrise planurile și materialele de construcție. Cele două biserici au fost zidite în timpul lui Ștefan cel Mare. Cea romano-catolică datează din a doua jumătate a secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea. Este descrisă biserica, sunt prezentate dimensiunile, grosimea zidurilor.

Alte sondaje și săpături arheologice au fost întreprinse în zona Lacului Bicaz, în urma cărora s-au descoperit temelii de biserici din secolul al XVII-lea și al XVIII-lea. Alte descoperiri s-au făcut la Horezu, Secu și Izvorul Alb unde s-au identificat temeliiile unor biserici dispărute, construite, probabil în secolul al XVIII-lea.

București. Începând din 1953, capitala a fost tot mai intens cercetată din punct de vedere arheologic. Făcându-se săpături în paraclisul din partea de sud a bisericii Bunavestire, din incinta Curții Vechi, a fost descoperită, sub temelia acestuia, o fundație mai veche și mai lungă care se presupune a fi a unei lucrări începute și neterminate, reluată mai târziu în vremea domnului Constantin Mavrocordat. Tot în perioada săpăturilor s-au descoperit ruinele unei bisericuțe, care figurează în documente ca aparținând secolului al XVIII-lea ca metoc închinat Mănăstirii Cotroceni.

Biserica Albă din Postăvari, atestată documentar în secolul al XVIII-lea, cunoaște trei faze în istoria existenței ei. Sunt prezentate acestea și este descrisă biserica. Au fost descoperite temeliiile primei biserici a Sfântului Anton, cunoscută documentar cu denumirea de Biserica Doamnei Maria și construită în 1735 pe temeliiile unei biserici mai vechi distrusă de armatele lui Sinan Pașa. În jurul bisericii Sf. Gheorghe Vechi s-a descoperit o parte din temeliiile unei biserici mai vechi din secolul al XVI-lea. În grădina din jurul bisericii Sf. Dumitru Poștă s-au identificat temeliiile bisericii cunoscută sub numele de „Biserica de jurământ”. Se presupune că aceasta aparține secolului al XVII-lea. Se crede, în legătură cu mormintele din secolul al XVI-lea descoperite în grădina bisericii Sf. Gheorghe Nou, că și aici ar fi existat în acea vreme altă biserică. În urma săpăturilor executate în 1959, în curtea bisericii Domnița Bălașa, au fost descoperite ziduri groase care aparțin unei construcții din epoca medievală a orașului. În urma săpăturilor de salvare, din 1961, de la biserica Sf. Visarion Vechi, cercetătorii monumentului au putut distinge etapele de construcție ale acestei biserici, precum și resturile cimitirului ce data din epoca respectivă.

La Căldăran - localitatea Cernica s-a descoperit un important așezământ medieval format din fosta Mănăstire Iezerul și un cimitir medieval cu 6-7 morminte. În localitatea Tânganul, în apropiere de Cernica au fost descoperite în 1961, rămășițele unei biserici din secolul al XV-lea.

La Retevoiești (Argeș) s-au descoperit în 1957 resturile unei biserici, deosebit de interesantă prin planul și mormintele aflate în interiorul ei. Este descrisă biserica împărțită în altar, naos, pronaos și tindă. Biserica a fost fixată în a doua jumătate a secolului al XIV-lea. Pronaosul și tinda au fost construite în a doua și a treia etapă.

În localitatea Romanii de Sus-Horezu, Argeș, situată la aproximativ 4 km de Mănăstirea Hurezi, au fost identificate temeliiile vechii biserici cu ziduri de incintă, probabil a Schitului Sf. Ioan, despre care se spune că a fost părăsit de călugări între anii 1870-1877.

Mănăstirea Cotmeana Argeș. La sondajul arheologic făcut în 1958 la această biserică s-a dezvelit o veche temelie în continuarea temeliei bisericii propriu-zise. Alte descoperiri au fost făcute la Cetățeni, Suslănești, Stănești și Pitești-Argeș.

La Mănăstirea Gura Motrului – Oltenia au fost analizate și s-a stabilit vechimea unor resturi de ziduri. S-a ajuns la concluzia că a existat o capelă clădită pe un cimitir care mai era folosit la mijlocul secolului al XVIII-lea.

Cernatul de Jos și de Sus–Brașov. În această localitate s-au descoperit ruinele unei biserici de stil romanic din secolul al XVIII-lea.

III. Date noi obținute în urma cercetărilor arheologice.

Sunt prezentate concluziile în urma cercetărilor efectuate referitoare la sisteme de construcție ale lăcașurilor de cult din epoca timpuriu medievală și cea medievală propriu-zisă. S-a precizat folosirea a trei procedee diferite în construcția monumentelor cercetate arheologic. Sunt prezentate aceste procedee și exemplificate. Descoperirile de monumente de arhitectură bisericească făcute prin intermediul acestor săpături și cercetări arheologice au adus o valoroasă contribuție la completarea datelor despre viața și organizarea Bisericii noastre din primele secole, despre nașterea și evoluția arhitecturii românești în general și cea bisericească, în special.

Serbănescu, Nicolae I., preot, „Optzeci de ani de la dobândirea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române” - 25 Aprilie 1885 - 25 Aprilie 1965, în: *BORom* LXXXIII (1965), 3-4, p. 247-273.

Autorul articolului, la împlinirea a optzeci de ani de când patriarhul ecumenic Ioachim IV (1884-1886) recunoaște Biserica Ortodoxă Română „autocefală și întru toate de sine administrată”, încearcă de la început să înfățișeze lupta comună, de mai bine de treizeci de ani, a autorităților statului și a clerului și împrejurările în care Biserica noastră strămoșească și-a dobândit autocefalia.

Se menționează că mitropoliile Țării Românești și Moldovei au luat ființă în anii 1359, respectiv 1401, prin acte sinodale și patriarhale de recunoaștere a înființării lor, ele având independență administrativă și autonomie bisericească internă, dar depinzând canonic de ierarhul din Constantinopol, primind chiar ierarhi trimiși de scaunul patriarhal și având obligația de a lua Sfântul Mir de la Constantinopol. În unele cazuri Biserica Română a trebuit să se supună judecății bisericești a ecumenicului cum s-a întâmplat cu mitropoliții Ungrovlahiei: Luca, Ștefan, Teodosie, Antim Ivireanul, Neofit al II-lea. Primele idei de independență a bisericii s-au înfiripat în Moldova de pe vremea domnului Ieremia Movilă și a fratelui său Gheorghe, mitropolitul Sucevei, iar în Țara Românească, mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul, prin anii 1710-1711, protesta cu energie împotriva amestecului necanonic al patriarhului Hrisant al Ierusalimului în treburile Bisericii Țării Românești. Se precizează mai departe, că mișcarea pentru obținerea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române a pornit odată cu mișcarea pentru unirea Principatelor Române.

Ea a fost mai activă în Moldova, arătându-se că în 1857 frații Neofit și Filaret Scriban, arhimandriții Melchisedec Ștefănescu și Calinic Miclescu, deputați ai clerului în divanul ad-hoc, au deschis problema autocefaliei Bisericii Române, formând o „Comisiune bisericească” menite să se ocupe de noua organizare. Lupta a continuat

și în anii următori, 1859 marcând începutul formării Statului Național Român, al cărui conducător, domnul Alexandru I. Cuza (1859-1866), s-a interesat și de problema religioasă a României, încercând să dea o nouă organizare și să o scoată de sub tutela oricărei autorități ecleziastice străine.

În 1862 clericii au cerut deputaților să se facă pentru Biserica Română o administrație centrală cu un Sinod iar acest mesaj s-a pus în practică abia în 1864, când, a apărut un proiect de lege privind „Unirea și reorganizarea BOR”, având un articol în care se preciza autocefalia Bisericii Române. Autorul prezintă în continuare o bogată corespondență cu schimburi de scrisori între patriarhii Constantinopolului, nemulțumiți de atitudinea ce se lua în Țările Române cu privire la autocefalia bisericii, și clericii români, sau cu domnul însuși. Răspunsurile hotărâte și atitudinile dârze ale domnului Al. I. Cuza, sau a mitropoliților din acea vreme (Nifon al Ungrovlahiei, Calinic Miclescu al Moldovei), deși au iritat pe patriarhul ecumenic, l-au făcut pe acesta din urmă să conștientizeze că, aceasta luptă pentru independența Bisericii Ortodoxe Române ajunsese la un așa stadiu încât ea nu mai putea da înapoi. Chiar și după înlăturarea lui Cuza în martie 1866, Consiliul de Stat prezenta Constituției un proiect de lege organică pentru Biserica Ortodoxă Română în care, la articolul al doilea, prevedea că: „Biserica Ortodoxă a României este și rămâne autocefală”.

Pe cale legislativă internă, se făcuse totul ca Biserica Ortodoxă Română să fie autocefală, rămânând ca aceasta să-i fie recunoscută și de Patriarhia ecumenică și de celelalte biserici mari, problemă care s-a încercat să se rezolve în timpul patriarhului Antim XI (1871-1873), Ioachim al III-lea (1878-1884) dar fără sorti de izbândă. Abia în timpul lui Ioachim al IV-lea (1884-1886), caracterizat ca un „arhiereu plin de osârdie, păstor atent, bărbat luminat” se recunoaște autocefalia Bisericii Române la 25 aprilie 1885, când în Sinodul Patriarhal s-a alcătuit tomos-ul de autocefalie. În decursul aceluiași an, rând pe rând, bisericile Serbiei, Ierusalimului, Eladei, Ciprului și Rusiei au recunoscut autocefalia Bisericii Ortodoxe Române.

Apoi autorul schițează apoi, pe scurt, însemnătatea în istoria Bisericii noastre, a actului de dobândire a autocefaliei la 25 aprilie 1885. În momentul acela se împlinesc optzeci de ani de independență, perioadă în care s-au realizat progrese însemnate în toate domeniile de activitate: a intrat în legătură cu toate celelalte biserici ortodoxe cu care a păstrat neatinsă unitatea dogmatică și canonică; a sfințit nestingherită Sfântul și Marele Mir în țară; s-au ridicat biserici noi iar altele s-au refăcut; s-au tipărit cărți de cultură teologică și s-au înființat muzee de artă bisericească și biblioteci și s-au înmulțit școlile teologice de toate gradele; s-au editat reviste de profil; după Primul Război Mondial, Biserica Ortodoxă Română a fost ridicată la treapta de Patriarhie. Biserica Ortodoxă Română a fost prezentă în mișcări și conferințe creștine fiind membră a Conferinței Creștine pentru Pace; în toamna anului 1948, sub păstoria Preafericitului Iustinian, s-a realizat întregirea Bisericii Române, realizându-se unirea cu Ardealul; în 1950 Biserica Ortodoxă Română a generalizat cultul sfinților pe întreg cuprinsul țării și odată cu aceasta a canonizat și pe primii sfinți români.

Speranță, Gheorghe, magistrand, „Dovezi de toleranță religioasă în Țările Române”, în: *BORom LXXXIII* (1965), 7-8, p. 735-751.

Poporul român și Biserica Ortodoxă Română au dat dovadă în trecut de înțelegere și bunăvoință în raporturile lor cu reprezentanții și credincioșii celorlalte religii și confesiuni creștine, dându-și silința totodată să păstreze și să apere Ortodoxia. În continuare, articolul expune mai amănunțit dovezile de toleranță religioasă în Țările Române, prezentându-le pe religii și confesiuni.

Față de catolici - Primul document care atestă atitudinea de bunăvoință a românilor față de catolici aparține domnitorului Ladislau (25 octombrie 1369) și seamănă mai mult cu o lecție de conduită adresată românilor ortodocși de orice stare socială. Cam în același timp, în Moldova, Lațcu Vodă a înființat, la încuviințarea Papei Urban al V-lea, în 1370, o episcopie latină la Siret, numind episcop pe Andrei din Cracovia, propagandă care a continuat și sub urmașul său Petru, ridicându-se în timpul său la Siret o biserică pentru călugării catolici.

Mai târziu, centrul de gravitate al propagandei catolice din Moldova se mută la Baia, unde Alexandru cel Bun, în 1413, întemeiază o nouă episcopie catolică și ridică o biserică de acest rit în 1420. În secolul al XV-lea, în Țara Românească, Vlad Dracul recunoaște drepturile preoților catolici ca fiind aceleași cu cele ale clerului român, propaganda catolică făcând progrese, dându-se sprijin de la Curtea Domnească. Mai târziu, în secolul al XVI-lea, atât în timpul lui Mihai Viteazul cât și al lui Șerban Cantacuzino, anumite cronică certifică restaurarea unor biserici catolice. În secolul al XVIII-lea, când au început domniile fanariote, catolicii au fost înlăturați din vechile funcții dar s-au bucurat mai departe de libertatea cultului. Documente cuprinse între anii 1750-1823 ne arată prerogativele pe care domniile le acordau comunităților catolice:

a) Hrisovul domnului Grigore Ghica către prefectorul și preoții catolice din Iași (1777);

b) Hrisovul lui Alexandru Ipsilanti (1774-1782) prin care se acordă favoruri bisericii băraților din Câmpulung Muscel (1775);

c) Două hrisoave ale domnului Mihail Șuțu (1783-1786).

Hrisoavele nu se refereau întotdeauna numai la lăcașurile de cult sau la anumite scutiri de impozite, ci și la alte aspecte ale vieții religioase ale catolicilor. Raporturile dintre cultele religioase din Țările Române aveau să fie reglementate propriu-zis abia prin legiurile din 1872, 1892, 1923, 1948 prin diferite regulamente concepute în duh de înțelegere și bunăvoință.

Față de protestanți - Date despre mișcarea protestantă sunt furnizate începând chiar cu sfârșitul domniei lui Alexandru cel Bun, vorbindu-se despre imigrația numeroasă a sectarilor husiți în Moldova. Apoi în timpul domniei lui Ștefan cel Mare, o nouă masă de husiți persecutați în Ungaria, găsesc ospitalitate la români și se așează în apropierea Prutului sau se găsesc în zona Trotușului. O perioadă de înflorire a protestanților se cunoaște din timpul lui Iancu Sasul (1579-1582) – „Luteranul”.

Din secolele al XVI-lea și al XVII-lea articolul prezintă informații despre evoluția protestantă numai în Transilvania, unde numărul protestanților crește foarte mult. În secolul al XVIII-lea, protestanților din Țara Românească și din Moldova li se recunoaște libera practică a cultului începând a se acorda chiar și favoruri din par-

tea domnitorilor. Articolul prezintă diferite documente și hrisoave din vremea mai multor domnitori din cele două țări românești din care reiese ceea ce s-a precizat mai sus.

Față de armeni – Aceștia au venit din răsărit prin anii 1044/1046 și în Moldova au primit hrisoave prin care li se acordă mari privilegii precum: deplină autonomie comunală, jurisdicție proprie, libertatea cultului, școli proprii și chiar conducere politică. Astfel, biserica armeană din Iași a fost fondată în 1395, iar domnul care se face remarcant în privința ospitalității a fost Alexandru cel Bun (1400-1432), dând în 1401 un hrisov destinat armenilor, prin care aprobă înființarea unei episcopii cu scaunul la Suceava. Sunt amintite câteva personalități armene din Moldova: vameșul Constantin Cerniact întemeietorul bisericii moldovenești din Lewberg, negustorul Anton Confortino, Bogdan Armeanul, despre care ni se spune că ar fi reclădit „Mitocul” Zamcăi. Se precizează în continuare că episcopul Isac din Suceava avea sub jurisdicția sa, în 1669, bisericile din Suceava (două și mănăstirea), Iași (două), Botoșani, Roman, Galați (cu vreo 20 de preoți), găsimu-se ca „soltuz” al lor pe Chirilă, iar ca protopop pe Ioan (potrivit unui document din 1669). Se amintește doar un singur caz de intoleranță religioasă față de armeni, dezlănțuit la 1551, din porunca domnului Ștefan, fiul lui Petru Rareș. Începând cu 1770, suntem informații că armenilor li s-au acordat noi privilegii privind atât bisericile din Suceava, cât și cele din Roman, Bacău, Neamț, Târgul Frumos.

Față de evrei – Veniți din Țările Române, spre sfârșitul secolului al XV-lea, multe dovezi arată că domnitorii s-au purtat omenește față de evrei. O carte din 1775, dată de domnul Alexandru Ipsilanti, înlesnea instalarea unui oarecare Pilat în funcția de staroste al comunității evreilor din București, iar altă carte din 7 octombrie 1783, a domnului Mihail Șutu (1783-1786) era în favoarea lui Iosif Simion. În Moldova, evreii polonezi au fost primiți în secolul al XV-lea și au rămas nestingheriți în viața lor religioasă, hrisovul domnului Constantin Moruzi (1777-1782) din 6 septembrie 1778 și anaforoa din 28 noiembrie 1782 al domnului Alexandru Mavrocordat (1782-1785) fiind câteva dovezi de măsuri favorabile evreilor.

Față de mahomedani- În Dobrogea s-au făcut colonizări cu populație turcă pe la jumătatea secolului al XV-lea, dar adevărată viață religioasă musulmană începe pe la jumătatea secolului al XVI-lea, dovadă fiind un document istoric – „Testamentul lui Gozi Ali Pașa”, testament care poartă data de 1603. În Moldova, pe lângă câteva cătune de tătari din care, în urma bunei conviețuirii cu românii au ieșit mari familii boierești, prin secolul al XVII-lea, mai apar mai multe regimente de liptčani veniți din Polonia. Imigrări de genul acesta s-au petrecut și în veacurile următoare, cea mai importantă fiind aceea din 1899. Pregătirea oficianților musulmani, a cadrele necesare cultului și învățământului confesional au început să o facă teologi locali, o astfel de școală funcționând în orașelul Babadag, până în 1889, transformându-se în Seminar musulman în 1901, cu sediul la Medgidia în 1904.

Față de alte credințe– Atitudinea îngăduitoare a Bisericii Ortodoxe, față de alte credințe s-a arătat și față de adepții unor forme de viață religioasă de nuanță bogomilă și lipovenească. Lipovenii au beneficiat de toate drepturile și libertățile acordate cetățenilor români. Au beneficiat de „legea rurală”, devenind proprietari în România, au profitat de legea cultelor spre a-și crea o ierarhie bisericească, de legea comunală.

Constandache, Mihai, magistrand, „Măsuri de organizare în Biserica Ortodoxă Română la începutul veacului al XX-lea”, în: *BORom* LXXXIII, (1965), 7-8, p. 752-770.

Începutul veacului al XX-lea marchează o operă de mari schimbări în viața Bisericii Ortodoxe în general, determinate de continua transformare a condițiilor generale, de schimbări multiple de ordin politic și social. Istoria a înregistrat o seamă de evenimente care au avut o influență covârșitoare asupra întregii vieți europene, determinând și acțiuni de reorganizare a vieții bisericești.

Articolul prezintă întâi o serie de evenimente istorice care au determinat reorganizarea vieții bisericești în Franța, Rusia și Bulgaria: separarea Bisericii de Stat în Franța anul 1905, așa numita „Proclamație pentru libertatea religioasă” din 1905 prin care țarul Nicolae I al Rusiei acorda libertate unor culte religioase, frământările din Biserica Bulgară. Autorul precizează că prezentarea succintă a acestor factori va ajuta la înțelegerea problemelor dezbătute în articol.

O scurtă privire asupra istoriei patriei noastre în această perioadă pune în prim plan răscoalele țărănești, care încă din secolul al XIX-lea, într-un răstimp de 12 ani, au înregistrat patru mari ridicări de mase populare: 1888, 1889, 1894, 1900. Răscoalele țărănești din februarie 1906, iulie 1906, decembrie 1906 și ianuarie 1907 vor culmina cu desfășurarea revoluționară a forțelor țărănești din februarie-martie 1907, unde participarea preoților ortodocși este incontestabilă. Legând dorințele spre mai bine ale Bisericii cu năzuințele spre mai bine ale poporului, unii dintre reprezentanții clerului de mir au sprijinit aceste năzuințe.

Modificarea legii sinodale de la 1872 și dezbaterile în jurul acestei modificări

Legea sinodală de la 1872 nu mai corespundea condițiilor istorice în care Biserica noastră își desfășura activitatea, Sinodul rămânând izolat de restul clerului, creându-se necesitatea existenței unui for consultativ al preoților, prin care arhieriei să fie în contact permanent cu preoțimea. Aceste motive au dus la elaborarea proiectului lui Spiru Haret, Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice pentru modificarea legii sinodale de la 1872, potrivit căruia se înființa Consistoriul Superior Bisericesc din care făceau parte nu numai membrii Sfântului Sinod, ci și reprezentanți ai clerului de mir și monahal.

Proiectul de modificare al legii sinodale din 1872 cuprindea trei puncte: lărgirea cercului eligibililor la treapta de episcop eparhial și mitropolit, desființarea arhieriei titulare și înființarea Consistoriului Superior Bisericesc. Se arată în continuare obiecțiile ridicate de adversarii acestei legi cu privire la canonicitatea acestei legi și a instituțiilor bisericești. Cea mai mare opunere a fost aceea împotriva formării Consistoriului Superior Bisericesc, considerând neîntemeiat că acesta ar îngreui atribuțiile singurului organ deliberativ - Sfântul Sinod.

Articolul mai prezintă o altă problemă din viața internă a Bisericii noastre și anume aceea a clerului de mir, referitoare la starea materială, intelectuală și morală. Ceea ce se începuse în 1832 prin Regulamentul Organic s-a continuat în 1859 și 1864 prin legiuirile lui Cuza și în 1872 prin „Legea pentru alegerea mitropoliților și episcopilor eparhioți, precum și a constituirii Sfântului Sinod”. Apar apoi diferite regulamente: „Regulamentul pentru administrarea eparhiilor, pentru disciplina și

judecata clerului în BOR” din 1873, „Regulamentul pentru procedura în materie de judecată Bisericească”, „Regulamentul pentru disciplina monahală”, „Regulamentul pentru mijloacele de întreținere a clerului pe la bisericile întreținute de comunele urbane și rurale”, „Regulamentul Seminarilor din 1893” etc. Seminarile devin școli bine organizate, iar în 1881 se înființează Facultatea de Teologie din București, astfel încât în a doua jumătate a secolului al XIX-lea starea intelectuală a preoților de mir dobândește un nou nivel. Deoarece starea morală și materială a clerului continua să fie o problemă s-au luat măsuri și pentru îndreptarea ei. Sunt prezentate o serie de proiecte aduse în Senat de episcopii și mitropoliții Moldovei.

a) 1882 – Un proiect pentru îmbunătățirea situației materiale și culturale a clerului;

b) 1888 – Un memoriu pentru îmbunătățirea stării clerului de mir din Moldova;

c) 1888 – episcopul Melchisedec – Un memoriu asupra monopolului lumânărilor;

d) 1890 – Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române (prin episcopul Silvestru al Hușilor) – un raport asupra stării materiale și morale a clerului mirean;

Autoritatea politică a vremii se ocupă de această chestiune abia la 20 mai 1893, prin „Legea clerului mirean și a Seminarilor”. Această lege reprezenta un pas înainte spre îmbunătățirea stării materiale și morale ale clerului mirean, dar necesita totodată și alte modificări, care s-au adus în anii următori: 1896 și 1900.

În 1902, apare o nouă lege de organizare bisericească „Legea pentru înființarea Casei Bisericii Autocefale Ortodoxe Române” care preciza că fondurile care rămăneau la libera dispoziție a Casei Bisericii să se întrebuințeze pentru ajutorarea preoților infirmi, preoteselor văduve și a orfanilor preoților. În 1904, în bugetul țării se prevede prima mărire de salarii cu 20%, iar în 1906 se aduc îmbunătățiri prin proiectul lui Spiru Haret prezentat în Parlamentul țării. Astfel, legea din 1893, îmbunătățită în 1906, introduce „Consistoriile apelative și apărătorii pentru asigurarea dreptății”, iar în 1908, în proiectul de programă pentru învățământul religios din școlile secundare se prevedea înființarea a două Seminarii întreținute de stat: - la Mănăstirea Bistrița și Seminarul „Sfântul Andrei” de la Galați pe lângă cele existente la Iași și București. Toate aceste legi, proiecte de legi, regulamente referitoare la clerul de mir nu au reușit decât în mică măsură să satisfacă nevoile existente. Din mulțimea problemelor mari care trebuiau rezolvate în acea perioadă se impunea și reorganizare vieții mănăstirești pentru a redobândi viața de liniște, cuviosie și curăție. Sunt prezentate frământările din viața mănăstirească din secolul al XIX-lea cu toate măsurile, legile, decretul și regulamentele care s-au dat, dar care nu au adus îmbunătățiri, iar nivelul cultural și moral, în loc să crească, scăzuse.

Astfel, nevoile Bisericii, ca și rânduielele vieții monahale, cereau o reformă mai adâncă. În acord cu pravilele și pildele sau povățuirile călugărești ale Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica s-a decis: introducerea vieții de obște asupra întregii vieți monahale, prin mănăstiri să se întemeieze școli de cântăreți bisericești, ateliere de pictură, sculptură, pentru fabricarea lumânărilor, a obiectelor bisericești. Au urmat și alte dispoziții privitoare la disciplina din mănăstiri, atât pentru monahi, cât și pentru vizitatori.

Bradea, Constantin, magistrand, „Cronicile grecești și situația bisericii românești în prima jumătate a secolului al XVIII”, în: *BORom* LXXXIV, (1966), 5–6, p. 574 - 583

Elementul grecesc a pătruns în Țările Române în a doua jumătate a sec. al XVI-lea și a ajuns la apogeu prin instaurarea domeniilor fanariote. Mulți greci veniți în țară au consemnat evenimentele mai importante din timpul lor, în așa numitele cronicile grecești din timpul domniilor fanariote. Deși subiective, uneori tendențioase, aceste cronicile au o mare însemnătate pentru cunoașterea situației Țărilor Române și a Bisericii noastre. Datele despre Biserica din Țara Românească sunt mai puține, cu multe lacune. Pentru prima jumătate a sec. al XVII-lea aceste date ni le oferă „Cronica” lui Mitrofan Gregoraș, „Efemeridele dace” ale lui Dapontes, „Cronica Ghiculeștilor”, care cuprinde date despre Moldova împreună cu „Cronica” lui N. Chiparissa.

Evenimentele de la începutul secolului al XVIII-lea sunt consemnate în „Cronica Țării Românești” (1714-1716) scrisă de Mitrofan Gregoraș și care relatează venirea la tron a primului domn fanariot, Nicolae Mavrocordat (1716) și se încheie cu sfârșitul tragic al lui Antim Ivireanu. Constantin Dapontes în „Catalogul” său amintește de scrierile ieromonahului Mitrofan. „Cronica Ghiculeștilor” în 1731 îl menționează ca mitropolit al Ungrovlahiei pe Ștefan al II-lea, despre care amintește și C. Dapontes în „Efemeridele dace”. Mitropolitul Ștefan a murit de ciumă, la 13 septembrie 1738 la Mănăstirea Căldărușani, după opt ani de păstorire și i-a urmat în scaun Neofit al Mirelor. La 18 februarie 1739 s-a sfințit paraclisul Sfântul Nicolae de la Mănăstirea Văcărești, iar la 27 februarie un incendiu a devastat Bucureștiul, mistuind Mănăstirea Sf. Sava, Mănăstirea Colțea cu spitalul și alte biserici mai mici.

Pentru perioada 1739–1750 cronicile grecești nu mai relatează nimic despre situația din Biserica din Țara Românească, dar din alte izvoare se cunoaște că mitropolitul Neofit a păstorit 16 ani, tipărind o mulțime de cărți bisericești și, după moartea sa, în 1754, urmează Filaret, fostul episcop de Buzău.

Despre trecutul Bisericii din Moldova oferă informații „Cronica Ghiculeștilor”. Pe la 1700 mitropolit era Misail, iar în 1710 era Ghedeon, care a citit rugăciunea domniei, în biserica Sf. Nicolae din Iași, la 10 decembrie 1710, cu prilejul instalării lui Dimitrie Cantemir ca domn al Moldovei. De Boboteaza anului 1714, Moldova este vizitată, la invitația lui Nicolae Mavrocordat, de învățatul patriarh Hrisant al Ierusalimului. La îndemnul acestuia, Nicolae Mavrocordat a întemeiat o tipografie grecească și slavonească la Sf. Sava și a scutit preoții de impozit. În iunie 1715, Biserica Moldovei a fost vizitată de patriarhul Samuil al Alexandriei pentru a primi milostenie, pe care domnul i-o acordă, închinându-i Mănăstirea Hangu.

„Cronica” lui Chiparissa menționează existența Mănăstirii Cetățuia, iar în 1729 domnul Grigore Ghica zidește Mănăstirea Sfântul Arhanghel Mihail, mitropolit fiind Antonie, pe care cronicarul îl prezintă într-o lumină defavorabilă și care a fost caterisit de Sinodul de la Constantinopol. A urmat mitropolitul Nichifor de Sidis. În 1743, domnul Ioan Mavrocordat, venind în Moldova, îl aduce cu el pe Paisie, fostul patriarh al Constantinopolului, care fusese înlocuit cu Chiril al Nicomidiei, iar în 1744 Moldova a fost vizitată de patriarhul Silvestru al Antiohiei, care a stat multă vreme în țară și a primit ajutor de la domnitor și creștini.

Din 1752, în timpul celei de a treia domnii a lui Constantin Mavrocordat, Biserica din Moldova cunoaște o nouă perioadă de înflorire. Domnitorul cere mitropolitului să hirotonească preoți și diaconi știutori de carte, iau pe cei existenți să-i învețe, cutreierând satele și apoi examinându-i la Iași. Printr-un hrisov preoții au fost scutiți de dări. Domnitorul a cerut înființarea unui sinod și clericiei pentru a judeca diverse pricini bisericești. După retragerea din scaun a mitropolitului Nichifor în 1750, a urmat Iacob, fost episcop de Rădăuți, care a intervenit pe lângă domnitor ca acesta să obțină confirmarea de la Poartă ca ținutul Hotinului să rămână al Moldovei și să nu treacă în Eparhia mitropolitului Proilavei, care, ulterior, a fost caterisit de Constantinopol. Ierarhii greci care au păstorit în Țările Române au fost oameni luminați, ocupând un loc de cinste în istoria Bisericii Românești.

Păcurariu, Mircea, „Atitudinea slujitorilor Bisericii Ortodoxe Române față de actul Unirii Principatelor”, în: *BORom LXXXV*, (1967), 1–2, p. 73–94.

Actul Unirii Principatelor se cinstește în fiecare an de poporul nostru la 24 ianuarie, ca rezultat firesc al dezvoltării treptate a conștiinței unității de origine, de limbă și de credință a românilor de pretutindeni. Pe lângă oamenii din popor, cronicarii și cărturarii din trecut consideră că, un factor important care a contribuit la trezirea și dezvoltarea conștiinței de unitate națională a românilor a fost Biserica, prin introducerea limbii române în cult. În Predosloviile lui Coresi, Varlaam, Simion Ștefan s-a subliniat originea comună și unitatea de neam, de limbă și de credință a tuturor românilor, idei preluate de Școala Ardeleană, de Tudor Vladimirescu, Kogălniceanu și Bălcescu. Literatura și revistele pledau pentru Unire. Autorul prezintă frământările și luptele pentru Unire din Principate în urma tratatului de la Paris din 18/30 martie 1856.

Clerul ortodox român s-a alăturat Partidului Unionist din Moldova, în frunte cu mitropolitul Sofronie Miculescu, la cererea căruia arhim. Neofit Scriban a scris lucrarea „Unirea și neunirea Principatelor”, urmată de altă lucrare combativă a aceluiași arhimandrit „Foloasele Unirii Principatelor române” și de poezia „La unirea românilor”. Arhimandritul Melchisedec Ștefănescu, rector al Seminarului de la Huși, a rostit la 29 iunie 1856 la episcopie o predică în sprijinul Unirii intitulată „Jertfă pentru Unirea Principatelor”. Clerul de mir și monahal au avut de la început o atitudine favorabilă Unirii, trimițând acte de adeziune Comitetului Unirii, înființat la Iași în 25 mai/6 iunie 1856.

Dintre numele mai cunoscute au fost arhimandritul Victor Lemeni, arhimandritul Dionisie Romano, starețul Mănăstirii Neamț și Secu, ierom. Ghenadie Popescu, profesor și rector la Seminarul de la Neamț și alții. Din comitetele unioniste înființate în orașele țării făceau parte și preoți. Împotrivirile antiunioniștilor se găseau la toate nivelurile sociale, în frunte cu caimacamul Teodor Balș și apoi Nicolae Vogoridi. Clerului i s-a restrâns dreptul de alegători. Doi episcopi, Meletie al Hușilor și Necartie Hermeziu de la Roman au trecut în tabăra separatiștilor, din interese personale de promovare în ierarhie. Asupra mitropolitului Sofronie s-au exercitat presiuni pentru a renunța la susținerea Unirii și personal și prin influențarea alegerilor clerului în sens antiunionist. Mitropolitul Sofronie cu preoții și unii arhierei unioniști vizi-

tează comisarii Franței și Sardiniei veniți la Iași, motiv pentru care caimaicamul cere la Constantinopol patriarhului să-l înlocuiască pe întâistătătorul Moldovei. Faptul nu s-a produs, fiindcă ambasadurul francez și cel rus s-au opus, însă patriarhul Chiril trimite mitropolitului o scrisoare în care îi atrage atenția că va lua măsuri împotriva sa dacă va persista în conduita neconformă cu demnitatea sa. Scrisoarea însemna un amestec fâțiș al patriarhului în treburile Bisericii moldovene și arhim. Neofit Scriban tipărește la Paris lucrarea „Scurtă istorisire și hronologie despre Mitropolia Moldovei”, în care căuta să demonstreze „autocefalia” bisericii moldovene.

Verticalitatea și perseverența mitropolitului l-au făcut pe Vogoridi să ceară destituirea acestuia, dar guvernul a fost nevoit să renunțe. De asemenea Sofronie protestează de fiecare dată energic împotriva amestecului guvernului în problemele Bisericii. Din partea Comitetului Unionist din Iași și a arhiereului Sofronie pleacă la București, în vara anului 1857, arhim. Neofit Scriban, pentru a intra în legătură cu Comitetul Unionist din București, cu mitropolitul Nifon și cu alți unioniști munteni. El duce o scrisoare din partea lui M. Kogălniceanu adresată lui I.I. Filipescu, îndepunându-și cu cinste misiunea.

În Eparhia Romanului, preoților ce se pronunțau în favoarea Unirii Principatelor li se făceau multe neajunsuri, iar unii își pierd chiar, temporar, funcțiile, cum a fost cazul iconomului Gh. Dimitriu din Tecuci (tatăl lui Calistrat Hogăș). O cerere a unioniștilor moldoveni, adresată Comisiei europene din București la 22 aprilie/4 mai 1857, în care se plâneau de abuzurile conducătorilor, solicitând protecția Comisiei, este semnată de trei arhierei, trei arhimandriți, doi protosingheli, 38 de preoți și șapte diaconi. Cu ocazia alegerilor în Divanul Ad-Hoc, mulți preoți au fost omiși de pe liste, iar celor de la sate și orașe nu li s-a dat dreptul de alegător. Mitropolitul și alți clerici au refuzat să participe la alegeri ca semn de protest împotriva abuzurilor guvernului. S-au făcut încercări de a corupe clerul ca să voteze în favoarea candidatului guvernului, dar preoții s-au opus cu demnitate. În ziua de 7/19 iulie 1857, în colegiul preoților a fost ales iconomul Ioan Silvan, preot la Mitropolie. La alegeri se prezentaseră el și alți doi preoți. Împotriva acestei alegeri ilegale și pentru că I. Silvan nu era originar din Moldova, ceilalți 135 de preoți din Iași au adresat mitropolitului o notă de protest. Tot atunci s-au ales cei doi reprezentanți ai mănăstirilor neînchinat: Iosif Evhaiton, egumenul de la Râșca și arhim. Nicon Mironescu, egumen la Bisericieni, iar guvernul a numit alți doi deputați dintre egumenii de la Neamț și Vorona. La fel s-au desfășurat și alegerile de la Roman, preoții refuzând să participe forțat la alegeri ilegale.

Aceste alegeri false au fost anulate de Turcia, în urma protestelor ambasadurilor de la Constantinopol și s-au decis noi alegeri în ziua de 29 august/10 septembrie 1857 la reședința fiecărei eparhii. Noile alegeri s-au săvârșit în deplină legalitate, iar clerul și-a ales reprezentanți vrednici în Divan. Mitropolitului Sofronie i s-a încredințat conducerea lucrărilor Divanului, care a fost convocat la 22 septembrie/11 octombrie 1857, unde s-au ținut cuvântări unioniste în fața deputaților. În ședința a VII-a din 7/19 octombrie 1857, Kogălniceanu a citit propunerea de Unire a Principatelor într-un singur stat sub numele de România. Din cei 83 de deputați, doar doi nu au votat propunerea de unire a lui Kogălniceanu. În ședințele următoare s-au

formulat probleme de reorganizare ale Principatelor, printre care s-au luat hotărâri privitoare la recunoașterea autocefaliei Bisericii noastre și la înființarea unei autorități sinodale centrale. S-a alcătuit apoi un program de 14 puncte privitor la organizarea bisericească, printre ele numărându-se reorganizarea învățământului teologic, a monahismului etc.

Preoții deputați au susținut în Divan problemele țăranilor în relațiile lor cu proprietarii. Autorul prezintă evenimentele politice, premergătoare înfăptuirii Unirii și aportul clerului și ierarhului la acesta. În ședința din 5/17 ianuarie 1859 a fost ales ca domnitor colonelul Al. I. Cuza, iar președintele Adunării Elective a fost mitropolitul Sofronie. După alegerile din Țara Românească, arhim. Neofit Scriban a scris articolul „O salutare României în 24 ianuarie 1959”, iar arhim. Dionisie Romano îi dedica o lucrare omiletică, tipărită la Iași în 1859, urându-i domnie rodnică și fericită.

În Țara Românească preoțimea n-a avut un rol atât de important în realizarea Unirii, ca cea din Moldova. După constituirea la 3-5 martie 1857 a Comitetului Unionist din București, și-a dat adeviziunea la programul său episcopul Filotei al Buzăului, cerând preoților să facă rugăciuni pentru Unire. Aceeași atitudine a avut-o și episcopul Calinic Cernicanul de la Râmnic. Mitropolitul Nifon și episcopul Climent al Argeșului n-au luat de la început o poziție hotărâtă în privința aderărilor la programul unionist, dar mai târziu au sprijinit hotărârile Divanului ad-hoc și ale Adunării și ale Adunării Elective. Preoții publicau în presa vremii articole unioniste. S-au fixat datele alegerilor pentru Divan de către caimacamul Alexandru Ghica. Autorul prezintă lista aleșilor clerului. Ca și în Moldova și în Muntenia, egumenii greci au refuzat să-și trimită reprezentanții în Divan. Mitropolitul Nifon a condus lucrările ședințelor din Divan. Un rol activ l-a avut episcopul Filotei care a lucrat la întocmirea unui regulament de 87 de articole, care a fost acceptat de Divan.

Autorul prezintă toate evenimentele politice, ședințele ținute și hotărârile luate în vederea alegerilor. La 24 ianuarie, toți deputații Adunării Elective au votat pentru Al.I. Cuza. Bătrânul mitropolit Nifon a avut bucuria să-l proclame ca domn al Țării Românești, tot el înștiințându-l de alegere.

Episcopul Climent a făcut parte din delegația care a plecat la Iași pentru a-i înfățișa lui Cuza actul de numire. La venirea lui spre București, Cuza a fost întâmpinat cu bucurie și discursuri ținute de ierarhi și preoți.

Păcurariu, Mircea, „90 de ani de la proclamarea Independenței de Stat a României”, în: *BORom LXXXV* (1967), 5-6, p. 602-617.

Articolul surprinde atitudinea Bisericii Ortodoxe Române față de Războiul de Independență. Ziua de 9 mai este o dată memorabilă în istoria țării noastre: 1877, proclamarea independenței statului român și 9 Mai 1945, ziua victoriei împotriva fascismului, încheierea celui de-al doilea Război Mondial.

Deoarece se aniversează 90 de ani de la proclamarea independenței României, autorul, după ce relatează faptele istorice ale Războiului de Independență, dorește să evidențieze rolul Bisericii noastre în acest război, care a sprijinit țara potrivit misiunii sale căutând să vină atât în sprijinul celor răniți sau morți pe câmpurile de luptă, cât și a familiilor celor aflați pe front. De exemplu, se prezintă faptul că mitropolitul

Iosif Naniescu îl întâmpină pe țarul Alexandru al II-lea, venit la Ungheni sau la Iași și pe fratele acestuia, marele duce Nicolae, comandantul suprem al armatei, sosit în țara noastră în 1877.

Unii slujitori ai Bisericii s-au pus în sprijinul armatei în calitate de preoți militari, însoțind trupele pe câmpul de luptă și îndeplinind slujbele religioase cerute în astfel de împrejurări. Autorul prezintă numele unora dintre preoții militari, subliniind că în 1870 s-a decretat primul „Regulament pentru clerul din armată” prin care se prevedea că fiecare regiment putea să-și aibă preotul său. În 1877 preoții unităților au fost înlocuiți cu preoții de garnizoană care deserveau toate unitățile din aceeași localitate. Călugării și călugărițele au ajutat armata în calitate de infirmieri sau brancardieri la chemarea lui Calinic Miclescu, care activa în scaunul mitropolitan din 1875 dar, fiind bolnav, l-a însărcinat pe vicarul său, Ghenadie Țeposu să adreseze apelul către monahi, răspunzând la acesta 46 de călugări și 45 de călugărițe, numărul lor crescând ulterior la 100. Instruiți de medici, ei au activat la Spitalul Filantropia. La fel au răspuns și monahii din Moldova la apelul mitropolitului Iosif Naniescu.

La Iași, la 18 aprilie 1877, s-a format un Comitet de românce, condus de Maria Rosetti Roznovanu, cu scopul de a strânge bani și daruri pentru armată. Acest Comitet s-a extins și în provincie, iar la Turnu Măgurele s-a instalat un spital, unde au lucrat maici de la Mănăstirea Văratec, urmat la 28 noiembrie 1877, la Iași, de al doilea spital pentru răniți, cu 50 de paturi, numit „Ospiciul Sfânta Maria”, în care s-au aflat și 10 monahii. Același lucru s-a repetat la Galați și Bârlad. Biserica a strâns bani și daruri pentru armată, evidențiindu-se contribuția mare a Sfântului Sinod. Autorul prezintă donațiile făcute pe județe și pe mănăstiri.

Arhimadritul Silvestru Bălănescu a propus într-un articol al său ca preoții să facă liste cu toți eroii căzuți în lupte și să-i pomenească timp de trei ani la Proscomidie, la fiecare Liturghie, apoi doar în zilele de pomenire a morților. El solicită Bisericii să pună la dispoziția Guvernului câteva mănăstiri mai mici, cu personal redus, în care să se înființeze orfelinate și case de infirmi. Printre multele slujbe săvârșite în timpul războiului, la 18 februarie 1878, s-a oficiat în toată țara o slujbă solemnă pentru pomenirea tuturor celor căzuți în război. Astfel țara și-a câștigat Independența în războiul din 1877-1878, iar Biserica, în 1885, și-a dobândit neatâr-narea canonică, prin recunoașterea autocefaliei sale de către Patriarhia ecumenică.

Simedrea, Tit, preot, „Unde și când a luat ființă legenda despre atâr-narea canonică a scaunelor mitropolitane din Țara Românească și din Moldova de Arhiepiscopia de Ohrida- note pe marginea unei interpolări”, în: *BORom* LXXXV (1967), 9-10, p. 975-1003.

Odată cu publicarea bogatei cercetări a profesorului I. Bogdan, despre documentele false privind epoca lui Ștefan cel Mare (printre care se numără și schimbul de scrisori din 1456-1457, între marele voievod și Dorotei, arhiepiscopul de Ohrida) și după apariția studiului profesorului Mihail Lascaris privind atâr-narea scaunelor mitropolitane din Țara Românească și din Moldova de Arhiepiscopia din Ohrida, s-a crezut că această legendă nu se mai susține, fiind considerată o eroare. Dar, după ce

autorul prezintă alte câteva păreri ale altor cercetători, vine spre dezbatere cu un document descoperit de academicianul sârb Dorde Sp. Radojicic și publicat în 1956 cu scopul de a dovedi îndeletnicirile cărturărești ale monahilor sârbi athoniți din Mănăstirea Hilandar, din secolul al XVI-lea. Deși textul documentului nu poate fi datat s-a constatat că mitropolitul Nicanor de Novo Brdo a introdus o interpolare în text în 1534-1535.

După căderea Serbiei sub turci, Patriarhia de Peci se desființează și cade de sub ascultarea Arhiepiscopiei de Ohrida, greco-bulgară, dar ierarhii sârbi, în frunte cu Pavel, mitropolitul de Smederevo, vor porni o luptă dârză pentru neatârnamarea Bisericii sârbești. Așa s-a iscat „răzmerița” pomenită în interpolarea introdusă în „Sintagma lui Matei Vlastaris”. Această luptă aprigă pentru desființarea Patriarhiei Serbiei este câștigată prin mijloace dubioase de către patriarhul Prohor de Ohrida, care îl caterisește pe Pavel, iar mitropolitul Nicanor, fiind un partizan al Patriarhiei de Ohrida, scrie și pune să se interopoleze în „Sintagma lui Vlastaris”, „izvodul” „Din Cartea lui Ptolemeu despre Eparhia Ohrida”, alcătuit din cele două tâlcuiri geografice vechi sârbești privind țările dacice și hotarele lor.

Acest document precizează că Ardealul, Moldova și Țara Românească țineau în cele bisericești de Arhiepiscopia de Ohrida. Autorul interpretează cu diferite întrebări problema dezbătută, exemplificând cu date suplimentare, face diferite supoziții referitoare la faptele ce au condus la susținerea ideii că Țările Române ar fi depins de Arhiepiscopia de Ohrida care, având datorii mari la Poartă, a văzut în „țările dacice” o salvare a sa prin alipirea eparhiilor din Țările Române. Această idee a fost indusă prin introducerea interpolării lui Macarie și a lui Nicanor în cartea de legi folosită mult în epocă și în Moldova, intitulată „Sintagma lui Matei Vlastaris”.

Scrisorile atribuite lui Ștefan cel Mare, scrise arhiepiscopului Dorotei de Ohrida, s-au dovedit a fi o plastografie din secolul al XVII-lea și al XVIII-lea, deci fără putere probatorie. Legenda atârnamării Bisericilor noastre de Ohrida este din 1534-1537, pătrunzând în Moldova prin vizita lui Macarie și prin manuscrisele „Sintagmei lui Matei Vlastaris”. Acest document, afirmă autorul, este nesincer și incredibil, apărând ca o „ticluială înadins săvârșită”, pentru a servi anumite interese. Patriarhul Prohor a murit fără a-și împlini visul, iar în 1557 Patriarhia de Peci, restaurată, o separă de toate eparhiile pe care i le cotropise. Autorul citează unele documente ce fac să tulbure și mai mult controversata problemă, însă afirmă că Bisericile române aparțineau de Patriarhia de Constantinopol. Se subliniază că doar în vremea lui Ieremia Movilă și doar în trecere spre Polonia, a călcat picior de arhiepiscop de Ohrida pe pământ românesc! Articolul conține imagini și anexe.

Stan, Liviu, pr. prof., „Canonizarea sfinților români”, în: *BORom LXXXVI* (1968), 6, p. 725-735.

Ca și alte popoare și românii au păstrat cultul sfinților pământului românesc, căroro li s-au închinat cu evlavie, considerându-i, după cernerea istoriei, cei mai vrednici fii ai Bisericii noastre. Chiar și popoarele slave din sud și din nord și chiar grecii au cinstit sfinții noștri români, trecându-i în rânduielile Bisericilor lor: Daniil

Sihastrul, Sfânta Teofana, fiica lui Alexandru I Basarab, Sfântul Ioan Valahul, Sfântul Antipa din Moldova.

Interesul rușilor pentru sfinții români l-a determinat pe patriarhul Alexie al Moscovei, în 1949, să se adreseze Sfântului Sinod al Bisericii noastre cu rugămintea de a-i comunica numele sfinților români, pentru a-i înscrie în calendarul Bisericii Ruse. Și românii au așezat sfinții acestor popoare în rând cu sfinții Bisericii ecumenice. În 1517, pe pământul românesc a fost canonizat Sfântul Nifon, fost patriarh al Constantinopolului și apoi mitropolit al Țării Românești (grec de origine). Canonizarea acestuia s-a făcut cu ocazia sfințirii bisericii Mănăstirii Curtea de Argeș.

În iconografia bisericilor și în pictură sunt înfățișați, încă de prin secolul al XVI-lea, câțiva sfinți naționali ruși, bulgari și sârbi ca: Sfinții Metodie și Chiril, Sfântul Ioan de Rila, Sfântul Sava, Sfântul Serghie. Numele sfinților popoarelor vecine au continuat să fie trecute în cărțile de cult și în calendarele BOR, deoarece sfințenia nu cunoaște granițe naționale. Biserica noastră nu s-a străduit să treacă prea multe nume în rând cu sfinții Bisericii ecumenice, lăsându-i pe cei mai mulți în „ceata tuturor sfinților”, deși unii s-au bucurat de un cult local încă de la moartea lor (Daniil Sihastrul de la Voroneț, Ștefan cel Mare, Constantin Brâncoveanu). Unele voci au semnalat disproporția între sfinții români și cei de alt neam, altele au apreciat sfințenia prin „taumaturgie”, adică prin puterea de a face minuni, cunoscând că aceștia sunt doar o mică categorie între sfinții Bisericii ecumenice.

Sfinții români au răzbit prin negura vremurilor până la noi ca ziditori și apărători ai credinței străbune, ai conștiinței de sine a poporului nostru, pe care l-au călăuzit de-a lungul zbuciumatei sale istorii. Șirul lor este prea lung să-i cuprindă pe toți. La începutul secolului al XX-lea s-a abordat și la noi problema canonizării sfinților, după apariția unor lucrări specifice, ca aceea a istoricului rus E. Golubinski. În 1904, la comemorarea a 500 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare, s-a pus în discuție neoficială eventuala canonizare a domnului, urmată în 1914 de cea a lui Brâncoveanu, nerealizată din cauza izbucnirii războiului. După unirea din 1918, această problemă a revenit în actualitate. În 1931 s-a repus în discuție canonizarea mucenicilor ortodocși ardeleni din secolul al XVII-lea și al XVIII-lea și a lui Constantin Brâncoveanu cu cei șapte „coconi” ai săi, căruia i s-au făcut cercetări în legătură cu osemintele lui, reînhumate la 21 mai 1934, după o procesiune solemnă la biserica Sfântul Gheorghe din București.

Strădaniile în legătură cu problema canonizării sfinților români s-au concretizat în două lucrări: „Canonizarea în Biserica Ortodoxă” de prof. N. Popescu-Prahova, publicată în revista „Candela” în 1942 și „Sfinții Români” de Liviu Stan, apărută la Sibiu în 1945. Socotind o sfântă datorie față de sfinții neamului și față de credincioșii care-i poartă în sufletele și-n conștiința lor, patriarhul Iustinian a inițiat în 1950 lucrările de pregătire a canonizării sfinților români, pe care le pune în practică în 1955, canonizarea solemnă având loc odată cu aniversarea a 70 de ani de autocefalie a BOR. Autorul prezintă numele teologilor și ierarhilor care au lucrat în cele două comisii pentru lucrările pregătitoare și numele arhierilor străini invitați la această solemnă ceremonie.

După multe amânări și ezitări din trecut s-a ajuns, în 1955, să se înfăptuiască un act de însemnătate unică pentru Biserica noastră prin canonizarea sfinților: Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica (11 aprilie), Sfinții Ierarhi și Mărturisitori Ilie (Iorest) și Sava (Brancovici) (24 aprilie), Cuvioșii Mărturisitori Visarion Sarai, Sofronie de la Cioara și mucenicul Oprea din Săliște (21 octombrie). La 15 septembrie 1956 s-a procedat la canonizarea solemnă a Sfântului Iosif cel Nou de la Partoș. Tot în 1955 s-a procedat și la extinderea în întreaga Biserică Ortodoxă Română a cultului unor sfinți care aveau numai cinstire locală sau provincială în țara noastră, ca: Sfântul Mucenic Ioan Românul sau Valahul (canonizat de Patriarhia ecumenică în 1662), Sfânta Cuvioasă Paraschiva de la Iași, Sfânta Filoteia de la Argeș, Sfântul Dimitrie cel Nou din București și Sfântul Nicodim de la Tismana. Exemplul Bisericii Române a fost urmat apoi și de Bisericile-surori, ecumenică, rusă și bulgară. Patriarhul Iustinian s-a preocupat și de studierea posibilității de a-i canoniza și pe străluciții voievozi, apărători ai dreptei credințe, Ștefan cel Mare și Constantin Brâncoveanu. Astfel, Ortodoxia Românească, cu toată suflarea ei, laudă pe Domnul. Articolul conține și un rezumat în limba franceză.

Crăciunaș, Irineu, arhim., „Purtarea de grijă față de mănăstiri în ultimele două decenii”, în: *BORom* LXXXVI (1968), 6, p. 751-761.

Sfântul Sinod, la propunerea Preafericitului patriarh Iustinian, a stabilit un program de măsuri privind reorganizarea vieții monahale în Biserica noastră, înscris în regulamentele pentru organizarea și funcționarea mănăstirilor. O primă parte a acestui articol vizează principiile de bază ale reorganizării vieții monahale.

Mănăstirile trebuie să fie vetre de lumină și viață duhovnicească iar călugărul să fie o persoană cu aleasă viață duhovnicească și cu prestigiul de moralitate desăvârșită, iar viața lui să fie îmbinată cu cea culturală și socială. Un monahism devine luminat prin cultură teologică, în special, și prin cultură generală. Toți călugării au fost îndrumați să aibă cel puțin șapte clase gimnaziale, urmând apoi cursuri în școlile monahale și la conferințele duminicale. Cei tineri au continuat pregătirea la Seminariile teologice și în institute teologice universitare și post-universitare. Munca și rugăciunea au constituit principiul de bază al vieții monahale. Dacă rugăciunea se realizează prin participarea la slujbele bisericii, prin pravila din chilie ori rugăciunea minții, munca se desfășoară în atelierele pentru confecționarea stofelor preoțești, a covoarelor, broderiilor, pictura icoanelor, în sectorul agricol, în arhive sau biblioteci, în ateliere de croitorie, fierărie, tâmplărie, cizmărie, etc.

În mănăstirile noastre rugăciunea este socotită o muncă, iar munca o rugăciune. În mănăstiri și schituri se duce, de preferință, o viață de obște, viața de sine fiind îngăduită doar acolo unde lipsesc condițiile organizării vieții de obște. Slujbele se oficiază zilnic după tipicul mănăstiresc, iar Sfânta Liturghie este zilnică în mănăstirile mari. Călugării cu pregătire teologică universitară, îndeplinesc misiuni în Episcopia din America și Canada și la Căminul românesc din Ierusalim. Se recomandă ca în Biserica noastră să fie păstrat caracterul monahismului atonit, permițându-se intrarea în Sf. Munte a călugărilor din diferite țări ortodoxe. Ca o încununare a acțiunilor privind buna desfășurarea a vieții din mănăstirile noastre o constituie

canonizarea în 1955 a unor sfinți din rândul monahilor: Sfinții Sofronie de la Cioara, Visarion Sarai și Calinic de la Cernica.

Partea a doua a articolului face referire la aspectele privind organizarea administrativă a mănăstirilor. Acestea își desfășoară viața și activitatea lor în cadrul normelor canonice prevăzute de Statut și de Regulament. Așezămintele monahale se împart în trei categorii: mănăstirea, schitul și metocul. Conducătorul suprem al oricărui așezământ monahal este Chiriarhul eparhiei, care împuternicește ca stareț un călugăr din obște, remarcat prin calitățile sale duhovnicești și gospodărești. Starețul este ajutat de soborul mănăstirii și de cele patru consilii: duhovnicesc, economic, de învățatură și de disciplină, fiecare format din doi-cinci călugări sub președinția starețului. Ieșirea din mănăstire se face numai cu bilet de voie, învoirile până la opt zile se acordă de stareț, iar cele mai mari de opt zile se aprobă de chiriarh. S-a interzis cerșetoria și umblarea fără rost prin lume. S-au organizat arhivele bibliotecilor și muzeelor din mănăstiri și două case memoriale (la Agapia - Casa lui Alexandru Vlahuță și la Cernica - Casa Sfântului Calinic). Prin cursuri speciale s-au format ghizi pentru muzee. Pentru călugării bolnavi s-au construit bolnițe, iar pentru preoți și preotese, fără posibilitate de îngrijire în familie, au fost organizate case de odihnă sau sanatorii.

Partea a treia a articolului face referire la lucrările de reparații și restaurare. După al doilea Război Mondial, majoritatea construcțiilor de la mănăstire aveau nevoie de lucrări de întreținere, reparații sau restaurare, acțiune ce a început în întreaga țară după 1954. După două decenii de muncă, ele se prezintă într-o haină nouă și frumoasă. Cele mai multe lucrări au fost executate de Stat, dar și de Biserică și de mănăstirile în cauză. Autorul enumeră mulțimea de mănăstiri din țară unde s-au făcut lucrări de renovare.

În următoarea secțiune a studiului sunt reproduse spicuri din impresiile unor oaspeți străini. Printre numeroșii vizitatori din țară și din străinătate, s-au înscris și înalții oaspeți ai Bisericii noastre, reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe de peste hotare și ai altor confesiuni care, vizitând mănăstirile românești, au apreciat valoarea lor arhitectonică, artistică și buna lor conservare. Impresiile acestora s-au consemnat în condicile de impresii, în articole apărute în presa din țară și străinătate, în diferite cuvântări etc. Autorul reproduce câteva din numeroasele impresii ale vizitatorilor străini privind mănăstirile noastre, impresii publicate în ziare și reviste străine sau în declarații la Radio-București. Cărțile de aur și condicile de impresii constituie și ele mărturii revelatoare și instructive în această privință. Articolul conține imagini și un rezumat în limba franceză.

Panait-Cristache, Ioana, „Contribuții privitoare la rolul Bisericii în relațiile dintre Țara Românească și Transilvania”, în: *BORom* LXXXVI, (1968), 7-8, p. 950-958.

În epoca medievală, în teritoriul locuit de români, deși împărțit în trei părți, relațiile nu s-au întrerupt niciodată, datorită originii comune a acestui popor, a luptei sale pentru afirmare națională, a numeroaselor legături culturale și spirituale. Biserica și-a adus aportul deplin în realizarea legăturilor culturale dintre Țara Românească și

Transilvania deoarece Mitropolia Munteniei a avut jurisdicție și asupra bisericilor românești din Transilvania prin tratatul încheiat la Alba-Iulia în 1595. Mitropolitul Ungrovlahiei hirotonea episcopii, uneori și preoții din Ardeal.

Amenințați de politica de catolicizare, românii transilvăneni au rezistat în secolele al XIV-lea și al XV-lea, dar în sec. al XVI-lea și al XVII-lea, presiunile de calvinizare merg până la numirea unui superintendent calvin asupra Bisericii românești. Răspunsul dat de către patriarhul Constantinopolului, Chiril Lucaris, lui Gabriel Bethlen, la 2 septembrie 1629, exprimă sursa de rezistență a românilor ardeleni în fața opreliștilor religioase, care este legătura de sânge și de simțire între locuitorii celor trei provincii românești. Atitudinea bisericilor românești la sud și răsărit de Carpați, față de apariția în Transilvania a „Catehismului calvinesc” (1640), a fost o formă de manifestare a solidarității întregii Biserici a românilor, exprimată prin soborul Munteniei și Moldovei din 1645, unde mitropolitul Varlaam al Moldovei a răspuns în sprijinul transilvănenilor și prin sinodul Bisericilor celor trei Țări Române din 1678 în timpul persecuțiilor calvine asupra românilor ardeleni păstoriți de mitropolitul Sava Brancovici.

Habsburgii impun la sfârșitul secolului al XVII-lea catolicizarea românilor din Transilvania. Actul unirii cu Roma produce o luptă de un secol a ardelenilor, susținuți de cele două Țări Românești, ai căror domnitori au acordat Mitropoliei de Alba Iulia sau bisericii din Scheii Brașovului, subvenții bănești și moșii. Activitatea tipografică a Brașovului, ilustrată în secolul al XVII-lea prin diaconul târgoviștean Coresi și eșalonată pe două decenii, a fost sprijinită și aprobată de domnii și mitropoliții Țării Românești. Brașovul a înlocuit în Biserică limba slavă cu limba română. Tipăriturile, oriunde apăreau, au circulat în toate Țările Românești, răspândind cultura și întărind conștiința de neam. Predosloviile au subliniat importanța oricărei noi lucrări ca un aport la dezvoltarea limbii românești. De aceea se dăruiește tuturor românilor „Evanghelia învățătoare” a lui Matei Basarab, „Cazania” din 1643 a lui Varlaam, „Noul Testament” din 1648 a lui Simion Ștefan, mitropolitul Ardealului, „Biblia din 1688” a lui Șerban Cantacuzino și multe altele.

Domnii Țării Românești au sprijinit material activitatea tipografică a Transilvaniei, trimițând aici tipografi pricepuți, care au dat la lumină multe cărți, unele donate satelor de către aceiași domnitori munteni. Marii boieri, ca stolnicul Constantin Cantacuzino, au dăruit și ei, tipărituri românești bisericilor ortodoxe de peste munți. Introducerea dreptului bizantin în limba română are în vedere și Transilvania („Pravila de la Govora”, „Îndreptarea legii” - 1652). În domeniul învățământului au existat relații însemnate, deși școala transilvană a fost frânată de stăpânirea și biserica străină. Înfiripată la început în chiliile mănăstirilor Scorei, Moisei, Râmeți, continuată de prima școală în limba română din Scheii Brașovului și această instituție va primi ajutor de la domnitorii de dincoace de Carpați. Dacă în 1640 tineri din Muntenia învățau cultura latină alături de transilvăneni în colegiile reformate din Transilvania, în 1646 se înființează la Târgoviște școala greacă și latină, pentru a-i feri pe tinerii români de influența ideilor Reformei.

La Târgoviște, a învățat transilvăneanul Daniil Andrean Panoneanu, traducătorul „Îndreptării legii”, devenit apoi mitropolit al Transilvaniei. Izvoarele documen-

tare informează și despre trecerea copiilor din Ardeal la învățătură în Moldova. Școala românească din Făgăraș, înființată în 1657 de Suzana Iorantffi, a fost frecventată de tineri din toate cele trei țări române. Secolul al XVII-lea, prin cronicarii Grigore Ureche, Miron Costin și stolnicul Constantin Cantacuzino a subliniat originea romană, comună tuturor românilor. Arhitectura și pictura lăcașurilor de cult din Transilvania, multe dintre ele ctitorii ale domnitorilor munteni, păstrează caracteristicile specifice muntenești (plan treflat, plan în formă de cruce) și demonstrează relațiile artistice dintre Țările Românești, unele păstrate doar în documente și în tradiție.

Pentru exemplificare se pot numi măcar câteva: biserica veche din Rășinari, mănăstirea lui Mircea cel Bătrân de la Scorei, ctitoriile lui Mihai Viteazul din Alba Iulia și Făgăraș, biserica lui Neagoie Basarab de la Zărnești, Mănăstirea Prislop ridicată de Sf. Nicodim cu cheltuiala lui Mircea cel Bătrân, biserica Sf. Nicolae din Hunedoara, biserica din Bârsău și a fostei Mănăstiri Geoagiu de Sus, ridicată probabil de Radu de la Afumați și Biserica Sfântul Nicolae din Brașov. Și cele dispărute ca acelea de la Alba Iulia și Mănăstirea Lancrămului trebuie să fi avut aceleași caracteristici constructive, ținând cont că, în această perioadă, forme stilistice de la sud de Carpați pătrund și în arhitectura moldovenească, conturându-se astfel o unitate de forme arhitectonice și decorative în arhitectura celor trei țări române.

Deși în secolul al XVII-lea politica de calvinizare a împiedicat ridicarea bisericilor de zid, totuși, domniile munteni reușesc să înalțe în Transilvania câteva biserici, având caracteristici specifice stilului muntenească: Biserica Sf. Nicolae din Turnu Roșu, ctitoria lui Matei Basarab din 1653, biserica Sfântul Nicolae din Făgăraș, ridicată în 1697-1698 de Constantin Brâncoveanu și biserica Mănăstirii Sâmbăta de Sus de la 1700, tot ctitorie brâncovenească și altele. O interferență a picturii de factură apuseană cu cea bizantină de la sud de Carpați se evidențiază la ctitoriile cneziale și voievodale de la Râbița, Crăișor și altele. Aportul artistic al Țării Românești în creația picturală din Transilvania este evident în pictura bisericii din Densuș, a cărei asemănare stilistică cu cea de la Sf. Nicolae din Curtea de Argeș duce la concluzia că autorul lor este același pictor – Ștefan. În secolul al XVI-lea și prima jumătate a secolului al XVII-lea, sub atmosfera sobrietății protestante, pictura românească transilvăneană decade, ca să renască în secolul al XVII-lea prin decorarea interioară și exterioară făcută de pictorii lui Matei Basarab și Constantin Brâncoveanu, perpetuându-se și în veacul următor. Munții nu au fost barieră și nici hotarele statale nu au putut opri legăturile dintre cele trei țări române, create istoricește în jurul Carpaților, contribuind, mai târziu, la unirea lor într-un stat național român.

G., I. I., „Recenzie. Mircea Păcurariu, „Legăturile Bisericii Ortodoxe din Transilvania cu Țara Românească și Moldova în secolele XVI-XVIII”, Teză de doctorat, cu un cuvânt înainte al Î.P.S. Mitropolit Nicolae Mladin al Ardealului și o prefață a Pr. Prof. Dr. Alex. I. Ciurea, Sibiu, 1968, XI+204 p. + 28 pl. Extras din revista „Mitropolia Ardealului”, nr. 1-3/1968”, în: *BORom* LXXXVI, (1968), 11-12, p. 1422-1424.

Susținută ca teză de doctorat, lucrarea demonstrează contribuția Bisericii Ortodoxe Române la unificarea spirituală și culturală a românilor din cele trei provincii

românești. Folosind o bogată bibliografie, autorul lucrării evidențiază factorii care au contribuit la dezvoltarea puternicelor legături între românii locuitori ai celor două versante carpatice, ca: unitatea de neam și țară, limbă și credință, factorul geografic și legăturile politice.

Teza de doctorat cuprinde patru capitole mari. Primul tratează legăturile Bisericii Ortodoxe transilvănene cu ierarhia și domnitorii de peste munți, de unde a primit permanent sprijin moral și ajutoare materiale ca să reziste în fața presiunii prozelitismului religios. Episcopii și mitropoliții transilvăneni primeau hirotonia la Târgoviște și București până în 1701, când a fost desființată Mitropolia de la Alba Iulia, însă legăturile nu s-au întrerupt, făcându-se mai departe hirotonii de preoți și primind antimise și cărți de slujbă.

Capitolul al II-lea înfățișează contribuția Munteniei și Moldovei la apărarea Ortodoxiei în Transilvania, prin primirea transilvănenilor în mănăstirile moldovenești și muntenesti și ca mireni refugiați. De remarcat este riposta preoților șcheeni la ordinul austriac de a nu mai pomeni la slujbe pe arhieriei din Țara Românească.

Capitolul al treilea se ocupă de schimburile culturale-bisericești între românii din Transilvania și cei de dincolo de Carpați, prin copiiști de manuscrise, prin tipărituri și meșteri tipografi, prin dascăli și traducători, prin clerici care au circulat fără încetare și prin tineri transilvăneni veniți la studii în Muntenia și Moldova. Cărțile românești s-au infiltrat în Transilvania sub formă de dării ale domnilor, ierarhilor și boierilor munteni și moldoveni.

Ultimul capitol prezintă succint ajutoarele materiale acordate Bisericii din Transilvania, menționând grija permanentă a domnitorilor celor două Principate pentru conservarea, înmulțirea și împodobirea lăcașurilor de cult din Ardeal, aflate sub dominație străină. Prin toate legăturile avute, Biserica a contribuit la trezirea conștiinței de unitate a neamului românesc, la formarea unei limbi românești unitare și la formarea conștiinței ortodoxe și românești.

În final întâlnim două rezumate în limbile germană și franceză.

Această teză de doctorat rămâne o importantă contribuție la istoria legăturilor culturale-bisericești dintre românii celor trei Principate în lupta lor pentru menținerea unității poporului român.

***, „Aniversări Comemorări. 150 de ani de la nașterea lui Alexandru Ioan Cuza 1820 - 20 martie-1970”, în: *BORom LXXXVIII* (1970), 3-4, 351-407.

În articol sunt prezentate: o scurtă biografie a lui Alexandru Ioan Cuza și reformele politico-bisericești ale acestuia.

Născut în Bârlad, fiu al postelnicului Ioan Cuza și al Sultanei, a făcut studii la Iași și Paris, a activat în armată, iar în 1848 a participat la Revoluție. În 1855 a fost numit vornic, iar în următorul an pârcălab al Galațiului. Va fi ales domn al Moldovei pe data de 5 ianuarie 1859, iar pe data de 24 ianuarie a fost ales (și) domn al Țării Românești. Va fi principe până la 11 februarie 1866 când a fost detronat, după care, între 1866 și 1873, a trăit în Apus. Pe data de 3 mai 1873 a decedat la Heidelberg.

Se prezintă după aceea profilul politic-bisericesc al domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Mai întâi se înfățișează situația din Biserica românească în 1859 și apoi se

prezintă măsurile înnoitoare luate de către domnul Alexandru Ioan Cuza pentru Biserica.

În 1859 li s-au luat averile câtorva mănăstiri chinoviale – Agapia, Adam, Neamț, Secu, Văratice și Vorona. Acestor mănăstiri li s-au luat bunurile, li s-au desființat atelierele, li s-au vândut vitele stupii și alte bunuri, li s-au luat actele și lucrurile privitoare la administrarea bisericească a averilor, li s-au instituit pe lângă egumen câte un comitet administrativ, iar proprietățile le-au fost puse sub administrarea Ministerului de Culte. Ca urmare a acestei măsuri, mitropolitul Sofronie al Moldovei a protestat.

La 16 august 1860 s-au desființat mănăstirile Doljești, Zagavia și alte 31 de schituri – bisericile lor fiind transformate în biserici de mir, ospicii pentru cerșetori, așezăminte pentru invalizi etc. Și această măsură a stârnit protestele mitropolitului Sofronie Miclescu.

După întoarcerea dintr-o vizită de la Constantinopol, domnul Alexandru Ioan Cuza a rostit o cuvântare în fața celorlalte autorități ale statului, în care arată că mitropolitul Sofronie Miclescu se opune progresului, a îndemnat poporul la anarhie și a făcut abuz de putere spirituală. Tot din această cuvântare mai aflăm că Sofronie s-a opus destituirii starețului Mănăstirii Neamț. Mitropolitul Moldovei a fost forțat să se retragă, după care s-a împăcat cu autoritățile statului. În 1861 Sofronie a trecut la cele veșnice fiind îngropat la Mănăstirea Neamț.

La 15 decembrie 1859 guvernul Cuza a desființat școlile catehetice. Aceste școli au fost contopite cu cele primare. În 1860 s-a înființat Universitatea din Iași în cadrul căreia a funcționat și o Facultate de Teologie. Aceasta a funcționat până în 1864 când a fost desființată din lipsă de fonduri. Alexandru Ioan Cuza a decis ca Seminariile să treacă sub administrarea Ministerului Cultelor, fiind emis și un regulament pentru Seminarii.

În 1864 a fost dată Legea instrucțiunii – lege care prevedea unificarea învățământului seminarial din România și egalarea programelor. O altă măsură a lui Alexandru Ioan Cuza, luată în 1863, a fost ca serviciul divin să se săvârșească doar în limba română. Singurele biserici în care s-a permis săvârșirea serviciului divin în limba greacă au fost: Mănăstirea Sfântul Ioan cel Mare din București (mănăstire care în 1893 a fost dărâmată), Mănăstirea Dancul din Iași și biserica Sfinților Arhangheli (catedrala) din Brăila (unde se săvârșea slujbă mixtă). Autorul articolului arată măsurile care au pregătit terenul pentru „Legea secularizării averilor mănăstirești”. Acestea priveau: inventarierea odoarelor bisericilor mănăstirilor închinat, stabilirea veniturilor mănăstirilor închinat etc. La 13 decembrie 1863 guvernul a prezentat Camerei proiectul de lege pentru secularizarea averilor mănăstirești, proiect care a fost votat în unanimitate. Legea a fost promulgată la 17 decembrie 1863 și a stârnit entuziasm în rândul populației. Autorul arată prevederile acestei legi.

La începutul anului 1864 guvernul a vrut să introducă calendarul gregorian. Sub președinția mitropolitului Nifon s-a întrunit Consiliul pentru calendar – format din ierarhi spre a dezbate dacă reprezintă calendarul o problemă dogmatică sau una științifică. La 18 ianuarie Consiliul pentru calendar a respins ideea introducerii noului

calendar!!! Oricum, această idee de a introduce calendarul gregorian a generat ample proteste în țară.

La 27 martie 1864 s-a emis Legea pentru înmormântări. Puțin mai târziu a fost dată „Legea comunală” – lege prin care i s-a luat Bisericii dreptul de a întocmi actele de stare civilă; această lege mai prevedea ca divorțurile vor avea loc doar la tribunalele civile. La 6 decembrie 1864 a fost dat „Decretul organic pentru purtarea schimei monahicești” - acest decret conține reglementări privind intrarea în monahism. Tot la 6 decembrie a fost dat un decret care privea înființarea unei autorități centrale sinodale. Decretul mai prevedea neatârarea Bisericii față de orice autoritate străină.

Tot în 1864 a fost dată „Legea pentru numirea de mitropoliți și episcopi eparhioți în România”. Această lege a generat „lupta pentru canonicitate”. Autorul articolului arată pe larg ce prevedeau aceste legi și felul cum a reacționat Patriarhia Constantinopolului față de faptul că aceste legi au fost puse în aplicare. Se mai arată și felul în care domnului Alexandru Ioan Cuza a apărut reformele sale și autocefalia Bisericii Românești – în articol sunt redată scrisorile patriarhului ecumenic Sofronie și ale domnului Alexandru Ioan Cuza în ceea ce privește aceste chestiuni. În finalul articolului, alături de concluziile autorului sunt prezentate, pe scurt, desfășurarea ședințelor Sfântului Sinod din anii 1865, 1867, 1869 și 1871.

Ciurea, Al. I., pr. prof., „Câteva aspecte esențiale ale regimului turco-fanariot în istoria Bisericii Ortodoxe din România”, în *BORom* LXXXIX (1971), 7-8, p. 838-843.

Studiul de față amintește că în Muntenia, în epoca fanariotă, au urcat pe tron 39 de domni și 12 mitropoliți dintre aceștia din urmă șapte fiind greci: Mitrofan (1716-1719), Neofit al Mirelor (1738-1754), Filaret I Mihalitzis (1754-1760), Filaret al II-lea al Mirelor (1792-1793), Dositei Filitti (1793-1810), Ignatie al Artei (1810-1812), Nectarie (1812-1819).

La Episcopia Râmnicului în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, datorită ocupației austriece, nu au putut păstori ierarhi greci dar în cea de-a doua parte a aceluși veac îi întâlnim pe Filaret (1780-1792) și pe Nectarie Moraitul (1792-1812). La Episcopia Buzăului, din 15 ierarhi ce au păstorit în secolul al XVIII-lea, cinci au fost greci. Episcopia Argeșului înființată mai târziu nu a avut nici un ierarh grec.

În Moldova au domnit 37 de fanarioți (1711-1821) dar au păstorit doar un mitropolit și un episcop de sorginte grecească. Unicul mitropolit grec a fost Nichifor Peloponezianul (1729-1730 și 1740-1750) admis de Divan doar cu condiția ca „după dânsul alt străin să nu mai fie”. Pentru scurtă vreme a funcționat pe scaunul de la Roman arhiereul Iacov Grecul (februarie-octombrie 1786). Sunt amintite realizările și evenimentele cele mai importante din viața fiecărui ierarh menționat precum și relațiile dintre aceștia și domnitorii fanarioți.

Rămureanu, I., pr. prof., „Contribuția Țărilor Române la dobândirea independenței naționale a poporului grec”, în *BORom* XC (1972), 1-2, p. 130-145.

Articol de sinteză ce prezintă mai întâi expansiunea otomană în Balcani și Asia Mică după care amintește de marile bătălii ale românilor sub Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul. Se menționează apropiata colaborare dintre acesta din urmă și mitropolitul grec Dionisie Raly de Târnovo, având ca scop sprijinirea luptei de eliberare a poporului grec. Atât Vasile Lupu în Moldova, Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu în Țara Românească, dar și alți domnitori, au sprijinit lupta grecilor împotriva turcilor mai ales pe tărâm cultural prin înființarea și întreținerea școlilor de limbă greacă.

Ultima parte a studiului redă cinci din cele șapte puncte ale „Legământului lui Tudor Vladimirescu față de Eterie semnat” de acesta la 18 ianuarie 1821.

Bodagae, T., pr. prof., „Grija Patriarhiei Române pentru lăcașurile sale de cult în ultimii 50 de ani”, în: *BORom* XCIII (1975), 11-12, p. 1453-1460.

Ceea ce este deosebit de interesant în istoria popoarelor este modul plin de înțelegere în care credința răsăriteană a știut să respecte specificul etnic al fiecărui popor. Ideea lăcașului divin a fost pusă din perspectiva unei funcții duble : văzute și nevăzute așa cum, după învățătura Sfinților Părinți capadocieni este creat și omul: trup văzut și suflet nevăzut. Sfântul Grigorie de Nisa (†394) este primul care ne indică în „Epistole către Amfilohie”, modelul cruciform al bisericilor.

Pe la 1939 erau în Transilvania 1300 de biserici de lemn, iar în Oltenia 200 de astfel sfinte lăcașuri se aflau numai în județul Gorj. Datorită perisabilității lemnului apar doar câteva reproduceri ale străvechilor prototipuri de la începutul acestui mileniu sau poate de pe la sfârșitul secolului al XI-lea.

Funcția bisericii soteriologic-harismatică este prezentă în etnogeneza poporului nostru. Importanța acesteia este ilustrată cu mărturii în părțile Bărăganului, de-a lungul Dunării, în Banat, în Transilvania, dar mai ales în bazinul Mării Negre. După 1918 s-a accentuat această purtare de grijă pentru lăcașurile de cult însă cu toate acestea numărul lor a scăzut. Multe biserici din Moldova (1946-1947), care au fost începute și neterminate au primit ajutor tehnic sporit și mijloace eficiente de lucru. De altfel, pe întreg teritoriul Patriarhiei Române s-au făcut numeroase reparații și restaurări. Insuși Palatul Patriarhal și al Sfântului Sinod au fost împodobite cu sculpturi și picturi remarcabile.

Articolul prezintă numele câtorva monumente istorice, unde alături de ajutorul de la Stat, Administrația Patriarhală sau centrele eparhiale au venit cu contribuții substanțiale.

Ionescu, I., pr., „Vasile Drăguț, «Restaurarea monumentelor istorice în perspectiva a trei decenii de activitate»”, în: *BORom* XCIV (1976), 1-2, p. 227-229.

Nicolae Iorga definea monumentele istorice, încă din 1904, ca fiind „averea țării”, „averea neamului”. Restaurarea acestor monumente a stat în centrul preocupărilor „noii noastre orânduiri în timpul celor trei decenii care au trecut de la eliberarea patriei”. Monumentele istorice au avut mult de suferit în a doua jumătate a secolului al XIX-lea din cauza lipsei de protejare. Au fost dărâmate integral o serie de biserici ce reprezentau monumente naționale de mare valoare istorică și artistică.

La 15 martie 1951, printr-un Decret al Prezidiului Marii Adunări Naționale a fost înființată „Comisia științifică a muzeelor monumentelor istorice și artistice” ca organ de specialitate al Academiei Române. Aici s-au inventariat monumentele de cultură. La 22 aprilie 1955, Consiliul de Miniștri nr. 661 au asigurat protecția, conservarea, restaurarea și punerea în valoare a acestora. Un nou capitol, propriu epocii noastre, privește acțiunea de restaurare și punere în valoare a centrelor istorice urbane și rurale, astfel constatându-se o creștere a interesului pentru punerea în valoare a centrelor istorice.

Crețeanu, Radu, „Monumente istorice și de artă», nr. 1/1976, 96 p.+ numeroase planuri și ilustrații”, în: *BORom XCV* (1977), 9-12, p. 1074-1077.

Articolul este format în principal din analiza succintă a cinci studii: „Ceramica monumentală din Moldova—operă de inspirată sinteză”, semnat de Vasile Drăguț. este cel mai mult dezbătut; „Scara de acces ca formă arhitectonică în arhitectura populară românească”, semnat de Dr. Arhimandrit, Adrian Gheorghiu; „Ratoșele din Moldova” semnat de Mihai Ispir; „Restaurarea unui valoros monument al arhitecturii civile din timpul Renașterii din Transilvania: Casa Schuller din Mediaș”, semnat de arhitect Hermann Fabini; „Cercetări aerofotografice privind tipografia urbană a Historiei, III. Epoca romană târzie”, semnat de Simion Ștefan.

Rubrica „Note” semnată de Luminița Munteanu și Mariana Beldie Dumitrache expune rezultatele cercetărilor arheologice la biserica Sfântul Nicolae din Șcheii Brașovului —etapa 1975. Urmează studiul Bogdanei Irimia „Semnificația picturilor murale de la Părhăuți, cercetarea Terezei Sinigalia „Biserica fortificată din Dealul Frumos, jud. Sibiu, apoi articole despre bisericile de lemn din județul Sălaj, despre picturi murale de la Piatra-Neamț și „Cronica”.

Frăcea, Ilie, „Acte și fapte din Transilvania în perioada Războiului pentru cucirirea independenței de stat a României”, în *BORom XCVI* (1978), 1-2, p. 43-61.

După un preambul în care se evocă rolul mitropolitului Andrei Șaguna în păstrarea conștiinței naționale la românii din Transilvania se prezintă atitudinea mitropolitului Miron Romanul și a episcopului de Arad Ion Meșianu referitoare la obținerea independenței naționale de către Principatele Române Unite.

Ioniță, Alexandru M., drd., „Contribuția Bisericii Ortodoxe Române la realizarea idealului de independență a poporului român”, în *BORom XCVI* (1978), 7-8, p. 844-853.

Păcurariu, M., pr. prof., „Contribuția Bisericii la realizarea actului unirii de la 1 Decembrie 1918”, în *BORom XCVI* (1978), 11-12, p. 1250-1263.

Paschia, Gh., pr. dr., „Idei teologice în inscripțiile funerare vechi și noi”, în *BORom XCVIII* (1980), 5-6, p. 579-586.

După ce se explicitează termenii de „epitaf” și „epigrafie” se face o incursiune în lumea celor mai vechi însemnări în piatră cu caracter creștin analizându-se apoi

diferite inscripții sub raport teologic, al raportării acestora la termeni ca Duhul Sfânt, Sfânta Treime, Rai etc..

Dură, Ioan, pr. dr., „Informații despre Țările Române în manuscrisele Codicelui patriarhal 2542 al bibliotecii Vaticanului”, în *BORom CI* (1983), 3-4, p. 267-271.

Doroftei, Toader, drd., „Patriarhia ortodoxă română din Viena”, în *BORom CI* (1983), 7-8, p. 495-497.

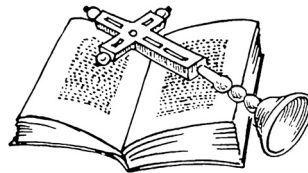
Dănilă, Nicolae, drd., „Tipare de turnat cruci, din secolele IV-VI, descoperite pe teritoriul României”, în *BORom CI* (1983), 7-8, p. 557-560.

Catrinoiu, Ilie, drd., „Rolul Bizanțului în viața religioasă din Muntenia în secolele IV-VI, în lumina izvoarelor literare și arheologice”, în *BORom CI* (1983), 7-8, p. 589-600.

Drăgulin, Gh., pr., „Nestor Vornicescu Mitropolitul Olteniei, Scrieri patristice în Biserica Ortodoxă Română până în secolul XVII. Izvoare, traduceri, circulație”, în *BORom CI* (1983), 7-8, p. 600-604.

Calinic Argeșeanu, arhiereu, „Un călător străin din secolul trecut despre toleranța religioasă a românilor”, în *BORom CIV* (1986), 3-4, p. 66-68.

Leb, Ioan, diac., „Contribuția Bisericii la Unirea Principatelor”, în *BORom CVII* (1989), 1-2, p. 182-196.

II. STUDII ȘI ARTICOLE CU CARACTER GENERAL DESPRE MONAHISMUL ROMÂNESC

***, „Secularizarea averilor monastirești”, în: *Biserica și Școala* II (1891), 10, p. 255-266, 265-270.

La români, donațiile pentru Biserică au fost mai mari decât la alte națiuni. Strămoșii nu construiau școli, ci biserici. Deși întotdeauna averile Bisericii au fost respectate, a venit și timpul când unii care s-au îndepărtat de virtuțile străbune, au dorit să treacă aceste averi în proprietăți ale statului, fără să înțeleagă că ele aveau să fie utilizate în favoarea celor aflați în nevoie. În loc să treacă la secularizarea acestor averi, s-ar fi putut mai bine să se impună un control asupra lor, pentru a nu fi abuzuri. Dacă averile erau trecute în patrimoniul statului și s-ar fi găsit o întrebuintare mai bună decât ar fi dat Biserica, s-ar fi atacat dreptul donatorului. Statul nu avea nevoie de aceste averi, deoarece cheltuielile se puteau acoperi din dările publice.

Banii bisericești urmează a se folosi în scopuri necreștine, cum ar fi susținerea unor religii „barbare”, plățirea de institutori de limbi străine școlile dobrogene. Secularizarea averilor duce la reaua folosire a acestora datorită neștiinței ministerelor a nevoilor exacte ale bisericilor, moșiilor și ale săracilor. Apoi nu se poate ști cu exactitate ce face un anume minister cu averile respective. Acum episcopii trebuie să aștepte acceptul celor de la putere dacă cineva vrea să facă o donație bisericii. Dacă se cere refacerea unei mănăstiri sau biserici, ministerul răspunde că nu are bani. După secularizare, uneori, chiar episcopii păgubeau Biserica.

Cel mai mare rău făcut de secularizare a fost acela că descurajează oamenii să mai facă astfel de donații. O pagubă a statului a fost pierderea domeniilor mănăstirești din Basarabia. Cel mai bine ar fi să se înapoieze averile bisericii și să se pună control asupra lor. Moșiile mănăstirilor să fie exploatate, iar roadele să se întrebuinteze la întreținerea edificiului, iar prisosul să fie utilizat la întreținerea de biserici, școli, spitale.

Așezămintele de binefaceri făcute de bună voie sunt mai atent supravegheate și se poate observa mai ușor nevoile fiecăruia. Vinderea moșiilor statului înseamnă priveria generațiilor viitoare de foloasele pe care ni le-au lăsat strămoșii.

Dionisie, superiorul Sf. Mănăstiri Tismana, „Monachismul și Monastirile” în: *Menirea Preotului* II (1891), 14, p. 6-8.

Articolul amintește despre monahism și mănăstiri.

Comănescu, M., „Rigori cerute vieții călugărilor”, în: *Școala și Biserica* XIII (1910), 6-7, p. 113-115.

Autorul consemnează condițiile pe care trebuie să le respecte călugărul în viața sa și „de nu se va da cineva pe sine cu totul spre nădejdea lui Dumnezeu...nu poate să se mântuiască”. Aceste informații au fost găsite de către autor într-un vechi manuscris.

***, „Acte oficiale”, în: *BORom XXXVII* (1913-1914), 7, p. 425-474.

8. Ordin circular nr. 4470 din 6 octombrie 1913 către protoierei, superiori și superioare de mănăstiri din Eparhia Ungrovlahiei, relativ la păstrarea vetrelor mănăstirești și a pământurilor bisericești pe la sate de către guvern.

***, „Știri. Adunare de stareți”, în: *BORom XLI* (1922-1923), 9, p. 668.

Din articol aflăm că stareții și starețele de mănăstiri din țară se vor întâlni la Mănăstirea Cernica pentru a se sfătui cu privire la „nevoile mănăstirilor și la ridicarea monahismului”.

Verdea, „Cimitirele noastre”, în: *BORom XLI* (1922-1923), 8, p. 564-566.

Este prezentată aici situația dezastruoasă în care se află cimitirele din România și se militează pentru a se interzice dezgroparea morților după șapte ani pentru ca Sfântul Sinod să ia atitudine pentru remedierea stării jalnice în care se află cimitirele noastre și pentru ca ierarhii să fie înmormântați în locuri speciale.

Despre situația cimitirelor mănăstirești autorul scrie că: „ele sunt făcute în cele mai proaste locuri din cuprinsul mănăstirii, la multe dintre cimitire nu li se schimbă locul veacuri de-a rândul, morții care sunt îngropați în acestea sunt scoși pentru a se face loc altora, capetele lor sunt puse într-o gropniță (subsol făcut anume sub biserica din cimitir), iar celelalte oase sunt aruncate într-o groapă comună peste alte oase”.

Autorul scrie că la Cernica a găsit craniul pe care scria că fusese al episcopului Râmnicului, Atanasie Stoenescu, pus peste oasele dintr-un alt sicriu, pe care era scris numele altui decedat.

***, „Știri. Înzestrarea Mitropoliilor și a Episcopiilor din România veche”, în: *BORom XLI* (1922-1923), 9, p. 669.

În ședința Comitetului agrar s-a luat decizia care prevede ca Mitropoliile și Episcopiile din vechiul regat să primească teren cultivabil cu suprafețe de 100 până la 200 de ha. Tot din articol aflăm că Episcopia din Roman a primit 100 de ha, Episcopia Râmnicului Nou-Severin 154 ha, Mănăstirea Cozia 39 ha, mănăstirile Govora și Tismana câte 29 de ha, Schitul Crasna 24 de ha, Schitul Lainici 14 ha, Schitul Frăsinei 19 ha.

Ilarion, „Viața monahală”, în: *Cronica Romanului I* (1924), 2, p. 14-15, 92-93.

Articolul prezintă importanța rugăciunii și a ascultării în viața monahală. Articol nefinalizat.

Ilarion, „Viața monahală”, în: *Cronica Romanului I* (1924), 3, p. 9-11, 38-39.

Articolul discută problema voinței și a libertății și a importanței acestora în viața monahală. Se aduc, de asemenea, informații despre congresele călugărilor.

***, „Mănăstirile”, în: *Apostolul I* (1924), 4-5, p. 25-26.

În articol este prezentată frumusețea mănăstirilor dar, din lipsa tinerilor, sunt întâmpinate mari greutăți, atât duhovnicești cât și economice, întrucât cei mai mulți călugări sunt bătrâni și neputincioși. Autorul articolului consideră că, dacă se va înmulți numărul Seminarelor, situația pe plan duhovnicesc din mănăstiri se va îmbunătăți; iar pe plan economic, sunt consemnate o serie de condiții pentru îmbunătățirea situației, acestea fiind bazate pe fonduri, taxe, obținerea funcțiilor la o anumită vârstă și cu anumite studii, fiind discutată și problema averii monahilor ce trebuie donată mănăstirii.

Sf. Vasile cel Mare numește „furt” ceea ce un monah ar încerca să lase moștenire unei persoane particulare și nu unei mănăstiri. Respectarea strictă a acestor principii, poate face ca, în 10-20 de ani, să regenereze viața mănăstirilor în care să se înființeze instituții culturale sau umanitare, cum au fost în trecut.

Visarion, episcopul Hotinului, „Pentru reorganizarea mănăstirilor noastre”, în: *BORom XLIII* (1925), 6, p. 321-322.

Autorul scrie că legea de unificare a administrației bisericești va aduce în preocupările sinodale și chestiunea mănăstirilor. Autorul arată cum se poate face reorganizarea mănăstirilor noastre. Această reorganizare se poate face prin: înființarea unei școli pentru viitorii monahi, tipărirea unei literaturi bisericești adecvate și prin lucrări pentru curățirea mănăstirilor de elementele negative. Această reorganizare este, în concepția autorului, asemănătoare cu restaurarea unei grădini cu pomi.

Scriban, arhim., „Însemnări mărunte. Părerii potrivnice monahismului”, în: *BORom XLIII* (1925), 6, p. 375-376.

Este descris articolul lui C. Gognopol din ziarul „Cuvântul” intitulat „Monahism politic”, în care acesta își exprimă neînțelegerea față de îmbrăcarea hainei monahale. El califică aceasta drept închiderea cuiva în lene.

***, „Știri. Medalieri”, în: *BORom XLIV* (1926), 3, p. 173.

Din articol aflăm că prin decretul regal nr. 676 dat în București la 19 februarie 1926, au fost răsplătite cu medalia „Răsplata muncii pentru biserică” cl. a II-a mai multe persoane, dintre care amintim aici pe: monahia Emilia Dumitrescu din Mănăstirea Țigănești, monahia Hagi Dominica Velicu de la Mănăstirea Samurcășești, monahia Paraschiva Georgescu din Mănăstirea Rătești, monahia Pamfilia Ciolacu din Mănăstirea Văratice ș.a.

***, „Știri. Medalieri”, în: *BORom XLIV* (1926), 4, p. 240.

Prin înaltul decret regal nr. 293 din București au fost cinstite cu medalia „Răsplata muncii pentru biserică” mai multe persoane printre care se numără și ieromonahul Nicodim Locovan.

***, „Știri. Medalieri”, în: *BORom XLIV* (1926), 8, p. 494-495.

Din articol aflăm, printre altele, că prin înaltul decret regal numărul 2200, dat în București la 8 mai 1926, a fost cinstită cu medalia „Răsplata Muncii pentru Biserică” maica Nimfodora Gheorghiu din Mănăstirea Agafton; prin înaltul decret regal nr. 2024 dat în București la 27 aprilie 1926 a fost cinstit cu medalia „Răsplata Muncii pentru Biserică” ierodiaconul Nicodim Zamfirescu din Catedrala Mitropoliei Ungrovlahiei.

***, „Știri. Călugăr ungar împotriva evreilor”, în: *BORom XLIV* (1926), 11, p. 685-686.

Din ziarul „Libertatea” din Orăștie aflăm că un călugăr ungar din Satu-Mare le-a arătat ungarilor primejdia care vine din partea evreilor. În perioada 22-23 octombrie el a susținut o serie de conferințe la Cluj pe această temă.

Botoșăneanu, Grigorie L., arhiepiscopul, „Biserica Ortodoxă Română și celelalte confesiuni și secte”, în: *BORom XLVII* (1929), 10, p. 865-875.

În articol P.S. Grigorie Leu tratează despre: Misionarism – definiție și necesitatea lui, misionarismul preoțesc, misionarismul laic; Mănăstiri – monahismul în viața poporului român, importanța monahismului pentru poporul român și decadența monahismului.

Botoșăneanu, Grigorie L., arhiepiscopul, „Biserica Ortodoxă Română și celelalte confesiuni și secte”, în: *BORom XLVII* (1929), 11, p. 961-966.

În acest articol P.S. Grigorie Leu amintește despre decadența și renașterea monahismului.

Ursăcescu, V., econom, „Realități din trecutul nostru călugăresc”, în: *BORom XLIX* (1931), 1, p. 36-41.

În articol se menționează despre călugării iubitori de argint.

Autorul scrie că pe lângă călugării scriitori, meșteri sculptori, tipografi și cei care făceau treburile obișnuite acestui cin, muncă, rugăciune, au existat și călugări care erau iubitori de arginți.

Fetele de boier care nu aveau averea trebuitoare pentru a se mărita cu un băiat de rangul lor erau duse la mănăstire unde, din păcate, duceau o viață asemănătoare cu cea de acasă.

Multora dintre cei care erau bogați și intrând în cinul monahal nu doreau să se lepede de averea lor, le era impusă sărăcia silită. Ca exemplu se dă dispoziția domnului Miron Barnovschi din 20 septembrie 1627 care conține reglementări aspre privind viața monahală. Tot din aceasta aflăm că cei ce făceau parte din cinul monahal erau opriți de la a da bani cu camătă. Cu timpul, aceste dispoziții au fost încălcate și, dacă cineva sus-pus avea o rudă săracă, autoritățile civile, în înțelegere cu cel bisericesc, numeau acea rudă în posturi de conducere, pentru ca și ea să se pricopsească.

V. Ursăcescu amintește despre un registru ce conține averea rămasă de la călugărul Nicodim, viețuitor al Schitului Mera din Vaslui, care dădea bani cu camătă.

***, „Bibliografie. Arhim. Efrem Enăcescu „Privire generală asupra monahismului creștin”, Râmnicu-Vâlcea, 1933, 223 p”, în: *BORom* LI (1933), 11-12, p. 596.

Arhimandritul Efrem Enăcescu este exarhul mănăstirilor din Oltenia. A urmat studii în străinătate și aceasta este cea dintâi lucrare a sa.

Reli, S., dr., „Medicina călugărească în trecutul românesc”, în: *Candela* XLV (1934), 1-12, p. 16-31.

În articol se aduc informații referitoare la medicina călugărească sau hieratică, activitate a călugărilor din trecut, pentru potolirea și alinarea bolilor și suferințelor, întemeiată pe o credință religioasă creștină vie și pe o evlavie adâncă. De asemenea sunt descrise „medicina băbească” și cea științifică.

„Medicina băbească” presupune vindecarea suferințelor de către o femeie în vârstă prin intermediul leacurilor și a descântatului. Celebre sunt Pitulicea Țiganca, roaba poezilor Văcărești, din secolul al XVIII-lea, Chira Anastasia din București sau Baba Neacșa, care vindecau cu rezeziune pe cei bolnavi.

Medicina călugărească a fost practică și cultivată, din timpuri străvechi, de către călugării mănăstirilor noastre, unde se aflau diferite racle cu moaște sau icoane făcătoare de minuni. Odată cu apariția, în sec. XIII-XIV, la români, a picturii religioase, artistice, a început și credința în icoanele făcătoare de minuni ale Sf. Fecioare Maria, ale Sfinților Pantelimon, Cozma și Damian, ale Sfinților Haralambie, Atanasie și Visarion, a Sf. Stelian, săvârșindu-se nenumărate minuni. Alături de aceasta se practică și așezarea diferitelor icoane și cruciulițe la gât, pe pat și sub pernă, citirea de acatiste, Moliftele Sf. Vasile, Sf. Maslu, ducerea hainelor la biserică, luarea de aghiazmă sfințită, ungerea cu Sf. Mir, băutul apei în care a stat multă vreme o cruce de inorog, ținerea unui fier între dinți când trăgeau clopotele în Sâmbăta Mare, atingerea moaștelor unui mitropolit, aducerea moaștelor unui sfânt în casa bolnavului, care era și cel mai costos mijloc de tămăduire.

După intrarea arhierilor și călugărilor greci în rosturile Bisericii și ale mănăstirilor românești, în secolul al XVIII-lea, medicina sfântă a devenit un comerț de gustător, cel mai infam negoț fiind cu „lemnul sfânt” din crucea Mântuitorului. Medicina științifică sau doctricească se practica din secolul al XV-lea la curțile domnilor din Muntenia și Moldova, la curtea lui Ștefan cel Mare din Suceava aflându-se, din 1475, medici venețieni sau germani. Până spre finalul secolului al XVIII-lea, medicina științifică se asemena cu medicina călugărilor, însă, la începutul secolului al XIX-lea, medicina românească ia un avânt puternic, ajungând la cele mai înalte sfere ale științei. Astfel rețetele, operațiunile și invențiile medicinale făcute de medicii români au fost studiate, admirate și imitate de medicii spitalelor marilor capitale europene.

Balaur, Dimitrie I., „Note bibliografice. Visarion Mitropolitul Bucovinei „Monahismul ortodox din România de astăzi”, conferință ținută studenților Facultății de Teologie din Cernăuți, extras din revista *Luminătorul*, nr. 6, 1936, Chișinău p. 8”, în: *BORom* LIV (1936), 5-6, p. 392-393. Recenzie.

Mitropolitul Visarion prezintă starea monahismului românesc la 1935 și cauzele pentru care monahismul se află în această stare.

Naghiu, Iosif E., „Sfinții care au pătimit mucenicia pe pământ românesc”, în: *BORom* LVIII (1940), 3-4, p. 190-194.

Autorul folosește ca izvoare Sinaxarele ortodoxe, martirologii și alte surse ortodoxe. În Mineele noastre, la data de 13 ianuarie sunt pomeniți Sfinții Ermil și Stratonice, care au fost înecați în Dunăre pe vremea lui Liciniu. Pe data de 26 martie sunt pomeniți cei 26 de mucenici care au mărturisit în Goția în zilele lui Iugurii, regele goților și ale lui Valentinian și Grațian. Numele acestora sunt: Vatus și Virca preoții cu doi fii și două fiice ale sale și Arpia monahii, Agna, Avip, Ril, Iagatrax, Iscoos, Sila, Ania, Allas, Varist, Moico, Mamica, Sighița, Suiril, Seimvle, Ferme, Filga, Animas. Aceștia au murit arși într-o biserică.

În data de 18 aprilie este pomenit Sfântul Sava Gotul, înecat în râul Museu (Buzău), în vremea lui Valentinian. Pe data de 28 aprilie sunt pomeniți Dada, Maxim și Chintilian (Cvintilian), ce au fost decapitați pe vremea lui Dioclețian. Pe data de 15 septembrie este pomenit Sf. Nichita – ce a fost ars de viu pe vremea regelui Atanarich. Pe 20 noiembrie este pomenit Darie din Durostor, decapitat pe vremea lui Maximilian.

Autorul informează că într-un Minei rusesc, tipărit în 1906, îl găsim prăznuit la 10 ianuarie pe ieroschimonahul Antipa de la Calapodești. Mineiele grecești îl pomenesc în data de 10 mai pe Sfântul Ioan Valahul, care a trăit la Constantinopol. Autorul prezintă în final un pasaj din „Viețile sfinților”, scrise de către mitropolitul Dosoftei al Moldovei, pasaj în care sunt amintiți: Sfântul Daniil de Voroneț, Rafail de la Agapia, Chiriac din Bisericanii, Chiriac din Tazlău, Epifanie din Voroneț, Parthenie de la Agapia, Ioan din Râșca și Inochentie de la Probotă și Eustație.

Reli, I. dr., „Gânduri și sugestii pentru o regenerare a vieții noastre mănăstirești”, în: *Candela* (1942), Volum comemorativ L, LI, LII (1939-1941), p. 65-101.

În capitolul I „Scurtă privire istorică asupra monahismului românesc din epoca sa de strălucire”, autorul descrie „Sihaștrii” și aduce informații asupra „Călugărismului chinovial în trecut”. În prima parte se menționează că viața călugărească la români, în forma ei cea mai veche (pustnică sau schimnică), este tot atât de veche ca și neamul românesc. Reformele vieții schimnice ale episcopului Pahomie de la Roman (1707-1710) și ale cele chinoviale ale lui Paisie de la Neamț, din secolul al XVIII-lea, au fost numai câteva înviorări ale vieții mănăstirești românești.

Călugării români din vremurile trecute, îndeosebi schimnicii sau sihaștrii, trăind în umbră, departe de zgomotul și ambițiile lumești, duceau o viață curată, de o seninătate morală neîntrecută, dedicată numai perfecționării morale și mântuirii lor sufletești, prin smerenie, lepădare de sine, post și rugăciune continuă, pentru păcatele proprii și cele ale oamenilor din lume. Viața schimnică și-a continuat existența până spre sfârșitul veacului al XVIII-lea, când începe să dispară din cauza împrejurărilor de ordin politic și social din Țările Române. În Bucovina, traiul sihaștrilor devine tot

mai greu începând cu anul 1775, după ocuparea acestei părți a Moldovei de către armatele Austriei. Cei din urmă sihaștri din Bucovina au fost cei de la „Sihăstria Putnei”. În 1784, când a adormit în Domnul starețul Natan al Sihăstriei Putnei, a murit și ultimul stareț de sihaștrii din Bucovina, sihăstria fiind desființată.

A doua parte a capitolului prezintă viața monahală din primele mănăstiri zidite pe teritoriu român, care au devenit focare trainice de cultură și artă religioasă.

Capitolul II: „Educația călugărilor în vremurile de înflorire a monahismului românesc” cuprinde informații referitoare la pregătirea temeinică a candidaților la monahism, făcută de ani de zile de călugării devotați acestei stări.

În capitolul III sunt prezentate „Cauzele principale ale decadentei monahismului românesc din vremurile moderne”, acestea fiind: slăbirea sau chiar dispariția sentimentului religios tradițional din sufletul societății românești înalte, burgheze prin influența nefastă a materialismului filozofic, ateist apusean; desființarea școlilor bisericești și mănăstirești care aveau un caracter instructiv și educativ adânc religios; sărăcia materială în care au fost lăsate mănăstirile după secularizare; lipsa de cultură, de educație religioasă și profesională a organismelor de conducere ale mănăstirilor și ale călugărilor și lipsa unei selecționări severe a celor ce cereau primirea în tagma călugărească; prefacerea mănăstirilor în stațiuni climaterice; venirea în mănăstirile românești a călugărilor străini, imorali și vânători de bogății.

Capitolul IV cuprinde „Sugestii practice pentru reorganizarea și adaptarea mănăstirilor la necesitățile culturale ale României noi”, făcând referire atât la reorganizarea mănăstirilor cât și la cerințele ce trebuiesc dobândite de stareții și călugării acestora.

Nica, Antim, episcop dr., „Pe urmele apostolatului românesc”, în: *BORom* LXIII (1945), 11-12, p. 571-589.

Autorul amintește despre convertirea evreilor de pe teritoriul țării noastre la religia creștină. În secolul al XVII-lea, convertirea evreilor din spațiul Țărilor Române la creștinism era încurajată atât de Biserică, cât și de Stat. Autorul prezintă câteva paragrafe din „Îndreptarea legii” a lui Matei Basarab, tipărită la Târgoviște în 1652, paragrafe în care se amintește despre felul în care un evreu poate intra în creștinism.

În „Molitifelnicul” din 1764 tipărit la Iași se găsește pentru prima dată, într-o carte tipărită, ritualul catehizării și primirii evreilor la religia creștină – ritual descris și în articol. Autorul scrie că acesta exista și înainte de anul 1764, dar doar în manuscrise. Între 1792-1819 a desfășurat o intensă activitate misionară printre evreii din toate provinciile țării și, în special, pe lângă Mănăstirea Neamț, călugărul Neofit fost rabin la București. În demersul său, călugărul Neofit a fost susținut de mitropolitul Veniamin Costache.

La anul 1836 apare, la Neamț, „Praštia”, lucrare cu caracter polemic a ieroschimonahului Chiriac. Această lucrare, „Praštia”, este de fapt o prelucrare a scrierii „Iisus Hristos este adevăratul Mesia”, a arhimandritului Ioanichie Galeatovschi din secolul al XVII-lea. „Praštia” combate învățăturile greșite ale evreilor. Într-o notă de subsol a articolului sunt menționați câțiva evrei creștini din secolul al XIX-lea intrați

în cinul monahal – arhimandritul Ieronim Buțierenu și arhimandritul Dionisie Nicolaevici.

La începutul secolului XX apare lucrarea „Rabinul Isac M. care a crezut în Hristos și s-a făcut preot”. În 1937 apare la Chișinău scrierea ieroschimonahului Macarie Ilescu din Mănăstirea Frumoasa adresată evreilor și intitulată „Mărturisirea evreilor”. Printre cei care au susținut demersurile misionare printre evrei în secolul al XX-lea se numără și Gala Galaction, V. Gh. Ispir, arhimandritul Scriban - care a avut și o inițiativă prin care dorea ca într-o mănăstire să fie pregătiți bărbați care să știe Biblia, limba și obiceiurile evreiești și care să meargă apoi printre evrei să facă misiune.

Între anii 1930-1933 au avut loc o serie de congrese misionare în care s-a dezbătut și problema convertirii evreilor la creștinism. În ultima parte a articolului este prezentată situația evreilor și a misiunii printre ei între anii 1939-1944 – pașii care au dus la restricția botezului evreilor și atitudinea patriarhului Nicodim și a membrilor Sfântului Sinod față de această chestiune. Între anii 1939-1944 misionarismul printre evrei aproape a încetat datorită evenimentelor politice.

Vintilescu, Gheorghe, preot consilier administrativ patriarhal, „Raportul sectorului bisericesc din administrația patriarhală - Mănăstirile”, în: *BORom* LXVIII (1950), 3-6, p. 321-322.

În articolul prezent sunt detaliate măsurile luate de patriarhul Justinian Marina pentru reorganizarea monahismului. Prin ordinul circular din iunie 1949 s-a introdus în toate mănăstirile din țară viața de obște, fiind cea mai prielnică dezvoltării vieții duhovnicești, cât și unei bune gospodării a mănăstirii.

A fost alcătuit un nou „Regulament al vieții monahale” de către mitropolitul Efrem și părintele arhimandrit Benedict Ghiuș, vicar patriarhal, în care au fost prevăzute: reorganizarea muncii gospodărești în ateliere și reintroducerea tradiției monahale de rugăciune și muncă pentru obște și pentru societate, organizarea de școli monahale cu caracter practic, care să cuprindă un număr cât mai mare de viețuitori din mănăstiri. În acest sens s-au dat îndrumări pentru lichidarea analfabetismului, atenția fiind îndreptată și asupra îndrumării clerului în activitatea lui misionară – catehetică, precum și catehizarea credincioșilor. S-au luat măsuri pentru întocmirea materialului catehetic care să fie pus la îndemâna clerului și a poporului.

A fost întocmită o „Carte de rugăciuni” și o „Carte de învățătură creștină”, pe înțelesul tuturor, o „Cazanie” scurtă. Din cele consemnate în rapoartele sectorului bisericesc din administrația patriarhală s-a concluzionat că viața bisericească a înflorit. S-au făcut vizite, în special în Transilvania, în perioada 5-13 decembrie 1949.

Faur, Augustin, pr. lect., „Monahismul românesc și reorganizarea lui” în: *StTeol*, Seria a II-a, II (1950), 3-6, p. 295-310.

La început se aduc informații despre Sfântul Nicodim, organizatorul monahismului românesc și se prezintă scurte date despre mănăstirile: Cozia, Cotmeana, Govora, Curtea de Argeș, Hurezi. Se menționează apoi despre reorganizarea monahismului din Moldova la Mănăstirea Nemț, sub ucenicii lui Nicodim (Pimen,

Sofronie, Silvan). Se amintește despre mănăstirea Sf. Ioan Botezătorul, din Cenad, distrusă de unguri în secolul al XI-lea, de Mănăstirea Prislop, ridicată de Nicodim, de Mănăstirea Sf. Mihail din Perii Maramureșului. O mențiune aparte se face pentru mănăstirile de călugărițe: Ițcani, Agapia și Văratice amintindu-se apoi rolul mănăstirilor: de apărare - ca fortărețe; ca centre culturale ce au adăpostit școli, tipografii, școli pentru arte; centre de rezistență ale Ortodoxiei mai ales în Ardeal în fața catolicilor, calvinilor etc.

Florea, Justinian, arhim., „Din viața mănăstirilor noastre”, în: *GBis*, X (1951), 1-3, p. 60-62.

Informațiile sintetizate în paginile acestui document sunt referitoare la încercarea monahilor de a trece la viața de obște, textul fiind un raport al exarhului locului.

Florea, Justinian, arhim., „Reorganizarea Mănăstirilor”, în: *GBis*, XI (1952), 5-7, p. 277-281.

Acțiunile de reorganizare ale mănăstirilor însumează o serie de direcții noi aduse în folosul dezvoltării vieții monahale. Astfel, prin înființarea Seminarelor monahale la mănăstirile Neamț, Agapia și Hurezi, se urmărea vitalizarea învățământului teologic și a monahismului. În mănăstiri avea loc școlarizarea fraților și a surorilor, iar duminica, după vecernie, aveau loc consfătuiri duhovnicești.

Birdaș, Emilian, protos., „Originea istorică a voturilor monahale”, în: *GBis*, XIII (1954), 9-10, p. 511-523.

Articolul este dedicat monahismului, dezbătându-se concepțiile referitoare la originea monahismului, precum și problema voturilor monahale.

***, „Dare de seamă asupra activității administrației patriarhale pe anul 1955. Viața în mănăstiri”, în: *BORom* LXXIV (1956), 3-4, p. 318-331.

La nivelul Patriarhiei erau înregistrate 188 de mănăstiri și schituri, din care 115 mănăstiri de călugări și 73 de maici, totalizând 6156 de viețuitori, din care 1245 monahi, 432 frați, 2610 monahii și 1869 surori. Viața spirituală se desfășoară conform voturilor monahale. În Moldova se constată o afluență de tineret la mănăstirile de maici, la cele de călugări fiind mai redusă.

Activitățile din mănăstiri sunt rugăciunea și munca îmbinate alternativ și armonios. Se evidențiază în articol munca desfășurată sub aspect meșteșugăresc, agricol și intelectual, fiind organizate cooperative meșteșugărești de producție mai ales în mănăstirile mari de maici. S-a eliminat analfabetismul, în mănăstirile cu mulți viețuitori funcționând 56 de școli monahale, cu 1332 de elevi.

Referitor la activitatea de îndrumare duhovnicească, articolul informează că ea nu s-a realizat în totalitate, temele tratate în 1955, fiind tot din „Regulamentul de Organizare a vieții monahale”. Abaterile constatate de inspecții au fost revendicate, dar și sancționate prin hotărârea Sfântului Sinod din 12 ianuarie 1956. Despre acțiunea de construcție și restaurare a bisericilor și mănăstirilor-monumente istorice aflăm că a continuat și în 1955, colectându-se fonduri în acest sens prin centre eparhiale,

protoierii și parohii. Darea de seamă din acest articol cuprinde un tabel al subvențiilor acordate de Patriarhie din bugetul său pe anul 1955 diferitelor parohii, mănăstiri și școli.

G. pr., „Viața monahală în ultimii zece ani”, în: *BORom* LXXVI (1958), 5-6, p. 509-523.

În viața Bisericii Ortodoxe Universale și a diferitelor ei organisme, odată cu marile schimbări sociale contemporane, se observă o nouă conștiință în sensul că atât Ortodoxia, cât și organismele ei conștientizează contribuția lor în sobornicitatea creștină, același lucru constatându-se și în viața monahală.

Articolul aduce informații despre istoricul vieții monahale pe teritoriul țării noastre, menționând că o perioadă nouă în viața monahismului începe odată cu venirea Sfântului Nicodim de la Tismana, care aduce de la Sfântul Munte monahismul filocalic, identic cu cel promovat de Cuviosul Paisie și ucenicii lui de la Neamț, Cernica și Căldărușani. Dar momentul de culme al acestui glorios trecut rămâne epoca de mare sinteză monahală românească a starețului Gheorghe de la Cernica și a ucenicilor săi.

Odată cu mijlocul secolului al XIX-lea, viața monahală intră într-o perioadă de criză și de dominație a spiritului laic. Dionisie Romano, când era stareț la Neamț, a încercat o ieșire din această situație, înființând școli și dispunând că nu va hirotoni preoți și diaconi fără a urma această școală. Apoi ajuns episcop la Buzău, deschide în 1861 o Școală monahală la Schitul Nifon, dar și alte școli pentru monahi, apărând sporadic școli și la Putna și Slatina.

Primul patriarh, Miron Cristea, binecuvântează înființarea unui Seminar monahal la Neamț, transferat apoi la Cernica, care s-a desființat după 16 ani. Patriarhul Justinian Marina propune un program prin care dorește să facă din mănăstiri centre culturale și spirituale puse în slujba societății. Prima contribuție a fost „Regulamentul pentru Organizare” - o „pravilă” menită să lege trecutul cu prezentul. Mănăstirile au fost înzestrate cu biblioteci și s-au ținut ședințe duhovnicești și conferințe, articolul menționând ca s-au impus ca centre de adevărată trăire duhovnicească, în ultima perioadă, Mănăstirea Sihăstria Neamțului, Schitul Rarău, mănăstirile Slatina, Frăsinei, Ciolanul, Sâmbăta, Poiana Mărului, Hurezi, Râșca. Se constată realizări deosebite în viața monahală pe linie administrativ disciplinară și gospodărească.

Vârtosu, Emil, „Eclisiarhul-păstrătorul arhivelor mănăstirești”, în: *BORom* LXXIX (1961), 11-12, p. 1050-1054.

Timp îndelungat, cancelaria domnească și celelalte cancelarii mai importante din Țara Românească și Moldova au emis acte la cererea și în interesul celor ce aveau nevoie de ele, dar fără să păstreze niciun fel de copii după ele. Această practică, denumită de cercetători drept „arhiva la destinatar”, a dus la distrugerea multor acte. În a doua jumătate a secolului al XVII-lea, în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, s-a păstrat o condică a vistieriei, una de hrisoave și un „anatefter”.

De la mijlocul secolului al XVIII-lea, cancelaria domnească începe a păstra copii după unele acte emise. Tot de atunci se păstrează și o serie de condici

cuprinzând copii ale diferitelor acte aparținând unor mănăstiri mai importante din Țara Românească, scopul fiind asigurarea păstrării originalelor. În 1775, în timpul domniei lui Alexandru Ipsilanti, cancelaria se reorganizează, luându-și obligația de a păstra o copie după cele mai importante acte pe care le emitea. Această obligație, cu timpul, s-a generalizat. Rolul de arhivă principală a țării l-a îndeplinit Divanul Domnesc. După zidirea Mitropoliei și după ce Divanul domnesc și-a stabilit sediul în câteva odăi, rolul de păstrător al actelor mai importante ale țării i-a revenit Mitropoliei.

Tradiția de a păstra în mănăstiri câte o mică arhivă a existat încă din secolul al XIV-lea. În vremuri grele erau depozitate în ascunzători. „Eclisiarhul” Mitropoliei avea datoria de a menține buna rânduială în biserică, de a păstra odoarele ei prețioase, precum și păstrarea arhivei Mitropoliei. Un document dat de către Alexandru Ipsilanti, domnul Țării Românești, se ocupă pe larg de reorganizarea administrativă a mănăstirilor, la sfârșitul lui mai 1776. Actul său se ocupă nu numai de păstrarea odoarelor sacre, ci și de păstrarea actelor și a cărților vechi în condiții bune, dând instrucțiuni precise. Se precizează că arhiva trebuie păstrată la Mitropolie. În articol mai sunt prezentate mărturii privind păstrarea arhivelor mănăstirești în vremuri grele, după punerea în practică a acestui Regulament din 1776. Sunt reproduse mai departe știri privind arhiva și biblioteca Mănăstirii Hurezi. Datorită grijii ecleziarhului arhivist vechile mănăstiri au păstrat în condiții bune actele vechi, care sunt importante atât pentru istoria acelor lăcașuri, cât și pentru istoria întregii țări.

Ioniță, Alex M., doctorand, „Viața mănăstirească în Dobrogea până în secolul al XII-lea” în: *StTeol*, Seria a II-a, XXIX (1977), 1-2, p. 81-90.

Articolul este o lucrare de Seminar ce-și propune să prezinte viața monahală din Dobrogea până în sec. al XII-lea. Sunt aduse informații despre episcopul Teotim I, Dionisie Exigul, Ioan Casian, călugării sciți, așezămintele mănăstirești de la Murfatlar – Basarabi, Dinogeția-Garvăn, Niculițel.

Micle, Venianim, arhim. prof., „Despre monahismul ortodox român, anterior sec. al XIV-lea”, în: *GBis*, XXXVII (1978), 3-4, p. 300-317.

În articolul menționat se amintește faptul că Sfântul Nicodim de la Tismana zidește cu sprijinul material al domnilor următoarele mănăstiri: Vodița, Tismana, Gura Motrului, Topolnița, Coșuștea, Ilovăț, Prislop. Sunt prezentate date sumare despre mănăstirile Vodița și Tismana.

Moisiu, Al., pr. prof., „Rolul monahismului ortodox-transilvănean în păstrarea conștiinței de unitate națională și bisericească”, în: *MitrArd* XXIII (1978), 10-12, p. 746-753.

Având ca nucleu de dezbatere monahismul, articolul cuprinde date despre monahism în general, monahismul transilvănean și rolul monahismului ortodox - transilvănean în lupta pentru păstrarea conștiinței de unitate națională și bisericească. Sunt oferite informații cu privire la mănăstirile mari din Țările Române care au luptat pentru menținerea unității naționale bisericești, respectiv Mănăstirea Sâmbăta de Sus,

cea din Feleac, Prislop, Silvaș, mănăstirea din Șinca, Râmeț precum și date despre ierarhi și monahi apărători ai Ortodoxiei, respectiv Ilie Iorest, Sava Brancovici, Sofronie de la Cioara.

Gheorghescu, Chesarie, arhim. dr., „Monahisnul ortodox în România”, în: *MitrMold* LXVI (1990), 5-6, p. 52-69.

După o largă introducere în monahismul ortodox în general, sunt punctate cele mai importante evenimente istorice care au marcat viața monahală de pe teritoriul țării noastre. Aflăm despre momentul anului 1359, când Iachint de Vicina a fost strămutat în scaunul de mitropolit al Țării Românești la Curtea de Argeș. Este amintită reorganizarea monahismului făcută de Nicodim la Mănăstirea Neamț, prin trei dintre ucenicii săi, și sunt enumerate cele mai importante mănăstiri din Țara Românească, Banat și Transilvania.

Se prezintă apoi date despre epoca lui Ștefan cel Mare a lui Petru Rareș și cea a lui Constantin Brâncoveanu, fiind enumerate ctitoriile lor. Un alt moment important al monahismului românesc a fost reîmprospătarea vieții spirituale realizată de Paisie Velicicovski.

III. STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE ISTORIA MITROPOLIILOR ȘI EPISCOPIILOR

III.1. STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE ISTORIA MITROPOLIEI UNGROVLAHIEI

Enăceanu, Ghenadie, arch., „Mitropolia Ungrovlahiei. Titulatura Mitropoliților”, în: *BORom* V (1880-1881), 3, p. 135-149.

În titulatura mitropoliților Ungrovlahiei se pot observa doi factori istorici: factorul străin (bizantin) – care a determinat o parte din titlurile mitropoliților Ungrovlahiei și factorul autohton. În articol este prezentată titulatura avută de mitropolitul Ungrovlahiei și cum a variat aceasta în timp de la titlul stabilit în secolul al XIV-lea, până la 1881 - fiind prezentat rolul Patriarhiei de Constantinopol în această privință.

Referitor la importanța elementului românesc privitor la titulatura mitropoliților putem spune următoarele: în secolul al XIV-lea, datorită faptului că mitropoliții erau greci, titulatura era aceea fixată de Patriarhia de Constantinopol. Începând cu Mircea cel Bătrân, titulatura se modifică; în 1490 mitropolitul Pahomie se intitula „Vlădica Pahomie”; la 1615 pe tronul Mitropoliei Ungrovlahiei se afla mitropolitul Luca care se intitula „Mitropolit de Târgoviște”, iar la 1623 într-un document semnat de acesta, prin care se reglementează ca Mănăstirea Cotmeana să fie supusă Mănăstirii Cozia, se intitulează „Mitropolit a toată Țara Românească”; urmașii lui Luca – Grigorie și Ștefan se intitulau cu titlul de „Vlădica”; la 1680 mitropolitul Teodosie se intitula pe Liturgia tradusă de acesta „Mitropolit al Târgoviștei și Bucureștilor”, iar la 1702 acesta se semna „Teodosie, Arhiepiscop al Bucureștilor și Mitropolit al Transilvaniei”. De la instalarea domniilor fanariote, mitropoliții au avut titulatura de „Mitropolit al Ungrovlahiei” – marcând dispariția elementului românesc. De menționat mai este și faptul că indiferent cum se intitulau în unele acte, în relațiile cu Patriarhia de Constantinopol, mitropoliții foloseau titulatura dată de aceasta.

N., N., pr., „Mitropolia Ungrovlahiei”, în: *Vocea Bisericii* I (1894), 3, p. 2-4.

Pr. N. N. prezintă pentru început Catedrala mitropolitană din București, care a fost finalizată în 1665, dar în care nu a fost oficiată slujbă decât abia în 1669. Sunt structurate câteva notițe istorice despre întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei.

A fost înființată în 1359 din ordinul domnului Alexandru Basarab. Patriarhul Constantinopolului a decis ca Iachint („Hiachint” în text!) „Mitropolitul Vidinului” să fie „Mitropolit a Ungro-Valachiei”, neprecizându-se nimic despre reședința mitropolitană care, probabil, era la Curtea de Argeș. După moartea lui Alexandru Basarab,

Daniel, fratele lui Iachint, a fost hirotonit mitropolit pentru Țara Românească. Daniel trece la viața monahală primind numele Antim. Mai târziu este hirotonit mitropolit pentru Valachia Mică, având reședința la Severin, iar după moartea lui Iachint, acesta devine Mitropolit al întregii Ungrovlahiei. În 1401 patriarhul intitulează pe mitropolitul de Argeș ca mitropolit al Ungrovlahiei, Exarh al plaiurilor și al Severinului. 1517 este anul mutării Mitropoliei de la Argeș la Târgoviște, iar Curtea de Argeș se transformă în mănăstire. Pe data de 10 Octombrie 1786, la stăruința domnului Alexandru Ipsilante, mitropolitul Grigorie primește de la Sofronie, patriarhul de Constantinopol, titlul de „Mitropolit al Cezariei Capadochiei”. Pe lângă titlurile menționate mai sus, legea pentru alegerea mitropoliților a fost votată în 1872, oferind mitropolitului Ungrovlahiei și titlul de mitropolit primat. În finalul articolului, autorul prezintă catedrala mitropolitană și ca un punct turistic. Articolul conține o fotografie.

C., E., „Material pentru dreptul bisericesc român. Câteva cuvinte asupra administrației bisericești din timpul Eteriei”, în: *BORom XVII* (1894-1895), 1, p. 41-47.

În perioada Eteriei, mitropolitul Dionisie Lupu împreună cu episcopul de Argeș Ilarion s-au retras la Brașov. Afacerile Mitropoliei Ungrovlahiei au fost conduse în această vreme de un episcop grec pe nume Benedict. Autorul articolului prezintă câteva documente prin care arată că și în vremurile grele (perioada Eteriei) Mitropolia țării trebuie să fie condusă de un reprezentat bisericesc numit în locul mitropolitului.

Pocitan, V., preot, „Mitropolia Bucureștilor”, în: *Consolatorul III* (1900), 5-6, p. 91-93.

Articolul dovedește faptul că cea mai veche Mitropolie română este a Ungrovlahiei, care a fost întemeiată la 1359. O organizare propriu-zisă a Bisericii noastre este cunoscută abia din secolul al XIV-lea, când, alături de un domn, avem și un conducător al Bisericii, adică un mitropolit, existând o strânsă legătură între puterea lumească și cea bisericească.

Pe la 1462 Radu Vodă cel Frumos descalecă Bucureștiul ca scaun de domnie. Mitropolitul, fiind nevoit să-l urmeze, se mută și el la București, unde nu exista o biserică catedrală, recunoscută ca mitropolie.

Radu-Vodă Mihnea și fiul său Alexandru Coconul (1623-1627) au dorit să rezidească din temelie mănăstirea bunicului lor Alexandru Vodă Mircea, cu hramul Sf. Troiță, ca să o transforme în biserică mitropolitană, dar gândul lor nu s-a realizat. Mai apoi, mitropolitul Ștefan (1647-1668), în 1665 se mută definitiv la București și își alege ca reședință mitropolitană biserica lui Nedelcu Bălăceanu și Mihnea Vornicul, numită Sf. Gheorghe Vechi. Această clădire, împreună cu celelalte dimprejurul ei, au servit ca reședință mai bine de 30 de ani. Constantin Șerban Basarab ridică în 1654 o altă Mitropolie, care a fost jefuită în 1658, an în care domnul este mazilit. Mitropolitul Ștefan intervine însă și scapă averea mănăstirii de la răpitori, dar, pentru mai multă siguranță, mitropolitul se mută definitiv acolo cu reședința. De atunci

mănăstirea a rămas biserică mitropolitană. Articolul se încheie cu informații ale autorului referitoare la încercarea de a se ridica o altă reședință mitropolitană.

Stănescu, B., „Din istoria bisericii române”, în: *Școala și Biserica* IV (1901), 10, p. 153-156.

Eparhia Râmnicului era administrată în 1800 de Nectarie, grec de origine, succesorul lui Filaret, ce murise la întoarcerea lui Naum Râmniceanu din Transilvania (1795). După alungarea lui Ignatie de la cârmuirea Mitropoliei (1812), Nectarie îi ia locul pînă în 1813 când a fost ales mitropolit. După acesta urmează în scaunul episcopal Galaction, care fu forțat să-și dea demisia. În 19 aprilie 1824, mitropolitul Grigorie sfinți episcop la această eparhie pe arhimandritul Neofit, care, în 1840 este ales ca mitropolit.

Tănărul monah Nifon este ridicat la treapta de iconom al episcopiei de Râmnic de către Neofit, în 1827, apoi, în 1848, după moartea episcopului titular de Râmnic, Nifon a fost numit locotenent sau cârmuitor provizoriu al acestei episcopii. În 1850, Calinic ieromonahul a fost ales, la data de 27 octombrie, episcop titular și a administrat această eparhie, pînă în 1868. Episcopia de Argeș s-a înființat în 1793, când noul mitropolit Dositei Filitis susține în Divan necesitatea înființării unei noi eparhii din județele Olt și Argeș. Divanul înaintează această cerere domnului Alexandru Moruzi, indicând ca episcop al acestei eparhii pe Iosif al Sevastiei, care este acceptat și, cu timpul, ocupă diferite funcții, iar în 26 octombrie 1820 se stinge din viață. Acestuia îi succede Ilarion, bulgar-grec (născut în 1777), „singurul orator pe acele vremuri”. La 8 noiembrie 1820, Ilarion a fost ales episcop de Argeș, arhimandrit al Mitropoliei și egumen al Mănăstirii Dealul. Joacă rolul de consilier al lui Tudor Vladimirescu și trece apoi cu boierii în Transilvania, în timpul Eteriei. În 1823, Grigore Ghica, domnul de atunci, îl chemă să reia scaunul episcopal, însă îl refuză temându-se de cruzimea turcilor, ca unul care luase parte activă în Eterie după insistența lui Tudor Vladimirescu la Cotroceni.

Pe scaunul Mitropoliei se urcă acum fostul ierodiacon Grigorie, numit apoi și „Dascălul”, care va rămâne în funcție pînă la 1828, când Ilarion intră în țară cu armata rusească, însă, după trecerea din viață a lui Grigore, Ilarion își reia scaunul pînă la 7 ianuarie 1845, când moare. După acest moment, arhimandritul Clement a fost numit cârmuitorul Episcopiei pînă în 1850.

C., E., „Averea Mitropoliei din București la 1802”, în: *BORom* XXVI (1902-1903), 4, p. 397-400.

Averea era alcătuită din: a) Evangheliile legate în argint – Tetraevangelul rusc, Evangheliar românesc ferecat în aur și argint de la mitropolitul Filaret ce a fost dat episcopului Argeșului Iosif, Evanghelie grecească, Evanghelie românească, Evanghelie sârbească de la mitropolitul Ștefan, Evanghelie sârbească din vremea mitropolitului Luca, Evanghelie sârbească de la Radu Vodă;

b) mitre – mitră de aur, mitră din vremea lui Constantin Brâncoveanu, mitră de la mitropolitul Grigorie;

c) cârje – cârja de cristal, cârja de argint făcută de mitropolitul Antim, cârjă de argint făcută de mitropolitul Cozma, două cârje de sidef, cârjă de sidef de la vlădica Sardion, cârjă de abanos de la mitropolitul Cozma, cârjă de sidef de la mitropolitul Grigorie, cârjă de fildeș alb dată de banul Grigorie Brâncoveanu, cârjă de abanos a patriarhului Dionisie.

Dobrescu, Nicolae, dr., „Întemeierea Mitropoliilor și a celor dintâi mănăstiri din țară”, în: *BORom* XXIX (1905-1906), 2, p. 175-188. Cu text în limba greacă.

În articol sunt prezentate cele dintâi mențiuni ce se fac în documente, cu privire la istoria Bisericii române. Prima atestare documentară o găsim în izvoarele bizantine, mai exact în hrisovul din 1020 al împăratului Vasile II Bulgaroctonul, în care sunt menționați vlahii din Bulgaria. Nicolae Dobrescu arată apoi ce înțeleg diferiții istorici prin termenul de vlahi și că acești vlahi erau dependenți din punct de vedere bisericesc de Arhiepiscopia de Ohrida. Două cataloage din secolele XI-XII atestă existența unui episcopat special pentru români. În secolul al XII-lea se înființează al doilea imperiu bulgar și se întemeiază Mitropolia de Târnovo la 1186. Tot în același secol se înființează și statul sârb. N. Dobrescu arată, cu argumente, că a existat o confuzie în privința faptului că românii au fost dependenți multă vreme de Arhiepiscopia de Ohrida.

Existența românilor este adevărată pentru prima dată, la scriitorul bizantin Cinamus, în a doua jumătate a secolului al XII-lea. După acestea autorul articolului prezintă felul de viață al acestor români. În secolul al XIII-lea este atestată existența pentru prima dată a unui episcop ortodox la românii din nordul Dunării. La 14 noiembrie 1234, Papa Grigorie a dat în Perugia, un document referitor la afacerile Episcopiei Cumane.

Dobrescu, Nicolae, dr., „Întemeierea Mitropoliilor și a celor dintâi mănăstiri din țară”, în: *BORom* XXIX (1905-1906), 3, p. 270-278. Cu note de subsol (continuare). (A se vedea articolul din *BORom* an XXIX, 1905-1906, nr. 2, p. 175-188.)

Sunt prezentate mai întâi notiție bibliografice în chestiunea întemeierii mitropoliilor din țară, după care sunt expuse părerile diferiților autori cu privire la întemeierea mitropoliilor din cele două Principate.

Petru Maior, în „Istoria Bisericească”, scrie că „în Ungro-Vlahia s-au făcut doi Mitropoliți – unul care ține locul celui de Nicomidia și altul care ține locul celui de Amasia”.

Paharnicul Alexandru Geanoglu Lesviodacs, în „Istoria bisericească pe scurt”, spune că în 1362, mitropolit al Ungrovlahiei era Antim. După Lesviodacs, Antim este primul mitropolit al Ungrovlahiei și tot la el îl găsim pe Atanasie ca mitropolit al Severinului. Tot Lesviodacs scrie că Ioasaf a fost primul mitropolit al Moldovei și că în 1389, mitropolitul Ungrovlahiei, Timotei, a îmbrăcat schima cea mare în timpul unei boli, dar când s-a însănătoșit și-a reluat scaunul înapoi. Autorul articolului atenționează că aici este vorba de fapt de mitropolitul Antim al Ungrovlahiei și nu de Timotei.

Andrei Șaguna, în „Istoria Bisericii Ortodoxe”, scrie că la 1399 exista Mitropolie la Suceava și Târgoviște.

Fr. Miklosich și Iosif Müller, în „Acta Patriarhatus Constantinopolitani”, au prezentat documentele referitoare la întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei și la întemeierea Mitropoliei Severinului. În volumul II au prezentat acte referitoare la întemeierea Mitropoliei Moldovei.

I. D. Petrescu, în „Mitropoliile țării”, scrie „un antic episcopat de Argeș a fost ridicat la demnitatea de arhiepiscopat independent; la 1290 Radu Negru l-a adus cu sine pe episcopul Făgărașului și l-a făcut arhiepiscop peste toată Țara Muntenească; Alexandru cel Bun a așezat Mitropolia Moldovei la Suceava”.

Filaret Scriban, în „Istoria bisericească a românilor pe scurt”, face mai multe afirmații eronate corijate de autorul articolului.

E. Golubinski, în „Privire scurtă asupra istoriei bisericilor ortodoxe – bulgară, sârbă și română”, are și el numeroase erori de documentare și interpretare referitoare la întemeierea Mitropoliilor românești.

Melchisedec Ștefănescu, în „Cronica Romanului”, preia o serie de documente din „Acta Patriarhatus Constantinopolitani”.

Ghenadie Enăceanu face și el câteva confuzii în lucrarea sa „Creștinismul în Dacia și creștinarea românilor”, greșeli pe care autorul articolului le sancționează prompt.

Eudoxiu Hurmuzachi emite câteva păreri în „Fragmente zur Geschichte de Rumänien”, păreri ce sunt interpretate de N. Dobrescu.

Cea mai completă și argumentată opinie, la acea vreme, despre la întemeierea Mitropoliei Moldovei o întâlnim la Constantin Erbiceanu în „Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei”, aceasta fiind analizată, în mare, de autor.

Dobrescu, Nicolae, dr., „Întemeierea Mitropoliilor și a celor dintâi mănăstiri din țară”, în: *BORom XXIX* (1905-1906), 4, p. 423-434. (A se vedea articolul de mai sus în: *BORom XXIX*, 1905-1906, nr. 3, p. 270-278.)

În continuare sunt prezentate notițe bibliografice referitoare la întemeierea Mitropoliilor din țară. C. Erbiceanu a publicat în revista Biserica Ortodoxă Română anii 1888-1889 sub titlul „Material pentru istoria bisericească și națională a românilor”, un extras din cartea „Acta Patriarhatus Constantinopolitani”, N. Dobrescu prezentând părerea sa cu privire la acest extras.

A. D. Xenopol, în „Istoria românilor din Dacia Traiană”, scrie că „domnul Alexandru a fost câștigat de patriarhul Constantinopolului”, iar N. Dobrescu arată că documentele dovedesc exact contrariul acestei afirmații.

Diaconul Vasile Predeanu în „Existența și organizațiunea unei ierarhii bisericești până la începutul secolului al XVII-lea”, se folosește de dovezi luate: de la autori străini, din colecția de documente Hurmuzachi, din „Acta Patriarhatus Constantinopolitani”, din „Acta et diplomata monasteriorum et eclesiorum Orientis” pentru a arata că perioada anilor 1282-1288, trebuie să fie considerată ca data înființării Mitropoliilor la noi. În această parte a articolului vedem cum N. Dobrescu combate cu argumente, afirmația de mai sus a lui Vasile Predeanu.

La lucrările lui Ioan A. Grigoriu „Notițe istorice asupra lui Iosif I (Ioasaf) Mușat Mitropolitul” și a lui Gheorghe M. Ionescu „Influența culturii grecești în Muntenia și Moldova”, Nicolae Dobrescu face o scurtă analiză în ceea ce privește înființarea Mitropoliilor de la noi.

În finalul articolului sunt enumerate și prezentate foarte pe scurt, în ceea ce privește chestiunea înființării Mitropoliilor de la noi și lucrările: „Istoria Bisericii române” de arhiepiscopul I. Calist Botoșăneanu, „Etymologicum Magnum Romaniae” de B.P. Hașdeu, „Originile Principatelor Române” de Dimitrie Onciul.

Dobrescu, Nicolae, dr., „Întemeierea Mitropoliilor și a celor dintâi mănăstiri din țară”, în: *BORom XXIX* (1905-1906), 5, p. 531-546. (A se vedea articolul de mai sus în: *BORom XXIX*, 1905-1906, nr. 4, p. 423-434)

La începutul articolului sunt prezentate, în continuare, alte note bibliografice referitoare la întemeierea Mitropoliilor din țară. Alexandru Ștefulescu, în lucrarea „Mănăstirea Tismana”, preia de la V. Predeanu afirmația conform căreia mitropoliile române au fost înființate în intervalul de la 1282 până la 1288.

Sunt abordate apoi următoarele lucrări: Nicolae Iorga, „Istoria lui Ștefan cel Mare pentru poporul român”; Dr. Augustin Bunea, „Ierarhia românilor din Ardeal și Ungaria”; George Popovici, „Istoria Românilor bănațeni”; arhiepiscopul Nifon N. Ploieșteanu, „Patru Conferințe religioase”.

Mai sunt prezentate situațiile statelor din Balcani (statul Bulgar și cel Sârb) și istoricul întemeierii Mitropoliei Ungrovlahiei. Constituirea Țării Românești a avut ca consecință imediată constituirea unei ierarhii proprii. În timpul domnului Alexandru Basarab s-a înființat Mitropolia Ungrovlahiei. N. Dobrescu prezintă cele două documente din „Acta Patriarhatus Constantinopolitani”, din 1359, care fac referire la înființarea Mitropoliei Ungrovlahiei. Primul act este din luna mai a anului 1359 și prin acesta se arată că Sinodul Patriarhiei din Constantinopol acceptă strămutarea lui Iachint al Vicinei ca mitropolit al Ungrovlahiei. Al doilea document este o scrisoare a patriarhului către domnul Țării Românești, prin care îi spune acestuia că a fost aprobată strămutarea mitropolitului Iachint al Vicinei ca mitropolit al Ungrovlahiei, cu condiția ca biserica Ungrovlahiei să fie dependentă de Patriarhia din Constantinopol. Se prezintă apoi: motivele pentru care Sinodul Patriarhal din Constantinopol a acceptat strămutarea lui Iachint, date despre titlul „Ungro-Vlahias” și despre Vicina. N. Dobrescu scrie că Vicina este localitatea Măcin și aduce următoarele argumente: în scrierea grecească adesea se găsesc literele M și B una în locul alteia, situarea localității în apropierea hotarului Țării Românești, opera geografului arab Idrisi din secolul al XII-lea în care este menționat orașul Bisina. În ultima parte a articolului sunt prezentați mitropoliții Ungrovlahiei din a doua jumătate a secolului al XIV-lea. Iachint a păstorit de la 1359 până după anul 1370; de la 1372-1373 până la 1381 a păstorit Hariton, de la 1381 până în primii ani ai secolului al XV-lea a păstorit Antim. Acesta este amintit pentru ultima dată în documente în 1394.

Din „Acta Patriarhatus Constantinopolitani” se mai poate observa că Antim și Hariton au luat parte destul de des la Sinodul din Constantinopol. În ultimul deceniu ale secolului al XIV-lea și primii ani ai secolului al XV-lea, participarea ierarhilor

români la Sinodul de la Constantinopol este aproape inexistentă. N. Dobrescu prezintă câteva explicații pentru acest fapt: domnul Mircea cel Bătrân le-a interzis acestor ierarhi să-și părăsească scaunele, pe scaunul Mitropoliei Ungrovlahiei ajunsesse un român. În ultimele rânduri ale articolului aflăm amănunte despre jurisdicția mitropolitului Ungrovlahiei.

Dobrescu, Nicolae, dr., „Întemeierea Mitropoliilor și a celor dintâi mănăstiri din țară.” în: *BORom XXIX* (1905-1906), 6, p. 597-606. (A se vedea articolul de mai sus în: *BORom XXIX*, 1905-1906, nr. 5, p. 531-546)

În prima parte a articolului se menționează despre întemeierea Mitropoliei Severinului. N. Dobrescu prezintă trei documente din 1370, din „Acta Patriarhatus Constantinopolitani”, care fac referire la înființarea acestei Mitropolii. Primul document este de la Daniil Critopol și poartă data de 1 august 1370. Al doilea este un pitac al mitropolitului Iachint către patriarhul ecumenic, posibil din 1370. Al treilea document poartă data de 3 octombrie 1370 și este actul prin care se face numirea unui al doilea mitropolit pentru Țara Românească, în persoana lui Daniil Critopulos.

După N. Dobrescu, motivele pentru care a fost numit un al doilea mitropolit pentru Țara Românească sunt: domnul și boierii cereau schimbarea lui Iachint, dar patriarhul nu a vrut să-l schimbe și a mai numit un alt mitropolit; domnul a primit unele teritorii și astfel populația care trebuia păstorită era mai numeroasă – acest fapt reclamând un al doilea mitropolit. Autorul articolului prezintă aici și opinia lui E. Golubinski referitoare la această problemă: patriarhul dorea ca biserica Ungrovlahiei să nu iasă de sub jurisdicția sa. În finalul acestei prime părți cunoaștem care era jurisdicția mitropolitului Severinului.

În a doua parte a articolului sunt prezentați mitropoliții de Severin. Aceștia au fost: Antim (1370-1381), Atanasie (1389 – peste 1400), acesta din urmă fiind menționat pentru ultima dată în 1396-1397. În finalul articolului se amintește despre întemeierea celor dintâi mănăstiri din Țara Românească, fiind prezentate amănunte despre viața monahală la bulgari și sârbi.

Într-o notă de subsol din articol observăm că N. Dobrescu nu este de acord cu părerea lui G. Popovici, conform căreia sediul acestei Mitropolii ar fi fost Mănăstirea Vodița, aducând următoarele argumente: anul 1362, pe care G. Popovici îl susține ca fiind anul întemeierii mănăstirii, nu poate fi susținut, Vladislav Vodă a domnit de la 1364-1372 și abia de la 1368 teritoriul pe care a fost făcută mănăstirea a ajuns sub stăpânirea lui Vladislav Vodă.

Dobrescu, Nicolae, dr., „Întemeierea Mitropoliilor și a celor dintâi mănăstiri din țară.” în: *BORom XXIX* (1905-1906), 7, p. 756-769. (A se vedea articolul de mai sus în: *BORom XXIX*, 1905-1906, nr. 6, p. 597-606.)

După formarea Țării Românești în secolul al XIV-lea, s-au ridicat primele mănăstiri prin călugării sârbi și bulgari. Până în a doua jumătate a secolului al XIV-lea au existat în Țara Românească numai biserici.

În vremea domnului Alexandru Basarab exista biserica din Câmpulung și, ulterior, aceasta a devenit mănăstire. N. Dobrescu scrie că prima mănăstire întemeiată în

Țara Românească a fost Vodița, întemeietorul ei fiind Vladislav Vodă, care a ridicat-o la îndemnul lui Nicodim. Data exactă a fondării ei nu se știe, dar mănăstirea nu a putut fi ridicată înainte de anul 1364. Data admisă ca an al fondării este 1370.

Domnitorul Vladislav a hotărât ca după moartea lui Nicodim (starețul Vodiței), doar părinții mănăstirii să-și aleagă egumen și nimeni altcineva să nu numească egumen. În 1905 Mănăstirea Vodița era în ruine.

Mănăstirea Tismana, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, a fost începută în timpul domnului Vladislav Vodă și terminată de Dan Vodă, care i-a acordat privilegiul ca părinții bisericii să-și aleagă singuri egumen. Cneazul Ștefan Lazarevici a dăruit acestor două mănăstiri 10 metoace din Serbia.

Alte mănăstiri întemeiate în a doua jumătate a secolului al XIV-lea.

Domnitorul Mircea cel Bătrân a ridicat Mănăstirea Cozia – documentul de fundare al acestui sfânt lăcaș poartă data de 20 mai 1388 – și Mănăstirea Cotmeana – fapt atestat de hrisovul de la 18 iunie 1418. Prin documentul de la 20 mai 1388, același domnitor a închinat Mănăstirea Cotmeana, Mănăstirii Cozia. Un document din aceeași perioadă pomenește și de Mănăstirea Strugalea, situată lângă Dunăre, în apropierea Giurgiu. Tot din timpul lui Mircea cel Bătrân datează și Mănăstirea Snagov.

În continuarea articolului N. Dobrescu istorisește despre Sfântul Nicodim de la Tismana și despre preoții și bisericile din Țara Românească.

Nicodim s-a născut în prima jumătate a secolului al XIV-lea și tradiția spune că era rudă cu cneazul Lazăr al Serbiei. A fost instruit ca monah în Muntele Athos și s-a remarcat ca mijlocitor la împăcarea dintre sârbi și patriarhul de Constantinopol. Sosit în Țara Românească împreună cu câțiva ucenici, a ridicat mănăstirile Tismana și Vodița și a introdus viața călugărească de obște la noi. A corespondat cu patriarhul Eftimie al Târnovei, a scris un Evangheliar slavon în 1404, trecând la cele veșnice la 26 decembrie 1406. În 1905 moaștele Sfântului Nicodim se aflau în biserica Patriarhiei din Ipek.

Referitor la bisericile și preoții din Țara Românească, sunt amintite: biserica din Câmpulung, biserica domnească de la Curtea de Argeș, care este mult mai veche decât biserica din timpul lui Radu Vodă, biserica Sfântul Dumitru din Craiova, despre care se spune că ar fi din timpul Asăneștilor, biserica de la Călimănești, zidită de Radu Vodă (1374-1384) și biserica de la Severin care, din 1370, ar fi devenit reședință mitropolitană.

Erbiceanu, C., „Traducerea și adnotarea actelor privitoare la înființarea Mitropoliei Ungrovlahiei”, în: *BORom XXX* (1906-1907), 1, p. 16-32.

În articol sunt publicate actele care privesc înființarea Mitropoliei Ungrovlahiei traduse din „Acta Patriarhatus Constantinopolitani”.

I. Primul document este din luna mai a anului 1359 și conține relatarea patriarhului Constantinopolului dată Sinodului despre starea chestiunii bisericești din Ungro-Vlahia și cererea sa de a se admite și a se trimite - în urma repetatelor cereri ale domnului Alexandru Basarab -, pe Iachint al Vicinei ca mitropolit al Ungrovlahiei. C. Erbiceanu scrie că „domnul Alexandru l-a invitat în Țara Românească pe Iachint al Vicinei și l-a convins pe acesta să fie mitropolit al țării sale. Se presupune

că înainte de venirea lui Iachint, mitropolitul de Vidin hirotonea preoți pentru Țara Românească. Vicina era situată în dreapta Dunării sub poalele muntelui Emu aproape de Dristra or Silistra, lângă râul cu asemenea numire. Prin acest act se mai arată că succesorii lui Iachint vor fi aleși în țară, dar trimiși la Constantinopol spre a fi hirotoniți”.

II. Act prin care domnul Alexandru Basarab este înștiințat de Patriarhia din Constantinopol că i s-a aprobat cererea – aceea de a fi strămutat Iachint al Vicinei în Ungro-Vlahia ca mitropolit al acesteia. Tot în acest act i se amintește domnului ca nu cumva să facă ceva pentru a scoate biserica Ungrovlahiei de sub jurisdicția Patriarhiei Constantinopolului.

III. Act care conține declarația oficială a lui Critopol, prin care acesta spune că nu va face nicio supărare, intrigă sau uneltire mitropolitului Iachint. C. Erbiceanu scrie: „se presupune că patriarhul și Sinodul a cerut o astfel de declarație lui Critopol, deoarece Banatul Craiovei avea un fel de independență față de Valahia Mare”. Se mai presupune că Severinul și o parte mică din Oltenia ar fi stat sub suzeranitate ungară și bisericește acea parte nu cădea în jurisdicția Mitropoliei Ungrovlahiei. Iachint l-a cerut pe Critopol ca mitropolit, fiindcă el era bătrân.

IV. Act prin care mitropolitul Iachint al Ungrovlahiei se apără în fața patriarhului și a Sinodului patriarhal de acuzele care i s-au adus. Iachint nu a putut veni la Sinod, datorită stării sale precare de sănătate.

V. Document din 1370, prin care Critopol a fost numit mitropolit al Severinului. Motivul acestei numiri a fost creșterea populației.

***, „Hrisovul lui Leon Voievod și Ștefan Voievod domnul țării Românești”, în: *Școala și Biserica XI* (1908), 1-2, p. 5-7.

Articolul cuprinde documentul emis de domnul Leon, prin care acesta așează și întărește obiceiurile bune ale țării, jurând înaintea mitropoliților și episcopilor că le va ține nestrămutat, după cum a fost și mai înainte, în alte domnii (1631).

Lapedatu, Alex., „Documente privitoare la istoria bisericii noastre”, în: *BORom XXX* (1906-1907), 2, p. 201-207.

În articol sunt reproduse 5 documente.

I. Document de la 17 decembrie 1773, ce cuprinde scrisoarea proin mitropolitului Grigorie Râmniceanu trimisă către mitropolitul țării, prin care îl îndeamnă pe acesta să-l ridice pe arhimandritul Chesarie la treapta de episcop al Râmnicului.

II. Document de la 1 iulie 1775, ce cuprinde scrisoarea episcopului Râmnicului, Chesarie, trimisă către proin mitropolitul Grigorie Râmniceanul, prin care îl înștiințează pe acesta că unele pricini l-au silit să plece la Craiova și îi oferă unele lămuriri cu privire la începerea lucrului în tipografia episcopiei.

III. Document de la 10 august 1794, ce cuprinde scrisoarea mitropolitului Ungrovlahiei, Dositei Fillitis, trimisă către credincioșii din Eparhia Argeșului (nou înființată), prin care îi înștiințează că noul episcop al acestei eparhii este Iosif fost al Sevastiei.

IV. Document de la 9 aprilie 1812, ce cuprinde scrisoarea exarhului Gavriil, trimisă către Nectarie episcopul Râmnicului, prin care îi comunică hotărârea Sinodului Bisericii Rusești, conform căreia cărmuirea Mitropoliei Ungrovlahiei a fost încredințată episcopului Iosif al Argeșului. Din această scrisoare mai aflăm că fostul mitropolit Ignatie a fost chemat în Rusia.

V. Document de la 26 iunie 1819, ce cuprinde protestul ierarhilor Țării Românești către domnul Alexandru Șuțu, împotriva faptului că a fost ridicată o patra biserică catolică la Dudești și că acolo a fost așezat episcopul catolic Fortunat Ercolani de la Nicopole. Din document aflăm că în Țara Românească erau trei biserici catolice: una la București, alta la Câmpulung și alta la Râmnic. Acest protest este semnat de ierarhii Țării Românești și anume: mitropolitul Dionisie, episcopul Iosif al Argeșului, Costandie al Buzăului și Galaction al Râmnicului.

Gârboviceanu, P., „Monumentele noastre religioase”, în: *BORom XXXII* (1908-1909), 1, p. 58-64.

Articolul este alcătuit din două părți. În prima parte se amintește despre importanța monumentelor religioase pentru poporul român și sunt reproduse cuvintele prof. C. Banu referitoare la patrie amintindu-se că:

-la 1864 a avut loc secularizarea averilor mănăstirești, dar nu s-au luat măsuri ca din ceea ce a fost secularizat o parte să fie ținută pentru întreținerea bisericilor și mănăstirilor;

-au fost restaurate mănăstirile Curtea de Argeș, Sfinții Trei Ierarhi și Sfântul Nicolae Domnesc din Iași;

-biserica Sfântul Dumitru din Craiova și Mitropolia din Târgoviște se află în curs de restaurare.

În a doua parte a articolului se menționează despre înființarea Buletinului Comisiunii Monumentelor Istorice. În primul număr din acesta se arată scopul pentru care a fost înființat și, printre altele, este descrisă Mănăstirea Comana din județul Vlașca, descriere făcută de Al. Lepădatu.

Dobrescu, N., „Din istoria bisericii române. Secolul al XV-lea. Mitropolia Ungrovlahiei”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 8, p. 938-942.

În 1359, în timpul domnului Nicolae Alexandru s-a înființat Mitropolia Ungrovlahiei. De la 1359 la 1381 sunt cunoscuți doi mitropoliți: Iachint și Hariton. Ei au fost urmași de Antim Critopulos. Acesta din urmă, grec de origine, a corespondat cu patriarhul bulgar Eftimie, a participat la Sinodul patriarhal din Constantinopol între anii 1381, 1382, 1383. Patriarhul Constantinopolului i-a acordat lui Antim titlul de „Exarh al întregii Ungarii și Plaiurilor”. În 1389 Antim s-a îmbolnăvit, s-a retras din scaun și a îmbrăcat schima cea mare, dar însănătoșindu-se a revenit la conducere. El este pomenit pentru ultima dată într-un document din 1394.

În 1401 patriarhul Constantinopolului a adresat mitropolitului Ungrovlahiei, o scrisoare referitoare la un preot. În această epistolă, numele adresantului nu este menționat. Autorul articolului presupune următoarele: fie că acest mitropolit nu era

cunoscut patriarhului Constantinopolului, fiindcă fusese pus dintre români de Mircea cel Bătrân, fie că acest mitropolit era tot Antim.

Dobrescu, N., „Din istoria bisericii române. Secolul al XV-lea. Mitropolia Ungrovlahiei”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 9, p. 1033-1048. (A se vedea articolul din *BORom XXXIII* (1909-1910), 8, p. 938-942.)

Întâi sunt înfățișate cauzele pentru care informațiile despre mitropoliții Ungrovlahiei din prima jumătate a secolului al XV-lea sunt foarte puține sau chiar inexistente. N. Dobrescu scrie că, după pomelnicele de mitropoliți scrise și păstrate la Mitropolie, șirul mitropoliților Ungrovlahiei începe cu Antim (1381-1394 și peste anul 1400) se continuă cu Atanasie. Este posibil ca Atanasie să fi fost mitropolit al Severinului. El a fost urmat de Teodor, care a fost urmat de Maxim, căruia i-a succedat Macarie. Despre Maxim și Macarie aflăm că au fost mitropoliții Țării Românești din primele decenii ale secolului al XVI-lea.

Tot N. Dobrescu scrie că Teodor a păstorit în Ungro-Vlahia în prima jumătate a secolului al XVI-lea. La Conciliul de la Constanța (1414-1418) a participat și o delegație din Țara Românească. Într-o notă de subsol se amintește despre cei care au încercat să constituie lista mitropoliților Ungrovlahiei și erorile pe care le-au făcut. Astfel, în lucrarea „Istoria bisericească” a lui Al. Lesviodacs, apare mitropolitul Antim, care a păstorit la 1362, după aceea este menționat Timotei, care păstora la 1389 (N. Dobrescu demonstrează cu argumente că la 1389 păstora Antim); apoi este menționat Macarie I care păstora la 1442, despre care, scrie N. Dobrescu că păstora Mitropolia Ungrovlahiei la 1482. După aceea este menționat Iosif, care era în funcție la 1465 (și aici N. Dobrescu îl corectează pe Lesviodacs); apoi este menționat Macarie, care păstora la 1483, afirmație susținută și de N. Dobrescu.

Cercetătorul Golubinski, în lucrarea „Privire scurtă asupra istoriei bisericilor bulgară, sârbă și română” îl pomenește ca mitropolit al Ungrovlahiei în secolul al XV-lea pe Macarie, care era în scaun la 1456, afirmație de care N. Dobrescu se îndoiește.

Ghenadie Enăceanu, bazându-se pe scrierea lui Lesviodacs, în lucrarea sa „Creștinismul în Dacia” amintește următorii mitropoliți ai Ungrovlahiei: Timotei care a păstorit de la 1389 la 1442; Macarie - de la 1442 la 1465; Iosif - între 1465-1483; Pahomie, de la 1490 la 1493. Afirmațiile lui Ghenadie Enăceanu sunt infirmate de N. Dobrescu.

G. M. Ionescu, în lucrarea intitulată „Istoricul Mitropoliei Ungrovlahiei”, merge pe aceeași linie cu Ghenadie Enăceanu. Mai sunt amintite aici și lucrările: „Biserica ortodoxă și cultele străine din Regatul României”, tipărită de Administrația Casei Bisericii și „Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor”, de Nicolae Iorga.

Dobrescu, N., „Din istoria bisericii române Secolul al XV-lea. Mitropolia Ungrovlahiei”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 10, p. 1131-1140. (A se vedea articolul din *BORom XXXIII* (1909-1910), 9, p. 1033-1048).

N. Dobrescu emite mai multe ipoteze referitoare la faptul dacă au participat sau nu delegații din Țara Românească la Sinodul de la Ferrara-Florența (1438-1439). Despre mitropolia Ungrovlahiei din a doua jumătate a secolului al XV-lea aflăm că: mitropolitul Iosif apare într-un document de la domnul Radu cel Frumos, din 28 octombrie 1464, prin care se acordă anumite privilegii Mănăstirii Snagov. În acest document îl întâlnim pentru prima dată pe mitropolitul țării ca făcând parte din Divanul Domnesc. N. Dobrescu presupune că Iosif fusese mai întâi egumen al Mănăstirii Cozia, deoarece un egumen cu numele Iosif este menționat anterior în două documente: unul din 1457 și altul din 1464. Din 1464, ca egumen al Coziei, apare Simion. Se presupune că mitropolitul Iosif a păstorit până în 1474.

În 1480 mitropolit al Țării Românești era Macarie. De la el ne-au rămas două scrisori una trimisă către Ștefan Bathory și alta către brașoveni. În 1475 egumen al Coziei era Macarie. Se presupune că acesta a ajuns mitropolit al Ungrovlahiei. Dacă egumenul Coziei, Macarie, este una și aceeași persoană cu mitropolitul Macarie, atunci acesta a ajuns mitropolit înainte de anul 1478, deoarece la această dată egumen al Coziei era Ilarion. Ca mitropolit, Macarie, mai este amintit într-un document din 1482, prin care domnul Basarab cel Tânăr confirmă unele privilegii Mănăstirii Snagov și într-altul dat de Vlad Călugărul (1482-1496) Mănăstirii Tismana în 1483.

La 1493 în scaunul Mitropoliei Ungrovlahiei se afla Ilarion, fapt atestat de pisania Schitului Babele din Vlașca – schit despre care aflăm că la 1910 nu mai exista și că textul pisaniei sale se găsește într-una din notele mitropolitului Neofit (1738-1754). Este posibil ca acest Ilarion să fie una și aceeași persoană cu egumenul Coziei, Ilarion, cel amintit la 1478. Acesta din urmă mai este menționat și într-un document de la Vlad Călugărul din 1494, prin care se întăresc unele posesiuni Mănăstirii Bistrița de Vâlcea.

Dobrescu, N., „Din istoria bisericii române. Secolul al XV-lea. O altă eparhie în Țara Românească. Mănăstirile.”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 11, p. 1281-1291. (A se vedea articolul din *BORom XXXIII* (1909-1910), 10, p. 1131-1140).

În 1370 a luat ființă Mitropolia Severinului, titular fiind Antim Critopol. În timpul domnului Mircea cel Bătrân, mitropolit al Severinului a fost Anastasie. Acesta este menționat în documente din anii: 1389, 1394 și 1396. La 1420 Severinul este luat de unguri și se presupune că existența Mitropoliei Severinului a încetat la această dată.

Mănăstirile.

În a doua jumătate a secolului al XIV-lea au luat ființă mănăstirile: Tismana, Vodița, Cozia, Cotmeana.

1. Mănăstirea Vodița și-a încetat existența la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul celui de al XVI-lea. În 1910 pe locul Mănăstirii Vodița se mai observau câteva ruine.

2. Mănăstirea Tismana a fost condusă până la 26 decembrie 1406 de Sfântul Nicodim, când marele stareț a trecut la cele veșnice. În 1910 moaștele sale se aflau la Ipec. Nicodim a corespondat cu patriarhul bulgar Eftimie de Târnovo și de la el au rămas un felon și o Evanghelie care se aflau la Muzeul din București.

Cel care i-a urmat lui Nicodim la conducerea mănăstirii a fost Agaton. Acesta a condus mănăstirea până în 1429, când este menționat pentru ultima dată într-un document din 28 octombrie, în care se consemnează că a mijlocit la regele Sigismund al Ungariei să li se acorde câteva privilegii călugărilor mănăstirii. După aceea, ca egumen al celor două mănăstiri Tismana și Vodița, apare în 1444 Gherasim. El este menționat într-un document din același an dat de Ioan Corvin. Într-un act emis la 1479, dat de Basarab cel Tânăr (1477-1482), ca egumen al celor două mănăstiri este amintit Matei. Acest egumen mai este menționat și în alte documente - unul din 1480, altul din 1482 și un altul din 1490, dat de domnul Vlad Călugărul. La 3 septembrie 1491, egumen al Mănăstirii Tismana era Ioanichie. Acesta mai apare în documentele anilor 1493, 1497, 1502, iar în 1503 este menționat pentru ultima dată.

3. Mănăstirile Cozia și Cotmeana au fost înființate de Mircea cel Bătrân (1386-1418). Primul stareț a fost Gavriil. La 28 martie 1415, Mircea cel Bătrân a vizitat Mănăstirea Cozia, prilej cu care i-a făcut acesteia o danie, fiind amintit la acea dată, ca egumen, Sofronie. La 16 septembrie 1440 îl întâlnim ca egumen al mănăstirii pe Dorotei, iar la 1457 pe Iosif. La 1466 egumen era Simion, apoi la 1475 „năstavnîc” al mănăstirii era ieromonahul Macarie, pentru ca trei ani mai târziu, la 1478, să fie amintit în această funcție, Ilarion. Iosif năstavnîc și Dorotei egumenul sunt atestați în 1488. Visarion este atestat ca egumen la 17 aprilie 1488, un alt Dorotei este atestat ca egumen în 1495, iar Simion este atestat ca egumen la 1501 și 1505.

La început mănăstirile Cotmeana și Cozia au fost conduse de același egumen, dar, cu timpul, Cotmeana a devenit metoc al Coziei. La începutul secolului al XVII-lea Mănăstirea Cotmeana a fost închinată Mănăstirii Cozia de către mitropolitul Luca. În vremea domnului Constantin Brâncoveanu ambele mănăstiri, Cozia și Cotmeana, au fost restaurate. În 1910, Mănăstirea Cotmeana se afla în ruină, iar din odorele ei nu mai rămăsese decât un clopot, făcut în 1413 și dăruit de Mircea cel Bătrân mănăstirii.

Dobrescu, N., „Din istoria bisericii române. Secolul al XV-lea”. Mănăstirile. Biserica și cultura”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 12, p. 1355-1369. (A se vedea articolul din *BORom XXXIII* (1909-1910), 11, p. 1281-1291.)

4. Despre Mănăstirea Dealu s-a crezut că a fost înființată de Radu cel Mare (1496-1508). Ea datează din primele decenii ale secolului al XV-lea, fapt atestat de un document a lui Alexandru Voievod din data de 17 noiembrie 1431, prin care acesta dăruiește mănăstirii două sate. Mănăstirea Dealu mai este amintită și într-un document dat de Vladislav Vodă la 1451. În 1472 Radu cel Frumos îi face câteva danii mănăstirii, iar la 1478 este atestat ca egumen al ei Iosif. Radu cel Mare doar a reînnoit Mănăstirea Dealu.

5. Mănăstirea Snagov – Cronica Țării arată eronat că Vlad Țepeș a ctitorit această mănăstire. În 1428 domnul Dan II a dăruit mănăstirii moșia Vrăiești. La 7 iunie 1431 stolnicul Drăghici a donat la Snagov o icoană a Maicii Domnului, iar în 1441 Vlad Dracul i-a întărit mănăstirii câteva posesiuni. N. Dobrescu presupune că Vlad Țepeș a făcut biserica de zid a mănăstirii. Domnitorul Radu cel Frumos i-a acordat obștii acestei mănăstiri dreptul de a-și alege egumenul. Egumenii Mănăstirii Snagov din secolul al XV-lea au fost: Dometian atestat în 1441, Vasianul (?) atestat

în 1464, Eftimie atestat în 1478, Domețian atestat în 1487, Nicodim care la 1495 apare ca fost egumen al Snagovului.

6. Mănăstirea Strugalea din județul Vâlcea – apare într-un document din 1409, prin care domnul Mircea cel Bătrân a scutit satul Pulcouții, închinat de boier Galea, Mănăstirii Strugalea, ca să rămână spre folosul mănăstirii.

7. Mănăstirea Glavacioc (județul Vlașca) s-a crezut că a fost înființată de Vlad Călugărul. Ea este mai veche datând din vremea lui Mircea cel Bătrân, fapt atestat de un document din 30 iulie 1507 de la Radu cel Mare, prin care acesta întărea satele Călugăreni de pe Neajlov și Călugăreni de pe Teleorman „pentru că au fost închinare aceste sate de moșii noștri încă de Mircea Voievod”. Un alt document din 1441, dat de domnul Vlad Dracul arată că mănăstirea exista. Domnitorul Vlad Călugărul a reînnoit această mănăstire. În 1493 Vlad Călugărul a dat Mănăstirii Glavacioc o moșie, prilej cu care aflăm că la acea dată egumen era Sava. Tot Vlad Călugărul a mai făcut Mănăstirii Glavacioc o altă danie la 1495, prilej cu care aflăm că la acea dată egumen era Visarion.

8. Mănăstirea Tânganu – a fost ctitorită de Radu cel Frumos, iar la 1910 era biserică de mir.

Dintr-o notă de subsol aflăm următoarele: conform mărturiei din „Genealogia Cantacuzinilor”, Mănăstirea Târgșoru din Prahova a fost zidită de Vlad Dracu; un document din 1773 arată că Mănăstirea Târgșoru a fost făcută în secolul al XVII-lea de Antonie Vodă; că Mănăstirea Comana poate să dateze în forma ei primitivă din secolul al XV-lea; documentul din 1462 conține informația conform căreia Mănăstirea Comana a fost fondată de Vlad Țepeș este neîntemeiată; la sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea Mănăstirea Comana a fost reconstruită de Radu Șerban.

9. Mănăstirea Govora (Vâlcea) – ctitorită de Radu cel Mare. Un act din 4 februarie 1488, de la Vlad Călugărul, atestă că mănăstirea este mai veche. În acest document sunt menționați egumenul Dorotei și năstavnicul Iosif. Vlad Călugărul i-a mai făcut și alte danii acestei mănăstiri în anii 1490 și 1494. La 1495 ieromonahul Macarie i-a dăruit Mănăstirii Govora o vie la Ocnă. Domnitorul Radu cel Mare este cel care a reînnoit Mănăstirea Govora. Între anii 1488-1499 ca egumen al Govorei este atestat Dorotei, dar la 1494 apare în această funcție Ioil.

10. Schitul Babele (Vlașca) – a fost făcut de domnul Vlad Călugărul și terminat în 1493 sau în ultimele luni ale anului 1492. Pisania acestui schit este amintită la mitropolitul Neofit al Ungrovlahiei (1738-1754). În 1910 acest schit nu mai exista.

11. Mănăstirea Râncăcioc (județul Muscel) –este din vremea domnului Vlad Călugărul și este amintită în trei documente din anii 1497-1498.

12. Mănăstirea Bistrița (din Vâlcea) – ctitorie a Craioveștilor este datată în ultimele decenii ale secolului al XV-lea. Ea exista la 1492 căci, la această dată, banul Barbu i-a dăruit mai multe sate. Primul egumen al ei a fost Macarie. La această mănăstire au fost aduse de boierii Craiovești moaștele Sfântului Grigorie Decapolitul.

13. Schitul Tutana - la sfârșitul secolului al XV-lea exista la Tutana un schit de călugări, fapt atestat de un document de la Radu cel Mare din 1497. Schitul acesta a

fost reconstruit în 1577 de Mihai Vodă. În 1910, din vechiul așezământ monahal nu se mai păstra decât biserica.

14. Tot din secolul al XIV-lea poate să dateze și Mănăstirea Câmpulung, unde exista biserică de pe vremea lui Nicolae Alexandru.

15. Într-un document de la domnul Radu cel Mare, din 1500, este amintit și schitul de maici Ostrovul, cu hramul Nașterea Maicii Domnului. N. Dobrescu scrie că acesta este primul schit de maici din Țara Românească.

Biserica și Cultura - mănăstirile din Țara Românească au fost cele mai importante focare de cultură. Datorită expansiunii Imperiului Otoman în aceste mănăstiri s-au refugiat și călugări de peste Dunăre, care au adus cu ei cărți și manuscrise. Dintr-o notă de subsol reiese că: o Psaltire slavonă ce a fost scrisă în vremea lui Ștefan Dușan a fost găsită la Mănăstirea Bistrița și că exista aici și un manuscris incomplet de la 1405, ce a fost adus de la Mănăstirea Chilandar. De la călugării din aceste mănăstiri ne-au rămas mai multe manuscrise: ceasloave, mineie, psaltiri etc..

S., D., „Un document de la Mircea”, în: *Școala și Biserica XV* (1912), 1, p. 2-3.

În acest articol se menționează faptul că Mircea, domnul Țării Românești, „de la munte până la marginea Țării Tătăraști și domn perpetuu al Țării Făgărașului” dăruiește egumenului Stanci și fratelui său Călin moșia Scoreiu din Țara Făgărașului, anul 1391.

Dobrescu, N., „Episcopie nouă în Dobrogea sau transformarea unei episcopii existente?”, în *Revista ortodoxă*, II (1913), 1, p. 6-9.

Articolul conține informații referitoare la înființarea unei noi episcopii în Dobrogea. Autorul menționează existența a trei variante pentru ca autoritatea bisericească să stăpânească peste teritoriile de curând câștigate, și anume: anexarea teritoriului la una din eparhiile limitrofe, înființarea unei noi eparhii în Dobrogea sau transformarea uneia dintre episcopiile existente deja în Episcopia Dobrogei. Înlăturând de la început prima propunere deoarece teritoriul ar fi dificil de administrat și de supravegheat întrucât eparhiile limitrofe aveau deja șapte, respectiv patru județe, autorul este de acord cu înființarea unei noi episcopii. Pentru aceasta consideră că este nevoie ca episcopul noii eparhii să fie energic, să dețină vaste cunoștințe bisericești și profane, să fie călăuzit de o mare dragoste creștinească și să înțeleagă oamenii în profunzimea lor.

Se ia în considerare și transformarea Episcopiei Dunării de Jos în Episcopia Dobrogei având autoritate asupra celor patru județe de peste Dunăre. Dacă se recurge la înființarea unei noi episcopii, autorul este de părere că locul cel mai potrivit este Silistra deoarece se află pe teritoriul câștigat, se poate exercita conducerea și supravegherea directă și imediată a teritoriului și este aproape de celelalte două județe din Dobrogea veche.

Galaction, protosinghel, de la Acad. Imp. din Petrograd, „Mitropolitul Ungrovlahiei”, în: *Viitorul XVII*, 3-4, p. 2-3.

În articol se explică de ce mitropolitul primat al României, Î.P.S. Conon (Arănescu-Donici), poartă titlul de „Mitropolit al Ungrovlahiei și exarh Plaiurilor”.

Luând în considerare relațiile mitropolitului, precum și date istorice, se menționează că înființarea Mitropoliilor în Țara Românească se datorează împăratului bizantin Andronic II Paleologul. Datând din timpuri străvechi, bisericile Moldo-Vlahiei relaționau cu Constantinopolul, fiind cunoscute următoarele: în Ungro-Vlahia erau doi mitropoliți, unul în Aghira, numindu-se „a toată Ungurimea și a Plaiului” și altul aparținând întregii Țări Muntenești, locțiitor al Amasiei (Alexandru Gianoglu Lesviodax, în „Istoria sa bisericească”, București, 1845, pag. 402). Arhiepiscopul Transilvaniei avea relații canonice cu mitropolitul Ungrovlahiei, în subordinea lui fiind trei episcopi: al Maramureșului, al Silviei și al Banatului (patriarhul Hrisant al Ierusalimului, în cartea sa tipărită la Târgoviște în 1740, pag. 72); mitropoliții aveau în subordine alți episcopi (Alexandru Gianoglu Lesviodax, în Istoria sa bisericească, București, 1845, pag. 403, 405 și 406).

Din 1776, scaunul Mitropoliei ocupat de marele Grigorie a fost onorat de către Patriarhia Constantinopolului cu titlul de „Locțiitor al Cesariei-Kapadokiei”. Arhiepiscopul Țării Ardealului din țara ungurească se hirotonisea de către mitropolitul Ungrovlahiei. Sunt menționate câteva hirotonii efectuate conform canoanelor bisericești răsăritene: ale lui Iosif Ieromonahul (1680), Varlaam, Teofil și Atanasie.

Stănescu, Dumitru, „Hrisovul lui Leon Voevod sin Ștefan Voevod domnul țării Românești”, în: *Școala și Biserica XVII* (1914), p. 16-20.

Articolul reproduce un hrisov din 1631, în care sunt consemnate deciziile luate de domnul Leon Vodă împreună cu Divanul Țării cu privire la grecii din țară.

Gherontie, episcopul Constanței, „Lista Mitropoliților Ungrovlahiei, în ordinea hronologică de la înființarea Mitropoliei (1359) până la ridicarea ei la rangul de Patriarhat (1925), întocmită de P.S. Gherontie Episcopul Constanței 1926”, în: *BORom XLIV* (1926), 5, p. 241-245.

Articolul conține un tabel alcătuit din patru coloane intitulate astfel: „Nr. crt”, „Numele” (mitropolitului), „Anii în care a păstorit”, „Observațiuni”. În contiunarea materialului s-au preluat din tabel informații referitoare la:

- 1) Iachint (1359-1372/3) a primit titlul de exarh al Plaiurilor;
- 2) Hariton (1372/73-1381)
- 3) Antim (1381-1394?) – primul mitropolit al Severinului, nume de mirean Daniil Critopol.
- 4) Atanasie (1394 - ?)
- 5) Teodor (? - ?) apare în documente fără a-i fi menționați anii de păstorire.
- 6) Iosif (1462-1474?) – român, face parte pentru prima oară din Sfatul Domnesc.
- 7) Macarie (1477-1490)
- 8) Ilarion (1490/92-1501/02) – numele lui se găsește în actele de fondare ale Schitului Babele.
- 9) Maxim (1503-1508) – sârb având nume de mirean Gheorghe Brancovici.
- 10) Macarie (1512-1520) – sârb, meșter de tipar slavon.
- 11) Mitrofan (1520-1521) a fugit din țară și a revenit.
- 12) Ilarion II (1521-1524).

- 13) Mitrofan (a doua oară 1524-1536).
- 14) Varlaam (1536-1544) – apare în pisania Mitropoliei din Târgoviște și în inscripția Mănăstirii Mislea. La 1926 Mănăstirea Mislea era închisoare de femei.
- 15) Anania (1544-1558) – a venit de la Episcopia Buzăului.
- 16) Simeon (1558-1560) – apare în pomelnicul Mitropoliei după Anania. Iorga îl pune între anii 1558-1560 și susține că vine după Anania care în 1558 a fost ucis împreună cu mai mulți boieri și cu episcopul de Buzău, Ieremia, de către domnul Mircea Ciobanu.
- 17) Eftrem (1560-1566) – în timpul păstoririi lui, Coresi a plecat în Transilvania.
- 18) Daniil (1566-1568).
- 19) Eftimie I (1568-1577) – a tipărit a doua carte a „Sbornicului Slavon” și, în 1574, a tipărit un „Octoih”.
- 20) Serafim (1577-1585) – a dat tâlcul slavon al „Evangheliei” preotului Mihai după care s-a făcut „Cazania” din 1581.
- 21) Mihail I (1585-1589/ 90) - pomenit de Lesviodacs și apare în pomelnicul Mitropoliei.
- 22) Nichifor (1589/90 – 1594/1595) – pomenit în 1590.
- 23) Eftimie II (1594/95-1595).
- 24) Mihail II (1595-1603) a negociat tratatul dezastruos a lui Mihai Viteazu cu Ardealul și a luat parte la Sinodul de la Iași contra catolicismului.
- 25) Ieremia (1603-1605) – apare în pomelnicul Mitropoliei.
- 26) Luca (1605-1629) – fost episcop de Buzău, grec din Cipru.
- 27) Grigorie (1629-1637) – român, care i-a afurisit pe grecii cămătari.
- 28) Teofil (1637-1648) – fost stareț al Mănăstirii Bistrița, în timpul său s-a tipărit „Pravila de la Govora” (1640); a tipărit cu ajutorul lui Moxalie întâiul „Hronograf”, el a făcut racla Sfântului Grigorie Decapolitul.
- 29) Ștefan (1648-1653) – a tipărit în 1652 „Pravila cea Mare”.
- 30) Ignatie (1653-1668) – sârb, fost preot de mir,
- 31) Teodosie (1668-1672) – român ardelean, călugărit la Cozia, a rostit pentru prima dată „Crezul” în limba română în biserică. În 1672 s-a retras la Mănăstirea Tismana.
- 32) Varlaam (1672-1679) s-a retras în 1679 la Mănăstirea Trivalea de lângă Pitești.
- 33) Teodosie a doua oară (1679-1708) – au apărut în timpul său: „Liturghierul slavon” cu tipic în limba română, „Evanghelia” (1682), „Apostolul” (1683), „Biblia după Septuaginta” (1688), a fost înmormântat în partea de nord a bisericii mitropolitane cam în dreptul Sfântului Altar.
- 34) Antim Ivireanu (1708-1716) – era din Iviria, a fost caterisit, lăsat cu numele de mirean Andrei și surghiunit în Muntele Sinai. Pe drum, însă, a fost omorât. A zidit biserica Antim.
- 35) Mitrofan II (1716-1719).
- 36) Daniil (1719-1732) – a zidit: biserica Vergului, biserica Tuturor Sfinților, paraclisul cu hramul Sfântul Gheorghe din Palatul mitropolitan.
- 37) Ștefan (1732-1738) – a fost episcop de Buzău.
- 38) Neofit (1738-1754).

- 39) Filaret I (1754-1760) – egumen al Mănăstirii Sfânta Ecaterina din București.
- 40) Grigorie II (1760-1770) – a primit titlul de Locțiitor al Cezareei Capadociei, a adus moaștele Sfântului Dumitru cel Nou în 1774.
- 41) Grigorie III (1770-1774).
- 42) Grigorie II (1774-1787).
- 43) Cosma (1787-1792).
- 44) Filaret II (1792-1793) – fost episcop de Râmnic.
- 45) Dosoftei Fillitis (1793-1810) – egumen al Mănăstirii Sfântul Ioan din București, a fost episcop de Buzău.
- 46) Ignatie (1810-1812).
- 47) Nectarie (1812-1819) cel din urmă mitropolit grec.
- 48) Dionisie Lupu (1819-1823).
- 49) Grigorie IV (1823-1828).
- 50) Neofit (1828-1843) a fost locțiitor de mitropolit.
- 51) Grigorie IV (1833-1834) – a tipărit numeroase cărți.
- 52) Neofit (1840-1848) a fost în fruntea mișcării de la 1848.
- 53) Nifon (1848-1850, 1850-1875) – a înființat Seminarul ce îi poartă numele.
- 54) Calinic Miclescu (1875-1886) – în timpul său s-a dobândit Autocefalia Bisericii, s-a sfințit Sfântul și Marele Mir, s-a înființat Facultatea de Teologie.
- 55) Iosif Gheorghian (1886-1893, 1896-1909).
- 56) Ghenadie (1893-1896).
- 57) Atanasie Mironescu (1909-1911).
- 58) Conon (1912-1918) – a demisionat în 1918 și a trecut la cele veșnice în 1922.
- 59) Miron (1919 -) - primul patriarh al României.

Scriban, arhim., „Bibliografie. Pr. Dominic Ionescu, «Schituri și biserici de sab», București 1931, 126 p”, în: *BORom XLIX* (1931), 1, p. 88. Recenzie.

Cartea amintește despre marile bogății duhovnicești ale trecutului nostru, păstrate mai ales în vetrele monahale.

Scriban, arhim., „Bibliografie. Dr. Andrei Veress, «Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești», vol. 6, *Acte și scrisori (1600-1601)*, București, Cartea Românească, 1933” în: *BORom LI* (1933), 11-12, p. 583. Recenzie.

Volumul prezentat conține documente de seamă, inclusiv cu referire la lăcașurile monahale, din vremea lui Mihai Viteazul.

I., B., „Note bibliografice. Vîrtosu, Emil, «Chrysobulles valaques ornés de portraits princiers. Un chapitre nouveau de diplomatie roumaine» București 1947, 13 pp. + 7 planșe (extras din „Balcania”, X, 1947), în: *BORom LXVI* (1948), 11-12, p. 626.

Articolul prezintă succint cercetările întreprinse de Emil Vîrtosu asupra unor documente românești, patru din secolul al XVII-lea și unul din secolul al XVIII-lea, toate aparținând Munteniei. Ele se referă la mănăstirile Dealul, Doicești, Tismana,

precum și la preoții din Eparhia Buzăului și la întemeierea unui spital de ciumați, la Dudești, lângă București. La acestea, necunoscute până atunci, autorul adaugă un alt document, de la Matei Basarab, cu privire la Mănăstirea Dealul, făcând apoi câteva aprecieri asupra sistemului de împodobire a actelor domnitorilor munteni.

Ciurea, Al. I., diac. asist., „Rezistența Bisericii românești față de prozelitismul catolic” în: *StTeo*, Seria a II-a I (1949), 3-4, p. 205-225.

Informații despre lupta împotriva tendințelor de catolicizare dusă în Moldova și Țara Românească până în 1918 și despre activitatea episcopilor ortodoxe și catolice de aici: Episcopia Cumanilor-înființată în 1228, durează până în 1241, atestată în scrisoarea papei Grigorie al IX-lea către Bela al IV-lea al Ungariei; Episcopia Milcoviei (sub această denumire este reînființată, Episcopia Cumanilor în 1332-1375); Episcopia de Argeș (Mitropolia) se constituie în 1359 cu aprobarea patriarhului de Constantinopol; Episcopia de Severin - 1370. Schimbarea capitalei Moldovei de la Siret la Suceava ar putea fi o reacție față de Episcopia catolică de Siret.

Giurescu, Const. C., „Întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei”, în: *BORom* LXXVII (1959), 7-10, p. 673-697. Cu o fotografie.

Articolul are șase părți. Prima parte se referă la situația Țării Românești sub Basarab I Întemeietorul. Aici autorul articolului admite ca posibilitate faptul că, pe lângă Basarab I, ar fi putut exista conducători bisericești. Cauzele care au dus la întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei au fost de natură demografică, politică și economică.

A doua parte a articolului se intitulează: „Recunoașterea de către Patriarhia de Constantinopol a Mitropoliei Ungrovlahiei”. Actul din 1359 este unul de recunoaștere a unei stări existente, fiind analizat de C. Giurescu prin intermediul informațiilor cuprinse în două documente referitoare la acesta.

1. înscrisul sinodal prin care mitropolitul Iachint de Vicina, care stătea de mai multă vreme la curtea lui Nicolae Alexandru este recunoscut ca mitropolit al Ungrovlahiei;

2. scrisoarea patriarhului ecumenic trimisă către domnul Nicolae Alexandru, prin care îi aduce acestuia la cunoștință hotărârea amintită. Tot din această secțiune mai aflăm: că inițiativa alegerii și strămutării lui Iachint de la Vicina în Țara Românească i-a aparținut lui Nicolae Alexandru și nu Patriarhiei ecumenice, că Iachint se afla de ceva vreme la curtea lui Nicolae Alexandru; motivele care l-au îndemnat pe Nicolae Alexandru să-l aleagă pe Iachint.

În a treia parte se amintește despre așezarea și importanța Vicinei. Sunt prezentate diferitele opinii cu privire la așezarea Vicinei. W. Tomaschek crede că Vicina coincide cu Măcin; N. Grămadă, P. Năsturel, Șt. Lupșa, G. Moiescu, Al. Filipescu cred că Vicina coincide cu Isaccea; N. Iorga așează Vicina între Isaccea și Tulcea; C. Brătescu înclină să creadă că Vicina era așezată la Niculițel; portulanele (hărțile maritime) din secolul al XIV-lea poziționează Vicina în zona Isaccea. Mai este prezentat și un istoric al Vicinei - când și unde apare pentru prima dată numele acesteia. Predecesorul lui Iachint în scaunul Mitropoliei Vicinei ar fi fost Macarie. C. Giurescu prezintă trei mențiuni care arată că Țara Românească în prima jumătate a secolului

al XIV-lea se întindea până la Chilia. De asemenea el crede că, la 1359, Vicina nu se mai găsea în Țara Vlahilor.

A patra parte a articolului prezintă aspectele religioase și politice ale actului din 1359. Sunt arătate motivele care l-au îndemnat pe Nicolae Alexandru să se adreseze Patriarhiei de Constantinopol și aspectele politice ale actului din 1359.

Ai cincilea capitol se intitulează: „Reședința Mitropoliei. Mănăstiri muntene mai vechi decât Vodița”. Reședința Mitropoliei se afla în Curtea de Argeș, în locul unde astăzi se găsește ctitoria lui Neagoe Basarab. În sprijinul acestei afirmații avem trei izvoare: „Viața Patriarhului Nifon”, scrisă de Gavriil, Protul Muntelui Athos, pisană ctitoriei lui Neagoe Basarab și hrisovul dat de Alexandru Ipsilanti Mănăstirii Curtea de Argeș. Pe acest loc, unde se află acum Mănăstirea Curtea de Argeș, a existat un lăcaș monahal anterior Mănăstirii Vodița.

Basarab Întemeietorul este primul ctitor al Mănăstirii de la Argeș – acest fapt este arătat de pomelnicul ei. Al doilea ctitor al acestui sfânt lăcaș a fost Mircea cel Bătrân și al treilea a fost Neagoe Basarab, de unde rezultă că mănăstirea de la Argeș este prima mănăstire a țării și reședință a Mitropoliei Ungrovlahiei, anterioară Mănăstirii Vodița și Tismana.

În legătură cu alte mănăstiri anterioare Vodiței aflăm despre existența mănăstirilor în Transilvania. La anul 1204, papa Inocențiu al III-lea îi ordonă episcopului din Oradea Mare să viziteze mănăstirile călugărilor greci din regatul Ungariei, de unde rezultă că în teritoriul dintre Carpați și Tisa existau mănăstiri ortodoxe și se presupune că și în teritoriul dintre Dunăre și Carpați existau mănăstiri.

Hotărârea sinodală din 1359 menționează „ca toți clericii din acea țară și toți sfinții călugări și laici să-l respecte și să i se supună lui” (mitropolitului Iachint). După părerea autorului articolului în mai 1359 existau în Țara Românească, în afară de Mănăstirea Argeș următoarele lăcașe de cult religioși:

a) mănăstirea de pe locul Episcopiei de la Râmnicul Vâlcea, aducândându-se în sprijinul acestei afirmații argumentul că pomelnicul episcopiei începe cu Basarab I; Dan Voievod a ridicat aici biserica episcopiei din Râmnicul Vâlcea din temelie;

b) Schitul Negru Vodă, de pe teritoriul comunei Cetățenii din Vale, ctitorul său fiind Nicolae Alexandru (1352-1364), dar conform părerii autorului schitul exista din secolul al XIII-lea;

c) în legătură cu soția catolică a lui Negru Vodă este și „Cloașterul” din Câmpulung-Muscel – fosta mănăstire catolică de aici; tradiția dar și un document din 1656 de la Constantin Șerban amintește de locul dăruit „Cloașterului” de soția lui Negru Vodă.

După acestea C. Giurescu amintește despre lăcașuri pe care tradiția i le atribuie întemeietorului țării. Astfel se menționează faptul că lui Negru Vodă i s-ar datora următoarele mănăstiri:

a) Arnota – Del Chiaro, reproducând tradiția locală, spune că mănăstirea a fost întemeiată de Negru Vodă, b) Drăgănești; c) Bălteni, situată în nordul Bucureștilor, pe locul unde a avut loc o luptă între Negru Vodă și tătari; d) Căscioare - situată lângă Dunăre.

Contemporane cu Mănăstirea Vodița și datând din timpul lui Vlaicu Vodă ar fi:

a) Mănăstirea Cotmeana - pomelnicul ei alcătuit în 1781 începe cu Vlaicu Vodă;

b) Mănăstirea Snagov - într-un mormânt din pronaosul bisericii s-au găsit monede din timpul lui Vlaicu Vodă.

Pe locul Mănăstirii Vodița, înainte de ridicarea ei, a existat o altă mănăstire, fapt relevat de săpăturile arheologice efectuate în 1928.

Ultima parte a articolului se intitulează: „O nouă Mitropolie a Severinului”. Aici sunt prezentate evenimentele care au dus la întemeierea acestei Mitropolii. Scrisoarea din 1370 arată că Iachint nu a participat, după suirea sa în scaunul de mitropolit al Ungrovlahiei, la niciun Sinod patriarhal. Datorită ofensivei catolice și pentru a-și menține controlul asupra Bisericii Ungrovlahiei, patriarhul Filotei al Constantinopolului (1364-1376) l-a trimis în Muntenia în 1369 pe dicheofliaxul Daniil Critopol. Acesta i-a trimis patriarhului o scrisoare în care arată că trebuie să se înființeze o nouă Mitropolie al cărei titular să fie el. Daniil s-a călugărit și și-a luat numele Antim. Numirea lui Antim și crearea unei a doua mitropolii a fost o soluție impusă și admisă, iar nu cerută de țară și de domn, acestea rezultând din faptul că după moartea lui Iachint, în 1372 scaunul său nu a fost ocupat de Antim, ci de un protejat a lui Vodă. Patriarhul a explicat înființarea acestei noi Mitropolii invocând motive demografice. Reședința noii Mitropolii, care a existat până în primii ani ai secolului al XV-lea, a fost Severinul.

Șerbănescu, Niculae, pr. dr., „Titulatura Mitropoliților, jurisdicția, hotarele și reședințele Mitropoliei Ungrovlahiei”, în: *BORom* LXXVII (1959), 7-10, p. 698-721. Cu două fotografii.

Articolul are patru părți. În prima se amintește despre titulatura Mitropoliților Țării Românești. Aici se are în vedere atât titulatura dată de ei înșiși cât și titulatura dată de alții și felul și modul în care a variat aceasta în timp. În actul din 1359 mitropolitul Iachint de Vicina era intitulat astfel: „Prea Sfințite Mitropolit a toată Ungro-Vlahia, prea iubit frate întru Domnul”. Mitropolitul Hariton al Ungrovlahiei se intitula astfel: „Smeritul mitropolit al Ungrovlahiei, preacinstit și ținând locul celui de Amasia și Protul Sfântului Munte Athos”, iar cu alte ocazii același mitropolit se intitula: „Mitropolit al Ungrovlahiei și Protos al Sfântului Munte Hariton”. Mitropolitul Antim Critopol se intitula: „Smeritul Mitropolit al Ungrovlahiei Antim și ținând locul celui de Nicomidia”, iar patriarhul ecumenic Matei I i se adresează, în 1401, aceluiași mitropolit Antim cu titulatura „Prea Sfințite Mitropolit al Ungrovlahiei prea cinstit și exarh a toată Ungaria și Plaiurilor”.

În unele acte din 1412 mitropolitul Ungrovlahiei, Eftimie, apare cu titulatura „Eftimie cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop și mitropolit a toată Ungro-Vlahia”. La începutul secolului al XVI-lea, mitropolitul Macarie se intitula „Macarie Mitropolit a toată Țara Românească, Plaiului și Severinului”. În 1523 mitropolitul Ungrovlahiei Teodor se intitula „Vlădica Teodor” (în trecut termenul de vlădică îl desemna doar pe mitropolit).

Într-un document din 1554 de la domnul Pătrașcu cel Bun, în titulatura mitropolitului Anania apare pentru prima dată termenul de „arhimitropolit”: „Cinstitul și

prea sfințitul arhimitropolit vlădica Anania”. În titulatura mitropolitului Eftimie din vremea lui Mihai Viteazu reappare adjectivul smerit: „Eftimie din mila lui Dumnezeu smeritul mitropolit a toată țara Ungrovlahiei”. Urmașul lui Eftimie, Luca din Cipru, este ultimul ierarh la care apare substantivul „arhimitropolit”.

Începând cu mitropolitul Ștefan al Ungrovlahiei, apare pentru prima dată în titulatura ierarhilor munteni titlul de „Domn, Domn”. În titulatura mitropolitului Varlaam al Ungrovlahiei din cea de a doua jumătate a secolului al XVII-lea, apare pentru prima dată sintagma de „Mitropolit al Bucureștilor”: „Varlaam cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop și mitropolitu alu Târgoviște și alu scaunului Bucureștilor și exarh Plaiurilor...” La 3 mai 1702, mitropolitul Teodosie îi scrie mitropolitului Atanasie al Transilvaniei o scrisoare din care se poate vedea că Târgoviște dispare din titulatura mitropolitului Teodosie: „Theodosius Dei gratia arhiepiscopus Bucharestens et Metropolita Transilvaniae”. În titulatura mitropolitului Antim Ivireanu apare și originea sa. Din 1774, în titulatura mitropolitului Grigorie al II-lea apare termenul de arhipăstor. La 10 octombrie 1776 titulatura se îmbogățește cu alt termen: cel de „loctiitor al Cezareei Capadociei”, deoarece în această zi patriarhul ecumenic Sofronie, la intervenția domnului Al. Ipsilanti, a hărăzit scaunului mitropolitan al Ungrovlahiei „ținerea locului Chesareei”, în locul celui al Anghirei, avut până acum. În timpul mitropolitului Nifon titulatura conține elemente noi „Nifon cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop și Mitropolit al Ungrovlahiei, Exarh Plaiurilor, Primat al României și Președinte al Sfântului Sinod”. Din 1873 datează și formula de adresare către mitropolitul Ungrovlahiei cu referința „Înalt Prea Sfințite”. Din 1925 titulatura era astfel: „... din mila lui Dumnezeu Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al României”. Din 1955 s-a hotărât ca titulatura patriarhului să fie „Prea Fericirea Sa Patriarhul...”.

În a doua parte a studiului se amintește despre jurisdicția Mitropoliei Ungrovlahiei.

În secolul al XV-lea patriarhul ecumenic dă titulatura „Mitropolit al Ungrovlahiei, exarh a toată Ungaria și al Plaiurilor” de unde rezultă că jurisdicția mitropolitului Ungrovlahiei depășea granițele politice ale statului de atunci. Referitor la teritoriile desemnate de substantivul „plaiuri”, sunt mai multe păreri. Astfel, D. Onciu crede că termenul „plaiuri” desemna teritoriile de peste munți, Almașul și Făgărașul, iar I. Nistor este de părere că „plaiuri” se referea la vastele regiuni din Banat și din Dacia Transilvană. Mitropolitul Ungrovlahiei a avut jurisdicție asupra Transilvaniei până la Unirea din 1918. În titulatura mitropolitului Ungrovlahiei, Anania, găsim mențiunea „Podunaviei”: „... din mila lui Dumnezeu prea sfințitul Anania, Mitropolit a toată țara Ungrovlahiei, a Podunaviei și al tuturor Plaiurilor cinstit exarh”. Conform opiniei lui P.P. Panaitescu „Podunavia” ar fi însemnat Dobrogea. După anul 1859, Bucureștiul a devenit capitală iar mitropolitului Ungrovlahiei i se acorda un primat onorific. În 1925 a avut loc înființarea Patriarhiei Române.

În al treilea capitol se amintește despre hotarele Mitropoliei Ungrovlahiei și se arată cum au variat aceste hotare în timpul celor 600 de ani de la înființarea ei.

În ultima secțiune se menționează reședințele Mitropoliei Ungrovlahiei. Prima a fost la Curtea de Argeș – în biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”,

biserică ce a fost înlocuită de Neagoe Basarab cu ctitoria sa, fapt atestat de pisania ctitoriei lui Neagoe și de viața Sfântului Nifon, scrisă de Gavriil Protul. Cât a durat construcția noii biserici, a lui Neagoe, Mitropolia a avut ca reședință biserica Sfântul Nicolae Domnesc din Târgoviște. În secolul al XV-lea reședința pe timp de vară a Mitropoliei era biserica din Curtea de Argeș, iar la sărbătorile importante, reședința Mitropoliei devenea biserica din Târgoviște. Mitropolitul ar fi locuit la biserica Sfântul Gheorghe, ce era metoc al Mitropoliei.

La 17 august 1517, Mitropolia s-a mutat oficial de la Argeș la Târgoviște. În 1518 Neagoe Basarab a ridicat pentru Mitropolie o biserică cu hramul „Înălțarea Domnului”, biserică ce a fost terminată în 1520 și zugrăvită în 1537 de Radu Paisie. Mitropolia din Târgoviște a fost jefuită în 1611 de oamenii lui Gavriil Bathory și a fost reparată de Matei Basarab, care a înființat aici o tipografie. Mitropolitul Teodosie a refăcut-o din nou în 1707-1708, iar la 1709 Antim Ivireanu a adus aici tipografia de la Râmnic. La 1889 lăcașul a fost restaurat de Lecomte de Nouy, în 1893 biserica a fost dărâmată și în locul ei a fost ridicată alta ce a fost terminată în 1933.

În 1668 domnul Radu Leon emite un hrisov prin care Mitropolia se mută oficial la București. Totuși și înainte de această dată mitropoliții au locuit la București în Mănăstirea Radu Vodă – locul unde erau găzduiți înalții prelați și căreia i se spunea chiar „Mitropolie”, fapt atestat de un hrisov din 1580.

Mănăstirea Radu Vodă a fost ridicată în a doua jumătate a secolului al XVI-lea de către domnul Alexandru al II-lea (1568-1577). Săpăturile arheologice din anii 1953-1954 arată faptul că aici ar fi existat un alt lăcaș datând posibil din secolul al XV-lea. Actul din 31 decembrie 1616 de la Alexandru Iliș arată că mănăstirea a fost zidită din temelie de Alexandru Voievod. Această ctitorie a fost distrusă însă de oștile lui Sinan Pașa în 1595. La 1613 domnul Radu Mihnea o reclădește, iar fiul său Alexandru o termină în 1625. Încă din 1613 mănăstirea a fost închinată de către Radu Mihnea Mănăstirii Ivir din Muntele Athos, iar în 1629 Radu Mihnea i-a închinat mănăstirii din București Mănăstirea Tutana. Pentru o scurtă perioadă, în secolul al XVIII-lea, Mănăstirea Radu Vodă a fost și reședință domnească.

În timpul mitropolitului Grigorie (1629-1637), reședința Mitropoliei Ungrovlahiei a fost Mănăstirea Stelea din București cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. Stelea era situată în apropierea bisericii Sfânta Vineri Hereasca și a fost zidită în cea de a doua jumătate a secolului al XVI-lea, posibil în prima domnie a lui Mihnea Turcitul (1577-1583), de către spătarul Stelea. Pentru zidirea acestui lăcaș monahal ctitorul a chemat câțiva călugări din Ivir, drept pentru care mănăstirea s-a numit și „a Ivirilor”. Spătarul Stelea a închinat-o lavrei Iviron din Muntele Athos. La 1595 mănăstirea a avut de suferit de pe urma oștilor lui Sinan Pașa. Mitropolitul Grigorie a refăcut-o în 1630, iar din acel an până în 1637 a fost reședința a Mitropoliei.

Cu timpul, Mănăstirea Stelea a devenit metoc al Mănăstirii Radu Vodă, iar la începutul secolului al XIX-lea a ajuns biserică de mir, fiind refăcută în 1839 dar a fost distrusă în 1847 de incendiul care a afectat grav Bucureștiul.

La biserica Sfântul Gheorghe Vechi pisania, din 1849, indică că sfântul lăcaș a fost scaun mitropolitan timp de 30 de ani și că a fost ctitorită de vornicul Nedelcu și de soția sa Anca în 1492 – dată falsă după cum spune autorul articolului, deoarece un

vornic cu nume de Nedelcu întâlnim abia în timpul domniei lui Petru cel Tânăr (1559-1568). Biserica Sfântul Gheorghe Vechi a fost aleasă ca scaun mitropolitan după anul 1637. Ea a fost grav afectată de incendiul din 1847 și a fost refăcută între 1875-1880 de protopopul Teodor.

Ultima reședință a Mitropoliei – actuala Catedrală patriarhală a căpătat această funcție în 1668, are hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena” și este ctitoria domnului Constantin Șerban Basarab. Ea a fost făcută pe locul unde se afla un schit de lemn numit „schitul lui Oprea Iuzbașa”. Domnul Radu Leon stabilește ca acest lăcaș să fie „Sfântă Mitropolie a Țării” la 8 iunie 1668.

Șerbănescu, Nicolae, pr. dr., „Mitropoliții Ungrovlahiei”, în: *BORom* LXXVII (1959), 7-10, p. 722-826. Cu 14 fotografii.

În articol sunt prezentați cei care au păstorit Mitropolia Ungrovlahiei în cei 600 de ani de când s-a înființat această instituție. Din începutul articolului aflăm că autorul îi prezintă pe mitropoliții Ungrovlahiei pe baza următoarelor izvoare: pomelnicul Mitropoliei Ungrovlahiei, pomelnicul bisericii Domnița Bălașa, pomelnicul Mănăstirii Curtea de Argeș, pomelnicul Mănăstirii Tismana. Tot de la autorul articolului aflăm că în prima jumătate a secolului al XV-lea știrile despre mitropoliții Ungrovlahiei sunt inexistente. Nicolae Șerbănescu prezintă apoi opinia lui Nicolae Dobrescu, opinie conform căreia în prima jumătate a secolului al XV-lea în Țara Românească nu se introdusese obiceiul ca mitropolitul să facă parte din Divanul Țării. Alte argumente pentru care în secolul al XV-lea știrile despre mitropoliții Ungrovlahiei sunt aproape inexistente sunt: starea de decadență ce a urmat după domnia lui Mircea cel Bătrân, faptul că mitropolitul avea reședința la Argeș pe când domnitorii au avut reședința la Târgoviște.

În secolul al XVI-lea, domnul Radu cel Mare (1495-1508) reorganizează biserica Ungrovlahiei cu ajutorul fostului patriarh ecumenic Nifon. Acesta a cerut mutarea scaunului mitropolitan de la Argeș la Târgoviște și a hotărât înființarea Episcopiei de Râmnic și a celei de la Buzău. Datorită faptului că nu a îngăduit o căsătorie necanonică, în 1505, Nifon a părăsit țara. El a trecut la cele veșnice în 1508 și a fost canonizat în 1517, cu prilejul târnosirii mănăstirii lui Neagoe Basarab de la Curtea de Argeș. După ce scrie toate acestea, Nicolae Șerbănescu amintește despre cei care au încercat să întocmească o listă a mitropoliților Ungrovlahiei. Aceștia au fost: G. Lesviodacs, I. D. Petrescu, E. Golubinski, Ghenadie Enăceanu, Petru Gârboviceanu, Nicolae Iorga, N. Dobrescu ș.a.. După aceea sunt enumerați mitropoliții Ungrovlahiei și se prezintă date biografice și despre activitatea lor, precum și în ce documente apar menționați.

1. Iachint de Vicina (1359-1372)- grec de origine, a fost mitropolit al Vicinei. Domnitorul Nicolae Alexandru i-a cerut patriarhului ecumenic Calist să-l pună în fruntea bisericii. Patriarhul Calist acceptă, dar pune unele condiții referitoare la independența Mitropoliei Ungrovlahiei și, ca urmare a acceptării acestora, Eparhia Vicinei s-a desființat, iar Iachint s-a stabilit la Argeș. Datorită faptului că Iachint nu s-a dus deloc la Patriarhia ecumenică de când s-a mutat la Argeș, patriarhul Filotei l-a trimis pe dicheofilaxul Daniil să vadă ce se întâmplă cu Iachint. Acesta i-a scris

patriarhului că nu a putut merge la Constantinopol datorită bătrâneților. După aceea Filotei a înființat o nouă Mitropolie a Severinului, invocând motive demografice. În timpul păstoririi lui Iachint vine în țară călugărul Nicodim, cel care a întemeiat Mănăstirea Tismana. Numele lui Iachint nu este trecut decât în pomelnicul Mănăstirii Tismana și al Schitului Topolnița.

2. Hariton (1372-1381) – înainte de a ajunge mitropolit al Ungrovlahiei a fost stareț al Mănăstirii Cutlumuș din Sfântul Munte și Protos al Sfântului Munte. A venit în Țara Românească între anii 1364-1369 la domnul Vlaicu Vodă, pentru a-i cere ajutor pentru mănăstirea sa. În 1372 Hariton a fost numit mitropolit al Ungrovlahiei, actul său de numire arătându-ne și prerogativele pe care le deținea. Din articol mai aflăm că în timpul păstoririi sale era refugiat în Țara Românească mitropolitul Daniil al Vidinului. Se presupune că Hariton a murit în 1381 la Constantinopol. El este menționat în pomelnicul Mănăstirii Tismana și al Schitului Topolnița.

3. Antim (c. 1381-c. 1402) – a fost înainte mitropolit al Severinului. Lui i s-a acordat titlul de „Exarh al întregii Ungarii și al Plaiurilor”. Antim a corespondat cu patriarhul Târnovei, Eftimie. Între 1388-1389 Antim a fost lovit de o boală grea și crezând că i se apropie sfârșitul a îmbrăcat schima monahală schimbându-și numele în Timotei, dar în 1389 Antim s-a însănătoșit și și-a reluat păstorirea. A fost menționat într-un hrisov din 1391 dat de domnul Mircea cel Bătrân care privea Mănăstirea Cozia.

4. Teodor (1402(?) – (?)) – este prezent în pomelnice imediat după mitropolitul Antim al Ungrovlahiei și Atanasie al Severinului. Este posibil ca el să fi fost aceeași persoană cu mitropolitul de Melitene (Metilene) trimis în Moldova pentru a ridica afurisenia aruncată asupra bisericii moldovene.

5. Eftimie (c. mai 1412 - ?) – este pomenit în două acte din 1412. În acestea se constată pentru prima dată folosirea termenului de „arhiepiscop” de către ierarhii Ungrovlahiei.

6. Iosif (c. 1464 - ?) – apare într-un hrisov din 1464 dat de Radu cel Frumos (1462-1474), prin care domnul întărește Mănăstirii Snagov mai multe proprietăți și îi dă privilegiul de a-și alege egumen dintre călugării săi. Se presupune că înainte de a ajunge mitropolit al Ungrovlahiei, Iosif a fost egumen la Mănăstirea Cozia.

7. Macarie (c. 1482,1483- ?) – nu se știe când și-a început păstoria, dar un stareț cu același nume se întâlnește la Mănăstirea Cozia în 1475. Dacă acest Macarie este unul și același cu mitropolitul Ungrovlahiei, atunci numirea sa, în opinia lui Nicolae Dobrescu, s-a făcut înainte de 9 ianuarie 1478, când la Cozia era alt stareț numit Ilarion. Prima mențiune documentară sigură despre Macarie datează din 1482, când apare într-un hrisov dat de Basarab ce Tânăr, prin care îi întărea Mănăstirii Snagov mai multe proprietăți. Macarie mai apare și într-un hrisov din 1483 dat de domnul Vlad Călugărul (1482-1495), prin care i se întărește Mănăstirii Tismana proprietatea asupra mai multor sate. De la Macarie s-au mai păstrat două scrisori – una trimisă către principele Ștefan Bathory și una către pârgarii din Brașov.

8. Ilarion (c. 1493, 1494 - ?) – este posibil ca acest Ilarion să fie starețul de la Mănăstirea Cozia din 1478 și, dacă este adevărată prezumția, atunci alegerea sa s-a făcut înainte de 17 aprilie 1488, căci la această dată stareț era Visarion. Mitropolitul

Ilarion este menționat în pisană din 1493 a Schitului Babele, schit ce a fost zidit de Vlad Călugărul și în hrisovul din 1494, prin care domnul Vlad Călugărul întărea Mănăstirii Bistrița din Vâlcea daniile făcute de ctitorii ei, boierii Craiovești. Se presupune că în timpul lui Ilarion, banul Barbu Craiovescu a adus în țară, în 1497-1498, moaștele Sfântului Grigorie Decapolitul.

9. Maxim (c. 1505-1512) – sârb din familia Brancovici, a venit la curtea lui Radu cel Mare datorită împrejurărilor politice. Se presupune că a fost în solie la regele Ungariei Vladislav II și la sașii din Transilvania. Maxim este menționat într-un hrisov din 1508 dat de domnul Mihnea cel Rău (1508-1510) prin care i se întărește Mănăstirii Bistrița unele sate de țigani. Domnul l-a trimis pe Maxim în solie la regele Ungariei, dar de frica sa (a lui Mihnea) a rămas peste hotare. Între anii 1508-1512 scaunul Mitropoliei Ungrovlahiei a rămas neocupat fiindcă se aștepta întoarcerea lui Maxim. La 1512 domnul Neagoe Basarab îl chemă pe Maxim în Țara Românească, acesta se întoarce, dar nu-și mai ia scaunul înapoi, ci îi cere voie domnului să se ducă în țara sa. Neagoe Basarab a acceptat.

10. Macarie (c. 1513-1521) – a fost hirotonit de însuși patriarhul ecumenic Pahomie, care se afla la curtea lui Neagoe Basarab. Prezența lui Macarie în scaunul Mitropoliei Ungrovlahiei este atestată de lucrarea lui Gavriil Protul „Viața Sfântului Nifon”. Despre Macarie mai aflăm: că a luat parte la sfințirea Mănăstirii Argeș – ctitoria lui Neagoe; că în vremea sa Mitropolia s-a mutat de la Argeș la Târgoviște; că el a primit în țară moaștele Sfântului Nifon și le-a dus la Mănăstirea Dealul, pentru ca Radu cel Mare să fie iertat de păcatul ce l-a făcut față de Nifon; că a avut mare trecere pe lângă domnul Neagoe Basarab și că în timpul păstoririi sale, între 1518-1520, Neagoe Basarab a zidit Mitropolia din Târgoviște.

Autorul articolului încearcă să răspundă la întrebarea „Dacă vlădica Macarie este același cu ieromonahul tipograf Macarie, venit în Țara Românească din Muntenegru?”. Această ipoteză a fost susținută de Al. Odobescu, N. Iorga, Nicolae Dobrescu etc. P.P. Panaitescu infirmă ipoteza menționată mai sus, aducând următoarele argumente: un simplu ieromonah nu putea ajunge direct mitropolit, trecând peste episcopii și stareții de mănăstiri, că Gavriil Protul în „Viața Sfântului Nifon” nu menționează acest lucru și că Neagoe Basarab și-a ales mitropolit imediat după ce a fost înscăunat ca domnitor, în timp ce Macarie, la 1512, era tot ieromonah. Autorul articolului demontează argumentele lui P.P. Panaitescu prin argumentele sale proprii și crede că Macarie este una și aceeași persoană cu Macarie tipograful.

11. Teodor (c.1521-1523) – apare în două hrisoave din timpul lui Vladislav III (1523-1525).

12. Ilarion (c. 1523-1526) este întâlnit pentru prima dată în hrisovul lui Radu Voievod din 1523. Este posibil ca el să fi fost egumen la 1518 la Mănăstirea Glavacioc.

13. Mitrofan (c. 1526-1535) – avem de la el o scrisoare pe care i-a trimis-o doamnei Despina a lui Neagoe Basarab în 1526. Mitrofan este amintit pentru ultima oară în hrisovul din 1533, prin care Vlad Vintilă (1532-1535) îi întărește Mănăstirii Bistrița câteva moșii.

14. Varlaam (c. 1535-1544) – a fost tuns în monahism la Mănăstirea Argeș.

Este pomenit: a) într-un hrisov din 1535 dat de domnul Vlad Vintilă; b) într-un act din 1536 dat de Radu Paisie prin care îi întărește Mănăstirii Tismana „ocina” pentru care se gălcevea cu Mănăstirea Bistrița; c) într-un zăpis din 1537, prin care un ieromonah pe nume Efrem dăruiește Mitropoliei din Târgoviște o vie cumpărată de la ieromonahul Teodor, egumenul Mănăstirii Nucet; d) pisania Mitropoliei din Târgoviște – aceasta arătând că Mitropolia a fost terminată de Radu Paisie la 1537, în vremea păstoririi lui Varlaam, e) pisania bolniței Mănăstirii Cozia – pisanie care arată că bolnița a fost zidită în vremea păstoririi lui Varlaam. În timpul păstoririi lui Varlaam, Dimitrie Liubavici a tipărit „Molitfelnicul slavonesc”.

15. Anania (1544-1558; †1580) – român, probabil a fost rudă cu Neagoe Basarab, se presupune că și-a avut metania în Mănăstirea Argeșului. Înainte de a ajunge mitropolit al Ungrovlahiei, a fost episcop al Buzăului. Prima menționare a lui Anania o găsim în prefața „Molitfelnicului slavon” din 1545. De frica domnului Mircea Ciobanul, Anania a fugit în Transilvania împreună cu doamna Milița-Despina a lui Neagoe Basarab, doamnă pe care a tuns-o în monahism, schimbându-i numele în Platoniada. Între 1554-1557 domnește, în Țara Românească, Pătrașcu cel Bun, iar Anania se întoarce în țară. Se arată în ce acte din acea vreme apare Anania. În 1556 merge în Transilvania și aduce de acolo osemintele doamnei Despina a lui Neagoe Basarab, care a fost răpusă de ciumă în 1554 și le îngroapă la Mănăstirea Argeș, lângă soțul ei. La 1558, revine pe tronul Țării Românești Mircea Ciobanul și Anania pleacă, din nou, în pribegie. A trecut la Domnul în 1580.

16. Efrem (c. 1558-ante 27 august 1566) – este menționat pentru prima dată într-un document din 17 septembrie 1559, când Mircea Ciobanul confirmă Mitropoliei din Târgoviște o vie. Tot în acest an Efrem este amintit în Predoslovla „Întrebării creștinești”, tipărită de Coresi la Brașov. În 1564 mitropolitul Efrem, alături de patriarhul ecumenic Ioasaf, a cununat pe una dintre fiicele doamnei Chiajna cu Stamate, nepotul patriarhului. În 1564 Efrem este scos din scaun.

17. Daniil (c. 1566-c.1568) – este menționat în actul din 27 august 1566 dat de domnul Petru cel Tânăr prin care i se întărea Mitropoliei proprietatea asupra satului Aninoasa.

18. Eftimie (1568-1576) – este menționat în: a) hrisovul din data de 8 septembrie 1568 emis de domnul Alexandru Vodă (1568-1577); b) prefața „Sbornicului slavonesc”, tipărit în 1568 de diaconul Coresi, c) pisania Mănăstirii Cobia (Dâmbovița), din 1571; d) prefața „Octoihului slavonesc”, tipărit de Coresi în 1574. Eftimie este primul ierarh al Ungrovlahiei căruia i s-a păstrat zugrăvit chipul pe pereții bisericii „Olteni” din Vâlcea.

19. Serafim (1576-1586) – este întâlnit pentru prima dată într-un document din 30 decembrie 1576, dar este amintit și în postfața „Psaltirii slavonești”, tipărită de Coresi la 1577 și în multe alte documente. Serafim a fost trimis de Mihnea Turcitul într-o solie la sașii din Brașov. Sub el s-a scris „Evangelhia Slavonească”, care a ajuns în Moldova și a fost dăruită de Ieremia Movilă, la 1605, Mănăstirii Sucevița. Serafim a fost alungat din scaun și se crede că s-ar fi retras la Mănăstirea Snagov, mănăstire la al cărui paraclis a început „preînnoirea sa”. Serafim a trecut la Domnul în 1590.

20. Mihail I (1586-1589) – a fost închinoviat la Mănăstirea Cozia, a fost episcop al Râmnicului, în 1586 a ajuns mitropolit al Ungrovlahiei și este menționat pentru prima dată într-un document din 1586, iar în 1589 s-a retras din scaun.

21. Nichifor (c.1589 – c. 1593) – a avut numele de mirean Vasile, a fost strâns legat de Mănăstirea Izvorani, este menționat pentru prima dată într-un document dat de Mihnea Turcitul prin care acesta îi întărește Mitropoliei proprietatea asupra unui țigan. Numele lui Nichifor mai este menționat și pe o ferecătură de argint a unei Evanghelii care s-a păstrat la Mănăstirea Izvorani din Buzău. Deși în 1593 a fost scos din scaun, totuși, îl mai întâlnim într-un hrisov din 1617, prin care Alexandru Iliăș (1616-1618) întărea Mănăstirii Izvorani din Buzău mai multe danii și într-un alt act de vânzare cumpărare din 1621.

22. Mihail II (c. 1593 -c. 1594) – îl întâlnim într-un hrisov dat de Mihai Vodă în 1594. Mihai II posibil a fost scos din scaun în 1594.

23. Eftimie (c. 1594-1603) – român cu rude care au trăit în județul Dâmbovița. Este posibil ca să fi fost stareț la Cozia, mănăstire la care, în 1590, era stareț un anume Eftimie. În 1594 ajunge mitropolit al Ungrovlahiei, dar a fost recunoscut de către locțiitorul de patriarh în această funcție abia în 1597, datorită evenimentelor politice. La 1595, Eftimie, împreună cu episcopul Buzăului, Luca și cu Teofil, episcopul Râmnicului și cu mai mulți boieri a fost trimis într-o solie la Bălgrad la Sigismund Bathory. Se presupune că Mihai Vodă l-ar fi înlăturat pe Eftimie timp de câteva luni pentru modul în care a încheiat tratatul cu Sigismund Bathory, afirmație ce este infirmată de autorul articolului. În 1596, Eftimie adună un „sobor” la Târgoviște și întocmește un „așezământ” după care să se conducă mănăstirile din țară. Anul următor mitropolitul a corespondat cu Meletie Pigas. În 1598 Eftimie a semnat tratatul încheiat de Mihai Viteazu cu reprezentanții împăratului Rudolf al II-lea. După Mihai Viteazu, în Țara Românească a fost domnitor Simion Movilă (1601-1602). Acesta a fost alungat de boieri și în locul său a fost pus Radu Șerban (1602-1611). Eftimie l-a urmat pe Simion Movilă în Moldova, iar la 1603 a fost într-o solie la regele Poloniei.

24. Luca (1603-1629) – a venit în Țara Românească și s-a așezat în părțile Buzăului, a zidit din temelie Mănăstirea Izvorani, iar după data de 24 februarie 1581 a ajuns episcop al Buzăului. În această calitate, Luca este amintit în: hrisovul lui Petru Cercel din anul (1583-1584); documentul din 1593 prin care Alexandru Vodă îi întărește stăpânirea peste Mănăstirea Tisău, ce era închinată ca metoc Episcopiei de către Mitrea biv vel vornic și soția sa Neaga. În 1595, Luca, împreună cu mitropolitul Eftimie, cu câțiva boieri și cu episcopul Râmnicului a fost în solie la Sigismund Bathory. Doi ani mai târziu, Luca a fost trimis în solie la țarul rus Feodor Ivanovici. În 1602 Eftimie a plecat din țară împreună cu Simion Movilă, iar scaunul Mitropoliei a rămas vacant, așa încât anul următor Luca este ales ca mitropolit al Ungrovlahiei, el fiind amintit în această calitate de hrisovul din același an dat de Radu Șerban, hrisov ce privea Mănăstirea Mărgineni. La scurtă vreme după înscăunare, Luca l-a hirotonit întru arhieru pe Teoctist ca mitropolit al Ardealului.

În 1615, patriarhul ecumenic Timotei, l-a caterisit pe Luca fiindcă nu a dat „peșcheșul anual” sau alt ajutor pentru biserica în fruntea căreia se afla patriarhul.

Luca a trimis însă „peșcheșul” imediat și a scăpat. La 1624 Luca îi scria țarului Mihail Feodorovici (1613-1645). Mai aflăm din articol că în timpul păstoriei sale Luca a fost vizitat de patriarhul Chiril Lucaris și a fost în bune legături cu Anastasie Crimca al Moldovei. Tot în timpul său s-a întărit elementul grecesc în biserica Ungrovlahiei – la 1615 îi găsim în țară pe: Matei al Mirelor, care era stareț la Mănăstirea Dealu, Partenie al Ohridei, Ioachim al Dristei, la 1616 e amintită prezența lui Ioasaf al Greveneii, iar la 1625 se amintește de Partenie al Presponului, care era stareț la Snagov. De la Luca s-a păstrat un antimis în biserica Schitului Brădet și mai multe manuscrise, căci a fost un iscusit caligraf: „Evanghelion” din 1594, „Evanghelie” din 1624, „Psaltirea” ce a fost începută de el și terminată de ucenicul său Iacov în 1634-1635.

25. Grigorie (1629-1637) – Alexandru Iliș (1627-1629), în 1629, l-a făcut mitropolit pe egumenul Grigorie al Mănăstirii Radu Vodă din București. Despre Grigorie s-a presupus că era român, dar în actul prin care s-a închinat Mănăstirea Stelea la Mănăstirea Ivir din Muntele Athos se spune că era grec. La 10 februarie 1613, domnul Radu Mihnea închină Mănăstirea Sfânta Troiță din București (Radu-Vodă) la Mănăstirea Ivir din Muntele Athos. Despre mitropolitul Grigorie mai aflăm că între anii 1629-1630 a refăcut Mănăstirea Stelea din București, mănăstire ce a fost afectată de oștile lui Sinan Pașa și care la 6 iunie 1630 a fost închinată de către domnul Leon Vodă la Mănăstirea Ivirilor în Muntele Athos. La 1632 Grigorie a fost trimis de Leon Vodă în Transilvania pentru a-i convinge pe boierii fugari să se întoarcă în țară și, tot în acest an, a fost martor la răsturnarea lui Leon Vodă și la suirea pe tronul Țării Românești a lui Matei Basarab. A sprijinit înființarea tipografiei de la Câmpulung unde Timotei Verbițki a tipărit în 1635 un „Molitfelnic slavon”. În 1636 a primit vizita patriarhului Alexandriei, Mitrofan Critopulos. Va fi înmormântat în Mănăstirea Stelea.

26. Teofil (1637-1648) – român, a fost închinoviat la Mănăstirea Bistrița din Vâlcea, unde înainte de anul 1619 a ajuns egumen, el fiind cel care a ascuns atât moaștele Sfântului Grigorie Decapolitul, cât și pe Matei al Mirelor (starețul Mănăstirii Dealu) de frica oștilor lui Gavriil Bathory. După anul 1619 ajunge episcop al Râmnicului, iar în 1632-1633 a făcut parte din solia ce a mers la Constantinopol să-l ungă pe Matei Vodă ca domn. Mitropolit al Ungrovlahiei devine din 1637. Despre Teofil mai aflăm că în 1640 a fost în solie la Gheorghe Rackozy, că l-a ajutat pe mitropolitul Ghenadie al Transilvaniei să înființeze o tipografie la Bălgrad, că în timpul său s-au înființat tipografiile la Govora, Dealu, Târgoviște, că în 1640 a apărut „Pravila de la Govora”, că în 1642 a apărut „Evanghelia învățătoare” sau „Cazania de la Govora”, că în 1642 a apărut la Câmpulung „Învățătura preste toate zilele” și că în 1644 a apărut „Cazania de la Dealu”.

27. Ștefan (1648-1653) – român, a fost stareț al Mănăstirii Tismana și un mare sprijinitor al curentului românesc, prin care se dorea introducerea limbii române în cult. În timpul mitropolitului Ștefan s-au tipărit: „Triodul slavonesc” (1649), „Pogrebania preoților” (1650), „Mistirio” (1651), „Pravila cea Mare” (1652), „Târnosania” (1652). Mitropolitul Ștefan a fost scos din scaun în 1653 de Matei Basarab.

28. Ignatie Sârbul (1653-1656) – inițial preot de mir din Nicopole este făcut episcop al Râmnicului în 1637, de domnul Matei Basarab, pentru unele servicii aduse

acestui. La 1653 Ignatie ajunge mitropolit și primește vizita patriarhului Antiohiei Macarie, însoțit de Paul de Alep. Doi ani mai târziu va fi trimis în solie la Gheorghe Rackozy de către domnul Constantin Șerban (1654-1658). În 1656 domnul îl reabilitează pe mitropolitul Ștefan și îi redă scaunul înapoi. În 1659 Ignatie corespundează cu papa Alexandru al VII-lea și cu Gheorghe Rackozy. Ignatie a trecut la cele veșnice în 1662 la Mănăstirea Cozia.

29. Ștefan a doua oară (1656-1668) – acesta se retrase din vara anului 1653 la Mănăstirea Tismana. În 1656, mitropolitul Ștefan sfințește ca mitropolit al Transilvaniei pe Sava Brancovici. Peste doi ani participă la târnosirea mănăstirii lui Constantin Șerban din București, actuala Catedrală patriarhală, săvârșită de patriarhul Antiohiei, Macarie. În 1666, domnul Radu Leon, împreună cu mitropolitul Ștefan, a întărit și a înnoit măsurile luate de Sinodul lui Mihai Viteazu din 1596, privitoare la alegerea stareților și a disciplinei în mănăstiri. Mitropolitul Ștefan a trecut la cele veșnice în 1668, chipul său fiind zugrăvit pe pereții bisericii din Grănești, ctitoria sa și pe tâmpla bisericii Schitului Crasna din Gorj.

30. Teodosie (1668-1672) – român, născut la 1620, a fost călugărit în Mănăstirea Cozia, apoi devine egumen la Argeș, iar în 1668 a ajuns mitropolit al Ungrovlahiei. Mitropolitul Teodosie a luat parte activă la rejudecarea procesului ucigașilor postelnicului Constantin Cantacuzino și a avut un anume amestec în luptele politice din țară. În 1672 a fost scos din scaun.

31. Dionisie (iunie-decembrie 1672) – român, a mers inițial la Mănăstirea „Adormirea” din Câmpulung, după care a ajuns în Muntele Athos, unde a fost călugărit la Mănăstirea Ivir. În 1660 a fost trimis la metocul Iviriților din Moscova, în 1667 s-a reîntors la metania sa. Trei ani mai târziu a fost trimis la conducerea Mănăstirii Radu Vodă din București, iar în 1672 a fost pentru scurt timp mitropolit al Ungrovlahiei.

32. Varlaam (24 decembrie 1672-26 aprilie 1679) – român, se presupune că a fost născut în 1630 în satul Moșoia de lângă Pitești, s-a călugărit la Mănăstirea Cozia, a ajuns egumen al acesteia, în 1665 s-a retras de la egumenia mănăstirii și a plecat în Rusia, iar după ce s-a întors din Rusia a primit egumenia Mănăstirii Glavacioc. Ajunge episcop al Râmnicului în 1670, iar peste doi ani domnul Grigorie Ghica îl face mitropolit – primul act în care Varlaam este menționat în această calitate datând din 30 decembrie 1672. Se scrie că el a fost cel care a înființat pentru prima dată o tipografie în București, tipografie de sub teascurile căreia a ieșit cartea „Cheia înțeleșului”. Varlaam este ctitor al mănăstirilor Trivalea și Turnu și al schiturilor Fedeleșoiu din Argeș și Strihareț (Strehareț) de lângă Slatina. La data de 26 aprilie 1679 Varlaam se retrage din scaun și îi lasă locul fostului mitropolit Teodosie. A călătorit apoi în: Transilvania, Moldova, Ierusalim, Muntele Sinai. La 1685 s-a întors în țară și s-a stabilit la Mănăstirea Trivalea. În 1702 a închinat Schitul Fedeleșoiu la Mănăstirea Cozia. Tot în același an, 1702, a trecut la Domnul.

33. Teodosie, a doua oară (26 aprilie 1679-27 ianuarie 1708) - de când a fost scos din scaun, în 1672, Teodosie a stat la Mănăstirea Tismana. În 1679 a revenit pe scaunul Mitropoliei Ungrovlahiei. În timpul său, la 1692, s-a târnosit Mănăstirea Hurezi, iar în 1699 s-a pus piatra de temelie a Mănăstirii Brâncoveni. Teodosie a

hirotonit 19 arhieriei, printre care se numără și mitropolitul Transilvaniei, Atanasie, cel care a trecut la uniatism. Teodosie a preînnoit Schitul Cetățuia și biserica Sfântul Gheorghe din București. În timpul păstoririi sale au fost închinat Mitropoliei: mănăstirile Mărcuța, Cernica și schiturile Iordăcheanul, Rupturile și Bidești. Teodosie a trecut la cele veșnice în 1708.

34. Antim Ivireanul (28 ian. 1708-august 1716) – originar din Iveria, a avut numele de mirean Andrei, a fost rob la turci, a fost chemat în țară de Constantin Brâncoveanu și a lucrat inițial la tipografia din București, unde a tipărit „Pareneticile împăratului Vasile I Macedoneanul”. În 1694 s-a mutat la Mănăstirea Snagov, unde a înființat o tipografie și a ajuns stareț. Noua tipografie a funcționat între anii 1698-1702. În 1705 Antim a ajuns episcop al Râmnicului, iar trei ani mai târziu este ales mitropolit al Ungrovlahiei. Ca mitropolit, Antim a reînființat tipografia de la Târgoviște. În urma unor zvonuri și clevetiri, în 1712, domnul Constantin Brâncoveanu i-a cerut lui Antim să-și dea demisia, însă acesta s-a apărat și și-a dovedit nevinovăția. Antim a ctitorit Mănăstirea cu hramul „Tuturor Sfinților” din București.

35. Mitrofan (1716-1719) – grec, fusese dascăl și duhovnic a lui Brâncoveanu și a viețuit în Mănăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul”. În 1716 a ajuns mitropolit al Ungrovlahiei, calitate în care a sechestrat averea Mănăstirii „Tuturor Sfinților” și a desființat așezământul lui Antim Ivireanu pentru acest sfânt lăcaș, mănăstirea fiind trecută sub conducerea Mitropoliei. Mitrofan a corespondat cu patriarhul Hrisant al Ierusalimului.

36. Daniil (august 1719-1731) – român, născut în satul Aninoasa din Muscel, a fost stareț al Aninoasei, în 1716 ajunge episcop al Buzăului și doar peste trei ani - mitropolit al Ungrovlahiei. În această calitate a terminat Mănăstirea Aninoasa, a preînnoit Paraclisul Sfintei Mitropolii, a zidit biserica Vergului și a refăcut din temelie Biserica cu Sfinți din București. Daniil a reșezat tipografia lui Antim în Mănăstirea „Tuturor Sfinților”. În timpul său s-au tipărit: „Octoih” (1720), „Evangelia” (1723), „Catavasierul” (1724), „Slujba Sfântului Andrei și Triodul Săptămânii Mari” (1726), „Liturghierul” (1728), „Molitfelnicul” (1729), „Octoih” (1731).

37. Ștefan (1731-23 septembrie 1738) – român, între 1719-1731 a fost episcop al Buzăului și în 1731 a ajuns mitropolit al Ungrovlahiei. În această funcție îl întâlnește în actul alegerii episcopului Misail al Buzăului din 1732. Ștefan a închinat Mitropoliei Schitul Gâlmeiilor din Olt. La 1737 Ștefan l-a hirotonit pe Neofit, mitropolitul Mirelor. În timpul său, în tipografia Mitropoliei, s-au tipărit: „Chiriaco-dromion” (1732), „Psaltire” (1735), „Antologhion”, „Octoih” și „Slujba Sfinților Spiridon și Haralambie” (1736). Ștefan s-a stins de ciură la Mănăstirea Căldărușani.

38. Neofit (1738-1754) – grec din Creta, a fost un bun gospodar și un mare luptător contra imoralității. În perioada păstoririi sale s-au închinat la Mitropolie următoarele schituri: Greci și Gâlmeiele din Olt, Buliga de la Pitești, Peștera Padina Dâmbovița – închinat de Iacov Ieromonahul și biserica Sf. Nicolae-Șelari din București – închinată de Anița, fiica lui Radu Golescu biv vel spătar. Tot în timpul său s-au tipărit: „Învățătura bisericească a vlădicăi Antim”(II), „Liturghia”, „Molitfelnicul”, „Catavasier”, „Cazaniile lui Ilie Miniati”, „Evangelia” (1742), „Apostolul”

și „Pentricostarul” (1743), „Psaltirea salvonă” (1745), „Ceaslovul”, „Liturghia” și „Molitifelnicul” (1747) etc.

39. Filaret (1754-1760) – grec, a fost stareț la Mănăstirea Sfânta Ecaterina din București, a ajuns mitropolit al Ungrovlahiei. În timpul său s-au tipărit: „Slujba Sfântului Visarion”, „Psaltirea”, „Ceaslovul” etc. A trecut la cele veșnice în 1760.

40. Grigorie (28 iulie 1760-18 septembrie 1787) – român de neam, a fost egumen la Mănăstirea Glavacioc, a fost mitropolit al Mirelor. În 1760 ajunge pe scaunul Mitropoliei Ungrovlahiei.

În timpul păstoririi sale - la 19 mai 1761, Irina monahia, fata lui Badea Berindei, închina biserica și moșia Merișani din Teleorman, iar la 28 iunie 1762, popa Constantin și Gheorghe Logofătul închinău Schitul Spirea Veche din Deal, din București (biserica Spirea Veche din str. Uranus), Mitropoliei.

Grigorie a făcut parte din delegația munteană care a mers la țarina Ecaterina a II-a pentru a-i aduce omagii în 1770. Datorită evenimentelor care au avut loc în acel an, Grigorie a rămas în Rusia și în țară în locul său, ca mitropolit al Ungrovlahiei, a fost numit Grigorie Socoteanu. Acesta a fost între anii 1749-1764 episcop de Râmnic. După ce a păstorit aici, a stat retras în Craiova. Grigorie Socoteanu a stat la cârma Mitropoliei Ungrovlahiei între anii 1770-1771. Mitropolitul Grigorie s-a întors din Rusia și și-a luat scaunul înapoi. El a primit de la generalul rus Petru Saltîkov moaștele Sfântului Dimitrie Basarabov în 1774, moaște pe care le-a așezat în Mitropolia din București. La 1786 mitropolitul Grigorie a făcut o raclă de argint pentru aceste sfinte moaște. În 1776, patriarhul ecumenic Sofronie (1774-1780), la cererea domnului Al. Ipsilanti, acordă mitropolitului Grigorie și urmașilor săi în scaunul Mitropoliei Ungrovlahiei titlul de „loctiitor al Cezareei Capadociei” în locul celui de „Anghira”. Grigorie a corespondat cu patriarhul Ierusalimului, Avramie. În 1781, Grigorie împreună cu Ienăchiță Văcărescu au plecat în Transilvania pentru a-i aduce înapoi pe fii fugari a lui Al. Ipsilanti: Dumitru și Constantin. Mitropolitul a fost ctitor al bisericii Oborul Vechi din str. Traian (1768), al bisericii Sf. Nicolae din Țigănie, al bisericii Sfântul Ștefan din Calea Călărașilor. Tot în timpul păstoririi sale a fost ctitorită și Mănăstirea Giulești, mănăstire ce a fost începută de Al. Ipsilanti și terminată de Nicolae Mavrogheni (1786-1790). În timpul său, la 1779, a fost tipărită „Slujba Sfântului Dimitrie Basarabov”, compusă de mitropolitul Filaret al Mirelor. Mitropolitul Grigorie a trecut la cele veșnice în data de 18 septembrie 1787.

41. Cosma Popescu (9 octombrie 1787 – 3 septembrie 1792) – român de neam, a avut numele de mirean Mihail Popescu, în 1763 a ajuns episcop al Buzăului, iar în 1787 a ajuns mitropolit al Ungrovlahiei. Ca mitropolit a păstorit în vremuri foarte grele - război, ciumă, foamete. Se amintește că, de teama ciumei care bântuia Bucureștiul în 1792, Cosma s-a retras la Mănăstirea Giulești.

42. Filaret (6 septembrie 1792 – septembrie 1793) – grec de neam, a fost ucenic al mitropolitului Partenie al Târnovei, fost egumen la Mănăstirea Căldărușani, ajuns în 1776 mitropolit al Mirelor – an în care a tipărit și un „Ceaslov” la București. La 1780 devine episcop al Râmnicului - calitate în care a terminat de tipărit „Mineiele” începute de Chesarie, după care este ales în 1792 mitropolit al Ungrovlahiei. Acum tipărește în București un „Catavasier”. Datorită unor neînțelegeri pe care le-a

avut cu domnul Alexandru Moruzi (1793-1796), Filaret s-a retras în 1793 la Mănăstirea Căldărușani. El a mai ajutat Mănăstirea Cernica și școala Patriarhiei din Constantinopol. A trecut la Domnul în 1794.

43. Dositei Filitti (1793-1810) – grec de neam, a avut numele de botez Dimitrie, a intrat în Lavra „Sfântul Ilie” din Zița, lavră căreia îi era închinată Mănăstirea „Sfântul Ioan Mare” din București. A fost egumen al acesteia din urmă și, la 1787, ajunge episcop al Buzăului. La 1793 devine mitropolit al Ungrovlahiei. În timpul păstoririi sale, la 18 octombrie 1793, s-a înființat Episcopia Argeșului, are loc punerea începuturilor celei dintâi școli preoțești din țară în 1797, se fac reparații la Mitropolia din București. În 1805 sunt desființate schiturile Hagi Dina (Schitul Maicilor-București) și Turbați și se restaurează biserica Domnița Bălașa din București în 1803. Între anii 1807-1808, datorită unor neînțelegeri pe care le-a avut cu domnul, Dositei fuge la Brașov. În 1810 a fost înlocuit cu exarhul Rusiei, Gavriil (Bănulescu-Bodoni). Ca urmare a acestui fapt, Dositei a plecat la Mănăstirea Dolhăuți (Dălhăuți) din Moldova, apoi a mers în Rusia, după care s-a întors în țară, unde a stat la Schitul Târgșor din Ploiești, pentru ca mai apoi să plece la Brașov. La 1812 Dositei a fost chemat să-și reia scaunul înapoi, dar a refuzat. A trecut la cele veșnice în 1826 la Brașov.

44. Ignatie (15 ianuarie 1810-august 1812) – grec din Mitilene, la 1810 a ajuns mitropolit al Ungrovlahiei. În timpul său, la 1811, s-a proiectat înființarea unui Seminar la Mănăstirea Snagov. În 1812 Ignatie s-a retras.

45. Nectarie (16 decembrie 1812 - 1 mai 1819) – între 1792-1811 a fost episcop de Râmnic, a ajuns mitropolit al Ungrovlahiei, iar la 1819 s-a retras din scaun. În 1821 a plecat în Transilvania, unde a stat la Brașov, până în 1825, când a trecut la cele veșnice.

46. Dionisie Lupu (1 mai 1819-ianuarie 1823) – român, născut în 1769, fiu al clucerului Lupu, în 1795 era stareț la Mănăstirea Dealu – calitate în care a reparat acest sfânt lăcaș, la 1806 a ajuns stareț al Mănăstirii Tismana, iar în 1819 ajunge mitropolit al Ungrovlahiei. Ca mitropolit a ajutat mai multe școli: cea a lui Gheorghe Lazăr, cea de la Sfântul Sava și cea de la metocul Mitropoliei Măgureanu. La 1821 izbucnește Eteria. La început mitropolitul a rămas în țară, dar, datorită evenimentelor, a plecat în Transilvania și s-a stabilit la Brașov. După Eterie a fost chemat în țară de trei ori să-și ia scaunul înapoi, dar a refuzat. În 1827 i s-a dat egumenia Mănăstirii Dealu.

47. Grigorie Dascălușul (8 ianuarie 1823-22 iunie 1834). La 1823, ierodiaconul Grigorie de la Mănăstirea Căldărușani a fost ales mitropolit al Ungrovlahiei. Acesta s-a născut la București în 1765, a avut numele de mirean Gheorghe, a urmat cursurile școlii de la Sfântul Sava, a fost tuns în monahism în Mănăstirea Neamț de către Paisie Velicicovski, a tipărit „Cartea folositoare pentru suflet” și „Chiriacodromion”, a stat o perioadă la Mănăstirea Neamț și apoi a venit în București. La 1812 a mers în pelerinaj la Sfântul Munte iar între anii 1814-1817 a stat la mănăstirea de metanie, după care a venit în București și s-a așezat mai întâi la Mănăstirea Antim și apoi la Căldărușani. În 1823 a ajuns mitropolit al Ungrovlahiei. În această calitate, Grigorie a completat scaunul Episcopiei Argeșului cu Grigorie Râmnicănu, la 1824, scaunul

Episcopiei Râmnicului cu Neofit și, la 1825, scaunul Episcopiei Buzăului cu Chesarie. Mitropolitul Grigorie s-a îngrijit de pregătirea intelectuală a clerului de mir, a reglementat situația mănăstirilor închinată, iar la 1828 a tipărit împreună cu Petru Săpunaru „Noul Testament în limba bulgară”. În 1829 Grigorie a fost trimis în exil, loțiitor de mitropolit fiind numit episcopul Râmnicului Neofit, arhiepiscopul cu care a corespondat în toată perioada în care a fost departe de scaunul său. La 1832, mitropolitul Grigorie se întoarce în țară, după ce mai întâi a trecut pe la Iași dar, datorită împrejurărilor politice, rămâne la Buzău, unde înființează o tipografie. După ce petrece la Buzău o perioadă de timp merge la Mănăstirea Căldărușani. La 22 august 1833 Grigorie își reia scaunul. În 1834 mitropolitul Grigorie a început repararea Catedralei mitropolitane.

48. Neofit (29 iunie 1840 – 27 iulie 1849) – după trecerea la Domnul a mitropolitului Grigorie Dascălul, scaunul a rămas vacant timp de șase ani. Cei care s-au ocupat de cârmuirea Mitropoliei în acest timp au fost: Neofit al Râmnicului, Chesarie al Buzăului și Ilarion al Argeșului. În această perioadă, în 1839 s-au terminat lucrările de reparație la Catedrala patriarhală. În 1840 a fost ales ca mitropolit al Ungrovlahiei Neofit. Acesta s-a născut în București în 1787, s-a călugărit înainte de anul 1818, la 18 aprilie 1824 a fost ales episcop al Râmnicului, între 1829-1833 a fost loțiitor de mitropolit al Ungrovlahiei, iar la 1840 a fost ales mitropolit. În această calitate a corespondat cu conducerea statului rus și a avut serioase neînțelegeri cu domnul Gheorghe Bibescu. La 1849, fiind bolnav, pleacă la Constantinopol, după care se întoarce în țară și demisionează datorită stării proaste de sănătate – actul de demisie al său fiind relevant în acest sens. A trecut la cele veșnice în 1850.

49. Nifon (14 septembrie 1850 – 5 mai 1875) – bucureștean, a avut nume de mirean Nicolae și în 1809 a intrat în monahism la Mănăstirea Cernica, de unde, la 1827, ajunge econom al Episcopiei Râmnicului. La 1839 ajunge stareț la Mănăstirea Cozia, după care, doi ani mai târziu ajunge vicar al Mitropoliei, iar la 1848 îl înlocuiește ca loțiitor de episcop al Râmnicului. Între anii 1849-1850 este loțiitor de mitropolit al Ungrovlahiei, iar la 1850 ajunge mitropolit al Ungrovlahiei. Sub mitropolitul Nifon: s-a redeschis Seminarul la 1851; s-au secularizat averile mănăstirești în 1863; - între anii 1864-1869 a funcționat un „proiect de Sinod” desființat în 1869. În 1864 mitropolitul Nifon s-a opus introducerii calendarului gregorian, în 1872 s-au pus bazele Sfântului Sinod și tot în același an mitropolitul Nifon a înființat Seminarul cu același nume. La 1874 a apărut primul număr din revista „Biserica Ortodoxă Română”. În articol mai este prezentată și atitudinea pe care a avut-o mitropolitul Nifon în timpul „luptei pentru canonicitate”. A trecut la Domnul la 5 mai 1875.

50. Calinic Miclescu (31 mai 1875 – 14 august 1886) – s-a născut în 1822, a avut numele de botez Constantin, pe tatăl său îl chema Scarlat Miclescu, iar pe mama sa o chema Maria, a fost nepot al mitropolitului Moldovei, Sofronie Miclescu (1851-1860). A fost tuns în monahism de unchiul său, în 1851. Calinic a ajuns stareț al Mănăstirii Slatina, iar în 1855 a fost hirotonit arhiepiscopul cu titlul Hariupoleos, după care, în 1865, a ajuns mitropolit al Moldovei, iar în 1875 a ajuns Primat al României. Sunt enumerate următoarele evenimente petrecute în timpul păstoririi sale: în 1881 s-a

înființat Facultatea de Teologie din București; în 1882 s-a sfințit în România Sfântul și Marele Mir, iar la 25 aprilie 1885 Biserica românească a fost recunoscută ca autocefală.

51. Iosif Gheorghian (22 noiembrie 1886 – 29 martie 1893) – român de neam, s-a născut la 29 august 1829 în Botoșani, a avut numele de mirean Ioan, a absolvit Școala de la Sfinții Trei Ierarhi și Academia Mihăileană. La vârsta de 17 ani a fost tuns în monahism la Mănăstirea Mogoșani (Mogoșești), a fost diacon la Capela Română din Paris, unde a stat până în 1863 – perioadă în care a făcut cursuri la Sorbona. La întoarcerea în țară a fost numit director al Seminarului de la Mănăstirea Neamț, a ajuns stareț la Mănăstirea Todireni și apoi la Popăuți. În 1865 ajunge episcop de Huși, după care la 1879 este numit episcop al Dunării de Jos, iar în 1886 a fost ales ca mitropolit primat. În 1893 s-a retras la Mănăstirea Căldărușani.

52. Ghenadie Petrescu (18 mai 1893 – 20 mai 1896; restabilit și retras la 4 decembrie 1896; †1918) – s-a născut în 1836 în mahalaua Hagiului din București, a făcut cursul elementar la biserica Domnița Bălașa, în 1858 a fost tuns în monahism la Mănăstirea Cernica, la 1874 ajunge arhieru, la 1875 este numit locțiitor de episcop al Argeșului, iar la 1876 este ales episcop al Argeșului.

Ghenadie Petrescu este cel care a făcut racle pentru moaștele Sfântului Dimitrie Basarabov și pentru moaștele Sfintei Filoftea și a ajutat să fie refăcute mai multe biserici și mănăstiri, printre care se numără Mănăstirea Văleni, Mănăstirea Stănișoara, Mănăstirea Turnu, Schitul Ostrov etc.. Tot el a contribuit la construirea Seminarului din Curtea de Argeș. Din articol aflăm că la 1893 a fost ales mitropolit Primat și că după trei ani a demisionat din această funcție și a fost numit stareț pe viață la Mănăstirea Căldărușani.

53. Iosif Gheorghian a doua oară (6 decembrie 1896 – 24 iunie 1909) – în 1896 mitropolitul Ghenadie a fost scos din scaun, iar Mitropolia a fost condusă de o locotenență formată din: mitropolitul Moldovei, Iosif Naniescu, episcopul Argeșului, Gherasim Timuș, episcopul Dunării de Jos, Partenie. În 1896, Iosif Gheorghian ajunge din nou mitropolit primat. În această calitate, el l-a tradus pe scriitorul Wladimir Guette. În timpul păstoririi sale, în 1902, a fost creată „Casa Bisericii”, instituție ce controla averile bisericilor și mănăstirilor, iar în 1904 a luat ființă „Comisiunea Monumentelor Istorice”.

54. Athanasie Mironescu (1909-28 iunie 1911) – datorită unor motive serioase, în 1911 s-a retras la Mănăstirea Cernica unde a mai trăit până în 1931.

55. Conon Arămescu Donici (14 februarie 1912 – 11 ianuarie 1919) – s-a născut în comuna Bahna din Roman, a urmat cursurile Seminarului de la Mănăstirea Neamț, unde s-a și călugărit, a absolvit Facultatea de Științe și Litere din Iași și Facultatea de Teologie din Cernăuți, a fost profesor la Liceul Național din Iași, între anii 1902-1912 a fost episcop al Hușilor, iar în 1912 a fost ales mitropolit primat. Sub el s-a terminat construcția Palatului Sfântului Sinod și a apărut, în 1914, a doua Biblie tipărită în românește. În 1919, Conon s-a retras la metocul din București al Mănăstirii Cernica, situat în apropiere de Calea Moșilor. A trecut la cele veșnice în 1922.

57. Miron Cristea (1919-1938) – din 1925 a fost înălțat la rangul de patriarh.

58. Nicodim Munteanu (30 iulie 1939 – 27 februarie 1948) – s-a născut în satul Pipirig din Neamț, a fost tuns în monahism la Mănăstirea Neamț, a fost episcop al Hușilor – funcție din care a demisionat, retrăgându-se la Mănăstirea Neamț, a fost ales mitropolit al Moldovei, iar din 1939 a ajuns patriarh al României.

59. Iustinian Marina – a fost ales ca patriarh la 24 mai 1948. S-a născut la 22 februarie 1901 în satul Cermegești din Vâlcea, a urmat cursurile Seminarului teologic din Vâlcea, a absolvit Facultatea de Teologie din București, a fost director al Seminarului „Sfântul Nicolae” din Râmnic, a ajuns apoi mitropolit al Moldovei, iar în 1948 a fost ales patriarh al României.

Șerbănescu, Nicolae, pr., „Mărturii istorice despre monumentele religioase din Bucureștii de altădată”, în: *BORom LXXVIII* (1960), 1-2, p. 83-116.

Cea dintâi mențiune documentară despre capitala țării este consemnată într-un hrisov slavon scris de domnul Țării Românești, Vlad Țepeș. Se precizează faptul că așezarea de pe teritoriul actual al Bucureștiului este mult mai veche decât data de 20 septembrie 1459, descoperindu-se, în urma unor săpături arheologice, urme de civilizație geto-dacă și pe cele ale unei populații străvechi românești din secolele X-XIII.

Autorul precizează că există, până la sfârșitul secolului al XV-lea, un număr de 57 acte care sunt trecute ca fiind emise din București. Atenția, în articolul de față, cade pe monumentele religioase din Bucureștiul de altădată. În jurul Curții Domnești s-au ridicat, de-a lungul timpului, diferite monumente de artă religioasă: bisericile Curtea Veche, Mihai-Vodă, Radu Vodă, Stelea, Sărindarul, Sfântul Sava, Colțea, Cotroceni, Antim, Văcărești, Sfântul Spiridon, Crețulescu, Doamnei; monumente de arhitectură, ca vestitul turn al Colții, palatul de la Mogoșoaia, hanuri ca cel al lui Șerban Vodă, al Grecilor, al lui Manuc. O parte din aceste podoabe de arhitectură nu mai există fie din cauza stricăciunilor făcute de oștile străine, fie din cauza cutremurelor, fie a nepăsării organelor statului, iar înfățișarea altora a fost schimbată în timp.

Articolul continuă cu enumerarea unor edificii mai puțin cunoscute, existente altădată în capitala țării: biserica din lemn a lui Saticu Merișanul, aflată în apropierea locului unde astăzi se află biserica Antim; Schitul lui Oprea Iuzbașa, aflat pe locul unde se înalță Catedrala patriarhală; Paraclisul Banului Ghica, cel al Școlii grecești, care se înalță în cuprinsul școlii de pe lângă fosta Mănăstire Sfântul Sava; Paraclisul lui Grigorie Brâncoveanul, cel al lui Manolache Brâncoveanu, aflat pe locul din Piața Splaiului; Schitul Gorgănel, etc. Amănunte sunt date cu referire la următoarele monumente religioase:

- Biserica Postelnicesei Caplea - o biserică cu hramul „Sfântul Nicolae”, situată pe Dealul Arhivelor, ajunsă în ruină, este renovată pe la mijlocul secolului al XVI-lea de Postelnicul Ghiorma și soția sa Caplea, de unde se păstrează și numele lăcașului. Înnoitorii înzestrează ctitoria cu multe proprietăți și o închină Mănăstirii Simonpetra din Sfântul Munte. Bisericii îi sunt pricinuite stricăciuni în timpul lui Petru Cercel (1583-1585), astfel încât, Mihai Viteazul va fi nevoit să ridice o nouă mănăstire, alături de cea amintită, aceasta din urmă dispărând în timp, fără a se descoperi urmele ei în timpul efectuării săpăturilor arheologice.

- Biserica Banului Ghiorma - este numită și biserica grecilor, sau biserica Hanul Grecilor, având hramul „Nașterea Domnului”, fiind situată între străzile Lipscani și Stavropoleos. Se presupune că a fost înălțată de același Ban Ghiorma, pe la 1560, apoi la 18 ianuarie 1631, Leon Vodă o închină Arhiepiscopiei din Pogoniana, de unde îi vine și numele. Dintr-un document din 20 august 1696 aflăm că a trecut printr-un incendiu, a fost reparată, apoi dărâmată.

- Biserica Stelea - a fost zidită în a doua jumătate a secolului al XVI-lea de un spătar cu numele Stelea, fiind închinată Mănăstirii Ivir din Sfântul Munte Athos, este cuprinsă de un incendiu în 1595, iar în 1630, mitropolitul Țării Românești, Grigorie, reface sfântul lăcaș. Mănăstirea Stelea devine ulterior metoh al Mănăstirii Radu Vodă, ajungând la începutul secolului al XIX-lea biserică de mir, după care, în 1838, se dărâmă în urma cutremurului, se repară în cursul anului 1839, fiind mai apoi cuprinsă de incendiu în ziua de 23 martie 1847, fiind după aceea dărâmată).

- Biserica Sfântului Ioan cel Mare - are hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul”, fiind ctitorie al vistierului Andronache și a fratelui său Dimitrie, pe la sfârșitul secolului al XVI-lea. A fost închinată Mănăstirii Sfântului Prooroc Ilie, cu timpul s-a ruinat și, din grija lui Constantin Brâncoveanu, s-a ridicat aici o altă biserică. Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea a fost stareț aici arhimandritul Dositei Filitti, viitorul mitropolit al Ungrovlahiei, iar pe la 1800, Mănăstirea Sfântului Ioan cel Mare subvenționa, din veniturile sale, Academia din Ianina, cea mai înaltă instituție de învățământ superior din Grecia anilor 1700-1821. Cu vremea, biserica s-a ruinat, ajungându-se ca până la 1894 sfântul lăcaș să fie dărâmat.

- Biserica Sfântul Sava - era situată în Piața Universității, având hramul „Buna Vestire”. A fost zidită de Andronache Pârcălab, înainte de 1600, fiind închinată Mănăstirii Sfântul Sava de lângă Ierusalim. În cuprinsul acestui sfânt lăcaș, între 1678-1679, domnul Șerban Cantacuzino a înființat o Academie Domnească, apoi, în 1846 s-au făcut unele reparații, ajungând totuși să se dărâme în 1871. După demolare, în 1883, cu o parte din odorele bisericii Sfântul Sava s-a înzestrat biserica satului Traian, din fostul județ Teleorman.

- Biserica Sărindar - este o biserică cu o mare vechime, articolul aducând diferite ipoteze referitoare la ctitori, ea existând încă de la sfârșitul secolului al XVI-lea. A fost dărâmată de cutremur la 14 octombrie 1802, fiind refăcută și, mai apoi, din nou dărâmată.

- Biserica Despre Doamna - unul din paraclisele vechii curți domnești din București, ctitorie a domnului Grigore Ghica, a fost mistuită de incendiu în 1847.

- Biserica Sfântului Niculae din Prund - ctitorită de ieroschimonahul Teofan înainte de 21 septembrie 1682, dată la care el o închină metoh Mitropoliei, o primă reparație i se face în 1724, apoi trece prin diferite evenimente, ajungând să fie dărâmată în final.

Mai sunt abordate biserica Măgureanu, biserica Caimata, biserica Sfântul Anton, biserica Sfinții 40 de Mucenici, biserica Sfântului Niculae Vlădica.

Șerbănescu, Niculae, preot, „Precizări privind cronologia Mitropoliților Ungrovlahiei”, în: *BORom LXXIX* (1961), 3-4, p. 376-380.

Autorul prezintă precizările pe care le-a făcut la lista întocmită în 1959, privind succesiunea mitropoliților Ungrovlahiei cu prilejul aniversării a șase sute de ani de la prima mențiune documentară a Mitropoliei Ungrovlahiei. Aceste precizări nu schimbă cu nimic succesiunea ierarhilor din lista prezentată atunci, ci, în unele cazuri, modifică cu zile sau luni timpul de păstorire al unor ierarhi, iar altele spulberă îndoiala ce se exprimase atunci cu privire la unele date. Face noi precizări în legătură cu mitropolitul Grigorie din secolul al XVII-lea, mitropolitul Ignatie Sârbul și începutul păstoririi a doua a vlădicăi Ștefan, de la jumătatea secolului al XVII-lea, la actul de rejudicare a mitropolitului Teodosie din 1679, la anul morții mitropolitului Daniil, la sfârșitul păstoririi mitropolitului Neofit Criteanul, la data morții mitropolitului Dositei Filitti și la data alegerii mitropolitului Ghenadie Petrescu.

Turcu, C., Nicolae, magistrand, „Din trecutul bisericii noastre. Biserica din Țara Românească în timpul domniei lui Șerban Cantacuzino (1678-1688)”, în: *BORom* LXXXIV (1966), 1-2, p. 100-128.

Secolul al XVI-lea în istoria României este cunoscut sub denumirea de „epoca regimului nobiliar”. În locul domniei, Statul medieval era condus de o oligarhie formată dintr-un număr restrâns de familii de mari moșieri care se bucurau de încrederea Porții. În Țara Românească cele două partide boierești, unul al Cantacuzinilor și celălalt a Bălenilor, erau rivale, căutau să ridice din rândurile lor domnitor și, ajungând la putere, persecutau pe adverși, despre această rivalitate vorbind cronicile vremii: „Letopisețul Cantacuzinesc” și „Istoriile domnilor Țării Românești” a lui Radu Popescu. Șerban Cantacuzino, fiul postelnicului Constantin Cantacuzino, ajunge domn la 19 noiembrie 1678. Autorul relatează situația politică a țării sub domnia lui Șerban Vodă, până la moartea acestuia în 22 octombrie 1688.

Din cauza rivalității dintre cele două partide boierești Biserica a avut de suferit pentru că domnii schimbau mitropolitul. Cantacuzinii l-au ales ca întâi stăător pe Teodosie, iar Grigorie Ghica pe Dionisie, egumenul Mănăstirii Radu Vodă, din București, care murind, a fost înlocuit de Varlaam, episcopul Râmnicului. Șerban Vodă cere patriarhului ecumenic Dionisie al IV-lea Seroglanul reabilitarea mitropolitului Teodosie printr-o judecată. Cererea fiind soluționată, Teodosie revine la conducerea Mitropoliei la 26 aprilie 1679, păstorind aici timp de 29 de ani. Pe lângă legăturile strânse cu Patriarhia ecumenică, Mitropolia Ungrovlahiei a avut legături și cu Patriarhia Alexandriei, al cărei patriarh, Partenie Prochoros, la 11 martie, 1680, era în vizită la București, dar și cu Patriarhia Moscovei. Legătura cu Patriarhia Ierusalimului s-a concretizat prin venirea la București, pentru câțiva ani, a patriarhului Dositei.

Relațiile cele mai strânse au fost cu Biserica Ortodoxă din Ardeal, unde mitropoliții erau aleși de soborul preoților și al protopopilor, dar erau hirotoniți în Țara Românească. După ce mitropolitul Sava Brancovici a fost întemnițat, în locul lui a fost ales ieromonahul Iosif Budai, iar după moartea acestuia a urmat ierarhul Ioasaf de Lacedemonia, ambii sfințiți în Muntenia în timpul domniei lui Șerban Cantacuzino, acesta oferind suport bănesc anual bisericilor din Ardeal, dar și cărți bisericesti, necesare slujbelor. S-au luat măsuri pentru stoparea influenței calvine asupra Bisericii Ortodoxe. Șerban Cantacuzino a sprijinit cultura, înființând școli la

București: „Școala Domnească” sau „Academia Domnească” și a redat o nouă viață vechii școli slavonești de la biserica Sfântul Gheorghe Vechi. Literatura religioasă circula în trei limbi: slavonă, română și greacă. Dacă scrierile grecești și cele slavonești erau înțelese de un număr limitat de cititori, cele românești fac posibil și stimulează accesul la cultură al unor categorii tot mai largi. Mitropolitul Varlaam tipărește în 1678 „Cheia înțelesului”, iar mitropolitul Teodosie scoate „Liturghierul” în 1680, urmate de „Evanghelie” în 1682, „Apostolul” și culminând cu cea mai frumoasă operă care domină secolul al XVII-lea, „Biblia de la București” din 1688, prima traducere integrală în românește a Sfintei Scripturi făcută de Ghermanos din Nyssa (Capadocia), frații Șerban și Radu Greceanu și episcopul tipograf Mitrofan, care a contribuit la impunerea graiului muntenesc ca bază a limbii literare.

Arta medievală este, în cea mai mare parte, artă religioasă. Toate ctitoriile și operele de artă bisericească din Muntenia și Moldova au fost făcute cu cheltuiala domnului sau a boierilor, ele purtând pecetea Bizanțului de care depindea spiritual Biserica oficială a Țărilor Române. Caracterului bizantin i s-au adăugat influențele Apusului sau altele din Răsărit, prelucrate de priceperea și gustul meșterilor locali, într-o artă unitară și originală românească. În timpul lui Șerban Cantacuzino începe să se închege cel de-al doilea stil muntenesc, care va înflori sub domnia lui Constantin Brâncoveanu. Sunt date detalii referitoare la arhitectură, fiind exemplificate cu: biserica de la Cotroceni, construită în 1679 și Biserica Doamnei, zidită în 1683 de doamna Maria Cantacuzino. Țesăturile bisericești și broderiile acestei perioade se încadrează în două curente artistice: unul tradițional, transformat însă sub influența broderiei apusene și celălalt, folosind elemente florale de Renașterea italiană. În această epocă s-au realizat Epitaful de la Tismana și cel de la Cotroceni. Sunt amintite în articol și contribuțiile meșterilor argintari și a sculptorilor în lemn la dezvoltarea artelor.

Manolache, Mihai, pr. doctorand, „Biserica din Țara Românească în timpul domnului Alexandru Ipsilanti (1774-1782)”, în: *BORom* LXXXIV (1966), 7-8, p. 808-835.

În lucrarea de față informațiile sunt sistematizate în șase capitole. Epoca domniilor fanariote a fost considerată pentru români o perioadă de maximă exploatare, dar acest regim n-a putut opri dezvoltarea firească a culturii românești. Dintre domnitorii fanarioți, Alexandru Ipsilanti, prin numeroasele sale reforme cuprinse în „Condica de legi”, a încercat să ușureze viața grea a românilor, cauzată de invaziile austrieșilor, de jafurile turcilor sau grecilor. Prima parte a articolului se referă la situația politico economică a Țării Românești în timpul lui Alexandru Ipsilanti, trimis aici ca domn, de către Poartă, care a oferit principalele slujbe ale țării boierilor pământeni.

Găsind țara sărăcită, domnul a încercat să o redreseze prin numeroase reforme. Și, într-o oarecare măsură, a reușit, devenind unul dintre cei mai buni domni din secolul al XVIII-lea. Cea de-a doua parte a articolului face referire la situația Bisericii la venirea ca domn a lui Alexandru Ipsilanti. În toamna anului 1768 izbucnește un nou război între ruși și turci, iar Ecaterina a II-a promite Țărilor Române sprijin

pentru eliberarea de sub stăpânirea otomană. Biserica, prin reprezentanții ei, mitropolitul Grigorie, Chesarie și Filaret, episcopi de Râmnic și Cosma al Buzăului, sprijină viața politică și merg la Moscova pentru tratative cu împărăteasa Rusiei. Între timp, în țară intervin schimbări și mitropolit este numit Grigorie Socoteanu.

Patriarhia ecumenică îl reabilitează pe fostul mitropolit Grigorie, revenit în țară odată cu trupele rusești în anul când a fost numit domnitor Alexandru Ipsilanti. Grigorie va depune o multiplă și vastă activitate culturală împreună cu episcopii Chesarie și Filaret, care vor tipări la Râmnic, pentru prima dată în limba română, cele „12 Minee”, contribuind astfel la introducerea definitivă a limbii române în Biserică. La Buzău, episcopul Cosma va conduce eparhia din 1763 până în 1787, când va fi ales mitropolit. Arhimandritul Filaret a fost ridicat la treapta de mitropolit al Mirelor.

Cea de-a treia parte a articolului face referire la legăturile Mitropoliei Ungrovlahiei cu celelalte Biserici Ortodoxe. Mitropolitul Grigorie ajută Patriarhia ecumenică ca și Alexandru Ipsilanti, cu donații substanțiale. La cerea lui Alexandru Ipsilanti, în 1776, Patriarhia ecumenică acordă titlul de „loțitor al Scaunului Cesareei Capadociei” mitropoliților Ungrovlahiei. Moldova și Țara Românească aveau multe mănăstiri închinare Sfântului Mormânt, care aduceau Patriarhiei din Ierusalim bogății însemnate și deci legăturile dintre Biserica Românească și patriarhul Avramie al II-lea Ahaza al Ierusalimului erau bune, iar corespondența acestuia cu domnul și cu egumenii mănăstirilor închinare sunt dovezi clare în acest sens ca și vizita sa pentru ajutor financiar în Țara Românească, în 1781. Relațiile cu Biserica rusă se dezvoltă și, în 1774, mitropolitul Grigorie primește de la generalul rus Petru Saltîkov, la stăruința creștinului Hagi Dimitrie, moaștele Sfântului Dimitrie Basarabov, pe care le-a așezat în Mitropolia din București. În perioada 1774-1782 legăturile cu Biserica Ortodoxă din Ardeal se concretizează prin hirotonirea preoților ardeleni în Țara Românească și prin difuzarea de cărți bisericești în Transilvania.

Capitolul patru al articolului face referire la cultura în cuprinsul Ungrovlahiei în timpul domniei lui Alexandru Ipsilanti. Domnitorul, deși grec, poate fi socotit un sprijinitor al culturii românești, fiind înconjurat și de ierarhii care au lăsat urme adânci în literatura bisericească. Astfel, Alexandru Ipsilanti a înființat școli noi, le-a întărit pe cele vechi, a reformat învățământul, dar greșește prin caracterul ei de clasă, brutal afirmat și prin cosmopolitism. Existau acum în București: „Școala Domnească” de la Sfântul Sava, școala slavonească de la Sfântul Gheorghe Vechi, școala de la Mănăstirea Obedeanu și altele. Cheltuielile de înființare și întreținere a școlilor le trece în seama mănăstirilor, Biserica jucând astfel un rol cultural important. La inițiativa mitropolitului Grigorie, ajutat de arhimandritul Filaret și iscusiți tipografi, se tipăresc cărți liturgice și de sfaturi duhovnicești. Autorul enumeră cărțile tipărite în această perioadă la București și la Râmnic de către episcopii Chesarie și Filaret, la care adaugă și cele tipărite pentru patriarhul Ierusalimului.

Partea a cincea a studiului informează despre contribuția cărturarilor și tipografilor din timpul lui Alexandru Ipsilanti la introducerea definitivă a limbii române în Biserică. O mare realizare în viața religioasă și culturală a țării și a poporului nostru a fost introducerea în slujba bisericii a limbii române. Acest lucru a fost

posibil prin traduceri pentru prima dată în limba română făcute de ierarhii Grigorie, Chesarie și Filaret.

Apropierea de Rusia a determinat pe greci să tolereze mișcarea literară ecleziastică din țara noastră. Din lupta ce s-a dat între curentul grecesc și cel slavonesc, a ieșit biruitor curentul românesc.

În ultima parte a lucrării este prezentat domnul Alexandru Ipsilante ca ajutător și ctitor de biserici. Acesta nu a ridicat nicio biserică din temelie, în schimb a ajutat multe sfinte lăcașe cu adăugiri, reparații și cu multe danii. În timpul său se construiesc schituri și biserici modeste de către boeiri, țărani asociați sau negustori. Preocupându-se de mănăstiri, domnul dă numeroase hrisoave de scutiri și de mile în 1775, 1777, 1778. Autorul prezintă o lungă listă cu aceste mănăstiri și biserici.

Serbănescu, Nicolae, pr., „Noi contribuții la istoria Mitropoliei din Târgoviște”, în: *BORom LXXXVIII* (1970), 5-6, p. 512-552.

În articol este înfățișată ctitorului istoria Mitropoliei din Târgoviște.

Articolul începe cu prezentarea scrisorii domnului Neagoe Basarab din data de 26 aprilie 1520, scrisoare care a fost trimisă locuitorilor din Brașov și care conține invitația domnului spre a participa la sfințirea noii ctitorii – Mitropolia din Târgoviște. Autorul prezintă apoi o posibilă desfășurare a ceremoniei de sfințire precum și motivul care l-a îndemnat pe Neagoe Basarab să ctitorească acest sfânt lăcaș. Mircea cel Bătrân a mutat scaunul domnesc de la Curtea de Argeș la Târgoviște, însă reședința mitropolitană a rămas acolo; dacă nevoia o cerea, mitropolitul venea și stătea la Târgoviște. Se presupune că reședința sa era biserica Sfântul Gheorghe, care era metoc al Mitropoliei. Neagoe Basarab a mutat reședința Mitropoliei de la Curtea de Argeș la Târgoviște la 17 august 1517.

Neagoe Basarab a început ctitorirea Mitropoliei din Târgoviște la 1518. Se dă ca argument în favoarea acestei afirmații pisania din 1537 și cea din 1707, ambele fiind redată în articol. Arhitectul Petru Antonescu afirmă că biserica Mitropoliei datează din secolul al XII-lea. Mai mulți cercetători afirmă că Mitropolia din Târgoviște ar data din zilele lui Mircea cel Bătrân, această părere fiind întemeiată pe deosebirea dintre cele două corpuri principale ale bisericii: naosul și pridvorul mare. Părerea lor mai este întemeiată și pe faptul că „planul navelor bisericii mitropolitane din Târgoviște este identic cu acela al bisericii domnești din Curtea de Argeș și pe argumentul că decorul romanic de pe „paramentul fațadei” (adică frunza de sub cornișă ce constă din arcuri semicirculare construite din cărămidă și așezate pe mici console treptate) este lipsit de orice analogii în arhitectura munteană a secolului al XVI-lea și, în acest caz, „nu ar putea fi explicat decât printr-un împrumut, venit de la biserica Mănăstirii Manasija”. Biserica Mănăstirii Manasija a fost făcută în vremea despotului Ștefan Lazarevici. A fost o perioadă când, datorită turcilor, Ștefan Lazarevici s-a refugiat în Țara Românească, el fiind în bune relații cu domnul Țării Românești, Mircea cel Bătrân. Este posibil ca, împreună cu Ștefan Lazarevici, să se fi refugiat și meșteri care au lucrat la Mănăstirea Manasija. Foarte interesant este faptul că în scrisoarea din 26 aprilie 1520 a lui Neagoe Basarab trimisă către locuitorii din Brașov, scrisoare prin care Neagoe îi invită să participe la sfințirea bisericii Mitro-

poliei, le-ar preciza că acest sfânt lăcaș el doar „l-a reclădit”. Deși aceasta arată că însuși autorul articolului se îndoiește la început de faptul că Neagoe Basarab ar fi ctitorul Mitropoliei din Târgoviște, tot autorul revine, arată și argumentează că Neagoe Basarab este ctitorul lăcașului mai sus menționat. Argumentele sunt: cele două pisanii - cea din 1537 și cea din 1707; raportul arhitectului I. Schlatter – cel care a cercetat personal biserica Mitropoliei în 1847 în vederea restaurării; asemănarea dintre biserica Mitropoliei din Târgoviște și biserica Mănăstirii Snagov. N. Șerbănescu face o analiză a arhitecturii bisericii Mitropoliei din Târgoviște.

Revenind la istoricul Mitropoliei din Târgoviște se arată că aceasta a fost zugrăvită în vremea lui Radu Paisie (1535-1545) și terminată la 1537. Autorul scrie că la câțiva ani de la terminarea bisericii este posibil ca în încăperile Mitropoliei să se fi instalat tipografia lui Dimitrie Liubavici – tipărind-se aici un „Molitifelnic slavonesc” (1545), „Apostol slavonesc” (1547), „Triod –Penticostar” slavon (1558). Tot aici a lucrat și diaconul Coresi. Între 1595-1611 Mitropolia a avut de suferit de pe urma luptei dintre Mihai Viteazu și Sinan Pașa și în urma faptului că a fost prădată de oștile lui Gabriel Bathory.

La 1615 biserica a găzduit un sobor de arhierei greci. Într-o notă de subsol, autorul scrie că atunci a avut loc închinarea Mănăstirii Stănești către Patriarhia de Alexandria. În 1625 mitropolitul Anastasie Crimca a dăruit Mitropoliei din Târgoviște trei cărți din Viețile Sfinților. Domnitorul Matei Basarab a efectuat câteva lucrări de restaurare ale Mitropoliei și, tot el, a înființat o tipografie aici. Între 1649 și 1652 s-au tipărit aici: „Triodul Penticostar” (1649), „Pogribania preoților mireni și a diaconilor” (1650), „Mystirio sau sacrament” (1651), „Pravila Mare” (1652). În 1658, Mitropolia a suferit de pe urma tătarilor. La 8 iunie 1668, domnul Radu Leon a dat un hrisov prin care hotăra mutarea Mitropoliei de la Târgoviște la București cea din Târgoviște trecând sub administrarea unui dichiu. Primul dichiu (dicheu) cunoscut al acesteia a fost Damaschin (1671-1688).

Sub mitropolitul Teodosie al Ungrovlahiei, Mitropolia a înflorit. În timpul păstoririi sale a fost zugrăvită pentru a doua oară, în 1707. Antim Ivireanu aduce aici o tipografie care a funcționat între 1709-1715, perioadă în care s-au tipărit numeroase cărți: „Învățătura bisericească” (1710), „Psaltirea” (1710), „Octoihul” (1712), „Liturgierul” (1713), „Catavasierul Trilingv” (1713), „Molitifelnicul” (1713), „Catavasierul” (1714), „Cartea populară Alexandria” (1713), „Cearșovul” (2 ediții 1714 și 1715). În 1737 Mitropolia a fost prădată. Încet, încet, clădirea fostei Mitropolii din Târgoviște a început să se ruineze. Mitropoliții Filaret (1792-1793) și Dositei Filitis (1793-1810) au încercat să facă câte ceva. Din 1810, în urma întocmirii unui „Catastih al lucrurilor Mitropoliei Târgoviștene” – prima catagrafie a acesteia - aflăm date atât despre starea bisericii, cât și despre faptul că aici funcționa o școală românească. În 1821 mănăstirea a avut de suferit de pe urma Eteriei și a fost martoră la un eveniment sângeros. Tudor Vladimirescu după ce a fost prins și interogat, după spusele contemporanului Pârvu, ar fi fost împușcat în curtea Mitropoliei. Un alt eveniment care a dus la înrăutățirea stării vechii Mitropolii a fost cutremurul din 1838. Autorul redă apoi catagrafiile care au fost întocmite cu prilejul numirii de îngrijitori ai Mitropoliei și rapoartele întocmite începând cu anul 1847 – an în care s-a

pus pentru prima dată problema unei restaurării capitale evidențiindu-ne starea Mitropoliei între anii 1838-1847, 1850-1871, stare care s-a agravat în timp.

Între 1838-1871 la Mitropolia din Târgoviște s-au făcut câteva reparații dar, datorită lipsei de fonduri și a birocrăției, s-a ajuns ca în 1871 biserica să fie ruinată complet și în ea să nu se mai poată sluji, biserica fiind închisă. Se prezintă rapoartele arhitecților care au cercetat această biserică spre a începe lucrările de restaurare și anume: I. Schaltter, G. Burelli, Kulle, Lecomte du Nouy, dar așa cum am spus mai sus datorită lipsei de fonduri și a birocrăției, lucrările de restaurare totală au fost demarate prea târziu, când starea monumentului era deplorabilă. În cele din urmă, a început restaurarea bisericii de către arhitectul francez Lecomte du Nouy. Se arată și se descrie felul acestei restaurări – prin dărâmare cu ajutorul dinamitei. Lecomte du Nouy dorea să descopere vechea biserică a lui Neagoe, el neputând să-și dea seama că, de fapt, ceea ce dărâma era chiar biserica lui Neagoe Basarab! La 1893 a început clădirea noii biserici care a fost zugrăvită de D. Belizarie și a fost terminată în 1933. Se menționează că noua construcție nu are nicio legătură cu vechea biserică. În final autorul indică câteva personalități ce au fost îngropate în Mitropolia din Târgoviște și anume: mama domnului Radu Șerban, la începutul secolului al XVII-lea, mitropolitul Ștefan (1668), patriarhul ecumenic Dionisie (1696), ș.a.

***, „Date despre viața bisericească a Dobrogei înainte de 1877”, în *BORom* XCII (1974), 9-10, p. 1256-1260.

Articolul prezintă pe scurt câteva momente importante din viața bisericească a Dobrogei în perioada 1417-1875.

Deși a fost ocupată de otomani în 1417, Dobrogea a fost ocrotită de Biserica Ortodoxă Română care și-a continuat activitatea apărând drepturile românilor din această provincie. Timp de 460 de ani, Dobrogea a fost stăpânită de turci, dar biserica a fost bine organizată, cu eparhii proprii. Toți prelații erau greci și au săvârșit mari abuzuri. Dacă s-ar fi ales „un bei al românilor” (Ion Ghica, de ex.) atunci ar fi fost un pas important spre eliberarea națională. S-a luat o hotărâre prin care o parte a Dobrogei trecea sub influența eparhiei bulgare, iar alta (Tulcea) rămânea sub jurisdicția Patriarhiei de la Constantinopol.

Mai târziu s-a propus înființarea unei eparhii – Episcopia română din Dobrogea – la Măcin. În 1875 încep mișcările de eliberare națională de sub stăpânirea Imperiului Otoman și războiul ruso-româno-turc. Turcii părăsesc Dobrogea iar structura bisericească a provinciei pontice a fost inclusă în organizarea ecleziastică a României (16 martie 1879 – Constanța și Tulcea trec la Episcopia Dunării de Jos de la Galați).

Mateescu, Tudor, „Organizarea ecleziastică a românilor din Dobrogea în timpul stăpânirii otomane”, în *BORom* XCV (1977), 9-12, p. 971-975.

Articolul prezintă informații despre viața religioasă a românilor din Dobrogea. De-a lungul celor 460 de ani de stăpânire otomană, până la 1877, organizarea Bisericii Ortodoxe Române din Dobrogea a cunoscut o serie de trăsături specifice, determinate îndeosebi de existența unei dominații străine, în cadrul căreia religia creștină

era doar tolerată. Situația preoților era destul de grea, în cele mai multe cazuri își lucrau singuri pământul. Existența unei biserici proprii bine organizate, ca și a instituțiilor auxiliare acesteia, a contribuit într-o însemnată măsură la conservarea ființei naționale a acestor români aflați sub stăpânire străină, în cadrul căreia religia creștină era supusă unor grele apăsări și persecuții.

Mateescu, Tudor, „Contribuții la istoria Bisericii Ortodoxe Române din Dobrogea, în sec. XVIII”, în *BORom* XCVI (1978), 5-6, p. 588-593.

Ionescu, I., pr. prof., „Localizarea Chiliei bizantine și împrejurările în care s-a înființat Mitropolia Țării Românești”, în: *GBis*, XXXVII (1978), 9-12, p. 1055-1071.

Informațiile sunt despre istoricul așezării Chilia Veche din județul Tulcea, care a luat ființă în actuala ei așezare în secolul al XIX-lea. Se prezintă și contextul în care a luat ființă Mitropolia la 1359.

***, „Daniile primite de Mitropolia Țării Românești în decursul timpului, 1359-1837”, în *BORom* XCVII (1979), 5-6, p. 776-796.

Andreescu, Ștefan, „Din nou despre prima cronică a Țării Românești”, în *BORom* C (1982), 9-10, p. 853-867.

Nestor al Olteniei, mitropolit, „La aniversarea centenarului autocefaliei Bisericii Ortodoxe române. Date și fapte din viața bisericească a Mitropoliei Olteniei”, în *BORom* CIII (1985), 5-6, p. 410-435.

III. 1.1. Studii și articole despre istoria Episcopiei Râmnicului

G., „Schiță istorică pentru Episcopia Râmnicului N-Severin” în *Menirea Preotului* II (1891), 1, p. 7-8.

Înființarea eparhiei începe în 1370, adică după 11 ani de la întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei. Mitropolia Severinul a durat până în 1401. În continuare se amintește despre schița istorică a Episcopiei Râmnicului, numită Noul-Severin pentru că a primit cam aceeași jurisdicție pe care a avut-o Mitropolia de Severin. Înființarea acestei Episcopii datează din timpul lui Radu al V-lea cel Mare, cel dintâi episcop al Eparhiei Râmnicului fiind Mihail, după care s-au succedat 28 titulari. Reședința episcopiei a fost la Râmnicu Vâlcea, cu excepția perioadei dintre anii 1847–1856, când catedrala, cu toate anexele sale, fiind afectată de un mare incendiu, a fost înlocuită cu o reședință din orașul Craiova.

Ionescu, N., pr., „Monumente religioase. Episcopia Râmnicului”, în: *Menirea Preotului* III (1892), 18, p. 6-7.

Articolul prezintă istoricul bisericii catedrale a Episcopiei Râmnicului Noul Severin. Este reprodușă inscripția din biserica veche. Renovarea localului episcopal, a paraclisului și a celorlate anexe au fost realizate de P.S. Ghenadie.

Atanasie, P.S. Episcopul Râmnicului, „Sfinte moaște din Catedrala Sfintei Episcopii a Râmnicului”, în: *BORom* XXVI (1902-1903), 1, p. 25-34. Cu o fotografie.

După ce prezintă câteva generalități despre sfintele moaște, P.S. Atanasie amintește despre moaștele din catedrala Episcopiei Râmnicului: capul Sfântului Mercurie și trei mâini, aparținând sfinților Filip diaconul din vremea Apostolilor (adusă de Matei Basarab în 1637 la Mănăstirea Arnota), a lui Mihail Mărturisitorul, episcopul Sinadelor și a Muceniței Marina.

Despre capul Sfântului Mercurie aflăm că mitropolitul Ungrovlahiei Neofit I, într-o relatare din 1746, făcută cu ocazia vizitei sale în Episcopia Râmnicului, amintește de acesta ca aflându-se în biserica Sfântul Gheorghe din Ocnele Mari, fiind pus acolo de episcopul Râmnicului, Damaschin. În 1767, episcopul Partenie al Râmnicului, cel care a păstorit în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, a făcut pentru acest cap, al Sfântului Mercurie, un chivot de argint. Se presupune că tot același episcop ar fi dat dispoziția ca cinstitul cap al Sfântului Mercurie să fie adus și pus spre închinare în biserica Episcopiei Râmnicului. Referitor la viața Sfântului Mercurie, se amintește că acesta a fost un ostaș roman ce a pățimit moarte martirică în timpul persecuției lui Deciu 249-251.

Gibescu, C., diacon, „Act de danie”, în: *Amvonul*, VII (1904), 2, p. 20-22.

Autorul reproduce actul de danie pe care îl găsește în biblioteca d-lui I.T. Brătășanu, fost deputat și senator de Romanați, act ce conține toate donațiile făcute de boierii Brătășeni Sfintei Episcopii de Râmnic.

Autorul rezumă la începutul materialului că familia boierească a donat Sfintei Episcopii de Râmnic o parte din moșie, numită Milcov din districtul Olt, iar altă parte a aceleiași moșii au donat-o bisericii cu hramul „Sfinta Treime” din Slatina. Articolul conține actele de donație și cele de întărire a donațiilor.

Scriban, I., arhim., „Cronica bisericească. Episcopii din vremea ocupației germane”, în: *BORom* XL (1921-1922), 6, p. 462.

Episcopul Sofronie Vulpescu al Râmnicului a fost arestat de germani la 19 mai 1917 și astfel, luni întregi, această episcopie a rămas fără conducător, deoarece germanii nu au vrut să-l accepte ca loctiitor pe arhiepiscopul Valeriu Moglan și nici pe arhiepiscopul Teofil Mihăilescu. În toamna anului 1917 a fost aprobat ca loctiitor arhiepiscopul Meletie Dobrescu Gălățeanu. În iulie 1918 s-au făcut alegeri pentru aceste două scaune episcopale (Argeș și Râmnic): P.S. Teofil Mihăilescu a fost ales ca episcop al Argeșului, iar P.S. Antim Petrescu, vicarul Mitropoliei Moldovei, a fost ales ca episcop al Râmnicului. După alungarea germanilor din țară, s-a decis că alegerea acestor doi episcopi nu a fost valabilă și li s-a cerut demisia. Cu toate că P.S. Antim al Râmnicului a părăsit, el a fost lăsat să păstorească mai departe această eparhie. La 6 septembrie 1919 însă a trecut la cele veșnice datorită unei boli necruțătoare. P.S. Antim Petrescu a tipărit „Patericul”.

***, „Bibliografie. «Anuarul Eparhiei Râmnicului Noul Severin pe anii 1921-1925» întocmit de P.S. Vartolomei al Râmnicului Noul Severin”, în: *BORom* XLIII (1925), 4, p. 256.

Lucrarea are 944 pagini și conține date importante referitoare la istoricul și organizarea acestei eparhii.

Nifon, Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, Râmnicului și Severinului, „Mitropolia Olteniei”, în: *BORom* LVIII (1940), 5-6, p. 289-293.

În data de 8 mai 1939, regele Carol al II-lea a vizitat orașul Turnu Severin. În urma acestei vizite s-a hotărât înființarea Mitropoliei Olteniei, Râmnicului și Severinului, iar ctitoria lui Matei Basarab, biserica Sfântul Dumitru din Craiova, să fie reședința a Mitropoliei. Autorul prezintă și argumentează importanța acestei hotărâri.

D., Șt. P., „Note bibliografice. Popescu-Cilieni I. «Vechile proprietăți ale Episcopiei Râmnicului în Craiova și București», extras din *Arhivele Olteniei*, an XX, nr. 113-115, Craiova, 1942, 20 p.”, în: *BORom* LX (1942), 1-4, p. 113. Recenzie.

Domnitorul Nicolae Mavrocordat i-a dăruit Episcopiei Râmnicului, în 1741, un loc în Craiova. Pe acest loc Episcopia a clădit câteva prăvălii. Constantin Stoescu, finul episcopului Grigorie Socoteanu, s-a făcut stăpân peste aceste prăvălii. Ca urmare a acestui fapt are loc un proces, care a fost câștigat de către episcopie. Din articol mai aflăm că, în București, Episcopia Râmnicului avea metocul Sfinților 40 de Mucenici, metoc ce a fost zidit la 1768 de către M. Cantacuzino, pe locul unde se află astăzi Ateneul Român. Lângă această biserică se afla și o școală.

Manolache, Teodor N., „Cronica internă, «Reînființarea Sfintei Episcopii a Râmnicului Noul-Severin»”, în: *BORom* LXIII (1945), 7-8, p. 404-405.

La data de 30 iulie 1945, în Ședința Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, s-a hotărât reînființarea Episcopiei Râmnicului Noul Severin. În articol sunt prezentați, pe scurt, pașii care au dus la această hotărâre.

N., I. S., pr., „Note bibliografice. Golescu, Maria, «Ctitorii mărunte din Vâlcea», în „Bul. Com. Mon. Ist.», an XXXVII (1944), fasc. 119-122, pp. 83-86”, în: *BORom* LXVI (1948), 9-10, p. 515.

Se oferă câteva informații despre trei biserici din județul Vâlcea: cea din Băbeni-Olteț, cea din Giulești și cea din Bărcănești.

Biserica din Băbeni-Olteț s-a zidit în 1779, ctitori fiind unii membri ai familiei Băbeanu, pisania amintindu-i pe vel polcovnicul Matei cu soția sa Stanca, pe Șerban și Păuna Băbeanu. În biserică s-a găsit mormântul primului ctitor, acoperit cu o piatră fără dată, iar pictura, la care a lucrat și un diacon, Gheorghe, prezintă particularități iconografice, nemaîntâlnite în acea perioadă.

Pisania bisericii din Giulești menționează că aceasta există din 1832, însă data pare a fi inexactă, de vreme ce în interior se află piatra mormântală a ctitorului – serdarul Niculae Giulescu – cu data de 1799-1817. În apropierea bisericii este o cruce

mare de piatră din 1767, păstrând pomelnicul lui Ilie Giulescu, rudă probabil cu ctitorii bisericii.

Biserica de lemn din Bărcănești a fost lucrată de tâmplarul Ilie în 1778 și se remarcă prin sculpturile de la chenarul ușii.

Ionescu, I., pr., „Catagrafia Episcopiei Râmnicului de la 1845 (jud. Romanați)”, în: *MitrOlt XVII* (1965), 3-4, p. 286-302.

Catagrafia județului Romanați cuprinde numărul și numele unităților parohiale grupate pe sate și cătune, numărul familiilor, numele slujitorilor. Se prezintă și nume de preoți ce au simpatizat și chiar au participat la Revoluția din 1848.

Ionescu, I., pr., „Catagrafia Episcopiei Râmnicului. Județul Dolj”, în: *MitrOlt XVII* (1965), 5-6, p. 434-457.

În acest articol este prezentată toată structura administrativ-bisericească a județului Dolj, cu cele șase plăși pe care le cuprinde. Este menționat faptul că nu sunt cuprinse plășile Amaradia și Gilortul.

Ionescu, I., pr., „Catagrafia Episcopiei Râmnicului de la 1845”, în: *MitrOlt XVII* (1965), 7-8, p. 639-663.

Articolul de față este o continuarea a prezentării catagrafiei amintite în titlu. Este înfățișată structura județului Râmnicul-Vâlcea cu cele două Plaiuri și cele două Plăși pe care le cuprinde.

Ionescu, I., „Catagrafia Episcopiei Râmnicului de la 1845. Județul Mehedinti”, în: *MitrOlt XVII* (1965), 9-10, p. 815-842.

În acest studiu se continuă catagrafia, prezentându-se județul Mehedinti, cel mai mare județ din eparhie, ce cuprinde șase Plăși și un Plai.

Ionescu, I., „Catagrafia Ep. Râmnicului -e la 1845 (Plasa Amaradia și Plaiul Novaci)”, în: *MitrOlt XVII* (1965), 11-12, p. 989-1001.

Se încheie catagrafia, prezentându-se în acest articol Plasa Amaradia și Plaiul Novaci.

Gherasim, ep. Râmnicului, „O jumătate de mileniu de episcopie la Râmnic, scurt istoric”, în: *MitrOlt LV* (2003), 9-12, p. 114-115.

Acest articol cuprinde un scurt istoric al Eparhiei Râmnicului, creată pentru județele din dreapta Oltului. Primul episcop nu este cunoscut, însă mulți îl consideră a fi Maxim Brancovici (1503-1505). Primul episcop atestat documentar este Leontie, în 1532. Autorul prezintă tipografiile din Eparhia Râmnicului, pe cei mai importanți episcopi precum și câteva obiecte paleo-creștine care dovedesc existența unei viețuiri creștine în zonă din cele mai vechi timpuri.

III.1.2. Studii și articole despre istoria Episcopiei Buzăului

Filitti, Ioan C., „Inventarul Episcopiei de Buzău, metoaşelor sale și bisericii Sf. Dumitru din București la 1819 și 1825” în: *BORom* LIII (1935), 1-2, p. 6-11.

Articolul sus numit prezintă metodic recuzita contabilicească a Episcopiei de Buzău. Odată cu alungarea din scaun, în 1819, a episcopului Constandie Filitti de către Alexandru Vodă Șuțu, averea Episcopiei și a metohului ei din București, de la Biserica Sfântul Dumitru (strada Carol), este supusă unei atente revizuirii. Documentul suscită, din perspectiva timpului, un deosebit interes. În primul rând, sunt tratate cu o extremă prețiozitate, deci catalogate, toate odoarele bisericesti aflate la momentul acela, unele – tinde a preciza autorul articolului de față – regăsindu-se și în preajma anului 1930.

Optica documentului pare a se concentra în detaliu și asupra consemnării proximităților Episcopiei, a locului și a vecinătăților acestuia, a clădirilor ce o înconjurau, neuitând moșiile pe care le deținea, ori anexele și populația care rânduia peisajul de aici. Textul mai consemnează și unele răspunsuri la arzătoarea problemă de atunci privind destinul bisericii de la Săsenii Noi. Aceasta este trecută în catastif, fiind ridicată, pe un teren mai vechi, în 1798, de către Dositei Filitti și continuată de urmașul și nepotul acestuia, episcopul Constandie Filitti, pentru ca, dărâmându-se la cutremurul din 1838, să fie reconsolidată de Chesarie, în 1841.

Textul aduce în discuție și soarta unei moșii cumpărate de episcopul Contantin Filitti pentru a servi Episcopiei. În același timp, acesta adeverește și faptul că lucrările de reconstrucție au fost atent supravegheate de către prelat, atât în ceea ce privește Episcopia și anexele aferente, cât și cele ale bisericii din Săseni. Lucrările de amenajare s-au extins în timpul păstoririi acestui episcop și asupra schitului Găve-nele, ori a celui numit Fundătura, dar și a bisericii Sfântul Dumitru din București, care a fost rezidită din temelii. În comparație cu un catastif mai vechi, care urmărea aceeași evidență, informațiile cuprinse în documentul cerut de Alexandru Șuțu adevereșc și întăresc activitatea nobilă a înaltei fețe episcopale. În plus, acest din urmă text comportă o descriere amănunțită a odoarelor bisericesti, amintind printre acestea și un prețios „Evanghelier” datat 1693, închinat bisericii în 1741, de către Radu Atanasievici, logofăt de taină și ctitor al acestei biserici, a cărui soartă rămâne însă necunoscută.

Același regret însoțește și destinul unora dintre cărțile bisericesti, în majoritate românești, care nu au fost însemnate, lucru care a dus la necunoașterea locului și a anului tipăririi unora dintre ele. Acesta este și cazul unora dintre metoacele Episcopiei, ale cărori pisanii nu mai spun nimic despre ctitorii așezămintelor pe care le veghează. În ceea ce privește biserica Sfântul Dumitru, aceasta devenise în 1894 filială a bisericii Zlătari. După războiul de întregire, aceasta a suferit unele pagube, fiind închisă. Odoarele au fost împărțite, unele fiind duse la capela românească din Strasbourg. Printre darurile prețioase se numără și unele donate de episcopul Chesarie, lucruri care, din păcate nu au putut fi regăsite. Actualmente, informează autorul studiului care ancorează de fiecare dată problema în contemporaneitatea sa, biserica

Sfântul Dumitru nu mai aparține celei numite Zlătari, ci este parohie de sine stătătoare.

Filitti, Ioan C., „Catastih de toate lucrurile Sfintei Episcopii Buzău, mișcătoare și nemișcătoare, care s-a găsit acum, la așezarea noului episcop, chir Gherasim, cum înlăuntrul arată” în *BORom* LIII (1935), 1-2, p. 12 -42. Cu texte, catastife.

Articolul de față reunește, cu acrivie, toate amănunțele legate de biserica episcopală din Buzău. Autorul redă toate documente care traduc un inventar detaliat a tot ce este legat de mănăstire de la interiorul și până în exteriorul acesteia, construit în special în timpul păstoririi acesteia de către Constandie, incluse fiind chiar și anexele și reparațiile cele mai puțin observabile.

Astfel, are loc o trecere în revistă a ceea ce ține de odoarele bisericești, a stiharelor preoțești și a celor diaconești, a orarelor, a aerelor, a epitrahirelor, a sacoselor, omofoarelor, poalelor, procovețelor, a meselor, dverelor, etc. ce aparțineau interiorului sfântului lăcaș. Exteriorul va fi și el amănunțit inventariat: cărți grecești, românești, mitre, paterițe, mantii, argintării, cele aflate în paraclis, așternuturi ce s-au găsit în casele arhierești sau în alte odăi, inclusiv în chioșcurile aferente acestuia ori în casele iconomului.

Privirea atentă se exersează și asupra averii mănăstirii, reprezentată de animalele aflate în îngrijire ori de hrana menită acestora. Moșiile și alte acareturi, hanuri, vii, pogoane, ustensile ajutătoare, întregesc inventarierea. O atenție deosebită o ocupă, în cadrul studiului de față, metoacele aparținând mănăstirii, catalogate după datarea din 1825: Mănăstirea Berca, Vintilă-Vodă, Schitul Aluniș, Podeni, Chiliile, Mărunțișu, Cozienii, Pinul, Metohul Cislău, Părcov (Pârscov ?), Sf. Nicolae, Bonțești, Metohul Sf. Dumitru, cu aceleași descrieri minuțioase a odoarelor bisericești și a anexelor pe care le posedă.

Cocora, Gabriel, pr., „Evoluția arhitectonică a complexului de clădiri de la Episcopia Buzăului”, în: *GBis* XX (1961), 7-8, p. 710-747.

Sunt descrise clădirile din complexul de la Episcopia Buzăului (înființată în 1503-1504): catedrala, paraclisul, palatul episcopal, cancelaria, Seminarul, clopotnița, grădina (materialul conținând anexate și imagini).

Bulat, Toma G., „Episcopia Buzăului - titularii ei din secolele XVI-XVII”, în: *GBis* XXIX (1970), 7-8, p. 759-772.

Vorbind despre îndrumătorii spirituali ai Episcopiei Buzăului în secolele XVI-XVII, autorul ordonează cronologic episcopii: Paisie, Anania, Ieremia, Atanasie, Luca, prezentând și amănunte din activitățile lor. În fruntea dipticului e Paisie, dar se crede că nu el este primul.

Bulat, T. G., „Episcopii Buzăului din secolul al XVII-lea”, în: *GBis* XXX (1971), 5-6, p. 496-510.

Se prezintă date despre viața și activitatea episcopilor Chiril (1604-1617), Efrem Trufășel (1618-1637) și Ștefan I (1637-1648), păstori ai Episcopiei Buzăului.

Bulat, Toma G., prof., „Titularii Episcopiei Buzăului din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea”, în: *GBis* XXXI (1972), 7-8, p. 825-850.

Despre viața și activitatea episcopilor Grigorie (1688-1691) și Mitrofan (1691-1702), păstori ai Episcopiei Buzăului.

Popescu, David, pr., „Episcopia Buzăului”, în: *GBis* XXXI (1972), 11-12, p. 1318-1320.

Recenzie. E o broșură-ghid care are șapte capitole și două anexe ce cuprind informații despre istoric, despre tipografie, școlile episcopiei, bibliotecă, muzeu, despre ierarhi și persoane cunoscute din Episcopia Buzăului.

Bulat, Toma G., „Titularii Episcopiei Buzău în secolul al XVIII-lea”, în: *GBis* XXXII (1973), 11-12, p. 1295-1305.

Pe lângă alți episcopi care au păstorit la Buzău autorul este preocupat în special de viața și activitatea episcopului Ioasaf (1708-1716).

Bulat, Toma G., „Titularii Episcopiei Buzău în secolul al XVIII-lea”, în: *GBis* XXXIII (1974), 5-6, p. 489-506.

În acest studiu autorul prezintă viața și activitatea episcopului Metodie al Buzăului (1741-1748).

Bulat, Toma G., „Titularii Episcopiei Buzău în secolul al XVIII-lea”, în: *GBis* XXXIII (1974), 7-8, p. 706-721.

Pagini ce surprind evenimente din biografia episcopului Filaret (20 martie 1748 -septembrie 1753) și a episcopului Antim (1753-1757), titularii Episcopiei Buzău în secolul al XVIII-lea.

Bulat, T. G., prof., „Titularii Episcopiei Buzău în secolul al XVIII-lea”, în: *GBis* XXXIII (1974), 11-12, p. 1156-1192.

Se dau repere biografice și se prezintă activitatea episcopului Rafail (1757-1763) și a episcopului Cosma (1763-1787) desfășurată în Episcopia Buzăului.

Bulat, Toma G., prof., „Titularii Episcopiei Buzău în secolul al XVIII-lea”, în: *GBis* XXXIV (1975), 3-4, p. 358-384.

Repere despre viața și activitatea celor care au fost îndrumători ai Episcopiei Buzăului în secolul al XVIII-lea: episcopul Dositei Filitii (1787 - 11 octombrie 1793), episcopul Constandie Filitii (1793, octombrie 29 – 1819, iulie 27) și episcopul Gherasim Rătescu (1819-1824).

Lăudat, I. D., „Nume și fapte din istoria culturii românești”, în: *GBis* XXXIV (1985), 1-2, p. 100-105.

Recenzie. Patru micromonografii a episcopilor Buzăului: Mitrofan (1691-1702), Chesarie (1825-1846), Filotei (1850 -1860) și Dionisie Romano (1865-1873).

III.1.3. Studii și articole despre istoria Episcopiei Argeșului

Pavlov, Paul, J., „Cele mai însemnate mănăstiri și biserici din Romania, Județul Argeș”, în: *Școala și Biserica XIII* (1910), 1-2, p. 35-39.

În acest articol, autorul prezintă următoarele mănăstiri și biserici:

1. Biserica episcopală Curtea de Argeș, clădită pe vechea Mitropolie de către Neagoe Basarab la 1512, în 1517 fiind târnosită cu toate podoabele, fiind finalizată în 1526 de către Radu de la Afumați. A fost restaurată în 1875, iar la 12 octombrie 1886, în prezența regelui Carol și a Elisabetei, s-a resfințit biserica episcopală Curtea de Argeș cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”;

2. Biserica „Domnească” din orașul Curtea de Argeș, cu hramul „Sfântul Nicolae” și „Sfânta Flofeia” (sec. al X-lea sau al XI-lea, cel dintâi ctitor cunoscut fiind Radu Negru, la 1290, cum se constată după inscripția unui clopot prefăcut de P.S. Iosif, la anul 1812);

3. Biserica filială „Intrarea în biserică” (1585);

4. Biserica parohială „Sf. Gheorghe” din Pitești (1656);

5. Mănăstirea Stănișoara, situată pe Muntele Cozia - fondată la 1788 de către clucerul Gheorghe și Martin Buliga. Pustiită în 1807, a fost refăcută ca mănăstire și s-a clădit o altă biserică de către schimonahul Sava Slăveanu în 1836;

6. Mănăstirea Turnul, întemeiată de mitropolitul Varlaam în 1676 pe timpul lui Duca Vodă și biserica „Schimbarea la față”, construită de P.S. Gherasim Timuș (1676),

7. Mănăstirea Roboia - fondată la începutul secolului al XIX-lea de către Sava Liveru și familia Mușătești;

8. Mănăstirea Văleni;

9. Schitul Ostrov din fața Băilor Călimănești - fondat de Neagoe Basarab și soția sa la 1522;

10. Biserica „Adormirii Maicii Domnului” din comuna Mălureni-Bădiceni (1600);

11. Biserica „Înălțarea Domnului” din comuna Brădetu (1546);

12. Biserica cu hramul „Înălțarea Domnului” din comuna Ceparu – Bârsești (1538);

13. Biserica „Sfântul Dimitrie” - comuna Găvana-Rea (1458).

***, „Copie de pe adresa Onor. Minister al Domeniilor cu No. 17.613 din 23 Febr. 1910 și înregistrată la No. 177 Febr. 25, către Sf. Episcopie de Argeș”, în *Calea Vieței*, VII (1910), 3, p. 25-26.

Prin acest document se face cunoscută dorința ministrului Al. Constantinescu de a delimita pământurile deținute de mănăstiri și schituri, luând în considerare și evidențele din 1864. De asemenea, se propune ca lăcașurile care nu au pământ îndeajuns pentru a se întreține să primească din partea statului până la 3 hectare de teren. Scopul acestei operațiuni ar fi îmbunătățirea traiului în mănăstiri și sporirea economiei naționale prin plantarea pe terenurile mănăstirilor a pomilor fructiferi.

Scriban, I., arhim., „Cronica bisericească. Episcopii din vremea ocupației germane”, în: *BORom XL* (1921-1922), 6, p. 462.

După moartea episcopului Calist Ialomiteanu, P.S. Evghenie Humulescu Piteșteanu a fost însărcinat cu conducerea Episcopiei Argeșului. Episcopul Sofronie Vulpescu al Râmnicului a fost arestat de germani la 19 mai 1917 și astfel, luni întregi, această episcopie a rămas fără conducător, deoarece germanii nu au vrut să-l accepte ca loțiitor pe arhiereul Valeriu Moglan și nici pe arhiereul Teofil Mihăilescu. În toamna anului 1917 a fost aprobat ca loțiitor arhiereul Meletie Dobrescu Gălățeanu.

În iulie 1918 s-au făcut alegeri pentru aceste două scaune episcopale (Argeș și Râmnic) – P.S. Teofil Mihăilescu a fost ales ca episcop al Argeșului iar P.S. Antim Petrescu, vicarul Mitropoliei Moldovei, a fost ales ca episcop al Râmnicului. După alungarea germanilor din țară, s-a decis că alegerea acestor doi Episcopi nu a fost valabilă și li s-a cerut demisia. P.S. Teofil a refuzat să și-o dea și în locul său a fost pus P.S. Vartolomeu Stănescu Băcăoanu. Cu toate că P.S. Antim al Râmnicului și-a dat demisia, el a fost lăsat să păstorească mai departe această eparhie. La 6 septembrie 1919 însă, a trecut la cele veșnice datorită unei boli necruțătoare. P.S. Antim Petrescu a tipărit „Patericul”.

Godescu, Petru, iconom stavrofor, „Fărâme din istoria misionarismului argeșean”, în: *BORom XLIV* (1926), 2, p. 49-53.

Deoarece după război s-au înmulțit sectele și curentele antireligioase, pe lângă fiecare eparhie din țară s-a înființat „corpul misionarilor”. În articol este prezentată activitatea misionară din Eparhia Argeșului, eparhie ce era păstorită de P.S. Nichita Duma. Cei mai mulți sectanți din Eparhia Argeșului erau adventiștii de ziua a șaptea. Ca urmare a intensificării acțiunilor de misiune ortodoxă, s-au vizitat mănăstirile din această eparhie, centrele culturale, satele etc. Aceasta activitate a vizat mai multe obiective: combaterea sectanților și a noilor curentelor religioase, educarea tinerilor etc. În finalul articolului se conchide care au fost rezultatele acestei activități.

L., L., „Note bibliografice. Grigore Leu Episcopul Argeșului «Episcopia Argeșului. Glas pentru reînzestrarea ei», Pitești 1937, 54 p.” în: *BORom LVI* (1938), 7-8, p. 451-452. Recenzie.

La începutul lucrării este înfățișată starea de sărăcie a mănăstirilor și a schiturilor din Episcopia Argeșului. Din această recenzie aflăm că răposatului episcop Nichita Duma i se datorează: reînființarea Schitului Bascoavele, restaurarea Mănăstirii Turnu, inițierea unui atelier la Mănăstirea Văleni. Despre Seminarul episcopiei aflăm că a fost înființat de episcopul Ilarion în 1836 și a fost desființat în 1901, în localul său funcționând apoi o școală de meserii, de la 1901 până la 1938. P.S. Grigore Leu descrie mănăstirile și schiturile din Episcopia Argeșului - Cotmeana, Bascoavele – zidit în 1695, Brădetul – ce a fost închinat ca metoc al Mănăstirii Argeș în 1634, Turnu – zidită de mitropolitul Varlaam în 1676, Stânișoara – ce a luat ființă odată cu Turnu și a fost metoc al Coziei, Văleni – înființată de Zosima Grădișteanu

în 1692, Clocociov zidită de Mihai Viteazu, Strihareț zidită de episcopul Serafim al Buzăului, schitul Borlești (1753) etc.

Potra, George, prof. dr., „Din corespondența inedită a unor fețe bisericești din Țara Românească cu Transilvania, în veacurile XVIII–XIX” (1781-1827), în *BORom* LXXXIII (1965), 1-2, p. 125-168.

Articolul precizează legătura strânsă ce s-a manifestat între provinciile românești prin corespondența conducătorilor Episcopiei de Argeș și relațiile comerciale dintre Țara Românească și Transilvania reprezentate în această perioadă de casa de negoț a lui Hagi Constantinescu Pop. După o prezentare sumară a negoțului care se făcea prin această firmă se arată și celelalte roluri pe care le juca în viața socială această casă de negoț a lui Hagi Constantin Pop.

Sunt relatate, în continuare, câteva dintre scrisorile arhimandritului Partenie (1790-1798) de la Mănăstirea Curtea de Argeș, către Hagi Constantin Pop și răspunsurile acestuia, din ele evidențiindu-se relațiile de prietenie, după limbajul deschis și sincer și formulele de adresare. Cele mai importante scrisori sunt două adresate de arhimandrit în 1790, cu rol de pețire a fiicei negustorului, pentru o cunoștință deosebită a ierarhului. Alte scrisori, din 1790-1791, se referă la depozitarea și apoi trimiterea moaștelor Sfântului Nifon și a diferitelor odoare. Se mai păstrează scrisori din 1791, referitoare la diferite târguieli reprezentând atât obiecte necesare mănăstirii, cât și alimente și altele de păstrare sau returnare a unor sume de bani. Ultima scrisoare este din august 1798, prin care Partenie îi amintește prietenului său că este bolnav și anunță plecarea sa la București.

Următorul arhimandrit care a întreținut corespondența cu casa de negoț Hagi Constantin Pop a fost Dorotei (1798-1827), vrednic slujitor al Mănăstirii Curtea de Argeș și al Episcopiei de Argeș, sub păstoria primului episcop, Iosif. Din corespondențe se desprinde ideea că atât Partenie, cât și Dorotei nu au fost cărturari și nici oameni de cultură religioasă. Corespondența lui Dorotei cu Sibiul se reduce la nevoile de târguieli ale Episcopiei de Argeș sau la unele chestiuni de afaceri în legătură cu administrarea averii episcopale. Din scrisorile anului 1798-1799 cu caracter de negoț, reiese că Dorotei era econom și se semna ieromonah, iar cele care aparțin anilor de după 1800 se ocupă, pe lângă negustorie, mai mult de afaceri de arendă a ținutului Toaca, în care Dorotei își etalează în mod nobil priceperea sa în afaceri de tot soiul și de bun gospodar.

După o sumară prezentare biografică și ierarhică a episcopului Iosif (1781-1813), articolul enumeră o serie din scrisorile mai importante din corespondența episcopului cu casa de negoț din Sibiu, aceasta înfățișând multe laturi din personalitatea marelui ierarh. Această corespondență ilustrează prietenia dintre episcop și familia Pop, scoțând în evidență caracterul de bun gospodar care cheltuiește pentru reparațiile necesare la ctitoria lui Neagoe Basarab, pentru noua biserică din apropiere și alte lucrări necesare mănăstirii.

Astfel de scrisori datează încă din 1781, din timpul episcopului Filaret, când protosinghelul Iosif îl cunoaște pe Hagi Constantin Pop și continuă următorii ani până după 1790. În 1792, episcopul Filaret este înălțat în scaunul Mitropoliei din

București și ia cu sine pe protosinghelul Iosif, pe care îl va înălța arhiereu și apoi episcop de Sevastis. Și aceste lucruri se pot desprinde din corespondența noului episcop cu prietenul său din Sibiu. Dar latura cea mai expresiv ilustrată de această corespondență este aceea de cărturar bisericesc și de pasionat cercetător și autor în domeniul cărților religioase, fiind un vrednic colaborator al mitropolitului Filaret, care l-a ajutat mult să-și îmbogățească cunoștințele de limbă românească.

Alte concluzii ce se desprind, se referă la știrile noi pe care le aducea corespondența prezentată cu privire la unele evenimente sociale, cum ar fi scrisorile din 1795 cu privire la invazia lăcustelor sau despre ciumă, boală care făcea ravagii mai ales la București. Scrisorile sunt nenumărate, cu caracter de negoț sau pur prietenesc, cu știri sociale și politice. Ele continuă toți anii până când se termină păstorirea acestuia, la 20 oct. 1829.

Un alt slujitor al Episcopiei de Argeș care poartă corespondență cu casa de negoț din Sibiu a fost economul Meletie, funcție în care îl așează episcopul Iosif prin 1799. Scrisorile sale sunt puține și, datorită funcției, sunt mai mult cu caracter comercial.

***, „Din corespondența inedită a unor fețe bisericești din Țara Românească cu Transilvania, în veacurile al XVIII-lea și al XIX-lea”, în: *BORom LXXXIII* (1965), 11-12, p. 1097-1146.

Articolul conține anexele studiului din *BORom LXXXIII* (1965), 1-2, p. 125-168, ce vizează scrisorile lui Partenie, arhimadritul Episcopiei de Argeș (1790-1798).

III. 1.4. STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE ISTORIA EPISCOPIEI STREHAIEI

G., „Cronica bisericească. Episcopia Strehaiei din Mehedinți”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 12, p. 1424.

Din articol aflăm că la data de 5 martie 1904, domnul I. Bianu a prezentat Academiei o comunicare din care rezultă că în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, pe lângă episcopiile Buzăului și Râmnicului, exista și Episcopia Strehaiei. Mai precis aceasta a existat între anii 1673-1688. Ea și-a avut reședința la Mănăstirea Strehaia, iar ca episcop al ei este cunoscut doar Daniil.

G., „Literatura bisericească”, în: *BORom XXX* (1906-1907), 3, p. 320-325. Recenzie.

În articol sunt amintite două lucrări. Prima se intitulează „Episcopia Strehaii și tradițiunea scaunului bănesc de acolo”, studiu istoric de Alexandru Lapedatu, București, 1906, iar cea de-a doua se numește „Damaschin Episcopul și dascălul traducătorul cărților noastre de ritual” de Alexandru Lapedatu, București 1906.

În recenzia primei lucrări se amintește că Al. Lapedatu citează din hrisovul domnesc de la 15 aprilie 1673, în care este menționat Daniil al Strehaii alături de ceilalți arhieri ai țării – Varlaam mitropolitul, Ștefan episcopul Râmnicului și Grigorie episcopul Buzăului și dintr-un alt document, de la 2 martie 1674, din vremea dom-

nului Grigorie Duca Vodă, referitor la biruri, în care se menționează și Episcopia Strehaiei. Alexandru Lapedatu combate afirmația conform căreia Daniil al Strehaiei ar fi fost un episcop fără nici o jurisdicție bisericească și că ar fi avut un statut asemănător cu cel arhierilor de la anul 1906. Argumentele sunt: dacă Strehaia nu ar fi avut jurisdicție bisericească nu i s-ar fi impus birul preoțesc; ar fi existat o pisanie care a dăinuit până la 1759, când egumenul Mănăstirii Strehaia, Teodosie a transcris-o în pomelnicul bisericesc pentru a se ști că aici (la Strehaia) a existat o episcopie.

Bazându-se pe această inscripție Alexandru Lapedatu scrie că Daniil ar fi fost din părțile Moldovei, afirmație cu care autorul recenziei este de acord, deoarece un zăpis moldovenesc din 1686 îl menționează pe un arhiepiscop Daniil, care, împreună cu Teodosie, fostul mitropolit al Moldovei, a cumpărat o moșie la capul Târgului Focșanii de Sus.

În recenzie mai sunt expuse și alte două păreri referitoare la locul din care provenea Daniil – domnul Bianu crede că Daniil ar fi fost mitropolit la Sofia, iar Nicolae Iorga crede că Daniil este același cu Andreian Pogonianul, cel care a tradus în 1652 „Îndreptarea Legii”. Domnul Lapedatu arată că jurisdicția lui Daniil cuprindea tot județul Mehedinți. În finalul recenziei aflăm amănunte despre tradiția existenței scaunul bănesc de la Strehaia. În 1644 Matei Basarab a zidit Mănăstirea Sfintei Troițe de la Strehaia și a înzestrat-o cu diferite proprietăți. Al. Lapedatu face un scurt istoric al moșiei lui Matei Basarab de la Strehaia și scrie că cei dintâi bani ai Olteniei, după ce Severinul a căzut în mâinile turcilor, ar fi stat la Strehaia, înainte de a se așeza la Craiova.

Pocitan, Veniamin, dr. arhierul, „Episcopia Strehaiei”, în: *BORom XLVIII* (1930), 7-8, p. 644-660. Cu trei fotografii.

P.S. Veniamin prezintă în acest articol un scurt istoric al Episcopiei Strehaiei. În introducerea articolului se prezintă însemnătatea Strehaiei în trecut, după care se trece la Mănăstirea Strehaia. Despre aceasta aflăm că este ctitorie a boierilor Craiovești. Autorul scrie că din veche biserică nu a mai rămas nimic. Biserica actuală cu hramul „Sfânta Treime” este ridicată la 1645 de către Matei Basarab. Este redată pisania și se face o descriere a bisericii, din care aflăm un fapt interesant și anume că altarul bisericii este spre sud. Se arată mai departe daniile făcute de Matei Basarab pentru acest sfânt lăcaș. Mănăstirea a fost restaurată la începutul secolului al XIX-lea, pe vremea starețului Axentie și la 1880. La 1930 era biserică de mir.

Episcopia Strehaiei – a fost înființată la 1673, fapt atestat de tradiție, de două zapise și de două hrisoave: primul din 1673 – hrisov referitor la birul preoților - în care este menționat episcopul Daniil al Strehaiei și al doilea hrisov de la 1674 care îl întărește pe primul. Sunt înfățișate împrejurările în care s-a înființat Episcopia Strehaiei. Această episcopie a durat de la 1673-1688, afirmație întemeiată pe faptul că la 1673 se întrerupe șirul egumenilor mănăstirii, iar la 1688 se reia. Despre episcopie, autorul scrie că și-a avut sediul în Mănăstirea Strehaia și că avea jurisdicție asupra întregului județ Mehedinți. Se arată apoi cine a fost Daniil și de unde provenea acesta. Daniil se pare că a tradus „Îndreptarea Legii” și este posibil, scrie P.S. Veniamin, ca el să fi tradus „Viața și traiul sfinției sale părintelui nostru Nifon,

patriarhul Țarigardului”. Între 1660-1662 Daniil ar fi fost locțiitor de mitropolit al Aradului, la 1662 Mihail Apaffy îl confirmă pe Daniel ca episcop al Făgărașului și al unei părți a Mitropoliei Ardealului, iar la 1668 Daniil se afla la schitul Sfântul Ioan din Focșani. Între 1673-1676 a fost episcop al Strehaiei.

Șerbănescu, Nicolae, pr. dr., „Despre Episcopia Strehaiei”, în: *MitrOlt VI* (1954), 9-10, p. 488-510.

Se face un istoric al episcopiei care este atestată documentar în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. În legătură cu acest aspect se prezintă șase documente de la Arhivele Statului din București, pe lângă cele deja cunoscute. Se arată faptul că începutul ei cade la o dată cuprinsă între 15 ianuarie și 15 aprilie 1673, descriindu-se împrejurările când a fost înființată. Se prezintă părerea mai multor cercetători cu privire la data până la care și-a dus existența, cei mai mulți optând pentru anul 1688.

Se aduc informații cu privire la singurul episcop al Strehaiei, Daniil și despre destinul acestuia după ce a părăsit Episcopia. Se pare că după acest moment el se stabilește în Moldova de Jos, în schitul Babele de pe apa Putnei, în apropierea satului Măgura. Despre acest sfânt lăcaș aflăm că a fost zidit în prima jumătate a secolului al XVII-lea de ieromonahul Partenie de la Bisericiani, avea ca hram „Sf Ioan Bogoslovul” și a fost metoc al Mănăstirii Dobromira (Soveja). În finalul articolului se prezintă pe larg viața, activitatea episcopului Daniil, aducându-se mai multe opinii.

Șerbănescu, Nicolae, pr. dr., „Despre Episcopia Strehaiei”, în: *MitrOlt VI* (1954), 11-12, p. 683-688.

Acest articol este o continuare a celui nr. 9-10 și cuprinde o prezentare a șase documente din „Condica veche a Mănăstirii Strehaia”, ce au fost păstrate la Arhivele Statului din București. Ele atestă două lucruri importante: că Episcopia Strehaiei a existat cel puțin până în anii 1678-1679; că episcopul Daniil a încetat din viață în 1688 la Schitul Babele de pe apa Putnei.

Șerbănescu, Nicolae, pr., „Noi mărturii despre Episcopia Strehaiei și Episcopul ei, Daniil”, în: *MitrOlt XIII* (1961), 1-4, p. 71-79.

Acest articol prezintă două documente ce atestă existența episcopului Strehaiei, Daniil. Prime mărturie, cea mai veche, este din 22 decembrie 1674 (7183), când într-un zapis este amintit „părintele chir Daniil ep(i)scopul sf(i)nteii ep(i)scopiei Strehăi”.

Al doilea document este o „carte” întocmită la București la 11 ianuarie 1678 prin care episcopul Râmnicului Ștefan dăruiește diacolului „Iscru” o vie în „Dealul Bojrariilor” și se pun doi martori la întocmirea acestui act, printre care unul este „iubitul frate chir Daniil ep(i)scopul Strehăiei”. Mai departe în articol se arată că Episcopia Strehaiei mai funcționa și în 1678 și că a fost desființată de Șerban Cantacuzino în 1679, iar Daniil va fi trecut la conducerea Mănăstirii Cotroceni. Se dă și o imagine cu „cartea” din 11 ianuarie 1678 și textul ambelor documente.

I., I., pr., „Lista cronologică a ierarhilor eparhiilor Mitropoliei Olteniei”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 3-4, p. 266-270.

Lista cuprinde enumerarea ierarhilor care au activat în următoarele scaune eparhiale:

- a) Mitropolia Severinului între anii 1370-1403;
- b) Episcopia Râmnicului Noul Severin între anii 1503-1949;
- c) Episcopia Strehaiei între anii 1672-1679;
- d) Mitropolia Olteniei între anii 1939-1973;
- e) Episcopia Argeşului între anii 1793-1944.

III. 2. STUDII ŞI ARTICOLE DESPRE ISTORIA MITROPOLIEI PROILAVIEI

Pocitan, V., pr., „Mitropolia Proilavei”, în: *Şcoala şi Biserica* IV (1901), 10, p. 148-150.

Mitropolia Proilavei sau a Brăilei se numără, din punct de vedere juridic, printre mitropoliile proprii ale Moldovei şi Munteniei. Originea acestora se datorează împrejurărilor politice. În a doua jumătate a secolului al XVI-lea (1544), Brăila şi cu partea Moldovei de lângă Dunăre şi Gura Prutului s-a transformat în fortăreaţă turcească, detaşându-se politic de Ţara Românească. În acest context istoric, Patriarhia de la Constantinopol înfiinţează în această zonă o mitropolie, cu scopul de a-şi putea exercita jurisdicţia sa asupra creştinilor din ţinuturile ocupate de turci. După unii, Mitropolia aceasta ar fi fost înfiinţată în locul vechii episcopii moldoveneşti a Cetăţii Albe, care exista încă de la întemeierea Mitropoliei Moldovei. Această eparhie mitropolitană cuprindea, pe lângă Brăila şi Ismailul, Tomarowul (Renii), Chilia, Akermanul (Cetatea Albă) şi Benderul (Buceacul Tătăresc).

De la Olt, pe la Turnu-Severin şi până la Vârciorova, rolul mitropolitul Proilavei îl îndeplinea cel din Vidin. Din punct de vedere canonic, deşi Mitropolia era situată pe teritoriu românesc era sub directa jurisdicţiune a patriarhului din Constantinopol. Reşedinţa Mitropoliei a fost întâi la Brăila, unde biserica catedrală avea hramul „Sf. Arhangheli Mihail şi Gavriil”, aceasta existând până la 1846. Acum au mai rămas doar ruinele. Parohienii acestei mitropolii au făcut o altă biserică, departe de malul Dunării, cu hramul „Sf. Spiridon”.

La 1713, cetatea Hotinului a fost luată de turci, astfel încât Mitropolia a mai crescut, în sfera jurisdicţiei sale intrând şi Hotinul, însă în 1771, turcii sunt alungaţi de către ruşi. Mitropolitul Moldovei, Gavriil Kalimachi (1758-1786), cu mitropolitul Ungrovlahiei Grigorie II (1760-1787) şi generalul rus Rumianţov, desfiinţează Mitropolia Proilavei şi restabilesc vechile eparhii române.

Pocitan, V., pr., „Mitropolia Proilaviei”, în: *Şcoala şi Biserica* IV (1901), 11, p. 173-174.

Articolul continuă informaţiile oferite în cel din *Şcoala şi Biserica* IV (1901), 10, p. 148-150.

În 1774, prin tratatul de la Cuciuc-Cainargi, se încheie pacea între ruşi şi turci şi astfel ruşii părăsesc Principatele Române, cedându-le turcilor. Mitropolia Proi-

laviei se reînființează, iar Hotinul se organizează într-o eparhie separată. În 1782 se găsește un episcop român cu titlul „al Hotinului”, acesta fiind Amfilohie Hotiniul, care își avea atunci reședința în Mănăstirea Zagavia de lângă Hârlău, unde era și egumen. El lucrează la câteva cărți, cum ar fi „Geografia” și o „Aritmetică”.

În 1787, după ocuparea Basarabiei de către armatele rusești, după hotărârea Sf. Sinod al Rusiei, Basarabia sudică a fost trecută la Eparhia Hușilor, iar după patru ani a trecut la circumscripțiunea „Achermanului” (Cetății Albe) și a Benderului. În 1812, prin pacea de la București, toate ținuturile ocupate de turci și care făcuseră parte din Eparhia Proilaviei, au trecut în stăpânirea rușilor și au format o nouă eparhie „a Chișinăului și a Hotinului”, ce s-a format în Basarabia. Mitropolia Proilaviei devenind prea mică, se unește cu Mitropolia greco-bulgărească a Silistrei, deci mitropolitul Proilaviei se va intitula „mitropolit al Silistrei și Brăilei și exarh a tot țărmul Dunărei”. Durata acestei mitropolii este până la 1828, când se desființează pentru totdeauna. În continuare, articolul conține informații despre șirul mitropoliților Proilaviei, care nu este cunoscut de la începuturile ei, ci abia din sec al XVII-lea. Se amintește despre Meletie (1641-1644) și Ioanichie (este menționat pe la 1716). Articolul nu este finalizat.

Pocitan, V., pr., „Mitropolia Proilaviei”, în: *Școala și Biserica* IV (1901), 12, p. 186-188.

În acest articol sunt prezentați în continuare mitropoliții Proilaviei. Aceștia sunt: Calinic (hirotonit în 1743, decedat 1792), Daniil (1761-1771~1772), Chiril I se menționează la 1774; de la 1793-1796 se retrage în Lavra Pecersca în Kiev unde a murit, Ioanin (1775-1780), Chiril II (1780-1793), de la 1806-1811 se retrage în satul Dubăsari, Partenie (1793-1795) menționându-se pe la 1803, când a și plecat la Constantinopol, Calinic II (1808-1814), Antim se menționează pe la 1828, 5 Ianuarie și moare la Odessa.

Acești mitropoliți erau de naționalitate greacă, însă clerul parohial și personalul bisericii erau români. De asemenea cărțile de culterau românești, acestea fiind dăruite de domnitorii români și de persoane pioase ce-i sprijineau pe frații de la Proilavia. În 18 iunie 1829, ocupând Principatele Române, rușii au luat orașul Brăila, iar prin tratatul de la Adrianopole din 1829, Mitropolia se desființează localitățile revenind eparhiei române.

Stănescu, Dumitru, „Eparhia Proilaviei”, în: *Școala și Biserica* XIV (1911), 2-3, p. 38-42.

La începutul articolului sunt consemnate câteva date istorice despre existența Eparhiei Proilaviei, care este sinonimă cu Eparhia Brăilei sau a Ismailului, fiind prezentate și cele mai vechi documente istorice ce amintesc despre existența acestei eparhii. Astfel, la 2 iunie 1641, Patriarhia Constantinopolului ridică la rangul de stavropighie biserica Sf. Nicolae din Ismail, arătându-se în acest document dependența de Eparhia Proilavului.

Cel dintâi mitropolit al Proilaviei este Ioanichie, acestuia urmându-i Daniel, care a murit în 1771. Pe timpul ocupației rușilor, această eparhie s-a desființat,

teritoriul ei fiind împărțit între Eparhia Munteniei și cea a Moldovei. După 1774 găsim ca mitropolit al Proilaviei pe Ioachim, în 1788 pe Chiril, în 1814 era mitropolit Calinic, iar după 1821, era mitropolit Antim. Articolul prezintă conținutul câtorva acte din care reies informațiile structurate anterior.

Berechet, Șt., „Noi materiale pentru Mitropolia Proilaviei”, în: *BORom XLII* (1924), 5, p. 263-269.

Ștefan Berechet începe studiul său vorbind despre unilateralitatea ideilor cercetătorilor istorici, care rezultă din faptul că aceștia nu citesc acele lucrări care sunt trimise la Academia Română de către autorii lor. El oferă în sprijinul afirmației de mai sus următorul exemplu: Ștefan Ciobanu ne-a lămurit pentru prima oară unde și când a murit mitropolitul Dosoftei al Moldovei – 8 februarie 1694 la Julkiew (Zolkiew-Polonia). Acele date, scrie Șt. Berechet, se cunoșteau încă de la 1898, dar nimeni nu citise cartea lui A. S. Petrușevici, intitulată „Ioan al III-lea regele Poloniei și Moldova”. Revenind la Mitropolia Proilaviei autorul articolului îi enumeră pe cei care au scris despre această mitropolie. Aceștia sunt: episcopul Melchisedec în „Cronica Hușilor și a episcopiei cu asemenea numire, după documentele episcopiei și ale altor monumente ale țării”, Arsenie Stadnițki, care preia din lucrarea episcopului Melchisedec, dar care redă mai multe date despre mitropoliții Proilaviei, N. Iorga – care a prezentat un document grecesc (o scrisoare de la 1765-1766) a lui Daniil de Proilavia, în care acesta îl invită pe arhimandritul Neofit de la biserica Sf. Gheorghe din București ca să primească Episcopia Hotinului; și Iustin Frățiman în „Studiu comparativ la istoricul Mitropoliei Proilaviei”.

În acest articol, Șt. Berechet mai redă 14 documente de la sfârșitul secolului al XVII-lea referitoare la Mitropolia Proilaviei, care au fost scrise mai întâi în limba română și apoi au fost traduse în limba rusă. Documentele au fost preluate dintr-un articol publicat în „Revista Eparhiei Hersonului”.

Documentul 1 – aparține mitropolitului Iacov al Moldovei prin care acesta îi permite unui preot pe nume Vasile, care provenea dintr-o altă eparhie, să slujească în Eparhia I.P.Sale.

Documentul 2 – conține cartea de hirotonire a preotului Dimitrie Cerneavschi dată de către mitropolitul Daniil al Proilaviei în 1769.

Documentul 3 – conține cartea de hirotonire a preotului Timotei Miziukevici dată de către mitropolitul Daniil al Proilaviei în 1772.

Documentul 4 – conține cartea de hirotonire a preotului Gherasim, dată de către Ioachim mitropolitul Proilaviei la 1776.

Documentul 5 – conține binecuvântarea dată lui Gherasim de către mitropolitul Ioachim al Proilaviei la 1777.

Documentul 6 – conține propunerea P.S. Ioachim către protoiereul Andrei, de la 1776, de a-l instala în parohie pe preotul Chiril.

Documentul 7 – conține scrisoarea de la 1780 a mitropolitului Ioachim al Proilaviei către P.S. Nichifor Arhiepiscopul Slovenilor și al Hersonului (în această scrisoare se menționează despre doi preoți).

Documentul 8 – cuprinde cartea de hirotonire dată de mitropolitul Chiril al Proilaviei către preotul Teodor la 1782.

Documentul 9 – cuprinde cartea de demisie de la 1783 a părintelui Teodor.

Documentul 10 – conține cartea de hirotonire dată de Amfilohie, episcopul Hotinului, preotului Teodosie la 1773.

Documentul 11 – conține cartea de hirotonie a pr. Teodor, dată de Inochentie, episcopul Hușilor, preotului Teodor Chirilov, la 1775.

Documentul 12 – conține cartea pastorală de demisie dată de Inochentie, episcopul Hușilor, preotului Teodor Chirilov la 1780.

Documentul 13 – conține cartea de hirotonire a pr. Grigorie, dată de Leon, mitropolitul Moldovei (1786-1789), la 1787.

Documentul 14 – conține mărturisirea de la 1787 a economului Leon referitoare la preotul Chiril.

Berechet, Ștefan, „Schiță istorică a Mitropoliei Proilaviei”, în: *BORom* XLII (1924), 7, p. 404-411. Cu trei anexe.

Ștefan Berechet face o schiță istorică a Mitropoliei Proilaviei pe baza următoarelor scrieri: a episcopului Melchisedec – „Cronica Hușilor și a episcopiei cu asemenea numire, după documentele episcopiei și ale altor monumente ale țării”, a lui Arsenie Stadnițki care preia articolul episcopului Melchisedec, dar care redă mai multe date despre mitropoliția Proilaviei, a lui N. Iorga – care a redat un document grecesc (o scrisoare de la 1765-1766) a lui Daniil de Proilavia, în care acesta îl invită pe arhimandritul Neofit de la biserica Sf. Gheorghe din București ca să primească Episcopia Hotinului, și a lui Iustin Frățiman – „Studiu comparativ la istoricul Mitropoliei Proilaviei”. Autorul scrie că patriarhul Constantinopolului Chiril al II-lea a dispus, în 1639, înființarea Mitropoliei Proilaviei. El infirmă afirmația conform căreia Mitropolia Proilaviei a existat încă de pe la sfârșitul secolului al XV-lea.

Primul document referitor la această eparhie datează din 1641. Prin acesta patriarhul Ioanichie al II-lea a ridicat biserica Sfântul Nicolae din Ismail la rangul de biserică stavropighială. Al doilea act ce privește la Mitropolia Proilaviei a fost datat la anul 1643. Prin acesta biserica Maicii Domnului din Ismail, care a fost zidită de fratele lui Vasile Lupu, Gheorghe Paharnicul, este ridicată la rangul de stavropighie și devine metoh al Sfântului Mormânt. Autorul arată apoi întinderea eparhiei Mitropoliei Proilaviei. Este citat apoi P.S. Melchisedec al Romanului și se spune că biserica reședință a Mitropoliei Proilaviei avea hramul Sfinților Arhangheli, se afla în Brăila și că aceasta a existat până la 1846.

Mitropoliția Proilaviei: - primul care este menționat în documente este Meletie – numele lui apărând în gramata patriarhului Partenie. Despre Meletie mai aflăm că a făcut o vizită la țarul Rusiei și că, în 1645, se afla lângă Târgoviște. Următorul mitropolit care este amintit în documente este Ioanichie – numele lui apare amintit în conflictul dintre el și episcopul Hușilor, referitor la conducerea credincioșilor din Dubăsari.

Al treilea mitropolit al Proilaviei a fost Calinic, care a păstorit această eparhie între anii 1743-1748. Acesta este amintit în mai multe acte ale logofătului Mihail

Mano. Despre acest Calinic știm că a ajuns patriarh al Constantinopolului sub numele de Calinic IV.

Al patrulea mitropolit a fost Daniil, despre care știm că a murit în 1773. Autorul spună că, în 1771, mitropolitul Gavriil Calimanchi al Moldovei, văzând că turcii au fost alungați peste Dunăre de către armatele ruse, a emis un act prin care a hotărât ca toți credincioșii din Eparhia Mitropoliei Proilaviei să treacă sub oblăduirea episcopiei de Huși, iar partea credincioșilor din Hotin să intre sub căma episcopului Rădăuților, Dosoftei.

Următorul mitropolit al Proilaviei a fost Ioachim. Acesta a fost urmat de Chiril, care a fost urmat de Partenie, care a păstorit la începutul secolului al XIX-lea. Partenie a fost urmat de Calinic, despre care aflăm de pe un „Minei” că la 1811 era mitropolit al Proilaviei, iar ultimul eparhiot a fost Antim.

În 1787 Mitropolia Proilaviei a fost desființată și încorporată în exarhatul moldo-valah. În 1791 s-a reînființat Eparhia Mitropoliei Proilaviei. În 1812, în urma războiului ruso-turc sudul eparhiei Mitropoliei Proilaviei dispăre, fiind încorporat în Eparhia Mitropoliei Chișinăului și Hotinului. În urma acestui fapt, Eparhia Proilaviei a rămas cu cetățile: Brăila, Giurgiu, Călărași, Tr. Măgurele, Zimnicea și Calafat. În 1828, are loc un nou război ruso-turc în urma căruia cetățile mai sus menționate ajung în mâinile românilor și astfel se desființează Eparhia Proilaviei.

În cele trei anexe sunt redade: gramata patriarhului Ioanichie, prin care biserica Sfântul Nicolae din Ismail este declarată stavropighie și dată călugărilor din Muntele Athos ca metoc, construirea bisericii din Ismail, zidită de către Gheorghe Paharnicul ca stavropighie și metoc al Sfântului Mormânt, date despre Mitropolia Proilaviei preluate din scrierea lui Muraviev intitulată „Legăturile Rusiei cu răsăritul ortodox în afacerile bisericești”.

Berechet, Șt., „Documente slave privitoare la Basarabia în tipărituri rusești”, în: *BORom XLIV* (1926), 3, p. 113-115.

Autorul articolului arată cu părere de rău faptul că la noi nu se consultă tipăriturile care au apărut la vecinii noștri și prezintă la primul punct cele 14 documente referitoare la trecutul Mitropoliei Proilaviei publicate de Al. G. Lebednițev în „Revista Episcopiei Hersonului” nr. 6/1860.

Pocitan Bârlădeanu, Veniamin, arhiereul dr., „Istoria Mitropoliei Proilaviei”, în: *BORom XLIX* (1931), 5, p. 385-396. Cu o hartă.

Mitropolia Proilaviei, deși se afla pe pământ românesc, s-a aflat sub jurisdicția directă a patriarhului Constantinopolului.

Sunt prezentate mai întâi împrejurările politice care au contribuit la înființarea acestei eparhii. În 1484, Chilia și Cetatea Albă au căzut sub stăpânirea turcilor, în 1526 a fost ocupată Brăila, iar în 1538 a intrat sub stăpânire otomană partea Moldovei din josul Dunării cu gurile Prutului până peste Nistru pentru ca la 1595 și Ismailul să se adauge acestor posesiuni turcești.

Peste aceste regiuni ocupanții au numit ca ierarh un mitropolit grec care era sub directă jurisdicție a patriarhului Constantinopolului. Într-o notă de subsol aflăm

că despre Mitropolia Proilaviei se pomenește în „Pravila” de la 1652, unde se arată că acest mitropolit (al Proilaviei) își avea reședința la Galați. Referitor la data înființării acestei mitropolii - nu se știe exact, dar cert este că ea exista cu mult înainte de anul 1639 – fapt arătat de un document din luna mai a aceluiași an (1639) dat de patriarhul Chiril al Constantinopolului. Actul se referă la înființarea acestei mitropolii, care din vremuri de mult uitate căzuse în ruină. O ipoteză ar fi că s-a înființat după Episcopia Hușilor. Nicolae Iorga crede că a devenit activă în vremea lui Vasile Lupu, după anul 1634. După alții, Mitropolia Proilaviei a fost înființată de patriarhul Constantinopolului în locul vechii Episcopii a Cetății-Albe.

Un alt document, reprodus parțial, care pomenește despre această mitropolie este cel din 2 iunie 1641, dat de Ioanichie al II-lea, patriarhul Constantinopolului, prin care biserica Sfântul Nicolae din Ismail este ridicată la rangul de stavropighie și dată ca metoc călugărilor Mănăstirii Caracalu din Muntele Athos. Reședința Mitropoliei Proilaviei a fost succesiv la: Brăila, Ismail, Reni, Galați, satul Căușani.

Dintr-o notă de subsol aflăm că, în Moldova, toate mănăstirile mari, cu excepția Sfântului Spiridon, care avea o epitropie specială și ca superior un arhiereu, erau socotite ca stavropighii ale Mitropoliei

Biserica Catedrală a Mitropoliei Proilaviei, ce a existat până în 1846, a fost situată pe malul Dunării și a avut hramul „Sfinții Arhangheli”. Se descriu apoi hotarele Mitropoliei Proilaviei – ele au variat în timp datorită numeroaselor conflicte militare. În 1713 eparhiei Proilaviei i s-a adăugat și Hotinul. În timpul primei ocupații rusești (1771-1774) mitropolitul Gavriil al Moldovei, împreună cu omologul său Grigorie din Ungro-Vlahia au hotărât desființarea Mitropoliei Proilaviei și întoarcerea teritoriilor acesteia la eparhiile de unde fuseseră răpite. Astfel, o parte din teritorii au intrat sub jurisdicția episcopului Hușilor, iar o alta a intrat sub jurisdicția episcopului Buzăului. Autorul reproduce un fragment din gramata mitropolitană din 10 ianuarie 1771 și un fragment din cea de la 1773. La 21 iulie 1774 s-a încheiat pacea de la Cuciuk-Cainargi, în urma căreia Mitropolia Proilaviei s-a reînființat.

Pocitan Bârlădeanu, Veniamin, arhiereul dr., „Istoria Mitropoliei Proilaviei”, în: *BORom* XLIX (1931), 9, p. 481-493. (A se vedea articolul din revista *BORom* XLIX (1931), nr. 5, p. 385-396).

În continuarea se amintește despre durata Mitropoliei Proilaviei și despre mitropolii acestei eparhii. La 29 august 1787 a re izbucnit un nou război ruso-turc. În timpul acestuia mitropolitul Moldovei, Leon (1786-1788) a trecut la cele veșnice. În locul rămas vacant, boierii l-au propus ca mitropolit pe grecul Chiril (arhi-episcopul Sinaiului), dar Divanul l-a ales Gavriil Bănulescu-Bodoni.

Cneazul Potemkin l-a adus pe arhiepiscopul Ambrozie Serebrenicov pe care l-a instalat la Iași ca exarh. În timpul războiului Ismailul, Chilia, Cetatea Albă au intrat sub stăpânirea rușilor și astfel Mitropolia Proilaviei s-a desființat, iar o parte din teritoriile ei s-au alipit la Eparhia Hușilor. În sudul Basarabiei s-a format o eparhie nouă sub conducerea lui Gavriil Bănulescu-Bodoni care a fost hirotonit arhiereu pentru această eparhie cu titlul „al Liucopolei”, intitulându-se și „vicar al Tighinei și Cetății-Albe”. În urma păcii de la Iași de la 1791, încheiată între ruși și turci,

Mitropolia Proilaviei s-a reînființat. Înainte de plecarea rușilor din Moldova, Ambrozie Serebrenicov l-a pus ca mitropolit la Iași pe Gavriil Bănulescu-Bodoni. Acesta a stat în scaun doar patru luni, el fiind arestat și trimis la închisoare la Constantinopol, după care a fost eliberat și trimis în Rusia. Sultanul l-a pus în locul său, în 1792, pe episcopul Iacov al Hușilor, care a răscumpărat 500 de turci robiți de austrieci.

La 1806 a izbucnit un nou război ruso-turc, Țările Române au fost ocupate de ruși, iar cârmuirea bisericească a fost dată, din nou, lui Gavriil Bănulescu-Bodoni, care, la 27 martie 1808, a fost numit „Exarh al Moldovei, Valahiei și Basarabiei”. La 28 mai 1812 s-a încheiat pacea de la București, în urma căreia Moldova a pierdut Basarabia. Din punct de vedere bisericesc această provincie (Basarabia) s-a reorganizat într-o nouă eparhie, ridicată la rangul de Arhiepiscopie sub denumirea Arhiepiscopia Chișinăului și Hotinului. Gavriil Bănulescu-Bodoni a fost pus cârmuitor al acestei Eparhii. El l-a luat ca vicar pe arhiepiscopul Dimitrie Sulima. Prin anexarea Basarabiei, Mitropolia Proilaviei și-a restrâns teritoriul la orașele: Brăila, Călărași, Oltenița, Giurgiu, Zimnicea, Turnu Măgurele, Bechet și Orșova. Această eparhie (a Proilaviei) s-a alipit la Mitropolia greco-bulgărească a Silistrei și astfel mitropolitul Proilaviei a luat titlul (de la 1818) de „Al Proilaviei și al Silistrei”.

Ocupația rusească (1828-1829) – Țările Române au fost ocupate, mitropolitul Grigorie al Ungrovlahiei a fost exilat în Basarabia. În urma păcii de la 1829, s-a hotărât ca Poarta să cedeze Țării Românești toate așezările și posesiunile de pe malul stâng al Dunării. În urma acestei decizii Mitropolia Proilaviei s-a desființat.

Mitropolii Proilaviei:

1. Meletie Sirigul (1641-1649) – s-a născut în orașul Candia din Insula Creta, a avut numele de botez Marcu, a fost predicator al Catedralei din Constantinopol și a trecut la cele veșnice la 17 aprilie 1664 la Galata. În data de 23 septembrie 1632, el a fost cel care a rostit cuvântarea la hirotonirea lui Varlaam (al Moldovei) ca arhiepiscop. Tot el a revizuit și corectat „Mărturisirea Ortodoxă” a lui Petru Movilă, a tradus „Viața Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava”, a compus slujba Cuvioasei Parascheva etc.

Mărturiile despre Meletie ca mitropolit – este amintit în gramata patriarhului Constantinopolului Partenie de la 12 noiembrie 1643, prin care se hotărăște a se face stavropighie biserica închinată „Maicii Domnului din Ismail”, ca metoc al Sfântului Mormânt. La 5 decembrie 1644 Meletie scrie o scrisoare țarului Mihail, în care îi comunică că el (Meletie) este conlucrător cu Petru al Kievului la „Mărturisirea Ortodoxă”.

Păstrând legăturile cu Rusia, la sfârșitul anului 1644, Meletie s-a dus la Moscova cu trei documente: unul de la Matei Basarab, altul de la patriarhul Partenie al Constantinopolului și celălalt de la frații Mănăstirii Sfântul Nicolae din Brăila, aceștia din urmă cerând un ajutor material, fiindcă biserica lor și „Mitropolia cea mică au ars”. În 1649, pe când patriarhul Constantinopolului, însoțit de călugărul Arsenie Suhanov, venea de la Moscova și mergea la Ierusalim, s-a oprit la Târgoviște unde l-a găsit pe mitropolitul Meletie.

Pocitan Bârlădeanu, Veniamin, arhiereul dr., „Istoria Mitropoliei Proilaviei”, în: *BORom XLIX* (1931), 10, p. 577-587. (A se vedea articolul din revista *BORom XLIX* (1931), nr. 9, p. 481-493).

Se continuă prezentarea mitropoliților Proilaviei.

2. Partenie – menționat la 1667, a fost patriarh al Constantinopolului, iar la 1671 a ajuns din nou patriarh ecumenic.

3. Ioanichie – la 1716 a avut un litigiu cu episcopul Iorest al Hușilor pentru jurisdicția unor sate.

4. Calinic (1743-1748) – apare în hrisovul patriarhului Paisie al II-lea al Constantinopolului din iulie 1746. Calinic a demisionat și a trăit retras la Constantinopol.

5. Daniil (1748-1773) – a trecut la cele veșnice în luna aprilie a anului 1773. În timpul lui Daniil Mitropolia a avut reședința la Ismail (catedrala cu hramul Cuvioasa Parascheva). Daniil este ctitor al bisericii vechi din Căușani, unde la 1931 se afla portretul său și al mamei sale. El apare în numeroase acte, dintre care menționăm pe cel de la 10 octombrie 1768, prin care lui Daniil i s-a închinat Mănăstirea 40 de Sfinți din Iași, ca să fie metoc al Mitropoliei Proilaviei și pe cel de la 16 septembrie 1768, prin care Lascarache Roset era obligat să dea 80 de lei din venitul moșiilor Malcoci și Todireni de pe Bâc, la Căușani, mitropolitului Daniil al Proilaviei, pentru Mănăstirea Precista.

6. Ioachim (1776-1780) – este menționat într-o inscripție grecească de pe un antimis.

7. Chiril (1780-1788) – sub el, stăpânirea Mitropoliei Proilaviei asupra bisericii 40 de Sfinți din Iași a încetat. Chiril a vizitat între anii 1780-1782, 1785-1787 Ucraina Hotinului. Chiril s-a retras la Dubăsari ca episcop al Hotinului și a murit la Mănăstirea Pecerska din Rusia.

8. Partenie (1801-1803) – a semnat actul sinodal al Patriarhiei din Constantinopol de la 1801. La 1803 Partenie a plecat la Constantinopol.

9. Calinic II (1812-1821) – apare în numeroase însemnări de pe cărți bisericești ce aparțin bisericii Sfântul Spiridon din Brăila, cea mai însemnată fiind pe „Mineiul” lunii ianuarie. Calinic s-a mutat la Dimotichia (în Grecia) și a făcut schimb de scaun cu mitropolitul de acolo.

10. Antim (1821-1828) – a fost mitropolit al Dimotichiei și a făcut schimb de scaun cu mitropolitul Calinic al Proilaviei.

Pocitan Bârlădeanu, Veniamin, arhiereul dr., „Istoria Mitropoliei Proilaviei”, în: *BORom XLIX* (1931), 11, p. 697-702. (A se vedea articolul din revista *BORom XLIX* (1931), nr. 10, p. 577-587).

În continuare arhiereul Veniamin Pocitan prezintă o serie de concluzii referitoare la istoria Mitropoliei Proilaviei.

-Mitropolia Proilaviei a atârnat dintru început de Patriarhia Constantinopolului, dar fiind pe pământ românesc, a fost socotită ca Mitropolie românească (gramata mitropolitului Moldovei Gavriil de la 10 ianuarie 1771);

-mitropoliții Proilaviei au fost greci, însă personalul cârmuitor al acestei mitropolii era recrutat dintre clericii români;

-creștinii din această Mitropolie erau români, iar limba întrebuințată în biserică era româna;

-Mitropolitul Moldovei și episcopul Hușilor se amestecau adesea în treburile acestei eparhii;

-voievozii și boierii Moldovei se îngrijeau de bisericile din această eparhie etc..

În finalul articolului este prezentată o bibliografie despre Mitropoliei Proilaviei.

Iorga, N., „Oblăduirea la Dunăre și la Nistru a episcopului de Proilav în veacul al XVII-lea, după un nou document”, în: *BORom* LVI (1938), 7-8, p. 327-328.

Articolul redă parțial conținutul unei pastorale trimisă din partea unui delegat al mitropolitului de Proilav, în jurul anilor 1670-1690, prin care acesta atenționează asupra pătrunderii „eretice” a „înfăptuirilor catolicilor”.

III. 3. STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE ISTORIA MITROPOLIEI MOLDOVEI

Enăceanu, Ghenadie, arhimandrit, „Începutul averilor mănăstirești zise închinat după Preafericitul Dositei Patriarhul Ierusalimului”, în: *BORom* IV (1877-1878), 10, p. 596-600.

Este prezentat modul în care cele două mănăstiri de la Sfântul Mormânt – Mănăstirea Sava și Mănăstirea Arhanghelului s-au umplut de datorii. Domnitorul Moldovei Vasile Lupu vine în ajutorul acestor mănăstiri, le răscumpără și le restabilește la rugămintea lui Teofan, patriarhul Ierusalimului. Din articol mai reiese că Teofan a primit de la Radu Vodă Mănăstirea Galata și Mănăstirea Sfântul Gheorghe din București. Din articol mai reiese și faptul că Sfântul Mormânt avea în Iași patru mănăstiri: Galata, Barnovski, Sf. Sava și Nicoriță. Egumenul de la Galata, o rudă de a patriarhului Teofan, a fost ales patriarh de Ierusalim.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Descrierea călătoriei la Constantinopol și Ierusalim a ieromonahilor Silvestru și Nicodim din mănăstirea Sfântul Nicolae supranumită Râlovsca, anul 1722”, în: *BORom* VII (1882-1883), 12, p. 781-784. Cu text în slavonă.

Articolul este preluat din Jurnalul Academiei din Kiev. Ghenadie Enăceanu redă în original și în traducere românească partea din manuscris care prezintă descrierea călătoriei celor doi de la orașul Nemirov la Marea Neagră. Ei au trecut prim mai multe orașe ale Moldovei, printre care și orașul Iași, despre care aflăm că are șapte mănăstiri și anume: mănăstirile Golia, Trei Ierarhi – ambele închinat la Sfântul Munte, Mănăstirea Barnovski – închinată la Ierusalim, Mănăstirea Macedoniei a Sfântului Ioan Gură de Aur, Mănăstirea Sfântului Sava cel Sfințit, Mănăstirea Galata.

***, „Scrisoarea lui M. Sturdza către Î.P.S. mitropolit al Moldovei și Sucevei Iosif” în: *BORom* VIII (1884-1885), 7, p. 543-544.

Din scrisoare aflăm despre punerea sub jurisdicția Mitropoliei Moldovei, a capelei ctitorite în Baden-Baden de Mihail Sturdza.

***, „Bibliografie. Istoria Mitropoliei Moldoviei și a Sucevei și a Catedralei Mitropolitane din Iași, de Constantin Erbiceanu, Profesor la Facultatea de Teologie a Universității din București. Critică făcută în rusește de D. Auxențiu, C. Stadnitzki prof”, în: *Amvonul* I (1891), 2, p. 8.

Articolul amintește că sub titlul precizat a apărut o lucrare ce aparține profesorului Facultății de Teologie de la Universitatea din București, Constantin Erbiceanu, dedicată Majestății Sale, Carol I, regele României. Se remarcă faptul că, din respect pentru țară și din admirație față de rege, profesorul Constantin Erbiceanu a publicat volumul alcătuit dintr-o introducere și o colecție de acte și documente referitoare la istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei.

Analizându-se structura introducerii, se constată că o primă parte face referire la existența creștinismului în Peninsula Balcanică încă din secolul I, respectiv despre introducerea lui în teritoriul vechii Dacii romanizate de Traian. În partea a doua se află istorisirile despre viața sfinților și a martirilor Daciei în timpul împăraților Traian și Aurelian. Partea a treia consemnează activitatea marcantă a ierarhilor celor două Dacii, participarea acestora la Sinoadele ecumenice, apărarea Ortodoxiei de erezii, lupta cu pretențiile papale pentru păstrarea independenței religioase. În privința articolelor, numărul lor este de 600, majoritatea fiind în limba română, o parte în rusă sau greacă, extrase din arhivele Mitropoliei din Iași, a Academiei Române sau a altor instituții, documente ce conțin informații începând cu anul 1614.

N., N., pr. „Mitropolia Moldovei”, în: *Vocea Bisericii* I (1894), 5, p. 2-3.

Articolul debutează cu informația despre hirotonirea a doi episcopi pentru Moldova: Iosif și Meletie. Între anii 1391-1393, patriarhul Constantinopolului trimite pe Ieremia ca mitropolit al Moldovei, însă acesta nu este acceptat de popor și nici de cei doi episcopi menționați mai sus. Patriarhul, văzând acestea, îl numește în 1394 ca mitropolit la Târnovo. În 1401 era pe tronul Moldovei Alexandru cel Bun care a trimis la Constantinopol un act în care cei doi episcopi au fost menționați. Cei doi nu erau sârbi ci erau români, unul chiar fiind rudă cu domnul. Patriarhul de Constantinopol îl dezleagă pe Iosif de excomunicare și îl întărește nu numai ca episcop, ci și ca mitropolit al Moldovei, căci Meletie murise. Astfel se înființează, canonic, Mitropolia Moldovei.

Mitropolia Moldovei a primit de la început un fel de autocefalie, astfel încât toți mitropoliții se alegeau fără consimțământul patriarhului, așadar noul mitropolit trebuia doar să ia Sf. Mir de la Patriarhia ecumenică și să pomenească numele patriarhului în Sf. Liturghie. La sfârșitul secolului al XVI-lea, mitropoliții erau numiți arhiepiscopi și mitropoliți ai Moldovei și exarhi ai plaiurilor. Reședința mitropoliților Moldovei a fost la Suceava până la anul 1564, apoi a fost mutată, odată cu mutarea reședinței țării, la Iași. Documentele spun că în perioada 1564-1677 reședința mitropolitană a fost la Biserica Albă din Iași. În 1682 soția lui Ion Duca a zidit în locul Bisericii Albe o Catedrală mitropolitană. În 1833 mitropolitul Veniamin Costache a

desființat-o, zidind în locul ei o nouă catedrală, căreia, din 1880 i s-a început restaurarea, fiind sfințită pe 23 aprilie 1887. D.D. Iosif Naniescu, în timpul restaurărilor, a avut grijă să devină un monument demn de reședința mitropolitană. Articolul conține o fotografie.

Stănescu, B., „Din istoria Bisericii române”, în: *Școala și Biserica IV* (1901), 11, p. 167-170.

În Moldova scaunul mitropolitan îl ocupă în 1792 Iacob al II-lea Stamate, care are o activitate destul de însemnată, înființând școli, reînnoind Palatul mitropolitan și tipografia unde a tipărit un număr mare de cărți bisericești, iar, spre sfârșitul vieții, descrie amănunțit învățământul din Moldova și trimite lucrarea domnului Alexandru Moruzi, propunând și o reformă a acestor instituții. Moare în 1803.

Succesorul său a fost episcopul de Roman, Veniamin Costache, ce a păstrorit Biserica Moldovei între anii 1803-1842. Acesta s-a născut în 1768, în satul Roșești, din județul Fălciu. Tatăl lui se numea Grigore, poreclit Negel, iar mama Maria Canta. La 1 ianuarie copilul a fost botezat cu numele Vasile. Din cauza contextului istoric, primii ani ai copilăriei i-a petrecut alături de părinți, în mănăstirile Putna și Secu, apoi familia s-a stabilit la Iași. A învățat limba greacă, apoi a studiat la Academia Vasiliană de la Trei Ierarhi, dar aici, nemulțumit fiind de sistem, fuge, trecând timp de jumătate de an, prin diferite peripeții. Vasile dorea cu orice preț să meargă la Mănăstirea Neamț, însă a fost trimis de familie la Huși, unde era episcop Iacob al II-lea Stamate, discipol al școlii din Neamț. Aici este apreciat și va îmbrăca haina monahală, iar în 1784 a fost făcut diacon. În 1788, cu ocazia detronării lui Alexandru Mavrocordat, Vasile, numit Veniamin la călugărie, a mers la Iași, unde a fost oprit ca arhidiacon la Mitropolie de mitropolitul Leon. A fost hirotonit mai târziu preot după care fu numit egumen la Sfântul Spiridon, de unde a fost avansat ca episcop de Huși. De la Huși, a trecut la Roman, unde a stat până la 1803, când a fost ales mitropolit, după moartea lui Iacob al II-lea.

După o erudită preocupare, atât cărturărească, cât și duhovnicească, din cauza situației istorice, Veniamin a fost forțat să-și dea demisia în 1808, fiindu-i oferit ca loc de retragere Mănăstirea Slatina. În 1812, el cere să meargă la Iași, unde a fost primit cu bucurie. Articolul conține informații despre activitatea mitropolitului Veniamin Costache la Iași. Ulterior, temându-se de venirea turcilor, fuge și el după domnul Mihail Suțu tot în Basarabia, unde se stabilește în Călcâuți și de unde știa totul ce se petrece în țară, comunicând prin scrisori cu boierii. După încetarea Eteriei, este înștiințat printr-o scrisoare de către Ioan Sandu Sturza, care fusese numit domn în Moldova, să vină în patrie.

Stănescu, B., „Din istoria Bisericii Române”, în: *Școala și Biserica* (1901), 12, p. 188-191.

(Articolul este o continuare a celui din *Școala și Biserica IV* (1901), 11, p. 167-170).

Scrisoarea este primită cu bucurie de Veniamin la 12 iulie 1822 și acesta adună pe toți „apostolii învățământului”, iar împreună cu Sandu Sturza îi dă afară din țară pe toți egumenii greci de la mănăstirile închinat. În 1826, la 8 august, domnul dă un

hrisov domnesc prin care anunță strângerea unor fonduri pentru construirea unei catedrale, care însă nu s-a putut ridica deoarece, în 1828, începe din nou războiul între ruși și turci. Țările Române au fost ocupate de ruși până la 1833. Veniamin a fost decorat cu ordinul Sf. Ana clasa I. La 18 ianuarie 1842, își depune demisia, apoi se îndreaptă spre Mănăstirea Slatina, care i se hărăzise pentru toată viața încă de la 1807. Moare ca „megaloschimic” (tuns în schima mare) la 12 decembrie 1846. În 1844 Meletie, episcopul de Roman, a fost ales mitropolit și moare patru ani mai târziu, fără a avea o contribuție deosebită ca păstor al unei eparhii. În 1851, a fost ales ca mitropolit Sofronie Miclescu.

Articolul continuă cu informații despre Episcopia de Huși. În 1800 ca titular se afla aici Gherasim, ce a fost ales episcop în 1796. El era fiu de preot, născut în Vicovul de Sus, călugărit la Mănăstirea Putna, apoi ajuns la Mănăstirea Slatina, de frica episcopului Rădăuțiului, Dositei Herescu. În 1803, mitropolitul Iacov moare și Veniamin de la Roman a fost ales mitropolit. Gherasim a fost ales pentru Roman, iar în locul său a fost ales Meletie, favoritul lui Alexandru Moruzi. La 1813 toate ținuturile de la Huși au fost încorporate unei eparhii rusești numită a Chișinăului și Hotinului. În 1826 moare episcopul Gherasim de la Roman, iar Meletie i-a luat locul. Sofronoie Miclescu a fost hirotonit episcop în locul lui Meletie. Divanul judecătoresc al „Cnejeii Moldovei” hotărăște supravegherea lui Meletie datorită unor plângeri ale târgoveților, care s-a dovedit a fi o intrigă a Paharnicului Gavril Miluș.

În 1849 Sofronie Miclescu termină reparațiile ce avea de făcut la episcopie. Tot de la Sofronie datează pomelnicul ctitorilor și a episcopilor, ce era făcut după modelul lui Iacov Putneanu. Acesta conține: „Ion, Filoteio, Efreco, Iosev, Nitrofan, Veniamin, Pavel, Gheorghe, Ghedeom, Sava, Doroteiu, Serafim, Ioan, Sofronie, Calist, Mitofan, Varlaam, Teofil, Ierotheiu, Inoceantie, Iacov, Veniamin, Gherasim, Meletie” și el, Sofronie. Meletie moare în timpul holeriei de la 1848, iar timp de doi ani Mitropolia a fost vacantă, deoarece moare și Veniamin Roset, episcopul de Roman. În final a fost ales ca mitropolit pe Sofronie Miclescu, episcop de Huși, iar în locul său a fost ales Meletie al II-lea Istrati.

Carp, Gheorghe, ec. stavrofor, „Copie după raportul anual al Revizorului ecleziastic din Eparhia Sfintei Mitropolii a Moldovei și Sucevei”, în: *BORom* XXVI (1902-1903), 11, p. 1312-1316.

În acest raport este prezentată situația parohiilor, a consistoriului bisericesc, a protoieriilor, a mănăstirilor și schiturilor din Eparhia Mitropoliei Moldovei și Sucevei. Aici existau 21 de mănăstiri și schituri, dintre care 16 de monahi și cinci de monahii. Două dintre aceste mănăstiri erau întreținute de „Casa Sfântul Spiridon” din Iași: Mănăstirea Războieni de monahii și Schitul Tărăța de monahi.

Dobrescu, Nicolae, dr., „Întemeierea Mitropoliilor și a celor dintâi mănăstiri din țară”, în: *BORom* XXIX (1905-1906), 7, p. 756-769.

În finalul articolului ni se amintește despre primele încercări de organizare politică și bisericească în Moldova. Mai exact în această parte aflăm amănunte: despre întemeierea Moldovei de către Bogdan și că în timpul lui Lațco, fiul lui

Bogdan, s-a intensificat propaganda catolică în Moldova și chiar s-a întemeiat un episcopat Catolic la Siret în 1370, episcop fiind numit Andrei de Cracovia.

Dobrescu, N., „Întemeierea Mitropoliilor și celor dintâi mănăstiri din țară”, în: *BORom XXIX* (1905-1906), 8., p. 939-944. (A se vedea articolul de mai sus în: *BORom XXIX* (1905-1906), 7, p. 756-769).

În actul prin care papa Urban al V-lea a ordonat episcopilor din Bohemia și Polonia să cerceteze dacă Lațco dorește să treacă la catolicism, ni se spune că Siretul făcea parte din dieceza Haliciului. Un act patriarhal din mai 1371 arată că, la acea dată, nu exista nicio episcopie ortodoxă în Moldova. După Lațco, în scaunul domniei Moldovei a urmat Jurg (George) Coriatovici (1374-1377). N. Dobrescu arată apoi că afirmația lui Grigorie Ureche, conform căreia Juga Vodă ar fi întemeiat Mitropolia Moldovei, punându-l mitropolit pe Teoctist, este total eronată. Nicolae Dobrescu scrie că pe scaunul Moldovei au fost doi domni cu numele Juga – Jurg Coriatovici (1374-1377) și un altul care a domnit înaintea lui Alexandru cel Bun.

Dobrescu, Nicolae, „Întemeierea Mitropoliilor și a celor dintâi mănăstiri din țară”, în: *BORom XXIX* (1905-1906), 9, p. 985-1000. (A se vedea articolul de mai sus în: *BORom XXIX* (1905-1906), 8, p. 939-944).

În continuare se amintește, pe baza textului de la Grigorie Ureche, despre întemeierea Mitropoliei Moldovei de către Juga în secolul al XIV-lea. Nicolae Dobrescu arată că este de acord cu întemeierea Mitropoliei Moldovei la 1374, aducând următoarele argumente: așteptările de la Jurg (Juga) erau foarte mari; spiritul acelor vremuri era ca, după întemeierea unui stat să fie așezată în acea țară o căpetenie bisericească.

Într-o consemnare de la sfârșitul secolului al XIV-lea a tronurilor mitropolitane dependente de Patriarhia de Constantinopol, apare mitropolitul Mavrovlahiei, de unde rezultă că Mitropolia Moldovei era întemeiată înainte de anii 1380-1390. „Acta Patriarhatus Constantinopolitani” arată că, în 1393, la Sinodul din Constantinopol a participat și mitropolitul Moldovei. În textul de la Grigorie Ureche este menționat mitropolitul Teoctist, fapt cu care Nicolae Dobrescu nu este de acord. După N. Dobrescu numele mitropolitului din timpul domnului Juga nu este cunoscut.

După ce se înfățișează situația Patriarhiei de Ohrida, se arată că așezarea acestui mitropolit al Moldovei din timpul lui Juga, nu s-a făcut cu binecuvântarea acesteia. Tot N. Dobrescu scrie că patriarhul de Constantinopol nu a dat binecuvântarea pentru întronizarea mitropolitului pus de Juga, aducând următoarele argumente: teritoriul moldovenesc de la nord făcea parte din dieceza Haliciului, iar în 1371 patriarhul Constantinopolului a consimțit ridicarea episcopului Antonie al Haliciului la rangul de mitropolit. Cel care a dat binecuvântarea pentru mitropolitul pus de Juga a fost patriarhul de Târnovo și autorul articolului aduce în sprijinul acestei afirmații următoarele argumente: un fapt asemănător s-a petrecut și în Biserica rusă, Juga a întins hotarele Moldovei spre răsărit.

În partea a doua a articolului se menționează despre conflictul cu Patriarhia de Constantinopol. Mitropolia Moldovei s-a înființat fără consimțământul Patriarhiei din

Constantinopol. La 1387 acest scaun a devenit vacant, iar noul mitropolit a fost numit fără aprobarea Constantinopolului. Într-o notă de subsol N. Dobrescu combate părerea, conform căreia Patriarhia s-ar fi amestecat în afacerile Bisericii moldovene cu ocazia venirii pe aceste plaiuri a lui Tagara, care ar fi hirotonit un episcop nou pentru Moldova. Revenind la articol – domnul Petru Mușat l-a pus ca mitropolit al Moldovei pe Iosif, care a fost hirotonit mai înainte ca episcop de Antonie al Haliciului. Referitor la anul în care a fost hirotonit Iosif, Ion A. Grigoriu scrie că ar fi 1373, opinie combătută de N. Dobrescu, deoarece cei din familia Mușat s-au urcat pe tronul Moldovei după anul 1378, deci Iosif a fost hirotonit în perioada 1378-1387. În Moldova, în acea vreme, îl mai găsim ca episcop și pe Meletie, hirotonit probabil tot de Antonie al Haliciului, iar reședința sa se presupune că ar fi fost Suceava.

În 1391 patriarhul Constantinopolului a trimis un delegat al său, pe Teodosie, în Moldova. Acesta a încercat să împace cele două Biserici, dar încercarea sa a fost un eșec, datorită pretențiilor exagerate ale Patriarhiei de Constantinopol. Drept urmare, Constantinopolului l-a numit atunci ca mitropolit al Moldovei pe grecul Ieremia.

Dobrescu, N., „Întemeierea Mitropoliilor și a celor dintâi mănăstiri din țară”, în: *BORom XXIX* (1905-1906), 10, p. 1110-1125. (A se vedea articolul în: *BORom XXIX* (1905-1906), 9, p. 985-1000).

Ieremia, mitropolitul numit de la Constantinopol, a venit în Moldova și a încercat să ocupe scaunul Mitropoliei Moldovei cu forța, dar a fost alungat. Drept răspuns, în 1392, a fost aruncată anatema asupra întregii Moldove. La 1394 Ieremia a fost numit de patriarhul Constantinopolului, mitropolit de Târnovo. N. Dobrescu amintește despre patru acte din 1395. În acel an domnul Moldovei, Ștefan, l-a trimis la Constantinopol pe protopopul Petru, pentru a mijloci o împăcare cu Patriarhia, dar patriarhul, pentru a încheia conflictul, a cerut: ca Petru să conducă provizoriu Biserica Moldovei; să fie alungați cei doi ierarhi „falși” din Moldova – Iosif și Meletie; să fie acceptat Ieremia. Toate acestea sunt atestate de un document din acel an. Al doilea document din 1395 este scrisoarea patriarhului Constantinopolului către domnul Moldovei, Ștefan, prin care îi spune acestuia că cererea sa referitoare la cei doi episcopi nu poate fi îndeplinită, îi impune condiția pentru ca anatema să fie ridicată, ca cei doi episcopi să fie alungați și îl anunță că administrarea Bisericii Moldovei a fost încredințată provizoriu protopopului Petru.

Al treilea act din 1395 este scrisoarea adresată de patriarhul Constantinopolului celor doi episcopi moldoveni, Iosif și Meletie. Scrisoarea amintită conține: o serie de epitete adresate celor doi episcopi din Moldova, faptul că Biserica Moldovei va fi condusă provizoriu de protopopul Petru și invitația către cei doi de a veni să-și ceară iertare.

Cel de-al patrulea document din 1395 este scrisoarea patriarhului către clerul și boierii Moldovei, prin care le cere ca cei doi episcopi să fie alungați și că protopopul Petru va administra Biserica Moldovei. Toate aceste scrisori nu au avut niciun efect.

În partea a doua a articolului se menționează despre aplanarea conflictului dintre cele două Biserici. La 23 aprilie 1400, s-a urcat pe tronul Moldovei Alexandru cel Bun. În timpul domniei sale s-a consolidat statul moldovean și s-a rezolvat criza

bisericească. O scrisoare a patriarhului Constantinopolului din 1401, arată în ce stadiu se afla atunci conflictul dintre Biserica Moldovei și cea din Constantinopol.

Alexandru cel Bun, în 1401, a trimis la Patriarhie o delegație formată din boieri și clerici cu scrisori de la el către patriarh pentru a se aplană conflictul dintre cele două Biserici și pentru ca episcopul Iosif să fie recunoscut ca șef al Bisericii din Moldova. Prin actul Patriarhiei din 26 iulie 1401, se pune oficial capăt conflictului și era recunoscut ca mitropolit al Moldovei, Iosif. N. Dobrescu prezintă importanța și urmările acestui document.

Dobrescu, Nicolae, „Întemeierea Mitropoliilor și a celor dintâi mănăstiri din țară”, în: *BORom XXIX* (1905-1906), 11, p. 1210-1211. (A se vedea articolul din: *BORom XXIX* (1905-1906) 10, p. 1110-1125).

În prima parte a articolului se menționează despre stabilirea scaunului mitropolitan la Suceava, ca fiind una dintre urmările aplanării conflictului cu Patriarhia ecumenică. Până în timpul recunoașterii sale de către Patriarhia din Constantinopol, Iosif și-a avut reședința la Cetatea Albă.

În Suceava, prima reședință mitropolitană a fost biserica Mirăuților, despre care o tradiție spune că ar fi fost întemeiată de Dragoș Vodă, iar alta că ar fi fost întemeiată de Iuga Vodă. Biserica Mirăuților a fost reședință mitropolitană până în primele decenii ale secolului al XVI-lea, când aceasta a fost mutată în biserica Sfântul Gheorghe. În 1402 au fost aduse în Suceava moaștele Sfântului Ioan cel Nou. N. Dobrescu, prezintă viața acestui sfânt pe scurt și reproduce cuvintele lui Grigorie Ureche referitoare la aducerea moaștelor la Suceava.

În a doua parte a articolului se amintește despre mănăstirile din Moldova.

Mănăstirea Neamț – după tradiția consemnată de Melchisedec Ștefănescu, a fost întemeiată de către trei părinți asceți: Pimen, Sofronie și Silvan, veniți din părțile de peste Dunăre. Documentul din 7 ianuarie 1407 arată că Petru Mușat a dăruit mănăstirii mai multe moșii, el fiind, după cum scrie N. Dobrescu posibilul fondator al mănăstirii. Domnitorul Ștefan cel Mare nu a pus pentru el (Petru Mușat) o piatră de mormânt la Rădăuți, fiindcă e posibil ca domnul Petru să fi fost îngropat la Mănăstirea Neamț.

Mănăstirea Bistrița – un document din biblioteca Mănăstirii Neamț arată că ea exista în ultimele decenii ale secolului al XIV-lea. Un act din 1395 al Patriarhiei Constantinopolului arată că în Moldova existau două mănăstiri: una a Sfintei Fecioare și alta a Sfântului Dumitru.

Biserica Mirăuți – în 1401 Mitropolia Sucevei și-a luat ca reședință această biserică. Mai exista și Mănăstirea Bogdana.

În finalul articolului ni se amintește despre bisericile și preoții din Moldova – cea mai veche biserică de zid din Moldova fiind biserica de la Rădăuți, ctitorită de domnul Bogdan. O alta era biserica Sfânta Treime din Siret, despre care tradiția spune că ar fi fost construită de domnul numit Sas. O altă biserică era cea făcută de Roman, fratele lui Petru Vodă.

În 1395 găsim prima mențiune ce se face despre existența protopopiatului la români, protopop fiind Petru.

Ludovic, Cosma, „Memorii și date privitoare la Biserica Moldovei în secolul trecut”, în: *Cuvântul adevărului* V (1907), 23, p. 181-184.

În 1855 a fost tipărită o lucrare în patru volume, la Moscova, cu titlul: „Istorie despre călătoria și voiajul prin Rusia, Moldova, Turcia și locurile sfinte”, de ieromonahul Partenie. Autorul articolului consideră că aceasta conține date interesante cu privire la istoria noastră bisericească, ea fiind prezentată în conținutul articolului.

Ludovic, Cosma, „Memorii și date privitoare la Biserica Moldovii în secolul trecut”, în: *Cuvântul Adevărului* V (1907), 24, p. 188-191.

Se continuă informația din „Memorii și date privitoare la Biserica Moldovei în secolul trecut”, în: *Cuvântul adevărului* V (1907), 23, p. 181-184.

Demetrescu, Drag, „O serbare bisericească”, în: *BORom* XXXI (1907-1908), 7, p. 834-842.

La 10 octombrie 1907 a avut loc în Mitropolia din Iași sfințirea paraclisului din Palatul mitropolitan, paraclis ce are ca hram Duminica Tuturor Sfinților. Sfințirea a fost făcută de mitropolitul Moldovei Partenie, care i-a avut alături pe Atanasie, episcopul Râmnicului și pe Ghenadie Băcăoanu, episcop vicar al Mitropoliei Moldovei. Tot în aceeași zi, mitropolitul Moldovei, Partenie, a împlinit vârsta de 60 de ani. Drag. Demetrescu arată că, prin această sfințire, s-a completat opera de restaurare făcută Î.P.S. Partenie.

În articol este prezentată desfășurarea acestei serbări și sunt reproduse: actul comemorativ depus în Sfânta Masă din care aflăm că noul Palat mitropolitan a fost inaugurat la 8 februarie 1905; darea de seamă asupra picturii acestui paraclis făcută de pictorul Popovici.

Ghiga, T. Teodor, „Critică bibliografică asupra scrierii «Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei» de eruditul profesor basarabean Stadnițky”, în: *BORom* XXXIII (1909-1910), 7, p. 775-790. Recenzie.

Articolul cuprinde recenzia domnului Stadnițky la lucrarea „Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei” de C. Erbiceanu apărută în 1888. La început ni se înfățișează conținutul acestei lucrări, după care ni se amintește despre introducerea creștinismului la români. În continuare, în recenzie, sunt enumerați mitropoliții și episcopii daco-români care au avut relații cu biserica ecumenică sau cu cea rusă.

1. Terențiu – mitropolit al Tomisului care a asistat la Sinodul II ecumenic.
2. Timotei – mitropolit al Tomisului care a participat la Sinodul III ecumenic.
3. Alexandru – mitropolit al Tomisului care a participat la Sinodul IV ecumenic.
4. Emanuel – mitropolit de Tomis care a fost capturat de Crum împăratul româno-bulgar și pentru răspândirea Evangheliei a fost martirizat de Critagon succesorul lui Crum, la Adrianopole în anul 812.
5. Gheorghe - mitropolitul Tomisului – care a fost persecutat de Leon Armeanul.
6. Uraschi – mitropolitul Valahiei, a asistat la Sinodul VII ecumenic.
7. Iosif, mitropolitul Moldovei este cel care a întâmpinat moaștele Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava în timpul lui Alexandru cel Bun. El a dăruit Mănăstirii

Neamț icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, o copie după această icoană se afla (la 1888) în Mănăstirea Noul Neamț din Basarabia.

8. Grigorie Țamblac – a asistat la Conciliul de la Constanța.

9. Petru Movilă.

10. Gheorghe Movilă, mitropolit al Moldovei (1581, 1584, 1592).

11. Anastasie Crimca (1609-1617) a înființat Mănăstirea Dragomirna.

12. Varlaam a fost mitropolit în timpul domnului Vasile Lupu, în vremea sa s-a ținut Sinodul de la Iași din 1642, unde a fost aprobată „Mărturisirea Ortodoxă” a lui Petru Movilă și tot în timpul păstoririi sale au fost aduse moaștele Cuvioasei Parascheva la Iași.

13. Ghedeon - mitropolitul Moldovei l-a judecat pe Nikon patriarhul Moscovei, împreună cu Paisie patriarhul Alexandriei, sub împăratul Alexie Mihailovici, tatăl lui Petru cel Mare.

14. Dositei, mitropolitul Moldovei, a fost luat ostatec de poloni și a luat cu el moaștele Sfântului Ioan cel Nou. După ce a fost eliberat, a plecat la Moscova, unde a fost numit de Petru cel Mare episcop de Azov. A trecut la cele veșnice în 1713.

15. Sava II - a înființat în 1695 biserica catedrală din Iași „Stratenia” cu ajutorul Anastasiei soția domnului Duca. Tot sub Sava II, Mănăstirea Cypriana (Căpriana) din Basarabia a fost supusă (închinată) Mănăstirii Zografu, în 1691.

16. Ghedeon - mitropolitul Moldovei, în 1711 el l-a întâmpinat pe țarul Petru cel Mare, când acesta a fost în Iași, cu ocazia încheierii tratatului cu Dimitrie Cantemir. Ghedeon a fost persecutat în 1714 de generalul polon Kiofsky.

17. Antim - mitropolitul Ungrovlahiei – a fost înecat în Dunăre din ordinul domnului Nicolae Mavrocordat.

18. Pahomie Spacovsky – român, a fost arhimandrit al Mănăstirii Bisericani, iar de la 1714-1723 a fost mitropolit de Voronej. Pahomie a dus din Moldova degetul Sfântului Arhidiacon Ștefan.

19. Arseniu Berlo – valah, a fost arhimandrit și stareț al Mănăstirii Chievo-Mejigorie, a fost episcop de Moghilev, a fost episcop de Pereiaslov Poltava.

20. Antoniu Cernovsky – a fost mitropolit al Moldovei, la 1740 a plecat în Rusia, unde a fost mitropolit la Cernigov de la 20 mai 1740 până în septembrie 1742, iar după aceea la Belgorod-Kursk de la 16 septembrie 1742 până la 1 ianuarie 1743.

21. Grigorie - mitropolitul Ungrovlahiei – a fost viețuitor în Mănăstirea Neamț, la 1768 a călătorit la țarina Ecaterina a II-a împreună cu Nicolae Brâncoveanu și cu Mihail Cantacuzino. În timpul său au fost aduse în țară moaștele Sfântului Dimitrie Basarabov și el a primit titlul de „Locțiitor al Cezareei Capadociei”.

22. Ambrosie Serebrenicov – mitropolit al Moldovei a fost arhiepiscop de Poltava. În 1790 el l-a ridicat pe starețul Mănăstirii Neamț Paisie Velicovsky (fiul protoiereului de Poltava) la rangul de arhimandrit.

23. Iov Potemkin – a fost arhimandrit al Mănăstirii Adormirea (Gorodișteni) de la 1793 la 1796 a fost arhiepiscop de Minsk.

24. Gavriil Bănulescu – mitropolit al Moldovei, exarh al Basarabiei și Țării Românești, a fost și mitropolit de Kiev, de la 1813 la 1821 a fost mitropolit și exarh

de Chișinău și Hotin. În 1813 el a înființat în Chișinău Seminarul și tipografia pe lângă casa arhierescă. A fost înmormântat la Mănăstirea Căpriană.

25. Veniamin Costache – a fost mitropolit al Moldovei de la 1803 la 1846, la 1821 a stat în satul Colincăuți din Basarabia datorită Eteriei. Veniamin l-a trimis în Rusia la studii pe Vasile I Scriban. Tot în timpul păstoririi sale a fost trimis la Petersburg pentru tipărirea „Bibliei” în limba română arhimandritul Varlaam Cuza. Veniamin Costache a înființat Seminarul de la Socola, din Iași, în 1803.

26. Neofit I, mitropolitul Țării Românești – în 1845 a trimis în Rusia șapte tineri la studii. Dintre cei șapte, doar unul mai trăia la 1888. Acesta se numea Ghelasie Ionescu și era arhimandrit de scaun la Buzău.

27. Sofronie Miclescu, mitropolitul Moldovei (1851-1861), a contribuit la înființarea Mănăstirii Noul Neamț din Basarabia. În finalul recenziei găsim câteva cuvinte despre cei care au studiat în Rusia. Dintre cei

18 care au studiat la Universitatea din Sankt Petersburg, patru au ajuns episcopi – Melchisedec al Romanului, Ghenadie al Râmnicului, Silvestru al Hușilor și Filaret Scriban.

Dobrescu, N., „Din istoria bisericii române. Secolul al XV-lea. Biserica și cultivarea artelor. Mitropolia Moldovei”, în: *BORom XXXIV* (1910-1911), 1, p. 37-47. (A se vedea articolul din *BORom XXXIII* (1909-1910), 12, p. 1355-1369).

Biserica și cultivarea artelor. Biserica este instituția care a cultivat artele: pictura, sculptura, muzica, arhitectura. Stilul arhitectonic bizantin își atinge apogeul în Țara Românească în cadrul celor două biserici de la începutul secolului al XVI-lea, biserica Mănăstirii Dealu și Curtea de Argeș.

Mitropolia Moldovei.

Între Patriarhia Constantinopolului și Moldova a avut loc un conflict care a durat 10 ani - de la 1391-1392, până în vremea lui Alexandru cel Bun. Imediat după ce s-a urcat pe tronul Moldovei, acesta a încercat să aplaneze conflictul cu Patriarhia, trimițând în acest scop o delegație care a obținut de la patriarhul Constantinopolului împăcarea cu condiția ca, înainte de stabilirea păcii, doi împuterniciți ai Patriarhiei să cerceteze evenimentele la fața locului. Astfel au fost trimiși de către Patriarhie în Moldova ieromonahii Grigorie și Manuel, care s-au încredințat de faptul că Iosif a fost sfințit episcop de Cetatea Albă de Antonie al Haliciului. Patriarhul l-a recunoscut pe Iosif ca mitropolit al Moldovei, iar Biserica Moldovei a recunoscut supremația Patriarhiei Constantinopolului. Reședința mitropolitului Iosif al Moldovei a fost biserica Mirăuților din Suceava. Dintr-o notă de subsol aflăm că, după tradiție, biserica Mirăuților a fost ridicată: în secolul al XIV-lea de Dragoș Vodă; după alții ea ar fi fost ridicată de Petru Mușat; după o a treia tradiție ar fi fost ctitorită de Iuga Vodă în 1399.

În 1402 au fost aduse la Suceava moaștele Sfântului Ioan cel Nou. Într-o notă de subsol este prezentată pe scurt viața acestui sfânt.

Dobrescu, N., „Din istoria bisericii române. Secolul al XV-lea”, în: *BORom XXXIV* (1910-1911), 2, p. 144-156. (A se vedea articolul din *BORom XXXIV* (1910-1911), 1, p. 37-47).

Cu ocazia aducerii moaștelor Sfântului Ioan cel Nou la Suceava, domnul Alexandru cel Bun a făcut mai multe danii Mitropoliei Moldovei, fapt confirmat de mai multe documente. În 1403 exista în Moldova o singură eparhie. Un document din 1407 de la mitropolitul Iosif arată că acesta „se interesa” de situația mănăstirilor Neamț și Bistrița. Pentru ultima dată mitropolitul Iosif este amintit într-un document de la 16 septembrie 1408. N. Dobrescu presupune că Iosif a trecut la cele veșnice în 1415. În anul următor, un mitropolit al Moldovei se afla la Constantinopol pentru a obține recunoașterea patriarhului. Acesta nu a vrut să-l recunoască, astfel încât acesta a rămas acolo până în 1418, când, în cele din urmă, este întărit de patriarh în funcția de mitropolit al Moldovei. Conform unei notițe, autorul articolului admite că numele mitropolitului care a întâmpinat dificultăți la recunoașterea de către patriarhul Constantinopolului, era Macarie. Faptul este atestat de o notiță dintr-un cronograf bizantin.

Dintr-o notă de subsol aflăm că, în 1418, la Conciliul de la Constanța, a participat și Grigorie Țamblac ca delegat al bisericii Moldovei. Acesta s-a născut la Târnovo din părinți bulgari, a fost discipol al patriarhului Eftimie și este posibil ca el să fi fost acel Grigorie care era trimis în 1401 de către Patriarhia din Constantinopol în Moldova spre a cerceta situația bisericească de acolo. În 1415 Grigorie a ajuns mitropolit al Kievului, a participat la Conciliul de la Constanța și a trecut la cele veșnice în 1420. N. Dobrescu scrie că e este posibil ca Grigorie să fi mai trăit retras la o mănăstire din Moldova și după anul 1420, dar, în mod cert, el nu a fost mitropolit al Moldovei.

Dobrescu, N., „Din istoria bisericii române. Secolul al XV-lea. Episcopiile Moldovenesti”, în: *BORom XXXIV* (1910-1911), 5, p. 540-574. (A se vedea articolul din *BORom XXXIV* (1910-1911), 2, p. 144-156).

În două scrisori din 1426 ale papei Eugeniu IV este amintit mitropolitul Moldovei, Grigorie. N. Dobrescu scrie că acest Grigorie a fost hirotonit la Roma ca mitropolit al catolicilor din Moldova.

Mitropolitul ortodox al Moldovei, Macarie, a trecut la cele veșnice înainte de anul 1436. La 1436-1437 ajunge ca mitropolit al Moldovei, Damian. Acesta a participat la Sinodul de la Ferrara-Florența din 1438-1439 și se arată rolul pe care l-a jucat la sinodul amintit. Actele Sinodului din Constantinopol din 1450 spun că Damian încă mai cârmuia la acea dată Mitropolia Moldovei. În 1451 Damian a trecut la cele veșnice sau a părăsit scaunul Mitropoliei Moldovei, iar la 1452 ajunge ca mitropolit al Moldovei Teoctist I.

După pomelnicul Mitropoliei Moldovei acesta era de origine slavă – fapt infirmat de N. Dobrescu, care spune că Teoctist a fost hirotonit de patriarhul Ohridei, Nicodim. Așadar, după N. Dobrescu, Teoctist era moldovean și e posibil să fi provenit din Mănăstirea Neamț sau chiar să fi fost egumen al acesteia. Teoctist este atestat în două documente din 1455, dar, conform unei versiuni a cronicii lui Ureche, în care se spune că Teoctist a păstorit 25 de ani, rezultă că el ar fi urcat în scaunul Mitropoliei Moldovei în 1452. Teoctist apare în mai multe documente din perioada 1455-1475. Ștefan cel Mare a făcut numeroase danii către Mitropolia Moldovei. La

îndemnului mitropolitului Teoctist, Ștefan cel Mare a ridicat Mănăstirea Putna, căreia îi face numeroase donații. Mitropolitul Teoctist a trecut la cele veșnice la 18 noiembrie 1477 și a fost îngropat în noua ctitorie. La îndemnului mitropolitului Teoctist un călugăr necunoscut a început să scrie în slavonă, în Mănăstirea Putna, „Cronica Țării Moldovei”.

Teoctist a fost urmat în scaun de mitropolitul Gheorghe. Acesta era călugăr din Mănăstirea Neamț. Gheorghe apare ca mitropolit într-un document din 15 martie 1490. Mai apare menționat și în tratatul de pace încheiat între Ștefan cel Mare și regele Poloniei Albert din 1499. Cronica sârbo-moldovenească scrie că mitropolitul Gheorghe a trecut la cele veșnice în 1511. Cu cheltuiala mitropolitului Gheorghe s-a scris „Pravila Sfinților Apostoli” și tot el este cel care a schimbat titulatura mitropolitului zicându-și „Mitropolit de Suceava și al Țării Moldovei”. N. Dobrescu scrie că într-un document de la domnul Ștefan cel Mare din 1491, apare ca mitropolit al Moldovei Teoctist II, fostul egumen al Mănăstirii Pobrata (Probota), atestat în această calitate în 1471, fost discipol al mitropolitului Teoctist I. Teoctist II apare ca mitropolit al Moldovei și într-un document din 14 noiembrie 1497, cu ocazia sfințirii bisericii Mănăstirii Neamț. N. Dobrescu arată că Teoctist II a fost în această perioadă mitropolit al Moldovei provizoriu.

Episcopiile moldovenești.

Episcopia Romanului.

Orașul Roman a fost înființat de domnul Roman Vodă (1393-1394) și tot de el a fost ctitorită biserica cu hramul Sfânta Parascheva de aici. Aici a fost îngropată doamna Anastasia, soția sa. Alexandru cel Bun a dăruit acestei biserici două sate în 1408. N. Dobrescu menționează că aici nu era episcopie la data amintită (1408). Un document de confirmare din 1488 de la Ștefan cel Mare arată că dania făcută în 1408 de Alexandru cel Bun era a scaunului vlădicesc din Roman, de unde se poate trage concluzia că întâiul ctitor al Episcopiei Romanului este Alexandru cel Bun. Primul episcop titular atestat documentar este Calist care apare într-un act din 30 septembrie 1445, când domnul Ștefan îi dăruiește acestuia un rob tătar. Dintr-o notă de subsol aflăm că într-un hrisov al Mănăstirii Bogdănești este posibil ca cel dintâi episcop al Romanului din vremea lui Alexandru cel Bun să fi fost menționat Macarie. Episcopul Tarasie al Romanului este atestat de un document din 12 septembrie 1463 și în documentul din 3 septembrie 1469, dat cu ocazia sfințirii Mănăstirii Putna. Ultima sa menționare este la 7 mai 1473. Tarasie a fost urmat în scaun de „Vasilie” (Vasile). Acesta este întâlnit pentru prima dată în documente la 20 aprilie 1488, când domnul Ștefan cel Mare confirmă bisericii „Mitropoliei din Roman” dania lui Alexandru cel Bun. Vasile apare și în tratatul de pace din 12 iulie 1499 încheiat între Ștefan cel Mare și Albert al Poloniei. La 17 noiembrie 1502 semnează ca episcop al Romanului Teoctist. Acesta a fost egumen la Mănăstirea Neamț.

Episcopia Rădăuților.

În Rădăuți exista o biserică de lemn făcută de Bogdan I. În vremea lui Alexandru cel Bun aceasta a fost refăcută din piatră și în ea au fost îngropați mai mulți domnitori. Referitor la înființarea Episcopiei Rădăuților, aflăm că un document din 15 martie 1490 atestă „că încă de pe vremea lui Alexandru cel Bun au fost supuse

acestui lăcaș mănăstire cca 50 de biserici cu preoții lor din ținutul Sucevei”. Cronicarul Ureche scrie că Episcopia Rădăuților ar data din vremea lui Alexandru cel Bun. Nicolae Iorga crede că a fost înființată în timpul lui Ștefan cel Mare, deoarece, după anul 1472, exista episcop acolo. Nicolae Dobrescu afirmă că Alexandru cel Bun a pus piatra de temelie a acestei episcopii, acordându-i prerogative episcopale egumenului mănăstirii de aici, iar Ștefan cel Mare a desăvârșit-o. Primul episcop atestat al Rădăuților este Ioanichie, care apare într-un document din 25 aprilie 1472. Tot acesta apare în mai multe documente printre care și în tratatul de pace dintre Ștefan cel Mare și Albert al Poloniei, încheiat în 1499. Ioanichie apare pentru ultima dată în documente la 17 noiembrie 1502. El a trecut la cele veșnice în 1503 și a fost înmormântat în biserica din Rădăuți. N. Dobrescu prezintă în finalul articolului daniile făcute de Ștefan cel Mare acestei episcopii.

Dobrescu, N., „Din istoria bisericii române. Secolul al XV-lea. Mănăstirile”, în: *BORom XXXIV* (1910-1911), 6, p. 674-688. (A se vedea articolul din *BORom XXXIV* (1910-1911), 5, p. 540-574).

Mănăstirile.

Din vremea lui Petru Mușat existau în Moldova două mănăstiri întemeiate de acest domnitor la îndemnul mitropolitului Iosif – Neamț și Bistrița. Documentul din 7 ianuarie 1407 arată că mitropolitul Moldovei, Iosif, a încredințat conducerea acestor două chinovii (Neamț și Bistrița) lui Domețian. Acesta a primit și dreptul de a-și alege egumenul fără amestecul cuiva.

Mănăstirea Neamț – a primit numeroase danii de la Alexandru cel Bun, Iiaș Vodă, Alexandrel, Ștefan (fratele lui Iiaș) despre care aflăm că este cel care a întărit dania lui Cârstea, cel care a dăruit mănăstirii satul Fântânele – acesta fiind primul caz de înzestrare a unei mănăstiri domnești din Moldova de altcineva în afară de domnitor. La 6 iunie 1446, domnul a supus Mănăstirii Neamț o mănăstire la Boiște, „unde au fost chiliile Vlădiciei Iosif”, – aceasta fiind prima mănăstire de maici atestată în Moldova. Domnitorul Ștefan cel Mare a făcut și el numeroase danii acestui sfânt lăcaș și a zidit biserica cea mare, care a fost sfințită în 1497.

Egumenii mănăstirii: Domețian; Siluan - atestat în mai multe documente din anii 1422-1429, el mai apare și pe evangheliarul slavon, scris pe pergament, care poartă data 1436 și pe epitaful (aerul) din 1437; Teoctist - cel care va ajunge mitropolit al Moldovei între anii (1452-1477); Simeon; Siluan (1470); Pimen (1482); Ilarie (1495); Teoctist (cel care va ajunge episcop al Romanului). Dintr-o notă de subsol aflăm că Iațimirski îl consideră ca egumen al Mănăstirii Neamț, între anii 1403-1406, pe Grigorie Țamblac.

Mănăstirea Bistrița – a fost înnoită de Alexandru cel Bun. Acest domnitor i-a făcut numeroase danii, printre care se numără și cea din 1431, prin care i se dă acesteia Mănăstirea Sfântul Nicolae „unde a fost Huba”. La Mănăstirea Bistrița au fost îngropați: Alexandru cel Bun, soția sa Ana, Alexandru - fiul lui Ștefan cel Mare. Acesta din urmă a făcut aici în 1498 paraclisul Sfântului Ioan cel Nou și clopotnița.

Egumenii mănăstirii: Vasile (1431); Eustatie (1455-1460); Paisie (1486); Grigorie (1491); Paisie (1501); Ioasaf (1503).

Mănăstirea Moldovița – a fost întemeiată de domnul Alexandru cel Bun între anii 1401-1402. Primul document referitor la această mănăstire datează de la data de 31 octombrie 1402, când ctitorul a dăruit acesteia două moșii și patru case de tătari. I-au mai făcut dani Ștefan Vodă, Petru Vodă, Ștefan cel Mare. O alunecare de teren a acoperit mănăstirea inițială care a fost refăcută de domnul Petru Rareș. Egumenii mănăstirii: Vasilie (1415); Anastasie (1488-1490).

Mănăstirea Pobrata (Probota) – a fost refăcută de Ștefan cel Mare, aici fiind îngropată doamna Oltea, mama lui Ștefan cel Mare. Mănăstirea a primit numeroase dani de la Alexandru cel Bun, Ștefan II, Alexandru, Ștefan cel Mare. Egumenii mănăstirii: Eustație (1444, 1453); Stahie (1464); Silvestru (1466); Teoctist (1471). La 1910 era biserică de mir.

Dobrescu, N., „Din istoria bisericii române. Secolul al XV-lea. Mănăstirile”, în: *BORom XXXIV* (1910-1911), 7, p. 796-806. (A se vedea articolul din *BORom XXXIV* (1910-1911), 6, p. 674-688).

Mănăstirea Humorului – la 1910 era biserică de mir. Este menționată pentru prima dată într-un document de la 13 aprilie 1415, când Alexandru cel Bun întărește stăpânirea Mănăstirii Adormirea Maicii Domnului de la Humor a lui Ivan Dvornicul peste un sat numit Părteștii și peste seliștea Deanișava. Mănăstirea a primit numeroase dani de la Alexandru cel Bun, Ștefan II, Ștefan cel Mare. De la acesta din urmă a primit, printre altele, în 1473 și un „Tetraevanghel” în limba slavonă. Cu ocazia acestei dani este amintit și primul egumen cunoscut al mănăstirii – Gherontie.

Mănăstirile Ițcani și Horodnic – ambele mănăstiri de maici. Documentul din 1453 a lui Alexandru Vodă atestă existența Mănăstirii Ițcani. În acest act este menționată ca stareță maica Fevronia. Mănăstirea Horodnic este cunoscută încă din vremea lui Alexandru cel Bun. Stareță la această mănăstire, la 1439, era maica Antonia. În 1490 Mănăstirea Horodnic a fost dăruită Mănăstirii Putna.

Mănăstirea Putna – a fost zidită de Ștefan cel Mare la îndemnul mitropolitului Teoctist, între anii 1466-1469, de arhitectul grec Teodor, ca mulțumire a lui Ștefan pentru cucerirea cetății Chilia. A fost sfințită pe 3 septembrie 1469 de către mitropolitul Teoctist și episcopul Romanului, Tarasie. La această sfințire a luat parte și egumenul Mănăstirii Neamț, Ioasaf care, pentru vrednicia sa, a fost numit ca egumen la Putna, iar în locul său, la Neamț, a fost pus Siluan. Mănăstirea Putna a primit numeroase dani de la domnul Ștefan cel Mare. În 1481 acesta a zidit turnul, iar la 15 martie 1484 un incendiu puternic a afectat sfântul lăcaș, care a fost restaurat în scurt timp.

Ioasaf a fost egumenul Putnei până în 1485, el fiind urmat de Paisie cel Scurt, care a trecut la cele veșnice în 1503. După Paisie, egumen a fost Spiridon. În Mănăstirea Putna sunt înmormântați: Ștefan cel Mare și Sfânt, Maria de Mangop, mitropolitul Teoctist, ș.a.

Mănăstirea Voroneț – la 1910 era biserică de mir și a fost întemeiată în 1488 de Ștefan cel Mare în 1488. Înainte a existat aici o comunitate mănăstirească al cărei întemeietor era Daniil, fiind amintită într-un document din 22 iunie 1472, în care apare ca egumen Misail. Egumenii mănăstirii: Misail (1472); Efrem (1488,1489); Ghenadie (1490); Macarie (1497).

Dobrescu, N., „Din istoria bisericii române. Secolul al XV-lea. Mănăstirile. Biserica și cultura în Moldova”, în: *BORom XXXIV* (1910-1911), 8, p. 831-842. (A se vedea articolul din *BORom XXXIV* (1910-1911), 7, p. 796-806).

Mănăstirea Tazlău – datează din timpul lui Ștefan cel Mare - la 1481 mănăstirea exista, fapt atestat de un document. În 1491, cu ocazia unei dării a lui Ștefan cel Mare, este amintit ca egumen Timotei. Biserica acestei mănăstiri a fost făcută de Ștefan cel Mare între anii 1496-1497.

Schitul Pătrăuți – a fost făcut în 1487 de Ștefan cel Mare ca schit de maici, iar la 1910 era biserică de mir.

Mănăstira Sfântul Ilie – a fost zidită de Ștefan cel Mare în 1479 ca mănăstire de călugări, la 1910 era biserică de mir.

Mănăstirea Popăuți – zidită de Ștefan cel Mare în 1496 ca mănăstire de călugări, la 1910 era biserică de mir.

Mănăstirea Dobrovăț – a fost făcută înainte de anul 1499, iar în acel an egumen al ei era Ioanichie. La 1502 egumen era Pahomie. Biserica acestei mănăstiri a fost zidită de Ștefan cel Mare între anii 1502-1504.

Biserica și cultura în Moldova.

Mănăstirile erau focarele de cultură din țară. Discipolii Sfântului Nicodim de la Tismana au mers și în Moldova - lucru atestat de faptul că la Mănăstirea Neamț s-a găsit corespondența patriarhului bulgar Eftimie cu Sfântul Nicodim. Din mănăstirile Moldovei ni s-au păstrat mai multe cărți dintre care amintim: la Mănăstirea Aroneanu din Iași găsim un „Triod”; la Mănăstirea Agapia se află un „Tetraevanghel” și un „Minei”; la Neamț avem un „Tetraevanghel” scris în 1436 de Gavriil Monahul fiul lui Urie, două „Tetraevanghele”, un „Apostol” scris în 1500 de Teodor din porunca lui Ștefan cel Mare, un „Octoih” scris de Gavriil în trei exemplare, „Mineie” scrise de Gavriil; la Mănăstirea Putna avem două „Evanghelii” scrise pe pergament – una de către călugărul Paladie în 1489 și alta din 1503-504, două „Mineie” scrise în 1467 de călugărul Casian, un „Minei” scris de popa Ignatie în 1503-504, „Evangheliarul” de la Humor dăruit de Ștefan cel Mare în 1473 mănăstirii cu același nume; un „Tetraevanghel” scris de Filip Monahul a fost dăruit de Ștefan cel Mare Mănăstirii Zograf din Athos în 1502; o „Evanghelie” de la Mănăstirea Neamț se afla la 1910 în Biblioteca Regală din München; „Tâlcul Evangheliei lui Marcu și Ioan” de Teofilact, păstrat la Mănăstirea Neamț; „Tâlcuirea Sfântului Ioan Hrisostom la cartea Iov” scrisă de Visarion din porunca mitropolitului Gheorghe în 1503, se afla în Mănăstirea Zograf; un „Mărgărit” din 1443, scris de Gavriil, se afla la Mănăstirea Neamț; „Nomocanon” scris de ieromonahul Ghervasie pentru Mănăstirea Neamț. În Mănăstirea Bistrița a fost scris pomelnicul domnilor și a familiilor domnești începând din 1407, Letopisețul de la Bistrița. În Mănăstirea Putna a fost scris „Letopisețul de la Putna”.

Biserica și cultivarea artelor – sub tutela bisericii s-au cultivat: pictura, sculptura, arhitectura, împodobirea manuscriselor.

Dobrescu, N., „Din istoria bisericii române. Secolul al XV-lea. Biserica și cultura în Moldova. Bisericile, preoții”, în: *BORom XXXIV* (1910-1911), 9, p. 939-953. (A se vedea articolul din *BORom XXXIV* (1910-1911), 8, p. 831-842).

Arhitectura bisericilor din Moldova – stilul este bizantin, dar cu unele particularități și anume bisericile se întind în lungime și înălțime, dar sunt înguste datorită elementelor gotice. Arhitectura bisericilor moldovenești din secolul al XV-lea atinge apogeul în vremea lui Ștefan cel Mare, despre care scrie cronică că a construit 44 de biserici. Acestea sunt următoarele:

Biserica din Mănăstirea Pângărați care ar data după unii din 1461. N. Dobrescu infirmă această afirmație spunând că, până în vremea războiului lui Ștefan cel Mare cu turcii la Valea Albă, era aici o sihăstrie întemeiată de călugărul Simeon, care la 1476 a fost arsă de turci. După același autor, Mănăstirea Putna zidită între anii 1466-1469, este cea dintâi ctitorie religioasă a lui Ștefan cel Mare.

Biserica Sfântul Gheorghe din Baia – a fost ridicată de Ștefan în amintirea victoriei sale asupra lui Matei Corvin. În 1910 această biserică era în curs de restaurare.

Biserica Adormirii Sfintei Fecioare din Chiprieni (Căpriană) - Basarabia – a fost făcută de Ștefan în 1470, la 1910 era mănăstire de călugări.

Biserica Sfântului Ioan Botezătorul din Iași – ridicată de Ștefan în 1472 în amintirea victoriei sale asupra lui Radu cel Frumos, a fost Mitropolie, iar la 1910 nu mai exista.

Biserica Mănăstirii Humor – ridicată de Ștefan la 1472-1473, la 1910 era biserică de mir.

Biserica „Sfânta Parascheva” din Râmnicul Sărat – a fost ridicată de Ștefan în 1474, a fost mănăstire de călugări, la 1910 nu mai exista.

Biserica Sfântul Dumitru din Suceava - ridicată de Ștefan între anii 1475-1497, a fost sfințită după victoria sa asupra regelui Albert al Poloniei.

Biserica Sfântul Ioan din Chilia – ridicată de Ștefan la 1478, la 1910 nu mai exista.

Biserica Sfântul Ilie din Mănăstirea Sfântul Ilie – a fost ridicată de Ștefan în 1479, la 1910 era biserică de mir.

Biserica Sfântul Ilie din comuna Florești – a fost ridicată în 1480 de Ștefan, a fost schit de călugări, iar la 1910 era biserică de mir.

Biserica făcută la Cetatea Albă prin 1481-1482 sub pârălăbul Duma Hrăman, la 1910 era în ruină.

Biserica zidită de Ștefan în 1483, lângă Roman, în cetatea Smeredova la 1910 nu mai exista.

Biserica Sfântul Nicolae din satul Șcheia, din Vaslui a fost ridicată de Ștefan în 1486, a fost la început mănăstire, iar la 1910 nu mai exista.

Biserica Sfântului Mucenic Procopie din Bădeuți a fost zidită de Ștefan în 1487 după victoria sa asupra lui Basarab Țepeluș, a fost mănăstire de călugări, iar la 1910 era biserică de mir.

Biserica Înălțării Sfintei Cruci din Pătrăuți a fost ridicată de Ștefan în 1487, a fost schit de maici, la 1910 era biserică de mir.

Biserica Sfântul Gheorghe din Mănăstirea Neamț – a fost zidită în 1488 de Ștefan la îndemnul călugărului Daniil după lupta de la Războieni.

Biserica Tăierii Capului Sfântului Ioan Botezătorul din Vaslui a fost ridicată de Ștefan în 1490, la 1910 era biserică catedrală.

Biserica Precista din Bacău cu hramul Adormirea Maicii Domnului a fost zidită în 1491 de Alexandru fiul lui Ștefan cel Mare, a fost mănăstire de călugări, la 1910 era biserică de mir.

Biserica Sfântul Nicolae Domnesc din Iași a fost zidită în 1491 de Ștefan, în amintirea victoriei sale asupra cazacilor. Din a doua jumătate a secolului al XVI-lea până în 1682 a fost catedrală mitropolitană, la 1910 era biserică de mir.

Biserica Sfântul Gheorghe din Hârlău a fost ridicată de Ștefan în 1492.

Biserica din Borzești cu hramul Adormirea Maicii Domnului a fost ridicată de Ștefan între anii 1493-1494, a fost schit, la 1910 era biserică de mir.

Biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil din satul Schinteia (Vaslui) a fost ridicată de Ștefan în 1494 după victoria de la Rahova, a fost schit de călugări, la 1910 era biserică de mir.

Biserica Sfântul Nicolae din Dorohoi – a fost ridicată de Ștefan în 1495, la 1910 era biserică catedrală.

Biserica Sfinților Apostoli Petru și Pavel din Huși a fost zidită de Ștefan în 1495. De la înființarea Episcopiei Hușilor a devenit catedrala acestei episcopii.

Biserica Sfântul Nicolae din Poiana Siretului – a fost zidită de Ștefan în 1495, a fost mănăstire de călugări, și-a încetat existența la 80 de ani de la fondarea sa.

Biserica Sfântul Nicolae din Mănăstirea Popăuți – a fost ridicată de Ștefan în 1496, a fost mănăstire de călugări.

Biserica de la Războieni cu hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil a fost zidită în 1496 de Ștefan, la 1910 era biserică de mir.

Biserica Sfânta Parascheva din Cotnari a fost ridicată de Ștefan în 1496, la 1910 era biserică de mir.

Biserica din Mănăstirea Tazlău cu hramul Nașterea Maicii Domnului a fost zidită între anii 1496-1497 de Ștefan, a fost mănăstire de călugări, la 1910 era biserică de mir.

Biserica mare din Mănăstirea Neamț a fost zidită de Ștefan în 1497.

Paraclisul Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava, alipit de clopotnița Mănăstirii Bistrița, a fost zidit în 1498 de Ștefan cel Mare.

Biserica Sfântul Ioan din Piatra Neamț a fost ridicată de Ștefan între anii 1497-1498, la 1910 era biserică catedrală.

Biserica din Mănăstirea Bisericieni cu hramul Buna Vestire a fost începută de Ștefan cel Mare în 1498 și terminată sub fiul său Bogdan.

Biserica din Mănăstirea Zograf din Muntele Athos cu hramul Sfântul Gheorghe a fost făcută de Ștefan în 1502.

Biserica de la Volovăț cu hramul Înălțarea Sfintei Cruci a fost ridicată de Ștefan în 1502 pe locul bisericii lui Dragoș Vodă, care a fost mutată la Putna. A fost schit de călugări, iar la 1910 biserica de la Volovăț era biserică de mir.

Biserica Tăierii Capului Sfântului Ioan din satul Reuseni a fost ridicată de Ștefan între anii 1503-1504, a fost schit de călugări, la 1910 era biserică de mir.

Biserica cu hramul Sfânta Treime din Mănăstirea Dobrovăț a fost terminată cu două luni înainte ca Ștefan să treacă la Domnul (1504).

Ștefan a mai făcut și: un paraclis pentru curteni în cetatea Neamț, care la 1910 nu mai exista; biserica din satul Ștefănești, care la 1910 exista; paraclis în curtea domnească din Suceava, care la 1910 nu mai exista; o biserică în Burdujeni, care la 1910 nu mai exista; o biserică în satul Fântânele din Tecuci, care la 1910 nu mai exista; biserica Sfântul Dimitrie din satul Pângărați Neamț, care la 1910 nu mai exista; biserica Sfânta Maria din satul Putna.

Luca Arbore a ctitorit biserica Arbore în 1502.

În finalul articolului N. Dobrescu amintește despre preoții din secolul al XV-lea, din Moldova.

Berechet, Șt., „Situția bisericii și a mănăstirilor din Moldova”, în: *BORom* XLII (1924), 1, p. 3-6.

Autorul articolului critică politica Guvernului domnului Alexandru Ioan Cuza cu privire la secularizarea averilor mănăstirești și îl acuză pe domnul Alexandru Ioan Cuza că nutrește sentimente de ură față de Biserica Ortodoxă. Numirea de către Guvernul Cuza a Comisiei pentru administrarea averilor mănăstirești și luarea acestora pentru vistieria statului, este, în opinia autorului, un jaf și o încălcare a Regulamentului Organic din 1829, regulament care a lăsat neatins dreptul de proprietate al mănăstirilor asupra averilor care le aparțineau.

Ștefan Berechet arată că nu se vede nicio îmbunătățire a situației poporului datorită secularizării averilor mănăstirești și vine în sprijinul afirmației sale cu exemplul mănăstirilor Neamț și Secu. Până la secularizarea averilor, acestea întrețineau: un spital, o casă de nebuni, un azil pentru bătrâni, un Seminar, școala din Târgul Neamț și câteva școli primare. După secularizarea averilor lor, toate aceste instituții de binefacere au decăzut, deoarece nu mai puteau fi întreținute de către mănăstiri.

Se mai arată: sumele care au fost luate de Guvern prin „jefuirea” mănăstirilor Neamț și Secu (816.609 ruble); că Guvernul a desființat de tot mănăstirile Doljești, Zagavia, Urechești și alte 30 de lăcașuri monahale; că tipografia din Mănăstirea Neamț și din Mitropolie a fost luată și acum servește la tipărirea cărților profane; că Mănăstirea Neamț a avut de suferit de pe urma incendiului din 1862; purtarea Guvernului față de mitropolitul Sofronie.

Pamfil, Georgian, „Un capitol din istoria bisericească a românilor. Biserica Moldovei pe vremea lui Alexandru cel Bun”, în: *BORom* XLVII (1929), 7-8, p. 622-640.

Autorul prezintă în acest articol situația bisericească din Moldova dinainte și după urcarea lui Alexandru cel Bun în scaunul Moldovei. Pentru început prezintă un scurt istoric al Mitropoliei Haliciului. Aceasta a fost înființată la 1299 de principele Leon de Haliciu și recunoscută de Patriarhia de la Constantinopol la 1303. În 1347 a fost desființată, iar la 1371, în urma cererii regelui Cazimir a fost reînființată. Între 1371 și 1381 cel care a păstorit scaunul Haliciului a fost Antonie. La 1381 cu prilejul morții acestuia sunt amintiți doi voievozi români Balița și Dragoș care închină Mănăstirea Sfântul Mihail din Maramureș, Patriarhiei. La 1414, Mitropolia Haliciului s-a desființat.

Articolul continuă cu prezentarea situației bisericești din Moldova și a raporturilor între Biserica Moldovei și Patriarhia ecumenică. La 1393, patriarhul l-a trimis pe Teodosie ca să înființeze Mitropolia Moldovei. Acesta nu a fost primit de către moldoveni. Ca urmare a acestui fapt, Patriarhia l-a trimis pe Ieremia care, de asemenea, nu a fost primit. Drept urmare acesta a aruncat anatema asupra întregii Moldove, cu excepția mănăstirilor Maicii Domnului și al Sfântului Dumitru. Pe atunci cel care domnea în Moldova era Roman (1391-1394). Anatema a fost aruncată atât asupra domnului, cât și a celor doi prelați Iosif și Meletie. Referindu-se la acești doi prelați, Pamfil Georgian scrie că unul păstora la Cetatea Albă și altul la Suceava, dar îl citează și pe Iorga care spune că ei au păstorit la Neamț și Rădăuți. Se prezintă apoi situația bisericească din Moldova în timpul lui Alexandru cel Bun. Acesta a domnit între 1400-1432. El a luat tronul Moldovei de la Iurg Coriatovici, care a domnit foarte puțin la 1400. Alexandru cel Bun a pus capăt crizei bisericești care dăinuia în Moldova din timpul predecesorilor săi. La 1401, în urma demersurilor făcute de domnitor, Patriarhia de Constantinopol l-a recunoscut pe Iosif ca mitropolit al Moldovei.

Mitropolia Moldovei și-a avut sediul în biserica Mirăuților până la 1513, când această biserică a fost devastată. Sediul a fost mutat apoi în biserica Sfântul Gheorghe, a lui Bogdan cel Orb. Pe vremea lui Alexandru cel Bun se mai pomenește și despre două episcopii: una la Rădăuți și alta la Roman. Referindu-se la aceste două episcopii autorul spune: că biserica de la Rădăuți avea unele drepturi episcopale, dar este rezervat în a afirma categoric că acolo a existat o episcopie în vremea lui Alexandru cel Bun. Despre Episcopia din Roman aflăm că biserica acestei episcopii avea hramul „Sfânta Parascheva” și aici se afla mormântul mamei lui Alexandru, Anastasia. Se amintește că primul episcop cunoscut al Romanului este Calist.

În finalul articolului, înainte de concluzii, sunt prezentate mănăstirile din Moldova din timpul lui Alexandru cel Bun și daniile care au fost făcute acestora. Acestea sunt: Bistrița și Neamț – ambele avându-și obârșia din vremea lui Petru I Mușat, cea mai veche mărturie despre aceste două mănăstiri găsindu-se în documentul mitropolitului Iosif din 1407 – document în care se spune că acestea vor fi conduse de un sigur egumen – Domentian. În vremea lui Alexandru cel Bun egumenii Mănăstirii Neamț au fost Domentian și Siluan. O mănăstire întemeiată în aceeași vreme de același domnitor a fost Moldovița, având ca prim egumen pe Vasile și a existat ca lăcaș monahal până la începutul secolului al XVI-lea, când a fost îngropată de o alunecare de teren, fiind refăcută de Petru Rareș. O altă mănăstire care datează din vremea lui Alexandru cel Bun este Mănăstirea Sfântul Nicolae din Poiana Siretului (Probotă). Autorul enumeră și alte mănăstiri care sunt pomenite în vremea lui Alexandru cel Bun. Acestea sunt: Mănăstirea Maicii Domnului de la Humor, Ițcani și Horodnic. Despre aceasta din urmă aflăm că a existat până la 1490, când a fost dăruită Mănăstirii Putna.

Stino, Aurel George, „Un vechi ținut mănăstiresc: Baia”, în: *Păstorul Tutovei* VI (1943), 5-6, p. 155-157.

Începutul articolului consemnează referințe despre așezarea geografică a ținutului Baia: între Valea Bistriței și Valea Siretului. Se menționează lista mănăstirilor cuprinsă în lucrarea „Istoria Sfintei Mănăstiri Râșca”, scrisă de arhierul Narcis Crețulescu, mănăstiri care făcuseră inițial parte din județul Suceava, ulterior județul Baia, respectiv mănăstirile: Bogdănești, Drăgușeni, Probota, Slatina, schiturile Gulia, Boureni, Brătești, Ioneasa, Preotești, Băiceni-Striești, Dumbrăvița, Strâmba, Giurgești, Todireni. Articolul reproduce din lucrarea menționată anterior și câteva date referitoare la sfintele lăcașe enumerate.

Simedrea, Tit, mitropolit, „Mănăstiri vândute și dăruite în secolul al XV-lea, în Moldova”, în: *BORom LXVII* (1949), 1-2, p. 65-83.

Studiul se referă la viața călugărească în Moldova, care apare în prima parte a secolului al XV-lea și care a fost organizată în două tipuri de mănăstiri: mănăstiri mari, zidite și înzestrate de domnitori și mănăstiri mici, zidite de diferite persoane aparținând mirenilor sau categoriei sociale ale boierilor, care aveau averi mici sau chiar deloc. Activitatea desfășurată la cele două tipuri de mănăstiri nu era diferită din punct de vedere canonic, scopul principal fiind mântuirea sufletească. Deosebirea consta în faptul că mănăstirea domnească nu se putea vinde și cumpăra, nu avea nevoie de confirmare de proprietate, nu se putea dăruia ca orice imobil.

Mănăstirea din cea de-a doua categorie, cea mică, era o proprietate nesigură, nebucurându-se de privilegiile mănăstirilor domnești. Aceste privilegii și imunități nu sunt consemnate în documentele vremii.

Studiul cuprinde două părți și mai multe note explicative. Prima parte se referă la mănăstirile vândute și cumpărate în perioada unor domnitori din secolul al XV-lea în Moldova. Fenomenul apare în timpul domniei lui Ștefan Voievod (1443-1447), fiul lui Alexandru cel Bun și durează aproape un secol. Acesta cumpără de la verii săi Mănăstirea Boziani și satul. Cele mai multe vânzări-cumpărări de mănăstiri au loc în timpul domniei lui Ștefan cel Mare (1457-1504). Astfel, articolul amintește de Mănăstirea Brusturi, numită inițial Mănăstirea Turbatului, care a fost vândută și cumpărată de două ori, până ce a trecut în patrimoniul Neamțului în timpul domniei lui Ștefăniță Vodă (1517-1527). Altă vânzare întărită de Ștefan cel Mare este mănăstirea și satul Voinești și cumpărarea unei mănăstiri de maici de către Mănăstirea Bistrița, mănăstire de călugări, întărită prin documentul din 11 iunie 1466. În alte două vânzări, cumpărător apare însuși Ștefan cel Mare, iar ca vânzători, un boier și o mănăstire. În 1519 starețul și călugării de la Mănăstirea Tazlău i-au cerut domnului Ștefăniță Vodă să le înnoiască privilegiile și documentele mănăstirii pe care le prădaseră secuii din Țara Ungurească. Autorul precizează că documentele ieșite din cancelaria domnească a lui Ștefan cel Mare, care a eliberat cele mai multe cărți întăritoare de vindere-cumpărare de mănăstiri, fac deosebire între mănăstiri și biserici de mir.

Partea a doua a articolului consemnează faptul că, în secolul al XV-lea, mănăstirile dintr-o anumită categorie puteau fi vândute și dăruite, deși canoanele Bisericii și legile împărătești nu îngăduiau asemenea operațiuni (e posibil ca unii dintre boierii care făceau astfel de tranzacții să nu fi cunoscut canoanele bisericesti ale vremii). Autorul încearcă să dea o posibilă explicație acestui obicei de a vinde și

cumpăra mănăstiri, făcând o analogie cu legile și canoanele Bisericii bizantine. După cum aceștia n-au putut împiedica pe unii ctitori de mănăstiri de a abuza de dreptul de proprietate, la fel nu au putut fi opriți nici cei din Moldova. La fel și dăruirea de mănăstiri este un obicei împrumutat din Bizanț, unde fusese practicat pe scară mare. Articolul surprinde mai multe exemple din timpul domniei unor împărați care au produs mari tulburări în viața călugărească: împăratul Alexios I. Komnios (1081-1118), împăratul Mihail VII Duca (1071-1078).

În Moldova, documentele păstrate atestă mai puține dăruiri de mănăstiri. În 1423 Alexandru cel Bun dăruiește soției sale, Doamna Marina, Mănăstirea de la Vășnevăț, cu toate veniturile, iar în 1449, Alexandru Vodă întărește Marușcăi lui Stroe, mănăstirea de călugărițe Boiște, despre care nu se mai știe nimic din lipsă de documente. Mănăstirea Vășnevăț a fost dăruită Mănăstirii Neamț în timpul domniei lui Ștefan cel Mare de către Chiajna, fiica Doamnei Marina și a lui Alexandru cel Bun. Autorul explică existența tuturor acestor tranzacții prin pătrunderea diferitelor idei medievale și în Moldova. Vinderea, dar mai ales dăruirea de mănăstiri la mireni, este un fenomen care apare în prima jumătate a secolului al XV-lea numai în Moldova, neapărând în Țara Românească, unde organizarea primelor mănăstiri (Vo-dița, Tismana, Cozia) s-a aflat sub influența Sf. Nicodim.

Autorul conchide că, dacă organizarea vieții monahale în Moldova ar fi venit prin uncenicii și din tradiția Sf. Nicodim, acest fenomen nu s-ar fi manifestat nici în Moldova.

Ciurea, Al. I., pr. conf., „Scurtă contribuție la istoria Mitropoliei Moldovei (1504-1632)”, în: *MitrMold* XXXI (1955), 10-11, p. 710-718.

Sunt prezentate date despre mutarea scaunului mitropolitan la Iași, hotarele Mitropoliei, șirul mitropoliților Moldovei.

Gonța, Alexandru I., „Mitropolia și Episcopiile ortodoxe moldovenești în sec. XV”, în: *MitrMold* XXXIV (1958), 1-2, p. 21-36.

Incursiune rapidă prin istoria bisericească din Moldova în secolul al XV-lea. Biserica Sfânta Paraschiva din Roman devine reședință Episcopiei de Roman. Este redat un scurt istoric ce consemnează evenimentele până la anul 1500 din cadrul Mitropoliei Sucevei, realizată între 1381-1386. Mitropolia Sucevei și a Moldovei e numită de Ștefan cel Mare „biserica mamă” la 20 septembrie 1479. Despre Episcopia Rădăuți aflăm date prin care se elucidează data înființării ei și se prezintă un scurt istoric. În ceea ce privește Episcopia de Roman se prezintă mai multe păreri, cum că a fost înființată de Alexandru cel Bun, undeva, imediat după anul 1408.

Mosor, Constantin, doctorand, „Biserica Moldovei în timpul domniei lui Mihail Sturdza (1834-1849)”, în *BORom* LXXXIX (1971), 5-6, p. 593-605.

Domnia îndelungată a acestui principe s-a legat strâns de viața și activitatea mitropolitului Veniamin Costachi (1803-1808; 1812-1821; 1823-1842) și de cea a mitropolitului Meletie Brandaburul (1844-1848). Sunt amintite cele mai importante proiecte și legi privitoare la averile mănăstirești, ale Episcopiilor și Mitropoliilor și la

învățămintul teologic. Un capitol separat este păstrat evenimentelor, activităților și realizărilor din episcopiile de Roman și Huși cu amintirea figurilor ierarhilor Veniamin Roset (1844-1851) și Sofronie Miclescu (1826-1851). Ultimele două secțiuni ale articolului fac referire la raporturile dintre Biserica Moldovei și Patriarhia de Constantinopol și, respectiv, la aspecte generale privind preoțimea din Moldova.

Palade, Vasile, „Principii de organizare a Bisericii Moldovei în opera lui Dimitrie Cantemir”, în *BORom* XCII (1974), 7-8, p. 1018-1029.

Aceasta este o lucrare de seminar susținută în cadrul pregătirii pentru doctorat în teologie a pr. doctorand Palade Vasile, sub îndrumarea prof. Iorgu D. Ivan.

Autorul articolului a studiat opera lui D. Cantemir, „*Descriptio Moldaviae*” și a extras informațiile referitoare la organizarea și administrarea Bisericii Ortodoxe în Moldova. Statul și Biserica, deși erau organizate paralel, totuși, erau strâns dependente: statul era organizat de către domnitor împreună cu ierarhii, iar Biserica era organizată de ierarhi împreună cu domnul și boierii în Soboare sau chiar în Divan.

Statul se amesteca în treburile Bisericii, obicei păstrat de la bizantini.

Clerul Moldovei a avut și atribuții sociale, păstrându-se astfel legătura dintre dreptul secular și cel bisericesc.

Dimitrie Cantemir prezintă și ideea originii daco-romane a poporului român, continuitatea lui în acest spațiu geografic, unitate de neam, limbă, tradiții și credință ortodoxă.

Lucrarea este un izvor important al vechiului drept bisericesc.

Păcurariu, Mircea, „Contribuții la istoria Mitropoliei Moldovei în secolul al XVI-lea”, în: *MitrMold* LI (1975), 3-4, p. 221-257.

Acest material istoric structurează date biografice și informații despre activitatea mitropoliților Moldovei din secolul al XVI-lea: Teoctist al II-lea, Calistrat, Teofan I, care a înnoit pictura din pronaosul bisericii de la Voroneț, Grigorie Roșca, Gheorghe de la Bistrița, Teofan al II-lea, cu cele trei păstoriri, Nicanor, Mitrofan, Mardarie, Teodosie Barbovschi. Este prezentat pomelnicul fiecărui mitropolit, cu datele de înscunare și retragere.

Păcurariu, Mircea, prof., pr., „Contribuții la istoria Episcopiiilor Romanului și Rădăuților în secolul al XVI-lea”, în: *MitrMold* LII (1976), 5-6, p. 322-337.

Articolul de față cuprinde o prezentare a episcopilor Romanului și Rădăuților din secolul al XVI-lea și a pomelnicelor lor.

Constantinescu, Radu, „Scrieri inedite ale Mitropoliților din Moldova (secolul XV)”, în *BORom* XCIV (1976), 7-8, p. 785-791.

Iosif Mușat, ruda domnului, a fost recunoscut ca unicul mitropolit al Moldovei de către patriarhul Matei al Constantinopolului în 1401. Iosif se afla în fruntea bisericii moldovene și la 1407-1408. Succesorii săi, desemnați de Constantinopol, reprezentau interesele Paleologilor. Aceștia urmăreau subordonarea ierarhiei ortodoxe politicii lor de alianță pe plan militar împotriva Apusului catolic. Un pasaj din

cronica lui Ulrich von Reichenthal sugera prezența a doi arhiepiscopi din Moldova la Conciliul de la Constanța (1415) conform unei referințe din „Documente privitoare la istoria românilor”.

În 1416 Mitropolia Moldovei era socotită vacantă, de vreme ce Emanuel II cerea patriarhului Euthymios II să trimită la Suceava pe episcopul de Poleainina (Polyana). Titlul și începutul scrisorii slave de recomandare pot fi regăsite într-un „Sbornic” din Moldova. În 1435 drepturile mitropolitane erau divizate, deoarece Moldova era disputată de doi principii. Un raport din 30 iulie 1437 arată că în Moldova erau pe atunci doi arhiepiscopi, iar în 1439, așa cum indică memoriile lui Syropoulos, ambele scaune mitropolitane erau reprezentate la Conciliul florentin, unul prin grecul Damian al Sucevei, iar celălalt prin protopopul Constantin. Ultimul arhieru grec din Moldova a fost Ioachim (1445/1447-1449/1455). Articolul prezintă în continuare frazele textului slav.

Palade, V., pr. doctorand, „Mitropolia Moldovei și încercările de a o ridica la treapta de Patriarhie”, în *BORom* XCVI (1978), 1-2, p. 86-98.

Se prezintă mai întâi conflictul dintre Biserica Moldovei și Patriarhia ecumenică pe tema înființării Mitropoliei și a recunoașterii lui Iosif ca mitropolit după care se amintește de soluționarea realizată în timpul lui Alexandru cel Bun. „Aspecte organizatorice ale Bisericii Moldovei în veacul XV” este titlul următorului capitol în care sunt înfățișate mărturiile ale independenței de odinioară a Mitropoliei după care sunt abordate proiectele și încercările de a o ridica la treapta de Patriarhie ce au debutat sub domnia lui Ieremia Movilă, mitropolit fiind Gheorghe Movilă. Aceste demersuri au continuat și în timpul lui Vasile Lupu și a mitropolitului Varlaam.

Gorovei, Ștefan S., „Note și îndreptări pentru Istoria Mitropoliei Moldovei II”, în: *MitrMold* LVI (1980), 1-2, p. 77-83.

În notele și rectificările aduse pentru istoria Mitropoliei Moldovei găsim informații despre mitropoliții Calistrat, Gheorghe al II-lea (de la Mănăstirea Bistrița), Teofan al II-lea și Teodosie Barbovski.

Șerbănescu, Nicolae, pr. prof., „Mitropolia Moldovei și Sucevei. Șase sute de ani de la prima mențiune documentară cunoscută a existenței ei 1386 – 1 septembrie - 1986”, în *BORom* CIV (1986), 9-10, p. 109-127.

Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „La 600 de ani de la prima atestare documentară a Mitropoliei Moldovei și Sucevei”, în *BORom* CVII (1989), 1-2, p. 160-171.

III.3.1. Studii și articole despre istoria Episcopiei Rădăuți devenită

Mitropolia Bucovinei

Canilli, C., „Deschiderea Congresului Bisericesc din Bucovina”, în: *BORom* VI (1881-1882), 8, p. 481-485.

Deschiderea Congresului Bisericesc din Bucovina a avut loc la data de 26 iulie 1882. Congresul se compune din 24 de membrii mireni, dintre care menționăm: Alexandru Vasilescu Baron, Nicolae Hurmuzachi Baron (fratele lui Constantin Hurmuzachi), Victor Stârcea Baron și alți 24 de membrii clerici, dintre care menționăm: arhim. mitrofor Arcadie Ciupercovici, arhim. mitrofor Desideriu Cosub, arhim. Miron Călinescu, protoiereul Eusebie Popovici, protoiereul Ioan Olariu ș.a. În articol sunt prezentate pe scurt: ceremonia de deschidere și discursul rostit de mitropolitul dr. Silvestru Morariu.

***, „Cronica. Strămutarea sărbătorească a osemintelor P.S. Archipăstori”, în: *Candela* III (1884), 9, p. 458-460.

În articol este menționată ceremonia religioasă de mutare a osemintelor arhierelui Dositei Herăscul, ale arhiepiscopilor și mitropoliților Teofil Bendella și Teoctist Blajevici în noua capelă din Cernăuți.

Programată în Sâmbăta Rusaliilor, pe 26 mai, Sfânta Liturghie a fost oficiată de Î.P.S. Silvestru Morariu cu o asistență numeroasă. Au luat parte autoritățile publice, civile și militare, institutele și școlile locale, preoți din oraș, epitropii bisericilor din capitală, mulțime de creștini și rude ale celor adormiți, care au însoțit cortegiul către cimitir, unde s-a săvârșit panahida.

Timuș, G., „Istoria episcopiei de Rădăuți”, în: *BORom* XIV (1890-1891), 7, p. 552-562.

În articol este redată și tradusă scrierea lui Vichenhauser intitulată „Istoria episcopiei de Rădăuți”. Prima parte se intitulează „Rădăuțiul și biserica episcopală”. În această parte, Vichenhauser face o scurtă descriere a orașului și un istoric al acestuia. El scrie că Rădăuțiul apare menționat pentru prima oară în 1392, într-un document împreună cu satul Oloveț, ca moșie a lui Radomir. Tot de la Radomir vine și denumirea orașului Rădăuți. Tot în acea perioadă exista în Rădăuți o mănăstire de călugări. Autorul demonstrează că Alexandru cel Bun a înființat Episcopia de Rădăuți, dându-i acesteia șapte sate, având sediu în biserica veche din oraș, „ce datează cu mult înainte de Alexandru cel Bun”.

A doua parte a lucrării este intitulată „Episcopii Ioanichie și Pahomie și mormintele domnești”. Primul episcop de Rădăuți cunoscut în documente este Ioanichie, el fiind menționat într-un document din 1472, document în care Ștefan cel Mare dăruiește Mănăstirii Putna satul Ostrița. Autorul enumeră câteva hrisoave în care Ioanichie este menționat: hrisovul din 1499, în care se face referire la alianța lui Ștefan cel Mare cu regele Poloniei Ioan Albert și cu frații săi și hrisovul domnesc, din 1501, prin care Ștefan cel Mare întărește pentru Mănăstirea Putna dările și veniturile de la preoții ce se aflau în satele acestei mănăstiri.

Mai aflăm că sub păstorirea lui Ioanichie, Ștefan cel Mare a înfrumusețat mormintele străbunilor săi ce se aflau în biserica din Rădăuți și sunt redată inscripțiile tombale. Interesant este faptul că Vichenhauser pune la îndoială veridicitatea inscripțiilor de pe mormintele din biserica din Rădăuți. Ioanichie a fost urmat în scaunul episcopal de Pahomie, egumenul Mănăstirii Moldovița, de la acesta păstrându-se o icoană a Sfântului Nicolae din 1504, care a fost reînnoită de mitropolitul Gheorghe Movilă. Pahomie mai este menționat și într-un document din 1519, care se referă la o posesiune a acestei episcopii. Autorul redă o inscripție aflată pe partea de nord a altarului, în care se arată dania făcută de domnul Bogdan bisericii.

Timuș, G., „Istoria episcopiei de Rădăuți”, în: *BORom XIV* (1890-1891), 8, p. 617-632.

Partea a III-a a cărții domnului Vichenhauser se numește „Episcopii Teofan și urmașii săi (1528-1608)”. În această secțiune sunt enumerați episcopii de Rădăuți și sunt prezentate câteva documente în care aceștia au fost menționați, precum și unele date din activitatea acestora. Teofan este menționat într-un document din 1528, prin care călugărul Nichifor dăruiește Mănăstirii Neamț un sat.

Al patrulea episcop de Rădăuți a fost Teodosie, care este menționat într-un document din 1548. El a fost urmat în scaunul episcopal de Mitrofan, care a fost urmat de Eftimie. În legătură cu acesta aflăm că din inițiativa lui și cu ajutorul domnului Alexandru Lăpușneanu s-a zidit tinda vechii biserici din Rădăuți. Eftimie mai este menționat și într-un document, din care aflăm că Alexandru Lăpușneanu a cumpărat capul Sfântului Grigorie Teologul de la Mănăstirea Vatoped și l-a dăruit Mănăstirii Slatina. El a fost urmat de Isaia I, care a fost episcop al Rădăuților din 1572. Isaia I este amintit și într-un document din 1577, prin care Petru Șchiopul dăruiește Mănăstirii Pângărați mahalaua Almașul Mic. Isaia s-a retras în Mănăstirea Agapia, în 1580. El a murit în 1592. Despre piatra sa mormântală, Vichenhauser scrie că se afla în biserica episcopală din Rădăuți, dar în secolul al XIX-lea era zidită într-un perete din pivnița episcopală. Isaia I a fost urmat de Gheorghe Movilă care a zidit Mănăstirea Sucevița. El este menționat ca episcop de Rădăuți în mai multe documente dintre care menționăm: un document a lui Petru Schiopu din 1583 și un altul din 1584, care face referire la faptul că strămoșii săi au dăruit Mănăstirii Voroneț satul Suhlinița. Vichenhauser scrie că din timpul lui Gheorghe Movilă se află în Mănăstirea Sucevița o icoană, care a fost dăruită de patriarhul Antiohiei acestuia.

Gheorghe Movilă a fost urmat în scaunul episcopal de Ghedeon I, care apare menționat într-un document din 1589, prin care Gheorghe Movilă a dăruit moșia sa Holovăț, Mănăstirii Sucevița.

Ghedeon I a fost urmat de Anastasie Crimca. Acesta fiind menționat ca episcop de Rădăuți în două inscripții: o dată pe o cruce din 1592 și a doua oară într-o inscripție ce se află la vechea bisericuță din Dragomirna. Anastasie Crimca a fost urmat în scaunul episcopiei de Rădăuți de Teodosie, care la rândul lui a fost urmat de Amfilohie – acesta este menționat de un document a lui Ieremia Movilă, prin care domnul a făcut o danie Mănăstirii Frumoasa din Iași. Amfilohie a fost urmat de Teodosie Barbovski – care este amintit în funcție la anul 1600 într-un document, care

amintește despre averea Mănăstirii Frumoasa din Iași. Teodosie Barbovski a fost urmat în scaunul episcopal de Ioan. Acest Ioan apare în mai multe documente, dintre care amintim: hrisovul de întărire din 1605, prin care domnul Ieremia Movilă confirmă satul Hrâncești Mănăstirii Solca, documentul prin care soția Ana a logofătului Golia a închinat Mănăstirea Golia în 1606 Mănăstirii Vatoped; hrisovul prin care domnul Ieremia Movilă a dăruit Mănăstirii Secu două sate ungurești. Ioan a fost urmat în scaunul episcopal de Efrem.

Partea a IV-a a cărții lui Vichenhauser se intitulează „Șirul Episcopilor de la Efrem până la Calistru (1606-1709)”. Aici sunt enumerați episcopii de Rădăuți și sunt prezentate câteva documente în care aceștia au fost menționați, precum și unele date din activitatea acestor episcopi. Despre Efrem aflăm că provenea din Mănăstirea Moldovița și a scris o „Psaltire” pe pergament, pe care a dăruit-o Mănăstirii Moldovița. Efrem a fost urmat în scaunul episcopal de Atanasie – care este menționat în mai multe documente dintre care amintim: hrisovul de danie din 1615 al fiului principelui Ștefan Tomșa către Mănăstirea Solca, documentul prin care principele Radu a închinat Mănăstirea Galata la Sfântul Mormânt. După Atanasie la păstorirea Episcopiei Rădăuților a urmat Evloghie, care a fost urmat de Dionisie – acesta fiind menționat în documentul, prin care Miron Barnovski a dăruit mănăstirii zidite de el – Mănăstirea Barnovski din Iași – satul Toporăuți. Dionisie a fost urmat de Atanasie, care este menționat într-un document în care acesta adeverește împreună cu mitropolitul Varlaam că ieromonahul Partenie din Mănăstirea Bisericiani a făcut schitul Soveja în districtul Putna. Acest Atanasie a luat parte la Sinodul de la Iași din 1642. Atanasie a fost urmat în scaunul episcopal de Sava.

Timuș, G., „Istoria episcopiei de Rădăuți”, în: *BORom XIV* (1890-1891), 9, p. 725-741.

Episcopul Rădăuților, Sava, a fost urmat în scaunul episcopal de Teofan, care provenea din Mănăstirea Putna. Acesta apare în mai multe documente dintre care menționăm: documentul din timpul lui Ștefăniță Vodă, fiul lui Vasile Lupu, prin care a fost închinată, în 1660, Mănăstirea Hlincea către Mănăstirea Arghiro Costridiana (din Rumelia) și cel din 1664, prin care principele Dabija închină Mănăstirea Teodorenii (Burdujeni) Mănăstirii Sfântului Pavel din Muntele Athos.

La 1667 Teofan s-a retras la Mănăstirea Putna și a fost urmat în scaunul episcopal de Serafim, care provenea din Mănăstirea Agapia. Acest Serafim este menționat în mai multe documente dintre care amintim și actul prin care mitropolitul Dosoftei a închinat Mănăstirea Pobrata (Probota) la Sfântul Mormânt. Serafim a fost urmat de Misail din Mănăstirea Secu, care la rândul său a fost urmat de Lavrentie, egumenul Mănăstirii Bogdana. Despre Lavrentie aflăm că el a zidit în Zubravița Mănăstirea Adormirii Maicii Domnului și a luat parte la Divanul Țării atunci când Antioh Cantemir a închinat, în 1698, Mănăstirea Căpriană din Basarabia către Mănăstirea Zografu din Muntele Athos. Lavrentie a fost urmat în scaunul episcopal de Ghedeon.

Partea a V-a a cărții domnului Vichenhauser se numește „Episcopii de la Calistru până la Dosoftei (1709-1752)”. În această parte sunt enumerați episcopii de

Rădăuți și sunt prezentate câteva documente în care aceștia au fost menționați, precum și unele date din activitatea lor. Ghedeon a fost urmat de Calistru, care provenea din Mănăstirea Putna. Acest Calistru, deoarece era un om foarte priceput la afaceri, a sporit averea episcopiei. De la Vichenhauser aflăm că episcopul Calistru a restaurat Mănăstirea Petrauții (Pătrăuți) și a luat parte la mai multe evenimente importante care sunt relatate în articol. Calistru a fost succedat în scaunul episcopal de Antonie, care a fost urmat de Misail, după care a fost intronizat Varlaam. Acesta din urmă a făcut parte din Divanul domnesc, atunci când Grigorie, fiul lui Constantin Mavrocordat a închinat Mănăstirea Mavromolul din Galați Mitropoliei din Iași. Arhiepiscopul ce l-a înlocuit a fost Iacob, egumenul de la Mănăstirea Putna. Despre acesta aflăm că s-a preocupat foarte mult de înfrumusețarea și înzestrarea Mănăstirii Putna. Vichenhauser vorbind despre demersul făcut de Grigorie Ghica, demers care prevedea înființarea unei școli la fiecare dintre cele trei episcopii, semnalează și existența unei școli la Mănăstirea Putna.

Iacob a fost urmat în scaunul episcopal de Dosoftei, despre care aflăm că a sfințit, în 1758, Schitul Sihăstria Putnei. Autorul scrie că înainte de construirea bisericii din piatră de la acest schit a existat o biserică din lemn. În secolul al XIX-lea, Vichenhauser menționează că această biserică sfințită de Dosoftei se afla în ruină. Tot despre acest ierarh aflăm că a fost un „om onorabil” care a soluționat foarte multe litigii.

***, „Proprietățile fundamentale ale bisericii gr. or. în Bucovina după istoria, așezămintele și legile de statu”, în: *Candela* al XIII-lea (1894), 5, p. 227-232.

Începutul și formarea fondurilor religioase s-a făcut din întreaga avere mobilă și imobilă a mănăstirilor de călugări sau călugărițe ce s-au desființat, a bisericilor colegiale desființate, a canonicatelor, frățiilor și a moșiilor feudale ale clerului și din taxe multiple. Fondul este destinat pentru întreținerea și construcția bisericilor, salarizarea preoților, înființarea și administrarea institutelor de cultură clericală.

Administrația fondului se făcea de către o comisie specială. Pe timpul încorporării Bucovinei în Imperiul Austriac, în 1777, existau aici: Episcopia Rădăuți, nouă mănăstiri pentru călugări (Putna, Sucevița, Dragomirna, Sf. Ilie, Ilișești, Humor, Solca, Voroneț și Moldovița), o mănăstire de maici (Pătrăuți), 13 schituri (Horecea, Crișceatec, Luca, Broscăuți, Beresnița, Ostra, Babin, Zamostia, Jadova, Voloca, Vijnita și Coribnița) și 245 de biserici parohiale și filiale. După regularizarea bisericii au loc următoarele schimbări: mutarea episcopiei de la Rădăuți la Cernăuți, desființarea a șase mănăstiri de călugări, rămânând doar Putna, Sucevița și Dragomirna, desființarea schiturilor, luarea imobilelor episcopiei în administrarea statului, formarea unui fond religios propriu, vânzarea moșiilor din Moldova, stabilirea veniturilor clerului bisericesc.

***, „Proprietățile fundamentale ale bisericii gr. or. în Bucovina după istoria, așezămintele și legile de statu”, în: *Candela* al XIII-lea (1894), 9, p. 587-591.

Cu ocazia constatării și delimitării, prin comisie, a bunurilor din țară în anii 1781 și 1782, delegații episcopiei și ai mănăstirilor au justificat proveniența și actele de posesie legală a moșiilor.

Orescu, Popescul, dr., „Câte-va Documente Moldovene”, în: *Candela* XIV (1895), 2, p. 82-85. Cu text în slavonă.

Se continuă seria prezentării documentelor moldovenești. Sunt redată:

-un document prin care domnul Petru Rareș atestă că a cumpărat de la neamul bătrânului Drujea pentru 1030 zloți tătarești, satele Drujești și Chislești cu mori pe Sitna, pe care le dăruiește fratelui său, Toader (Vaslui, 1527? 1528);

-un înscris prin care același domn donează episcopiei de Rădăuți, satul Grămești pe Prut (Hârlău, 23 aprilie 1529). Articolul conține note în care este descris aspectul fiecărui document.

Sbiera, G. I., prof. dr., „Mișcarea bisericească a Românilor din Bucovina”, în: *Candela* XV (1896), 4-5, p. 97-113.

După planul regulativ bisericesc, publicat în 29 aprilie 1786, s-a împărțit diecesa Bucovinei în șase protopopiate și două vicariate: al Cernăuțului cu 31 de parohii, al Ceremușului cu 34, al Nistrului cu 24 parohii, al Berhimetului cu 29, al Vicovului cu vicariatul Câmpulung Rusesc cu 37, al Sucevei cu vicariatul Câmpulungului Moldovenesc cu 31 de parohii. Sub această organizare bisericească au petrecut românii până în 1848, când apare în mișcarea politică națională, nemulțumirea și neîndestularea.

Episcopul Eustatie (Evghenie) Hacman trimite o petiție la Viena pretinzând: alegerea episcopului printr-un sinod național compus de reprezentanții clerului, ai nobililor, ai orașenilor și ai sătenilor; regularea afacerilor bisericești conform cu spiritul timpului; administrarea și întreținerea fondului religios de către un comitet ales din toate stările confesiunii dreptcredincioase răsăritene, dar sub controlul dietei țării.

Autonomia bisericilor a fost recunoscută prin Constituția din 4 martie 1849, însă i-a fost restrasă validitatea în 1851. Episcopul Hacman se abate de la ideile sale din 1849, propunând altele în 1861, printre care: - desființarea dependenței Bisericii din Bucovina de Mitropolia din Carloviț; ridicarea episcopiilor din Bucovina și Ardeal la rangul de mitropolie; introducerea de sinoade canonice provinciale. Aceste dorințe au produs mare supărare atât în țară, cât și la românii din Transilvania.

Mirenii, văzându-se marginalizați și îndepărtați sistematic de la deliberările asupra autonomiei și organizării Bisericii lor, pe când confrății lor din Transilvania și Ungaria erau admiși la toate acestea, se simțiau jigniți în demnitatea și drepturile lor, răscolându-se împotriva episcopului. Ei doreau o singură mitropolie românească, cu reședința în Cernăuți sau Sibiu și introducerea sistemului reprezentativ în exercitarea autonomiei. Au loc nenumărate proteste, adunări și manifestări, însă toate sunt zadarnice. În 1870 are loc o adunare poporală în Cernăuți, numărând peste două mii de participanți și preoți din toată diecesa, care protestau împotriva prejudiciilor nefavorabile. Guvernul oprește aceste neînțelegeri, prin „rezoluțiunea” din 23 ianuarie 1873, prin care Episcopia Bucovinei se ridică la rangul de arhiepiscopie și de mitropolie independentă, supunându-i-se episcopiile din Dalmația și numește arhi-episcop și mitropolit al acestei creații bisericești pe episcopul Eugeniu Hacman.

Acesta nu va ajunge să păstorească noua mitropolie, decedând la 31 martie/12 aprilie 1873, la Viena, la vârsta de 80 de ani.

În scaunul Mitropoliei urcă arhimandritul Teofil Bendelea la 13 noiembrie 1873, care a decedat după doi ani, urmat fiind de Teoctist Blajevici (22 martie 1877) care a decedat, de asemenea, după doi ani, (27 iunie/9 iulie 1879), succesorul lui devenind arhimandritul diecesian Silvestru Morariu-Andrievici, care s-a luptat mult pentru realizarea autonomiei bisericești. În 14/26 iulie 1882 are loc primul congres al Bisericii din Bucovina, votându-se un statut pentru congres și un regulament de alegere.

Saghin, Șerban, dr., „Din actele și documentele privitoare la istoria bisericii Bucovinei”, în: *Candela* al XVI-lea (1897), 4, p. 139-146. Cu text în germană.

În articol sunt prezentate informații referitoare la denumirea și hirotonirea episcopului Daniil Vlachovici. Guvernul galițian din Liov, în data de 10 mai 1789, înștiințiază oficiul cercul bucovinean că împăratul, la propunerea mitropolitului din Carloviț, a denumit, conform decretului din 23 aprilie 1789, pe ieromonahul Daniil Vlachovici ca episcop al Bucovinei. Acesta a fost hirotonit în Carloviț de mitropolitul Moise Putnic în 15 iulie 1789. Este reprodusă o scrisoare, datată cu 22 iunie/2 august 1789 pe care Daniil Vlachovici o trimite la Mănăstirea Covili, unde mai înainte a fost vicar, în care descrie evenimente referitoare la hirotonia sa.

Saghin, Șerban, dr., „Din actele și documentele privitoare la istoria bisericii Bucovinei”, în: *Candela* al XVI-lea (1897), 5, p. 193-196.

Continuare a articolului precedent. Este descris actul instalării episcopului Daniil Vlachovici din data de 14/25 octombrie 1789. Conform ordinului Guvernului, au luat parte la instalare proiștii mănăstirilor, protopopii și un număr restrâns de preoți din împrejurimile Cernăuțului. Reprezentantul Kreimsamtului a ținut o cuvântare.

***, „Cronică, Jubileul Majestății Sale Împăratului Francisc Iosif I”, în: *Candela al XVII-lea* (1898), 12, p. 687-690.

În articol este menționată celebrarea jubileului împăratului Francisc Iosif I, prezentându-se și rolul său în menținerea bisericii ortodoxe. Născut în Schönbrunn, la 18 august 1830, primește sceptrul glorios al Habsburgilor și destinele întregului imperiu la vârsta de 18 ani. Acesta scapă Bucovina din stăpânirea Galiției, sprijinind biserica românească prin trecerea fondului religios în administrarea guvernului bucovinean. Sub stăpânirea lui Francisc Iosif I, Biserica Ortodoxă a progresat, a înflorit în mod considerabil. Articolul conține o imagine.

Dan, Dimitrie, exarh și paroh în Straja, „Patronatul în biserica ortodoxă din Bucovina”, în: *Candela* XXII (1903), 10, p. 639-643.

Articolul cuprinde două capitole din lucrarea preotului Dimitrie Dan. În primul capitol „Originea ctitoriei sau patronatului”, se aduce la cunoștință faptul că, în primele trei secole, creștinii nu aveau biserici, fiind prigoniți de iudei și păgâni, însă

odată cu venirea împăraților romani, împrejurările s-au schimbat. Creștinismul s-a răspândit de la orașele mari spre orașele mai mici, începând a se zidi numeroase biserici atât de episcopi cât și de persoane private pioase.

Capitolul II face referire la „Patronatul în biserica Bucovinei dela încorporarea ei în imperiul Austriei”. Trecând Bucovina în 1777 la Imperiul Austriei, s-a introdus planul de regularizare (1786) și s-au stabilit drepturile de a alege sau reprezenta pe preoți. Prin planul de regularizare s-a vrut micșorarea numărului prea mare al preoților de atunci, așa cum se întâmplase cu bisericile pe care împăratul Iosif II le-a redus de la 344 la 259. În 1788 s-a editat o normă hotărâtă prin care s-au stabilit drepturile și îndatoririle patronatului bucovinean. Patronatul bucovinean este un drept real ce se ține de o proprietate reală și se transmite împreună cu aceasta la alții prin ereditate, donație, cumpărare sau schimb. Patronatul este original sau transmis, nedespărțit sau împărțit, durabil sau numai pe viață, privat sau public. Patronatul exercitat de o autoritate, corporație sau persoană bisericească este numit bisericesc sau clerical, iar cel exercitat de o altă persoană publică sau fizică este numit laic sau lumesc. Patronatele bisericești din Bucovina erau: Mitropolia Ortodoxă a Moldovei și Sucevei din Iași; Patriarhatul Ortodox din Ierusalim; Mănăstirea Barnovschi a Sfântului Mormânt a Lui Hristos din Ierusalim; Arhiepiscopia Cernăuțiului și Mitropolia Bucovinei și Dalmației.

Erbiceanu, C., „Date sigure ce cuprind istoria peripețiilor prin care a trecut Bucovina de la 1777 până la 1870”, în: *BORom XXXI* (1907-1908), 2, p. 148-161.

În articol este reprodus un manuscris care cuprinde în rezumat istoria civilă și bisericească a Bucovinei de la 1777 până la 1870. Acest manuscris a fost în proprietatea arhierelui Filaret Scriban. Sunt redată mai multe părți intitulate astfel: „Istoria Bucovinei în genere”, „Ierarhia bisericii din Bucovina de pe timpul Mitropoliei Sucevei”, „Biserica din Bucovina pe timpul Mitropoliei Iașilor”, „Subordonarea Episcopiei Bucovinei sub Mitropolia sârbească a Carlovițului”, „Reședința Canonică a Episcopiei Bucovinene”, „Susținerea episcopiei pe timpul reșederii ei în Rădăuți”, „Susținerea episcopiei după strămutarea ei la Cernăuți”, „Episcopii Bucovinei din timpul anexării ei”, „Mănăstirile Bucovinei”. Din partea intitulată „Episcopii Bucovinei din timpul anexării ei”, aflăm amănunte despre episcopii care s-au succedat în Bucovina în perioada 1777-1870.

Dositei Herescu – a păstorit până în 1789. Sub el s-au desființat cele 21 de mănăstiri și din proprietățile lor s-a înființat fondul religios, doar trei mănăstiri rămânând active – Putna, Sucevița și Dragomirna. Tot în timpul păstoririi lui s-a înființat un Seminar la Horețca (Horecea), la Mănăstirea Sfântul Gheorghe, care a fost strămutat în 1800 la Cernăuți.

Daniil Vlahovici – a fost căsătorit dar, după ce i-a murit soția, a ajuns episcop al Bucovinei. A păstorit până la 1822 și a fost cel dintâi episcop al Bucovinei care a primit hirotonia la Mitropolia din Carloviț. El a înființat un fond pentru sărmani.

Isaia Bălășescu (1823-1835) – în timpul păstoririi sale s-a întemeiat Institutul Teologic din Cernăuți și Seminarul prin rezoluția împărătească de la 6 august 1826.

Eugeniu Hacman (1835-1873) – acesta a introdus în 1849 limba română în Institutul Teologic în locul limbii latine și în oficiul consistoriilor, în vremea sa s-a îmbunătățit starea materială a profesorilor și a preoților. La 1860 s-a deschis gimnaziul superior din Suceava, s-au mai deschis școli primare la Cernăuți și Siret. Tot în timpul său s-a zidit biserica Catedrală din Cernăuți, ce a fost începută în 1844 și s-a făcut reședința episcopală din Cernăuți.

Din capitolul intitulat „Mănăstirile Bucovinei” aflăm că la 1484-1487 domnul Ștefan cel Mare, aflându-se la mare strâmtorare, a invocat ajutorul divin, făgăduind că dacă va învinge inamicul va ridica o Mănăstire a Sfântului Gheorghe în Munții Humorului. Tot de aici aflăm că în Bucovina au fost 24 de mănăstiri, afară de sihăstrie și schituri. Dintr-o notă de subsol aflăm că biserica Rădăuților a fost întemeiată înainte de anul 1402, fiind dintru început mănăstire.

Erbiceanu, C., „Date sigure ce cuprind istoria peripețiilor prin care a trecut Bucovina de la 1777 până la 1870”, în: *BORom XXXI* (1907-1908), 3, p. 289-297. (A se vedea articolul din *BORom XXXI* (1907-1908), 2, p. 148-161).

În continuare sunt redate următoarele părți din manuscrisul referitor la istoria Bucovinei de la 1777 la 1870: „Mănăstirile Bucovinei”; „Formarea fondului religios în Bucovina” – acesta a luat ființă în 1786; „Școlile confesionale”; „Administrarea Eparhiei Bucovinei”; „Afaceri patrimoniale” și apendice. În parte intitulată „Mănăstirile Bucovinei” găsim următoarele date: Ștefan cel Mare a zidit Mănăstirea Humor în 1491, el a mai ridicat și Mănăstirea Putna, Alexandru cel Bun a ridicat Mănăstirea Moldovița.

Tot în acest capitol sunt enumerate cele 24 de mănăstiri din Bucovina:

1. Mănăstirea Moldovița a fost întemeiată de Alexandru cel Bun în 1401.
2. Episcopia Rădăuților a fost întemeiată de Alexandru cel Bun la 1402.
3. Mănăstirea Pătrăuți a fost întemeiată de Ștefan cel Mare în 1456.
4. Mănăstirea Putna a fost întemeiată de Ștefan cel Mare în 1466.
5. Mănăstirea Voroneț a fost întemeiată de Ștefan cel Mare și a fost înzestrată cu 10 proprietăți.
6. Mănăstirea Humor a fost întemeiată de Ștefan cel Mare.
7. Mănăstirea Sfântul Ilie a fost întemeiată de Petru Rareș la 1540.
8. Mănăstirea Sucevița a fost întemeiată de Gheorghe și Ieremia Movilă la 1578.
9. Mănăstirea Dragomirna a fost întemeiată la 1602 de mitropolitul Anastasie Crimca. Dintr-o notă de subsol din articol aflăm că un uric din 12 octombrie 1584 de la Petru Șchiopu arată că acestei mănăstiri i s-a dat proprietatea Unghiul de lângă râul Suceava. Este posibil ca această mănăstire să fi existat înainte, dar s-a ruinat și, drept urmare, Anastasie Crimca a rezidit-o în 1602.
10. Mănăstirea Solca a fost întemeiată de Ștefan XI Tomșa în 1615.
11. Mănăstirea Mămăieștilor a fost întemeiată „cam pe la 1658 sau la 1670 de nu se știe cine”.
12. Mănăstirea Horecea a fost întemeiată probabil de un călugăr la 1712.
13. Mănăstirea Ilișești a fost întemeiată de Ionașcul Isciascul la 1737.
14. Mănăstirea Luca a fost întemeiată de căpitanul Atanasie Țintă la 1747.

15. Mănăstirea Bireșnița a fost întemeiată de căpitanul Atanasie Țintă în 1747.
16. Mănăstirea Sadova a fost întemeiată de egumenul Gherasim Viada la 1750.
17. Mănăstirea Crișceatecul a fost întemeiată de doi răzeși din satul Repajenețiu, Mihail și Constantin Talpă la 1768.

18. Mănăstirea Astra sau Bărbești a fost întemeiată de călugărul Natan Calmuțchi la 1776.

19. Mănăstirea Broscăuților a fost întemeiată de egumenul Casian la 1778.

20. Mănăstirea Voloca a fost întemeiată de Constantin Doniciu la o dată necunoscută.

21. Mănăstirea Vișnița a fost întemeiată de Constantin Turcul la o dată necunoscută.

22. Mănăstirea Cosibnița a fost întemeiată de patru răzeși: Ștefan Giurgiuvan, Ioan Tăutul, Georgi Tomasci și Ștefan Ciurediulla o dată necunoscută.

23. Mănăstirea Dămoșița (Dămoșnița?) a fost întemeiată de răzeșii din Dămoșița în 1724.

24. Mănăstirea Babin nu se știe de când și de către cine a fost întemeiată.

Toate aceste mănăstiri, în afară de Putna, Sucevița și Dragomirna au fost desființate în 1786.

***, Cronică, „Chestia bisericească”, în: *Candela* XXXII (1913), 3, p. 161-162.

În articol este consemnată consfătuirea din data de 1 martie 1913 a delegației însărcinate cu reglementarea „chestiei bisericești”. Din partea românilor au participat delegații: consilierul aulic Stefanelli și deputații Siminovici, Nicu de Flondor, Dr. Tarnavski, baron Constantin Hurmuzachi și Dr. Eusebiu Popovici, iar din partea rutenilor: vicecăpitanul țării Draczynski și alți deputați. În ședința care a durat trei ore s-a ajuns la convingerea că interesele celor două naționalități, care trăiesc împreună în arhidieceza gr. or., se pot satisface cel mai bine dacă se va face o despărțire a actualei mitropolii în două episcopii naționale independente.

***, Cronică, „Arhimandritul Iuvenal Stefanelli”, în: *Candela* XXXIII (1914), 8, p. 406-408.

În articol este menționat decesul arhimandritului Iuvenal Stefanelli, la data de 18/31 iulie 1914. După terminarea studiilor teologice la Cernăuți, a fost numit în 1860 cooperador și catehet în Siret, șase ani mai târziu fiind chemat la Cernăuți pentru ocuparea postului de catehet la școala poporală.

Fiind numit protopresbiter (1874), doi ani mai târziu va ocupa catedra de „Catehética bisericii” la Facultatea Teologică, unde a lucrat 32 de ani. A îmbogățit literatura teologică prin scrierile „Catehética a bisericii drept credincioase răsăritene” (1879) și trei volume mari de „Cateheze”. Trăsăturile sale morale înfățișează un bărbat de o onestitate exemplară și cu un caracter ferm și hotărât, care nu își schimba convingerile sale cu niciun preț. Purtarea sa ca preot este vrednică de toată lauda.

Rămas văduv, primește demnitatea de protosinel (1880), apoi de arhimandrit (1890). A fost membru al „Societății pentru cultura și literatura poporului român din Bucovina”. În mormântarea a avut loc în 20 iulie 1914, fiind săvârșită de însuși Î.P.S.

Vladimir de Repta. Au mai participat la funeralii: arhipresviterul stavrofor și conducător al catedralei Calistat Coca, arhimandritul Eusebiu Popovici, prof. univ. dr. Vasile Gheorghiu, consilierul consistorial Dionisie, cavalier de Bejan.

G., „Biserica la românii de peste hotare”, în: *BORom* XXXIX (1915-1916), 3, p. 275-280.

În articol se menționează despre situația Bisericii din Bucovina. Aflăm următoarele: scaunul episcopiei de la Rădăuți a fost mutat la Cernăuți în 1781. În 1782 s-au desființat 14 mănăstiri și schituri și s-au secularizat toate averile mănăstirești, formându-se „Fondul religios al bisericii ortodoxe din Bucovina”. După aceste evenimente, au mai rămas în funcțiune doar trei mănăstiri: Putna, Sucevița și Dragomirna. Sunt date amănunte despre administrarea „Fondului religios” și despre românii și rutenii din Bucovina.

Ca dovadă că limba bisericii din Bucovina a fost limba română, episcopul Eugeniu Hacman (1835-1873) a semnat o hotărâre a Consistoriului Eparhial, conform căreia numai limba română este limba oficială folosită în Consistoriu, protopopiate și parohii. Din păcate, la 4 octombrie 1873, scaunul episcopal fiind vacant, arhimandritul sârb Teoctist Blajevici și ruteanul Prodan au publicat un nou ordin consistorial prin care și limba ruteană devine limbă oficială.

Drăghiceanu, Virg., „O nouă versiune a însemnării mitropolitului Gheorghe și a hotărârii Sinodului de la Iași 1752 cu privire la începuturile Mitropoliei Moldovei”, în: *BORom* XXXIX (1915-1916), 11, p. 1296-1299.

După războiul ruso-turc de la jumătatea secolului al XVIII-lea, rușii l-au luat cu ei pe mitropolitul Antonie, pe care l-au făcut mitropolit al Cernigovului. În locul său a fost ales ca mitropolit grecul Sofronie. Sinodul de la Iași din 1752 l-a dat jos din scaun pe mitropolitul grec Nichifor și l-a ales în locul său pe Iacov Putneanu. Prin acest sinod s-a afirmat independența Mitropoliei Moldovei față de orice Patriarhie.

Hotărârea sinodului a avut la bază o însemnare a mitropolitului Gheorghe din 1752, aflată la Mitropolie, prin care acesta mărturisea că văzuse în Mănăstirea Neamț acte pe pergamente de la împărații bizantini Paleologi, prin care Mitropolia Moldovei era scoasă de sub jurisdicția Ohridei și făcută independentă. Acele acte au fost distruse de poloni în timpul lui Cantemir. O însemnare aflată pe o carte a Mănăstirii Neamț ce conținea o variantă referitoare la Sinodul de la 1752 și la independența Mitropoliei Moldovei, a fost transmisă pe o carte a Schitului Iordănești în 1806, de ieromonahul Pahomie, iar de aici a fost transcrisă pe un miscelaneu din 1833 al serdarului Costache Caracaș din Tecuci.

Scriban, I., arhim., „Cronica bisericească. Vicarul Mitropoliei Bucovinei”, în: *BORom* XL (1921-1922), 6, p. 463.

După încheierea războiului și după ce Bucovina a revenit la patria mamă, vicarul Mitropoliei Bucovinei, care era înainte un arhimandrit, a fost ridicat la rangul de arhieru. Astfel, a fost ales, la 1919, ca vicar, în locul răposatului Miron Călinescu, Iosif Vorobchevici.

Scriban, I., arhim., „Cărți, reviste, ziare. «Șematismul (Anuarul) Bisericii ortodoxe a Bucovinei pe anul 1822», Cernăuți, 76 de pagini”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 2, p. 150.

Acest anuar prezintă catalogul personalului administrativ „cu arătări pentru fiecare parohie” – câți slujitori sunt, starea bisericii etc. Tot din articol aflăm că la acea dată în cele patru mănăstiri din Bucovina viețuiau 33 de călugări.

Urechia, C., pr., „Despre administrarea averilor bisericilor creștine”, în: *BORom* XLII (1924), 11, p. 661-666.

Autorul amintește în acest articol despre rolul și importanța Bisericii Ortodoxe din Bucovina și administrarea averilor ei. Referindu-se la rolul Bisericii din Bucovina, autorul arată că aceasta a fost pavăză în trecut împotriva cotropirilor păgâne, iar în timpul ocupației austriece aceasta a fost păstrătoarea tradițiilor și a limbii române. Autorul mai arată de către cine au fost administrate averile bisericii din Bucovina în trecut și în perioada 1775-1918. Referindu-se la înzestrarea sfintelor lăcașuri din Bucovina de către domnitori, autorul redă în articol, ca exemplu și un hrisov de danie al domnului Petru Voievod prin care acesta dăruiește Mănăstirii Sfântul Ilie moșia Florinta.

Scriban, arhim., „Știri. Fondul religios din Bucovina în mâna mitropolitului”, în: *BORom* XLIII (1925), 1, p. 64.

Regele a aprobat prin decret regal bugetul pădurilor fondului bisericesc oriental din Bucovina pe anul 1925. Toate cheltuielile acestui fond vor fi administrate de Î.P.S. mitropolit al Bucovinei.

Reli, Simeon, „Din suferințele Bisericii noastre ortodoxe sub stăpânirea austriacă”, în: *Candela* XXXVI (1925), 3-7, p. 212-236.

În articol sunt prezentate informații referitoare la trăirile poporului ortodox român pe când acesta se subordona Imperiului Austriac. În capitolul I autorul anunță faptul că în următoarele pagini se va prezenta suferințele Bisericii Ortodoxe și frământările ei după răpirea Bucovinei, cauzate de stăpânirea împăratului Austriei, Iosif al II-lea.

În capitolul II, sunt prezentate măsurile luate de împăratul austriac pentru slăbirea vieții Bisericii noastre ortodoxe. Astfel, a căutat să curme legătura dintre Biserica Ortodoxă a Bucovinei cu Mitropolia Moldovei de la Iași (conform Patentului împărătesc din 24 martie 1781) și, astfel, cu țara mamă, supunând Biserica noastră patriarhului sârbesc de la Carloviț (ordinul împărătesc din 12 iulie 1783).

Aducând un arhimandrit sârb, Ghedeon Nichitici, au început, la porunca împăratului, consfătuiri furtunoase pentru desființarea mănăstirilor și schiturilor și trecerea averilor mănăstirești și episcopești în stăpânirea statului (1873). La 24 mai 1784, egumenii din Bucovina scriu un memoriu în care își arată toată amărăciunea față de stăpânirea austriacă. Între anii 1874 și 1875 au emigrat un număr mare de călugări din Bucovina.

În capitolul III se aduc referiri la Mănăstirea Schitul Mare de lângă Maniava, din Galiția orientală, ce are legătură cu suferințele Bisericii Ortodoxe din Bucovina. Această mănăstire era singura mărturie a credinței ortodoxe din acele părți a Poloniei, după unirea rutenilor cu catolicii. Ridicată în 1620, în locul unui schit mic, prin dărnicia și evlavia Mariei Movilă, fiica domnului Moldovei, Ieremia Movilă, fiind întreținută apoi de Vasile Lupu, logofătul Bârlădeanu, G. Ghica-Vodă II, Ștefan Vodă, Istrate Vodă. Călugării schimnici din această mănăstire nu au putut fi convinși să treacă la catolicism, motiv pentru care le este desființată mănăstirea și averea confiscată. Cei 55 de călugări, aproape toți bătrâni, s-au adunat în ziua de 27 septembrie 1785 la ultima rugăciune comună, la finalul căruia au rostit un blestem cumplit asupra nemților. Cu ochii înlăcrimații s-au îndreptat către alte mănăstiri din Rusia sau Bucovina. Mănăstirea Schitul Mare a rămas pustie, timpul prefăcând-o într-o ruină.

Berechet, Ștefan, „O carte rusească despre biserica Bucovinei de acum 50 de ani”, în: *BORom* XLIII (1925), 6, p. 337-343. Recenzie.

Autorul arată: felul în care s-a îngrijit guvernul austriac de preoțimea de mir, cum și din ce era alcătuit Fondul Religionar, organizarea superioară a Bisericii din Bucovina – episcopul, ajutoarele episcopului consistoriul eparhial și protoiereii, drepturile și atribuțiile episcopului. De la autor aflăm că Eparhia din Bucovina a devenit Mitropolie sub Eugeniu Hacman. Aceasta își avea reședința la Cernăuți. Mai aflăm că până la ridicarea Bisericii din Bucovina la treapta de Mitropolie, alegerea episcopului era făcută de către împărat, iar hirotonia sa era săvârșită de către mitropolitul de Carloviț. Sunt enumerați apoi câțiva episcopi de Rădăuți ce au păstorit până la ocuparea Bucovinei de către Imperiul Habsburgic. Aceștia sunt: Gheorghe Movilă, Filotei, Anastasie Crimca, Anastasie, Calistrat și Dosoftei Herăscul – sub care a fost răpită Bucovina.

De la autorul recenziei aflăm că Dosoftei (Dositei) Herăscul a rămas episcop până la 1789, el fiind urmat de: Daniil Vlahovici (1789-1822), Isaia Baloșescu (1823-1834), din 1835 fiind ales Eugeniu Hacman. În articol mai este redat conținutul unei pastorale a lui Eugeniu Hacman, din 1868.

Câdea, R., „Clement Constantin Popovici”, în: *Candela* XXXVII (1926), 10-11, p. 225-231.

Se aduc informații referitoare la aniversarea a 80 de ani a arhimandritului Clement Constantin Popovici. Născut la 22 septembrie 1846, urmează studiile teologice la Cernăuți și Viena. Ocupând funcția de profesor la Facultatea din Cernăuți, devine titular în 1880.

Constantin Popovici a vegheat cu credință și cu stăruitoare nădejde la tribuna științifică, de unde împărtășea auditorilor săi comorile bogate ale concepției de drept și de viațuire morală din biserica noastră ortodoxă. A publicat diferite studii în „Candela”, dar manuscrisul său „Curs de drept bisericesc”, a rămas nepublicat. A ocupat funcția de rector al facultății, deputat, membru în Consistoriul arhiepiscopesc al Bucovinei. Pretutindenea, la catedră sau în societate, profesorul, ajuns apoi după

călugărie arhimandritul Clement Popovici, era un om de netulburată seninătate și de mare optimism.

***, „Cărți, reviste, ziare. «Anuarul Arhiepiscopiei Ortodoxe a Bucovinei pe 1926», Cernăuți 1926”, în: *BORom XLIV* (1926), 11, p. 682. Recenzie.

Cartea începe cu istoric al Episcopiei Rădăuților. Aici găsim biografiile tuturor episcopilor Rădăuților și ai Mitropoliei Bucovinei până la 1926. Tot din acest „Anuar” aflăm că Mitropolia Bucovinei avea, la 1926, cinci mănăstiri în care viețuiau puțini călugări.

Reli, S., „Bucoveneni celebri în Ierarhia Moldovei” (1777-1850), în: *Candela XL* (1929), 10-12, p. 407-431.

Aflăm din introducerea de la capitolul I că articolul conține un discurs de inaugurare în care se aduc informații referitoare la bucovinenii celebri din Bucovina.

În capitolul al II-lea se menționează că unii dintre călugării moldoveni, pribegi, cu inteligență scilicet, cu energie plină de avânt și cu un caracter oțelit în lupta cu străinismul de acasă, au ajuns în Moldova, la înaltele trepte de episcop și mitropolit, conducând cu iscusință Biserica Moldovei printre valurile zguduitoare ale revoluțiilor din 1821 și 1848. Contemporanii marelui mitropolit Veniamin Costachi în scaunele episcopale de la Huși și de la Roman, cât și urmașul său la scaunul mitropolitan, au fost bucovineni.

În capitolul III este descris Melentie Bucovineanul, episcopul Romanului (1787-1796), primul călugăr bucovinean care a ajuns la treapta arhierescă în Biserica Moldovei. Născut în Rădăuți, în jurul anului 1726, era, pe timpul răpirii Bucovinei (1777), ieromonah și proegumen al Mănăstirii Putna. În iulie 1878 este ales episcop al Romanului, luând măsuri drepte și înțelepte pentru plățirea tuturor datoriilor episcopiei ajunsă în pragul falimentului.

În capitolele IV și V sunt menționați cei mai celebrii prelați pe care i-a dat Bucovina ierarhiei Moldovei în secolul al XIX-lea și anume: Gherasim Clipa Barbovski, episcop al Hușilor (1796-1803), apoi episcop al Romanului (1803-1826) și fratele său, arhimandritul Sofronie Predicatorul.

Capitolul VI cuprinde date biografice despre ultimul bucovinean care a ajuns arhipăstor în scaunele eparhiale ale Mitropoliei Moldovei, mitropolitul Meletie Lefter.

Reli, S., „Raiaua Hotinului în timpul ocupației austriace și legăturile ei bisericești cu Episcopia Bucovinei (1788-1792)”, în: *Candela XLI* (1930), 1-3, p. 73-104.

I. Hotinul, vechea cetate de pe malul Nistrului, a fost în cursul vremurilor cel mai zdruncinat colț de țară românească.

II. Cetatea și ținutul Hotinului, din veacul al XV-lea și până la anul 1713, a făcut parte în privița bisericească de teritoriul Episcopiei Rădăuților, din care s-a format apoi, la 1781, Episcopia Bucovinei, ridicată la rangul de Mitropolie în 1783.

Eparhia Hotinului a fost păstorită de episcopii Antim, Neofit, Amfilochie, mitropoliții Chiril, Ambrozie. De fiecare dată când turcii au fost izgoșiți de pe

teritoriul Hotinului de armatele Rusiei sau de aliații săi, Eparhia Hotinului era pusă sub stăpânirea episcopului Rădăuților.

III. Trecând doar 13 ani de la încheierea războiului austro-ruso-turc (1774), izbucnește un nou conflict (1787), de această dată Austria fiind aliat al Rusiei împotriva turcilor. Oștirile împărătesei Ecaterina înfrâng turcii, austriei cuprinzând raiaua Hotinului în întregime ei, rămânând stăpâni ai acestui teritoriu. Împăratul Austriei Iosif al II-lea dă raiaua Hotinului sub administrarea Consiliului aulic de război, sub administrația civilă a Guvernului provincial galițian din Lemberg, apoi sub „Administrația districtului Bucovinei” din Cernăuți. De asemenea, preface vechea școală bisericească moldovenească într-o școală militară, împărătească, laică.

IV. Împăratul Iosif al II-lea hotărăște ca Biserica Ortodoxă din raiaua Hotinului să fie subordonată episcopului Bucovinei, rupând astfel legătura cu Mitropolia de la Iași. Guvernul galițian ordonă episcopului Dosoftei Herescu să trimită o epistolă pastorală prin care să îndrume clerul bisericesc să se supună împăratului austriac. Pe timpul supunerii Eparhiei Hotinului la Episcopia Rădăuțiului, credincioșii ortodocși din acest teritoriu nu aveau nicio biserică pentru serviciul divin public.

V. După câteva săptămâni de la așezarea lui Lazăr Azachieviți ca protopop al Hotinului, acest personaj protejat de guvernul imperial austriac și cu un trecut misterios, a început a-și dezvălui adevărata personalitate prin diverse abuzuri săvârșite în noua sa demnitate bisericească. Odată cu venirea la tron a împăratului Leopold al II-lea, trupele austriece se retrag la finalul anului 1790, protopopul Azarchieviți părăsindu-și postul său din Hotin.

VI. Austriei au administrat raiaua Hotinului până la începutul anului 1793. Eparhia Hotinului și-a reluat, pentru timpul scurt cât a mai dăinuit stăpânirea turcească în această raia, legăturile de mai înainte cu Mitropolia Proilaviei, care a fost reactivată după pacea de la Iași (1792).

VII. În 1806, a început un nou război, turcii din Hotin fiind atacați de muscalii întărâtați de împăratul Napoleon I. Acest război a durat șase ani, iar Eparhia Hotinului fiind sub ocupație rusă, a fost păstorită de episcopul Cetății Albe, Dimitrie Sulima sau de către mitropolitul Gavril Bănulescu de la Iași. În 1813, această eparhie a fost inclusă în noua Arhiepiscopie a Chișinăului și Hotinului, înființată prin decretul împăratului Alexandru I și organizată de mitropolitul ei, Gavril Bănulescu-Bodoni.

Reli, Simeon, „Din viața religioasă și bisericească a Sucevii în secolele XVII-XIX”, în: *Candela* (1931) XLII, 1-3, p. 55-88.

Capitolul I intitulat „Consederațiuni generale asupra însemnătății Sucevii în viața noastră religioasă bisericească din trecut” face referire la orașul Suceava care este unul dintre cele mai puternice centre de viață religioasă românească, în jurul mănăstirii cu moaștele Sf. Mare Mucenic Ioan cel Nou.

Capitolul II: „Mărturiile unui înalt prelat străin, apusean, despre viața religioasă și bisericească a Sucevii în secolul al XVII-lea” prezintă informații despre starea religioasă și bisericească și influența ei asupra vieții publice din Moldova, în general și în Suceava, în special.

În capitolul III: „Luptele Românilor din Suceava cu armenii pentru conservarea monumentelor religioase istorice, în sec. al XVIII-lea” se menționează starea jalnică în care ajunsese orașul, sărăcia și lupta locuitorilor rămași pentru a salva de la ruină bisericile ce rămaseră din vremuri trecute.

Capitolul IV prezintă „Dărâmarea unor biserici românești din Suceava de către administrația militară austriacă a Bucovinei, spre a întrebuița materialul lor de construcție pentru cazărmi împărătești”.

Capitolul V, intitulat „Școala catehetică din Suceava”, cuprinde informații despre școala înființată în Mănăstirea Sf. Ioan și condusă de un ieromonah sârb, Daniil Vlahovici, cu scopul de a influența clerul bisericesc ortodox să se unească cu catolicii.

Capitolul VI se referă la „Congresul național-bisericesc de la Suceava din 1789, pentru alegerea unui episcop al Bucovinei în locul repaosatului Dositei Heresul”.

În capitolul VII, „Fete bisericești vestite, origine din Suceava” sunt amintiți: mitropolitul Moldovei Meletie Lefter-Brandaburul și Neonil, starețul Mănăstirii Neamț.

Capitolul VIII - sunt prezentați „Doi pictori bisericești vestiți în Suceava” care au pictat cu măiestrie Mănăstirea Neamț și anume Vasile Chițăscul și Vasile Eliman.

***, „Știri. Mișcarea pentru Fondul Bisericesc din Bucovina”, în: *BORom* LI (1933), 3-4, p. 188.

Întrucât guvernul intenționează a lua averea bisericească a Bucovinei pe seama statului, s-au pornit mari mișcări pentru apărarea acesteia în toată Bucovina.

Iorga, Nicolae, „Câteva acte privitoare la Biserica Bucovinei și Moldovei”, în *BORom* LII (1934), 9-10, p. 726-736.

Articolul ilustrează câteva dintre ineditele documente moldovene, redată întocmai, mărturisite a fi cumpărate pentru Institutul Sud-Est European. Astfel, un prim interesant act este o scrisoare particulară a episcopului Daniil Vlahovici, din 12 mai 1796, adresată boierului Gavriil Conachi, tatăl poetului Costache Conachi, iubitor de cultură. Acesta angajase pentru copiii săi cea mai bogată colecție de învățători - pe motivul hotărârii soartei moșiei Rogojeni, pentru care avusese un proces, în urma căruia Conachi rămânea stăpân. Vlahovici propune ca aceasta să fie arendată nepotului său, care poartă particulara nobiliară nemțească. Scrisoarea se dovedește însă în legătură și cu studiilor copiilor, Iorga arătându-se entuziasmat de limba și caligrafia pe care o întrebuițează vlădica, venit pe meleagurile române tocmai din Dalmația.

Un alt document de maximă importanță pentru Biserica Bucovinei poate fi așezat în paleta acelor tipărituri administrative în românește; de asemenea, poate fi numărat și cel care oferă știri despre merituoasa familie Grămadă. Totodată, este amintită și o epistolă a lui Meletie, episcop de Huși, în legătură cu viața politică surprinsă într-un moment tragic. Acesta subliniază silințele pe care a trebuit să le îndure în mai 1821, pentru a împiedica împrăștierea locuitorilor din Huși și din ținutul Fălciului, la auzul veștii, falsă de-altfel, că armata de represiune turcă sosită contra Eteriei se apropie de acel oraș. Totodată, Iorga subliniază și importanța unei hotărâri domnești, din 18 martie 1816, care suscita necesitatea aflării mijlocului de a

se acoperi deficitul de producție al hranei. Atât mitropolitul cât și episcopii erau în fruntea celor care trebuiau să împlinească sumele necesare.

Cea de-a cincea scrisoare relatează despre statornicia și ajutorul dat de mitropolitul Veniamin, care cheamă pe fruntașii boieri la o sfătuire secretă, referitoare la o decizie a domnului conducător, care cere și aprobarea Divanului.

Hostiuc, Erast, pr., „Schituri și sihăstria din Bucovina de altădată”, în: *BORom* LIII (1935), 7-8, p. 332-362.

Articolul de față reunește scurtele istorii ale unor lăcașuri bucovinene care au fost închise la puțină vreme după zidire, în urma deciziei Comisiei de delimitare a proprietăților în Bucovina din 1784. Unul dintre acestea este Schitul Babin (1752-1783), printre cele mai sărace din ținutul Bucovinei, situat în jurul Cernăuților, cu o vechime străveche, dar cunoscut în zonă pentru resursele de gresie.

Schitul Babin datează din 1752, fiind întemeiat pe pământurile răzeșilor, de către un călugăr cu numele Onufrie. Izvoarele referitoare la acest așezământ par a se contrazice. Astfel, surse precum Aron Pumnul sau Calendarul bucovinean numesc condițiile precare, sărăcia schitului. Mai târziu însă, Wickenhauser menționează o proprietate mult mai extinsă. Aceste informații se arată însă a fi eronate față în față cu „jumătate de falce de pământ”, de care se menționează în actul de delimitare. Numărul viețuitorilor schitului este, de asemenea, redus, iar ca urmare, în 1783 va fi desființat de către însuși mitropolitul Dosoftei. Se crede că au existat oarecare raporturi ale schitului cu Mănăstirea Formosa (Frumoasa ?), mănăstire învecinată, despre care însă nu se cunosc foarte multe lucruri.

Bereznița (1650-1783), schit localizat pe un pârâu purtând același nume și având hramul Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil, împărtășește aceeași soartă. În privința întemeitorului, opiniile emise sunt adesea ambigue. Deși adevăratul fondator a fost Isac Cocoran, numit de Onciu, anumite păreri i-au situat și pe alții în lista ziditorilor sfântului lăcaș. Astfel, însuși egumenul schitului, Ghedeon îl poziționează pe Miron Gafencu în paleta constructorilor inițiali. Acest lucru se dovedește repede a fi un fals, recursul conducătorului schitului la acest tertip explicându-se doar prin recunoștința pe care i-o purta lui Gafencu, aflat încă în viață pe acea vreme și care se îngrijea permanent de nevoile lăcașului. Tot el însă mărturisește indirect, prin anexa pe care o prezintă Comisiei, adevăratul întemeitor. Alți doi cronicari, Pumnul și Werenka, îl decretează ctitor pe Tănase Țintă, strănepot al adevăratului fondator, Isac Cocoran.

Acesta, la scurtă vreme după închinarea anumitor pământuri mănăstirii, se călugărește și renunță la îndatoririle lumești, împuternicindu-l pe Miron Gafencu să cârmuiască daniile sale. În ceea ce privește viețuitorii, în 1776 documentele atestă patru călugări. Lăcașul a fost desființat în 1783, monahii trebuind să se reorienteze către alte așezăminte. Biserica construită pe același loc mai târziu în sat, în 1871, a purtat hramul schitului.

Schitul Broscăuți se încadrează în aceeași categorie de sfinte lăcașuri supuse ordinului de suprimare din partea Comisiei austriece. Înființat în 1752, acesta a avut o scurtă perioadă de existență, până în 1783. Nu departe de Storojineț, localitatea este

amintită în documente încă de la 1616, când Radu Mihnea întărește Mănăstirii Dragomirna satele dăruite ei de Lupu Stroci, între care și satul Broscăuți. Dinaintea stăpânirii austriece se consideră a fi existat un singur sat cu acest nume. Odată cu venirea rutenilor, alături de așezământul vechi, s-a ridicat unul nou, cu numele de Broscăuții Noi, teritoriu pe care a fost înălțat și schitul. În fața Comisiei, egumenul monah Nazarie susține că întemeitorul lăcașului este mazilul Constantin Volcinschi, care a dăruit unui călugăr, pe nume Ilarion, o bucată de pământ pe care acesta a putut zidi biserica.

Așadar, putem vorbi de doi întemeitori, atât Volcinschi, cât și Ilarion. În timpul vieții acestuia nu există niciun document care să ateste actul de dănie, dar după moartea sa, familia întocmește unul, la care se pare că au participat și frații lui, aducând, în plus și binecuvântarea lui Dosoftei, episcop de Rădăuți, care a sfințit schitul, cu hramul Înălțării Sfântei Cruci. Monahul Nazarie procură și el anumite averi din viața de mirean mănăstirii, prin fostul egumen al schitului, Casian. După desființarea schitului, pământul a revenit foștilor proprietari. În anul scrierii articolului de față, autorul consemnează faptul că există în rândul credincioșilor intenția de a se construi un nou așezământ pe locul celui vechi, în semn de pioșenie față de credința înaintașilor.

Schitul Căbești (1748-1780?) se adaugă seriei acelora închise. El a fost ridicat pe o bucată de pământ din satul cu același nume. Anterior construirii, satul a fost împărțit în șapte, un lot de pământ deținut de paharnicul Ioniță fiind schimbat de Grigorie Diacon (Grigore Cornea). Aceasta va fi partea unde Grigorie va înălța o bisericuță de lemn, cu hramul Acoperământul Maicii Domnului (1748) și câteva chili, călugărindu-se sub numele de Ghervasie. Curând după ridicare, încep pretențiile asupra proprietății, proprietari cărora noul monah este nevoit să le predea împrejurimile mănăstirii. Deși recurge la procese, pierde de fiecare dată și, descurajat de aceste lovituri, renunță și se mută în Schitul Ostra. În același an însă, schitul își găsește alți protectori, primind alte ofrande, proprietari din partea comișilor Banteși, care însă nu rămân vreme îndelungată în posesia schitului, fiind retrase chiar de către dăruitori, care le închină unui alt schit, Horecea, odată cu care se iscă un nou prilej de dispute. Din cauza acestor certuri continue, episcopul Dosoftei desființează lăcașul, prefăcându-l în 1787 în biserică de mir, care pare a mai exista în anul întocmirii prezentului articol de către Hostiuc Erast. Data înlăturării sale nu este însă aceeași, dar se presupune a fi fost înainte de întocmirea Comisiei de delimitare, care se înfățișează în localitatea Căbești, fără însă a aminti ceva despre acest schit. Prin urmare, cercetătorii plasează data desființării undeva între 1776, când un istoric mai atestă existența a cel puțin trei viețuitori și 1787, data întocmirii Comisiei amintite în care nu se pomenește nimic despre acest sfânt lăcaș monahal.

În aceeași situație se află și Schitul Coribnița (Corâbnita) (1730-1783). Informațiile nu sunt însă atât de numeroase ca și în cazul precedentelor mănăstiri. Singurele date adunate sunt semnate de Onciul și de Pumnul. În plus, în cadrul prezentării, călugărul Benedict afirmă că întemeitorul a fost un călugăr pe nume Silvestru, locul primit de la Tăutul. Sursele istorice nu sunt unanime în această privință, susținând nume diferite. Autorul studiului pare însă a-i da crezare lui Onciu, care, fiind mai temeinic în cercetări, este considerat a fi mai aproape de adevăr. Condițiile pre-

care au determinat traiul extrem de greu al călugărilor, acest așezământ fiind foarte puțin amintit în documentele vremii. După desființare, cele patru fâlci de pământ, singura avere a mănăstirii, au revenit donatorilor, fapt care atestă că mănăstirea nu avea o vechime mare, odată ce răzeșii se aflau încă în viață la închiderea ei.

Un alt lăcaș supus desființării de către austrieci a fost Schitul Crișceatec (1765-1783), care are o etimologie interesantă, „crest” însemnând „cruce” în limba slavonă. Acesta a fost pe locul unei mănăstiri mai vechi, închinată Sf. Apostol și Evanghelist Ioan, desființată de către episcopul de Rădăuți din cauza certurilor între călugări, dar despre care nu se cunosc amănunte. Izvoarele vorbesc despre lumina văzută pe locul fostei mănăstiri de ziua Sfântului Apostol, fapt care l-a determinat pe un călugăr evlavios cu numele Benedict să ceară și ulterior să primească încuviințarea de a clădi pe acel teren o biserică de lemn.

Aceasta nu a durat însă foarte mult, urmând ca Teodor Preda Hangiul – negustor a cărui origine autorul studiului de față o crede română, tinzând a-i da dreptate lui Onciu, denumirea de „sârb” fiind justificată de meseria pe care o practica - să realizeze, pe același loc, o mănăstire de piatră, care se regăsește și în contemporaneitate. După edificarea lăcașului, răzeșii din zonă dăruiesc așezământului pământurile de pe acea suprafață, spre a fi pomeniți. Aceleași acte adeveresc și o clauză luată în considerare la acea vreme, prin care viețuitorii se obligă să nu lărgească hotarele în viitor. Ctitorul se va îngriji și de bunăstarea mănăstirii, asigurându-i acesteia condițiile independenței materiale, în virtutea căreia va cumpăra încă jumătate din satul Zviniace. Inscripții din interiorul mănăstirii mărturisesc că și fiul lui Preda a contribuit la înfrumusețarea bisericii ctitorită de tatăl său. După constatarea proprietăților acestui schit, în urma comisiei de delimitare, lăcașul este închis, averea și pământul schitului fiind luată în arenda statului, ulterior vândută, biserica schitului devenind ulterior biserică parohială.

Reli, S., „Vechea Episcopie ortodoxă a Maramureșului și legăturile ei cu Bucovina”, în: *Candela XLVIII* (1937), 1-12, p. 185-203.

Articolul reprezintă o lecție ținută la inaugurarea festivă a cursurilor Universității „Regele Carol II”, din 24 oct. 1937, cu tema: „Trecutul istoric al vechii episcopii ortodoxe-române a Maramureșului”.

I. Maramureșul voievodal era mult mai întins decât județul Maramureșului din România întregită, trei sferturi din el rămânând dincolo de granițele țării.

II. În vremurile anterioare secolului al XIV-lea, Biserica Ortodoxă a Maramureșului a atârnat de Episcopia de Haliciu, în Galiția, înființată în 1141. Mărturiile istorice documentare n-au puterea de a arunca o lumină asupra trecutului Bisericii române a Maramureșului, dincolo de secolul al XIV-lea. Dintre vechile biserici maramureșene de lemn care au rămas, se afla și cea de la Ieud, care exista în 1364. Înainte de anul 1391 a fost ridicată de Sas Vodă, Mănăstirea din Peri, pe teritoriul satului Teres, cu hramul Sf. Arhanghel Mihail. O altă mănăstire veche este cea întemeiată de Teodor Koriatovici, în 1400, în Muncaci, având hramul Sf. Nicolae. Cei care au condus Eparhia Maramureșului au fost: mitropolitul Eftimie, primul arhiepiscop de Alba Iulia; urmat de episcopii Serghie (1597), Spiridon (1619), Ieremie

(1620), Petronie (1623), Eftimie al II-lea (1623), Dosoftei Moldoveanul (1634), Dimitre Pop (1637), Vasile Tarasovici (1639), Ilie Iorest (1641), Ioan Iusko (1645), Sava (1650), Mihail Molodeț (1651).

Între anii 1657 și 1700, Maramureșul aparține stăpânirii duhovnicești a mitropoliților din Alba Iulia. Începând propaganda unirii cu catolicismul, Iosif Stoica, numit episcop al Maramureșului, s-a opus cu cea mai admirabilă bărbăție împotriva Unirii, primită de mitropolitul Atanasie Anghel de la Alba Iulia și de 38 de protopopi ai săi. După moartea sa (1711) urmară ca episcopi : Serafim Petrovici (1711-1715), Dosoftei al II-lea Teodorovici (1715-1734), Gavriil. La 1740, Episcopia Maramureșului a fost desființată.

III. Cele 14 mănăstiri și schituri ortodoxe românești de pe teritoriul Maramureșului au rămas citadele în care s-a cultivat statornicia în credința ortodoxă a maramureșenilor, de care nici o persecuție nu-i putea îndepărta. Aceste mănăstiri aveau relații strânse cu mănăstirile din Bucovina. Românii din Maramureș au luptat de-a lungul timpului cu un eroism admirabil, pentru păstrarea Ortodoxiei.

Șesan, Valer, „Clementie Constantin Popovici”, în: *Candela* XLIX (1938), 1-12, p. 62-73.

În articol este menționat decesul arhimandritului și profesorul universitar Clementie Constantin Popovici, în data de 2 septembrie 1938. S-a născut la 22 septembrie 1846 în Cernăuți, unde a studiat teologia (1865-1869). În 1870 pleacă la Viena pentru a-și desăvârși studiile. Lucrând ca profesor extraordinar, Constantin Popovici a fost ridicat la rangul de profesor titular la Facultatea de Teologie din Cernăuți, în 1880, unde a stat până în 1917, fiind ales decan de șase ori. Ca un profund cunoscător al canoanelor bisericilor ortodoxe, el a publicat mai multe lucrări, dintre care primele sunt scrise în limba germană. Opera principală a profesorului Const. Popovici este „Cursul de drept bisericesc”, care nu a fost publicat din cauza diferitelor împrejurări nefavorabile ale timpului. A fost hirotonit în presviter (1871), în protopresviter (1880), în stavrofor (1896). Rămânând văduv, se călugărește, primind numele de Clement, apoi este numit arhimandrit (1910) și arhimandrit mitrofor (1918). A fost ales, în 1925, președinte al Consistoriului Spiritual Eparhial. Dascăl la înălțimea științifică a catedrei sale, era totodată un prieten și un părinte blajin al studenților săi. Ca preot a respectat rânduiala sfintelor canoane fiind demn, senin, cu frica lui Dumnezeu în inimă și cu sfințenie în toată viața sa.

Arghiropol, I. Gheorghe, dr., „Administrația Eparhială din Bucovina între 1775 și 1918”, în: *Candela* LVII (1946), p. I-XXXIV.

În cele patru capitolele ale sale, articolul oferă informații referitoare la administrația Eparhiei din Bucovina între anii 1775 și 1919.

Capitolul I - „1775-1786”, prin subcapitolele sale, conține informații referitoare la: „Jurisdicția administrativă bisericească la răpirea Bucovinei de către Austria”; „Fomarea eparhiei și unificarea administrației eparhiale”; „Înființarea consistoriului eparhial și a postului de vicar general”; „Alcătuirea și modul de funcționare a Consistoriului de la înființare și până la anul 1786”.

Capitolul II - „1786-1865” începe cu „Scurte date istorice asupra alcătuirii Planului regulativ”, continuând cu informații referitoare la „Conținutul Planului regulativ”, „Dispozițiile Planului regulativ privitoare la administrația centrală eparhială” (a. „Despre alcătuirea consistoriului”; b. „Despre atribuțiile consistoriului”; c. „Despre salarizarea episcopului și taxele ce i se cuvin pentru funcțiile sale”; d. „Salariile personalului consistoriului și taxele pentru cancelaria eparhială; e. „Modul de funcționare al consistoriului”), „Administrația centrală eparhială până la anul 1865” (a. „Despre asisori consistoriali”, b. „Înființarea postului de secretar sau director al cancelariei eparhiale”, c. „Organizarea cancelariei eparhiale din 1865”).

Capitolul III, cuprinzând anii „1865-1918”, face referire la „Reorganizarea consistoriului în 1865”, „Regulamentul consistoriului din 1869”, „Regulamentul pentru examenul de consilier consistorial”, „Postul de vicar arhieru” și „Congresul bisericesc din Bucovina” (a. „Mișcarea pentru autonomia bisericească”, b. „Alcătuirea congresului. Dizolvarea lui”).

Ultimul capitol prezintă „Organizarea Mitropoliei Bucovinei și Dalmației” din 1870 până în 1919, când activitatea Mitropoliei a fost desființată prin intervenția Bisericii sârbe. Articolul conține o bibliografie.

Păcurariu, Mircea, pr. prof., „Petru Rezuș, Contribuții la istoria orașului Rădăuți, București, 1975, 157 p.+24 fig.”, în: *BORom* XCIII (1975), 9-10, p. 1188-1189.

Recenzia părintelui Mircea Păcurariu oferă date despre lucrarea lui Petru Rezuș în care ne sunt dezvăluite coordonatele de referință ale unei lucrări de bază în cunoașterea istoriei orașului Rădăuți.

Lucrarea este formată din șase capitole: situarea geografică, trecutul orașului, stemele, populația, împrejurimile și etnografie și folclor. Aceasta cuprinde și „Pomelnicul Sfintei Mitropolii a Rădăuțiului și Sfintei Mănăstiri” copiat în 1780. Rădăuțiul a avut opt vlădici, Ioanichie a fost considerat primul episcop cunoscut, iar Nicolae primul ierarh de aici. În 1401 a fost recunoscută oficial Mitropolia la Suceava, la Rădăuți existând doar o Episcopie al cărei episcop se presupune că ar fi fost și cronicarul moldovean Eftimie, începând cu a doua jumătate a secolului al XVI-lea.

Porcescu, Scarlat, „Contribuții la istoria episcopiiilor Romanului, Rădăuților și Hușilor în secolul al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea”, în: *MitrMold* LV (1979), 1-2, p. 49-68.

În cadrul acestor pagini sunt prezentați episcopii de Roman dintre anii 1606-1710, de Rădăuți dintre anii 1605-1725 și episcopii de Huși de la înființare până în 1713, cu trei tabele cronologice. De asemenea, se menționează schimbările administrative determinate de înființarea Episcopiei Hușilor în 1598.

III.3.2. Studii și articole despre istoria Mitropoliei Basarabiei

V., P. Samurian, „Necesitățile Eparhiei Basarabene.” în: *BORom* VII (1882-1883), 11, p. 716-720. Traducere din limba rusă.

Având în vedere faptul că în școlile bisericești din Eparhia Basarabiei și în serviciul divin nu se folosește decât slava eclesiastică, se impune ca o necesitate, ca predicarea cuvântului lui Dumnezeu și formarea teologilor să se facă și în limba locală – limba română. Mai mult, în Seminariile teologice se impune ca tinerii seminariști să studieze și limba română, ceea ce presupune existența unei catedre de specialitate. Cei care au încercat predicarea cuvântului lui Dumnezeu în limba locală și introducerea limbii române în cult au fost mitropolitul Gavriil Bănulescu și arhiepiscopul Dimitrie Sulima.

Samurianu, Gheorghe P., „Cronica Bisericească. Biserica Română din Basarabia”, în: *BORom XI* (1887-1888), 3, p. 280-287.

Autorul prezintă o scurtă descriere a Bisericii din Basarabia, din care reținem faptul că Mănăstirea Vărzărești în secolul al XVII-lea s-a strămutat în satul Vărzărești. Este descris orașul Chișinău – acesta fiind recunoscut ca oraș în 1812, de către țarul Rusiei, Alexandru I.

Referitor la situația bisericească din Basarabia, aflăm că primul titular al Eparhiei Chișinăului și Hotinului a fost mitropolitul Gavriil Bănulescu, de origine română. Acesta a înființat prima tipografie românească din Chișinău, ea funcționând foarte aproape de casa arhierescă. Această tipografie a fost desființată în 1871 de episcopul Paul Lebedev - care a fost prigonitor al românismului din Basarabia, iar în timpul păstoririi lui Sergiu Lapedesky a fost reînființată. Urmașul mitropolitului Gabriel Bănulescu a fost Dimitrie Sulima, de origine română, care de asemenea a susținut românismul în Basarabia. Urmașii săi la șefia Bisericii din Basarabia au fost de origine rusă. Autorul menționează câteva persoane care au contribuit la susținerea conștiinței naționale în Basarabia acestea sunt: boierii Stamate, Hâncu, Donici, Stroescu, N. Lașcu ș. a.

***, „Cronica bisericească. Biserica în Basarabia”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 8, p. 811-821. Recenzie.

Este vorba despre lucrarea lui Zamfir C. Arbore care tratează despre diferitele culte religioase din Basarabia. Din această recenzie, pe lângă informațiile despre celelalte culte, aflăm că în Basarabia, la sfârșitul secolului al XIX-lea, erau 405 călugări și 213 călugărițe de rit ortodox. Tot în această recenzie găsim și amănunte despre Seminarul și Școala duhovnicească din Chișinău.

D., „Istoricul Mitropoliei și al Episcopiiilor Moldovei, de Andrei Wolf”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 1, p. 65-75.

După ultimul război ruso-turc (1788-1794) boierii, episcopii și mitropolitul țării s-au gândit la metode de a alina suferința și a îmbunătăți traiul populației Țării Moldovei. Astfel s-au înființat: marele așezământ al Spitalelor Sfântului Spiridon din Iași cu bisericile și ospiciile sale, primul spital din Roman și Seminarul din Mănăstirea Socola sub episcopul Veniamin Costache, iar sub același mitropolit și prin implicarea lui Al. Moruzi s-a realizat prima canalizare și aprovizionare cu apă a orașului Iași.

În această perioadă vine în Moldova doctorul Andrei Wolf, pentru a ajuta populația care suferea. El a făcut o descriere statistică și istorică a acestei țări. Descrierea sa are două părți. Prima cuprinde: descrierea geografică a Moldovei, împărțirea politică, descrierea locuitorilor și a domnului, istoricul Mitropoliei și al episcopiei de Roman și Huși, descrierea bisericilor și mănăstirilor, descrierea obiceiurilor din Moldova, descrierea orașului Iași.

Partea a II-a cuprinde catalogul domnitorilor Moldovei de la Dragoș la Ion Calimanchi, cu un scurt istoric al domniei fiecăruia dintre ei. În articol sunt prezentate: istoria Mitropoliei Moldovei – primul mitropolit amintit fiind Teoctist; veniturile mitropolitului; calitatea sa de membru al Divanului Domnesc, drepturile și privilegiile mitropolitului, cui îi revenea averea mitropolitului sau a episcopului după moartea acestuia.

***, „Starea Basarabiei pe timpul retrocedării sale la Moldova, cum și starea ereziilor religioase din acea localitate, ce erau pe atunci acolo”, în: *BORom* XXX (1906-1907), 5, p. 500-511.

Este vorba despre un fapt petrecut în 1858. O parte din Basarabia a fost înapoiată Moldovei în urma războiului din Crimeea. Arhimandritul Teoctist Scriban a fost trimis la Ismail de Guvern ca președinte al Consistoriului. Acesta a semnalat, printre altele, că o sectă a molocanilor produce mari neplăceri ortodocșilor. Mitropolitul Moldovei, Sofronie, auzind despre acest fapt l-a trimis pe arhimandritul Filaret Scriban, care era pe atunci rector al Seminarului „Veniamin”, în Basarabia ca revizor al său. Datorită unor acuze ce i s-au adus lui Filaret Scriban, Sofronie l-a chemat pe acesta înapoi în țară. În articol este reprodus un raport a lui Filaret făcut către mitropolitul Moldovei, referitor la secta molocanilor ce producea tulburări mai ales în domeniul Cișme.

P., G., „Biserica la românii de peste hotare”, în: *BORom* XXXIX (1915-1916), 4, p. 415-423.

În articol este prezentată situația Bisericii din Basarabia. Ca suport pentru această prezentare avem lucrarea lui Vasile Moisiu intitulată „Știri din Basarabia de azi”. Din aceasta aflăm că rușii au dus o puternică politică de deznaționalizare astfel încât tinerii învață în școli în limba rusă. Se amintește, totuși, că clericii din Basarabia se bucură de un mare respect din partea cetățenilor. Se dau apoi amănunte despre ce este „dascălul bisericesc” și despre organizarea bisericească a Basarabiei. Mai departe se scrie că în Chișinău a apărut revista în limba română intitulată „Luminătorul”.

Tot în articol întâlnim și un citat din scriitorul rus Durnovo din care aflăm că arhiepiscopul Pavel, în perioada 1872-1878, a desființat 360 de biserici românești și că multe cărți bisericești tipărite în limba română le-a adunat din întreaga Basarabie și le-a dus la Chișinău unde le-a ars.

Scriban, I., arhim., „Cronica bisericească. Ierarhia Basarabiei”, în: *BORom* XL (1921-1922), 6, p. 463.

Basarabia s-a unit cu România în 1918. Fostul arhiepiscop Atanasie s-a retras de bunăvoie iar P.S. Nicodim Munteanu al Hușilor a fost însărcinat să conducă Arhiepiscopia Chișinăului. În perioada în care a împlinit această ascultare, cel care a condus Episcopia Hușilor a fost P.S. Iacov Antonovici Bârlădeanu, vicarul acestei Episcopii. P.S. Nicodim a condus Biserica Basarabiei până în decembrie 1919, când a demisionat. Din 1920 a preluat conducerea acestei eparhii P.S. Gurie, ce a fost până atunci vicar al Mitropoliei Moldovei. La 17 decembrie 1920, acest ierarh a ajuns arhiepiscop al Basarabiei.

A., S., „Religiozitatea în Basarabia”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 6, p. 465-468.

Sunt rezumate în articol câteva note ale Dl. Duscion referitoare la situația clericilor din Basarabia după ce a avut loc Unirea. El amintește despre: autonomismul Bisericii basarabene și arată rolul preotului național în viața națională a Basarabiei. Autorul arată că preoțimea a fost păstrătoarea limbii române în Basarabia, după ce aceasta a fost luată de ruși și dă câteva exemple din lupta pentru păstrarea identității naționale dintre care amintim: zugrăveala Mănăstirii Suruceni se aseamănă cu cea a Mitropoliei din Iași, episcopul Gurie a fost surghiunit din Basarabia pentru sentimentele sale naționale, episcopul Dionisie pe când era arhimandrit la Mănăstirea Suruceni (1908) încuraja cititul cărților în limba română etc.

Acum, după Unire, între cei din vechiul Regat și clericii basarabeni au apărut diferite conflicte. Au apărut abuzuri administrative – unii preoți au fost maltratați, multe obiceiuri vechi din Basarabia nu au fost respectate etc.

***, „Cărți, reviste, ziare. Mitropolia Basarabiei”, în: *BORom* XLIV (1926), 12, p. 746-747.

În ziarul „România Nouă” din Chișinău, Ec. Vasile Vasilescu scrie și se întreabă de ce nu se înfăptuiește Mitropolia Basarabiei.

***, „Bibliografie. Constantin N. Tomescu – «I Catagrafia Basarabiei din 1867 ținutul Hotinului»; «II Catagrafia numerică din Moldova. Valahia și Basarabia din 1810», în: *BORom* XLV (1927), 9, p. 576.

Ambele catagrafii (inventare) au fost tipărite la Chișinău.

Popovschi, Nicolae, „Istoria Bisericii din Basarabia din veacul al XIX-lea subt Ruși”, în: *BORom* L (1932), 3, p. 280-282.

Studiul a mai apărut într-o revistă a vremii, el împărțind istoria Basarabiei în patru perioade: I. „Organizarea Eparhiei Chișinăului și a Hotinului. Începutul regimului național ortodox din Basarabia (1813-1855)”, II. „Epoca marilor reforme în Rusia și dezvoltarea vieții eparhiale în Basarabia (1856-1881)”, III. „Eparhia Chișinăului sub regimul Pobiedonoștev (1882-1905)”; și IV. „Descompunerea vieții eparhiale din Basarabia (1905-1918)”.

Fiecare perioadă este împărțită în trei subcapitole, însă partea cea mai importantă a articolului de față este aceea că prezintă figurile de preoți în jurul cărora se

țese întreaga istorisire. Astfel, câteva nume ar fi: Ciuhureanu, Untul, Covaldji, Florov care s-au sacrificat pentru slujirea aproapelui, nemulțumiți fiind de stăpânirea rusă.

***, „Știri. Vlădici în ajutorul nenorociților”, în: *BORom* L (1932), 4, p. 332.

Articolul amintește despre uciderea celor din Basarabia, care au încercat să treacă granița spre Moldova. Spre ajutorarea familiilor celor nenorociți, episcopul Visarion al Hotinului a trimis de știre prefectului județului Tighina că va trimite pentru îngrijirea celor fugiți suma de 10 000 de lei, eparhia primindu-i la ea pe copii, pentru a le da învățătură și hrană. De asemenea, se pomenesc și dezastrelor provocate în urma unor revărsări de ape. Episcopul Grigorie a hotărât ajutorarea celor năpăstuiți tot prin sume de bani.

† **T., S.**, „Note bibliografice, Nistor, I. Ion, «Vechile proprietăți din Basarabia ale Fondului bisericesc bucovinean» în *Codrul Cosminului* VIII (1933-1934), p. 481-488”, în: *BORom* LIII (1935), 7-8, p. 427. Recenzie.

După răpirea Bucovinei, moșiile mănăstirilor bucovinene din Moldova și Basarabia au fost vândute. Contractul de vânzare cumpărare al moșiilor din Basarabia s-a încheiat la Iași la 9 iunie 1812. Nistor Ion dă acest contract urmat de poruncile divanului Cnejeiei Moldovei către ispravnicii din Basarabia.

Dionisie, Erhan, episcopul Cetății Albe Ismail, „Roadele alipirii Bisericii din Basarabia la Biserica mamă sub domnia Regelui Carol al II-lea”, în: *BORom* LVIII (1940), 5-6, p. 319-325.

În perioada în care Basarabia a fost sub stăpânire rusească, Biserica a fost asuprită. Limba în care se slujea era slavona veche. După Unire, slujbele s-au făcut în limba română. În 1923 s-au înființat episcopiile independente de la Ismail și Bălți. În 1925 ia ființă Mitropolia Basarabiei, prin ridicarea scaunului de arhiepiscop de Chișinău la rangul de mitropolit. În 1926 s-a înființat, la Chișinău, Facultatea de Teologie.

Din articol mai aflăm că la Mănăstirea Borisauca s-a înființat un atelier de pictură și țesătură bisericească, iar la Ismail s-a înființat un orfelinat.

Popescu, Dumitru Șt. „Giurescu Constantin C. «Vechimea așezărilor românești dintre Prut și Nistru», în: *Revista Fundațiilor Regale* an VIII, 1941, nr. 8-9, p. 307-319”, în: *BORom* LIX (1941), 9-10, p. 595-596. Recenzie.

Autorul amintește în acest articol mai ales despre satele din județul Lăpușna, stabilește etimologia cuvântului „cascadă” și arată că Mănăstirea Vărzărești este menționată într-un document din 1420, iar în altul de la 1429 este menționată mănăstirea de la Viznevăț (Căpriană).

III.3.3. Studii și articole despre istoria Episcopiiilor de Roman și Huși

Stănescu, B., „Din istoria bisericii Române”, în: *Școala și Biserica* V (1902), 1, p. 6-8.

Informațiile sunt despre Episcopia Romanului. Când Veniamin Costache a fost ales mitropolit, la Episcopia Romanului a fost mutat Gherasim, episcop de Huși, la data de 19 martie 1803. Contribuția sa la păstoria Episcopiei Romanului constă în: a) cere de la domnie delimitarea moșiilor episcopiei, b) repară catapeteasma bisericii episcopiei, c) preface al doilea clopot, ce data din timpul domniei lui Ștefan cel Mare, d) participă la adunările Divanului.

În 1821 fuge în Basarabia, în locul său fiind instalat ieromonahul Meletie, hirotonit de trei arhieri greci care au încălcat canoanele fără știință. La întoarcerea lui Gherasim în țară, urmă o perioadă de persecuții a acestuia împotriva lui Meletie. În 1844 este ales mitropolit, dar într-un mod scandalos, căci a cumpărat voturile boierilor și aprobarea domnului. La 2 februarie 1844, Adunarea obștească alege la Roman pe arhimandritul Veniamin Roset, egumenul Mănăstirii Doljești, având o activitate înfloritoare ca stareț. Cum ajunge episcop, acesta dă orașului Roman moșia pe care era întemeiat și care aparținea episcopiei.

D., „Episcopiile de Roman și Huși și mănăstirile Moldovei de Andrei Wolf”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 2, p. 167-178.

La începutul articolului Andrei Wolf face o scurtă descriere a Episcopiei Romanului - aceasta fiind înființată din vremea lui Alexandru cel Bun, informație preluată din Cronica lui Miron Costin și face o descriere a reședinței episcopului de Roman. Înainte de a vorbi despre Episcopia Hușilor, Andrei Wolf ne face o scurtă descriere a orașului Huși. Aflăm că numirea de Huși vine de la husiții care au venit din regatul maghiar, în Moldova, în 1460 și au dobândit acordul domnului moldovean din acea vreme – Ștefan cel Mare, de a se așeza aici. Astfel, ei s-au așezat aici și au fondat acest oraș care le poartă numele. Episcopia de Huși este a doua episcopie a Moldovei, deoarece Rădăuțiul aparține Bucovinei. Această episcopie este una cu venituri mai modeste decât cea a Romanului.

Despre mănăstirile și bisericile Moldovei, Andrei Wolf scrie că acestea sunt mult mai numeroase decât cele din Țara Românească dar, la fel ca și acolo, mănăstirile cele mai bogate se aflau în mâinile călugărilor greci, care trimeteau sistematic veniturile peste hotare. În 1784, patriarhul Ierusalimului se afla în Moldova pentru milostenii. În finalul articolului se amintește faptul că în Mănăstirea Neamț se află o icoană făcătoare de minuni a Maicii Domnului.

Berechet, Șt., „Documente basarabene privitoare la moșiile Episcopiei Hușilor”, în: *BORom XLIII* (1925), 4, p. 205-209.

În articol sunt rediate cinci documente.

Documentul 1 datează din 1747 și din el reiese că domnul Moldovei, Constantin Mihail Racoviță, a dat „o carte” pr. Ioan, Vasile și altora ca să stăpânească în pace satul Vrăbieni.

Documentul 2 – din 1768, prin care domnul Moldovei, Grigorie Calimanki, dă o împuternicire episcopilor Mănăstirii Sfântul Spiridon din Iași, cu privire la dijma pe care aceștia trebuie s-o ridice din ținuturile Lăpușnei.

Documentul 3 – cuprinde mărturia din 1778 a lui Ioniță Hartolomei și Agapie Mârza făcută lui Dan Iorest, duchiul Episcopiei Hușilor, mărturie din care reiese că cei doi au fost aleși din porunca domnului Constantin Moruzi pentru a stabili daniile acestei episcopii la un oarecare Vasile Drum și Ștefan Popița. În document mai sunt amintite și câteva moșii ale Episcopiei Hușilor.

Documentul 4 – din 1780, menționează că mai mulți țărani i-au vândut episcopului de Huși, Inochentie, moșia Oaia, de pe apa Bujorului. Tot aici se mai amintește și despre moșia Glăvănești.

Documentul 5 – se referă la un schimb de moșii care a avut loc în 1781 între Mănăstirea Sf. Spiridon din Iași și Episcopia de Huși. Mănăstirea i-a cedat episcopiei moșia Dopceni, primind la schimb jumătate din moșia Bumbata.

Ursăcescu, V., ec., „Două Pomelnice”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* VI (1929), 11, p. 169-171.

Articolul menționează foștii episcopi de Huși, care nu sunt trecuți în pomelnice. Se poate ca numele lor să fi fost ținute minte un timp, dar apoi să se fi pierdut. Este prezentată lista completă a episcopilor de Huși.

***, „Inscripția de pe nebedernița dăruită Sfintei Episcopii a Hușilor de Vasile Lupu în 1630”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* VII (1930), 2, p. 19-20.

Articolul conține textul în limba greacă ce se regăsește pe nebedernița făcută de pan Lupul Hatmanul și pârcălabul Sucevei, fiul Cocei și soția lui Tudosca, dată episcopiei de la Huși în 1630.

Greceanu, C., „Reorganizarea vieții în mănăstiri”, în: *BORom* LXX (1952), 9-10, p. 572-573.

Este reprodus un capitol referitor la viața din mănăstiri din raportul general anual al secției administrative bisericești din Sfânta Episcopie a Romanului și Hușilor pe anul 1951. În acest capitol sunt amintite, printre altele și atelierile meșteșugărești de la mănăstirile: Adam, Văratec, Războieni și Țigănești.

Luca, Eftimie, „Clerici ortodocși din eparhia Romanului și Hușilor în războiul din 1916-1918”, în *BORom* XCVI (1978), 11-12, p. 1264-1273.

Porcescu, Scarlat, „Contribuții la istoria episcopiiilor Romanului, Rădăuților și Hușilor în secolul al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea”, în: *MitrMold* LV (1979), 1-2, p. 49-68.

În cadrul acestor pagini sunt prezentați episcopii de Roman dintre anii 1606-1710, de Rădăuți dintre anii 1605-1725 și episcopii de Huși de la înființare până în 1713, cu trei tabele cronologice. De asemenea, se menționează schimbările administrative determinate de înființarea Episcopiei Hușilor în 1598.

Țușcanu, Florin, pr. drd., „Documente, catagrafii și statistici în Episcopia Romanului”, în: *TV* XIII (2003), 9-12, p. 321-323.

Se prezintă cea mai veche statistică demografică nominală a Moldovei din anii 1772, 1773 și 1774, realizată de comandantul trupelor rusești. Ultima catagrafie menționată este cea din 1985, cunoscută sub numele de „Îndrumătorul bisericesc”. Se amintește și despre schimbările teritoriale după anul 1996, când s-a reînființat Episcopia Hușilor.

III. 3.4. Studii și articole despre istoria Episcopiei Hotinului

Berechet, Ștefan, „Episcopia Hotinului”, în: *BORom* XLII (1924), 12, p. 709-717. Cu cinci anexe.

În legătură cu începuturile Episcopiei Hotinului sunt vehiculate trei păreri:

1. Cea a scriitorilor români care fixează începutul acestei episcopii în 1713, deoarece la această dată ținutul Hotinului a fost transformat în pașalâc;
2. Părerăa lui Arsenie Stadnițki, întemeiată pe scrisoarea episcopului Amfilohie către arhimandritul Zosima din Lavra Pecerscaia de la Kiev din 1768, conform căreia Episcopia Hotinului a fost înființată cu puțin înainte de anul 1768;
3. Opinia lui Iustin Frațman, după care episcopul Hotinului trebuie socotit ca un episcop vicar al Mitropoliei Proilaviei.

Spre cea din urmă înclină și autorul articolul, iar pe celelalte două le infirmă. Mai aflăm că în 1771, mitropolitul Gavriil Calimanki a cerut ca ținutul eparhiei Hotinului să fie dat sub ocârmuirea episcopului de Rădăuți. În acest an, 1771, Eparhia Hotinului este condusă de către episcopul de Rădăuți, Dositei și se oferă ca argument în sprijinul acestei afirmații, cartea de hirotonie a unui preot din sud. Autorul mai spune: „cu toate acestea Amfilohie, mitropolitul Proilaviei conducea această eparhie, fapt care rezultă din cartea de hirotonie a părintelui Teodosie din 1772”. Mai aflăm că acest Amfilohie, în 1772, a făcut o călătorie la Roma. Următorul care a păstorit Eparhia Hotinului a fost Ioachim. De la anul 1792, episcopi ai Hotinului sunt socotiți toți cei care au păstorit Mitropolia Proilaviei. Episcopia Hotinului a existat până la 16 mai 1812, când s-a înființat Eparhia Chișinăului și a Hotinului.

În anexe sunt redată următoarele: cartea pastorală a episcopului Iacov din 1749, prin care acesta le cere preoților din raiaua Hotinului să-i dea ploconul; „Gramata” soborului din Slava-rusă, din Dobrogea, din 20 aprilie 1755, care arată că episcopul lipovenesc Antim este avansat ca arhiepiscop; scrisoarea episcopului lipovenesc Antim din 12 decembrie 1755, către mitropolitul Moldovei Iacov I, în care Antim arată câteva fapte din viața sa; raportul colegiului afacerilor străine către Sf. Sinod din Petersburg din 27 mai 1757.

Pocitan, Veniamim Bârlădeanu, arhiereu dr., vicarul Sfintei Episcopii a Hușilor, „Vechea episcopie a Hotinului”, în: *BORom* L (1932), 1, p. 14-22.

Autorul notează despre existența unei vechi Episcopii a Hotinului care, deși a fost de scurtă durată, s-a impus posterității, mai ales prin personalitatea lui Amfilohie Hotinul. Însă, după alipirea Basarabiei întregi de patria mamă, s-a întemeiat, în 1923, o nouă eparhie, cuprinzând 3 județe, cu vechiul nume de „Episcopia Hotinului”.

Înainte de a schița istoria vechii Episcopii a Hotinului, autorul consideră necesară o prezentare a cetății Hotinului, a târgului și a ținutului. Astfel, zidirea cetății se pierde în legendă: pe la mijlocul celei de-a doua jumătăți a secolului al XIV-lea, când Cazimir cel Mare, craiul Poloniei, pune la dispoziția lui Ștefan al Sipeștiului soțul Mușatei, probabil, toate mijloacele necesare pentru a întemeia Cetatea Hotinului. Apoi, Petru I Mușat și Roman I Mușat, frațele său, întăresc din nou Cetatea Hotinului. De asemenea, Alexandru cel Bun are grijă de aceasta și se presupune că tot el ar fi înălțat și biserica din cetate, cu hramul Sfântul Nicolae. Din nefericire, fiii săi se luptă pentru domnie, iar Ștefan, cu ajutorul Poloniei, rămâne singurul domn al Moldovei, oferindu-le acestora, drept mulțumire, cetatea Hotinului. Urcând pe tron, Ștefan cel Mare recâștigă Hotinul, așezându-l acolo, ca pârcălab, pe Vlaicu, fratele mamei sale, Oltea. Ștefan întărește toate granițele Moldovei, însă aceste măsuri strategice îi determină pe turci să găsească pricină de război. Astfel, motivând că nu li s-a plătit haraciul de către Petru al III-lea Aron, predecesorul lui Ștefan, turcii, împreună cu tătarii și cu muntenii, trec Dunărea la sfârșitul anului 1474. Armata lui Ștefan, în inferioritate numerică, îi întâmpină la loc de strâmtoare, lângă Podul Înalt, județul Vaslui, și, la 10 ianuarie 1475, câștigă una dintre cele mai frumoase victorii, „dând slavă lui Dumnezeu”, petrecând apoi trei zile în post și rugăciune.

Întors la Suceava, Sfântul Ștefan cel Mare zidește biserica Sfântul Procopie din Bădeuți și începe construirea bisericii Sfântul Ioan Botezătorul din Vaslui. Era însă convins că sultanul Mohamed al II-lea se va răzbuna, așadar trimite soli pentru a cere ajutorul domnilor creștini din vecinătate. La mai puțin de un an, în vara lui 1476, turcii au atacat țara, pe 26 iulie dându-se, la Războieni, cea mai crâncenă luptă din trecutul Moldovei. Ștefan este învins. Alte armate se îndreaptă spre Suceava, pentru ca apoi, ajungând la Hotin, să încerce, fără succes, a-l cucerii.

În continuarea articolului, autorul prezintă momentele istorice în care Cetatea Hotinului a fost, în repetate rânduri, pierdută și recâștigată de moldoveni.

Pocitan, Veniamin Bârlădeanu, arhiepiscop dr., vicarul Sfintei Episcopii a Hușilor, „Vechea episcopie a Hotinului”, în: *BORom* L (1932), 2, p. 106-118. Cu trei fotografii.

Articolul de față încearcă să surprindă, din perspectivă istorică, evoluția Cetății Hotinului. Pe vremea lui Ștefan XI Petriceicu Vodă (1672-1674) izbucni un război între turci și poloni, leșii pierzând teren în fața otomanilor, aceștia ajungând sub porțile Hotinului. Domnul român se aliază cu polonii, cerând ajutor și Munteniei, reușind astfel a înfrânge puterea curții turcești la Hotin. Ulterior, în timpul lui Dimitrie Cantemir (1710-17011), Rusia se amestecă în afacerile leșilor, iar Turcia, temându-se ca nu cumva aceștia să ocupe Polonia, le declară război.

Domnul Moldovei a ajutat trupele lui Petru cel Mare, țarul rușilor, bătălia dată la Stănilești însemnând înfrângerea acestora. În urma acestei lupte, Moldova pierde Hotinul, în favoarea turcilor, care îl prefac în „raia”, popor de adunătură, Moldova rămânând sub un pașă turc, Kiurd-Pașa, ulterior sub Lupu Vornicu, urmat de Ioan Mavrocordat, sub care au început a se liniști lucrurile. În ceea ce privește Cetatea Hotinului, aceasta a fost organizată de turci, care au început a o preface, ajungând a fi

una dintre cetățile de frunte ale veacului al XVIII-lea. Cetatea nouă, construită din cetatea veche, a fost clădită în chip iscusit, cu patru porți: poarta constantinopolitană, cea timișoreană, cea dinspre apă și cea secretă. Deținea băi, mecate, magazii cu pulbere, fântâni, cimitir și tribunal, tot arsenalul unei citadel moderne. Hotinul dobândise, încă din vechime și calitatea de târg, având o însemnătate deosebită sub raport comercial, fiind liantul între Lemberg și cetățile grecești. Pe timpuri, aceasta fusese și reședință domnească; pe vreme de război, Ștefan cel Mare își trimise familia la Hotin. Bogdan IV, fiul Lăpușeanului, își petrece copilăria aici, alteori fiind și loc de odihnă a domnitorilor, împreună cu familiile lor. Tot în acest loc se adunau, pe timp de conflict, delegați ai craiului Poloniei și ai Moldovei pentru a stabili planul de acțiune.

Odată cu căderea Hotinului în mâna turcilor, stema, până atunci înfățișând un pânzaș de hotar, este schimbată cu trei turnuri înalte, în vârful celui din mijloc punând semiluna. Ulterior, în 1826, rușii vor schimba semiluna cu o cruce. Între 1769 și 1774, Hotinul a fost cumpărat de ruși, apoi a fost restituit iarăși acestora până la 1806, pentru ca apoi să fie redat Moldovei. În 1812, în urma tratatului de pace de la București, Basarabia, din care făcea parte și Hotinul, este răpită de ruși până după Primul Război Mondial, când teritoriul revine României întregite.

În ceea ce privește locuitorii, autorul remarcă că mereu aceștia au fost „zbuciumați”. Totuși, la o numărătoare spre sfârșitul veacului al XVI-lea, aceștia erau în jur de 3000. Un subcapitol interesant este cel dedicat cârmuirii bisericești. De aici aflăm că ținutul Hotinului a făcut parte din cuprinsul Episcopiei Rădăuților până la finele deceniului I al secolului al XVIII-lea, episcopie înființată de Alexandru cel Bun (1400-1432), biserica episcopală fiind cea de la Rădăuți, întemeiată de Bogdan I Voievod, cel mai vechi așezământ al Moldovei. După luarea în stăpânire de către turci și prefacerea ei în „raia” în 1703, Hotinul a fost supus Mitropoliei Proilaviei, care cârmuia acest ținut direct prin epitropi și clerici anume rânduiți de către ei, alteori dând această sarcină episcopilor Rădăuților.

Pe la 1749 autorul constată apariția în documente a Episcopiei Hotinului, efemeră însă, dependentă de contextul politic, în subordinea Mitropoliei Proilavaiei, care nu avea nici ea o existență statornică, ci apărea ori de câte ori turcii erau stăpâni. Catedrala episcopală a fost fixată la biserica Sfântul Nicolae, așezământ care nu mai există însă în ziua redactării articolului. O problemă ridicată tot atunci era cea a candidaților la episcopie, numiți adeseori după influențele pe care le aveau la Mitropolia de care aparțineau.

Pocitan, Veniamin Bârlădeanu, arhiepiscop dr., vicarul Sfintei Episcopii a Hușilor, „Vechea Episcopie a Hotinului. III. Prima ocupație rusească (1771-1774)”, în: *BORom L* (1932), 3, p. 198-208.

Articolul relatează impactul perioadei stăpânirii rusești asupra Cetății Hotinului. În timpul domniei lui Grigore I Calimah, în 1769, izbucnește un conflict între ruși și turci. Oștirile otomane trec, în calea lor spre ruși, prin Moldova, lăsând în urma lor prăpăd iar Calimah este omorât și înlocuit cu Mavrocordat. Războiul s-a dat la Hotin, iar turcii fiind învinși, câștigătorii au dat foc Hotinului. Conduși fiind de

Galițin, după doi ani, rușii reușesc să-i împingă pe turci în Balcani, punând stăpânire pe teritoriile românești, smulse din mâna necredincioșilor.

Boierii din cele două Principate au redactat o „carte de închinare” către împărăteasa Ecaterina a II-a, prin care cer alipirea Țărilor Române la împărăția rusească. Mitropolitul Moldovei, Gavriil Calimah și cel al Ungrovlahiei, Grigorie, cad de acord asupra desființării Mitropoliei Proilaviei, Hotinul fiind dat Episcopiei de Rădăuți, lucru atestat printr-o carte de blestem pe care Dosoftei al Rădăuților o dă lui Enachie Cantacuzino pentru o încălcare de loc.

În 10 iunie 1774 se încheie pacea între ruși și turci la Cuciuc-Cainargi. Prevederile păcii fiind în defavoarea rușilor, turcii ocupă din nou cetățile, transformându-le în raiale, Mitropolia Proilaviei reînființându-se și ea. În 1787 însă izbucnește din nou războiul ruso-turc, Austria trecând de partea rușilor, teatrul de luptă fiind tot pe teritoriul Țărilor Române. Alexandru Ispilanti, domnul al Moldovei fu prins și trimis la Cernăuți, țara fiind condusă de un Divan, alcătuit din boieri, sub președinția unui general austriac. Turcii își vor concentra armata în jurul Hotinului, silindu-i pe austrieci să se retragă în Bucovina. Trupele otomane înaintează spre Iași, înlăturând domnul așezat de austrieci pe care îl înlocuiesc cu Manuil Ruset. Rușii, la rândul lor vor înainta apoi în bătălie, câștigând teren și punând un nou comandant în zonă, Lascarov. În 1788 oștirile austriece (re)întărite dau năvală asupra Hotinului și, după asalturi repetate, reușesc să înlătore forța inamică, teritoriul ocupat de austrieci întinzându-se între Prut și Nistru, deci cuprinzând inclusiv Hotinul, supus pe rând, mai întâi ocârmuirii austriece, apoi unui guvernator din Galiția și, în cele din urmă, administratorului districtului Bucovinei, Iosif Beck, cu reședința la Cernăuți.

În ceea ce privește învățământul, în această regiune a Hotinului, cârmuită atunci de austrieci, singura școală care se afla la Hotin a fost prefăcută, odată cu venirea lor, în școală militară, supusă școlilor austriece. Bisericele ortodoxe, două la număr, au fost prefăcute în biserici catolice, fiind vestite planurile imaginare cu care un anumit superior al clerului, Azachievici, protopop, realiza o serie de mituiri și abuzuri pe seama preoților ortodocși, care, deși denunțat în mai multe rânduri și recunoscut de către oficialitățile austriece, a rămas în regiune până la retragerea acestora.

Pocitan, Veniamim Bârlădeanu, arhiereu dr., vicarul Sfintei Episcopii a Hușilor, „Vechea Episcopie a Hotinului. Sfârșitul războiului. Retragera austrieșilor din raiaua Hotinului”, în: *BORom* L (1932), 4, p. 295-299.

Articolul relatează despre soarta Cetății Hotinului, implicit a teritoriilor românești, în urma retragerii trupelor austriece și a stăpânirii ruse. Astfel, anul 1790 este unul al schimbărilor în ceea ce privește Imperiu Austriac: împăratul Iosif al II-lea trecând la cele veșnice, a fost urmat pe tron de Leopold al II-lea. Odată cu izbucnirea Revoluției Franceze, trupele austriece încep a se orienta spre frontul de Vest și se vor retrage din raia. În 1791 ei vor încheia pace cu turcii, la Șistov, lucrurile rămânând așa cum fuseseră mai înainte de război. Rușii legaseră și ei pace cu turcii la Iași, în 1792. În anul următor baronul austriac predă cetatea în mâna funcționarilor turci, nu înainte însă de a strânge toate birurile de la populație și de a lua cu sine și multe odoare, retrăgându-se până la cel din urmă funcționar. Odată cu aceasta și legăturile

bisericii Hotinului cu Bucovina s-au rupt, fiind din nou sub conducerea Mitropoliei Proilaviei.

Contextul anilor următori și intrigile lui Napoleon vor genera un nou război între turci și ruși, 1806-1812, încheiat cu Pacea de la București. Oștirile rusești intră în Moldova în 1806 și se instalează în Cetatea Hotinului, ocupând apoi Principatele, care devin din nou teren de luptă pentru forțele vremii. Ipsilanti este numit domn peste ambele țări, dar numai de formă, conducerea avându-o câțiva generali ruși. Pe rând căzură în mâinile acestora toate teritoriile românești stăpânite de turci ce alcătuiau vestitele raiale în teritoriul cuprins între Nistru și Dunăre.

După un an, Napoleon se împacă cu rușii la Tilsit, în 1807, punând la cale împărțirea teritoriilor cucerite între ruși și austrieci. În urma victoriei de la Rusciuc, împotriva turcilor, la conferința de pace din 1812 de la București, rușii pretindeau Moldova întregă. Napoleon nu fu însă de acord, rușii trebuind să se mulțumească doar cu Basarabia și cu Hotinul, până la Prut.

În ceea ce privește cărmuirea bisericească, odată cu intrarea rușilor în țară, se amintește chemarea mitropolitului Gavriil Bănulescu din 1808, care avea reședința la Pulhava, pe care ocupanții l-au pus exarh peste tot ținutul românesc. Atât Veniamin Costachi, al Moldovei, cât și Dosoftei al Ungrovlahiei au fost îndepărtați din scaunele lor, dar mitropolitul Chiril al Proilaviei, vădind câteva „afilieri” cu noua conducere, a rămas în funcție. După încheierea păcii, Gavriil s-a retras în Basarabia, înființându-se, în urma propunerii sale, Eparhia Chișinăului și a Hotinului ca Mitropolie și Eparhie.

Pocitan, Veniamim Bârlădeanu, arhiereu dr., „Vechea Episcopie a Hotinului. Episcopii Hotinului”, în: *BORom* L (1932), 6, p. 401-408.

Articolul de față ia în discuție două fețe bisericești numite episcopi ai Hotinului. Primul dintre ei este Antim, de origine lipovenească, ridicat la rangul de arhiepiscop de soborul din Slava rusă (Dobrogea), numire a cărei autenticitate este îndoielnică din punctul de vedere al autorului. Acestea se întemeiază pe analiza gramatei de hirotonie, redată în articolul de față, care nu este semnată de niciun sobor de arhierie, ci numai de iconomul bisericii catedralei și de logofăt, spunând că ar fi primit de la mai mulți episcopi binecuvântările cu rugăciunile lor. Mai apoi, chiar din antetul textului răzbate faptul că Antim însuși a luat parte la avansarea sa, alături de episcopul Teodosie al Cubanului și al Tebecului. De asemenea, scopul înălțării sale în rang pare a fi apropierea lipovenilor de Biserica Ortodoxă. Din niciun alt document nu rezultă că ar fi fost însărcinat de Daniel, episcop al Proilaviei, de a săvârși sfintele slujbe.

Arhiepiscopatul său a fost însă de scurtă durată căci, la 1759, Hotinul nu-l mai avea, acesta fiind administrat de Daniil al Proilaviei. Greutatea administrării unei provincii din depărtare, îl determină însă să trimită un epitrop mitropolitan să-l suplinească până la alegerea unui nou episcop titular. Între anii 1765-1766 pare să fi găsit o astfel de persoană, pe arhimandritul grec Neofit, „efimeriu” al bisericii Sfântul Gheorghe din București. Acest lucru este atestat printr-o epistolă, pe care i-o trimite acestuia, redată în articolul de față. Neofit se răzgândește și renunță la propunere pentru chemarea unei comunități grecești din Sibiu ce avea nevoie de un paroh.

Vrednic de a fi episcop, deosebit de prețuit pentru învățătura și viața sa cu-cernică, alege însă viața de paroh pentru confrății săi. După 30 de ani se gândea să se întoarcă în Țara Românească, dar va muri tot la Sibiu, împărțindu-și banii pe care-i agonisise atât la săracii creștini și pentru clădirea unor biserici, cât și la copii orfani ai sașilor.

Pocitan, Veniamim Bârlădeanu, arhiereu dr., vicarul Sfintei Episcopii a Hușilor, „Vechea Episcopie a Hotinului”, în: *BORom L* (1932), 9, p. 578-585.

Articolul de față reia vechea preocupare pentru viața Hotinului, expusă și în alte studii, acesta fiind o continuare a celor deja începute, autorul oprindu-se asupra vieții și activității singurului episcop român, Amfilohie (1767-1780), care poartă titlul de Hotiniul.

Obârșia acestuia nu este cunoscută cu limpezime, deși Iorga îl socotește putnean. Dintr-o scrisoare adresată unui prieten, Zosima, de către Amfilohie, cu data de 1768, aflăm că acesta ar fi cerut împrumutarea unor odăjdii în vederea înălțării sale la treapta de arhiereu. Deși data și locul acestei ridicări în rang nu se cunoaște, se crede că ar fi în jurul anului amintit deja, căci el cerea odăjdii fiind deja hirotonit episcop al Hotinului. Unele voci susțin faptul că el ar fi fost doar episcop vicar, lucru contrazis însă de numirea pe care singur și-o da, „Amfilohie, episcop Hotinului”, de semnătura și atribuțiile sale, depinzând de mitropolie doar canonic, în rest manifestând o libertate de mișcare, specifice unui episcop cu puteri depline.

De asemenea, din alte epistole aflăm că această eparhie este una „puțină roabă”, în sensul că ținutul rămase dator cu 5 000 de lei „din trecutele vremi pentru birul stăpânilor” (turcii, dar și mitropoliții Proilaviei, care încă puneau dări pe popor și cler), Amfilohie trebuind să achite suma de bani datorată. În acest sens, s-a păstrat o altă scrisoare adresată aceluiași prieten Zosima, prin care episcopul se roagă de un împrumut cu arhieriești podoabe mai vechi, recunoscându-se „slab de chiverniseli”. Aflăm și despre un frate a acestuia care învâța de 5 ani la Mănăstirea Pecerska, lângă Kiev.

Datele în legătură cu viața și activitatea sa nu sunt pe deplin lămurite. Dintre cei care s-au ocupat cu studierea biografiei sale, fiecare a încercat să aducă câte un element de noutate (studii în Rusia, Polonia, Italia, etc) neacoperit însă întotdeauna de veridicitate. Autorul de față crede, mergând pe linia de gândire a episcopului Melchisedec, că primele studii și le-a făcut la mănăstire, de unde și-a însușit limba curată a cărților bisericești. Își adâncește ulterior studiile teologice la Academia spirituală din Kiev. Mai târziu, pleacă în Italia consolidându-și cunoștințele laice și traduce opere literare împrumutând termeni din învățământul laic.

Ca o imagine vie a țării sale, așezată între Răsărit și Apus, Amfilohie păstrează un echilibru, păstrând legătura cu cel dintâi prin teologie iar cu Apusul prin științele profane. De la ruși traduce „Gramatica teologhicească”, luată după textul latin, iar de la italieni traduce și prelucrează „Aritmetica” și „Geografia”. Din îndelungatele sale călătorii, Amfilohie își adunase o mare putere de cumpătare și erudiție, cunoscând cel puțin șase limbi străine! Referitor la perioada de episcopat, activitatea sa nu este nici ea foarte cunoscută din cauză că arhiva Episcopiei Hotinului a fost transportată la reședința Proilaviei și de aici la Constantinopol, existând chiar posibilitatea ca ea să fie distrusă. În ceea ce privește hirotoniile, se constată că în eparhia numită acestea

erau făcute mai cu seamă de Daniil al Proilaviei, figurând între documente doar o singură gramată care să menționeze o hirotonire realizată de către Amfilohie. Lucrul acesta poate fi explicat prin călătoriile întreprinse în Italia (1772) și prin alte locuri din străinătate.

Date referitoare la retragerea din funcția de episcop nu sunt atestate, ci doar la 1780 aflăm că, deja, Amfilohie se afla la Iași, iar Episcopia Hotinului o administra Ioanichie. La 1787 Amfilohie era rezident la Schitul Zăgavia din comuna Bădeni, Iași, pe lângă starețul Daniil, ocupându-se cu studiile, pe care le desăvârșea în liniștea mănăstirii. Acest lucru este confirmat de o epistolă care afirmă că fostul episcop al Hotinului era chemat să slujească Sfânta Liturghie de către Antonie, episcop de Roman între 1787-1796. Ultimele zile și le-a petrecut tot la schit, unde a fost și înmormântat. Ulterior, cu prilejul unor cercetări arheologice i s-a descoperit mormântul în interiorul bisericii, având cârja arhierască și mitra și cu inscripția: „Moartea biruiește pre coroană, pre mitră și pre toate ale omului”. A fost luat și înmormântat în partea dreaptă, în afara bisericii de lemn, care se află acum pe locul unde se găsește cimitirul.

Pocitan, Veniamin Bârlădeanu, arhiereu dr., „Vechea Episcopie a Hotinului”, în: *BORom* LI (1933), 1-2, p. 31-42

În articol se face o prezentare a unei cărți care are 168 de pagini și este împărțită în 18 capitole, cu întrebări și răspunsuri. De asemenea, este reluată și pre-doslovă lucrării, scrisă de arhiereul Amfilohie Hotiniu. În continuare, autorul prezintă un manuscris ce se găsește în biblioteca Muzeului Academiei spirituale din Kiev și care, după spusele bibliotecarului Crilovshi, fusese dăruit bibliotecii de către un basarabean, E. Mihalevici, fost profesor al Seminarului teologic din Chișinău. Se bănuiește că manuscrisul, o „Gramatică dela învățătura fizicii”, ar aparține tot lui Amfilohie, singurul care știa bine limba italiană.

Este amintit apoi un alt manuscris, titlu foto 144, pe care autorul îl atribuie tot lui Amfilohie, pe baza unor elemente specifice și a constatărilor făcute de N. Iorga. Menționează apoi o lucrare despre care nu se mai știe nimic, o „Istorie a Moldovei”, care, după spusele istoricului B.P. Hasdeu, ar aparține tot lui Amfilohie. Urmează o prezentare a învățământului din vremea episcopului Amfilohie, când ucenicii erau obligați să rețină pe de rost foarte multe lucruri nefolositoare. De aceea, primul care s-a gândit la eliminarea acestora și la înlocuirea lor cu noțiuni esențiale a fost mitropolitul Iacov Stamate, care a pus bazele pedagogiei moderne, cerând ca dascălul să adapteze informația la nivelul de cunoștințe al școlărilor. Fiindu-i foarte apropiat, Amfilohie pune în aplicare principiile pedagogice ale mitropolitului, prin cărțile sale didactice, completându-le chiar și extinzându-le la toate obiectele de învățământ. De altfel, mitropolitul este cel care a insistat pe lângă domnitor să se introducă în școli epistimurile (științele profane).

Concluzionând, autorul menționează trei elemente de o mare importanță: I. Biserica a dat primele școli și cea dintâi literatură; II: Începând cu Iacov Stamate în Moldova, se introduc în școli metodele de predare pe baze pedagogice, pentru toate tipurile de învățământ; III: Episcopul Amfilohie Hotiniu este cel care alcătuiește

primele cărți didactice, după principiile pedagogice arătate de mitropolitul Iacov Stamate, având ca normă manualele celor mai distinși dascăli din Apus.

Scriban, arhim., „Bibliografie. Arhiereul Dr. Veniamin Pocitan Bârlădeanu «Vechea Episcopie a Hotinului», București 1933, 72 p”, în: *BORom* LI (1933), 1-2, p. 91. Recenzie.

Cartea amintește trecutul Episcopiei Hotinului. În carte mai găsim și amănunte despre viața și activitatea episcopului Amfilohie al Hotinului.

Furtună, D. C., econ, „Privilegiul dat unui preot din cetatea Hotinului”, în: *BORom* LIII (1935), 1-2, p. 43–45. Cu text (actul de proprietate din 1666).

Autorul studiului de față menționează un fapt particular, întâlnit cu ocazia transcrierii unor documente de la 27 ianuarie 1666, înfățișând un act de proprietate pe care îl obține preotul Toader din Cetatea Hotinului de la domnul Moldovei, Gheoghe al III-lea Duca. Contextualizând corespunzător, luând în calcul trecutul istoric și urmările anului 1666, documentul cu pricina oferă drept de proprietate domeniului Sinicău.

În acest sens, autorul studiului îl consideră pe preotul Toader un om cu foarte mare trecere, însemnele păstoriei sale fiind vizibile și în vremea redactării articolului. Figura valoroasă a preotului era extrem de cunoscută chiar și cronicarului Miron Costin, atestat la acea vreme ca pârcălab al Hotinului, ori fratelui acestuia, Iancu Costin, care va întemeia în acea vreme Schitul Hotinului, schit închinat Mănăstirii Putna. Pe lângă personalitatea de prim plan a preotului Toader, un rol în viața Cetății Hotin l-a avut și tatăl lui Gheorghe Asachi, protopopul Asachievi.

Simedrea, Tit, „Vechea Episcopie a Hotinului”, în: *BORom* LXI (1943), 1-3, p. 11-32. Cu o anexă.

În articol este prezentat istoricul vechii episcopii a Hotinului. La început autorul infirmă afirmația unor istorici conform căreia ținutul Hotinului a fost sub jurisdicția Episcopiei de Rădăuți. Această afirmație se bazează pe o scrisoare din 1749 a episcopului Iacov al Rădăuților. În 1715 Hotinul a fost transformat în raia turcească.

De la 1715 până la jumătatea secolului al XVII-lea, biserica din ținutul Hotinului a fost sub jurisdicția episcopului de Rădăuți. Din „Cronica Ghiculeștilor” aflăm că, la 1751, mitropolitul Proilaviei obține un firman prin care și-a impus jurisdicția asupra Hotinului. În această cronică nu este menționat numele mitropolitului, dar autorul îl citează pe D. Russo care spune că Filotei, mitropolitul Proilaviei este cel menționat în cronică. În 1751, Filotei a fost caterisit, el fiind urmat de Daniil. Aceasta, în cartea de hirotonie a unui ierodiacon al Schitului Nalt (Galița), din 1758 se intitulează „Mitropolit al Proilaviei și al Hotinului”. Se arată apoi că Episcopia Hotinului s-a înființat între 1752-1758, iar primul ei episcop ales a fost românul Amfilohie, care a tradus mai multe scrieri între care amintim „Gramatica theologhi-ciască”; „De obște gheografie”; „Aritmetica”; „Istoria de toate pământurile ce sunt până acum știute”. Tit Simedrea, vorbind despre locul de unde și-a căpătat Amfilohie știința sa, îl citează pe Nicolae Iorga care spune că Amfilohie s-a instruit la școala

Mănăstirii Putna. În 1767 a izbucnit un nou război ruso-turc, în urma căruia Amfilohie s-a retras de la conducerea Episcopiei Hotinului, în 1770, și s-a stabilit la Schitul Zagavia, unde a murit în 1800. La 1771, Episcopia Hotinului s-a desființat. Între 1770 și 1775, episcopul Rădăuților, Dositei Herăscu și-a exercitat jurisdicția și asupra ținutului Hotinului.

Se abordează apoi problema reședinței acestei episcopii. Melchisedec al Romanului, bazându-se pe tradiție, afirmă că Amfilohie își avea reședința în Mănăstirea Zagavia de lângă Hârlău, unde era egumen. Autorul infirmă această ipoteză bazându-se pe câteva gramate de hirotonie, care arată că reședința episcopiei se afla în biserica din târgul Hotin, cu hramul Sf. Grigorie Bogoslovul. Se demonstrează că biserica Sfântul Nicolae din Hotin nu este totuna cu biserica Sfântul Grigorie Bogoslovul – biserica vechii Episcopii a Hotinului.

În anexă este prezentat catalogul hirotoniilor pentru ținutul Hotinului între anii 1770-1774.

III. 4. STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE ISTORIA EPISCOPIEI TOMISULUI ȘI/SAU A DUNĂRII DE JOS

***, „Cuvântarea P.S. Sofronie al Râmnicului Noul Severin în Senatul țării în ziua de 30 martie 1914, cu prilejul votării legii de organizare administrativă a teritoriului anexat”, în: *BORom XXXVIII* (1914-1915), 3, p. 270-274.

În cuvântarea redată în articol găsim părerea P.S. Sofronie Vulpescu referitoare la organizarea religioasă a noului teritoriu anexat. P.S. Sa dorește ca la Constanța să se înființeze o mitropolie – așa cum a fost între anii 290-530, iar la Durostor Silistra să se înființeze o episcopie. P.S. Sa prezintă lista cu mitropoliții care au păstorit la Tomis. Aceștia sunt: Evanghelie (în vremea lui Dioclețian), Fil (mucenic în vremea lui Liciniu), Teofil (a participat la Sinodul I ecumenic), Bretanion, Gherontie (a participat la Sinodul II ecumenic), Teotim I (l-a susținut pe Sfântul Ioan Gură de Aur în Sinodul din anul 402 din Constantinopol), Timotei (a participat la Sinodul III ecumenic), Ioan (a participat la Sinodul din Constantinopol 488), Alexandru (a participat la Sinodul IV ecumenic), Teotim II (i-a scris împăratul Leon), Patern (a luat parte la Sinodul ținut în anul 520), Valentinian (a corespondat cu episcopul Romei, Virgiliu). Apoi P.S. Sa amintește despre episcopiile din ținutul Dobrogei.

Episcopii mai însemnați care au păstorit Episcopia Durostorului au fost: Dasie (mucenic în vremea lui Dioclețian), Iacov (a luat parte la Sinodul II ecumenic), Monofil (a răspuns la scrisoarea împăratului Leon), Leon (în 1147 a luat parte la un Sinod în Constantinopol), Calist (a semnat actele Sinodului de la Ferrara-Florența), Partenie (a semnat sentința de depunere a patriarhului Ioasaf), Antonie (a semnat actele Sinodului ținut în 1638 la Constantinopol), Macarie (în 1672 i-a răspuns patriarhului Dionisie), Atanasie (a fost contemporan cu Antim Ivireanu, a tradus și tipărit în limba română la Târgoviște „Panoplia” lui Eftimie Zigaben), Ierotei (a trecut la cele veșnice în 1719 în București), Serafim (1716-1721).

***, „Însemnări mărunte. Promulgarea legii pentru noile episcopii”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 6, p. 479.

În luna martie a anului 1923 s-a promulgat legea prin care s-au înființat Episcopiile de la Constanța și Cetatea Albă.

***, „Știri. Înzestrarea Episcopiei Constanței”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 11, p. 787.

Din articol aflăm că Ministerul de Domenii a dăruit Episcopiei Constanței 120 de hectare de teren.

***, „Știri. Împroprietărirea episcopiei din Galați”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 14, p. 1081.

Din articol aflăm că Episcopia Galațiului urmează să primească 100 de hectare de teren.

***, „Știri. Spargerea unui palat episcopal”, în: *BORom* XLIV (1926), 11, p. 685.

În noaptea de 2 spre 3 noiembrie 1926 a fost spart Palatul episcopal din Galați.

Pacu, M. N., „Amintiri bisericești și culturale din Basarabia sudică sub cârmuirea română din 1857-1878”, în: *BORom* XLVIII (1930), 9, p. 838-846.

Conform tratatului de la Paris din 1856, trei județe ale Basarabiei de Jos au fost redade Moldovei – Bolgradul, Ismailul și Cahul. Îndată după ce aceste teritorii au fost realipite la Moldova, ele au atârnat bisericește de Mitropolia din Iași. Aici s-a înființat un Consistoriu bisericesc care să administreze aceste județe. Conducătorul Consistoriului a fost desemnat Teoctist Scriban.

În 1857 acesta a înființat o școală primară și mai multe școli catehetice în aceste județe. În 1864 a luat ființă Episcopia Dunării de Jos. Autorul scrie că scopul înființării acestei episcopii a fost menținerea și dezvoltarea sentimentului religios în popor și identificarea cu idealul românismului a elementelor eterogene din Basarabia de Jos. Întâiul episcop al Dunării de Jos a fost Melchisedec Ștefănescu.

El a păstorit această eparhie de la 1865 la 1878. Se arată că reședința acestei episcopii a fost la Ismail până la 1878, iar după aceea a fost mutată la Galați. Sunt oferite amănunte despre funcționarea Seminarului din Ismail (care s-a înființat în 1864) și a altor școli din Basarabia sudică.

Nicolae, mitropolitul Banatului, „La împlinirea a 1600 de ani de la prima mărturie documentară despre existența Episcopiei Tomisului”, în: *BORom* LXXXVII (1969), 9-10, p. 959-965.

Prima mărturie documentară despre Episcopia Tomisului. Mărturiile literare corelate cu descoperirile arheologice din ultimii ani, au îmbogățit mult informațiile cu privire la vechimea creștinismului pe meleagurile românești. În Scythia Minor (Dobrogea) și în toate provinciile Daciei nord-dunărene, au existat, încă din primele veacuri după Hristos, creștini care s-au organizat, potrivit rânduielilor bisericești, în comunități locale și episcopii. Dintre vechile episcopii, având continuitate și renume

prin ierarhii ce le-au condus, un loc aparte îl ocupă aceea a Tomisului (Constanța), de la a cărei intrare în istorie se comemorează șaisprezece veacuri. Istoricul Sozomen, care a scris între anii 439-430, relatează cum împăratul Valens (364-378), susținător al arianismului, a căutat să impună credința sa peste tot și, venind la Tomis, a întâmpinat refuzul episcopului locului, Bretanion, pe care l-a surghiunit, dar temându-se de o răscoală a sciților l-a rechemat.

Bretanion, este primul episcop tomitan atestat cu siguranță de un document, deși cercetătorii dau și numele câtorva episcopi mai vechi, ca Evangelicus pe vremea împăratului Dioclețian (284-305) și Philius în timpul lui Licinus (308-324). După Bretanion seria episcopilor continuă aproape fără întrerupere un secol. Anul 369 este data de când istoria scrisă începe să vorbească despre o Episcopie a Tomisului. Vechimea creștinismului, trăinicia lui în Sciția Minor și buna lui organizare explică apariția pe aceste meleaguri a unor personalități bisericești cum au fost: Ioan Casian (360-435), Dionisie Exiguul (470/7-545), episcopul Teotim I și episcopul Valentinian din secolul al VI-lea, la care se adaugă numărul mucenicilor.

Mitropolitul Nicolae, cu puținele informații ce le posedă, încearcă să schițeze un portret de adevărat slujitor al unui Hristos, episcopului Bretanion. Acesta s-ar fi născut în Capadocia, venit din părțile Sciției cu alți coloni creștini. Când împăratul Valens l-a exilat în 369, el se bucura de o mare popularitate în provincie, ceea ce presupune un episcopat de lungă durată și o atitudine deja formată de ani. A păstrit credincioșii din părțile Tomisului în perioada dintre cele două Sinoade ecumenice, în dependență însă de Patriarhia Constantinopolului. Combătând rătăcirea lui Arie, episcopul Bretonion se dovedește un intrasigent apărător al dreptei credințe. Numărul creștinilor era apreciabil pe timpul său în Sciția Mică, iar istoria înregistrează în aceste ținuturi martiri și după intrarea în vigoare a edictului de la Milan (313). De menționat este Sf. Sava Gotul, înecat în râul Buzău, în timpul persecuției lui Athanaric (372). Sf. Sava era capadocian, ca și guvernatorul Sciției Minor, Iunius Soranus și alți cetățeni ai provinciei. Sf. Vasile cel Mare, la doi ani după martiriul Sf. Sava, se adresează guvernatorului, probabil o rudenie a sa, cu rugămintea de a-i trimite moaște de martiri din țara unde persecuția făcea mucenici. Ca răspuns la scrisoare, moaștele Sf. Sava însoțite de o scrisoare a Bisericii cuprinzând de fapt actul martiric pleacă în Capadonia. Sf. Vasile cel Mare mulțumește prin două scrisori episcopului Ascholiul al Tesalonicului, originar și el din Capadonia. Autorul articolului înclină să creadă că aceasta este o greșeală și că adevăratul adresant al scrisorilor Sf. Vasile cel Mare ar trebuie să fie episcopul Bretanion, pentru care pledează în cuprinsul articolului căutând argumente plauzibile. Nu se știe cât a condus Bretanion Episcopia Sciției, probabil a murit înainte de Sinodul al II-lea ecumenic (381), la care participă ca episcop al Tomisului, Gherontie. Biserica l-a trecut în rândul sfinților, cu pomenire la 25 ianuarie.

III. 5. STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE ISTORIA MITROPOLIEI TRANSILVANIEI ȘI A EPISCOPIEI MARAMUREȘULUI

***, „Cronica ecleziastică. Data restaurării Mitropoliei din Transilvania și modul ei de administrare în prezent” în: *BORom* II (1875-1876), 7, p. 504-510.

Profesorul de teologie din Arad, Vicențiu Mangra informează: vechea Mitropolie din Transilvania a fost restaurată în 1864, iar în 1868 s-a constituit Mitropolia Autocefală a Transilvaniei constituită din trei eparhii: a Ardealului, a Aradului și a Caransebeșului cu un mitropolit și doi episcopi sufragani. Administrarea acesteia se face după regulamentul numit „Statutul Organic”.

Ne este redată circulara episcopului de Arad, Ioan Mețianu, prin care acesta, pe de o parte convoacă sinodul eparhial, iar pe de alta dă ordine și instrucțiuni referitoare la alegerea membrilor sinodului.

G., „Biserica Ortodoxă Română din Transilvania și Ungaria”, în: *BORom* XXXI (1907-1908), 2, p. 168-174.

Ministrul Cultelor din Ungaria, Contele Appony a realizat un proiect de lege pentru îmbunătățirea stării materiale a învățătorilor. Școlile românești din Transilvania erau confesionale, iar învățătorii erau plătiți de popor în bani sau în natură. Proiectul de lege al contelui Appony prevedea ca învățătorii școlilor confesionale românești să aibă salariile la fel ca învățătorii școlilor de stat.

În articol vedem ce atitudine au avut ierarhii Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania față de acest proiect de lege. Sunt redate: discursul rostit de mitropolitul Transilvaniei Ioan Mețianu, discursul rostit de P.S. episcop al Aradului, Ioan Papp, discursul episcopului Caransebeșului, Nicolae Popea, rostite în Adunarea Eparhială și rezoluția Sinodului Eparhial - rezoluție care este un protest față de acest proiect de lege.

G., „Despre bisericile românești din Transilvania”, în: *BORom* XXXIII (1909-1910), 6, p. 689-694.

Ministrul Cultelor din Transilvania și Ungaria, Appony, a impus ca învățământul religios să fie predat în limba maghiară. Prin aceasta se urmărea deznaționalizarea copiilor de români pe toate căile. Atât greco-catolicii cât și ortodocșii au respins această decizie. În articol este reprodusă adresa mitropolitului Ioan Mețianu către ministrul Appony referitoare la această chestiune. În adresă, mitropolitul Mețianu protestează față de decizia luată de ministrul Appony.

Popescu-Prahova, N. Gr., „Raport asupra călătoriei de studii întreprinsă în vara anului 1909 prin Transilvania și Ungaria”, în: *BORom* XXXV (1911-1912), 7, p. 816-827.

În articol se menționează viața și organizarea bisericească a românilor ortodocși din Transilvania și Ungaria.

N. Gr. Popescu scrie în prima parte a articolului: „Domnitorul Ștefan a ridicat Mănăstirea Vadului și a înființat Eparhia Vadului; Radu, domnul muntean care a sfârșit mănăstirea de la Argeș, a înființat Eparhia Geoagiul lângă Alba-Iulia dar

adevăratul întemeietor al bisericii românilor din Transilvania este Mihai Viteazu. Se amintește apoi de Ioan, venit din Mănăstirea Prislop, că a luat titlul de arhiepiscop și mitropolit al Bălgradului, Vadului, Silvașului, Făgărașului, Maramureșului și al episcopilor din Țara Ungurească, Mihai Viteazul fiind ctitorul Mitropoliei românești a Bălgradului.

După unirea cu Roma, primul episcop ce a primit grija celor rămași ortodocși în Ardeal a fost Dionisie Novacovici, la 1767, urmat de Sofronie Chirilovici ce și-a fixat reședința la Sibiu (1770-1783). În timpul mitropolitul Andrei Șaguna, Episcopia Ardealului a fost ridicată la rangul de Mitropolie cu două episcopii sufragane, Arad și Caransebeș, situație recunoscută de împărat la 24 decembrie 1863 și de Parlament la 1868.

În a doua parte a articolului Gr. Popescu-Prahova descrie, în linii mari, organizarea bisericii făcută după „Statutul organic al bisericii greco-orientale române din Ungaria și Transilvania”. Aflăm astfel amănunte despre: organizarea parohiei, proto-presbiterat, sinodul eparhial, școli și biserici. Se scrie apoi că proiectul catedralei din Sibiu a fost inițiat de Andrei Șaguna și că aceasta a fost pictată de Smigelski.

În ultima parte a articolului se menționează orașul Blaj, unde sunt două mănăstiri: Sfânta Treime înființată la 1747 și Buna Vestire ridicată sub P. Aron (1752-1764).

Popescu-Prahova, N. Gr., „Raport asupra călătoriei de studii întreprinsă în vara anului 1909 prin Transilvania și Ungaria”, în: *BORom XXXV* (1911-1912), 10, p. 1164-1179. (A se vedea articolul din *BORom XXXV* (1911-1912), 7, p. 816-827).

În această parte a raportului sunt descrise orașele:

- Blaj - care are două biserici - una catedrală ce are o inscripție aflată în partea dreaptă, care comemorează unirea cu Roma, a doua fiind ridicată în timpul episcopului Bob (1783-1830); Teiușul;

- Clujul - ce are o biserică greco-catolică ridicată în timpul episcopului Bob;

- Oradea Mare – unde școala din oraș datează din secolele XVII-XVIII, iar catedrala ortodoxă a fost ridicată la 1784. La 1698 exista aici o biserică românească; Beiuș; Arad.

Se mai amintește câte ceva despre orașele Beiuș, Taiuș și Arad, după care sunt descrise satele: Feleac, Săcal, etc. Tot din articol aflăm că în păstrarea pr. Dăian, protopopul greco-catolic al Clujului, se găsea „Evanghelia de la Feleac”, ce data din epoca lui Ștefan cel Mare.

I., L., „Cărți reviste ziare. «Actele Sinodului Ordinar al Eparhiei Vadului și Feleacului ținut la Cluj în 1921» – Cluj, Institutul de Arte grafice *Ardealul*, în: *BORom XL* (1921-1922), 5, p. 312-315. Recenzie.

Sinodul s-a ținut la Cluj în perioada 8-12 mai 1921. Din această recenzie aflăm:

-în documentele timpului s-a păstrat amintirea Sinodului convocat în iarna anului 1570 la Cluj, de către episcopul român Pavel din Turdaș – prilej cu acesta i-a îndemnat pe preoți să-și ia cărți;

-Episcopia Vadului a funcționat din secolul al XV-lea până în 1631, fiind identificați 13 episcopi – Ilarion (1523), Varlaam (1527), Anastasie (în zilele lui Petru

Rareș), Ioan Cernea (adus de Mihai Viteazu de la Tismana), Spiridon, Dositei (venit din Moldova);

-Andrei Șaguna a adus argumente istorice pentru reînființarea vechilor episcopii românești. Tot din recenzie vedem care au fost pașii ce au dus la reînființarea Episcopiei Clujului.

Metes, Ștefan, „Primii Episcopi ai Vadului”, în: *Revista Ortodoxă* I (1912), 3-4, p. 79-86.

În articol se aduc informații referitoare la primii episcopi ai Vadului. Primul menționat este Ilarion-Ilarie, în 1523, care a cerut de la Senatul orașului Bistrița întărirea drepturilor călugărilor din mănăstirea ardeleană a Bistriței și a obținut concesiunea unei clădiri, pe locul căreia a ridicat o mănăstire. Urmașul lui Ilarion este Varlaam, în 1527, căruia Petru Vodă Rareș i-a dăruit un genungher, care s-a păstrat până la anul 1848.

Conform unor date istorice, Mănăstirea Vadului există din 1475, când Ștefan cel Mare a luat în stăpânire ținuturile ardelene. După Varlaam este amintit episcopul Anastasie, în 1529, care probabil a fost călugăr sau egumen la Mănăstirea Putna. Acesta conduce trupele lui Petru Rareș cu succes contra bistrițenilor, cu care încheie apoi un armistițiu, în data de 11 oct. 1529. Deși a complotat împotriva lui Petru Rareș în 1538, reușește să-și păstreze scaunul până în 1546 când vine la conducere episcopul Tarasie (20 iulie 1546) după care urmează episcopul Gheorghe începând cu 5 ianuarie 1550.

Episcopia românească de Vad și-a încetat existența pe la anul 1560 din cauza lutheranismului și calvinismului. Episcopii din Mănăstirea Vadului erau trimiși și susținuți de voievozii moldoveni, fiind hirotoniți de mitropoliții din Suceava, de Teofan I și Grigore Roșca. Aceștia păstoreau șaiszeci de sate aparținând castelului Ciceu, Cetatea Unguraș cu 24 de sate și Bistrița cu comitatul ei, însemnând cincizeci de comune românești. Articolul conține o fotografie.

Metes, Ștefan, „Încetarea episcopiei de Vad pe vremea Reformei”, în : *Revista ortodoxă* I (1912), 5-6, p. 156-159.

Articolul conține informații referitoare la starea Episcopiei de Vad în timpul reformei religioase ce apare la jumătatea secolului al XVI-lea. Sașii devenind lutherani, iar ungurii în frunte cu domnul Ardealului Ioan Sigismund Záploya, calvini, luptau pentru a-i câștiga pe români de partea lor. Pentru aceasta, sașii tipăresc cărți bisericești în limba română: „Catehismul luteran” în 1544 la Sibiu și Brașov, metodă preluată și de unguri.

După episcopii Sava și Gheorghe de Ocna, care au stat scurtă vreme în scaunul eparhial, s-a remarcat, în 1566, episcopul calvin Gheorghe de Sângiorz, care a fost impus de fanaticul principe calvin Záploya tuturor preoților și călugărilor din mănăstirile românești. Prin apostazia lui Gheorghe, Episcopia Vadului încetează pentru o vreme, dar se reabilitează în 1572 sub conducerea episcopului Efitimie. Transferând reședința la Teiuș, episcopul Gheorghe moare în 1569, în locul său fiind numit Pavel Tordași după care urmează Mihail Tordași, cu care se încheie șirul episcopilor calvini.

Meteș, Ștefan, „Reînființarea episcopiei de Vad”, în: *Revista ortodoxă* I (1912), 7-8, p. 227-242.

Articolul cuprinde informații referitoare la reînființarea episcopiei de Vad. După decesul lui Sigismund Záploya (14 martie 1571), urmează la tron Ștefan Bathory care îi permite călugărului Eftimie, egumen învățat din Mănăstirea Neamțului, să predice și să adune daniile credincioșilor. Fiind hirotonit la Ipec, de către patriarhul Macarie și în scurt timp numit episcop la Vad, Eftimie se străduiește să organizeze Biserica Ortodoxă ce era amenințată de buruiana calvinismului. El pleacă mai întâi la Brașov (29 oct. 1573) și apoi la Târgoviște pentru a tipări cărți bisericești în limba română sau slavo-română, însă se întoarce fără niciun rezultat la 26 ian. 1574.

Eftimie este primul episcop român care a cunoscut toate țările locuite de români: în Moldova a fost ieromonah egumen, în Ardeal episcop, iar în Țara Românească a mers din dorința de a tipări cărți pentru credincioșii și preoții săi. Retrăgându-se în 1574, este înlocuit cu Cristofor, însă Eftimie se întoarce după scurt timp, păstorind comitatele Turda, Cluj, Doboca și Solnocul din Ardeal. După decesul său, în 1576 este numit arhiepiscop Spiridon, care primește sub stăpânire și comitatele Crasna și Solnocul de mijloc (conf. decretului lui Sigismund Bathory din 6 febr. 1585).

Spiridon va rămâne episcop de Vad până în 1599, când Mihai Viteazul ocupă Ardealul, întemeind „Arhiepiscopia și Mitropolia de Bălgrad”. Îl locul său este numit episcop, pentru scurtă vreme, sârbul Ioan Cernai, însă Spiridon revine la conducere, primind și dreptul de superintendent suprem peste toate bisericile din Ardeal. Fiind susținut de Ștefan Tomșa și Gavril Bethlen, Dosoftei din Moldova ajunge episcop de Vad la data de 21 aprilie 1622 și vlădică de Bălgrad la 1 ianuarie 1625.

Acesta va fi ultimul episcop care a rezidat în mănăstirea Vadului. Episcopia de Vad, cea mai veche episcopie românească în Ardeal, și-a încheiat existența în 1628, odată cu numirea lui Ghenadie Brad ca „Mitropolit în Scaunul Bălgradului și al Vadului și Oradiei-Mari și Sătmarului și a toată țara Ardealului și celelalte”. Episcopia de Vad a existat aproximativ 150 de ani, timp în care au păstorit peste zece episcopi, dintre care: Anastasie, fost mitropolit și episcop în Moldova; Spiridon care ar fi fost înclinat spre calvinism; Eftimie, cel mai învățat dintre episcopii Vadului; Cristofor, care a păstorit scurtă vreme. Cauzele care au dus la apunerea totală a Episcopiei de Vad nu sunt cunoscute cu precizie, dar sunt amintiți Ghenadie II Brad și principele ardelean Gheorghe Rakoczy I care ar fi contribuit la această acțiune.

Lupaș, I., „Dezbinarea bisericească a românilor ardeleni în lumina documentelor din întâia jumătate a secolului XVIII-lea”, în: *BORom* XL (1921-1922), 9, p. 641-658.

I. Lupaș amintește despre monografia istorică a profesorului Silviu Dragomir, intitulată „Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal în secolul XVIII”, în care înfățișează situația clerului și a țăranilor transilvăneni de la sfârșitul secolului al XVII-lea până în 1758, precum și despre rezistența românilor în fața propagandei catolice. Conform opiniei profesorului Dragomir au fost doi factori care au dus la dezbinarea religioasă: politica religioasă a habsburgilor și utilitarismul clerului românesc.

În timpul mitropolitului Atanasie al Transilvaniei s-a înfăptuit unirea cu Roma. I. Lupaș redă în articol o parte din manifestul de la 7 octombrie 1698, ce a fost semnat de 38 de protopopi, dar nu a fost semnat de mitropolitul Atanasie. După aceea este arătat zbuciumul sufletesc și politica duplicitară pe care a dus-o mitropolitul de atunci. Pentru a împiedica unirea cu Roma și pentru a îmbunătăți starea bisericii Transilvaniei, Constantin Brâncoveanu a dăruit Mitropoliei Ardealului, la 15 iunie 1700, moșia Merișani.

La sinodul ținut la data de 6 ianuarie 1701, 26 de preoți și 29 de protopopi și-au manifestat susținerea față de mitropolitul Atanasie. I. Lupaș redă un fragment din scrisoarea lui Petres Ianos, un negustor bogat din Sibiu, trimisă la 13 martie 1701 către mitropolitul Atanasie, prin care îi solicită acestuia să nu părăsească credința strămoșească, ortodoxă. La 20 martie 1701, Atanasie a rupt orice legătură cu Mitropolia Ungrovlahiei și l-a recunoscut pe arhiepiscopul de Estergom ca mitropolit al său. Cinci zile mai târziu, Atanasie a fost hirotonit din nou ca episcop papistaș, iar la 25 iunie același an a fost instalat în biserica Mitropoliei din Alba-Iulia. La instalarea lui Atanasie, mai mulți brașoveni au protestat. În luna septembrie a anului 1701 au izbucnit o serie de tulburări religioase în Alba-Iulia, unul dintre capii acestor revolte fiind nobilul Gavriil Nagyszeji. La 12 decembrie 1701, datorită memoriilor nobilului Gavriil Nagyszeji, împăratul Leopold a dat un decret de toleranță, prin care se cerea ca nimeni să nu îi jignească pe români în libertatea lor religioasă. La stăruința lui Constantin Brâncoveanu, ambasadorul englez la Constantinopol a inter-venit la împărat în favoarea românilor, dar fără niciun rezultat. Unirea a fost pusă în pericol prin acțiunea lui Ioan Țirca, ce a fost așezat de Francisc Rackozi II în fruntea Bisericii Ortodoxe a Transilvaniei. La sfârșitul anului 1711 însuși Atanasie s-a lepădat de Unire, dar apoi a revenit asupra deciziei sale. După moartea acestui mitropolit apostat s-au ținut mai multe sinoade pentru alegerea urmașului său.

La 3 februarie 1721 s-a înființat o nouă episcopie în Făgăraș. De la moartea lui Atanasie până la alegerea lui Ioan Pataki greco-catolicii din Transilvania au rămas sub conducerea protopopului Ioan din Veneția. Între anii 1697-1698 domnul Constantin Brâncoveanu a construit în Făgăraș o biserică cu hramul Sfânta Treime. Încăunarea lui Pataki s-a făcut în această biserică brâncovenească la 6 august 1723. I. Lupaș arată cum a fost luată această biserică de la ortodocși de către Ioan Pataki. După moartea lui Pataki, la 29 octombrie 1727, greco-catolicii din Transilvania a fost conduși de protopopul Adam Fitter. Deși a avut loc unirea cu Roma, brașovenii au continuat să aibă relații cu ierarhii Țării Românești și au afirmat că ei nu au acceptat unirea. I. Lupaș prezintă apoi atitudinea românilor transilvăneni ortodocși față de unire.

Inochentie Micu-Klein a fost un luptător pentru drepturile românilor din Transilvania. La 25 iunie 1744, el a ținut un Sinod la Blaj la care a luat parte majoritatea protopopilor din Transilvania. Cu acest prilej Inochentie i-a întrebat: „Dacă toate câte s-au făgăduit românilor uniți nu s-au putut dobândi, mai voiesc ei să țină unirea ori să se lepede de ea?”. Tot în 1744 a avut loc în Transilvania mișcarea călugărului Visarion Sarai.

În finalul articolului se amintește despre eroismul poporului român în fața pericolului uniatic și despre atitudinea împărătesei Maria Tereza față de românii

ortodocși transilvăneni. Cu acest prilej sunt arătate faptele călugărului Nicodim, ale lui Oprea Miclăuș, Nicolae Pap din Balomir ș.a.. Tot aici este amintit și faptul că arhimandritul Mănăstirii Hodoș-Bodrog, Vichentie Prodanovici, vicarul episcopului arădean Sinesie, în 1752 a fost trimis să viziteze Hălmagiul.

***, „Bibliografie. «Vacanțele Mitropoliei Ortodoxe din Ardeal în veacul al XVIII-lea. Documente inedite» de prof. I. Mateiu”, în: *BORom* XL (1921-1922), 11, p. 880.

Lucrarea a apărut la Cluj în 1922.

Scriban, I., arhim., „Cărți, reviste, ziare. «Istoricul Episcopiei Clujului» de Dr. Sebastian Stanca, Cluj, 1922”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 1, p. 78.

În carte se arată pașii care au dus la reînființarea acestei episcopii. Demersuri pentru reînființarea ei a făcut, anterior și Andrei Șaguna. Episcopia Clujului s-a reînființat la 1 octombrie 1919.

***, „Bibliografie. «Cercetări privitoare la constituția Bisericii Ortodoxe din Ardeal» de prof. I. Matei. Cluj 1922”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 1, p. 80.

Cartea are 72 de pagini.

***, „Bibliografie. «Vacanțele Mitropoliei din Ardeal în veacul al XVIII-lea» de prof. I. Matei. Cluj. 1922”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 1, p. 80.

Studiu interesant despre un aspect mai puțin studiat al istoriei Transilvaniei.

Lupaș, I., „Situația elementului ortodox din Oradea Mare în secolul XVIII”, în: *BORom* LII (1934), 7-8, p. 584-587.

Articolul consemnează împlinirea a 150 de ani de la victoria Ortodoxiei în Oradea, prilej cu care s-au efectuat mari pregătiri în vederea sărbătoririi acestui eveniment pe 9 noiembrie 1934. Istoricul orașului oferă dovada curajului românilor din aceste ținuturi. După 32 de ani de stăpânire turcească (1660-1692), Oradea a ajuns în mâna habsburgilor, împăratul Leopold recunoscând păstoria episcopului Efrem Veniamin în Bihor. Neputând ține piept vreme îndelungată tendințelor de catolicizare, acesta pleacă, în scaunul său venind, pe la 1711, cu scrisoare de recomandare de la Antim Ivireanu, Petru Cristofor.

În Oradea va întâmpina rezistența episcopului catolic Benkovicz, refugiindu-se în vechea biserică ortodoxă din Velența. Încercările de a răspândi catolicismul eșuaseră decenii de-a rândul, cauza reprezentându-o sprijinul pe care ortodocșii îl puteau găsi în ierarhia sârbească, în frunte cu patriarhul Arseni Cernoievici. Prinzând curaj, ei trimit la Viena, în 1712, în solie pe Pavel Szatmari și Samuil Horvat. Aceștia reușesc, prin dibăcia lor, să obțină de la Curtea împărătească dreptul de a trăi după „ritul și vechea lor credință”, semnând o convenție – 3 ianuarie 1713 – care atestă că mai mult de jumătate din membrii Consiliului orașenesc e de „credință grecească”. Această moștenire prețioasă fu însă păstrată și de generațiile mai noi, atunci când, în 1743, erau amenințați să-și piardă religia, intervin, ei invocă sus numita convenție.

Mai târziu, în 1753, sub amenințarea unui episcop catolic, ortodocșii scot din listele electorale candidații uniți, alegând numai ortodocși, deși vor intra ulterior și patru catolici, dintre care unii s-au întors la ortodoxie odată cu publicarea edictului de toleranță al lui Iosif al II-lea, din 1783, fapt eternizat, printr-o însemnare în „Matri-cula botezaților”. Paralel cu luptele pentru afirmarea elementului ortodox în conducerea orașului, se realizau progrese însemnate prin organizarea parohiei și a școlii ortodoxe „șismatice”. În 1754 s-a înaintat guvernului țării o petiție pentru clădirea unei biserici ortodoxe în oraș, răspunsul fiind negativ, căci ortodocșii erau doar tolerați. În 1784, stăruind în cererea lor, lucrul a fost realizat în timpul domniei lui Iosif al II-lea, așezându-se astfel piatra fundamentală a bisericii ortodoxe din Oradea, catedrală monumentală, sub oblăduirea episcopului Roman Ciorogariu. Această zi a rămas în memoria colectivă drept una de biruință împotriva potrivnicilor.

Lupuș, Șt., dr., „Fost-a Efreem Banianin episcop al Orăzii?”, în *BORom* LIII (1935), 5-6, p. 260-262.

Interogația cu care se deschide articolul tinde a se rezolva pe parcursul confruntării argumentelor temeinice. Astfel, autorul studiului de față concluzionează că numele acestui episcop - nume derivat de la târgul sârbesc Baia - trebuie șters din seria vechilor episcopi ai Eparhiei Oradea, căci ar putea incrimina vechea eparhie, care nu a avut niciodată sub conducerea ei vreun titular compromis prin unire.

Astfel, susține autorul cu date istorice, în 1695 împăratul Leopold întărea în jurisdicție șapte episcopi supuși Mitropoliei de Carloviț, printre care și Efreem Banianin. Acesta aderă la manifestul de unire din 1698, fiind ulterior alungat din eparhia sa de către mitropolit. Absența sa din documentele autorităților austriece, căci pe la 1913 nicio lucrare nu atestă existența vreunui episcop cu numele de Efreem, inspiră bănuiala că el n-a avut această numire în Oradea, ci în altă parte. În plus, o neînțelegere a denumirii date orașului confirmă faptul că acesta nu a fost vreodată episcop al Orădiei: Varadiensis nu înseamnă Magno-Varadiensis, adică Oradea, aceasta întotdeauna fiind numită astfel - cu epitetul de „magnum” - în documentele stăpânirii austriece.

Prin urmare, regăsirea într-un singur document a numirii de episcop al lui Efreem este în Varadiensis, deci nu în Oradea, numită Magno-Varadiensis. De asemenea, numele său se mai întâlnește în documentele imperiale referitoare la privilegiile sârbilor, după care trece în memoriul din 1754, care face istoria unirii cu Bihorul.

Reli, S., „Vechea Episcopie ortodoxă a Maramureșului și legăturile ei cu Bucovina”, în: *Candela* XLVIII (1937), 1-12, p. 185-203.

Articolul reprezintă o lecție ținută la inaugurarea festivă a cursurilor Universității „Regele Carol II”, din 24 oct. 1937, cu tema: „Trecutul istoric al vechii episcopii ortodoxe-române a Maramureșului”.

I. Maramureșul voievodal era mult mai întins decât județul Maramureșului din România întregită, trei sferturi din el rămânând dincolo de granițele țării.

II. În vremurile anterioare secolului al XIV-lea, Biserica Ortodoxă a Maramureșului a atârnat de Episcopia de Haliciu, în Galiția, înființată în 1141. Mărturiile

istorice n-au puterea de a arunca o lumină clară asupra trecutului Bisericii Române a Maramureșului, dincolo de secolul al XIV-lea. Dintre vechile biserici maramureșene de lemn care au rămas, cea de la Ieud exista în 1364. Înainte de anul 1391 a fost ridicată de Sas Vodă, Mănăstirea din Peri, pe teritoriul satului Teres, cu hramul Sf. Arhanghel Mihail. O altă mănăstire veche este cea întemeiată de Teodor Koriatovici, în 1400, în Muncaciu, având hramul Sf. Nicolae. Cei care au condus Eparhia Maramureșului au fost: mitropolitul Eftimie, primul arhiepiscop de Alba Iulia; urmat de episcopii Serghie (1597); Spiridon (1619); Ieremie (1620); Petronie (1623); Eftimie al II-lea (1623); Dosoftei Moldoveanul (1634); Dimitre Pop (1637); Vasile Tarasovici (1639); Ilie Iorest (1641); Ioan Iusko (1645); Sava (1650); Mihail Molodeț (1651).

Între anii 1657 și 1700, Maramureșul aparține stăpânirii duhovnicești a mitropoliților din Alba Iulia. Începând propaganda unirii cu catolicismul, Iosif Stoica, numit episcop al Maramureșului, s-a opus cu cea mai admirabilă bărbăție împotriva unirii, primită de mitropolitul Atanasie Anghel de la Alba Iulia și de 38 de protopopi ai săi. După moartea sa la 1711, urmară ca episcopi: Serafim Petrovici (1711-1715), Dosoftei al II-lea Teodorovici (1715-1734) și Gavriil. La 1740, Episcopia Maramureșului a fost desființată.

III. Cele 14 mănăstiri și schituri ortodoxe românești de pe teritoriul Maramureșului au rămas citadele în care s-a cultivat statornicia în credința ortodoxă a maramureșenilor, de care nicio persecuție nu-i putea îndepărta. Aceste mănăstiri aveau relații strânse cu mănăstirile din Bucovina. Românii din Maramureș au luptat de-a lungul timpului cu un eroism admirabil pentru păstrarea Ortodoxiei.

Lupașcu, Șt., dr. diacon, „Cum a ajuns Meletie Kovasc Episcop”, în: *BORom* LV (1937), 3-4, p. 214-220.

Articolul notează că la baza acțiunii de dezbinare din Bihor nu stă, precum se crede, figura mitropolitului Atanasie, ci cea a lui Meletie, fost paroh al unei colonii grecești, apoi protopop suprem al Bihorului și arhieru vicar pentru români, al episcopului romano-catolic din Oradea, între 1748-1775. Despre acesta, articolele din istoria bisericească se pronunță răspicat, afirmând că a avut „purtare rea”, revelatoare în acest sens fiind alipirea la Uniație. În ceea ce privește caracterul său, sunt atestate două epistole, al căror text este redat întocmai, prin care este dovedită personalitatea dublă, fraudă și parvenirea cărora se dedica cel care a devenit episcop prin influențarea părerii celor care îl alegeau. În acest sens el angajează o persoană pentru atragerea de voturi prin promisiuni bănești (nerespectate de altfel), țelul său fiind astfel atins: funcția de protopop și, ulterior, de arhiepiscop.

Preoteșcu, D. Marin, iconom, „O nouă episcopie ortodoxă”, în: *Păstorul Ortodox* XVII (1937), 6-7, p. 179-180.

Pe data de 1 iulie 1937 s-a înființat Episcopia Maramureșului, care se va afla sub legile și normele Bisericii Ortodoxe Române, cu reședința la Sighet și cu parohiile Sighet-Baia Mare și Satu-Mare. Plata preoților va fi făcută de către Stat, iar cheltuielile necesare înființării și funcționării noii episcopii va fi făcută de către Mitropolia Bucovinei până la 1 aprilie 1938, când vor fi trecute în bugetul Statului.

Neavând un episcop, se pune problema găsirii unuia care să fie un misionar convins și să pună suflet pentru cauza românească.

***, „Cronica internă. Înființarea Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului”, în *BORom* LV (1937), 7-8, p. 577-560.

Articolul relatează despre nou înființata Episcopie ortodoxă a Maramureșului, la 1 iulie 1937, prin stăruința patriarhului Miron și prin purtarea de grijă a Î.P.S. Visarion al Bucovinei, lucru pecetluit și de rege. Istoria locului atestă, la 1391, încercări de alcătuire a ocârmuirii bisericești, când voievozii Băliță și Drag și-au închinat ctitoria lor din Peri, Patriarhiei ecumenice din Constantinopol, iar patriarhul Antonie, ca să răsplătească evlavia ctitorilor, a dat egumenului Pahomie drepturi ca și unui vlădică, afară de acela de a-i sfinți pe preoți. Prin multe frământări de-a lungul veacului, care vizau prigonirea creștinilor, se ivește totuși figura luminoasă a episcopului Stoica, care a păstorit în Maramureș la sfârșitul secolului al XVII-lea, în contextul începutului unirii cu Roma.

Episcopul a scăpat Maramureșul de pericolul uniației, redactând chiar o scrisoare în care se declară împotriva acesteia, cu argumente din Sfintele Sinoade și din Sfânta Scriptură. Ridicarea la rangul de episcopie este și un act prin care se aduce pace și voievozilor descălecători ai Moldovei, Bogdan și Dragoș, care se pare că au plecat din Maramureș tocmai pentru a nu-și lepăda credința lor ortodoxă, prigonită de către regii catolici ai Ungariei. În plus, sărăcia și condițiile vitrege în care trăiesc creștinii alături de neamuri străine de limba, de portul și de legea noastră cerea neapărat să se statornicească un asemenea așezământ.

Gândul s-a înfiripat încă de dinainte de 1937, dar greutățile și piedicile au împiedicat însă realizarea. După obicei, odată cu citirea anumitor prevederi de către patriarh, episcopii din Sfântul Sinod și-au dat aprobarea pentru înființarea Episcopiei ortodoxe a Maramureșului ca sufragană a Mitropoliei Bucovinei, cu reședința în orașul Sighet. Ea cuprinde protopopiatele: Sighet, Baia-Mare și Satu-Mare, clerul fiind retribuit de către Stat, Mitropolia Bucovinei luând asupra toate cheltuielile înființării noii episcopii până în aprilie 1938, când va fi pusă pe seama Statului. Episcopii Oradea și Vadului, Feleacului și Clujului sunt obligate să predea Episcopiei Maramureșului toată averea.

Lupșa, Șt., diacon dr., „Vechea episcopie a Sătmarului”, în: *BORom* LVI (1938), 5-6, p. 193-204.

Având ca principal punct de reper scrisoarea din august 1391 a patriarhului Constantinopolului, Antonie IV, trimisă egumenului Mănăstirii Peri, autorul realizează în studiul de față o istorie a Episcopiei Sătmarului. Astfel, dintr-o traducere a acestei scrisori realizată de părintele Ilarie în 1494, se poate afla că Pahomie, egumenul Mănăstirii Peri, primește o întinsă jurisdicție peste preoțimea ortodoxă din părțile sătmărene, având și dreptul de a declara bisericile vrednice ca stavropighii patriarhale.

Este prezentată și opinia profesorului S. Reli, cu privire la teritoriile ce intrau în jurisdicția exarhului din Peri, însă autorul nu o consideră justificată. Această

traducere face, totuși și unele interpretări tendențioase, care vădesc interesele egumenului Ilarie, intrat, la un moment dat, în conflict cu episcopii de Muncaciu. Din același document aflăm și faptul că la 1494 exista Mitropolia Ardealului, căci regele Ungariei îi supune acesteia pe egumenii din Peri. Întrucât Mănăstirea Sf. Nicolae din Muncaciu este distrusă în asediul din 1537, episcopul de Muncaciu își luă reședința în Mănăstirea Peri și astfel își extinsese jurisdicția.

În continuarea articolului, autorul se ocupă de episcopii de Muncaciu, care i-au urmat lui Vladislav, oprindu-se mai ales asupra unui text al prefectului județului Sătmar, care se referă la Eutihiu, cel care a fost hirotonit episcop al scaunului Sătmarului. Autorul aduce și lămuriri asupra termenului cu care acesta era numit – „vizitator”, care, în diplomele de numire a episcopilor din secolul al XVII-lea însemna „episcop”. Documentele arată că după Eutihie (numit și Eftimie), jurisdicția peste Sătmar trece în diplomele date de voievozii Ardealului episcopilor români de Muncaciu Ioan Iusco (1643) și de Maramureș, Sava (la 1650). Se menționează și faptul că în 1657 Mănăstirea Peri a fost distrusă. Extinzându-se stăpânirea austriacă peste Ardeal și Muncaciu, la 1688, Episcopia Muncaciului se unește cu Roma, astfel că unirea pătrunde și în Sătmar, fiind pusă la cale de sinoadele inițiate de episcopul Iosif de Camelis.

Rușdea, Ioan, protos stavrofor, „Episcopia Ortodoxă a Maramureșului - «Ctitorie regală», în: *BORom* LVIII (1940), 5-6, p. 486-497.

În timpul domniei regelui Carol al II-lea, s-au reînființat episcopiile văduvite atâtea secole de împrejurările vremii unei stăpâniri politice străine. Astfel s-a reînființat, după 200 de ani, Episcopia Maramureșului, în 1937, primul ei episcop fiind Vasile Stan. Autorul arată importanța acestui act. În partea a II-a a articolului autorul amintește despre momentele importante din trecutul acestei episcopii și enumeră câțiva ierarhi care au păstorit aici: Eftimie (1572-1574), Serghie (1597), Silomon (1606-1608), Spiridon (1619), Iosif Stoica (1690-1711), Dosoftei al II-lea (1717-1734) – acesta fiind ultimul ierarh care a păstorit această eparhie.

G., P., „În legătură cu Mitropoliția Bălgradului”, în: *BORom* LXXXI (1963), 3-4, p. 376-378.

La Biblioteca Academiei, Filiala Cluj, există un manuscris a lui Samuil Ciceronescu intitulat „Documente la Istoria Românilor din secolul al XVIII-lea”. Autorul a adunat și a copiat, îndeosebi documente în limba latină referitoare la trecutul nostru politic, cultural, bisericesc. Un astfel de document este prezentat și în acest articol care se referă la 16 arhiepiscopi români care l-au precedat pe Athanasie. Este prezentată lista arhiepiscopilor. Autorul precizează că a confruntat această listă, pe care a copiat-o pentru uz personal, cu lista mitropoliților de la Bălgrad, stabilită de Ștefan Meteș în „Istoria bisericii și a vieții religioase a românilor din Transilvania și Ungaria”, în 1935, și a constatat deosebiri importante.

Este prezentată lista mitropoliților, în ordine cronologică până la Athanasie. Sunt precizate deosebirile dintre cele două liste. Se recomandă ca lista copiată de

Ciceronescu să fie examinată de către cercetătorii trecutului nostru bisericesc care să aducă precizări în privința temeiniciei informațiilor din document.

Păcurariu, M., pr. prof., „Mănăstirile Ortodoxe Române din Transilvania și Banat în secolul al XVIII-lea”, în: *BORom* XCIII (1975), 1-2, p. 208-213.

Articolul consemnează informații referitoare la realizările majore arhitecturale ale mănăstirilor ortodoxe române din Transilvania și Banat din secolul al XVIII-lea. Câteva dintre aceste biserici sunt Densuș, Strei, Sântămăria Mare, Cetatea Colțului, Ostrovul Mare, Sâmpetru, Nușoara, Peșteana, Sălașul de Sus, Roșcani, Zlatna, biserica de la Vad, Ciceu, Mihăiești și Cetatea de Baltă. Dintre mănăstiri s-au remarcat Prislop, Râmeț, Lancrăm, Toplița, Plosca, Sfântul Mihail din Peri și cea de la Sâmbăta de Sus. Tot de aici aflăm informații despre organizarea acestor mănăstiri și despre activitățile desfășurate pe lângă sus numitele centre monahale.

III.6. STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE ISTORIA MITROPOLIEI BANATULUI

***, „Bibliografie. Dr. Ștefan Pop, «Din trecutul Diecezei Caransebeșului», Caransebeș 1933, p. 110”, în: *BORom* LI (1933), 11-12, p. 596.

Autorul este profesor de teologie și protopop onorific. Cartea cuprinde date importante referitoare la succesiunea arhieriei locului.

† **T. S.,** „Note bibliografice. Cotoșman Gheorghe «Din trecutul Banatului, Comuna și bisericile din Giridava-Morisena-Cenad», Timișoara 1935, p. 397-401”, în: *BORom* LIII (1935), 7-8, p. 419-420. Recenzie.

În această notă bibliografică este redată prefața lui Nicolae M. Popescu la această lucrare. Din text, pe lângă aprecierile critice ale lui Nicolae M. Popescu, aflăm despre eforturile depuse de maghiari și sârbi spre a-i deznaționaliza pe români și că multe din satele abordate în lucrare au cărți bisericești vechi tipărite în Țara Românească și Moldova: „Cazania lui Varlaam”, „Pravila Mare”, „Mineiele” lui Chesarie, episcopul Râmnicului.

G., M, pr., „Note bibliografice. Cotoșman Gheorghe pr., «Bănățenii și Episcopia Timișoarei», Caransebeș, 1938, 388+42 p.”, în: *BORom* LVI (1938), 5-6, p. 287-288.

Sunt înfățișate demersurile făcute de intelectualii Banatului pentru restaurarea scaunului episcopal în metropola acestui ținut, Timișoara.

Lupșa, Ștefan, diacon dr., „Contribuțiuni la istoria bisericească a românilor bănățeni în secolul XIX”, în *BORom* LVI (1938), 11-12, p. 786-809.

La sfârșitul secolului al XVII-lea, românii bănățeni erau împărțiți în trei eparhii: a Vârșețului, a Timișoarei și a Caransebeșului, pentru ca, pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, cea din urmă să fie desființată. Starea preoțimii din Ardeal era critică în

primele decenii ale secolului al XIX-lea, dominând peste tot sărăcia. Înainte de 1821, în Banat nu existau decât școlile primare, cea mai bună fiind în Vârșeț, care, ulterior, se va dezvolta în Școală Normală de învățători și Seminar teologic.

Inspectorul suprem al școlilor ortodoxe din Ungaria, cu tot cu Banatul, Crișana și Croația, Uroș Nestorovici, realizează în august 1812 un raport către Consiliul de Stat, prin care propune o serie de măsuri ce vizau mai ales catehizarea, întâi a preoților, apoi a poporului întreg. Mitropolitului de Carlovitz i se ceruse un proiect privind înființarea unei școli teologice mari, însă acesta se opunea, deoarece ar fi dorit câte o școală teologică mică, dar în fiecare eparhie. În 1823 se prezintă un alt raport referitor la lipsa de zel a preoților, considerându-se drept cauză principală faptul că scaunele episcopoești ale Banatului nu erau ocupate de episcopi titulari, singurii care ar fi putut avea influență asupra preoțimii grănicerești.

Articolul prezintă și o serie de rapoarte privitoare la plângerile clerului și ale poporului ortodox din Banat contra abuzurilor bisericești, din care rezultă mai ales dorința clerului sârbesc de a pune piedici în calea cultivării poporului românesc, dar și faptul că posturile superioare din episcopiile românești nu puteau fi ocupate de clerici români. Astfel, încercările de prozelitism au pornit de la exploatarea de către străini a mizeriei culturale și materiale a preoților noștri. Următoarele pagini ale articolului redau o întâmplare în urma căreia un funcționar ungar incorect, Kiralyi, își câștiga apreciere și beneficii, creându-le mari probleme unor preoți ortodocși.

***, „Documente și însemnări. Contribuții la istoria bisericească a românilor bănățeni din secolul al XIX-lea”, în: *BORom* LVII (1939), 1-2, p. 43-45.

Articolul se referă la a doua istorioară de prozelitism, din Banat, în deceniul al doilea al secolului al XIX-lea, având ca suport raportul principelului Alexandru de Rudna, mitropolit primat al Ungariei. În acesta se afirmă că, cel mai probabil episcopul unit al Oradiei, Samuil Vulcan, a fost inițiatorul mișcării, prin faptul că l-a sfătuit pe Ioan Creța (fost Crețu), parohul Caransebeșului, că prin Uniație va avea un salariu mai bun și va scăpa de dușmani. Astfel, cea de-a doua acțiune a început în mod sistematic, cu mai multe forme îndeplinite, cu precauții și măsuri de garanție. Raportul are și anexe, din care se poate deduce că părintele Creța și-a prezentat cererea la sfârșitul anului 1819.

Vasile, episcopul Caransebeșului, „Episcopia Timișoarei”, în: *BORom* LVIII (1940), 5-6, p. 498-503.

În 1865 românilor din Timișoara li s-a refuzat dreptul de a avea o episcopie printr-un rescript al împăratului de la Viena. Acesta prevedea ca cea mai mare parte a Nordului Banatului să fie supusă sub jurisdicția bisericească a episcopului de Arad. Vechile mărturii istorice arată ca românii au avut la Timișoara o Mitropolie. Încă din vremea lui Andrei Șaguna s-a dorit reînființarea Episcopiei de Timișoara. Au mai existat încercări în acest sens în 1876 și 1913. Se arată pașii care au dus la reînființarea Episcopiei de Timișoara în data de 8 noiembrie 1939 și se prezintă importanța acestui fapt.

Moisescu, Gheorghe I., „Note bibliografice. Cornean Nicolae «Monografia Eparhiei Caransebeș»”, în: *BORom* LIX (1941), 1-2, p. 81-82. Recenzie.

Autorul înfățișează șirul ierarhilor Caransebeșului, diferite așezăminte ale acestei eparhii, dintre care amintim Seminarul care a fost înființat la 1865 - și bisericile din această eparhie.

Primul episcop al Caransebeșului amintit de acte este Spiridon Stibița la 1695. El își avea reședința la Vârșeț. La 1829 cel care cârmuiește Eparhia Caransebeșului este Maxim Manuilovici - român. Aflăm apoi că urmașii acestuia au fost românii Ștefan Popovici și Ignatie Vuia (1849). De la 1853 până la 1865, a funcționat aici cel din urmă episcop sârb. După el au păstorit românii: Ioan Popasu (1865-1889), Nicolae Popea, Miron Cristea, Iosif Bădescu.

Lupșa, Ștefan, dr. protoiereu, „Cotoșman Gh., «Episcopia Caransebeșului până în pragul secolului al XIX-lea», teză de doctorat la Facultatea de Teologie din București. Caransebeș, 1941, 201 p”, în: *BORom* LIX (1941), 9-10, p. 577-581. Recenzie.

Protoiereul Ștefan Lupșa prezintă în acest articol un rezumat al lucrării de doctorat a lui Cotoșman Gheorghe și o critică a acesteia.

Capitolul I cuprinde istoria politică a Caransebeșului și istoria bisericească veche a Banatului Caransebeșului;

Capitolul II se intitulează „Episcopia Caransebeșului în secolele XV-XVI”;

Capitolul III se are titlul „Episcopia Caransebeșului în secolul al XVII-lea”;

Capitolul IV menționează „Episcopii Spiridon Stibița și Isaia Diacovici”;

Capitolele V-VI studiază biserica bănățeană în perioada 1718-1739;

Capitolul VII poartă titlul „Urmașii lui Moise Stanoievici”;

Capitolul VIII este dedicat episcopului Ioan Georgevici;

Capitolul IX abordează personalitatea episcopului Vichentie Popovici.

Cotoșman, Gh., icon. stav. dr., „Contribuții la trecutul Mitropoliei Morisenei și Timișorii”, în: *MitrBan* VIII (1958), 7-9, p. 137-156.

În articolul de față sunt consemnate contribuțiile pe care și le-au adus în desfășurarea unor activități rodnice în cadrul Mitropoliei Banatului mitropoliții Vasile I (1688) și Vasile al II-lea (1690-1692), Iosif al III-lea și Isaia Diacovici. Între anii 1688 și 1700, datorită situației istorice controversate de pe teritoriul Bantului, ținut recucerit de turci, starea de criză este resimțită și la nivel episcopal, respectiv mitropolitan.

Articolul menționează păstoria ultimilor doi mitropoliți români ai Timișoarei, Nicolae (1728-1744) și Gheorghe (1745-1757), aduce informații documentare despre Episcopia Timișului între anii 1010-1030, despre mutarea mitropolitului de la Morisena la Mănăstirea Sfântul Gheorghe de la Oroslamos în 1030, transferată în 1186 la Partoș și apoi, la sfârșitul secolului la Timișoara, necunoscându-se din acest motiv numele mitropoliților.

Cel dintâi mitropolit al Morisenei este cunoscut cu numele Constantin (înmormântat la Partoș), al doilea fiind Theodosie, trecut la cele veșnice în 1365. Se dă șirul

mitropoliților de la anul 1400 până la 1700. Alte informații sunt despre mitropoliții Timișoarei: Daniel al Lipovei (1563), Teodosie al Vârșetului-Caransebeșului (1662), care s-au intitulat după numele localității de reședință.

Lupșa, Ștefan, icon., stav., dr., „Suprimarea Mitropoliei Banatului în urma războiului turco-austriac din 1683-1699”, în: *MitrBan* VIII (1958), 7-9, p. 183-200.

După paginile în care este conturată situația politică din Banat în perioada de după războiul turco-austriac dintre anii 1683-1699, sunt prezentate modificările impuse de pacea de la Karlovitz din 1699. În 1690, mitropolitul Isaia își alege ca scaun mitropolitan capitala Banatului, mutându-se ulterior la Caransebeș, scaun cumpărat cu 20 de galbeni de la Spiridon pe la anii 1701-1703. În 1704, înființează Episcopia Aradului, articolul surpinzând consecințele în plan bisericesc a păcii de la Karlovitz.

Cotoșman, Gh., prof. dr., „Din trecutul bisericii Banatului”, în: *MitrBan* XI (1961), 1-4, p. 108-114.

Biserica Banatului cunoaște o perioadă mai critică între anii 1681 și 1684, când ținutul se află sub stăpânire turcească. În acest timp istoric, prin implicarea directă a episcopului Simeon al II-lea al Caransebeșului și Vârșetului, școala gramaticească de aici a putut funcționa normal, fiind redată cheltuielile acestei școli. Alte mențiuni despre episcop nu sunt prezentate, fiind consemnat doar textul unui pomelnic vechi de la Caransebeș, în care sunt înscrisi anii între care a păstorit episcopul Simeon. Se menționează că în 1681 Mănăstirea Mrăcunea (Mraconia) a fost arsă de către turci.

Referitor la episcopul Isaia al Caransebeșului și Vârșetului (1684-1686), aflăm din același pomelnic vechi de la Caransebeș că episcopul este aceeași persoană cu Isaia Diacovici. Sunt consemnate relațiile lui cu patriarhul de la Ipec, Arsenie III Cernoievici, textul fiind însoțit de o bibliografie cu 26 de titluri.

Cotoșman, Gheorghe, prof. dr., „Syngheliile sau gramatele Mitropoliei Banatului”, în: *MitrBan* XVI (1966), 4-6, p. 307-338.

Cuprinsul acestei lucrări conține informații referitoare la cele mai vechi „synghelii” sau „gramate” ale Mitropoliei Banatului care s-au păstrat: cea de la Arad din 1729 a episcopului Vichentie, redactată în limba română, cea a episcopului Ioan de la Caransebeș, din 1756 și cea a mitropolitului Gheorghe de la Timișoara din 1757. Ele sunt mărturii importante pentru faptul că la Timișoara, în 1757, mai exista scaunul mitropolitan, la Caransebeș în 1756 mai exista scaunul episcopal, iar în 1785, deși reședința episcopală era mutată la Vârșet, totuși episcopii continuau să se numească și „de Caransebeș”. Autorul reproduce integral textele „syngheliilor” tipărite între anii 1787-1864.

Păcurariu, M., pr. prof., „Mănăstirile Ortodoxe Române din Transilvania și Banat în secolul al XVIII-lea”, în: *BORom* XCIII (1975), 1-2, p. 208-213.

Articolul consemnează informații referitoare la realizările majore arhitecturale ale mănăstirilor ortodoxe române din Transilvania și Banat din secolul al XVIII-lea. Câteva dintre aceste biserici sunt Densuș, Strei, Sântămăria Mare, Cetatea Colțului, Ostrovul Mare, Sâmpetru, Nușoara, Peșteana, Sălașul de Sus, Roșcani, Zlatna, biserica de la Vad, Ciceu, Mihăiești și Cetatea de Baltă. Dintre mănăstiri s-au remarcat Mănăstirea Prislop, Mănăstirea Râmeț, Mănăstirea Lancrăm, Mănăstirea Toplița, Mănăstirea Plosca, Mănăstirea Sfântul Mihail din Peri și cea de la Sâmbăta de Sus. Tot de aici aflăm informații despre organizarea acestor mănăstiri și despre activitățile desfășurate aici.

Arădeanul, Eugen, „Contribuții la istoria străveche a Episcopiei Aradului”, în: *MitrBan* XXVIII (1978), 4-6, p. 215-226.

În studiul de mai sus sunt centralizate toate informațiile extrase din operele narative, legende, din descoperirile monetare și arheologice, referitoare la istoria zonei din care face parte Episcopia Aradului.

Este amintită și legenda Sfântului Gerard, se menționează ducatul lui Athum și cronică lui Anonymus, despre cetatea Morisena, cunoscută mai târziu cu numele de Cenad etc.

Bănescu, Marcu, prof. dr., „Monografia Mitropoliei Banatului”, în: *MitrBan* XXVIII (1978), 4-6, p. 314-319.

Prezentare bibliografică

Pentru prezentarea monografiei Mitropoliei Banatului sunt utilizate lucrări ce conțin 55 de planșe și 81 ilustrații. În primul capitol sunt analizate critic izvoarele istoriei Bisericii Ortodoxe române din Banat, fiind surprins amănunțit istoricul acestei zone. Mănăstirea Hodoș Bodrog este clasificată ca cea mai veche mănăstire românească. Este consemnat anul 1552, când turcii ocupă Timișoara, Banatul împărțindu-se în două. Articolul prezintă istoricul Mitropoliei Banatului până la anul 1947.

Vlăduceanu, V., pr. dr., „Valoroase monumente de artă bizantină în Banat”, în *BORom* XCVI (1978), 9-10, p. 1096-1104.

Vlăduceanu, Victor, pr. dr., „I. D. Suci, Monografia Mitropoliei Banatului, Precuvântarea de Nicolae, Mitropolitul Banatului”, în *BORom* XCVII (1979), 9-12, p. 1282-1284.

Dogaru, Maria, „Un izvor istoric inedit: stema Episcopiei Aradului”, în *BORom* XCIX (1981), 3-4, p. 357-361.

În compoziția acestui blazon se află următoarele elemente: într-un scut oval cu marginea inferioară ascuțită, un edificiu religios cu două turnuri înalte și o poartă, văzut din față. Scutul timbrat de mitră este susținut de doi lei afrontați, în dreapta mitrei se află cârja, iar la stânga sa crucea. În partea inferioară s-a inclus într-un medalion rotund, un corb cu inel în cioc. Șirul de mătăanii pornind din centrul flancului dextru și senestru al scutului înconjoară medalionul cu pasărea specificată. Prima

apariție a acestei compoziții: un act din 7 decembrie 1842. Se face o analiză a elementelor prezente în stemă din perspectiva evoluției istorice a Bisericii Ortodoxe din Banat și Transilvania.

Dorobanțu, Petru, pr., „Mitropolia Banatului – 4 decenii de la reînființare”, în *BORom* CVI (1988), 1-2, p. 90-97.

Cherciu, Viorel, pr. lector, „Înființarea și organizarea Episcopiei Caransebeșului”, în: *AltBan* IX (1998), 7-9, p. 168-199.

Articolul cuprinde date despre înființarea și organizarea Episcopiei Caransebeșului. Se precizează faptul că, în 1750, episcopul Ioan Georgevici de Caransebeș este mutat la Vârșeț, Episcopia de Caransebeș fiind reînființată abia în 1865, primind Diplomă de înființare, primul episcop fiind Ioan Popascu.

Sunt redată toate evenimentele secolului al XVIII-lea care au influențat viața episcopiei. În material se amintește și despre pământurile episcopești, despre acțiunile Consistoriului din anii ce au urmat reînființării din 1865. Paginile 185-199 din text sunt dedicate unor tabele ce arată activitatea bisericească în Episcopia Caransebeșului în anii 1865 și 1866.

Lupșici, Fănică, „Organizarea vieții bisericești în Banat până la sfârșitul secolului XVIII”, în: *AltBan* XII (2001), 4-6, p. 148-155.

Mențiunile făcute în acest articol se referă la organizarea vieții bisericești în Banat până la sfârșitul secolului al XVIII-lea. În 1562, pentru prima dată, se extinde autoritatea episcopului ortodox ardelean Sava Brancovici asupra Banatului de Caransebeș-Lugoj. Sunt aduse informații despre pătimirile lui Sava Brancovici, dar și despre istoricul episcopiei Vârșetului, înființată la jumătatea secolului al XVI-lea. Se amintește că în 1700 Spiridon Stibica mută scaunul vlădicesc de la Vârșeț la Caransebeș.

III.7. STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE ISTORIA MITROPOLIEI ROMÂNE ÎN CUPRINSUL IMPERIULUI OTOMAN

***, „Înființarea Mitropoliei pentru românii din Imperiul Otoman”, în: *BORom* XX (1896-1897), 8, p. 822-827.

Din articol aflăm că sultanul Imperiului otoman a recunoscut românilor din Macedonia drepturi egale cu cele ale musulmanilor. O delegație a românilor din Macedonia a făcut o cerere către acesta prin care i-a solicitat dreptul de a avea o Mitropolie a lor. Sultanul a acceptat iar Antim a fost ales mitropolit al românilor din Macedonia. Autorul amintește apoi despre școlile confesionale și prezintă comunicarea ministrului de externe, C. I. Stoicescu, făcută în Senat, prin care le aduce la cunoștință senatorilor evenimentul înființării Mitropoliei românilor din Imperiul Otoman.

G., „Cuvântul lui Dumnezeu în graiul național. O Mitropolie Românească în Imperiul Otoman”, în: *BORom XX* (1896-1897), 10, p. 1004-1021.

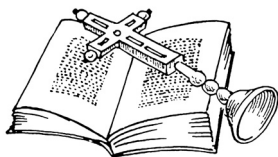
Autorul arată că diaconul Coresi este cel dintâi care a tipărit cărți în limba română. În Moldova, Varlaam și Dosoftei au tradus cărți bisericești, iar domnii Matei Basarab și Vasile Lupu au făcut demersuri pentru introducerea limbii române în cult.

Se arată mai departe că domnul Matei Basarab a dat un hrisov prin care călugării greci au fost izgoniți din mănăstiri și prin care câteva mănăstiri închinat revin românilor. Domnul Vasile Lupu i-a favorizat pe greci iar apoi, în epoca fanariotă, limba greacă a devenit frecvent folosită. În secolul al XIX-lea, mitropolitul Veniamin Costache a susținut folosirea limbii române în cult, Enăchiță Văcărescu lasă ca „testament” urmașilor săi creșterea limbii române, iar Gheorghe Lazăr ține primele cursuri universitare în limba română.

G., „Cuvântul lui Dumnezeu în graiul național. O Mitropolie Românească în Imperiul Otoman”, în: *BORom XX* (1896-1897), 12, p. 1101-1121.

În prima parte sunt prezentate date referitoare la formațiunile românești de la Sud de Dunăre, politica de deznaționalizare la care au fost supuși românii și reacția românilor din Macedonia la această politică. Mihail Boiagiu, în 1780, publică la Viena o gramatică în dialectul macedo-român. În partea a II-a a articolului, autorul prezintă greutățile pe care le-au întâmpinat românii din Macedonia în vederea obținerii recunoașterii drepturilor lor – de a avea școală și Mitropolie în limba română. Aceste drepturi au fost recunoscute de către sultan. În 1864 se întemeiază prima școală românească în Macedonia. La București s-a înființat școala macedo-română condusă de arhimandritul macedonean Avrechie.

Primul mitropolit al românilor macedoneni din Imperiul Otoman a fost ales Antim. El era de origine româno-albaneză. În finalul articolului sunt prezentate reacțiile pe care le-a stârnit înființarea Mitropoliei române din Imperiul Otoman în presa greacă și în România.

IV. STUDII GENERALE DESPRE MĂNĂSTIRI ȘI SCHITURI

IV.1. STUDII GENERALE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN ROMÂNIA

Stratilat, D. G., „Notițe istorice. Condițiile mănăstirilor din România”, în: *BORom* VIII (1884-1885), 10, p. 801-805.

Referitor la închinarea unei mănăstiri, D. G. Stratilat spune: „închinarea unei mănăstiri românești la alta de la locurile sfinte nu a fost niciodată o donație a unei mănăstiri la aceea, ci numai o punere sub supremație religioasă și apărare morală de către mănăstirile de la locurile sfinte, cu condiția de a le trimite un ajutor pecuniar și acela numai când va fi cu putință, iar nu a le da dreptul de proprietate pe averile mănăstirești mobile și imobile”.

Autorul afirmă că prima mănăstire închinată în condițiile de mai sus a fost Mănăstirea Butoiul, prin hrisovul lui Vlad Țepeș. Se amintește apoi despre mănăstirile închinare ilegal între care amintim: în Țara Românească – Nucet, Bucovăț Comana, Roaba, Jitia, Mănăstirea Sfinților Apostoli, Sfântul Gheorghe Nou și Zlătari, iar în Moldova – Bistrița, închinată de doamna Safta prin actul din 1687, și Galata, închinată prin hrisovul din 1617 a lui Radu domnul Moldovei. Sunt enumerate mănăstirile care au fost închinare fără consimțământul citorilor sau al moștenitorilor lor – Radu Vodă, Călușul, Sfântul Ion din București, Vintilă Vodă, închinată cu acte false de către călugării greci, Snagov, Sfântul Gheorghe din codrul Herții, Schitul Spirea. În finalul articolului sunt enumerate mănăstirile care, în urma hrisovului din 1639 al domnului Matei Basarab, au fost „desînchinare”.

G., „Literatura bisericească. «Istoricul a 40 de biserici din România», de Pr. Marin Dumitrescu de la biserica Sf. Ion din București”, București, 1899”, în: *BORom* XXIII (1899-1900), 2, p. 230. Recenzie.

Lucrarea cuprinde istoricul a 40 de biserici și mănăstiri din țară.

G., „Bibliografie. «Calendar bisericesc ortodox pe anul bisect 1900» tipărit de Protos. Sofronie Vulpescu”, în: *BORom* XXIII (1899-1900), 11, p. 1059.

Calendarul, pe lângă multe altele, cuprinde și un tabel cu numele și prenumele superiorilor de mănăstiri din țară, portretele Î.P.S. Iosif Gheorghian și Î.P.S. Iosif Naniescu.

Pocitan, V., pr., „Lăcașurile monastirești”, în: *Consolatorul* III (1900), 4, p. 60-61.

Articolul prezintă lucrarea lui Cesar Boliac despre mănăstirile din România. Fragmentul surprinde sentimentul de dragoste fierbinte pe care trebuie să o aibă fiecare român față de țară și biserica națională.

***, „Cronica bisericească. Monumentele istorico-religioase”, în: *BORom* XXVII (1903-1904), 4, p. 416-417.

În articol este prezentată o situație generală a monumentelor religioase. Aflăm astfel că: - s-a restaurat biserica de la Curtea de Argeș; în 1904 vor fi sfințite bisericile Trei Ierarhi și Sfântul Nicolae Domnesc din Iași; în curând vor fi gata biserica Sfântul Dumitru din Craiova, vechea Mitropolie din Târgoviște; au fost alocate importante sume pentru restaurarea catedralei din București, a bisericii Golia din Iași și a bisericilor lui Ștefan cel Mare din Popăuți, Dorohoi și Hârlău; sunt în curs de reparare mănăstirile: Călușul, Govora, Arnota, Viforâta, Cotroceni ș.a.

***, „Cronică, «Mănăstirile în România», în: *Candela* XXII (1903), 7, p. 448.

În articol este prezentată o statistică, întocmită la București, din care se constată că în România existau, în 1903, 68 de schituri, chinovii și mănăstiri, dintre acestea 45 fiind populate (21 cu călugări, 24 cu călugărițe). Cele mai populate erau Mănăstirea Văratec (400 de călugărițe) și Mănăstirea Neamț-Secu (189 călugări). În toată țara erau 1730 călugărițe și 653 călugări.

G., „Literatura religioasă.” în: *BORom* XXIX (1905-1906), 6, p. 607-611. Recenzie.

Este vorba despre lucrarea „Inscripții din bisericile României, adunate, adnotate și publicate de Nicolae Iorga” fasc. 1-764, București, 1905, Editura Minerva. În recenzie găsim reprodus un fragment din prefața lucrării mai sus amintite, în care se arată însemnătatea pisanilor pentru istorie. De la autorul recenziei aflăm că în 1904 s-a descoperit veche pisanie a Mănăstirii Snagov.

G., „Casa bisericii și o expoziție de lucruri manuale”, în: *BORom* XXXVI (1912-1913), 1, p. 60-67.

În data de 2 februarie 1912 s-a ținut o expoziție cu diferite lucrări realizate în școlile și atelierele întemeiate sau susținute de „Casa bisericii”. Din articol aflăm că în mănăstirile de călugărițe au fost întemeiate ateliere meșteșugărești la: Agapia, Celic-Dere, Văratice. În continuare este înfățișată cititorului opinia părintelui arhimandrit Visarion Puiu referitoare la munca în mănăstiri. Nifon, fostul stareț al Mănăstirii Sinaia a făcut un studiu intitulat „Mănăstirile din România”, din care reiese că până la 1864 existau în mănăstiri fabrici pentru torsul lânii, ateliere de pictură religioasă, ateliere de argintărie cartea conținând și unele propuneri pentru îmbunătățirea calității activității din mănăstiri.

În finalul articolului găsim cuvântarea rostită la deschiderea acestei expoziții de către administratorul Casei Bisericii, Boroianu, referitoare la viața mănăstirească și se dă un tabel cu mănăstirile care au avut exponate.

Berechet, Șt., „Dovezi noi asupra secularizării averilor mănăstirești”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 14, p. 1041-1043.

Toată lumea a fost de acord cu înlăturarea egumenilor greci din mănăstirile noastre. Autorul articolului nu poate admite însă ca, prin secularizare, să se smulgă de la sfințele lăcașuri mijloacele de existență. Tot el se arată indignat de trimiterea bătrânului mitropolit Sofronie Miclescu la Mănăstirea Slatina.

După aceea Ștefan Berechet pomenește despre o broșură intitulată „Situția bisericii ortodoxe și a mănăstirilor din Moldova”, 1864. Se știe faptul că frații Scribani au fost dușmani ai secularizării, ei editând o gazetă timp de șapte ani. Ștefan Berechet îl prezintă ca autor al broșurii amintite pe Filaret Scriban, aducând în sprijinul afirmației sale două argumente și anume: Filaret era un bun cunoscător al limbii ruse și avea legături cu reprezentanții bisericești din Rusia. În luna iunie a anului 1865, Filaret Scriban a trimis două scrisori consulului rus din Iași, prin care solicita intervenția guvernului rus pentru apărarea Bisericii Române, ce se afla în situație dificilă datorită reformelor lui Alexandru Ioan Cuza. Reprezentantul Sinodului rus D.A. Tolstoi a trimis aceste scrisori mitropolitului Filaret al Moscovei, care la rândul său a trimis un răspuns. Un fragment din acest răspuns este redat în articol. În final, Ștefan Berechet arată că Filaret Scriban nu a fost un „rusofil fanatic” cum l-au caracterizat unii.

Ilarion, „Viața Monahală: Mănăstirile”, în: *Cronica Romanului* II (1925), 3, p. 72-73.

Este continuat conținutul articolului din *Cronica Romanului* I (1924), 3, p. 9-11, 38-39. Administrația superioară bisericească ar trebui să ia măsuri împotriva călugărilor și să aibă respect în ceea ce privește rânduielile mănăstirești. Părintele și starețul să nu lipsească din mănăstire, de la ascultare și rugăciune.

Ilarion, „Viața monahală. Starețul”, în: *Cronica Romanului* II (1925), 4, p. 104-106.

Starețul este părintele și conducătorul mănăstirii, lui îi este încredințată întreaga avere, el este o persoană morală, la fel cum este și așezământul ce-l conduce, nefiind suficient ca starețul să fie priceput la toate, el trebuie să fie o pildă a curăției morale. Acesta nu va lipsi niciodată de la rugăciuni, fiind icoana vie a călugărilor și a mănăstirii.

Ilarion, „Viața monahală. Călugării”, în: *Cronica Romanului* II (1925), 5, p. 166-169.

Obștea mănăstirilor este constituită din călugări, fără aceștia nu poate exista o mănăstire sau un schit. Nu oricine poate să fie călugăr, trebuie să îndeplinească anumite condiții, dintre care, cea mai importantă, este dragostea pentru viața creștinească. Hotărârea îmbrățișării chipului îngeresc nu se face cu ușurință.

În Egipt, la Teba, asprimea cea mai mare era față de primirea cruciților în viața monahală, pe când în Asia, Palestina și în Arabia, rânduielile erau altele în această privință. Sunt prezentate și alte aspecte ale vieții călugărilor.

Ilarion, „Viața monahală. Activitatea călugărilor”, în: *Cronica Romanului II* (1925), 6, p. 197-199.

Activitatea călugărilor constă în rugăciune. Viața obștească este o viață plină de încurajări spre fapte bune, căci fără rugăciune călugărul este ca un pește pe uscat, iar fără activitate este unealta vrășmașului. Îndeletnicirile călugărilor sunt meditațiile și rugăciunea. Monahismul s-a numit gloria Bisericii lui Hristos deoarece, când doctrina era amenințată de rătăcirii, monahii au apărat-o. Patericul este plin de pildele cele mai frumoase.

Ilarion, „Viața monahală. Reorganizarea mănăstirilor”, în: *Cronica Romanului II* (1925), 8, p. 285-289.

Articolul precizează faptul că mănăstirile și schiturile nu sunt lipsite de rânduială, dar există unele ce au o mai slabă organizare, din pricina sărăciei materiale, morale și culturale. În trecut, mănăstirile și schiturile erau mândria țării și a neamului românesc.

Un exemplu prezentat în articol este Mănăstirea Bogdana, din județul Bacău, unde a fost reparată biserica, corpul de chilii și s-au făcut alte îmbunătățiri în ceea ce privește gospodăria mănăstirii. Organizarea mănăstirilor se face după rânduilele date de Sf. Vasile cel Mare, la fel dezvoltându-se și schiturile.

Ilarion, „Viața monahală. Organizarea materială a mănăstirilor”, în: *Cronica Romanului II* (1925), 9, p. 321-323.

Organizarea mănăstirilor se împarte în două: organizare materială și spirituală. Articolul surprinde informații despre aceste două aspecte ale vieții monahale.

Ilarion, „Viața monahală. Organizațiunea spirituală a mănăstirilor”, în: *Cronica Romanului II* (1925), 10, p. 358-359.

Organizarea spirituală a mănăstirilor constă în respectarea rânduilelor date de Sf. Vasile cel Mare. Se amintește că monahii sunt persoane ce îi ajută pe cei nevoiași, și că Dumnezeu îi ajută pe călugări să lupte împotriva ispitelor și păcatelor.

Pascu, V. I, preot, „Călugării ca colportori de cărți bune în popor”, în: *Cronica Romanului II* (1925), 10, p. 368-369.

Se argumentează faptul că prin intermediul călugărilor se poate extinde cultura în popor.

***, „Știri. Mănăstiri date studenților”, în *BORom L* (1932), 2, p. 184.

Articolul aduce în discuție măsura luată de Ministerul Cultelor, care vrea să transforme așezămintele bisericesti fără călugări în locuințe pentru studenți. Astfel, au fost însărcinați cu această cercetare profesorii Iulian Teodorescu și părintele Ioan C. Popescu Mălăești. Chestiunea ridică multe semne de întrebare și de împotrivire, căci mănăstirile chiar nelocuite, rămân așezămintele bisericesti.

***, „Știri. Mănăstirile care ard”, în: *BORom L* (1932), 3, p. 284-285.

Cronica de față aduce în discuție problema arderii multor mănăstiri, din cauza neglijenței. Se precizează că mănăstirile trebuie înzestrate cu pompe de stingere, articolul făcând un inventar succinct al lăcașurilor căzute pradă incendiilor în ultimul an, printre care figurează Turnu și Cernica.

Bonteanu, Theodosie, arhim., „Dreptul și proprietatea Mănăstirilor noastre” în: *Viața Monahală* I (1933), 3, p. 88-93.

Articolul condamnă felul cum s-a procedat cu averile bisericesti în 1862 considerându-se că acest act a fost cerut de împrejurările politice. Se amintește și de problema luării din mănăstiri a sfințelor odoare și trimerii lor la Moscova în 1917, în ideea salvării acestora.. Articolul conține trei imagini.

Bonteanu, Theodosie, arhim., „Monahismul și legea bisericească din 1925”, în: *Viața Monahală* I (1933), 5, p. 151-155.

Sunt amintite în acest articol prevederile legii bisericești din 1925: toate mănăstirile din România au fost declarate „persoane morale”, putând încheia procese verbale, schiturile nefiind încadrate în același regim; călugării sunt puși sub autoritatea chiriarhilor locali, care au rolul de a conduce părințește spre mântuirea sufletească, legea refuză dreptul de vot călugărilor în alegerile eparhiale. Sunt analizate aceste prevederi, stabilindu-se toate aspectele neclare, cerându-se ca legea bisericească să fie revăzută cu următoarele prevederi: 1. schiturile de sine stătătoare să fie socotite persoane morale; 2. respectarea autorității de conducere a mănăstirilor fără amestec din partea chiriarhilor; 3. în aplicarea pedepselor pentru călugării care au săvârșit greșeli, să se constituie un pretoriu compus din persoanele bisericești, de preferință persoane călugărești, care să-i judece; 4. să se reglementeze felul pedepselor, excluderea din monahism să se aplice numai în cazuri extrem de grave; 5. averea călugărilor ce o posed în mod legal cât trăiesc să fie inalienabilă; 6. să se dea dreptul de vot călugărilor în adunări eparhiale; 7. ierarhia bisericească să protejeze monahismul; 8. să se dea posibilitatea studiului călugărilor; 9. studenții călugări să fie călăuziți spiritual la studii de către duhovnici cu viață înaltă. Articolul conține trei fotografii.

D., Șt. P., „Note bibliografice. Grigoraș N. «O ctitorie a lui Matei Basarab în Ardeal – din raporturile târgurilor moldovenești cu mănăstirile în epoca fanariotă.» în *Buletinul nr.1 al Institutului de Istoria Românilor A.D. Xenopol*, Iași, 1941, p. 15-26”, în: *BORom* LX (1942), 1-4, p. 113. Recenzie.

Mănăstirile au avut deseori procese cu târgoveții moldoveni. Pentru acoperirea unor nevoi elementare, mănăstirile primeau din veniturile târgurilor: ceară, tămâie și însemnate sume de bani.

Berechet, Șt., „Biserica și domnia în trecutul românesc.” în: *BORom* LXIII (1945), 9, p. 424-442.

Domnul conducea țara ajutat de ierarhi. Biserica ajuta judecata domnească. Clericii îndeplineau și funcțiile de notari și grefieri. Clerul întocmea actele de

căsătorie ale enoriașilor și testamentele celor ce se aflau în pragul de a trece la cele veșnice. Mitropolitul Antim Ivireanu, în „Capetele de poruncă” (1714), dă clericilor câteva lămuriri asupra încheierii unor asemenea acte, spre a fi potrivite cu cerințele Pravilei.

Mitropolitul Iacob Putneanu îi cere lui Matei Ghica să dea un hrisov cu privire la condițiile încheierii unui contract între două părți. Mitropolitul, episcopii și egumenii aveau drept de judecată asupra celor aflați pe moșiile lor. Autorul articolului arată că Biserica era mijlocitoarea păcii și prezintă câțiva ierarhi care au mijlocit pacea între cele două state românești: mitropolitul sârb Maximian a mijlocit pacea între Radu cel Mare și Bogdan, fiul lui Ștefan cel Mare; la 1644 mitropolitul Varlaam al Moldovei a mers la Târgoviște pentru a-l împăca pe Vasile Lupu cu Matei Basarab; mitropolitul Misail al Moldovei a aplanat un conflict între domnul Constantin Duca și Constantin Brâncoveanu.

Mulți dintre ierarhii români au fost trimiși și în misiuni diplomatice peste hotare astfel: mitropolitul Moldovei, Ghedeon, a fost trimis la Moscova de către domnul Gheorghe Ștefan pentru a încheia o alianță cu țarul Rusiei, mitropolitul Dosoftei al Moldovei a fost trimis de către Ștefan Petriceicu la Moscova, arhimandritul Vartolomei Măzăreanu a fost de două ori în Rusia, P.S. Melchisedec al Romanului a fost trimis în 1868 la Sankt Petersburg cu o scrisoare de la Carol I trimisă către țarul Alexandru al II-lea.

Biserica a fost promotoarea școlii: existau școli în mănăstiri, de miniaturi, de cântăreți etc. Domnia restabilea disciplina în viața bisericească – Mihai Viteazu a convocat un Sinod la care au luat parte ierarhii țării și la care s-a dezbătut problema disciplinei în mănăstiri, iar în urma acestuia s-a luat hotărârea ca egumenii mănăstirilor să fie aleși dintre pământeni. Domnul Vasile Lupu a stabilit criteriile după care să fie judecați clericii, cine îl poate judeca pe episcop, cine îi poate judeca pe călugări și călugărițe. Un alt caz în care domnia a intervenit pentru a restabili ordinea în biserică, a fost după fuga mitropolitului Dosoftei al Moldovei în Polonia în 1686 și a mitropolitului Antonie în Rusia.

Din articol mai aflăm că cei care ctitoreau biserici sau mănăstiri numeau egumenii și preoții ctitoriilor lor. Ctitorii aveau drept de proprietate asupra ctitoriilor lor. De exemplu, inscripția Schitului Cobia arată că Badea ctitorul își rezervă dreptul de a numi ca egumen pe cine dorește pentru schitul său. Tot referitor la drepturile ctitoriilor sunt prezentate și câteva documente referitoare la Schitul Pârvești din jud. Tutova. De la autor mai aflăm că mulți boieri, înainte de a trece la cele veșnice, se călugăreau și își lăsau toată averea ctitoriilor lor. Este prezentat ca exemplu Teodosie, ctitorul Mănăstirii Aninoasa – pisania din 1677 a acestei mănăstiri prezentând pe scurt viața lui.

Revenind la coordonatele bisericii și ale domniei în trecut se accentuează că Biserica era păstrătoarea modelelor unităților de măsură ale statului – pe peretele bisericii Sfântul Nicolae Domnesc din Iași exista o astfel de unitate de măsură, de asemenea și pe unul dintre pereții bisericii Sfântul Dimitrie din Orhei etc. În același timp, Biserica era arhiva de păstrare a actelor vechi ale țării. Regulamentul Organic conținea o hotărâre, prin care se cerea Principatelor să-și înființeze o „arhivă de stat”.

Până atunci documentele erau ținute în Mitropolie. Sunt prezentate cazuri în care actele Mitropoliei s-au pierdut. Mitropolitul Dosoftei al Moldovei, în fuga sa din 1686, a luat moaștele Sfântului Ioan cel nou de la Suceava și toate actele Mitropoliei; mitropolitul Dionisie Lupu a încredințat 30 de lăzi cu obiecte prețioase ale Mitropoliei consulatului austriac din București, lăzi care s-au pierdut.

Stoicescu, N., „Monumentele Țării Românești și Moldovei acum un secol: biserici și mănăstiri”, în: *MitrOlt XXI* (1969), 11-12, p. 913-934.

Monumentele care fac subiectul acestor pagini sunt:

a) Schitul Aluniș-Buzău - construit de doi ciobani pe vremea lui Negru Vodă; b) Mănăstirea Babele-Vlașca – este redată legenda clădirii mănăstirii; c) Ruinele Mănăstirii Boldovinești din Ciolănești, Teleorman; d) Mănăstirea Bârnova din Iași; e) Mănăstirea Bistrița de Neamț – sunt descrise mormintele din interior; f) Schitul Bodești-Vâlcea; g) Mănăstirea Bradu din Buzău - făcută de Radu Mihalcea; h) Schitul Budișteni-Muscel – cu praznicul pe 8 noiembrie și 15 august; metoc al Mănăstirii Cotroceni; i) Mănăstirea Cașin - ctitorie a lui Gheorghe Ștefan; j) Schitul Cheia-Iezerul – din Vâlcea, cu bisericuța făcută de Sfântul Antonie; k) Mănăstirea Cotmana – din Vâlcea.

Mai aflăm prețioase informații despre mănăstirile Coșula, Cozia, Crasna-Dolj, Dobrovăț, Gura Motrului, Măxineni-Râmnicu Sărat, Putna, Pinu Vechi-Buzău, Probota, Războieni-Neamț și despre alte 430 de ruine ale unor monumente religioase.

Voicescu, Constantin, pr., „Nicolae Stoicescu, «Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova, Direcția Patrimoniului Cultural Național, Biblioteca monumentelor istorice din România», București, 1974, 988 p.”, în: *BORom XCIII* (1975), 5-6, p. 788-789.

Recenzia de față a pr. Constantin Voicescu oferă date despre lucrarea lui Nicolae Stoicescu, care cuprinde lista localităților și monumentelor medievale din Moldova cu scurte prezentări, documentație și bibliografie consistentă pentru fiecare subiect din listă.

Crețeanu, Radu, „Revista «Monumente istorice și de artă» nr. 2/1974, 96 p.+ numeroase planuri și ilustrații”, în: *BORom XCIII* (1975), 5-6, p. 789-792.

Se prezintă un număr al revistei „Monumente istorice și de artă” în care apar următoarele articole: „Mănăstirea Văcărești” semnat de Liviu Rotman, urmat de expunerea arhitectei Liana Bilciurescu, „Legenda eroului de frontieră” în pictura medievală din Transilvania de Vasile Drăguț, „Noi puncte de vedere asupra vechimii și etapelor de construcție ale bisericii mitropolitane din Târgoviște” semnat de arhitectul Cristian Moisescu, „Pictura bisericii Sfântul Ioan din Delnița” de Mircea Iliescu, „Trei pisanii din epoca lui Matei Basarab” de Tereza Sinegalia, „Observații și propuneri cu privire la cercetarea picturilor” de Matei Lăzărescu, „Biserica românească din Săndulești-jud. Cluj” de Ioana Cristache-Panait și arh. Marinela Daia, „Un exemplu de urmat” de Efremov, „Catalogul Colecției de artă religioasă veche a

Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului” de pr. Ion B. Mureșianu și alte câteva materiale.

Dură, Ioan V., drd., „Știri despre Țările Române în «Istoria Patriarhilor Ierusalimului» a patriarhului Dositei al Ierusalimului” în: *StTeol* Seria a II-a, XXVIII (1976), 1-2, p. 120-129.

Patriarhul Dositei al Ierusalimului n-a apucat să-și publice „Istoria” și a lăsat această sarcină nepotului său, Hrisant Nottara. O va face la București începând cu 1715. Nu se știe exact tipografia. Pentru istoria noastră importante sunt cărțile 11 și 12 și cap. 5 și 6 din cartea 13, în care avem informații despre Mănăstirea Gruia, sau Gruiu, din județul Ilfov, închinată Patriarhiei de Ierusalim (aprox. 1579-1608); despre Sinodul de la Iași din 1642 și rolul domnului Vasile Lupu; despre ajutorul dat de Vasile Lupu patriarhului ecumenic Partenie cel Bătrân, în schimbul moaștelor Cuvioasei Parascheva; despre sprijinul acordat patriarhului Teofan al III-lea al Ierusalimului (1608-1644); despre faptul că în 1645 mănăstirile din Iași: Galata, Barnovski, Sf. Sava, Nicorița erau închinată Sf. Mormânt, iar în 1673 sunt închinată la Sf. Mormânt mănăstirile Călui și Unghereni.

Ivan, I., diac., „Monahi transilvăneni viețuitori în mănăstirile din Moldova”, în: *MitrMold* LIV (1978), 9-12, p. 726-740.

Acest studiu privind monahii transilvăneni din mănăstirile moldovenești debutează cu o prezentare generală a monahismului pe teritoriul locuit de români și a rolului jucat de mănăstiri în trecutul Bisericii Ortodoxe Române. Aflăm despre unele dintre cele mai vechi complexe monahale, cum a fost cel de la Murfatlar și despre Mănăstirea Sfântul Ioan Botezătorul de la Morissena. Autorul se oprește apoi asupra lăcașurilor moldovenești în care și-au găsit adăpost credincioșii ortodocși români și monahii din Transilvania. Cu ocazia descrierii viețuirii și a activităților acestor călugări în mănăstirile și schiturile din Moldova, autorul realizează și o foarte scurtă prezentare a fiecărui lăcaș enumerat, cu data întemeierii sale.

Chilea, Sebastian, pr. prof., „Ieromonah Ioanichie Bălan, «Pateric Românesc», Ed. IBMBOR, București, 1980, 735 pag”, în: *Ort* XXXIII (1981), 3, p. 467-470.

Recenzie la „Patericul Românesc”, carte ce cuprinde viața și cuvintele unor cuvioși părinți ce s-au nevoit în mănăstirile românești în sec. XIV – XX.

Mihoc, Vasile, pr. asistent, „Ieromonah Ioanichie Bălan, «Vetre de sihăstrie românească, sec. IV-XX», tipărită cu binecuvântarea Preafericitului Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982, 575 p.”, în: *MitrArd* XXVIII (1983), 1-2, p. 116.

Recenzie făcută lucrării ieromonahului Ioanichie prezentând vetre sihăstrești și sihăstria din secolele IV-XX. Cuprinde: prefață, introducerea și cele două părți: prima cu cele 24 de vetre sihăstrești și 170 de sihăstria, împărțite pe regiuni geografice și

cea de a doua cu tabele analitice: cu monahii și așezările de la Muntele Athos și de la Lacurile Sfinte, apoi un tablou cronologic și unul numeric cu mănăstirile și schiturile din România.

Munteanu, Vasile, pr. ic., „Organizarea mănăstirilor românești în comparație cu cele bizantine (până la 1600)” în: *StTeol*, Seria a II-a, XXXVI (1984), 1-2, p. 14-92.

Teză de doctorat, partea I, în care găsim informații despre apariția monahismului românesc și cel bizantin, informații despre călugării români duși la Athos încă din sec. al XII-lea, „păstori vlahi se apropie de Athos cu turmele și unii se călugăresc”, monahismul în Dobrogea, dezvoltarea sa până în sec al XVI-lea, se face comparația între dreptul ctitoricesc roman și cel bizantin, despre regimul juridic mănăstiresc, despre viața și structura monahală.

Munteanu, Vasile, pr. ic., „Organizarea mănăstirilor românești în comparație cu cele bizantine (până la 1600)” în: *StTeol*, Seria a II-a, XXXVI (1984), 1-2, p. 169-231.

Teză de doctorat, partea a II-a, ce aduce informații despre patrimoniul călugăresc, diferite așezămintele monastice și categoriile sociale ale vremii, despre asistența socio-medicală, cultura, arta și spiritualitatea în mănăstiri până la anul 1600.

Mateescu, Tudor și Ciucă, Marcel, „Mănăstirile din Țara Românească și Moldova ca locuri de depunere a documentelor”, în: *MitrOlt* XXXVII (1985), 5-6, p. 445-451.

Articolul enumeră o serie de mănăstiri din Moldova și Țara Românească, în care au fost depuse documente spre păstrare: Bistrița, Bisericiani, Tismana, Neamț. Secu, Horezu etc.

Drăgulin, Gheorghe I., pr., „Ieromonah Ioanichie Bălan, «Vetre de sihăstrie românească sec. IV – XX», Ed. IBMBOR, București, 1982, 560-575 pag.”, în: *Ort*.XXXIX (1987), 2, p. 140-143.

Recenzie, la lucrarea părintelui Ioanichie, ce cuprinde informații referitoare la apariția și dezvoltarea vieții monahale românești în țară și străinătate. Prima parte conține date istorice, geografice și toponimice, iar cea de a doua studiază trecutul sihăstriilor românești din afara hotarelor țării.

Drăgulin, Gheorghe I., pr. dr., „Protosinghelul Ioanichie Bălan, «Pateric Românesc» (secolele IV – XX)”, ediția a II-a, Ed. Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați 1990, 704 p.”, în: *Ort* XLIII (1991), 2, p. 178-180.

Recenzie la cea de a doua ediție a „Patericului Românesc”, apărut cu noi date istorice, mai amănunțite, legate de mănăstiri, cu o mai strictă ordine cronologică și aspecte noi legate de viețile monahilor români.

IV.2. STUDII GENERALE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN MUNTENIA, OLTENIA ȘI DOBROGEA

Enăceanu, Ghenadie, protos., „Mitropolitul Ungrovlahiei Neofit I”, în: *BORom* II (1875-1876), 5, p. 315-327.

Conform opiniei lui D. Lesviodacs, mitropolitul Neofit I a păstorit Mitropolia Ungrovlahiei între 1738-1754, însă autorul dă ca perioadă de păstorire 1741 sau 1742-1754. Se prezintă argumente în favoarea afirmațiilor lui Lesviodacs: două hrisoave referitoare la dezrobirea țăranilor, faptul că numele acestuia, Neofit I, apare în condica hirotoniilor din 1746, la care se adaugă documente lăsate chiar de mitropolit, notele sale de călătorie.

În articol este redat manuscrisul în care sunt relatate călătoriile pastorale ale lui Neofit I prin țară. Acest manuscris cuprinde două serii de note făcute în două călătorii prin țară, una în 1746 și alta în 1747. În aceste note, în care materia este împărțită după cărți, găsim date cu privire la familiile boierești de pe timpul său, date cu privire la viața din Țara Românească în secolul al XVII-lea și date cu privire la biserici și mănăstiri. În cartea I sunt menționate: trecerea pe la câteva moșii ale Mitropoliei, vizitarea Mănăstirii Negoiești ce a fost ctitorită de Matei Basarab la 1634, avea hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril și era închinată la Sfântul Mormânt; a Mănăstirii Comana, despre care se prezintă un mic istoric din care aflăm că: a fost ctitorită de Șerban vodă Basarab, are hramul Sfântul Nicolae, a fost închinată la Sfântul Mormânt de Nicolae Mavrocordat după care se face o descriere a împrejurimilor mănăstirii, a Schitului Babele, ce are hramul Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul, ctitor fiind Vlad Basarab la 1493, a Mănăstirii Căscioarele, ctitorită la 1431 de boierul Neagu fiind ulterior închinată la Mănăstirea Pantocrator din Sfântul Munte.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Mitropolitul Ungrovlahiei Neofit I”, în: *BORom* II (1875-1876), 10, p. 632-640.

În continuare este menționată vizita mitropolitului Neofit I pe la unele moșii dintre care menționăm Obislavele, Călinești, în orașul Pitești, la Mănăstirea Curtea de Argeș. Despre aceasta din urmă aflăm că în biserică se aflau moaștele Sfintei Filoteia. Sunt redată viața și martiriul Sfintei preluate din tradiție și se amintește de prezența aici a altor moaște - capetele Sfinților Serghie, Vach și Nifon. Mitropolitul Neofit I face un istoric al Mănăstirii Curtea de Argeș din care aflăm că a fost ctitorită de Radu Negru, hramul fiind Adormirea Maicii Domnului, adăugându-se și o descriere a bisericii mănăstirii.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Mitropolitul Ungrovlahiei Neofit I”, în: *BORom* II (1875-1876), 12, p. 737-744.

În articol sunt menționate observațiile autorului făcute între 1875-1876, cu privire la mănăstirile din Eparhia Râmnicului, pentru a se face o comparație între starea mănăstirilor la 1875-1876 și cea de la 1746-1747.

În cartea a II-a a mitropolitului Neofit I sunt menționate: vizitarea acestuia a Episcopiei Râmnicului și a orașului Râmnic. Cu această ocazie Neofit I amintește despre biserica de la Cetățuia – zidită de mitropolitul Teodosie cu hramul Sfinților Arhangheli și care este închinată Mitropoliei, biserica având la acea dată două mori și mai multe moșii. După aceea se menționează trecerea sa pe la Mănăstirea Cozia, ctitorită de Mircea cel Bătrân, unde sunt descrise inscripția din exteriorul bisericii mănăstirii care prezintă ca dată eronată de ctitorire anul 1301 și cea din interior, care prezintă ca dată de ctitorire anul 1386. Sunt descrise apoi chiliile, cele vechi, dinspre apus, fiind deja dispărute la 1875, biserica, bolnița și cele două paraclise ale Mănăstirii Cozia.

Schitul Ostrov – ctitorit în anul 1493 de Neagoe Basarab și Mănăstirea Fedeleșciorul, care a fost începută în prima domnie a lui Grigorie Ghica și terminată de Ghenadie, un ucenic al Vlădicii Varlaam, ce va ajunge egumenul Mănăstirii Argeșului la 1700 sunt ultimile popasuri ale lui Neofit amintite în această carte.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Mitropolitul Ungrovlahiei Neofit I”, în: *BORom III (1876-1877)*, 1, p. 6-22.

În cartea a III-a, mitropolitul Neofit I oferă informații despre:

- capul Sfântului Mercurie;

- trecerea pe la Mănăstirea Titirești - despre care aflăm că a fost ctitorită de spătarul Mihail, are hramul Sfântul Ioan Hrisostom, iar la data acestei vizite nu era închinată;

- Schitul Zlătioara - schit de maici ce are hramul Sfântul Nicolae;

- Mănăstirea Govora - Neofit I face o scurta descriere a bisericii care are hramul Adormirea Maicii Domnului și este redată pisania acesteia;

- Mănăstirea Dintr-un Lemn – ce are hramul Nașterea Maicii Domnului. Mitropolitul Neofit I consemnează tradiția ctitoririi mănăstirii, redă pisania acesteia și menționează icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului aflată în biserică.

- Mănăstirea Surpatele – ce are hramul Sfinții Arhangheli și este mănăstire de maici. Un fapt foarte interesant aflăm din nota de subsol și anume că la 1876 mănăstirea era biserică de mir;

- Mănăstirea Bistrița - a fost ctitorită de Barbu Craiovescu în 1518 și are hramul Adormirea Maicii Domnului. Mitropolitul Neofit I redă pisania mănăstirii și o altă pisanie mai veche aflată în biserică, după care enumără câteva din odoarele mănăstirii și prezintă moaștele aflate în biserica acesteia;

- Mănăstirea Arnota - are hramul Sfinților Arhangheli, iar ctitorul a fost Matei Basarab, care este înmormântat aici. Este redată inscripția de pe mormântul său, după care Neofit I redă hrisovul lui Grigorie Ghica, în care se arată că Matei Basarab a fost înmormântat în Târgoviște în Biserica Domnească, însă domnul Mihnea, datorită vremurilor de restriște, a mutat osemintele lui Matei Basarab la Arnota și, după aceea, enumără moaștele sau părțile de moaște aflate în biserica mănăstirii;

- Mănăstirea Hurez a avut ctitor pe Constantin Brâncoveanu. Sunt redată pisania din interiorul bisericii – notele de subsol redau inscripțiile de pe biserică, mai

multe materiale referitoare la mănăstire și inscripțiile găsite pe bisericuțele din împrejurimi;

- călătoria la Stoiceni, metoc al Mănăstirii Hurez - despre care aflăm că are hramul „Schimbarea la Față”.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Mitropolitul Ungrovlahiei Neofit I”, în: *BORom* III (1876-1877), 5, p. 175-183.

În capitolul IV al cărții a doua, mitropolitul Neofit I relatează trecerea sa pe la:

- Mănăstirea Vereș - despre care aflăm că are hramul Intrarea în Biserică a Maicii Domnului, ctitorul ei fiind Ivașcu Golescu. Se redă pisania aflată în interiorul bisericii;

- Mănăstirea Valea – ce are hramul Sfânta Treime, a fost ctitorită de Radu Vodă Paisie la 1534, iar la data trecerii lui Neofit I – 1746, era închinată la o mănăstire din Rumelia. Este reprodușă pisania bisericii.

- Mănăstirea Aninoasa - cu hramul Sfântul Nicolae, ctitorul ei fiind Tudoran Aninoșanu, a fost înnoită de mitropolitul Ungrovlahiei Daniil. Neofit I redă pisania bisericii;

- Mănăstirea Dolgopol (Câmpu-Lung) - ctitorită de Radu Negru la 1215, hramul ei fiind Adormirea Maicii Domnului. În timp, s-a ruinat și a fost restaurată de Matei Basarab la 1636; sunt redată atât pisania din vremea lui Radu Negru, cât și cea din vremea lui Matei Basarab, precum și inscripția de pe mormântul lui Nicolae Alexandru Voievod. Mitropolitul Neofit mai face și o descriere a împrejurimilor mănăstirii, a bisericii mănăstirii și a tablourilor votive aflate în biserică.

Stratilat, D. G., „Notițe istorice. Articol preluat din ziarul *Binele Public*”, în: *BORom* VIII (1884-1885), 2, p. 160.

Articolul cuprinde date despre ctitorirea și închinarea mai multor biserici și mănăstiri:

- Biserica Domnița Bălașa a fost zidită 1751;

- Biserica Sf. Spiridon cel Nou a fost zidită la 1765;

- Mănăstirea Bistrița din Vâlcea a fost ctitorită în 1497 de Banul Barbu Basarab cu frații săi Pârveu Vornicu, Danciul Vornicul și Radu Postelnicul, fiii lui Neagoe;

- Mănăstirea Radu-Vodă a fost zidită și înzestrată de Alexandru Vodă II apoi închinată de Șerban Vodă la Muntele Athos la anul 1613 de Radu – Vodă Mihnea;

- Mănăstirea Cotroceni zidită și închinată de Șerban Cantacuzino tot la Muntele Athos în 1682;

- Mănăstirea Mărgineni a fost închinată la Muntele Sinai în 1731 de Nicolae Alexandru;

- Mănăstirea Văcărești ridicată de Nicolae Mavrocordat, închinată la Sfântul Mormânt, înzestrată de acesta ilegal cu moșiile mănăstirilor Tânganu și Drăgănești, închinată la Sfântul Mormânt la anii 1798 și 1813 de domnii Gheorghe Hangerli și Ion Gheorghe Caragea. Se mai amintește că Ianache Văcărescu unul dintre cei patru fii ai lui Enăchiță Văcărescu a fost ucis la 15 August 1714, prin tăierea capului „înaintea ochilor sultanului”.

Ghenadie al Râmnicului, „Introducere”, în: *BORom* al XII-lea (1888-1889), 9, p. 612-626.

O serie de documente ale Episcopiei Râmnicului zapise, scrisori, cărți de danie și hrisoave, care conțin date relative la diferite evenimente istorice, precum și date despre diferite familii boierești, au fost copiate, în perioada în care la păstoria Episcopiei Râmnicului se afla Filaret, de către Dionisie, ecleziarhul episcopiei de Râmnic. Autorul articolului prezintă rânduiala după care s-a ghidat ecleziarhul Dionisie în copierea documentelor din „Condica Metoașelor Sfintei Episcopii de Râmnic”.

Înainte prezentării câtorva documente din condica amintită, P.S. Ghenadie înfățișează o listă care cuprinde schiturile și metoacele Sfintei Episcopii a Râmnicului, precum și indicații referitoare la pagina unde se află documentele fiecărui stabiliment și a fiecărei moșii. Schiturile și metoacele Episcopiei Râmnic sunt: Schitul Sărăci-nești, Schitul Flămânda, Schitul Dobrușa, Schitul Crasna, Schitul Popânzălești, Tornăvița (Târnavița), metocul Obedeanu din Craiova, metocul bisericii Maica Precista din Craiova (Biserica de la Dud), Schitul Recica și metohul Gănescu din Craiova. În articol sunt prezentate trei documente. Primul cuprinde cartea închinării bisericii de la Dud din județul Craiova, biserică ce are hramul Adormirea Maicii Domnului și a fost zidită de Gheorghe Hagi în 1766, Episcopiei de Râmnic. Documentele 2 și 3 se referă la averea acestei biserici și la familia ctitorului.

***, „Mănăstirile românești”, în: *BORom* XIII (1889-1890), 6, p. 280-287.

În articol este redat un catalog cronologic despre mănăstirile din Țara Românească, făcut de protosinghelul Naum Râmniceanu, în 1837, la Mănăstirea Cernica. Acest catalog conține date referitoare la: ctitorul mănăstirii, hramul ei și câteva hrisoave cu daniile făcute de domnitori sau de boieri mănăstirii. În acest catalog sunt prezentate următoarele mănăstiri: Căldărușani, Cernica, Râncăcirov, Vieșorul, Snagov, Strehaia, Dealu, Sadova, Cozia, Arnota, Tismana, Bistrița, Sinaia, Câmpulung, Motroco (Gura Motrului), Episcopia din Argeș, Mitropolia din București, Episcopia Buzăului și Episcopia Râmnicului.

Ghenadie al Râmnicului, „Mitropolitul Ungrovlahiei Neofit I”, în: *BORom* XIV (1890-1891), 9, p. 718-724.

În articol este prezentată cea de a doua notă a mitropolitului Neofit I făcută cu prilejul vizitei sale canonice din 1747. Acesta, în însemnările sale, menționează trecerea sa pe la diferite moșii ale Mitropoliei, ale boierilor, trecerea sa prin orașele Slatina, Pitești, Târgoviște și prin alte locuri. Cu prilejul inspecției sale canonice mai sunt menționate vizitarea mănăstirilor: Găiseni (despre care aflăm ca are hramul Sfântul Nicolae și că la 1747 mănăstirea nu era închinată), Râncăcirov (ce are hramul Intrarea în Biserică a Maicii Domnului și la acea vreme era neînchinată), Cotmeana (ctitorită de Mircea cel Bătrân), Glavacioc (ctitorită de Vlad Călugărul în 1496), Nucet, Dealul, Snagov, cât și pe la schiturile: Greci (închinat Mitropoliei – se dau unele amănunte referitoare la moșiile acestui schit), Gălmeile sau Gălmeiele (schit care era metoc al Mitropoliei) și Schitul Rupturi (metoc al Mitropoliei).

***, „Bibliografie. «Anuarul pe anul 1900 al Sfintei Episcopii a Râmnicului Noul Severin»”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 12, p. 1158-1159.

Anuarul cuprinde: notițe istorice despre Episcopia Râmnicului Noul Severin, șirul cronologic al episcopilor acestei eparhii, date despre: Seminarul din Râmnicu Vâlcea, despre școala de cântăreți și despre mănăstirile și schiturile acestei eparhii.

C., E., „Câteva notițe privitoare la Tudor Vladimirescu”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 2, p. 189-193.

Aceste notițe au fost extrase de autorul articolului dintr-un manuscris.

Din pomelnicul slugerului Theodor, din 1812, aflăm că Tudor Vladimirescu a ajutat schitul Cioclovina cu bani și că duhovnicul său era ieromonahul Chiriac. După aceea, Constantin Erbiceanu prezintă trei istorioare despre mitropolitul Ungrovlahiei, Grigorie Dascălul, urmate de câteva note despre mitropolitul Dionisie Lupu. Într-una din note se amintește și despre egumenul Mănăstirii Tismana

O altă notă se referă la pomelnicul lui Gavriil grămăticul, nepotul mitropolitului Dionisie Sevastis, în care apare un monah cu numele Daniil. Acesta din urmă a fost iconom al Mănăstirii Tismana, după care a plecat în Serbia și a ajuns mitropolit. O altă notă se referă la „pomelnicul părintelui Dionisie Sevastis egumenul Mănăstirii Tismana și al schiturilor Cioclovina, Biserica Veche din Cerneți, Topolnița, Valea cu Apă, Teiușul, biserica din Vârful Cioclovinei, Scăunelul și Schitul de pe Valea Pocru, la care se adaugă cel al Mănăstirii Silvaș și al celei de peste Dunăre - Sfânta Troiță”. Se pare că toate aceste mănăstiri și schituri țineau de Mănăstirea Tismana. O altă notă se referă la pomelnicul Sfântului Schit Cioclovina, din 1812, iar ultima notă se referă la pomelnicul P.S. Grigorie episcopul Râmnicului.

Dobrescu, N., „Un document referitor la Biserica din Oltenia în timpul ocupației austriece”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 7, p. 749-754. Cu text în limba germană.

Este vorba despre un manuscris din 1725, care se afla în Biblioteca Muzeului din Budapesta și care cuprinde o descriere a Olteniei în timpul ocupației austriece. Manuscrisul are 300 de pagini și 21 de capitole. El are titlul „Beschreibung der österreichischen Wallachey” și a fost scris de locotenentul Freiderich Scwanz von Springfels. În articol este reprodus capitolul, în care este descrisă în linii mari biserica din Oltenia. Din acest capitol aflăm cu ce se ocupau monahii, monahiile și preoții, care era nivelul lor intelectual etc. Tot în acest capitol sunt enumerate și mănăstirile de monahi și de monahii din Oltenia.

Ca mănăstiri de monahi sunt amintite: Râmnic, Tismana, Căluu, Polovragi, Arnota, Bistrița, Arhanghel, Sercesinești (Sărăcinești), Titirești, Govora, Cozia, Motru, Cetățuia, Cerneț, Brâncoveni, Sadova, Strehaia, Bumvez (?), Hotărani, Stănești, Sydian, Hurez, Tintăreni (Țântăreni), Ciayareta și Topolnița, iar ca mănăstiri de monahii sunt amintite: Ostrov, Dintr-un Lemn, Surpatele și Mammul.

M., P., „Șapte biserici cu averea lor proprie.”, în: *BORom XXVIII* (1904-1905), 3, p. 312-320.

La începutul articolului se menționează beneficiile legii pentru înființarea și organizarea „Casei Bisericii”. Prin „Casa Bisericii” mai multe mănăstiri erau la 1904 în curs de restaurare: Agapia, Stavropoleos, Snagov, Vărațic, Zlătari, Mitropolia din București etc. După aceea se prezintă o dare de seamă asupra lucrării „Șapte biserici”, care a apărut sub îngrijirea „Casei Bisericii”.

Autorul descrie această lucrare și reproduce prefața ei care a fost realizată de Petru Gârboviceanu. Lucrarea conține note asupra șapte biserici cu averea lor proprie: din București – Sfântul Spiridon Nou, Sfânta Vineri-Hereasca, Slobozia, Sfântul Ilie, Crețulescu și din Craiova – Sfântul Ilie. În finalul articolului este prezentată nota asupra bisericii Sfântul Spiridon Nou – a fost începută de Scarlat Ghica, în 1766 și terminată de fiul său Alexandru Scarlat Ghica la 30 septembrie 1768; între anii 1852-1858 a fost rezidită, în 1860 a fost sfințită. Se prezintă și câteva date referitoare la averea acestui sfânt lăcaș.

M., P., „Șapte biserici cu averea lor proprie”, în: *BORom XXVIII* (1904-1905), 8, p. 893-900.

Sunt prezentate două note. Prima este despre biserica Crețulescu, zidită între anii 1720-1722 de vornicul Iordache Crețulescu și doamna Safta, fiica lui Constantin Brâncoveanu. În 1747 s-a redactat diata care reglementează averea bisericii. Autorul prezintă bunurile bisericii mai sus amintite și amintește de alți ctitori din neamul Crețulescu – Stan Logofătul a zidit în 1647 o biserică în Târgoviște, Radu Crețulescu împreună cu fratele său, Pădure Postelnicul, au zidit, în 1669, o biserică cu hramul Sfântul Nicolae în satul Crețulești, pisania acesteia din urmă fiind reprodușă în articol.

A doua notă se referă la biserica Sfântul Ilie din Craiova, ctitorită de vornicul Ilie Otetelișeanul, între anii 1710-1715. În finalul articolului găsim amănunte despre averea acestei biserici.

D., S., „Inscripții de la mănăstiri și biserici”, în: *Școala și Biserica IX* (1906), 7 și 8, p. 105-107.

Sunt prezentate inscripțiile următoarelor mănăstiri și biserici: biserica Sf. Nicolae din Sf. Mănăstire Cernica (7116), Mănăstirea Cheia din județul Prahova (1835), Mănăstirea Suzana (1740), biserica Sfinții Trei Ierarhi din Slănic-Prahova (1800), biserica Maica Precista din Slănic-Prahova (1851), biserica Buna Vestire din Râmnicul-Vâlcea (1747) și inscripția după icoana Maicii Domnului de la biserica Buna Vestire din Râmnicul-Vâlcea (1789).

D., S., „Inscripții din Biserici și Mănăstiri”, în: *Școala și Biserica IX* (1906), 9 și 10, p. 141-142.

Articolul consemnează conținutul următoarelor inscripții: pisania de la biserica Sf. Dumitru din Craiova (7232); actul de fundație al bisericii mari din Săliștea (1757); pisania bisericii din Grui Săliștea (1816); pisania Episcopiei din Buzău (1649), o scrisoare intimă a mitropolitului Grigorie al Ungrovlahiei (1824) și pisania Bisericii Sf. Ilie Calea Rahovei (1828).

Bulat, T. G., „Cronica bisericească. Averele Episcopiei Argeşului în 1843”, în: *BORom* XL (1921-1922), 7, p. 546.

Sunt enumerate moşiile cu metoacele Episcopiei Argeşului. Avem astfel:

- în Argeş: Topana, Musăşeşti, Costeştii metocul schitului Brădetul, Brăteştii vatra Schitului, Timonul, Mâniceştii; în Olt – Sagarcea, Bârca, Recea, etc.; în Muscel – Corbii, Stoeneşti; în Dâmboviţa – Ioneştii, Scheiu, Conteşti; în Ilfov – Bogata; în Ialomiţa – Feteştii, Poiana; în Teleorman – Poienarii; din Vlaşca – Bădulat.

Berechet, Şt., „Comori slavo-române răspândite”, în: *BORom* XL (1921-1922), 9, p. 678-686.

Articolul conţine o catagrafie realizată la începutul secolului al XIX-lea.

Catagrafia a fost realizată în perioada ocupaţiei ruseşti înfăţişând date privitoare la mănăstirile, bisericile şi schiturile din Eparhia Argeşului – mai exact în ea se spune din ce material erau construite aceste sfinte lăcaşuri (lemn sau zid), câţi vieţuitori erau şi cum se numeau monahii, preoţii şi diaconii şi dacă erau scutiţi de vreo danie. Ştefan Berechet menţionează că la 1808 forma judeţului Argeş era dreptunghiulară. În continuare am enumerat aici doar mănăstirile şi schiturile care apar în această catagrafie. Pentru a identifica şi bisericile de mir, îndrumăm a se consulta întreg articolul.

1. Episcopia Argeşului – zidită de Neagoe Basarab, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, vieţuitori – 1 arhiepiscop, 10 ieromonahi, 3 ierodiaconi şi 10 monahi.

2. Schitul Brădet – metoc al Episcopiei Argeşului, hram Înălţarea Domnului.

3. Schitul Robaia – al Episcopiei, egumen Iosif schimnicul.

4. Schitul Brătăşeşti – al Episcopiei, hram Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul şi Sfântul Serghie, egumen Dorotei.

5. Schitul Cornetul – închinat la Spitalul Sfântul Pantelimon.

6. Schitul Berislăveşti – hram Sfinţii Trei Ierarhi şi Sfântul Gheorghe.

7. Schitul Fedelşoiu – închinat la Spitalul Sfântul Pantelimon, hram Sfinţii Apostoli.

8. Schitul Stănişoara – sihăstrie a Coziei, hram Sfântul Gheorghe, egumen Sava schimnic.

9. Schitul de după Turn – moşie a Mănăstirii Cozia, hram Intrarea în Biserică a Maicii Domnului, egumen Ştefan.

10. Schitul Văleni – metoc al Mitropoliei, hram Sfânta Treime, egumen Miron.

11. Schitul Ostrovul – schit de maici cu hramul Naşterea Maicii Domnului, stareţă monahia Epraxia.

12. Schitul Baţcovul – schit de maici aflat pe moşia Mănăstirii Cotmeana, cu hramul Intrarea în Biserică a Maicii Domnului, stareţă monahia Ecaterina.

13. Mănăstirea Cotmeana – hram Buna Vestire.

14. Schitul Prosia – schit de maici cu hramul Intrarea în Biserică a Maicii Domnului, stareţă monahia Iustina.

15. Schitul Goranu – metoc al Mitropoliei, cu hramul Sfinţii Apostoli.

16. Schitul Tutana – metoc al Mănăstirii Radu Vodă, hram Sfântul Atanasie, egumen Neofit.

17. Schitul Flămânda – metoc al Episcopiei Râmnicului, cu hramul Sfinților Apostoli.

18. Schitul Trivalea – metoc al Coziei, egumen Partenie.

19. Schitul Buliga – metoc al Sfintei Mitropolii cu enorie, biserica sa a fost distrusă.

20. Schitul Beștelei – metoc al Mănăstirii Mihai Vodă cu enorie, biserica din lemn, egumen Chesarie.

În cursul enumerării bisericilor din această cataografie, mai observăm, printre altele și că: a) în satul Uda exista o biserică din lemn ce aparținea a unui schit închinat Sfintei Mitropolii; b) în satul Schitul existau două biserici din lemn, biserica răposatului mitropolit Cosma la 1808 era din zid; c) în satul Schitul lui Matei se găsea o biserică din zid; d) în satul Păușa a fost un schit dar la 1808 mai era acolo doar o biserică de mir; e) în satul Costești locuiau 15 călugărițe și exista o biserică de lemn etc.

Stănoiu, Damian, ierom., („Mănăstirile din Eparhia Sf. Mitropolii a Ungrovlahiei”, în: *Apostolul I* (1924), 4-5, p. 26-28.

Ieromonahul Damian Stănoiu înfățișează ținuturile de peste Carpați, unde se găsesc multe mănăstiri și schituri, mai mari sau mai mici, după cum au îngăduit împrejurările și unde se graiește frumoasa limbă românească. Unele mănăstiri tocmai din Sf. Munte al Atosului au săpate nume scumpe de voievozi munteni și moldoveni. În Oltenia, Muntenia, Basarabia și Bucovina au fost, nu demult, sute de astfel de lăcașuri care au întâmpinat vremuri grele, dar stăpânitorii de atunci nu au suportat ca un lăcaș al Domnului să se ruineze sub ochii lor de creștini adevărați, astfel le-au refăcut mult mai impunătoare și mai frumoase. Însă, cu timpul, se ivește o epocă de degradare sufletească și națională a limbii.

Datorită marilor mitropoliți Veniamin Costache, în Moldova și Grigore (Dascălul), în Muntenia, „mai licăriră odată, puternic, mănăstirile”. Dar călugării greci le-au adus într-o stare nedemnă de menirea lor, începând să se amestece tot mai mult în administrarea averilor mănăstirilor până când, în 1864, s-a realizat secularizarea. A fost incontestabil un act de necesitate socială și națională; o formă de răzbunare împotriva străinilor afectând atât elementele naționale cât și instituția. În ciuda loviturilor primite, încă există mănăstiri și schituri cu care ne putem mândri. Astfel, aceste sfinte lăcașuri, măcar numai pentru interesul ce-l reprezintă trecutul lor, se cade să fie cunoscute cât mai amănunțit de tot românul și în primul rând de slujitorii bisericii.

Ele sunt cele mai bune mărturii ale religiozității, dar, din nefericire, puțin sunt aceia ce cunosc aceste lăcașuri. Damian Stănoiu mărturisește angajamentul luat asupra lui, de a face o descriere a mănăstirilor pe cât se poate de amănunțită.

Stănoiu, Damian, ierom., „Mănăstirile din Eparhia Sf. Mitropolii a Ungrovlahiei”, Partea întâi „Căldărășani – Snagov – Țigănești, Cap. I. Prietenia românului cu codru. Îndoitul scop al înființării mănăstirilor. În Codrul Vlăsiei se zidesc cele mai multe mănăstiri din Eparhia Ungro-Vlahiei”, în: *Apostolul I* (1924), 6, p. 41-44.

Se insistă pe faptul că în vremuri de invazii străine, de războaie, românii au găsit adăpost în păduri și tot acolo au clădit mănăstiri și schituri ca locuri de întâlnire, prin rugăciune, cu Dumnezeu. Se dau exemple din istorie și se amintește că cel mai mare codru a fost cel al Vlăsiei, ce cuprindea mijlocul Munteniei, începând din jud. Teleorman, atingând spre sud Bucureștiul, iar spre nord cetatea Târgoviștei, Ploiești până în jud. Buzău. Era o masă de păduri neîntrerupte, mai ales în jud. Ilfov.

La 1877, Grigore H. Granda, în „Vlăsia și Cioconii noi” scria despre Vlăsia ca fiind una din cele mai întinse păduri ale României care, în 1848, se întindea în susul Bucureștilor și cuprindea o salbă de mănăstiri precum: Cernica, Pasărea, Căldărușanii, Țigăneștii, Snagovul, Ghigiul și Ciorogârla. Când turcii treceau Dunărea pentru a prăda, Vlăsia era cea mai credincioasă ascunzătoare.

Iliescu, Șt., pr., „Mănăstirile noastre”, în: *Apostolul* I (1924), 16, 17-18, p. 136-140.

Ștefan Iliescu face o prezentare a câtorva mănăstiri cu referire la progresul remarcabil, dar în special la bunurile deținute. Pentru început, este prezentată Mănăstirea Cernica ca fiind una din cele mai mari din țară, cu o avere impunătoare.

S-a instalat aici o tipografie de peste 700.000 lei, ajutând la achiziționarea acesteia și Ministerul Cultelor, însă numai patru călugări s-au aflat în slujba ei, urmând ca 17 ucenici recrutați dintre orfanii de război să se perfecționeze în arta tiparului. S-au tipărit multe cărți printre care „Aghiasmatarul”, „Apostolul” și alte cărți de folos sufletesc și cultural.

Gospodăria producea venituri frumoase sub controlul starețului arhimandrit Justin Șerbănescu. Deși, din neglijența unui călugăr, a ars $\frac{3}{4}$ din gospodăria din jurul mănăstirii, datorită măsurilor luate de Sf. Mitropolie și din colecte făcute de mănăstire și mitropolitul primat s-au putut face reparațiile din suma însemnată de 559.251,40 lei, fără ca Ministerul să ofere ajutor. Viața din mănăstire trebuia să fie viață de obște. Astfel, cine intra în mănăstire trebuia să-și reglementeze situația avutului, iar la moarte averea urma să rămână mănăstirii. Pe baza celor dispuse de mitropolitul primat în această privință, s-a creat la Cernica „Fondul inalienabil al părinților repausați”. Articolul prezintă fondurile strânse până la data publicării.

Mănăstirea Țigănești până la 1920 nu avea fonduri, apoi s-au adunat 1125 lei din ordinul Sf. Mitropoliei iar 1.000 lei s-au câștigat de la doamna C. Autorul declară că ar trebui ca biserica să cruțe și să exploateze corect fondurile. Articolul reproduce informații despre câștigurile din anul respectiv, realizate de mănăstire.

Mănăstirea Pasărea, de călugărițe, prezintă în ultimii patru ani o dezvoltare economică intensă; averea mobilă la 1918 fiind: 2500 lei donația mamei Filonida L. Bebea și 12.000 de la Margivda Bălăceanu.

Mănăstirea de călugărițe Samurcășești (Ciorogârla) - datorită Preacuvioasei maicii starețe, Agatia Cristescu, ucenica stareței Sofia I. Eliade Rădulescu - sora nemuritorului Eliade, a obținut fonduri însemnate. Se mai precizează că „dacă s-ar respecta prin strictete regulile”, atunci multe „scăderi” ar înceta. Averea constă în imobile, pământ, vie, bani și efecte. Se dă ca exemplu această mănăstire zicând: „Cine răspunde că nu se poate, acela nu vrea, iar motivele trebuie căutate”.

Mănăstirea Chinghiu, Ghighiu, de lângă Ploiești, de călugări, a suferit mult de pe urma războiului cu nemții astfel încât se cere multă muncă și pricepere pentru refacere. Avera era: - pământul de pe un deal din Valea Călugărească, un podgor cu vie, arhonderia, donațiile.

Mănăstirea Zamfira – se obiectează că prețul cu care s-a vândut pământul este prea scăzut și că ar trebui „să se ia atitudine pentru a progresa”.

Schitul Izvoarele – Crasna, jud. Prahova, nu avea decât 10 hectare și câte o grădină, restul - „la mila lui Dumnezeu, care nu-și uită de cei ce se roagă Lui”.

Scriban, arhimandrit, „Cărți, reviste, ziare. Episcopul Vartolomei, «Eparhia Râmnicului Noul Severin. Anuar pe anii 1921-1925»”, în: *BORom XLIII* (1925), 5, p. 306-310. Recenzie.

Arhimandritul Scriban scrie că aceasta este a III-a carte de acest gen. În prefața cărții, P.S. Vartolomei amintește despre înființarea unei „Academii teologice” în Eparhia Olteniei. Cartea conține date despre cele dintâi începuturi ale mișcării culturale bisericești din Episcopia Olteniei, despre Comitetul Central și Congresul Eparhial, despre Serviciul Misionar, despre școlile de cântăreți din eparhie, despre Seminarii, despre școlile de parohie, despre unele lucrări administrative. De menționat că al cincilea capitol este intitulat „Despre mănăstiri”.

***, „Bibliografie. «Lăcașuri sfinte din județul Prahova», de monahul Petru Pavlov”, în: *BORom XLVII* (1929), 12, p. 1150.

Cartea are 40 de pagini ce cuprind date despre bisericile din Ploiești, dintre care unele au avut la un moment dat statut de lăcaș monahal.

Filliti, Ioan C., „Biserici și ctitori”, în *BORom L* (1932), 2, p. 118- 134.

Studiul reunește o serie de informații, în legătură cu câteva biserici din Buzău. Printre acestea se numără și Schitul Barbu, reparat în 1892 din inițiativa stareței Maria Georgescu, al cărei portret părea a înlocui pe ctitorii de odinioară. Urme ale vechiului zid de împrejmuire au rămas, pisania aducând informațiile cu privire la ctitorul „Barbu vel căpitan”, ulterior paharnic și vel logofăt, cu soția sa Rada și cu fiii săi, la 1668-1669. Documentele existente de la 1704 și 1725 confirmă acest lucru, Barbu aparținând unei neamului boierilor Bădeni.

Schitul Bradu a fost întemeiat de comisul Radu Mihalcea, din neamul Căndeștilor, mama lui, Despa, fiind nepoata marelui ban Ghiorma, care a avut două soții. Chipurile ctitorilor au fost refăcute.

În ceea ce privește schitul Berca sau Cetățuia, acesta a fost înscris între monumentele istorice, prin ornamentația lui interioară și prin averea cu care a fost înzestrat. Ziditorul mănăstirii este atestat ca fiind Mihalcea, vel stolnic, fiul lui Moise logofăt, și Alexandra Cantacuzino, fiica lui Drăghici Cantacuzino Măgureanu, fiind finalizată în zilele lui Constantin Voievod, la 6 iunie 1694. Unul din fiii săi, Șerban Căndescu, închină biserica Berca, Episcopiei de Buzău, dând episcopului Metodie însemnare de tot avutul existent, urmând ca acesta să numească egumeni, în concordanță cu vrerea ctitorilor, totul petrecându-se sub o „adeverință scrisă”.

În 1814 însă, Iancu Câmpineanu, unul din descendenții ctitorilor, protestează pe lângă episcopul Chesarie împotriva arendării la mezat a proprietăților Bercăi, susținând că acest lăcaș nu se supune legii votate de obșteasca adunare, privind administrarea averilor mănăstirești, în temeiul așezământului de la 1741, proprietățile trebuind să rămână sub cârmuirea egumenului.

Biserica din Căndeștii de Sus este a patra ctitorie a neamului Căndenilor, ridicată din porunca jupânesei Ilinca Căndeasca, între 1754 și 1755, de către meșterii Barbu Bucure și Popa Filip. Forma bisericii este dreptunghiulară, având pe centru un brâu cuprins între două rânduri de cărămizi așezate în zimțuri. Portretele ctitorilor se mai păstrează încă, Șerban Căndescu, închinătorul Schitului Berca la Episcopia din Buzău, soția sa Ilinca, fiica lui Ianache Văcărescu, împreună cu alți fii, împreună cu soțiile lor. Amintind despre Crucea din Săsenii Noi și Schitul Ulmeasa, autorul menționează că a tratat într-un articol anterior istoricul acestei biserici, tot atunci publicându-se și inscripția acelei cruci, ridicate în 1724, în amintirea răposașilor Mihai și Maria, care au închinat Episcopiei Schitul Ulmetu. Acesta a fost construit în 1688, de Mihai din Vernești și Cărlomănești, văduva sa făcând Schitul metoh la Episcopia Buzăului. În 1835 acesta a fost reparat de către episcopul Chesarie, care nu a mai pomenit de ctitorii lui.

Biserica din Izvorani a fost începută de frații Jipa și Jâpa și Stanciu Cârlova din Vernești, sfârșită fiind de cel din urmă, la 1701 și zugrăvită de fiii lui la 1715. Neamul Cârloveneștilor este înrudit cu cel de la Ulmeasa și scoborător dintr-un nepot al vlădicăi Luca, despre care autorul spune că e primul fondator al schitului Izvorani, închinat la Mănăstirea Mihai Vodă din București de către Alexandru Vodă Iliș, în 1617. O altă fundație a evlavioasei familii Cârlova, zisă Vernescu după moșii, este biserica din Vernești. Începută în 1714 și isprăvită un an mai târziu, construcția s-a aflat sub oblăduirea jupânului Jipa și Lefter Vernescu, în timpul domniei lui Ștefan Cantacuzino, zugrăvidu-se pe vremea lui Nicolae Alexandru Vodă Mavrocordat. Chipurile ctitorilor sunt prezente în acest lăcaș pe toți pereții.

Schitul Grăjdana se zise că ar fi întemeiat de o jupâneasă Grăjdana, între 1580 și 1590. Actele atestă însă familia Cârloveneștilor ca fondatoare a unui schit în aceeași zonă. Aparenta contradicție se explică prin faptul că Jipa căpitanul a fost tatăl Grăjdanei, călugărită ulterior sub numele de Catrina.

Un alt lăcaș bisericesc este Adâncata, întemeiată de Laurentie călugărul din Vernești, care fusese căsătorit cu Necșa, ce l-a închinat Episcopiei. Datele vădesc oarecare confuzii, unele din 1622 arătând că acesta era mort, ulterior, în 1633 și 1637 el apărând sub numele de „Arion” într-o carte domnească, ori „protoepiscop”. La 1654, un document de la nepoții acestuia întărește afirmația conform căreia Ilarion monahul a dat o moșie din Vernești Schitului Adâncata.

Referitor la biserica de la Săsenii Vechi, Nișcov, pisania care cuprindea informații cu privire la ctitori nu mai poate fi descifrată. Date atestând fondatorii se găsesc totuși într-un document care precizează faptul că biserica a fost ridicată în 1791 de către Constantin, fiul lui Bârca din Bădeni; de asemenea, în biserică există un sarcofag de marmură, cu inscripție în limba greacă, din 1857, care amintește de Hristodul Filliti.

Un alt schit amintit în articol este Cârnul, înființat de Chiajna, soția lui Mircea Ciobanul (1545-1553 și 1557-1558), cumpărat apoi de Lupu logofăt, de la care a trecut la fiul său, Gheorghe, care l-a lăsat moștenire jupânei sale Neacșa. Aceasta s-a căsătorit a doua oară cu Ghiorma, marele ban al lui Matei Basarab, care închină în 1649 schitul la Căldărușani. Printre ctitori, figura și Matei Basarab, dar niciun vestigiu nu se mai găsește, în afara exteriorului bisericii unde mai pot fi văzute scene din viața Mântuitorului.

Următorul schit abordat în lucrare este Aninoasa, dar în legătură cu el autorul afirmă că a publicat un studiu consacrat special.

Se amintește apoi de Schitul Găvanele, înființat de vistierul Papa II Grecianu și de fratele său, Mihai clucerul, închinat Episcopiei în 1741. În 1791, Mihai Vodă Șuțu mută de la Fundătura, un schit din preajmă, la Găvanele, obștea de călugări beneficiind și de anumite dăjzii anual. De-abia dăduse Șuțu acel decret și schitul de la Găvanele a fost dărâmat de cutremurul din 14 octombrie 1802. Anul următor, biserica a fost refăcută din lemn, pe același loc, de către Constandie Filiti, episcopul Buzăului, cu ajutoare de la domn și de la câțiva boieri. Numele donatorilor s-au scris, la 15 septembrie 1806, într-un volum legat, cu titlul, cu numele „Catastih întru care s-au încheiat pomelnicele ctitorilor celor ce s-au îndurat cu milostenie de acest schit Găvanele”. Sunt enumerate, pe câteva pagini, numele tuturor aceluia care au contribuit la ridicarea sfântului lăcaș.

Filliti, Ioan C., „Biserici și ctitori”, în: *BORom L* (1932), 3, p. 209-238.

Studiul de față se situează pe aceeași linie cu cel anterior, fiind tot în legătură cu întemeierea unor biserici și mănăstiri, în cazul de față abordându-se ctitoriile din București.

Prima analizată este biserica Sfântul Dumitru, despre care autorul afirmă că va vorbi cu proxima ocazie, într-o monografie dedicată special. Biserica Târca din Vitan atestă ca ctitori pe stolnicul Răducanu Poenaru, pomelnicul fiind săpat în piatră la proscomidia bisericii, menționând alături și alte nume ale familiei, împreună cu alți ctitori ajutători. O altă biserică este Brezoianu, care, pe la 1705, mai păstra 50 de portrete ale celor care contribuiseră la terminarea lăcașului, în special Ioniță Bălăceanu și Ecaterina Cantacuzino, soția sa, împreună cu neamul lor.

În ceea ce privește biserica Radu Vodă, autorul atestă un studiu nou în legătură cu aceasta, dar care nu aduce vreo informație edificatoare ci, dimpotrivă, date eronate. Astfel, primul ctitor, Alexandru Vodă, 1568-1577, nu este fiul lui Mircea Ciobanul și al Chiajnei, ci frate cu Petru Șchiopul. Chipurile lui Nicolae Mavrocordat și ale familiei sale, el având urmași din toate cele trei căsătorii, (domn între 1715-1716 și 1719-1730), puteau fi observate la Văcărești, paraclisul Mitropoliei, Stavropoleos, Toți Sfinții și Foișor.

Biserica de la Văcărești a fost începută în prima domnie, 1716 și finalizată în cea de-a doua domnie, la 1722. Deși a doua sa familie era decedată, chipurile lor figurează pe zidul lateral, soția Pulheria, cu fiii Toma și Alexandru; același grup al morților figurând și în biserica Mitropoliei. Pe zidul din față e reprezentat Nicolae cu doamna Smaranda, ținând biserica, împreună cu copiii din a III-a căsnicie, dar și cu

Scarlat Voievod, din prima căsătorie. Aceeași ordine o respectă și paraclisul Văcărești și cel de la Mitropolie, fiind reprezentat întregul neam, în afară de prima soție și prima fiică.

La biserica mănăstirii Stavropoleus, terminată în 1724, întâlnim similitudini ale tabloului votiv, singura diferență fiind lipsa lui Scarlat care nu va mai apare.

Biserica Toți Sfinții este o ctitorie din 1726 a mitropolitului Daniil, domn fiind același Nicolae Mavrocordat. În biserică figurează chipul unui boier cu barbă lungă, a cărui identitate nu a fost descifrată, poate să fi fost vreun ajutor al mitropolitului, sau vreun al doilea ctitor, lângă care e zugrăvită Smaranda doamna, scrisul atestând numele greșit de Ecaterina, ceea ce arată faptul că pictura a fost refăcută, urmând apoi câțiva dintre copii.

Despre biserica Foișor ne amintește o anafora a mitropolitului către domn, de la 25 mai 1813. Se spune că în condica Mănăstirii Radu Vodă se află un hrisov al lui Nicolae Mavrocordat, de la 1724, în care se afirmă că biserica „ce se numește Foișor este zidită de doamna Smaranda”, cu hramul Nașterii Maicii Domnului. În pictura murală figurează Nicolae Voievod cu Smaranda și cei doi copii ținând o cunună.

Un alt așezământ luat în discuție de autor este biserica Săftica, Ilfov. Aceasta a fost terminată în 1801 de către Safta Slătineanu, a II-a soție a vornicului Radu Slătineanu. Lăcașul este uimitor prin proporțiile lui fiind înconjurat de arcade oarbe trilobate. Numele ctitorului a impus și denumirea localității.

Biserica din Corbeanca a fost ridicată din temelie de către boierii Paladești, reînfrumusețată fiind de stolnicul Ștefan Ogrădeanu, în 1819, pe timpul mitropolitului Dionisie, având hramul Buna Vestire.

Călugăru, biserică din Ilfov, a avut ca fondatori pe egumenul Mihail, ucenicul mitropolitului Ștefan și nepotul său, Mihai ieromonah, ziua de prăznuire fiind atât cea a Sfântului Gheorghe, cât și cea a Sfântului Dimitrie. Tot aici sunt de remarcat portretele unor episcopi, precum cei al Buzăului, Metodie, Cosma ori Grigorie, mitropolitul.

Alte așezăminte amintite în articol sunt:

-Rădulești, construită de sărdarul Nicolae Filiti, pe care o reînnoiește în 1834, aici nu există pisanie, pictura fiind opera unui zugrav de țara, în consecință, foarte deteriorată;

-Sfântul Nicolae din Ploiești, zidită la 1816, de cocoana Mariuța, fiica lui Ion Slătineanu și a Smarandei Cantacuzino, care, după ce a fost căsătorită de trei ori fără a fi fericită, și-a închinat ultimii ani ai vieții operelor de pietate, pentru ca, prin testament, să mai lase acesteia și alte venituri;

-Biserica de la Ploiești, a atras și lui Iorga atenția, dar în tablou său votiv nu se mai văd numele, deși se recunoaște rangul persoanelor. Ctitorul a fost Constantin Cândescu iar anii de construcție 1745-1760.

Urmează o altă serie de biserici cărora autorul le consacră mai puțin spațiu: Corlățești, Prahova, finalizată la 1792 de Evstathie logofăt, ginerele lui Corlătescu, biserica din Albești, cu o inscripție datând de la reînnoirea acesteia, din 1892, de către Barbu Văcărescu și soția sa Stanca, apoi lăcașul de la Râfov, Prahova, din care

atât inscripția de la 1743, cât și numele săpate la proscomidie au dispărut, rămânând doar imaginile, insuficiente însă pentru a dezlega identitatea ctitorilor.

Biserica de la Pleașa, de lângă Buciv, a fost refăcută în 1850, de Procopie Filiti; cea din Coada Izvorului, tot Prahova, ridicată în 1828 de doctorul Silvestru și soția sa și refăcută în 1845. Surse din 1927 atestă însă faptul că ea nu mai putea fi salvată, clădindu-se alături o alta nouă. Arva sau Ursoaia este, de asemenea, citoria aceleiași familii, lăsată moștenire împreună cu pământurile împrejmuitoare fiului lor, Constache. În 1912 se mai puteau vedea vestigiile, care însă, între timp, au dispărut.

În ceea ce privește biserica din Drugănești, Dâmbovița, inscripția confirmă construirea ei de către vornicul Gavrilă Drugănescu de la Târgoviște, în 1723. În-lăuntru așezământului sunt portrete întregului neam ctitoresc. pe care autorul le examinează minuțios. În-lăuntru se găsesc și câteva morminte ale familiei. Unul dintre copiii ctitorului reface la 1841 sfântul lăcaș.

O altă biserică cu același nume găsim în Târgoviște, înălțată de Scarlat Drugănescu în 1768, cu hramul Adormirii Maicii Domnului, care avea în interior și un mormânt.

În Slatina întâlnim biserica Maicii Domnului, care suferise modificări ale pridvorului, neizbutite însă, în mijlocul veacului trecut, hangiul care a suportat cheltuielile socotind că spațiul este neîncăpător pentru mulțimea adunată la Icoana Tămăduirii, făcătoare de minuni. Ca urmare a lărgirii lăcașului, pisania a fost transmutată, iar portretele ctitorilor au fost reduse în înălțime la jumătate, rămânând o disproporție izbitoare între înălțimea bisericii și proporțiile portretelor. Ctitorul Constantin Nicolai și ostenitorii jupunân Nicula și Iane cămăraș o ridică la 1736. Picturile interioare le cuprind chipurile alături de familii, biserica adăpostind și mormântul soției domnului, Bălașa. De asemenea, se găsește un epitaf în limba greacă, pe mormântul soției unui vistier, câteva clopote cu inscripții, un disc și un potir de argint, o icoană a Maicii Domnului îmbrăcată în argint. Turnul bisericii este zugrăvit, iar ornamentația cuprinde flori de acant.

La Brebeni, biserică a fost refăcută după a doua jumătate a secolului al XIX-lea de Răducanu Simonidi. Se mai amintește că sfântul lăcaș de la Strihareți, Romanesti, a fost ridicat prin osteneala episcopului Serafim cu sprijinul Mitropoliei, între 1671-1672. Biserica din Plăviceni-Olt este ctitoria marelui vornic Dragomir, unul dintre sfetnicii favoriți a lui Matei Basarab, din 1648. În 1926 mai existau ruine ale zidurilor împrejmuitoare și biserica în totală paragină. Chipurile ctitorilor s-au păstrat nedeteriorate, autorul descriindu-le etapizat, deoarece se atestă trei rânduri de zugrăveli: cele inițiale, cele din veacul al XVIII-lea, cele ale călugărilor greci și cele din secolul al XIX-lea.

Biserica din Slătioare, Vâlcea, a fost ridicat de doamna Ecaterina Salvaressi în 1676, doamna lui Alexandru Vodă, iar fiul acestora dă moștenire bisericii a treia parte din moșia Stolniceniilor. Așezământul din Argetoaia, Dolj, este opera boierilor Argetoieni, clucerul Argetoianu ridicând o parte, apoi paharnicul cu același nume finalizându-o. Biserica a fost zugrăvită de Ilinca Buzeasca, văduva paharnicului. Inscripțiile s-au șters cu vremea, unele dintre ele au fost chiar înlocuite, altele rămânând în continuare greu de descifrat. Portretele însă dăinuie, deși arată ca și cum ar fi

fost „spălate”. Mormântul fiului paharnicului, mort necăsătorit la vârsta de 60 de ani, se găsește în biserică.

O altă biserică amintită în studiu este cea din Brădeștii din Față, ridicată pe vremea lui Grigorie Dimitrie Ghica, de Ioniță Musca, în 1825. Chipurile, „redate de un meșter nepriceput”, se mai păstrează încă.

Biserica din Braloșțița, Dolj are o inscripție din 1760, fiind fondată de Grigorie episcopul și de soția spătarului Mihai Cantacuzino. Așezământul din Coțofeni a fost zidit de medelnicereasa Smaranda Coțofeanu, în 1830. Biserica din Almaju a fost construită în 1789 de Vasile și Maria Poenaru, iar ultima pe listă, biserica Valea, Muscel, pe vremea lui Radu Vodă Paisie, în 1534, de un nepot a lui Vlaicu Voievod din Piscani.

Filliti, Ioan C., „Bisericile boierilor Dedulești”, în: *BORom* LI (1933), 11-12, p. 508-513.

Articolul oferă informații despre cele patru biserici ctitorite în secolele XVII și XVIII, de către evlavioasa familie a Deduleștilor, ce se trage de la un Dediu din Zgârciți, Râmnicu Sărat, mic postelnic la 1620. Postelnicul Dediu din Zgârciți, ridică pe moșia Valea Babii o mănăstire ce a luat numele ctitorului, Dedulești, ce există până astăzi. Dediul sau un urmaș al său, a închiriat-o Mănăstirii Cațica de la Ianina, sperând că astfel îi va asigura trăinicia.

La 5 noiembrie 1758, Nicolae Dedulescu, vel pitar, îi dă scrisoare unui „ieromonah exarh”, Hristofor, pe care îl roagă să se îngrijească de mănăstire și apoi să-și desemneze urmașul. În 1795, pe când egumen al mănăstirii era de opt ani arhimandritul Iacov, apare un trimis al Mănăstirii Cațica – ieromonahul Hrisant ce dorea să ia sub cârmuirea sa Deduleștii; astfel, a apărut un conflict care s-a prelungit în timp și care este povestit pe larg într-un document pe care articolul în reproduce în întregime. Totuși, arhimandritul Iacov a rămas egumen al mănăstirii, având datoria de a trimite în fiecare an câte o sută de taleri Mănăstirii Cațica. În prezent, amintirea ctitorilor este ștearsă, chipurile lor nemaexistând pe pereți, doar pisania oferind câteva date sumare.

În continuare, articolul se referă la biserica din Băbeni, aflată la 2 km de Mănăstirea Dedulești și din a cărei inscripție rezultă că a fost ctitorită în vremea lui Constantin Basarab, cu cheltuiala lui Negoită Dedulescu și a arhimandritului Nectarie. Autorul oferă o schiță prin care încearcă să explice toate chipurile redată pe ctitoriile bisericii, identificând totuși anumite neconcordanțe. Următoarea biserică amintită este tot din județul Râmnicu Sărat, de la Drăghicești, lângă Băbeni și a fost ctitorită de văduva vel vistierului Ioan Dedulescu, jupâneasa Maria și de fiul ei, Nicolae Dedulescu, în 1747, pictura realizându-se abia în 1761. Articolul îi enumeră pe toți ctitorii, așa cum apar pictați în biserică.

P. A, pr., „Note bibliografice. Iorga N., «Conducător istoric la bisericile din București și împrejurimile imediate», traducere după *Guide historique de Roumanie* de Liliana Iorga, editura Municipiului București 1935, 24 p.”, în: *BORom* LIII (1935), 5-6, 318 p. Recenzie.

Sunt prezentate locația, data, ctitoria și starea de atunci a tuturor bisericilor din București și din împrejurimile sale. Ghidul conține și patru planșe: a) vedere a vechiului București; b) clopotnița de la Radu-Vodă; c) biserica Mitropoliei din București; d) vechea mănăstire a Sfântului Gheorghe.

† **T., S.**, „Note bibliografice. «Anuarul Eparhiei Buzăului», Buzău 1935, p. VI+211”, în: *BORom* LIII (1935), 11-12, p. 534. Recenzie.

Anuarul este împărțit în patru capitole. Primul indică organele centrale de conducere ale bisericii. Al doilea indică organele de conducere ale episcopiei cu biserica episcopală. Al treilea indică parohiile, iar ultimul indică mănăstirile.

Veniamin, Monahul, „Galeria călugărilor noștri”, în: *Viață Monahală*, II (1939), 3, p. 81-88.

Din Eparhia Râmnicului sunt amintiți: cuvioasa arhimandrită și stareță a Mănăstirii Bistrița și Horezu din Râmnicul Vâlcea - maica Epiharia Moisiu - cea care a înființat Seminarul monahal pentru călugărițe și arhimadritul Efrem Enăchescu, exarhul mănăstirilor din Oltenia.

Acesta din urmă și-a făcut noviciatul în Sf. Munte Athos, se întoarce în țară în 1912 și se înscrie la Seminarul Central din București, pe care îl termină după război, înscriindu-se apoi la Facultatea de Teologie din București. A fost timp de 10 ani stareț al Mănăstirii Cozia, iar în 1930 a fost numit director al Seminarului din Râmnicul Vâlcea. A scris lucrarea: „Privire generală asupra monahismului creștin”. Articolul conține numeroase fotografii.

Popescu, Dumitru Șt., „Note bibliografice. Popescu Cilieni I – «Biserici, târguri și sate din județul Vâlcea», 138 de pag. +1 hartă”, în: *BORom* LIX (1941), 3-4, p. 230-231. Recenzie.

Catagrafie care arată trecutul eparhiei oltene și în care sunt copiate pisaniile unor biserici, azi pierdute sau deteriorate, astfel încât nu se mai pot citi.

Popescu, Șt. Dumitru, „Note bibliografice Petroșan Dragoș, P., «Câteva schituri oltene necunoscute», în: *Arhivele Olteniei* XIX, p. 31-36.”, în: *BORom* LIX (1941), 5-6, p. 320. Recenzie.

Autorul redă pe scurt date despre șase schituri din Eparhia Olteniei, astăzi dispărute. Mai întâi se amintește despre cele două metocuri ale Mănăstirii Tismana: Schitul Jupânești, așezat în județul Gorj, ctitorit de monahul Vasile Brăiloiu după 1700 și închinat Tismanei în 1706 și Schitul Meanții, județul Mehedinți, făcut înainte de 1692 de jupâneasa Caplea Pârdeasca și închinat aceleiași mănăstiri la 23 martie 1692.

Schitul Hurezu, metocul Mănăstirii Brâncoveni, a fost ridicat înainte de 1682 și a fost închinat la 17 decembrie 1682 de către ctitorul lui, Irimia monahul, fostul armaș Ilie din Slătioara. Celelalte trei schituri amintite în articol sunt: Izvorul Frumos – care datează dinaintea de 1775 și la 1824 era părăsit; Viezuri – ctitorie din 1790 a duhovnicului Sava Ezăreanu; - Gurguiata – ctitorie a ieroschimonahului Ștefan la 1770. Toate aceste ultimetrei schituri se aflau pe lângă satul Cheia, din jud. Vâlcea.

Manolache, T. N., „Restaurarea și conservarea monumentelor religioase”, în: *GBis* XII (1953), 5-7, p. 421-425.

Deteriorarea monumentelor religioase sub influența intemperiilor și a răuvoitorilor a condus la o iminentă necesitate de realizare a unor lucrări de restaurare și conservare în mănăstirile: Plumbuita, Antim, biserica Colței, Căldărușani, Zamfira, Hurezu, Brâncoveni.

Ghindaru, D., „Pentru o istorie a mănăstirilor lor”, în: *BORom* LXXII (1954), 2-3, p. 343-346.

Articolul face o trecere în revistă a lăcașurilor de cult care pot fi vizitate pe drumul ce șerpuiește pe sub muchia Carpaților, dinspre Râmnicu-Vâlcea către târgul Horezu: Mănăstirea Arnota, ctitoria și adăpostul de veci al osemintelor domnului Matei Basarab; Mănăstirea Bistrița, construită de familia Craioveștilor prin veacul al XVI-lea și unde se află moaștele Sfântului Grigorie Decapolitul; Mănăstirea Hurezi, zidită de Constantin Brâncoveanu; Mănăstirea Sf. Ioan; Mănăstirea Dintr-un Lemn, care se bănuie că există din sec. al XV-lea fiind ridicată pe locul în care doamna Chiajna și-a găsit neprihănită odraslă, fugară de cumplitul destin pe care i-l hărăzise cerbicia unei mame neîndurate; Mănăstirea Surpatele, ridicată de Ștefan Bogdan în 1591; Schitul Iezerul, zidit acum 400 de ani de doamna Chiajna; Schitul Jghiaburi; Mănăstirea Frăsinei, binecunoscută prin legământul de neîntinată sihăstrie al Preacuviosului Calinic; Mănăstirea Cozia, construită acum 600 de ani, loc de veșnică odihnă al domnului Țării Românești, Mircea cel Mare; mănăstirile Turnu și Cornetul; Mănăstirea Cetățuia; Mănăstirea Govora, de numele și lăcașul căreia sunt legate începăturile tiparniței în Țara Românească și prima „Pravilă” a lui Matei Basarab.

Cilieni, Popescu, I., „Schituri Oltene necunoscute”, în: *MitrOlt* VII (1955), 1-2, p. 114-127.

În lucrarea de față sunt prezentate din punct de vedere istoric câteva dintre schiturile din Oltenia.

Primul este schitul cu hramul Sfântului Gheorghe de pe moșia Inătești-Vâlcea, lăcaș diferit de Schitul Inătești, cu hramul Buna Vestire, care este ctitoria lui Ghenadie, egumenul Coziei, care va și închina acest schit Mănăstirii Cozia în 1765.

Apoi se dau informații despre Schitul Valea Boului din raionul Amaradia, pe care îl ctitorește ierodiaconul Partenie Lambru, în 1749. Se prezintă istoricul acestuia, mai ales pe baza documentelor.

Următorul descris este „schitișorul” de la vel Ocna, ctitorie a lui Fiera Vataful și are ca hram Sfinții Trei Ierarhi. În 1687 este închinat Mănăstirii Bistrița.

Despre schitul din Verdea-Vâlcea, ni se spune ca ar putea fi același cu Schitul Mitrofani.

Alte lăcașuri despre care ni se mai dau informații sunt: Schitul Zătreștii din satul Scorbura - Romanai, zidit în 1816; Schitul Păușa care este atestat undeva în secolul al XVII-lea; Mănăstirea Alba din zona Jiului, atestată la 1709; Schitul Aninoasa din satul Valea cu Apă, Târgu Jiu, cunoscut tot în 1709; Schitul Dobriceni – Vâlcea,

care devine metoc al Arnotei și se mai spune câte ceva despre Schitul Tărnăvița atestat în 1694.

Popa, Ioasaf, protos., „Știri despre viața mănăstirească din Țara Românească în veacul al XVI-lea după documentele publicate de Academia R.P.R în anii 1951-1952”, în: *MitrOlt IX* (1957), 7-8, p. 468-481.

Paginile reunesc date despre averile mănăstirilor din Țara Românească în secolul al XVI-lea. În acea perioadă, atât mănăstirile de călugări, cât și de călugărițe au în mod tradițional ceea ce se numește samovlastie, adică autonomie în conducerea mănăstirilor. Informațiile sunt despre Mănăstirea Cornet - despre care aflăm că în 1517 era de călugări și despre mănăstirile de călugărițe Valea și Ostrov.

Metzulescu, Stelian, „Două contribuții la istoria religioasă din Țara Românească în sec. al XVII-lea”, în: *GBis XIX* (1960), 3-4, p. 305-315.

Autorul redă hrisovul lui Matei Basarab din 1639 prin care se interzicea înstrăinarea bunurilor din mănăstiri și schituri și transformarea lor în metocuri ale mănăstirilor din afara țării, altfel decât cum au hotărât ctitorii mănăstirii sau schitului respectiv.

Hrisovul cuprinde o listă cu mănăstiri care nu erau închinat: Tismana, Cozia, Argeș, Bistrița, Govora, Dealul, Glăvăciogul (Glavacioc), Snagovul, Cotmeanca, Valea, Râncăciogul, Mislea, Bolintinul, Căldărușani, Brâncovenii, Sadova, Arnota, Gura-Motrului, Potocul, Nucetul.

Hotărârea lui Matei Basarab e întărită de enumerarea unor episcopi din acea vreme: „arhiepiscopul Vlădică Teofil a toată Țara Românească”, episcopii Ignatie al Râmnicului și Ștefan al Buzăului și alți sfinți ai domnului.

Se prezintă apoi conținutul unui alt hrisov, din 27 noiembrie 1640, care adaugă la lista dată anterior și alte mănăstiri: Dintr-un Lemn, Brebul, Plătărești. Autorul dă și o listă cu sigilii și steme din secolul al XVII-lea din Țara Românească cu reprezentări religioase. Regăsim imagini cu astfel de însemne și semnături din secolul al XVII-lea, precum și o frescă cu Matei Basarab, de la Mănăstirea Arnota-Vâlcea.

Năsturel, Petre Ș., „Diata Doamnei Marica a lui Constantin Vodă Brâncoveanu”, în: *GBis XIX* (1960), 3-4, p. 316-320.

Se prezintă testamentul doamnei Marica, soția lui Constantin Brâncoveanu. Printre informațiile interesante de aici o întâlnim și pe aceea prin care se dăruiește Mănăstirii Sărindar două sfeșnice mici de argint iar Mănăstirii Tărgșorului cinci pungi de bani. De asemenea, se amintește de repartizarea unor fonduri pentru demararea unor lucrări de renovare la mănăstirile Viforâta și Surpatele.

Braniște, Ene, preot profesor, „Un ghid al monumentelor feudale bucureștene” în *BORom LXXX* (1962), 1-2, p. 155-161.

Sunt prezentate o serie de volume de studii și de cărți de popularizare despre orașul București, cu prilejul împlinirii a 500 de ani de la prima mențiune documentară a acestuia, la 20 septembrie 1959.

Una din cele mai temeinice și mai utile publicații este cea cu titlul „Repertoriul bibliografic al monumentelor medievale din București”, a lui N. Stoicescu, cercetător al Institutului de Istorie al Academiei. Lucrarea aceasta a folosit, în mod critic, tot ce a fost publicat în literatura română și străină, adăugând la datele noi asupra trecutului capitalei și cele mai recente informații care cuprind rezultatele săpăturilor arheologice făcute în București și în împrejurimi. Se precizează că este o lucrare superioară din toate punctele de vedere față de lucrările similare anterioare, pe care le depășește atât prin bogăția informației de ordin arheologic și istoric, prin frumusețea formei de prezentare, cât și prin spiritul critic de care dă dovadă.

Cuprinsul are trei părți mari. Cea dintâi e consacrată „Monumentelor de arhitectură civilă”: cetatea București, curțile, palatele și casele domnești din București, case boierești, case vechi de târgoveți, hanuri, instituții publice vechi: școli, spitale, teatre; alte monumente: băi publice, chioșcuri, foișoare, cișmele. A doua parte (și cea mai mare) se ocupă cu „Monumentele de arhitectură religioasă”: mănăstiri, biserici, schituri și paraclise. Autorul aduce precizări în legătură cu numărul bisericilor mănăstirești și parohiale, a paracliselor, amintind despre importanța lor pentru istoria artei românești. Face o prezentare a bisericilor și mănăstirilor care aparțin epocii medievale, enumerate în ordine alfabetică. Sunt indicate numirile vechi și noi, se face pe scurt istoria și descrierea arhitectonică, se dau informații asupra picturii, asupra valorilor artistice, iar la sfârșit se indică bibliografia generală și cea specială a fiecărui monument. Spațiul consacrat fiecărei biserici variază în funcție de importanța ei.

A treia parte, de dimensiuni mai mici, este consacrată „Monumentelor istorice”: troițele sau crucile memoriale. Lista monumentelor enumerate și descrise este recapitulată la sfârșitul cărții într-un „Indice cronologic” în care monumentele bucureștene de istorie și de artă sunt înfățișate în ordinea cronologică a vechimii lor, indicându-se la fiecare anul, deceniul, sau epoca aproximativă în care a fost construit, refăcut sau în care e pomenit pentru prima oară în inscripții sau în documente.

Cartea se încheia cu o „Bibliografie generală” a izvoarelor folosite și a lucrărilor citate, înșirate în ordinea alfabetică a autorilor. Lista bibliografică cuprinde 854 de titluri, izvoare și lucrări auxiliare. Lucrarea se remarcă prin bogăția și varietatea materialului informativ și scris într-o formă stilistică academică, sobră și îngrijită, cu numeroase trimiteri și referințe la izvoarele folosite. Se prezintă excelențele condiții grafice în care a apărut volumul. Cele 135 de fotografii, planuri, reproduceri de desene, gravuri, tablouri vechi ale monumentelor medievale sunt realizate cu o tehnică superioară și ajută cititorii să-și facă o imagine cât mai exactă asupra monumentele prezentate.

Cazacu, N., pr., „Inscripții de pe clopotele unor biserici din București”, în: *GBis XXI* (1962), 1-2, p. 151-166.

Sunt amintite inscripțiile identificate pe clopotul mare dat de Antim Ivireanu bisericii Tuturor Sfinților (Antim); pe clopotul mare de la Mănăstirea Cotroceni, turnat în 1824; de pe un clopot de la Schitul Icoanei, plătit de maica Macaria, de pe clopotele mare și mic de la Mănăstirea Mihai-Vodă; pe clopotul mic de la „M(ănăs-

tire)a Obor(ului) Vechi” turnat în 1852 și de pe clopotul mare de la Mănăstirea Radu Vodă, făcut în august 1836.

Bulat, Toma, „Indice cronologic nr. 1. Arhiva Mitropoliei Țării Românești (1365-1890)”, în: *GBis XXI* (1962), 5-6, p. 627.

Recenzie, cuprinzând informații despre schituri și metoace, documentele fiind împărțite după mai multe criterii (secole, limba redactării documentelor).

Simedrea, Tit, „Viața mănăstirească în Țara Românească înainte de anul 1370”, în: *BORom LXXX* (1962), 7-8, p. 673-687.

Studiul cuprinde două părți. Prima secțiune face referire la legăturile mănăstirilor românești cu Sfântul Munte Athos, înainte de întemeierea Vodiței, iar în partea a doua se aduc dovezi scrise și arheologice despre existența vieții mănăstirești în Țara Românească, tot înainte de întemeierea Vodiței. Se precizează faptul că cea dintâi mănăstire din Țara Românească cunoscută documentar este Vodița - 1370, dar că viața monahală nu începe odată cu zidirea acestui sfânt lăcaș.

Sfântul Nicodim de la Tismana poate fi considerat doar reorganizatorul acestei viețuiri duhovnicești, pentru că în Țara Românească exista viață de mănăstire și înainte de 1370. Această părere este argumentată cu actul Sinodului Patriarhiei ecumenice pentru întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei, din 1359, unde se precizează că nu numai laicii și clericii din Țara Românească să asculte de mitropolitul Iachint, ci și ieromonahii. Se găseau călugări și cel puțin o mănăstire înainte de 1370.

În prima parte a articolului este vorba despre așezarea isihastă de la Paroria și legăturile vieții mănăstirești din Țara Românească cu această mănăstire și cu întemeietorul ei, Sfântul Grigorie Sinaitul, prin care a pornit o adâncire a metodei de rugăciune isihastă din care s-a împărtășit și Sfântul Nicodim de la Tismana și pe care au adus-o în Țara Românească el și toți românii care au ucenicit la marele dascăl isihast. Sunt prezentate momente din viața Sfântului Grigorie Sinaitul, în timpul șederii lui la Sfântul Munte Athos și apoi în așezarea isihastă de la Paroria. Ca argumente pentru a contura legăturile mănăstirii românești cu Sfântul Munte înainte de 1370 se folosesc date culese atât din viețile Sfinților Grigorie Sinaitul și Maxim Kavsokalivitul, cât și din actele Mănăstirii Kutlumuș, care a fost ajutată de domnitorii români prin egumenul ei, Hariton. Dintre dovezile scrise existente în Țara Românească, autorul se oprește asupra hrisovului din 1391-1392, dat de Mircea cel Bătrân Mănăstirii Tismana, în care apare arhimandritul Bosea, fost cândva proprietar al unei mori la Bistrița, moară pe care mama lui Mircea cel Bătrân o dăruise mănăstirii. Se presupune că arhimandritul Bosea ar fi fost egumen a cel puțin două mănăstiri necunoscute. Apariția acestui nume de arhimandrit în documentele secolului al XIV-lea dovedește existența vieții mănăstirești în Țara Românească înainte de înființarea Vodiței.

Crețeanu, Radu, „Schituri oltene necunoscute”, în: *MitrOlt XIV* (1963), 1-2, p. 49-77.

Material istoric cu anexe despre câteva schituri din Oltenia:

Sălcuța (Panaghia), cu hramul Adormirea Maicii Domnului; este închinată episcopiei de la întemeierea sa din 1668-1678;

Puțurile (Craiova), cu hramul Sf. Trei Ierarhi (30 ianuarie);

Covrigi, cu hramul Nașterea Maicii Domnului, ridicat în 1809;

Schiturile fostei Mănăstiri Segarcea: Dalga, cu hramul Sfinților Îngeri;

Două foste schituri ale Mănăstirii Tismana: Hobița (Târgu-Jiu), cu hramul Intrarea în biserică a Maicii Domnului și Ploștina Dragoeștilor;

Comănești – lângă localitatea Baia de Aramă, cu hramul Sfinților Apostoli; Corlățele, metoc al Mănăstirii Gura Motrului.

În final articolul prezintă câteva anexe.

Sacerdoțeanu, Aurelian, „Constantin Brâncoveanu și ctitoriile sale din Oltenia”, în: *MitrOlt XVI* (1964), 9-10, p. 708-727.

Autorul amintește despre domnia lui Constantin Brâncoveanu și descrie ctitoriile sale: Mănăstirea Hurez, Mănăstirea Bistrița, Schitul Sfinții Apostoli, mănăstirile Arnota, Mamul, Brâncoveni, Govora, Polovragi, Gura Motrului, Surpatele, Cozia. Sunt prezentate inscripții de la aceste mănăstiri.

Bulat, T. G., „Știri noi cu privire la fundațiunile brâncovenești oltene (Brâncoveni, Mamul, Hurezi)”, în: *MitrOlt XVI* (1964), 9-10, p. 746-757.

În legătură cu Mănăstirea Brâncoveni, se prezintă un pergament de la Constantin Brâncoveanu dat la 15 august 1699. Se face un succint istoric. Despre Mănăstirea Mamul se afirmă într-un hrisov că pe teritoriul ei a existat o biserică de lemn ce a fost refăcută de Stanca Brâncoveanu. Fiul acesteia, Constantin Brâncoveanu, a ridicat biserica din temelie, făcând-o din piatră. Se prezintă mai multe danii, primite de la el.

Despre Mănăstirea Hurezi aflăm că în 1703 i-a fost închinată biserica de piatră din hotarul Râmeștilor, menționându-se și alte danii primite. La sfârșitul articolului, se redau textele celor șapte documente.

Potra, Gheorghe, „Documentele brâncovenești în legătură cu biserici și mănăstiri din țară și străinătate”, în: *GBis XXIII* (1964), 11-12, p. 1099-1124.

Autorul enumeră câteva din mănăstirile ctitorite de Constantin Brâncoveanu, între care sunt amintite cea din Râmnicul-Sărat, Mănăstirea Brebu, doar refăcută de domnitor, ea fiind începută de Matei Basarab). Constantin Brâncoveanu a ajutat și mănăstirile Snagov și Topolnița. Articolul conține 24 de anexe, care arată daniile făcute de acest ctitor.

Nițescu, Constantin, „Vechi ctitorii târgoviștene. (Pisanii și inscripții)”, în: *GBis XXIV* (1965), 1-2, p. 128-149.

Sunt prezentate și analizate o serie de pisanii și inscripții importante despre ctitoriile târgoviștene.

Diaconescu, Ilie Gh., pr., „Materiale documentare istorice la monumente feudale bisericesti din raionul Găiești, regiunea Argeș”, în: *GBis XXIV* (1965), 3-4, p. 249-293.

Autorul realizează o prezentare a unor monumente medievale bisericesti din raionul Găiești, regiunea Argeș. Se menționează despre

- biserica Bădulești (1849) - faptul că a fost o mănăstire aici este vădit de un „Penticostar” unde scrie că „este al sfintei mănăstiri din Bădulești”;

- Schitul Budeșteni (1837);

- biserica Butoiu -biserica fostei Mănăstiri Schimbarea la Față (1853);

- Căpșuna (biserica fostului Schit Adormirea aproximativ 1800);

- Cobia - biserica fostei Mănăstiri Boloșinov-secolul al XVI-lea);

- Glavacioc - complexul și biserica fostei mănăstiri sunt localizate istoric în jurul anului 1483;

- Pătroaia - care a fost biserica fostului Schit Adormirea – anul 1673).

Sacerdoțeanu, Aurelian, „Pomelnicele a 60 biserici din București”, în: *GBis XXIV* (1965), 3-4, p. 294-318.

Documentul cuprinde consemnarea câtorva pomelnice aparținând unor biserici din București. Pe copertile unei vechi cărți scria: „Condică a Sfintei mitropolii Valahii în care sunt trecute numele ctitorilor a diferite mănăstiri”.

Bălașa, D., pr., „Schituri Oltene”, în: *MitrOlt XVII* (1965), 3-4, p. 280-285.

Sunt prezentate informații despre următoarele lăcașuri monahale:

-Schitul Custura, astăzi necunoscut, s-a aflat pe piscul omonim. Date despre el aflăm de pe un „Penticostar” unde se atestă existența lui între anii 1793-1801 și de pe un „Triod”, în care se menționează că a fost ridicat înainte de anul 1687 de Tănăsie Păușescu;

-Izvorul Frumos (schitul Vechi) din raionul Râmnicul-Vâlcea;

-Schitul Jghiabul Vechi din raionul Râmnicul-Vâlcea. În 1945 se mai vedeau încă ruinele acestei așezări monahale;

Schitul Ștevioara din secolul al XIX-lea, inițiator fiind călugărul Dosoftei care a fost omorât de tâlhari. În 1946 se mai vedeau ruinele;

-Schitul Mitrofani, despre a cărui biserică știm că a existat în comuna cu același nume. Avea hramul Sf. Nicolae și în 1935 se afla în stare de funcționare. Vechea ctitorie a fost probabil o construcție de lemn ridicată în 1687 de Tănăsie Păușescu;

-Schitul Murgăși sau Sf. Arhangheli. În 1675 este zidit de călugărul Isaia și este închinat Mănăstirii Sadova;

-Schitul Crucișoara. În această zonă, la sfârșitul secolului al XVI-lea, Dumitru Baba zidește o biserică. Mănăstirea Bistrița devine proprietara ei la 23 mai 1568.

Brătulescu, Victor, „Inscripții și însemnări din biserici și mănăstiri”, în: *MitrOlt XVII* (1965), 11-12, p. 971-978.

În acest articol găsim informații cu privire la următoarele așezări monastice:

a) Mănăstirea Gura Motrului. Se dă o inscripție a cărui conținut exista pe șase canele de argint, donate de Constantin Brâncoveanu și de doamna Maria – 1712-1713.

b) fostul Schit Strâmba din Gorj, raionul Filiași. Pisania din 1793 dă informații cu privire la ctitorii lui din 1518-1519, Stoichiță Răoșariu și jupâneasa Dochia. Urmașii acestora sunt înșirați în pisanie după modelul de la începutul Evangheliei după Matei – genealogia Mântuitorului. Schitul a fost zugrăvit în 1793.

Teleguț, Mircea, „Mănăstiri din Oltenia văzute de un pictor francez”, în: *MitrOlt XVII* (1966), 7-8, p. 632-644.

Se menționează despre mănăstirile: Cozia, Dintr-un Lemn, Surpatele, Hurezi, Bistrița și Tismana.

Diaconescu, Ilie, Gh., Date statistice bisericești din fostul județ Vlașca, la anii 1833-1838”, în: *GBis XXV* (1966), 7-8, p. 669-693.

Articol în care se face bilanțul proprietăților mănăstirilor și bisericilor din zonele care au făcut parte din fostul județ Vlașca între anii 1833-1838. Se prezintă ctitorii și donatorii acestor mănăstiri și biserici.

Brătulescu, Victor, prof., „Monumente de arhitectură din Târgoviște. Monumentele Voievodale de la Târgoviște și Arnota”, în: *GBis XXVI* (1967), 1-2, p. 291-322.

Din articol aflăm cine sunt meșterii pietrari ai lespezilor funerare de la Mănăstirea Arnota. Se amintește despre existența unui sacrofaș de piatră, datând din secolul al XIV-lea, de la Mănăstirea Cozia.

Brătulescu, Olga și Victor, prof., „Biserici cu hramul Sf. Ap. Petru și Pavel”, în: *MitrOlt XIX* (1967), 5-6, p. 390-393.

Sunt prezentate date istorice importante despre următoarele lăcașuri monahale:

- Schitul Sfinților Apostoli, care aparține Mănăstirii Hurez; este ctitorie a arhimandritului Ioan, egumenul Hurezilor între anii 1698-1699;

- Mănăstirea Cozia – biserica Bolniței, zidită în anii 1542-1543;

- Schitul Flămânda – ctitorit de doamna lui Mihnea Turcitul, la sfârșitul secolului al XVI-lea;

- Peștera sau Obârșia Ialomiței (Peștera Ialomicioarei) - schit zidit în secolul al XVIII-lea, ars în 1818 și refăcut un an mai târziu, ars în 1940 și reclădit între anii 1940-1942, apoi ars din nou în 1956;

- Schitul Pârscov - metoc al Episcopiei Buzăului, din secolul al XVII-lea;

- Mănăstirea Bursuci – din Moldova, ctitorită de Gavriil Costachi în 1682, fost metoc al Mănăstirii Golia.

Bulat, T. G., prof., „Documente rămase de la Sf. Episcop Calinic în legătură cu mănăstirile”, în: *MitrOlt XX* (1968), 5-6, p. 415-419.

Documentele prezentate în aceste pagini sunt:

- cel de la 30 aprilie 1858, prin care Sfântul Calinic a cerut transformarea metocului de la Popânzălești (Romanați) în schit de maici,
- hotărârea de unificare a Schitului Frăsinei cu cel al Slătioarelor,
- altele, în legătură cu Mănăstirea Jitianu.

Donat, Ion, „Numărul și valoarea documentelor provenite din Mănăstirile Olteniei”, în: *MitrOlt XXII* (1970), 7-8, p. 883-894.

În acest articol se arată că, din 2679 de documente din Arhivele Centrale (în 1931), 72,1% s-au păstrat în arhivele mănăstirești. Sunt date tabele cu aceste mănăstiri oltenesești.

Ionescu, I., pr., „Neagoe Basarab și ctitoriile sale (23-25 ian. 1512 - 15 sept. 1521)”, în: *MitrOlt XXIII* (1971), 9-10, p. 652-675.

Material biografic despre Neagoe Basarab, născut cu aproximație în 1482. Cuprinde date despre doamna Despina și despre preocupările lui Neagoe pentru carte – a tipărit „Evangeliarul” în limba slavonă, Mănăstirea Bistrița fiind un puternic centru cărturăresc de limbă slavonă. Neagoe i-a donat lui Dionisie în 1514 sau 1515 un chivot și a sprijinit lucrări la biserici și mănăstiri. În articol se descriu câteva icoane „de familie” – „Sfântul Nicolae”, „Coborârea de pe Cruce”, „Sfinții Simion și Sava”.

Braniște, Marin M., pr., „Monografiile de cultură feudală și monumente de cult argeșene”, în: *MitrOlt XXV* (1973), 3-4, p. 240-246.

Studiul de față prezintă trei monografii:

a) Dan Simionescu – „Viața literară și culturală a Mănăstirii Câmpulung” (Muscel), în care ctitor este numit Nicolae Alexandru Basarab (1352-1364) și care prezintă istoria mănăstirii sub Matei Basarab. Școala Domnească a fost inițial în incinta mănăstirii, iar prima școală publică (normală) a funcționat tot aici;

b) Preot Ioan Mușeteanul – „Mănăstirea Glavacioc, monografie istorică realizată pe bază de izvoare, care se constituie într-o teză de doctorat (București 1933). Aflăm că mănăstirea ființează încă din vremea lui Mircea cel Mare (1386-1418), că Matei Basarab a anulat închinarea către greci și că între anii 1844-1852 aici a fost găzduită Școala de gramatici (candidați la preoție);

c) Monografia Tatiane Babancu - amintește despre Schitul Buliga, care astăzi nu mai există.

Cruceană, Ion, „Importanța monografiilor părintelui Ioan Răuțescu pentru cunoașterea istoriei - Jud. Argeș”, în: *MitrOlt XXV* (1973), 7-8, p. 603-607.

Dintre cele patru monografii alcătuite, una este despre Mănăstirea Aninoasa, ctitorie a clucerului Tudoran Vlădescu și a mitropolitului Daniil al II-lea, din 1677.

Ciulu, Cornelia, „Monumente medievale din N-V Olteniei-scrisă de M. Davidescu”, în: *MitrOlt XXV* (1973), 7-8, p. 699.

Din aceste pagini aflăm despre Mănăstirea Vodița, fondată în anii 1370-1375 de Vladislav-Vlaicu, despre Schitul Topolnița, ctitorit în 1646 de Vasile Buliga, cu o

biserică după modelul Arnotei din Vâlcea, despre biserica Mănăstirii Strehaia și despre Mănăstirea Gura Motrului.

***, „Mănăstiri și schituri din județul Teleorman”, în: *GBis XXXIII* (1974), 3-4, p. 327-341.

Articolul înmănușează informații referitoare la istoricul unor centre spirituale din județul Teleorman: - Mănăstirea Serdăreasa, azi biserică de mir, datată în jurul secolului al XIV-lea;

- Mănăstirea Țigănia Drăgănești - azi biserică de mir, construită de Radu Paisie în secolul al XVI-lea, cunoscut ca important centru de cultură;

- schitul metoc al Mănăstirii Cutlumuș de la Athos, situat la Camanca pe Călmățui - azi Dorobanțu, schit ce aparține secolului al XIV-lea;

- Mănăstirea Baldovinești-Ciolănești din Deal (sec. XIV-XV);

- Mănăstirea Didești -Teleorman, aparținând cu aproximație anului 1700;

- schitul metoc al Mănăstirii Didești de la Merișani-Teleorman (1761).

Chihai, Pavel, „Date noi despre bisericuțele rupestre din Munții Buzăului”, în: *GBis XXXIII* (1974), 5-6, p. 507-517.

Sunt prezentate date despre schiturile Alunișul – hram Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul, Agaton - hram Ioan Zlataust, Fundătura – hram Schimbarea la Față, Peștera îngăurită, Fundul peșterii, Peștera lui Iosif, Pinul – hram Nașterea Maicii Domnului, Găvanele, Corbii de Piatră și Cetățeni – hram de Adormirea Maicii Domnului, Nămăești - hram Ioan Bogoslov.

Bulat, T. G., „Mănăstirile pământene din Țara Românească în epoca Regulamentului Organic (1831-1834)”, în *BORom XCIII* (1975), 9-10, p. 1165-1176.

Articolul oferă statistici cu privire la averile și comunitățile de călugări ale mănăstirilor din Țara Românească în perioada 1831-1834 din epoca regimului organic. La 27 noiembrie 1833, Logofeția a trimis ocârmuitorilor de județ cererea de a-și prezenta aceste statistici complete. Mănăstirile care au primit această poruncă au fost: Bistrița, Râncăciou, Tismana, Motru, Vieroșu, Hurezu, Brâncoveni, Cozia, metocul Cotmeana, Dealul, Snagovul, Câmpulung, Strehaia, Govora, Sadova, Arnota, Glavacioc.

Mănăstirile Cernica și Căldărușani sunt înștiințate să nu facă aceste cercetări. Astfel, starea mănăstirilor, așa cum reiese din rapoarte, era destul de jalnică, cele care au prezentat o stare materială mai bună au fost: Mănăstirea Dintr-un lemn, Surpatele, Bascovul, Brătășești Argeș și Poiana Mărului.

În toate aceste locuri viețuiau în acea perioadă un număr total de 789 de călugări și 1100 călugărițe, iar cele mai populate schituri de călugări erau cele de la Poiana Mărului (102 monahi) și Dălhăuți (128 monahi), iar de călugărițe cele de la Cotești (93 monahii), Răteștii Buzăului (150 monahii) și Țigănești (260 monahii).

Bulat, Toma G., pr., „Schiturile metoace ale Mitropoliei din Țara Românească”, în: *GBis XXXV* (1976), 1-2, p. 184-195.

Conținutul articolului face referire la schiturile și metoacele care au fost închinat Mitropoliei din Țara Românească. Astfel, în București, Mitropolia a avut șapte schituri-metoc: Sfântul Neculai Prund, Hagi Dina, Sfântul Elefterie Vechi, Sfântul Nicolae-Șelari, Spirea-Doftorul, Biserica Măgureanul, Sfântul Ioan cel Nou.

În afara Bucureștiului, Mitropoliei îi aparțineau schiturile Mărcuța și Cernica. Cea mai importantă închinare a fost realizată de episcopul Serafim (din timpul lui Matei Vodă), ce a închinat schitul său de la Stihareț (Strihareț) (Olt). În articol sunt descrise aceste lăcașuri monahale.

Bulat, Toma G., prof., „Documente privitoare la istoria orașului București 1821-1848”, în: *GBis XXXV* (1976), 3-4, p. 464-465.

Recenzie. Știri despre Mitropolie, mănăstirile Căldărușani, Sărindari, Sfântul Ioan, Sfântul Sava, Mihai Vodă.

Rădulescu, Toma, prof., „Danii făcute mănăstirilor din Oltenia în vremea lui Mihai Viteazul”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 5-6, p. 354-359.

Articolul prezintă daniile făcute de Mihai Viteazul și boierii săi mănăstirilor Coșuna, Stănești, Tismana, Ostrov, Cozia, Bistrița, Strâmba-Gorj, Govora, Căluuiu. Se fac referiri și la viața monahală din acea vreme.

Carabin, Vasile, „Domeniul mănăstiresc din județul Gorj în secolele XIV-XIX”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 5-6, p. 432-437.

Studiul menționează o serie de mănăstiri: Tismana, Vișina, Polovragi, Strâmba, cu domeniul pe care îl avea fiecare și daniile ce s-au făcut ulterior de domnitori și boieri, precum și actele care întăreau și pecetluiau aceste donații. Se face o referire și la modul în care era exploatat domeniul mănăstiresc.

Ioniță, Alex M., doctorand, „Viața mănăstirească în Dobrogea până în secolul al XII-lea” în: *StTeol* Seria a II-a XXIX (1977), 1-2, p. 81-90.

Articolul este o lucrare de seminar ce-și propune să prezinte viața monahală din Dobrogea până în sec. al XII-lea. Se dau informații despre episcopul Teotim I, Dionisie Exigul, Ioan Casian, călugării sciți, așezămintele mănăstirești de la Murfatlar – Basarabi, Dinogetia-Garvăn, Niculițel.

Bulat, T. G., prof., „Buzeștii și ctitoriile lor oltene”, în: *MitrOlt XXIX* (1977), 1-3, p. 110-118.

Autorul trece în revistă ctitoriile fraților Buzești (Radu, Preda, Stroe): mănăstirile Stănești, Dobrușa, Schitul Igheabul, oprindu-se la Mănăstirea Căluuiu sau Ceptura, la care face referire pe tot parcursul articolului.

Sunt menționate daniile făcute ulterior ctitoririi, întărite de documente și hrisoave anexate la textul integral a două astfel de danii.

Tamaș, C., „Așezămintele bisericești ale unor chinovii din Vâlcea, la Craiova, în secolul al XVIII-lea”, în: *MitrOlt XXIX* (1977), 7-9, p. 625-634.

Aflăm informații despre Episcopia Râmnicului, Mănăstirea Bistrița, Schitul Pietrari și mai ales despre Mănăstirea Hurezu, sub aspectul veniturilor pe care aceste așezăminte le dobândeau din moșiile și prăvăliile lor din Craiova

Serbănescu, Niculae, pr. prof., „Mănăstiri și biserici ctitorite de Mihai Viteazul”, în: *MitrBan XXVII* (1977), 10-12, p. 692-703.

Vorbind despre ctitoriile lui Mihai Viteazul, autorul amintește de biserica de mir Mihai Vodă din București, fostă mănăstire, prezentând istoricul ridicării ei.

O altă ctitorie o reprezintă Mănăstirea „Sf. Niculae ce e din susul orașului București”. Începutul ei trebuie căutat în secolul al XV-lea. Mihai Viteazul o reface din temelie și, la 21 august 1599, închină sfântul lăcaș la Mănăstirea Simon Petras.

Tot domnul este ctitorul Mănăstirii Clocociov din orașul Slatina (prima mărturie documentară despre această vatră monahală datează din anii 1593-1594), dar și al Mănăstirii Sfânta Treime din Alba-Iulia, care va deveni reședință mitropolitană. Sunt aduse informații despre complexul mănăstiresc construit aici la Alba-Iulia. O tradiție spune că ar fi și ctitor al Mănăstirii Strehaia, dar nu există documente certe în acest sens.

Popescu, Ion, „Contribuția Bisericii la istoria veche a medicinei oltene”, în: *MitrOlt XXIX* (1977), 10-12, p. 810-812.

În aceste pagini aflăm că primele spitalele au fost inaugurate pe lângă Biserică, în special pe lângă mănăstiri. Sunt menționate mănăstirile Vodița, Tismana, Cozia, Bistrița și Obedeau – cu hramul Sf. Împărat Constantin și mama sa Elena.

Mateescu, Constantin, „Mici schituri lângă Râmnicul Vâlcea”, în: *MitrOlt XXXI* (1979), 4-6, p. 337-382.

Lucrarea de față cuprinde informații și o prezentare generală a fiecărui așezământ al schiturilor Inăteștilor, Troian, Olteni, Fedelesciului și Arhanghelul.

Ionescu, Cleopatra, „Bunurile culturale aflate la mănăstirile și bisericile din jud. Prahova în 1860”, în *BORom XCVII* (1979), 9-12, p. 1223-1231.

Sunt prezentate informații despre mănăstirile Predeal, Sinaia, Ghighiu, Mărgineni, Brebu, Lespezi, Mislea, Poiana (Poiana Cămpina), Provița, Târgșor, Văleni de Munte.

Caratașu, Mihai; Cernovodeanu, Paul; Stoicescu Nicolae, „Jurnalul călătoriilor canonice ale mitropolitului Ungrovlahiei Neofit I Cretanul”, în *BORom XCVIII* (1980), 1-2, p. 243-315.

Scris în limba greacă jurnalul tradus de cei trei autori aduce pentru istoria bisericii ortodoxe române numeroase informații valoroase și în același timp inedite. În introducere se face o scurtă descriere a vieții autorului dar și a manuscrisului în sine păstrat la Biblioteca Academiei Române sub cota 2106. Se amintesc cele două itinerarii. În prima călătorie, de 12 săptămâni, s-au vizitat șase județe, Pitești, Curtea de Argeș, Râmnicu-Vâlcea, Ocele Mari, Câmpulung și Târgoviște, 20 de așezări

rurale, 19 mănăstiri și schituri, 16 biserici de mir. Sunt prezentate numeroase pisanii, inscripții, pomelnice.

Jurnalul din cea de-a doua călătorie a consemnat parcurgerea a opt județe în curs de 11 săptămâni, vizitându-se 26 așezări rurale, 14 mănăstiri, schituri și metohuri, 14 biserici de mir. Se dă traducerea textului.

Ivaniuc, Florența, „Mănăstirile bucureștene – importante centre de cultură în veacul al XVIII-lea”, în *BORom* XCVIII (1980), 7-8, p. 810-821.

Sunt prezentate școlile și centrele culturale de la mănăstirile Sf. Sava, Sf. Gheorghe Vechi, Colțea, Antim, Văcărești, Domnița Bălașa, Sf. Ecaterina, Batiște, Pantelimon, Stavropoleos, dar și cele întemeiate în diverse mahalale ale capitalei. În Anexă este redat un document de danie emis de Mihai Constantin Șuțu pentru biserica Agiești din Ilfov unde funcționa o școală pentru copii.

† **Gherasim Piteșteanul, arhiepiscopul vicar al Episcopiei Râmnicului și Argeșului**, „Mănăstirile vâlcene în timpul Revoluției din 1821”, în: *MitrOlt* XXXIII (1981), 4-6, p. 182-186.

Articolul de față prezintă o serie de mănăstiri care s-au implicat sau au fost implicate în desfășurarea revoluției lui Tudor Vladimirescu din 1821: Slatina, Hurezi, Cozia.

Jivi, Aurel, lector, „Însemnări despre biserici și mănăstiri din Țara Românească în Jurnalul de călătorie al unui preot englez, la 1794”, în *BORom* XCIX (1981), 7-8, p. 912-917.

În primăvara anului 1794, preotul anglican James Dallaway, proaspăt numit în funcția de capelan al Companiei Levantului trecea prin Țările Române însoțind pe Robert Liston, ambasadorul Marii Britanii la Poarta Otomană. Jurnalul călătoriei din Anglia către Constantinopol a fost publicat în 1804 la Londra. Odată cu prezentarea traseului urmat, se fac precizări legate de bisericile și mănăstirile întâlnite. Astfel, sunt descrise biserica de la Căineni (1769) cu hramul Sf. Nicolae; Sf. Gheorghe Nou din București; biserica „Sf. Împărați” de pe dealul Mitropoliei pe care o numește „biserica patriarhală” și Mănăstirea Găiseni. Sunt făcute unele observații privind utilizarea clopotelor și prezența troițelor la răscruci de drumuri și lângă izvoare remarcându-se și religiozitatea românilor.

Vasilescu, Gh., „Tudor Vladimirescu și pandurii săi la mănăstirile Tismana, Strehăia, Gura-Motrului și Țânțăreni în 1821”, în: *MitrOlt* XXXIII (1981), 7-9, p. 391-402.

În contextul evocării cronologice a evenimentelor Revoluției lui Tudor Vladimirescu din 1821, autorul accentuează rolul jucat de mănăstirile Tismana, Strehăia, Gura-Motrului și Țânțăreni în desfășurarea lor.

Bălașa, D., pr., „Cronicarul Dionisie eclesiarhul”, în: *MitrOlt* XXXIV (1982), 1-3, p. 89-102.

Călugărul Dionisie este prezentat în acest articol ca pictor și miniaturist, calligraf și istoric. În biografia sa sunt cuprinse date despre familie, ucenicia făcută în mănăstirile Tismana și Cozia, despre numirea sa ca eclesiarh la Episcopia Râmnicului în 1776-1786.

Cronicarul Dionisie a fost și alcătuitor de pomelnice mănăstirești: pomelnicul ctitoresc al Mănăstirii Dobrușa, condica de documente a Episcopiei Râmnicului, condica de documente a Mănăstirii Tismana, pomelnicul ctitoricesc al Mănăstirii Gănescu, condica documentelor de la mănăstirile Strehaia, Sadova, Jitianu, Bistrița, Govora și Arnota, pomelnicele ctitoricești ale mănăstirilor Cozia și Titireciu, ale schiturilor Bistriței (Mahalaua Țigănia), Mănăilești, Păpușa, precum și alte pomelnice ale unor biserici.

Stoicescu, Nicolae, „Epoca lui Matei Basarab (1632-1654)-350 de ani de la urcarea sa pe tron”, în: *GBis XXXXI* (1982), 7-8, p. 515-535.

Dintre oamenii care au sfințit locul prin care au trecut se numără și domnul Matei Basarab, care a dus o politică prin care a sprijinit popoarele ortodoxe din Peninsula Balcanică. Articolul prezintă informații despre înscricția de pe piatra de mormânt a lui Matei Basarab de la Mănăstirea Arnota și despre tipăriturile din vremea sa. Dintre cele 30 de ctitorii ale domnului sunt enumerate: Arnota (aproximativ 1638) Brebu-Prahova (1640-1650), Bâncoveanu-Olt (1640), Plumbuita (1647), Sfinții Apostoli-București (greu de datat), clădirile și biserica Episcopiei din Buzău (1649), Căldărușani (1637-1638), Negru-Vodă din Câmpulung (1635-1636), Drăgănești-Teleorman (1647), Schitul Lăculețe-Dâmbovița (1645-1646), Măxineni-Brăila (1637-1639), biserica domnească din Mănăstirea Cornățelul-Călărași (1648), Negoiești-județul Călărași (1648-1649), Pinul-Buzău (1647), Plătărești-județul Călărași (1640), Sadova-Dolj (1640), Slobozia-Ialomița (1634), Soveja-Vrancea (1645), Strehaia-Mehedinti (1645).

Bălașa, D., pr., „Cronicarul Dionisie eclesiarhul (II)”, în: *MitrOlt XXXIV* (1982), 7-9, p. 559-583.

Partea a doua a studiului legat de cronicarul Dionisie îl prezintă ca eclesiarh al Mitropoliei din București (1804-1812), concentrându-se apoi pe diferite lucrări, cronici și condici de documente alcătuite de acesta, ale unor biserici și mănăstiri precum Cotroceni, Bucovăț (Coșuna), Obedeanu, pe pomelnice ctitoricești ale mănăstirilor Dintr-un Lemn, Bucovăț, Țânțăreni și ale unor schituri - Teiuș, Văleni, Micșani (Pârlita).

Lucrarea se încheie cu un tablou sinoptic al operei cronicarului Dionisie, scrisă între anii 1777-1820.

Iorgulescu, Vasile, pr. drd., „Mărturii privind monahismul pe pământul românesc, înaintea Sfântului Nicodim. În Țara Românească și Banat”, în *BORom CI* (1983), 3-4, p. 253-263.

Spătăreanu, Mihail, drd., „Din trecutul bisericesc al fostului județ Saac (între jud. Prahova și Buzău)”, în: *GBis* XXXXIII (1984), 5-6, p. 404-414.

Situat între județele Prahova și Buzău, fostul județul Saac, numit și Săcuieni, a funcționat ca unitate administrativă până în 1845. Din secolele XV-XVI avem mărturii istorice despre existența în acest spațiu a mănăstirilor: Brebu, Vărbila (Iordăcheanu) și a schiturilor: Alunișul, Cârnu (județul Buzău), Aninoasa-Cislău, Surani, Apostolache (județul Prahova), iar din secolul al XVII-lea avem Mănăstirea Valea Căținei, din Vălenii de Munte (1680), închinată Mănăstirii Cotroceni.

Bălașa, D., pr., „Vechi lăcașuri de cult și așezări umane pe pământul Olteniei”, în: *MitrOlt* XXXVI (1984), 5-6, p. 373-382.

Pe lângă biserici și sate dispărute din Oltenia, în paginile acestei lucrări întâlnim și o listă cu mănăstiri și schituri a căror urme s-au pierdut: Băcești, Bumbești, Ciupereni, Câlcești, Strâmba, Tândălești, Valea cu Apă, Glodeni, Tântăreni, Ne-grași, Tutana, Jidoștița, Lungești, Șopârlița, Cozia, Valea Pietrii, Vârciorova, Bădenii Pământeni, Băjești, Popânzălești, Cheia, Colibași, Cotenești, Lerești, Nămăiești, Stănești, Gâlmele, Greci, Călușul, Boclești.

Bălașa, D., pr., „Pe urmele vetrelor de cultură străbună”, în: *MitrOlt* XXXVII (1985), 1-2, p. 89-92.

Autorul face o reprezentare a lăcașurilor oltenești dispărute, precum: Mănăstirea Bistrița, Schitul Mare și Schitul Mic de la Fedeleșoiu și schiturile Mănăstirii Cozia.

Ciurea, Al., pr. prof. dr., „Tudor Vladimirescu, ctitor și ajutor de lăcașuri străbune”, în: *GBis*, XXXXIV (1985), 3-4, p. 202-215.

Tudor Vladimirescu este menționat ca fiind ctitor al Schitului Cioclovina-Gorj, fiind trecut în pomelnic la 8 februarie 1812. În același an Mănăstirea Tismana avea sub jurisdicția sa schiturile: Cioclovina, Topolnița, Valea cu Apă, Teiușul - de pe Valea Pocrușii de Sus, Scăunelul; este menționat și ajutorul dat Schitului Topolnița-Mehedinți.

Duicu, Sebastian Sorin, prof., „Epoca lui Mircea cel Mare moment de referință în contextual european”, în: *MitrOlt* XXXVIII (1986), 5, p. 18-21.

Sunt prezentate câteva ctitorii ale lui Mircea cel Bătrân. Despre Mănăstirea Cozia aflăm că ar fi fost terminată în preajma anilor 1387-1388. Alte ctitorii sunt Mănăstirea Cotmeana, Mănăstirea Vodița - pe care o reface și foarte probabil și biserica fostului schit Brădet, „singurul monument integral păstrat de la începutul secolului al XV-lea”. Articolul cuprinde și o amplă bibliografie.

Vădeanu, V., pr., „Biserici-monumente istorice din epoca lui Matei Basarab în jud. Gorj”, în: *MitrOlt* XXXVIII (1986), 5, p. 72-78.

Autorul sintetizează câteva informații privind monumente istorice ale diverselor biserici ctitorite de Matei Basarab. Paraclisul Mănăstirii Tismana a fost ridicat

în anul 1643 sau în 1650, probabil pe temelia unei biserici de lemn din secolul al XIV-lea.

Se descrie tâmpla schitului Crasna, o piesă deosebită de sculptură și pictură, menționează că a aceasta a fost adus la Crasna la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Altă ctitorie este Mănăstirea Polovragi, cu pictura realizată de zugrăvi ai școlii de la Hurez în timpul lui Constantin Brâncoveanu.

Cocora, Gabriel, pr., „Ctitorii buzoiene atribuite de tradiție Doamnei Neaga, dar infirmate de istorie”, în *BORom CIV* (1986), 7-8, p. 116-125.

Sunt prezentate date importante despre lăcașurile monahale Aninoasa, Cucuiata, Ulmeasa, Ciolanu și Lapoș.

Crăciun, Casian, protos. dr., „Episcopia Buzăului, o vatră de spiritualitate și simțire românească”, în: *MitrArd XXXII* (1987), 1, p. 137-139.

Cartea recenzată folosește documente arheologice și lingvistice, pomelnice, mărturii arhitecturale și inscripții pentru a face o istorie a Episcopiei Buzăului, înființată în 1500. O altă parte a cărții prezintă viața culturală din Eparhie.

Duicu, Sebastian Sorin, prof. și Berendei, Marcel, arh., „Mărturii artistice bisericești din Câmpia Doljeană”, în: *MitrOlt XXXIX* (1987), 4, p. 105-115.

Studiul analizează câteva mănăstiri din Câmpia Doljeană: Mănăstirea Jitianu; biserica Sfinții Voievozi, a fostei mănăstiri, ridicate de postelnicul Istratie Leurdeanul în secolul al XVII-lea lângă satul Ciutura; biserica Mănăstirii Segarcea, ridicată în a doua jumătate a secolului al XVI-lea cu hramul Uspenia; biserica Sfântul Nicolae, a Mănăstirii Sadova, ctitorită de Matei Basarab în 1633. Se face descrierea tablourilor votive.

Ionescu, I., pr., „La aniversarea a 300 de ani de la urcarea lui Constantin Brâncoveanu pe tronul Țării Românești, 1688 – 1988”, în: *MitrOlt XL* (1988), 2, p. 29-38.

Se prezintă pe scurt domnia lui Constantin Brâncoveanu și se insistă pe necesitatea tipăririi cărților ortodoxe și pe lipsa tipografiilor din Imperiul Otoman.

În timpul său au fost tipărite 31 de cărți în grecește, s-au înființat tipografiile de la Snagov, Râmnic și Târgoviște. A fost tipărit „Chiriocodromionul” în Transilvania, la Alba-Iulia în 1699. A fost ctitor al bisericilor Potlogi (1683), Mogoșoaia (1688), Hurezi (1690-1697). Între anii 1691-1697, împreună cu unchiul său, Mihai Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu ridică Mănăstirea Râmnicu Sărat. În București zidește trei mănăstiri: Sfântul Gheorghe Nou, Sfântul Ioan Grecesc (1703-1704), Sfântul Sava (1707) și a poruncit lucrări de restaurare la alte mănăstiri și schituri.

Opriș, Ioan, dr., „Restaurări la monumentele istorice din Oltenia, 1850-1950”, în: *MitrOlt XL* (1988), 4, p. 10-33.

Printre așezămintele monahale restaurate se numără Mănăstirea Dintr-un Lemn (1934-1935, 1940-1942), bolnița Coziei (1935-1936, 1940-1942). Mănăstirea

Brâncoveni a suferit reparații între 1923-1935, iar din 1927 a avut loc restaurarea picturii de la Bolniță. Restaurarea mai serioasă a ansamblului mănăstiresc de la Jitianu a început în 1922 și privește atât biserica, cât și chiliile. Articolul are importante note bibliografice.

Ionescu, Gion, D., „Ctitorii voievodale în Eparhia Buzăului”, în: *MitrBan* XXXIX (1989), 4-6, p. 153-155.

Se dau informații despre 16 așezări monahale, între acestea un loc deosebit ocupându-l ctitoria brâncovenească și cantacuzină din Râmnicu-Sărat. Se aduc informații despre diferite lăcașe de cult, fiind consemnați și ctitorii acestora. Astfel aflăm date despre fosta Mănăstire Cârnău, despre care se spune că a fost ctitorită în 1559 de doamna Chiajna „Mircioaia”, despre Mănăstirea Menedic înălțată în 1532, ce are ctitor pe Vlad Vintilă, Schitul „Sfântul Gheorghe”, ridicat în 1596 de către Mihai Vi-teazul, despre Mănăstirea Măxineni, înălțată între anii 1637-1639 de Matei Basarab.

† **Damaschin, Coravu Severineanul**, „Ctitoriile religioase ale lui Mircea cel Mare (1386-1418)”, în: *MitrOlt* XLV (1993), 1-6, p. 45-47.

Cea mai importantă ctitorie a lui Mircea cel Bătrân a fost Cozia, 1387-1388, zidită pe temelii unele mai modeste, care „exista în prima jumătate a secolului al XIV-lea”. Primele mențiuni documentare despre Cozia apar în două hrisoave ale lui Mircea, ambele din 20 mai 1388. Mănăstirea Cotmeana a devenit metocul Coziei. Alte ctitorii ale lui Mircea au fost mănăstirile Brădet-Argeș și Dealu.

Micle, V., arhim., „Arhimandritul Theofil S. Niculescu și renașterea vieții monahale în mănăstirile din Oltenia”, în: *MitrOlt* LIII (2001), 5-6, p. 77-106.

Autorul evidențiază contribuția arhimandritului Theofil Nicolaescu (1913-1977) la renașterea vieții mănăstirești. Acesta a trăit între anii 1913-1977 și a fost călugărit la Episcopia din Râmnic.

Ca stareț la Mănăstirea Bucovățul Vechi (1934-1936), a pus accent pe rugăciune și muncă; a ridicat clădirile stăreției, arhondaricul, clopotnița și chiliile. Aflăm că după anul 1936, când arhimandritul s-a retras din stăreție, mănăstirea a intrat în declin și s-a desființat, fiind redeschisă în 1940.

În Eparhia Hușilor și-a desăvârșit viața duhovnicească, dar în 1941 a fost rechemat în Oltenia, ca stareț la Mănăstirea Bistrița, pe care a salvat-o de la desființare. S-a ocupat, de asemenea, de restaurarea monumentelor istorice și de ajutorarea mănăstirilor sărace. Este de asemenea consemnată activitatea sa ca exarh.

Rădulescu, Toma, dr., „Mărturii documentare privitoare la județul Dâmbovița, păstrate în condica Mănăstirii Sfântului Pantelimon de lângă București”, în: *MitrOlt* LVI (2004), 1-4, p. 89-116.

Mănăstirea Sfântul Pantelimon se află lângă Mănăstirea Cernica și este ctitorie a lui Cernica Știrbei. Așezământul cuprindea și un spital și avea ca metocuri mănăstirile Cobia și Găiseni. Unsprezece documente din condica mănăstirii sunt legate

de daniile primite de la fiii lui Ianache Văcărescu. Se dă o listă cronologică a documentelor și se prezintă filele cele mai importante.

IV.3. STUDII GENERALE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN MOLDOVA

Atanasiu, Th., protoiereu, „Memoriu despre starea bisericilor și a parohiilor ortodoxe din județul Bacău”, în: *BORom XIV* (1890-1891), 2, p. 100-120. Cu text în limba slavonă. Cu text în limba greacă.

Protoiereul Theodor Atanasiu enumeră bisericile din județul Bacău, arătându-ne următoarele: starea în care se găsesc bisericile, numărul parohienilor sau ai călugărilor, numărul preoților bisericilor și gradul lor de instruire, data la care au fost ctitorite aceste biserici și de către cine, dacă sunt în bisericile respective morminte și ale cui sunt și inscripțiile bisericilor.

Autorul începe întâi cu bisericile din orașul Bacău care sunt șase la număr: Biserica Catedrală Sfântul Nicolae se spune că ar fi fost ctitorită între 1840-1848, iar în 1871 Panait Ianoli a transformat veșmântăria din partea de sud a bisericii în paraclis. La data scrierii articolului, biserica nu se afla într-o stare foarte bună; Biserica Adormirea Maicii Domnului – despre care se spune că a fost ctitorită în 1491 de către Alexandru, fiul lui Ștefan cel Mare; Biserica Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul; Biserica Sfinții Împărați Constantin și mama sa Elena; Biserica Buna Vestire; Biserica Sfânta Treime.

Autorul trece apoi la enumerarea comunelor și a bisericilor din Plasa Bistrița de Sus. Acestea sunt: Comuna Mărgineni – în această comună se află o biserică de lemn ce datează „dinainte de anul 1749”, în care se află mormântul soției lui Matei Ghica Voievod; comuna Luncani – biserica din această comună „că ea mai demult ar fi fost schit de călugări, iar în pomelnicul ctitorilor sunt înșirate mai multe nume de ieromonahi și monahi”; comuna Slobozia Luncani; comuna Fântânelele; comuna Gărleni; comuna Racova; comuna Buda; comuna Blăgești; comuna Valea lui Ion; comuna Berești; comuna Șerbești; comuna Șchineni; comuna Săucești; comuna Ciumași; comuna Buhociu; comuna Prăjești; comuna Bogdănești; comuna Berbiceni; comuna Odobești – se spune „că ar fi existat în partea de E a satului Tisa Silvestrii un schit de monahi care s-ar fi desființat mai demult”; comuna Mărăști; comuna Filipeni; comuna Oțelești; comuna Glodeni; comuna Obârșia; comuna Călugăra; comuna Dealu Nou.

Se prezintă apoi comunele și bisericile din Plasa Bistrița de Jos: comunele Valea Seacă, Răcăciuni; Fundu-Răcăciuni; Păncești; Petrești; Nănești.

Atanasiu, Th., protoiereu, „Memoriu despre starea bisericilor și a parohiilor ortodoxe din județul Bacău”, în: *BORom XIV* (1890-1891), 3, p. 253-262.

Autorul enumeră și descrie în continuare comunele și bisericile din plasa Bistrița de Jos. Acestea sunt: comuna Răcătău, comuna Milești, comuna Parincea – comună în care aflăm că există o biserică numită schit, despre care se scrie „că pe

clopot este trecut anul 1814, acest schit a fost desființat pe la 1840, acum acesta se află într-o stare proastă și este părăsit”; comuna Lecea; comuna Botești; comuna Ruși – în această comună se află satul Bălțata, iar în acest sat se află o biserică ctitorită la 1830 de către schimonahul Marin și de Bucur Știneriu și de soția sa Axinia; comuna Letea.

Se trece apoi la enumerarea comunelor și a bisericilor lor din plasa Tazlăul de Sus. Acestea sunt: comuna Moinești; comuna Băhnășeni – în această comună, în satul Câmpeni se află o biserică de zid, cu hramul Schimbarea la Față care a fost începută în 1858 și terminată în 1861, de preotul Lazăr și soția sa Maria, care a devenit apoi monahia Marta; comuna Băsești; comuna Solonț; Comuna Schitul Frumoasa – în această comună se află Schitul Frumoasa. Biserica schitului a fost ctitorită de protosinghelul grec Gherasim în 1820, iar autorul, referindu-se la odoarele acestei biserici, spune: „că au fost sustrate de către călugării greci, care au plecat din țară atunci când a avut loc secularizarea averilor mănăstirești”. Această biserică a fost închinată Sfântului Mormânt, iar în 1883 se afla într-o stare avansată de degradare.

Atanasiu, Th., protoiereu, „Memoriu despre starea bisericilor și a parohiilor ortodoxe din județul Bacău”, în: *BORom XIV* (1890-1891), 4, p. 367-382.

Autorul enumeră și descrie comunele și bisericile din plasa Tazlăul de Sus. Acestea sunt: comuna Mărginești; comuna Valea Arinilor – în această comună, în satul Tazlău scrie autorul „se afla cu 150 de ani în urmă un schit de călugări - Schitul Tazlăul Sărat, acest schit a fost desființat înainte de anul 1800”; comuna Comănești (în această comună se află Schitul Aseu (Asău) care are o biserică de zid clădită la 1823, ce se află, la acea vreme în stare bună, se mai arată că în, anul 1881, mai viețuiau aici cinci monahi); comuna Voinești; comuna Doftana; comuna Leontinești; comuna Bucșești; comuna Brusturoasa – în această comună, în satul Cotumba se află biserica schitului omonim care a fost zidită la 1771, de către paharnicul Grigore Crușeschi, chiliile acestui schit la acea dată (1890) se afla în ruină; comuna Dărmănești – în satul Lapoșul - în această comună se află o biserică de lemn făcută în 1734. Autorul arată că „în urmă cu 50 de ani aici era un schit de călugări, dar acesta nu se afla chiar pe locul unde este biserica actuală, ci puțin mai la Apus. Acest schit a ars în urmă cu 40 de ani, iar în urma incendiului în biserica din Lapoș nu a mai rămas decât catapeteasma schitului”. Comuna Podurile aici se afla Schitul Savului. Biserica sa a fost făcută „cam pe la 1800” de pr. Vasile Vărnăv, care s-a numit apoi ieroschimonahul Sava. După moartea acestuia, fiicele sale au transformat schitul în schit de călugărițe care a funcționat până în 1883, când a fost transformat în biserică parohială. Autorul acestui memoriu, enumeră și descrie în continuare comunele și bisericile din plasa Tazlăului de Jos. Acestea sunt comuna Ardeoani.

Atanasiu, Th., protoiereu, „Memoriu despre starea bisericilor și a parohiilor ortodoxe din județul Bacău”, în: *BORom XIV* (1890-1891), 6, p. 444-469. Cu text în limba greacă.

Protoiereul Th. Atanasiu enumeră și descrie comunele și bisericile din plasa Tazlăului de Jos: comuna Țețicani; comuna Berești; comuna Boșotenii; comuna Nadișa; comuna Sănduleni; comuna Valea Rea; comuna Berzunț – în satul Moreni

din această comună există o biserică, care a fost zidită în 1737, de către arhimandritul Lavriotis, egumenul Mănăstirii Berzunț. Tot în același sat se află o biserică clădită la 1774, de către neamul Varnoveștilor. Din pomelnicul acestei biserici aflăm că ea a fost închinată la Marea Lavră din Sfântul Munte. Comuna Scorțeni – în această comună se află Schitul Grigoreni, care are o biserică de lemn ce se află într-o stare proastă. Biserica „a fost făcută cu vreo 70-80 de ani în urmă”. Comuna Bersănești – în satul Albiile din această comună se află o biserică de zid, care a fost ctitorită de arhimandritul Lavriotis, egumenul Mănăstirii Berzunț. În satul Brătești din aceeași comună se află o biserică despre care se spune că a fost schit, ce datează din 1764 și care a fost reparată în 1882.

Se continuă apoi memoriul cu descrierea bisericilor din Târgul Ocna: biserica Adormirea Maicii Domnului, biserica Buna Vestire, biserica Sfinții Voievozi, biserica Sfântul Ioan, biserica Sfântul Nicolae, biserica Cuvioasa Parascheva, biserica Sfinților Apostoli, biserica Sfinții Împărați, biserica Sfântul Grigorie Teologul, biserica Sfântul Gheorghe, biserica Sfânta Treime – despre aceasta aflăm că a fost ctitorită de arhimandritul Iacob la 1820, biserica Schimbarea la față, Schitul Măgura – autorul spune: „biserica schitului a fost fondată pe la 1750, de către Constantin Racoviță, dar nu există nici o inscripție care să certifice aceasta”.

Protoiereul Th. Atanasiu continuă memoriul său cu enumerarea și descrierea comunelor și a bisericilor din Plasa Troțului: comuna Târgul Troț; comuna Onești; comuna Bogdănești; comuna Hârja; comuna Gropile; comuna Grozești; comuna Jăvreni; comuna Cașin – în satul Curița din această comună se află o biserică de lemn tencuită despre care autorul spune „că datează de mai bine de 150 de ani” și presupune că aici ar fi fost Schitul Curița. Tot în comuna Cașin se află Mănăstirea Cașin, care a fost ctitorită de domnul Moldovei Gheorghe Ștefan în 1654. Autorul relatează o legendă referitoare la fuga lui Gheorghe Ștefan. Comuna Râpile – în satul Borzești din această comună se află biserica lui Ștefan cel Mare ce datează din 1493. Comuna Căiuț – în satul Pralea din această comună autorul demonstrează că a existat un schit de monahi în urmă cu 100 de ani. Biserica de lemn din acest sat datează din 1771. Comuna Bogdana – în această comună se află Mănăstirea Bogdana, care a fost zidită de Solomon Marele Logofăt în 1680.

Constantinescu, I., iconomul, „Memoriu despre starea bisericilor și a parohiilor rurale ortodoxe din cuprinsul județului Roman, 1890”, în: *BORom XIV* (1890-1891), 12, p. 914-925.

Acest memoriu al economului Constantinescu cuprinde: enumerarea bisericilor și a comunelor din acest județ, așezarea geografică a fiecărei comune și descrierea bisericilor comunelor – această descriere cuprinde la rândul ei: anul ctitoririi fiecărei biserici și de către cine a fost ctitorită – în anumite cazuri sunt redată inscripții care vorbesc despre ctitor, starea bisericii, averea ei, numărul și gradul de instruire al preoților bisericii.

Se începe cu comunele din Plasa Moldova: comuna Botești; comuna Ghe-răești; comuna Hălăucești; comuna Mircești; comuna Tupilații; comuna Cârlișul – în satul omonim din această comună se află biserica din lemn cu hramul Adormirea

Maicii Domnului, despre care se consemnează că: „se spune că în satul Cârligul a fost schit de călugări”, la această afirmație se adaugă și inscripția de pe un potir care vine în sprijinul celor spuse mai sus. Această inscripție este: „acest sfânt potir s-a făcut prin silința și cheltuiala ieromonahului Sofronie Egumen și cu ajutorul tuturor răzeșilor și a altora, la schitul Cârligul, la 1492”. Starea acestei biserici la aceea vreme era foarte proastă.

Comuna Carol I - în satul Stârbu din această comună se află o biserică de zid, care a fost făcută în 1840 de către episcopul Meletie și nepotul lui, arhimandritul Gherman.

Comuna Cordon - în satul cu același nume se află o biserică de lemn, așezată pe temelie de piatră, care a fost făcută de obștea satului și de un egumen numit Gherasim Buleandra, de la biserica Precista Mare din județul Roman.

În comuna Mogoșești, în satul cu același nume, se află o biserică din lemn cu hramul Sfântului Nicolae, care a fost făcută de Natanail, starețul Mănăstirii Neamț.

Comuna Văleni - în satul Moreni din această comună există o biserică din lemn, care se presupune că ar fi făcută de către un arhimandrit pe nume Calistrat. Autorul scrie că, în 1851, acest sfânt lăcaș a suferit reparații capitale, iar la 1890 afla într-o stare foarte bună.

Se trece apoi la enumerarea comunelor și a bisericilor lor din plasa Siretu de Jos: comuna Bahna - în satul Urzici din această localitate se află o biserică de lemn, care a fost ctitorită la 1800 de către preotul Nichita Aron și soția sa Elisabeta, monahul Eufrosin, monahia Elisabeta, Ioachim Aramă și soția sa Ana. Se mai menționează că această biserică a fost de curând reparată.

Constantinescu, I., iconomul, „Memoriu despre starea bisericilor și a parohiilor rurale ortodoxe din cuprinsul județului Roman, 1890”, în: *BORom XV* (1891-1892), 1, p. 84-91.

Iconomul I. Constantinescu enumeră și descrie comunele și bisericile din plasa Siretul de Jos. Acestea sunt: comuna Brâjoveni, comuna Broșteni - în satul Țuscăniț din Deal din această localitate se află o biserică din lemn de la 1700, despre care spun sătenii că ar fi fost făcută de călugărul Ioanichie. La 1885 această biserică era ruinată și închisă. Se continuă apoi cu descrierea comunelor. Pe cuprinsul comunei Brănișteni, în satul Brăniștenii de Sus se află o biserică, în care a fost îngropat Miron Costin. Dintr-o notă de subsol a autorului aflăm că osemintele acestuia au fost mutate în 1888 în Iași. Urmează enumerarea celorlalte comune: Cârligul, Cotu-Vameșului, Dulcești, Bogzești, menționându-se că în aceasta din urmă, în satul Giulești, se află biserica Sfinții Voievozi care a fost făcută în 1855 de către P.S. Nectarie Sotiropoleos, fost locotenent al Episcopiei de Roman.

Constantinescu, I., iconomul, „Memoriu despre starea bisericilor și a parohiilor rurale ortodoxe din cuprinsul județului Roman, 1890”, în: *BORom XV* (1891-1892), 2, p. 178-185.

Se enumeră și se descriu comunele și bisericile din plasa Siretul de Jos: Doamna Elisabeta, Hacıungii, Galbenii, Oniscăniț, Trifești - în satul cu același nume

din această așezare se află o icoană făcătoare de minuni a Maicii Domnului. Autorul continuă apoi memoriul cu enumerarea și descrierea comunelor și a bisericilor lor din plasa Siretului de Sus - comuna Bâra și comuna Boghicea.

Constantinescu, I., iconomul, „Memoriu despre starea bisericilor și a parohiilor rurale ortodoxe din cuprinsul județului Roman, 1890”, în: *BORom XV* (1891-1892), 3, p. 273-276.

Sunt prezentate comunele și bisericile din Plasa Siretului de Sus: Cuza-Vodă, Doljești – în satul omonim din această comună se află biserica cu hramul Sfânta Treime, despre care se scrie că a fost clădită la 1764, de către ieromonahul Dionisie Hudici și monahul Varlaam – fapt atestat de inscripția de deasupra ușii.

Aici a existat o mănăstire de călugări care, după ce a avut loc secularizarea averilor mănăstirești, s-a desființat. Comuna Dagăța – în satul Mănăstirea din această comună se află biserica cu hramul Sfântul Ioan Bogoslovul, care a fost clădită de către călugărul Ioanichie. Autorul scrie că și aici cândva a fost o mănăstire de călugări.

Berechet, Șt., „Situția bisericii și a mănăstirilor din Moldova”, în: *BORom XLI* (1922-1923), 15, p. 1115-1120.

Este prezentată acțiunea domnului Alexandru Ioan Cuza față de mănăstirile românești în chestiunea secularizării averilor mănăstirilor închinată. Până la acel moment mănăstirile din Moldova se împărțeau, după averi, în trei categorii:

- a) Golia, Galata și Trei Ierarhi care atârnavă de Sfintele Locuri din Răsărit;
- b) Slatina, Râșca, Bisericani, Coșula, Bogdana, Doljești, Pângărați, Socola, Zagavia, ș.a. care aparțineau Mitropoliei și celor două eparhii din țară – Roman și Huși;
- c) Neamț, Secu, Văratice, Vorona, Agapia, Adam ș.a. care dispuneau de averile lor și se conduceau independent.

Până la Regulamentul Organic din 1829, aceste mănăstiri nu plăteau nicio dare. Prin noua lege de la 1829 s-a stabilit ca unele mănăstiri să mai plătească ceva dări, dar s-a lăsat Mitropoliei, episcopilor și mănăstirilor libertate deplină în conducerea și administrarea averilor lor. După 12 ani, Guvernul a pretins dreptul de proprietate asupra averilor mănăstirești invocând motivul de a ordona administrarea lor.

La rugămintea mitropolitului Veniamin Costachi, domnul a dat decretul din 1841 pentru alcătuirea Comitetului de cinci persoane, căruia i s-a dat ca însărcinare administrarea averilor mănăstirilor mitropolitane și eparhiale. Ștefan Berechet scrie că aceasta a fost prima lovitură puternică dată autonomiei Bisericii moldovene. În 1844, mitropolitul Meletie Lefter Brandaburul a semnat un proiect de lege referitor la conducerea averilor mitropolitane și eparhiale. Ca urmare a acestui fapt s-a format un departament special bisericesc care trebuia să administreze averile mănăstirilor mitropolitane și eparhiale împreună cu mitropolitul, episcopii și egumenii acestor mănăstiri, dar în curând clericii au fost îndepărtați din administrația averilor mănăstirești. Datorită acestui fapt, departamentul mai sus amintit a comis numeroase abuzuri. Se arată că, până la un moment dat, Guvernul nu și-a manifestat nicio pretenție asupra dreptului mănăstirilor independente (cele din categoria c) și prezintă un

fragment din Regulamentul Organic și câteva articole de lege privitoare la această chestiune.

Drepturile lavrei Neamț-Secu sunt întemeiate pe vechile gramate de dăruire ale domnitorilor Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare și au fost garantate de: gramata domnului Sturza din 4 mai 1843, gramata domnului Ghica din 27 mai 1850, gramata caimacamului Teodor Balș din 30 noiembrie 1856 și gramata caimacamului Nicolae Vogoride din 18 ianurie 1858. În 1858 cămăcamia care conducea Moldova a atacat independența mănăstirilor Neamț și Secu, dar mitropolitul Sofronie Miclescu a intervenit cu succes.

În finalul vedem cum au fost deposedate mănăstirile independente Neamț și Secu de averile lor. Întâi este arătat ce a publicat Monitorul Oficial din Moldova cu privire la averile mănăstirilor. Guvernul, pentru a-și ușura activitatea în vederea deposedării mănăstirilor de averile lor, a luat următoarele măsuri: i-a depus pe egumenii aleși legal, la porțile mănăstirilor a pus santinele, a scos arhivele mănăstirilor, a smuls ierarhiei bisericești dreptul de a-și conduce școlile religioase, a scos din mitropolie și din Mănăstirea Neamț tipografiile, a făcut licitații pentru cei doresc să ia în întreprindere aprovizionarea mănăstirilor etc.

Mitropolitul Sofronie s-a plâns domnului Alexandru Ioan Cuza și a adresat o scrisoare către arhiepiscopul Antonie al Chișinăului, prin care îi cerea acestuia să intervină la împăratul Rusiei pentru apărarea Bisericii. Ca urmare a acestui fapt, Alexandru Ioan Cuza i-a surghiunit pe mitropolitul Sofronie, pe arhimandritul Mănăstirii Neamț, Gherasim și pe alți opt monahi. La 8 mai 1860, mitropolitul Sofronie a fost luat și trimis în surghiun la Mănăstirea Slatina. Egumenul lavrei Neamț, Gherasim, a fost trimis în surghiun la Mănăstirea Coșula.

Lovin, Glichenie, protos., „Pentru Mănăstiri și Schituri din Eparhia Romanului”, *Cronica Romanului II* (1925), 9, p. 329-331.

Articolul informează despre măsurile luate în Eparhia Râmnicului Noului Severin: prin intervenția P.S. Vartolomeu s-au împrăștiat mănăstirile cu 300 ha loc arabil. Se amintește faptul că în Mănăstirea Cozia funcționează o școală de cântăreți bisericești și diferite ateliere de lemnărie, cizmărie, sculptură. În Mănăstirea Bistrița din Vâlcea este o școală specială unde învață atât monahii, cât și elevi civili, aici fiind și moaștele Sf. Grigorie Decapolitul. Sunt menționate mănăstirile existente în prezent în Eparhie: Bogdana (plătită de Stat), Schitul Măgura – subvenționat de Epitropia Sf. Spiridon din Iași, Schitul Sihastru, având fond propriu, altele șase fiind în sărăcie.

Lovin, Glichenie, protos., „Pentru Mănăstiri și Schituri din Eparhia Romanului”, *Cronica Romanului II* (1925), 11, p. 400-404.

Pentru îmbunătățirea materială a slujitorilor se propune împrăștierea lor și formarea unui fond mănăstiresc care să asigure venituri în vremuri grele.

Chirică, I., pr., „Cărți reviste, ziare. «Călăuza județului Neamț» de Pr. C. Mătasă”, în: *BORom XLVII* (1929), 9, p. 855-856

Descrierea a locurilor, instituțiilor și a bisericilor din județul Neamț. Scrierea cuprinde informații despre istoricul mănăstirilor și viața locuitorilor.

***, „Bibliografie. «Documente ale fostelor schituri Ogroestii, Bogdănița, Pârveștii, Cârțibașii și Mânzații din jud. Tutova», de Episcopul Iacov”, în: *BORom XLVIII* (1930), 2, p. 191.

Cartea are 139 de pagini și redă, pe lângă istoricul sfintelor lăcașuri abordate, un bogat material documentar.

Bonteanu, Theodosie, protos., „Dări de seamă asupra reorganizării vieții monahale în eparhia Moldovei” în *Viața Monahală*, I (1933), 1, p. 9-14.

Articolul aduce la cunoștință transformările pozitive prin care au trecut mănăstirile din Moldova în ultimii 25 de ani. Astfel, în 1910 au fost trimiși la învățătură câțiva călugări din Mănăstirea Neamț, acțiune ce a fost premergătoare înființării Seminarului monahal de la Neamț, apoi, prin contribuția Î.P.S. Pimen Georgescu al Moldovei, s-a redeșteptat spiritul vieții monahale practice, dezvoltându-se totodată și râvna în mănăstire spre o cultură artistică religioasă: sculptură, pictură bisericească, broderie (sunt exemplificate atelierele de țesătorie din marile Mănăstiri Văratec, Agapia și Agafton). În 1922, la Mănăstirea Neamț, prin stăruința arhimandritului Daniil, a fost reînființată vechea și vestita tipografie ce data din vremea mitropolitului Veniamin, iar în 1925 se reînființează și Seminarul monahal. Sunt amintite alte mănăstiri reorganizate: Mănăstirea Secu, Vorona, Bistrița (unde s-a înființat o fabrică de lumânări), Râșca. Articolul conține două fotografii.

B., Th., protos., „Galeria călugărilor mari” în *Viața Monahală* I (1933), 1, p. 21-23.

Se face referire la activitatea mitropolitului Varlaam, fiu de țăran din Putna. Intră de mic copil în Mănăstirea Secu, unde, prin pricepere și hărnicie ajunge egumen. A urmat școala lui Petru Movilă, la Kiev, la întoarcere oferindu-i-se scaunul de mitropolit al Moldovei, fiind și sfetnicul lui Vasile Lupu. Veniamin Costache s-a născut într-o familie boierească și a fost înălțat la scaunul de mitropolit al Moldovei la vârsta de 25 de ani. Articolul conține două fotografii.

Ursăcescu, V., econom, „Ordin circular Către P. P. C. C. Stareți și Starețe a Mănăstirilor din Eparhia Hușilor, nr. 2423, 1934, mai 11”, în: *Cronica Hușilor* I (1934), 3, p. 27-28.

Articolul reproduce conținutul circularei din 1934 date tuturor mănăstirilor din Eparhia Hușilor, în vederea reînnoirii vieții religioase, morale și gospodărești. Sunt menționate următoarele măsuri: să se introducă în fiecare mănăstire viața de obște, se interzice găzduirea vizitatorilor în chiliile monahilor sau monahiilor, pelerinii neputând sta în mănăstire mai mult de trei zile, realizarea unor reparații necesare la biserici și chilii, se vor lua măsuri ca în fiecare mănăstire să ia ființă câte o prisacă. Circulara poartă semnătura episcopului Nifon.

Constantinescu, Pimen, „Mănăstiri ortodoxe”, în: *Viața Ilustrată* II (1935), 1, p. 16-18.

Articolul conține informații despre trei dintre mănăstirile bucovinene și anume Sucevița, Vatra Moldoviței și Humor.

Prima mănăstire descrisă este Sucevița, ctitorie a familiei Movileștilor. Clădită în 1581, aceasta își păstrează pictura exterioară. Autorul prezintă pe larg scena „Judecății de apoi” aflată în exterior și amănunte despre tabloul ctitoricesc și sinaxarul zugrăvite în interior.

A doua mănăstire prezentată, cea de la Vatra Moldoviței, a fost zidită de Petru Rareș, în 1530. Călugărițele de aici se îndeletnicesc cu țesutul stofelor și al covoarelor.

Ultima mănăstire menționată este Humor. Aceste mănăstiri sunt lăcașuri de odihnă pentru sufletele ostenite, pentru artiștii, scriitorii și toți cei ce au nevoie de liniște și de reculegere. Articolul conține două fotografii.

Veniamin, „Metoacele Episcopiei Hușilor”, în: *Cronica Hușilor* II (1935), 4, p. 107-117.

Articolul conține date despre câteva schituri și metoace a Episcopiei Hușilor.

1. Schitul de călugări Avereștii – situat în satul cu același nume din județul Fălciu, este înființat în 1765 de către un călugăr numit Sava, ce a făcut biserica din propriile economii, el devenind egumenul ctitoriei sale; schitul primește numeroase danii, fiind apoi închinat Episcopiei Hușilor, cu toată averea lui (este prezentat un scurt istoric al lăcașului).

2. Schitul de călugări Cârligații – situat în satul Leoști-Cotroceni, parohia Davidești, în partea de sud a comunei Rusca, este înființat pe la începutul sec. al XVIII-lea de către preotul Gavril Hîrțu din Cârligați, acesta retrăgându-se la schit ca egumen, ca în 1752 să facă danie schitul Sf. Episcopii de Huși (este expusă lista ctitorilor și miluitorilor răposați ai bisericii schitului).

3. Crețești – o biserică de lemn prin care s-a pus începutul unui schit, construită în satul Crețeștii de Sus, având hramul Sf. Ierarh Nicolae. Schitul de călugări Crețești a fost închinat Episcopiei ca metoh.

4. Schitul de călugări Soroca – întemeiat de boierul Emandache Ruset, în 1752, pe moșia sa, lângă târgul Sorocii, cu binecuvântarea episcopului de Huși, Inochentie. Spre finalul articolului se aduc informații despre întinderea Episcopiei Hușilor, reproducându-se textele diferitelor documente de danii.

Redacția, „Restaurări de biserici”, în: *MitrMold* XXIX (1953), 5, p. 23-25.

Se amintesc următoarele mănăstiri la care s-au făcut lucrări de reparații sau construcții în 1952, fiind consemnate și sumele alocate în acest sens: biserica Sfântul Gheorghe Suceava, vechea reședință mitropolitană, mănăstirile: Putna, Sucevița, Bistrița, Râșca, Văratec și Pângărați.

Zamfirescu, Ioan, „Lucrările Sinodului mitropolitan (Ședința de la 28 martie 1955)”, în: *MitrMold* XXXI (1955), 4, p. 237-242.

În articolul de față sunt redată conținuturile dezbatărilor din cadrul ședinței din data de 28 martie 1955, când Sinodul mitropolitan a avut în discuție reacțiile de la mănăstirile Vladimirești și Bogdana, dar și problema canonizării Sfântului Ștefan cel Mare și a Sfântului Daniil Sihastru, viețuitor al mănăstirilor Putna și Voroneț.

Grădinaru, Ioanichie, „Anumite aspecte ale vieții monahale în Moldova”, în: *MitrMold XXXII* (1956), 6-7, p. 360-381.

Mănunchi de informații privind aspecte ale vieții monahale din Moldova. Astfel, articolul consemnează faptul că pe la sfârșitul secolului al XIV-lea, trei ucenici ai Sfântului Nicodim (Sofronie, Pimen, Silvan) au pătruns în Moldova și au fondat pe la 1390 Mănăstirea Neamț.

Lângă apa Bistriței s-a înființat Mănăstirea Bistrița (sub Alexandru cel Bun) în două perioade cu influențe diferite: călugări simpli și calugări cărturari (aceștia se ocupau în special de manuscrise). Începutul secolului al XV-lea îl surprinde pe Alexandru cel Bun în strădania sa de a ridica un lăcaș de cult, acesta zidind Mănăstirea Moldovița și Mănăstirea Sfântul Nicolae din Poiana Siretului. Articolul amintește și toate mănăstirile mari înființate: Putna, Voroneț, Râșca, Probota. Această perioadă reprezintă o etapă de adevărată înflorire a monahismului românesc din Moldova, un rol important avându-l și viața ascetică din munții Moldovei. Studiul informează și despre epoca paisiană din Moldova. Sfântul Paisie vine la Mănăstirea Dragomirna în 1763. Este descrisă viața de acolo. Este prezentat „Noul Așezământ” al Preafericitului Justinian.

Păcurariu, Mircea, „Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare”, în: *MitrOlt XI* (1959), 3-4, p. 139-141.

Recenzie. Sunt prezentate 32 de biserici și mănăstiri, 34 de pietre de mormânt, broderii și țesături.

Gherasim, Oreste, pr., „Petru Comărnescu, «Îndreptar artistic al monumentelor din Nordul Moldovei, cu o precuvântare de Eusebiu Camilar», București, 1962, p. 346” în: *Ort XV* (1963), 2, p. 274-277.

Recenzie la lucrarea lui Petru Comărnescu în care sunt analizate monumentele din Moldova, sub aspectul arhitectural și iconografic. Cartea este împărțită pe capitole: cultura și artele în epoca medievală, stilul moldovenesc în arhitectură, monumente ridicate de Ștefan cel Mare și urmașii săi, pictura în epoca medievală (stiluri și meșteri), fresce reprezentative de la: Voroneț Pătrăuți, Sf. Ilie – Suceava, Sf. Gheorghe – Hârlău, Sf. Nicolae – Dorohoi, Popăuți, Sf. Gheorghe – Suceava, Sf. Dimitrie – Suceava, mănăstirile Probota, Humor, Vatra Moldoviței, Sucevița, Dragomirna, biserica din Arbore, compoziții votive și portrete istorice.

Zugrav, I., „Vechi biserici din Suceava”, în: *MitrMold XL* (1964), 3-4, p. 149-151.

Printre vechile lăcașuri sucevene pomenite în aceste rânduri se numără biserica Sfântul Gheorghe, fosta mănăstire Mirăuți, biserica Adormirii Maicii Domnului și fosta mănăstire de maici din Ițcani.

Irineu, Crăciunaș, arhim., „Comori de artă bisericească din Moldova”, în: *MitrMold* XL (1964), 7-8, p. 345-408.

Articolul prezintă munca de restaurare a monumentelor istorice moldovenești din vechime până în secolul al XX-lea, printre care se numără mănăstirile Neamț, Moldova, Sucevița, Voroneț, Sfinții Trei Ierarhi, Slatina, Dragomirna.

Bucevschi, O., „Impresii despre monumentele bisericești de artă din Moldova”, în: *MitrMold* XL (1964), 7-8, p. 442-443.

Însemnare legată de un reportaj intitulat „O vizită la mănăstirile românești din Moldova”, apărut în cotidianul din Dresda „Die Union”, în numărul 92/1964. În acest reportaj sunt amintite mănăstirile moldovenești: Sucevița, Agapia, Dragomirna, Neamț, Vărațic și Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava.

Cădere, Victor, G., „Însemnări despre unele mănăstiri și schituri din Moldova, după «Cronica Mitropoliei Moldovei și Sucevei din 1857»”, în: *MitrMold* XL (1964), 9-10, p. 504-522.

După câteva lămuriri privind modul în care a fost alcătuită „Cronica Mitropoliei Moldovei și Sucevei”, autorul redă însemnările despre schiturile și mănăstirile pomenite în conținutul ei. Aflăm despre schiturile de sub Ceahlău, cum ar fi Pionul, despre prima sihăstrie de aici, ctitorită în preajma anului 1600 de preotul Țifui, ce a fost distrusă în 1704 de o avalanșă și refăcută în 1723 sub numele de Ciurubucul, sau Cărăbucul, ctitorie a Cantacuzinilor.

Primele informații despre Schitul Durău datează din 1802, dar autorul lămurește că lăcașul este mai vechi. Alte schituri amintite sunt: Schitul Sălivestrului - ridicat în 1445 de către ieromonahul Sălivestru, cu hramul Tăierii capului Sfântului Ioan Botezătorul – și Schitul Răpăciuni, ridicat în 1844. Paginile mai cuprind un scurt istoric al mănăstirilor Pângărați, Biserăcani, Secu, Râșca, Vorona și Slatina și al schiturilor Tarcău, Preotești, Boureni, Rarău, Oniaga și Delenii. În cele cinci anexe ale articolului găsim istoricul mănăstirilor Pângărați, Agapia, Biserăcani și Bogdana, din Bacău, și al Schitului Tarcău.

Grigoraș, A., „Ctitoriile lui Ștefan cel Mare”, în: *MitrMold* XLII (1966), 7-8, p. 523-539.

Articolul cuprinde date despre mănăstirile Putna, Pătrăuți, Războieni, Tazlău, Bistrița, ctitorii ale domnului Ștefan cel Mare. Autorul realizează o clasificare a bisericilor în funcție de câteva criterii, prezentând pictura acestora, odoarele și manuscrisele.

Negruți-Munteanu, Ecaterina, „Moșiile Mănăstirilor din Moldova închinare locurilor sfinte, după o statistică alcătuită la 1848”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 7-8, p. 497-504.

La mijlocul secolului al XIX-lea, moșiile mănăstirilor închinare din Moldova reprezentau mai mult de jumătate din suprafața totală a proprietăților mănăstirești. Statistica alcătuită în 1848 în legătură cu această chestiune se află la Arhivele

Statului din Iași. Ea este relevantă și pentru situațiile din jurul anului 1845 când au revenit domniile pământene și când abuzurile egumenilor greci au fost îngădite. Pe lângă analiza statisticii, articolul oferă și o importantă sursă secundară pentru diferitele conflicte care au avut loc în acea perioadă, în legătură cu problema moșiiilor mănăstirești.

Gherasim, O., „N. Grigoraș și I. Caproșu, «Biserici și mănăstiri vechi din Moldova», Ed. Meridiane, 1968”, în: *MitrMold* XLIV (1968), 7-8, p. 449-450. Recenzie.

Cartea recenzată cuprinde informații despre câteva dintre cele mai vechi lăcașuri de cult moldovenești. Printre acestea se numără biserica de lemn din Putna, atribuită lui Dragoș Vodă, care ar fi ridicat-o în 1346, biserica Sfântul Nicolae din Rădăuți, care are pridvorul adăugat în 1559 de Alexandru Lapușneanul și clopotnița din 1871 construită de episcopul Dositei Herescu.

Mănăstirea Humor, atestată documentar la 13 aprilie 1415, este amintită alături de o altă mănăstire, Sfânta Maria din Ițcani, Suceava, la anul 1453.

Bulat, T. G., „Întregiri la istoria bisericii moldovene până la Ștefan cel Mare, după mărturiile noi, despre mănăstirile Pobrota, Moldovița, Humor, Neamț, Bistrița. Domeniile mănăstirești”, în: *MitrMold* XLV (1969), 5-6, p. 324-347.

Articolul cuprinde date noi cu privire la mănăstirile Probota, Moldovița, Humor, Neamț și Bistrița, la domeniile mănăstirești și la daniile primite, în perioada anterioară domniei lui Ștefan cel Mare.

Cristache-Panait, I. Elian T., „Biserici de lemn din Moldova (sec. XVII- XIX)”, în: *MitrMold* XLV (1969), 7-9, p. 479-498.

Bisericile de lemn din Moldova dintre secolele XVII-XIX, amintite sunt: biserica lui Dragoș Vodă, Schitul Mănăstiora (Plăvălari), Cozla-Draga, schițșorul din Ceahlău, schitul Orășeni, Bisericanii și Vânătorii Pietrei.

Marconi Ciocci, Magda, „Mănăstirile Bucovinei”, în: *MitrMold* L (1974), 1-2, p. 114-117.

Sunt descrise bisericile mănăstirilor Arbore, Humor, Voroneț, Moldovița, Sucevița, Rădăuți, Putna și Dragomirna.

Micle, Veniamin, protos., „Monumente istorice bisericesti din Mitropolia Moldovei și Sucevei”, în: *MitrOlt* XXVII (1975), 3-4, p. 308-318. Recenzie.

Lucrarea prezentată, scrisă de Înaltpreasfințitul Iustin, mitropolit al Moldovei și Sucevei, cuprinde informații despre: biserica Sfântul Nicolae din Rădăuți - cel mai vechi monument de arhitectură în piatră, ctitorită de Bogdan I, necropolă domnească, dar și pentru Inochentie I, episcop de Rădăuți; Mănăstirea Putna - cu cele mai vechi clădiri: turnul tezaurului (1481) și turnul intrării (secolele XVII-XVIII); este prezentat interiorul acesteia cu cinci părți ale ei și colecția muzeografică; Biserica Voronețului - ctitorie a lui Ștefan din 1488; este descrisă pictura; Mănăstirea Neamț -

întemeiată în secolul al XIV-lea; biserica Înălțarea Domnului(1497), din scurtul istoric prezentat, aflăm că este una dintre ctitoriile lui Ștefan; biserica Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, a Mănăstirii Sfântul Ioan - ctitorie a lui Bogdan și Ștefaniță Vodă; Mănăstirea Moldovița - ctitorită de Petru Rareș în 1532;

Se prezintă apoi alte câteva monumente din Moldova, unele fiind ctitorii ale Sfântului Ștefan cel Mare.

Geția, Gheorghe, prof., „Monumente istorice bisericești din Mitropolia Moldovei și Sucevei”, în: *MitrBan XXV* (1975), 10-12, p. 732-741.

Articolul prezintă succint epoca înfloritoare din timpul lui Ștefan cel Mare și a Movileștilor, punctând evoluția și dezvoltarea arhitecturii bisericilor din Moldova.

Sunt aduse informații despre biserica Sfântul Nicolae, despre Dragomirna, ctitoria lui Anastasie Crimca, Sfinții Trei Ierarhi, Mănăstirea Golia și Cetățuia lui Duca Vodă. În partea a doua a materialului, autorul se ocupă de pictura murală. Textul este însoțit de o bibliografie selectivă din 556 de titluri și o anexă bibliografică cu 177 de titluri.

Cunescu, Ghe., pr., „Monumente istorice bisericești din Mitropolia Moldovei și Sucevei”, în: *Gbis XXXV* (1976), 3-4, p. 460-463. Recenzie.

Informații despre arhitectura religioasă, pictura murală, despre icoane, broderii, argintării, mobilier. Sunt descrise epocile lui Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Alexandru Lăpușneanul, Vasile Lupu. Textul este însoțit de fotografii și monografii sumare a 82 de biserici și de o bibliografie ce conține 733 de titluri.

Rădulescu, Mihai, lector, „Mănăstiri moldovenești în opera scriitorului francez Alexandre Dumas”, în: *BORom XCIV* (1976), 7-8, p. 824-827.

Volumul „O mie și una de fantome” este o narațiune ce îmbină date reale despre țara noastră cu elemente de folclor fantastic, opera fiind o oglindă a felului în care neamul și credința noastră au fost înțelese peste hotare în trecut. Pentru cultura română această povestire este importantă, deoarece prezintă date generale despre geografia, viața și moravurile din Moldova, apărând remarci privind istoria Țărilor Române și fiind pomenite două mănăstiri moldovene. Se face în această lucrare o comentare a vieții ortodoxe din ținuturile noastre.

Găină, Al., „Paul din Alep despre Biserica ortodoxă din Moldova”, în: *MitrMold LII* (1976), 7-8, p. 494-506.

Paul din Alep descrie lăcașuri de cult cum sunt: Episcopia Romanului, a Hușilor și Episcopia de Orhei, biserici și mănăstiri precum Mănăstirea Trei Ierarhi, Cuvioasa Parascheva din apropierea Mănăstirii Sfântul Sava din Iași și altele, despre care aflăm diverse informații.

† **Adrian Botoșăneanu, episcop vicar,** „Din viața și înfăptuirile mitropolitului Veniamin Costachi”, în: *MitrMold LIV* (1978), 3-4, p. 348-354.

Veniamin Costachi a jucat un rol deosebit în întărirea și dezvoltarea culturii române și a învățământului. El a fost cel care a pus bazele învățământului în limba

română, a înființat la Mănăstirea Socola o școală de dascăli „procopsiți în limba moldovenească”, o școală monahală pentru maicile de la Mănăstirea Socola și Prapa - Doamna Parascheva din Iași (cele strămutate de la Vânătorii-Pietrei și de la Schitul Gârcina – Neamț), precum și o școală de cântăreți bisericești.

Unul dintre cele mai importante documente rămase de la mitropolitul Veniamin este o pastorală, în 20 de puncte, despre cum trebuie să viețuiască monahii în mănăstiri, autorul amintind și de valoroasa îndrumare duhovnicească a mitropolitului.

Gașpar, Iustin, „Ctitoriile mitropolitului Veniamin Costachi”, în: *MitrMold* LVI (1980), 3-5, p. 376-380.

Printre ctitoriile mitropolitului Veniamin Costachi care fac subiectul studiului de față, se numără biserici și spitale din Roman, bisericile din Prisăcani și Sinești, unde exista și un metoc al Mănăstirii Putna, Catedrala mitropolitană și Mănăstirea Slatina.

Livezeanu, Dan, „Documente de la Athos privitoare la câteva mănăstiri din Moldova (1617-1755)”, în *BORom* XCVIII (1980), 5-6, 629-635.

Documentele publicate în cuprinsul acestui articol fac referire la mănăstirile: Todireni din Suceava (șase zapise), Sucevița (un zăpis) și Cetățuia-Covurlui (un zăpis).

Ciolan, Macarie, „Mitropolitul Veniamin Costachi, 180 de ani de la numirea și înscăunarea să ca mitropolit al Moldovei și Sucevei”, în: *MitrMold* LIX (1983), 10-12, p. 654-663.

Se marchează împlinirea a 180 de ani de la numirea ca mitropolit a lui Veniamin Costachi. Articolul redă aspecte din activitatea sa la Mitropolia Moldovei și a Sucevei, interesul și legăturile acestuia cu mănăstirile Agapia, Secu, Neamț și Slatina.

Gabor, Adrian, drd., „Ctitoriile de Biserici și Mănăstiri ale dregătorilor domnești din județul Vrancea”, în: *GBis* XXXXVIII (1989), 6, p. 73-106.

Lucrarea își propune să prezinte ctitoriile de biserici și mănăstiri ale dregătorilor domnești din județul Vrancea în ordinea ridicării lor. Pe lângă bisericile de mir apar și mănăstirile: „Adormirea Maicii Domnului”-Varzărești (Urechești), Schitul Galbeni-Tănăsoaia, Schitul Trestieni-Gârbovi, Schitul Jitia, biserica „fostei mănăstiri Bordești”, Schitul Vârteșcoi, Mănăstirea Sihastru, Schiturile Rogozu, Ivăncești, Scânteia .

Solomon, Flavius, „Mănăstirile ortodoxe Moldovene până la mijlocul secolului al XV-lea”, în: *TV* IV (1994), 8-10, p. 18-26.

Autorul prezintă istoricul mănăstirilor ortodoxe moldovene: Bistrița, Humor, Bohotin, Călinești, Boiște, Iațco, Neamț și Pobrata.

Luchian, Cătălin Nicolae, pr., „Iustin Moiescu, arhiepiscop al Iașilor și mitropolit al Moldovei și Sucevei (1957-1977) – restauratorul și ctitorul”, în: *TV* XVI (2006), 1-6, p. 205-265.

În aceste pagini este conturat tabloul activității de restaurator și ctitor a Preafericitului Iustin în perioada în care a fost mitropolit al Moldovei și Sucevei. Găsim informații despre colecta pentru lucrările de consolidare la Catedrala mitropolitană din 1957, lucrări care sunt prezentate în amănunt.

Prin decizia 7/1957 din 28 iunie s-au deschis unsprezece șantiere bisericești, la mănăstiri precum Neamț, Secu, Slatina, Moldovița, Sucevița, Golia, Sfinții Trei Ierarhi și altele. Lucrările de la Mănăstirea Neamț - începute înainte ca Iustin să ajungă mitropolit - sunt și ele, prezentate în detaliu. Mai aflăm că, între anii 1956-1958, s-a desfășurat o amplă campanie de înscriere a mănăstirilor și bisericilor în lista monumentelor istorice. Autorul amintește și legătura mitropolitului cu Mănăstirea Putna și reamenajarea muzeului de aici, precum și despre bisericile construite în timpul său și restaurările de la mănăstirile Sucevița, Humor, Voroneț, Galata, Cetățuia, Secu, Sihăstria, Râșca, Probota, Văratec, Bistrița, Sfinții Trei Ierarhi (cele de la Sala Gotică).

IV.4. STUDII GENERALE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN BASARABIA ȘI BUCOVINA

***, „Substratul fondului religionariu gr. or. al Bucovinei”, în: *Candela VIII* (1889), 10, p. 674-687.

În articol sunt consemnate proprietățile mănăstirești din Bucovina în vremea încorporării ei în Imperiul Austriei. Când a trecut Bucovina sub stăpânire austriacă, conform Convenției din data de 5 mai 1775 și a Tratatului de cesiune din 25 februarie 1777, încheiat între Imperiul Austriei și Poarta otomană, se aflau în ținutul ocupat Episcopia Rădăuțiului, 10 mănăstiri și 13 schituri. Sunt descrise aceste proprietăți, articolul continuând în revistele următoare.

Episcopia Rădăuțiului, fondată în 1402, de Alexandru cel Bun, cuprindea o parte din ținutul Sucevei, al Dorohoiului, al Hotinului și al Cernăuțiului. Din cauza mișcărilor politice, în cuprinsul ei apar modificări de-a lungul timpului. În 1871, scaunul episcopiei este mutat la Cernăuți, doi ani mai târziu devenind Arhiepiscopie și Mitropolie a Bucovinei și a Dalmației. Moșiile Episcopiei Rădăuțiului erau: Rădăuți, Coțman, Laștivca (Sadova), Suchovercha, Clivodin, Davideschii, Chliveschii și Havrileschii, în Suceava un beci năruit, un loc de casă în Cernăuți, satele Haverna, Noua Suliță și jumătate din Bălileșci, (conform ieromonahului Inochentie care este audiat de către o comisie aulică împărătească, în 1781).

Mănăstirea Putna, a cărei zidire se începe în 1466, finalizându-se trei ani mai târziu, este ctitorie a domnului Ștefan cel Mare. După reproducerea unui fragment din cronicile lui Neculce, sunt prezentate o suită de evenimente istorice și politice referitoare la această mănăstire. Se mai amintește că în 1856 are loc deschiderea și cercetarea mormintelor din biserica mănăstirii.

***, „Fondul religionariu gr. or. al Bucovinei, substratul, formarea, dezvoltarea, administrarea și starea lui de față”, în: *Candela VIII* (1889), 11, p. 737-754.

Se continuă informația din aricolul precedent.

Proprietățile Mănăstirii Putna în timpul Imperiului austriac, conform declarației egumenului Ioasaf și a eclesiarhului Atanasie sunt satele: Vicovul de Sus, Vicovul de Jos, Voitinul, Bălăsinesci, Măneuți, Măscătesci, Botoșenița, Climăuț, Frătăuți, Vicșani, Tărnăuca, Bălcăuți, Pleșiști, Grecii, Tereblecea, Caminca, Petriceni, Tomesci, Cupca, Ciudei, jumătate din Crasna, a patra parte din Ropcea, jumătate din Carapei, complexul de munți Branștea.

În Cernăuți, Putna avea următoarele proprietăți: Cuciurul Mare, Cozminul, Clișcăuți, Ostrița, Stăuceni, iar în Moldova, peste Cordon avea satele: Stăuceni și Frumoasa și moșiile: Ștubeeni, Petricani, Pustiul, Prodraga, Brătineștii, jumătate din Șerpeni, un heleșteu și vie lângă Odobești.

Schitul Sântu-Onufreiu (Mănăstioara), făcut din lemn de preotul Mihul din Siret, biserica de piatră fiind zidită de Ștefan Petreceicu, a fost închinat Putnei. În 1782, acest schit avea următoarele proprietăți: satele Sânt Onufreiu (Mănăstioara), Băncesci, Dornesci, Drăgușeni.

Mănăstirea Sucevița, ctitorie a fraților Movilă deținea, conform declarației din 1782 a egumenului Antioch, următoarele sate: Sucevița, Volovăț, Horodnicul de Jos, Horodnicul de Sus, muntele Giumalău, jumătate din satele Pleșnița și Bărbesci, a șaptea parte din Costesci. În ceea ce privește satele de peste Cordon (Mândrescii, Seminița, Ibănesci, Cristinesci, Noscova, Verbiea) și moșiile (Osonesci, Davida), egumenul punctează câteva neînțelegeri în legătură cu probleme de hotar.

Mănăstirea Dragomirna, fondată de mitropolitul Moldovei, Anastasie Crimca, în 1602, deținea, după mărturisirea egumenului Narcis, următoarele moșii: Drăgomireșcii, jumătate din satul Rusciorii, Bârnova, Buninți, Costescii, mărturisire ce este întărită de două hrisoave de confirmare de la Gheorghe Ștefan. De asemenea, mănăstirea deține moșiile Dobrănauț, Nișeni, Uriceni, Slătinoaia, Napadova (Napadova), Flămânzi, aflate dincolo de Cordon.

***, „Fondul religionariu gr. or. al Bucovinei, substratul, formarea, dezvoltarea, administrarea și starea lui de față”, în: *Candela* VIII (1889), 12, p. 801-820.

Se continuă informația din articolul precedent.

Mănăstirea Sânt-Ilie, zidită de Ștefan cel Mare, deținea, după declarația egumenului Macarie din 1781, următoarele moșii: Gropile, Satul Mare, Costina pe jumătate, Milișăuți pe jumătate, Florinta, iar peste Cordon, moșiile Julesci cu Hodera și Ezereni.

Mănăstirea Pătrăuți, zidită de Ștefan cel Bătrân (Ștefan cel Mare), este o mănăstire de călugărițe, condusă de monahia Eupraxia. Aceasta îl împuternicește pe preotul Grigore pentru a declara, în fața comisiei, proprietățile ce le deține mănăstirea la perioada respectivă: satele Petreuți și Mihoveni.

Mănăstirea Ilișești, ctitorită de mazilul Ionașcu Isăcescul cu soția sa Alexandra, în 1714, deținea după afirmațiile ieromonahului Sava, următoarele moșii: o parte din satul Ilișești, satele Sânciorii, Bălăceana și peste Cordon, jumătate din satul Orășeni.

Mănăstirea Voroneț, ctitorie a lui Ștefan cel Mare, deținea următoarele: satul Stulpicani, Bucuresci (Capu Codrului), Drăgoesci, Lucăcesci, munții Mestecăniș, Petriș și Muncelul de la Straja, o poiană la obârșia Humorului, iar în Moldova avea: Bălința din Dorohoi și Șuhlinții în Sorocei.

Mănăstirea Solca, zidită de Ștefan Vodă Tomșa, în 1615, avea, după relatările egumenului Metodie și ale lui Ghedeon, dachiul mănăstiresc, proprietățile: Satele Solca, Bălăceana, Căjvana, Hrincesci, Bădeuți, Drăgănesci, Crăinicesci, Ivăncicăuți, Pîrlișeni, jumătate din satul Milișăuți, munții: Cocoșul, Găina, Porcescul și Botoșul din Fundul Moldovei, iar din Moldova: satele Fărăonii, Mănăstireni, jumătate din moșia Ciorsacii și lacul Luciu.

Mănăstirea Humor, ctitorită de Toader logofăt, deținea, conform declarației proegumenului Pahomie, următoarele: Humorul, jumătate din satul Bălăsești, Părtesci, jumătate din Comănesci, a șasea parte din Românesci, muntele Măgura din Câmpulung, iar în Moldova, satele Dresca, Vorniceni și moșiile: Străhotinul, Feredienii și Covasna, precum și o vie.

Mănăstirea Moldovița, fondată de Alexandru cel Bun, deținea, după cum a relatat monahul Vășian, următoarele sate: Moldovița, Vama, Berchișesci, Oprișeni, Prevoroichi, jumătate din Iordănesci, muntele Suharul Mare, iar în Moldova mănăstirea avea satele: Fălticeni, Unceni, Văculesci, jumătate din Svorîște, Serafinesci, o moșie cu o moară, un lac lângă Covurlui și zece pogoare de viță la Cruce.

***, „Fondul religionariu gr. or. al Bucovinei, substratul, formarea, dezvoltarea, administrarea și starea lui de față”, în: *Candela* IX (1890), 1, p. 1-20.

Se continuă informația referitoare la fondul religios al Bucovinei din 1782.

Schitul Ostra sau Bărbescii, întemeiat de mazilul Nicolai Calmuțchi în jurul anului 1762, avea după cum spune egumenul Ignatie, o avere modestă: 100 de fălci împrejurul mănăstirii.

Egumenul Ghervasie declară că Schitul Luca, întemeiat de mazilul Atanase Țintă în 1742, deținea 12 fălci împrejurul bisericii.

Schitul Babin, construit de călugărul Onufrei, avea numai jumătate de falce în jurul biseicii, după afirmațiile egumenului Laurenti.

Schitul Coribnița, fondat de călugărul Silvestru, avea în posesie, conform egumenului Benedict, patru fălci de loc.

Schitul Vijnița, fondat de episcopul Nicolai de la Rădăuți, întrecea celelalte schituri prin sărăcia sa. Ieromonahul Samuil declară că singura proprietate a schitului este un petec de fânaț.

Schitul Crișceatec zidit de Toader Preda Hagiul, deține după declarația egumenului Paisie, următoarele: loc împrejurul mănăstirii și jumătate din satul Zvineacea.

Schitul Berejnița, a cărui fondator egumenul Ghedeon nu îl cunoaștea cu exactitate (mazilul Miron Gafenco sau căpitanul Tănase Țintă), avea partea a șaisprezecea din Banila de pe Ceremuș.

Schitul Broscăuț, după declarația egumenului Nazarie, era fondat de Constantin Volcinschi și deținea 15 fălci de pământ.

După mărturisirea egumenului său, Mihail, Schitul Zămostea era fondat de starostele Cernăuțului Dumintru Păra și avea: loc împrejurul mănăstirii, a treia parte din satul Zămostea și trei iazuri în Vilauea.

Ieromonahul Teofilact declară că Schitul Horecea are un loc de 12 podgoane împrejurul schitului, trei bucăți de pământ în hotar cu Cernăuțul, un loc afară de Cernăuți, care era deșert, două mori pe Prut și a opta parte din satul Căbești.

Ieromonahul Antonie a declarat că schitul de călugărițe Voloca a cărui fondator este călugărul Donici nu avea mai mult decât un cal.

Schitul Jadova, întemeiat de egumenul George, avea, după spusele ieromonahului Clement: o parte mărișoară de pământ (Lazul lui Ciolan), unele ogoare în țarina Jidovei, un odgon și jumătate din moșia Vasileu pe Nistru.

Schitul Mare din Țara leșească, fondat e Ivan Kniahineckij (Cniahineșchi), deținea satele Mămăeschii, Revna, jumătate din Mitcău, o oada în Cernăuți. Articolul se încheie cu un rezumat al proprietăților deținute de sfintele lăcașuri din Bucovina.

***, „Fondul religionar gr. or. al Bucovinei, substratul, formarea, desvolta-rea, administrarea și starea lui de față”, în: *Candela* IX (1890), 2, p. 65-81.

Articolul cuprinde partea a doua din lucrarea amintită în titlu intitulată – „Trătările și dispuseciunile prealabile în privința unei administrări mai bune a moșiilor episcopiei și a celor mănăstiresci. Desființarea mănăstirilor.” Aici se prezintă în subcapitolele - tratatele cu episcopul de Rădăuți, luarea moșiilor în administrarea statului, desființarea mănăstirilor. Având pe tronul Moldovei conducători corupți, nici mănăstirile nu și-au împlinit întru totul menirea lor, disciplina monahală decăzând. Pentru a pune capăt unei stări triste ca aceasta, episcopul Dosoftei, „după lungi discuții cu general-maiorul baron Ențenberg și cu mareșalul locotenent câmpesru baron de Schröder, cedează moșiile episcopești în schimbul sumei anuale de 8000 florini”.

În data de 11 aprilie 1783 sunt predate moșiile Coțmanii, Lașchiuca, Suchovercha, Clivodinul și Dăvidescii, din districtul Cernăuțului și Haverna și Noua Suliță din Moldova. Pentru Rădăuți, episcopul se roagă în nenumărate rânduri să amâne predarea, ceea ce se și întâmplă însă i se scade 1000 de lei din salariul anual. Subcapitolul „Mesurile luate în privința moșiilor mănăstirești” cuprinde informații referitoare la verificarea, de către comisia formată din arhimandritul și vicarul general Meletie, proiegumenul Putnei Antonie și un oarecare Gherasim, a mănăstirilor și a moșiilor acestora, în 1782. Acestea scot la iveală datorii ale mănăstirilor cauzate de defectuoasa administrare a egumenilor.

***, „Fondul religionar gr. or. al Bucovinei, substratul, formarea, desvolta-rea, administrarea și starea lui de față”, în: *Candela* IX (1890), 3, p. 130-148.

Se continuă informațiile din articolul anterior. Subcapitolul al treilea prezintă „Desființarea schiturilor și a unor mănăstiri mai mici. Trătările următoare”. Împăratul Iosif dă ordin în 1783 să se împuțineze mănăstirile de călugări, proprietățile lor să intre în administrarea statului, să se rețină averile preoților care nu trăiesc în țară și fondul clerului grecesc și să se înființeze cel puțin o școală. Ordinul este îndeplinit,

fiind desființate mănăstirile și schiturile mai mici și confiscându-se moșiile. Articolul conține un tabel (evidența mănăstirilor desființate, a celor ce au rămas, a călugărilor trăitori afară de mănăstiri), reproducerea unor scrisori ale episcopului Dosoftei și o dare de seamă din 1784, privind veniturile moșiilor.

***, „Fondul religionariu gr. or. al Bucovinei, substratul, formarea, dezvoltarea, administrarea și starea lui de față”, în: *Candela* IX (1890), 4, p. 193-219.

Se continuă informațiile din articolul anterior. Se face mai întâi referire la subcapitolul „Dispuseciunile în privința casei religionarie, a administrării moșiilor mănăstirești pr'n organe lumene, a reconstruirii Consistoriului și a elaborării unui plan regulativ pentru preuțime și trebile bisericesti”.

În subcapitolul următor se consemnează desființarea, în 1785, a altor mănăstiri, lăsându-se doar trei pentru călugări: Putna, Sucevița și Drăgomișna. Unii monahi au plecat din Moldova, iar alții au intrat în aceste trei mănăstiri, celelalte schituri și biserici fiind transformate în parohii sau fiind dărâmate.

Capitolul trei conține „Decretul consiliului aulic de rebel” cu data: Viena 29 Aprilie 1786, prin care se ordonă punerea în aplicare a Planului regulativ, plan reprodus în articol.

***, „Fondul religionariu gr. or. al Bucovinei, substratul, formarea, dezvoltarea, administrarea și starea lui de față”, în: *Candela* IX (1890), 5, p. 273-284.

Articolul cuprinde partea a patra a lucrării amintite în titlu numindu-se: „Dezvoltarea și administrarea fondului religionariu”, făcând referire la „Dezvoltarea și administrarea fondului religionariu de la fundarea lui și până la Prea'nalta Resoluțiune de'n anul 1820 (1786-1820)”. După cum arată „Presidiul de țară al Galiției cu emisul din 2 noiembrie 1786”, Bucovina s-a unit cu Galiția „ca al nouăsprezecelea cerc al său”, administrația militară fiind desființată, iar Consistoriul a fost supus guvernului galițian. Fondul religios s-a alăturat fondului galițian, necunoscându-se dacă acesta a fost folosit sau nu pentru mănăstirile din Bucovina.

În 1790, Bucovina s-a despărțit de Galiția, fiind provincie separată până în 1817, când este realipită aceluși teritoriu. Sunt menționate diverse acțiuni referitoare la fondul religios.

Capitolul V conține informații referitoare la „Dezvoltarea și administrarea fondului religionariu dela Prea'nalta resoluțiune de'n Troppau de'n anul 1829 și până la emisul Ministerului c. r. De culte de'n 17 Decembrie 1860”. Prin decretul cancelariei aulice din 28 decembrie 1820 către guvernul țării din Lyow, se „împărtășește cuprinsul Resoluțiunii Prea'nalte ddo Troppau 18 decembrie 1820”. În acest act, reprodus în articol, se cere ca fondul religionar să fie folosit pentru susținerea mănăstirilor și a școlilor din cadrul acestora.

***, „Fondul religionariu gr. or. al Bucovinei, substratul, formarea, dezvoltarea, administrarea și starea lui de față”, în: *Candela* IX (1890), 6, p. 357-360.

Se continuă informațiile din articolul anterior. În toamna anului 1827 de deschide Institutul Teologic în Cernăuți, iar patru luni mai târziu, Seminarul clerical. Institutul a funcționat până în 1875, când a fost înlocuit cu Facultatea Teologică.

***, „Fondul religionariu gr. or. al Bucovinei, substratul, formarea, dezvoltarea, administrarea și starea lui de față”, în: *Candela* IX (1890), 9, p. 551-560.

Se face referire la „Rezoluțiunea împărătească de'n 10 Decemvre 1869 și emisul ministerial de'n 11 Ianuarius 1870” prin intermediul cărora se încerca administrarea fondului religios de către biserici. Este reprodus un fragment din „Emisul ministerial”, ce prezintă o expunere istorică a evenimentelor începând cu anul 1775.

***, „Domeniul Rădăuțului”, în: *Candela* IX (1890), 5-6, p. 317-319.

Este descris domeniul Rădăuțului, ca fiind cel mai dezvoltat dintre cele opt domenii ale fondului religios bucovinean. Cu o suprafață de 145.234 de juguri și 600 de stânjani, domeniul cuprindea și moșiile altor mănăstiri, nu numai a Episcopiei Rădăuțului și a mănăstirilor Putna și Sucevița. Luându-se moșiile în administrația publică, s-a înființat la Frătăuți un economat, domeniul luând numele acestui sat. Mai târziu, devenind Rădăuțul centru administrativ, s-a schimbat și numele domeniului. Se aduc referiri la moșiile care au fost arendate.

***, „Fondul religionariu gr. or. al Bucovinei, substratul, formarea, dezvoltarea, administrarea și starea lui de față”, în: *Candela* IX (1890), 8, p. 473-493.

Articolul cuprinde capitolul VI din lucrarea „Fondul religionariu gr. or. al Bucovinei”, având titlul, „Dezvoltarea și administrarea fondului religionariu dela emisul Ministerului e. r. de Culte de'n 17 decembrie 1860, până la crearea Direcțiunii e. r. a moșiilor fondului religionariu gr. or. al Bucovinei (1860-1870).

Pe parcursul celor șase subcapitole sunt consemnate informații referitoare la fondul religionar, sub titlurile de: „Emisul Ministerului c. r. de Culde de'n Decemvre 1860 și consecințele lui”; „Crearea pe spesele fondului a gimnasiului superior gr. or. de'n Suceavă”; „Sălărisarea cantorilor besericesci”; „Încercarea episcopului de a căpeta fondul rel. în administrarea organelor canonice ale besericii” ; „Crearea școlii reale gr. or.”; „Ameliorarea salariilor preuțești”; „Didirea (zidirea) și Sântirea besericii S. Parascheve”; „Unii pași ai Consistoriului privitori la administrarea fondului rel. și mesurile luate de guvern”; „Sântirea și istoria pe scurt a besericii catedrale”; „Ajutorul dat de-n fondul religionariu țerii și statului în 1866”.

***, „Cronică”, în: *Candela* XXII (1903), 7, p. 453-455.

Este consemnat decesul în urma unui atac de apoplexie, a arhimandritului Emanuil Ciuntuleac în data de 3/16 iulie 1903, în Cernăuți. În mormântarea a avut loc în 6/19 iulie 1903, fiind oficiată cu solemnitate deosebită de arhiepiscopul și mitropolitul Bucovinei, asistat de 12 preoți și 2 diaconi. Părintele Adrian Bocca a ținut o cuvântare funebră.

Berechet, Șt., „Un călător sârb necunoscut pe la noi. Vuici 1840. Prin Basarabia întoarcerea înapoi - continuare -”, în: *BORom* XL (1921-1922), 2, p. 95-99. (A se vedea articolul din *BORom* XL (1921-1922), 1, p. 70-77).

Vuici descrie orașele Belgorod, Akkerman, Ovidiopol, Tiraspol, Tighina, Chișinău, Focșani și București. De la Vuici aflăm că în Basarabia erau, la 1840, 14

mănăstiri de călugări și șase de călugărițe. Mănăstirile de călugări erau: Hârjauca – unde stărețea arhimandritul sârb Filipovici (născut în 1779), Gherbovăț (sau Hârbovăț), Schitul lui Hâncu, Gorădiște (sau Horodiște), Dobrușa, Japca, Căpriană, Condrița, Curca (sau Curchi), Saharna, Sircov, Suruceni, Frumușica și Țigănești. Mănăstirile de călugărițe erau: Vărzărești, Coșeleva (sau Coșilăuca), Răciula, Ruda, Tabăra și Hirova.

Berechet, Șt., „Averile mănăstirești din Basarabia”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 9, p. 632-639.

În prima parte a articolului autorul se întreabă: „cui îi aparține dreptul de proprietate asupra bunurilor mănăstirești?”. Documentele care se referă la această chestiune sunt: a) actele în puterea cărora s-au clădit mănăstirile; b) actele de danie făcute de domnitori; c) actele din care se văd măsurile pe care le-au luat în diferite vremuri domnitorii cu privire la conducerea mănăstirilor; d) actele diferiților conducători ai bisericii de răsărit privitoare la punerea în ordine a averilor mănăstirești; e) actele din care se vede ce fel de înțelegeri s-au încheiat cu privire la mănăstiri și la averile lor; f) pravilele canonice stabilite pentru mănăstiri; g) drepturile politice ale mănăstirilor și obiceiul pământului.

Există opt categorii de acte: 1) actul de orânduire al mănăstirilor închinat din puncte de vedere al pravilelor canonice și al obligațiilor mănăstirilor în vederea conducerii averilor; 2) actele referitoare la gonirea grecilor din Principate și la lipsirea lor de drepturi; 3) actele făcute de către ctitorii mănăstirilor; 4) actele falsificate; 5) gramatele patriarhale care interzic închinarea de mănăstiri; 6) actele de danie de bunuri mobile și imobile; 7) actele privitoare la impozitul asupra veniturilor averilor mănăstirești și obligațiile mănăstirilor de a întreține lăcașuri de folos obștesc; 8) actele care stabilesc controlul statului asupra veniturilor averilor mănăstirești și cheltuiala veniturilor lor.

Ștefan Berechet arată că, toți cei care au făcut danii pentru mănăstiri, au făcut danii pentru cele românești, nu pentru cele străine. El scrie că „nimeni nu a dăruit mănăstirilor străine bunuri imobile, ci doar bunuri mobile și doar mănăstirile locale aveau dreptul de a lua taxă”. Se dă ca exemplu cazul Mănăstirii Florești – moștenitorii ctitorului acestei mănăstiri au apărat drepturile locale ale acestui sfânt lăcaș în anii 1806 și 1827, atunci când s-a încercat ca moșiile din Moldova ale Mănăstirii (Florești) să fie date unei mănăstiri din Athos. Ștefan Berechet spune: „Chestiunea despre dreptul de proprietate se hotărăște atât de documente cât și de stăpânirea de fapt în folosul mănăstirilor locale din Muntenia, Moldova și Basarabia; când reprezentanților Sfintelor Locuri li s-au cerut documentele de proprietate asupra mănăstirilor zise închinat, au spus că le-au pierdut, apoi au prezentat 51 de documente de autenticitate îndoielnică”. Într-o notă de subsol, sunt amintite documentele pe care le-au prezentat reprezentanții mănăstirilor grecești.

Se mai scrie că „închinarea unei mănăstiri nu înseamnă stăpânire; hotărârile sinoadelor ecumenice recunosc numai mănăstirile independente și de sine stătătoare care se conduc sub privegherea episcopului și a autorităților locale”. După aceea autorul articolului amintește despre ideea „închinării” și ce cuprinde aceasta și despre

raporturile dintre mănăstirile stavropighiale și metoace. Obligația așa-ziselor „mănăstiri închinată” cuprinde recunoașterea întâietății spirituale a unei mănăstiri asupra alteia, iar referitor la chestiunile materiale, ele sunt reglementate în multe cazuri până la amănunt. După părerea autorului articolului „multe dintre închinări au fost nedrepte și ilegale”. Un exemplu care arată necuviința călugărilor greci, este acela referitor la vinderea de către aceștia a Mănăstirii Sfântul Gheorghe din codrul Herței către armeni, considerați de Biserica Ortodoxă ca eretici. Un alt exemplu care arată că uneori doar grecii doreau să închine mănăstirile este acela din care aflăm că patriarhul Antiohiei Macarie, care a fost în Țările Române între anii 1654-1658, a dorit să închine Mănăstirea Căluu Patriarhiei din Antiohia, fapt cu care a fost de acord doar egumenul grec și câțiva partizani ai săi, restul călugărilor exprimându-și părerea contrarie.

În a doua parte a articolului Ștefan Berechet arată cum au pătruns călugării greci în țările noastre și motivele pentru care egumenii de această sorginte au fost îngăduiți în Țările Române. Autorul arată că multe din mănăstirile conduse greci s-au ruinat. În 1823 toți călugării greci au fost izgoniți pe temelia firmanului sultanului și averile mănăstirești au fost trecute sub conducerea unei comisii speciale. În 1828 moșiile mănăstirești se reîntorc în posesia monahilor greci, iar în 1833 guvernatorul rus Kiseleff a declarat toate contractele făcute fără știrea guvernului ca inexistente și a dat egumenii greci în judecată. Unele articole ale Regulamentului Organic se refereau la chestiunea averilor mănăstirilor închinată. În 1864, sub domnul Al. Ioan Cuza, a avut loc secularizarea averilor mănăstirești. După ce prezintă toate acestea Ștefan Berechet răspunde la întrebarea referitoare la cum erau împărțite veniturile averilor mănăstirești: o parte din acestea se foloseau pentru întreținerea mănăstirii iar o parte era dată pentru ajutorarea instituțiilor de binefacere obștească.

În ultima parte a articolului se amintește despre averile mănăstirilor din Basarabia și cum au fost distribuite veniturile mănăstirilor din această regiune. Autorul spune: „În Basarabia până la legea agrară au existat următoarele categorii de averi mănăstirești: averile mănăstirilor și ale schiturilor locale, averile mănăstirești de peste graniță (Moldova) și averile mănăstirilor închinată mănăstirilor din Orient”. Din ordinele țarului din anii 1873 și 1876 averile mănăstirilor au fost luate de sub conducerea clerului grec și date sub conducerea statului. Din documente rezultă: că bisericile răsăritului nu au fost niciodată proprietarele averilor mănăstirești din Basarabia, ci doar mănăstirile locale; veniturile acestor mănăstiri au fost destinate pentru întreținerea lor și pentru nevoile locale, dându-se bisericilor din Răsărit doar 5%.

Berechet, Ștefan, „O carte rusească despre biserica Bucovinei de acum 50 de ani”, în: *BORom* XLIII (1925), 5, p. 269-276. Recenzie.

În articol este făcută recenzia cărții „Biserica Ortodoxă din Bucovina”, scrisă de un funcționar al sinodului rus numit Vladimir M. Această carte a fost scrisă la 1874. Sunt arătate în ea: împrejurările în care Bucovina a intrat sub dominație austriacă, istoria ținutului Bucovinei de la 1775-1874, date despre organizarea acestui ținut, descrierea și istoricul orașelor: Cernăuți, Suceava, Rădăuți, Câmpulung; numărul și alcătuirea populației Bucovinei. Mai aflăm din această recenzie că Episcopia

Rădăuților a rămas independentă până la 1783, când a fost supusă cu Mitropoliei de Carlovitz.

Prin regulamentul din 1786, dat de Iosif II, toate mănăstirile și schiturile au fost desființate cu excepția mănăstirilor Putna, Sucevița și Dragomirna. În urma aplicării acestui decret, toate averile mănăstirilor au alcătuit un fond religios, fond ale cărui venituri au fost întrebuințate doar la nevoile Bisericii, ale clerului și ale scolii. În regulamentul se amintește de următoarele mănăstiri: Putna, Sucevița, Dragomirna, Sf. Ilie, Ilișești, Humor, Solca, Voroneț, Moldovița, Schitul Cel Mare (aflat în Galiția), Mănăstirea Pătrăuți și trei schituri de maici: Voloaca, Vijnița și Mămăeștii.

Autorul scrie că în descrierea lui Șlezer, intitulată „Briefwechsel meist historischen und politischen Inhalts” din 1781, în Bucovina apar 26 de mănăstiri de călugări și una de maici. Într-o altă scriere a aceluiași Șlezer, intitulată „Staatsanzeige”, din 1782, sunt prezentate toate așezările locuite din Bucovina și sunt arătate toate punctele unde se aflau așezămintele monahale. Se enumeră apoi de către autor aceste așezăminte și sunt arătate: când și de către cine au fost zidite și averile fiecărei mănăstiri. Revenind la prevederile regulamentului din 1786, autorul arată modul de organizare al mănăstirilor rămase și condițiile pe care trebuia să le îndeplinească cel ce dorea să îmbrace schima monahală.

Berechet, Șt., „Mănăstirile Basarabene”, în: *BORom* XLIV (1926), 6, p. 328-337.

Sunt prezentate mănăstirile și schiturile din Basarabia. Din începutul articolului reies următoarele:

Cu excepția a două mănăstiri, care sunt ctitorii domnești, majoritatea mănăstirilor din Basarabia sunt ctitorii ale boierilor sau ale oamenilor evlavioși. Ele au fost supuse de-a lungul timpului invaziilor diferitelor popoare (tătari, cazaci) și, datorită acestui fapt, nici una dintre ele nu mai are inscripția de întemeiere. Tot datorită invaziilor, înfățișarea acestor sfinte lăcașe s-a modificat. În afară de Vărzărești și Căpriana, care sunt din secolul al XV-lea, mare parte din mănăstirile din Basarabia au fost ridicate în secolele al XVII-lea și al XIX-lea, iar cea din Cetatea Ismail a fost ridicată din secolul al XVIII-lea.

După anul 1818, Basarabia avea 20 de mănăstiri și schituri. Inscripții de importanță istorică mai cunoscute erau la: biserica Sfântul Dumitru din Orhei (1634-1640), Sfântul Nicolae din Chilia, biserica Rășcanului, biserica Sfântul Mihail și Buna Vestire din Chișinău. Tot la începutul articolului aflăm că: o icoană făcătoare de minuni a Maicii Domnului se găsește la Hârbovăț (Gârbovăț); Mănăstirea Căpriana își are documentele la Mănăstirea Zograf; la mănăstirile Hârjauca și Dobrușa s-au deschis școli.

Ștefan Berechet clasifică mănăstirile din Basarabia în trei grupe astfel:

-grupa întâi, din județul Lăpușna, alcătuită din mănăstirile: Căpriana, Condrița, Hâncul, Suruceni și Vărzărești;

-grupa a doua, alcătuită din mănăstirile: Hârbovăț, Hârjauca, Țigănești, Răciula, Tabăra, Curchi, Hirova și Frumoasa;

-grupa a treia, alcătuită din mănăstirile de pe linia Nistrului: Saharna, Călărășanca, Rugi, Japca și Noul Neamț.

Se prezintă apoi mănăstirile și schiturile, din Basarabia. Prezentarea aceasta conține: așezarea sfântului lăcaș, un mic istoric al său și starea sa la 1926.

a) Mănăstirea Vărzărești – este menționată pentru prima dată în hrisovul din 25 aprilie 1420 dat de Alexandru cel Bun boierului Vanea; a fost reînnoită la 1770 de către protopopul Constantin Măcărescu; a fost prădată de tătari; până la 1865 a existat aici o singură biserică cu hramul Sfântul Dumitru ce a fost ridicată în 1796 de protoiereul Macarevici; la 1926 mănăstirea avea două biserici, cea din 1796 și cea din 1863; până la anul 1815 Mănăstirea Vărzărești a fost mănăstire de călugări, pentru că de la această dată aceasta a devenit mănăstire de maici, în acest sfânt lăcaș fiind aduse maicile de la schitul desființat, Cosăuți.

b) Mănăstirea Căpriana – a fost întemeiată de Ștefan cel Mare; cronicarul Miron Costin susține că Petru Rareș a lucrat la această mănăstire la 1541. Acest domnitor a afierosit mănăstirii un „Evangheliar” ce conține o inscripție, ce este reprodusă în articol. Ștefan Berechet amintește de trei documente care se referă la Mănăstirea Căpriana. Acestea sunt: cel din 1559 prin care Alexandru Lăpușeanu a dăruit 12 moșii; cel din 1662 prin care Istrate Dabija a donat mănăstirii o moșie; cel din 1698 prin care Antioh Cantemir a închinat acest sfânt lăcaș Mănăstirii Zograf din Muntele Athos. Ultimul document arată clar că Ștefan cel Mare a întemeiat Mănăstirea Căpriana.

Din 1698 până în 1813, mănăstirea a fost condusă de monahi trimiși de la Mănăstirea Zograf. În 1813, mitropolitul Gavriil Bănulescu a luat-o sub conducerea „Casei Mitropolitane”, sub care a stat până în 1857, când a trecut iar sub conducerea celor din Sfântul Munte. La 1873 toate averile mănăstirilor românești din stânga Prutului au trecut sub supravegherea ministrului de externe rus. În 1926, Mănăstirea Căpriana avea trei biserici și anume: cea cu hramul Adormirea Maicii Domnului, care a fost ridicată în 1820 de mitropolitul Gavriil Bănulescu în locul bisericii vechi, ce a fost zidită de Petru Rareș, care are și un clopot făcut în 1786 de arhimandritul Ignatie, de la această mănăstire (inscripția de pe acest clopot fiindu-ne redată în articol); biserica construită de egumenul Ilarion în 1840, cu hramul Sfântul Gheorghe; biserica ridicată în 1903 prin truda egumenului Teofilact, cu hramul Sfântul Gheorghe.

La Căpriana a fost îngropat mitropolitul Gavriil Bănulescu Bodoni și arhimandritul Chiril, din a cărui inscripție de pe piatra sa funerară aflăm că a fost arhitect al reparațiilor bisericii celei mari. Pe la 1862 se mai vedeau încă aici mormintele boierului Grigorie Constantinov și cel al mitropolitului grec de Ierapole, Grigorie. Până la începutul Primului Război Mondial, în biblioteca mănăstirii se găsea „Evangheliarul” dăruit de Petru Rareș (a se vedea mai sus).

c) Mănăstirea Noul Neamț (Chițcani) – a fost ridicată pe moșia numită Zagorna, făcută danie de Alexandru cel Bun, la 1429, Mănăstirii Vechiul Neamț. Aici Ștefan Berechet prezintă un scurt istoric al acestei moșii. Temelia Mănăstirii Noul Neamț a fost pusă în 1863, ea fiind terminată în timpul arhiepiscopului Pavel al Chișinăului. La 1926 existau aici trei biserici.

d) Mănăstirea Hâncu - a fost întemeiată la 1678 de stolnicul Mihail Hâncu. La început a fost de călugărițe, la jumătatea secolului al XVII-lea a devenit mănăstire de

monahi, iar până la 1836 a fost socotită ca schit. Mănăstirea are două biserici. Egumenul Dosoftei a ridicat în această mănăstire o biserică din zid cu hramul Sfânta Parascheva și a doua avea hramul Adormirea Maicii Domnului și a fost ridicată din zid în 1841.

e) Mănăstirea Dobrușa – s-a construit în 1772 de ieromonahul Iosafat, care era vechilul Mănăstirii Pobrata (Probota) și prin truda călugărului Efraim (Efred) de la Mănăstirea Curchi. În 1926 erau aici trei biserici: cea din deal unde a fost vechiul schit; cea de jos din vale cu hramul Sfântul Nicolae, biserica din corpul stăreției cu hramul Schimbarea la Față din 1847. Tot atunci acest sfânt lăcaș era metoc al Episcopiei Hotinului.

f) Mănăstirea Hârbovăț (sau Gârbovăț) – unii cred că a fost întemeiată de armașul Constantin Carpuș în 1730, alții cred că ea a fost înființată de călugării fugari din Mănăstirea Berșad din Podolia, la sfârșitul secolului al XVII-lea. Până în 1812, această mănăstire a ars de trei ori. Biserica cu hramul Adormirea Maicii Domnului a fost ridicată de Ștefan Lupu (polițistul Chișinăului) și soția sa Elena și de arhimandritul Serapion. În această mănăstire se află icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului.

g) Mănăstirea Hârjauca – nu se știe ctitorul ei; starețului sârb Spiridon Filipovici i se datorează toată perioada de înflorire a acestui sfânt lăcaș dintre anii 1818-1846 și tot acestui stareț i se atribuie clădirea bisericii celei mari cu hramul Înălțarea Domnului din 1836. De la 1845, Mănăstirea Hârjauca devine mănăstire arhierescă pentru ierarhul din Chișinău.

h) Mănăstirea Saharna – spre vest de această mănăstire a fost un schit Horodiște, ce avea o bisericuță săpată în stâncă cu hramul Buna Vestire. Pe la 1776, un ieromonah rus împreună cu câțiva frați s-au așezat aici. Între anii 1818-1821 s-a clădit Mănăstirea Saharna, sub egumenul Tarasie, având biserica cu hramul Sfânta Treime, ce a fost sfințită de mitropolitul Moldovei, Veniamin Costache. La 1833, sub egumenul Serafim, s-a mai ridicat o biserică. În 1926 depindea de această mănăstire Schitul Țipova.

i) Mănăstirea Japca – la început a fost locuită de călugări; a fost zidită la mijlocul secolului al XVII-lea, când ieromonahul Iezechiel a venit din Mănăstirea Deleni din Moldova și a făcut împreună cu câțiva frați o biserică din lemn. La sfârșitul secolului al XVII-lea, monahul Teodosie din Schitul Deleni a refăcut acest sfânt lăcaș. În 1818, mitropolitul Gavriil Bănulescu a ridicat acest așezământ la rangul de mănăstire. În 1926 această mănăstire avea trei biserici: una cu hramul Înălțarea Domnului ridicată în 1825 de boierul Constantin Androne, ce a fost rezidită la 1912 cu trei altare; biserica de iarnă cu hramul Sfântul Mihail, ce a fost zidită la 1849 de Mihail Labov din Chișinău; biserica din Stâncă cu hramul Înălțarea Sfintei Cruci, restaurată la 1852. Din 1916 mănăstirea a fost locuită de călugărițe ruse.

Ștefan Berechet enumeră apoi mănăstirile care au fost ridicate în secolul al XVII-lea: Hârbovăț (1730), Hârjauca (1750), Țigănești (1760), Dobrușa (1772), Saharna (1776), Rugi (1777), Condrița (1783), Suruceni (1785), Curchi (1773-1792); mănăstirile de maici care existau la 1926: Vărzărești, Japca (1770), Călărășanca (1780), Tabăra (1784), Răciula (1797), Hirova (1803), Coșeleuca (1855). În finalul

articolului, autorul prezintă cele 21 de schituri din Basarabia și prezintă câteva date referitoare la moșiile mănăstirești.

În Basarabia erau 21 de schituri: Borzești - ce avea biserica Adormirea clădită la 1770; Butuceni – săpat în stâncile de pe malul Răutului, întemeiat la 1690(?); Cărătura – de călugărițe a fost închis la 1821; Cosăuți – situat pe malul Nistrului a fost desființat în 1815; Cucuruzeni – situat în jud. Orhei, biserica Buna-Vestire are o icoană din 1795; Fântâna Doamnei – situat în județul Orhei (cu acordul mitropolitului Veniamin Costache maicile de la Coșeleuca s-au mutat la acest schit, iar în 1815 schitul s-a desființat); Galița - schit de monahi situat în județul Bălți, a fost desființat în 1809; Ghitici – schit de monahi, situat în jud. Orhei; Hârtop – situat în jud. Orhei, schit de maici, a fost desființat în 1812; Horodiște – situat în județul Orhei a fost desființat în 1821; Ignăței – situat în jud. Orhei, schit de monahi cu o biserică din 1793; Lomanova – schit de monahi a fost închis la 1821; Mana – schit de călugărițe situat în județul Orhei, a fost desființat în 1811; Peștera – situat pe malul Răutului, are o inscripție, ce este reprodușă în articol, din care reiese că acest sfânt lăcaș a fost săvârșit de pârcălabul Bosie la 1675; Poiana – situat în jud. Soroca, de monahi, a fost desființat în 1816; Popăuți – schit de maici, situat în jud. Orhei, a fost desființat în 1816; Râșca – situat în jud. Orhei, de monahi; Recea – situat în jud. Orhei, are o biserică ridicată cu binecuvântarea episcopului Inochentie al Hușilor, a fost desființat în 1825; Rezina - situat în jud. Soroca, de maici, a fost întemeiat de un preot ucrainean în 1770; Soroca – situat în jud. Bălți a fost întemeiat de Diamandache Roset în 1752; Verejeni sau Cărătura situat pe malul Nistrului în jud. Soroca.

Balaur, D., „Note bibliografice. Tomescu Constantin N., «Diferite știri din arhiva Consiliului Eparhial Chișinău», în *Arhivele Basarabiei*, anul VI (1934), p. 224-245”, în: *BORom* LII (1934), 9-10, p. 815 Recenzie.

Sunt publicate știri referitoare la: situația de drept internațional a mănăstirilor din Basarabia după 1812, cerere de preot moldovean, arhimandritul Chiril Ivanovici – grec venit în Moldova, călugărit în Mitropolia Moldovei la 1778, starea unor biserici din mijlocul Basarabiei.

† **T., S.**, „Note bibliografice. Tomescu Const, N., «Diferite știri din arhiva consiliului eparhial Chișinău» în *Arhivele Basarabiei* VI, 1934, p. 339-379 și VII, 1935, p. 17-44”, în: *BORom* LIII (1935), 5-6, p. 320. Recenzie.

În această lucrarea a lui Tomescu Constantin găsim: numiri vechi moldovenești uitate, schiturile de călugărițe la 1814, amănunte despre risipirea Schitului Fântâna Doamnei Orhei, numiri de epitropi, cărți de hirotonie, știri despre ctitoria bisericii Sf. Gheorghe Chișinău, primii elevi ai Seminarului din Chișinău. Sunt prezentate și facsimile ale următoarelor semnături și peceți: a mitropolitului Ioachim al Proilaviei din 1774, a episcopului Inochentie al Hușilor și mitropolitului Leon al Moldovei.

G., I. M., „Note bibliografice. Nistor Ion I. «Vechimea așezărilor românești dincolo de Nistru», în *Analele Academiei Române*, Mem. Secț. Ist., seria III, tom XXI (1939), p. 203-225”, în: *BORom* LVII (1939), 7-8, p. 457. Recenzie.

În 1455, Petru Aron a pus stăpânire pe cetatea genoveză Lerici, din limanul Nistrului. Dintr-o scrisoare a sultanului Soliman către regele Poloniei, Sigismund August, din 1541, avem știri precise despre pribegii moldoveni de dincolo de Nistru. Se pare că atunci s-au întemeiat unele sate românești pe acele meleaguri: Pietrosu, Mălăești și Pisculung. În Movilău, protopopul Mihail Strilbițchi a înființat o tipografie românească, de sub teasurile căreia a ieșit o „Psaltire”. Mihail Strilbițchi și-a mutat tipografia în satul Dubăsari.

În 1715 a avut loc o neînțelegere între Iorest, episcopul Hușilor, și Ioanichie al Proilaviei, cu privire la satul Dubăsari. În timpul războiului ruso-turc din 1768-1774 s-a ivit o nouă neînțelegere între Inochentie al Hușilor și Ioachim al Proilaviei pentru stăpânirea satelor de dincolo de Nistru.

***, „Note bibliografice. Arhimandritul Dr. Antim Nica «Monahismul în Basarabia 1812-1918», Bălți, 1940, 36 pag., 25 lei”, în: *BORom* LVIII (1940), 9-10, p. 752. Recenzie.

Scrierea a apărut mai întâi sub formă de articole în revista „Însemnări creștine”. Ea prezintă istoria monahismului în Basarabia între anii 1812-1918. Cartea are mai multe capitole în care sunt prezentate: viața și organizarea monahismului basarabean, secularizarea averilor mănăstirești, legislația bisericească a monahismului, organizarea internă și rolul social al monahismului, încercări de reorganizare ale monahismului basarabean.

Popescu, Dumitru Șt., „Giurescu Constantin C. «Vechimea așezărilor românești dintre Prut și Nistru», în *Revista Fundațiilor Regale*, an VIII, 1941, nr. 8-9, p. 307-319”, în: *BORom* LIX (1941), 9-10, p. 595-596. Recenzie.

Se prezintă satele din județul Lăpușna, se stabilește etimologia cuvântului „cascadă” și se precizează că Mănăstirea Vărzărești este menționată într-un document din 1420, iar în altul de la 1429 se menționează mănăstirea de la Viznevăț (Căpriana).

D., Șt. P., „Note bibliografice. Nica Antim Arhim., «Monahismul în Basarabia (1812-1918)», Bălți, 1940, 42 p”, în: *BORom* LX (1942), 5-6, p. 226-227. Recenzie.

Știri despre monahismul din Basarabia avem încă din secolul al XV-lea. În 1814, Gavriil Bănulescu începe reorganizarea mănăstirilor din acest ținut românesc intrat sub ocupația rusă. Dimitrie Sulima, din lipsă de fonduri, a desființat mănăstirile: Horodiștea și Cernăuți și schiturile: Rezina, Rughi, Lomanova, Soroca și Cărătura. Arhiepiscopul Pavel (1871-1882) a făcut mari eforturi pentru revigorarea vieții monahale. În finalul articolului se menționează despre averile mănăstirilor în perioada amintită și despre aplicarea regulamentului duhovnicesc a lui Petru cel Mare – regulament ce s-a aplicat în Basarabia.

G., I. M., „Note bibliografice Costea E. Pr. Dr., «Schiturile și sihăstriile Bucovinei de altă dată», Cernăuți, 1943, 25 p.” în: *BORom* LXII (1944), 7-12, p. 330-331 3. Recenzie.

Costea E. înfățișează pe scurt istoria celor 15 schituri și sihăstrii mai mari care se aflau în ținutul Bucovinei înainte de anul 1775. Acestea se numeau: Babin – clădit în 1752 de călugărul Onofrei; Bereznița - întemeiat de Isac Cocoran pe la 1650; Broscăuți – clădit la 1752 de monahul Ilarion; Căbești – întemeiat de diaconul Grigorie la 1748; Coribnița – întemeiat la 1730 de către monahul Silvestru; Crișceatec – întemeiat la 1765 pe locul unde se afla un alt schit cu hramul Sfântul Ioan Evanghelistul; Horecea – pomenit pentru prima dată la 1719, a fost ocrotit de către episcopul de Rădăuți Antonie (1740), iar în 1776, sub egumenul Artemon și cu ajutorul mitropolitului Gavriil s-a zidit în locul bisericii de lemn una de piatră; în satul Jadova, din vechiul județ Suceava, a fost un schit de călugări întemeiat la 1742 de egumenul Vlad Gherasim; Schitul Luca a fost întemeiat în 1742 de către căpitanul Atanasie Țintă; în vatra satului Mămăiești au existat trei schituri – două de călugări și unul de călugărițe, întemeiate în 1667 ca metoace ale Schitului Mare din Galiția; Ostra (sau Barbești sau Berbești) îl are ca ctitor pe Nicolae Calmuțchi, care s-a călugărit aici cu numele de Natanail, după moartea sa schitul a fost desființat; Mănăstirea Sfântul Onufrei din Siret a fost ctitorită în 1673 de Ștefan Petriceicu, pe locul unei biserici de lemn ridicate în 1560 de către preotul Mihu și închinată Mănăstirii Putna; Vijnița se crede a fi ctitoria episcopului de Rădăuți Nicolae Vasilevici (1694); Voloca situat pe Ceremuș a fost întemeiat la 1742 de un călugăr din familia Donici; Zamostea – schit ce este cunoscut din 1722, dar în 1783 el a fost desființat.

Cele patru sihăstrii sunt: la Sucevița pe locul unde s-a clădit mănăstirea; lângă Mănăstirea Putna, sihăstrie clădită din piatră de egumenul Sila; pe Valea Putnei la Ursoaia; una se afla situată sub muntele Rarău și care ținea de Mănăstirea Moldovița.

Rădulescu, Ioan Octavian, pr. dr., „Pro-Basarabia, un tezaur documentar”, în: *GBis* LIII (1994), 5-7, p. 90-93.

Se prezintă cartea lui Petre Vălimăreanu „Prin Basarabia Voievodală”, 1993, 434 pagini. Sunt expuse date referitoare la așezămintele monahale basarabene: astfel, până în 1812 în Basarabia erau peste 40 de mănăstiri; în veacul trecut rămăseseră doar 18 (p. 51). Sunt date ca dispărute mănăstirile: Borzești, Cărătura, Ciura, Cosăuți, Fântâna Doamnei, Gălița, Grădiște, Hârtop, Lometa, Mana, Peștera, Poiana, Popăuți, Râșca, Recea, Razina, Rudi, Soroca, Țipova.

IV.5. STUDII GENERALE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN TRANSILVANIA ȘI MARAMUREȘ

I., E. N., „Note bibliografice. Roșu Titu L., «Însemnări și inscripții bihorene» vol. I, Beuș, 1941, p. 93”, în: *BORom* LIX (1941), 11-12, p. 715-716. Recenzie.

Cartea este împărțită în două părți. În prima este prezentat un studiu asupra inscripțiilor bihorene, iar în partea a doua sunt publicate diversele însemnări găsite în satele din Bihor, prin bisericuțele de lemn, dintre care unele au slujit ca lăcașuri monahale. În articol sunt prezentate câteva din aceste însemnări.

Dumitru, Radu Gh., „Începuturile scrisului în limba română”, în: *GBis XX* (1961), 1-2, p. 177-187. Recenzie.

După ce se fac unele referiri la zona Maramureșului, se subliniază importanța foarte mare a Mănăstirii Peri. Se amintesc „urme de mănăstiri de sat, feudale la Cornești, Sârbi, Budești, Secu, Bîrsana, Rozovlea, Ieud”.

Leșe, Nicolae, pr., „Așezămintele monahale din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului”, în: *MitrArd XXV* (1980), 7-9, p. 765-769.

Articolul face cunoscute așezămintele monahale din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului prin prezentarea succesivă a mănăstirilor Nicula, Rohia și Moisei. Sunt aduse informații ale lăcașurilor din punct de vedere istoric, organizatoric și religios - moral.

Bunea, V., pr., „«Monumente istorice și de artă religioasă din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului», Editată de Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj-Napoca, 1882, 346 p.”, în: *MitrArd XXVIII* (1983), 3-4, p. 246-248. Recezie.

Pe lângă informațiile referitoare la Mănăstirea din Peri, activitatea iconarilor și zugravilor de biserici de la Mănăstirea Moisei și pictura pe sticlă de la Mănăstirea Nicula, este cuprinsă și prezentarea vetrelor mănăstirești din Arhiepiscopia Clujului, care constituie obiectul de studiu al lucrării.

Buzan, Ioan, „Monumente istorice și de artă religioasă din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului”, în: *MitrBan XXXIII* (1983), 7-8, p. 530-533.

Sunt amintite ctitoriile lui Ștefan cel Mare din Transilvania, de la Vad și de la Feleac, mănăstiri ce devin nucleul celor două episcopii. Ca prim episcop al Feleacului este menționat Marcu, iar ultimul Petru (1538), în timp ce la Vad, primul episcop atestat documentar este Ilarion (1523), iar ultimul Eftimie (1623-1627). Este prezentată activitatea episcopului Inochentie Micu (1728-1744). Este consemnată înființarea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului în 1921.

IV.6. STUDII GENERALE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN BANAT

***, „Însemnări mărunte. Monumente istorice în Banat”, în: *BORom XLVIII* (1930), 3, p. 282-283.

Din articol aflăm că biserica ce se află între comunele Șemlacul Mare și Șemlacul Mic, jud. Timiș, a fost restaurată de către oameni nepricepuți. Despre această biserică autorul scrie că datează din secolul al XV-lea și este numită de popor „Mănăstirea Săracă”. Tot din acest articol aflăm că la vechea biserică din comuna Partoș, unde este îngropat mitropolitul român Iosif, dr. Miloaia intenționează să facă câteva săpături arheologice.

Ciuhandu, Gh., prof. dr., „Cărți, reviste, ziare. «Die Stifte der Tschander Diocese im Mittelalter», de Dr. Koleman Iuhasz”, în: *BORom* XLIX (1931), 9, p. 558-559. Recenzie.

Cartea prezintă mănăstirile din cuprinsul Banatului și de la gurile Mureșului din secolele IX-X. Se pomenește despre mănăstirea din Cenad precum și despre alte „mănăstiri orientale” situate de-a lungul Mureșului. Autorul amintește și de Mănăstirile Hodoș-Bodrog și Bezdin.

Vlăduceanu, Victor, prof. dr., „Viață nouă-duh nou”, în: *MitrBan* VIII (1958), 7-9, p. 247-255.

Sunt consemnate diferite activități desfășurate pe parcursul a șapte ani din perioada păstoririi Înaltpreasfințitului Vasile, mitropolitul Banatului, care și-a manifestat grija pentru viața duhovnicească, reactivând în 1944 Mănăstirea Partoș, în 1946 bisericile mănăstirești din Lipova, iar în 1947 Mănăstirea Cebza. Inițiază acțiuni de restaurare la Mănăstirea Mrăcunea din zona Cazanelor, se reorganizează mănăstirile Călugăra, Izvorul Miron și Schitul Piatra Scrisă. Este ctitor la mănăstirea de maici de la Timișeni și la Schiturile Sfinții Apostoli Petru și Pavel - Bogăltin. În articol sunt prezentate operele omiletice ale Înaltpreasfințitului Vasile, cele două volume de predici „Pârğa Darului” și „Praznic luminat”, alături de articolele sale și de periodicele care au apărut cu binecuvântarea sa: „Biserica Bănățeană”, „Foaia Arhiediecezană”, „Mitropolia Banatului”, revista: „Duh și Adevăr”.

Oprișa, Longhin, I., „Biserici de lemn monumente istorice din Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului”, în: *MitrBan* XV (1965), 1-3, p. 184-193.

Dintre monumentele istorice din Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului fac parte și bisericile de lemn, cum ar fi mănăstirea din Cebza, menționată și de istoriografia maghiară. Aceasta pare a fi mai veche de anul 1758, an în care o datează o însemnare lăsată pe fila unui „Antologhion”. În 1780 aflăm că a fost refăcut turnul acestei mănăstiri, o renovare mai consistentă desfășurându-se în 1815, când biserica a fost construită din lemn, cu fundația de cărămidă. În 1935 s-au construit opt contraforți, iar iconostasul a fost împodobit cu icoane portative datând din secolul al XIX-lea.

Bănescu, Marcu, prof. dr., „Mănăstiri din Banat”, în: *MitrBan* XXVII (1977), 10-12, p. 791-794.

Sunt cercetate nouă mănăstiri dispărute: Sfântul Ioan Botezătorul-Cenad, Sfântul Gheorghe-Caransebeș, Sfântul Nicolae-Lugoj, Vărădia, Căvăran, Mănăștiur, Marginea, Mrăcunea (Mraconia) și Ilidia.

Trăpcea, Theodor și Tigu, Viorel Gh., „Mănăstiri din Banat”, în: *MitrBan* XXVIII (1978), 1-3, p. 150-153.

Prezentată de doi autori, cartea are trei capitole în care este surprinsă viața religioasă a românilor ortodocși din Banat, fiind prezentate unele mănăstiri dispărute, dar și 11 medalioane de mănăstiri existente în Banat. Ca o scăpare a autorului este

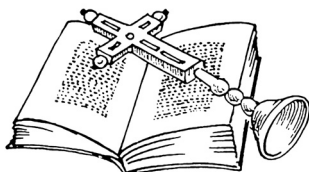
menționată neprezentarea mănăstirii din satul Calinia, care este cea mai veche mănăstire de lemn din județul Caraș-Severin.

Vlăduceanu, Victor, pr., „Mănăstiri din Banat”, în: *GBis* XXXIX (1980), 3-5, p. 453-459. Recenzie.

Sunt amintite mănăstirile: Sfântul Ioan Botezătorul din Cenad, Sfântul Gheorghe din Caransebeș, Sfântul Nicolae din Lugoj și cea de la Căvăran .

Săsăujan, Mihai, diac. lector dr., „Organizarea mănăstirilor ortodoxe din Ungaria, Partium și Banat în a II-a jumătate a secolului al XVIII-lea”, în: *AltBan* IX (1998), 7-9, p. 157-167.

Pentru a prezenta organizarea mănăstirilor ortodoxe din Ungaria, Partium și Banat în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, autorul se referă la noul regulament care privea această organizare a mănăstirilor „neunite” din Banat, regulament structurat pe 24 de puncte.

V. MONOGRAFII, STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE MĂNĂSTIRI ȘI SCHITURI

V.1. MONOGRAFII, STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN MUNTENIA, OLTENIA ȘI DOBROGEA

SF. 40 DE MUCENICI (METOC)

C.,E., „Documente inedite”, în: *BORom* XV (1891-1892) 8, p. 577-602.

Este redată o notă de pe un manuscris, care arată că între 1774-1780 episcopul Râmnicului a fost Chesarie. Aceasta a decedat în 1780 și a fost îngropat la Biserica Sfinții 40 de Mucenici din București, biserică care era metocul Episcopiei.

D., Șt. P., „Note bibliografice. Popescu-Cilieni I. «Vechile proprietăți ale Episcopiei Râmnicului în Craiova și București», extras din *Arhivele Olteniei*, an XX, nr. 113-115, Craiova, 1942, 20 p.”, în: *BORom* LX (1942), 1-4, p. 113. Recenzie.

Episcopia Râmnicului avea în București metocul Sfinților 40 de Mucenici, lăcaș ce a fost zidit la 1768 de către M. Cantacuzino, pe locul unde se află astăzi Ateneul Român. Lângă această biserică se afla și o școală.

Stoicescu, N., „Un fost metoc al Episcopiei Râmnicului la București: Biserica Sfinții 40 de mucenici de pe podul Mogoșoaiei”, în: *MitrOlt* XXIII (1971), 5-6, p. 370-380.

Din istoricul bisericii Sfinții 40 de Mucenici aflăm că a fost zidită în 1764 de Mihai Cantacuzino. În septembrie 1775 Mihai Cantacuzino a încredințat-o episcopului Chesarie al Râmnicului, fiind îngrijită și de Filaret, urmașul lui Chesarie.

ALUNIȘ-BUZĂU (SCHITUL)

Lerian, Mircea, „«Ghegard» (Armenia) are o rivală în România: Aluniș – jud. Buzău”, în *BORom* XCVIII (1980), 5-6, 674-675.

Fără a amintii nici un detaliu legat de biserica rupestră din Armenia, autorul face o descrie și un scurt istoric al complexului rupestru din zona comunei buzoiene Colți. Bisericuța de la Aluniș sculptată în stâncă de doi ciobani la 1277, „Piatra lui Dionisie”, „Peștera lui Iosif”, „Piatra Agathonului” – sunt nume ce amintesc de un ținut cu străvechi rezonanțe monahale.

ANINOASA-CISLĂU (MĂNĂSTIREA)

Iorgulescu, B., „Notițe istorice relative la monastirea Cislau din județul Buzău”, în: *Consolatorul* III (1900), 1, p. 5- 6.

Articolul este editat după revista „Literatura și Arta Română”, nr. 4 din 25 Februarie 1899, de către pr. D. Popescu, parohul parohiei Cislău din județul Buzău. În 1588, pe valea râului Buzău, la o distanță de 45 kilometri de orașul cu același nume, pe moșia moștenită de către doamna Neaga, se zidește o mănăstire numită Aninoasa (cu hramul Adormirea Maicii Domnului). Aceasta a fost construită de proprietăreașă, soțul ei, Mihnea Vodă și feciorul lor, Alexandru Vodă. În 1612, doamna Neaga îi dă nepotului său la schimb, pentru Cislău, moșia Săpuțenii, apoi în același an o lasă ca testament Mănăstirii Aninoasa, pentru pomenirea sufletului ei și a părintelui Vlaicu Tătăranu.

În 1688, Negoită Tătăranu, nepotul doamnei Neaga și cu fiul său Matei Paharnicul dau mănăstirea Episcopiei Buzău. Aceasta este rezidită în 1749 și capătă denumirea Cislău. În 1764 Cosma devine episcopul Buzăului, înzestrând mănăstirea cu uși, iconostas, amvon, sfeșnice împărătești de alamă, toate acestea în 1786. La 1839 mănăstirea e din nou restaurată de episcopul Chesarie. În 1873, Al. Odobescu încearcă, dar fără succes, să traducă inscripțiile de pe pereții mănăstirii, iar în 1895, Statul a confiscat-o prin luarea moșiei de care aparținea, construind prin împrejurimile sale grajduri și cazarme.

ANINOASA (SCHITUL)

Bălașa, D., pr., „Schitul Aninoasa, județul Gorj - o vatră monahală necunoscută”, în: *MitrOlt* XXIX (1977), 7-9, p. 635-637.

Autorul face o prezentare a unui schit din Gorj (localizare, istorie, atestare) bazat pe documente istorice și tradiții. Textul documentelor este anexat articolului.

ANTIM SAU MĂNĂSTIREA TUTUROR SFINȚILOR (MĂNĂSTIREA)

Erbiceanu, C., „Documente inedite.” în: *BORom XV* (1891-1892), 6, p. 385-402.

În articol sunt redată 10 scrisori. Ce de-a zecea este scrisoarea patriarhală și sinodală din 1717 despre Sfânta Mănăstirea Tuturor Sfinților din București, ctitorită de mitropolitul Antim Ivireanu. Prin aceasta sunt: anulate testamentul și dispozițiile mitropolitului Antim Ivireanu și sunt ridicate pedepsele canonice și blestemele bisericești pentru cel ce încalcă deciziile fondatorului. Astfel, se va permite înstrăinarea averii imobile a mănăstirii sub pretextul că aceasta avea datorii. Scrisoarea mai prevede și faptul ca biserica să fie trecută sub administrarea mitropolitului de București.

***, „Biserica Antim din București”, în: *Vocea Bisericii* II (1895), 14 și 15, p. 5.

Biserica a fost zidită în 1715 de mitropolitul Antim din Ivir, în timpul domniei lui Ștefan Cantacuzino, informație extrasă dintr-o inscripție în limba greacă. Urmează o descriere a bisericii. Acest articol conține fragmente din dipticul de la

1747, în care sunt trecuți domnii și mitropoliții de la Antim Ivireanu, până în perioada în care este scris articolul. Acesta pomenește pe Constantin Brâncoveanu, Ștefan Cantacuzino, Nicolae Mavrocordat, Grigorie Ghica și Constantin Mavrocordat. De asemenea, mai sunt pomeniți mitropoliții: „Antim arhiepiscop mitropolit, Daniil arhiepiscop mitropolit, Neofet arhiepiscop mitropolit, Filaret arhiepiscop mitropolit”. În interiorul bisericii se află portretul lui Ștefan Cantacuzino și al mitropolitului Antim Ivireanul.

***, „Cuvântările Î.P.S. Mitropolit Primat Conon Aramescu-Donici la inaugurarea noului local al Sfântului Sinod și al Consistoriului superior bisericesc în ziua de 10 octombrie 1912”, în: *BORom* XXXVI (1912-1913), 8, p. 737-743.

Sunt reproduse două cuvântări rostite de mitropolitul primat Conon. Din prima aflăm că Mănăstirea Antim trebuie restaurată, că între anii 1872-1912 ședințele Sfântului Sinod s-au ținut în vechiul local al bisericii Sfântul Dumitru, fostul metoc al Episcopiei Buzăului sau în casele închiriate de lângă paraclisul familiei Lahovary și că noul local al Sfântului Sinod se află situat la Mănăstirea Antim.

Popescu, Nae, pr., „Paraclisul Mănăstirii Antim”, în: *GBis* X (1951), 6-7, p. 71-76.

Paraclisul Mănăstirii Antim este construit în secolul al XVII-lea, finalizarea acestuia realizându-se în 1750. Ctitor al lăcașului este domnul Nicolae Alexandru Mavrocordat și Matei Ruset, împreună cu soția sa Stanca. S-au făcut mai multe intervenții prin care edificiul a suferit transformări în decursul anilor: 1812, 1850-1862. Patriarhul Justinian a sprijinit, în 1951, efectuarea unor lucrări de restaurare a paraclisului.

Vartolomeu, Diacul, „Duh nou în obștea patriarhală”, în: *BORom* LXXI (1953), 1, p. 89-91.

Articolul scoate în evidență noua organizare a călugărilor din jurul Patriarhiei, pe care Justinian Marina și-a dorit-o și a întreținut-o cu sârg. Patriarhul, fiind și Președinte al Sfântului Sinod, a rânduit ca, pentru o mai bună întărire duhovnicească, călugării să fie organizați unitar, într-o obște patriarhală, unindu-se călugării de la ctitoria lui Antim Ivireanul, cei de la chiliile Darvarilor, de la Matei Basarab, din cetatea Plumbuitei, sub cârmuirea P.S. Antim Târgovișteanul, vicar patriarhal, încredințat cu stăreția acestei obști.

Patriarhul Justinian a hotărât și ca, în toate mănăstirile, să se realizeze conferințe pe teme religioase, urmărind prin acestea culturalizarea monahilor. Astfel, monahii din obștea Patriarhiei, odată pe săptămână, timp de două ore, dezbăteau diferite subiecte de interes dogmatic, istoric, ascetic, liturgic, juridic-disciplinar, sau uneori probleme de interes social. Articolul consemnează teme ce au fost dezbătute în astfel de conferințe: Biserica Ortodoxă Română și lupta pentru pace; Monahismul și viața socială; Chipul unui călugăr adevărat; Nevoințele călugărești în lumina științei; Folclorul muzical în melodia bisericească; Duhovnicul ca îndrumător de suflete.

***, „Sfințirea Paraclisului Pompilian de la Mănăstirea Antim din București”, în: *BORom* LXXVI (1958), 10-11, p. 969-972.

Din inițiativa Preafericitului Justinian s-a restaurat și Mănăstirea Antim din București, iar în ziua de 2 noiembrie 1958 s-a sfințit paraclisul Pompilian de la această mănăstire. Au fost prezenți, pe lângă ceilalți invitați, episcopii Antim și Theoctist. Cu această ocazia s-a săvârșit Sfânta Liturghie și s-a adus Sfântul și Marele Mir, care se va păstra în acest sfânt lăcaș. Articolul reproduce conținutul cuvântărilor, în care se menționează faptul că este adusă de la Mănăstirea Dealul catapeteasma, având o vechime de peste 130 de ani.

Popescu, Paulin, arhidiacon, „Sfințirea Paraclisului Pompilian din Mănăstirea Antim”, în: *GBis* XVII (1958), 12, p. 1187-1190.

Slujba de sfințire a paraclisului Pompilian din Mănăstirea Antim a avut loc în data de 2 noiembrie 1958, fiind oficiată de Preafericitul Justinian, asistat de Preasfințitul Antim Târgovișteanul și Preasfințitul Teoctist Botoșăneanul. Documentul de sfințire este redat integral. Sunt enumerate toate scenele pictate din paraclis, fiind prezentate și informații privind istoricul paraclisului și date despre ctitorul său, pictorul Gheorghe Ioachim Pompilian.

Nanu, Ion, prof. dr., „Un monument istoric de artă religioasă: ctitoria mitropolitului Antim Ivireanul”, în: *BORom* LXXIX (1961), 3-4, p. 223-318.

Mănăstirea, cu întregul său complex arhitectonic, sculptural și pictural reprezintă sinteza unei evoluții artistice ce trece de la vechea artă muntenească, cu influențe sârbești, la arta românească bine stabilizată în primii ani ai secolului al XVIII-lea. Ziua de 5 februarie 1713 este data când Antim Ivireanul, mitropolit al Țării Românești, sub domnia lui Constantin Brâncoveanu, a hotărât construirea mănăstirii cu hramul „Toți Sfinții” și numită „Mănăstirea Tuturor Sfinților”. De-a lungul timpului i s-a spus „Mănăstirea Antim”. Pe locul unde s-a construit a existat o veche biserică de lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae”.

Zidirea mănăstirii a început la 24 aprilie 1713. Planurile de execuție au fost întocmite chiar de mitropolit, mare cunoscător în arta desenului, sculpturii, arhitecturii și tiparului. După moartea lui Constantin Brâncoveanu, noul domn al Țării Românești, Ștefan Cantacuzino, ajută la terminarea mănăstirii.

Sfințirea bisericii a avut loc în 1715. Stilul în care a fost executat complexul mănăstiresc este cel brâncovenesc, Mănăstirea Antim fiind printre cele mai valoroase monumente din Capitală. Mitropolitul a întocmit unul dintre cele mai importante testamentele, în care a dat dispoziții pentru modul în care să fie administrate, organizate, menținute și îmbunătățite clădirile, averile și veniturile mănăstirii, testament ce cuprinde 32 de capitole și este precedat de o introducere. A hotărât ca mănăstirea să nu fie supusă nici unei alte mănăstiri și să fie scutită de orice dări. Sumele mari vor fi folosite pentru educarea tinerilor, pentru săraci, bolnavi, bibliotecă, tipografie.

În 1716, mitropolitul Antim a fost omorât de către turci, din porunca domnului Nicolae Mavrocordat, urmașul său fiind mitropolitul Mitrofan, fostul duhovnic al familiei lui Constantin Brâncoveanu. În urma cutremurului din 31 mai 1738, cele

două turlle originale din cărămidă s-au dărâmat și au fost înlocuite cu altele, executate din lemn. În perioada 1746-1747 are loc o restaurare a bisericii. Deși Mănăstirea Antim a devenit una dintre cele mai bogate mănăstiri din Țara Românească, călugării greci, printr-o proastă gospodărire, au făcut ca veniturile mănăstirii să se risipească cu timpul și să nu mai fie îndeplinite scopurile filantropice lăsate moștenire de către ctitor.

În 1797, mănăstirea ajunge într-o situație jalnică, fiind trecută ca metoh al Episcopiei Argeșului. Situația materială începe să se îmbunătățească treptat prin strădania episcopului Iosif al Argeșului și cu sprijinul mitropolitului Dosoftei, reparându-se parțial deteriorările intervenite în cei peste 100 de ani de la zidirea ei. Lucrările cele mai importante de restaurare au avut loc în timpul episcopului Ilarion al Argeșului, care, începând de la 27 octombrie 1820, are în grija sa mănăstirea, îmbunătățindu-i în mod substanțial funcționarea. Sub domnia lui Bibescu Vodă se restaurează clopotnița mănăstirii. Din 1850 episcopul de Argeș intervine în mai multe rânduri la conducerea țării pentru restaurarea mănăstirii, dar abia în anul Unirii, 1859, se aprobă fondurile necesare. Chiar Alexandru Ioan Cuza s-a interesat de executarea lucrărilor, care au durat trei ani. Au fost renovate chiliile, clopotnița, acoperișul, au fost procurate odăjdii și obiecte de cult.

În 1863, biserica este redată publicului în prezența domnului Alexandru Ioan Cuza. În luna februarie 1865, în urma unei inundații, provocate de revărsarea Dâmboviței, mănăstirea a fost din nou distrusă, fiind necesare noi reparații. Din 1907 a început construcția Palatului Sfântul Sinod, amplasat în incinta mănăstirii, care a modificat aspectul complexului. În timpul Primului Război Mondial au fost ascunse în Mănăstirea Antim moaștele Sfintei Filofteia, de atunci serbându-se ca hram al bisericii și această sfântă. Din 1927, când starea clădirilor s-a agravat, s-a pornit o campanie în presa timpului de colectare de fonduri pentru restaurare. În perioada 1939-1944 au fost executate lucrări de refacere la turllele bisericii. La chiliile, fațade și în interiorul paraclisului, lucrările au fost executate în perioada 1950-1952.

Autorul studiului face mai departe o prezentare a arhitecturii complexului mănăstiresc, surprinzând toate modificările suferite de acesta în decursul vremii, trecând prin mai multe reparații. Este prezentată sculptura în piatră și în lemn (cu motivele florale și vegetale ce apar în jurul ferestrelor, ușilor, la balustradele pridvorului, etc), ce a cunoscut o dezvoltare largă în epoca brâncovenească. Din mobilierul original de la 1713 nu a mai rămas decât Sfânta Masă din Altar. Pictura inițială a fost executată de pictorul Preda, de Radu Zugravul și chiar de Antim Ivireanul, cea actuală fiind realizată în perioada 1860-1863. Este descrisă amănunțit pictura, apreciindu-se arta compoziției, simțul armoniilor de culori.

Paraclisul vechi, în urma restaurării, a fost pictat de Tăttărăscu în 1860 și de către Nicolaide în 1951, iar paraclisul nou a fost repictat de către Pompilian, profesor la Academia de Arte Frumoase, în perioada anilor 1880-1881. Studiul cuprinde anexe și imagini.

Bulat, T. G., „Știri noi cu privire la Mitropolitul Antim Ivireanu și ctitoria sa”, în: *GBis XX* (1961), 5-6, p. 393-404.

Datele cu privire la mitropolitul Antim Ivireanu și ctitoria sa privesc daniile primite pentru Mănăstirea Antim de către mitropolit, care este detronat în 1716, dar și proprietățile pe care le lasă moștenire ctitoriei sale.

Petre, Gheorghe, prof. dr., „Câteva știri noi și precizări în legătură cu Mănăstirea Antim”, în: *BORom* LXXXI (1963), 3-4, p. 347-375.

Autorul aduce unele precizări și completări referitoare la ctitoria făcută de către mitropolitul Antim Ivireanul.

Mahalaua Popa Ivașca.

Mănăstirea Antim a fost construită în mahalaua numită Popa Ivașca. Acesta a fost un preot care a slujit vreme îndelungată la bisericuța de lemn din mahalaua care, mai târziu, a căpătat numele său. Personajul amintit s-a retras din slujirea de la bisericuța de lemn și s-a călugărit sub numele de Iosif. El a vândut logofătului Constantin casele sale și grădina, pivnița și magazia de cereale, ceea ce presupune că preotul avea pământ de cultură în afara orașului. Mahalaua a purtat numele preotului, până în jurul anului 1734, când a fost înlocuit cu numele mitropolitul Antim, care construisese cu cheltuială proprie, în acest cartier, frumoasa mănăstire care îi poartă numele.

Pe ce teren s-a construit mănăstirea.

Mitropolitul Antim Ivireanul, după ce a cercetat mahalalele din jurul Mitropoliei, s-a hotărât să construiască biserica în mahalaua preotului Ivașca. Mitropolitul construiește biserica pe cele două locuri dăruite de Drăgușini Merișanu și de fiul său Barbu, pe alte două locuri dăruite de Dicul și Chirca Rudeanu, pe locul de casă și grădina cu pomi dăruite de Constantin logofătul, cel care cumpăraseră locul și casele preotului Ivașca. Pe lângă acestea, mitropolitul Antim mai cumpără, la 10 august 1713, o casă cu locul său, alături de locul lărgit al bisericii. Vânzătorii erau Manea Ceaușul și fratele său Dumitru Pârcălabul de la Clinceni.

Înzestrarea mănăstirii.

După ce a realizat spațiul necesar pentru dezvoltarea mănăstirii, în conformitate cu planurile sale, mitropolitul Antim a rezolvat problema cea mai importantă și anume asigurarea unor venituri care să acopere cheltuielile de întreținere și activitate. Spre deosebire de celelalte mănăstiri importante din București, care aveau venituri mari în prăvălii, pivnițe, vii, moșii, noua mănăstire nu avea niciun venit. Ctitorul a construit magazii, cu pivniță și băcănie; pivniță de zid cu prăvălii deasupra și cu han în spate pentru a asigura noului lăcaș monahal un venit sigur. Printr-un document dat de Ștefan Cantacuzino, Mănăstirea „Tuturor Sfinților” a fost scutită de dări. De asemenea, a fost înzestrată cu alte danii din partea credincioșilor, iar mitropolitul Antim a făcut o serie de înzestrări prin fixarea unor obligații și a unui plan de activitate al mănăstirii scris într-un hrisov scris pe pergament, completat printr-un testament. A urmat mazilirea domnului Ștefan Cantacuzino, iar în locul lui a fost strămutat, din Moldova, Nicolae Mavrocordat, în februarie 1716, care s-a arătat încă de la început credincios politiciii turcești. După izbucnirea războiului dintre turci și austrieci, printre boierii creștini acuzați s-a numărat și Antim Ivireanul, care a fost ucis în drum spre locul surghiunului său din porunca domnului.

Mănăstirea Antim la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

După moartea martirică a mitropolitului Antim au început zile grele pentru ctitoria sa. Urmașul lui Nicolae Mavrocordat a fost fratele său, Ioan Mavrocordat. Acesta a întărit în hrisovul său din iunie 1717, toate privilegiile și darurile acordate de cei doi domni anteriori, însă domnia lui a fost scurtă, el murind în februarie 1719. La tron a fost numit din nou Nicolae Mavrocordat, care a domnit până în 1730. Lipsită de sprijinul domnesc și condusă cu nepricepere și lăcomie de egumeni aleși la întâmplare, Mănăstirea Antim n-a putut împlini nimic din planul ctitorului său. Veniturile au fost din ce în ce mai puține, iar cheltuielile nu au putut fi acoperite. Se mai cunoaște o singură donație, cea a Mariei Greceanu, din mai 1777, care a dăruit Mănăstirii Tuturor Sfinților un loc în mahalaua Fântâna Boului. Epoca grea pentru Mănăstirea Antim a început odată cu revenirea la domnie a lui Nicolae Mavrocordat, în 1719 și a ținut până în 1797, la începutul celei de-a doua domnii a lui Alexandru Ipsilant. Deși prin testamentul său mitropolitul Antim s-a împotrivit, prin blestem, oricărei înstrăinări a mănăstirii, propunerea făcută de mitropolitul Dosoftei ca mănăstirea să devină metoh al Episcopiei de Argeș a fost aprobată de domnul Alexandru Ipsilanti. În această nouă calitate, mănăstirea a reușit să-și plătească datoriile făcute de egumenii nepricepuți și să-și refacă în întregime construcțiile. După moartea episcopului Iosif a urmat Ilarion, care a lăsat mănăstirea într-o situație materială bună. Articolul conține anexe.

Sacerdoțeanu, Aurelian, „Antim Ivireanul arhivist, bibliotecar, topograf”, în: *GBis XXII* (1963), 9-10, p. 862-890.

Articolul prezintă activitatea de arhivist, bibliotecar și topograf, desfășurată de Antim Ivireanul, autorul „Didahiilor”. Acesta este primul care face un inventar al documentelor, precizându-se faptul că acest inventar „nu s-a făcut întâmplător”. Antim Ivireanul inventariază și fondul Mănăstirii Tuturor Sfinților după criterii stricte, din mâna sa ieșind și prima schiță topografică din Țara Românească, după cum precizează o însemnare din 1696. Articolul înfățișează istoricul acestei însemnări, cuprinzând și descrierea bibliotecii înființate de mitropolitul ctitor și a tipografiei reproducându-se imagini cu semnături în grecește și românește. Episcopul Melchisedec a contribuit mult la îngrijirea datelor biografice despre Antim Ivireanul.

Sacerdoțeanu, A., „Antim Ivireanul arhivist, bibliotecar și tipograf (continuare din *GBis XXII* (1963), 9-10, p. 862-890)”, în: *GBis XXIII* (1964), 3-4, p. 223-244.

Articolul redă cele 32 de capitole ale „Învățăturii pentru așezământul cinstitei mănăstiri a Tuturor Sfinților”, cuprinzând și trei inventare alcătuite de mitropolitul Antim Ivireanul.

Brătulescu, Victor, prof., „Date noi privitoare la pomelnic și la zugrăvirea și poleirea temeliei de piatră a Mănăstirii Antim din București”, în: *MitrOlt XVII* (1966), 9-10, p. 841-844.

Este prezentat pomelnicul monahului Pahomie și este descrisă temelia de piatră a Mănăstirii Antim.

Mioc, Damaschin și Cămărașescu, Ruxandra, „Mănăstirea Antim”, în: *MitrOlt* XXVI (1974), 5-6, p. 461-468.

Mănăstirea „Tuturor Sfinților” a fost ctitorită de Antim Ivireanul între anii 1713-1715. Se descriu toate lucrările de ctitorire. Se prezintă egumenii dintre anii 1722-1789, inscripțiile existente aici și domeniul mănăstirii cu averea „mișcătoare” și „nemișcătoare”. Aflăm că din secolul al XVIII-lea se va numi „Antim”.

Dianu, Ion, „Mitropolitul martir Antim Ivireanu, ctitor al retoricii culte românești”, în: *GBis* XXXX (1981), 11-12, p. 1069-1078.

Sunt prezentate date despre Mănăstirea Antim, la care se adaugă o bibliografie selectivă alături de o descriere a „Dihahiilor” Sfântului Antim Ivireanul (28 predici și 5 panegirice).

David, P. I., conf., „Rolul Mănăstirii Antim din București în Revoluția de la 1821”, în: *GBis* XXXXI (1982), 11-12, p. 857-874.

Mănăstirea Antim a avut un rol hotărâtor în desfășurarea Revoluției de la 1821, devenind „locul de minuțioasă pregătire a Revoluției”, steagul acestei mișcări populare fiind aici. Din datele biografice despre Tudor Vladimirescu desprindem faptul că acesta a fost bun prieten cu părinții de la mănăstire și nu numai el ci și: Gheorghe Lazăr, Ilarion arhimandritul, care a fost ales episcop de Argeș în 1820, Chesarie Economul. Documentul conține pagini de bibliografie.

Goreanu, Veaceslav, drd., „290 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul, personalitate marcantă a culturii și spiritualității românești”, în: *GBis* LXV (2006), 9-12, p. 132-148.

Se realizează surprinderea detaliilor despre locul încărcat de istorie reprezentat de Mănăstirea Antim în decursul secolelor (zidită la 1713). Paginile conțin și descrierea personalității ierarhului Antim Ivireanul și activitatea sa tipografică.

SF. APOSTOLI – BUCUREȘTI (MĂNĂSTIREA)

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană, politică și bisericească a românilor. Condica mea de casă de Naum Protosinghel”, în: *BORom* XII (1888-1889), 10, p. 737-742. Cu note explicative.

În acest articol sunt prezentate două epistole ale protosinghelului Naum. Prima este adresată părintelui Clement, un prieten din copilărie, trăitor în Mănăstirea Neamț. Prin această epistolă îl informează pe Clement că i-a trimis câteva dulciuri, o rubea și un pomelnic al părinților săi. Din scrisoare mai aflăm despre numirea lui Naum ca egumen al Mănăstirii Sfinților Apostoli din București și despre starea în care se afla această mănăstire la numirea lui Naum: „dărăpănată, înglodată în datorii și având moșiile robite pentru alte datorii”.

A doua scrisoare este „epistola tainică prin care Naum se recomandă bunei vouințe a mitropolitului Grigorie descriind și starea mănăstirilor”.

C., E., „Naum Râmniceanu Protosinghel”, în: *BORom* XXIII (1899-1900), 5, p. 448-454.

Articolul conține scrisoarea lui Naum Râmniceanu trimisă către mitropolitul Țării Românești. Prin această misivă Naum se apară de anumite acuzații care i s-au adus și cere să i se dea ori metocul Găiseni, ori egumenia la Mănăstirea Sfinților Apostoli, mănăstire pe care el a mai condus-o în 1823 timp de opt luni. Este prezentată starea materială a Mănăstirii Sfinților Apostoli la acea vreme.

SF. APOSTOLI-CRAIOVA (METOC)

Bălașa, D., pr., „Sfantul Calinic, episcopul Râmnicului și biserica «Sf. Apostoli» din Craiova”, în: *MitrOlt* XX (1968), 9-10, p. 750-751.

Sfântul Calinic de la Cernica a ajutat biserica Sfinții Apostoli din Craiova, care a devenit metoc al Episcopiei Râmnicului din 1784.

SF. APOSTOLI-HUREZI (SCHITUL)

Alexianu, Al., „Din vechea literatură românească epigrafică”, în: *GBis* XXVII (1968), 7-8, p. 856-878.

Avem mărturii despre existența celei mai vechi pisani în versuri, identificată la schitul Sfinții Apostoli, de pe lângă Mănăstirea Hurez, datată în 1698, existând o alta, tot în versuri, la o mănăstire închinată Bunei-Vestiri, din Târgul Ocna. La Mănăstirea Bogdana s-a descoperit o lespede de mormânt, aparținând secolului al XVII-lea, în a cărei marmură au fost sculptate versuri.

APȘOARELE (SCHITUL)

Georgian, Pamfil, prof., „Două schituri dispărute, din fostul județ al Săcuenilor”, în: *GBis* XXXIV (1975), 1-2, p. 155-156.

În articolul de față sunt amintite două schituri din fostul județ al Săcuenilor, astăzi dispărute. Este vorba despre Schitul Vârful Pietrii, care a existat în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, având hram pe 8 noiembrie și Schitul Apșoarele din județul Buzău, situat în apropiere de Ciolanu, datat în secolul al XIX-lea.

Este consemnată existența unui schit ce avea tot denumirea de Vârful Pietrii, în comuna Apostolache, schit care a fost metoc al Mănăstirii Slobozia din Ialomița, închinată Mănăstirii Dochiaru.

ARNOTA (MĂNĂSTIREA)

Theodosie, mitropolitul, „Cartea mitropolitului Theodosie al Ungrovlahiei”, în: *Școala și Biserica* XI (1908), 8-9, p. 167-169.

Sunt consemnate două cărți ale mitropolitului Theodosie prin care, în prima, le scrie dobrogenilor și altor megiași din Boldești, Cacova și Stoienești, pentru prezentarea hotărârii luate în legătură cu hotarul Costeștilor, iar cea de-a doua carte, este pentru Mănăstirea Arnota, cu hramul „Soborul sfinților celor fără de trup îngeri”, prin care le dă ca stăpânire muntele Neatedă, Neteda, deoarece acesta a fost al moștenitorilor dobriceni.

***, „Cartea lui Constantin Voievodul Țării românești(1706)”, în: *Școala și Biserica XI* (1908), 8-9, p. 169-171.

În acest articol este redat documentul prin care Constantin Brâncoveanu întărește scrisoarea mitropolitului Theodosie, care consemnează dreptul Mănăstirii Arnota de a stăpâni muntele Neateda, încheind, astfel, orice conflict cu Mănăstirea Bistrița.

***, „Cartea românilor din Dobriceani (1785 Iunie 23), 2”, în: *Școala și Biserica XI* (1908), 8-9, p. 171-173.

Articolul conține un scurt istoric al munților Neateda și Scânteia, care au fost ai satului Dobriceani și l-au stăpânit atât sătenii, cât și Mănăstirea Arnota, după ce s-a vândut oamenilor din Dobriceani cu moșia și cu munții pe vremea lui Matei Voievod Basarab.

Brătulescu, Victor, prof., „Monumente de arhitectură din Târgoviște. Monumentele Voievodale de la Târgoviște și Arnota”, în: *GBis XXVI* (1967), 1-2, p. 291-322.

Din articol aflăm cine sunt meșterii pietrari ai lespezilor funerare de la Mănăstirea Arnota. Se amintește despre existența unui sacrofaș de piatră, datând din secolul al XIV-lea, de la Mănăstirea Cozia.

Popescu, Alexandra, „Un document de la Matei Basarab pentru Mănăstirea Arnota”, în: *MitrOlt XXI* (1969), 5-6, p. 416-419.

Documentul redat este datat în 24 decembrie 1641, e scris pe pergament în limba slavonă, cu șnur și monogramă, cuprinzând și traducerea românească. Prin acest act Matei Basarab a donat Mănăstirii Arnota satele Dobrieni și Bărbătești din Vâlcea.

BABELE (SCHITUL)

Brătulescu, Victor., pr., „Inscripții din biserici” în: *StTeol* Seria a II-a, IV (1952), 9-10, p. 610-620.

Se amintește despre un schituleț situat la 35 Km S-V de București, pe malul stâng al Neajlovului, ridicat din grija lui Vlad Călugărul în 1492. Se explică etimologia numelui schitului, satul luând numele de la schit. La data scrierii articolului schitul fusese transformat în biserică de mir.

Cernovodeanu, Paul I., „Știri privitoare la o ctitorie a lui Vlad Vodă Călugărul: Schitul Babele (1492-1493)”, în: *GBis XIX* (1960), 5-6, p. 483-497.

Informațiile privitoare la ctitoria lui Vlad Vodă Călugărul, respectiv Schitul Babele (1492-1493), cuprind o descriere generală a bisericii, așezarea ei pe malul drept al Neajlovului în raionul Vida, regiunea București. Actuala biserică din satul Babele se află pe ruinele schitului. Sunt prezentate icoane din secolul al XIX-lea cu numele donatorilor, odoare ale bisericii și cărți de cult. De la vechiul schit se

pastrează o piatră funerară, folosită ca treaptă la intrarea în biserică și un clopot mic de bronz din 1704. Paginile conțin și un istoric al schitului conform jurnalului de călătorie al mitropolitului Ungrovlahiei, Neofit I și confirmat de o serie de documente care relatează aspecte din viața schitului: ctitori, danii, conflicte, închinarea sa Mitropoliei, restaurări. Sunt surprinse câteva imagini cu actuala biserică din satul Babele.

MĂNĂSTIREA BAI A DE ARAMĂ

Vârtosu, Emil, prof., „Despre ctitorii de la mănăstirea Baia de Aramă”, în: *MitrOlt VII* (1955), 3-4, p. 211-214.

Mănăstirea Baia de Aramă a fost zidită între 22 mai 1699 și 7 mai 1703 de către ctitorul banul Cornea Brăiloiu. Articolul oferă date despre familia ctitorului, cu o serie de anexe.

Crețeanu, Radu, „Biserica din Baia de Aramă”, în: *MitrOlt VII* (1955), 10-12, p. 563-582.

Paginile acestui articol cuprind informații despre biserica fostei mănăstiri Baia de Aramă, cu hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil. Data zidirii menționată în pisanie este între anii 1699-1703. Se afirmă că a existat un lăcaș anterior anului 1699, probabil un schit. Mănăstirea a fost închinată Hilandarului din Sf. Munte. Se prezintă patru ctitori: Cornea Brăiloiu – Mare Ban al Olteniei; jupânița Stanca – îngropată la Tismana în 1699; Barbu Brăiloiu și Jupân Milco – sârb de origine. Cel din urmă este cel mai important. Sunt pictați pe pereții dinspre apus și miazăzi a pronaosului. Alături de ei sunt pictate alte șapte personaje, dintre care două sunt în naos: Constantin Brâncoveanu și Marica Doamna. La toate aceste portrete se face descrierea. În continuare se analizează în detaliu arhitectura bisericii, zugrăveala – e cea de la origine, fiind spălată în 1938. Zugravi au fost Neagoe și Parthenie de la Tismana. Un ultim capitol se ocupă cu icoanele și cărțile vechi.

Carabiș, Vasile, „Catagrafia din 1864 a Mănăstirii Baia de Aramă”, în: *MitrOlt XIX* (1967), 3-4, p. 271-278.

În articolul de față este menționat banul Cornea Brăiloiu și „jupânul” Milea Baiășu, care au ctitorit biserica Mănăstirii Baia de Aramă în 1703. Este redat textul catagrafiei.

BALAMUCI SAU SITARU (MĂNĂSTIREA)

Zăvoianu, Corneliu, drd., „Monografia Schitului Balamuci-Ilfov și «Schitul din Luncă»”, în: *GBis XXXVIII* (1979), 5-6, p. 555-571.

Autorul surprinde informații despre istoria și egumenia Schitului Balamuci, care a fost metoc al Mănăstirii Căldărușani, dând date și despre etimologia numelui.

În 1828, prin Regulamentul Organic s-a hotărât ca mănăstirea să fie loc pentru cei lipsiți de minte. Materialul pomenește despre un metoc al Mitropoliei Ungrovlahiei, dar e vorba despre Mănăstirea Malamuc alta decât Balamuc.

BANU-BUZĂU (MĂNĂSTIREA)

Ionescu, Gh. Dimitrie, prof., „Biserici vechi din orașul Buzău”, în: *GBis* XXIV (1965), 1-2, p. 72-111.

Strădania de a ridica un lăcaș de cult în orașul Buzău începe în 1571, prin ctitorirea Mănăstirii Banu. Sunt mai întâi expuse proprietățile acesteia, după care este prezentat pe larg acest centru spiritual, fiind menționat faptul că aici existau, în 1842, o bibliotecă cu 108 volume, prezentarea lor făcându-se după limba în care au fost redactate.

BASCOV (SCHITUL)

***, „Știri. Prefaceri în întocmirea parohiilor”, în: *BORom* XLV (1927), 1, p. 62

Biserica filială Intrarea în Biserică a Maicii Domnului, fostă a schitului Bascov, din satul Ursoaia, biserica Sfântul Nicolae și cea cu hramul Nașterea Maicii Domnului, din satul Drăgotești, se dezlipesc de la parohia Lintești și se trec la parohia Grajdurile, Bunești și Drăgotești, având ca biserică parohială pe cea cu hramul Adormirea Maicii Domnului și ca filiale cele două biserici sus pomenite.

BĂBENI (MĂNĂSTIREA)

Andreescu, Ștefan, „Data zidirii Mănăstirii Băbeni (Râmnicu-Sărat)”, în: *GBis* XXIII (1964), 11-12, p. 1125-1127.

Mănăstirea Băbeni din fostul județ Râmnicu- Sărat a fost ridicată în 1691, fiind ctitorie a boierilor Dedulești.

BĂCĂNIȚA (SCHITUL)

Georgescu, George, „Fostul schit Băcănița din Sălătrucu, județul Argeș”, în: *MitrOlt* XXVIII (1976), 7-8, p. 623-624.

Localizarea și scurta istorie a Schitului Băcănița, de la întemeierea sa în 1856 și până la ruinarea totală ce a avut loc în 1894, sunt urmate de identificarea documentelor în care este atestat schitul și de redarea textului pisaniei sale.

BĂLAȘA DOMNIȚA-BUCUREȘTI (METOC)

D., „Dipticele sau pomelnicele bisericesti și pomelnicul bisericii Domnița Bălașa din București.” în: *BORom* XX (1896-1897), 4, p. 291-322.

Articolul este compus din două părți – în prima este prezentat un istoric al pomelnicelor – autorul arătând originea sa, numirile acestuia etc., iar în a doua este redat pomelnicul bisericii Domnița Bălașa din București.

Se începe cu identificarea modului cum a fost scris acest pomelnic. Acesta cuprinde o parte originală, paginile 1-25 și, parțial, pagina 30, și o a doua parte, care a fost scrisă ulterior, formată din paginile 26-29, 30 parțial și 31. Autorul redă cuprinsul documentului - primele două pagini cuprind: titlul pomelnicului, amănunte despre alcătuirea acestuia și despre împrejurările în care a fost scris. Paginile 3-10 cuprind învățăături bisericesti – mai ales îndemnuri către cei vii la milostenie. Paginile 11-14 conțin pomelnicul obștesc, paginile 15-18 conțin pomelnicele mitropoliților și

ale domnitorilor Țării Românești, pagina 20 conține pomelnicului lui Nicolae Brâncoveanu, pagina 21 redă pomelnicul domniței Bălașa, pagina 22 conține pomelnicul Mariei – și se spune că aceasta e posibil să fie rudă cu ctitorii bisericii. La paginile 23-24 întâlnim pomelnicul banului Constantin Crețulescu, pagina 25 conține pomelnicul căpitanului Sandu iar la pagina 30 găsim pomelnicul preotului Radu. Autorul redă și pomelnicele conținute de paginile 26-29, 30 parțial și pagina 31. Acestea sunt: pomelnicul Mariei Pânzăreasca, pomelnicul Catincăi Știrboiacăi, pomelnicul lui Istrate Crețulescu, pomelnicul lui Dancu Toma ș.a.

BĂRBĂTESCU (SCHITUL)

Paschia, Gh., pr. dr., „Schitul Bărbătescu de pe «Dealul Bucureștilor»“, în: *GBis XXXX* (1981), 3-5, p. 464-475.

Prezentarea istoricului Schitului Bărbătescu (azi Bărbătescu Vechi) de pe Dealul Bucureștilor, construit în 1764 de către mitropolitul Grigorie așa cum reiese din analiza izvoarelor istorice.

BERCA (MĂNĂSTIREA)

N., I. S., pr., „Note bibliografice. Chițulescu, Traian, arhitect, «Biserica fostei mănăstiri Berca», în *Bul. Com. Mon. Ist.*, an XXXVII (1944), fasc. 119-122, pp. 69-76”, în: *BORom LXVI* (1948), 9-10, p. 514.

Articolul menționează faptul că biserica fostei Mănăstiri Berca, aflată la aproximativ 20 de km spre miazănoapte de orașul Buzău, a fost înălțată de Mihalcea Cândescu vel stolnic și de soția sa, Alexandra Cantacuzino, la 6 iunie 1694. După o perioadă înfloritoare, când devenise mănăstire de călugări și primise diverse danii, i se ia totul în timpul secularizării, fiind părăsită și suferind multe stricăciuni în cutremurul din 1940.

Este redată pisania românească din 6 iunie 1694, cu litere chirilice, însoțită de șapte fotografii și patru relevee. Deoarece această biserică prezintă foarte multe asemănări cu alte sfinte lăcașuri de la sfârșitul secolului al XVII-lea, cum ar fi Sinaia, autorul lucrării consideră că această biserică ar fi putut fi lucrată de același meșter ca și în alte cazuri, prezentând numeroase similitudini.

BERISLĂVEȘTI (SCHITUL)

Popescu, Dumitru Șt., Note bibliografice. Ionașcu I., «Ieromonahul transilvan Nicodim în Țara Românească», extras din volumul «Omagiu profesorului Ioan Lupaș», București 1941, 23 p.” în: *BORom LIX* (1941), 11-12, p. 714. Recenzie.

Din studiul recenzat aflăm biografia monahului Nicodim. El a fost tuns în monahism și hirotonit ieromonah de Grigorie Socoteanu, episcopul Râmnicului în 1749. Nicodim a făcut o călătorie la Viena în 1752, spre a susține doleanțele românilor ortodocși, iar la 1757 a plecat în Rusia pentru a prezenta țarinei Elisabeta un memoriu al ortodocșilor din Transilvania. Revine după aceea în țară unde, la 1761, a fost numit egumen la Berislăvești. Aici el a construit o clopotniță la anul

1762. La 1768 nu mai era egumen al schitului. La 1774 a fost numit iar egumen la Berislăvești, dar în 1787 a fugit în Ardeal, unde a și murit în 1792.

Georgescu, Dumitru V., pr., „Date privind unele biserici, monumente istorice de pe Valea Topologului”, în: *Gbis XXIX* (1970), 7-8, p. 781-786.

Printre alte biserici și monumente istorice de pe Valea Topologului este menționată și cea din Ciofrângenii-sat, aflată pe moșia Schitului Berislăvești de pe Valea Topologului, biserică făcută de egumenul schitului.

BISERICA CU SFINȚI (METOC)

Postovaru Popescu, G., preot, parohul bisericilor Sfinții Oțetari și Scaunele București, „Istoricul Bisericii cu Sfinți (Sibilele) din București”, în: *Consolatorul I* (1898), 7, p. 109-110.

Pe timpul lui Constantin Brâncoveanu și Theodor mitropolitul, ieromonahul Filoteiu care purta numele pe mirenește „Popa Herea”, constrisese o biserică numită „Biserica cu Sfinți”, pe la anul 1696. Terenul unde a fost construită biserică a făcut parte din averea răposatului Popa Herea, care, după construire, a închinat-o Mitropoliei din Târgoviște și București. El lasă bisericii moștenire moșia Băjăști din districtul Ilfov, jumătate din moară, jumătate din heleșteu și cinci pogoane de vie din dealul Dobrotenilor.

Biserica veche, fiind construită din lemn, s-a ruinat. În 1726, mitropolitul Daniil împreună cu domnul Mavrocordat, construiesc împreună o biserică nouă, numită „Biserica cu Sibile”, supranumită de popor „Biserica cu Sfinții”. Se explică sensul cuvântului *Sibilele* și este redată pisania bisericii. Reparațiile pe care le-a suferit biserică au fost: acoperirea acesteia cu tablă de tinichea în locul șindrilei, s-a împrejmuț cu zid și au fost executate și alte reparații minore, după cum raportează parohul Ion Exarhu Theodorescu.

Autorul își prezintă și propria contribuție la repararea edificiului, în 1897. După aceste noi reparații este redată serviciului religios prin slujba de sfințire săvârșită de către P.S. Nifon Ploeșteanul, vicarul Sfintei Mitropolii, în ziua de 14 septembrie 1897.

Ioniță, Dumitru L., „Biserica cu Sfinți din București”, în: *BORom LVI* (1938), 1-4, p. 64-90.

În articolul structurat în două părți, autorul prezintă istoria unei biserici din București, de pe Calea Moșilor, care dăinuie de pe vremea lui Brâncoveanu. E vorba de „Biserica cu Sfinți”, care, inițial, a fost ctitoria unui preot Hierea, pentru ca apoi, ruinându-se, să fie rezidită în 1728, de mitropolitul Daniil al Țării Românești.

La 15 februarie 1696, ieromonahul Filotei, pe numele mirean Hierea, închină Mitropoliei din București și fostei Mitropolii din Târgoviște, biserică din București cu hramul Intrarea Maicii Domnului în Biserică. Pentru întreținerea acesteia, Popa Hierea face danie jumătate din moșia sa de la Băjăști și cinci pogoane de vie, danie întărită cu blestem de patriarhul Antiohiei, Atanasie și de Teodosie, mitropolitul Ungrovlahiei.

În cea de-a doua parte a articolului, autorul realizează o amplă prezentare a actualei „Biserici cu Sfinți”, ridicată pe locul celei vechi, de către mitropolitul Daniil al Ungrovlahiei, în 1728, păstrând același hram, respectiv Intrarea Maicii Domnului în Biserică, după cum arată pisania. Autorul menționează și faptul că mulți au confundat biserica aceasta cu biserica Antim, care avea hramul Tuturor Sfinților; de asemenea, precizează și că denumirea ei corectă – „Biserica cu Sfinți” – devine cunoscută la începutul secolului al XIX-lea, căci până atunci se numise „Biserica Sibilelor sau „cu Sibilele”. În continuare, autorul articolului amintește reparațiile realizate de-a lungul timpului la biserica aceasta, considerând că primele ar data din perioada 1812-1819, în vremea mitropolitului Nectarie. Până la secularizarea averilor mănăstirești, aceste reparații au intrat în atribuțiile Mitropoliei, pentru ca, apoi, Primăria Capitalei sau Comisiunea Monumentelor Istorice să se ocupe de ea.

Între anii 1912-1931 biserica a fost închisă, perioadă în care s-au realizat reparații însemnate, dar s-au înstrăinat și multe lucruri, printre care și clopotul cel vechi, luat în timpul războiului de germani și ajuns apoi la biserica Oțetari din Capitală. Articolul continuă cu prezentarea picturii bisericii, menționându-se faptul că este printre puținele din țară pe ai cărei pereți exteriori sunt zugrăviți filosoffii din antichitate și sibilele (profetesele) greco-romane. Pictura din interior, de o frumusețe deosebită, este de factură bizantină, însă a fost refăcută în mai multe rânduri. Urmează referiri la averea „Bisericii cu Sfinți”, care, până la secularizarea averilor mănăstirești, provenea din moșia Băjăști, lăsată de către preotul Hierea. După ce, în 1865, biserica este trecută în bugetul Primăriei Capitalei, are ca epitropi urmași ai fiicei preotului Hierea. Aceștia, însă, își însușesc din avutul bisericii și vor fi înlocuiți. Autorul îi numește și pe ceilalți epitropi, iar apoi prezintă donațiile care s-au făcut bisericii. Sunt numiți preoții, diaconii și cântăreții care au slujit în acest sfânt lăcaș. Autorul enumeră și vechile cărți bisericești care se păstrează în arhiva „Bisericii cu Sfinți”, iar la finalul articolului sunt descrise pietrele de mormânt aflate în aceasta.

BISTRIȚA OLTEANĂ (MĂNĂSTIREA)

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană bisericească și națională. Scrierea Arhimandritului Chiriac Romniceanu, Egumenul Sfintei Mănăstiri Căluui”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 6, p. 288-284.

În articol, C. Erbiceanu prezintă partea de manuscris a arhimandritului Chiriac Romniceanu, care se referă la mănăstirile pe care acesta le-a vizitat când a călătorit la Sfântul Munte. În final este relatată o minune a Sfântului Procopie, care a avut loc la o bisericuță de lemn, ctitorită pe locul unde se află acum Mănăstirea Bistrița, minune prin care un deținut de la Constantinopol, cu ajutorul lui Dumnezeu și a Sfântului Procopie a ajuns în chip miraculos, într-o noapte, în acea biserică.

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană bisericească și națională. Scrierea Arhimandritului Chiriac Romniceanu, Egumenul Sfintei Mănăstiri Căluui”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 7, p. 361-377.

Ca o continuare a articolului precedent este dat numele aceluși deținut care a stat doi ani închis la Constantinopol - Barbu Craiovescu. Acesta, în semn de mulțumire către Dumnezeu, în locul vechii bisericuțe de lemn a zidit o mănăstire cu

hramul Adormirea Maicii Domnului și a Sfântului Procopie. Se face apoi o scurtă descriere a împrejurimilor Mănăstirii Bistrița, după care se relatează cum banul Barbu a călătorit la Constantinopol, de unde a cumpărat moaștele Sfântului Grigorie Decapolitul și le-a adus la ctitoria sa. Chiriac Romniceanu prezintă pe scurt viața sfântului. În final aflăm că, la bătrânețe, banul Barbu Craiovescu, ctitorul Mănăstirii Bistrița, a îmbrăcat haina monahală sub numele de Calistrat. După ce a trecut la cele veșnice, Barbu Craiovescu a fost înmormântat în ctitoria sa, dar, relatează Chiriac Romniceanu, osemintele sale nu se află acolo unde îi este mormântul (în biserică) ci pe undeva, prin împrejurimile bisericii mănăstirii.

Lăpedatu, Alex, „O procesiune religioasă în București la 1765” în: *BORom XXVIII* (1904-1905), 1, p. 57-65.

În timpul domnului Ștefan Mihai Racoviță (martie 1764-septembrie 1765) o cumplită epidemie de ciumă bântuia Bucureștiul. Domnitorul, împreună cu boierii și cu mitropolitul au hotărât, pentru încetarea acestei urgii, să fie aduse de la Mănăstirea Bistrița, în București, moaștele Sfântului Grigorie Decapolitul.

La 1 mai 1765, a avut loc o procesiune cu acestea prin tot orașul, procesiune era condusă de mitropolitul Grigorie al Ungrovlahiei; Nicodim al Sardelor; Matei al Ierapoliei; Serafim al Iliupolei; Hrisant al Grevenilor; Partenie al Râmnicului; Rafail al Buzăului; Neofit al Cervenilor; Mitrofan al Drinopolei. Despre primul aflăm că a păstorit între anii 1760-1787 și a condus deputăția țării la St. Petersburg, unde a avut o audiență la împărăteasa Ecaterina a II-a.

În articol este reproduș un hrisov din 23 mai 1765, al lui Ștefan Racoviță, prin care acesta acordă anumite privilegii Mănăstirii Bistrița. În acest document se menționează despre procesiunea de la 1 mai 1765. Pe lângă cele amintite mai sus, suntem informați că în 1498 Barbu Craiovescu a adus moaștele Sfântului Grigorie la Mănăstirea Bistrița, racla fiind făcută din argint de Constantin Vodă Șerban, în 1656. Din notele de subsol aflăm, de asemenea, că Mănăstirea Bistrița a fost ctitorită de boierii Craiovești la sfârșitul secolului al XV-lea; datorită modificărilor pe care le-a suferit sfântul lăcaș, pisania cea veche s-a pierdut; hrisovul de înzestrare al mănăstirii datează din 1494; banul Barbu – unul dintre ctitorii mănăstirii, era cel mai mare dintre frații Craiovești, a intrat în monahism și și-a luat numele de Pahomie; o copie după un tablou mural ce reprezenta neamul Craioveștilor însoțindu-l pe banul Barbu la intrarea sa în monahism se păstra, la 1904, în Mănăstirea Bistrița.

Bălășel, Teodor, preot econom, „Mănăstirea Bistrița”, în: *Cuvântul Adevărului* IV (1905), 14, p. 137-139.

Mănăstirea Bistrița se află în comuna Costeștii din județul Vâlcea, în dreapta râului Bistrița. În cuprinsul acestui sfânt lăcaș se află trei biserici: biserica cea mare; bolnița și biserica din dealul numit Păpușa.

Biserica cea mare are hramul „Adormirea Maicii Domnului”, pe locul unde se află acum această biserică aflându-se în vechime o bisericuță din lemn, anul fondării fiind 1497 sau 1498, iar anul terminării construcției 1512 sau 1518. Tradiția spune că această mănăstire ar fi fost zidită de chiar însuși Meșterul Manole, care a contruit și

biserica de la Curtea de Argeș. În anii 1846-1855 s-a reparat în mod structural mănăstirea și s-a clădit un frumos palat de vară, care ocupa trei laturi ale curții bisericești.

În biserică au fost îngropați: Moise-Vodă, Părvul al II-lea Craiovescu, marele ban al Craiovescu I și Barbu al II-lea Craiovescu. Biserica Bolniței a fost construită din temelie de către Neagoe Basarab în 1512, după porunca unchiului său, marele ban Barbu Craiovescu. Biserica din Dealul Păpușa, ce mai este numită și Schitul Păpușa, a fost zidită în 1712, de către egumenul Ștefan al Bistriței. Articolul conține o imagine cu Mănăstirea Bistrița.

Bălășel, Teodor, preot econom, „Bistrița, mănăstirea și igumenul ei”, în: *Cuvântul Adevărului* IV (1906), 21, p. 216-219.

Se prezintă o monografie detaliată a Mănăstirii Bistrița și a Schitului Peștera. Sunt prezentate odoarele prețioase ale sfântului lăcaș: moaștele Sfântului Grigorie Decapolitul, o pereche de sfeșnice de argint dăruite de boierii și neguțătorii Craioveni, două sfeșnice de bronz, un sfeșnic de argint, o cruce de lemn cu podoabe de argint și pietre scumpe, ripidele de argint, un disc, un vas pentru agheazmă, o Evanghelie din 1682, un potir, alte sfeșnice, o icoană ferecată de argint a Sfântului Grigorie Decapolitul, un sfânt chivot, o cristelniță de argint poleită cu aur, un candelabru dăruit Sfântului Grigorie Decapolitul la 1795, icoane împărătești, o cruce dăruită sub egumenul Ilarion, o cruce ferecată de Părvul Crețulescu, o cruce adusă de la Schitul Mănăilești, un epitrahil de mătase, un engolpion al banului Preda, covorul de catifea, Evanghelia lui Marcea postelnicul, un epitaf cusut cu fir cu mătăsuri, candelile de argint, clopote, pomelnicul ctitorilor. Mai sunt prezentate cărți și manuscrise, în limba slavonă, elenă, grecească și românească.

Scriban, arhim., „Știri. Un așezământ pentru copii în Mănăstirea Bistrița”, în: *BORom* XLIII (1925), 6, p. 378.

Se aduce la cunoștința cititorului că Asistența socială din Ministerul Sănătății publice a înființat, în legătură cu așezământul monahicesc „Acoperământul Maicii Domnului”, un adăpost pentru ocrotirea copiilor de la trei la optsprezece ani, în Mănăstirea Bistrița. Până la vârsta de șapte ani sunt primiți în așezământ și băieți și fete, iar de la șapte ani în sus numai fete. În așezământ există o grădiniță și o școală pentru fete.

Petroșanu, P. Dragoș, „Sfântul Grigorie Decapolitul din Mănăstirea Bistrița Vâlcea.” în: *BORom* LIX (1941), 11-12, p. 682-703.

Autorul enumeră câteva moaște sau părțile de moaște ce se află în mănăstirile din România, printre care și moaștele Sfântului Grigorie Decapolitul, aflate la Mănăstirea Bistrița. Autorul înfățișează apoi viața acestui sfânt - s-a născut pe la 780-790 la Irianopolis, a intrat de mic în mănăstirea unchiului său, iar după 14 ani de stat în mănăstire a făcut o călătorie la Roma. În această pelerinaj a făcut multe minuni și, după o scurtă perioadă de ședere acolo, s-a întors la Constantinopol, unde a și murit.

Moaştele sale au fost aduse în Ţara Românească de către Barbu Craiovescu şi au fost aşezate în ctitoria sa - Mănăstirea Bistriţa. Autorul prezintă două minuni în legătură cu aducerea moaştelor Sfântului Grigorie de către Barbu Craiovescu în Ţara Românească.

Se aminteşte apoi şi de racla Sfântului Grigorie Decapolitul, realizată în vremea lui Barbu dar deteriorată încă de la începutul secolului al XVII-lea. Domnitorul Radu Mihnea (1611-1623) a vizitat Mănăstirea Bistriţa împreună cu patriarhul Alexandriei, Chiril Lukaris şi, la îndemnul egumenului Teofil, Radu a pus să se facă o nouă raclă, tot din lemn.

Domnitorul Constantin Şerban (1654-1658), vizitând Mănăstirea Bistriţa împreună cu soţia sa, doamna Bălaşa, a hotărât să facă o nouă raclă, din argint-aurit. Autorul prezintă diferite danii ale domnitorilor şi ale boierilor.

Mai aflăm că alte două biserici din Olt poartă hramul Sfântul Grigorie Decapolitul – acestea sunt: biserica Păpuşa, fost schit al Mănăstirii Bistriţa, cu o biserică ce a fost terminată în 1712; şi Mănăstirea Popânzăleşti (zidită în 1799), care are hramurile: Sfântul Nicolae, Sfântul Grigorie Decapolitul şi Sfântul Ioan Bogoslovul.

În timpul epidemiilor şi a secetelor, moaştele Sfântului Grigorie au fost luate şi duse în procesiuni la Craiova, Bucureşti şi prin judeţul Vâlcea. Ultima procesiune cu aceste moaşte s-a făcut în 1904 pentru oprirea secetei. Ea a avut loc prin satele şi oraşele judeţului Vâlcea.

Autorul prezintă apoi manuscrise şi tipărituri în care apare viaţa şi paraclisul Sfântului. Cel care a compus slujba a fost mitropolitul Matei al Mirelor, în 1611. Manuscrisele în care apare viaţa Sfântului Grigorie sunt: manuscrisul din 1633 care conţine un „Molitifelnic”, o „Cazanie” şi, la final, viaţa Sfântului Grigorie Decapolitul; „Vieţile Sfinţilor” tipărită de mitropolitul Dosoftei în 1682; manuscrisul egumenului Ilarion al Bistriţei, care descrie pe larg viaţa Sfântului Grigorie. Ilarion a fost egumen între 1739-1740 sau între 1754-1758. Cartea scrisă de Grigorie, episcopul Râmnicului şi tipărită în 1753, în tipografia episcopiei, se intitulează „Carte osebită a Sfântului Grigorie Decapolitul”. În prefaţa „Antologhiului” de la Mănăstirea Neamţ, din 1852, se menţionează că viaţa şi slujba Sfântului Grigorie Decapolitul au mai fost tipărite şi într-un „Antologhion” la Râmnic, în 1758. La anul 1792, Grigorie Logofătul a copiat viaţa şi paraclisul Sfântului Grigorie, iar din perioada 1830-1840 avem trei manuscrise care conţin aceste scrieri. Se mai aminteşte de manuscrisul din 1829 a lui Partenie, zugravul de la Bistriţa, manuscrisul din 1836 al schimonahului Paisie şi a lui Iosif şi manuscrisul din 1837 al schimonahului Paisie.

***, „Cronica internă. Mănăstirea stavropighială «Aşezământul Maicii Domnului»”, în: *BORom* LXIV (1946), 7-9, p. 468-469.

Întrucât obştea monahală „Acoperământul Maicii Domnului”, înfiinţată la Mănăstirea Bistriţa din judeţul Vâlcea, a dezvoltat o activitate culturală şi misionară impresionantă, patriarhul Nicodim a intervenit pe lângă guvern pentru a legifera transformarea acesteia în mănăstire stavropighială, ceea ce s-a şi realizat în aprilie 1946.

Andreescu, Ștefan, „Ușile Brâncovene ale Mănăstirii Bistrița (Vâlcea)”, în: *MitrOlt XVI* (1964), 9-10, p. 743-745.

Ușile se păstrează în prezent la două biserici diferite și anume: biserica Mănăstirii Arnota și biserica Țigănia cu hramul Adormirea Maicii Domnului din comuna Costești. Se descriu în amănunt cele două elemente care odinioară formau ușile de la Bistrița. Se menționează că la Arnota au ajuns la refacerea dintre anii 1852-1856, când acolo erau trei arhitecți ce făceau lucrări în același timp și la Bistrița. La doi li se cunosc numele: Schlatter și Sc. Beniș.

Andreescu, Ștefan, „În legătură cu datarea pomelnicului Mănăstirii Bistrița (Vâlcea)”, în: *MitrOlt XVII* (1965), 1-2, p. 52-53.

Pomelnicul Mănăstirii Bistrița se află într-un manuscris de 94 de foi, considerat a fi copiat între anii 1693-1705.

Sacerdoțeanu, Aurelian, „Pomelnicul Mănăstirii Bistrița Olteană”, în: *MitrOlt XVII* (1966), 5-6, p. 477-509.

Se face descrierea pomelnicului ce are 92 de file. Acesta este scris de mai multe mâini și în el apar trei nume de scriitori: „Dionisie eclesiarh Bisriței” la foaia 88 verso, „Pahomie monah” la foaia 22, datat în 1804 și „Pafnutie monah” la foile 33-34, datat în 1827. Acest pomelnic cuprinde, printe altele, domnii până la Costantin Brâncoveanu, arhieriei până la Ilarion, ieromonahii până la Ștefan și ctitorii. Imaginea de început este scena Adormirii Maicii Domnului. Se descrie pomelnicul, se prezintă conținutul, redându-se conținutul foilor celor mai importante.

Sacerdoțeanu, A., „Contribuție la istoria Mănăstirii Bistrița Olteană - ctitoria Craioveștilor”, în: *MitrOlt XIX* (1967), 1-2, p. 83-101.

Mănăstirea Bistrița Olteană este ctitorie a Craioveștilor. Se prezintă 14 documente, prin care se arată că aceasta avea în proprietate o serie de munți din împrejurimi: Curmătura Rudeanului, Scărișoara, Tarsa, Cacova, Buila, Gavora, Zănoaga.

Leonăchescu, Nicolae, conf. dr. ing., „Exercitarea dreptului de proprietate al Mănăstirii Bistrița-Vâlcea asupra moșiei Străiești din județul Argeș”, în: *MitrOlt XXI* (1969), 9-10, p. 705-725.

Radu de la Afumați întărește dreptul a jupâniței Neagoslava asupra satului Stroești, iar aceasta hotărăște ca, după moartea ei, satul să fie al Mănăstirii Bistrița, ctitoria Craioveștilor. Acest lucru se va întâmpla la 7 iulie 1544. Se descriu în amănunt relațiile dintre mănăstire și sat.

Stănculescu, Ioan F., „Icoane de la Bistrița Craioveștilor”, în: *MitrOlt XXI* (1969), 11-12, p. 1004-1005.

Recenzie. Cuprinde date despre icoanele „Maica Domnului Hodighitria” și „Deisis” de la Bistrița Craioveștilor.

Bulat, T. G., prof., „Știri noi cu privire la schiturile și metocurile Mănăstirii Bistrița (Vâlcea)”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 3-4, p. 241-250.

Știrile privesc moșiile și schiturile Mănăstirii Bistrița: Scăunelul, Băbeni, Mănăilești, precum și altele fără nume ci doar localizate. Articolul are și anexe cu textul hrisoavelor.

Tamaș, V., prof., „Prizonieri turci internați la Mănăstirea Bistrița (Vâlcea) în 1878”, în: *MitrOlt XXIX* (1977), 4-6, p. 369-372.

Se relatează aducerea prizonierilor turci la Bistrița și Arnota pentru cazare, masă și tratament, precum și modul în care s-a desfășurat această acțiune.

Bulat, T. G., prof., „Mănăstirea Bistrița în vremea lui Matei Vodă Basarab (1632-1654)”, în: *MitrOlt XXIX* (1977), 7-9, p. 622-628.

Autorul redă aspecte din timpul domniei lui Matei Basarab, cu referire la Mănăstirea Bistrița punctând grija purtată de domn pentru ctitoria strămoșilor săi.

Saca, Valentin, prof., „«Ovidenia» - Biserica în stâncă de la Mănăstirea Bistrița – Vâlcea”, în: *MitrOlt XXXIII* (1981), 4-6, p. 288-292.

Se cercetează datele rezultate din studiul efectuat asupra bisericii în stâncă „Ovidenia” (Vovidenia – Intrarea în Biserică a Maicii Domnului) de la Mănăstirea Bistrița, ce au conferit acesteia statutul de monument de artă. Autorul realizează o amplă analiză a acestuia, prezentându-se fotografii cu planul bisericii și picturile din naos.

Saca, Valentin, prof., „Biserica «Sfinții Arhangheli» din peștera Sf. Grigorie Decapolitul de la Mănăstirea Bistrița Vâlcea”, în: *MitrOlt XXXIV* (1982), 1-3, p. 117-121.

Ctitorirea bisericii din peștera Sfântului Grigorie Decapolitul a avut loc în secolele al XVI-lea – al XVII-lea, la scurt timp după ridicarea „Ovideniei” Mănăstirii Bistrița. Autorul face descrierea arhitecturală a bisericii, a picturii sale și amintește despre ieromonahul Daniil, egumenul și despre episcopul Teofil (1619 – 1636), ambii fiind ctitori ai bisericii. Articolul cuprinde imagini cu planul peșterii, cu biserica și cu picturile din interiorul lăcașului.

BLEJOIU (SCHITUL)

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană, politică și bisericească a românilor. Condica mea de casă de Naum Protosinghel”, în: *BORom XII* (1888-1889), 11, p. Cu note explicative.

În articol sunt redată o scrisoare și un raport. Despre scrisoare, într-o notă, Constantin Erbiceanu spune că este „scrisoarea confidențială adresată de Protosinghelul Naum mitropolitului Grigorie în chestiunea mănăstirilor zise și închinat, precum și a ierarhiei țării, de a se numi pe viitor egumeni, episcopi și mitropoliți numai dintre patrioți”. În finalul scrisorii, Naum solicită, pentru el, a fi numit egumen

la un metoc”. Din epistolă mai aflăm și despre starea proastă în care se aflau: Schitul Blejoia - metoc al Mitropoliei din București și metoacele Mănăstirii Sfântul Pantelimon.

Despre raportul prezentat în studiu, C. Erbiceanu, într-o notă explicativă, scrie că este „Raportul dat de Naum Divanului țării, prin Constantin Bălăceanu Vornicul Țării de sus, despre starea Țării la venirea noului Domn și Mitropolit pământean, prin care se arată ce măsuri ar trebui luate pentru ameliorarea stării triste a țării, în care o lăsase Eteria”.

BODEȘTI (SCHITUL)

***, „Un document privitor la moșia Foleștii de Sus-Vâlcea a Schitului Bodești”, în: *Revista de Istorie Bisericească* I (1943), 3, p. 151-152.

Fondatorul schitului a fost stolnicul Constantin Obedeanu. În continuare este reprodus un articol din „Liga Națională a Femeilor din Gorj”, iar acesta cuprinde donarea moșiei lui Radu Bujoreanu schitului.

BRAD (MĂNĂSTIREA)

† T., S., „Note bibliografice. Ceașel D., «Zapise din ținutul Buzăului», în: *Îngerul* VI (1934), p. 31-34”, în: *BORom* LII (1934), 3-4, p. 265. Recenzie.

Trei acte de vânzare din 1804-1867. Cumpărătorii - popa Frâncu ot Mănăstirea Bradului și dascălul Teodosie al Sfintei Episcopii din târgul Buzăului.

Cocora, Gabriel, pr., „«Mănăstirea de la Brad», ctitorită «încă de mai înainte vreme de la întemeierea țării»“, în: *GBis* XXXVII (1988), 4, p. 117-121.

Mănăstirea de la Brad este așezată la 28 km de Buzău, pe șoseaua Vernești-Lapoș-Mizil, în satul Valea Rea din comuna Tisău. Articolul conține date privind ctitorii Radu Mihalcea și Matei Basarab. Sunt redate documente care atestă vechimea mănăstirii și rolul ei în istoria Țării Românești.

BRADU (SCHITUL)

Vasilescu, Aurel V., „Mănăstirea Bradu de pe Nișcov”, în *BORom* LV (1937), 1-2, p. 60-89.

Articolul este un studiu complet despre Mănăstirea Bradu, așezată în apropierea orașului Buzău, pe malul stâng al Nișcovului, datând și în vremea alcătuirii informațiilor propriu-zise. La o privire superficială, se poate spune că, din zestrea istorică, s-au păstrat încă zidurile înalte, făcute pentru a servi de cetate boierilor Cândești, biserica fiind înălțată, dar nepăstrându-se numele noilor ctitori. În pronaos se află cinci morminte, despre care nu se pot însă citi informații precise, în mijloc, sub policandru, o rozetă unde se crede că ar fi fost puse osemintele ctitorilor, iar în altar, pe o cruce de lemn ridicată din osteneala episcopului Pogonilanis D. D. Agapie, o inscripție datând octombrie 1849.

Un potir de argint dă mărturie despre achiziționarea lui în 1841, de către un monah Partenie, egumenul Bradului, alături de alte două pomelnice. Recursul la documentele variate despre Mănăstirea Bradu atestă că, pe urmele bisericii actuale, a

existat un lăcaș mult mai mic, datând dinaintea secolului al XVI-lea, necunoscându-se însă cu exactitate ctitorii. În acest sens, autorul enumeră câteva acte: un document slavon de la 1600, unde este amintită Mănăstirea Bradu într-un act de moșie; actul de închinare al mănăstirii la Pogoniana, din mai 1638, de către Radu vel comis și de frații acestuia, așezământul fiind moșie veche, a moșilor și strămoșilor lor; hrisovul lui Matei Basarab din 1639, care arată că mănăstirea a fost moștenită de Mihalcea Vornicul; un alt act al lui Constantin Basarab, din 1704, care întărește Mănăstirea Bradu și lui Mihalcea Stolnicul moșia Brădeni, așezământul nefiind zidit de acesta, ci de strămoșii comisului Radu. Mihalcea nu poate fi decât un urmaș al celor care au ctitorit-o.

Așadar, date sigure cu privire la ctitori nu sunt înregistrate, dar, în ceea ce privește rezidirea ei, câteva informații ne aduc numele lui Radu Mihalcea vel comis, aflat într-un hrisov al lui Matei Basarab, din 1641; apoi un altul, din 1643, prin care se cunoaște înnoirea adusă moșiilor mănăstirii, lucruri aflate și din cercetarea documentelor lui Constantin Șerban Vodă. În acestea se afirmă chiar că acest Radu a rezidit așezământul, ajutat de soția sa, Sofica; închinarea mănăstirii, în 1638, la Pogoniana de la Rumele ilustrează că, deși ctitor de-al II-lea, drepturile lui Radu comis sunt totuși îngădite, ea fiind una moștenită și nu proprie.

Referitor la data rezidirii, în pisană de deasupra ușii stă scris doar numele egumenului și anul când a fost săpată inscripția, 1642 și nu al ridicării lăcașului. Din hrisoavele lui Matei Basarab se poate deduce faptul că a fost rezidită înainte de 1636, căci, la acea dată, domnul dă un act prin care o scutește de dajdii; dar și cu puțin înainte de 1632, când Radu și frații săi sunt atestați că, după „petrecania” tatălului lor, Mihalcea Vornicul, îi dăruiesc toată partea lor de ocină din Brădeni. Totuși înainte de această dată, actele nu pomenesc de soția sa, prin urmare, în preajma acestui an, 1632, se crede a se fi început înălțarea bisericii.

Viața familiei Mihalcea-Mihălcescu-Cândești nu este foarte cunoscută, se știe însă că zestrea Soficăi, soția lui Radu, a fost clar dăruită mănăstirii, neavând urmași, ea fiind înmormântată în Mănăstirea Bradu. Despre Radu vel comis, deși recăsătorit, s-a îngrijit foarte mult de ctitoria sa. Închinarea Mănăstirii la Pogoniana, Rumelia, s-a făcut pe vremea egumenului Nectarie, în 1638, poate din stăruința acestuia, dar și urmând tendinței vremii de a închina așezăminte pământene altor mănăstiri străine. Matei Basarab întărește, în 1639, această făgăduință pentru ca, odată cu moartea egumenului, Constantin, căpitanul Filipescu să se înfățișeze în 1688 înaintea lui Șerban Vodă Cantacuzino cerând să așeze alt egumen, iar prisosul să fie trimis mănăstirii Pogonatului. Aceasta se face întocmai, dar cei de la Pogoniana, temându-se să nu fie scoși cu totul din calcule, trimit în Țara Românească pe monahul Dionisie, prilej de disensiuni pe viitor. Căpitanul Constantin va așeza însă egumenii, asigurând bunul mers al mănăstirii.

În timpul mitropolitului Grigorie Dascălul se încearcă sustragerea acesteia de sub autoritatea celei din Pogoniana, dar nu se izbutește. În decursul timpului, alte lăcașuri construite în apropierea Mănăstirii Bradu sunt închinare acesteia, devenind metoace: Schitul Lapoș, construit în 1677 de către nepoții vornicului Lupul, supus Bradului până la secularizare, Schitul Malu din județul Ialomița, ridicat între 1646-1647, ctitoria călugărului Gavriil și Schitul Cârnu din județul Buzău, 1686, zidit de

Paraschiv Bolișteanul Logofătul cu soția sa, aflat în stăpânirea Bradului până în 1696, când va fi închinat Mănăstirii Căldărușani.

În ceea ce privește averea Mănăstirii Bradu, aceasta a avut foarte multe moșii, însemnate întocmai de articolul de față, ea situându-se bine din punct de vedere material, fiind, în plus, scutită de dăjzii, spre ea îndreptându-se adesea milele voievozilor, deși cea mai mare parte din venit pleca peste hotare. În acest context intervenția domnilor devenea, aproape, o necesitate. Autorul redă și o listă cu egumenii care au cărmuit mănăstirea de-a lungul vremii, cu perioada aferentă, printre aceștia numărându-se și doi arhieri. În 1853, odată cu măsura secularizării averilor mănăstirești, Mănăstirea Bradu devine biserică de mir, în ceea ce privește moșiile, rămânând doar cu 11 pogoane de pământ.

Neofit, Episcop, Râmnic, „Starea schișorului Bradu, metoh al Schitului Iazărul”, în: *Revista de Istorie Bisericească*, I (1943), 1, p. 141-142.

În articol sunt prezentate următoarele: obiectele din biserică, cărțile românești, obiectele din fier și aramă și cele ce lipsesc de la schit.

Modovan, Constanța și Chicideanu, Ion, „Cercetări și rezultate la Mănăstirea Bradu”, în: *BORom XCIV* (1976), 9-12, p. 994-1003.

Articolul prezintă informații despre ruinele fostei Mănăstiri Bradu. În mare parte zidurile sunt ruinate, păstrându-se numai zidurile de apărare. Numai biserica se află într-o stare mai bună. S-au făcut mai multe cercetări arheologice sistematice și s-a început restaurarea monumentului.

Sunt prezentate câteva imagini din cadrul ansamblului arhitectonic.

BRĂDET (SCHITUL)

Brătulescu, Victor, prof., „Pomelnicul Schitului Brădet de pe apa Vîlsanului”, în: *MitrOlt XI* (1959), 5-6, p. 364-369.

Schitul Brădet a fost ctitorit în secolul al XIV-lea și a fost zugrăvit în secolul al XVIII-lea. Pomelnicul său datează din anii 1645-1646 și este sub formă de triptic. Se face descrierea lui. Autorul mai amintește despre Zugravul Caloianu.

BRÂNCOVENI (MĂNĂSTIREA)

Athănăsescu, I. L., arhitect, „Mănăstirea Brâncoveni”, în: *MitrOlt VI* (1954), 1-3, p. 47-51.

Se realizează o prezentare a Mănăstirii Brâncoveni, cu istoric în care ctitorirea acesteia este datată cu aproximație în ultimele decenii ale veacului al XV-lea. Cel mai vechi și bine cunoscut document datează din 1624 și cuprinde danii și întăriri asupra unor moșii. Începând cu 1649 Matei Basarab o rezidește complet, iar chiliile și clopotnița le reînnoiește.

În 1699 este refăcută de către Constantin Brâncoveanu, acesta așezând, în același an, o pisanie ce cuprinde informații și despre lucrările din 1640. În 1951 trece sub jurisdicția canonică a Arhiepiscopiei Craiovei. Se descrie starea de degradare în

care era în acel an și lucrările de refacere dintre anii 1951-1953. Se face o descriere amănunțită a întregului ansamblu: biserica, cele patru morminte, palatul domnesc și clopotnița.

Brătulescu, Victor, prof., „Ctitoria de la Brâncoveni - descrierea bisericii mari”, în: *MitrOlt XVII* (1964), 9-10, p. 728-743.

Se face o descriere amănunțită a ansamblului Mănăstirii Brâncoveni: biserica mare, paraclisul curții – care a devenit biserica satului, portretele ctitorilor – pictate pe zidurile de vest și pe cele din pronaos. Se analizează sculptura, decorația exterioară și inscripțiile de pe pisanii, de pe obiecte de cult și de la bolniță.

Mailat, Ion N., dr., Voivozeanu, Petre, prof., Costache Florea, M., prof., „Însemnări de la Mînăstirea Brâncoveni-Olt”, în: *GBis XXXII* (1973), 11-12, p. 1305-1319.

Articolul prezintă legătura pe care a avut-o Tudor Vladimirescu cu mănăstirea Brâncoveni-Olt și cu schitul de la Lainici, protejându-le pe acestea de turci și de Agie. Sunt date informații despre Revoluția de la 1821.

BREBU (MĂNĂSTIREA)

Bădicescu, Dimitrie, „Mănăstirea Brebu”, în: *BORom LIII* (1935), 3-4, p. 143-172.

Articolul de față se încadrează, în prima lui parte, în ceea ce am putea numi un scurt ghid turistic. Așadar, autorul studiului – de fapt o schiță a tezei de doctorat al sus-numitului părinte – ne prezintă căile de acces către obiectivul avut în vedere. Dacă acest drum era îngreuiat în trecut de apele mari din împrejurimi, în momentul redactării lui, drumul până la Mănăstirea Brebu nu mai întâmpină obstacole.

De la răscrucile drumului din satul Telega, drumețul întoarce spre stânga, șerpuind, în continuare, urcușuri spre comuna Brebu, cuprinsă între doi cunoscuți afluenți: Doftana și Valea Lupului. Pe acest „tăpșan”, „câmp” în înțelesul de podiș, cuprins între păduri, își alege domnul Matei Basarab locul pentru viitoarea sa ctitorie.

Istoria Mănăstirii Brebu poate fi împărțită, precum întemeiat susține autorul studiului de față, în trei mari perioade de sine stătătoare. Prima dintre acestea începe de la zidirea mănăstirii (1640-1650?) și durează până la 8 mai 1750, dată de la care sfântul lăcaș este închinat spitalului și Mănăstirii Pantelimon de către Grigore Ghica al II-lea. Cea de-a doua perioadă cuprinde anii în care aceasta devine biserică de mir (8 mai 1750 - 1863), iar cea de-a treia devine una în continuă curgere și dezvoltare, ținând din 1863 până în zilele scrierii articolului de față, aproape până în contemporaneitate.

O primă dificultate în seria actelor istoriografice se vedește a fi, după cum menționează autorul, identificarea cu exactitate a datei la care a început zidirea lăcașului. Deși pisania slavă afirmă că Matei Basarab împreună cu doamna sa, Elena, au ridicat așezământul începând cu 27 iunie 1650, două documente vin să arunce zone de penumbră afirmației. Primul dintre acestea îl constituie un edict dat de același domnitor, în 1641, prin care solicită dezrobirea mănăstirilor închinare, adu-

când un amănunt important pentru istoria monumentului de față și anume, decizia ca lăcașurile zidite de către el, ctitoriile sale altfel spus, să rămână pe viitor neînchinat. Prin această hotărâre, domnul interzicea eventualilor succesori să-și improprieze așezămintele acestuia. Ctitoriile lui Matei Basarab, până la acea dată a documentului, 27 noiembrie 1641, însumau nume precum: Câmpulung, Sadova, Brâncoveni, Arnota, Căldărușani, Mănăstirea dintr-un lemn, Măcsinenii, Drăgăneștii de la Roșe, Brebu, Plătăreștii.

Printre mănăstirile zidite enumerate în document, este și Mănăstirea Brebu, a cărei construcție trebuie să fi început încă de la 1640 ori, cel târziu, către finele lui 1639. Această afirmație se bazează pe faptul că, într-un alt document, dat în 1639, număratoarea celor 22 de lăcașuri-ctitorii nu include și numele acestei mănăstiri, fapt ce denotă că zidirea ei încă nu începuse. Cea de-a doua informație, care pare a o întregi pe prima, este una izvorâtă din pisania bisericii, datată undeva între 1641 și 1642, în care însă nu se ia în calcul toată mănăstirea, cu anexe, turn și toate cele înconjurătoare, ci doar așezământul în sine. În anii ulteriori, Matei Basarab înzestrează mănăstirea cu moșii, luptându-se, fără a reuși însă, ca moșia, ce poartă numele mănăstirii, să aparțină acesteia, căci ea revenea de drept unor moșneni brebeni. La moartea acestuia, în ciuda strădaniilor de întocmire a unor moșii pe numele bisericii, starea mănăstirii nu era una foarte bună.

Cu timpul, lipsa de purtare de grijă din partea stăpânirii, sărăcia cruntă a mănăstirii, ca și certurile dese cu vecinii brebeni, au determinat soborul de călugări să plece din acest lăcaș, astfel încât, documentele din acea perioadă, de pe la 1696, atestă „pustiirea mănăstirii”. Constantin Brâncoveanu reprezintă, în paginile istoriei mănăstirii, o reîntoarcere la vremurile trăite în timpul domniei lui Matei Basarab, acest lăcaș reintrând, după îndelungate procese, în posesia tuturor bunurilor de pe vremea ctitorului său. Se crede astfel că, pe la 1700, va fi fost finalizată și contruirea mănăstirii, după acea dată niciun act nemaivorbind de acest lucru. Domnul Grigore Ghica, în a doua sa domnie, așază și închină - în 1750 - această mănăstire pentru a fi metoh spitalului Sf. Pantelimon, zidită în acea perioadă, biserică pentru bolnavi, aceasta trebuind să plătească bisericii de care aparținea 25 de taleri anual.

Aparent, urmările acestei închinări ale Mănăstirii Brebu bisericii-spital Pantelimon nu au fost unele grave. Dar, în profunzime, problema prinde a căpata o altfel de configurație: aceasta a fost transformată în biserică de mir, fiind de acum înainte în subordinea bisericii-mari, care va numi inclusiv egumenii, căutați a fi oameni cu avere. În memoria mănăstirii rămân Isihie (1823-1836) și Teodor (1838-1849, apoi 1851-1852), egumeni și arhimandriți, care reînnoiesc tâmpla bisericii, făcându-o, prin hărnicia și înțelepciunea de care au dat dovadă, din nou prosperă. Treptat însă, mănăstirea a rămas din nou fără călugări, dar nu fără buni preoți de mir. Proprietățile mănăstirii ajung în arenda spitalului, odată cu care avem de a face cu ceea ce autorul studiului de față a numit a treia perioadă a istoriei mănăstirii, de la 1863 până în momentul scrierii articolului de față.

Dumitrescu Dimitrie, pr., „Mănăstirea Brebu. 300 ani de la întemeierea Bisericii”, în: *GBis IX* (1950), 7-8, p. 85-87.

Imagini și ctitori. Fiecare imagine vizează aspecte ale istoriei Mănăstirii Brebu.

Petre, Teodor, I., „Mănăstirea Brebu”, în: *GBis* XXVIII (1969), 3-4, p. 491-492. Recenzie.

Înformațiile privesc istoricul Mănăstirii Brebu din județul Prahova, zidită în perioada 1641-1650, devenită biserică de mir între 1750-1863.

Andreescu, Ștefan, „Mănăstirea Brebu”, în: *GBis* XXVIII (1969), 9-10, p. 997-1009.

Consemnarea istoricului Mănăstirii Brebu însoțită de descrierea arhitecturii și a bisericii. Pisania dă ca an de zidire a edificiului 1650, dar mănăstirea este amintită anterior într-un hrisov de la 27 noiembrie 1641.

Mailat, Ion N., dr., „Mănăstiri și biserici pe lângă palate voievodale și curți sau conace boierești în Țara Românească”, în: *GBis* XXXIII (1974), 9-10, p. 939-952.

Sunt prezentate date despre Palatul voievodal de la Mănăstirea Negru-Vodă din Câmpulung-Muscel și despre cel de la Mănăstirea Brebu, din județul Prahova.

BROȘTENIE-BUZĂU (MĂNĂSTIREA)

Ionescu, Dimitrie Gh., „Alte biserici vechi din Buzău”, în: *GBis* XXV (1966), 9-10, p. 854-883.

Între bisericile vechi din Buzău sunt enumerate: biserica din Gârlași (1780), care este închinată schitului de călugări Poiana Mărului, Râmnicu Sărat (nu a fost de lungă durată), biserica Broșteni-construită în 1789, ca schit de călugări de Calisian, închinată Mănăstirii Dusica din Tricala Rumeliei (textul reliefează istoricul mănăstirii, descriere, odoare și imagini).

Antofie, Radu, pr., „Istoricul bisericii Broștenie din orașul Buzău”, în: *GBis* XXVII (1968), 1-2, p. 177-188.

Informațiile referitoare la istoricul și proprietățile bisericii Broștenie din orașul Buzău, cuprind descrierea bisericii și a picturii, sculpturii, odoarele și slujitorii bisericii. Biserica este inițial schit de călugări, datat din secolul al XV-lea, fiind mai veche decât Episcopia. Actuala biserică, ridicată în 1709, este închinată mănăstirii de la Rumelia Dușca, dată și ca metoc al Mănăstirii Banu, închinată la Dușca.

BUCOVĂȚ (MĂNĂSTIREA)

Georgescu, I. B., „Pietrele de mormânt din vechea biserică a Mănăstirii Bucovățul, zisă Coșuna”, în: *MitrOlt* VII (1955), 1-2, p. 107-113.

Pietrele de mormânt ale Mănăstirii Bucovățul, ridicată în 1572, avute în vedere în acest articol sunt: lepedea de pe mormântul lui Ștefan, Ban al Craiovei, a jupânesei Dobra și a lui Constantin, fiul jupânului Mihail.

Ionescu, I., pr., „Note explicative la un tablou pictorial din biserica fostei Mănăstirii Bucovățul Vechi-Craiova (Mofleni)”, în: *MitrOlt XXI* (1969), 11-12, p. 948-951.

Biserica a fost ctitorită de Ștefan ban și de fiul său, Pârvu, în 1572. Tabloul despre care este vorba înfățișează o familie de țărani din vechiul sat Mofleni: fostul țăran Sandu Preda zis Tănăsoiu, soția sa Ioana și copii - Alexandru Săndulescu și Ioana Predescu.

Vornicescu, Nestor, Severianul, episcop vicar, „Ctitorii Mănăstirii Bucovăț: Ștefan, Marele Ban și fiul său Pârvu, Marele Logofăt”, în: *MitrOlt* (1972), 9-10, p. 668-699.

Pisania din 3 octombrie 1572 ni-i indică pe marele ban Ștefan și pe fiul său Pârvu drept ctitori ai Mănăstirii Bucovăț. Despre Ștefan aflăm că a fost mare portar, mare clucer și ban din 1570. Despre Pârvu, mare logofăt între anii 1589-1591, aflăm că a fost clucerul al doilea și că a închinat Bucovățul Mănăstirii Varlaam de la Meteora în 1583.

Ionescu, Gabriela, „Despre denumirea locului și a așezământului Mănăstirii Bucovățul Vechi”, în: *MitrOlt XXIV* (1972), 9-10, p. 723-725.

Prin actul de la 4 ianuarie 1574 al lui Eftimie, mitropolitul Țării Românești (1568-1576) se întăreau donațiile pentru Mănăstirea Coșuna - satele Cornățelul, Bucovățul, Săcuiul. Mai aflăm despre toponimul Coșuna.

Bălașa, D., pr., „Pagini din trecutul Mănăstirii Coșuna - Bucovățul vechi”, în: *MitrOlt XXIV* (1972), 9-10, p. 726-772.

Se descrie Coșuna și vechea vatră Pelendava. Pe locul acesteia din urmă, în secolul al XV-lea, apare un nou toponim „La Coșuna”. Se face distincția clară între cele două fundații: Bucovățul vechi - Coșuna care se află în stânga Jiului, la Mofleni și Bucovățul Nou care este în satul Bucovăț – în dreapta Jiului. Se descrie vechea fundație a mănăstirii, datată la anul 1170, în pisania fiind trecut anul 1873. A fost restaurată de banul Ștefan și Pârvu, mare clucer. Turnul clopotniță a fost zidit în 1572 și zugrăvirea policromă a fost realizată în 1574. Se mai face o prezentare a egumenilor, a portretelor voievodale și a mormintelor. Despre cronica murală de aici aflăm că este cea mai veche din Țara Românească.

Rădulescu, Toma, „Cronica murala de la Bucovăț”, în: *MitrOlt XXIV* (1972), 9-10, p. 773-787.

„Cronica de la Bucovăț” este pictată pe perețele naousului în limba slavonă în 1574 și are două fragmente. Din paginile articolului aflăm informații și despre alte inscripții, cum ar fi piatra de mormânt a lui Radu de la Afumați, de la biserica Episcopiei din Argeș. Cronica este singurul izvor care fixează data nașterii domnului Alexandru II Mircea, la 7 iunie 1569. În articol se dau informații și despre exilul domnului.

Gavrilă, Irina, monahia, „Danii făcute de Mihai Viteazul Mănăstirii Bucovăț”, în: *MitrOlt XXIV* (1972), 9-10, p. 788-793.

Mihai Viteazul a făcut danii Mănăstirii Bucovăț, constând în satele Varvorul și Grozăvești (1593), în viile de la Smărdășteț și Prisaca, plătind și din datoriile mănăstirii.

Ionescu, I., pr., „Pelendava, vatră a ctitoriei de la Coșuna-Bucovățul vechi-Craiova”, în: *MitrOlt XXIV* (1972), 11-12, p. 872-881.

În acest articol se demonstrează că biserica fostei Mănăstirii Bucovățul Vechi a fost zidită pe ruinele fostului castru roman de la Pelendava, astăzi dispărut. Cu acest prilej se face și un istoric al acestei formațiuni administrative romane, în debutul problemei realizându-se etimologia toponimului „Pelendeva”. Biserica mănăstirii a fost zidită între 20 iulie-3 oct. 1572 de Ștefan, ban al Craiovei și fiul său, Pârvu.

Constantinescu, Petre, pr. prof., „Zodiacul în pictura de la biserica Bucovățul Vechi”, în: *MitrOlt XXIV* (1972), 11-12, p. 882-893.

Studiul de față reunește date istorice despre zodiac, cu descrierea reprezentării sale picturale de la biserica Bucovățului Vechi. Aici el este pictat în pronaos, realizat între anii 1579-1589 de către o altă mână decât cea a picturii naosului și altarului. Alte zodii pictate se pot întâlni la mănăstirile Hurezu (1694), Voroneț (pe perețele exterior, spre apus), Moldovașița (1537) și Sucevița.

Bălașa, D., pr., „Documente privitoare la Mănăstirea Coșuna-Bucovățul Vechi”, în: *MitrOlt XXV* (1973), 3-4, p. 269-307.

Se prezintă textul a 48 de documente cu privire la Mănăstirea Coșuna: acte prin care s-au primit moșii, acte de la Divan pentru a cerceta anumite terenuri și zapise.

Brătan, Ilie D., pr., „Valori artistice la Mănăstirea Bucovățul Vechi (Coșuna)”, în: *MitrOlt XXV* (1973), 5-6, p. 458-465.

Acest studiu sintetizează informații despre arhitectura Mănăstirii Bucovățul Vechi, realizată în stil muntenesc și despre pictura interioară și exterioară. Fresca datează din perioade diferite, iar numele meșterilor au rămas necunoscute. Se fac referiri și la catapeteasmă.

Buzera, A., arhid., „Prof., Arhim. Veniamin Micle, «Monumentul istoric-bisericesc, Coșuna-Bucăvățul Vechi», Craiova, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1982, 79 p.”, în: *MitrOlt XXXVI* (1984), 1-2, p. 141-142. Recenzie.

Lucrarea „Monumentul istoric-bisericesc, Coșuna-Bucăvățul Vechi” reprezintă de fapt o monografie a acestei mănăstiri.

BUDEȘTI-ARGEȘ (SCHITUL)

Iancu, I. Nic., preot, „Odoare sfinte și cărți vechi din biserica parohială Bunești-Argeș”, în: *BORom LXXXV* (1967), 11-12, p. 1214-1217.

Satul Bunești din Argeș își trage numele de la armașul Bunea, căruia Mihai Viteazul i-a dat această moșie ca răsplată pentru faptele sale de vitejie. Autorul prezintă bisericile care au existat în acest sat de la 1600 până în 1881, când s-a zidit biserica parohială cu hramul Sfântul Mare Mucenic Gheorghe. Între anii 1600 și 1750 au fost două biserici și un schit de călugări. Prima biserică din cătunul „Robii” a fost din lemn, iar a doua, din cătunul „Valea Moșului”, din zid. Schitul era din lemn, așezat în fața bisericii parohiale actuale. Între 1750-1883 a fost o biserică de zid, cu hramul Sfântul Ierarh Nicolae, „construită de comisul Neagul”. De la această biserică s-au păstrat: o cruce de mână cu picior pentru Sfânta Masă, un artoforiu, o icoană de lemn veche reprezentând pe Sfântul Nicolae și pe Sfânta Filoteia și ușile împărătești deosebit de frumos sculptate. Toate aceste doade sunt descrise în detalii.

În 1833, credincioșii din Bunești au construit o altă biserică de zid în locul celei vechi, cu hramul Sfânta Cuvioasă Paraschiva. De la această biserică s-au păstrat următoarele doade sfinte și cărți vechi, pe care autorul le prezintă în toată frumusețea lor, indicând și donatorii acestora: icoana hramului de lemn, două icoane împărătești din lemn, una reprezentând Mântuitorul și cealaltă pe Sfântul Nicolae, o cruce de mână cu picior pentru Sfânta Masă, „Sfânta Evanghelie” din 1864, un „Ceaslov” și două icoane împărătești a Mântuitorului și a Maicii Domnului cu Pruncul în brațe, pictate în 1881 de G. Stoenescu, din catapeteasma bisericii parohiale, icoane ce au fost recunoscute de pictorii ce au restaurat ulterior biserica, ca fiind o neprețuită capodoperă de artă creștină.

BUDIȘTENI (SCHITUL)

Cristoceca, Spiridon, „Contribuții la cunoașterea Schitului Budișteni (sec XVII) jud. Argeș”, în: *GBis XXXXVIII* (1989), 4-5, p. 109-121.

Satul Budișteni din comuna Leordeni, situat la trei km nord de șoseaua Pitești-București, este atestat documentar începând cu secolul al XVII-lea, perioadă de când avem date și despre schitul de aici. Autorul face un istoric al schitului, menționând închinarea sa Mănăstirii Cotroceni și starea sa grea. Avem și o listă cu informații privind averea și situația schitului, făcută la 8 aprilie 1838 de „Departamentul Trebilor Bisericești”.

BULIGA (SCHITUL)

Braniște, Marin M., pr., „Schitul Buliga”, în: *MitrOlt XVII* (1966), 1-2, p. 47-106.

Schitul Buliga a fost zidit de Martin Buliga în 1745 și a devenit metoc al Mitropoliei Țării Românești. În istoricul său sunt menționați egumenii, activitatea cultural-socială care s-a desfășurat pe lângă el – școala românească și implicația schitului în Revoluția de la 1848. Articolul mai cuprinde o descriere a bisericii și 16 anexe.

BUNEA (MĂNĂSTIREA)

Craioveanu, Ghenadie, „Iconografia bisericii ortodoxe. Reflexiuni asupra a două icoane de la Mănăstirea Bunea”, în: *BORom X* (1886-1887), 3, p. 172-184.

Reflecțiile sunt generate de tablourile publicate în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”. Ghenadie Craioveanu, în acest articol, structurat pe trei părți, prezintă: în prima parte - elementele iconografiei bisericești - elementul biblic și cel cultural; în partea a doua, considerații istorice asupra iconografiei din Biserica Ortodoxă – unde amintește despre tipurile icoanei Mântuitorului și ale Sfintei Treimi precum și despre aureola icoanelor iar în partea a treia prezintă reflecții speciale asupra celor două icoane de la Mănăstirea Bunea – unde amintește despre Manuil Panselin.

Autorul studiului îl numește pe Manuil Panselin „Meșterul Manole al Atonului” și prezintă câteva date biografice despre el. Acesta s-a născut la Tesalonic la sfârșitul secolului al XV-lea și a trăit până la jumătatea secolului al XVI-lea, el a zugrăvit biserica catedrală a Atonului și biserica catedrală din Tesalonic, a fost un reformator al modului de pictare al icoanelor – toate icoanele pictate de el (ale sfinților sau ale Mântuitorului) nu au aureole, la fel ca și cele de la Mănăstirea Bunea. Se adaugă o serie de informații despre felul iconografiei lui Panselin și modul în care acesta își alcătua culorile. Autorul crede că cele două icoane de la Mănăstirea Bunea, icoana Mântuitorului și cea a Sfintei Treimi, sunt produsul unui discipol al școlii lui Panselin aducând următoarele argumente în favoarea acestei afirmații: lipsa aureolelor precum și reprezentarea chipurilor asemănătoare cu cea făcută de Panselin.

BURCA – BUZĂU (METOC)

Cocora, Gabriel, pr., „Biserica de la Burca - monument de artă brâncovenească”, în: *GBis XXII* (1963), 5-6, p. 515-534.

Cea mai veche știre documentară despre biserica de la Burca – impresionant monument de artă brâncovenească – se referă la închinarea ca metoc al Episcopiei Buzăului 1741. Alte informații înfățișează așezarea, descrierea actuală a bisericii, vechea arhitectură a complexului mănăstiresc (se dă pomelnicul), actul de închinare, proprietăți, egumeni, școlile existente de-a lungul vremurilor aici.

BUTOIU (MĂNĂSTIREA)

***, „Monastirea Butoiul”, în: *Școala și Biserica IX* (1906), 12, p. 191-192.

În acest articol este reprodus un document donat autorului de către Ștefan Popescu, mare proprietar și filantrop din Hulubești, Dâmbovița, ce cuprinde informații despre Mănăstirea Butoiul, zidită în secolul al XVII-lea, așezată la 18 km de gara Găești. Documentul menționează o vânzare a unei moșii către un egumen grec ce se afla la mănăstire.

CĂLDĂRUȘANI (MĂNĂSTIREA)

Erbiceanu, C., „Documente privitoare la istoria bisericească și politică a românilor”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 3, p. 260-283.

În articol sunt reproduse șapte documente dintre care 5, 6 și 7 se referă la Mănăstirea Căldărușani. Din acestea aflăm că Matei Basarab dăruiește mănăstirii moșia Vlădeni, Hamzești și întărește o altă moșie pentru același lăcaș monahal.

Dumitrescu, Marin, pr., „Monastirea Căldărușani”, în: *Apostolul I* (1901), 15, p. 2-3.

Este prezentată așezarea sfântului lăcaș, ctitorul acesteia fiind domnul Țării Românești, Matei Basarab, la anul 1638. Sunt inserate câteva evenimente ce conturează epoca social-istorică în care domnește Matei Basarab, acesta ridicând la Căldărușani o frumoasă biserică cu chilii pentru călugări, existând și o inscripție în frontispiciul mănăstirii (este reprodus textul).

În 1780, mănăstirea a rămas cam neîngrijită, deoarece arhiereul Filaret, cel căruia îi fusese încredințată îngrijirea lăcașului de cult, a fost ridicat la treapta de episcop la Eparhia Râmnicului, fiind preocupat mai mult cu activitatea episcopală. În 1792, Filaret, fiind ridicat la treapta de mitropolit al Ungrovlahiei, intervine la domnul Alexandru Moruzi și întărește pe preacuviosul Gheorghe, starețul Mănăstirii Cernica ca să fie stareț al Mănăstirii Căldărușani. Acestuia i se datorează reîntemeierea sfântului lăcaș, el zidind și biserica Cocioc.

***, „Lege”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 1, p. 108-109.

Este reprodusă legea prin care Mănăstirea Căldărușani este destinată ca reședință a Î.P.S. Ghenadie Petrescu, fostul mitropolit primat al României. Un articol al acestei legi arată că Ghenadie Petrescu va cârmui această mănăstire pe durata întregii viați.

P., G., „Două biserici monumente istorice”, în: *BORom XXXIX* (1915-1916), 2, p. 170-183.

Articolul are două părți. În prima parte se menționează despre sfințirea bisericii Mănăstirii Căldărușani ce a avut loc la 23 aprilie 1915. Se descrie cum a decurs acest eveniment și se redau cuvântările rostite de: Î.P.S. Ghenadie Petrescu fost mitropolit primat, care, la acel moment, era egumenul acestei mănăstiri, C. Disescu și de I.G. Duca. Din primul discurs reținem că mănăstirea de la Curtea de Argeș a fost restaurată în vremea lui Carol I și sfințită de Î.P.S. Ghenadie, pe atunci episcop al Argeșului, restaurarea mănăstirii durând opt ani. Aceasta din urmă a fost zidită în 1638 de către domnul Matei Basarab. Tot aici este redată inscripția ctitori-cească (pisană) bisericii.

În partea a II-a a articolului se menționează despre sfințirea bisericii de la Baia.

Stănoiu, Damian, ierom., „Mănăstirea Căldărușani”, în: *Apostolul I* (1924), 14-15, p. 115-118.

Mănăstirea Căldărușani se află la marginea județului Ilfov, nu departe de albia Ialomiței, înconjurată de lacul cu același nume, care întâlnește la răsărit rămășițele fostului Schit Balamuci, iar lângă mănăstire se lățește peste 1 km și se desparte în două: pe Valea Pociovaliștei și pe Valea Vlăsiei. Vizitatorii mărturisesc că au făcut drumul de 30 km de la București pentru frumusețile acestui lac.

Autorul descrie sfântul lăcaș, șirurile de chilii și biserica Sf. Dimitrie, care a fost zidită la 1638 de Matei Basarab, apoi la 1778, fiind stricată, arhimandritul Filaret, ce va ajunge episcop de Râmnic și mitropolit al țării, a refăcut-o. În epoca de

înflorire culturală a monahismului românesc, sub coordonarea marelui Paisie de la Neamț, a fost aici o vie activitate cărțurărească, călugării învățați se ocupau de tălmăcirea cărților de ritual și cu învățături folosite pentru ei și mireni.

Mitropolitul Grigore (Dascălul) de la Căldărușani a stat un timp aici ca simplu ierodiacon, ocupându-se în liniștea chiliilor de la Cocioc cu astfel de tălmăciri. Macarie Ieromonahul, compozitor muzical, a venit de copil în Căldărușani, a fost luat de mitropolitul Dosoftei pentru a-l da la carte, iar la bătrânețe s-a reîntors când i s-a dat conducerea tiparniței. După 1831, mănăstirile fiind împărțite în mai multe categorii, iar statul amestecându-se în administrarea averilor, Căldărușanii continuă a se administra independent, fiind trecută ca mănăstire chinovitică. Cu un an înainte de secularizare, mănăstirea dispunea de o imensă avere, însă după aceasta a rămas cu foarte puțină. Prin legea dată de A.I. Cuza s-au redus mult numeric călugării. Clădirile au început să se distrugă și s-ar fi ruinat, dacă mitropolitul Ghenadie Petrescu n-ar fi acceptat să fie ales stareț. El intervine cu o scrisoare adresată regelui Carol, rugându-l să ia sub a sa înaltă ocrotire și acest monument istoric, mănăstirea fiind restaurată în opt ani. Pictura a fost realizată de D. Belizarie, păstrându-se caracterul arhaic al acesteia.

În momentul 1924, soborul mănăstirii număra 51 călugări și frați, dintre care cei mai mulți erau înaintați în vârstă. Starețul de atunci fiind arhimandritul Justin Săvulescu, deși avea o vârstă înaintată, se bucura de încrederea și concursul Înalt-preasfințitului mitropolit primat. Articolul conține și două fotografii.

Miron, Arhiepiscop și Mitropolit Ungrovlahiei, Primat al României, „Mănăstirile noastre – Prefața cărții Mănăstirea Căldărușani, opera Ierom. Damian Stănoiu”, în: *Apostolul* I (1924), 16, 17-18, p. 135-136.

Mitropolitul constată decadența mănăstirilor, în special a celor de bărbați, fapt pentru care încearcă să găsească o soluție pentru îndreptarea situației. El precizează cauza decadenței ca fiind alunecarea cu totul de pe temelia vieții de obște a monahismului, fiecare tinzând pentru o viață individuală folosind viața și averile mănăstirii ca un mijloc de îmbogățire proprie. Consideră că este necesară scoaterea la iveală a momentelor laudabile din trecut, iar pentru acest scop l-a însărcinat pe cuviosul ieromonah Damian Stănoiu. În prezentarea Mănăstirii Căldărușani acesta amintește de adevărații reprezentanți ai vieții monahale de aici: cântărețul Macarie și Grigore Dascălul, de faptul că aici exista și o tipografie la fel ca și la Mănăstirea Cernica.

Mitropolitul Miron prezintă câteva condiții ce ar trebui impuse pentru revigo-rarea vieții monahale: fiecare mănăstire are datoria de a respecta slujbele cu evlavie și de a se îndeletnici cu cele ce contribuie la sfințenia lăcașului (post, rugăciune – după rânduiala locului); în mănăstirile de călugări se vor înființa Seminarii, școli pentru combaterea sectelor, tipografii, diferite ateliere etc., iar în cele de maici, școli monahale, profesionale, orfeline, ateliere etc.. Toate aceste măsuri ar trebui luate pentru ca lumea să aprecieze existența mănăstirilor și să le ofere mai mult sprijin.

***, „Bibliografie. Economul D. Furtună, «Ucenicii starețului Paisie în mănăstirile Cernica și Căldărușani»”, în: *BORom* XLVI (1928), 7, p. 672.

Cartea conține și un scurt istoric al acestor mănăstiri, Cernica și Căldărușani

Vasilache, Vasile, protos, „Încă o școală de cântăreți la mănăstire”, în: *BORom* LVIII (1940), 1-2, p. 102-103.

Patriarhul Nicodim a mutat școala de cântăreți din București la Mănăstirea Căldărușani. Se abordează problema școlii de cântăreți de la Neamț - dacă să mai existe sau nu.

Dimitriu, Melchisedec, arhim., „Cronica bisericească. O vizită canonică la Mănăstirea Căldărușani”, în: *BORom* LXI (1943), 1-3, p. 147-148.

Mănăstirea Căldărușani a avut mult de suferit de pe urma cutremurului din 1940. Starețul Athanasie Dincă a primit din partea Mareșalului Antonescu suma de cinci milioane de lei și din partea guvernatorului Transnistriei suma de două milioane de lei pentru refacerea stricăciunilor. Mareșalul Antonescu a dăruit Mănăstirii Viforâta, care a fost și ea grav afectată de cutremur, suma de șapte milioane de lei. Este relatată vizita făcută de patriarh la Mănăstirea Căldărușani, în data de 2 mai 1943.

† **Nicodim, Patriarhul României**, „Cronica internă. Apelul Î.P.S. Patriarh pentru reconstruirea Mănăstirii Căldărușani”, în: *BORom* LXIV (1946), 7-9, p. 465-466.

Articolul redă cuvântul Î.P.S. Nicodim, patriarhul României, care face apel pentru a ajuta ctitoria lui Matei Basarab, Mănăstirea Căldărușani, care în decembrie 1945 a fost mistuită din temelie de un incendiu năprasnic.

Diacul, Vartolomeu, „Mănăstirea Căldărușani” în: *BORom* LXXII (1954), 2-3, p. 323-332.

Mănăstirea Căldărușani face parte din rândul mănăstirilor-cetăți. Ctitorul a înzestrat-o cu moșii la 20 septembrie 1640.

Cetatea Căldărușanilor era rânduită să facă parte din acel lanț strategic, alcătuit din mănăstiri întărite, pe care Matei Basarab le-a întins de la Gura Motrului și Sadova până la Plumbuita și dincolo de ea, împletind astfel temeierile de natură religioasă cu cele de ordin național. Hrisovul lui Matei Basarab, dat în 1639, este cel prin care mănăstirile românești sunt slobozite de închinarea către greci. Acest act a fost întărit, la cererea domnului și de patriarhul Partenie al Constantinopolului, în aprilie 1641.

Matei Basarab ținea atât de mult la această mănăstire încât venea în fiecare an în ziua hramului, Sf. Dimitrie, și sta la masă împreună cu soborul. Dintre stareții vrednici de pomenire amintim pe arhimandritul Filaret căruia i s-a încredințat mănăstirea în 1775, când lăcașul decăzuse, se ruinase în parte și se pustiise. Acesta a restaurat clădirile, le-a repopulat cu monahi și a purtat grija mănăstirii în cursul întregii sale vieți. Starețul Gheorghe (1784-1806), ca un al doilea ctitor, a avut grijă să îmbunătățească gospodăria, să înmulțească numărul viețuitorilor, revigorând viața duhovnicească a mănăstirii prin instaurarea regulilor duhovnicești deprinse de la Paisie, al cărui ucenic fusese și prin continuarea muncii de cărturărie.

Din chiliile Cernicăi și Căldărușanilor, ambele conduse de starețul Gheorghe, a iradiat renașterea culturală ce a cuprins nu numai Muntenia, ci s-a resimțit până dincolo de Dunăre, în importante centre ale Peninsulei Balcanice.

Urmașii starețului Gheorghe s-au distins printr-o vie activitate cărturărească: Nicodim a scris în 1796 „Carte folositoare de suflet”, Daniil a scris în 1803 „Hronologhie” sau „Numărarea anilor după bibliile cele slovenești și după hronografurile cele rusești scrise cu mâna, așisderea și după cele grecești și după cele râmlenești”, Nicodim Greceanu, a tipărit la Sibiu, în 1811 „Învățăture de multe științe folositoare”. Starețul Gheorghe a instituit, iar urmașii lui au menținut, cetele de monahi meșteșugari: zugravi, tâmplari, ciubotari, croitori, cojocari, etc. El a ridicat la Cocioc o bisericuță de lemn și câteva chilii. Această vatră a fost reînnoită, nu mult după el, de logofătul Nicolae Bățcoveanu de la Mitropolie.

Un mare cărturar al bisericii dat de Mănăstirea Căldărușani a fost Grigorie Dascălul, care în 1819 vine în această Lavră, iar în 1823 devine mitropolit. El a așezat tipografia Mitropoliei la Cocioc, pe moșia mănăstirii. Din această tipografia au ieșit „Viețile Sfinților” în 600 de colecții și „Oglinda omului celui dinăuntru”, carte de povăuire morală. Prin mijlocirea acestei tiparnițe, Mănăstirea Căldărușani nu poate fi despărțită nici de numele lui Macarie Ieromonahul care a fost mai întâi corector la tipografia din Cocioc și apoi conducătorul ei, terminând de tipărit „Viețile Sfinților”. În jurul lui Macarie, sau după el, se cultiva intens muzica psaltică iar biblioteca mănăstirii crescuse mult în manuscrise și tipărituri. În 1817 s-a făcut restaurarea bisericii celei mari, sub păstoria arhimandritului Dosiftei, restaurare ce privea mai mult pictura. Odată cu moartea lui Dosoftei, în 1837, se încheie epoca de glorie a Căldărușanilor.

O altă restaurare radicală s-a făcut între anii 1908-1915, din inițiativa mitropolitului Ghenadie Petrescu. În această perioadă a fost reînnoită biserica cea mare, s-au refăcut chiliile și clopotnița și s-a încheiat renovarea paraclisului. De asemenea, a fost refăcută și pictura bisericii. Lucrările prezentate au fost departe de a realiza ceea ce se cheamă o restaurare în sensul strict al cuvântului. Nu s-a reușit nici cel puțin o refacere mai trainică. O restaurare mai potrivită a fost începută de Comisia Monumentelor Istorice în 1939; atunci când a fost deschis pridvorul bisericii, s-a refăcut turla Pantocratorului și s-a restaurat pictura.

În 1945, un mare incendiu a mistuit întreaga cetate. Atunci a ars și biblioteca mănăstirii. Prin grija patriarhului Iustinian și a Ministerului Cultelor, lângă ruinele Căldărușanilor au început lucrări de refacere a vechii mănăstiri: a fost învelită stăreția, a fost reparat muzeul, a fost reclădită clopotnița. Articolul conține imagini.

Stănculescu, F. Ioan, „Recenzie. Alte comori ale trecutului românesc”, în: *BORom* LXXXIII (1965), 9-10, p. 976-980.

În cea de-a doua parte a articolului se realizează recenzia cărții lui C. Jalbă, „Mănăstirea Căldărușani”, apărută la Editura Meridiane, București, 1965. Se prezintă așezarea geografică a sfântului lăcaș de cult, la 30 km de București, fiind ctitorie a lui Matei Basarab.

Referitor la denumirea mănăstirii sunt enunțate mai multe ipoteze: una dintre ele îi atribuie numele de la satul Căldărușani. Mănăstirea a fost înălțată pe locul cumpărat de Matei Basarab, fapt consemnat de două acte de cumpărare din 1637. Unii istorici au pus la îndoială calitatea de ctitor a lui Matei Basarab (N. Iorga o atribuie lui Radu Vodă Mihnea), dar hrisovul din 1641, referitor la mănăstirile închinat, dovedește că Mănăstirea Căldărușani este ctitoria lui Matei Basarab. Mai sunt amintite în articol detalii referitoare la ansamblul mănăstiresc, restaurările efectuate aici (1775, 1817, 1908-1915, după 1940), arhitectura edificiului, activitatea culturală, pictura.

Popescu, David, „Mănăstirea Căldărușani”, în: *GBis* XXXII (1973), 9-10, p. 1157-1159.

Recenzie. Despre istoricul, activitatea culturală, odoare și muzeul Mănăstirii Căldărușani.

Opriș, Longin I., „Mănăstirea Căldărușani; monografie”, în: *MitrBan* XXV (1975), 7-9, p. 482-485.

Monografia Mănăstirii Căldărușani cuprinde informații diversificate atât despre istoricul sfântului lăcaș, cât și despre vremurile încărcate de încercări. Ctitorul acestei vetre monahale este Matei Basarab (1637-1638), în articol vorbindu-se atât despre daniile făcute lăcașului, cât și despre diaconul Paul din Alep, care a făcut însemnări în 1653. Se dau apoi informații despre restaurarea relizată între anii 1908-1915, despre activitatea culturală desfășurată aici, despre odoarele și obiectele din muzeu. În epoca lui Alexandru Ipsilante (1774-1782) mănăstirea cunoaște o reală înflorire.

Stănculescu, Alexandru, pr., „Letopisețul cantacuzinesc – varianta Căldărușani (inedită)”, în *BORom* XCVIII (1980), 5-6, 656-662.

După opinia autorului manuscrisul descoperit la Mănăstirea Căldărușani este un fragment dintr-o variantă inedită a „Istoriei Țării Românești (1290-1690)” sau, pe scurt, Letopisețul Cantacuzinesc. A fost terminat de copiat de Meletie ieromonahul în 15 mai 1802. Fragmentul de cronică face referire la epoca lui Matei Basarab.

Stănculescu-Bîrda, Alexandru, pr., „Letopisețul cantacuzinesc (varianta Căldărușani)”, în *BORom* XCIX (1981), 1-2, p. 144-174.

Aceste pagini reprezintă de fapt cea de-a doua parte a articolului dedicat manuscrisului de la Mănăstirea Căldărușani, aici fiind redat textul propriu-zis care poartă titlul: „Viața domnului Mateiu Basarab Vo(i)evod după hronograful cel de obște ce se află aicea și scriere pentru domnia lui până la sfârșit”.

Săsăujan, Mihai, student teolog, „Istoriile sfintelor monastiri Cernica și Căldoroșani”, în: *MitrArd* XXXIV (1989), 2, p. 137-138.

Recenzie a monografiei scrise de monahul Casian Cernicanul, în care ni se dau date importante despre autor, viețuitor al Cernicăi, călugărit de Sfântul Calinic.

Starețul Ștefan (1864-1873) a fost cel care l-a îndemnat să scrie istoria celor două mănăstiri.

CĂLUIU (MĂNĂSTIREA)

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană bisericească și națională. Scrierea Arhimandritului Chiriac Romniceanu, Egumenul Sfintei Mănăstiri Căluui”, în: *BORom XII* (1888-1889), 8, p. 529-537.

Constantin Erbiceanu prezintă un manuscris pe care îl deține și care a fost scris de arhimandritul Chiriac Romniceanu, egumenul Mănăstirii Căluui. Manuscrisul cuprinde: „Discurs funebru rostit la înmormântarea patriarhului Constantinopolului Grigorie” – tradus din limba greacă, viața și evenimentele petrecute în timpul lui Chiriac Romniceanu, istoricul pe scurt al mai multor mănăstiri și al ctitorilor lor, rânduirea lui Chiriac ca egumen la Mănăstirea Căluui și ce îmbunătățiri a făcut el acolo și date despre Sfântul Munte. În aceste rânduri este redată partea din manuscris care se referă la viața lui Chiriac Romniceanu și la câteva evenimente pe care le-a trăit. Despre viața acestuia aflăm: - că a trăit de la sfârșitul secolului al XVII-lea până la jumătatea secolului al XIX-lea, - s-a născut în apropiere de Vâlcea, provenind dintr-o familie evlavioasă, mama sa, Maria, fiind fiica unui preot care, la bătrânețe, a îmbrăcat schima monahală și s-a numit Grigorie ieroschimonah.

Chiriac și-a manifestat de mic chemarea pe care o avea spre monahism, fiind dus la Mănăstirea Bistrița, a studiat apoi în Vâlcea și la București, a intrat ca ucenic al arhimandritului Nectarie Romniceanu, stareț al metocului Mitropoliei - Goranul, a mers după aceea la Cernica, unde a primit haina monahală, iar după o perioadă în care a făcut ascultare în această mănăstire a mers la Schitul Iezerul din Vâlcea. A urmat o perioadă în care a stat la Mănăstirea Tismana și apoi la Neamț, unde a tipărit „Mineiul pe luna decembrie”, a călătorit la Sfântul Munte, iar în 1823 a fost numit egumen al Mănăstirii Căluui.

În această parte de manuscris în care Chiriac amintește despre viața sa mai găsim și amănunte despre: Schitul Stănișoara, Schitul Iezerul – despre care Chiriac spune: „că a fost mănăstire ctitorită de Mircea Vodă, dar după ce a fost surpată de un ungun mare, a fost făcută mai mică de Antonie Schimonahul” și oferă câteva amănunte despre viața lui Antonie; Mănăstirea Cernica; Mănăstirea Mihai Vodă, despre care aflăm că era închinată la mănăstirea din Sfântul Munte, Simono-Petra; Mănăstirea Antim, despre care aflăm că era metoc al Mănăstirii Argeș și despre Paisie Velicicovski – aflăm că în anul în care Paisie se afla la Mănăstirea Neamț, obștea acesteia număra 1500 de părinți; Chesarie al Buzăului și Neofit al Râmnicului, Gheorghe starețul mănăstirilor Cernica și Căldărușani.

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană bisericească și națională. Scrierea Arhimandritului Chiriac Romniceanu, Egumenul Sfintei Mănăstiri Căluui”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 2, p. 86-92.

Acest articol cuprinde istorisirea evenimentelor de la 1821 încoace, pe care însuși Chiriac Romniceanu le-a văzut. Aflăm astfel o istorisire referitoare la Mănăstirea Iezerul și anume că Mircea Voievod la zidirea mănăstirii, a pus în pereții

ei bani. Ctitorul avea două fete, dar datorită faptului că el a îngăduit ca fata cea mică să se mărite înaintea celei mari, cea mare a fugit în Ungaria, unde s-a măritat cu un mare crai de acolo. Aflând acest crai de faptul că Mircea, la zidirea Mănăstirii Iezerul, a pus bani în zidurile ei, a venit, a distrus mănăstirea și a luat banii pe care i-a găsit. După mult timp, Antonie Schimonah a venit și, pe locul vechii mănăstiri, a zidit una mai mică, cu hramul Intrarea Maici Domnului în Biserică. Chiriac Romniceanu scrie că acest Antonie este un strămoș de al său. Sunt prezentate informații despre rudele din partea mamei lui Chiriac (foarte multe au activat în biserică ca monahi, egumeni, preoți, diaconi etc.) și despre cele din partea tatălui său. În final aflăm despre numirea lui Chiriac ca egumen al Mănăstirii Căluui – mănăstire despre care aflăm că a fost zidită de boierii Buzești și că are hramul Sfântul Nicolae.

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană bisericească și națională. Scrierea Arhimandritului Chiriac Romniceanu, Egumenul Sfintei Mănăstiri Căluui”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 3, p. 165-174.

Ca o continuare a celor scrise în articolul anterior aflăm despre starea în care se afla Mănăstirea Căluui la numirea, ca egumen, a lui Chiriac, în 1823 și despre lucrările de restaurare pe care le-a făcut acesta mănăstirii. La venirea lui, acesta se afla într-o avansată stare de degradare – curtea era plină de gunoaie, zidurile erau mâncate și găurite, chiliile se aflau în paragină, acoperișul bisericii era plin de găuri, pictura de pe pereți coșcovită, iar din punct de vedere liturgic, în mănăstire slujbele se țineau ca într-o biserică de mir.

Noul egumen a luat următoarele măsuri: a stabilit ca slujbele să se țină după tipicul mănăstiresc, a restaurat: acoperișul bisericii, chiliile, pietrele de mormânt ale ctitorilor, diferite obiecte bisericești care se aflau într-o avansată stare de degradare (candelă, sfeșnice etc.), a refăcut pictura unde aceasta era coșcovită, a curățat zidurile bisericii și curtea mănăstirii.

Bălașa, D., pr., „Mănăstirea Căluui sau Cepturoaica (Jud. Olt)”, în: *MitrOlt XXIII* (1971), 7-8, p. 513-535.

Materialul istoric despre Mănăstirea Căluui cuprinde prezentarea ctitorilor – trei frați din satul Cepturoaica, azi Iancu Jianu: Vlad banul, Dumitrul pârcălabul și Balica spătarul, care au zidit-o între anii 1516-1521. Cel mai vechi document despre această mănăstire datează din iulie 1516. La 19 iulie 1673 este închinată „Cetății Ierusalimului și patriarhului Chir Dosoftei”. Autorul mai menționează îmbunătățirile făcute de egumenul Antim (1713-1714), despre pisană cu textul slavon, despre chipuri de domni și domnițe și despre mormintele mănăstirii.

Bulat, T. G., prof., „Buzeștii și ctitoriile lor oltene”, în: *MitrOlt XXIX* (1977), 1-3, p. 110-118.

Autorul trece în revistă ctitoriile fraților Buzești, Radu, Preda, Stroe: mănăstirile Stănești, Dobrușa, Schitul Jgheabul, oprindu-se la Mănăstirea Căluui sau Ceptura, la care face referire pe tot parcursul articolului.

Sunt menționate daniile făcute ulterior ctitoririi, întărite de documente și hrisoave anexate la textul integral a două astfel de danii.

CĂTĂLUI (MĂNĂSTIREA)

Bălășel, Teodor, pr. econom., „Un schit căruia i s-a pierdut urma, Cătăluilui”, în: *BORom XLV* (1927), 4, p. 223-229.

Autorul prezintă trei documente pe care le deține și în care se menționează despre Mănăstirea Cătăluilui și despre câteva familii boierești. Aceste documente sunt:

1. Un zapis din 1738 – zapis din care aflăm că Matei, căpitanul din Ungureni vinde comisului Rătescu o parte din moșia Petreștii;

2. O jalbă din 1746, dată de către călugării de la Mănăstirea Cotroceni către Constantin Nicolae Voievod – din care aflăm că aceștia se plâng domnului deoarece Constantin Corbeanu le-a luat moșia Petreștii din Valșca;

3. Un act dat de sătenii din Petrești lui Iordache Mavrodin.

Sunt aduse argumente prin care se demonstrează că Mănăstirea Cătăluu este diferită de Mănăstirea Căluu. Acestea sunt: Mănăstirea Căluu a fost începută pe la 1512-1520 și a fost terminată de către frații Buzești în 1588, pe când Mănăstirea Cătăluu a fost zidită de boierii Corbeni la sfârșitul secolului al XVII-lea. Un alt argument este că boierii Corbeni își aveau averile în Muntenia.

De asemenea, în „Dicționarul topografic și statistic alcătuit și tipărit în 1872 de către D. Frunzescu” se găsesc menționate, la pagina 91, schiturile Căluu din județul Romanai și Căluu din județul Ilfov. Un alt argument îl constituie actele lui Popa Giura. Autorul crede că acest schit a fost distrus încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Se menționează apoi despre următoarele familii boierești: boierii Corbeni – din această familie, Mihai Corbeanu și Dumitrașcu Corbeanu au făcut parte dintr-un complot care avea ca scop detronarea lui Constantin Brâncoveanu, iar despre această familie autorul mai spune că nu se știe dacă familia Corbeni din Olt este aceeași cu familia din Muntenia; familia Răteștilor – din această familie a fost și un episcop de Buzău – Gherasim Rătescu; familia Leordenilor – autorul amintește despre Stroe Leordeanu care a luat parte la uciderea lui Constantin Cantacuzino, care a avut loc în trapeza Mănăstirii Snagov în 1666. În urma acestei fapte, Stroe Leordeanu a fost condamnat la moarte, dar a fost iertat și călugărit cu forța la Mănăstirea Snagov, sub numele de Silvestru. În 1673 acesta fuge în Ardeal. Referindu-se la aceste familii autorul enumeră câteva documente în care au apărut numele acestora. În finalul articolului este prezentată o notă despre satul Ungureni.

Trohani, George, „Istoria fostei Mănăstiri Cătălu”, în: *GBis XXXXVIII* (1989), 6, p. 155-167.

Pe baza descoperirilor făcute de săpăturile arheologice și a documentelor ce atestă existența satului și a Mănăstirii Cătălu, se face o istorie a acestui sfânt lăcaș care a fost închinat Mănăstirii Cotroceni (18 februarie 1742) și și-a continuat existența până la începutul secolului al XIX-lea.

CÂMPULUNG MUSCEL (MĂNĂSTIREA)

***, „Monastirea Câmpulung”, în: *Vocea Bisericii* II (1895), 11 și 12, p. 10-11.

Articolul începe prin a prezenta întemeietorul mănăstirii, Tugomir Basarab, numit și Radu Negru. Urcând la tron, a luat titlul de Ion Radu Negru Vodă și s-a îngrijit de oblăduirea Bisericii: a înființat Episcopia Râmnicului în 1304, a pus scaun mitropolitan la Curtea de Argeș. Mănăstirea se află în orașul Câmpulung, iar în interiorul său sunt zugrăviți: Radu Negru Voievod, Ion Nicolae Alexandru Voievod Iliasiu, Matei Basarab Voievod și soția sa Elena și arhiereul Filaret Apamias. Sunt enumerate odoarele mănăstirii: un sfânt chivot, o sfântă Evanghelie. Articolul prezintă conținutul unei inscripții în care se descriu evenimentele prin care a trecut mănăstirea de-a lungul timpului.

***, „Cronica bisericească. Înființare de Seminarii noi”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 2, p. 137-139.

Din cuvântarea de inaugurare a Seminarului din Câmpulung (mai) aflăm: că Mănăstirea Câmpulung a fost ridicată de Alexandru Basarab (†1364), fiind refăcută de Matei Basarab între anii 1635-1636. Aici Matei Basarab a înființat prima sa tipografie de cărți bisericești, fiind reclădită din nou de domnul Grigorie Ghica, fiind grav afectată de cutremurul din 1802. Tot în acest sfânt lăcaș s-a format duhovnicește monahul Dionisie – cel ce a fost corector la tipografia de aici și a ajuns apoi arhimandrit la Mănăstirea Radu Vodă, a călătorit în Rusia și la Muntele Athos, iar în 1672, pentru o perioadă de șase luni, a fost mitropolit. Starețul Daniil de la Mănăstirea Aninoasa a fost mitropolit între anii 1720-1732. Mitropolitul primat Miron a donat suma de 5000 de lei pentru a se constitui un Fond din care să fie premiat cel mai bun elev al Seminarului.

Răuțescu, I., preot, „Documente privitoare la Mănăstirea Câmpulung și satele Bădeni și Stoenеști”, în: *BORom* XLV (1927), 1, p. 604-608.

Nicolae Alexandru, domn al Țării Românești (1352-1364), a ctitorit în orașul Câmpulung o biserică de zid în care fost îngropat. În urma cutremurului din 1628, această clădire s-a surpat. Între 1635-1639 Matei Basarab a zidit o altă biserică pe locul celei surpate. Aceasta a fost transformată tot atunci în mănăstire de călugări și domnul i-a dăruit acesteia satele Bădești și Groșani. Datorită veniturilor mari pe care le avea această mănăstire, s-a înființat în timpul lui Matei Basarab, aici, o tipografie și a început să funcționeze cea dintâi școală domnească.

În articol sunt prezentate șapte documente. Acestea sunt: 1. document din 1662 prin care sătenii din Bădeni cer Divanului Țării să delimiteze partea lor de moșie de partea mănăstirii; 2. documentul din 1713, care cuprinde carte de judecată cu privire la neînțelegerile dintre călugări și o parte din țăranii din Balea; 3. document din 1718, din care aflăm că un țăran s-a împrumutat cu șase taleri de la egumenul mănăstirii, Teofan, lăsându-i acestuia ca zălog o bucată de pământ; 4. document din 1719, din care aflăm că alți patru săteni s-au împrumutat de la egumenul Teofan; 5. document din 1746, din care aflăm că mai mulți locuitori din satul Stoenеști s-au împrumutat cu

37 de taleri; 6. sătenii de la Bădeni s-au împrumutat de la mănăstire cu o anumită sumă de bani; 7. document care cuprinde o jalbă din 1825, prin care se arată posesiunile mănăstirii.

Răuțescu, I., pr., „Acte și documente privitoare la Mănăstirea Câmpulung”, în: *BORom* LI (1933), 9-10, p. 408-412.

Matei Basarab a zidit între 1635-1638, în orașul Câmpulung Muscel, o biserică frumoasă, pe aceeași temelie pe care fusese construită o alta, mai veche, din secolul al XV-lea, de către Nicolae Alexandru Basarab, transformându-o însă în mănăstire.

Privind diverse danii de la ctitor și de la alți binefăcători, mănăstirea avea moșii întinse, atât în județul Muscel, cât și în alte județe din Muntenia, precum și 17 munți. Sunt reproduse câteva documente din timpul lui Ioanichie Evantias, cel din urmă egumen al mănăstirii. Primele se referă la câteva probleme administrative legate de moara mănăstirii de pe moșia Răceni, un altul redă o recomandare din partea Mitropoliei, pentru ca mănăstirea să se aboneze la o utilă gazetă franceză, al treilea arată ce salariu primeau călugării mănăstirii în 1854. Al patrulea document este o cerere din 1858 a egumenului Ioanichie, adresată caimacanului Alexandru Ghica, prin care solicita anumite sume, lunar, pentru viețuitorii mănăstirii. Însă, evenimentele din 1859 au făcut imposibilă aprobarea unei astfel de cereri, ba chiar, mai mult, secularizarea averilor mănăstirești a dus la ruinarea multor lăcașuri.

Chihaiia, Pavel, „Hrisovul din 13 noiembrie 1618 pentru biserica domnească din Câmpulung-Muscel”, în: *GBis* XXIII (1964), 3-4, p. 295-336.

Documentul amintit în titlu este cel care a ridicat probleme în „procesul Bădeștilor”. Se prezintă procesul și se arată faptul că biserica domnească din Câmpulung-Muscel a aparținut unei mănăstiri.

Mîrțu, Flaminu, „Știri noi asupra complexului istoric al Mănăstirii și al Curții Domnești din Câmpulung Muscel”, în: *BORom* LXXXIII (1965), 11-12, p. 1032-1042.

Datele consemnate în acest articol sunt preluate din rezultatele sondajului arheologic realizat în incinta Mănăstirii Negru-Vodă din Câmpulung, respectiv a fostei Curți Domnești din secolul al XIV-lea, sondaj realizat între 6-15 iunie 1963. Pe temeiul dovezilor arheologice prezentate detaliat, autorul aduce o nouă ipoteză despre localizarea, datarea și periodizarea destinației celor două clădiri, mănăstirea și Curtea Domnească.

S-a constatat că prima și cea mai veche „Casă Domnească”, în cadrul primei etape de viață de curte de la Câmpulung, a fost clădirea din partea sudică a turnului poartă, azi clopotniță, datată în prima ei fază de construcție în secolul al XIV-lea, cum o atestă pivnița care se păstrează și pavimentul descoperit sub mantaua de morminte din secolul al XVI-lea. Etapa a II-a, marcată prin cimitirul descoperit, indică încetarea vieții domestice în incinta curții domnești, devenită cimitir pentru orășeni, în jurul vechii biserici de curte domnească, devenită biserică de mir, situație ce durează până în al doilea sfert al secolului al XVII-lea. Plecând din acest timp, din

inițiativa domnului Matei Basarab viața, sub forma monahală însă, își reia cursul în incintă și, totodată, include și o valoroasă activitate cultural-literară.

În epoca lui Matei Basarab, o „Casă Domnească”, chiar deteriorată de scurgerea secolelor, nu putea fi cea de la nord de turn, întrucât în secolul al XVII-lea aici erau doar câteva simple chilii, fiind dovedit faptul că în acest loc de-abia în prima jumătate a secolului al XVIII-lea s-a construit o clădire masivă, fără pivniță, însă a cărei existență este atestată de unele catagrafii mai noi, din secolul al XIX-lea. Autorul argumentează că această clădire menționată în catagrafii nu poate fi decât aceasta din secolul al XVIII-lea și nu adevărata „Casă Domnească” care, probabil, a fost reconstruită de Matei Basarab pe vechea pivniță păstrată. Aceasta, la 1712, a fost completată, lărgită, apoi i s-a adăugat beciul și poate de aici înainte a căpătat o nouă destinație de „Casă Egumenească”, rămânând totuși cea mai veche construcție inițială, din incintă. Deși clădirii mai noi, de la nordul turnului, ridicată de-abia în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, în vremea egumenului Nicodim i s-a zis tot „domnească”, totuși ea nu trebuie confundată, ca destinație și folosință, cu adevărata „Casă Domnească” a curții domnești de aici, din secolul al XIV-lea, construită într-o primă etapă în acest veac, apoi refăcută, într-o nouă înfățișare, pe vechea pivniță, de către Matei Basarab și în fine modificată din nou, prin adaosurile din 1712.

Împotriva localizării unei locuințe domnești la nord de incinta mănăstirii, trebuie reținut și faptul că tocmai în incinta curții Mănăstirii Câmpulung, dar în imediata apropiere a bisericii mari a acesteia, în interiorul căreia s-au făcut săpăturile arheologice din 1924, de către Comisia Monumentelor Istorice, au fost descoperite ancadrame de ferestre și uși din piatră lucrată, considerate încă de atunci, ca provenite de la vechiul palat sau „Casă Domnească”, din secolul al XIV-lea. Articolul conține câteva schițe.

Mîrțu, Flaminio, „Manuscrisul de la Mănăstirea Cernica și paternitatea primei istorii a Câmpulungului”, în: *BORom* LXXXVII (1969), 3-4, p. 404- 408.

În fondul arhivistic, preluat în 1902 de la Mănăstirea Cernica și donat Academiei Române, se găsește un manuscris inedit nr. 2023, al cărui conținut cuprinde relatări importante în legătură strânsă cu lucrarea lui C.D. Aricescu asupra istoriei orașului Câmpulung-Muscel, din 1855-1856. Scrierea amintită, considerată primul studiu monografic, este însă discutabilă, fiind lipsită de garanția științifică și depășită astăzi din punct de vedere metodologic și informativ. Paternitatea lucrării nu s-a pus niciodată și nu există nicio îndoială asupra numelui autorului, dar, după 113 ani de la apariția celor două volume ale lucrării lui C.D. Aricescu, cercetarea manuscrisului inedit provenit de la Cernica, justifică necesitatea unei amănunțite cercetări, dacă nu de rectificarea, cel puțin de completare.

Manuscrisul cercetat este o „Psaltichie” de la jumătatea secolului al XIX-lea, cuprinzând cântările uzitate în Biserica Ortodoxă Răsăriteană și o mică însemnare despre istoria Câmpulungului Muscel, istorie la care se afirmă că a lucrat artistul Negulici și s-a terminat, dându-se la tipar, de K. Aricescu cu mari suferințe și exil. Semnatarul manuscrisului este călugărul Teofilax de la Cernica. Autorul articolului analizează informațiile de care dispune și, cu prudență, trage unele concluzii finale,

impuse de constatările semnalate, considerând că este neîndoielnic ca Aricescu să aibă partea lui de contribuție la monografia orașului Câmpulung Muscel, completând și terminând lucrarea începută de pictorul câmpulungean Ioan Negulici, fruntaș revoluționar la 1848, cu preocupări multiple, printre care și cele istoriografice și mort în exil la Constantinopol. Aceste prezumții asupra „Istoriei Câmpulungului”, care îi conferă lui Negulici o co-paternitate, trebuie să stea la baza unor cercetări științifice în domeniul istoriei.

Autorul articolului este de părere că omiterea lui Negulici drept coautor ar fi, din cauza activității sale de revoluționar, care ar fi putut opri tipărirea cărții în acea vreme. În cadrul începuturilor istoriografiei moderne românești, manuscrisul de la Mănăstirea Cernica, ca izvor scris, contemporan redactării lucrării lui Aricescu, deschide o problemă de precizare și de noi cercetări necesare pentru formularea unei concluzii definitive privind paternitatea primei istorii a Câmpulungului.

Mărculescu, Octavian, „Pisania Paraclisului de la Mănăstirea Negru-Vodă din Câmpulung- Muscel”, în: *BORom* LXXXVII (1969), 5-6, p. 588- 589.

Biseriçuța paraclis de la Mănăstirea Negru-Vodă din Câmpulung-Muscel are pisania în două variante: pisania veche, originală, scrisă cu litere chirilice, care se află rezemată de zidul nordic al mănăstirii în partea dreaptă a clopotniței și pisania nou, inferioară ca realizare celei originale, scrisă cu litere latine, completată, ce se află pe peretele exterior al bisericuței paraclis, în stânga ușii de la intrare.

Din lectura pisaniei originale rezultă că pe locul unde s-a construit bisericuța-paraclis se găsea o biserică din lemn care, putrezind, a intrat în atenția ieromonahului Teofan, nastavnicul sfintei mănăstiri Negru-Vodă, care a ridicat cu cheltuiala sa o bisericuța de zid, terminată la 5 iulie 1718. Ulterior acest sfânt lăcaș s-a ruinat și a fost reclădit pe vremea lui Grigorie Ghica (1822- 1828) sau câțiva ani mai târziu. Zidarii, negăsind vechea pisanie, au făcut alta cu litere latine, având aproape același cuprins.

În 1860 bisericuța a fost pictată din nou de Gheorghe Tattarescu. Pisania veche este expusă afară, iar cea nouă s-a scris când s-a reclădit bisericuța paraclis, probabil, către mijlocul secolului al XIX- lea. Cuprinsul lor e aproape identic, numai că la pisania nouă s-au adăugat două rânduri: „Apostu Vasile Erodiacon au dat viile din vale pentru ca să aivă vecinică pomenire”. Pentru că pisania veche, originală, fiind detașată ar putea fi deplasată în altă parte fără a se putea ști cărei biserici i-a aparținut, autorul articolului publică fotografia pisaniei vechi și transcrie conținutul ei, săpat în piatră cu litere chirilice, reproducându-l în limba română. Articolul conține o imagine.

Simonescu, Dan, prof., „Cea mai veche colecție tipărită de documente românești”, în: *MitrOlt* XXII (1970), 5-6, p. 493-523.

Cea mai veche colecție tipărită de documente românești datează din secolul al XVIII-lea, iar documentele componente provin din perioada 1593-1667. Colecția este foarte importantă pentru cunoașterea vieții interne și administrative a mănăstirilor din Țara Românească din acea perioadă. Sunt prezentate documentele care

privesc organizarea mănăstirilor Cozia și Câmpulung Muscel și se editează nouă documente.

Mărculescu, Octavian, „Inscripții inedite de la Mănăstirea Negru-Vodă din Câmpulung-Muscel”, în *BORom XC* (1972), 1-2, p. 127-129.

Sunt prezentate în premieră mai întâi o serie de inscripții din interiorul și exteriorul bisericii Mănăstirii Negru-Vodă pentru a se continua cu cele descoperite pe unele candelice ce amintesc de arhimandritul Ioan Hurezeanul (1752), egumenul Dositei arhimandritul (1767), Ioan arhimandritul Filaret (1703). O mențiune aparte se face pentru ceasul solar săpat în piatră pe peretele exterior al bisericii în partea de miazăzi, caz unic în arhitectura lăcașurilor de cult din țara noastră. Se presupune că acest cadran solar ar data din secolul al XIV-lea.

Răuțescu, Ion, pr., „Legăturile Mănăstirii Câmpulung cu vama domnească de la Dragoslavele”, în: *GBis XXXI* (1972), 3-4, p. 425-430.

Mănăstirea Câmpulung a fost la început biserică de mir, în 1638 transformându-se în mănăstire de călugări. Articolul menționează faptul că, pe 20 iulie 1647 a fost dăruită sfintei mănăstiri „jumătate din vama domnească de la schela Rucărului și a Dragoslavelor și cu judecata de acolo”.

Mărculescu, Octavian, „Inscripții funerare din Câmpulung-Muscel de la începutul sec. al XVI-lea și începutul sec. al XIX-lea”, în: *GBis XXXIII* (1974), 11-12, p. 1202-1211.

În material sunt prezentate inscripțiile de pe pietrele funerare din Câmpulung-Muscel de la începutul secolului al XVI-lea - începutul secolului al XIX-lea. Este exemplificată inscripția în slavonă, latină și română de pe piatra funerară a jupânului Dan.

CÂRNU-BUZĂU (SCHITUL)

Constantinescu, Horia, pr., „Cel mai vechi monument istoric bisericesc de pe plaiurile Buzăului”, în: *GBis XXVI* (1967), 1-2, p. 88-103.

Dintre monumentele de artă existente în județul Buzău se detașează prin vechime Schitul Cârnău, datând din 1649. Autorul argumentează istoricul lăcașului apelând la documentele vremii și prezintă cărțile pe care le deține acest centru spiritual, care va fi închinat Mănăstirii Căldărușani.

CELIC-DERE (MĂNĂSTIREA)

G., „Cronica bisericească”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 5, p. 582-584.

La 15 august 1909 a avut loc punerea pietrei de temelie a unei școli de pictură bisericească și țesătorie națională la mănăstirea de maici Celic-Dere din Tulcea. În articol este reprodușă cuvântarea roștită de P.S. Nifon al Dunării de Jos cu această ocazie. Din cuvântare aflăm: că această școală va purta numele „Sfânta Ana”; în ce fel s-a născut acest proiect; că trei maici de la Mănăstirea Celic-Dere – Olga, Aglaida

și Victoria au învățat pictura bisericească la Academia din Sankt Petersburg; că P.S. Nifon al Dunării de Jos face o danie de 1000 lei pentru această școală.

M., „Cronica bisericească internă. Școală mănăstirească”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 11, p. 1319-1320.

În mănăstirea de maici Celic-Dere din Tulcea s-a înființat prin stăruințele episcopului Dunării de Jos, Nifon, o școală cu trei secții: pictură bisericească, țesătorie și realizarea de veșminte preoțești.

CERNA SAU NEAGOIU (MĂNĂSTIREA)

Rusu, Adrian Andrei, „Mănăstirea Cerna”, în: *MitrBan XXXVI* (1986), 4, p. 34-44.

Pornind de la date prin care se explică numele Mănăstirii Cerna, care s-a mai numit și Mănăstirea Neagoiu, articolul structurează informații referitoare la primul document care atestă existența acestui lăcaș, document aparținând mijlocului secolului al XIX-lea, dar și la cercetările arheologice care s-au făcut aici. Toate rezultatele obținute în urma acestor cercetări au fost publicate între anii 1984-1985 de către Ștefan Moldovan. Mănăstirea a fost inițial metoc al Mănăstirii Prislop. Se redă o însemnare manuscrisă în limba slavonă de pe un „Tetraevangheliar” redactat în secolul al XV-lea - lea, ce atestă existența unui stareț, Mitrofan. După anul 1600, știrile despre mănăstire lipsesc cu totul, viața aici a încetat până în 1650.

CERNEȚI (MĂNĂSTIREA)

Sacerdoțeanu, A., „Satul și mănăstirea Cerneți”, în: *MitrOlt XIII* (1961), 1-4, p. 50-70.

Istoric al Mănăstirii Cerneți, aflată în împrejurimile localității Turnu-Severin, cu hramul Sfintei Treimi. Din secolul al XVII-lea, această mănăstire a devenit metoc al Tismanei, fiind transformată apoi în biserică de mir. Articolul are 15 anexe.

CERNICA (MĂNĂSTIREA)

Gher., Timuș, „Mănăstirea Cernica Stavropighie”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 8, p. 642-671.

Referitor la stavropighii, suntem informați că mitropolitul Antim al Ungrovlahiei, într-o scrisoare, îl înștiințează pe patriarhul ecumenic de faptul că patriarhul Ierusalimului și-a însușit drepturi asupra unor mănăstiri, ca de exemplu Mănăstirea Tânganului. În actele patriarhale publicate de Miclosici, Mănăstirea Sfântul Mihail din nordul Transilvaniei este amintită ca fiind stavropighie.

Printre mănăstirile închinat Patriarhiei de Constantinopol se numără și Mănăstirea Cernica. Aceasta fost întemeiată la începutul secolului al XVII-lea de către vornicul Cernica și soția sa Chiajna. Mănăstirea a fost închinată cu „tocmeală” – Patriarhiei din Constantinopol – adică avea doar obligația de a trimite anual suma de 2000 de bani pentru „Școala Patriarhiei din Constantinopol”. Un document din 1608 arată că mănăstirea exista la acea dată. La început așezământul monahal se

numea Grădiștea Floreștilor. Autorul prezintă moșiile cu care a fost înzestrată mănăstirea de către ctitorul ei. După aceea se face un istoric al mănăstirii și se prezintă egumenii ei, fiind amintiți: Atanasie la 1628, Atanasie la 1660, Ștefan la 1665 și 1668, Vasile la 1678, Serafim la 1699, Sevastian, 1706, Macarie 1713, Serafim la 1720, Savatie la 1734.

În vremea lui Șerban Cantacuzino, Cernica Comisul împreună cu Dragomir, feciorul lui Cernica Vornicul, închină mănăstirea Mitropoliei din București. La începutul secolului al XVII-lea aflăm că mănăstirea a fost administrată de un ierarh străin, numit Atanasie. În 1751 patriarhul Samuil al Alexandriei i-a cerut patriarhului din Constantinopol ca această mănăstire să devină metoc al Patriarhiei din Alexandria. Patriarhul Constantinopolului, Ieremia, acceptă, iar în scurt timp mănăstirea ajunge la ruinare. mitropolitul Neofit al Ungrovlahiei, într-un referat făcut către domnul Grigorie Ghica, descrie starea jalnică în care a ajuns această mănăstire și arată că încă de pe vremea patriarhului Timotei mănăstirea se bucura de demnitatea stavropighială.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, patriarhul Chiril al Constantinopolului a hotărât ca mănăstirea să nu mai fie închinată Patriarhiei din Alexandria, ci să fie închinată Mitropoliei din București și să trimită anual suma de 2000 de bani pentru școala Patriarhiei din Constantinopol, revenindu-se la practic la starea inițială. La numirea lui Calinic ca egumen al ei, mănăstirea era ruinată complet. Sub egumenia acestuia mănăstirea și-a recăpătat strălucirea de altă dată atât spirituală, cât și materială. La 1850 Calinic este ales episcop al Râmnicului, iar în locul său este numit ca egumen Nicandru. În 1853 este numit ca egumen al Mănăstirii Diomid. Acesta s-a împotrivit secularizării. Diomid a fost urmat de Ștefan, Ioil și Silvestru.

În partea a II-a a articolului sunt reproduse opt documente. Primul este dat în 1751, în vremea lui Grigorie Ghica. În acesta se arată istoria mănăstirii până la 1751. Al doilea document este din vremea mitropolitului Daniil al Ungrovlahiei și se referă la litigiul dintre egumenul Serafim și Pârvu Izvoranu. Al treilea datează din 1700 și se referă la o danie pe care a făcut-o ieromonahul Vasile, proegumenul Mănăstirii Cernica. Al patrulea document, din 1703, amintește despre disputa ce a avut loc pentru o moșie între egumenul Iosif de la Schitul Schiaului și egumenul de la Cernica. Actul al cincilea, din 1681, cuprinde închinarea Mănăstirii Cernica către Mitropolia din București, act ce a fost făcut de către Cernica Comisul și Dragomir. Documentul al șaselea datează din 1608 și cuprinde hotărârile pe care le-a luat vornicul Cernica în ceea ce privește administrarea și averea mănăstirii și câteva danii care au fost făcute de către ctitor acestei mănăstirii. Documentul atestă că la început mănăstirea s-a numit Grădiștea Floreștilor. Tot aici mai este pomenită și Mănăstirea Tânganu. Documentul al șaptelea este din vremea domnului Radu și se referă la daniile pe care le-a primit Mănăstirea Cernica. În fine, ultimul act, din 1697, se referă la moșia Borusul.

C., E., „Istoria Mănăstirii Cernica”, în: *BORom* XXII (1898-1899), 10, p. 1008-1048.

Sunt prezentate istoria acestui sfânt lăcaș și viața Sfântului Calinic, stareț al Mănăstirii Cernica și episcop al Râmnicului Noul-Severin. Întâiul ctitor al lăcașului a fost vornicul Cernica Știrbei. El a înzestrat mănăstirea, a pus egumen român și a hotărât ca nimeni să nu se amestece în numirea de egumen în afară de părinții mănăstirii. Toate acestea au fost întărite de un hrisov a lui Radu Șerban din 1608. În timp mănăstirea s-a ruinat și, ca urmare, Mitropolia a făcut-o metoc al ei.

Se aduc apoi amănunte despre starețul Gheorghe. Acesta era originar din Ardeal, a fost ucenic a lui Paisie Velicicovski și l-a urmat pe acesta la Mănăstirea Dragomirna și la Mănăstirea Neamț. Gheorghe a făcut câteva călătorii la Muntele Athos, dar s-a stabilit împreună cu doi ucenici la Mănăstirea Cernica – mănăstire care, la venirea lui, se afla în ruină. Gheorghe a refăcut mănăstirea și a fost ridicat la treapta de arhimandrit. Văzând lipsurile Mănăstirii Cernica, domnul Nicolae Mavrogheni a dat pentru ajutor starețului Gheorghe și obștii sale, prin hrisov și Mănăstirea Argeșului, la 1788. În scurt timp Gheorghe a ajuns și stareț al Mănăstirii Căldărușani. În 1806 starețul Gheorghe a trecut la cele veșnice și a fost îngropat la Cernica. După el, la Mănăstirea Căldărușani a fost numit ca stareț arhimandritul Dorotei, iar la Cernica a fost numit Iachint. Ultimul a fost stareț la Cernica până în 1807, când a plecat la Muntele Athos și a fost ucis de tâlhari, fiind urmat de ieromonahul Timotei. Prin osârdia acestuia s-a ridicat noua biserică, deoarece cea veche a fost grav afectată de cutremurul din 1802 și s-a luat decizia ca aceasta din urmă să se dărâme și în locul ei să se ridice alta, care a fost terminată în 1822. Tot prin osârdia sa s-a ctitorit schitul de maici Pasărea în 1813. Timotei a condus Mănăstirea Cernica de la 1807 la 1816. El a fost urmat de ieromonahul Dorotei, care a fost stareț de la 1816 la 1818, după care el a fost urmat de Calinic.

Starețul Calinic a terminat biserica Mănăstirii Sfântul Nicolae și a început zidirea bisericii din ostrovul dinspre răsărit. În 1838 Alexandru Ghica dă un hrisov prin care hotărăște ca această mănăstire să nu fie supusă nimănui – prin acest document mănăstirea încetează a mai fi numită metoc. În articol este prezentată apoi viața lui Calinic ca stareț al Mănăstirii Cernica, după scrierea cu același nume a arhimandritul Anastasie Baldovin. Întâi este reprodusă prefața acestei scrieri, apoi sunt prezentate „Viața și nevoințele monahale ale Prea Cuviosului episcop al Râmnicului Noul Severin Calinic”.

Calinic s-a născut în București în 1787, pe tatăl său îl chema Antonie, iar pe mama sa o va chema la călugărie Filofteia și se va nevoi nevoi la Schitul Pasărea. La vârsta de 16 ani, Calinic a intrat la Mănăstirea Cernica și, după o perioadă, a ajuns stareț al acestei mănăstiri. În acea perioadă câțiva boieri s-au decis ca să-l alunge pe domnul fanariot și, în acest scop, ei au strâns o sumă de bani la arhiereul Stratonikias. Domnitorul a aflat de complotul lor, boierii au fost nevoiți să fugă, dar banii au rămas la arhiereul Stratonikias. Acesta s-a dus la Calinic în 1833, i-a spus despre banii strânși de boieri și i-a propus să zidească o mănăstire. Calinic a acceptat și a zidit biserica cu hramul Sfântul Gheorghe din insula Cernica, dar i-au mai rămas 12000 de galbeni. Cu aceștia Calinic a mai zidit biserica de la Pasărea și biserica de la proprietatea mănăstirii - Buești. De la Anastasie Baldovin aflăm că lui Calinic i s-a

propus în câteva rânduri să fie mitropolit, dar acesta a refuzat. Asupra lui Calinic au existat și două tentative de otrăvire, dar Calinic a scăpat.

În 1850 a fost ales episcop al Râmnicului Nou-Severin. După el, stareți ai Mănăstirii Cernica au fost Nicandru, Diomid, Ștefan, Ioil, arhim. Silvestru Petrescu.

Ca arhieru, Calinic a refăcut biserica Episcopiei și Seminarul, deoarece acestea au avut de suferit de pe urma incendiului din 1847. Anastasie Baldovin prezintă apoi câteva minuni ale Sfântului Calinic, faptele de milostenie ale acestuia, diverse nevoințe, felul în care a potolit Calinic revolta ce a avut loc în Seminarul din Râmnicul Vâlcea în timpul lui Cuza Vodă, amănunte despre sfârșitul vieții sale pământești, care simțind că i se apropie, s-a stabilit din nou la Mănăstirea Cernica. Calinic a ctitorit șapte biserici mari și trei paraclise. Sunt prezentate în finalul articolului și câteva scrieri ale lui Calinic.

C., E., „Documentul de fundațiune a Sfintei Mănăstiri Cernica”, în: *BORom XXVI* (1902-1903), 5, p. 556-559.

Prin acest document, domnul le dă învoire ieromonahilor și fraților ce locuiesc în locul din Grădiștea Floreștilor, unde este biserica cu hramul Sfântul Nicolae, „ca acest sfânt lăcaș să le fie lor mănăstire”. Domnitorul întărește daniile pe care le face vornicul Cernica propriei sale ctitorii. Documentul a fost dat în 1592 (7100), în Târgoviște.

C., E., „Copie după inscripția bisericii Sfântul Ierarh Nicolae a Mănăstirii Cernica ce se află afară deasupra ușilor celor mari”, în: *BORom XXVI* (1902-1903), 5, p. 591-592 3.

Este reprodusă copia amintită în titlu din care aflăm că: la 1608, a fost în acest loc un schit de călugări cu hramul Sfântul Ierarh Nicolae, zidit de vornicul Cernica Știrbei; schitul cu timpul s-a ruinat, astfel la venirea ucenicului lui Paisie Velickovski, Gheorghe schitul era într-o stare deplorabilă; Gheorghe a refăcut schitul și, sub egumenia sa, obștea mănăstirii s-a mărit; la 1802 sfântul lăcaș a fost grav afectat de cutremur; arhimandritul Timotei, urmașul starețului Gheorghe la egumenia mănăstirii a refăcut și a zidit această biserică în 1815, în vremea mitropolitului Nectarie al Ungrovlahiei.

Gherasim, episcop Argeș, „Mănăstirea Cernica”, în: *Păstorul V* (1906) 19-20, p. 431-446.

Articolul conține repere geografice despre așezarea mănăstirii. Sfântul lăcaș a luat ființă datorită vornicului Cernica, din timpul lui Mihai Viteazul și a îndemnurilor patriarhului Ieremia. Articolul sintetizează contribuția domnilor de la sfârșitul secolului al XVI-lea la ridicarea unor monumente religioase: mănăstirile Argeș, Vodița, Tismana, Cotmeana, Cozia, Snagov, Dealul, Bistrița, Tutana.

Sunt conturate aspecte istorico - politice ale vremurilor. Grecii căutau să ocupe așezămintele de cult bisericesc. În timpul domniei lui Radu Mihnea, în fiecare mănăstire era un arhieru grec. S-au luat măsuri ca să nu mai fie numit niciun egumen grec. Patriarhul Chiril Lucaris s-a bucurat de o mare favoare în fața domnitorilor dar

va fi ucis de turci în 1638. Articolul prezintă argumente potrivit cărora construcția bisericii a început înainte de Mihai Viteazul, din îndemnul patriarhului Ieremia. După moartea întemeietorului ei, „Cernica Vel Dvornic”, mănăstirea a ajuns pustie. Pe scaunul patriarhal a urmat Timotei. Se hotârî ca această mănăstire trebuie să depindă direct de Constantinopol, dar apoi nu se mai menționează în niciun document despre acesta. Articolul reproduce și alte texte despre situația istorică și tipurile de conflicte interne și externe, precum și de daniile făcute sfântului lăcaș.

Gherasim, episcop Argeș, „Mănăstirea Cernica”, în: *Păstorul* V (1906), 21-22, p. 479-494.

Este continuată prezentarea informațiilor despre Mănăstirea Cernica. Boierul „Jupân Cernică Dvornic” cumpără mai multe sate și moșii, pe care le donează sfintei mănăstiri. Este menționată data de 18 iulie 1628, dată la care are loc împărțirea averii între Comisul Ionașcu și Fota. Se fac referiri la o serie de acte ce scot la iveală evenimentele petrecute de-a lungul timpului în legătură cu mănăstirea: Cernica Vornicul, fiul lui Ioneșcu Comis, vinde partea sa de avere, pentru care va trebui să plătească mănăstirii 680 de galbeni; punerea în posesia lui Cernica Vornicul și a verișoarei sale, a satului Aniniș; venirea la conducerea mănăstirii a egumenului Ștefan, care în 1678 este schimbat cu egumenul Vasilie; închinarea Mănăstirii Cernica Mitropoliei din București conform actului de donație reprodus în articol; retragerea egumenului Vasile în favoarea egumenului Serafim; înlocuirea egumenului Serafim cu Sevastian, în 1706. Odată ajuns Neofit la conducerea Mitropoliei (1738-1754), încep a se schimba egumenii, mănăstirea fiind condusă, pe rând, de egumenii: Luca, Mihail, Theodosie, Gherasim.

Gherasim, episcop Argeș, „Mănăstirea Cernică”, în: *Păstorul* VI (1907), 1-4, p. 1-19.

Sărăcită și neîngrijită, mănăstirea devine metoh al Patriarhiei Alexandriei. Patriarhul Chiril al Constantinopolului pune mănăstirea sub stăpânirea mitropolitului Neofit. Din cauza lăcomiei acestuia și a războiului, mănăstirea este părăsită, devenind o ruină. Din 1781 mănăstirea are din nou viețuitori: părintele Gheorghe, venit din Muntele Athos și doi bătrâni monahi Atanasie și Serafim. Prin dragostea și voința tare a acestor pustnici, în curând la Cernica trăiau 103 călugări, învățați cu viața de obște asemenea lui Paisie de la Neamț. În 1794, starețul Gheorghe se mută la mănăstirea din Căldărușani, ce i-a fost încredințată, lăsând în locul său la Cernica pe părintele Timotei. Întors la Cernica, în 1806, trece la cele veșnice, după o viață plină de nevoițe.

După cutremurul din 1802, biserica fiind în ruină, starețul Timotei începe în 1809 construcția bisericii, care, șase ani mai târziu, este sfințită de mitropolitul Nectarie. După moartea sa, este ales stareț Doroftei, urmat de Calinic, duhovnic ce abia împlinise 30 de ani. Deosebindu-se de tânăr prin ascultarea și nevoițele sale, reintroduce în mănăstire regulile părintelui Gheorghe, devenind arhimandrit în 1820. Mănăstirea Cernica, având 350 de călugări, iese de sub stăpânirea Mitropoliei, rămânând chinovie de părinți. După ce construiește mănăstirile Sf. Gheorghe și Pasărea,

starețul Calinic este ales, în 1850, episcop al Râmnicului Noului Severin, plasând conducerea starețului Nicandru. În 1869, când stareț al mănăstirii era Ștefan, un incendiu mistuie clopotnița și 28 de chilii. La data scrierii articolului, mănăstirea se afla în stare bună sub conducerea înțeleaptă a starețului Visarion, ales în 1896.

***, „Din documentele Monastirei Cernica”, în: *Păstorul Ortodox* VII (1908), 9, p. 393-400.

Articolul reproduce o anexă la monografia „Monastirea Cernica”, publicată în revistă de către episcopul de Argeș. Anexa prezintă cumpărarea și vânzarea de sate și moșii, cine cumpără, cât plătește și hotarele aferente fiecăruia. Iată câteva dintre aspectele menționate în anexă. Radu Voievod îi dă jupânului Cernică satul Florești de pe Colentina. Avuturile mănăstirii trebuiau împărțite între domn și jupâneasă, iar după moartea lor bunurile rămăneu ale bisericii pentru totdeauna. Egumenul să nu fie numit, ci să se aleagă dintre cei care vor fi atunci în biserică.

***, „Din documentele Monastirei Cernica”, în: *Păstorul Ortodox* VII (1908), 10, p. 440-445.

Satul unde este situată mănăstirea a fost a lui Nedelco Postelnic și a fraților săi. Jupânul Cernica a cumpărat satul acesta și multe altele împreună cu mai multe moșii, pentru ca apoi să le dea bisericii pentru pomenirea sa. Gavriil Moghilă Voievod îi dă lui „Cârștian logofăt din Căldoroșani” satul Brăneștii și un vad de apă. Apoi el cumpără mai multe moșii. Nimeni nu avea dreptul să încalce porunca domnului cu privire la ce îi dăruise el. Urmează lista martorilor.

***, „Din documentele Monastirei Cernica” în: *Păstorul Ortodox* VII (1908), 11, p. 488-495.

Vlad Județul scrie scrisoare pentru Ionașco Comisul, ginerele Cernicăi Dvornicul, ca să se știe cum a fost cearta cu Fota din Târgoviște. Ei se certau din cauză că fiecare credea că a cumpărat acel pământ primul, judecătoria dovedind că Fota a fost acela. S-a hotărât ca Ionașco Comisul să țină Mănăstirea Cernicăi, iar Fota să țină partea părintelui Stan. Urmează lista martorilor. Un alt text amintește despre domnul Gheorghe Ghica, care îi dă lui Cernică Vornicul și jupânesei Maria satul Aninișului. Ei se plâng la domn că li s-a stricat venitul din partea de bolovani și sare. Domnul pune câțiva boieri să clarifice lucrurile, astfel că își primără partea lor. Urmează lista martorilor. Este reprodus și un alt text prin care se menționează despre Radu Leon ce-i dă lui Șerban Cantacuzino un vad de moară în apa Colintinii. Ctitorii mănăstirii s-au învoit să dea vad pentru vad și loc pentru loc. Mănăstirea fiind saracă, nu au putut construi vad pe locul dat, așa că boierul Șerban le face vad pe cheltuiala lui ca să fie întărire și hrană bisericii. Ieromonahul Ștefan confirmă acest lucru. Antonie Vodă confirmă întâmplarea cu pierderea sării și a bolovanilor de către vornicul Cernică și de către Jupâneasa Maria.

***, „Pisania bisericii «Sfântul Nicolae» din Mănăstirea Cernica județul Ilfov”, în: *BORom* XXXIX (1915-1916), 11, p. 1223-1224.

Este redată această pisanie din care aflăm: că biserica cu hramul Sfântul Nicolae a fost zidită în 1598 de către Cernica Știrbei Vornicul. Mai târziu, starețul Gheorghe a reparat-o, iar la 1802 sfântul lăcaș a avut de suferit datorită cutremurului. După acest eveniment Timotei, ucenicul starețului Gheorghe, a refăcut din nou sfântul lăcaș.

Mihălcescu, I., „Însemnări mărunte. Incendiul de la Mănăstirea Cernica”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 8, p. 607.

Un puternic incendiu a distrus chiliile din jurul bisericii Sfântul Gheorghe a Mănăstirii Cernica. Î.P.S. mitropolit Miron Cristea și arhimandritul Justin, starețul mănăstirii, au făcut un apel către populație spre a ajuta la refacerea chiliilor.

***, „Însemnări mărunte. Pățaniile unui călugăr român în război”, în: *BORom* XLIV (1926), 6, p. 366-367.

În cartea locotenent-colonelului Gorschi este amintită o întâmplare care arată că fostul stareț de la Mănăstirea Cernica - arhimandritul Iustin - a trăit o perioadă în vremea războiului în pădurile din Vrancea. În articol este descrisă pe scurt acea întâmplare.

Scriban, arhim., „Știri. «Demisiunea starețului Cernicăi»”, în: *BORom* XLIII (1925), 2, p. 128.

Arhimandritul Iustin starețul Mănăstirii Cernica a demisionat din postul său la data de 16 ianuarie 1925, în urma neînțelegerilor pe care acesta le avea cu soborul mănăstirii.

***, „Bibliografie. Economul D. Furtună, «Ucenicii starețului Paisie în mănăstirile Cernica și Căldărușani»” în: *BORom* XLVI (1928), 7, p. 672.

Cartea conține și un scurt istoric al acestor mănăstiri.

Scriban, Arhim., „Știri. Seminarul de la Mănăstirea Cernica”, în: *BORom* XLVII (1929), 2, p. 187.

Din articol aflăm că „într-o lună se va deschide Seminarul monahal” de la Mănăstirea Cernica.

Scriban, arhim., „Știri. Foc la Mănăstirea Cernica”, în: *BORom* XLVII (1929), 3, p. 283.

Vineri 8 martie 1929, a izbucnit un incendiu la Mănăstirea Cernica. În urma incendiului patru chilii au fost distruse.

Scriban, arhim., „Știri. Întâmplare nefericită asupra unui stareț”, în: *BORom* XLVII (1929), 3, p. 283.

Părintele Zosima Pârvulescu, starețul Mănăstirii Cernica, a manevrat greșit o armă de vânătoare, iar aceasta s-a descărcat și l-a rănit la degetele piciorului drept.

Furtună, D., econom, „Rolul cultural al Cernicăi. Note cu prilejul înființării Seminarului Monahal”, în: *BORom* XLVII (1929), 7-8, p. 660-669.

Cei care au revigorat viața culturală a Mănăstirii Cernica sunt: starețul Gheorghe – conducător al mănăstirii de la 1781 la 1806 și Calinic cel care a fost stareț al mănăstirii de la 1820 la 1850. Perioada de maximă înflorire culturală și spirituală a Mănăstirii Cernica a fost între 1781-1850. Atunci s-au distins atât prin lucrările lor, cât și prin faptele lor – cei doi stareți mai sus menționați, dar și Macarie Gramaticul, Protasie Ieromonahul. Însuflețiți de „duhul paisian”, monahii mănăstirii au făcut din aceasta unul dintre cele mai importante centre culturale ale țării, ocupându-se cu scrierea și copierea manuscriselor, redactarea unor diferite lucrări, activități misionare etc.

Din 1718 mănăstirea a devenit metoc al Patriarhiei Alexandriei; de la 1838 starețul Calinic face ca această mănăstire să devină „de sine stătătoare”; iar de la 1925 mitropolitul primat Miron a „preluat stăreția mănăstirii”. În 1922 a existat o inițiativă de a se înființa în această mănăstire o tipografie, inițiativă care nu s-a realizat, iar la 1927 au început lucrările pentru înființarea unui Seminar monahal. Despre acesta aflăm că primea școlari cu vârste cuprinse între 14 și 25 de ani, oferindu-le hrană, cazare și îmbrăcăminte.

***, „Bibliografie. «Istoria Mănăstirii Cernica” de Atanasie Mironescu”, în: *BORom* XLVIII (1930), 10, p. 1007.

Cartea are 350 de pagini și reprezintă una dintre cele mai complete monografii (la acea vreme) ale acestui sfânt lăcaș.

***, „Știri. Îndrumarea sufletească a preoților”, în: *BORom* L (1932), 9, p. 618.

Cronica anunță înființarea la Mănăstirea Cernica a „Săptămânii de retragere”, condusă de Î.P.S. Titu Târgovișteanu, dedicat preoților din Eparhia Mitropoliei București. S-a lucrat pe două serii, participând preoți de seamă.

***, „Știri. Stareț doctor”, în: *BORom* LI (1933), 7-8, p. 285.

Articolul precizează că părintele ieromonah Hrisant Popescu, doctor în teologie, a fost numit stareț al Mănăstirii Cernica, în locul părintelui protosinghel Zosima Pârvulescu.

***, „Note bibliografice. Caraivan Virgil, «Documente răzășești I» 1934, p. 133-135”, în: *BORom* LIII (1935), 3-4, p. 222. Recenzie.

Este vorba despre jalba călugărului Neofit de la Mănăstirea Cernica, trimisă către domnul Ion Sturza, prin care i cere acestuia dreptate, fiindcă a fost jefuit de ieroschimonahul Dosoftei. Din această jalbă mai reiese și că monahul Neofit a plecat cu binecuvântarea starețului din Mănăstirea Cernica și s-a așezat în Eparhia Hușilor.

Ioachim, „Pilduri pentru vremurile ce străbatem...Orfelinate de la Sf. Mănăstiri” în: *GBis* IV (1945), 1-3, p. 24-27.

Autorul realizează o prezentare a orfelinatelor din cadrul mănăstirilor Cernica și Țigănești.

Gladcovschi, Atanasie, arhim. stareț al Mănăstirii Cernica, „Gheorghe Arhimandritul, starețul Mănăstirii Cernica (1806 dec. 3 - 1856 dec. 3). La o sută de ani de la încetarea lui din viață”, în: *GBis XV* (1956), 12, p. 716-725.

La 1 aprilie 1781, Mănăstirea Cernica își începe viața de obște, avându-l ca stareț pe arhimandritul Gheorghe. Însemnările acestui material sunt asupra „omului, locului, timpului și faptelor”, fiind însoțite de imagini, detalii privind lucrările efectuate la mănăstire în timpul păstoririi acesteia de către Gheorghe arhimandritul, accentul căzând pe contribuția pe care și-o aduce la buna organizare și coordonare a vieții monahale din lăcașul de cult menționat.

Gladcovschi, Atanasie, arhim. stareț al Mănăstirii Cernica, „Monahii cronicari din Mănăstirea Cernica”, în: *GBis XVI* (1957), 4-5, p. 247-256.

Dintre monahii cu preocupări cărturărești din Mănăstirea Cernica, despre care primim informații cu caracter general, se evidențiază personalitatea protosinghelului Naum. Articolul reunește informații despre studiile efectuate de acesta, evenimente biografice, imagini cu Mănăstirea Cernica, starețul Calinic și protosinghelul Naum. Acesta, povățuit fiind de Sfântul Ierarh Calinic, renunțând la activitatea de profesor pe care o desfășura, se retrage la Mănăstirea Cernica. Se manifestă în diferite activități didactice, printre care, traduce „Istoria Bisericii Universale” a lui Meletie până în secolul al XIV-lea, capitolul al XII-lea. Va muri în cinul schimmicii cu numele de Nichita.

Drăghiceanu, Virgil, „Despre Mănăstirea Câmpulung - un document inedit: Jurnalul săpăturilor făcute de Comisia Monumentelor Istorice în 1924”, în: *BORom LXXXII* (1964), 3-4, p. 284-335.

Autorul acestui studiu a condus personal săpăturile efectuate în 1924 la biserica domnească din Câmpulung – Muscel. Studiul reprezintă concluziile la care a ajuns autorul, interpretând rezultatele săpăturilor făcute și care n-au fost date publicității.

Biserica Domnească din Câmpulung a lui Basarab Vodă a fost rezidită, în întregime, în perioada 1635-1638 de către Matei Basarab. Mănăstirea întreagă, cu chiliile, zidurile exterioare și cetatea au fost terminate peste 10 ani, în 1647. Cel dintâi egumen a fost ieromonahul Melchisedec. Încă din 1635, Matei Basarab a întemeiat o tipografie în mănăstire care a existat până în 1650. Abia terminată, mănăstirea a luat foc dintr-un trăsnet, arzând în întregime acoperișul de plumb cu casele din împrejurimile pieței unde se ținea bâlciul. Matei Basarab a rezidit biserica, iar în 1641 a îngăduit să fie îngropat aici, la loc de cinste, Pevra paharnicul, cel care făcuse mai multe dani mănăstirii.

Următorii ctitori ce au înzestrat și ei mănăstirea au fost înmormântați de asemenea în biserica lui Matei Basarab. Daniile importante s-au făcut și de către călugări, dar aceștia nu se îngropau în biserica mănăstirii, ci în locul metaniei lor sau la bolnița mănăstirii. Aceasta din urmă, construită din bârne de lemn, a fost refăcută

de zid de Teofan ieromonahul, la 6 iulie 1718, în timpul domniei lui Ion Mavrodat. Biserica lui Matei Basarab a dăinuit din 1635 până în 1819, deci 184 ani.

De la 1819 până în 1925 biserica, ajunsă într-o stare de ruinare avansată și cu datorii de peste 50000 de taleri, a fost închisă. Călugării au fost mutați la Mănăstirea Aninoasa, iar slujba se făcea la bolniță. În timpul domniei lui Grigore Ghica, mănăstirea a fost refăcută de egumenul Filaret Apamias Beldiman. Lucrările au început din 1826 și s-au terminat în 1831, într-o perioadă grea. Biserica fost rezidită pe aceeași temelie și cu aceeași piatră pe dinafară. Arhitectul Frantz Walet, însărcinat cu reclădirea bisericii, străin de tehnica bizantină, nu a știut să racordeze turlele bisericii cu zidurile ei, astfel ca ele să formeze un tot. Sunt prezentate o serie de evenimente din istoria orașului Câmpulung.

Săpăturile de la Mănăstirea Câmpulung

Sunt prezentate lucrările care s-au executat, începând din 27 august 1924, mormintele descoperite, piatra de mormânt a lui Nicolae - Alexandru Vodă. Cercetările au fost făcute pe porțiuni. Săpându-se în interiorul turnului scării s-a dat de două pardosele: cea veche și cea de-a doua din vremea lui Matei Basarab. Sunt prezentate mormintele descoperite. A fost întocmit și un inventar al osemintelor găsite, făcut de medicul spitalului din Câmpulung, dar documentul a dispărut în bombardamentul din 1944. Odată cu săpăturile din altar, unde s-au descoperit cei patru stâlpi și forma poligonală a altarului, s-au încheiat săpăturile de la Mănăstirea Câmpulung.

Bisericile Câmpulungului

În timpul lui Matei Basarab existau 12 biserici, în afară de mănăstire. Sunt prezentate caracteristicile acestor biserici, repartizarea lor, arhitectura, inscripțiile de pe pisaniile de piatră. Anexele din finalul studiului cuprind inscripții de pe odoarele, cărțile și mobilierul Mănăstirii Câmpulung. Studiul cuprinde multe imagini și schițe.

Ștefănescu, I. D., „Școala de pictură din Mănăstirile Cernica și Căldărușani. Ucenicia lui N. Grigorescu” în: *GBis XXVIII* (1969), 3-4, p. 364-392.

Articolul cuprinde numeroase informații referitoare la Mănăstirea Cernica din perioada 1719-1751, când este stavropighie a Patriarhiei Alexandriei, la început numindu-se Grădiștea Floreștilor. Aflăm de aici că Sfântul Calinic, în 1793, trimite călugării cernicani la Căldărușani pentru a păstra continuitatea școlii de artă de la Cernica. Schitul de maici de la Pasărea a fost înființat în 1813 de starețul Timotei (Căldărușani). Sunt prezentate date importante despre descrierea bisericii Mănăstirii Pasărea, tehnica utilizată la zidirea acesteia, despre pomelnicul „Decorul mural”. Celelalte date sunt referitoare la biserica Sfântul Nicolae de la Cernica și a picturii de aici (1804), biserica Sfântul Lazăr - din cimitir (1809-1815), biserica din ostrovul Sfântul Gheorghe (1832-1833), despre casa starețului Gheorghe, trapeza (1840), muzeu, despre Mănăstirea Căldărușani (secolul al XVII-lea), articolul conținând descrierea icoanelor de aici. Paginile informează despre perioada de formare și activitatea lui Nicolae Grigorescu, fiind menționate și lucrările importante realizate de acesta, precum și descrierea muzeului de la Țigănești, însoțită de 81 de imagini.

Mîrțu, Flaminio, „Manuscrisul de la Mănăstirea Cernica și paternitatea primei istorii a Câmpulungului”, în: *BORom* LXXXVII (1969), 3 - 4, p. 404-408.

În fondul arhivistic, preluat în 1902 de la Mănăstirea Cernica și donat Academiei Române, se găsește un manuscris inedit nr. 2023, al cărui conținut cuprinde relatări importante în legătură strânsă cu lucrarea lui C.D. Aricescu asupra istoriei orașului Câmpulung-Muscel, din 1855- 1856. Scrierea amintită, deși considerată primul studiu monografic, este însă discutabilă, fiind lipsită de garanția științifică și depășită astăzi din punct de vedere metodologic și informativ. Paternitatea lucrării nu s-a pus niciodată și nu există nicio îndoială asupra numelui autorului, dar, după 113 ani de la apariția celor două volume ale lucrării lui C.D. Aricescu, cercetarea manuscrisului inedit provenit de la Cernica, justifică necesitatea unei amănunțite cercetări, dacă nu de rectificare, cel puțin de completare.

Manuscrisul cercetat este o „Psaltichie” de la jumătatea secolului al XIX-lea, cuprinzând cântările uzitate în Biserica Ortodoxă Răsăriteană și o mică însemnare despre istoria Câmpulungului Muscel, istorie la care se afirmă că a lucrat artistul Negulici și s-a terminat, dându-se la tipar, de K. Aricescu cu mari suferințe și exil. Semnatarul manuscrisului este călugărul Teofilax de la Cernica. Autorul articolului analizează informațiile de care dispune și, cu prudență, trage unele concluzii finale, impuse de constatările semnalate, considerând că este neîndoielnic ca Aricescu să aibă partea lui de contribuție la monografia orașului Câmpulung Muscel, completând și terminând lucrarea începută de pictorul câmpulungean Ioan Negulici, fruntaș revoluționar la 1848, cu preocupări multiple, printre care și cele istoriografice și mort în exil la Constantinopol. Aceste prezumții asupra „Istoriei Câmpulungului”, care îi conferă lui Negulici o co-paternitate, trebuie să stea la baza unor cercetări științifice în domeniul istoriei.

Autorul articolului este de părere că omiterea lui Negulici drept coautor ar fi din cauza activității sale de revoluționar, care ar fi putut opri tipărirea cărții în acea vreme. În cadrul începuturilor istoriografiei moderne românești, manuscrisul de la Mănăstirea Cernica, ca izvor scris, contemporan redactării lucrării lui Aricescu, deschide o problemă de precizare și de noi cercetări necesare pentru formularea unei concluzii definitive privind paternitatea justă a primei istorii a Câmpulungului. Contribuția vrednicilor preoți și monahi, prin însemnările lor scrise, având la bază însăși viața lor și buna credință, constituie o valoare reală și prețioasă pentru posteritate.

Petrescu, Victoria Al., „Din activitatea de stareț a Sfântului Ierarh Calinic”, în: *GBis* XXVIII (1969), 7-8, p. 797-802.

Mănunchi de informații despre viața și activitatea de stareț desfășurată de Sfântului Ierarh Calinic la Mănăstirea Cernica.

Stănculescu, Nela, prof., „Mănăstirea Cernica”, în: *GBis* XXVIII (1969), 7-8, p. 940-942. Recenzie.

Scurt istoric despre manuscrise și odoarele ce se găsesc la această sfântă mănăstire.

Petrescu, V. Al., „Mănăstirea Cernica, centru de cultură bisericească și artă monahală”, în *BORom* XC (1972), 3-4, p. 358-361.

Scurtă prezentare a lavrei monahale din apropierea Bucureștilor în care se amintește de înflorirea vieții monahale în epoca Sfântului Stareț Gheorghe de la Cernica și Căldărușani, ucenic apropiat al al Sfântului Paisie Velicikovschi și de realizările culturale și duhovnicești din timpul Sfântului Ierarh Calinic. De asemenea se amintesc unele elemente arhitectonice sau legate de pictura bisericilor, cea mare fiind pictată de Tattarescu.

Se amintește apoi și de activitatea tipografică de la Mănăstirea Cernica mai ales după 1922 când s-a mutat aici tipografia de la Mănăstirea Neamț. 20 octombrie 1929 a fost ziua deschiderii Seminarului monahal din această mănăstire, condus la acea vreme de arhimandritul Chesarie Păunescu. În final sunt amintite realizările din timpul păstoririi patriarhului Iustinian și a starețului Roman Stanciu.

Dimitrescu, Ioan, „Un important lăcaș de cult restaurat: biserica Sf. Nicolae a Sf. Mănăstiri Cernica”, în: *GBis* XXXV (1976), 1-2, p. 175-179.

Materialul conține informații despre istoricul bisericii Sfântul Nicolae a Mănăstirii Cernica și despre lucrările de restaurare efectuate aici și încheiate la 6 decembrie 1974.

***, „Sfințirea Marelui Mir, la Mănăstirea Cernica”, în *BORom* XCVI (1978), 5-6, p. 448-450.

Ioniță, Alexandru M., drd., „Monahul Gherasim – Iorgu Cosma, luptător în Războiul neatârării”, în *BORom* XCVI (1978), 5-6, p. 526-529.

Este evocată figura unuia dintre luptătorii de la Plevna ajuns la 1894 călugăr în Mănăstirea Ciolanu. Moartea sa în luna mai 1902, după ce participase la o paradă militară în cinstea câștigării Independenței României a atras la înmormântarea sa mii de credincioși. A fost înhumat la Mănăstirea Cernica.

Cantacuzino, Gheorghe și Trohani, George, „Istoricul bisericii Sf. Nicolae din cuprinsul Mănăstirii Cernica pe baza săpăturilor arheologice”, în: *GBis* XXXVIII (1979), 9-10, p. 1015-1023.

Pentru a se putea nota paginile de istorie a bisericii Sfântul Nicolae de la Mănăstirea Cernica, articolul cuprinde informații despre rezultatele săpăturilor arheologice realizate în acest loc, cu imagini, la data de 20 mai 1815, dată la care biserica încă nu era terminată.

Georgescu, L. I., prof și Roman Ialomiteanul, episcop, „Starețul Gheorghe și mănăstirea Cernica”, în *BORom* C (1982), 3-4, p. 332-339.

Cernica, ca vatră monahală a existat cu mult înainte de sosirea starețului Gheorghe prin acele locuri dar, la acea vreme, era deja pustiită de vre-o 70 de ani. Ieromonahul Protasie, ucenicul marelui stareț face un portret fizic al mentorului său: „mărunt de statură, cu părul lung, barbă mare și ochi negri, departe văzători”!

Urmează apoi o scurtă biografie a arhimandritului Gheorghe ce culminează cu stabilirea acestuia la Mănăstirea Cernica. Sunt precizate apoi cele mai importante măsuri luate de stareț în timpul păstoririi sale când obștea ajunge la peste 100 de viețuitori (103 la 1788). Articolul se încheie cu prezentarea și interpretarea celor șapte trepte sau porunci din Diata starețului Gheorghe Cernicanul.

Negoită, Aurel, „Monumente arhitecturale din cuprinsul Sf. Arhiepiscopie a Bucureștilor: Mănăstirea Cernica și Schitul Ciocanul”, în: *GBis XXXIV* (1985), 5-6, p. 396-409.

Material în care se descrie complexul Mănăstirii Cernica, cu cele trei biserici: Sfântul Nicolae, Sfântul Gheorghe, Sfântul Lazăr și cele două paraclise : Intrarea în biserică a Maicii Domnului și Adormirea Maicii Domnului. Este prezentat și istoricul Schitului Ciocanul, datat aproximativ din 1600. Articolul cuprinde și material bibliografic.

Cunescu, Gheorghe, pr., „Mănăstirea Cernica în scrierile Părintelui Gala Galaction”, în: *GBis XXXV* (1986), 2, p. 80-89.

Autorul face o evocare a părintelui Grigorie Pișculescu - Gala Galaction, la 25 de ani de la trecerea la cele veșnice (8 martie 1961), despre implicarea sa în viața monahală și în special despre legătura acestuia cu Mănăstirea Cernica, acolo unde a dorit să fie îngropat. În articol este menționat și conacul părintesc de la Didești (Teleorman), care, până la secularizarea averilor mănăstirești din 1863, a fost câteva sute de ani schit de călugări .

Calinic Argeșanul, „Nicolae Iorga și mănăstirea Cernica”, în *BORom CIV* (1986), 5-6, p. 116-123.

Gheorghescu, Chesarie, arhim. dr., „Cuviosul Arhimandrit Gheorghe, starețul Mănăstirii Cernica (1781-1806)”, în: *GBis XXXVI* (1987), 5, p. 63-81.

Articolul începe cu date generale despre mănăstiri, călugări și viața călugărească, apoi se oprește la prezentarea Mănăstirii Cernica și la starețul Gheorghe, menționând date și aspecte din viața și nevoințele sale și încheind cu o serie de învățături duhovnicești lăsate de starețul Gheorghe.

CETĂȚUIA-RM. VÂLCEA (SCHITUL)

Bălașa, D., pr., „Două pomelnice ale schitului Cetățuia din Râmnicul Vâlcei”, în: *MitrOlt XIX* (1967), 3-4, p. 261-268.

Schitul Cetățuia, fost schit de călugări, cu hramul Sfinții Arhangheli, a fost metoc al Mitropoliei Țării Românești, menționat în documente în 1613. Primul pomelnic studiat în acest articol are 41 de file, fiind descrisă fiecare filă în parte, după care se analizează un manuscris al ierodiaconului Grigorie, completat în 1814 cu alte pomelnice scrise de Partenie Zograful. Ultimul mitropolit este menționat Grigorie iar ultimul episcop de Râmnic, Filaret. Al doilea pomelnic prezentat aici

este din 1826 și aparține lui „Ioan Zograful sin Nicolae Beșleagă”. Inițial a avut cinci file și apoi i s-au mai adăugat 27. Se face descrierea lui.

Bulat, T. G., „Un schit de lângă Râmnicul Vâlcea închinat Mitropoliei București: Cetățuia”, în: *MitrOlt XXIII* (1971), 3-4, p. 221-230.

Din aceste pagini aflăm despre mitropolitul Teodosie (1668-1672 și 1679-1708), despre felul în care a fost înlăturat din scaun și apoi restabilit, despre daniile făcute de mitropolit Schitului Cetățuia, pe care l-a zidit în 1680, precum și despre egumenii Ioachim și Serafim ai aceluiași schit.

CETĂȚUIA NEGRU-VODĂ SAU CETĂȚENI (SCHITUL)

Sandu, preotul de la Stroiești, „Însemnări mărunte. Minunea de la Cetățuia Muscel”, în: *BORom L* (1932), 9, p. 617.

Articolul reia vestea din ziarul „Curentul”, din 10 august, care relatează despre săvârșirea unei minuni în comuna Voinești, Muscel: săteanul Ioan Grosarie, care suferea de mai multă vreme de pelagră și de alte boli, își aștepta sfârșitul după ce consultare mai mulți medici. Se zice că într-o noapte a auzit un glas care-i poruncea să se ridice și să meargă la izvorul de la Cetățuia, o bisericuță zidită de Negru Vodă pe vârful unei stânci, unde în Sfântul Altar, pe sub Sfânta Masă, curge, picătură cu picătură, un izvor limpede. După ce și-a spălat rănilor, la trei zile acestea s-au închis, părăsind schitul deplin sănătos.

Răuțescu, Ion, pr. și Petrescu, Zaharia, pr., „Schitul Cetățuia Negru-Vodă”, în: *GBis XV* (1956), 3-4, p. 152-162.

Schitul Cetățuia Negru-Vodă este așezat pe frumoasa vale a Dâmboviței, între satele Cetățeni și Cotenești, din raionul Muscel, regiunea Pitești. Biserica este o peșteră (L = 12m, l = 4m, Î = 3,20m).

Documentul redă câteva însemnări de pe cărțile vechi ale schitului, inscripțiile cu numele ctitorilor, unde este menționată și data sfințirii, se prezintă câteva legende despre schit și tradiții locale. Există mențiunea că pe pereții bisericii sunt păstrate numele diverșilor donatori.

Chihaiia, Pavel., „Cetatea și schitul lui «Negru Vodă» de la Cetățeni-Muscel”, în: *GBis XXVIII* (1969), 1-2, p. 111-130.

Se realizează descrierea geografică a ținuturilor ce adăpostesc acest așezământ și se face un istoric al lui fiind atestat documentar, aproximativ, în 1585. Articolul aduce informații prin care se neagă faptul că prima biserică de lângă Dâmbovița a fost a lui Vladislav I în secolul al XIV-lea. Se prezintă tabloul votiv zugrăvit în 1859.

CHEIA (MĂNĂSTIREA)

Florescu, Ștefan, pr., Petre, Constantin M., pr., „Cronica bisericească. Impresii și învățăminte de la Mănăstirea Cheia. Centru de perfecționare duhovnicească la Mănăstirea Căldărușani”, în: *BORom XLV* (1927), 9, p. 551-554.

Autoritățile superioare bisericești, din dorința de a ajuta duhovnicește corpul preoțesc, au rânduit să pună bazele unui program numit „Săptămâni de retragere”. Acesta prevedea pentru preoții de mir izolarea timp de câte o săptămână la o mănăstire, spre a medita la cele duhovnicești. În articol sunt relatate „petrecerea săptămânii de retragere” de către preoți în mănăstirile Căldărușani, Predeal și Cheia. Articolul cuprinde și o scurtă descriere a Mănăstirii Cheia.

***, „În vizită la mănăstirea Suzana și Cheia”, în: *GBis* XV (1956), 6-7, p. 354-357.

Construită în 1770, având hramul Sfântul Nicolae, situată la 8 km de Mănăstirea Suzana, într-un sat de 66 de familii, se află Mănăstirea Cheia. Aflăm date despre mănăstire dintr-o pisanie de deasupra ușii bisericii. Textul redă legende legate de schit și prezintă preocupările monahilor. Sunt menționați viețuitori ai mănăstirii: starețul arhidiacon Emilian Andrei, arhimandritul Ghenadie Diaconescu etc.

Virtosu, Emil, „Documente privind Mănăstirea Cheia de pe Teleajen”, în: *GBis* XXI (1962), 9-10, p. 888-911.

Mănăstirea Cheia de pe Teleajen este zidită, în forma de azi, în 1835. Sunt prezentate 20 de documente care atestă vechimea mult mai mare. Prima atestare este din decembrie 1772.

Virtosu, Emil, „Mănăstirea Cheia (Prahova). Inscricții și Însemnări”, în: *GBis* XXII (1963), 9-10, p. 929-951.

Autorul urmărește prezentarea amănunțită a unor înscricții de la Mănăstirea Cheia, Prahova, a reîntemeietorilor mănăstirii pe baza unor însemnări autobiografice. Se mai amintește despre antimise, despre cărțile de cult, despre icoane, tablouri, sigilii.

***, „Preafericitul Părinte Patriarh Iustinian și membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române au vizitat casele sanatoriale Viforâta și Dealul, ale Casei de pensii și casa de odihnă de la Cheia a salariaților administrației patriarhale”, în: *BORom* LXXXIV, (1966), 9-10, p. 895 - 908.

În ziua de 18 octombrie 1966 delegația a vizitat paraclisul patriarhal și casa de odihnă Cheia, iar pe traseu au admirat biserica restaurată a Mănăstirii Ghighiu, de lângă Ploiești și Casa memorială „Nicolae Iorga” de la Vălenii de Munte. Sunt aduse și alte informații referitoare la slujbele oficiate cu prilejul acestor vizite. Articolul conține imagini.

Băbuș, Grigore, arhim. și Ionescu, G., „Contribuții la monografia istorică a schitului Cheia de pe Teleajen (partea I)”, în: *GBis* XXXXII (1983), 1-3, p. 106-115.

Scurt istoric al Schitului Cheia de pe Teleajen, un loc de alinare pentru românii transilvăneni persecutați. Informațiile vizează așezarea edificiului, descrierea bisericii, viețuitorii cei mai importanți ai acestui lăcaș și daniile primite.

Băbuș, Grigore, arhim. și Ionescu, G., „Contribuții la monografia istorică a schitului Cheia de pe Teleajen (partea a II-a)”, în: *GBis XXXXIII* (1984), 3-4, p. 264-274.

Contribuții la monografia istorică a Schitului Cheia de pe Teleajen este un articol ce aduce informații de la egumenatul lui Damaschin până la secularizare, 1837-1860 chiar 1864.

Băbuș, Gr., arhim. și Ionescu, Gion, „Contribuții la monografia Schitului Cheia de pe Teleajen (partea a III-a)”, în: *GBis XXXXV* (1986), 3, p. 92-108.

Este prezentată viața schitului din 1874, când adormea în Domnul, ieroschi-monahul Damaschin Bârsan, după o stăreție de 39 de ani, fiind consemnați toți urmașii săi la stăreția schitului până în 1938. Materialul este însoțit de imagini cu schitul și egumenii Damaschin Bârsan și Grigore Georgescu.

Băbuș, Grigore, arhim. și Ionescu, Gion, D., „Contribuții la monografia Schitului Cheia de pe Teleajen”, în: *GBis XXXXVI* (1987), 3, p. 95-102.

Articolul prezintă Schitul Cheia, făcând referire la clopotnița și biserica mare. Se dau amănunte referitoare la arhitectură, pictură, interior și exterior.

Băbuș, Grigore, arhim., „Din istoria Mănăstirii Cheia (jud. Prahova)”, în: *RTeol V* (1995), 2, p. 123-136.

Mănunchi de informații ce fac referire la Mănăstirea Cheia din județul Prahova. Sunt prezentate numeroase date cu privire la așezarea mănăstirii, istoricul ei, Schitul Cheia, prima biserică, ansamblul arhitectonic clopotniță, stăreția, chiliile, biserica cea mare, paraclisul de iarnă, obștea monahală.

CIOCANU-MUSCEL (SCHITUL)

Simionescu, I. Dan, profesor, „Schitul Ciocanul” (jud. Muscel), în: *BORom XLV* (1927), 1, p. 22.

Schitul este situat în valea pitorească a râului Ciocan. Despre biserica sa aflăm că a fost reparată la 1916. Autorul amintește despre cel care a scris câte ceva asupra acestui schit - Constantin D. Aricescu și îl citează în articol. Constantin D. Aricescu, în cartea intitulată „Istoria Câmpulungului”, din 1856, scrie că schitul datează de la începutul secolului al XVI-lea, fiind făcut de către țărani pioși ai cătunului Malu. Tot el afirmă că, la început, biserica a avut hramul Sfântul Nicolae.

Schitul a ars în mai multe rânduri și, la 1600, a fost reparat și a fost făcut schit de maici cu hramul Intrarea în Biserică a Maicii Domnului – hram pe care îl are și astăzi. Mai aflăm că la 1610 schitul a ars din nou și a fost refăcut și transformat în schit de călugări. În cartea citată, Aricescu menționează trei hrisoave referitoare la acest schit: hrisovul din 1677 prin care Duca Vodă întărește privilegiile schitului acordate de Matei Basarab; hrisovul din 1776 a lui Alexandru Ipsilanti, în care se menționează de privilegiu acordat pentru șase scutelnici; hrisovul din 1827, care, de asemenea, întărește același privilegiu.

De la domnul Simionescu aflăm că schitul a avut de suferit de pe urma cutremurului din 1802 și a fost refăcut în 1825. Autorul redă pisană, care este, după spusele sale, din 1825 și este singurul document care afirmă hotărârile moșiei Ciocan.

Sacerdoțeanu, Aurelian, „Schitul Ciocanul-Muscel”, în: *GBis* XXII (1963), 1-2, p. 502-504.

Documentul precizează: „în prima jumătate a secolului al XVII-lea s-a înființat un schit numit Ciocan”, loc unde învățau carte copiii din sat. Sunt prezentate mai multe inscripții.

Negoită, Aurel, „Monumente arhitecturale din cuprinsul Sf. Arhiepiscopie a Bucureștilor: Mănăstirea Cernica și Schitul Ciocanul”, în: *GBis* XXXIV (1985), 5-6, p. 396-409.

Material în care se descrie complexul Mănăstirii Cernica cu cele trei biserici Sfântul Nicolae, Sfântul Gheorghe, Sfântul Lazăr și cele două paraclise : Intrarea în biserică a Maicii Domnului și Adormirea Maicii Domnului. Este prezentat și istoricul Schitului Ciocanul, datat aproximativ din 1600. Articolul cuprinde și material bibliografic.

CIOCLOVINA (SCHITUL)

Ciurea, Al. I., pr. prof., „Tudor Vladimirescu, ctitor și ajutor de lăcașuri străbune”, în: *MitrOlt* XXXIII (1981), 4-6, p. 186-196.

Autorul îl prezintă pe Tudor Vladimirescu în calitate de ctitor și ajutor de lăcașuri sfinte. Pe lângă bisericile de mir, sunt menționate și două schituri zidite de acesta: Schitul Cioclovina din Gorj și Schitul Topolnița din Mehedinți.

CIOLANU (MĂNĂSTIREA)

***, „Cronică”, în: *Candela* VIII (1889), 9, p. 664.

Articolul consemnează retipărirea celei mai vechi cărți românești, „Tetraevanghelia lui Coresi”. Descoperită în vara anului 1888, în manuscrisele de la Mănăstirea Ciolanul din județul Buzău de către arhiepiscopul Dr. Gherasim Timuș, profesorul Constantin Erbiceanu și Dr. Mironescu, această carte este trimisă spre retipărire. Noua carte cuprinde 232 de pagini, prefața fiind scrisă de profesorul Constantin Erbiceanu.

***, „Mănăstirea Ciolanul, Județul Buzău”, în: *Vocea Bisericii* II (1895), 13, p. 4.

Mănăstirea Ciolanu este fondată de Doamna Neaga, soția lui Mircea Turcitul, în intervalul 1580-1600, dar a fost restaurată pe la 1700 de câțiva monahi de la Schitul Ciobanoi. A ars în 1855, a fost restaurată în 1862. În apropiere de sfântul lăcaș se află biserica Cetățuia ce are împrejur un șanț de apărare. Aceasta a fost fondată de Iosif Singel în 1859. În mănăstire viețuiau, la 1894, 66 de monahi.

G., „Dare de seamă. 2. «Cercetări literare istorice» de Vasile Mangra, București, 1896”, în: *BORom* XX (1896-1897), 9, p. 929-940. Recenzie.

Lucrarea lui Vasile Mangra cuprinde două studii: „Psaltirea românească a lui Coresi tipărită la Braşov în 1570” și „Rolul diecilor din Moldova în cultura românilor din Transilvania în secolul XVII”. Din primul studiu aflăm că până la descoperirea „Tetraevanghelului” lui Coresi din 1561, carte ce s-a descoperit în biblioteca Mănăstirii Ciolanu, se credea că „Psaltirea” este prima carte tipărită a lui Coresi.

Georgescu, Eftimie, ierom. pictor, „Mănăstirea Ciolanu”, în: *BORom* XXIV (1900-1901), 6, p. 566-569.

Mănăstirea are două biserici: una cu hramul Sfinților Apostoli și una cu hramul Sfântului Mare Mucenic Gheorghe. Legat de întemeierea acestei mănăstiri circulă următoarea legendă – ar fi fost întemeiată de Doamna Neaga în urma pierderii unui copil, pe care l-a îngropat aici. Dintr-un document reiese că întemeietorul acestui lăcaș este Ciolan, moșul lui Gavriil Călugărul. Între anii 1679-1764 mănăstirea a fost părăsită dar la 1764 a fost restaurată de ieroschimonahul Vasile, care venise aici din Muntele Athos, însoțit de starețul Gheorghe, fondatorul Mănăstirii Cernica. Mănăstirea Ciolanu a fost închinată, din timpul lui Nicolae Mavrocordat, unei mănăstiri din Rumelia, numită Dusca. În 1854 a avut de suferit de pe urma unui incendiu, dar a fost refăcută imediat, iar la 1900 obștea mănăstirii era formată din 80 de monahi.

***, „Cărți, reviste, ziare. «Mănăstirea Ciolanu din județul Buzău» de Pamfil Georgian și Protosinghelul Chiril Dobre”, în: *BORom* XLVIII (1930), 11, p. 1086-1088. Recenzie.

Mănăstirea Ciolanu își are numele de la boierul Ciolan. Această mănăstire are două biserici: biserica Sfântul Gheorghe, care a fost înființată în a doua jumătate a secolului al XVI-lea și care a fost reînnoită la 1857 și biserica cu hramul Sf. Apostoli, care a fost terminată sub episcopul Chesarie al Buzăului la 1828. Această mănăstire a fost închinată Mănăstirii Dușca de către Șerban Cantacuzino.

Gladcovschi, Antonie, arhim. dr., „Instalarea noului stareț de la mănăstirea Ciolanu. Viață nouă în monahism”, în: *GBis* X (1951), 1-3, p. 69-70.

La data de 7 ianuarie 1951 este instalat noul stareț la Mănăstirea Ciolanu, Preacuviosul Arhimandrit Teofil Mocăniță, amănuntele referitoare la acest eveniment fiind consemnate în textul propriu-zis.

Ionescu, Gion, D., „Epifanie Norocel, «Mănăstirea Ciolanu», Ed. Episcopiei Buzăului, Buzău, 1987, 204 p. și 84 imagini foto”, în: *GBis* XXXXVI (1987), 6, p. 177-178.

Recenzie făcută la cartea P.S. Epifanie despre Mănăstirea Ciolanu în care își îndreaptă atenția spre această mănăstire dar și spre începuturile vieții monahale în zona Buzăului.

CISLĂU (SCHITUL)

Constantinescu, Horia, „Din trecutul eparhiei. Schitul Cislău (Buzău)” în: *Îngerul* XI (1939), 1-2, p. 239-245.

Articolul cuprinde un istoric al satului Cislău așezat pe malul drept al râului Buzău, în depresiunea care se întinde de o parte și de alta a acestui râu. Conform documentului din 4 mai 1589, mănăstirea Cislău a fost zidită pentru prima dată de Doamna Neaga, soția lui Mihnea Turcitul. Istoria acestei mănăstiri este legată de istoria unui schit care a existat în apropiere de Cislău, pe moșia Aninoasa. Textul reproduce întâmplarea despre care se spune că a fost motiv al întemeierii mănăstirii. De la 1589 până la 1749, când episcopul Metodie al Buzăului o rezidește, nu se păstrează informații despre ea. Sunt enumerate obiectele de cult și cărțile vechi care se păstrau aici.

CIUTURA (MĂNĂSTIREA)

Cristache Panait, Ioana, „Contribuții la istoricul bisericii Mănăstirii Ciutura”, în: *MitrOlt XXII* (1970), 3-4, p. 206-209.

Mănăstirea Ciutura a fost ridicată de Constantin Basarab în 1548, data zidirii fiind încă controversată. A fost metoc al Mănăstirii Jitianu, iar în secolul al XVII-lea, în timpul lui Ștefan Cantacuzino, a fost scoasă din dependența de aceasta și închinată Episcopiei de Râmnic.

CLOCOCIOV (MĂNĂSTIREA)

Vintilescu, Gh. ec., „Cronica internă. Sinodul Permanent de la 21 iunie 1945.” în: *BORom LXIII* (1945), 6, p. 272-273.

În articol sunt prezentate problemele care s-au dezbătut și care s-au rezolvat în cadrul Sinodului Permanent al Bisericii Ortodoxe Române. Tot în cadrul acestui Sinod s-au luat mai multe hotărâri, printre care se numără și aprobarea înființării Mănăstirii Clocociov, de lângă Slatina.

COBIA (MĂNĂSTIREA)

G., I., M., „Note bibliografice Potra George Dr., «Mănăstirea Cobia (Dâmbovița). Studiu și documente». București 1938, 64 p.”, în: *BORom LVI* (1938), 1-4, p. 134-135. Recenzie.

La 1608 domnul Radu Șerban întărește acestei mănăstiri stăpânirea peste mai multe sate și moșii dăruite de ctitorul ei stolnicul Badea Boloșin; în 1608 același domn îi dăruiește mănăstirii satul Boșteni; la 1693 Badea Dragoman îi vinde egumenului Filotei un codru de moșie, iar, cu timpul, Cobia ajunge schit și este închinat Mănăstirii Pantelimon din București de către domnul Grigore Matei Ghica, la 1752. Mai găsim și alte date referitoare la moșiile mănăstirii. La 1810 devine biserică de sat.

COCOȘU (MĂNĂSTIREA)

Arhanghel, „Amintiri pioase de la prăznuirea hramului sfintei mănăstiri Cocoșu din Dobrogea.”, în: *BORom XXIX* (1905-1906), 4, p. 445-453.

Mănăstirea Cocoșu era singura mănăstire românească ce a fost zidită pe pământul Dobrogei. În articol este descrisă sărbătoarea hramului acestei mănăstiri, din 5 iunie 1905, în Duminica Rusaliilor. Slujba a fost săvârșită de P.S. Pimen al

Dunării de Jos. În articol mai găsim și actul comemorativ pentru punerea pietrei de temelie a noii trapeze, care este reprodus în întregime. Tot din articol aflăm că starețul Mănăstirii Cocoșu era arhimandritul Varsanufie, iar starețul Schitului Saun era Ilarion.

Dimitriu, Melchisedec, ieromonah, „Cuvântare”, în: *BORom XXXVIII* (1914-1915), 5, p. 484-489.

Este redată cuvântarea rostită în Mănăstirea Cocoșu din județul Tulcea în ziua de 29 iunie 1914, cu ocazia călugăririi a șase frați și anume: Dumitru (Dosoftai), Apolzan Dumitru Doros (Damaschin), Iosif Avimof (Ilarion), Neculai Iancu (Nifon), Teodor Ionescu (Teodorit), State Manolache (Stelian) din mănăstirea amintită. Cuvântarea conține povețe către noii monahi. Starețul la acea dată era Roman Sorescu.

Dimitriu, Melchisedec, ieromonah, „Cuvântare”, în: *BORom XXXVIII* (1914-1915), 5, p. 489-493.

Este redată cuvântarea rostită în Mănăstirea Cocoșu din Tulcea în prezența P.S. Nifon Niculescu al Dunării de Jos în ziua onomastică a P.S. Sale de la 11 august 1914. În această cuvântare se amintește despre realizările P.S. Nifon.

Scriban, arhim., „O biserică monument în București”, în: *BORom XLIV* (1926), 3, p. 149-151. Cu o fotografie.

Biserica Cărămidarii de Jos a fost ridicată în locul celei vechi, cu ajutorul Primăriei Capitalei și a domnului Mihai Berceanu. În mahalaua Colentina, biserica Sfântul Dumitru, ce a fost începută în 1924, se afla aproape de finalizare (la 1926).

Dragomir, Ioan, preot, „Câteva documente turcești necunoscute privitoare la mănăstirea Cocoș” în: *BORom LXXXII* (1964), 11-12, p. 1110-1120.

Așezată în partea de nord a Dobrogei la poalele unor dealuri împădurite, mănăstirea Cocoșu a luat ființă în prima jumătate a secolului al XIX-lea. În 1833, trei monahi din Muntele Athos: Visarion, Gherontie și Isaia au părăsit locul lor de metanie și au construit o bisericuță fără turlă, cu cele necesare unei mănăstiri în apropierea dealului Cocoș. Anul întemeierii mănăstirii -1883- este atestat de Roman Sarescu, fost stareț al acestei mănăstiri, în lucrarea sa „Mănăstiri dobrogene”.

Sunt prezentate monumente de construcție, restaurarea mănăstirii, a chiliilor, a clopotniței, începând din 1846 până în 1860 când recapătă aspectul inițial. Studiul respectiv prezintă cele 11 documente care se găsesc la Mănăstirea Cocoș și despre care nu s-a amintit nimic. Nouă documente sunt turcești și unul grecesc, datează dinainte de anul 1877, precum și unul scris în limba română, cu litere chirilice, care este traducerea unui document turcesc. Aceste documente sunt acte de donație, de vânzare și cumpărare de terenuri și alte bunuri, de proprietate și de închiriere, un document prin care se aprobă repararea bisericii zidită în 1833. Cel grecesc este hotărârea Sinodului Patriarhiei ecumenice din Constantinopol privind pe arhimandritul Visarion, primul stareț al Mănăstirii Cocoș.

Valoarea acestor acte constă în faptul că ele reflectă unele aspecte ale vremii, dar și unele precizări și noutăți asupra istoricului mănăstirii. Actele sunt redată în fotocopie și în traducere românească. Studiul cuprinde fotocopii și imagini.

Matuscu, Tudor, „Proiectul înființării unui schit românesc în Dobrogea la 1872”, în: *GBis XXXIII* (1974), 3-4, p. 315-317.

Se amintește despre Mănăstirea Taița întemeiată la 1830 și despre Mănăstirea Cocoșu, 1833, care sunt fondate de un călugăr transilvănean, Visarion. Inițiativa de a construi un schit românesc în Dobrogea, la 1872, va eșua datorită dominației musulmane.

Mateescu, Tudor, „Un așezământ transilvănean în Dobrogea”, în: *MitrArd XXI* (1976), 1-3, p. 114-124.

Articolul aduce informații despre un așezământ transilvănean din Dobrogea, respectiv Mănăstirea Cocoșu, ctitor al lăcașului fiind Visarion, primul egumen. Pe lângă datele istorice despre mănăstire sunt prezentate și moșiile mănăstirii.

Mateescu, Tudor, „Informații despre vestigiile de la mînăstirile din nordul Dobrogei”, în *BORom C* (1982), 1-2, p. 189-192.

În partea a doua a articolului se amintește despre mănăstirea Cocoș întemeiată la 1833 de Visarion călugărul, transilvănean, precizându-se că în apropierea ei au fost descoperite numeroase „vestigii antice”.

Zamfir, Modest, protos., „O ctitorie transilvăneană în Dobrogea. Mănăstirea Cocoș”, în: *GBis XXXV* (1986), 2, p. 90-95.

Este prezentată Mănăstirea Cocoș, ctitorie a călugărului ardelean Visarion și a ucenicilor săi, Gherontie și Isaia. Ctitorul Visarion, călugărit la Neamț, era tipograf și s-a întors în Dobrogea de la Muntele Athos în 1833. Mănăstirea, înființată în 1833, este luată în evidență din 1841 și se află în județul Tulcea, la șase km de comuna Niculițel. Se face o prezentare a interiorului mănăstirii până în 1985 când se deschide și un muzeu de icoane vechi și obiecte de artă.

COLȚEA (MĂNĂSTIREA)

† **Craioveanu, Sofronie, arhiereul**, „Arhieriei titulari în biserica noastră”, în: *BORom XXXVI* (1912-1913), 8, p. 744-751.

Este reprodusă o parte din cuvântarea rostită de mitropolitul primat Conon Arămescu Donici în ședința Sfântului Sinod din 30 mai 1912, referitoare la necesitatea existenței arhieriei titulari în biserica noastră.

Conform spuselor acestuia, ca prim arhiereu titular român este amintit Atanasie Hotiniu, cel care a scris „Gramatica teologică” și „Geografia obștească”, iar al doilea amintit este Lavrentie Tripoleos, care apare în corespondența lui Nicodim Aghioritul. Mai sunt amintiți – arhieriei Meletie Burdujanu și Chesarie Răsmeriță (Sinadon). Apoi, în articol, sunt reproduse notițe din care se vede că prin actul ctitoricesc a fost prevăzut un arhiereu la Mănăstirea Colțea, iar mai în urmă în Eforia

Spitalelor Civile. Sunt redată pe scurt următoarele documente: tomosul patriarhului Constantinopolului, Gavriil, din 1702, tomosul patriarhului Alexandriei, Samuil, din 1715, întărit apoi de patriarhului Hrisant al Ierusalimului. Toate aceste documente arată ce a rânduit ctitorul Mănăstirii Colțea referitor la arhierul de aici. Tot Î.P.S. Conon scrie că locul de arhierie titular în Mănăstirea Colțea a fost permanent ocupat de la înființarea acesteia până la 1877 când arhierul de aici, Teodorit, a avut o neînțelegere cu mitropolitul primat și, drept urmare, în anul următor, postul său (de arhierie) a fost desființat.

Negulescu, Gh., „O pagină din istoria Bucureștilor. Întemeierea mănăstirii și a spitalului Colțea. Înființarea și istoricul bisericii Sfântul Ilie - Hanul Colței”, în: *BORom XLIV* (1926), 2, p. 82-88.

Articolul începe cu o descriere a limitelor orașului București la începutul secolului al XVII-lea. Bucureștiul Vechi se întindea spre nord până unde erau bisericile Sfântul Nicolae-Șelari, Sfântul Gheorghe Nou și fosta Mănăstire Stelea. Dincolo de linia formată de aceste puncte exista la nord de biserica Sfântul Nicolae Șelari o fâșie de teren domnesc, închisă printr-o altă linie formată de vetrele mănăstirilor Sărindar și Sf. Sava, ce se aflau în afara orașului. Tot în afara Bucureștilor, în părțile dinspre vest și sud erau bisericile Sfântul Nicolae - a jupănesei Caplea (numită apoi Mihai Vodă), Mănăstirea Târnovului (numită apoi Sfinții Apostoli), Mănăstirea lui Pană Vistierul (numită apoi Sfânta Ecaterina), Sfânta Troiță a lui Radu Vodă și Mănăstirea din vârful Dealului cu Vii (Mitropolia de azi). La nord față de Sfântul Gheorghe Nou și față de Sfântul Gheorghe al Bălăcenilor și de mănăstirea lui Stelea Spătarul erau numeroase tarlale de vii. La nord de cuprinsul Mănăstirii Sfântul Sava și Sfântul Gheorghe Nou era proprietar boierul Mihai din Târgșor. Despre acesta aflăm dintr-o notă de subsol: că a avut o fiică, Tudora, ce a fost ibovnica domnului Mihai Viteazu și că aceasta fiică a avut cu Mihai Viteazu o fată care s-a născut în 1597; că fiul cel mic al său, Antonie, a fost domnitor al Țării Românești între anii 1669-1672; că el (Mihai din Târgșor) a fost ucis în 1612/1613 din porunca domnului Radu Mihnea.

Din notele de subsol aflăm următoarele date interesante:

a) Biserica Sfântul Nicolae Șelari este mai veche decât se arată în „Istoria Bucureștilor” a lui G. Ionescu. Un act din 1672 este semnat de „popa Stoica ot Sfântul Nicolae”. Această biserică a fost reclădită în 1700 de negustorul Apostol Lazo și soția sa Anuța. Biserica aceasta a fost zugrăvită de negustorul Iorga Stancostea, iar vornicul Șerban Cantacuzino a făcut tâmpla și sfințele icoane.

b) Biserica Sfântul Gheorghe Nou a fost ridicată între anii 1669-1672.

c) Mănăstirea Stelea a fost ridicată în a doua jumătate a secolului al XVI-lea de spătarul cu același nume și a fost reclădită în prima jumătate a secolului al XVII-lea de egumenul Grigorie de la Radu Vodă (care a ajuns mai târziu mitropolit al Ungrovlahiei). În 1592 Stelea a făcut mănăstirii sale o danie ce consta într-o moșie. La 1849 Mănăstirea Stelea a ars și nu a mai fost reclădită.

d) Notă redată integral: „Sărindar e numită de un act de la 26 februarie 1615. Ea a fost construită de Andronache Pârcălabu înainte de anul 1600”.

Pe terenul lui Mihai din Târgșor, jupâneasa Iana (despre care se presupune că era soția sa) a construit o biserică de lemn în apropiere de Mănăstirea Sfântul Ioan, iar la nord-vest de această biserică (cea a jupânesei Iana) Neagu Postelnicul Negoescu (fiul lui Mihai) a construit într-o singură zi o altă biserică din lemn. În locul bisericii jupânesei Iana, Safta soția vel logofătului Pană Negoescu a construit un nou sfânt lăcaș, iar în locul bisericii lui Neagu Postelnicul Negoescu, Maria soția lui Constantin Brâncoveanu a construit biserica „Dintr-o zi” la 1701. Din notele de subsol din acest paragraf aflăm:

a) că Neagu Postelnicul Negoescu nu trebuie confundat cu Neagu Aga;

b) Jupâneasa Iana a construit biserica din lemn pe locul unde i-a fost ucis soțul și a închinat-o în secolul al XVII-lea Mănăstirii Târgșor spre a-i fi metoc, dar după ceva timp jupâneasa Iana a desființat închinarea și spre sfârșitul vieții ei a dat biserica aceasta în îngrijirea călugărului Iosei (care mai târziu a ajuns egumen al Mănăstirii Dealu). La acest călugăr, jupâneasa Safta a găsit actele vechii biserici.

c) Amănunte despre istoricul terenului lui Mihai din Târgșor.

Revenind la articol, aflăm de la Gh. Negulescu că la nord-est de Sfântul Gheorghe Nou, în secolul al XVII-lea era un teren plantat cu vie ce aparținea familiei Doiceștilor, familie din care se trăgea clucerul Colțea (care a trecut la cele veșnice în perioada anilor 1668-1673). Pe acest teren, în partea sa de nord-est, exista pe la 1641-1642 o bisericuță cu hramul Cuvioasa Parascheva. Clucerul Doicescu avea acest teren ca moștenire de la tatăl său. Autorul articolului face această presupunere întemeind-o pe faptul că în imediata vecinătate a acestui teren se găseau ca proprietari unii dintre boierii Bărbătești.

Colțea clucerul a închinat acest loc spre sfârșitul vieții sale, în vremea mitropolitului Teodosie, Mitropoliei din București, cu biserica și casele sale spre a fi metoc Sfintei Mitropolii. Dintr-o notă de subsol aflăm că G. Ionescu, în „Istoria Bucureștilor”, a afirmat că biserica lui Colțea, închinată de acesta Mitropoliei, exista încă din secolul al XVI-lea, afirmație despre care autorul articolului scrie că e falsă.

Terenul amintit a aparținut Mitropoliei până în 1696/97, când Mihail Cantacuzino împreună cu Postelniceasa Ilinca, venit dintr-o călătorie de la Locurile Sfinte, s-a adresat mitropolitului Teodosie și, cu acordul urmașilor lui Colțea clucerul, s-a apucat de zidit o biserică cu hramul Sf. Trei Ierarhi, ce a fost terminată în 1698. Cu ocazia unei vizite la Constantinopol, Mihail Cantacuzino a obținut de la patriarhul Constantinopolului, Gavriil, o carte prin care i se întărea privilegiul și daniile acordate ctitoriilor sale – Mănăstirea Sinaia și biserica Trei Ierarhi din București. Patriarhul Gavriil i-a dată această carte de întărire cu data de 18 octombrie 1702.

Până în 1709 Mihail Cantacuzino a construit în jurul bisericii Colțea un spital și case pentru neputincioși. Ctitorul i-a cerut mitropolitului Antim Ivireanu să-i elibereze un act pentru întărirea posesiei sale pentru locul lui Colțea, pe care i-l cedase mitropolitul Teodosie. Antim s-a conformat și i-a eliberat documentul cerut în data de 29 martie 1709. Astfel, construcțiile au continuat în acest loc - biserici, spital, case pentru hrana săracilor, spițerie, școală și s-a făcut și rânduială pentru arhierul care se va afla la mănăstire precum și pentru cei patru preoți care slujeau la câte o biserică: – biserica cea mare cu hramul Trei Ierarhi, paraclisul dinspre nord ce avea

hramul Cuvioasa Parascheva și unde locuia arhiereul, alt paraclis la est cu hramul Tuturor Sfinților și un altul spre sud cu hramul Sfinților Doctori Cosma și Damian unde se aflau două spitale.

Autorul reproduce pisania din turnul Colței, datând din 1715 și amintește despre așezământul întocmit de Mihail Cantacuzino referitor la conducerea ctitoriei sale. În finalul articolului se menționează că, din momentul în care Nicolae Mavrogheni l-a numit ca episcop al acestor lăcașuri pe Daniil Zahnon, lucrurile au început să meargă rău. Despre acesta din urmă aflăm dintr-o notă de subsol că a trăit în Țara Românească ca egumen al Colței între anii 1780-1803.

Negulescu, Gh., „O pagină din istoria Bucureștilor. Întemeierea mănăstirii și a spitalului Colța. Înființarea și istoricul bisericii Sfântul Ilie Hanul Colței”, în: *BORom* XLIV (1926), 3, p. 135-139. Cu texte în limba greacă. (A se vedea articolul din *BORom* XLIV (1926), nr. 2, p. 82-88.)

Între locul ocupat de Mănăstirea Sfântul Gheorghe Nou, construită la 1671 de Panaghiostachi Nikussios și terminată la 1699 prin dărnicia domnului Constantin Brâncoveanu și perimetrul ce cuprindea Mănăstirirea Colța, exista un loc pe care în secolele XVIII-XIX se ținea un târg numit „al Cucului”. Colța avea spre acest târg destul teren liber, care a fost extins prin dani. Autorul articolului scrie că, ori Mihail Cantacuzino, ori episcopii ce s-au succedat de la 1716, au clădit pe terenul de lângă zidul împrejmuit al mănăstirii câteva prăvălii și un han care avea în interiorul său o biserică cu hramul Sfântul Ilie. Din notele de subsol din această paragraf parte aflăm:

a) Notă redată integral - „Mănăstirea Sfântul Gheorghe Nou avea han de jur împrejur. Această mănăstire cu schiturile ei: Provița, Ungurei, Biserica Stelea din Târgoviște și Asănăchioaia din jud. Râmnicu Sărat și împreună cu Mănăstirea Văcărești cu două schituri, Mănăstirea Căluu cu schiturile ei Sfântul Sava, Răzvan, Plătărești, Gruiu și Comana erau închinat Sfântului Mormânt.”

b) Mihai Cupețul este primul ctitor al bisericii Bradu Boteanu din București, iar din averea nepotului său, Constantin Cupețul, s-a construit biserica Sfântul Elefterie Vechi.

Revenind la articol, autorul scrie că în actele diferiților domni, prin care se acordă așezământului Colța privilegii, se vorbea încă de pe la 1702 despre un „lăcaș pentru odihna străinilor” și despre un „mondirion” pe care le-a construit Mihail Cantacuzino în București, afară de biserica Colța și cele trei paraclise ale ei. Gh. Negulescu spune: „dacă prin expresia *lăcaș pentru odihna străinilor* trebuie a se înțelege hanul Colței și prin cuvântul *mondirion*, bisericuța din han cu hramul Sfântul Ilie nu mă pot pronunța”. După aceea autorul aduce argumente în favoarea afirmației conform căreia biserica Sfântul Ilie - Hanul Colței, ce i se spune și Calinderu, este din prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Argumentele lui Gh. Negulescu sunt: a) inscripțiile de pe obiectele sfinte din Biserica Sfântul Ilie (Calinderu) – inscripții ce sunt redată în articol; b) actele care dovedesc că biserica Calinderu și Hanul Colței sunt din prima jumătate a secolului al XVII-lea – redat un fragment din pitacul domnului Mihail Șuțu din 29 august 1784. De asemenea se mai amintește și faptul că Dionisie Fotino enumeră hanul Colței între cele opt hanuri ale Bucureștilui.

Catagrafiile din anii 1791 și 1798 spun că biserica Hanului Colței avea mahala, iar o altă catagrafie a bisericilor din București din 1810 arată că biserica Hanului Colței avea mahala.

La 1813 patriarhul Constantinopolului Chiril îi scria mitropolitului Neofit al Ungrovlahiei spunându-i că îi dă voie să-l hirotonească ca arhiereu pe arhimandritul Partenie, care era preotul clasei negustorești cu șederea la biserica din Hanul Colța.

Autorul indică locul unde a fost acest han, pe terenul din jurul bisericii Sfântul Ilie-Calinderu.

Ionașcu, I., „Școala de la Colța”, în: *BORom* LVI (1938), 11-12, p. 810-822.

Biserica și spitalul Colța, fondate de Mihai Cantacuzino spătarul în jurul anului 1700, se află pe un loc ce a aparținut boierului Colța Doicescu. Acesta ctitorise o bisericuță de lemn pe care o închinase Mitropoliei din București, cu locul din jurul său. Mihai Cantacuzino hotărî să ridice o mănăstire, care să cuprindă biserică, trei paraclise, două spitale și o școală, plătind pentru aceasta Mitropoliei 800 de taleri. Nu se știe cu exactitate anul zidirii așezământului, autorul presupunând că spitalul a fost construit în jurul anului 1695, în 1701 s-au început lucrările la biserică iar între 1703-1707 s-au pus bazele școlii, despre care, însă, nu s-a scris aproape nimic. Se știe însă că aici erau dascăli pentru cântări bisericești, pentru învățăturile începătoare, pentru științe și pentru limba slavonă. Așadar, școala era slavo-românească, dublată de una destinată învățământului muzicii bisericești.

La Academia Română există un catastif cu veniturile și cheltuielile așezămintelor de la Colța pe anii 1732-1740, din care se pot afla și informații importante despre școală, cum ar fi faptul că în februarie 1739 a ars toată mănăstirea.

***, „Restaurări de clădiri și biserici”, în: *BORom* LXX (1952), 9-10, p. 566-568. Cu o fotografie.

Biserica Colța zidită de Mihail Cantacuzino, la începutul secolului al XVII-lea, a fost ruinată de bombardamentul din 1944. În 1948 s-a hotărât restaurarea acestui sfânt lăcaș. Tot din articol aflăm și despre construcția bisericii Sfântul Ștefan din Ploiești, începută în 1950.

Năsturel, Ș. P. și Vătămanu, N., „Icoana de hram a Paraclisului de la spitalul Colța, operă a lui Pârveu Mutu”, în: *BORom* LXXXVI (1968), 1-2, p. 184-188.

Pe lângă activitatea de pictor de biserici, Pârveu Mutu a fost și pictor de icoane, activitate mai puțin cunoscută din cauza numărului redus de opere ajunse până la noi și a greutății de identificare. Autorii articolului au identificat o icoană a lui Pârveu Mutu în biserica Colța din București, reprezentând pe Sfinții Cozma și Damian, doctori fără de arginți, pictată pe lemn și îmbrăcată în argint auriu, căreia îi fac o plastică descriere. Procedeele tehnice folosite indică caracteristicile picturii lui Pârveu Mutu.

Alături de această icoană s-a găsit alta reprezentând pe cei Trei Ierarhi, hramul acestui sfânt lăcaș, prinsă în peretele altarului, ceea ce pledează pentru existența ei în acel loc chiar de la edificarea monumentului, 1701-1702. În 1776 ea a fost îmbrăcată în argint. Știind numele pictorului bisericii, acesta se impune a fi și autorul icoanelor

de hram, adică Pârvu Mutu. Autorii aduc pentru argumentare alte icoane, asemănătoare celor de la Colțea, care se găsesc în muzeul Mănăstirii Sinaia, pictată tot de Pârvu Mutu în 1696.

În complexul așezământului de la Colțea a existat primul spital din țară, care avea Paraclisul dedicat Sfinților Cozma și Damian, icoana prezentată fiind icoana de hram a Paraclisului. Deoarece vechea clădire din 1704-1715 a fost dărâmată, pentru a se clădi un nou spital, în 1837 desființându-se paraclisul, icoana a fost mutată în biserica principală de la Colțea.

Molin, Virgil, „Bolnița de la Colțea acum două veacuri și jumătate”, în: *GBis* XIX (1960), 11-12, p. 1005-1022.

Pe lângă informațiile despre bolniță, care va deveni mai apoi spitalul Colțea din București, găsim prezentate aspecte și despre ceea ce este numit „Așezământul Colțea”, incluzând și o mănăstire cu același nume. Articolul cuprinde și imagini cu așezământul și cu mănăstirea.

Popovici, Victoria, „Biserica Mănăstirii Colțea”, în: *MitrOlt* XXII (1970), 3-4, p. 285-286.

Așezământul Mănăstirii Colțea a fost ridicat de Mihail Spătarul Cantacuzino și era format din spital, biserică (zidită în 1698 sau 1700-1701), școală și turn.

Stănculescu, Ioan F., „Biserica Mănăstirii Colțea”, în: *GBis* XXIX (1970), 3-4, p. 406-407. Recenzie.

Date despre istoricul și pictura Mănăstirii Colțea, ctitoria spătarului Mihai Cantacuzino, din 1698.

COMANA (MĂNĂSTIREA)

G., „Monumentele noastre religioase” în: *BORom* XXXII (1908-1909), 3, p. 312-318. (A se vedea articolul *BORom* XXXII (1908-1909), 1, p. 58-64.)

Mănăstirea Comana se află în județul Vlaşca, între București și Giurgiu, pe malul drept al Câlniștii. A fost întemeiată în 1452 de către domnul Vlad Țepeș, iar la 1588 a fost rezidită de Radu Șerban. La 1640 au fost aduse și așezate aici: osemintele lui Radu Șerban, ce a trecut la cele veșnice în 1620 și care a fost înmormântat inițial în biserica Sfântul Ștefan din Viena; osemintele ginerelui lui Radu Șerban, Nicolae Vodă Pătrașcu, ce a trecut la cele veșnice înainte de anul 1627 și care a fost înmormântat în biserica sârbească din Raab. În 1667 a fost îngropat aici spătarul Drăghici Cantacuzino iar mai târziu, tot aici, a fost îngropat și fiul său, Constantin Cantacuzino vel paharnic. Șerban Cantacuzino, ctitorul bisericii Sfântul Nicolae Șelari din București, a restaurat Mănăstirea Comana între anii 1699-1700, iar în 1709 a fost îngropat aici. Mănăstirea Comana a fost închinată Sfântului Mormânt. În 1854 vechea biserică a fost dărâmată, iar în locul ei a fost zidită alta..

În ultima parte a articolului se amintește despre arhitectura religioasă la români și sunt reproduse cuvintele lui P. Antonescu referitoare la sentimentul religios al românilor.

Scriban, Arhim, „Știri. Mănăstire ajunsă școală”, în: *BORom* XLII (1924), 11, p. 703.

În revista „Neamul Românesc” din 18 octombrie 1924 se poate citi că Mănăstirea Comana va fi reparată și prefăcută în școală normală de fete și că, tot acolo, va funcționa și o secție de țesătorie artistică.

Moiescu, Gheorghe I., diaconul, „Note bibliografice. Giurescu Constantin C., «Radu Șerban», în: *Buletinul Muzeului Militar Național*, an V, nr. 9-10, p. 31-36 și extras 6 p”, în: *BORom* LXI (1943), 4-6, p. 287-288. Recenzie.

Sunt înfățișate: împrejurările în care Radu Șerban a urcat în tronul Țării Românești în 1601, ctitoriile și daniile acestuia. În 1610 Gabriel Bathory a năvălit în Țara Românească cu scopul de a-l alunga pe Radu Șerban. Soldații săi, cu acest prilej, au prădat majoritatea mănăstirilor din Țara Românească – Bistrița, Curtea de Argeș etc., după cum scrie mitropolitul Matei al Mirelor. În 1611 Radu Șerban a fost alungat, el ducându-se în pribegie la Viena. A mai trăit acolo încă nouă ani, murind în 1620. Osemintele sale au fost aduse în țară în 1640 și au fost depuse la Mănăstirea Comana – mănăstire care a fost făcută de Vlad Țepeș și pe care Radu Șerban a refăcut-o în 1588-1589, perioada în care el era boier. O altă ctitorie a lui Radu Șerban este biserica din Coeni-Vlașca, biserică ce a fost refăcută în 1671 de fiica sa, Ilinca.

CORNET SAU PERIVOL (MĂNĂSTIREA)

Ion, Radu-Mircea, „Un neam de ctitori olteni, boierii Drăgoești”, în: *Revista de Istorie Bisericească* I (1943), 3, p. 50-91.

Sunt prezentate documente care menționează numele acestor boieri, fiind enumerate și averile acestora. Doi dintre aceștia, bogați și puternici, cei doi frați, Popa Frâncu și Stanciu Logofătul, construiesc o mănăstire de lemn, închinată Nașterii Maicii Domnului, purtând numele de Perivol, închinând acesteia, în septembrie 1510, numeroase moșii. Sfântul lăcaș s-ar fi situat pe Olt, în județul Argeș, fiind cunoscută cu numele de Mănăstirea Cornet, zisă Perivol, lângă Valea Rea.

Se dă numele unui urmaș al celor doi frați, Tudor, care ajunge logofăt îndrumător al învățăceilor cancelariei Țării Românești, fiind aduse numeroase informații despre viața socială a acestuia, dar și donațiile făcute mănăstirilor, urmărindu-se datele din diferite documente ale vremii. Alături de acesta este pomenit și fratele său Stanciu banul care nu ajunge în aceleași ranguri boierești, dar este reprodus un document care arată că, la 3 aprilie 1568, un om, anume Stanciu banul, dă o parte din moșia Voinigești, Mănăstirii Cornet.

Documentele secolului al XVII-lea vorbesc despre o altă ctitorie a logofătului Tudor și a fratelui său, respectiv Mănăstirea Surpatele, ce primește ca danii diferite moșii. Este emisă și argumentată ideea că Tudor logofătul a avut și danii la Mănăstirea Govora, în averea căreia se găsește la 1583 moșia soției sale, Dumitra Stoiceani. Sunt inserate numeroase date istorice care conturează evoluția social-istorică a familiei Drăgoești. Finalul articolului conține în anexe diferite documente.

COSTEȘTI (SCHITUL)

Bălașa, D., pr., „Pomelnicul unui schit de maici necunoscut, metoc al Mănăstirii Brădetul (Argeș)”, în: *MitrOlt XXI* (1969), 9-10, p. 736-741.

Articolul redă pomelnicul acestui metoc de la Costești, scris de Ilarion monahul pe 13 file.

COȘUNA (MĂNĂSTIREA)

Bălașa, D., pr., „Dobromir, marele Ban al Craiovei (1568-1583), în: *MitrOlt XII* (1960), 1-2, p. 24-41.

Informații cu privire la ctitorul Mănăstirii Stănești: logofătul Giura care a zidit-o în 1537 și despre atestarea documentară a bisericii Mănăstirii Coșuna între anii 1573-1574.

COTMEANA (MĂNĂSTIREA)

Ionescu, I., pr., „Sondajul de la mănăstirea Cotmeana”, în: *MitrOlt XI* (1959), 5-6, p. 388-389. Recenzie.

Informații despre Mănăstirea Cotmeana, zidită în secolul al XIV-lea, fost metoc al Coziei, la vremea scrierii articolului fiind biserică de mir.

Lector, „Săpături arheologice în aria așezămintelor bisericesti”, în: *GBis*, XIX (1960), 3-4, p. 333-339.

Recenzie privitoare la „Sondajele” făcute la mănăstirile Gura-Motrului, Mamul, Cotmeana, prezentând rezultatele cercetărilor arheologice făcute la aceste lăcașuri de cult.

Bătrâna, Lia și Bătrâna, Adrian, „Contribuții la datarea bisericii fostei mănăstiri Cotmeana”, în: *MitrOlt XXVI* (1974), 5-6, p. 470-476.

Autorul prezintă faptul că există urme ale unei biserici anterioare celei cunoscute a Mănăstirii Cotmeana, din această primă biserică, denumită în articole Cotmeana I, păstrându-se doar fundațiile. A doua biserică, Cotmeana, respectă aceste fundații. În secolul al XVIII-lea întregul complex a suferit importante transformări, printre care desființarea zidului dintre naos și pronaos. Aceste date sunt urmate de altele privind evoluția istorică a bisericii.

Anghelescu, Gheorghe, F., „Aspecte ale culturii și civilizației românești în vremea lui Mircea cel Mare”, în: *MitrOlt XXXVIII* (1986), 5, p. 11-17.

În acest studiu istoric aflăm despre câteva ctitorii ale lui Mircea cel Bătrân. Conform cercetărilor autorului, zidirea Mănăstirii Cozia a început în 1388 și a fost terminată în 1391. În 1388 Mănăstirea Cotmeana a devenit metoc al Coziei. Pe peretele sudic al Mănăstirii Cotmeana putem vedea o acvilă bicefală, simbol al bizantinilor. Alte ctitorii sunt Vișina, aproape de Parâng, întemeiată în secolul al XIV-lea și refăcută de Neagoe Basarab și Mănăstirea Snagov, întemeiată la sfârșitul aceluiași secol.

COTROCENI (MĂNĂSTIREA)

C., E., „Însemnări puse pe o carte în grecește în care se arată arderea Mănăstirii Cotroceni”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 10, p. 625-626.

În articol sunt prezentate două însemnări. În prima se amintește despre pagubele provocate de incendiul din 29 octombrie 1787, de la Mănăstirea Cotroceni, iar în a doua sunt arătate pagubele făcute de cutremurul care a avut loc în 1802. Se spune că „toate bisericile vechi au avut de suferit de pe urma acestui cutremur” și se enumeră câteva: Colțea, Sărindar, Sfinții Apostoli, Mănăstirea Cotroceni, Mănăstirea Radu Vodă.

Dumitrescu, Marin, preotul, „Monastirea Cotroceni”, în: *Consolatorul II* (1899), 2, p. 221-223.

Se dau informații cu privire la locația mănăstirii, în partea dinspre apus a orașului București, pe un deal. În această mănăstire a locuit Tudor Vladimirescu, iar apoi, în 1859, a devenit reședință de vară a lui Ioan Cuza, urmat de Carol I, la data când este scris articolul modificându-se în reședința principelui Ferdinand. Se descrie interiorul mănăstirii, cu cele 12 coloane de piatră care susțin cupola bisericii; portretele ctitorilor (domnul Șerban Cantacuzino, Maria Doamna și copiii lor; domnul Basarab Constantin Brâncoveanu, domnul Basarab Șerban; Mihail Racoviță și Iliana cea de-a II-a soție a domnului Șerban); un policandru; cele patru sfeșnice de argint poleite cu aur; 15 candelor de argint poleite cu aur; o icoană dăruită de Calinic Miclescu regelui și alte ornamente.

Aceast sfânt lăcaș este întemeiat la anul 1679 de către Șerban Cantacuzino, domnul Țării Românești, fapt dovedit de inscripția din frontispiciul bisericii. Este redat conținutul inscripției. Se continuă cu descrierea originilor familiei fondatoare, anume Cantacuzino. Aceasta deriva dintr-o familie veche nobilă franceză *Valois*, a cărei genealogie începe cu anul 800 după Hristos. Până în 1304, familia purta numele de *Valois*. La această dată se găsește primul descendent Mihail, care atribuie la numele *Valois* pe cel de *Cantacuzene*. Acesta se căsătorește cu Petronella, fata lui Vladislav, regele Poloniei. În 1341 împăratul Bizanțului, Ioan Cantacuzene se căsătorește cu Irina, fata protastatorului Andronie Assan, fiul lui Assan, regele Bulgariei, care păstrează numai numele de Cantacuzene. În 1663 vine în Valahia Constantin Cantacuzene și se căsătorește cu Elena, fiica domnului Radu Șerban Basarab și de aici apar Cantacuzinii în România și anume Șerban fiul postelnicului Constantin (Valahia), Dimitrie (Moldova) și Ștefan fiul stolnicului Constantin (Valahia). I se face un portret moral și fizic domnului Șerban Cantacuzino. În timpul domniei sale, acesta repară Mănăstirea Curtea de Argeș, prin boierul său Dona Pepano; zidește biserica Măgureanu și București, pe malul stâng al Dâmboviței, care s-a dărâmat. După aceea zidește Mănăstirea Cotroceni, pe baza fâgăduielii făcute înainte de a fi ajuns domn, pe care o înzestrează cu 25 de moșii, care cuprindeau și metocurile Budișteni (Muscel), Vălenii de munte (Prahova) și Șerban Vodă cea din curtea sa. Trupul domnului se afla înăuntrul mănăstirii de la data de 28 octombrie 1689, zi în care își dă ultima suflare. Este redat conținutul inscripției de pe mormântul său.

G., I. M., „Note bibliografice. Vîrtosu Emil «Condici de documente cu miniaturi ale mănăstirilor Radu-Vodă și Cotroceni», în: revista *Artă și tehnică grafică*, caietul 9, 1939, p. 48-56”, în: *BORom* LVII (1939), 9-10, p. 579. Recenzie.

Condica Mănăstirii Cotroceni a fost scrisă de Dionisie Eclesiarhul între anii 1799-1806, la cererea egumenului Visarion.

Bulat, Toma G., „Danii românești, pentru creștinătatea grecească, puțin cunoscute”, în: *GBis* XXII (1963), 3-4, p. 256-268.

Articolul reunește în paginile sale informații privind istoricul unor lăcașuri de cult. Mănăstirea Cotroceni este închinată Muntelui Sinai. Ctitorie a lui Aron Vodă, Mănăstirea Ugireni devine metoc al Mănăstirii Zografu. În urma unui conflict, Radu Vodă închină Mănăstirea Aron Vodă la Mănăstirea Sfântul Ioan Botezătorul de la Sozapole. După un alt conflict este închinată Mănăstirii Sfânta Maria din Halchi.

Popescu, Eugen, pr., „Precizări și completări privitoare la pisaniile, obiectele și cărțile vechi de la biserica Mănăstirii Cotroceni”, în: *GBis* XXIX (1970), 7-8, p. 787-797.

Sunt prezentate și descrise în amănunt pisaniile (cea mai veche fiind din 26 mai 1679 în care se consemnează începerea construirii bisericii), obiecte vechi de cult, cu inscripții și cărțile vechi de la biserica Mănăstirii Cotroceni. Textul este însoțit de opt imagini.

Popescu, Eugen Gh., „Icoanele catapesmei de la biserica Mănăstirii Cotroceni opera Zugravului Pârnu Mutu”, în: *GBis* XXXII (1973), 5-6, p. 590-600.

Personalitatea și opera lui Pârnu Mutu Zugravul. Datele menționate aici surprind faptul că până în 1700 acesta a zugrăvit numeroase biserici, icoane și mănăstiri, dintre care sunt amintite: Negru-Vodă, Câmpulung, Cotroceni, Aninoasa, Mărgineni, Poiana, Lespezi, Sinaia, Râmnicu Sărat, Trisfetitele (Colțea), Sf. Gheorghe Nou. Articolul cuprinde și descrierea icoanelor de pe catapeteasma de la Mănăstirea Cotroceni, operă a aceluiași artist.

COTUMBA (SCHITUL)

Bobulescu, C., „Schitul Cotumba”, în: *BORom* LXV (1947), 1-3, p. 77-80.

Acest schit ce și-a luat numele de la muntele Cotumba sau Cotumbața din apropiere, pare a fi fost zidit de marele sărdar și apoi medelnicer, ispravnic și stolnic Gligore Crupenschi, în jurul anului 1766, după cum arată o inscripție a starețului Schitului Lapoș, Pahomie, căruia i se ceruse, probabil și sfatul. Nu există însă documente care să-i ateste viețuirea, ci doar un singur analog de lemn, din 1780, pe care este inscripționat tot numele lui Gligore Crumpenshi, ceea ce ar dovedi că tot el s-a ocupat de împodobirea lăcașului cu hramul Sfintei Troițe. Se pare că schitul fusese ridicat pe loc răzășesc, ceea ce l-a determinat pe starețul Pahomie să se

străduiască a dobândi, în chip de donație, părțile de moșie pe care se găsea așezarea, căci, în documentul de danie din 1769, se arată numele celor care au donat pământul.

La 20 august 1778, în schit locuia un călugăr, Misail, care a făcut o donație Schitului Lapoș, iar în jurul anului 1880, se pare că Pahomie s-ar fi retras la Schitul Cotumba. Din însemnarea făcută pe tartajul unui manuscris de la Agapia, se poate afla că, încă dinainte de 1832, Schitul Cotumba ajunsese chinovie de maici. În 1890, protoiereul Th. Atanasiu realizează o descriere a schitului, cu ajutorul căreia aflăm că, odată cu desființarea lăcașului de cult, s-a pierdut și răzeșia, biserica nemai-posedând nimic la acea dată. În timpul războiului mica biserică a fost stricată, toate obiectele bisericești și inscripția de piatră fiind găsite aruncate prin tranșeele dușmanilor.

COZIA (MĂNĂSTIREA)

Erbiceanu, Constantin, „Documente privitoare la istoria bisericească și politică a românilor”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 11, p. 677-688.

Se prezintă șapte documente. Documentul al treilea este un hrisov al domnului Nicolae Șuțu din 1819, din care aflăm că acesta i-a dat pe viață episcopului de Argeș, Iosif, Mănăstirea Cozia cu veniturile sale, cu următoarele condiții: ca mănăstirea să fie socotită metoh sau să fie închinată Episcopiei Argeșului, ca episcopul Iosif să orânduiască egumen, ca arhieria sa să dea suma de 550 de taleri anual pentru școli sau să dea sume de bani spitalelor în cazul izbucnirii unor epidemii de ciumă, ca arhieria sa să dreagă cele stricate ale mănăstirii.

G., „Trei monumente religioase istorice”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 7, p. 768-778. Recenzii.

Recenzie la studiul arheologic al lui P. Antonescu asupra Mănăstirii Cozia. Date despre mănăstire: a fost zidită de Mircea cel Bătrân în 1386 (!), a fost zugrăvită de Șerban Cantacuzino biv vel Paharnic în 1705 iar în 1707 a fost restaurată de domnul Constantin Brâncoveanu. Biserica bolniță a acestui sfânt lăcaș a fost zidită în vremea lui Petru Cercel, a fiului său Marcu Voievod, a mitropolitului Varlaam și a egumenului Ilarion, în 1543. Tot în recenzie găsim: cuvintele autorului asupra narthex-ului bisericii Mănăstirii Cozia și o scurtă descriere a bisericii bolnițe.

***, „Hrisovul lui Grigorie Ghica Voevod domnul țării Românești”, în: *Școala și Biserica XI* (1908), 10-12, p. 188-190.

Prin acest hrisov, Grigore Ghica întărește Mănăstirii Cozia și altor mănăstiri din țară privilegiile în privința dijmelor și a alegerii egumenilor, date de soborul adunat de Mihai Voievod.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Despre expoziția de anul trecut din Mănăstirea Cozia”, în: *BORom XLV* (1927), 5, p. 302.

În 1926, în luna august, s-a ținut la Mănăstirea Cozia o expoziție de covoare, sculpturi în lemn, icoane, cruci, picturi etc. Din articol aflăm că au expus mănăstirile:

Hurezi, Sărăcinești, Cozia, Frăsinei și Govora. În articol este redat procesul verbal ce s-a făcut la încheierea acestei expoziții.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Cum s-a încheiat Expoziția de la Sfânta Mănăstire Cozia”, în: *BORom XLV* (1927), 12, p. 748-749

La Mănăstirea Cozia din județul Vâlcea s-a organizat o expoziție cu lucrurile făcute în mai multe mănăstiri din Oltenia. În articol este redat procesul verbal făcut la finalul expoziției.

Scriban, arhim., „Știri. Tipografie bisericească în Oltenia”, în: *BORom XLVI* (1928), 1, p. 92.

Dintr-un articol din ziarul „Neamul Românesc” aflăm că la Mănăstirea Cozia se află instalată o tipografie a Eparhiei Olteniei, din inițiativa P.S. Vartolomeu al Râmnicului.

Pocitan, V., pr. dr., „Mănăstirea Cozia”, în: *BORom XLVI* (1928), 3, p. 211-213.

Articolul începe cu o scurtă descriere a așezării Mănăstirii Cozia. Aceasta a fost începută la 1382 de tatăl lui Mircea cel Bătrân și terminată de el însuși la 1390. În interiorul bisericii se află două morminte: cel al lui Mircea cel Bătrân și al domniței Teodora, monahia Teofana, mama lui Mihai Viteazu. La 1928 stareț era arhimandritul Efrem. Acesta, la inițiativa P.S. Vartolomei al Râmnicului, a pus bazele unui muzeu de obiecte bisericești și a stabilit ca în fiecare an să se desfășoare aici expoziția de obiecte produse în mănăstirile Olteniei. În Mănăstirea Cozia funcționează tipografia Eparhiei de Râmnic și școala de cântăreți bisericești.

Nanu, A., „Clipe din viața mamei lui Mihai Viteazul - Parastasul dela Cozia”, în: *Viața Ilustrată* (1935), p. 6-7.

Articolul se referă la slujba de parastas pentru pomenirea domnului Pătrașcu cel Bun și a fiilor săi Petru Cercel și Mihai Viteazul. De sărbătoarea Sfinților Arhangheli, în 1601, la Mănăstirea Cozia, maica Teofana, cea care a fost soția domnului, rostește rugăciuni înălțătoare pentru soțul și fiii săi, trecuți toți trei la cele veșnice. Alături de îndurerata mamă se roagă călugărul Gavril și toți schimnicii din partea locului. Articolul conține două fotografii.

Moisescu, Gh. I., diacon, „Cronica internă. Reînhumarea osemintelor lui Mircea Vodă cel Bătrân, la Mănăstirea Cozia”, în: *BORom LVI* (1938), 7-8, p. 462-465.

La împlinirea a 520 de ani de la moartea lui Mircea cel Bătrân, a avut loc reînhumarea osemintelor acestuia sub o lespede nouă din Mănăstirea Cozia, în ziua de 15 mai 1938. După slujba de pomenire, săvârșită de către P.S. Vartolomeu, înconjurat de un sobor de preoți, s-au rostit mai multe cuvântări, dintre care cea a părintelui prof. Niculaie M. Popescu, subsecretar de Stat la Ministerul Cultelor. Aceasta este redată în întregime în articol.

Badea, Ion, „În legătură cu epitaful de la Mănăstirea Cozia”, în: *MitrOlt* VII (1955), 3-4, p. 202-204.

Epitaful de la Mănăstirea Cozia, descris în amănunt în acest articol, datează din 1396 și este cel mai vechi epitaf cunoscut din Moldova și Țara Românească.

Cocora, Gabriel, pr., „Popa Șapcă, curator la Mănăstirea Cozia”, în: *MitrOlt* IX (1957), 11-12, p. 758-765.

Articolul de față prezintă detaliat aspecte biografice despre Popa Șapcă mai puțin cunoscute până acum. El a fost „superior” la Mănăstirea Cozia, anterior făcând parte din obștea Mănăstirii Hotărani, între 4 mai 1864 și 10 august 1866.

Vârtosu, Emil, „O tainiță pe acte la Mănăstirea Cozia”, în: *MitrOlt* XI (1959), 9-12, p. 571-575.

La Mănăstirea Cozia, în 1848, au fost găsite în tainița de pe clopotnița veche 46 de acte originale cu privire la anumite proprietăți. Articolul cuprinde o lista a acestora.

Giurescu, Const. C., „Două monumente religioase din veacul al XIV-lea: Nucetul sau Cozia din Vâlcea și Nucetul din Dâmbovița”, în: *MitrOlt* XIII (1961), 1-4, p. 38-49.

Din istoricul Mănăstirii Cozia aflăm că este numită în primele documente „Nucet”. Nucetul din Dâmbovița există încă din vremea lui Vlad Călugărul (1482-1495) - primul act prin care îi este atestată existența datează din 15 decembrie 1501. Aflăm despre Nucetul din Dâmbovița că a avut drept metoc Mănăstirea Panaghia din Târgoviște.

Simedreea, Tit, „Fost-au două sfinte lăcașuri la Cozia?”, în: *BORom* LXXIX (1961), 11-12, p. 1018-1032.

Documentele pomenesc două nume de mănăstiri pe Valea Oltului: Călimănești și Nucet, adică Cozia, la o mică depărtare una de alta. Întrebările care s-au pus au fost dacă sunt două mănăstiri deosebite sau are două nume. Iar dacă sunt două, sunt ele ctitoriile aceluiași întemeietor sau a doi ctitori deosebiți. La aceste întrebări au răspuns, în mod diferit, B. P. Hașdeu, Nicoale Iorga, Constantin C. Giurescu, P. P. Panaitescu. Autorul studiului de față a adus argumente și a încercat să dovedească numărul mănăstirilor aflate la sfârșitul secolului al XIV-lea, sub numele de Cozia, pe țărmul drept al Oltului, numirea acestora și ctitorii lor. În urma documentării făcute, a ajuns la concluzia că în 1388 se afla o singură așezare călugărească pe lunca din dreapta Oltului, sub muntele Cozia, Mănăstirea Călimănești pe Olt, condusă de „popa Gavril”, ucenic al Sfântului Nicodim de la Tismana.

Mircea cel Bătrân a dat daruri și privilegii așezării călugărești de pe Olt, a pus Mănăstirea Cotmeana, cu tot ce ținea de ea, sub ascultarea Mănăstirii Călimănești. Dorind să-și zidească un lăcaș pentru odihnă veșnică, locul respectiv unde se afla Mănăstirea Călimănești, fiind prea îngust, a ales un loc mai la vale, puțin mai ridicat, chiar pe țărmul Oltului, numit Nucet, unde a zidit din temelie mănăstirea domnească

Cozia, cu hramul Sf. Treime, ca și la Mănăstirea Călimănești. Zidirea noii mănăstiri a avut loc la începutul anului 1390 și s-a terminat, probabil, în toamna anului 1393. La acea dată se aflau două mănăstiri. Se crede că, atâta timp cât au fost în viață egumenul Gavriil și boierul Nan Udobă, cel care dăruise mănăstirii întregul sat Călimănești, între cele două mănăstiri a existat înțelegere, fiind considerate un tot. Cu timpul, Mănăstirea Cozia s-a detașat, „prin măreție și frumusețe” de Mănăstirea Călimănești, iar după moartea boierului Nan Udobă drepturile lui ctitoricești de la Mănăstirea Călimănești au trecut în patrimoniul familiei voievodale a Basarabeștilor, adică a lui Mircea cel Bătrân. Mănăstirea Codmeana (Cotmeana), fiind și ea mănăstire domnească, nu s-a lăsat înghițită de Cozia, a ajuns mănăstire cu egumen și patrimoniu propriu-zis. Se pare că și Mănăstirea Călimănești a încercat să se detașeze de Cozia. O parte din călugării mănăstirii au rămas în acest sfânt lăcaș mai mult timp, până când lăcașul a căzut în ruină. Documentele nu precizează cât timp, dar se crede că a fost folosită și ca bolniță pentru călugării bătrâni și bolnavi măcar până în 1542, când s-a zidit „bolnița Mănăstirii Cozia”. Chiar și după această dată se crede că a dăinuit un timp ca schit.

Nedelescu, Emil, prof., „Documente privitoare la un episod trist din trecutul unui vechi monument istoric”, în: *MitrOlt XV* (1963), 1-2, p. 114-129.

Autorul aduce în prim plan mai multe documente care reflectă viața Mănăstirii Cozia între anii 1916 și 1918, când aceasta a suferit pagube mari cauzate de război. Se prezintă, de asemenea, încercările de refacere, dându-se procese-verbale și declarații. Se menționează faptul că piatra tombală de pe mormântul lui Mircea, în forma de azi, s-a așezat abia în 1938, în locul celei sparte de nemți.

Dineața, Ghermana, arhim., „Restaurarea Mănăstirii Cozia”, în: *MitrOlt XV* (1963), 5-6, p. 331-346.

Acest articol conține informații despre toate restaurările care s-au făcut la Mănăstirea Cozia. În 1517, Neagoe Basarab repară biserica, o parte din clădiri și construiește baptisteriul și cișmeaua. Între anii 1542-1543, Radu Paisie zidește bolnița cu hramul Sf. Ap. Petru și Pavel. Se dau informații și despre restaurările din veacul al XVII-lea, din epoca brâncovenească. În 1710, starețul de la Hurezi, Ioan, zidește la Cozia paraclisul cu hramul Tuturor Sfinților. Informații despre restaurarea dintre 1927-1930 și lucrările dintre 1958-1962.

Ionescu, I., „Data zidirii Coziei”, în: *MitrOlt XV* (1963), 5-6, p. 478-483. Recenzie.

Prezentându-se părerea mai multor cercetători, se elucidează mai multe probleme, concluziile la care s-a ajuns fiind următoarele: singurul ctitor al Coziei este Mircea cel Bătrân, zidirea ei începe în primăvara anului 1387, sfințirea bisercii mari se face la 18 mai 1388 – în acel an era sărbătoarea Sf. Treimi – hramul mănăstirii, iar terminarea ei este situată undeva între 1 septembrie 1390 și 31 august 1391.

Nedelescu, Emil, pr., „Egumenii Mănăstirii Cozia în secolele XIV-XVII”, în: *MitrOlt* al XV-lea (1963), 9-10, p. 705-734.

Mănăstirea Cozia, în primii ani ai existenței sale, a fost unită administrativ cu Mănăstirea Cotmeana. Autorul oferă câteva date despre următorii egumeni ai Mănăstirii Cozia: F. Gavriil (cca 1388-1406), Sofronie (cca 1406-1418), Iacov (cca 1421-?), Iosif, până la ultimul egumen Paisie (1696-1697).

Stănculescu, Ioan F., „Recenzie: Două reușite albume consacrate Mănăstirii Cozia și Bisericii Trei Ierarhi”, în: *BORom* LXXXIII (1965), 3-4, p. 355-359.

În introducerea articolului său, autorul situează Mănăstirea Cozia într-un grup de biserici de tip bizantino-sârbesc:

- a) Biserica Mănăstirii Vodița, ctitoria lui Nicodim (1369-1376)
- b) Tismana tot a lui Nicodim (1370-1380)
- c) Biserica fostului Schit Brădet (din timpul lui Mircea cel Bătrân)
- d) Biserica Mănăstirii Cozia tot din timpul lui Mircea cel Bătrân

Articolul reprezintă scurte descrieri ale Mănăstirii Cozia și bisericii Trei Ierarhi, din recenziile la albumul apărut în editura Meridiane, București 1964 „remarcabilul” ansamblu arhitectural al Mănăstirii Cozia după ultima restaurare și alt album apărut în aceeași editură și același an despre ctitoria de la 1638 a lui Vasile Lupu din Iași. Autorul ne înștiințează că aceste albume conțin, pe lângă date teoretice, reproduceri destul de reușite ce vin să întregescă imaginea obiectivelor analizate, aducându-se lămuriri istorice în limbile română, engleză, rusă, franceză și germană.

Imaginile din trecutul monumentului sunt specifice Mănăstirii Cozia, iar la albumul cu biserica Sfinții Trei Ierarhi sunt prezente 20 de planșe alb-negru înfățișând arhitectura în ansamblu sau detaliu a obiectivului arhitectonic la care se adaugă o schiță de plan și un rezumat în limbile engleză, rusă, franceză și germană.

Constantinescu, N., „Cercetările arheologice de la Cozia”, în: *MitrOlt* XVII (1965), 7-8, p. 587-601.

Articolul oferă o descriere a procesului cercetărilor din 1960, ce au vizat în special curtea interioară și exterioară. Se prezintă în amănunt toate săpăturile și constatările și se dau imagini. Datele arheologice dovedesc că biserica Coziei cu clădirile mănăstirești datează din vremea lui Mircea cel Bătrân. La Cozia Veche săpăturile au arătat că nu poate fi vorba despre o construcție anterioară secolelor XVII-XVIII.

***, „Inaugurarea Casei Sanatoriale de la Mănăstirea Cozia”, în: *BORom* LXXXIII, (1965), 9-10, p. 810-811.

În ziua de 29 iulie 1965, a avut loc, în prezența Preafericitului Justinian, solemnitatea inaugurării Casei sanatoriale a Casei de pensii și ajutorare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române de la Mănăstirea Cozia

La solemnitate au luat parte: Î.P.S. Firmilian al Olteniei, P.S. Iosif al Râmnicului și Argeșului, P.S. Teoctist al Aradului și P.S. Visarion Ploieșteanul vicar-patriarhal. Se precizează că această casă a fost începută în 1938, a cărei piatră de

temelie a fost așezată de patriarh, când era preot, iar în 1963, prin purtarea sa de grijă, s-a reluat lucrarea.

Brătulescu, Victor, prof., „Monumente de arhitectură din Târgoviște. Monumentele Voievodale de la Târgoviște și Arnota”, în: *GBis* XXVI (1967), 1-2, p. 291-322.

Din articol aflăm cine sunt meșterii pietrari ai lespezilor funerare de la Mănăstirea Arnota. Se amintește despre existența unui sacrofaș de piatră (aparținând secolului al XIV-lea) de la Mănăstirea Cozia.

Simonescu, Dan, prof., „Cea mai veche colecție tipărită de documente românești”, în: *MitrOlt* XXII (1970), 5-6, p. 493-523.

Cea mai veche colecție tipărită de documente românești datează din secolul al XVIII-lea, iar documentele sale provin din perioada 1593-1667. Această colecție este foarte importantă pentru cunoașterea vieții interne și administrative a mănăstirilor din Țara Românească din acea perioadă. Sunt prezentate documentele care privesc organizarea mănăstirilor Cozia și Câmpulung Muscel și se editează nouă documente.

Bulat, Th., prof., „Danii domnești făcute Mănăstirii Cozia”, în: *MitrOlt* XXX (1978), 1-3, p. 143-149.

Paginile de față menționează toate daniile și hrisoavele care întăresc aceste danii făcute începând cu ctitorul Mănăstirii Cozia, Mircea cel Bătrân și continuând cu fiul său, Mihai Voievod, Radu al II-lea, Alexandru Vodă Aldea, Basarab al II-lea, Vladislav Voievod, Basarab cel Bătrân, Vlad Călugărul, Pătrașcu Vodă, Antonie Vodă și Constantin Brâncoveanu. Pe lângă enumerarea daniilor găsim și alte fragmente din hrisoave.

Vaida, Gamaliil, arhim., „Mănăstirea Cozia între anii 1916-1918 în lumina documentelor vremii”, în: *MitrOlt* XXX (1978), 10-12, p. 792-796.

Datele prezentate se referă la viața Mănăstirii Cozia în perioada Primului Război Mondial. Este menționat ca stareț protosinghelul Teodosie Ionescu, care conducea și Schitul Ostrov. Sunt conturate aspecte din timpul ocupației mănăstirii și încercările ulterioare de revenire la viața de dinainte de război.

Djamo-Diaconița, Lucia, „Un pomelnic necunoscut al Mănăstirii Cozia”, în: *MitrOlt* XXXI (1979), 10-12, p. 731-736.

Se face prezentarea unui amply pomelnic al Mănăstirii Cozia, cu date importante despre istoria mănăstirii, dar și a Țării Românești, cuprinzând și imagini selectate din acest izvor istoric.

Ionescu, I., pr. prof., „Mănăstirea Cozia (600 de ani)”, în: *GBis* XXXVII (1988), 2, p. 181-186.

Articolul prezintă istoricul Mănăstirii Cozia, începând cu data întemeierii (20mai 1388) și până în secolul al XX-lea, făcându-se importante precizări cu privire

la planul bisericii, descrierea interioară și exterioară a bisericii, pictura, obiecte de artă, restaurările făcute aici.

Bălașa, Dumitru, pr., „Schiturile Mănăstirii Cozia în 1794”, în: *MitrOlt* LI (1999), 3-4, p. 108-109.

Sunt transcrise informațiile din fila 360 a „Condicii Mănăstirii Cozia”, scrisă în 1794. Aflăm astfel că schiturile mănăstirii sunt: Stănișoara (cu hramul Sf. Gheorghe), un schit ce se numește „De după Turn” (hram: Intrarea în Biserica a Maicii Domnului), Păușa, situată mai jos de mănăstire (hram: Sf. Arhangheli), metohul Cotmeana (hram: Bunavestire), Trivalea, lângă Pitești, Piatra (hram: Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul), Bolnița (hram: Sf. Ap. Petru și Pavel), un schit la oraș la Râmnic (hram – Bunavestire), un schit la Hănățești (hram – Sf. Gheorghe) și Seaca de la Mușetești.

CRASNA PRAHOVA (SCHITUL)

Cronicar, „Restaurarea Schitului Crasna”, în: *GBis* XVII (1958), 12, p. 1192-1195.

Istoricul Schitului Crasna cu hramul Sfinții Împărați Constantin și Elena, schit așezat în comuna Izvoarele, regiunea Ploiești. Sunt structurate detalii privind restaurarea schitului (1956-1958) și sfințirea oficiată pe 9 noiembrie 1958 de Preasfințitul Teoctist Botoșăneanul.

Ionescu, Gion, „Contribuții la istoria schitului Crasna sau Izvoarele de pe Teleajen”, în: *Gbis* XXXXVI (1987), 1, p. 96-107.

Autorul face o amplă prezentare a schitului începând cu așezarea sa, ctitorii (se încearcă o datarea a ctitoririi), continuând cu „zestrea imobilă a schitului”, daniile ce s-au făcut și se prezintă o listă a „proprietăților schitului” la 4 oct.1862. Articolul conține o imagine cu primul sigiliu al schitului.

Ionescu, Gion, „Contribuții la istoria Schitului Crasna sau Izvoarele din Plaiul Teleajenului”, în: *GBis* XXXXVIII (1989), 6, p. 109-140.

Sunt redată aici partea a II-a și a III-a a articolului în care este prezentată viața monahală la Schitul Crasna, amprentă lăsată de secularizarea schitului, note la istoria schitului între 1967-1986; însemnări de pe cărțile de cult, după care sunt prezentate unele construcții ale schitului.

CRASNA GORJ (SCHITUL)

***, „Știri. Monah lăudat peste graniță”, în: *BORom* LI (1933), 1-2, p. 87.

Arhimandritul Popp Șerboianul, stareț al Schitului Crasna din Gorj, a fost numit membru de onoare al societății savanților din lumea întreagă – „Gypsy Lore Society”, cu sediul la Londra, pentru savanta lucrare elaborată în limba franceză – „Les Tsiganes”.

***, „Știri. Stareț în fruntea țiganilor”, în: *BORom* LI (1933), 7-8, p. 286.

Părintele Calinic Șerboianu, starețul Schitului Crasna din Gorj și autorul unei scrieri franțuzești despre țigani, a fost ales președinte al „Asociațiunii generale a țiganilor din România”.

Neofit, episcop, Râmnic, „Starea schitului Crasna ot sud Gorj, metoh Sf. Episcopii”, în: *Revista de Istorie Bisericească* I (1943), 1, p. 134-135.

Date despre construcția bisericii schitului și obiectele din interiorul ei, cărțile de cult, moșiile, viile și alte averi.

CURTEA DE ARGEȘ (BISERICA DOMNEASCĂ)

Brătulescu, Victor, profesor, „600 de ani de la zidirea Bisericii Domnești din Curtea de Argeș”, în: *BORom* LXX (1952), 11-12, p. 876-889.

Autorul prezintă, date despre istoricul bisericii Domnești de la Curtea de Argeș, înfățișează arhitectura bisericii și etapele restaurării ei. Ctitorul Bisericii Domnești din Curtea de Argeș a fost Basarab cel Mare sau Basarab Voievod sau Basarab I. Când Neogoe Basarab a zidit mănăstire la Curtea de Argeș, în mintea poporului dăinuia amintirea lui Negru Vodă, ctitorul celeilalte biserici din Argeș, cu 165 de ani mai veche decât mănăstirea iar legenda ei s-a transformat în baladă. În 1920, cu prilejul restaurării picturii de la Biserica Domnească, au fost descoperite două documente care au fixat data zidirii Bisericii Domnești. Primul document fixează data între 1364 și 1420, iar al doilea, mult mai precis, fixează anul 1352, anul când a murit Basarab Voievod, la Câmpulung Muscel. În 1352, capitala țării era la Câmpulung Muscel, Basarab Voievod mutând capitala Țării Românești la Curtea de Argeș. Domnitorul a murit în timpul construirii Bisericii Domnești de la Curtea de Argeș, pe care a sfințit-o fiul său, Nicolae Alexandru, fiind pictată de către fiul acestuia din urmă, Radu I.

Biserica Domnească a avut mult de suferit de-a lungul anilor de pe urma cutremurelor, a incendiilor și a altor încercări care s-au abătut asupra ei. Articolul conține informații despre cercetările făcute asupra mormântului lui Basarab Voievod. Biserica Domnească s-a păstrat în forma ei inițială până în 1746, când a fost vizitată de mitropolitul Neofit. S-au făcut lucrări de restaurare; au fost zugrăvite cele cinci momente din viața Sfintei Filofteia. Autorul a adus argumente privind pictarea bisericii de către Drobobir de la Tismana, în 1526 și corectarea titlurilor care însoțesc subiectele din viața și martiriul Sfintei Filofteia, pictate în 1750. În urma războaielor de la sfârșitul secolului al XVIII-lea s-a simțit nevoia unor reparații capitale la Biserica Domnească. Ele au început din 1827 și au durat până în 1914. Din 1916 a început restaurarea picturii care s-a terminat în 1920. După 1920 au început săpăturile arheologice care au durat până în 1922.

Meritul restaurării Bisericii Domnești l-a avut arhitectul Grigorie Cerchez, care a redat înfățișarea inițială a monumentului. Ajutat de arhitectul Iancovici, Cerchez a început restaurarea arhitecturală în luna iunie 1911 și a terminat-o în 1922. Inscriptiile de pe zidurile bisericii, bijuteriile descoperite în cele 14 morminte, săpăturile întreprinse în ruinele Casei Domnești, din aceeași curte a bisericii, au lămurit multe lucruri din istoria țării noastre. Pictura bisericii datează din trei epoci: din

secolul al XIV-lea; de la 1750 și din 1827. A mai fost o pictură în ulei din 1847, care a fost înlăturată cu prilejul restaurării din perioada 1916-1920. S-a păstrat o bună parte din pictura secolului al XIV-lea, o parte din cea de la 1750, cât și o parte din 1827, a pictorului Pantelimon. Pentru restaurarea picturii, arhitectul Cerchez a fost ajutat de pictorul D. Norocea și colaboratorii acestuia. Biserica Domnească și ruinele Caselor Domnești de la Curtea de Argeș au constituit obiectul atenției generale, atât din partea specialiștilor români și străini, cât și a multor vizitatori din țară și din străinătate. Ministerul Cultelor a aprobat, atât în 1949, cât și în 1950 sumele necesare pentru executarea reparațiilor la zidurile înconjurătoare, cât și la zidurile caselor și ale bisericii. Articolul cuprinde imagini.

CURTEA DE ARGEȘ (MĂNĂSTIREA)

Craioveanu, Genadie, „Curtea de Argeș”, în: *BORom* X (1886-1887), 10, p. 794-854.

La data de 12 octombrie 1886, a avut loc sfințirea bisericii episcopale din Curtea de Argeș. Biserica zidită de Neagoe Basarab la 1875 era în parte ruinată. Ea a fost restaurată cu sprijinul regelui Carol I și a reginei Elisabeta între 1875 și 1885 de către arhitectul Lecomte de Nouy. În articol este redată descrierea ceremoniei sfințirii bisericii. La festivitate au participat: tot clerul superior al Bisericii Ortodoxe Române, regele Carol I și regina Elisabeta, ministrul cultelor D. Sturza, numeroși oameni din diferite categorii sociale, etc.. Cu această ocazie s-a cântat „Oda” lui Vasile Alecsandri și au fost rostite numeroase discursuri dintre care menționăm: discursul episcopului de Argeș, Ghenadie, discursul regelui Carol I, discursul domnului ministru al cultelor D. Sturza ș.a..

***, „Biserica Domnească din Curtea de Argeș, Județul Argeș”, în: *Vocea Bisericii* II (1895), 24 și *Vocea Bisericii* III (1896), 1, p. 4.

Această biserică este zidită de Radu Negru Vodă, în 1290. Este construită din cărămidă, iar la intrare sunt mormintele familiei lui Brătianu. În interior se află statuia lui Negru Vodă. Biserica are două clopote. Autorul prezintă inscripția de pe clopot. Și pe clopotul mic este o inscripție, ce este de asemenea reprodusă.

G., „Biografia”, în: *Revista societății clerului argeșian Frăția* II (1901), 3, p. 2.

Articolul conține, în a doua sa parte, istoricul Mănăstirii Curtea de Argeș, ctitorie a lui Neagoe Basarab și a soției sale, Despina Doamna, sfințită în 1517 de patriarhul Țaringradului Teolipt, când era gata doar partea arhitectonică și terminată abia în 1526. În 1793 este ridicată la rangul de episcopie, este ruinată după cutremurul din 1838 și apoi restaurată de episcopul Ilarion, după care, în 1866 – 1867, arde Seminarul și Episcopia. Va fi restaurată din inițiativa principelui domnitor Carol I, lucrările începând în 1875, edificiul fiind sfințit pe 12 octombrie 1886. Articolul conține o fotografie cu biserica episcopală din Curtea de Argeș.

Scriban, Romulus, doctor în drept și cameralist, licențiat în literatură, teolog absolut, avocat juristconsult, secretar al Societății Internaționale

latine din Turin, „Catedrala Episcopiei Argeşului”, în: *Păstorul Ortodox* IX (1910), 7-8, p. 338-347.

Autorul aduce scurte informații despre catedrala Episcopiei Argeşului. Biserica făcută de Neagoe Basarab este dedicată Maicii Domnului. Biserica este găsită avariata de către autor, ploua în ea. Episcopul Neofit lasă 15.000 de franci pentru reparare, dar aceasta nu se realizează. Este prezentată o poezie de 75 de strofe despre această mănăstire.

Angelescu, Paraschiv, pr., „Inscripția falsă de la Mănăstirea Bacicovo și aducerea moaştelor Sfintei Filoftea în țară”, în: *BORom* LIV (1936), 1-2, p. 13-38. Cu text în limba slavonă. Cu o fotografie.

Articolul de față ia în discuție studiul lui D. R. Mazilu, publicat la Academia Română, cu privire la aducerea moaştelor Sfintei Filoftea de la Argeş. Conform acestuia, moaştele au fost aduse în țară de la Vidin (Bulgaria) și așezate în Biserica Domnească de la Curtea de Argeş, între anii 1395 și 1404, în timpul lui Mircea cel Bătrân. Astfel, sultanul Baiazid ar fi dăruit moaştele Sfintei lui Mircea, care le-ar fi strămutat în țară. După înfrângerea de la Nicopole (1396), sultanul a trecut prin țară pentru a se răzbuna, luând înapoi moaştele dăruite și oferindu-le Serbiei. Explicația lui Mazilu referitoare la moaştele Sfintei Filoftea, este că Baiazid le-ar fi adus împreună cu moaştele Sfintei Paraschiva, dar nu le-ar mai fi găsit atunci când a vrut să se răzbune, retrăgându-le din țară. În plus, certitudinea stabilirii epocii lui Mircea cel Bătrân este susținută de către autorul sus numit prin izvoare contemporane cu evenimentele respective.

Premisa lansată este însă contraargumentată temeinic de către autorul articolului de față. Acesta analizează pentru început validitatea surselor invocate și anume o însemnare a unui document bulgar care menționează o călătorie a lui Constantin Coștenețki în locul unde se aflau scrierile hagiografice ale patriarhului Eftimie, printre care și „Viața Filoteii dela Argeş”. Sursele vremii atestă însă pierderea multora dintre scrierile lui Eftimie, pe care însă călătorul nu-l mai găsește în viață, concluziile trase de Mazilu neavând însă temelie sigură. Prin urmare, nu se pot atribui cu certitudine însemnărilor pe care le aduce actul bulgar o vechime mai mare decât cea a secolului al XV-lea, deci aducerea moaştelor în timpul lui Mircea cel Bătrân nu poate fi o afirmație plauzibilă.

Cel de-al doilea izvor pe care se bazează autor nostru este o inscripție de pe o placă de metal, găsită într-un mormânt la Mănăstirea Bacicovo în 1905. Acest izvor, aparent mai sigur decât primul, nu este, însă, nici el unul care să reziste examenului critic. În această privință, Angelescu analizează cu minuțiozitate documentele străine privitoare la descoperirea mormântului presupusului Eftimie, episcopul oraşului Târnova și patriarh al Bulgariei. Sursele însele traduc o puternică tentativă de verificare, cunoscând mai multe așa-zise curente. Pe de o parte, cei care recunosc validitatea, respectiv sfințenia mormântului descoperit întâmplător de către egumenul mănăstirii care efectua câteva săpături; iar la capătul opus, cercetătorii care se apără de inflația unui pietism exacerbat prin argumente bine fundamentate, a treia categorie

reprezentându-o scepticii, a căror teorie planează undeva deasupra acestor două anterioare direcții.

Singurul document care părea să confirme cuprinsul acelei însemnări, a mormântului de la Bacicovo, s-a dovedit de asemenea a fi o mistificare. Conchizând, autorul studiului crede că nu putem încă stabili cu exactitate când, de unde și de către cine au fost aduse moaștele Sfintei Filoftea în Țara Românească, această problemă rămânând una încă deschisă viitoarelor studii.

Sacerdoteanu, Aurelian, „Vechimea mănăstirii Argeșului”, în: *BORom* LVI (1938), 11-12, p. 766-769.

Argeșul, prima reședință domnească a Țării Românești, înainte de lupta lui Basarab cu Carol Robert, a fost un centru deosebit de însemnat, atât pentru istoria politică a țării, cât și pentru istoria Bisericii naționale. Se consideră că la Argeș a fost adus și așezat Iachint, mitropolitul de la Vicina, întâiul ierarh al românilor nord-dunăreni, probabil în locul unde este și astăzi mănăstirea și reședința episcopală.

Cu toate acestea, niciun izvor istoric contemporan nu oferă informații despre alegerea locului și zidirea mănăstirii mitropolitane, datele existente provenind de la Gavriil Protul, biograful patriarhului Nifon, dar și din tradiția poporului. Așadar, autorul articolului concluzionează că vechea Mitropolie a Țării Românești și-a avut inițial reședința la Argeș, capitala de atunci a țării.

Popescu, D. Șt., „Note bibliografice. Dorobanțu I. Pr., «Însemnarea din Sbornicul Lovcean și aducerea moaștelor Sfintei Filoftea la Argeș», în: *Buletinul Institutului Român din Sofia*, an I, nr. 1, București, 1941, p. 85-105”, în: *BORom* LX (1942), 7-8, p. 373. Recenzie.

R. Maziliu consideră că moaștele Sfintei Filoftea au fost aduse în capitala domnească între anii 1395-1404. În sprijinul acestei afirmații, el oferă ca argument însemnarea găsită în Mănăstirea Bacikovo (Bulgaria) și Sbornicul Lovcean. Patriarhul Eftimie de la Târnovo a murit în 1404 și el a alcătuit viața Sfintei Filoftea de la Argeș. Autorul crede că inscripția de la Mănăstirea Bacikovo este un fals.

Ilie, R., pr., „Înscripțiile de la mănăstirea lui Neagoe Basarab din Curtea de Argeș”, în: *GBis* XII (1953), 9-10, p. 587-596.

Articolul conține 24 de inscripții de la mănăstirea lui Neagoe Basarab din Curtea de Argeș despre domnitor, ctitoria sa, despre Radu de la Afumați, mormântul Doamnei Stanca, fiica lui Neagoe, despre monahi și episcopi locali.

Năsturel, Petre S., „Învățăturile lui Neagoe Basarab în lumina pisaniiilor de pe biserica Mănăstirii de la Argeș”, în: *MitrOlt* XII (1960), 1-2, p. 12-23.

Autorul redă cele două pisanii - una de 50 de rânduri și alta de 60 de rânduri - de la Mănăstirea Argeș și le analizează.

Brătulescu, Victor, prof., „Mănăstirea Zugravi, constuctori și ctitori țărani de pe Valea Circinovului, Raionul Găești”, în: *GBis* XX (1961), 11-12, p. 1038-1049.

Se face o descriere a bisericii mănăstirii de la Curtea de Argeș.

Bulat, T. G., „Din trecutul Episcopiei Argeșului”, în: *GBis XXI* (1962), 5-6, p. 494-505.

Materialul prezintă istoricul edificiului ridicat de Neagoe Basarab (1512-1521), care a fost mai întâi reședință mitropolitană, apoi mănăstire, devenind episcopie în timpul lui Dositei Filitti.

Pavel, C., „Câteva date în legătura cu portretele votive din «Biserica Neagră» din Curtea de Argeș”, în: *MitrOlt XIV* (1962), 7-9, p. 449-472.

Portretele de la Mănăstirea Curtea de Argeș îi reprezintă pe Ruxandra, Neagoe și Milița, pe Petru (Radu Paisie), Marcu, pe Radu și pe Mircea cel Bătrân. Autorul realizează descrierea și analiza lor prezentând și imagini.

Bulat, Toma G., „La 50 de ani de la moartea arhitectului Andre Lecomte du Nouy (1914-1964) - restauratorul Mănăstirii Curtea de Argeș”, în: *GBis XXIII* (1964), 11-12, p. 1128-1158.

Lucrarea cuprinde o descriere amănunțită a lucrărilor de restaurare desfășurate la Mănăstirea Curtea de Argeș, lucrări începute în 1875 și o scurtă biografie a restauratorului mănăstirii.

Sacerdoțeanu, Aurelian, „Pomelnicul Mănăstirii Argeșului”, în: *BORom LXXXIII*, (1965), 3-4, p. 297-330.

Articolul prezintă „Pomelnicul Mănăstirii Argeșului”, cu importanța lor istorică și cu o scurtă descriere a fiecăruia. Importanța pomelnicelor pentru studiul istoriei constă în rolul pe care îl servesc atât genealogiei, cât și istoriei politice și social-culturale, fiind pentru unele perioade istorice, unicele documente care aduc mărturii valabile. „Pomelnicul Mănăstirii Argeșului”, provenind de la cea mai veche reședință mitropolitană a țării, nu s-a păstrat în original ci în trei copii succesive:

- a) scris de anonim în secolul al XVII-lea și al XVIII-lea;
- b) copia lui Ghiurco Râmniceanul din 1785;
- c) copia lui Dionisie Eclesiarhul din 1809;

Articolul de față prezintă o ediție care a avut în vedere toate trei manuscrisele. Sunt prezentate toate trei copiile, caracteristicile și diferențele dintre ele, acestea constând în unele lipsuri sau adăugiri. Limba originalului a fost slavona, pe care a transcris-o și primul copist. Informațiile pe care le deține acest pomelnic sunt numeroase, ele cuprinzând nume importante ale domnilor, boierilor, cât și liste cu nume de boieri și dregătorii lor, morți în luptele cu turcii, apoi sunt numeroase danii de obiecte de cult, cărți, danii bănești, în vite sau stupi.

Importante pentru legăturile cu ardelenii sunt pomelnicele boierilor din acele ținuturi, iar pentru istoria arhitecturii, informațiile despre reparații și construcții, despre restaurarea clopotelor. În continuare, se face o descriere a manuscriselor, cuprinzând: materialul folosit (hârtia, cerneala), liniatura folosită, punctuația, limba

(slavă și română), ilustrația (folosită la cartea mai veche), caracteristica legăturii etc. Articolul are reprodus textul pomelnicilor.

Andreescu, Ștefan, „Mănăstirea Argeșului în ambianța vremii”, în: *MitrOlt* XIX (1967), 5-6, p. 430-441.

Articolul surprinde în amănunt contextul în care a fost zidită Mănăstirea Argeșului. Se amintesc mănăstirile: Sfântul Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș, Vodița, Tismana, Snagov, Cotmeana, Cozia, Brădet, Strugalea, Bolintin, Vișina, Glavacioc, Dealul, Govora. Sunt luate apoi în discuție următoarele centre monahale: Curtea de Argeș, Potoc (Butoiul), Comana, Sfântul Nicolae - Târgșor, Tânganu, Tutana, Căscioare, Mărgineni, Râncăcirov, Coșuștea, Babele, Bistrița, Arhanghelul, Nucet, Iezerul, Ostrov, Dobrușa, Polovragi, Cornet, etc. În finalul articolului se prezintă domeniul mănăstirii din secolul al XVI-lea și egumenii dintre anii 1517-1627.

***, „Festivitățile de la Curtea de Argeș pentru comemorarea a 450 de ani de la sfințirea Bisericii Mănăstirii Curtea de Argeș”, în: *BORom* LXXXV (1967), 7-8, p. 697-729.

La 15 august 1967, la Curtea de Argeș a fost sărbătorită aniversarea a 450 de ani de la sfințirea bisericii mănăstirii, la care au luat parte, pe lângă ierarhi ai BOR, în frunte cu patriarhul Justinian și toate personalitățile Bisericii noastre și delegații ale Bisericii Ortodoxe surori și ale unor comunități ortodoxe de peste hotare. Articolul surprinde amănunte legate de evenimentele acestei festivități, discursurile rostite, cuvântările comemorative. Articolul conține imagini.

Șerbănescu, Nicolae, preot, „450 de ani de la sfințirea Bisericii Mănăstirea Curtea de Argeș 1517 – 15 august – 1967”, în: *BORom* LXXXV (1967), 7-8, p. 730-754.

Se prezintă istoricul bisericii Mănăstirii Curtea de Argeș. Din tot complexul de clădiri cu care a fost înzestrată de la început mănăstirea, nu se mai păstrează decât biserica, transformată parțial în timp, căreia poporul i-a adus ca omagiu legenda cu dureroasa ei jertfă omenească. Ea a fost construită pe locul altei străvechi biserici ruinate, probabil fosta Mitropolie, înființată la Argeș în 1359, de domnul Nicolae Alexandru și reînnoită în 1439 de către domnul Vlad Dracul. Lucrările fiind începute, probabil, în 1514, târnosirea s-a făcut la 15 august 1517. S-au folosit materiale de calitate și meșteri aduși din afara țării. La sfințire a participat Teolipt Țarigrădeanul, „Patriarh a toată lumea”, mitropoliți de peste hotare, toți arhimadriții și egumenii de la Athos, după măturisirea lui Gavril Protu. Ecumenicul Teolipt a hotărât ca Mănăstirea Argeșului să fie arhimadrie, iar primului stareț, Iosif și urmașilor săi, li s-au dat rangul de „arhimadrit”, cu dreptul de a face liturghie cu bederniță, cinste ce o primise numai starețul de la Tismana.

Gavril Protul face prima descriere a Mănăstirii Curtea de Argeș. Arhitectura este bizantină, iar elementele decorative exterioare sunt influențe ale artei armene, persane și arabe. Din pisanie rezultă că biserica a fost înzestrată cu multe danii de către domnul Neagoe Basarab, deși n-a terminat tot ce-și propusese, moare la 15

septembrie 1521 și este înmormântat în ctitoria sa, lângă cei trei fii ai săi, decedați înainte și urmat de toată familia sa. Împlinind dorința ctitorului, urmașii la domnie au continuat să construiască și să înzestreze mănăstirea. Radu de la Afumați, ginerele său, aduce pictori iscusiți, cum reiese din cele două pisanii din 1526, Radu Paisie, al doilea soț al doamnei Ruxandra, împreună cu aceasta terminând de construit paraclisul Sfinții Apostoli Petru și Pavel.

Mitropolitul Matei al Mirelor, în „Cronica săsească” și cronicarul transilvănean Georg Kraus, informează că mănăstirea a fost prădată de comorile ei, de plumbul de pe acoperiș, deschizându-se și mormintele pentru a fi devastate de către principele Gabriel Bathory, în iarna lui 1610-1611. Abia Matei Basarab a renovat biserica, a rezidit chiliile și turnurile clopotnițelor. O descriere a ei, după reparații, o face în ianuarie 1657 diaconul Paul de Alep, care a vizitat Curtea de Argeș împreună cu patriarhul Macarie al Antiohiei. Autorul precizează și o altă intervenție de restaurare pe care o face Șerban Cantacuzino, spre sfârșitul secolului al XVII-lea, folosind pe iscusitul meșter Grigorie Cornescu. Mitropolitul Munteniei, Neofit Cretanul o cercețează în 1746, iar între anii 1752 – 1780 se fac alte reparații, printre care în 1761 la pictură. Secolul al XVIII-lea a adus prădarea mănăstirii de către turci și a necesitat noi reparații. La 18 octombrie 1793, mănăstirea ajunge Catedrală episcopală prin înființarea Episcopiei Argeșului, care a durat până la 5 februarie 1949, când s-a contopit cu Episcopia Râmnicului. Momentul este immortalizat într-o pisanie de deasupra intrării în biserică. Primul ei episcop, Iosif Sevastis (1793-1820), a reînnoit înfățișarea mănăstirii, așezându-i o nouă tâmplă, dar cutremurul din 1802 zădărnicește lucrările în curs de executare, iar în 1813 cade pradă unui incendiu care i-a topit și clopotele. În timpul celui de-al doilea episcop, arhimadritul Ilarion (1820-1823; 1828-1845), sfătuitorul lui Tudor Vladimirescu, la 14 septembrie 1836 s-a înființat Seminarul episcopiei de Argeș. Un alt cutremur, din 1838, a dizlocat pietrele turlei „Pantocratorului”. Alte stricăciuni s-au adăugat cu timpul astfel încât, în 1853, episcopul Climent raporta celor în drept că biserica oferă o tristă priveliște. Aceeași stare o descrie, în 1854, Alexandru Odobescu. La acestea de adaugă arderea din temelii a Seminarului în 1866, a cancelariei, a paraclisului și a clopotniței în 1867, iar la 2 decembrie arde interiorul bisericii, tâmpla și încetează săvârșirea serviciului divin.

Lucrările de restaurare începute în 1870, desfășurându-se lent, în 1874 ministru cultelor solicită un vestit arhitect francez și se începe lucru sub conducerea acestuia din 1875 până la finalizare, în 1885, păstrându-se, cu mici modificări, arhitectura originală, dar greșind prin schimbarea picturii inițiale cu alta nouă, nepotrivită, înlăturând multe pietre funerare din pronaos și desființând clădirile din jur. Mănăstirea a fost resființată în 12 octombrie 1886. Seminarul a funcționat până în 1848, iar între 1951-1957, Școala de cântăreți bisericești și un alt Seminar telogic și-au desfășurat aici activitatea, fiind mutate în 1957 la București. În 1951 mănăstirea a trecut în patrimoniul Arhiepiscopiei Bucureștilor, care a înființat aici „Centrul de îndrumare pastorală și socială a clerului”. La 1 ianuarie 1959 tot complexul a trecut în grija „Casei de Pensii a Patriarhiei”, care a înființat în apropiere un „Cămin Arhieresc” și o „Casă de odihnă pentru salariații BOR”. Articolul conține imagini.

Vătămanu, Nicolae, „Revelații în tabloul ctitorilor Mănăstirii Curtea de Argeș”, în: *BORom LXXXV* (1967), 7-8, p. 814-819.

Observând tabloul votiv al mănăstirii lui Neagoe Basarab de la Argeș, la Muzeul de Artă din București, autorul constată pe modelul mănăstirii, pe care Neagoe și Despina o țin în mâini, pe fața ei de apus, existența a patru panouri de aceeași formă, ca și ferestrele, dar mai înguste. Autorul analizează aceste panouri, înserând în text și afirmațiile unor cercetători competenți în legătură cu ce reprezintă personajele lor. În josul scării se află, în acest tablou votiv, un personaj îmbrăcat în negru: o călugăriță.

Autorul afirmă că primul panou evocă surprinzător reprezentarea lui Radu I în armură, de pe monedele acestui domnitor, având în vârful sulitei din mâna dreaptă steagul pe care este înfățișat în mijloc Iisus Hristos, încadrat de două figuri neidentificabile, aceasta însemnând cea mai veche reprezentare a steagului oștirii românești, la mijlocul secolului al XIV-lea. Afirmația e susținută cu argumentul că pictorul Dobromir ar fi cunoscut, după 150 de ani, chipul lui Radu I, fie după monedele bătute în timpul domniei sale, fie după relicvele găsite din vechea Mitropolie de la Argeș, peste care și-a construit Neagoe Basarab mănăstirea sa.

Trecând la identificarea călugăriței, autorul concluzionează că este soția lui Radu I, doamna Calinichia, mama lui Mircea cel Bătrân, care a devenit călugăriță. Astfel se ajunge la concluzia că vechea mitropolie de la Argeș a fost construită de Radu I și terminată de fiii acestuia, Dan, sau mai curând Mircea cel Bătrân, sub oblăduirea maicii sale, călugărița Calinichia. Articolul conține imagini.

Nicolescu, Corina, „Biserica Mănăstirii Curtea de Argeș. Tezaur de artă românească”, în: *BORom LXXXV* (1967), 7-8, p. 755-761.

Frumusețea bisericii Mănăstirii Curtea de Argeș a dăinuit peste timp uimind pe vizitatori, care au elogiato-o, începând cu contemporanul sfințirii ei, Gavril Protul, apoi cu Paul de Alep, cu istoricii, arheologii și artiștii din secolul al XIX-lea. Artiștii au lăsat desene, valoroase documente pentru a cunoaște arhitectura și pictura bisericii înainte de restaurarea din anii 1875-1885. În 1867 macheta Bisericii Episcopale de la Argeș a figurat la expoziția universală de la Paris, organizată de Alexandru Odobescu.

Pisaniile săpate în piatră la intrarea în biserică demonstrează că mănăstirea a fost construită pe ruinele altei biserici vechi, din veacul al XIV-lea, argument fiind și existența printre portretele votive ale donatorilor și figura lui Alexandru Nicolae Basarab. Ca proporție, biserica lui Neagoe Basarab nu depășea cu mult pe cele anterioare, dar bogăția ornamentației sculptate, adevărată dantelă de piatră și marmoră este excepțională. Ei i se adaugă întregul tezaur de icoane, broderii, argintării și alte obiecte de preț dăruite de ctitor. Arhitectura, sculptura, pictura și puținele obiecte de valoare păstrate la Argeș sunt rodul muncii unor meșteri locali, îmbinată cu cea a unor artiști aduși din Orient, printre care și legendarul Manole- Manolli. Bogăția și frumusețea fațadei de la Argeș poate fi egalată doar de biserica Trei Ierarhi de la Iași.

Cercetătorii au afirmat că ornamentația este opera unor sculptori în piatră de origine armeană. Arhitectura este autohtonă, la fel ca cea de la Cozia. Articolul aduce informații referitoare la pronaos, care adăpostește mormintele ctitorilor, printre care faimoasa piatră a lui Radu de la Afumați, dar și despre interiorul bisericii, despre

pictură (cea inițială a lui Dobromir fiind înlocuită la restaurare), despre cele patru icoane aparținând familiei lui Neagoe Basarab, despre vâlul de tâmplă care se află la Moscova (acestea oferă imaginea reală a stilului nobil monumental, moștenit din secolul al XIV-lea și păstrat de artiștii de la Argeș). Articolul conține imagini.

Chihai, Pavel, „Etaple de construcție în incinta Mănăstirii Curtea de Argeș”, în: *BORom* LXXXV (1967), 7-8, p. 789-813.

Biserica Mănăstirii Curtea de Argeș n-a fost o construcție singuratică, așa cum apare astăzi, ci se armoniza într-un complex mănăstiresc cu clădirile din jurul ei, înconjurată de zidul de incintă și de turnul clopotniță, care ascundeau privirilor monumentul grațios. Fiind o arhimadrie, mănăstirea a avut o organizare administrativă după tradiția monastică, având în jur grădini, grajduri, stupi. În incintă avea paraclise voievodale, iar înafara incintei un arhondaric, o bolniță cu biserică și un Seminar. Pentru că din construcțiile anexe nu s-a păstrat nimic, autorul enumeră principalele descrieri de călătorii și reprezentările (gravuri, desene, fotografii), care permit reconstituirea acestei așezări religioase, evocând fiecare edificiu din complexul mănăstiresc și modificările prin care a trecut de-a lungul timpului.

Astfel, se amintesc ca izvoare de informații „Viața Patriarhului Nifon” a lui Gavril Protul, un hrisov al domnului Vladislav al III-lea din 1524, altul al mitropolitului Anania din 1564, însemnările de călătorie ale lui Paul de Alep, descrierea unui anonim dinaintea de 1793, consemnările în „Catagrafii” făcute de călugării viețuitori între 1819-1862, însemnările lui Alexandru Odobescu din 1860 care constituie studiul de bază al articolului și altele. Din nefericire restaurarea a distrus mănăstirea și nu a lăsat niciun document. S-a afirmat de către cercetători ca la începutul secolului al XIX-lea mai dăinuiau clădiri din vremea lui Neagoe, fapt infirmat de cercetările recente, care spun că cele patru aripi de clădiri existente pe la al doilea deceniu al secolului al XIX-lea nu ar fi fost construcțiile originale, dar autorul le descrie pe acestea evocându-le destinația fiecăreia, argumentând cu izvoarele menționate. Casele domnești construite de domnitori nu depășeau cu mult sobrietatea chiliilor călugărești, fiind zidite lângă paraclise. Destinația clădirilor gospodărești se aseamănă cu cele din mănăstirile Athosului. De-a lungul vremii, incendiile repetate au distrus clădirile inițiale și ele au fost, pe parcurs, refăcute cu modificări.

În ultima parte a lucrării, autorul stabilește o cronologie a fazelor de construcție a mănăstirii, de la începutul până la sfârșitul vieții ei, cu date exacte oferite de documente vechi. O atenție deosebită o acordă autorul turnului-clopotniță, pe care îl descrie în evoluția lui. Probabil, ca și Mitropolia Târgoviștei, care avea trei curți și Mănăstirea Curtea de Argeș era asemănătoare. Într-o curte exterioară, pe o luncă, pe care se aflau anexe ale mănăstirii, s-a construit în 1800 fântâna episcopului Iosif, cunoscută și sub numele de „Fântâna Meșterului Manole” și apoi altele două. Articolul conține imagini.

Ionescu, T. G., „Întemeierea Mănăstirii Curtea de Argeș, adevăr și legendă”, în: *BORom* LXXXV (1967), 7-8, p. 762-788.

Se prezintă pe scurt legenda construirii Mănăstirii Curtea de Argeș după care se explică poziționarea locului de construcție ales de ctitor.

Autorul face o paralelă între informațiile din legendă și realitatea istorică, referitoare la locul construcției, la meșterii care au construit edificiul, evidențiind pe Manole, pe care îl consideră localnic și nu străin, așa cum l-a ales Neagoe, și pictorul, în persoana lui Dobromir, tot român. Problema arhitectului e discutată, rolul de conducător al lucrărilor revenind ctitorului, nu meșterilor, care sunt numai executanți ai construcției, după cum relatează legenda.

Pretrecându-și tinerețea la Constantinopol, Neagoe Basarab, având bogate cunoștințe religioase, și-a însușit limba greacă, pe lângă cea slavonă, devenind un mare cărturar al vremii sale. Contactul cu patriarhul Nifon, adus în țară de Radu cel Mare, îi va influența atât latura duhovnicească, cât și cea culturală. Autorul consideră că Neagoe Basarab a fost arhitectul Mănăstirii de la Argeș, având pregătirea necesară pentru aceasta.

Șerbănescu, Nicolae, preot, „Medalii comemorative ale ctitoriei lui Neagoe Basarab și Despina Doamna de la Curtea de Argeș”, în: *BORom* LXXXV (1967), 7-8, p. 820-824.

Cu ocazia aniversării la 15 august 1967 a 450 de ani de la sfințirea bisericii Mănăstirii Curtea de Argeș, din îndemnul patriarhului Justinian și cu ajutorul Casei de Pensii a Bisericii Ortodoxe Române s-a bătut o medalie comemorativă. Pe avers, medalia are busturile domnului Neagoe Basarab (1512-1521) și a soției sale Despina, ctitorii bisericii, după fresca din 1526 a zugravului Dobromir din Târgoviște, cu inscripție circulară pe margine cu numele lor. Pe revers medalia are sculptată biserica Curtea de Argeș. Articolul prezintă o scurtă biografie a lui Neagoe Basarab.

În cei nouă ani de domnie a reușit să aibă pace în interior și să impună prestigiul țării înafară. A fost apărător al Ortodoxiei și creator al culturii sub formă religioasă, a fost ctitor de lăcașuri sfinte în țară și peste hotare. Se remarcă între ctitorii Curtea de Argeș, în 1517, Mitropolia și biserica Sfântul Gheorghe din Târgoviște și Schitul Ostrov de pe Olt.

Neagoe a adus moaștele Sfântului Nifon la Mănăstirea Dealul, punându-le pe mormântul lui Radu cel Mare, ca să fie dezlegat blestemul pe care sfântul îl aruncase asupra aceluia, apoi, așezându-le într-un chivot de argint aurit, le-a trimis înapoi la Mănăstirea Dionisiu din Muntele Athos. Neagoe a fost scriitor și filozof, fiind cel mai învățat domn până la Cantemir. Cele două pisanii de la Argeș, „Învățăturile către fiul său Theodosie” și „Viața și activitatea sa ca domn”, care însă s-a pierdut, rămân mărturie a spiritului său creator. A murit tânăr, la 15 septembrie 1521, fiind înmormântat în pronaosul bisericii Mănăstirii Curtea de Argeș.

Rămasă văduvă, Doamna Despina a încercat să-și mențină în scaun pe fiul său, Teodosie, dar n-a reușit. În 1522, împreună cu cele două fete care îi rămăseseră în viață, Stana și Ruxandra, s-a refugiat la Sibiu. A mai trăit peste 30 de ani, venind în țară doar în timpul domniei celor doi gineri ai săi, Radu de la Afumați și Radu Paisie. Ea s-a călugărit, luând numele de Platonida. A murit de ciură la Sibiu, în 1554, fiind adusă la Argeș după doi ani. Piatra de mormânt, pe care scria doar numele de

călugăriță a fost lăsată afară după restaurarea bisericii din 1875-1885, neștiindu-se a cui este, iar astăzi se află la Muzeul de Artă din București. În 1886, cu ocazia resfințirii Mănăstirii Curtea de Argeș, s-a bătut prima monedă de argint și din bronz cu biserica Curtea de Argeș.

Popescu, Gabriel, „Mărturie de aleasă cinstire cu prilejul celei de a 450-a aniversări a Mănăstirii Curtea de Argeș”, în: *BORom* LXXXV (1967), 7-8, p. 825-829.

Articolul amintește despre toate festivitățile organizate în cursul lunii august, cu ocazia celei de a 450-a aniversări a Mănăstirii Curtea de Argeș. Se amintesc cele trei simpozioane organizate la Pitești, București și Argeș, hotărându-se emiterea unei mărci poștale comemorative, presa cotidiană și periodică publicând articole și studii comemorative. S-au tipărit lucrări de cercetare științifică: „Biserica Mănăstirii Argeșului” de Emil Lăzărescu, „Mănăstirea Curtea de Argeș – Impresii” de Silvestru D. Voinescu și „Monografia Curtea de Argeș”. Autorul informează și despre emiterea „medaliei comemorative” și despre faptul că revista „Biserica Ortodoxă Română” a închinat un număr întreg acestei comemorări.

Rămureanu, I., „Patru sute cincizeci de ani de la întemeierea Mănăstirii Curtea de Argeș”, în: *GBis* XXVI (1967), 7-8, p. 718-746.

Informații despre istoricul Mănăstirii Curtea de Argeș cu descrierea picturii și a bisericii, cu amintirea lucrărilor efectuate de meșterul Manole la Curtea de Argeș (1514-1517).

Dincă, George, diac., „Biserica Mănăstirii Curtea de Argeș”, în: *GBis* XXVI (1967), 7-8, p. 747-756.

Biserica Mănăstirii Curtea de Argeș reprezintă, prin așezarea și farmecul ei arhitectural și artistic, o continuare a tradiției și a vieții religioase a poporului român din aceste ținuturi, dar și apogeul unei epoci înfloritoare în arhitectură și artă. Sunt consemnate date referitoare la istoricul construirii acestei biserici, a cărei ctitorie este începută în 1512 și finalizată în 1517, precum și informații referitoare la moaștele Sfintei Filoteia.

Brătulescu, Victor, prof., „Mănăstirea de la Argeș a lui Neagoe Basarab. Inițiale de caracter religios pe lespezile mormântale - opera lui Dobromir Zugravul”, în: *GBis* XXVI (1967), 7-8, p. 757-773.

Sunt prezentate și explicate semnele de pe pietrele de mormânt, este definită opera lui Dobromir, fiind amintite mănăstirile Dealul, Tismana, Argeș, sunt descrise cele mai importante icoane de la Curtea de Argeș.

Cazacu, Matei, „De ce a clădit Neagoe Basarab Biserica Mănăstirii Argeșului”, în: *GBis* XXVI (1967), 7-8, p. 774-787.

Una dintre cele mai convingătoare opere ale creației spirituale românești o reprezintă ctitoria lui Neagoe Basarab, Mănăstirea Curtea de Argeș, a cărei descriere

este surprinsă în aceste rânduri. Una din motivațiile ctitoririi edificiului a reprezentat-o personalitatea complexă a domnului.

Chihaiia, Pavel, „Semnificația portretelor din biserica Mănăstirii Argeș”, în: *GBis XXVI* (1967), 7-8, p. 788-799.

Portretele din biserica Mănăstirii Curtea de Argeș sunt desenate de Gheorghe Tătărescu în 1860, păstrându-se la Muzeul Național de Artă. Articolul amintește despre amplasarea portretelor în pronaos și identificarea lor cu Radu de la Afumați, Roxanda, Teodosie, Neagoe Basarab, Despina, Pătru (Radu Paisie).

Andreescu, Ștefan, „Observații asupra pomelnicului Mănăstirii Argeș”, în: *GBis XXVI* (1967), 7-8, p. 800-829.

Prezentarea pomelnicului Mănăstirii Argeș este însoțită de precizarea că acesta ni s-a păstrat prin intermediul a trei copii succesive, cea mai veche fiind din secolul al XVII-lea, urmată de cele din 1785 și 1809.

Stănculescu, Ioan F., „Biserica Mănăstirii Argeșului”, în: *GBis XXVI* (1967), 7-8, p. 851-856. Recenzie.

Sunt analizate informațiile privitoare la istoric, pictură, pietre de mormânt, arhitectură, ornamentele bisericii Mănăstirii Argeșului.

Balș, Ștefan, arhitect, „Biserica Mănăstirii Argeș”, în: *MitrMold XLIII* (1967), 7-8, p. 505-509.

Biserica Mănăstirii Argeș este privită sub aspectul arhitecturii sale. Autorul descrie câteva dintre caracteristicile lăcașului, cum ar fi brâul rotund reliefat puternic, rețele cubice, apariția a patru turle pe acoperiș. Aflăm detalii despre forma și volumul clădirii și influențele acestui stil în Moldova, la Mănăstirea Galata.

Ionescu, I., pr., „Mănăstirea Argeșului, în istorii și artă”, în: *MitrOlt XIX* (1967), 7-8, p. 532-569.

La 15 august 1967 s-au împlinit 450 de ani de la sfințirea Mănăstirii Argeșului, prilej cu care autorul face un istoric al Argeșului înainte de ctitorirea mănăstirii. Se precizează că primul lăcaș al Mitropoliei a fost ctitorit de Vlad Dracul, ante 1445. Se arată toate etapele construirii mănăstirii și apoi se descrie întreg ansamblu de acolo. Se fac precizări asupra sculpturii, insistându-se pe motivele realizate. Se amintesc sfintele moaște aduse de Neagoe Basarab: mâna stânga și capul Sf. Nifon, capul Sf. Tatiana, capetele Sf. mucenici Serghei și Vah, care azi se află la Craiova. Se mai descriu, de asemenea și alte odoare.

Stănciulescu-Aref, St. I., pr., „Graiuri despre «Sfânta Mănăstire ...»“, în: *MitrOlt XIX* (1967), 7-8, p. 570-582.

Se face o prezentare a Mănăstirii Curtea de Argeș, amintindu-se date despre ctitori, zidirea mănăstirii, pictori.

Chihaia, Pavel, „Cele două lăcașuri ale Mitropoliei din Curtea de Argeș, deduse din hrisoavele bisericii lui Neagoe Basarab”, în: *MitrOlt XIX* (1967), 7-8, p. 597-612.

Cele două pisanii de la Curtea de Argeș arată că existase o biserică anterioară celei ctitorite de Neagoe Basarab, închinată Adormirii Maicii Domnului. S-au mai găsit două steme de piatră care întăresc acest lucru, una aparținând lui Vlad Dracul, iar cealaltă lui Neagoe. În articol mai sunt prezentate și procesul moșiei Flămânzești, disputat între orășenii argeșeni și mănăstire și mutarea Mitropoliei în ctitoria lui Vlad Dracul.

Brătulescu, Victor, prof., „Unele lămuriri despre unele pietre de mormânt de la biserica Mănăstirii Argeșului”, în: *MitrOlt XIX* (1967), 7-8, p. 614-615.

Studiul de față prezintă la piatra de mormânt a Platonidei-Despina și cea a mitropolitului Anania, scoase din biserică în timpul restaurării făcute de Lecomte de Nouy.

Cocora, Gabriel, pr., „Știri despre catedrala lui Neagoe Basarab în corespondența episcopului de Argeș, Iosif Naniescu. 18 ian. 1873-10 iunie 1875”, în: *MitrOlt XIX* (1967), 7-8, p. 619-623.

Corespondența episcopului Iosif dintre 18 ianuarie 1873 și 10 iunie 1875 cuprinde și informații despre incendiul catedralei din 1867 și despre pagubele făcute. Sunt redată cinci scrisori.

Copăcianu, Emanuel Victor, prof., „Mănăstirea Curtea de Argeș”, în: *MitrBan XVII* (1967), 7-9, p. 508-520.

Articolul conturează aspecte despre familia domnului, urmașii acestuia, dar și despre ctitoria lui Neagoe Basarab, Mănăstirea Argeșului, fiind descrisă biserica atât în exterior cât și în interior. Este prezentată ziua de 15 august 1517, ziua sfințirii sfântului lăcaș, fiind menționat ca prim egumen al Mănăstirii Iosif.

Referitor la motivul jertfei care a stat la baza ridicării sfintei mănăstiri, așa cum consemnează legenda, sunt prezentate și alte versiuni despre jertfă, culese de la diferite popoare. Este consemnată viața Sfintei Filoteia, ale cărei moaște, aduse în 1832, sunt așezate în interiorul mănăstirii.

Năsturel, Petre Ș. și Cazacu, Matei, „Date noi despre Neagoe Basarab și ctitoria sa de la Curtea de Argeș”, în: *MitrBan XVII* (1967), 7-9, p. 527-544.

Se descrie domnia lui Neagoe Basarab, subliniind importanța ctitoriei sale Mănăstirea Curtea de Argeș, motivând alegerea făcută de domnitor în acest sens. Informațiile referitoare la daniile făcute mănăstirii, dar și la legăturile pe care le-a avut Neagoe Basarab cu Sfântul Munte și cu monahul Gavriil, cel care a fost autorul vieții Sfântului Nifon al Constantinopolului sunt prezentate în articol și analizate pe baza informațiilor documentare. Sunt prezentate date extrase din cronica bizantină „Ecthesis Chronica”. Legătura cu Sfântul Munte este consemnată prin intermediul a trei documente:

a),1518, ianuarie, carte de hotărnicire la Muntele Athos din porunca lui Neagoe Basarab”.

b),1491, 29 iunie, 7 iulie, firmanul lui Baiazid al II-lea întărind la cererea voevodului Vlad Călugărul drepturile Mănăstirii Cutlumuș de la Muntele Athos”.

c),1527, 23-31 mai, firmanul lui Soliman cel Măreț întărind drepturile de demult ale Mănăstirii Cutlumuș la cererea voevodului Radu de la Afumași”.

Bodogae, Teodor, pr. dr., „450 de ani de la sfințirea Mănăstirii Curtea de Argeș”, în: *MitrArd XII* (1967), 8-9, p. 639-648.

Apărută la 450 de ani de la sfințirea mănăstirii, lucrarea aduce importante informații despre istoricul așezământului, despre ctitorul Neagoe Basarab și despre statutul de stavropighie patriarhală pe care îl va primi acest sfânt lăcaș.

Păcurariu, Mircea, asistent, „Mănăstirea Argeș și românii transilvăneni”, în: *MitrArd XII* (1967), 8-9, p. 649-663.

Informații cu privire la legăturile Mănăstirii Argeș cu Ardealul, problema uniției, precum și alte știri despre tipărituri ajunse în Ardeal. Sunt prezentate și personalitățile care au avut un rol important în realizarea acestor relații, respectiv ctitorul Neagoe Basarab, ieromonahul Sofronie de la Cioara, viețuitori și egumeni ai mănăstirii din Transilvania.

Vătămanu, Nicolae, „Contribuții la istoricul bolniței de la Simidreni și al Xenodochiului de la Argeș”, în: *BORom LXXXVI*, (1968), 11-12, p. 1382-1391.

În tabloul votiv al Mănăstirii Curtea de Argeș, pe biserița pe care Neagoe și Despina o dăruiesc lui Dumnezeu, se observă silueta unui cavaler îmbrăcat în zale, probabil Radu I Basarab și lângă el, pe alt panou urma să fie soția lui, Ana, în călugărie, Calinichia. Dar pictorul a înfățișat-o pe Calinichia în rasa ei de călugăriță, lângă scară. Radu și Calinichia au fost ctitorii celei dintâi Mitropolii a Țării Românești, înălțată pe locul unde, ulterior, Neagoe și-a clădit fundația ctitoriei sale, Radu determinând zidirea Mitropoliei, ea a fost continuată de soția sa, care, după moartea soțului, s-a călugărit, fiind ajutată de fiul lor, Mircea cel Bătrân.

Dacă în 1359 a fost înființată Mitropolia Ungrovlahiei și Iachint de Vicina a fost recunoscut ca arhipăstor al Țării Românești, era necesară o clădire a unei Mitropolii la Argeș. Dar în intervalul de peste 25 de ani, cât s-au scurs între înființarea formală a Mitropoliei și domnia lui Mircea cel Bătrân, Iachint a trebuit să aibă undeva o reședință. Autorul articolului afirmă că aceasta a fost o mănăstire (sau schit) mai veche, anterioară Vodiței, situată pe platforma de deasupra vărsării Văii Iașului în râul Argeș.

Autorul analizează un act de danie, din 24 iulie 1542, prin care Vladislav al II-lea dădea bolniței de la Simidreni și alăturatului adăpost de călători, adică xenodochiului de la Argeș, toată cășăria din județul Pădurețului. Deși localitatea Simidreni nu este cunoscută geografic, așezarea pare veche, cu o mănăstire sau schit și o bolniță existentă înaintea mănăstirii de la Argeș.

În curtea Mănăstirii Argeș au existat până în secolul trecut două capele, din care una avea hramul Sf. Dimitrie, ceea ce-l determină pe autor să creadă că aceasta ar fi fost capela bolniței de la Simidreni. Pentru xenodochiu este precizat locul în hrisovul lui Vladislav, că era situat în fața porților bisericii de la Mănăstirea Argeș, deci pe latura de vest a incintei mănăstirii. Acolo a identificat, în 1860, Al. Odobescu o sală lungă, a cărei descriere ne înfățișează unicul xenodochiu documentat din istoria noastră.

Al. Pelimon, în descrierea mănăstirii de la Argeș, ne oferă o informație interesantă. El identifică micul paraclis, Sf. Dumitru, unde i-a văzut zugrăviți pe Radu Voievod și soția sa, călugărită Calinichia, ținând în mână o biserică, probabil vechea Mitropolie a țării, ctitoria lor. Neagoe, când a poruncit să se dărâme Mitropolia, a avut grijă de a pune să se scoată izvod de pe vechiul tablou al ctitorilor, care apoi a fost trecut pe zidurile uneia dintre clădirile ce mai rămăneau în picioare din complexul vechii mitropolii, pe pereții paraclisului bolniței de la Simidreni. Din neînțelegerile urmașilor, cineva a pus să se șteargă chipul domnului, zugrăvind în loc chipul sfinției sale, iar altcineva, neinspirat, a șters numele personajului înveșmântat călugărește. După mutarea capitalei și a Mitropoliei la Târgoviște, circulația de pe șoseaua Câmpulung-Curtea de Argeș a scăzut, iar importanța xenodochiului s-a micșorat, instituția devenind inutilă și suferind transformările gospodărești cunoscute, neputând să se transforme în spital, ca pretutindeni în Europa. Bolnița a avut același destin, atribuindu-i-se o altă destinație, iar cimitirul călugărilor a fost mutat peste șosea, la Flămânzești.

Ionescu, I., pr., „Despre primul lăcaș al Mitropoliei Țării Române din Curtea de Argeș”, în: *MitrOlt XXI* (1969), 1-2, p. 55-60.

Autorul lămurește faptul că mănăstirea din Curtea de Argeș a existat și înainte de anul 1359, fiind așadar anterioară Vodiței. Acest prim lăcaș se află pe moșia Flămânzeștilor, în afara orașului.

Pleșia, Dan, „Contribuții documentare la istoricul Mănăstirii Argeș în timpul lui Alexandru Iliăș (1627 – 1629)”, în: *MitrOlt XXII* (1970), 1-2, p. 75-95.

Contribuțiile documentare la istoricul Mănăstirii Argeș din paginile de față se constituie dintr-un hrisov datat 5 iunie 1629, privitor la satele Greci, Fălcoiul, Clociți și Domnești și mai multe acte de danii din vremea lui Alexandru Iliăș. Autorul analizează istoricul fiecărui sat în parte.

Ionescu, I., pr. prof., „Legendă și adevăr istoric în cântecul bătrânesc al Mănăstirii Argeșului. Balada Meșterului Manole”, în: *BORom LXXXVIII* (1970), 1-2, p. 191-215.

Autorul face o analiză a diferitelor versiuni ale baladei - Alecsandri, Mateescu, Teodorescu, N. Păsculescu etc., arătându-ne elementele istorice cuprinse în baladă: icoana făcătoare de minuni și consolidarea terenului pe care s-a zidit biserica – elementul consolidării a fost dovedit cu prilejul restaurării bisericii dintre anii 1875-1885, Negru Vodă este identificat cu Neagoe Basarab, biserica mănăstirii a fost

făcută între 1515-1517, lucrările continuând și după 15 august 1517, avându-l ca ispravnic pe egumenul Iosif, biserica mănăstirii vechii mitropolii fiind ruinată în urma cutremurului din 1484, Neagoe se hotărăște să facă mănăstire, Neagoe Basarab a participat activ la ctitorirea bisericii sale. În partea a doua a articolului, autorul tratează despre: problema „Meșterului Manole”, mesajul baladei „Meșterul Manole” – jertfa zidirii și a iubirii, precum și despre conflictul baladei – cel dintre Neagoe Basarab și zidarii săi.

Ionescu, I., pr., „Despre cântecul bătrânesc al Mănăstirii Argeșului”, în: *MitrOlt XXII* (1970), 3-4, p. 188-211.

„Balada Meșterului Manole” de origine sud-dunăreană are circulație mare la popoarele balcanice. În studiul de față este descrisă ideea acestei balade, de jertfă necesară zidirii, întâlnită la mai multe popoare și în mai multe opere literare.

Mironi, Petre, dr., „Casa de oaspeți și spitalul mănăstiresc de la Curtea de Argeș”, în: *MitrOlt XXIV* (1972), 7-8, p. 517-527.

Articolul redă istoricul casei de oaspeți și a spitalului ce țineau de mănăstirea de la Curtea de Argeș. Prima se afla la Flămânzești și al doilea la Simidreni, așa cum precizează un document din 1524, care atestă existența acestor două construcții. Radu de la Afumați întocmește un an mai târziu un act de donație a satului, act ce va fi întărit și de alți domnitori.

Chihai, Pavel, „În legătură cu pietrele de mormânt ale ctitorilor bisericii Mănăstirii Argeș”, în: *GBis*, XXXII (1973), 11-12, p. 1258-1277.

Se prezintă opinii despre modelele „crucii vii” sau ale „arborelui vieții”, sculptate pe piatra de mormânt a lui Vladislav I. Se aduc în discuție și alte motive ornamentale de pe pietrele de mormânt.

Bulat, T. G., „Știri documentare despre Mănăstirea Argeșului în timpul domniei lui Matei Basarab (1632-1654)”, în: *BORom XCIII* (1975), 3-4, p. 360-370.

Articolul consemnează o descriere cronologică a tuturor acțiunilor referitoare la purtarea de grijă a lui Matei Basarab (1632-1654) față de Mănăstirea Argeșului, ctitoria lui Neagoe Basarab (1512-1521).

Ionescu, Dumitru Gh., prof., „Un document inedit referitor la Mănăstirea Curtea de Argeș”, în: *GBis XXXVIII* (1979), 5-6, p. 544-546.

Documentul este o carte de blestem dată de patriarhul Alexandriei, Samuil Capasulis (1710-1729), la 23 aprilie 1715, împotriva tuturor care vor face rău Mănăstirii Curtea de Argeș sau monahilor de aici. Este redat textul cu semnătura în grecește a patriarhului.

Gheorghescu, Chesarie, „Mănăstirea Curtea de Argeș”, în: *GBis XXXXI* (1982), 11-12, p. 875-883.

Informații despre istoricul Mănăstirii Curtea de Argeș, zidită între 1515-1517, despre stareții de aici, planul și arhitectura lăcașului, despre portretele ctitoricești și unele chipuri de sfinți.

Gheorghescu, Chesarie, arhim. dr., „Sfânta Muceniță Filoteia-Fecioara de la Argeș și mănăstirea lui Neogoe Basarab” în: *StTeol Seria a II-a*, XLIII (1991), 1, p. 76-88.

Date din viața Sf. Filoteia, aducerea moaștelor în Țara Românească, informații despre Mănăstirea Curtea de Argeș și ctitorul ei Neogoe Basarab, pisania mănăstirii, restaurarea dintre anii 1875-1885.

DEALU (MĂNĂSTIREA)

Erbiceanu, Constantin, „Documente privitoare la istoria bisericească și politică a românilor”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 11, p. 677-688.

Constantin Erbiceanu prezintă șapte documente între acestea fiind un hrisov al domnului din 1762, din care aflăm că veniturile Mănăstirii Dealu au fost date mitropolitului.

Erbiceanu, C., „Documente inedite”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 11, p. 903-915.

Sunt redată șapte documente între care și pitacul domnesc a lui Nicolae Șuțu cu privire la veniturile Mănăstirii Dealu, prin care se stipulează ca de acestea să beneficieze mitropolitul Dionisie Lupu.

Dumitrescu, Marin, pr., „Monastirea Dealului”, în: *Vocea Bisericii II* (1895), 6 și 7, p. 11-12.

O prezentare succintă a Mănăstirii Dealu.

Șerbănescu, Nicolae, pr., „Mănăstirea Dealul”, în: *BORom LXXII* (1954), 2-3, p. 283-305.

Mănăstirea Dealul, numită și „Sf. Nicolae din vii” (după hramul bisericii) este așezată pe un vârf de deal, ce domină lunca Ialomiței, la câțiva km de orașul Târgoviște. Începutul ei nu se poate preciza, însă la 26 august 1499, Radu cel Mare a refăcut clădirile din jurul bisericii, iar în 1500 a început refacerea bisericii. Materialul întrebuințat a fost de cea mai bună calitate: blocuri de piatră de Câmpulung, legate între ele cu scoabe de fier și marmură.

Arhitectura bisericii este de origine sârbească, iar ornamentația fațadelor este în stil armenesc și se aseamănă cu cea de la biserica episcopală din Argeș și cu cea de la biserica Trei Ierarhi din Iași. Biserica este în formă de treflă, fiind compusă din altar, naos și pronaos.

Aici, la Mănăstirea Dealu, autorul susține că apare prima carte tipărită în Țara Românească: „Liturghierul slavonesc, de smeritul monah și preot Macarie”.

La 26 august 1510, în timpul domniei lui Vlăduț Voievod, a apărut un „Octoih” pus să se tipărească de Mihnea Voievod. Vlăduț și familia sa arată grijă deosebită față de Mănăstirea Dealul, sporindu-i averea. La 23 februarie 1512 va fi îngropat în biserica mănăstirii. Prin grija lui Neagoe Basarab acest sfânt lăcaș a fost pictat și i s-au făcut unele donații. În 1512 apare aici și un „Evangheliar slavon”.

În 1515 Neagoe Basarab aduce în țară moaștele patriarhului Nifon care rămân mai multe zile la Mănăstirea Dealul după care sunt înapoiate la Sfântul Munte. În ianuarie 1524 Radu Bădica, fiul lui Radu cel Mare e decapitat de turci. Capul e trimis la Poartă iar trupul e îngropat la mănăstire. Aproape 9 ani mai târziu, tot aici va fi înhumat trupul neînsuflețit al altui membru al familiei lui Radu cel Mare, Vlad Încetul, iar pe la jumătatea sec. al XVI-lea se îngroapă aici Pătrașcu cel Bun, nepot al lui Radu cel Mare. Trecând în sec. al XVII-lea, chiar în primul an, biserica Mănăstirii Dealul este sortită să fie locul de veșnică odihnă al capului lui Mihai Viteazul, fiul lui Pătrașcu cel Bun.

La 29 decembrie 1610 Țara Românească a fost ocupată de unguri timp de 3 luni. În această perioadă Mănăstirea Dealul este prădată. În timpul domniei lui Radu Mihnea (1611-1616) au fost întărite unele proprietăți iar viața călugărească și-a reluat mersul normal. Matei Basarab a reintrodus tiparul în țară, Mănăstirea Dealul găzduind această tipografie de sub teascurile căreia apar 3 cărți: „Evanghelia învățătoare” în 1644, „Liturghia” în 1646 și „Imitația lui Hristos” în 1647. Matei Basarab se îngrijește și de bunăstarea mănăstirii întărindu-i mai multe proprietăți și donându-i un rând de sfinte vase de aur și o cruce mare lucrată în aur. În toamna anului 1689 austriei invadează Muntenia jefuind sfântul lăcaș. Deoarece acoperișul și zugrăveala bisericii se stricase Constantin Brâncoveanu a zugrăvit-o, a acoperit-o cu aramă și i-a dăruit cădelnițe de argint. În 1738 mănăstirea mai suferă o devastare din partea turcilor.

În 1795 Dionisie Lupu este numit egumen al mănăstirii și, până în 1801, repară biserica și chiliile mănăstirii care au fost distruse de cutremurul din 26 octombrie 1802. Tânărul egumen nu s-a descurajat și le-a refăcut la loc. Mănăstirea a suferit și în cutremurele din anii 1829 și 1838. Începând cu 1845 din ordinul domnului George Bibescu s-au refăcut clădirile din incintă și s-a reparat exteriorul bisericii. Reparații mai însemnate s-au făcut la turlele mici, a căror parte superioară s-a refăcut în stil neogotic, schimbând astfel stilul arhitecturii originale. În 1849 a început refacerea icoanelor tâmplei și s-a pus problema zugrăvirii bisericii care a durat aproape doi ani, până în 1856.

Secularizarea din decembrie 1863 aduce Mănăstirea Dealul la sărăcire completă. Numărul călugărilor se împuținează, iar clădirile sale găzduiesc mai multe instituții ale statului. În timpul Războiului de Independență (1877-1878) a fost aici un lagăr pentru prizonierii turci, iar în 1879 se înființează Școala divizionară de ofițeri care rămâne funcțională până în 1883. Mănăstirea devine după aceea depozit de arme al armatei care funcționa și prin anii 1890-1891, iar la începutul sec. al XX-lea în mănăstire se înființează Școala copiilor de trupă.

În 1908, când se împlineau 500 de ani de la moartea lui Radu cel Mare, se realizează un mausoleu pentru capul acestui domn. În 1912 se face un asemenea

mausoleu și pentru capul lui Mihai Viteazul. Tot în acel an se înființează la Mănăstirea Dealul un liceu militar care rămâne aici până în noiembrie 1940, când cutremurul avea să năruiască clădirile acestui sfânt lăcaș. Până în 1953 se refăcuseră la biserică numai cele două turle mici în întregime, iar la cea mare numai tamburul.

Din inițiativa patriarhului Iustinian, în 1953, s-au construit clopotnița și clădirile, din aripa de nord-vest.

N., Ș., pr., „Reclădirea Mănăstirilor Dealul, Ghighiu și Schitul Maicilor”, în: *BORom* LXXIII (1955), 7, p. 580-599.

S-au refăcut o serie de mănăstiri prin purtarea de grijă a Preafericitul Justinian. S-a rezidit Mănăstirea Dealul și vechile vetre mănăstirești de la Ghighiu și de la Schitul Maicilor din București.

Despre Mănăstirea Dealul aflăm că este o străveche ctitorie domnească a lui Radu cel Mare, în apropiere de Târgoviște, unde se odihnește capul lui Mihai Viteazul. Distrusă de timp, refăcută și iar ruinată, mănăstirea devine în 1912 liceu militar care, mutându-se la Predeal, a lăsat totul în paragină. S-au dărâmat clădirile înconjurătoare și s-a încercat reparația bisericii, însă în 1940 a fost afectată de cutremur.

La 11 iulie 1955 se pune piatra de temelie pentru noile clădiri din jurul bisericii, patriarhul țării fiind însoțit de episcopii Antim Târgovișteanul, Teoctist Botoșaneanul și de alte personalități bisericești. Conducătorul șantierului a fost preotul Al. Zamfirescu, iar diriginte al lucrărilor a fost numit arhitectul Ioan Paraschivescu. Patriarhul a fost întâmpinat de preotul Gh. Tache, protoiereul raionului Târgoviște, cu o delegație de preoți, de protosinghelul Miron Popescu, starețul Mănăstirii Dealul, de maica Veniamina Răducu, stareța Mănăstirii Viforâta, alte maici, personalități locale administrative și credincioși. În partea de miazăzi a sfântului lăcaș de cult s-a săvârșit slujba de punere a noii temelii, iar după terminarea slujbei, arhierul Teoctist Arăpașul a stropit cu aghiazmă piatra și locul unde se va pune hrisovul de temelie, pe credincioși, apoi a rostit o cuvântare în care a evocat trecutul mănăstirii și grija patriarhului pentru aceste comori ale neamului. După cuvântare, părintele Al. Zamfirescu a dat citire „Actului de temelie”, în care se consemnează că la 11 iulie 1955, s-a așezat piatra de temelie pe care se vor zidi paraclisul, atelierile și chiliile mănăstirii și s-au enumerat ctitorii: Radu cel Mare, Neagoe Basarab, Matei Basarab, Constantin Brâncoveanu, Gheorghe Bibescu și egumenul Dionisie Lupu.

În 1953 Preafericitul Justinian a hotărât să o ridice din ruină. Planurile le-au făcut arhitecții Ioan Paraschivescu și N. Diaconu, iar lucrările au fost puse sub conducerea lui Ion Bănică.

Georgescu, Mircea, „Mănăstirea Dealului”, în: *GBis* XVI (1957), 8-9, p. 554-564.

Mănăstirea Dealu este așezată pe dealul ce domină valea Ialomiței, deasupra Târgoviștei, în apropierea mănăstirilor Panaghia, Golgota, Viforâta. Despre existența mănăstirii aflăm din actele de la 1431, din timpul lui Alexandru Aldea. Acest lăcaș de cult a avut un rol important în timpul domnilor: Radu cel Frumos, Vlad cel Tânăr, Neagoe Basarab, Mihai Viteazul, Radu Șerban, Matei Basarab, Constantin Brâncu-

veanu, Gheorghe Bibescu. Sunt amintite titlurile unor cărți tipărite aici: „Liturghierul” (1508), „Octoihul” (1510), „Tetraevanghelul” (1512).

Sacerdoțeanu, Aurelian, „Radu cel Mare, ctitorul bisericii Mănăstirii Dealu-Târgoviște”, în: *GBis XVII* (1958), 4, p. 354-363.

Aspecte despre activitatea domnului Radu cel Mare, ctitorul bisericii Mănăstirii Dealu. Comemorare la 450 ani de la moartea lui.

Nițescu, Const., pr. dr., „Mănăstirea Dealu”, în: *GBis XX* (1961), 7-8, p. 670-695.

Autorul realizează o prezentare a Mănăstirii Dealu, cu un scurt istoric al secolului al XV-lea, cu detalii despre așezarea lăcașului de cult, acesta fiind înconjurat de mănăstirile Panaghia, Gorgota, Viforâta, descrierea bisericii, activitatea tipografică desfășurată aici - prima carte tipărită fiind „Liturghierul slavon” (1508), daniile domnești făcute mănăstirii, pomelnicul mănăstirii și o listă a stareților de la Dealu.

Stănculescu, Ioan F., „Recenzie. Albume consacrate Mănăstirilor Dragomirna și Dealul”, în: *BORom LXXXIII* (1965), 11-12, p. 1156-1160.

Autorul face o recenzie albumelor Teodorei Voinescu și a lui Răzvan Teodorescu: „Mănăstirea Dragomirna”, respectiv a celui aparținând lui Constantin Bălan, „Mănăstirea Dealu”, apărute la Editura Meridiane, București 1965.

Sunt surprinse date despre Mănăstirea Dragomirna, ctitoria lui Anastasie Crimca. Se aduc informații despre arhitectura, colecția de obiecte și broderia realizată în acest sfânt lăcaș. Albumul conține 32 reproduceri alb-negru.

Cea de-a doua recenzie aduce informații despre așezarea geografică și istoricul Mănăstirii Dealul, despre arhitectura și obiectele de artă prezente aici.

***, „Preafericitul Părinte Patriarh Iustinian și membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române au vizitat casele sanatoriale Viforâta și Dealul, ale Casei de pensii și casa de odihnă de la Cheia a salariaților administrației patriarhale”, în: *BORom LXXXIV*, (1966), 9-10, p. 895 - 908.

Casa de pensii și ajutoare s-a înființat în 1959 pentru slujitorii bisericești pensionați, care rămân fără familie și pentru văduvele lor, din inițiativa patriarhului Iustinian. Aceasta a înființat două case sanatoriale: una de bărbați, la Mănăstirea Dealul, în 1960 și alta de femei, la Mănăstirea Viforâta. Clădirile de la Mănăstirea Dealul au fost dărâmate în urma cutremurului din 1940, iar între 1953-1958 Arhiepiscopia Bucureștilor le-a reconstruit, creând condiții optime pentru cei 53 de pensionari.

În 1960, Arhiepiscopia Bucureștilor a cedat în folosința Casei de Pensii și Mănăstirea Viforâta, unde s-au făcut lucrări importante de construcții și reparații. Pe 17 octombrie 1966, patriarhul Iustinian și membrii Sf. Sinod au vizitat cele două așezăminte.

***, „Vizita conducătorilor de partid și de stat la Mănăstirea Dealu”, în: *BORom LXXXV* (1967), 5-6, p. 517-521.

În 11-12 mai 1967, conducătorii de stat ai R.S.R. au vizitat, printre alte obiective din regiunea Ploiești, și Mănăstirea Dealu, veche ctitorie domnească de lângă vechea Cetate de scaun a Târgoviștei. Articolul redă informații referitoare la discursul ținut cu acest prilej de Preafericitul Justinian la evenimentele aferente vizitei și la obiectivele vizitate.

Marinescu, Stelian, „Știri privitoare la jefuirea Mănăstirii Dealu”, în: *BORom* LXXXVI (1968), 3-5, p. 486-489.

În arhiva fostului Muzeu Ardelean din Cluj s-au găsit în copii, două documente privitoare la Mănăstirea Dealu, ale căror originale se află la Academia de Științe din Budapesta. Ambele documente erau emise de Șerban Cantacuzino, fiind adresate lui Mihail Apaffi, principele Ardealului.

Primul document, din 1686, luna mai, menționează în două rânduri, hoții veniți din Țara Bârsei ce au jefuit Mănăstirea Dealu, luând vite și odoare în valoare de 50 ocale de argint. Se solicită ca M. Apoffi să dispună prinderea hoților și identificarea odoarelor furate. Se mai menționează că locuitorii din Țara Bârsei au vitele la păscut în Țara Românească și că ar fi ușor să se dispună confiscarea lor pentru acoperirea pagubelor mănăstirii, însă nu se recurge la acest lucru pentru a se respecta raporturile de bună vecinătate.

În al doilea document, din aprilie 1688, se insistă pe faptul că hoții nu fuseseră prinși. Se precizează că un brutar din Țara Românească i-a identificat pe hoți și numele lor este scris pe o listă care însoțește documentul. Se cere arestarea lor, descoperirea și restituirea lucrurilor furate. Se subliniază că documentele nu au fost publicate până acum în românește ci numai în limba maghiară. Articolul cuprinde cele două documente scrise în limba maghiară și traducerea lor în limba română.

Botez, Al. A., „Trecut-au ani 475”, în: *GBis* XXXV (1976), 7-8, p. 752-754.

Sunt prezentate date despre istoricul Mănăstirii Dealu, ctitorie a lui Radu cel Mare, locul unde a fost adus capul lui Mihai Viteazul.

Poiană, Eufrasia, monahia, „Mănăstirea Dealu. 475 de ani de la sfințire 1501-dec- 1976”, în: *GBis* XXXV (1976), 7-8, p. 960-968.

Scurt istoric al Mănăstirii Dealu.

DEALUL SPIRII (METOC)

***, „Acte oficiale”, în: *BORom* XXXIX (1915-1916), 10, p. 1006-1013.

Este redat proiectul pentru reconstruirea unei biserici pe Dealul Spirii, urmat de o mică dare de seamă asupra numeroaselor biserici ce au fost ridicate sau restaurate prin energia și supravegherea mitropolitului primat Conon. Despre biserica din Dealul Spirii aflăm că exista înainte de anul 1750 și că ea a fost închinată în Orient. Bisericile restaurate sau ridicate prin grija mitropolitului Primat Conon sunt: biserica „Dintr-o zi”; biserica „Cu Sfinții” ce data din secolul al XVII-lea, ea a fost metoc al Mitropoliei din Târgoviște, aici fiind cel mai vechi orfelinat din București; biserica „Târca” din parohia Foișorul; biserica din suburbia Floreasca; biserica „Popa

Nanu”; biserica „Sfântul Spiridon Vechi”; biserica „Crețuleștilor”; biserica Sfântul Ilie „Grand”; biserica „Mihai Vodă”, catedrala Mitropoliei din București.

DELENI (SCHITUL)

Bulat, T. G., „Un mare episcop al Buzăului din sec. XVII. Serafim Slătineanu (1648 - 21 mart. 1668)”, în: *GBis XX* (1961), 1-2, p. 157-161.

Amănuntele biografice despre episcopul Buzăului, Serafim Slătineanu, extrase din inscripția Schitului Deleni și din actele Schitului Strehareț.

DERVENT (MĂNĂSTIREA)

***, „Știri. Vindecări minunate”, în: *BORom LI* (1933), 11-12, p. 594.

Articolul preia o informație din ziarul „Tempo”, din București, din 9 noiembrie 1933, prin care se fac cunoscute vindecările minunate ce se săvârșesc la Crucea neagră aflată în mijlocul Schitului Dervent, județul Durostor, dând ca exemplu o femeie oarbă din Adam-Clisi, ce și-a recăpătat vederea și un mut ce și-a reluat din nou graiul.

MĂNĂSTIREA DINTR-UN LEMN

***, „Mănăstirea Dintr-un Lemn, Județul Vâlcea”, în: *Vocea Bisericii II* (1896), 20 și 21, p. 4.

Mănăstirea situată lângă Râmnicu-Vâlcea a fost ctitorită de Matei Vodă Basarab. Se prezintă un act de danie din 1579 al lui Mihnea Turcitul dat Mănăstirii Dintr-un Lemn ce dovedește că biserica e mai veche decât se credea. Se analizează elemente de arhitectură, pictură și pomelnicul mănăstirii.

***, „Note bibliografice, Romanescu Marcel «Odoarele noastre bisericesti», extras din *Revista de Istorie Bisericească*, Craiova, 1943, 24 p. + 8 pl”, în: *BORom LXIII* (1945), 10, p. 453-455. Recenzie.

Autorul analizează câteva odoare bisericesti aflate în țară și peste hotare. Între acestea este amintită și icoana Maicii Domnului „Hodighitria” de la Mănăstirea Dintr-un Lemn.

Bălașa, D., pr., „Pomelnicul Mănăstirii Dintr-un Lemn, scris de Dionisie - eclesiarhul Mitropoliei București”, în: *MitrOlt VIII* (1956), 1-3, p. 128-129.

Paginile acestui articol cuprind descrierea pe larg a pomelnicului Mănăstirii Dintr-un Lemn, scris în 1804 de cronicarul Dionisie, eclesiarh al Mitropoliei București.

Bălașa, D., pr., „Pomelnicul Mănăstirii Dintr-un Lemn, scris de Dionisie - eclesiarhul Mitropoliei București”, în: *MitrOlt VIII* (1956), 6-7, p. 260-269.

Articolul continuă prezentarea informațiilor cuprinse în studiul din numerele nr. 1-3 ale revistei și redă textul celor 62 de file ale pomelnicului Mănăstirii Dintr-un Lemn scris de Dionisie.

Crețeanu, Radu, „Preda Brâncoveanu; ctitor al bisericii de zid a Mănăstirii Dintr-un Lemn”, în: *MitrOlt XVII* (1966), 7-8, p. 645-651.

Autorul argumentează pe baza documentelor că nu Matei Basarab a fost ctitorul bisericii de zid al Mănăstirii Dintr-un Lemn, ci Preda Brâncoveanu.

Gheorghescu, Chesarie, arhim., „Comemorări la Sfânta Mănăstire Dintr-un Lemn”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 1-2, p. 152-154.

Sunt prezentați ctitorii mănăstirii și câțiva dintre viețuitorii ei, făcându-se referiri în special la protosinghelul Iosif Rusu, slujitor și duhovnic al mănăstirii, de la a cărui adormire s-au împlinit 10 ani la 13 ianuarie 1976.

DOBRUȘA (MĂNĂSTIREA)

Neofit, episcop, Râmnic, „Starea schitului Dobrușa ot sud Vâlcea, metoh Sf. Episcopii”, în: *Revista de Istorie Bisericească I* (1943), 1, p. 143-144.

Se precizează că biserica a fost construită din materiale refolosite. Sunt prezentate obiectele de cult, cărțile, moșiile și viile schitului.

Brătulescu, Victor, „Pisanii din bolnița Mănăstirii Bistrița, Schitul Dobrușa și biserica din Chiciura”, în: *MitrOlt VII* (1955), 5-6, p. 337-339.

Bolnița Mănăstirii Bistrița a fost ridicată de Șerban Cantacuzino în 1710. Sunt prezentate icoanele și biserica mare, precum și Schitul Dobrușa, din secolul al XVI-lea, cu detalii despre pisanie și despre biserică.

Georgescu, I. I., „O biserică gropniță în Oltenia sec. al XVI-lea – Biserica Schitului Dobrușa”, în: *MitrOlt X* (1958), 9-10, p. 717-718. Recenzie.

Istoricul bisericii Schitului Dobrușa – este menționat mobilierul din secolele XVI-XVII, care arată o influență armeană și gotică.

Bălașa, D., pr., „Mănăstirea Dobrușa”, în: *MitrOlt XI* (1959), 5-6, p. 341-353.

Se prezintă istoricul mănăstirii, specificându-se că nu se știe când a fost ridicată vechea ctitorie. Primul document ce menționează despre această mănăstire este hrisovul lui Neagoe Basarab de la 2 septembrie 1520, o întărire a unei danii anterioare. În 1610 Radu Buzescu lasă mănăstirilor Dobrușa și Stănești 100 de galbeni pentru a realiza unele reparații. A fost metoc al Episcopiei Râmnicului. Între anii 1593-1594 este refăcută de episcopul Ștefan al Râmnicului. Se prezintă pisania din 1774 – an în care s-a terminat zugrăvirea ei.

Andreescu, Ștefan, „Dobruș Banul și ctitoriile sale”, în: *GBis XXI* (1962), 9-10, p. 913-916.

Se prezintă mai multe ipoteze și, prin argumentări, se arată că Schitul Dobrușa are același ctitor ca și biserica Sfântul Gheorghe Nou, pe Dobruș Banul.

BISERICA DOMNIȚA BĂLAȘA (METOC)

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Moartea episcopului Teodosie fost al Romanului”, în: *BORom XLV* (1927), 2, p. 101-104.

Duminică, 7 februarie 1927, a încetat din viață episcopul Teodosie, fost al Romanului, ce trăia de trei ani retras la Mănăstirea Neamț. Se arată că tânărul Teodosie a fost ucenic al P.S. Melchisedec al Romanului. Teodosie a tradus câteva scrieri al Sfântului Ioan Gură de Aur, a fost profesor la Seminarul „Veniamin”, din 1909, a fost ales arhieru și a fost numit vicar al Mitropoliei din București și egumen al bisericii Domnița Bălașa.

SF. DUMITRU–BUCUREȘTI (METOC)

Filliti, Ioan C., „Biserica Sf. Dumitru din București”, în: *BORom L* (1932), 5, p. 348-362.

Autorul constată existența mai multor etape de construcție a bisericii. Prima este biserica de lemn „a Badii Bălăceanu”, din 1650. O mențiune din 1655 face referire la biserică, în contextul unui proces dintre Episcopia Buzăului și Radu Dudescu, în acest loc desfășurându-se jurământul în vederea stabilirii adevărului. Un act din 1754 arată că biserica a fost construită din lemn, de către Badea Bălăceanu fost postelnic, ispravnic, agă și mare vornic, întreaga mahala, preluând ulterior numele său.

Cercetările nu exclud însă faptul ca biserica să fi fost un paraclis al caselor sale. În 1687, un alt document amintește despre „mahalaoa bisericii cu jurământ, cu hramul lui Sfeti Dimitrie”. În același an, la moartea ctitorului, lăcașul rămâne în mâna fiului său, Constantin, faimosul sol la Viena al domnului Șerban Cantacuzino, mort în 1890 în lupta de la Trohani, împotriva domnului său. Pentru acest act de trădare, domnul confiscă întreaga avere a răposatului, familia acestuia exilându-o la Brașov. Pe locul confiscat, este înființat hanul lui Constantin, ulterior teritoriul fiind dat ctitorilor Văcărești, biserica devenind domnească, fiind apoi dăruită, ca metoh, Episcopiei de Buzău, după cum rezultă dintr-un document de la 1700, pentru ca în 1739 averea acesteia să sporească cu alte două case din mahalaua Bălăceanu, cumpărate de la frații Nona, unii dintre noii posesori ai averii familiei Bălăceanu.

O a doua perioadă este întezărită odată cu constuirea bisericii de zid, de la 1745, de către Stroe Râmnicăneanu, noul episcop al Buzăului, alături de nepotul său Radu logofăt de vistierie, pe locurile cumpărate de la frații Nona, deci în locul celei de lemn a lui Badea Bălăceanu. După ce au înzestrat-o cu toate cele de trebuință, au închinat-o la două episcopii: de Râmnic și de Buzău. Doar că viitorii episcopi nu au putut însă cădea de acord în privința ei. Odată cu moartea lui Stroe Râmnicăneanu, călugărit sub numele de Ilarion, Radu va fi acela care va încerca să împăciuiască ambele episcopii, biserica fiind recunoscută ca metoh al ambelor, făcându-se în acest sens chiar și un act, semnat de domnul Constantin Racoviță în iulie 1755. În același an, domnul întărește bisericii o cruce ferecată cu argint și câteva moșii, care însă au ieșit după o bucată de timp din patrimoniul bisericii Sfântul Dumitru, neștiindu-se însă cum.

În 1765 se prevede ca biserica să rămână exclusiv Episcopiei de Buzău, deși domnul Ștefan Racoviță o încredințează ambelor episcopii. În 1797 se constată starea precară în ceea ce privește construcția, prilej cu care domnul Alexandru Ipsilanti cere mitropolitului Dositei Filitti să facă unele observații către Episcopia Buzăului, al cărei metoh era, să aducă îmbunătățiri acesteia. Constandin Filitti, episcop al Buzăului, va trimite câteva candelă bisericii, urmând ca abia 22 de ani mai târziu să purceadă la re consolidarea ei, necârmuind întotdeauna bine proprietatea de la București, drept pentru care s-a și iscat un conflict cu biserica Stavropoleus, care încălcăse câteva proprietăți vecine.

Autorul arată apoi, cu lux de amănunte, proveniența în timp a bucăților ce formau proprietatea bisericii. În 1818 Constandie episcopul intră în conflict cu stoniceasa Sultana Drugănescu, căruia îi vinde câteva proprietăți, cu condiția de a nu construi case mai înalte decât metohul. Clauza e încălcată, fiind ridicate case, o cârciumă și un han, drept pentru care episcopul se plânge domnului. Aceste case trec moștenire la fiica Drugăneștilor, Zinca, situate chiar în fața casei bisericii. Aici își află cauza năprasnicul incendiu ce a lovit Bucureștiul, a doua zi de Paști a anului 1804, un foc de pistol tras de fiul Zincăi, care a aprins casele.

Cea de-a treia perioadă este aceea a rezidării ei din temelie, în 1819, de către episcopul Buzăului, Constantin (Constandie) Filitti, păstrând din cea veche numai chenarul ușii de la intrare. Documentele analizate sunt: tocmelile episcopului cu meșterul Iosif Weltz din 1819 pentru zidire; mărturia scrisă a contemporanului Naum Râmnicianu, protosinghelul; pisană ce se vedea încă în zilele redactării studiului de față, care conținea însă și câteva greșeli, sesizate de autor. Se mai amintește că, în 1819, vel pitarul Constantin Voinescu dă un zapis că, având cumpărate, de la fratele său, case din mahalaua Bălceanu, le oferă spre vânzarea episcopului Constandie, ca să lărgească dinspre altar curtea bisericii celei noi a Sfântului Dumitru. Biserica a fost rezidată cu grosimi între 50 și 75 cm, fiind una dintre cele mai mari la acea dată, tencuielile, zugrăvelile și acoperișul suferind modificări, pridvorul fiind adăugat.

Filliti, Ioan C., „Biserica Sf. Dumitru din București”, în: *BORom L* (1932), 6, p. 408-422.

Articolul reprezintă continuarea istoricului bisericii Sfântul Dumitru din București. După păstorirea lui Constandie, episcop al Buzăului și după re consolidarea făcută de acesta, urmează la tronul arhieresc Chesarie (1825-1831), fapt atestat chiar de o însemnare pe un minei al lunii iulie de la biserica luată în discuție. Constandie a fost înmormântat în acest lăcaș, iar, un an după moartea lui, a fost îngropat lângă zidul bisericii și fratele său, doctorul Silvestru.

Pisană bisericii îl atestă ca ctitor și pe acest nou episcop, Chesarie, despre care se menționează că ar fi împodobit-o exterior și interior, în 1843 ea fiind „desăvârșită”. Este posibil ca biserica să fi suferit de pe urma cutremurului din 1828, după cum de altfel se poate ca episcopul să o fi destencuit, după cum se afirmă că ar fi avut obiceiul, de dragul de a se numi ctitor și ar fi reînfrumusețat-o. În inventar se atestă existența câtorva candelă și mineie de pe vremea acestuia. Anul următor se dezlănțuie incendiul Drugăneștilor, de pe urma căruia, afirmă cronicile, ar fi rezistat

doar două biserici, iar Sfântul Dimitrie nu figurează printre ele. Filotei episcopul va consolida zidurile bisericii.

Pe la 1864 personalități importante din țară erau cazate în curtea bisericii Sfântul Dumitru, în casele episcopale. Apoi a început să se adune aici Sfântul Sinod, înființat prin decret de Cuza Vodă în 1864. Conservatorul de muzică și artă dramatică pare a-și fi avut aici prima dată sediul. În 1894, prin decret regal, cu avizul clerului, așezământul, împreună cu altele din zonă, a devenit filială a bisericii Zlătari, încetând a mai fi metoh al Episcopiei Buzăului, casele parohiale dărâmându-se. Astfel, cel dintâi paroh al noii parohii a fost Calistrat Bârlădeanu.

În 1912 proprietatea bisericii este redusă cu mult, pentru ca, în același an, să se prezinte Parlamentului un proiect de lege prin care era cerut terenul pentru Direcția generală a poștelor și a telegrafelor. Instituția amintită se obliga să achite despăgubiri în sumă de 90 000 lei, să respecte terenul înconjurător al bisericii pentru săvârșirea slujbelor, să plătească ca indemnizație de chirie personalului deservent suma de 4000 lei, precum și să efecteze dărâmarea imobilelor ce servesc de locuință personalului bisericesc pe seama sa, iar suma rezultată din vânzarea materialului vechi să o pună la dispoziția lăcașului.

Proiectul votat nu a respectat însă interesele încredințate ei ce se anunțaseră în expunerea de motive: nu s-au lăsat cei șase metri necesari cultului, nu s-au prevăzut cei 4000 lei, despăgubirea personalului bisericii pentru facerea locuințelor și nici obligația de a face măcar reparațiile exterioare cele mai urgente.

După al doilea război mondial, deteriorările la acoperișul bisericii au servit pentru mulți drept pretext pentru a o închide. De asemenea, unele odoare au fost duse la Mănăstirea Zlătari, altele trimise la capela din Strassbourg, fără a li se face vreun inventar.

Meritul salvării ei, îi revine autorului de față, care mărturisește efortul care a premers redeschiderii ei în 1930. Astfel, în ziua de 30 noiembrie 1930, așezământul a fost redeschis, în prezența arhierelui Tit Simezea, vicarul Sfintei Patriarhii, care a hirotonit preot pe Dumitru Popescu, prilej cu care prelatul a rostit pastorală patriarhului Miron.

SF. DUMITRU-TÂRGOVIȘTE (METOC)

Nițescu, Constantin, pr. dr., „Târgoviște-Biserici din epoca lui Matei Basarab (sec. XVII)”, în: *GBis XXII* (1963), 7-8, p. 700-713.

Este descrisă biserica Sfântul Dumitru, ctitorită de Dimitrie Buzinca la 1693, metoc al Mitropoliei Târgoviștene. Sunt redată inscripții în slavonă și pomelnicul bisericii.

SF. ECATERINA-BUCUREȘTI (MĂNĂSTIREA)

Bănățeanu, Ion, doctorand, „Biserica Sfânta Ecaterina din București”, în: *BORom LXXXV*, (1967), 1-2, p. 163-179.

Biserica Sfânta Ecaterina, veche de aproape patru secole, la început a fost așezământ mănăstiresc, apoi a fost închinată Mănăstirii Sf. Ecaterina de la Muntele

Sinai, iar din 1959 devine paraclis al Institutului și Seminarului Teologic. Autorul face unele considerații istorice și artistice referitoare la această biserică.

În documentele vremii se spune că primii ctitori au fost Ivașcu și Albul Goleșcu, care au ridicat mănăstirea între 1574-1578 și 1581-1583. Ivașcu, mare vornic și logofăt, a fost apropiatul domnului Alexandru Mircea și al fiului acestuia, Mihnea Turcitul. Multă vreme biserica a fost cunoscută sub numele de „biserica lui Pană Vistierul” și într-un pomelnic grecesc din secolul al XVIII-lea se găsește numele „Pană” după 45 de nume din neamul Goleștilor, începând cu primul ctitor Ivașcu. Prima mențiune documentară a mănăstirii se află într-un document din 5 iulie 1589. Se presupune că a suferit stricăciuni cu ocazia retragerii trupelor turcești ale lui Sinan-pașa din București în 1595 și a fost reparată de vistierul Pană, la începutul secolului al XVII-lea, acesta devenind al doilea ctitor. În decembrie 1611, mănăstirea este jefuită și arsă, ulterior fiind reparată de urmașii ctitorilor sau din mijloacele mănăstirii.

Între 1775-1782, doamna Ecaterina, soția lui Alexandru Ipsilanti repară clădirile mănăstirești și construiește un han în apropierea lor, care este donat mănăstirii pentru venitul călugărilor, venit care pleca la Muntele Sinai. De la această dată, mănăstirea ia numele de „Sfânta Ecaterina”.

Autorul citează documente, în care se prezintă evoluția mănăstirii, slujitorii, inventarierea bunurilor, incendiile și devastările suferite, cutremurul din 1873 cu pagube aduse bisericii și starea din ce în ce mai rea în care s-a găsit multă vreme. La 1849, egumenul Grigorie Ecateriniotul face un memoriu către mitropolit, cerând permisiunea de a vinde două păduri ale mănăstirii pentru a construi altă biserică și a repara hanul și clădirile. Primind aprobarea solicitată, el dărâmă vechea biserică și, în primăvara anului 1850, încep lucrările de construcție a noii biserici, pe care o termină în 1852. Grigorie, ajuns episcop sub numele de Grigorie Agatonichias, devine ctitor, iar la 25 ianuarie 1853 Mănăstirea Sf. Ecaterina își serbează pentru prima dată al doilea hram, adică pe Sf. Grigorie Teologul. Egumenul Grigorie demisionează, iar locul lui este preluat de arhimandritul Kiril în 24 iulie 1861, care este scos din funcție în 1863 pentru anumite învinuiri.

La 29 octombrie 1863, mănăstirea este transformată în biserică de mir. Sunt amintite unele furturi din biserică și câteva reparații făcute. Pe la 1900 biserica Sf. Ecaterina era paraclisul Seminarului „Central” din București. La 25 august 1905, biserica Radu Vodă devine monument istoric și capelă a internatului teologic, iar parohul Iordan Stoenescu cere alipirea enoriașilor ei la biserica Sf. Ecaterina. S-au făcut reparații în 1922 și în 1960. Hanul se găsea în locul pe care, astăzi, se află clădirea Institutului Teologic, alături de biserică. Hangiul avea obligația de a primi aici pe negustorii turci. Clădirea degradată a fost închiriată, iar în 1862 dărâmată, iar pe locul ei s-a construit clădirea Școlii Normale, actuala clădire a Institutului Teologic.

Autorul descrie casele egumenești după catagrafii și conchide că ele ar fi fost dărâmate odată cu hanul. Biserica Sf. Ecaterina prezintă particularități de construcție observate în primul rând din exterior.

Pictura a fost executată în 1853 de pictorii Constantin Leca și Mișu Pop, în stilul Renașterii, în culori armonioase. Autorul explică scenele pictate în altar, naos și

paranaos. Cele 50 de icoane de la catapeteasmă sunt pictate pe o pânză specială și aduse de la Muntele Sinai, iar cele două icoane mari împărățești sunt desăvârșite. Apoi autorul prezintă celelalte icoane care împodobesc biserica, remarcând Icoana Maicii Domnului cu Pruncul, lucrată la Muntele Athos, în 1927, iar în pronaos o altă icoană a Maicii Domnului Prodromița, pictată în Sfântul Munte Prodromu și dăruită Î.P.S. arhiepiscop al Dunării de Jos Partenie în 1899. O cruce mare de lemn pe care este zugrăvit Domnul răstignit, iar pe brațe cei patru evangheliști impresionează în altar, iar în pronaos două tablouri interesante și expresive completează ansamblul iconografic al bisericii Sf. Ecaterina. Mobilierul frumos sculptat și tâmpla de concepție barocă întregesc ambianța unde se desfășoară sfintele slujbe. Biserica Sf. Ecaterina păstrează două ripide vechi dăruite de domnul Radu Mihnea ctitoriei sale și aduse aici de la Mănăstirea Radu-Vodă, o „Evanghelie” scrisă cu litere chirilice de la 1821, altă „Evanghelie” tot chirilică din 1856, un potir frumos ornamentat și multe altele.

SF. ELENA DE LA MARE (MĂNĂSTIREA)

Scriban, arhim., „Știri. «O nouă mănăstire»“, în: *BORom* XLVII (1929), 7-8, p. 757.

La 2 iunie 1929 s-a pus piatra de temelie pentru o nouă mănăstire care va fi ridicată lângă satul Domnești din județul Constanța – mănăstirea va avea numele Sfânta Elena de la Mare. Slujba a fost săvârșită de P.S. Gherontie al Constanței.

FEDELEȘOIU (MĂNĂSTIREA)

Ionescu, Dominic N., preot profesor, „Schitul Fedeleșoiu”, în: *Buletinul Eparhiei Argeșului* III (1928), 3-4, p. 9-12.

Sunt prezentate amintirile pr. Dominic Ionescu referitoare la Schitul Fedeleșoiu și la pr. Ioan Atanasiu, care slujea acolo.

Sunt consemnate două legende despre zonă. Mitropolitul Varlaam, cel care zidește biserica, îl îndeamnă pe Grigore Ghica să construiască mănăstire pentru a-și ispăși păcatul de ucidere a boierului Constantin Cantacuzino. Textul este inserat cu câteva date referitoare la mitropolitul Varlaam.

Pe 30 Iulie 1673 începe zidirea mănăstirii, finalizată în 1700 - sunt menționate cheltuielile făcute. După moartea lui Grigore Ghica, construcția este continuată de Doamna Maria. Este realizată o scurtă prezetare a bisericii, a ctitorilor al căror chip este zugrăvit în biserică, a odoarelor bisericii din care se păstrează doar un potir. Nichifor ieromonahul scrie pomelnicul mănăstirii în 16 martie 1878, în vremea stareșului Metodie Tufănescu.

Rădulescu, Toma, dr., „Mărturii documentare privitoare la Mănăstirea Fedeleșoiu – Vâlcea, păstrate în condica Mănăstirii Sfântului Pantelimon de lângă București”, în: *MitrOlt* LIV (2002), 1-4, p. 61-84.

Documentele privitoare la Mănăstirea Fedeleșoiu care fac subiectul acestui studiu constituie izvoare referitoare la posesiunile mănăstirii. Aceasta a fost închinată așezământului spitalicesc Sfântul Pantelimon de Grigore Ghica I (1660-1664). Con-

dica Pantelimonului se află în prezent în Muzeul Olteniei. În studiu mai sunt prezentate 18 documente cu privire la posesiunilor mănăstirii: sate, odoare, moșii, livezi.

FLĂMÂNDA-BUCUREȘTI (SCHITUL)

Ștefănescu, Aristide, „Cercetări privind biserica Flămânda din București”, în: *GBis* XXXV (1976), 1-2, p. 179-184.

Din pisania de la 1871 din biserica Flămânda din București aflăm că pe acest loc a fost „un schițor de lemn” ridicat de un Dimitrie în 1766, care a fost metoc al Mitropoliei, dar care a funcționat scurtă vreme.

FLĂMÂNDA-ARGEȘ (SCHITUL)

Neofit, episcop, Râmnic, „Starea Schitului Flămânda, metoh Sf. Episcopii Râmnicu, ce să află la sud Argeș”, în: *Revista de Istorie Bisericească* I (1943), 1, p. 131.

Se descrie biserica precum și cărțile de cult scrise în limba română, conservate aici.

FRĂSINEI (MĂNĂSTIREA)

***, „Știri. Danie pentru un schit”, în: *BORom* XLIV (1926), 3, p. 172-173.

Starețul Schitului Frăsinei din jud. Vâlcea a fost împuternicit să primească dania lăsată prin testament pentru Schitul Frăsinei de Călin Dragu, fost monah la acest schit.

Șerbănescu, Nicolae, pr., „O ctitorie a Sf. Calinic: Schitul Frăsinei”, în: *GBis*, XIV (1955), 10-11, p. 600-603.

Schitul Frăsinei a fost întemeiat în 1710 de călugării bulgari Ilarion și Ștefan. Biserica avea hramul Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul. La sfârșitul secolului al XVII-lea, începutul secolului al XIX-lea, schitul este părăsit de calugări. În 1859 Sfântul Calinic cercetează schitul și hotărăște zidirea altei biserici mari închinată Adormirii Maicii Domnului, având chilii în jur și clopotnița (1850- 1863). Biserica a fost pictată de Mișu Pop, cel care a pictat și biserica Mănăstirii Radu Vodă din București și, așa cum precizează pisania, este sfințită la 12 mai 1863. Schitul Slătioarele, din apropiere, se va afla sub conducerea aceluiași stareț. La păstoria sfântului lăcaș vor trece, de-a lungul timpului, următorii stareți: monahul Ilarion, ieromonahul Clement, ieromonahul Acachie, schimonahul Policarp, ieroschimonahul Silvestru, arhimandritul Porfirie. Viața monahală de aici se aseamănă cu cea de la Muntele Athos: - este interzis accesul femeilor la schit. La cererea episcopului Calinic, mănăstirea rămâne singura din țară care nu a fost secularizată în 1864, din ordinul domnului Alexandru Ioan Cuza. Se păstrează, la proscomidie, un pomelnic al ctitorilor.

Cocora, Gabriel, pr., „Din grijile Sfântului Calinic pentru Schitul Frăsinei”, în: *MitrOlt* XVI (1964), 7-8, p. 612-616.

Schitul Frăsinei este atestat documentar în secolul al XVIII-lea. A fost rectitor de Sfântul Calinic între anii 1860-1863. Se prezintă o corespondență din 1864

între Sfântul Calinic și autorități, din care aflăm că schitul a fost ridicat pentru prima dată în 1857, nu 1859 și că rectitorirea a început în 1859, nu 1860.

Marchiș, Iustin, ierom., „Arhimandritul David Glăvan”, în: *MitrOlt XXXII* (1980), 3-6, p. 721.

Necrolog dedicat arhimandritului David Glavan, exarh al mănăstirilor din Eparhia Râmnicului și Argeșului și stareț al Mănăstirii Frăsinei.

FUSEA (SCHITUL)

Voinea, Ion Vasile, pr. drd., „Schitul Fusea”, în *BORom C* (1982), 3-4, p. 394-420.

Situat pe teritoriul comunei Vulcana, în satul numit Gura Vulcăniei, Schitul Fusea își are atestată existența încă din vremea lui Vlad Țepeș (1456-1462; 1476). O altă denumire a schitului era „Schitul Valea Neagră”, datorată prezenței în apropiere a unui pârâu cu același nume. Autorul prezintă numeroase documente referitoare la ctitorii sfântului lăcaș monahal, într-o amplă notă de subsol fiind redată diata lui Negoită Fusea din 17 noiembrie 1789 ce enumeră toate bunurile lăsate moștenire schitului.

Închinarea schitului către Mitropolia Ungrovlahiei s-a făcut la 27 noiembrie 1789 de către însuși ctitorul Negoită.

După ce se face un istoric al celorlalte danii și ctitorii ale familiei Fusea se trece la descrierea bisericii schitului, la prezentarea textelor diferitor pisanii, inscripții și documente, din diferite epoci. Importante remarci se fac și asupra evoluției arhitecturii, a decorațiilor exterioare și a picturii interioare.

Pentru secolul al XIX-lea este amintită figura starețului Dionisie ieromonahul după care se continuă cu un istoric amănunțit al schitului până la nivelul anului scrierii studiului.

În text sunt redată diferite inventare după catagrafii, cărțile și icoanele existente, lista stareților, a starețelor și a preoților deservenți până la 1950.

FUNDUL CĂTINII (SCHITUL)

Frăsineanu, I., „Schitul „Fundul Cătinii”, Comuna Cătina-Buzău”, în: *BORom LI* (1933), 1-2, p. 42-45.

Autorul urmărește să îndrepte o eroare făcută de profesorul N.A. Constantinescu, într-o broșură intitulată „Biserici și mănăstiri din județul Buzău”, în care se ocupă de o veche biserică parohială, pe care o ia drept Schitul „Fundul Cătinii”. Despre acest schit, care a dispărut definitiv în secolul al XVIII-lea, nu s-ar fi știut nimic, dacă unul din viețuitori, monahul Spiridon, n-ar fi posedat o moșie pe care a dat-o nepoților, de la frații săi, cunoscuți sub numele de Răubei.

Aceștia aveau datoria să întrețină biserica și să facă un praznic la hramul ei, Intrarea în Biserică a Maicii Domnului, pe care însă nu au respectat-o. Se realizează o descriere a locului unde se găsea schitul trecându-se în revistă și istoria sa. Din cărțile ce i-au aparținut, se mai păstrează doar un „Catavasier” manuscris, în slavonă, cu tipicul în românește.

Frăineanu, I., „Biserica parohială Fundul Cătinii”, în: *BORom* LI (1933), 5-6, p. 220-224.

În articol este descrisă o biserică veche de bârne din Fundul Cătinii, datând de la 1750. Întrucât înainte de intervenția preotului paroh Nicolae V. Ionescu, biserica era de multă vreme fără acoperiș, în interior totul era stricat de ploaie, păstrându-se intactă doar zugrăveala cu Sfinții Ierarhi din Sfântul Altar. Din pisanie, se mai văd doar câteva litere și numele zugravului; există și câteva inscripții la proscomidie, precum și pe unele cărți de ritual.

Concluzionând, autorul menționează că, până în secolul al XVIII-lea, a existat un schit și, după ce aceasta „s-a dărăpănat”, locuitorii din Fundul Cătinii au constituit o biserică de enorie. În finalul articolului este reprodusă, în Apendice, copia unui act de danie făcut de Spiridon Călugărul, întemeitorul schitului.

Ionescu, Gion, „Biserica din cătunul Fundul Cătinii”, în: *GBis* XXXXII (1983), 4-5, p. 277-285.

Istoricul și descrierea bisericii din cătunul Fundul Cătinii, cu hramul „Văvedenia” în 1593, ctitor fiind monahul Spiridon.

GĂNESCU-CRAIOVA (MĂNĂSTIREA)

***, „Sfânta Episcopie a Râmnicului Noul Severin. Pomelnicul Bisericii Gănescului”, în: *BORom* XV (1891-1892), 3, p. 246-269.

În articol este redat pomelnicul bisericii din Craiova cu hramul Sfântul Nicolae și Sfântul Ioan Botezătorul, numită „a Gănescului” și apoi supranumită „Metocul Episcopiei”. Autorul face o descriere a acestui pomelnic, arătându-ne că el a fost scris de Filaret, episcopul Râmnicului și redă atât prefața acestuia, cât și conținutul său. Într-o notă de subsol se menționează că primul ctitor al acestei biserici a fost Teodor Săpunariu. Acesta, împreună cu dascălul Barbu, a pus piatra de temelie a bisericii, fiind ajutați de Barbu Gănescu, care a donat locul de construcție al bisericii. Mai aflăm că aceasta fost terminată în 1757, iar de la acest an până la 1779, a funcționat ca biserică de mir. Din 1779 devine metoc al Episcopiei Râmnicului.

Pomelnicul bisericii conține: „Pomelnicul domnitorilor de la 1752 până la 1759”, „Pomelnicul Mitropoliților și arhierieilor de la 1752-1789”, însă în acest pomelnic sunt trecuți și trei episcopi ai Râmnicului de dinainte de anul 1752: Damaschin, Inochentie și Clement. Întâlnim și pomelnicele unor boieri și clerici: a lui Teodor Săpunariu, al dascălului Barbu, al comisului Gheorghe, al diaconului Moșoi, al arhimandritului Ștefan, al căpitanului Gheorghe Simescu, al lui Ștefan Buchenu, al Magdalinei-monahia Scurtulesei, al logofătului Vasile, al monahului Teofan Fărcășanu. Nu lipsesc nici pomelnicele ierarhilor ctitori: al P.S. Chesarie care a fost episcop al Râmnicului între 1774-1780, al P.S. episcop de Râmnic Filaret și al P.S. Calinic, episcopul Râmnicului. Firesc, alături de toate acestea mai apar și alte pomelnice ale unor diferite familii și persoane ce au sprijinit material metocul în diferite perioade istorice.

***, „Sfânta Episcopie a Râmnicului Noul Severin. Documentele Bisericii Metohul Gănescu din Craiova”, în: *BORom XV* (1891-1892), 4, p. 331-353.

Sunt redată 26 de documente referitoare la posesiunile bisericii Gănescului, păstrate în arhiva Episcopiei de Râmnic, majoritatea fiind copii după originale care au fost scrise de către Dionisie, ecleziarhul Episcopiei de Râmnic, din îndemnul P.S. Filaret. Aceste documente sunt scrise în „Condica Metoașelor”.

Din primul document aflăm că B. Zătreaanu îi lasă fiului său Radu, moșia Prejoi. Autorul consideră că biserica a fost zidită de mai mulți ctitori și coajutători în 1752. Ctitorul acestei biserici este Barbu Gănescu. Tot ce a făcut Barbu Zătreaanu la această biserică „pot fi adaosurile la averea bisericii”. Așadar, bazându-se pe pomelnicul bisericii și pe documentele provenite de la Barbu Zătreaanu, autorul conchide că ctitorul bisericii este Barbu Gănescu. Documentele 2 și 3 se referă de asemenea la moșia Prejoi. Documentele 4-26 amintesc despre diferite proprietăți care au fost dăruite bisericii Gănescului de către diferite familii, sau de proprietăți cumpărate de către P.S. Chesarie episcopul Râmnicului pentru acest sfânt lăcaș. Toate documentele sunt din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

***, „Sfânta Episcopie a Râmnicului Noul Severin. Un document al bisericii Gănescului din Craiova”, în: *BORom XV* (1891-1892), 5, p. 432-433.

Este redată un document prin care Constantin Haği stabilește ca după moartea sa, moara din Gioroc, ce-i aparținea, să fie dată bisericii Gănescului. Dintr-o notă de subsol a autorului aflăm că biserica amintită a fost zidită de Barbu Gănescu.

Albu, C. „Învățământul bisericesc și laic pe lângă unele biserici și mănăstiri din Craiova de altădată”, în: *MitrOlt XXVII* (1975), 9-10, p. 682-686.

La Mănăstirea Gănescului, metoc al Episcopiei Râmnicului, a funcționat o Școala de muzică psaltică. Acest tip de școli de muzică au fost desființate în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

GĂVANA (SCHITUL)

Verna, „Cărți, reviste, ziare. „Mănăstirea Găvana din județul Buzău” de Pr. Ioan Ionescu”, în: *BORom XLVIII* (1930), 11, p. 1088. Recenzie

Autorul prezintă istoria Mănăstirii Gavana zidită între 1717-1719. La 1723 acest schit primește o danie. La 1821 schitul a fost prădat și ars de turci, dar a fost refăcut și resfințit la 1828, afirmație bazată pe o inscripție aflată deasupra stranei arhieresti. La 1855, biserica a fost mărită.

GĂVANU (SCHITUL)

Ciocănel-Popescu, Gh., revizor școlar al jud. Râmnicul- Sărat, „O călătorie la Mănăstirea Găvanul”, în: *Vocea Bisericii II* (1895), 4 și 5, p. 13-14.

Autorul articolului prezintă Mănăstirea Găvanul. Acesta pornește în călătorie împreună cu pr. C. Crăciunescu, dl Miron Dăscălescu și dl Oprișan Popescu. Este descris traseul urmat și frumusețea locurilor cu care vizitatorii vin în contact. Mănăs-

tirea este descrisă amănunțit. Coborând, poposește în cătunul Jghiab, de unde pleacă împreună doar cu C. Crăciunescu.

***, „Bibliografie. «Mănăstirea Găvanu», de Pr. Ioan Ionescu”, în: *BORom* XLVI (1928), 12, p. 1144.

Cartea cuprinde istoricul Mănăstirii Găvanu în patru capitole. Pe coperta cărții apare chipul episcopului Ioasaf al Buzăului (1710-1717).

Tudor, Sandu, pr., „Schitul Găvanu”, în: *GBis* XXVII (1968), 9-10, p. 1029-1047.

Informații despre schitul de călugări Găvanu, construit între 1710-1717, cuprinzând detalieri despre așezare geografică, istoric, pictură, cărți vechi cu note, stareți danii, activitatea culturală. Se precizează faptul că denumirea nu coincide cu cea a Schitului Găvanele-Găvani-Găvana.

GÂRLAȘI-BUZĂU (SCHITUL)

Antofie, Radu, pr., „Istoricul bisericii Gârlași din Buzău”, în: *GBis* XXIV (1965), 9-10, p. 825-847.

Autorul ordonează informațiile despre biserica Gârlași din Buzău, transmițând detalii legate de pomelnic, odoare, restaurarea realizată în 1929, după ce, timp de 50 de ani, a fost închisă. Se face și o descriere a bisericii. Din pisanie aflăm că „au numit-o schit și au închinat-o la schitul de la Poiana Mărului în 1780”.

Ionescu, Dimitrie, Gh., „Alte biserici vechi din Buzău”, în: *GBis* XXV (1966), 9-10, p. 854-883.

Între bisericile vechi din Buzău sunt enumerate: biserica din Gârlași (1780), care este închinată schitului de călugări Poiana Mărului, Râmnicu Sărat (nu a fost de lungă durată), biserica Broșteni construită în 1789, ca schit de călugări de Calisian, închinată Mănăstirii Dusica din Tricala Rumeliei. Textul reliefează istoricul mănăstirii, descrierea ei, diverse odoare și imagini.

SF. GHEORGHE NOU (MĂNĂSTIREA)

***, „Hrisovul lui Constantin Brâncoveanu”, în: *Școala și Biserica* XII (1909), 3-4, p. 58-61.

Este prezentat hrisovul prin care Constantin Brâncoveanu dăruiește Mănăstirii Sfântul Gheorghe din București, ce este metoc al Sfântului Mormânt, venitul de 30.000 de ducați de la banca Țeca din Veneția.

Demetrescu, Drag, dr., „Mâna Sfântului Ierarh Nicolae”, în: *BORom* XXXVII (1913-1914), 10, p. 713-722.

Mâna Sfântului Ierarh Nicolae se află în biserica Sfântul Gheorghe Nou din București. În secolul al XI-lea, moaștele Sf. Nicolae au fost luat din Mira Lichiei (Asia Mică) și au fost duse la Bari, în sudul Italiei. În secolul al XVI-lea un cleric român a mers la Bari pentru a se închina la sfințele moaște. Conform unor tradiții, el

ar fi fost diacon sau paraclisier. Autorul articolului infirmă ipoteza că el ar fi fost grec. Acest cleric român a stat la Bari și a îndeplinit diferite ascultări, până într-o zi, când a luat o parte din moaștele sfântului Nicolae – mai exact mâna sa dreaptă și a plecat. Când a ajuns în Țara Românească, mitropolit era Eftimie, iar domnitor Mihai Viteazul care a hotărât ca mâna sfântului să fie ferecată în aur și îmbrăcată în pietre scumpe. În articol este tradusă din limba slavonă inscripția de pe ferecătura mâinii, care atestă că ea a fost făcută în timpul mitropolitului Eftimie, de către Mihai Viteazu, în 1600.

G., „Constantin Brâncoveanu Domnitorul Țării Românești”, în: *BORom XXXVIII* (1914-1915), 3, p. 213-217.

La 15 august 1914 s-au împlinit 200 de ani de la sfârșitul mucenicesc al lui Constantin Brâncoveanu și al fiilor săi. În articol este prezentat discursul lui Nicolae Iorga în ședința Camerei Deputaților din 19 aprilie 1914, cu privire la comemorarea lui Constantin Brâncoveanu. Sunt amintite și măsurile luate de ministrul cultelor, I.G. Duca, în urma aprobării de către Camera Deputaților a propunerii lui Nicolae Iorga, referitoare la comemorarea domnului martir.

G., „Comemorarea lui Constantin Brâncoveanu”, în: *BORom XXXVIII* (1914-1915), 4, p. 323-324.

La 15 august 1914 a avut loc comemorarea a 200 de ani de la moartea martirică a domnului Constantin Brâncoveanu. Aceasta festivitate a avut loc la Mănăstirea Hurezi. Virgil Drăghiceanu susține că trupul lui Constantin Brâncoveanu, după decapitare, nu a fost aruncat în mare, ci a fost înmormântat în biserica Sfântul Gheorghe Nou din București. Afirmația se bazează pe inscripția găsită pe o candelă din această biserică. Sunt redată inscripțiile a trei candelă din biserica Sfântul Gheorghe Nou, dintre care una confirmă existența unui mormânt a lui Constantin Brâncoveanu, iar alta arată unde este îngropat Manolache Lambrino.

G., „Comemorarea lui Constantin Brâncoveanu”, în: *BORom XXXVIII* (1914-1915), 5, p. 389-395.

Este redată cuvântarea ținută de N. Popescu, în biserica Sfântul Gheorghe Nou din București, cu ocazia comemorării a 200 de ani de la martiriul lui Constantin Brâncoveanu.

Cu ocazia comemorării domnului român au apărut următoarele lucrări: „Constantin Vodă Brâncoveanu” de Nicolae Iorga, „Istoria delle moderne Rivoluzioni della Valahia” de Del Chiaro, retipărită de Nicolae Iorga, „În amintirea lui Constantin Brâncoveanu 1714-1914. Lăcașurile Voievodului” de Virgiliu Drăghiceanu, „Viața și faptele domnului Țării Românești Constantin Vodă Brâncoveanu” de Nicolae M. Popescu.

***, „Note bibliografice. Kirileanu T., «Știri de acum o sută de ani despre mormântul lui Constantin Vodă Brâncoveanu», extras din revista *Apostolul*,

XI, 1934, nr. 10, București, p. 13”, în: *BORom* LII (1934), 5-6, p. 554. Recenzie.

Autorul semnaleză cuvântarea episcopului Ilarion al Argeșului rostită la înmormântarea lui Grigore Brâncoveanu, în care se găsesc precizări asupra mormântului lui Constantin Brâncoveanu. Din cuvântare reiese că mormântul domnului-martir s-ar afla în biserica Sfântul Gheorghe Nou din București.

***, „Note bibliografice. Popescu Nicolae, preot., «Viața și faptele domnului Țării Românești Constantin Brâncoveanu», București 1934, p. 84”, în: *BORom* LII (1934), 5-6, p. 554. Recenzie.

Cartea a apărut cu prilejul reînnoșării osemintelor lui Constantin Brâncoveanu.

Andreescu, Ștefan, „Dobruș Banul și ctitoriile sale”, în: *GBis* XXI (1962), 9-10, p. 913-916.

Se prezintă mai multe ipoteze și se arată că Schitul Dobrușa are același ctitor ca și biserica Sfântul Gheorghe Nou, anume pe Dobruș Banul.

Vasilu, Ștefan-Vlăduț, drd., „Biserica fostei mănăstiri «Sfântul Gheorghe-Nou» din București”, în: *GBis* XXXI (1972), 5-6, p. 609-621.

Informații despre istoricul, arhitectura și pictura bisericii Sf. Gheorghe Nou din București.

SF. GHEORGHE VECHI (MĂNĂSTIREA)

C., E., „Două inscripții monumentale conținând date istorice naționale”, în: *BORom* XII (1888-1889), 8, p. 565-567.

Sunt prezentate cele două inscripții. Prima provine de pe o piatră funerară aflată în catedrala Mitropoliei, în care se arată că biserica Sfântul Gheorghe Vechi a fost zidită de Nicolae Bălăceanu și soția sa Ana, în 1492 și că această biserică adăpostea osemintele lor.

A doua este o cruce de piatră ridicată de domnul Constantin Brâncoveanu în 1713, pe locul unde a fost o cruce de lemn, ce amintea de răscoala din 1653.

Potra, George, „Școala domnească de sloveni de la biserica Sf. Gheorghe-Vechi din București”, în: *GBis* XX (1961), 9-10, p. 837-878.

Școala domnească de sloveni de la biserica Sfântul Gheorghe-Vechi din București, biserică ce a fost scaun mitropolitan până pe la 1660, funcționează până în 1775, în timpul primei domnii a lui Alexandru Ipsilanti. Sunt cuprinse date despre ultimii ani din activitatea de aici, precum și o listă cu șirul dascălilor ce au profesat în această instituție, cu semnăturile lor.

GHIGHIU (SCHITUL)

G., „Literatura religioasă”, în: *BORom* XXVIII (1904-1905), 3, p. 298-311.

Articolul conține trei recenzii. Prima este la lucrarea „Două biblioteci de mănăstiri: Ghighiu și Argeș” de N. Iorga, București 1904, Institutul de Arte Grafice, Editura Minerva. Broșura conține o scurtă descriere a unor manuscrise aflate în bibliotecile amintite în titlu. Este amintit manuscrisul „Tâlcuire la Apocalipsa lui Ioan, tradus din greacă în slavonă de părintele Lavrentie Z, în zilele lui Constantin Brâncoveanu în 1704”. Prefața acestuia a fost alcătuită de Tarasie Ieromonahul. La finalul prefaței se găsesc o serie de stihuri după suma capetelor ce se află în Apocalipsă, care sunt atribuite lui Damaschin al Buzăului și care sunt reproduse în articol. Sunt reproduse și versurile din manuscrisul intitulat „Orbirea celor tineri. Cele două căi sfatul răutății și al bunătății”, tălmăcit din limba rusă de arhimandritul Ghenadie, proegumenul Coziei, în 1747.

***, „Cărți Reviste Ziare. Monahul Petru Pavlov – «Însemnări despre Sfânta Mănăstire Ghighiu»”, în: *BORom* XLII (1924), 5, p. 309. Recenzie.

Mănăstirea fost clădită în 1814 de către Uța Cantacuzino Corneanca. Sunt descrise biserica și odoarele mănăstirii. Mai aflăm că, după război, în mănăstire au mai rămas doar nouă călugări și că stăreția a fost reparată.

Scriban, arhim., „Știri. Mănăstire prădată”, în: *BORom* XLV (1927), 4, p. 253
Pe data de 7 aprilie 1927 Mănăstirea Ghighiu a fost prădată de hoți.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. «Sărmană mănăstire duhul tău a murit»”, în: *BORom* XLV (1927), 10, p. 636.

Într-un articol din ziarul „Propășirea din Ploiești” este descrisă starea de sărăcie a Mănăstirii Ghighiu, fapt care a impus ca acest sfânt locaș să închirieze anume locuri în scopul obținerii de fonduri.

N., Ș., pr., „Reclădirea Mănăstirilor Dealul, Ghighiu și Schitul Maicilor”, în: *BORom* LXXIII (1955), 7, p. 580-599.

A se vedea rezumatul redat la „Mănăstirea Dealu”

Bulat, Toma G., „Ctitorii Mănăstirii Ghighiu-Prahova”, în: *GBis* XVII (1958), 6-7, p. 565-577.

Schitul Ghighiu-Prahova a fost ctitorit de două femei evlavioase, ulterior devenind mănăstire de călugări păstrată până în prezent. Articolul conține anexe.

A., Gh., „Slujbă de sfințire la mănăstirea Ghighiu”, în: *GBis* XVII (1958), 11, p. 1097-1104.

Date privind întemeierea Mănăstirii Ghighiu-Ploiești, în 16 aprilie 1817 și informații despre lucrările de restaurare inaugurate în 18-19 octombrie 1958, dar desfășurate începând cu 1952. Între participanții la slujba de sfințire s-au numărat: patriarhul Justinian, mitropolitul Tit Simedrea, episcopul Chesarie al Dunării de Jos și alții. Este redată integral cuvântarea patriarhului Justinian.

Mailat, Ion N., „Noi date asupra Mănăstirii și Schitului Ghighiu”, în: *GBis* XXVIII (1969), 5-6, p. 623-628.

Conține istoricul Mănăstirii și Schitului Ghighiu ridicat în 1817 de către călugărul Agapie.

GHIORMA BANUL (MĂNĂSTIREA LUI)

Andrescu, Ștefan, „Câteva precizări despre ctitoriile bucureștene ale lui Ghiorma Banul”, în: *GBis* XXIII (1964), 5-6, p. 547-567.

Articolul amintește prezența, pe lângă o biserică de mir și a „mănăstiri lui Ghiorma Banul”, atestată documentar la 8 aprilie 1564-1568. Sunt exprimate diferite ipoteze referitoare la localizarea exactă a lăcașului. Între anexe este cuprins actul de închinare la Mănăstirea Pogoniani (Pogoniana).

GIULEȘTI (MĂNĂSTIREA)

Popescu, Virgiliu, „Despre biserica fostei Mănăstiri Giulești”, în: *GBis* XVII (1958), 4, p. 748-749.

Date despre biserica fostei Mănăstiri Giulești, amănunte legate de interiorul și exteriorul acesteia. Mănăstirea a fost zidită între 1780-1790 de Alexandru Ipsilante și Nicolae Mavrogheni, detaliile privind arhitectura fiind expuse prin intermediul imaginilor.

GLAVACIOC (MĂNĂSTIREA)

Erbiceanu, Constantin, „Documente privitoare la istoria bisericească și politică a românilor”, în: *BORom* XIII (1889-1890), 11, p. 677-688.

Documentul al doilea este un hrisov din 1758 și din el aflăm că domnul Nicolae Mavrocordat i-a dat „Vlădicii Miron” (vlădică despre care C. Erbiceanu scrie că ar fi mitropolitul Grigorie de la 1760-1787, care a purtat, înainte de a fi mitropolit și numele de Miron) veniturile și administrația Mănăstirii Glavacioc.

C., E., „Serviciul Cuvioasei Maicii noastre Parascheva și a Sfântului Grigorie Decapolitul”, în: *BORom* XVII (1893-1894), 9, p. 708-715. Cu text în greacă.

Această carte a fost tipărită în 1692, de către Antim Ivireanu. Sunt reproduse și însemnările de pe coperta cărții. Dintr-una din ele aflăm că mitropolitul Teodosie a dăruit această carte Mănăstirii Glavacioc, la 1692.

Diaconescu, Ilie Gh., pr., „Școala candidaților la preoție din mănăstirea Glavacioc”, în: *GBis* XIX (1960), 7-8, p. 661-666.

Informații privitoare la existența unei școli ce pregătea monahi sau tineri mireni pentru preoție, înființată pe lângă Mănăstirea Glavacioc (1841-1843). Cursurile au început în 1844 și au ținut până în 1854 având durată de cinci luni.

Diaconescu, Ilie, pr., „Icoane vechi, manuscrise și pietre de morminte la Mănăstirea Glavacioc”, în: *GBis* XX (1961), 7-8, p. 635-669.

Sunt descrise câteva icoane, pomelnicul, pietrele de mormânt și inscripțiile acestora. Sunt prezentate 32 de documente.

Sacerdoțeanu, A., „Pomelnicul Mănăstirii Glavacioc”, în: *GBis* XXVI (1967), 3-4, p. 366-372.

Se reproduce textul pomelnicului Mănăstirii Glavacioc, după o copie din 1800.

Diaconescu, Ilie Gh., „Un manuscris de cancelarie la mănăstirea Glavacioc”, în: *GBis* XXX (1971), 3-4, p. 343-360.

Articolul informează despre existența unui codice din 1844 de la Mănăstirea Glavacioc, ce cuprinde rapoarte, adrese, porunci, cercetări trimise din și în cancelaria mănăstirii. Anexele ce însoțesc materialul cuprind exemple de acte din manuscrisul de cancelarie.

Diaconescu, Ilie Ghe., pr., „O casă de popas domnesc la mănăstirea Glavacioc”, în: *GBis* XXXIII (1974), 5-6, p. 543-550.

Mănăstirea Glavacioc adăpostea în prima jumătate a secolului al XIX-lea „casele de musafiri omenești cu două etajuri”. Materialul aduce informații despre aceste case.

Diaconescu, Ilie, „Noi observări asupra pietrei mormântale craiovești de la Mănăstirea Glavacioc”, în: *GBis* XXXIII (1974), 11-12, p. 1199-1202.

Informațiile vizează observațiile făcute în legătură cu piatra de mormânt a jupâniței Neaga, soția lui Pârvu I Craiovescu. Articolul conține imagini.

Diaconescu, Ilie Gh., pr., „Vatra mînăstirii Glavacioc în secolele XV-XIX”, în *BORom* XCVIII (1980), 9-10, p. 1047-1077.

Lucrarea despre mănăstirea Glavacioc, cuprinde o scurtă introducere, urmată de 14 capitole.

1. Cadrul geografic și funcționalitatea istorică a așezării.
2. Toponimia vetrei și a zonei vecine.
3. Pricinile întemeierii primei și celei de-a doua ctitorii, cele două nume, întemeietorii și refacerile mănăstirii.
4. Întinderea, extinderea, alipirea și stâlpierea ocinilor din jurul vetrei.
5. Numele și starea vechilor așezări libere și aservite, existente sau dispărute.
6. Robimea.
7. Onomastica spițelor de neam.
8. Prelucrarea agro-pastorală, industria și meșteșugurile.
9. Relațiile de proprietate, renta, birul, șerbia și negoțul.
10. Revizuirea ocolniței și darea la linie a satelor de pe hotarul vetrei.
11. Mentalul sătesc și destrămarea hotarului vetrei.
12. Cultura și arta.
13. Starea ansamblului monumental.
14. Colecția muzeală.

Diaconescu, Ilie Gh., pr., „O carte veche de jertfelnic a mînăstirii Glavacioc”, în *BORom* C (1982), 1-2, p. 180-188.

Se analizează un „proscomisarion”, adică un pomelnic, scris la 13 iulie 1742 de către ieromonahul Serafim din îndemnul egumenului „Iona de la Rumele”, în timpul domnului Mihai Racoviță și al mitropolitului Ungrovlahiei „chir Neofit”. Se

face apoi descrierea manuscrisului cu menționarea însemnării egumenului Iona asupra stării și meremetisirii ctitoriei. În Anexa se dă textul integral al pomelnicului!

GOIA SAU HUMELE DE JOS (SCHITUL)

Diaconescu, Gh. Ilie, pr., „Câteva ctitorii argeșene”, în: *MitrOlt XXXII* (1980), 3-6, p. 494-499.

Historicul bisericii cu hramul Sfânta Paraschiva a Schitului de la Goia sau Humele de Jos.

GOLEȘTI-MUSCEL (SCHITUL)

Răuțescu, Ion, pr., „Știri documentare privitoare la biserica din Schitul Golești (Muscel)”, în: *GBis XXI* (1962), 9-10, p. 864-876.

Știri privitoare la biserica Schitului Golești (Muscel) ce aduc detalii despre faptul că aceasta a fost zidită și închinată ca metoc Mănăstirii Câmpulung de episcopul Grigore al Buzăului în 1676. Se redă actul de închinare și se argumentează denumirea dată lăcașului.

GOLGOTA SAU GORGOTA (MĂNĂSTIREA)

Vasilescu, Const. R., „Mănăstirea Gorgota”, în: *BORom LV* (1937), 3-4, p. 156-174.

Informații despre Mănăstirea Gorgota. Poziția geografică o plasează în apropiere de Târgoviște, fiind ctitorie a lui Pătrașcu cel Bun. O legendă afirmă însă că existase pe vremuri o mănăstire, zidită nu se știe de cine, ale cărei urme încă mai puteau fi văzute. După ce s-a năruit, pe vremea lui Radu Negru, locuitorii s-au hotărât să facă o biserică, de partea stângă a malului, așezând pe locul ales o icoană a Maicii Domnului din vechiul așezământ. Se spune că, atunci când au venit locuitorii după câteva zile, icoana nu se mai afla pe aceeași poziție, ci era așezată pe un deal. Văzând în această întâmplare un fapt dumnezeiesc, localnicii au zidit acolo o mănăstire, cu numele Gorgota. Jafurile și ruina ce s-au abătut de multe ori asupra mănăstirii, numită chiar de către Mihai Viteazu „osebită și înstreinată”, explică faptul că nu s-au găsit acte de la întemeitor.

Hrisoave îl atestă însă pe Pătrașcu cel Bun printre miluitori, Mihai Viteazu numindu-l: „ctitor al sfintei dumnezeieștii mănăstiri” în 1594, ulterior: „au fost miluită această biserică de la întemeiere...de răposatul părintele Domniei mele Io Pătrașco Voevod” anul 1597. Este notat și faptul că monahii viețuitori îl considerau pe Pătrașcu ctitor, prin urmare între anii de domnie ai acestuia, 1554-1557, trebuie stabilită „întemeierea”. Nu după multă vreme, din cauza contextului istoric, mănăstirea ajunge în ruină. Astfel, printr-un act de danie, datat de Iorga în 1580, mitropolitul Eftimie al Țării Românești ținând sfat cu domnul Alexandru Voievod și cu egumenul Spiridon de la Mănăstirea Dealul, orânduiește ispravnic la Gorgota pe Spiridon ca să lucreze viile și să înființeze o moară. Războaiele duse de Mihai Viteazu cu Sinan Pașa pustiesc din nou împrejurimile, cartea lui Fotea, din 1597,

arătând că mănăstirea era din nou dăruită. Un alt neajuns atinge acest sfânt lăcaș în 1611, când Gabriel Bathori distruge toate actele mănăstirii.

Un scurt inventar al daniilor făcut până în 1624 număra: moșia dăruită de Pătrașcu, îmbogățită ulterior cu alte terenuri și întărită de Mihai Viteazu, care nu va percepe bir, vinăria din împrejurimi, o moșie din moșia orașului Târgoviște. Domnii care au urmat la tron, Simeon, Șerban și Radu Voevod, au înnoit aceste dări, starea mănăstirii îmbunătățindu-se simțitor, primind unele locuri de casă și alte moșii. În 1623, în zilele lui Radu Mihnea, „jupân Niculae egumenul și vistierul” aflăm că s-a ridicat o nouă biserică în locul celei vechi, care fusese arsă și dăruită încă din timpul luptelor cu turcii. Pisania bisericii, scrisă în trei limbi, nu amintește de întemeitor, dar îl arată pe Nicolae ca „nou ctitor”. Originea acestui Nicolae nu este pe deplin lămurită. Se presupune că ar fi personajul menționat într-o cronică din timpul lui Mihai Viteazu, „Nica vistierul”, care în 1619 încă mai trăia, fiind de sorginte boier grec. Este posibil ca acesta să se fi călugărit, ajungând astfel egumen al Mănăstirii Gorgota, pe care o reclădește din temelie.

În ceea ce privește închinarea mănăstirii la Meteore, Tesalia, obicei comun epocii, datele privitoare la autorul și anul acestei închinări nu sunt nici ele sigure. Între actele mănăstirii se află o copie, pe baza căreia s-ar putea susține că închinarea ar fi fost realizată de Radu, fiul lui Mihnea Voievod, în 1623; dar din alte surse, s-ar fi efectuat în 1617, când Radu Buzescu face o danie mănăstirii, pomenind și mănăstirea ca metoc; același lucru fiind atestat și la 1621. Din cercetarea acestora rezultă faptul că anul 1623 nu prezintă validitate, neputând fi vorba decât de un fals al călugărilor greci de la începutul secolului al XIX-lea. Închinarea la Meteore s-a făcut, așadar, înainte de 1617 de către Radu Mihnea, în prima sa domnie (1611-1616), cunoscut fiind faptul că prețuia neamul grec.

De la a doua zidire și până în 1836 se găsesc știri doar cu privire la averea mănăstirii. În 1836 Mănăstirea Gorgota este refăcută. Cu prilejul înlăturării egumenilor greci de la conducere și a instalării celor români, se întocmesc cataloage cu averea mănăstirii, odată cu care suntem înștiințați și de starea deplorabilă a așezământului. Egumenul Efrem reface pe zidurile vechi clopotnița, tavanul de lemn și acoperișul de șindrilă, chiliile și casele cele mari, după cum afirmă pisania din 1836. Atunci când secularizarea se va impune în 1862, la cârma mănăstirii era Atanasie, în timpul căruia se va face și licitația publică, mănăstirea fiind transformată în biserică de mir. Dimitrie Crinescu va fi primul preot paroh. Starea bisericii nu a fost însă una bună, la 1900 fiind semnalate grave avarii. În finalul articolului, autorul adaugă lista egumenilor mănăstirii.

Gheorghiu, Aurel I., „Golgota - pagini din Istoria Bisericii Române”, în: *GBis XXI* (1962), 3-4, p. 318-341.

Informații despre așezarea Mănăstirii Golgota, despre legendele ce stau la baza întemeierii lăcașului de cult, întemeietor fiind Pătrașcu cel Bun la 1597. Edificiul a fost sub „obida” mănăstirilor de la Meteora. Între cele șase anexe ale materialului fac parte actul de ctitorie și pomelnicul ctitoricesc.

GORANUL (SCHITUL)

Bulat, T. G., prof., „Schitul Goranul - Râmnicul-Vâlcea”, în: *MitrOlt XXIV* (1972), 5-6, p. 392-396.

Prima mărturie despre domeniul Goran din Râmnicu-Vâlcea datează din 9 martie 1665. Schitul a fost ridicat de mama lui Radu Goran - monahia Calistra de la Mănăstirea Dintr-un Lemn. După moartea ei, de așezământ se îngrijește Chesarie al Râmnicului, care îl va face metoc al episcopiei. Secolul al XVIII-lea este o perioadă de înflorire pentru schit.

GOVORA (MĂNĂSTIREA)

Sacerdoțeanu, A., „Pomelnicul Mănăstirii Govora”, în: *MitrOlt XIII* (1961), 10-12, p. 789-823.

Pomelnicul s-a păstrat într-o copie relativ târzie din 1777. Prima listă este cea a boierilor mari și cuprinde 656 de nume. O a doua are 68 de nume de boieri tăiați de turci, în vremea lui Radu Voievod. Mai este prezentată o listă cu 548 de nume ale boierilor care au rămas în viață. Tot de pe vremea lui Radu este o listă cu 36 de nume de sârbi. La lista egumenilor se prezintă 14 nume, primul fiind al lui Dorotei (din vremea lui Radu), la care se adaugă 52 de nume ale „ieromonahilor egumeni”. Se dau listele și cu toți ceilalți viețuitori. În finalul articolului se redă textul întregului pomelnic, scris de ieromonahul Visarion, structurat pe 57 de foi.

Sacerdoțeanu, A., „Moara din Râmnic a Mănăstirii Govora”, în: *MitrOlt XV* (1963), 5-6, p. 371-390.

Prima posesoare de moară la Râmnic a fost Mănăstirea Cozia în 1388. Moara Mănăstirii Govora este atestată abia din 1496. Autorul prezintă istoricul mănăstirii, cu anexe.

Stănculescu, F., Ioan, „Recenzie. Alte comori ale trecutului românesc”, în: *BORom LXXXIII* (1965), 9-10, p. 976-980.

Autorul realizează o recenzie cărții lui Radu Florescu, „Mănăstirea Govora”, apărută la Editura Meridiane, București, 1965. Referitor la istoricul mănăstirii, sunt sesizate trei faze principale de evoluție: construcțiile zidite de Radu cel Mare, cele ridicate de Matei Basarab și cele executate în timpul lui Constantin Brâncoveanu, precizându-se că monumentul a mai suferit modificări în secolul al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Pentru a demonstra vechimea Mănăstirii Govora se citează un document din 1497, provenit de la Radu cel Mare (1496-1508), în care se consemnează existența mai veche a sfântului lăcaș.

O inscripție păstrată pe un clopot turnat în 1457 confirmă existența lăcașului înainte de Radu Voievod. Din vechiul complex mănăstiresc din perioada lui Radu Vodă nu se păstrează decât foarte puțin. Restaurarea edificiului se realizează în timpul lui Matei Basarab și a lui Constantin Brâncoveanu, despre aceasta vorbind și pisania așezată la intrarea în biserică. Cel care a realizat restaurarea brâncovenească a fost ieromonahul Paisie. Alte transformări ale mănăstirii sunt realizate în 1783, în

timpul episcopului Filaret, în 1787, când este pictată de către Dimitrie Zugravul, în 1920, apoi în 1958. Autorul amintește piesele de broderie și tipăriurile în limba română apărute la Govora în vremea lui Matei Basarab.

Popescu, Iustin, pr., „Mănăstirea Govora și egumenia lui Meletie Macedoneanul”, în: *MitrOlt* XXIV (1972), 1-2, p. 147-149. Recenzie.

Date despre pustiirea mănăstirii din 1551, de către Albul cel Mare, despre redresarea de mai târziu, din timpul lui Radu Șerban și, în special, din timpul lui Matei Basarab, despre egumenul Meletie, numit în 1634 și despre activitatea tipografică desfășurată aici.

Petre-Govora, Gh. I., pr., „Prima școală de cultură generală din Țara Românească de la Govora”, în: *MitrOlt* LV (2003), 9-12, p. 79-80.

Școala de la Govora a fost înființată în 1635. Patriarhul Ierusalimului, Teofan, o șază pe același nivel cu gimnaziul lui Petru Movilă din Kiev. Elevii erau numiți „studenti” (spudei), iar științele predate erau gramatica, retorica, aritmetica, muzica, geometria și, cea mai importantă, teologia. Conducerea școlii a fost asigurată de egumenul Meletie.

GRĂJDANA-BUZĂU (MĂNĂSTIREA)

G., I. M., „Note bibliografice Ionașcu I., «Un fost metoh al Pantelimonului: Schitul Grăjdana (Buzău)». Cu documente și regește din arhiva Eforiei Spitalelor Civile, Buzău 1936, LIV+148 p.”, în: *BORom* LVI (1938), 1-4, p. 131-132. Recenzie.

Istoricul Schitului Grăjdana, ctitorit de călugărița Catrina, fiica lui Jipa Vernescu. Catrina se trăgea și din neamul episcopului Luca, care a păstorit la Buzău între anii 1583-1604 și a ajuns apoi mitropolit al Ungrovlahiei (1604-1629).

Prima mărturie despre acest schit datează din 1690. Două acte din anul următor arată că schitul a fost întemeiat de călugărița Catrina, pe moșia ei Lunceni și i-a dat numele ei de mireancă Grăjdana. Schitul la 1714 se ruinează. La 1743 un nepot al Grăjdanei, Cosma, reface bisericuța de lemn și clădește două chilii și o clopotniță. În 1758, la 20 decembrie, schitul este închinat ca metoc Mănăstirii Pantelimon. După moartea lui Cosma și a urmașului său la conducerea schitului, Schitul Grăjdana s-a ruinat din nou. Episcopul Cosma al Buzăului îl pune ca egumen în 1771 pe Gurie, care a fost multă vreme stareț la Izvorani. În 1787 Gurie nu se mai afla la Grăjdana, iar schitul începe pe mâna unor îngrijitori mireni.

Către sfârșitul secolului al XVII-lea îl întâlnim ca egumen pe arhimandritul Ambrozie, care a fost înlocuit în 1797 cu protopopul Neagu Chircu din Nișcov. Neagu a fost înlocuit în 1801 cu postelnicul Stanciu. În 1811 schitul este luat în arendă de Petre Căpitanul, care l-a ținut până în 1821. Alecu Iarca zidește la 1840 o mică biserică de cărămidă. La 1843 schitul este încredințat pentru scurtă vreme lui Ruvim Budișteanu, fostul egumen al Mănăstirii Târgșor de lângă Ploiești și al Mănăstirii Aluniș, Buzău. La 3 aprilie 1850 schitul a fost dat sub ocârmuirea arhimandritului Melchisedec, egumenul Mănăstirii Măxineni, iar la 1852 schitul trece sub

îngrijirea ieromonahului Ciprian. care a stat aici până în 1860 când a plecat egumen la Mănăstirea Măxineni și a fost înlocuit la Grăjdana cu ieromonahul Dionisie. Schitul a fost ulterior vândut și desființat.

GRUIU SAU GRUIA (MĂNĂSTIREA)

Pleșia, Dan și Andreescu, Ștefan, „Mănăstirea Gruiu”, în: *GBis XXIV* (1965), 11-12, p. 1123-1154.

Date despre istoria Mănăstirii Gruiu: ctitor, egumeni, proprietăți. Articolul este însoțit de anexe.

Dură, Ioan V., drd., „Știri despre Țările Române în «Istoria Patriarhilor Ierusalimului» a patriarhului Dositei al Ierusalimului” în: *StTeol* Seria a II-a XXVIII (1976), 1-2, p. 120-129.

Patriarhul Dositei al Ierusalimului n-a apucat să-și tipărească „Istoria” și a lăsat sarcina nepotului său Hrisant Nottara să o tipărească. O va face la București începând cu 1715. Pentru istoria noastră importante sunt cărțile 11 și 12 și cap. 5 și 6 din cartea 13, în care avem informații despre Mănăstirea Gruia (jud. Ilfov) închinată Patriarhiei de Ierusalim (aprox.1579-1608), despre Sinodul de la Iași din 1642 și rolul domnului Vasile Lupu, despre ajutorul dat de Vasile Lupu patriarhului ecumenic Partenie cel Bătrân, ce-i va da moaștele cuvioasei Parascheva, despre ajutorul dat patriarhului Teofan al III-lea al Ierusalimului (1608-1644), despre faptul că în 1645 mănăstirile din Iași: Galata, Barnovski, Sf. Sava, Nicorița erau închinare Sf. Mormânt, iar în 1673 sunt închinare Sf. Mormânt Mănăstirile Călui și Ungurei (sau Unghereni sau Unguriu).

GURA MOTRULUI (MĂNĂSTIREA)

Ionescu, I., pr., „Însemnări de pe cărți vechi bisericești de ritual”, în: *MitrOlt IX* (1957), 7-8, p. 521-527.

Sunt prezentate însemnări de pe cărțile vechi de ritual ale Mănăstirii Gura Motrului și ale Schitului Topolnița.

Cocora, Gabriel, pr., „Din activitatea gospodărească a arhimandritului Eufrosin Poteca la Mănăstirea Gura Motrului”, în: *MitrOlt X* (1958), 11-12, p. 790-793.

Expunere a activității arhimandritului Eufrosin Poteca la Mănăstirea Gura Motrului.

Lector, „Săpături arheologice în aria așezămintelor bisericești”, în: *GBis XIX* (1960), 3-4, p. 333-339.

Se prezintă rezultatele săpăturilor arheologice făcute la Mănăstirile Gura-Motrului, Mamul, Cotmeana.

Popovici, V., „Mănăstirea Gura Motrului”, în: *MitrOlt XXII* (1970), 1-2, p. 140-142. Recenzie.

Monografia recenzată se ocupă de Mănăstirea Gura Motrului, ctitorită de Logofătul Harvat, la 13 ianuarie 1519. Acest lăcaș dispăre pe la 1620, urmând ca între anii 1652-1653 vornicul Preda Brâncoveanu să zidească pe același loc alt așezământ, care va fi terminat de Preda Brâncoveanu. Autorul menționează „dezînchinarea” din 28 iulie 1639, făcută de Matei Basarab. Din 1821 până în 1832, când marele cărturar Eufrosin Poteca este numit egumen, nu mai avem știri despre mănăstire.

În 1862, mănăstirea devine enorie a parohiei Gura Motrului. În 1943, lăcașul este redeschis ca mănăstire de călugărițe, după ce între anii 1928-1942 găzduise două școli în chiliile sale. Articolul cuprinde 34 de ilustrații.

Bazilescu, Ștefan, prof., „La 190 de ani de la nașterea arhimandritului Eufrosin Poteca. 1786-1976”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 11-12, p. 1002-1011.

Informații privitoare la persoana arhimandritului Eufrosin Poteca și la perioada egumenatului său la Mănăstirea Gura-Motrului. Aflăm despre ctitorirea acesteia de Sfântul Nicodim și despre implicarea arhimandritului în dezvoltarea învățământului și culturii românești.

HOTĂRANI (MĂNĂSTIREA)

Cocora, Gabriel, pr., „Popa Șapcă, curator la Mănăstirea Cozia”, în: *MitrOlt IX* (1957), 11-12, p. 758-765.

Aspecte biografice despre Popa Șapcă care a fost „superior” la Mănăstirea Cozia în perioada 4 mai 1864 - 10 august 1866, anterior făcând parte din obștea Mănăstirii Hotărani.

Păsculescu-Orlea, Em., pr., „Popa Șapcă la mănăstirea Hotărani (Romanați) (11 nov. 1863 – 6 mai 1864)”, în: *MitrOlt XIII* (1961), 10-12, p. 760-783.

Informații despre activitatea lui Popa Șapcă la Mănăstirea Hotărani de pe Valea Oltului, ctitorită în 1588 și închinată Mănăstirii Dionisiu din Sf. Munte.

HUREZI (MĂNĂSTIREA)

***, „Monastirea Horezu, Județul Vâlcea”, în: *Vocea Bisericii III* (1896), 2, p. 2-3.

Historicul Mănăstirii Horezu, fondată de Constantin Brâncoveanu, în 1692. Până în 1862 mănăstirea a fost locuită de călugări, însă ei au fost mutați la Bistrița și în locul lor s-au stabilit călugărițe. Portretul lui Pârvu Cantacuzino se află în interiorul bisericii, alături de portretele lui Apostol Ispravnic Vornic, al lui Badea Ispravnicul Biv Pârcălab și al lui Manea Vătaful. În biserică se găsesc patru morminte.

Tâmpla paraclisului se păstrează din timpul lui Brâncoveanu. Doamna Maria, soția lui Constantin Brâncoveanu a fondat o biserică. La anul 1881, mai mult de jumătate din edificiu s-a transformat în spital rural. Articolul conține o schiță a Mănăstirii Horezu.

Bălășel, Teodor, preot, „Mănăstirea Horezul”, în: *Cuvântul Adevărului IV* (1905), 7, p. 67-68.

Date despre istoricul Mănăstirii Hurezi clădite de Pârvu Cantacuzino în 1690. Constantin Brâncoveanu finalizează lucrarea rămasă neterminată prin moartea lui Pârvu și trimite în acest scop pe Cernica Știrbei, care o isprăvește în 1693. Acolo erau trei biserici: biserica mare, construită într-un stil bizantin, paraclisul și bolnița. În vechime, Horezul a fost mănăstire de călugări înzestrată cu toate odoarele trebuincioase. Până în 1863, data secularizării, a fost un important centru cultural. Din 1872 a fost prefăcută în mănăstire de maici.

***, „Notițele și impresiunile călătorului Lancelot de la monastirea Horezul”, în: *Cuvântul Adevărului* IV (1905), 10, p. 99-101.

Impresiile călugărului francez Lancelot despre Mănăstirea Horezul.

G., I. M., „Note bibliografice Ionașcu S., «Contribuții la istoricul Mănăstirii Hurez», Craiova, 1935, 192 p”, în: *BORom* LIV (1936), 9-10, p. 654-655. Recenzie.

Se prezintă 63 de documente din anii 1777-1814 referitoare la Mănăstirea Horezu. Lucrarea are opt capitole: Fundarea Mănăstirii Hurez; Moșiile și celelalte averi; Egumenii mănăstirii de la 1693-1791; Activitatea egumenului Pahomie 1791-1814; Ceva despre boierii Brâncoveni de la sfârșitul secolului al XVIII-lea; Ultimii egumeni de la Hurez 1804-1872; Viața spirituală și materială a mănăstirii; Biblioteca Hurezului.

Autorul consideră că la 8 septembrie 1693 s-ar fi târnosit biserica argumentând cu o însemnare din vremea lui Constantin Brâncoveanu. Date despre egumenii acestei mănăstiri. Primul egumen de la Hurez a fost Ioan arhimandritul. El a condus această mănăstire până la 1726. Urmașul său a fost Dionisie de la Polovragi, care a trăit până la 1734, iar după el a urmat Dionisie Bălășescu, care a condus mănăstirea cu mici întreruperi până la 1782. Despre acesta aflăm că în cel dintâi an al egumeniei sale era să fie ales episcop al Râmnicului, iar la bătrânețe și-a luat ca ajutor pentru a conduce mănăstirea pe fostul econom Gherasim, care l-a și urmat pe Dionisie la conducerea mănăstirii, dar nu a fost egumen decât doi ani. După el, Rafail, corectorul cărților bisericești tipărite la Râmnic între 1763-1780, a fost ales conducătorul mănăstirii. După Rafail este ales ca egumen Pahomie, care cârmuiește mănăstirea din 1791 până în 1804, când este îndepărtat de la conducere și, plecând, va trece la cele veșnice în Schitul Fedeleșciurul.

Ilie, R., pr., „Arhimandritul Ioan, primul stareț al Mănăstirii Hurez (1696-1726)”, în: *GBis* XIII (1954), 1-2, p. 98-104.

Se detaliază aspecte referitoare la mănăstire din perioada arhimandritului Ioan, primul stareț al acestui lăcaș. Hurezi-ul a devenit în timp cel mai reprezentativ complex de arhitectură, definitoriu pentru stilul brâncovenesc.

Gagiu, I., pr., „Mănăstirea Hurezi” în: *BORom* LXXII (1954), 2-3, p. 244-257.

Istoricul întemeierii și dezvoltării grupului mănăstiresc de la Hurezi, a cărui construcție a început în 1690. În vara anului 1693 domnul Brâncoveanu a venit la Hurezi și a luat parte la sfințirea bisericii pe care a închinat-o Sfinților Împărați

Constantin și Elena. Sfințirea s-a făcut de către mitropolitul țării, Teodosie. Episcopul nou ales, Ilarion al Râmnicului, a săvârșit prima sa Liturghie arhierescă în biserica Mănăstirii Hurezi, la 8 iulie, de sărbătoarea Sf. Mucenic Procopie, ale cărui moaște au fost dăruite acestui sfânt lăcaș de patriarhul Iacob al Țarigradului. În toamna anului 1694 a fost terminată și pictura bisericii.

Între 1694-1697 s-au construit: pe latura de sud, casele domnești și două rânduri de chilii cuprinzând la mijloc clopotnița; pe latura de vest chilii și paraclisul; pe latura de nord chilii iar pe latura de est un zid de cărămidă și piatră. Ca arhitectură, biserica de la Hurezi reprezintă exemplarul cel mai reușit al epocii brâncovene, având planul în formă de treflă, cu două turla înalte, cu pridvor sprijinit pe stâlpi artistice lucrați, cu o înfățișare impunătoare, cu proporții admirabile, cu sculpturi bogate și cu decorațiuni clasice și sobre. Valoarea artistică a picturii în frescă a bisericii, paraclisului și a schiturilor Mănăstirii Hurezi este unanim apreciată și de o originalitate absolut sigură.

Pictura de la Hurezi prezintă valoare documentară și istorică pentru că, în afară de portretele murale ale meșterilor, în tinda bisericii, pe peretele de la răsărit, în partea dreaptă, găsim înfățișați pe domnul Constantin Brâncoveanu și soția sa Marica iar lângă ei pe cei patru fii: Constantin, Ștefan, Radu și Matei și pe cele șapte fiice: Stanca, Maria, Ilinca, Safta, Ancuța, Bălașa și Smaranda. De asemenea pe peretele de la apus, în partea dreaptă, găsim spița după tată a lui Brâncoveanu continuând pe peretele dinspre sud cu strămoșii care au fost domnitori iar în partea stângă se află zugrăvită spița după mamă a domnului, boierii Cantacuzini, continuând pe peretele dinspre nord cu cei care au fost domnitori. În partea de est a mănăstirii doamna Marica a zidit o bisericuță pe care a terminat-o în 1696 și pe care a zugrăvit-o în 1699.

Arhimandritul Ioan, care a fost de la început veghetor la înălțarea ctitoriei lui Brâncoveanu, începu să ridice și el, în 1698 în partea de nord a Mănăstirii Hurezi un schit. În partea de vest a mănăstirii, Ștefan Brâncoveanu, fiul, construi un schit care s-a terminat în 1703.

Brâncoveanu și familia lui s-au îngrijit de înzestrarea Mănăstirii Hurezi cu moșii precum și de împodobirea ei cu odoare și obiecte de valoare. Pentru a-i spori prestigiul, a fost închinată Patriarhiei de Constantinopol, declarând-o stavropighie. Cercetând istoria vieții monahale în Mănăstirea Hurezi constatăm că atât, în vremea cât au trăit acolo călugări (până în 1872) cât și după aceea, de când a fost transformată în mănăstire de călugărițe, acest așezământ mănăstiresc nu s-a afirmat în viața culturală și duhovnicească deoarece mai toți egumenii erau mereu ocupați cu administrarea moșiilor cu care fusese înzestrată.

În anii 1788-1789, în vremea războiului ruso-turc, Mănăstirea Hurezi a fost prădată și profanată de armatele turcești. Începând cu 1948 Mănăstirea Hurezi s-a bucurat de atenția deosebită a patriarhului Iustinian Marina devenind „un centru înfloritor de viață și învățătură călugărească”. Din 1951 mănăstirea adăpostește în localul său și Seminarul monahal de călugărițe „Sf. Filoftea”. Tot în aceeași perioadă Mănăstirea Hurezi a fost declarată monument istoric național.

Ilie, R., pr., „Dionisie I Iliev și Dionisie II Bălăcescu stareți ai Mănăstirii Hurezului (1726-1783)”, în: *GBis* XIV (1955), 1-2, p. 59-71.

Date despre activitatea stareților Dionisie I Iliev (1726-1734) și Dionisie II Bălăcescu (1734-1783) și-au consacrat întreaga existență vieții duhovnicești de la Mănăstirea Hurezu.

Georgescu, I. B., „Hanul Mănăstirii Hurezi din orașul Craiova”, în: *MitrOlt* X (1958), 3-4, p. 239-247.

Informația potrivit căreia acest han ar fi aparținut, ca metoc, de Mănăstirea Polovragi este greșită, autorul lămurind că el a fost al Mănăstirii Hurez, din porunca lui Constantin Brâncoveanu, din 1709.

Articolul cuprinde un istoric și o descriere a hanului.

Sacerdoțeanu, A., „Hrisovul lui Constantin Brâncoveanu pentru Mănăstirea Hurezi”, în: *MitrOlt* XII (1960), 9-12, p. 705-721.

Este prezentat și redat hrisovul de înzestrare a Mănăstirii Hurezi al lui Constantin Brâncoveanu, din 25 aprilie 1695.

Bulat, T. G., „Un stareț vestit al Mănăstirii Hurez: Hrisant Penetis (10 oct 1832-30 mart. 1852)”, în: *MitrOlt* XIV (1962), 5-6, p. 434-448.

Se prezintă viața și activitatea starețului Hrisant. Acesta s-a născut în ostrovul Andros și a crescut la Constantinopol până la vârsta de 25 de ani. În 1806 vine pe teritoriul românesc, oprindu-se prima dată în Brăila, unde comunitatea grecească era foarte puternică. Aici el ajută la dezvoltarea comerțului. Ajunge „năstavnîc” (egumen) la Polovragi din Gorj, apoi este ales egumen la Hurez. Va fi, ulterior, numit egumen pe viață la Bucovăț, lângă Craiova, „îngrijitor năstavnîc” la mănăstirile: Dintr-un Lemn, Surpatele și Câmpulung. Va fi numit ctitor la Bucovăț (mănăstirea de peste apă), pentru că o rezidește din temelie, târnosind-o la 10 aprilie 1843.

Cocora, Gabriel, pr., „Alte știri despre arhimandritul Hrisant Hurezeanul”, în: *MitrOlt* XV (1963), 9-10, p. 791-799.

Articol biografic despre arhimandritul Hrisant Hurezeanul, stareț al Mănăstirii Hurez între anii 1832-1852. Este și ctitor la Mănăstirea Bucovăț, pe care o zidește în 1836 făcând și case pentru ședere, clopotniță și acareturi. Se face o descriere a tuturor construcțiilor și se prezintă activitatea sa la mănăstirile Surpatele și Polovragi – unde a fost egumen. Se menționează dorința sa de a înființa un pension de fete în colonia grecească din Brăila, dorință nerealizată însă.

Grigore, Anibal Gh., „Despre unele biserici târgoviștene și o biserică din lemn dâmbovițeană”, în: *GBis* XXIII (1964), 5-6, p. 568-590.

În „Despre unele biserici târgoviștene și o biserică din lemn dâmbovițeană” se descrie „Biserica Geartoghe”, zidită la 1860, pe care Andronache postelnicul - a făcut-o metoc al Mănăstirii Hurezu.

Stănculescu, Ioan F., „Recenzie. Comori ale trecutului românesc”, în: *BORom* LXXXIII (1965), 7-8, p. 777-782.

Recenzii ale lucrărilor lui N. Constantinescu, „Mănăstirea Putna”, Editura Meridiane, București, 1965 și a lui Lucian Roșu, „Mănăstirea Hurez, Editura Meridiane, București, 1965.

Cea de a doua lucrare face referire la Mănăstirea Hurez, cel mai reprezentativ monument al arhitecturii religioase din epoca lui Constantin Brâncoveanu. În vara anului 1690 lucrările de construcție încep sub conducerea ispravnicului Pârvu Cantacuzino, fiul lui Drăghici Cantacuzino și văr primar cu domnul, continuându-se după moartea acestuia sub conducerea noului ispravnic, armașul Cernica Știrbei Izvoranu. Zidurile bisericii sunt gata în 1693, pictura în 1695, iar întreg ansamblul în 1697. Este amintit impactul diferitelor evenimente istorice asupra edificiului, sunt detaliate aspectele arhitecturale, picturale, aducându-se informații și despre bolnița, situată în cadrul incintei exterioare a mănăstirii, construită în 1696 din inițiativa Mariei, soția lui Brâncoveanu. În partea de nord se află Schitul Sfinții Apostoli, construit în 1698, sub îngrijirea lui Iona Arhimandritul, iar la vest se află Schitul Sfântul Ștefan, înălțat în 1703, cea mai veche componentă a complexului de la Hurez fiind Schitul Ioan, ruinat, cu toate că în 1823 biserica acestuia era încă mai era funcțională.

Bulat, T. G., „Ioan arhimandritul; întâiul egumen al Mănăstirii Hurezi”, în: *MitrOlt* XVII (1966), 5-6, p. 432-448.

Materialul cuprinde date biografice despre arhimandritul Ioan, egumen al Mănăstirii Hurez între 3 iunie 1693 și 15 iunie 1726. Aici a contribuit la ridicarea bisericii, a bolniței și a paraclisului, la construirea Schitului Sfântul Ștefan. Același stareț ajutat și Mănăstirea Surpatele.

Drăgan-Dima, Corneliu și Caratașu, Mihail, „Un catalog necunoscut al bibliotecii Mănăstirii Hurezu”, în: *BORom* LXXXVII (1969), 5-6, p. 590-599.

Constantin Brâncoveanu a făcut din ctitoria sa, Mănăstirea Hurezi, nu numai un lăcaș de rugăciune, ci o adevărată citadelă a culturii românești. De aceea a dăruit mănăstirii, pe lângă odoare bisericești și numeroase cărți, începând cu „Biblia de la București” din 1688. După moartea sa din august 1714 și biblioteca de la Hurezu a fost dată uitării. Al. Odobescu a redescoperit aici importante cărți și manuscrise ce au aparținut domnului Constantin Brâncoveanu.

N. Iorga a adăugat câteva informații referitoare la componența bibliotecii și a descifrat inscripția grecească așezată de ctitor la intrarea în bibliotecă. În 1935, prof. Ion Ionașu a descoperit în arhiva Eforiei spitalelor civile două cataloage ale bibliotecii Hurezului, inserate în catagrafiile averilor mănăstirești. Pe baza lor se încearcă, pentru prima oară, reconstituirea bibliografică a fondului de publicații despre care amintise Al. Odobescu. Cercetările ulterioare în Arhivele Statului au identificat un catalog mai complet al bibliotecii de la Hurezu, redactat de către revizorul școlar al județului Vâlcea, Eliade, la data de 1 mai 1865, care cuprinde 425 de volume (manuscrise și tipărituri) în limbile greacă, latină, italiană, arabă și georgiană. Pentru fiecare lucrare se transcriu în original numele autorului, titlul (complet sau pres-

curtat), locul de imprimare și anul de apariție. Pentru Biblioteca Centrală din București s-au reținut 138 de volume, celelalte rămânând în mănăstire. Manuscrisele și tipăriturile trecute în fondul Bibliotecii Centrale au fost preluate în 1901 de Biblioteca Academiei Române.

Preocuparea lui Constantin Brâncoveanu pentru faptele trecute ale împăraților bizantini, din rândul cărora își trăgeau originea mama sa, doamna Stanca, fiica cea mare a postelnicului Constantin Cantacuzino, l-a determinat să achiziționeze pentru biblioteca ctitoriei sale, seria aproape completă a monumentalelor ediții greco-latine ale cronicilor bizantine, tipărite la Paris, cu cheltuiala regilor Franței, în secolul al XVII-lea. Cronicile grecești constituiau și o valoroasă sursă de informații referitoare la originea și formarea poporului român. Un fond compact în biblioteca de la Hurezu îl constituie edițiile bilingve, greco-latine, ale operelor marilor Părinți ai Bisericii, ceea ce reflectă preocupări teologice ale cărturarilor și conducătorilor spirituali ai Bisericii Ortodoxe Române. Aceste cărți au aparținut domnului Brâncoveanu și egumenilor cărturari ca arhimandritul Ioan (1692-1726) și ieromonahul Rafail (1782- 1791).

Se enumeră principalele cărți aflate în biblioteca de la Hurezu ca: lucrările lui Origen, „Contra Celsium” într-o ediție apărută la Cambridge în 1677; „Filocalia”, opera lui Clement Alexandrinul imprimată la Colonia în 1688, opera lui Vasile cel Mare tipărită la Paris în 1638; opera lui Grigorie Teologul și a lui Grigorie de Nisa, a Sf. Epifanie și multe alte lucrări importante pentru cultura teologică. De remarcat pentru istoria românilor este tipărirea la Viena, în 1806, de către frații Tunusli, a lucrării banului Mihai Cantacuzino, „Istoria politică și geografică a Țării Românești din așezarea ei cea mai veche până în 1774”. Lucrări de istorie universală, de geografie, de chimie, de fizică, de pedagogie, un manual de studiu al limbii grecești, cărți cu conținut lingvistic, filozofic și științific, compun biblioteca de la Hurezi.

Opera învățatului grec, profesor și conducător al Academiei domnești din București, Neofit Duca, este bogat reprezentată în biblioteca mănăstirii. „Iliada” lui Homer, a fost adusă de la Viena, iar în 1795 tipografia grecească a fraților Marchide Puliu scoate „Istoria zeilor din mitologie” și multe altele. Pe lângă valoarea științifică, literară sau teologică a publicațiilor din biblioteca Hurezi, putem adăuga sensul real al prezenței acestor cărți la cea mai de seamă ctitorie domnească a secolului al XVII-lea care demonstrează legătura lor cu viața spirituală și cu realitățile din Țările Române. Demne de remarcat sunt și publicațiile de literatură antică aflate la Hurezi, în ediții de mare autoritate științifică: capodopera literaturii eline „Odiseea” lui Homer, într-o ediție comentată de faimosul filolog Didymus, tragediile lui Euripide, comediile lui Aristofan într-o ediție venețiană din 1542, opera istorică a lui Heorodot, tipărită la Veneția în limba greacă în 1502.

Literatura juridică bizantină este reprezentată prin „Novelele” împăraților Iustinian, Iustin, Leon și „Edicetele” lui Iustinian, într-o ediție rară, imprimată la Paris în 1568, în limba greacă. Științele exacte au fost reprezentate prin opera marului savant al Antichității, Arhimede din Siracuza și prin prima lucrare de algebră din istoria umanității, datorită celebrului matematician grec din sec. IV-V, Diophantes Alexandrinul (Paris, 1621).

În Anexa este publicat catalogul bibliotecii Mănăstirii Hurezu, deși incomplet.

Iscru, D. G., „Din faptele arhimandritului Hrisant Horezeanu”, în: *BORom* LXXXVII (1969), 5- 6, p. 584-587.

În Țara Românească, după reorganizarea învățământului laic la începutul perioadei regulamentare și după înființarea de școli normale în fiecare capitală de județ, s-a trecut și la organizarea învățământului teologic prin două Regulamente-Legi, din 1834- 1835. În Regulamentul din 1834 se prevedea ca învățământul sătesc să fie dat în grija cântăreților de la biserici. Șeful Logofetei treburilor bisericești, Barbu Știrbei, s-a străduit cu prilejul elaborării celui de-al doilea Regulament să dea învățământul sătesc în seama celui mai tânăr preot din sat, fapt ce ar fi îmbunătățit calitatea școlii. Boierii din Adunarea obștească au respins propunerea.

Unii egumeni ai mănăstirilor, fie cu cheltuială proprie, fie apelând la resursele mari ale lăcașurilor sfinte de atunci, au adus o contribuție importantă la ridicarea prin știință a satului românesc. La Motru, Cernica, Buzău, Râmnicu-Vâlcea, mai ales în vremea episcopului Sf. Calinic de la Cernica, în lumea satului, mulți slujitori au răspândit știința de carte, înainte și după instituirea învățământului public sătesc (1838).

Se publică o anexă ce cuprinde adresa de răspuns a arhimandritului Hrisant de la Mănăstirea Horezu, din 2 ianuarie 1840, către Departamentul Logofetei treburilor bisericești în legătură cu o pretinsă împotrivire a sa la înființarea școlii în satul Roman.

Bălașa, D., pr., – prezentare și transcriere „Constantin Brâncoveanu voievod și Ioan Arhimandritul-un ms. inedit al lui Ioan, egumenul Mănăstirii Hurezi (1692-1726)”, în: *MitrOlt* XXV (1973), 11-12, p. 993-1001.

Manuscrisul descris în aceste pagini are două titluri: „Catastih cu toate cealea ce am făcut și am adaos la Sfânta Mănăstire aceasta Ourezii, cât am fost egumen, cu smeritul Ioan Arhimandritul” și „Catastih de toate sculele și dajdiile și de alte odoară ce au dat Sfintei Mănăstiri Ourezilor Domnul nostru Ioan Basarab Voievod, ctitorul Sfintei Mănăstiri”. Ioan a fost egumen timp de 30 de ani, din 1692. Este prezentată fiecare dintre cele 16 file ale manuscrisului.

Dima-Drăgan, Corneliu, dr., „Biblioteca domnească de la Mănăstirea Hurezi”, în: *MitrOlt* XXVIII (1976), 7-8, p. 612-623.

Acest articol constituie partea a doua dintr-un studiu ce-și propune inventarierea exactă a cărților de la Mănăstirea Hurez.

Dima-Drăgan, Corneliu, dr., „Biblioteca domnească de la Mănăstirea Hurezi”, în: *MitrOlt* XXIX (1977), 10-12, p. 797-806.

Textul constituie partea a treia a studiului în care sunt prezentate scrieri patriotice care au făcut parte din colecția brâncovenească de la Mănăstirea Hurez, transferată ulterior la Biblioteca Academiei Române.

Popa, Corina, „Iconografia picturii murale brâncovenești din paraclisul Mănăstirii Hurezi”, în: *GBis* XXXVIII (1979), 1-2, p. 131-135.

În complexul de la Hurezi existau cinci biserici: biserica mare, paraclisul, bolnița, schiturile: Sfinții Apostoli și Sfântul Ștefan. Se prezintă programul iconografic al picturii paraclisului, fiind anexate imagini.

Ionescu, Ion, pr., „Constantin Brâncoveanu-270 de ani de la mucenicia sa”, în: *GBis XXXXIII* (1984), 7-9, p. 592-610.

Se prezintă domnia lui Constantin Brâncoveanu și informații referitoare la zidirea Mănăstirii Hurez, începută în 1690 și la „Schola greca et latina”, 1646-1651 de la Târgoviște.

IEZERUL VÂLCEA (MĂNĂSTIREA)

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană bisericească și națională. Scrierea Arhimandritului Chiriac Romniceanu, Egumenul Sfintei Mănăstiri Căluui”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 2, p. 86-92.

Relarea evenimentelor de la 1821 pe care însuși Chiriac Romniceanu le-a văzut. E redată o istorisire referitoare la Mănăstirea Iezerul și anume că Mircea Voievod, la zidirea mănăstirii, a pus în pereții ei bani. Legenda spune că Mircea Voievod avea două fete, dar pentru că a îngăduit ca fata cea mică să se mărite înaintea celei mari, aceasta a fugit în Ungaria, unde s-a măritat cu un mare crai de acolo. Aflând acesta de faptul că Mircea, la zidirea Mănăstirii Iezerul a pus bani în zidurile ei, a venit, a distrus biserica și a luat banii pe care i-a găsit. După mult timp Antonie Schimonah a venit și pe locul vechii mănăstiri, a zidit una mai mică cu hramul Intrarea Maici Domnului în Biserică. Chiriac Romniceanu scrie că acest Antonie este un strămoș de al său. Sunt prezentate date despre rudele din partea mamei lui Chiriac (foarte multe au activat în biserică ca monahi, egumeni, preoți, diaconi etc.) și despre rudele din partea tatălui său. În final se prezintă numirea lui Chiriac, ca egumen al Mănăstirii Căluui – mănăstire ce a fost zidită de boierii Buzești și are hramul Sfântul Nicolae

Neofit, episcop, Râmnic, „Starea schitului Iezerul ot sud Vâlcea, metohul Sf. Episcopii”, în: *Revista de Istorie Bisericească I* (1943), 1, p. 138-141.

Se face expunerea obiectelor bisericești, a cărților de cult, a obiectele din fier și aramă, bucatelor, vitelor, oilor, caprelor, moșiilor schitului, dar și a lucrurilor ce lipsesc de aici.

Sacerdoteanu, A., „Pomelnicul Mănăstirii Iezerul”, în: *MitrOlt XIV* (1962), 7-9, p. 527-544.

Pomelnicul Mănăstirii Iezerul, redat în paginile de față, este păstrat în copii din secolul al XVIII-lea și reprezintă un document relevant pentru viața schivnicului Antonie de la Iezer. Se redă textul integral al pomelnicului.

Iorgulescu, Vasile, pr., drd., „Schitul Iezerul din jud. Vâlcea”, în: *MitrOlt XXXIX* (1987), 4, p. 83-91.

La 20 de kilometri N-V de Râmnicu-Vâlcea se află Schitul Iezerul, a cărei pisanie de la ușa așezată în 1715 îl arată drept ctitor pe domnul Mircea Ciobanul (1545-1552) și pe soția sa, doamna Chiajna (1552-1553). Este redat textul acestei pisanii, împreună cu prezentarea a două documente care atestă faptul că aici era mănăstire de călugări și a pomelnicului schitului, din 1740. Se mai menționează și despre refacerea schitului din anii 1693-1705, sub Antonie Schimonahul și se menționează faptul că nu a fost transformat în metoc.

SF. IOAN MARE DIN BUCUREȘTI (MĂNĂSTIREA)

Papazoglu, D., locot., „Istoria Bisericii Sfântul Ioan Mare din București”, în: *BORom VIII* (1884-1885), 1, p. 78-80.

Biserica amintită în titlu datează de la începutul secolului al XV-lea, fiind ctitorită de către boierul Andrei și fratele său Dumitru, având hramul Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul. În 1703 domnul Constantin Brâncoveanu a reclădit biserica care, la acea dată, se afla în ruină. D. Papazoglu scrie că sfântul lăcaș se afla în mijlocul unei spațioase mănăstiri ai cărei superiori au fost Dositei, devenit mai apoi mitropolit al Ungrovlahiei, la începutul secolului al XIX-lea și Ilarion, devenit episcopul Argeșului.

Mateescu, Tudor, „Un sat dobrogean în stăpânirea Mănăstirii Sfântul Ioan din București (sec. XVIII)”, în: *BORom XCIII* (1975), 3-4, p. 371-376.

În 1735 este menționat pentru prima dată satul Scrofeni. La 14 septembrie 1735 s-a făcut delimitarea de pământul otoman a acestui sat de către Vlădila din Berlești și zece bătrâni ai satului, iar la 17 septembrie 1735 a fost recunoscut în acte de către domnul țării. La 21 aprilie 1764 a avut loc o nouă delimitare. În acest interval 1735-1764 moșia satului a intrat sub stăpânirea Mănăstirii Sfântul Ioan din București.

IZVORUL FRUMOS (SCHITUL)

Neofit, episcop, Râmnic, „Starea schitului Izvorul Frumos, metohul Iazărului”, în: *Revista de Istorie Bisericească I* (1943), 1, p. 142-143.

Biserica era, la aceea vreme, distrusă. Se enumeră obiectele de cult, cărțile și bunurile mobil care lipsesc din biserică.

JITIA - RÂMNICUL SĂRAT(SCHITUL)

Bălașa, D., pr., „Schitul Jitia din Râmnicul-Sărat”, în: *Revista de Istorie Bisericească I* (1943), 3, p. 152-153.

Este reprodus un document care atestă că în județul Râmnicu-Sărat, în 1689 exista un schit cu numele de Jitia, cu hramul Sfântul Dimitrie, care a fost făcut de Iane Hagiul Pitaru, care l-a înzestrat cu toate cele trebuitoare și l-a închinat Mănăstirii Bistrița, de Vâlcea.

JITIANU (MĂNĂSTIREA)

Plopșor, N., „Întemeietorul Mănăstirii Jitianu-Dolj”, în: *Revista de Istorie Bisericească I* (1943), 3, p. 151.

Pe baza Condiției Mănăstirii Jitianu s-a demonstrat că ziditorul acestui sfânt locaș este Popa Novac, iar nu doamna Bălașa, cum s-a presupus.

Bulat, T. G., „Știri noi despre mănăstirea Jitianu (Dolj)”, în: *MitrOlt XIX* (1967), 5-6, p. 430-441.

„Știrile noi despre Mănăstirea Jitianu” lămuresc că de fapt boierii Craiovești sunt ctitorii ei, iar nu doamna Bălașa, care a zidit aici doar un lăcaș nou. Alte ctitorii ale Craioveștilor sunt Sadova, Motru și Strehăia.

Mănăstirea Jitianu a fost închinată lavrei Sfântul Apostol Pavel de la Athos, înainte de rezidirea făcută de doamna Bălașa. Primul document datează cu aproximație din 1555 (este dat istoricul acestei perioade). Mănăstirea a avut drept metoc Schitul Ciutura din Dolj, construit în secolul al XVII-lea de un ctitor necunoscut.

T., N. M., „Contribuții arheologice și numismatice la istoricul Mănăstirii Jitianu”, în: *MitrOlt XX* (1968), 9-10, p. 747-750.

Sunt prezentate rezultatele sondajului arheologic de la centrul Branișteea, 200 m N-V de mănăstire, dintre 14 iulie-1 august 1968, cuprinzând nouă morminte care sunt descrise, într-unul dintre ele găsiindu-se o monedă ce datează din 1566. Considerându-se necropola ca fiind a mănăstirii și mormintele fie a viețuitorilor, fie a ctitorilor ei, se ajunge la concluzia că așezământul monastic exista la acea perioadă, chiar dacă prima atestare documentară este la 8 oct. 1612 printr-un act de danie a Mariei Stolniceasa.

Vornicescu, Nestor Severineanu, „Obiecte și imagini expuse în Muzeul Arhiepiscopiei Craiova de la Mănăstirea Jitianu cu prilejul centenarului independenței de stat a României”, în: *MitrOlt XXIX* (1977), 4-6, p. 400-402.

Mănăstirea Jitianu a găzduit expoziția prilejuită de centenarul independenței de stat a României. Sunt menționate toate obiectele expuse în cele opt vitrine și sunt anexate imagini ale acestora.

Micle, Veniamin, arhim., „Dr. Teodora Voinescu, «Comori de artă bisericească. Colecția Arhiepiscopiei Craiovei de la Mănăstirea Jitianu – Craiova», Ed. Arhiepiscopiei Craiovei, Craiova, 1980, 204 p”, în: *MitrOlt XXXIV* (1982), 10-12, p. 789-791. Recenzie.

Se prezintă prezintă obiecte din Colecția mănăstirii, împărțite în patru mari categorii: pictură, sculptură în lemn, argintărie.

Sebastian, D. Sorin, pr., „Vechi Sfinte antimise din colecția de la Mănăstirea Jitianu – Craiova”, în: *MitrOlt XXXVI* (1984), 11-12, p. 712-730.

Un istoric general al antimiselor, după care sunt analizate succesiv o serie de antimise ce fac parte din colecția Mănăstirii Jitianu. Articolul cuprinde un tabel din care putem afla donatorii și anii emiterii antimiselor.

LACUL NEGRU (SCHITUL)

Mîrțu, Flaminii, „Monumentul lapidar de la Lacul Negru-Arges”, în *BORom XC* (1972), 7-8, p. 833-838.

Monumentul lapidar evocat este de fapt o cruce sculptată în piatră de dimensiuni impresionante (2,47 X 0,8 X 0,28 m) poziționată lângă schitul de la Lacul Negru situat în cătunul Gușați, pe raza „fostei comune” Vrănești. Schitul întemeiat la 1759 a fost o ctitorie ecleziastică, având pe lângă ctitorul „de întâi”, ieromonahul Ioanichie, fondatorul principal, încă trei călugări: Pahomie, Sofronie și Matei alături de preotul Constantin și câțiva mireni. Cuprinsul întregii inscripții este un adevărat document juridic-social-economic. Se redă textul integral al inscripției, se face analiza termenilor utilizați, se prezintă câteva fotografii.

LAINICI (MĂNĂSTIREA)

Buzescu, N. C., pr. prof., „Mănăstirea Lainici și Schitul Locurele-Gorj”, în: *MitrOlt XXX* (1978), 1-2, p. 117-167.

Studiul începe cu explicarea numelor Lainici și Locurele și precizarea așezării geografice a așezămintelor, după care oferă informații despre Mănăstirea Lainici: ctitori, donatori, slujitori, arhitectură, pictură, obiecte bisericești, viața monahală. Toate acestea sunt urmate de datele referitoare la Schitul Locurele: întemeiere, ctitori, slujitori. Sunt redată tradiții care privesc cele două locuri, operele de restaurare a acestora.

Buzescu, Nicolae C., pr. prof. dr., „Din istoricul Mănăstirii Lainici-Gorj”, în: *MitrOlt XXXI* (1979), 1-3, p. 156-189.

Date generale despre întemeierea Mănăstirii Lainici și despre viața monahală de aici. Se face prezentarea fiecărui stareț în parte începând cu Atanasie (1770-1794) și încheind cu protosinghelul Calinic Caravan (1952-1979). Informații și despre Schitul Locurele.

Bănescu, Marcu, pr. dr., „Mănăstirea Lainici și schitul Locurele”, în: *MitrBan XXXIV* (1984), 11-12, p. 805-806.

Cel mai vechi document care atestă existența unui lăcaș de cult la Lainici este din 14 iunie 1784. Datele cuprinse în articol amintesc despre toponimul Lainici și despre schimnicul Atanasie care, alungat de autoritățile habsburgice, s-a retras la Lainici, secolul al XVIII-lea.

Între anii 1812 și 1817 s-a construit și s-a zugrăvit biserica mănăstirii, articolul aducând informații despre pictură. Schitul Locurele a fost ridicat sub directa coordonare a preoților din Târgu Jiu, Constantin și Costache Lupu Stolojan, deveniți monahii Luca și Cleopa. Inițial aici a fost o biserică de lemn (1850-1852), reconstruită apoi din cărămidă în perioada 1855-1859.

LĂCULEȚE (SCHITUL)

Gheorghiu, I. Aurel, „Două lăcașuri sfinte din trecut: Mănăstire Panaghia și Schitul Lăculețe”, în: *BORom LXXXI* (1963), 11-12, p. 1204-1223.

Schitul Lăculețe - a fost ctitorit de Matei Basarab și soția sa Elena Doamna. Și-a luat numele după locul mlaștinos în care se afla. Schitul a dispărut printr-o surprare a

pământului Matei Basarab a înălțat din nou biserica care se află și astăzi. Este redat conținutul pisaniei din 1646.

Transformările survenite în decursul a trei secole i-au modificat exteriorul. În interior se mai găsește ceva din atmosfera secolului al XVII-lea. O perioadă, Schitul Lăculețe a fost metocul Mănăstirii Viforâta. Din 1864, odată cu secularizarea averilor mănăstirești, metocul a fost desființat, iar schitul a devenit biserică de mir. În privința ctitorilor și slujitorilor din trecut, informațiile se limitează la cele trei pisanii și la pomelnicul din firida proscomidiei, al cărei text este de asemenea redat.

LIPOVUL-CRAIOVA (MĂNĂSTIREA)

Bălașa, D., pr., „Mănăstirea Lipovul”, în: *MitrOlt XVII* (1965), 9-10, p. 811-814.

Mănăstirea Lipovul din Craiova a fost inițial mănăstire de călugări, fiind transformată apoi în schit. Cel mai vechi document care se referă la această mănăstire datează din 1569.

MALAMUC SAU GHERGHIȚA (SCHITUL)

***, „Hrisovul Mitropolitului Antim Ivireanul pentru Schitul din Gherghița (Prahova)”, în *BORom XCII* (1974), 11-12, p. 1401-1402.

Articolul conține o informație importantă: de la mitropolitul Antim Ivireanul au rămas puține lucrări scrise de mână, între aceste fiind și hrisovul de la 1714 prin care mitropolitul recunoaște închinarea bisericii de la Gherghița către Mitropolia din București. Biserica a fost ridicată de către căpitanul Preda care se angaja să dea daruri în fiecare an, din averea „schitului”. Sfântul lăcaș are hramul Sf. Dimitrie.

Zăvoianu, Corneliu, drd., „Monografia Schitului Balamuci-Ilfov și «schitul din Luncă»”, în: *GBis*, XXXVIII (1979), 5-6, p. 555-571.

Pornind de la originea denumirii de „balamuc”, făcând și o prezentare a Schitului din Luncă, autorul surprinde informații despre istoria și egumenia Schitului Balamuci, metoc al Mănăstirii Căldărușani. În 1828 Regulamentul Organic a hotărât ca mănăstirea să fie loc pentru cei lipsiți de minte. Se precizează că Mănăstirea Malamuc, metoc al Mitropoliei Ungrovlahiei, este diferită de Balamuci.

G., N., „Crucea lui Mihnea al II-lea Turcitul de la Malamuc”, în *BORom CI* (1983), 3-4, p. 263-266.

SFÂNTA MARIA (FOST SF. PANTELIMON) - TECHIRGHIOL

(METOC PATRIARHAL)

Veniamin, vicar patriarhal, „Schitul Sf. Pantelimon din Techirghiol- Sat (jud. Constanța)”, în: *GBis V* (1946), 8-9, p. 210-213.

Schitul Sfântul Pantelimon, situat în județul Constanța, localitatea Techirghiol, ia ființă în iulie 1937, fiind un schit de maici. Informații despre stareții de aici și despre sanatoriul preoțesc „Miron Patriarhul”, aflat în sat.

Vasilescu, Emilian, diacon, prof., „Sfințirea Bisericii de la Sanatoriul din Techerghiol, ctitorie a Î.P.S. Patriarh Justinian”, în: *BORom* LXIX (1951), 7-9, p. 331-339.

Biserica de la Sanatoriul din Techerghiol este ctitoria patriarhului Justinian, alături de bisericile din Dragoslavele și Cermegești – Vâlcea. Au fost aduse aici maici de la mănăstirile Pasărea, Ciorogârla și Saon, ca să formeze o obște călugărească, având ca îndeletnicire îngrijirea bolnavilor proveniți din rândurile preoților și familiilor lor, a călugărilor și a altor slujitori bisericești.

Biserica de lemn care se afla la Sinaia, adusă acolo din Vișeu de Jos, Maramureș, a fost strămutată la Techerghiol, ea datând dinaintea de anul 1700. I s-a adăugat un pridvor cu turn și o turlă înaltă de 16 m. Biserica are hramul Adormirea Maicii Domnului și Sfinții Apostoli Petru și Pavel și poartă numele de Schitul Sfânta Maria.

În ziua de 15 august 1951 a avut loc sfințirea bisericii, slujba fiind oficiată de către patriarhul Justinian și de către P.S. vicar Antim, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi, dintre cei găzduiți în Sanatoriu. A doua zi a avut loc tunderea în monahism a două maici: Marina și Iustina, precum și înmânarea cârjei de stareță maicii Nectaria. Articolul conține imagini cu cele trei ctitorii ale patriarhului Justinian.

MAMUL (MĂNĂSTIREA)

Bălașa, D., pr., „Mănăstirea Mamul”, în: *MitrOlt* VII (1955), 1-2, p. 48-54.

Istoricul Mănăstirii Mamul. Primul document care o atestă este din 1437. Urmează informații despre ctitoria jupânesei Stânca Brâncoveanu și a domnului Constantin Brâncoveanu, care a început zidirea în 1695. În secolul al XIX-lea această mănăstire figurează ca schit. Alte detalii sunt date despre ctitori și obiectele de cult din biserică.

Alexandru, D., „Completări la istoricul Mănăstirii Mamul”, în: *MitrOlt* IX (1957), 11-12, p. 816-825.

Informațiile care se prezintă sunt din patru documente: trei pomelnice și o condică de vizitatori, dintre 1858 și 1863. Analizându-se cele trei pomelnice, se ajunge la concluzia că sunt recopieri ale aceluiași pomelnic. Se menționează că în 1860 existau 18 maici. Se prezintă starețele care au fost la această mănăstire, apoi se transcrie pomelnicul cel mare care are ca dată anul 1859. În încheiere se rețin numele câtorva personalități ce au făcut însemnări în condică.

Lector, „Săpături arheologice în aria așezămintelor bisericești”, în: *GBis* XIX (1960), 3-4, p. 333-339.

Sunt prezentate rezultatele săpăturilor arheologice efectuate la mănăstirile Gura-Motrului, Mamul, Cotmeana.

MAVROGHENI SAU MĂNĂSTIREA DE LA CIȘMEA-BUCUREȘTI

Giurescu, C., Constantin, „Istoricul ctitoriilor bucureștene ale lui Nicolae Vodă Mavrogheni” în: *BORom* LXXX (1962), 3-4, p. 339-380.

Nicolae Vodă Mavrogheni, domnitor fanariot, a rămas în amintirea bucureștenilor ca unul dintre figurile cele mai contradictorii ale vremii. Originar din insula Paros din Grecia, și-a făcut apariția în București în 17/28 mai 1786, călare, aruncând norodului bani, după vechiul obicei bizantin, moștenit de turci. Prima măsură a lui Mavrogheni, după ce s-a instalat ca domn, a fost de ordin edilitar și anume înzestrarea Bucureștiului cu o rețea de cișmele, cu apă de izvor, adusă de la depărtare. Începutul a fost făcut de Alexandru Ipsilanti în 1777. A fost executată o lucrare de mari proporții de meșteri aduși din Câmpulung, de-a lungul unei distanțe de câțiva kilometri, în total șapte cișmele de apă bună de izvor. Este prezentată rețeaua de cișmele care începea de la capătul Podului Mogoșoaia.

Meritul a fost al domnului, care a găsit înțelegere și ajutor din partea unor persoane: Hagi Moscu, Nicolae Brâncoveanu, vistierul țării, Filaret, episcopul de Râmnic, un mare prețuitor al apei bune de izvor, al fântânilor și cișmelelor. Aceștia, pe baza unor hrisoave din partea domnului, au avut dreptul de a capta câte șapte măsuri de apă pentru a le folosi cum cred de cuviință. Episcopul Filaret a pus să fie captate patru izvoare la fântâna de la poalele dealului care avea forma unui chioșc cu parter și etaj, era un loc de plimbare a bucureștenilor. De proporții mai mari era fântâna lui Mavrogheni, care era socotită ca o casă de agrement a domnului. Lângă această construcție domnul a făcut și o grădină foarte frumoasă.

Pentru îmbunătățirea condițiilor de viață a bucureștenilor s-au înființat trei mori de vânt, care să suplinească măcar parțial morile de apă pe timpul iernilor geroase, când Dâmbovița și Colentina înghețau. De asemenea s-a înființat un nou obor. Mavrogheni a luat toate măsurile pentru a asigura buna funcționare a rețelei de cișmele cu care dotase orașul care a durat decenii întregi, aducând mari servicii locuitorilor.

În hrisovul din 22 aprilie 1787, el manifestă hotărârea de a ridica lângă chioșcul și grădina sa o biserică ce a fost terminată în 1787 și a servit ca biserică de mănăstire. Primul egumen al mănăstirii, numit de domn, a fost ieromonahul Dionisie, care a condus lăcașul timp de 18 ani. Biserica Mănăstirii Mavrogheni, ca și foișorul, cișmeaua și grădina, s-au întemeiat pe un loc cumpărat de domn în acest scop, folosind pentru a începe opera sa edilitară, o suprafață de 16 hectare. Locul a aparținut Mănăstirii Sfântul Sava. Actul prin care a fost cumpărat locul nu s-a păstrat în original. Domnitorul a luat o serie de măsuri pentru a asigura viitorul ctitoriei sale bisericesti. A închinat-o la una din mănăstirile de vază și anume Mănăstirea Ecaton Dapiliani din Insula Paros, a alcătuit o epitropie locală, formată din oameni de încredere și cu stare, care trebuie să supravegheze administrarea bunurilor, a înzestrat-o material.

Mavrogheni a terminat și lăcașul de la Giulești, din marginea Bucureștiului, început de Alexandru Ipsilanti. A sprijinit înființarea unei tipografii pe lângă complexul de la Cișmea, a ajutat tipografia Episcopiei de Râmnic. În tipografia de la Cișmea s-a tipărit lucrarea „Descrierea Valahiei”, în limba greacă. Activitatea tipografiei va fi întreruptă o perioadă de aproape trei decenii, după ce Mavrogheni a fost nevoit să părăsească Bucureștiul. Și-a reluat însă activitatea în timpul lui Ioan Caragea, care autorizează (re)înființarea prin osârdia a trei asociați și care a funcționat în casele

domnești de la Cișmea. Se tipăresc, începând din 1818 o serie întreagă de cărți. Tipografia a fost vândută lui Nicolae Rădulescu și nepotului acestuia Ion Heliade Rădulescu. Aici a fost tipărit „Curierul Românesc”.

Școlile de la Mavrogheni. Încă înainte de a ajunge domni, Nicolae Mavrogheni a acordat o atenție deosebită învățământului. A întemeiat și a sprijinit o serie de școli în arhipelagul grecesc. Școala din București a fost înființată după ce s-a zidit biserica, aceasta fiind înlocuită cu o școală de arte și meserii.

Spitalul „Filantropia” a fost întemeiat de principele Nicolae IV Mavrogheni, lângă fântână.

Autorul prezintă, în continuare, soarta ctitoriilor și ajunge la concluzia că așezămintele realizate de domnitor: cișmeaua, chioșcul, grădina, biserica și tipografia, au alcătuit nucleul în jurul căruia s-a format un întreg cartier bucureștean. Acestea au contribuit la îmbunătățirea condițiilor de viață și la înfrumusețarea orașului. La anexă este redat „Hrisovul ctitoriilor bucureștene ale lui Mavrogheni”, 1787.

SCHITUL MĂGUREANU

***, „Inscripția bisericii Schitul Măgureanu din București”, în: *BORom V* (1880-1881), 10, p. 674.

Dărâmându-se biserica veche pentru a fi construită una nouă, în fundamentul bisericii vechi s-a găsit o inscripție, în care se arată că biserica a fost zidită de Constantin Văcărescu și terminată de Mihail Cantacuzino, având hramul Intrarea în biserică a Maicii Domnului și Sfântul Visarion.

Dumitrescu, Marin, preotul, „Biserica Schitu Măgureanu”, în: *Consolatorul* II (1899), 9, p. 332-335.

Biserica este ridicată de Constantin Văcărescu în 1764. Originea familiei se află în Făgăraș, numele derivând de la *Ugrin* sau *Udriște* (1290). Urmașii lui Udriște Văcărescu: - Dan Voievod al Făgărașului, cumnat cu Radu Negru (1340) sunt: Negoită (1380), Radu (1420), Bratu (1440), Sava (1480), Comisu Radu (1500-1576), Postelnicu Neagoe (1576-1605), Pitaru Ivan (1567-1612). Dintre toți, Pătrașcu Văcărescu, din epoca lui Mihai Viteazu, fiul Comisului Radu, la rândul său fiul lui Pătrașcu Vodă cel Bun devine ban al Craiovei și guvernator al Olteniei. Neagoe Spătarul Capu Chehaea, a fost închis de turci murind în captivitate (1608- 1686).

Enache Vistieru este ucis împreună cu Constantin Brâncoveanu (1645-1714). Acesta a avut patru băieți și patru fete, unul dintre ei fiind Barbu Văcărescu (1686-1756), un mare patriot care a avut doar o fată, Mărioara, pe care a măritat-o cu banul Dumitru Ghica Bătrânu, tatăl lui Grigore Ghica. Alte rudenii: Ștefan Văcărescu (1690-1761), Radu (1693-1781) și Constantin Văcărescu, fondatorul bisericii Schitu Măgureanu.

Biserica se află în București, lângă grădina Cișmigiu. Biserica veche era mică, cu o turlă de lemn și cu șindrilă, cu o inscripție (este redat conținutul inscripției). În 1881 biserica s-a dărâmat din temelii și s-a construit în locul ei alta, mai mare, cu două turlă și cu o inscripție nouă, articolul redând conținutul acestei pisanii. Un alt membru al familiei Văcărescu, care s-a evidențiat este fiul lui Ștefan Văcărescu,

marele ban Enăchiță Văcărescu, fost mare vistiernic al lui Nicolae Movrogheni. El a avut trei soții: Elena Rizu; Elena Caragea și Domnița, fiica lui Niculae Vodă Caragea, cu care a avut trei băieți Alexandru, Nicolae și George. În cinstea lui Enăchiță Văcărescu, bucureștenii au ridicat un monument, în fața Ateneului Român. Un alt personaj renumit din familia Văcărescu este Ioan (1786-1863), un poet. Acesta, împreună cu banul Constantin Bălăceanu, vornicul Constantin Golescu și cu logofătul A. Filipescu (Vulpe) au deschis școala lui George Lazăr de la Sf. Sava în 1817.

Theodor Văcărescu, un alt membru al prestigioasei familii, a construit biserica Domnița Bălașa. Acesta a scris și o importantă carte intitulată „Luptele românilor în resbelul din 1877-1878”.

MĂINEȘTI (SCHITUL)

Bălașa, D., pr., „Schitul Măinești (Raionul Balș, - regiunea Craiova)”, în: *MitrOlt IX* (1957), 3-4, p. 161-165.

Schitul Măinești este atestat din secolul al XVIII-lea. În anii 1742-1743 a fost închinat Episcopiei Râmnicului. Autorul expune informații despre ctitori, pisanii și odoare ale schitului.

Popescu-Țânțăreni, Gh., pr., „Schitul Măinești”, în: *MitrOlt XXX* (1978), 4-6, p. 353-355.

Scurt istoric al Schitului Măinești de pe valea râului Olteț, la 2-3 kilometri de orașul Balș. Ctitorul schitului este ispravnicul Matei Bârzeanul, care îl închină ca „metoc al episcopiei” Râmnicului în 1743. Autorul transcrie textul unor pisanii și prezintă biserica atât în interior, cât și în exterior. În pronaos se găsesc portretele ctitorilor. Schitul a fost restaurat de Episcopia Râmnicului și a Argeșului în 1977.

MĂRCULEȘTI-FLĂMÂNDA (MĂNĂSTIREA)

G., I. M., „Note bibliografice Simonescu Dan «Schitul Mărculești Flămânda din Câmpulung-Muscel», documente, București, 1943, extras din *Anuarul Comisiunii Monumentelor istorice*, 1942.” în: *BORom LXIII* (1945), 7-8, p. 395. Recenzie.

Lucrarea lui Simonescu Dan redă 14 documente dintre anii 1770-1880 referitoare la Schitul Mărculești Flămânda din Câmpulung Muscel, schit dispărut, în locul său zidindu-se o biserică de piatră, între anii 1943-1944.

MĂRCUȚA (MĂNĂSTIREA)

Dumitrescu, Marin, pr., „Monastirea Mărcuța”, în: *Vocea Bisericii II* (1895), 14 și 15, p. 8-9.

Istoricul Mănăstirii Mărcuța, ridicată de Jupan Dan, logofăt în timpul domniei lui Mihnea al II-lea. Mărcuța este situată în București. În interiorul său se află portretul lui Jupan Dan Vel Logofăt, al domnului Grigore Ghica cu soția sa Joița, al domnului Alexandru Ipsilant și soția sa Ecaterina, al domnului Constantin Ipsilant și soția sa Elisaveta. În interiorul mănăstirii este înmormântat Gheorghe Ipsilant, fiul lui

Constantin Ipsilant. A fost refăcută de mitropolitul Ungrovlahiei. Numele mănăstirii vine de la Marcu vel armaș, fratele lui Dan vel logofăt.

Gresianu, Lucia N., „Monografia Mănăstirii Mărcuța”, în: *GBis XVI* (1957), 6-7, p. 416-430.

Monografia Mănăstirii Mărcuța cuprinde informații despre istoricul mănăstirii, așezarea geografică, fiind situată în partea de răsărit a orașului București, pe șoseaua Pantelimon, aspectul exterior și interior al mănăstirii, inscripții: o pisanie de la 1733, stema familiei Ipsilanti, pietre funerare. Conține și o listă cu denumirile unor obiecte vechi și cărți bisericești. Mănăstirea a fost închinată la 1679 Mitropoliei Bucureștilor iar în 1891 a devenit biserica de mir.

Popescu, Constantin, pr. și Pretorian, Nicolae, pr. și Țepordei, V., pr., „Mănăstirea Mărcuța din București”, în: *GBis XXXXIII* (1984), 10-12, p. 817-828.

Scurt istoric al Mănăstirii Mărcuța din București, zidită în anul 1587 de Dan vel logofăt, pe malul drept al Colentinei, cu hramul Sfinții Arhangheli. În trecut era denumită „Mănăstirea lui Dan de la apa Colentinei”, transformându-se din 1680 în metoc al Mitropoliei Ungrovlahiei. Din 1779 intră sub stăpânirea familiei Ipsilanti.

MĂRGINENI (MĂNĂSTIREA)

Dima-Drăgan, Corneliu, „Cultura teologică a stolnicului Constantin Cantacuzino în lumina reconstituirii Bibliotecii de la Mănăstirea Mărgineni”, în: *BORom LXXXIII* (1965), 9-10, p. 943-975.

Stolnicul Constantin Cantacuzino, reprezentant de seamă al Umanismului românesc din secolul al XVII-lea, a cuprins, în sfera multiplelor sale preocupări de factură spirituală și domeniul teologiei. Contribuția stolnicului la dezvoltarea culturii este apreciată și recunoscută de frații Radu și Șerban Greceanu în prefața „Mărgăritarelor” Sfântului Ioan Gură de Aur, dar și în „Predoslovia” scrierii lui Petru Movilă, „Pravoslavnică mărturisire”.

Elogii sunt aduse și de către: epigrafistul și teologul englez Edmund Chishull, medicul și teologul Ioan Comnen. Datorită lui Constantin Cantacuzino, Antim Ivireanu tipărește la Snagov, în 1697, o scriere postumă a lui Ioan Cariofil. Autorul precizează că stolnicul Constantin Cantacuzino și-a fundamentat concepția sa teologică pe cercetarea exhaustivă a fenomenului religios din toate țările. A fost însă, un credincios apărător al Ortodoxiei, în slujba căreia și-a pus de câte ori a fost nevoie, întreaga sa cultură. Articolul conține anexe.

MĂXINENI (MĂNĂSTIREA)

Bulat, Toma G., „O ctitorie a lui Matei Basarab, azi dispărută (Măxineni-Râmnicu Sărat)”, în: *GBis XXIII* (1964), 3-4, p. 265-293.

La confluența râurilor Siret și Buzău se afla o ctitorie a lui Matei Basarab, azi dispărută (Măxineni-Râmnicu Sărat), zidită în 1637 și de la care se păstrează inscripția aflată astăzi în muzeul Mănăstirii Sinaia. Articolul redă daniile pe care le-a

primit sfântul lăcaș și bunurile pe care le deținea mănăstirea în 1742. După legea secularizării (1863-1864), mănăstirea se transformă în biserică de mir. A fost dărâmată la 17 februarie 1917.

MEANȚI (SCHITUL)

Popescu, Sergiu, asist. univ., „Așezăminte monahale oltene dispărute: Schitul Meanți”, în: *MitrOlt* LVII (2005), 9-12, p. 143-146.

Informații despre Schitul Meanți, județul Gorj, atestat din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, cu hramul Sfântului Nicolae. Schitul a fost ctitorit de Caplea Părdescu, fiica lui Lațca, mare stolnic și a jupânesei Brădușii din Meanți. Partea de moșie din Meanți a fost închinată Mănăstirii Tismana la 23 martie 1692, urmând ca la 2 iunie 1693 să fie închinat întreg schitul, cu averile sale.

MENEDIC (MĂNĂSTIREA)

Tudor, Sandu, „«Broga Voievod» (1532-1535) și «Mînăstirea ot Menedicu» din Buzău”, în: *GBis* XXIX (1970), 1-2, p. 97-104.

Istoricul ctitoriei din 1532 a lui Vintilă Vlad din Buzău.

METOCUL EPISCOPIEI DE VÂLCEA DIN BUCUREȘTI

Vătămanu, Nicolae, „Date noi despre biserica Albă și tâmpla ei”, în: *GBis* XXVI (1967), 5-6, p. 526-531.

Informații despre biserica Albă furnizate de pisană din 1827. Pe locul unde e situat astăzi Ateneul Român, s-a aflat biserica pe care Mihail Cantacuzino a închinat-o Episcopiei Râmnicului, cunoscută sub numele de „Metohul Episcopiei”, sau simplu „Episcopia”.

MIHAI VODĂ (MĂNĂSTIREA)

Dumitrescu, Marin, pr., „Monastirea Mihaiu-Vodă”, în: *Consolatorul* III (1900), 5-6, p. 81-83.

Istoricul Mănăstirii Mihai-Vodă zidită de Vlad Dracul (1430-1439 și 1442-1446). S-a găsit un act din 1559 în care scrie că exista biserica Sf. Nicolae și că a fost dată dănie de către jupâneasa Caplea, soția lui Ghiarma Vel Postelnic. Caplea a fost înmormântată în biserică, însă Petru Cercel (1583-1585) i-a mutat oasele la Mănăstirea Bolintin, unde era înmormântat fiul său Pătrașcu.

Succesorul lui Petru Cercel, Mihnea Vodă, băiat al lui Alexandru Vodă, spo-rește averea bisericii cu o moară și o moșie, după care sapă un lac, lângă mănăstire, denumindu-l Lacul Adânc, la inițiativa mamei domnului, Ecaterina. Pentru aceste proprietăți călugării de la Sf. Nicolae au avut judecată cu banul Dobromir și cu fiul său Mihail Postelnicul, călugării rămânând stăpâni pe proprietăți. Mihai Viteazu venind la tron, revendică mănăstirea pe care o și restaurează. În urma luptei de la Călugăreni, se distruge Mănăstirea Sf. Troiță (acum Radu Vodă), de la care călugării se mută pentru scurt timp la mănăstirea lui Mihai Viteazu, care îi dă numele său.

În 1613 călugării de la Mănăstirea Bolintin cer moșiile date de jupîneasa Caplea și fiul ei Pătrașcu Mănăstirii Mihai, argumentând că donatorii sunt înmormântați la Mănăstirea Bolintin, dar sunt refuzați. În 1617 Alexandru Vodă Ilieașă închină mănăstirii, Mănăstirea Isvorul zidită de mitropolitul Luca, cu toate moșiile ei din Prahova și Buzău. Grigore Dica (1660-1664) dă egumenului de la mănăstire tot dealul pe care se afla aceasta. Se pare că încă din vechime aceasta a fost închinată Mănăstirii Simon Petru din Muntele Athos. Ctitorii zugrăviți în biserică sunt: Mihaiu, Stanca Doamna, Jupâneasa Caplea, Stoica, Constantin VV, Ioana Domna. Sunt enumerate obiectele de cult de care dispune biserica, e tradus textul grecesc existent pe o inscripție.

Brătulescu, Victor, prof., „Inscripții și însemnări documentare. Zugravi și meșteri argintari la biserici din București”, în: *GBis XXI* (1962), 3-4, p. 342-371

Sunt descrise icoanele și odoarele bisericii lui Mihai-Vodă, ale Oborului Vechi, a Mănăstirii Sf. Pantelimon.

Păsculescu-Orlea, Em., pr., „Inscripții din cuprinsul bisericii Mihai Vodă din București”, în: *GBis, XXIII* (1964), 11-12, p. 1034-1056.

Cea mai veche inscripție din biserica Mihai Vodă datează din 1627 fiind identificată pe piatra de pe mormântul pruncului Ioan, fiul lui Grigore Ghica (1665). Sunt prezentate informații și despre alte pietre de mormânt cu inscripții în slavonă și greacă.

Serbănescu, Nicolae, pr. prof., „Mănăstiri și biserici ctitorite de Mihai Viteazul”, în: *MitrBan XXVII* (1977), 10-12, p. 692-703.

Amintind ctitoriile lui Mihai Viteazul, autorul menționează mănăstirea Mihai Vodă din București, prezentând istoricul ridicării ei. O altă ctitorie o reprezintă Mănăstirea „Sf. Nicolae ce e din susul orașului București”. Începutul acesteia trebuie căutat în secolul al XV-lea. Mihai Viteazul o reface din temelie și, la 21 august 1599, o închină la Mănăstirea Simon Petras. Domnul este și ctitorul Mănăstirii Clocociov din orașul Slatina, prima mărturie documentară despre acest lăcaș de cult fiind între anii 1593-1594, dar și ctitor al Mănăstirii Sfânta Treimi din Alba-Iulia, care va deveni reședință mitropolitană (sunt aduse informații despre complexul mănăstiresc construit aici). O tradiție spune că ar fi și ctitor al Mănăstirii Strehaia, dar nu există documente în acest sens.

Dură, Nicolae, pr. prof. dr., „Date noi cu privire la Episcopul Sofronie Vracianski (1739-1813)”, în: *AltBan II* (1991), 9-10, p. 49-71.

Sofronie Vracianski a fost un episcop bulgar ce s-a refugiat în Țara Românească în 1799, unde a stat doisprezece ani. În articol sunt prezentate documente care atestă prezența acestui arhieru în Țara Românească. El a tradus din grecește în slavonește, studiul vorbind și despre autobiografia sa „Viața și mucenicia păcătosului Sofronie”, clarificându-se astfel data scrierii. Din informațiile prezentate în text aflăm că a fost egumen la Mănăstirea Mihai Vodă, până în primăvara anului 1801. Se

aduc dovezi care arată că episcopul Sofronie nu a fost egumen la Mănăstirea Măr-
cuța, nici la Snagov. Se elucidează problema unde a fost înmormântat, după lungi
argumentații arătând că a fost înmormântat în biserica Șerban Vodă, ce a fost dără-
mată între anii 1844-1848. Ultima atestare a acesteia este în documentul din 1844.

MILUIȚI SAU VALEA SĂLCIILOR (SCHITUL)

Ionescu, Gion, „Contribuții la monografia istorică a bisericii din Valea
Sălciilor (Miluiți), jud. Buzău”, în: *GBis XXXV* (1986), 2, p. 95-102.

Articolul prezintă disputele care au fost în jurul bisericii din Valea Sălciilor,
care apare în documente impropriu spus schit sau mănăstire. Analiza datelor din
documente subliniază faptul că aceasta a fost biserică de enorie de la zidirea ei,
înainte de 1670, până astăzi, ctitori fiind strămoșii lui Mircea Săseanu.

MISLEA (MĂNĂSTIREA)

Diaconescu, Ilie Gh., pr., „Mănăstirea Mislea”, în: *GBis XXIV* (1965), 5-6, p.
459-486.

Date despre Mănăstirea Mislea și biserica Sfânta Parascheva, metoc al
Mănăstirii Mislea din Prahova, 1782. Sunt rediate diferite înscricțiuni și pomelnice și de
asemenea sunt prezentate câteva cruci de piatră.

MUȘINOAIELE (SCHITUL)

***, „Sfințirea Bisericii celei noi a schitului Mușinoaiete”, în: *GBis X* (1951),
10-12, p. 63-64.

Slujba de sfințire a bisericii noi a schitului Mușinoaiete a fost oficiată de
Preasfințitul Antim, la 23 septembrie 1951.

MUSCELUL (SCHITUL)

Florescu, Gh., preot, „Din trecutul eparhiei. Muscelul”, în: *Ingerul*, XIII,
(1941), 5-6, p. 359-360.

Articolul prezintă conținutul a două documente care amintesc despre Schitul
Muscelului, numit pe la sfârșitul secolului al XVII-lea, „Muscelul lui Caraiman”. Nu
se știe exact cât a funcționat schitul, dar dintr-un pomelnic al actualei biserici din
satul Mușcel, datat 1798, se constată inexistența mănăstirii amintite, locul luându-l o
biserică de mir, în jurul căreia a luat naștere satul numit pe la sfârșitul secolului al
XVIII-lea: „Mușcelul Cărămănesc”.

NĂMĂEȘTI (MĂNĂSTIREA)

***, „Mănăstirea Nămăești, Județul Muscel”, în: *Vocea Bisericii II* (1895), 10,
p. 2-3.

Mănăstirea amintită în titlu se află lângă Câmpulung, pe râul Argeșel. Este o
mică bisericuță săpată în stâncă, loc unde maicile au lărgit ulterior biserica și au făcut
și case de locuint. În biblioteca mănăstirii se află un Minei de la 1698, un manuscris
cu predici și patru hrisoave scrise pe pergamente în limba slavonă: al lui Matei

Basarab (1650), altul al lui Mircea al II-lea (1547), al treilea al lui Mihnea Turcitul (1579) și al patrulea din (1590). Articolul conține o fotografie a Mănăstirii Nămăești.

***, „Mănăstirile noastre”, în: *Apostolul I*, (1924), 9-10, p. 81.

Sunt prezentate bunurile schitului de maici de la Nămăiești, care a ars în timpul războiului. Se așteaptă refacerea acestuia, în care scop se dorește să se realizeze o colectă de fonduri.

Răuțescu, Ioan I., pr., „Schitul Nămăești”, în: *GBis XVI* (1957), 8-9, p. 565-586.

Amănunțele legate de Schitul Nămăești privesc, pe scurt, locația acestuia și surprind detaliat aspecte legate de viața locului. Schitul este așezat în satul Nămăești, la 7 km N-E de Câmpulung. Satul este atestat documentar în secolul al XVI-lea într-un hrisov al lui Radu cel Mare (1503), iar biserica la 1547 într-un act de la Mircea Ciobanul.

Descrierea lăcașului din Nămești și a odoarelor din el este completată de prezentarea unei liste în care sunt enumerate titlurile unor cărți vechi, între care: „Îndreptarea legii” (1652), „Triod” (Râmnicul Vâlcei, 1731), „Psaltirea” (secolul al XVIII-lea) „Minei pe octombrie” (1776), „Ceaslov” (două bucăți), „Evloghion”. Sunt redată câteva legende și tradiții legate de existența așezării monahicești, un extras din catagrafia făcută de armatele rusești (1810) cu numele preoților, o listă hrisoavele care atestă schitul și daniile făcute de domni, o listă cu maicile și preoții ce se aflau în schit în octombrie 1840, un pomelnic scris în 1843 cu ctitorii și donatorii de până atunci, o listă a stareților de la începutul secolului al XX-lea.

Gheorghescu, Chesarie, arhim. dr., „Mănăstirea Nămăiești, jud. Argeș”, în: *GBis XXXXII* (1983), 1-3, p. 101-105.

Cel mai vechi document care amintește despre Mănăstirea Nămăești, județul Argeș, datează din 1836. Articolul redă informații despre acest schit de maici, unde în 1983 erau 33 de călugărițe, prezentându-se biserica mănăstirii cu arhitectura acesteia, 15 inscripții, cărți și veșminte vechi. Articolul conține și trei consemnări istorico-literare despre mănăstire .

SF. NICOLAE DIN PRUND (MĂNĂSTIREA)

Marinescu, Mihail, pr., Mosco, Hagi Emanuil și Crețeanu, Radu „Biserica «Așezământul Domnița Bălașa» din București”, în: *GBis XXX* (1971), 3-4, p. 317-342.

Date despre biserica Sfântul Nicolae din Prund, datând din secolul al XVII-lea, fiind zidită de schimonahul Teofan și închinată, în 1782, Mitropoliei. Edificiul a fost dărâmat în 1898 (era situată la S-E de actuala biserică Domnița Bălașa).

NEGRU VODĂ (MĂNĂSTIREA)

Chihăia, Pavel, „Construcții monastice în jurul bisericii «Negru Vodă» din Câmpulung Muscel”, în: *GBis, XXVIII* (1969), 7-8, p. 820-834.

Informații despre ansamblul de construcții din jurul bisericii Negru Vodă din Câmpulung Muscel: bolnițe, chilii, trapeză, casele arhieresti, casa egumenească, zidurile de apărare. Sunt identificate două etape de construcție ale acestui complex: 1634-1712 și 1712-1968.

Mailat, Ion N., dr., „Mănăstiri și biserici pe lângă palate voievodale și curți sau conace boierești în Țara Românească”, în: *GBis* XXXIII (1974), 9-10, p. 939-952.

Sunt prezentate date despre Palatul Voievodal de la Mănăstirea Negru-Vodă din Câmpulung-Muscel și despre cel de la mănăstirea de la Brebu, județul Prahova.

Cristoccea, Spiridon, prof., „Pomelnicul Mănăstirii Negru Vodă din Câmpulung Muscel”, în: *GBis* XXXVI (1987), 3, p. 35-68.

Articolul își propune să facă o trecere în revistă a tuturor pomelnicelor pe care le-a avut Mănăstirea Negru Vodă din Câmpulung Muscel, incluzând cele cinci pomelnice pierdute: cel al domnului Nicolae Alexandru (1351/1352-1618/1628) cel al lui Matei Basarab, (de la 1638 până după 1875) ambele pe lemn; pomelnicul copie aparținând lui Matei Basarab scris pe o foaie de hârtie; pomelnicul lui Constantin Brâncoveanu (scris pe un caiet la 1710), cel de la 1831 scris (pe un caiet) la îndemnul egumenului Filaret și încă trei pomelnice redactate în articol: cel de la 1758/1716 (scris tot pe un caiet) păstrat la Biblioteca Academiei, cel semnalat de D. Simionescu în 1923 și cel semnalat de pr. Ioan Răuțescu. În material sunt prezentate și imagini cu coperta și un fragment din pomelnicul Mănăstirii Negru Vodă.

Tascovici, Radu, pr. lect. univ. dr., „Manuscrisele copiate în Mănăstirea Negru Vodă din Câmpulung Muscel”, în: *Rteol* XVII (2007), 3, p. 304-318.

Din paginile de față aflăm despre activitatea desfășurată la Mănăstirea Negru-Vodă începând cu secolul al XVII-lea, despre manuscrisele copiate aici despre tipăriturile realizate, precum și despre copiștii acestui așezământ.

OBEDEANU-CRAIOVA (MĂNĂSTIREA)

Erbiceanu, C., „Note asupra istoriei bisericești a românilor pentru secolul al XIX-lea”, în: *BORom* XXVIII (1904-1905), 4, p. 372-385.

În 1813 domnul Caragea a dat un hrisov, prin care i se acorda dreptul Craiovei de a avea școală la Mănăstirea Obodeanu, după hrisovul vechi, dat de domnul Constantin Ipsilanti, în 1803.

Micle, Veniamin, arhim., „Primul seminar teologic din țară, școala de la Mănăstirea Obodeanu – Craiova”, în: *MitrOlt* LIV (2002), 1-4, p. 85-98.

Primul Seminar teologic din România este prezentat în contextul tradiției școlare a orașului Craiova și al istoricului Mănăstirii Obodeanu, ctitorită în 1748 de paharnicul Obodeanu Constantin și închinată în 1759 Episcopiei Râmnicului. Tot în acest an își pune bazele vestita școală care a cunoscut o deosebită înflorire între anii 1774-1782, sub domnia lui Alexandru Ipsilanti. Această școală a fost înființată

special pentru pregătirea viitorilor preoți. Autorul menționează bursele acordate și alte scurte informații despre activitatea de acolo.

OSTROV (SCHITUL)

***, „Monastirile” în: *Biserica și Școala* II (1891), 24, p. 383.

Informații despre unele măsuri guvernamentale referitoare la Schitul Ostrov ce au condus la transformarea acestuia „într-un loc de petreceri” !!!

PAHOMIE (SCHITUL)

Vartolomeu, Diacul, „Schitul Pahomie”, în: *MitrOlt* VIII (1956), 10-12, p. 634-647.

Date despre istoricul Schitului Pahomie din Vâlcea, ridicat în 1694 de monahul Pahomie. Cu privire la originea sunt emise două ipoteze: a) că este fiul lui Iordache vel Stolnic, având ca nume de mirean Popa Postelnicul sau b) că ar fi marele ban Barbu Craiovescu, cel ce a întemeiat Mănăstirea Bistrița. În pomelnic, alături de el este menționat Sava haiducul, despre care nu se știe nimic. La 30 septembrie 1956 are loc târnosirea noului așezământ cu hramul Sf. Ilie, numit în articol „al doilea hram”.

Vaida, Gamaliil, arhim., „Ieromonah Ioasaf Ionescu”, în: *MitrOlt* XXXII (1980), 10-12, p. 816.

Necrolog dedicat ieromonahului Ioasaf Ionescu, stareț al Schitului Pahomie din județul Vâlcea.

PANAGHIA (MĂNĂSTIREA)

Gheorghiu, I. Aurel, „Două lăcașuri sfinte din trecut: Mănăstire Panaghia și Schitul Lăculețe”, în *BORom* LXXXI (1963), 11-12, p. 1204-1223.

Date despre Mănăstirea Panaghia de lângă Târgoviște și despre Schitul Lăculețe. Se prezintă câteva acte ce atestă prezența mănăstirilor, anume hrisovul din 3 decembrie 1640, dat de Matei Basarab și cel din 21 mai 1692, emis de Constantin Brâncoveanu. Mănăstirea Panaghia a fost metoc al Mănăstirii Nucet.

SF. PANTELIMON-BUCUREȘTI (MĂNĂSTIREA)

***, „Mănăstirea și așezământul spitalicesc Sfântul Pantelimon de lângă București”, în: *BORom* XCI (1973), 11-12, p. 1295-1312.

Articolul este în fapt o lucrare de seminar prezentată în cadrul pregătirii unei teze de doctorat în teologie de către pr. doctorand Constantin Voicescu și se referă la spitalul T.B.C. din comuna Pantelimon. Autorul face un istoric al așezământului care a fost ctitorit de Grigore al II-lea Ghica.

Acest domnitor a fost preocupat de monumentele istorice și de biserici pe care le-a ajutat financiar. Interesul pentru așezământul spitalicesc se explică prin tradiția din familia sa (bunicii lui au fost doctori, iar soția sa era fiică de doctor), dar mai ales

prin admirația față de Sfântul Pantelimon, doctorul fără de arginți. De asemenea, în acea vreme, în țară fuseseră multe epidemii iar spitalele erau puține și neîntreținute.

Actul de fundație a fost dat la 12 oct. 1735, iar lucrările au fost terminate în a doua domnie a lui Grigore al II-lea Ghica (1738-1753). În hrisovul-testament al domnului sunt inventariate cu mare grijă toate bunurile mănăstirii și ale spitalului, de asemenea sunt trecuți și donatorii cu cele dăruite: moșii, sume de bani, lucruri etc. Urmașii domnului au păzit prevederile testamentare ale ctitorului și au contribuit la dezvoltarea așezământului, până în sec. al XIX-lea. Totuși, vitregiile timpului și-au pus pecetea asupra construcțiilor și astfel, datorită degradării, s-a hotărât reconstruirea lui în 1866. A fost redeschis în 1869 cu o capacitate de 80 de paturi, iar în 1900 ajunsese la 260 de paturi.

În Mănăstirea Sf. Pantelimon s-a săvârșit Sfânta Liturghie timp de peste 200 de ani și s-a acordat asistență socială și de binefacere. Autorul articolului subliniază ideea că așezămintele spitalicești au fost construite pe lângă mănăstiri, urmând vechiul model de la începutul creștinismului creat de Sf. Vasile cel Mare.

PASĂREA (MĂNĂSTIREA)

Scriban, arhim., „Însemnări mărunte. «Pomul de crăciun la mănăstire»”, în: *BORom* XLII (1924), 12, p. 763.

Câteva relatări din viața obștii Mănăstirii Pasărea.

N., Eufrosina, „Sfânta Mănăstire Pasărea”, în: *GBis* XVI (1957), 3, p. 188-189.

Mănăstirea Pasărea a fost întemeiată de arhimandritul Timotei, starețul Mănăstirii Cernica. Situată la câțiva kilometri de București, mănăstirea de călugărițe a avut o existență zbuciumată, rezistând însă în fața tuturor greutăților. În 1950 ia ființă la mănăstire o cooperativă de producție meșteșugărească.

Cu binecuvântarea patriarhului Justinian s-a înființat aici o școală monahală de trei ani.

Straje, Mihail, „Gheorghe D. Anghel la Mănăstirea Pasărea”, în: *BORom* LXXXIV (1966), 3-4, p. 403-408.

Sculptorul Gheorghe D. Anghel, născut în august 1904 în ținutul Severinului, a murit la 7 aprilie 1966, și a fost înmormântat la Mănăstirea Pasărea. Temperament necomunicativ, îi plăcea mai mult să asculte pe alții, căutând mereu liniștea, izolându-se de zgomot și de vizitatori indiscreți. Autorul amintește despre ajutorul dat de patriarhul Justinian Marina care i-a oferit o casă și un atelier de lucru la Mănăstirea Pasărea. O preocupare deosebită o avea artistul pentru Eminescu, în condițiile în care realizase sculpturi cu George Enescu, Nicolae Bălcescu, pictorii Luchian și Andreescu, Palade, Tudor Vladimirescu. Ultima sa creație va fi închinată lui Mihai Eminescu, dar nu va putea participa la vernisajul din 13 ianuarie de la Sala Dalles fiind bolnav, internat în spital.

Popescu, Grigore, preot, „Mănăstirea Pasărea-chinovia dintre ape și păduri”, în: *GBis* XXXXVI (1987), 3, p. 79-95.

Se face o prezentare a Mănăstirii Pasărea, dându-se indicații asupra locației, și istoricului mănăstirii. Sunt prezentate apoi o serie de probleme cu care s-a confruntat mănăstirea, moșiile ce le avea, reparațiile și noile construcții făcute de-a lungul timpului. Se pune accentul pe o prezentare amănunțită interior-exterior a bisericii mari, Sfânta Treime a capelei cimitirului, a clopotniței, a muzeului. Spre finalul articolului găsim listă a stareților începând cu anul 1810. Articolul are imagini ale clopotniței și altor obiective din cuprinsul acestui sfânt lăcaș.

PĂTROAIA (MĂNĂSTIREA)

Brătulescu, Victor, prof., „Inscripții, însemnări și documentare la bisericile din raionul Găiești”, în: *GBis XXIII* (1964), 3-4, p. 367-376.

Pe lângă alte informații, documentul prezintă și detalii despre biserica din Pătroaia, raionul Găiești despre care în inscripția din pronaos se spune că e „monument istoric și fostă mănăstire”.

PEȘTERA IALOMIȚEI (SCHITUL)

Dumitrescu, Marin, pr., „Schitul Peștera”, în: *Apostolul II* (1901), 4-6, p. 2.

În 1900, părintele Marin a profitat de șederea lui la Bușteni vizitând împrejurările. A început cu orașul Brașov - biserica Sf. Nicolae, apoi a ajuns la Mănăstirea Predeal, situată la poalele muntelui Clăbucetu-Taurului, întemeiată de Ioanichie Ieromonahul în 1774, arsă de turci, refăcută în 1788, a durat până în 1819 când a fost rezidită de Ioniță Buzatu din Săcele.

Interesul i-a fost atras și de Mănăstirea Poiana, zidită în 1690 de spătarul Toma Cantacuzino și soția sa Maria, care a fost închinată în 1752 de Grigore Ghica al II-lea bisericii spitalului Sf. Pantelimon, cu moșiile: Preasna, Poiana, Muru, Valea Dobrotei și Vatra Monastirei. Au mai fost vizitate: orașul și Mănăstirea Sinaia, orașul Câmpina, Azuga, Penitenciarul Doftana, Telega, Muntele Caraiman, Omul și Schitul Peștera sau Schitul Ialomnicioarei din jud. Dâmbovița. Autorul surprinde și traseul urmat în luna iulie, pe muntele Caraiman, stâncile Babele, aici fiind impresionat de Schitul Peștera sau obârșia Ialomiței, cu hramul Sfinții Apostoli, ce se află într-o peșteră cu lungimea de 60 stânjani, 7 lățime și 15 înălțime, acesta fiind întemeiat de Ioan Batac în 1819. Acolo se aflau patru sau cinci călugări aparținând Mănăstirii Sinaia.

Ilie, R., pr., „Schitul de la Peștera Ialomiței”, în: *GBis XIII* (1954), 3, p. 171-174.

Schitul de la Peștera Ialomiței, din timpul lui Mihnea cel Rău este prezentat sub aspect istoric fiind menționați primii stareți ai acestui lăcaș.

Brătulescu, Victor, prof., „Înscrispții, însemnări și acte privind Schitul Peștera de la obârșia Ialomiței”, în: *GBis XXIII* (1964), 5-6, p. 509-532.

Informații despre locul unde este amplasat Schitul Peștera de la obârșia Ialomiței. Biserica din peșteră a fost construită începând cu 4 mai 1819.

Predescu, Lucian, „Schitul Sfinții Petru și Pavel”, în: *GBis* XXIX (1970), 7-8, p. 754-758.

Informații despre Schitul Sfinții Petru și Pavel, numit și Peștera Obârșiei sau Ialomicioara. Nu se cunoaște exact data construirii primului schit, ctitoria celui de al doilea fiind dataată în 1819, existând precizarea că a mai fost construită o biserică tot aici în 1942. Ultimul document, care cuprindea istoricul acestui sfânt lăcaș este din 1840, schitul fiind mistuit de un incendiu. Articolul menționează și despre biserica din apropierea schitul numită „Cocora”.

PIETRARI DE JOS (SCHITUL)

Năsturel, P. S., „Fostul schit Buna Vestire din Pietrarii de Jos”, în: *MitrOlt* VII (1955), 3-4, p. 205-210.

Informațiile privitoare la fostul Schit Buna Vestire din acest articol încearcă să închege un istoric al lăcașului. Astfel, aflăm că biserica a fost zidită în 1742 de „Climent al Râmnicului”. Vlădica era chiar din acel sat, schitul fiind construit pe moșia lui. Împreună-ctitori au fost frații săi: popa Mihail, care s-a călugărit la sfârșitul vieții cu numele de Macarie, fiind înmormântat în biserică și Simeon Vătășelul din Pietrari.

Un document din 10 februarie 1743 atestă că schitul a fost închinat Mănăstirii Bistrița, iar altul, din 24 martie 1747, specifică faptul că este închinat Episcopiei Râmnicului. Se dau 10 anexe, care prezintă trei pisanii și câteva însemnări.

PIETRENI (SCHITUL)

Sacerdoțeanu, Aurelian, „Pomelnicul schitului Pietreni”, în: *MitrOlt* XXIV (1972), 1-2, p. 105-113.

Biserica Schitului Pietreni din județul Vâlcea a fost zidită în 1701. Autorul redă în întregime textul Pomelnicului aflat în manuscrisul nr. 1245 (fost nr. 6368), achiziționat în 1950 de la L. Cardas.

PINU (MĂNĂSTIREA)

Bulat, Toma G., „O ctitorie buzoiană a lui Matei Basarab uitată: Mănăstirea Pinu”, în: *GBis* XXVII (1968), 1-2, p. 118-124.

Autorul prezintă istoricul și daniile făcute de către Matei Basarab Mănăstirii Pinu, atestată anterior acestui domn, în jurul anului 1582.

PLĂTĂREȘTI (MĂNĂSTIREA)

Dumitrescu, Marin, pr., „Monastirea Platarești”, în: *Apostolul* II (1901), 4-6, p. 2.

Această mănăstire este una din cele 40, făcute de domnul Țării Românești, Matei Basarab, și se află la 30 km distanță de București, către orașul Oltenița, într-o peninsulă, pe malul stâng al apelor unite Dâmbovița și Colentina. Se dau detalii despre arhitectură și pictură. Este constatată lipsa zugrăvelii, numai chipul Sf. Mercurie fiind păstrat. Are forma ca și biserica domnească din orașul Ploiești, zidită

tot de Matei Basarab. Pe frontispiciul mănăstirii, se află o inscripție în limba română cu slove chilirice, în care se precizează faptul că Matei și doamna lui Elena au construit mănăstirea în slăvirea Sf. Mucenic Mercurie.

În curtea mănăstirii funcționa la sfârșitul secolului al XIX-lea un penitenciar de femei.

PLĂVICENI SAU ALUNIȘUL - TELEORMAN (MĂNĂSTIREA)

Mailat, Ion N., „Lăcașuri sfinte în tradiție și istorie din vechile sate ale Teleormanului”, în: *GBis XXIX* (1970), 3-4, p. 376-385.

Date despre schitul Prislop, metoc al Mănăstirii Cutlumuș și despre legenda Mănăstirii Dudu, numită și Aluniș.

PLUMBUITA (MĂNĂSTIREA)

Moiescu, Gheorghe I., diacon, „Cronica bisericească. Un nou așezământ creștinesc ortodox”, în: *BORom LXI* (1943), 1-3, p. 151-153 .

Patriarhul Nicodim a hotărât înființarea unui așezământ pentru pregătirea surselor de caritate care se vor îngriji de bolnavi, școală ce va funcționa în Mănăstirea Plumbuita. Toate absolventele școlii vor fi obligate să îngrijească bolnavii din Spitalele și dispensarele Casei Naționale a Asigurărilor de Sănătate cel puțin timp de 10 ani. Pe data de 10 martie 1943, patriarhul și mareșalul Antonescu au vizitat Mănăstirea Plumbuita, spre a stabili locul unde va fi așezământul.

D., Cr., preot, „Deschiderea cursurilor la Seminariile monahale”, în: *BORom LXVII* (1949), 3-4, p. 50-52.

În ziua de 30 ianuarie 1949, Mănăstirea Plumbuita, din județul Vâlcea și-a redeschis porțile pentru desfășurarea cursurilor monahale. În articol sunt prezentate personalitățile care au luat parte la această activitate: delegații patriarhul României, maicile starețe de la diferite mănăstiri, eleve, credincioși. S-a evocat rolul deosebit al mănăstirilor și menirea Seminarilor monahale înființate din inițiativa patriarhului Justinian.

Articolul consemnează momentul primirii suitei formate din arhieriei, consilieri arhiepiscopali și patriarhali precum și cuvântarea patriarhului.

***, „La deschiderea cursurilor Seminarului Monahal din Sf. Mănăstire Plumbuita, București”, în: *GBis VIII* (1949), 3, p. 51-56.

Informații privind participarea maicilor la desfășurarea cursurilor Seminarului monahal din Mănăstirea Plumbuita-București, eveniment datat - 30 ianuarie.

***, „Preoțimea Capitalei în munca de folos obștească, restaurează, chiliile de la Mănăstirea Plumbuita”, în: *GBis VIII* (1949), 3, p. 114-119.

Articolul reunește în paginile sale informații care prezintă lucrările de restaurare a chiliilor de la Mănăstirea Plumbuita precum și date despre costurile alocate acestor acțiuni.

***, „Lucrările de restaurare de la Mănăstirea Plumbuita”, în: *GBis* VIII (1949), 10, p. 65-67.

Prezentarea desfășurării lucrărilor de restaurare efectuate la Mănăstirea Plumbuita.

***, „Preoțimea Capitalei continuă lucrările de la Mănăstirea Plumbuita”, în: *GBis* IX (1950), 3, p. 67-68.

Descrierea lucrărilor de restaurare de la Mănăstirea Plumbuita și implicarea preoților în aceste activități.

***, „Cursurile practice și teoretice de pictură și sculptură de la Mănăstirea Plumbuita”, în: *BORom* LXXI (1953), 2-3, p. 205-209.

Acest articol reproduce cuvântul rostit de patriarhul Justinian, cu prilejul vizitei sale la atelierile de pictură și sculptură de la Mănăstirea Plumbuita, acesta interesându-se, totodată, de lecțiile practice și teoretice pe care le urmează elevii în ateliere. Se precizează că scopul înființării acestor ateliere era, pe de o parte, nevoia Bisericii de a avea propriile ei cadre în toate sectoarele de activități, iar pe de alta, necesitatea ca un viitorul pictor sau sculptor bisericesc să-și însușească cunoștințele practice necesare.

Este amintit faptul că mănăstirile și bisericile noastre au fost lăcașuri în care s-au cultivat artele: pictura, sculptura, arhitectura, miniatura, țesătura artistică, argintăria. Sunt enumerate mănăstirile: Plumbuita (pictură și sculptură); Curtea de Argeș; Hurezu (maica Sofronia Ulea împreună cu călugărițele de acolo și-au dezvoltat arta lor în pictură și ceramică); Agapia (arta broderiei și a covoarelor). Au fost evidențiați o serie de pictori ce lucrau în frescă: V. Dumitrescu Străjești, Hermeneanu și Roșianu, Nicolae, Popescu.

Ștefănescu, I. D., „Mănăstirea Plumbuita”, în: *GBis* XIV (1955), 10-11, p. 637-642.

Date privind poziționarea așezământului monahal în NE Capitalei, istoricul mănăstirii, detalii privind pictura bisericii, observații iconografice. O inscripție din interiorul bisericii îl amintește pe principele Petre de la Argeș, ca și ctitor al ei. Acesta a fost donator important la Mănăstirea Tismana și a făcut paraclisul din Bolnița Coziei (sec. al XVI-lea).

***, „Inaugurarea unor așezăminte bisericești contruite sau restaurate la centrele patriarhal și mitropolitan din București”, în: *BORom* LXXVI,(1958), 7-8, p. 665-667.

Preafericitul Justinian a manifestat o deosebită grijă pentru așezăminte bisericești, restaurând multe monumente istorice și terminând construcții ridicate anterior din temelii. O nouă serie de lucrări au fost terminate și inaugurate între 31 mai-7 iunie 1958 în zilele premergătoare sărbătoririi a 10 ani de la înscăunarea patriarhului Justinian. La festivitățile prilejuite de aceste inaugurări au participat: Preafericitul Histofor al Alexandriei, Preasfințitul Pavel al Permului și însoțitorii lor. Se fac scurte relatări asupra inaugurării noilor lucrări de la mănăstirile monumente istorice:

Plumbuita, Ciorogârla, de la Schitul Maicilor, palatul patriarhal și de la tipografia Institutului Biblic

Mănăstirea Plumbuita: Clădirile s-au ruinat, iar sfântul lăcaș a devenit biserică de mir. Abia după 79 de ani, în 1943, a redevenit mănăstire, după ce s-au făcut unele lucrări de restaurare în 1933. Aceste lucrări s-au terminat prin grija P.F. Justinian, în primul său deceniu de arhipăstorire. În incinta mănăstirii s-au înființat ateliere, școală.

În ziua de 31 mai 1958 patriarhul Justinian sfințește și inaugurează așezămintele bisericii de la Plumbuita, în prezeța Preafericitului Hristofor al Alexandriei și al întregii Africii și a delegației Sfinției Sale. La înălțătoarea manifestare religioasă au participat: Î.P.S. Iustin al Moldovei și Sucevei, P.S. Antim Târgovișteanul, P.S. Teoctist Botoșăneanul, vicari și consilieri patriarhali, P.F. Hristofor al Alexandriei, obștea monahală, preoți, lucrători din ateliere și reprezentanți ai Departamentelor Cultelor - director I. Bărbulescu.

Služba Sfintei Liturghii a fost ținută de P.S. Antim împreună cu un sobor de preoți și diaconi, articolul detaliind celelate aspecte referitoare la desfășurarea slujbelor specifice momentului, precum și cuvântările ținute.

Cernovodeanu, Paul, I., „O inscripție dispărută de la Mănăstirea Plumbuita”, în: *GBis* XVII (1959), 5-6, p. 431-432.

Autorul semnalează dispariția unei inscripții descoperite în cursul anilor 1940-1941, când la Mănăstirea Plumbuita se făceau lucrări de restaurare. Este redat totuși parțial textul inscripției, după o reproducere fotografică făcută de arheologul Posatti în 1941, păstrată la Muzeul de Istorie din București. Inscripția este pe o lespede frumoasă din perioada brâncovenească.

Stănculescu, F. Ioan, „Recenzie. Corina Popa, «Mănăstirea Plumbuita», București, Editura Meridiane, 1968, p. 60 + 35 ilustrații”, în: *BORom*, LXXXVII (1969), 7- 8, p. 858- 859.

Mănăstirea Plumbuita din apropierea podului Colentinei are ca prim ctitor pe Petru ce Tânăr (1559-1568), fiul lui Mircea Ciobanul și ginerele lui Petru Rareș. Întrucât pisania originală s-a pierdut, singurul document care oferă date despre începuturile mănăstirii este hrisovul de închinare a Mănăstirii Plumbuita, Mănăstirii Xiropotam de la Muntele Athos, în timpul domniei lui Mircea Turcitul (1577-1583; 1585-1591). Sunt amintiți domnitorii care au contribuit la construirea și înzestrarea mănăstirii: Petru cel Tânăr, Alexandru II (1566-1574; 1574-1577), tatăl lui Mihnea, Mihnea și mama sa, doamna Ecaterina, care au înzestrat-o cu dani. În toamna anului 1595, mănăstirea este incendiată de turci iar la refacerea ei Mihai Viteazul îi închină satul Bodorogheștii de Sus.

Numele sfântului lăcaș monahal ar proveni, după hrisovul din 1626, de la faptul că Radu Mihnea ar fi acoperit lăcașul cu plumb. Fiind înconjurată de zid avea caracterul unei „așezări întărite”. Mănăstirea Plumbuita va fi rezidită de Matei Basarab, iar curtea domnească păstrată din acele timpuri aduce o contribuție de seamă la cunoașterea arhitecturii laice și bisericești din Țara Românească. O pisanie

din 1806, scrisă în grecește, menționează că a fost dărâmată de cutremurul din 1802 și reconstruită cu cheltuiala lui Dionisie din Ianina, fiind terminată în 1806, în timpul domnului Constantin Ipsilanti. Alte documente din prima jumătate a secolului al XIX-lea afirmă că în timpul Revoluției de la 1848, mănăstirea a fost folosită ca închisoare, iar după legea din 1863 devine biserică de enorie.

Șerbănescu, N., pr. prof., „Tipografia ieromonahului Lavrentie de la Mănăstirea Plumbuita din București (sec. XVI)”, în: *StTeol*, Seria a II-a, XXVIII (1976), 1-2, p. 20-40.

Se face analiza „Tetraevangheliarelor” de la Cluj, București, din Rusia și Bulgaria. În epilogul „Tetraevanghelului” de la Leningrad (singurul care are acest epilog) se dau informații importante în legătură cu locul de funcționare al tipografiei lui Lavrentie: mănăstirea care „are hramul Sf. Prooroc Ioan Botezătorul, de lângă București, pe râul Colentina”, adică Mănăstirea Plumbuita. Se dau câteva date istorice despre mănăstire, se demonstrează că Lavrentie a fost și tipograf, că la Plumbuita a fost prima tipografie din istoria orașului București. Lavrentie tipărește aici trei cărți: un „Tetraevanghel slavon” în două ediții și o „Psaltire”. Se cunosc 11 exemplare.

Costache, Constantin, pr. dr., „Corneliu Zăvoianu, «Mănăstirea Plumbuita (monografie)». Ed. Așezământul Mănăstirii Plumbuita, București, 2001, 278 p.” în: *Ort* XLIII (2002), 3-4, p. 166-168.

Recenzie la monografia Mănăstirii Plumbuita, care descrie istoricul ei, daniile, moșiile, așezarea, arhitectura, pictura, biblioteca, activitatea tipografică.

POIANA CÂMPINA (MĂNĂSTIREA)

***, „Însemnări mărunte. Averi de prisos”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 11, p. 787.

N. Iorga consemnează în „Neamul Românesc” că din rămășițele Mănăstirii Poiana, de lângă Câmpina, a mai rămas o casă pe care Eforia Spitalelor a dat-o pentru ca în ea copiii să învețe carte.

Bădiceanu, Dimitrie, preotul, „Mănăstirea Poiana”, în: *BORom* LVI (1938), 5-6, p. 205-229.

În articol se realizează o amplă prezentare a Mănăstirii Poiana din județul Prahova. Autorul îl structurează pe trei părți. În prima – „De la zidire – 1690 – până la închinare – 1752” se oferă informații referitoare la zidirea mănăstirii, începută în 1690, ctitor fiind spătarul Toma Cantacuzino. Acesta, pribegind în Rusia în 1711, unde a și murit după 10 ani, nu-și finalizase ctitoria. O înzestreaază, cu moșiile Poiana și Cernătești.

Din a doua parte a articolului – „De la închinare – 1752 – până la 1864”, prefacerea mănăstirii în biserică de mir” – aflăm că, în 1752, domnul Grigorie II Ghica închină Mănăstirea Poiana ctitoriei sale, mănăstirea și spitalul Sf. Pantelimon, urmând ca aceasta să plătească o contribuție anuală de 150 de taleri. În 1763, mănăstirea pierde jumătate din moșia Poiana, pe care se și afla, revendicată de Maria,

soția ctitorului, iar în 1780 își mărește moșia Cernătești, prin dania protopopului Nicolaie din Nisipoasa. Odată cu această danie, mănăstirea își ia angajamentul să se îngrijească de biserica din Nisipoasa. În timpul războiului ruso-austro-turc (1787-1791), mănăstirea este prădată și i se dă foc, tot atunci arzând documentele sale, dar și cele ale Schitului Lespezi și ale unor boieri, aduse aici spre păstrare. Mănăstirea este grav afectată în cutremurul din 1802, reparațiile revenind în sarcina episcopului de atunci, Hrisant.

Articolul redă conținutul unor documente referitoare la viețuitori, unul din ele precizând că, în 1793, aici nu mai erau călugări, ci doar preoți de mir. Arhimandritul Ghenadie Pârvulescu, venit în 1839 ca egumen, începe repararea bisericii. În aceeași funcție îl urmează Chesarie Petriceanu și Casian Georgescu, succesorii săi. Din 1861, arhimandritul Ghenadie revine în mănăstire, el fiind ultimul egumen, după care mănăstirea a fost transformată în biserică de mir.

În a treia parte a articolului – „De la data prefacerii mănăstirii în biserică de mir – 1864 – până astăzi” – autorul oferă sumare informații legate de viața acestui lăcaș după prefacerea în biserică de mir, adăugând și faptul că, din 1936, în casele de aici a funcționat Școala superioară țărănească a Fundației Culturale Regale „Principele Carol”. De asemenea, sunt enumerați și egumenii mănăstirii, din 1723 până în 1863. La finalul articolului, autorul dă o listă cu cărțile găsite în biserica Mănăstirii Poiana.

POIANA MĂRULUI (SCHITUL)

Ciocănel, Gh., „Monastirea „Poiana Mărului”, în: *Vocea Bisericii* I (1895), 24, p. 5.

Articolul este prezentat din perspectiva vizitatorului acestui sfânt lăcaș. Biserica se află în comuna Jitia, în județul Râmnicu-Sărat, a fost rezidită în 1812, prima biserică fiind clădită într-un loc mai depărtat. Este descris edificiul, constantându-se că, chiar dacă „biserica avea zugrăveala veche și era acoperită de fumul lumânărilor”, se vedea că a fost făcută de o mână iscusită. În luna noiembrie 1894, când Gh. Ciocănel a vizitat-o, se făceau slujbe în fiecare duminică.

Comănescu, M., preot, „O monastire Stavropighion în 1775”, în: *Școala și Biserica* IX (1906), 11, p. 165-167.

Părintele Comănescu prezintă Mănăstirea Poiana Mărului din județul R. Sărat, consemnând date despre trecutul ei și despre documentele existente în această mănăstire, de exemplu: documentul lui Alexandru Ispilat Voievod, din 1775, din care aflăm că mănăstirea este făcută de vestitul stareț Vasile, că aici locuiau sihaștri ruși și că acest sfânt lăcaș era Stavropighie. Se redă conținutul acestui document.

Comănescu, M., preot, „Din Documentele de la Poiana Mărului (jud. R.-Sărat)”, în: *Școala și Biserica* XI (1908), 10-12, p. 220-221.

Autorul subliniază pe baza unui hrisov faptul că Schitul Poiana Mărului primea danii și de la domnia Moldovei, cu toate că schitul se afla în Țara Românească.

Comănescu, Sachelar M., „Izvod asemenea de pe zăpis”, în: *Școala și Biserica* XI (1908), 10-12, p. 221-222.

Se prezintă cartea lui Nicolaie Dubescul, prin care acesta lasă ca moștenire Schitului Poiana Mărului, părintelui Vasile starețul și tuturor părinților de la acel schit, o moșie din apropiere, în sudul Buzăului, care se numește Grabicinea, ca semn de mulțumire pentru sprijinul acordat de stareț.

Comănescu, M., „Io Ioan Gheorghie Caragea V. vod. i. gospodar zemli vlahscoe”, în: *Școala și Biserica* XII (1909), 5-6, p. 123-127.

Autorul prezintă actul lui Gheorghe Caragea, din 1813, în care se prezintă dorința acestuia pentru repararea Schitului Poiana Mărului. Schitul era situat la sud de Râmnic, având hramul Nașterea Maicii Domnului și era făcut de răposatul părinte, starețul Vasile.

Constantinescu, Horia, pr. și Cocora, Gabriel, pr., „Poiana Mărului”, în: *GBis* XXIII (1964), 5-6, p. 466-500.

Informații despre Schitul Nașterii Maicii Domnului de la Poiana Mărului, a cărei dată de înființare nu este pe deplin lămurită, pentru că la 11 aprilie 1771 schitul a ars complet. Ctitor este prezentat starețul Vasile. Sunt înfățișate aspecte legate de organizarea schitului, de averile acestuia, de așezări, biserici, stareți.

Ionescu, Dimitrie, Gh., prof., „Cartea românească și vechi biblioteci în orașul și județul Buzău (1431-1700)”, în: *GBis* XXVIII (1969), 7-8, p. 835-843.

Autorul amintește despre școala existentă în chiliile Episcopiei, despre continuitatea acesteia și, pentru secolul al XVII-lea, despre caligrafii și miniaturistii de la Schitul Poiana Mărului.

POLOVRAGI (MĂNĂSTIREA)

***, „O cooperativă meșteșugărească fruntașă”, în: *BORom* LXX (1952), 11-12, p. 869-872.

Cooperativa monahală „Propășirea” a fost înființată la 6 iulie 1951 în Târgu Jiu în localul Arhiepiscopiei. Această cooperativă are secții în Mănăstirea Tismana și în Mănăstirea Polovragi. Din articol aflăm amănunte despre activitatea din aceste două secții.

Andreescu, Ștefan, „Data zidirii Polovragilor”, în: *MitrOlt* XV (1963), 11-12, p. 922-925.

Autorul lămurește faptul că Mănăstirea Polovragilor a fost ridicată între 30 ianuarie 1647 și primăvara lui 1648.

Andreescu, Ștefan, „Ctitorii de la Polovragi”, în: *MitrOlt* XVI (1964), 3-4, p. 231-235.

Mănăstirea Polovragi a fost ridicată în secolele XV-XVI de către o familie boierească al cărei nume nu a fost păstrat. Danciu Părăianu doar a rezidit-o în 1647.

Andreescu, Ștefan, „O mențiune privitoare la episcopul Climent al Râmnicului”, în: *MitrOlt* (1965), 7-8, p. 631-632.

Climent a fost numit episcop al Râmnicului din 1753. Autorul amintește activitatea sa de egumen la Polovragi, prezentând și pomelnicul mare al mănăstirii.

Veniamin, Micle, arhim., „Mănăstirea *Polovragi*», editată de Mitropolia Olteniei, 1978, 48 p.”, în: *MitrOlt XXX* (1978), 7-9, p. 730-731.

Recenzie a cărții Arhimandritului Veniamin, considerată o micromonografie a Mănăstirii Polovragi din ținutul Gorjului, metoc al Sfântului Mormânt, iar din 1693 metoc al Mănăstirii Hurezi.

POPÂNZĂLEȘTI (SCHITUL)

Neofit, episcop, Râmnic, „Starea schitului Popânzălești ot sud Romanați, metoh Sf. Episcopii”, în: *Revista de Istorie Bisericească I* (1943), 1, p. 136-137.

Fondatorul bisericii este Dumitrache Viișoreanu. Sunt prezentate obiectele de cult precum și unele cărți scrise în limba română.

PRECISTA – GALAȚI (MĂNĂSTIREA)

Cronț, Constantin, pr., „Biserica-fortareată «Precista» Galați”, în: *GBis XXXI* (1972), 9-10, p. 1003-1014.

Descrierea bisericii - fortareată „Precista” din Galați, care a fost închinată Mănăstirii Vatoped (1647), însoțită de prezentarea unor icoane și cărți mai vechi aparținând acestei mănăstiri. Istoria acestui lăcaș este structurată în trei etape: perioada de zidire (1643-1647); secularizarea mănăstirii; transformarea în cetate de apărare.

PRISLOP – TELEORMAN (SCHITUL)

Mailat, Ion N., „Lăcașuri sfinte în tradiție și istorie din vechile sate ale Teleormanului”, în: *GBis XXIX* (1970), 3-4, p. 376-385.

Articolul consemnează despre faptul că schitul de la Prislop a fost metoc al Mănăstirii Cutlumuș precum și legenda Mănăstirii Dudu, numită Aluniș.

RADU VODĂ (MĂNĂSTIREA)

Dumitrescu, Marin, preotul, „Monastirea Radu-Vodă”, în: *Consolatorul II* (1899), 5, p. 270.

Mănăstirea Radu-Vodă din București este zidită de Alexandru II, fiul lui Mircea Ciobanul și al Chiajnei, fiica lui Petru Rareș, sora mai mare a doamnei Ruxandra, soția lui Alexandru Lăpușeanul.

Alexandru Vodă II s-a urcat la tron în locul fratelui său, Petru Șchiopul, în ziua de 3 mai 1568. În timpul domniei sale, ridică o cruce comemorativă pe dealul Piteștilor și clădește Mănăstirea Sf. Treime din București, numită și Radu-Vodă. După terminarea mănăstirii, Alexandru moare la 15 iunie 1577. Mănăstirea Sf. Treime a fost distrusă de turci în timpul lui Mihai Viteazu. Articolul amintește și o

descriere a lui Nicolae Bălcescu referitoare la distrugerea Mănăstirii Sf. Treime, informațiile nefiind finalizate.

Dumitrescu, Marin, preotul, „Monastirea Radu-Vodă”, în: *Consolatorul II* (1899), 7, p. 299-301.

Se continuă articolul „Monastirea Radu-Vodă”, din *Consolatorul II* (1899), 5, p. 270.

Radu Mihnea rezidește Mănăstirea Sf. Treime după 27 de ani, timp în care lăcașul stă în ruină. Este redată noua inscripție de ctitorire. Îmbolnăvind-se, domnul se vede nevoit să-l numească pe fiul său, Alexandru Coconul succesor al lui, deși acesta era minor. Mihnea moare, însă, în 1626, și-l urmează la domnie Miron Barnovschi. Trupul îi este adus de Alexandru Coconul la București și este depus în mănăstire. Textul redă conținuturile inscripțiilor: de pe piatra funerară; de pe o cadelniță de argint; de pe o pereche de pafale; de pe un disc de argint sculptat, având pe margini mărci domnești. Articolul se încheie cu o poezie.

G., I. M., „Note bibliografice. Vîrtosu Emil «Condici de documente cu miniaturi ale mănăstirilor Radu-Vodă și Cotroceni», în: revista *Artă și tehnică grafică*, caietul 9, 1939, p. 48-56”, în: *BORom LVII* (1939), 9-10, p. 579. Recenzie.

Condica Mănăstirii Radu-Vodă este scrisă în 1794 de Chiriță Gheorghe Domușciul Drăstorean.

Porcescu, I., pr., „Biserica Bucur”, în: *GBis XX* (1961), 3-4, p. 274-286.

Autorul descrie biserica Bucur, cu scurtul său istoric, lăcaș care inițial a fost biserică pentru enoriași, pentru ca ulterior să intre în proprietatea Mănăstirii Radu-Vodă. Se prezintă diferite ipoteze cu privire la construirea ei.

Popescu, Grigore T., pr. și Ionescu, Gion D., „Mănăstirea Radu Vodă din București”, în: *GBis L* (1991), 4-6, p. 80-83.

Date despre prima biserică de lemn a Mănăstirii Radu Vodă din București ridicată în secolul al XV-lea. Articolul consemnează un scurt istoric al acestui sfânt lăcaș.

Ionescu, Gion D. și Popescu, Grigore, pr., „Complexul monahic Radu Vodă din București, ctitoria Mihneștilor”, în: *GBis LI* (1992), 1-3, p. 70-92.

Informațiile vizează contextul istoric în care este construit complexul monahal Radu Vodă, se face descrierea acestuia și se precizează locul mănăstirii în planul Bucureștiului. La acestea se adaugă prezentarea pomelnicului. Este făcută precizarea că pe colina „Radu Vodă” au existat trei biserici, cu excepția bisericii Bucur. Articolul conține prezentarea și argumentarea unor ipoteze despre „care ar fi” și „cum au evoluat” cele trei biserici.

RĂTEȘTI (MĂNĂSTIREA)

Beșchea, G. I., preot, „De la Mănăstirea Rătești” în: *Îngerul XI* (1939), 1-2, p. 85-100.

Se prezintă o icoană a Maicii Domnului, cu două inscripții. Icoana, este îmbrăcată în argint aurit și are multe podoabe. Articolul reproduce inscripțiile identificate pe diferite obiecte de cult din biserică. Din istoric aflăm că mănăstirea este ctitorie a Grecenilor, fiind înființată în secolul al XVII-lea. Inițial era schit de călugări, cu venituri modeste. Odată cu venirea maicilor, prin 1760-1770, viața schitul înfloresc.

În perioada interbelică trăiau aici aproape 200 de maici și surori. Prima stareță pe care o pomenesc actele mănăstirii este maica Efrosina. Sunt enumerate și celelalte maici ce au fost la conducerea stăreției în decursul timpului. Articolul conține imagini.

Cocora, Gabriel, „Câteva știri despre mănăstirea Râtești”, în: *GBis XXVI* (1967), 5-6, p. 597-608.

Atestată documentar prima dată la 6 mai 1634, ctitorie a familiei Brâncescu, Mănăstirea Râtești a fost metoc al Schitului Poiana Mărului. Se redă istoricul mănăstirii, iar în anexe se dă pomelnicul scris de Artimie de Clemenți, ierodiacon de la Neamț la 30 septembrie 1857.

RĂZVAN (MĂNĂSTIREA)

Panait, Panait și Ștefănescu Aristide, „Cercetări privind biserica Mănăstirii Răzvan din București”, în: *GBis XXIX* (1970), 1-2, p. 85-96.

Cea mai veche atestare documentară a Mănăstirii Răzvan din București este din 6 iunie 1701, lăcașul fiind metoc al Sfântului Mormânt. Prezentarea istoricului se realizează făcându-se apel la diferite documente, fiind surprinse detaliat și cercetările arheologice ce s-au făcut în acest loc.

RÂCA-NOUĂ TELEORMAN (SCHITUL)

Diaconescu, Ilie, Gh., „Un schit necunoscut, metoh al Mănăstirii Aninoasa la Râca Nouă-Teleorman (1678-1787)”, în: *GBis XXXIX* (1980), 3-5, p. 405-408.

Scurt istoric al unui schit necunoscut, ctitorie a monahului Macarie care, în 1683, închină Schitul Mănăstirii Aninoasa din județul Argeș.

RÂNCĂCIOV (MĂNĂSTIREA)

Erbiceanu, Constantin, „Documente privitoare la istoria bisericească și politică a românilor”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 11, p. 677-688.

Se prezintă șapte documente.

Primul este un hrisov din 1691 al domnului Constantin Brâncoveanu, din care reies următoarele: ctitorii Mănăstirii Râncăciovul au numit egumen – lucru total împotriva canoanelor, iar domnul Constantin Brâncoveanu aflând despre acest fapt a intervenit și a dat mănăstirea pe „seama” mitropolitului Teodosie. În document se mai dispune despre trecerea Mănăstirii Râncăciovul (Râncăciov), ca proprietate viageră în stăpânirea mitropolitului Varlaam.

Popescu, Const. I., „Mănăstirea Râncăciov”, în: *BORom LV* (1937), 5-6, p. 311-328.

Studiul de față tratează istoricul Mănăstirii Râncăciiov, din județul Muscel. Biserica este în formă de cruce, în interior străjuind două morminte. Pictura, fiind de dată recentă, nu înfățișează ctitorii, în timp ce două pisanii amintesc, de un postelnic din Vlădeni și de jupâneasa Maria, din vremea lui Matei Basarab, apoi de domnul Gheorghe Dimitrie Bibescu, în vremea mitropolitului Neofit și a arhimandritului David Râncăciov, 1848.

În interiorul mănăstirii au fost găsite documente din anii 1840-1865, conținând corespondență și cărți vechi între care: „Sfânta Evanghelie” tipărită la București în 1750, o alta fără început și fără coperti, un „Minei” pe luna septembrie și un altul pe ianuarie, un „Catavasier” grecesc, o „Evanghelie” grecească, „Chiriadromionul”, un „Triod” grecesc. S-au găsit și patru antimise. Datele certe privesc la întemeierea așezământului lipsesc.

Cel mai vechi document este unul din 1498, prin care i se întăresc câteva danii anterioare, mănăstirea având printre proprietari și unele sate în vremea lui Vlad Călugărul (1482-1495), deci o stare materială bună. O altă mărturie o avem din 1539, într-un act al lui Radu Paisie, prin care se oferă mai multe danii, ea fiind acum săracită, acesta reînnoindu-o sau reparându-o. Deteriorarea mănăstirii într-o perioadă scurtă de timp poate fi un indiciu al faptului că era construită din lemn, sărăcirea punându-se pe seama nepriceperii călugărilor în administrarea bunurilor.

La începutul secolului al XVII-lea aflăm o carte de iertăciune de pe vremea lui Alexandru Voievod, din 1617 și, ulterior, una de la Matei Basarab. În 1648 se găsesc informații care confirmă faptul că lăcașul a fost rezidit de către Arsenie Șoimul, parte din familia boierească a Vlădenilor. Legenda pune această reclădire pe seama scăpării lui miraculoase în acea zonă din războiul cu turcii. Diata lui Arsenie afirmă însă că a zidit mănăstirea din piatră, cu intenția de a fi îngropat după moarte aici, construcția durând un an și trei luni, urmând ca în anii ce au urmat să se refacă clopotnița și zidurile, înzestrată fiind și cu avere.

Din secolul al XVIII-lea s-au păstrat mai mult informații de ordin economic, schimbări de moșii, vânzări, danii și cumpărături. La începutul secolului al XIX-lea egumenii se succed foarte repede, explicându-se astfel și starea de decădere a mănăstirii. În 1845 egumenul David ia inițiativa de a (re)construi biserica, care a fost terminată în 1848, sfințindu-se în 1852, dar lăsând în paragină celelalte clădiri. Desființându-se în 1863, așezământul rămâne ca biserică de mir. Autorul atașează studiului o listă a egumenilor mănăstirii și a moșiilor deținute de aceasta.

Cristocea, Spiridon, „O catagrafie inedită a Mănăstirii Râncăciiov din 1817”, în: *GBis XXXVII* (1978), 5-6, p. 640-646.

Prezentarea catagrafiei întocmite la 30 octombrie 1817 pentru Mănăstirea Râncăciiov, județul Argeș.

Cristocea, Spiridon, „Noi date despre mănăstirea Râncăciiov”, în: *GBis XXXXI* (1982), 1-3, p. 174-184.

Fără a se cunoaște ctitorul și anul construirii Mănăstirii Râncăciiov, din județul Argeș, articolul consemnează faptul că primul document care amintește despre acest

sfânt lăcaș este hrisovul lui Radu cel Mare de la 19 iulie 1498. Pe baza actelor s-a stabilit că au existat două mănăstiri: una de călugări cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului” și una de călugărițe cu hramul „Înălțarea Domnului”. Sunt aduse informații și despre pictura mănăstirii de călugărițe și daniile primite.

RECICA (SCHITUL)

Neofit, episcop, Râmnic, „Starea schitului Recica ot sud Romanați”, în: *Revista de Istorie Bisericească* I (1943), 1, p. 137-138.

Această biserică a fost construită cu ajutorul Ilincăi Dobrosloveanca. Ca și în articolele anterioare, sunt enumerate obiectele din biserică, sfintele vase, odăjdiile, cărțile românești și moșiile.

ROBAIA (MĂNĂSTIREA)

Urițescu, Grigorie, arhim., „Schitul Robaia-Argeș”, în: *GBis* XXXIII (1974), 11-12, p. 1122-1146.

Biserica Schitului Robaia, întemeiată în secolul al XV-lea, situată la 15 km de Curtea de Argeș, a fost „sihăstrie a episcopiei”. Primul document care amintește despre existența acesteia aparține anului 1593, în el menționându-se că biserica a fost închinată Mănăstirii Bucovăț. Articolul conține informații referitoare la biserica pictată în 1901, anexe, donații, înzeestrări, egumeni, activitatea spirituală desfășurată în acest lăcaș, însemnările identificate pe cărțile vechi, despre Pârvu Mutu Zugravul. Materialul este însoțit de zece anexe.

Pleșia, Dan, „Câteva știri noi din veacul al XVII-lea despre Schitul Robaia, metoh al Mănăstirii Argeș”, în: *MitrOlt* XXVII (1975), 1-2, p. 115-121.

Schitul Robaia din județul Argeș apare documentar în 1609. Devine metoc al Mănăstirii Argeș în 1671-1672. Sunt prezentate trei anexe cu documente.

ROGOZU (SCHITUL)

Potlogea, Ion, zugrav bisericesc, „Despre Schitul Rogozu”, în: *Îngerul* XII (1940), 5-6, p. 353-358.

La 11 km de orașul Râmnicu Sărat se află așezat Schitul Rogozu, informații despre acesta păstrându-se doar de la părintele Zosima Tărâlă. Biserica și casele stăreției sunt zidite în 1820 de Constantin și Gheorghe Robescu, pe moșia lor Vărății, dăruită apoi ca zestre schitului la 8 iulie 1827.

În 1864, turla de zid a bisericii a fost dărâmată, refăcându-se de lemn. Autorul încearcă să argumenteze că mănăstirea ar avea o vechime mai mare, fiind ctitoria lui Matei Basarab, din 1647. Sunt reproduse însemnările de pe cărțile de cult: 1. „Evanghelia” tipărită la Râmnicu Vâlcea în 1794; 2. „Slujba Sf. Patimi”; 3. „Triodul”; 4. „Ceaslov”, tipărit la Brașov în 1835; 5. „Cazania” tipărită la București în 1828; 5. „Viețile Sfinților” pe lunile februarie, aprilie, mai și iunie, tipărite la București în 1835-1836; 6. „Pravila” tipărită la Târgoviște în 1652.

RUDINA (MĂNĂSTIREA)

Sacerdoțeanu, A., „Unde a fost mănăstirea Rudina?”, în: *MitrOlt XIII* (1961), 1-4, p. 185-187.

Autorul cercetează amplasarea Mănăstirii Rudina, cu hramul Sfântului Nicolae, ajungând la concluzia că se afla pateritoriuul comunei omonime din fostul raion Baia de Aramă.

SADOVA (MĂNĂSTIREA)

Șerbănescu, Nicolae, pr., „Două știri din vremea *Regulamentului Organic* privitoare la Mănăstirea Sadova”, în: *MitrOlt VII* (1955), 7-9, p. 475-482.

Mănăstirea Sadova a fost refăcută de Matei Basarab în 1633, apoi de Preda Brâncoveanu în 1792, iar în 1863, odată cu secularizarea, este lipsită de moșii și este transformată în biserică de mir.

Se arată situația mănăstirii în vremea Regulamentului Organic: la 1838 se schimbă starețul Ilarion, ce avea egumenia din 1824, cu Ioasaf. Se prezintă chivernisirea averilor de către cei doi și conflictele cu privire la acest aspect. La 16 februarie 1838, printr-un „Jurnal”, se hotărăște ca Mănăstirea să rămână „de sineși slobodă în rândul celorlalte mănăstiri pământești precum este prenumărată prin Regulamentul Bisericesc”.

Șerbănescu, Nicolae, pr., „Documente din veacul trecut, privitoare la Mănăstirea Sadova”, în: *MitrOlt VII* (1955), 10-12, p. 644-649.

Autorul prezintă documentele referitoare la Mănăstirea Sadova, cu accent pe cele din 1838.

Cocora, Gabriel, pr., „Arhimandritul Dionisie Romano, stareț la Mănăstirea Sadova”, în: *MitrOlt X* (1958), 5-6, p. 383-388.

Materialul biografic cuprins în aceste pagini se referă la viața arhimandritului Dionisie Romano, călugărit la Mănăstirea Neamț și numit stareț în 1851 la Mănăstirea Sadova. Se prezintă activitatea lui cât timp a îndeplinit această funcție.

Bălașa, D., pr., „Mănăstirea Sadova (Jud. Dolj)”, în: *MitrOlt XXIII* (1971), 11-12, p. 845-871.

Mănăstirea Sadova este ctitorie a Craioveștilor, a lui Matei Basarab și jupân Preda Brâncoveanu, din 1633. Este prezentat cel mai vechi document care atestă existența ei. La 20 decembrie 1761, este închinată Mitropoliei din București, împreună cu Mănăstirea Căldărușani. Sunt prezentate portretele ctitorilor și însemnările de pe unele cărți de cult: „Evanghelie” (1775), „Viețile Sfinților” pe lunile martie și iulie. Bolnița a fost rezidită între anii 1692-1693. Se mai amintește șidespre Schitul Murgaș, metoc al Mănăstirii Sadova și sunt prezentate câteva catagrafii.

Păsculescu-Orlea, Em., pr., „Popa Radu Șapca, năstavnîc la Sadova, în 1848”, în: *MitrOlt XIII* (1961), 1-4, p. 187-195.

Articolul aduce argumente sprijinite pe documente în legătură cu numirea ca egumen la Sadova a lui Popa Radu Șapcă.

SAMURCĂȘEȘTI - CIOROGÂRLA (MĂNĂSTIREA)

Erbiceanu, C., „Note asupra istoriei bisericești a românilor pentru secolul al XIX-lea” în: *BORom XXVII* (1903-1904), 12, p. 1373-1388. 7. Cu text în limba greacă.

În septembrie 1809, mitropolitul Dositei al Ungrovlahiei îl înștiințează pe starețul Timotei de la Cernica că vel logofătul Costache Samurcaș a zidit o biserică în satul Samurcășești, pe care vrea să o facă mănăstire de maici. Mitropolitul nu numai că-l înștiințează pe Timotei despre acest lucru, ci îl și roagă pe acesta ca să o trimită pe sora sa împreună cu alte 11 maici la această mănăstire.

La 23 decembrie 1809, mitropolitul Dositei îi răspunde lui Constantin Samurcaș că a trimis 12 maici la Samurcășești și că starea lor este Chipriana Shimonahia.

***, „Bibliografie. «Mănăstirea Samurcășești» de Ierom. Damian Stănoiu, 1926”, în: *BORom XLIV* (1926), 6, p. 368.

Monografie a Mănăstirii Samurcășești.

Moiescu, I. Gheorghe, diacon, „Cronica bisericească. Sfințirea Mănăstirii Samurcășești Ilfov.” În: *BORom LXI* (1943), 4-6, p. 315-316.

Biserica mănăstirii, clădită la 1808, a fost reparată în 1870. La 1940 aceasta s-a dărâmat în urma unui cutremur. Generalul Teodor Ciurea a pus în același an temelii noii biserici, care a fost terminată de Gheorghiu Cristache, un urmaș al generalului Ciurea. Pe data de 30 mai 1943 a avut loc sfințirea noii biserici, a cărei ceremonie este redată în articol.

Ilie, R., pr., „Mănăstirea Ciorogârla-Samurcășești”, în: *GBis XIII* (1954), 9-10, p. 531-533.

Mănăstirea Ciorogârla-Samurcășești este prezentată sub aspectul localizării și a istoricului său, fiind menționați și ctitorii. Vizitată de Tudor Vladimirescu în timpul Eteriei, pustiită de turci, mănăstirea va fi refăcută de Preafericitul Justinian Marina.

***, „Inaugurarea unor așezăminte bisericești contruite sau restaurate la centrele patriarhal și mitropolitan din București”, în: *BORom LXXVI*, (1958), 7-8, p. 665-667.

Patriarhul Justinian Marin a manifestat o deosebită grijă pentru așezăminte bisericești, restaurând multe monumente istorice. În articol se fac scurte relatări asupra inaugurării noilor lucrări de la mănăstirile Plumbuita și Ciorogârla, de la Schitul Maicilor, palatul patriarhal și de la tipografia Institutului Biblic.

Mănăstirea Ciorogârla: - mănăstire de maici, aflată la 18 km de București spre Bolintin, - este veche de 150 de ani. Cutremurul din 1940 a ruinat-o, biserica și chiliile s-au prăbușit. În timpul războiului aici au fost adăpostite moaștele Sf. Parascheva, mănăstirea servind ca loc de refugiu în timpul bombardamentelor aeriene,

patriarhului Nicodim și celor din jurul său. Prin grija P.F. Justinian mănăstirea a fost restaurată și înzestrată cu noi construcții. Planul lucrărilor a fost întocmit de arhitectul I. Paraschiveanu, iar execuția lor a fost supravegheată de inginerul George Bălănescu de la Arhiepiscopia Bucureștilor.

Inaugurarea lucrărilor s-a făcut la 1 iunie 1958. La sărbătoarea sfințirii bisericii Mănăstirii Ciorogârla au fost prezenți doi patriarhi: Justinian Marina și Histofoar al Alexandriei, pr. Alexandru Ionescu, vicarul Arhiepiscopiei, părinții consilieri Al. Zamfirescu și Marcel Mihăescu, arhimandritul Iustinian Florea, exarhul mănăstirilor, diacon prof. Nicolae Nicolaescu, prorectorul Institutului Teologic din București și alții. Sf. Liturghie a fost oficiată de P.S. Teoctist Botoșăneanu, înconjurat de preoți și diaconi, printre care și arhim. Callistos și Varnavas, însoțitorii patriarhului Alexandriei. După Sf. Liturghie s-a săvârșit Vecernia, potrivit rânduielii sărbătorii Pogorării Sf. Duh. Sunt detaliate toate evenimentele prilejuite de inaugurare.

Rădulescu, Mihai, lect. univ., „File din istorie bisericească: Mănăstirea Sămurcășești”, în: *GBis XXXVIII* (1979), 1-2, p. 88-91.

Mănăstirea Sămurcășești, căreia i se mai spune și Ciorogârla a fost întemeiată în 1808, are trei altare și în 1870 a fost pictată de Gheorghe Tătărescu.

Stoicescu, Nicolae, „Mănăstirea Ciorogârla-Sămurcășești. Monografie de la ctitorul Constantin Samurcaș”, în: *GBis XXXXI* (1982), 1-3, p. 154-174.

Conturarea istoricului Mănăstirii Ciorogârla-Sămurcășești se face având la bază documente în care sunt consemnate pregătirile din vara anului 1806 pentru construirea mănăstirii de călugărițe, relația lui Constantin Samurcaș, ctitorul sfântului lăcaș, cu Tudor Vladimirescu, fruntaș al Eteriei. Este redat planul clădirilor mănăstirii din 1847 – 1868, în anexă fiind cuprins inventarul tuturor odoarelor, realizat la 24 octombrie 1812.

SF. SAVA (MĂNĂSTIREA)

Erbiceanu, C., „Istoria învățământului la români. Documente inedite”, în: *BORom XVI* (1892-1893), 2, p. 97-131.

Documentul al XVII-lea – este un act din 1814, care cuprinde un raport făcut la cererea domnului în care se arată că Școala de la Sfântul Sava din București se afla într-o stare jalnică și că banii proveniți pentru refacerea ei proveneau de la mănăstiri.

Bulat, Toma G., „Din istoricul bibliotecii de la fosta Mănăstire Sfântul Sava din București”, în: *GBis XXV* (1966), 3-4, p. 313-342.

Este descrisă fosta Mănăstire Sfântul Sava și se face un istoric al bibliotecii de aici.

Bulat, Toma G., „Contribuții la istoricul bibliotecii de la Mănăstirea Sf. Sava din București”, în: *GBis, XXVII* (1968), 7-8, p. 879-902.

Activitatea bibliotecii de la Mănăstirea Sfântul Sava din București și a directorilor săi. Se prezintă istoricul detaliat al perioadei cuprinse între 1843 și 1865.

SĂRĂCINEȘTI-VÂLCEA (MĂNĂSTIREA)

Neofit, episcop Râmnic, „Starea Schitului Sărăcinești ot sud Vâlcea, metoh Sf. Episcopii”, în: *Revista de Istorie Bisericească* I (1943), 1, p. 144-145.

Sunt enumerate obiectele de cult, cărțile și moșiile schitului. Toate consemnările au fost făcute de „logofătul Nicolae al Sf. Mitropolii”.

Brătulescu, Victor, „Pisani, pomelnice și însemnări din Mănăstirea Sărăcinești-Vâlcea”, în: *MitrOlt* VII (1955), 1-2, p. 84-95.

Informații despre pisaniile de la Mănăstirea Sărăcinești-Vâlcea, între care cea mai importantă este cea din 1962, precum și despre pomelnicele de la aceeași mănăstire, în special despre cele două scrise de Zosima în 1689.

Stătescu, Ion, prof., „Mănăstirea Sărăcinești (Vâlcea)”, în: *MitrOlt* XXXIII (1981), 7-9, p. 456-460.

Aspecte din istoria Mănăstirii Saracinești cu enumerarea ctitorilor a viețuitorilor și a egumenilor.

SĂRINDAR (MĂNĂSTIREA)

***, „Biserica Sărindar”, în: *BORom* XXI (1897-1898), 2, p. 206-217.

Biserica Sărindar este cea din urmă ctitorie a domnului Matei Basarab. Datorită faptului că a ajuns într-o stare deplorabilă, s-a hotărât dărâmarea ei, promițându-se că se va ridica o altă biserică în același loc. Mitropolitul Moldovei, Iosif, a făcut Guvernului o interpelare în Senat, deoarece nu s-au demarat lucrările de construcție a noii biserici. În articol sunt redată, atât interpelarea, cât și răspunsul ministrului Sturza.

Î.P.S. Iosif arată ce a însemnat Biserica pentru cultura națională, enumerând tipografiile de la: Mănăstirea Neamț, Mănăstirea Govora, Mitropolia din București etc. Î.P.S. Sa cere ca să se demareze lucrările de rezidire a bisericii fostei Mănăstiri Sărindar și, de asemenea, cere să fie restaurată biserica lui Ștefan cel Mare - Sfântul Nicolae din Iași.

***, „Monastirea Saridarul”, în: *Biserica și Școala* I (1889), 1, p. 7-9.

Apel făcut de credincioși pentru refacerea Mănăstirii Sărindar și pentru păstrarea valorilor morale și naționale aflate în pericol.

***, „Mănăstirea Saridarul”, în: *Biserica și Școala* I (1890), 25, p. 184.

Articolul continuă informațiile referitoare la Mănăstirea Saridarul (Sărindar). Ministerul Instrucțiunii Publice s-a adresat Primăriei Capitalei pentru a angaja persoane calificate în vederea stabilirii însemnătății istorice a monumentului, dar și asupra destinației date aceluși teren în cazul dărâmării. Pentru a se pronunța asupra solidității clădirii, Primăria a angajat doi arhitecți și un inginer după care va cere avizul „Comisiei de numire a străzilor”. Este acuzat ministrul Majorescu și d-l Rosetti care nu au vrut să o conserve, ci au lăsat lucrurile la decizia Primăriei

Capitalei. Articolul se încheie cu o rugăciune prin care se încearcă anularea distrugerii acestui monument.

G., „Un hrisov important”, în: *BORom* XXXIX (1915-1916), 11, p. 1144-1153.

Pe locul bisericii Sărindar se va ridica Cercul Militar. Fosta mănăstire a fost ridicată de Matei Basarab în 1652 și a avut hramul Adormirea Maicii Domnului. După dărâmare, tâmpla bisericii a ajuns la biserica catedrală din Rucăr. Matei Basarab a dat un hrisov în 1640, prin care toate mănăstirile închinat au fost luate din mâinile călugărilor greci și (re)date în mâinile românilor.

În partea a II-a a articolului se redă introducerea la hrisovul lui Matei Basarab, act ce a fost publicat în 1889 de către un credincios. Aici întâlnim, pe lângă alte informații valoroase și pisană bisericii Sărindar, alături de inscripția de pe mormântul domnului Matei din Târgoviște. Se amintește că, ulterior, osemintele lui Matei Basarab au fost duse la Arnota. În ultima parte a articolului este prezentat hrisovul din 1640, al lui Matei Basarab, prin care sunt scoase din mâinile călugărilor greci mănăstirile închinat. Acest important act de dreptate a fost întărit și de domnul Constantin Șerban, ctitorul Mitropoliei din București.

Brătulescu, Victor, prof., „Zugravi de biserici din sec. al al XVII-lea și al XIX-lea”, în: *GBis* XVII (1959), 3-4, p. 269-281.

Articolul redă nume de zugravi de biserici sau icoane din București și împrejurimi. Sunt enumerați ieromonahul David de la Cernica, Ierotei de la Mănăstirea Radu Vodă și imagini din interiorul bisericii și un potir, ambele aparținând fostei mănăstiri Sărindari.

Stănescu, Gheorghe, „Mănăstirea Sărindar”, în: *MitrOlt* XI (1959), 7-8, p. 446-456.

Mănăstirea Sărindar, dispărută azi, (pe locul ei se află actuala Casă Centrală a Armatei) a fost construită, probabil, în 1652. Autorul prezintă o pisanie despre care se crede că ar fi a mănăstirii, dar care, de fapt, nu este autentică. Ctitorul cunoscut, Matei Basarab, este, de fapt, cel care o rezidește; primul fiind Vlad Cocorașcu, fiul Caplei din Cocoraști, cu ascendență în Vlad Călugărul (1482-1496). Sunt oferite informații despre familia acestuia și mai aflăm că mănăstirea a fost dărâmată în 1893.

SEAVA-MUȘETEȘTI (MĂNĂSTIREA)

N., Ș., pr., „Note bibliografice. Teologia istorică. Ionașcu, I., «Mănăstirea Seaca-Mușetești (Olt)», în *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice pe 1942*, București, 1943, pp. 137-153”, în: *BORom* LXVI (1948), 11-12, p. 629.

Articolul face referire la Mănăstirea Seaca-Mușetești, din județul Olt, care se pare că a fost ctitorită, între anii 1515-1518, de către vornicul Manea și soția sa, Vlădaea, din Drăgășani. Autorul studiului consideră că pisană din 1910 informează greșit cu privire la anul zidirii – 1427, când, probabil, ctitorii nici nu erau în viață. Lucrarea oferă și câteva date despre ctitori, despre daniile făcute mănăstirii, despre egumenii ei, menționând totodată și documentele în care aceasta este amintită.

SEGARCEA (MĂNĂSTIREA)

Bulat, T. G., „O mănăstire doljeană închinată Patriarhiei de Alexandria: Segarcea”, în: *MitrOlt XXI* (1969), 7-8, p. 551-569.

Prima mărturie documentară despre satul Segarcea datează din 1557. Radu Mihnea (1611-1616) dăruiește acest sat Patriarhiei de Alexandria, titular fiind Chiril Lucaris (1614), căreia i-a fost închinată și Mănăstirea Stănești din Vâlcea. Cu ajutorul acordat de Patriarhie, Segarcea a reușit ca, dintr-un mic schit, să devină mănăstire .

SITARU (MĂNĂSTIREA)

Gheorghescu, Chesarie, arhim. dr., „Sfințirea Paraclisului de la Schitul Sitaru”, în: *GBis XXXXVI* (1987), 5, p. 130-131.

Sfințirea paraclisului de la Schitul cu hramul Nașterea Maicii Domnului și Sfinții Apostoli Petru și Pavel, săvârșită la 8 septembrie 1987 de către P.S. Roman Ialomițeanul.

SLOBOZIA-IALOMIȚA (MĂNĂSTIREA)

Bercuș, C., I., pr., „Mănăstirea Slobozia de pe apa Ialomiței”, în: *GBis XXXXIII* (1984), 5-6, p. 414-432.

Mănăstirea Slobozia este ctitoria lui Matei Basarab (1632-1654), care în 22-23 ani a construit 40 de lăcașuri de cult. Articolul cuprinde informații despre istoricul a trei dintre ctitorii, cu descrierea clădirilor, proprietăților. În mănăstire au existat pomelnice scrise pe scânduri de stejar, în trei coloane datate 1831.

SF. TREIME - RM. SĂRAT (MĂNĂSTIREA)

***, „Înființarea Mănăstirii Sfânta Treime (Râmnicul-Sărat)”, în: *GBis IX* (1950), 9-10, p. 74.

Date referitoare la înființarea Mănăstirii Sfânta Treime din Râmnicu-Sărat.

Constantinescu, Horia, pr., „Biserica fostei Mănăstiri Râmnicu-Sărat”, în: *GBis XXIV* (1965), 1-2, p. 30-72.

Informațiile vizează biserica fostei Mănăstiri Râmnicu-Sărat, atestată din 1593. Autorul amintește despre oraș, proprietățile așezământului, despre egumeni, arhitectură, sculptură, pictură, dar și despre schiturile închinare mănăstirii: Jitia (închinat în 1695), Sfântul Nicolae (a doua jumătate a secolului al XVII-lea), Peletic (închinat în 1697), Trăstieni sau Fundul Cocorăștilor (1689), Vârteșcoi (1716).

Bulat, Toma G., „O ctitorie brâncovenească închinată Sfântului Munte Sinai (Râmnicu-Sărat 1700)”, în: *GBis XXII* (1963), 11-12, p. 1031-1049.

Istoricul Mănăstirii Râmnicului. Este redat în întregime actul de închinare (30 iunie 1700). Marele spătar Mihai Cantacuzino, în calitate de ctitor, dă și el un act de închinare (1712).

SCHITUL MAICILOR DE LÂNGĂ MĂNĂSTIREA ANTIM

***, „Copie după raportul P.C. Protoieru al Plășei de sus din Capitală sub nr. 270 din 4 septembrie 1897 către Sfânta Mitropolie a Ungrovlahiei”, în: *BORom* XXII (1898-1899), 4, p. 464-472.

Sunt descrise: purtarea clerului, starea bisericilor, problema certificatelor de botez, problema serviciului religios în așezămintele publice, în spitale, cazărmi, problema misionară – câți eterodocși au fost convertiți la ortodoxie, botezul eterodocșilor, problema bibliotecii parohiale. Unele biserici erau în reparație, printre acestea numărându-se biserica Stavropoleos și Schitul Maicilor de lângă Antim, care a fost redeschis.

N., Ș., pr., „Reclădirea Mănăstirilor Dealul, Ghighiu și Schitul Maicilor”, în: *BORom* LXXIII (1955), 7, p. 580-599.

Preafericitul Justinian a desfășurat o muncă asiduă în vederea restaurării vechilor biserici și mănăstiri și a înălțării de noi lăcașuri sfinte. În 1955 s-a trecut de la renovări și restaurări la reclădirea din temelii a acelor mănăstiri pe care curgerea nemiloasă a timpului le-a ruinat sau le-a distrus cu totul. Astfel, s-a pornit la rezidirea Mănăstirii Dealu și la reconstituirea vechilor vetre mănăstirești de la Ghighiu și de la Schitul Maicilor din București. În cursul lunii iulie 1955, patriarhul Justinian a pus pietrele fundamentale ale acestor trei mănăstiri. Autorul publică în continuare dările de seamă asupra festivităților ce au avut loc cu acest prilej.

La 12 iulie 1955, a avut loc festivitatea punerii pietrei fundamentale a mănăstirii și atelierelor de artă de la biserica monument istoric Schitul Maicilor din București, care a fost întemeiată în 1727. La solemnitate au participat: patriarhul Justinian, acad. prof. Constantinescu Iași, acad. prof. Duiliu Marcu, P.S. Antim Târgovișteanu și Teoctist Botoșăneanu, vicari, consilieri ai Patriarhiei, arhitecți, preoți, călugări și credincioși.

Schitul Maicilor a fost înălțat de către o călugăriță de origine rusă, Timoteia, ajutată de o jupâneasă, Smaranda. Biserica este pusă sub ocrotirea Sfintei Fecioare Maria, dându-i-se hramul Bunei Vestiri. Articolul conține numeroase imagini.

SF. SILVESTRU (METOC)

Cazacu, N., pr., „Despre data zidirii bisericii Mănăstirii Târgșor. Istoricul bisericii Silvestru din București”, în: *GBis* XXII (1963), 7-8, p. 723-758.

Informații despre Mănăstirea Târgșor, înălțată în 1461 de Vlad Țepeș și rezidită în 1672 de Antonie Vodă.

Despre biserica Sf. Silvestru din capitală: așezare și istoric. În 1794 epitropul Nicolae renunță la epitropia bisericii și o închină Mănăstirii Iviron din Sfântul Munte Athos. Găsim o listă cu preoții din 1732 până în 1963 și alte anexe documentare.

SINAIA (MĂNĂSTIREA)

***, „Monastirea Sinaea, Județul Prahova”, în: *Vocea Bisericii* II (1895), 16 și 17, p. 9.

Mănăstirea Sinaia a fost fondată de marele spătar Mihail Cantacuzino. Localitatea omonimă a devenit „comună urbană pentru că Majestatea Sa Regele” a construit aici castelul Peleş. În apropierea mănăstirii se află două locuri ce merită vizitate: Sfânta Ana, locul în care au trăit primii pustnici ai Munților Bucegi și Sfântul Nicolae, locul unde a existat o bisericuță, înainte de fondarea mănăstirii actuale.

Între Sinaia și Comarnic poate fi văzută Mănăstirea Lespezi.

G., „Cronica bisericească Jubileul de 200 de ani al Mănăstirii Sinaia”, în: *BORom XIX* (1895-1896), 7, p. 435-442.

În data de 15 august 1895 s-au împlinit 200 de ani de la ctitorirea Mănăstirii Sinaia. În articol este prezentat atât programul acestei serbări, cât și un scurt istoric al ei. Mănăstirea a fost întemeiată de spătarul Mihail Cantacuzino (1650-1716) în 1695, având ca hram sărbătoarea Adormirea Maicii Domnului. Ctitorul a făcut un pelerinaj împreună cu mama sa, Elena, la Locurile Sfinte.

Se prezintă două versiuni cu privire la motivele care l-au determinat pe spătarul Mihail Cantacuzino să ctitorească acest sfânt lăcaș. Este reprodus mai departe actul de întemeiere al acestei mănăstiri și sunt enumerate moșiile cu care a fost înzestrată mănăstirea de către Mihail Cantacuzino. Acesta a hotărât ca episcopul Mănăstirii Colțea să aibă grijă și de Mănăstirea Sinaia. Pe platoul de deasupra Mănăstirii Sinaia a existat mai înainte un schit care a avut hramul Sfântul Nicolae. La Mănăstirea Sinaia, nouă biserică a fost zidită între 1841-1846 în timpul starețului Paisie, în articol fiind reprodusă pisania acesteia. Între 1871-1883, în casele mănăstirii, pe perioada verii, a locuit regele Carol I, împreună cu regina Elisabeta. Sunt enumerați stareții acestui sfânt lăcaș, 14 la număr în 200 de ani.

Dumitrescu, Marin, pr., „Monastirea Sinaia”, în: *Consolatorul III* (1900), 8, p. 124-127.

Date despre istoricul Mănăstirii Sinaia. Întemeietorul ei a fost spătarul Mihai Cantacuzino. Înainte de 1695, localitatea se numea Molomoș și exista o altă biserică cu hramul Sf. Nicolae, zidită de pustnici. S-a identificat un act din 1581, în care domnul Mihnea Vodă oferă acestei biserici, ca danie, două vaduri de moară, iar în 1626 i se atribuie alte danii de către Alexandru Voievod, fiul lui Radu.

Mănăstirea a fost reconstruită în sec. al XVI-lea de către Nicolae Grozea, locuitor din Breaza, care, deși fusese tâlhar, la bătrânețe s-a călugărit și și-a sfârșit viața în sihăstrie și pocăință. În prezent, în locul vechii biserici se află o cruce de piatră. În Mănăstirea Molomoș s-a ascuns Mihai Cantacuzino în fuga sa, urmărit fiind de partizanii domnului Grigorie Ghica. Atunci, acesta a promis că, dacă va scăpa cu viață, va zidi în Molomoș o biserică cu chilii pentru călugări și cu ziduri de apărare împotriva tâlharilor. După ce l-a urcat pe tron pe fratele său, Șerban Cantacuzino, spătarul Mihai Cantacuzino a plecat cu mama sa, Elena, la Ierusalim și la muntele Sinai, iar de acolo a ales modelul pentru Mănăstirea Sinaia, construită pe muntele Furnica, de pe malul drept al râului Prahova, care a fost sfințită pe 15 august 1695. La sărbătoare a luat parte chiar și domnul Constantin Brâncoveanu cu toată curtea. Mihai Cantacuzino a mai zidit biserica din comuna Fundenii Doamnei (Ilfov), în

1699, Mănăstirea Titireciu (Râmnicu Vâlcea) și, în 1715, biserica și spitalul Colțea din București. În același timp, Mihai a dat danii și acte de fondare pentru mănăstirile și bisericile zidite, urmând ca apoi și alți creștini să facă danii către mănăstire.

După moartea ctitorului, Mănăstirea Sinaia a rămas în grija stareților, ei fiind controlați de epitropia bisericii și de spitalul Colțea, conform actului de fondare. Se prezintă stareții care au fost la Mănăstirea Sinaia. Din cei 14 stareți, primul a fost Nicodim, care a stat în această funcție 27 de ani, din 1695 până în 1721. Succed la stăteție Iosaf (1829-1843), Paisie care a terminat biserica cea nouă și chiliile unde a locuit regele până la terminarea castelului Peleş, acesta fiind cel care pune o pisanie nouă în frontispiciul bisericii, cel de-al patrulea stareț fiind Nifon. Sunt surprinse aspecte ale unei greșite conduceri realizate de către doi călugări: Dionisie și Damaschin, aceștia fiind atrași de averile pe care le posedă mănăstirea.

G., „Cronica bisericească Sfințirea bisericii Mănăstirii Sinaia”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 3, p. 321-333.

În articol este descrisă sfințirea bisericii Mănăstirii Sinaia, ce a fost săvârșită de mitropolitul primat al României, Iosif Gheorghian la 26 mai 1903 în prezența familiei regale. Pe lângă aceasta, în articol sunt reproduse: a) actul de fondare pus în piciorul Sfintei Mese - din care aflăm că biserica cu hramul Sfânta Treime a fost construită pe temelile bisericii din 1846; b) inscripția bisericii noi; c) pisania bisericii; d) cuvântarea rostită de regele Carol I la acest eveniment și cuvântarea rostită de eforul dr. Cantacuzino.

Printre odoarele mănăstirii se numără și icoana Sfântului Serghie, adusă de la Moscova de către rege și dăruită bisericii. Date istorice despre Mănăstirea Sinaia întemeiată de spătarul Mihail Cantacuzino în 1695, având ca hram sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului. Pe platoul de deasupra mănăstirii ar fi existat o mănăstire de prin secolul al XVI-lea, cu hramul Sfântul Nicolae, care s-a ruinat în 1788, iar pe locul ei s-a ridicat o cruce în 1838, inscripția de pe aceasta fiind reprodusă în text. Construirea noii biserici a început în 1841, în timpul starețului Iosif și a fost terminată în 1846, în timpul starețului Paisie. În timpul verii, regele Carol I și regina au locuit în casele Mănăstirii Sinaia în perioada 1871-1883.

***, „Cronica bisericească”, în: *BORom XXXI* (1907-1908), 10, p. 1202.

În noaptea de 5 spre 6 ianuarie 1908 un puternic incendiu a avut loc în Mănăstirea Sinaia.

Georgescu, Serafim, arhimandrit, „Pusnicul din Munții Bucegi”, în: *Viață Monahală II* (1939), 3, p. 117-119.

În articolul dat se prezintă viața pusnicească a sihastrului Inochentie Ieromonahul, care a sihăstrit vreme de 25 de ani prin Munții Bucegi, la patru km de Mănăstirea Sinaia, lăcaș la care cobora la 3, 4 luni. Se precizează că Inochentie a murit în 1854. Articolul conține o imagine.

Moiescu, Gh. I., diacon prof., „Mănăstirea Sinaia” în *BORom* LXXII (1954), 2-3, p. 313-322.

Mănăstirea Sinaia a fost construită în 1695 de spătarul Mihail Cantacuzino, la poalele Bucegilor, pe malul râului Prahova. Ținând seama că era așezată în munți, departe de lume spătarul Mihail Cantacuzino hotărăște să lase această ctitorie sub veghea epitropului Mănăstirii Colțea din București, zidită tot de el. Pentru ca Mănăstirea să-și poată împlini rostul ei firesc, atât ctitorul cât și alți evlavioși creștini au înzestrat-o cu moșii, munți, păduri, vii, case, mori și prăvălii. De asemenea, a beneficiat de scutiri, miluiri și danii de la domnii Țării Românești.

Începând din 3 iulie 1721 și până la 25 aprilie 1726, în locul starețului Nicodim întâlnim ca egumen al Mănăstirii Sinaia pe Dionisie. Din această perioadă se păstrează în Muzeul mănăstirii un frumos artofor. În timpul războiului ruso-austroturc din 1787-1791 mănăstirea a suferit mari stricăciuni. La 1790 este numit egumen Damaschin monahul, prin grija căruia se fac multe îmbunătățiri și se zidesc clădiri noi. Astfel, peste doi ani se termină paraclisul, după care se zugrăvește din nou biserica mare. Tot în acea perioadă se zidesc casele de la altarul bisericii dinspre răsărit, în rând cu clopotnița.

La 1821, pe vremea Revoluției lui Tudor Vladimirescu, sfântul lăcaș ajunge din nou pustiu. În 1840 s-a început clădirea caselor din afara zidurilor mănăstirii dinspre pâraul Peleş care au fost terminate în 1842 când starețul Ioasaf pune temelia bisericii celei mari, pe care la moartea sa (24 septembrie 1843) o lasă ridicată „la roșu” și învelită. Biserica este terminată prin grija urmașului său în stăreție, Paisie Arhimandritul care în 1846 o tencuiește, o zugrăvește și îi face catapeteasma. Tot prin grija aceluiași stareț, în 1847, s-a făcut șirul caselor de zid dinspre miazăzi. Mănăstirea a fost afectată de Revoluția din 1848 iar în anul următor, din porunca domnului Știrbei, este scoasă din rândul chinoviilor și trecută printre cele de categoria a treia, urmând ca averile sale să se arendeze prin licitație iar prisosul veniturilor să fie dat spitalului Colțea. În revoluția de la 1848 vor fi implicați și doi călugări din Mănăstirea Sinaia: ieromonahul Varlaam și arhimandritul Ghenadie Pârvulescu.

În 1873 mănăstirea a fost silită să facă schimb de terenuri cu casa Crețulescu, primind munții Pietricica, Pâraele și Cazacu, cedând în schimb muntele Piatra Arsă cu toată întinderea pe care s-a clădit apoi, între 1875-1883, Castelul Peleş. În 1880, Eforia este împuternicită să vândă din vatra mănăstirii 50 ha celor ce ar dori să-și clădească vile pentru locuit vara, iar 25 ha să se dea fără plată țăranilor care ar voi să se așeze în Sinaia. Eforia însăși clădește case, cu plata în rate și încet, încet, în jurul mănăstirii ia ființă localitatea Sinaia. În 1892, sub starețul Nifon, Eforia a zidit din temelie, la intrarea dinspre miazăzi din curtea bisericii mari, o clopotniță înaltă de piatră. Cu acest prilej s-au reparat și cele două rânduri de case din incintă. În casele dinspre miazăzi au fost așezate atunci muzeul și biblioteca înființate prin grija starețului Nifon.

În 1903, după reparații care au durat mai mulți ani, s-a redeschis pentru slujbă biserica mare, zugrăvită din nou, acoperită cu tablă de aramă și luminată electric. În anii 1908-1909, Eforia a refăcut și casele din curtea bisericii vechi, în special pe cele

dinspre răsărit pe care le ruinase focul izbucnit cu un an în urmă, în ziua de Bobotează.

Prin grija patriarhului Iustinian Marina, în 1951, s-a refăcut aripa chiliilor din curtea bisericii mari iar în 1952 s-a spălat atât pictura în ulei din biserica mare cât și pictura în frescă de la biserica veche, făcându-se și unele reparații.

Brădulescu, Victor, prof., „Elemente de artă picturală și sculpturală la Biserica Mănăstirii Sinaia”, în: *GBis XXI* (1962), 1-2, p. 67-73.

Informații despre elemente de pictură și sculptură de la biserica Mănăstirii Sinaia, așezământ ctitoresc care, a fost metoc al Mănăstirii Colțea din București. A fost numită Sinaia după muntele Sinai. Sunt prezentate câteva acte ce fac referire la mănăstire, precum și o listă cu stăreții.

Stănculescu, Ioan F., „Mănăstirea Sinaia”, în: *GBis XXVI* (1967), 5-6, p. 659-662.

Istoricul Mănăstirii Sinaia în perioada războiului ruso-austro-turc.

Vasilie, Ștefan-Vlăduț, drd. pr., „Icoane vechi mai importante din muzeul Mănăstirii Sinaia”, în: *GBis XXXII* (1973), 11-12, p. 1246-1258.

Sunt prezentate icoanele din muzeul mănăstirii, fondat în 1892.

Pop, Irineu, protos. drd., „Colecția de obiecte bisericești a Mănăstirii Sinaia”, în: *GBis XXXXIII* (1984), 7-9, p. 584-592.

Se prezintă colecția din muzeul Mănăstirii Sinaia ce conține, între altele cruci, broderii, „Biblia de la București”, coroanele de cununie ale lui Matei Basarab. Textul este însoțit de bibliografie.

Pop, Irineu, protos. drd., „Mănăstirea Sinaia, vatră de istorie și vrednic lăcaș de artă și cultură românească”, în: *GBis XXXXIV* (1985), 1-2, p. 70-81.

Articolul conține informații despre sculptură, pictură și tezaurul mănăstirii Sinaia, despre muzeu, fiind subliniată și importanța acestui lăcaș de cult în istorie, în special în perioada războiului ruso-turc.

SLATININ (SCHITUL)

Simedrea, Tit, „Mănăstirea Titireciu”, în: *GBis XXII* (1963), 5-6, p. 468-501.

O prezentare a istoricului Mănăstirii Titireciu, metoc al Mănăstirii Sf. Pantelimon, în care se pomenesc ctitorii, se descrie biserica și se amintește numele Schitului Slatinin, metoc al mănăstirii, în prezent dispărut.

SLOBOZIA LUI IANACHE VAI DE EI (MĂNĂSTIREA)

Bulat, Toma G., pr., „O ctitorie a lui Matei Vodă Basarab în mijlocul Bărăganului: Slobozia lui Ianache Vai de Ei”, în: *GBis XXVIII* (1969), 3-4, p. 393-408.

Prima atestare documentară a ctitoriei din Bărăgan a lui Matei Basarab datează din 1615. Epoca fanariotă a fost prielnică pentru dezvoltarea acestui sfânt lăcaș. Articolul cuprinde informații despre istoricul mănăstirii, numită „citadelă”, iar anexa cuprinde inventarul mănăstirii făcut în 1854.

SNAGOV (MĂNĂSTIREA)

G., „Trei monumente religioase istorice”, în: *BORom* XXVII (1903-1904), 7, p. 768-778. Recenzii.

Recenzie la studiul arhitectului Mandrea asupra Mănăstirii Snagov în care atrage atenția asupra stării în care se găsea sfântul lăcaș la 1904. Se amintește că, la 1431, mănăstirea a primit un panaghiar din metal, iar la 1400 a primit, printr-un hrisov de la Mircea cel Bătrân, moșia Valea. Aici a funcționat tipografia lui Antim Ivireanu, biserica mănăstirii fiind restaurată în 1815.

Gheorghe, Ioan D., pr., „O nouă enigmă”, în: *BORom* LIII (1931), 10, p. 620-622.

Articolul face referire la pisania de la biserica fostei mănăstiri Snagov. La 9 iulie 1931, S. Mihail, pictor la Comisiunea Monumentelor Istorice, vine la biserica de la Snagov cu ordinul de a lua spre păstrare o icoană a Maicii Domnului, pictată în stil rusec, datând din secolul al XVI-lea. Se aduce la cunoștința pictorului bănuiala sa că, sub pisania de la 1815, s-ar găsi o alta, mai veche, idee întărită și de existența a trei straturi de tencuială, observate în partea de jos.

În ziua de 14 iulie 1931, la Snagov au venit pr. secretar general al Cultelor N. Popescu, dl. Drăghiceanu, secretarul C.M.S., pictorul S. Mihail și arhitectul V. Moisescu, care, dând jos pisania de la 1815, au scos la iveală vechea pisanie, reprodușă în articol, în traducerea d-lui secretar Drăghiceanu. Pisania arată că biserica a fost zidită de domnul Neagoe Basarab, dar zugrăvită de Petru Șchiopul și de fratele său, Radu, fiii domnului Mircea Ciobanul, lămurind astfel de ce aceste familii, rivale cândva, sunt zugrăvite în același tablou votiv.

În opinia autorului, Neagoe Basarab a zidit această biserică pe ruinele alteia, mai vechi, sprijinindu-și afirmația pe o cronică a țării ce scrie că Vlad Țepeș a „făcut sfânta mănăstire de la Snagov”, ducând mai departe ceea ce altul începuse aici, mănăstirea dovedindu-și astfel existența încă înainte de anul 1431. Această afirmație a cronicii constituie însă o nouă enigmă, a cărei lămurire „cere foarte multă muncă și cheltuială”.

Manolache, Teodor N., Note bibliografice. Șerbănescu Nicolae I., «Școale la Mănăstirea Snagov în secolul XIX», în: *Revista Generală a Învățământului*, an XXXI, nr. 1-2-3, 1943, p. 64-68.” în: *BORom* LXI (1943), 4-6, p. 290-291. Recenzie.

Date despre istoricul Mănăstirii Snagov. La 1811 trebuia să se înființeze aici un Seminar teologic. În 1865 s-a înființat în temnița de la Mănăstirea Snagov o școală pentru învățătura tinerilor arestați.

Barnea, I., „Note bibliografice, I.D. Ștefănescu «Le monastere de Snagov, le decor peint de l'église», în: *Revista Istorică Română* XIV(1944), fasc. III, p. 297-306”, în: *BORom* LXIII (1945), 4-5, p. 155-156. Recenzie.

Amănunte interesante despre pictura bisericii Mănăstirii Snagov și anume: o parte din pictură datează din secolul al XIV-lea; pictura a fost refăcută în secolul al XVI-lea, a fost împrăștiată în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, iar în prezent (1945) se află în trei straturi suprapuse. Din punct de vedere iconografic, Mănăstirea Snagov se aseamănă cu: Mănăstirea Cozia, Mănăstirea Curtea de Argeș, biserica Stănești. Sunt amintite și următoarele teme iconografice pe care le întâlnim la Mănăstirea Snagov: Mandylion-Keramion (cel mai vechi din Țara Românească îl întâlnim la biserica Stănești), „Sfânta Treime cu Cel Vechi de zile”, portretele papilor!!!

Brătulescu, Victor, „Mănăstirea Snagov” în: *BORom* LXXII (1954), 2-3, p. 258-282.

Mănăstirea Snagov, pomenită în documentele veacului al XIV-lea, cuprindea pe lângă biserica cea mare și două paraclise toate trei închinată Maicii Domnului: biserica mare are hramul Intrarea în biserică, unul din paraclise avea hramul Buna Vestire iar celălalt hramul Adormirii Maicii Domnului (paraclisele nu mai există). Cronica țării atribuie lui Vlad Țepeș ctitoria Snagovului. La începutul secolului al XVI-lea, în timpul domniei lui Neagoe Basarab, biserica a fost refăcută, inițial cu pridvor deschis care, ulterior, a fost închis formând pronaosul bisericii. Spre sfârșitul secolului al XVII-lea a fost instalată aici o tipografie, iar de a lungul secolelor a servit și ca loc de ispășire a păcatelor și ca gropniță pentru cei osândiți.

Biserica prezintă patru turle, două mici deasupra celor două abside dinspre nord și sud ale altarului și două turle mari deasupra naosului și pronaosului. Materialul folosit este cărămida aparentă rostuită cu var. Altarul se distinge printr-o absidă principală și două abside laterale: proscomidia și diaconiconul, naosul prezintă două abside laterale iar pronaosul are forma unui pătrat. Clopotnița a fost construită din piatră de râu și din cărămidă în stilul construcțiilor din sec al XIV-lea și al XV-lea.

Pictura datează din 1563, când biserica a fost zugrăvită de Petru Vodă împreună cu frații săi Radu și Mircea. Pictura bolților a fost distrusă din pricina infiltrației apelor fiind înlocuită în secolul al XIX-lea.

Sunt câteva pietre de mormânt: Pârvu Craiovescu, vornic în timpul lui Neagoe Basarab; Ioan Monahul, logofăt în vremea lui Neagoe Basarab; cei patru fii ai boierului Dragomir Postelnicul și ai Mariei Efrosina (Udrea, Barbul, Cracea și Radu); Maria Eufrosina; Dima Stolnicul; mitropolitul Serafim; Stoica Logofătul;

Stareți ai Mănăstirii Snagov au fost Serafim mitropolitul; ieromonahul Antim Ivireanul (1696-1704); arhimandritul Ioasaf Snagoveanul (1844-1848); ieromonahul Carion Popescu (1937-1950); ieromonahul Dosoftei Popa.

Mănăstirea Snagov a fost înzestrată cu mari averi: moșii, sate, vii, munți, mori, vămi, case și locuri de case din București și cu odoare ca: panaghiarul lui Drăghici Vintilescu, icoana de factură athonită care o înfățișează pe Maica Domnului cu Pruncul Iisus din sec. al XVI-lea, ușile de stejar sculptate din 1453, anafornița de la Radu cel Frumos, fratele lui Vlad Țepeș, crucea de chiparos ferecată în argint

aurit, dăruită de Maria, soția lui Grigore Ghica, chivotul de argint, dăruit de mitropolitul Varlaam, cătuia de argint, potirul și mineiul, dăruite de Antim Ivireanul, dverele dăruite de Nicodim Greceanu, icoanele dăruite de Nicolae din Enos etc.

Articolul conține imagini.

Andreescu, Ștefan, „Portretele murale de la Snagov și Tismana”, în: *BORom* LXXXVIII (1970), 1-2, p. 175-190. Cu patru fotografii.

Ștefan Andreescu face o analiză a portretelor murale de la Snagov și Tismana.

Biserica Mănăstirii Snagov exista încă din a doua jumătate a secolului al XIV-lea. Ea a fost menționată într-un hrisov din anii 1407-1418. Biserica mănăstirii cu hramul Intrarea în Biserică a Maicii Domnului a fost rezidită din temelie în vremea lui Neogoe Basarab. Această biserică a fost pictată în 1563 în vremea domnului Petru cel Tânăr (1559-1568). Pisania din 14 septembrie 1563 nu a fost cunoscută decât abia în 1931, fiind acoperită de o altă pisanie, din 1815, an în care biserica a fost repictată. Într-o notă de subsol autorul redă pisania din 1563.

În pronaosul bisericii Mănăstirii Snagov, pe peretele sudic, sunt pictați Neogoe Basarab, Teodosie, fiul său, Mircea Ciobanu, Petru cel Tânăr, frații Mircea și Radu și Doamna Chiajna. În naosul aceleiași biserici, pe peretele vestic sunt pictate aceleași portrete. Autorul prezintă explicația dublării portretelor domnești din biserica de la Snagov, situație unică în pictura bisericească din sec. XIV-XVI, răspunzându-ne mai întâi la întrebarea de ce pisania din 1563 a fost zugrăvită în naos. Autorul face și o analiză a celor două portrete murale din pronaos și naos, ce pare că datează de la 1563, deoarece „inscripțiile portretelor din naos sunt scrise cu trăsături mai groase și apăsate, iar aspectul literelor indică epoca sfârșitul secolului XVII”. Faptul că sunt două serii de portrete arată că cele din pronaos au fost făcute sub influența picturii din pronaosul bisericii Mănăstirii Argeșului, care a fost realizată în trei faze.

Faza I-a: Dobromir 1526, când în pronaosul bisericii Mănăstirii Argeșului au fost pictați: Radu de la Afumați, Ruxanda, Neogoe Basarab, Despina, Cneazul Lazăr, domnul Nicolae Alexandru, Mircea cel Bătrân, Radu cel Mare - autorul arată de ce au fost trecuți aceștia.

Faza a II-a: deceniul cinci al secolului al XVI-lea, când au fost pictați – Teodosie Voievod, Vladislav I cu soția sa Ana, Radu Paisie, fiul său Marcu, Vladislav III, Vlad Încetul și Vlad Țepeș.

Faza a III-a: 1568-1577 când au fost pictați Mircea Pretendentul (1509-1510), Alexandru Mircea cu fiul său Mihnea. Teodosie are două portrete, deoarece el a domnit câteva luni în 1521.

Autorul a încercat astfel să realizeze o adevărată cronică pictată a domnilor Țării Românești.

Mircea Ciobanul și urmași săi sunt zugrăviți pe peretele pronaosului bisericii Mănăstirii Snagov. Semnificația gestului realizării a două portrete identice în aceeași biserică reprezintă, în fapt, realizarea unui tablou dinastic.

Autorul conchide că: „prin zugrăvirea în locuri diferite, a unor personaje domnești identice, la Snagov s-a făcut pentru prima oară distincția între portretul ctitoricesc tradițional și un nou tip de portret – portretul dinastic”.

SF. SPIRIDON VECHI (MĂNĂSTIREA)

† **T., S.**, „Note bibliografice Radu V. pr., «Mănăstirea Sf. Spiridon și Patriarhul Silvestru al Antiohiei», extras din *Revista Istorică Română*, III (1933), p. 23”, în: *BORom* LII 1934 1-2 126-127 3. Recenzie.

Actele de danii dovedesc că „Biserica Sfântului Spiridon” exista pe același loc înainte de anul 1747, când Constantin Mavrocordat o reclădește din nou și o înzestrea cu moșii, după ce în anul precedent o închinase Patriarhiei Antiohiei. La târnosirea acestei biserici a luat parte și patriarhul Silvestru al Antiohiei care se afla, atunci, în țară. Acesta din urmă a imprimat la Iași, în 1730 și 1733 o Liturghie greco-arabă și o carte de propagandă împotriva catolicilor intitulată „Despre adevăr și dreptate”. Pisană a bisericii Sf. Spiridon-Vechi este scrisă în limbile greacă și arabă. Autorul mai prezintă și unele amănunte referitoare la situația în care se găsea Patriarhia din Antiohia, în vremea păstoririi patriarhului Silvestru.

Florescu, George D., „Din istoricul bisericii Sf. Spiridon cel Vechi din București”, în: *GBis* XXI (1962), 1-2, p. 136-150.

Date despre istoricul Bisericii Sf. Spiridon-Vechi, ce datează din secolul XVII-XVIII. Este prezentată o bibliografie cu 46 de cărți care cuprind date despre istoricul mănăstirii.

SF. SPIRIDON – ROȘIORI DE VEDE (METOC)

Cernovodeanu, Paul I., „Bisericele din Orașul Roșiorii de Vede”, în: *GBis* XX (1961), 3-4, p. 287-307.

Sunt descrise mai multe biserici din Roșiorii de Vede în text fiind inserate și imagini. Este abordată și biserica Sfinții Apostoli - cunoscută și sub numele de „Sfântul Spiridon”, pentru că a fost metoc al Mănăstirii Sfântul Spiridon din București - ridicată la 1708.

STAVROPOLEOS (MĂNĂSTIREA)

***, „Biserica Stavropoleos din București”, în: *Vocea Bisericii* I (1895), 24, p. 3.

Date despre Biserica Stavropoleos din București, restaurată în 1724 de Nicolae A. Mavrocordat, Ioanichie arhiereul, Eustație și Aspria. Biserica atrage atenția datorită stilului bizantin și sculpturii bine conservate. Face parte din monumentele istorice și a devenit filială la parohia Zlătari. Articolul conține și o fotografie.

Florescu, D. Florescu, Năsturel, Ș. Petre, Cernovodeanu, Paul, „Lapidariul Bisericii Stavropoleos din București”, în: *BORom* LXXIX (1961), 11-12, p. 1055-1094.

Autorii au cercetat „Lapidariul” de lângă Biserica Stavropoleos, unde au aflat pietre de mormânt, ornamente, cruci, pisani provenite de la lăcașurile bucureștene dispărute din preajma Bisericii Stavropoleos, o colecție de aproape 40 de piese. S-au analizat 39 de lespezi.

Autorii prezintă textul original, traducerea, descrierea generală, proveniența, bibliografia care se referă la izvorul sau lucrările de bază, unele lămuriri istorice asupra inscripțiilor mai importante fiind redată la rubrica observații. Se precizează că inscripțiile grecești au fost redată cu sau fără accent, după cum au fost săpate, păstrându-se întocmai și ortografia. În privința metodei de editare, s-au urmat regulile pentru textele diplomatice și epigrafice bizantine. Descrierea pieselor se referă la dimensiuni, chenar, ornamentație, inscripție, litere săpate, înălțimea lor, numărul de rânduri. Observațiile lor sunt mai ample sau mai succinte, în funcție de personalitatea respectivă. Pentru mitropolitul Ioanichie, ctitorul bisericii Stavropoleos, observațiile sunt ample. În imagine este prezentată și stema de pe mormântul lui. Observații ample sunt făcute și în legătură cu pisania bisericii Sfântul Sava, care se referă la o mănăstire zidită înainte de 1591 de Andrei vistierul.

Studiul a pus în evidență câteva momente din trecutul unor lăcașuri bucureștene, fiind o bază pentru cercetătorii viitori. Lucrarea cuprinde imagini și planul lapidariului bisericii Stavropoleos din București.

Stănculescu, F. Ioan, „Recenzie. Răzvan Thoedorescu, «Biserica Stavropoleos», Editura Meridiane, București, 1967, p. 56 + 36 planșe”, în *BORom* LXXXVII (1969), 9- 10, p. 1090- 1092.

Egumenul Ioanichie din Epir vine la București, la Mănăstirea Gheorma Banul și cumpărând în aprilie 1722 un loc învecinat cu casele boierilor Greceni, construiește un han cu etaj și, probabil, în interiorul hanului, paraclisul cu hramul Sf. Haralambie. Din pisania bilingvă se cunoaște că Ioanichie a înălțat în 1724 o nouă biserică pe un teren dăruit de boierul Grigorie Greceanu, în același han, ctitoria primind numeroase daruri din partea familiei Grecenilor. În primăvara lui 1726 ctitorul mănăstirii avea să fie investit mitropolit al Stavropolei și Exarh a toată Caria. Aceasta a atras de la sine numele mănăstirii - Stavropoleos. Achiziționând noi terenuri în jur, egumenul, în 1729, a adăugat bisericii absidele laterale și pridvorul, mărirind și interiorul înspre răsărit.

Prin testamentul său din 1733, Ioanichie a închinat mănăstirea cu toate proprietățile ei Mănăstirii Gura din Pogoniana. Cutremurele din 1802 și 1838 au produs avarii edificiului și au provocat dărâmarea turlei în 1841. Desființarea hanului din jur a accentuat degradarea monumentului. Arhitectul Ion Mircu a fost însărcinat cu realizarea unui proiect de restaurare, aplicat în 1904.

Se descrie interiorul și exteriorul bisericii evidențiindu-se obiectele de artă și caracteristicile ce o disting, sculptura în piatră și în lemn.

Marchiș, Justin, protos., „Biserica Stavropoleos la 275 de ani de la ctitorire”, în: *GBis* LVIII (1999), 9-12, p. 102-116.

Se face istoricul și descrierea bisericii Stavropoleos, ridicată în 1724 de către ieromonahul Ioanichie. Alte informații sunt cele referitoare la odore și cărți.

STĂNEȘTI-VĂLCEA SAU STÂNCEȘTI (MĂNĂȘTIREA)

***, „Închinarea Mănăstirii Stâncești”, în: *Școala și Biserica* XIV (1911), 9-10, p. 7-10.

Articolul reproduce un act prin care Radu Voevod, fiul lui Mihnea Voevod, în 1615, închină Sfintei Patriarhii din Alexandria, Mănăstirea Stănești din Țara Românească. Această mănăstire a fost făcută, înzestrată și stăpânită de boierii Buzești. Prin acest act se arată și felul cum această Patriarhie va fi datoare a se îngriji de mănăstire. La sfârșitul documentului se precizează că informațiile au fost tălmăcite în limba română, după hrisovul sârbesc, de către popa Radu Protopopescu.

Bălașa, D., pr., „Dobromir, marele Ban al Craiovei (1568-1583), în: *MitrOl* XII (1960), 1-2, p. 24-41.

În acest studiu se găsesc informații cu privire la ctitorul Mănăstirii Stănești, logofătul Giura, care a zidit-o în 1537. De asemenea se amintește despre atestarea documentară a bisericii Mănăstirii Coșuna între anii 1573-1574.

Pleșia, Dan, „Contribuții la istoricul Mănăstirii Stănești (Vâlcea) și al ctitorilor ei”, în: *MitrOlt* XVII (1965), 5-6, p. 407-417.

Autorul face o analiză a pisaniei Mănăstirii Stănești și a portretelor ctitorilor, aducând noi informații despre aceștia. Primul dintre ei a fost Banul Mogoș.

STĂNIȘOARA (MĂNĂSTIREA)

***, „Cronica bisericească. Biserica Mănăstirii Stănișoara”, în: *BORom* XXVII (1903-1904), 4, p. 417-420.

Mănăstirea Stănișoara este situată într-o zonă muntoasă din județul Argeș. Datorită faptului că biserica acestei mănăstiri se afla într-o stare avansată de degradare, monahii împreună cu starețul acestei mănăstiri, Nicandru, au început construirea unei noi biserici. Punerea pietrei de temelie a noii biserici a avut loc în data de 5 iulie 1903, în prezența P.S. Gherasim al Argeșului, P.S. Atanasie al Râmnicului și P.S. Pimen al Dunării de Jos. Este reprodus actul de fondare al noii biserici din care aflăm următoarele: în trecut Stănișoara a fost schit al Coziei; că noua biserică va avea hramurile la fel ca cea veche – Sfântul Gheorghe și Sfântul Nicolae și că vechiul lăcaș, datorită stării avansate de degradare va fi dărâmat.

***, „Act de fundațiune”, în: *BORom* XXVII (1903-1904), 5, p. 536-539.

Este reprodus actul de fondare al noii biserici a Mănăstirii Stănișoara din care aflăm: că în data de 5 iulie 1903 episcopii - Gherasim al Argeșului, Atanasie al Râmnicului și Pimen al Dunării de Jos au pus piatra de temelie a noii biserici a Mănăstirii Stănișoara, vechea biserică urmând a fi dărâmată. Noua biserică va avea aceleași hramuri - Sfântul Gheorghe și Sfântul Nicolae. La acest eveniment au participat și arhierii: Calist Botoșăneanu, Valerian Râmnicăneanu, Sofronie Craioveanu.

Stănoiu, Damian, ieromonah, „Prin mănăstiri”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 11, p. 751-756.

Este prezentată Mănăstirea Stănișoara care, la 1923, se afla în stare bună. Trapeza călugărilor a fost ridicată prin osârdia și cu cheltuiala fostului episcop al

Argeşului, Ghenadie al II-lea, care a ajuns, apoi, mitropolit primat. Stareţ, la 1923, era Atanasie Popescu. Se descrie sărbătoarea hramului.

Stănoiu, Damian, ieromonah, „Prin mănăstiri”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 13, p. 965-967.

Se continuă prezentarea istoricului Mănăstirii Stănişoara.

Neofit, alături de alți doi călugări de la Mănăstirea Cozia, a zidit în 1747 o biserică din lemn cu hramul Sfântul Gheorghe având sprijinul material al boierilor Gheorghe Buligeanu clucerul și Martin Buliga. După trecerea la cele veșnice a celor trei monahi, biserica s-a pustii, servind iarna ca adăpost fiarelor sălbatice, iar vara ca stână a ciobanilor, de unde i s-a tras numele de „Stănişoara”!

În 1807 a venit din Muntele Athos, Sava schimonahul împreună cu ucenicul său Teodosie ieroschimonahul din Săliște și, alături de ei, l-au adus pe fratele Onufrie și au (re)întemeiat viața de obște la Stănişoara. Ei au zidit cu ajutorul lui Constantin Brăileanu și a lui Nică Vlădescu, în locul bisericii de lemn, o biserică din piatră ce a fost terminată în timpul domniei lui Alexandru Ghica, pe când păstora episcopul Argeşului, Ilarion și în vremea egumenului Coziei, Nectarie. La anul 1904 arhiepiscopul locului, Gherasim Timuş, a ordonat dărâmarea acestei biserici și ridicarea alteia mai frumoase. Este redată pisania acestei noi biserici, ridicată în 1904 și se realizează o descriere a ei.

I., S., „Note bibliografice Urâtescu Grigore, Arhim. «Mănăstirea Stănişoara», Bucureşti 1943, 126 p”, în: *BORom* XLI (1943), 10-12, p. 595-596. Recenzie.

Istoria Mănăstirii Stănişoara cu referire la unii frați și monahi care au înființat acest aşezământ monahal.

STEELEA – TÂRGOVIȘTE (MĂNĂSTIREA)

Dincă, George, diac., „Două ctitorii voievodale înălțate în semnul împăcării și prieteniei: biserica Stelea din Târgoviște și Mănăstirea Soveja din Vrancea”, în: *GBis* XXX (1971), 5-6, p. 511-523.

Documentul aduce noutăți despre contextul care a determinat ctitorirea celor două lăcașuri de cult: biserica Stelea din Târgoviște și Mănăstirea Soveja din Vrancea. Vasile Lupu este întemeietorul bisericii Stelea (1645), aceasta fiind biserica mănăstirii din capitala de atunci a Țării Românești.

Consemnarea istoricului Mănăstirii Soveja, ctitorie a lui Matei Basarab, ce are hramul Sfântul Ioan Teologul, cuprinde și detalii referitoare la faptul că în același loc înainte a existat un mic schit, al cărui întemeietor a fost Partenie, fost vițuitor la Mănăstirea Bisericiani.

STOLOJANI (SCHITUL)

Gardu, Gh., dr., „Schitul de la Stolojani Gorj”, în: *MitrOlt* XXX (1978), 7-9, p. 664-666.

Se face prezentarea unei scurte însemnări despre schitul de la Stolojani, cu referire la conținutul zapisului ieromonahului Nicodim de la Stolojani din 14 noiembrie 1677. Acest lăcaș a fost predat Mănăstirii Tismana de Schitul Câmpul-Fomii. Este anexată o imagine cu documentul din 1677.

STRÂMBA GORJ (MĂNĂSTIREA)

Erbiceanu, C., „Documente referitoare la istoria bisericească și politică a românilor”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 2, p. 126-156.

În articol sunt reproduse 20 documente între care este și cel prin care un anume Răușanu reclamă la domnitor pe un văr de al său că ar fi jefuit Mănăstirea Strâmba din județul Gorj.

Neofit, episcop, Râmnic” „Starea Schitului Strâmba ot sud Gorj, metoh Sf. Episcopii”, în: *Revista de Istorie Bisericească I* (1943), 1, p. 131-134.

Este descris schitul în ansamblul lui. În interiorul bisericii se aflau mai multe obiecte de cult, care sunt enumerate. De asemenea, sunt prezentate cărțile de cult, moșiile, viile și morile schitului.

STREHAIA (MĂNĂSTIREA)

Șerbănescu, Nicolae, pr. dr., „Despre Episcopia Strehaiei”, în: *MitrOlt VI* (1954), 9-10, p. 488-510.

Se face un istoric al Episcopiei care este atestată documentar în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Se prezintă șase documente de la Arhivele Statului din București. Se arată faptul că începutul ei se află la o dată cuprinsă între 15 ianuarie și 15 aprilie 1673, descriindu-se împrejurările când a fost înființată. Se prezintă părerea mai multor cercetători cu privire la data până la care și-a dus existența, cei mai mulți optând pentru anul 1688.

Se aduc informații cu privire la singurul episcop al Strehaiei, Daniil, și despre destinul acestuia după ce a părăsit Episcopia – el se stabilește în Moldova de Jos, în schitul Babele de pe apa Putnei, în apropierea satului Măgura. Despre schit aflăm că a fost zidit în prima jumătate a secolului al XVII-lea de ieromonahul Partenie de la Bisericiani. Avea ca hram Sf Ioan Bogoslovul și a fost metoc al Mănăstirii Dobromira, Soveja. Se prezintă, pe larg, viața și activitatea episcopului Daniil.

Șerbănescu, Nicolae, pr. dr., „Despre Episcopia Strehaiei”, în: *MitrOlt VI* (1954), 11-12, p. 683-688.

Se prezintă șase documente din Condica veche a Mănăstirii Strehaia ce au fost păstrate la Arhivele Statului din București. Ele atestă două lucruri importante: că Episcopia Strehaiei a existat cel puțin până în anii 1678-1679 și că episcopul Daniil a încetat din viață în 1688, la Schitul Babele de pe apa Putnei.

Șerbănescu, Nicolae, pr., „Noi mărturii despre Episcopia Strehaiei și Episcopul ei, Daniil”, în: *MitrOlt XIII* (1961), 1-4, p. 71-79.

Se prezintă două documente ce atestă existența episcopului Strehăiei, Daniil. Prima mărturie, cea mai veche, este din 22 decembrie 1674 când într-un zăpis este amintit „părintele chir Daniil ep(i)scopul sf(i)ntei ep(i)scopiei Strehăi”.

Al doilea document este un act întocmit la București la 11 ianuarie 1678, prin care episcopul Râmnicului, Ștefan, dăruiește diaconului „Iscru” o vie în „Dealul Bojrariilor” și se pun doi martori la întocmirea acestui act, printre care unul este „iubitul frate chir Daniil ep(i)scopul Strehăiei”. Episcopia Strehăiei funcționa încă în 1678 și a fost desființată de Șerban Cantacuzino în 1679, Daniil fiind trecut la conducerea Mănăstirii Cotroceni. Se prezintă o imagine cu actul din 11 ianuarie 1678 și textul ambelor documente.

Crețeanu, Radu, „Precizări cronologice privind ansamblul mănăstiresc Strehăia”, în: *MitrOlt* XXVI (1974), 7-8, p. 644-649.

Articolul de față aduce informații în legătură cu lucrările de restaurare desfășurate la ansamblul mănăstiresc de la Strehăia din 1963. Cu această ocazie s-au scos la iveală beciurile fostei case a Craioveștilor. Tot prin aceste lucrări se clarifică mai multe probleme și anume: casa Craioveștilor a fost zidită în prima jumătate a secolului al XVI-lea; biserica și zidul de incintă au fost construite în 1645. Se arată, de asemenea, că nu au existat edificii religioase anterioare pe ruinele cărora să se fi construit ansamblul de la Strehăia.

Stănculescu, Al., pr. și Diac-Hurezi, P., „Mănăstirea Strehăia în preajma evenimentelor pașoptiste în lumina unor documente inedite”, în *BORom* XCVI (1978), 7-8, p. 812-820.

Date despre Mănăstirea Strehăia în preajma revoluției de la 1848.

Protopopescu, C. A., diac., „Înființarea primelor spitale rurale de stat, în jurul unor mănăstiri. Spitalul din Strehăia. (1883-1983)”, în: *MitrOlt* XXXV (1983), 9-10, p. 642-649.

Articolul prezintă activitatea desfășurată pe lângă mănăstiri pe plan social-medical, concretizată de-a lungul timpului în înființarea de bolnițe, farmacii și spitale, cum sunt spitalul Colțea, spitalul Sfântul Pantelimon din București, spitalul Nifon, Sfântul Spiridon, Hurezu și Slatina. Punctul principal al expunerii este însă activitatea spitalului din Strehăia.

Protopopescu, C. A., prof., „Mănăstirea Strehăia, 350 de ani de existență (1645-1995)”, în: *MitrOlt* XLVII (1995), 3-6, p. 108-110.

Mănăstirea Strehăia este o ctitorie a lui Matei Basarab. Secularizarea averilor din 1863 a găsit-o într-o stare avansată de degradare. A funcționat ca biserică de mir până în 1958.

Protopopescu, C. A., „Mărturii istorice despre Episcopia Strehăii la sfârșitul sec. al XV-lea și al XVII-lea”, în: *MitrOlt* LIV (2002), 5-8, p. 102-115.

Perioada de refugiu ale Băniei Severinului la Strehăia a fost în anii: 1375, 1377-1382, 1382-1392, Severinul fiind sub ocupație maghiară. Scaunul episcopal de la Strehăia a fost ocupat între anii 1672-1679. Ctitorul Mănăstirii Strehăia, ce avea hramul Sfintei Treimi, a fost Matei Basarab, care a zidit-o în 1645.

STREHAREȚ SAU STIHAREȚ (MĂNĂSTIREA)

Bulat, T. G., „Un mare episcop al Buzăului din sec. XVII. Serafim Slătineanu (1648 - 21 mart. 1668)”, în: *GBis* XX (1961), 1-2, p. 157-161.

Amănuntele biografice ale episcopului Buzăului Serafim Slătineanu sunt extrase din inscripția schitului Deleni și din actele Schitului Strehareț.

Bulat, T. G., „O fundație a episcopului Serafim lângă orașul Slatina. Schitul Strehareț (Slatina-Olt)”, în: *Mitr-Olt* XIV (1962), 5-6, p. 370-375.

Autorul lămurește faptul că schitul nu a fost ctitorit de Varlaam, episcop de Râmnic și mai apoi mitropolit și că se afla în județul Romanați, în comuna Slătioara.

Brătulescu, Victor, prof., „Inscripții și însemnări din biserici și mănăstiri. Episcopia Râmnic-Argheș”, în: *Mitr-Olt* XVII (1966), 5-6, p. 463-476.

Date importante despre biserica fostului Schit Stihareț din Slatina amintindu-se și despre toponimul „stihareț”. Ctitor a fost episcopul Serafim, fiind ajutat de mitropolitul Varlaam, cel care va fi înmormântat la Cozia. Schitul a fost zidit în 1672. Între 1678-1864 este metoc al Mitropoliei Ungrovlahiei și de atunci aparține Episcopiei Argeșului. Tot din 1864 va funcționa aici „Școala de agricultură Stihareț”.

Alți doi ctitori înnoitori au fost mitropolitul Neofit și eclesiarhul Iosif Stiharețeanu (1844). Sunt redată mai multe inscripții.

Vornicesu, Nestor Severineanu, „Cântecul lui Adam” într-un vechi manuscris psaltic de la Stihareț”, în *BORom* XCII (1974), 7-8, p. 1030-1037.

La Schitul Stihareț, în apropiere de municipiul Slatina din jud. Olt, se găsește o colecție de manuscrise psaltice. Unul dintre ele nu are titlu, ci numai o indicație cum se cântă; el cuprinde un poem de 60 de rânduri, primele 11 versuri având notație bizantină. Este o copie inedită a poemului „Cântecul lui Adam”. Se presupune că a fost copiat de renumitul Macarie ieromonahul care a transpus majoritatea cântărilor bisericești în notația nouă bizantină, la începutul secolului al XIX-lea.

În cântec se întâlnește motivul „zapisului” (legământului) pe care-l face Adam (omul) cu diavolul, motiv ce a străbătut toată imnografia liturgică și a trecut și în literatura universală profană (vezi „Faust” de Goethe). Articolul are o Anexă și un rezumat în lb. franceză.

SURPATELE (MĂNĂSTIREA)

Bălășel, Teodor, preot, „Mănăstirea Surpatele”, în: *Cuvântul Adevărului* IV (1905), 6, p. 61.

Explicarea numelui Mănăstirii Surpatele din județul Vâlcea prin analiza locului geografic unde este amplasată, loc care s-a ruinat, s-a surpat de-a lungul

timpului. Este situată la un ceas de Mănăstirea „Dintr-un lemn”. În 1872 Ministerul Cultelor a cerut ca toate călugărițele aflate pe la diferite schituri și mănăstiri din județ să fie strănse la cele două mănăstiri de călugărițe: Horezu și „Dintr-un lemn”. Astfel, maicile de la Surpatele au fost strămutate la Mănăstirea „Dintr-un lemn”. Primii fondatorii ai acestei biserici sunt boierii Buzești. Este reprodusă inscripția aflată deasupra ușii de la intrare de la Mănăstirea Surpatele.

Popescu-Cilieni, I., preot, „Documente privitoare la Mănăstirea Surpatele-Vâlcea”, în: *Revistă de Istorie Bisericească* I (1943), 2, p. 94-119.

Mănăstirea a fost ridicată de boierii Buzești. Cel mai vechi document despre ea este cel prin care Neagoie Basarab îi întărește acesteia moșie în Căinești- Vâlcea, în 1512. Deoarece biserica veche s-a ruinat, în același loc s-a ridicat, din osteneala Doamnei Maria a lui Constantin Brâncoveanu, o biserică de zid. Această informație existând în pisania, a cărui conținut este reprodus.

Urmașii lui Brâncoveanu s-au îngrijit de necesitățile mănăstirii. Documentele arată că la 20 iulie 1811 a fost numită stareță aici maica Melentina, aceasta preluând o mănăstire cu o situație dificilă din punct de vedere economic. Aceasta este acuzată din cauza caracterului aspru, dar cercetarea făcută îi dovedește nevinovăția, dar și implicarea pentru ridicarea din ruină a mănăstirii. La Surpatele a fost numit ca episcop egumenul Gherman Hurezanul, iar ca nouă stareță monahia Eftimia de la Mamul. Este prezentat conținutul unui Catastih, cu care noua stareță a luat în primire averea mănăstirii, fiind enumerate obiectele de cult, cărțile existente, precum și averea. Este redat conținutul unui document din 14 aprilie 1815, prin care arhimandritul Gherman, egumenul Mănăstirii Hurez și judecătorul Constandin Săulescu cercetează diferendul dintre stareța Melentina a Mănăstirii Surpatele-Vâlcea și preoții și oamenii mănăstirii. Se prezintă un document din 14 aprilie 1815, în care este alcătuită o listă cu reparațiile pe care stareța le-a făcut la mănăstire, o cerere din 22 mai 1815, a banului Grigorie Brâncoveanu ca domnul să așeze ca episcop al Mănăstirii Surpatele și Dintr-un Lemn pe arhimandritul Gherman Hurezanu și pitarul Nica Vlădescu, precum și răspunsul dat de domnitor. Un document din 18 iunie 1815, reprezintă recomandarea făcută de egumenul Gherman Hurezanul și de postelnicul Ioan Sutescu ca postul de stareță să fie ocupat de monahia Eftimia de la Mamul, iar cel din 18 iunie 1815 cuprinde un „Catastih cu toate lucrurile Sfintei Mănăstiri Surpatele”.

În articol mai sunt redactate: un „Catastih cu veniturile și cheltuielile” din 18 iunie 1815, un document din 10 august 1831 prin care arhimandritul Hrisant Polovrăceanu aduce la cunoștința ctitorului Grigorie Brâncoveanu că a fost numită ca stareță provizorie la Surpatele maica Elisaveta; și unul din 19 august 1831, prin care Grigorie Brâncoveanu recomandă episcopului de Râmnic pe maica Elisaveta să fie numită stareță la Surpatele, pe locul rămas vacant prin decesul fostei egumene. Articolul conține numeroase imagini.

SUZANA (MĂNĂSTIREA)

***, „Cronica bisericească. Moartea stareței de la Susana”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 6, p. 675-677.

P.C. Stareță a Mănăstirii Suzana a trecut la cele veșnice, datorită purtării necuviincioase a unor călători care au vizitat mănăstirile Suzana și Cheia. În articol ni se arată pe scurt cum s-au petrecut lucrurile.

***, „În vizită la mănăstirea Suzana și Cheia”, în: *GBis XV* (1956), 6-7, p. 354-357.

Ctitorie a monahiei Suzana în 1740, mănăstirea cu același nume este așezată la o distanță de 56 km de Ploiești, la poalele muntelui Bobul Mare, pe Teleajen. Sunt rediate aspecte din viața monahală de aici.

Stoicescu, Nicolae, dr. „Mănăstirea Suzana, un simbol al legăturilor dintre Transilvania și Țara Românească (la 100 de ani de la rezidirea bisericii mari)”, în: *GBis XXXI* (1982), 4-6, p. 416-425.

Prima atestare documentară a Mănăstirii Suzana este din 14 septembrie 1814, lăcașul numindu-se Valea Caprei, având același hram: Sfântul Nicolae. Este consemnat istoricul mănăstirii, se enumeră daniile făcute acesteia, sunt amintite starețele mănăstirii, fiind precizat faptul că în 1982 aici erau 64 de călugărițe.

Țigiliiu, Iolanda, „Mănăstirea Suzana. 250 de ani de la întemeiere”, în: *GBis XXXIX* (1990), 3-4, p. 82-89.

Se face un istoric al Mănăstirii Suzana, de la întemeiere, mijlocul secolului al XVIII-lea, până în prezent. Sunt enumerate construcțiile mănăstirii, obiectele de cult și de muzeu și se dau date despre pictură, pisanie, precum și despre viețuitoarele din mănăstire .

TAIȚA (MĂNĂSTIREA)

Mateescu, Tudor, „Un așezământ monahal moldovenesc în Dobrogea. Mănăstirea Taița”, în: *MitrMold XLIX* (1973), 1-2, p. 121-125.

Mănăstirea Taița a fost un așezământ monahal moldovenesc în Dobrogea, la 1973 funcționând ca biserică de mir. Se dau date despre istoria mănăstirii și despre viața de obște de aici, amintindu-se numele câtorva egumeni.

Matuscu, Tudor, „Proiectul înființării unui schit românesc în Dobrogea la 1872”, în: *GBis XXXIII* (1974), 3-4, p. 315-317.

Seprezintă mănăstirile Taița (1830) și Cocoșu (1833), care au fost fondate de un călugăr transilvănean, Visarion. Inițiativa de a construi unui schit românesc în Dobrogea, la 1872, eșuează datorită ocupației otomane.

Mateescu, Tudor, „Din legăturile religioase ale Dobrogei cu Moldova înainte de 1877”, în: *MitrMold LI* (1975), 9-12, p. 716-720.

Din prezentarea legăturilor religioase ale Dobrogei cu Moldova, înainte de anul 1877, aflăm despre Mănăstirea Taița și despre viața egumenului Visarion, fondatorul Mănăstirii Cocoșu.

Mateescu, Tudor, „Informații despre vestigiile de la mănăstirile din nordul Dobrogei”, în *BORom C* (1982), 1-2, p. 189-192.

Se consemnează mai întâi fondarea pe la 1830 a mănăstirii Taița în mijlocul codrilor Măcinului, de către „un grup de fugari din nordul Moldovei”. Așezământul monahal a existat până pe la 1876 când a fost distrus de cetele de bașibuzuci și cerchezi, în ajunul războiului pentru independență.

TĂRTĂȘEȘTI (SCHITUL)

Braniște, Marin M., pr., „Samuil Tărtășescu- un episcop locotenent de Argeș (1845-1849)”, în: *MitrOlt XXI* (1969), 3-4, p. 217-250.

Material în care se arată că episcopul Samuil face parte din neamul Tărtășeștilor, ctitori ai schitului Tărtășești din județul Ilfov.

TĂTĂREȘTI (SCHITUL)

Mailat, Ion N., „Schit-metoh al Mănăstirii Glavacioc la Tătărești pe Teleorman”, în: *GBis XXXIII* (1974), 5-6, p. 463-469.

Informații despre localitatea Tătărești și despre schitul-metoh al Mănăstirii Glavacioc, situat pe Teleorman, datat în jurul anului 1441 și închinat în 1538.

TÂNGANU (MĂNĂSTIREA)

Stănculescu, Ioan, F., „Mănăstirea Tînganu”, în: *GBis XXIV* (1965), 11-12, p. 1201-1208.

Recenzie ce cuprinde comentarea și prezentarea opiniilor în legătură cu Mănăstirea Tînganu, datând din secolul al XV-lea: arhitectura, locuințe egumenești.

TÂRGȘOR (MĂNĂSTIREA)

Ionașcu, I., „Mănăstirea Târgșor”, în: *BORom LVI* (1938), 7-8, p. 356-419.

Se dau informații despre orașul și mănăstirea Târgșor. Prima atestare documentară a Târgșorului este din 06.08.1413. La 24.06.1461, Vlad Țepeș terminase zidirea unei biserici în Târgșor, autorul articolului urmând a prezenta această ctitorie, bazându-se pe cele documente din arhiva Eforiei spitalelor civile și din alte surse publice.

Spre sfârșitul secolului al XVI-lea, apare la Târgșor un negustor de origine grecească, Mihai, al cărui fiu, Antonie vornicul, numit și Antonie Vodă din Popești, urma să ajungă domn al Munteniei. Împreună cu fiul său Neagoe, acesta a restaurat biserica Sf. Nicolae din Târgșor, numită și Turnu, ctitoria lui Vlad Țepeș, adăugându-i hramul Sf. Voievozi Mihail și Gavriil și transformând-o în mănăstire de călugări.

Capitolul al doilea amintește despre „Neamul lui Antonie Vodă din Popești”. Căsătorit cu fata lui Dumitru Ianuțo, Mihai a avut două fete și trei băieți. Cel mai mic dintre fii, Antonie, a ajuns domnitor al Țării Românești în 1669, când avea peste 70 de ani. Capitolul al treilea începe cu enumerarea argumentelor pentru care biserica din Târgșor este considerată a fi ctitoria lui Vlad Țepeș, restaurată sau ridicată din temelie de Antonie Vodă: prezența unor elemente arhitectonice din secolul al XVI-lea,

păstrarea vechiului hram, Sf. Nicolae, existența denumirii de „Turnu” în 1671, aflarea inscripției bisericii lui Țepeș din 1461. Din actele vremii, rezultă că mănăstirea a fost înființată înainte de 25.03.1671, poate în 1670. Neexistând vreo inscripție sau pisanie conservată printre ruinele acestei biserici, nu se poate hotărî data cu exactitate.

În ceea ce privește pictura, zugrăvelile păstrate în pronaosul bisericii prin 1908 îi arătau drept ctitori principali pe Constantin Brâncoveanu, doamna Maria Brâncoveanu, Neagu Voievod (fiul lui Antonie Vodă), Iilca Doamna, Pană vornic Neagoescu și Safta. Se pare, însă, că aceasta nu era pictura originală. Arhitectura bisericii din Târgșorul vechi reiese din a doua catagrafie, cea din 10.05.1793. Aici sunt descrise casele domnești, foisorul, clopotnița, odăile alăturate acesteia. Pardoseala era din cărămidă, biserica avea un zid cu turlă peste tot, era zugrăvită înăuntru, acoperită cu șindrilă de brad, tâmpla de lemn era săpată cu icoane praznicale. Biserica a suferit stricăciuni din cauza cutremurului din 1802 și a furtunii din 1815. Catagrafiile enumeră și bunurile mănăstirii, între care se găsesc obiecte bisericesti din argint, unele suflute cu aur. Cărțile erau scrise atât în limba română, cât și în limbile greacă sau slavonă. Conform unor inventare, în tinda bisericii s-ar afla mormântul Văcăreștilor, dar această noutate, afirmă autorul articolului, nu poate fi confirmată decât prin ulterioare săpături.

Capitolul al patrulea face referiri la „Viile, moșiile și țișanii mănăstirii”. În 1672, mănăstirea avea o vie la Scăeni. În 1702, alte cumpărări de vii s-au făcut la Păulești și la Valea Poenii (Cernătești), în 1713 la Valea lui Dobrotă și Vaideei, iar în 1715 mănăstirii îi era dăruită o vie la Valea Ursoaei. Dintre moșiile stăpânite de mănăstire, făceau parte: Târgșor, Stoeneasca, Târșoreanca (ultimele două sub denumirea de Vistierea sau de Crângul Teiului). Pe moșia Crângul Teiului, arhimandritul Ruvim Budișteanu a construit, în 1851, biserica nouă a Mănăstirii Târgșor (azi, biserica satului Târgșoru nou). Tot dintre moșii mai făceau parte: Blejoaia și Strâmbeni, Balaca, Colacu de piatră, Boldești, Orboeasca (numită și Adâncata), Vaideești, Valea Dohotii, Cătieaș, Rătunda, Hăbudu (Scutași). În acest context, țișanii constituiau o avere de preț.

Privilegiile mănăstirii au fost acordate prin documente ca: hrisovul din 09.12.1671 (dat de Antonie Vodă), cartea lui Grigorie Vodă Ghica din 12.04.1672 și din 08.01.1673, hrisovul lui Gheorghe Duca Vodă din 08.01.1674, cartea patriarhală a lui Dositheu al Ierusalimului, hrisovul lui Șerban Vodă din 17.02.1679, hrisoavele lui Constantin Brâncoveanu din 23.06.1689 și 1704, hrisovul lui Ștefan Vodă Cantacuzino din 29.05.1714, hrisoavele lui Nicolae Mavrocordat din 03.03.1716 și 04.03.1716 ș.a. .

Dar nu toate hrisoavele au adus privilegiile mănăstirii un exemplu în acest sens fiind cel din 14.02.1752, prin care Mănăstirea Târgșor era închinată spitalului Pantelimon din București și obligată să-i plătească anual 100 de taleri. Ultimul hrisov obținut în apărarea privilegiilor mănăstirii a fost dat la 24.09.1824 de Grigorie Vodă Ghica.

Capitolul al șaselea informează cu privire la activitatea egumenilor până la și după închinarea din 1752. Egumenii mănăstirii au fost: Daniil, Dionisie, Paisie, Damaschin, Varlaam (sub conducerea căruia mănăstirea a avut un metoc, schitul de

la Turburea – Prahova), Ioasaf, Partenie, Antonie, Daniil – înainte de închinare - și Timotei, Nicodim, Antonie, Dionisie, Partenie (care o condusesse din București printr-un nepot al său), Gavriil, Cleonic, Gavriil, Paisie, Serafim (care a fost tras la răspundere pentru lăsarea în ruină a bisericii și a celorlaltor clădiri ale mănăstirii), Ruvim Budișteanu – după închinare. În timpul lui Ruvim Budișteanu, prin 1862, mănăstirea avea și școală, întreținând șase copii în acest scop. La 09.03.1864 preotul Stelian, fostul protopop de la Câmpina, a fost numit „curator civil la biserica Târgșoru”.

Cazacu, N., pr., „Despre data zidirii bisericii Mănăstirii Târgșor. Istoricul bisericii Silvestru din București”, în: *GBis XXII* (1963), 7-8, p. 723-758.

Informații despre Mănăstirea Târgșor, înălțată în 1461 de Vlad Țepeș și rezidată în 1672 de Antonie Vodă.

Simache, I. N., prof., „Monumentele feudale din Târgșorul Vechi”, în: *BORom LXXXVII* (1969), 3-4, p. 409-415.

Târgșorul, în secolul al XIV-lea, purta numele de Novune Forum (Târgul cel nou), spre a se deosebi de Târgoviște (Târgul cel vechi), după cum îl menționează în 1413 Mircea cel Bătrân în privilegiul comercial pe care îl dă în acel an brașovenilor. Dezvoltarea sa rapidă s-a datorat atât factorilor economici, cât și politici, devenind un centru militar și politic. Cel mai vechi monument al Târgșorului este cetatea ale cărei urme sunt încă vizibile, deși nu în forma lor originală. Autorul descrie cetatea care, fiind o construcție masivă, a rezistat până în secolul al XVII-lea când ctitoriei zidite în 1671 de Antonie Vodă (1669- 1672) în mijlocul incintei i s-a spus „Mănăstirea Turnul”. Șanțul de apărare, ghiulele de fier și de piatră găsite cu ocazia săpăturilor arheologice din 1956- 1967 demonstrează caracterul militar defensiv al construcției. În incinta veche s-a aflat palatul domnesc, care a suferit intervenții în timpul lui Antonie din Popești și Constantin Brâncoveanu. Monumentele religioase aflate în Târgșor sunt patru: biserica lui Vlad Țepeș, Mănăstirea Turnu, biserica lui Vladislav al II-lea și biserica din Parc.

Biserica din cărămidă, zidită la porunca lui Vlad Țepeș pe temeliiile unei biserici de lemn cu hramul Sf. Nicolae, a fost terminată în 1461 și a fost mănăstire. La Târgșor a avut reședința Vladislav al II-lea, iar Neagoe Basarab își avea aici curtea. În 1595, tătarii îl pradă și îl ard biserica lui Vlad Țepeș căzând în ruină. În 1669, fiul unui negustor din Târgșor, Antonie, devine domn, locuind la Târgșor. Pe vechile temelii, Antonie Vodă, a construit un nou lăcaș religios, Mănăstirea Turnu cu un al doilea hram. Mazilit și decedat la Constantinopol, Antonie nu-și definitivează ctitoria, lucru continuat de nevasta sa, Marica, fiica lui Neagoe postelnicul și soția lui Constantin Brâncoveanu, care pictează biserica, înzestrând-o cu toate cele necesare. Biserica se aseamănă cu cea din Brebu, fondată de Matei Basarab în 1650.

În secolul al XVII-lea biserica e reparată, schimbându-i-se complet vechea înfățișare. Consultând catagrafiile, autorul identifică starea în care se găsea biserica în diferite momente, odoarele și cărțile de cult și averea donată prin hrisovul din 9 decembrie 1674 de Antonie Vodă ctitoriei sale. Fiul acestuia, Neagu Voievod, a fost

îngropat în această biserică. Deoarece era înconjurată de moșia boierilor Bărcănești, starețul Ruvine Budișteanu a strămutat mănăstirea pe moșia sa din apropiere, la Crângul Teiului, din satul Târgșorul-Nou în 1852.

Părăsită, vechea mănăstire a căzut în ruină, fiind devastată. În 1967 au început lucrări de conservare a monumentului. În incinta veche a mănăstirii, la 200 m, exista încă din secolul al XIV-lea un cimitir, redescoperit de săpăturile arheologice din 1966. La mijlocul secolului al XV-lea, Vladislav al II-lea a înlocuit vechea biserică din lemn cu alta din cărămidă, dărâmată însă în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, când Mihnea Turcitul a ridicat construcția ale carei ruine se văd și astăzi, arsă de tătari în 1595. A fost folosită mult timp ca biserică de cimitir, care însumează peste 1000 de morminte, dintre care 180 au fost săpate, găsindu-se resturi de stofe cu fire de aur și argint, podoabe și monede din secolul al XIV-lea până în secolul al XIX-lea.

În 1775, Alexandru Ipsilanti a dăruit orașele Ploiești și Târgșor, cu moșiile respective, unui văr al său, Enache Moruzi. Mai târziu, Elena Bărcănescu și soțul ei, Gheorghe Crețeanu, au ridicat un palat, înconjurat de un parc în mijlocul căruia se înalță și azi ruinele unei biserici de dimensiuni mai mici, construită în același stil ca bisericile lui Vladislav al II-lea și a lui Mihnea. Articolul conține imagini.

BISERICA TÂRGULUI-TÂRGOVIȘTE (METOC)

Georgescu, Mircea T., „Biserica Târgului din Târgoviște”, în: *GBis XXV* (1966), 1-2, p. 79-92.

Articolul încearcă să demonstreze că biserica a avut, inițial, statut monahal.

TEIUȘ GORJ (SCHITUL)

Bălașa, D., pr., „Schitul Teiușul sau Teiușul (Jud. Gorj)”, în: *MitrOlt XX* (1968), 5-6, p. 403-405.

Schitul Teiușul a fost metoc al Tismanei, ctitorit în jurul anului 1798 de către arhimandritul Partenie, fost egumen la Sfântul Munte. Și-a încheiat existența probabil după secularizare.

Cărăbiș, Vasile, „O lămurire în legătură cu schitul Teiuș-Gorj”, în: *MitrOlt XXI* (1969), 1-2, p. 65-66.

Localizarea și aprecierea vechimii schitului făcute de pr. Bălașa D. nu corespund realității. Schitul a fost ridicat în Dealul Teiuș, satul Câmpofeni, județul Gorj, la 15 kilometri de Tismana, în secolul al XVII-lea. Arhimandritul Partenie este doar restauratorul schitului, târnosit în 1817.

Bălașa, D., pr., „Schitul Teiușului din Gorj”, în: *MitrOlt XXIII* (1971), 5-6, p. 389-395.

Schitul Teiușului a fost o sihăstrie a Tismanei, situată pe versantul al treilea (de răsărit) care coboară din Piscul Teiușului. Autorul descrie și redă textul pomelnicului din 1814, care este un manuscris al cronicarului Dionisie Ecclesiarhul.

TEIUȘ VÂLCEA (SCHITUL)

Iorgulescu, Vasile, pr. drd., „Pomelnicul Schitului Teiuș, Județul Vâlcea”, în: *MitrOlt XXXVI* (1984), 1-2, p. 89-99.

Schitul Teiuș este metoc al Mănăstirii Govora. Informații despre localizarea sa, despre întemeiere, cu o descriere amănunțită a pomelnicului schitului.

TISMANA (MĂNĂSTIREA)

***, „Monastirea Tismana din județul Gorj”, în: *Vocea Bisericii II* (1895), 13, p. 5-7.

Mănăstirea Tismana se află pe valea râului cu același nume, lângă Târgu Jiu. După o copie a unui pomelnic vechi, se cunoaște că a fost întemeiată de Sfântul Nicodim, ulterior fiind mărită și înzestrată cu odoare bisericești de Dan Basarab, Mircea Vodă cel Bătrân (1392) și Vlad Vodă, fiul lui Țepeș (1439). A fost prefăcută în reședință de vară pentru domnul țării în 1855, pierzând stilul original, iar în 1860 a luat foc. În apropiere se află o peșteră, unde se zice că a locuit Sfântul Nicodim.

În interiorul bisericii, în stânga, se află portretele lui Radu Voievod și Mircea Voievod. Lângă acestea se află portretul Jupânesei Stanca Glogovenca și cel al jupânului Mihail Glogoveniu, al lui Gherasim, arhimandritul năstavnîc al Sfintei Mănăstiri Tismana. În dreapta se află jupânul Nedelcu vel vornicul împreună cu jupâneasa Anca, jupânul Teodoru vel Ban, Ion arhimandritul egumenul, Stoica Bengescu. Autorul descrie construcția și enumeră obiectele de valoare: un epitaf de atlas lucrat cu fir de argint și aur, un chivot de argint poleit cu aur, o raclă de argint cu moaștele Sfântului Nicodim și ale mucenicilor Ignatie și Teofilact, un sfeșnic de argint cu inscripție în slavonă și alte obiecte de cult. La 1895, mănăstirea se afla în administrația unui stareț, având o obște formată din doar șase monahi, „care sunt bătrâni și infirmi, dar totuși își fac serviciul la biserică”.

G., „Dare de seamă. 1. „Mănăstirea Tismana” de Alexandru Ștefulescu, Tg. Jiu, 1896”, în: *BORom XX* (1896-1897), 9, p. 929-940. Recenzii.

Istoria acestui sfânt lăcaș, însoțită de o serie de documente care fac referire la el.

Erbiceanu, C., „Documente referitoare la istoria bisericească și politică a românilor”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 2, p. 126-156.

În articol sunt reproduse 20 documente între care o notă a egumenului Mănăstirii Tismana, din care aflăm amănunte despre sfintele moaște care aparțineau mănăstirii și care au fost duse la Sibiu și date în păstrarea lui Hagi Constantin Popa.

G., „Trei monumente religioase istorice”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 7, p. 768-778. Recenzii.

Recenzie la lucrarea lui Alexandru Ștefulescu „Mănăstirea Tismana”, cu date despre viața Sfântului Nicodim; descrierea bisericii și a obiectelor de cult, a hrisoavelor referitoare la ea și la Mănăstirea Vodița care la 1903 era în ruină. Apendicele

lucrării conține date referitoare la schiturile: Cioclovina de Jos, Cioclovina de Sus, Mociorlița, Spărăști, Sfântul Antonie de la Scaunele.

Mănăstirea Tismana a fost făcută mai întâi din lemn de Sfântul Nicodim, în timpul lui Vladislav Vodă 1364-1372 și a rămas neterminată. Cei care au finalizat-o au fost Dan Vodă și Mircea cel Bătrân. Neagoe Basarab a acoperit-o cu plumb, Matei Basarab a reparat-o și a înzestrat-o cu clopote, sfeșnice și candelă, iar la 1844 și 1855 biserica a suferit câteva modificări, în 1861 fiind afectată de un incendiu devastator.

Barnea, I., „Note bibliografice. Romanescu Marcel «Argintăria la Bănățeni și Românii Balcanici în veacurile XVI-XVIII», în: *Revista Istorică Română*, vol. XI-XII (1941-1942), p. 95-131 + 1 rezumat în limba germană și 14 planșe”, în: *BORom LXI* (1943), 4-6, p. 294-298. Recenzie.

Autorul descrie 12 lucrări ale meșterilor bănățeni și ale românilor din Balcani, executate între secolele XVI-XVIII. Se prezintă fiecare din aceste 12 lucrări și se arată: de către cine a fost executată, în ce an, și face o descriere a fiecăreia. Printre ele se află și chivotul Mănăstirii Tismana executat în 1671 de către Marcu și Iacov, meșteri zlătari din școala Chiprovățului.

***, „O cooperativă meșteșugărească fruntașă”, în: *BORom LXX* (1952), 11-12, p. 869-872.

Cooperativa monahală „Propășirea” a fost înființată la 6 iulie 1951 în Târgu Jiu, în localul Arhiepiscopiei, cu secții în mănăstirile Tismana și Polovragi. Din articol aflăm amănunte despre activitatea celor două secții.

Civitu, C., pr., „Mănăstirea Tismana”, în *BORom LXXII* (1954), 2-3, p. 306-312.

Istoricul acestei mănăstiri este legat de numele lui Nicodim cel Sfințit, originar din Prilep (Serbia) și format duhovnicește în Muntele Athos. La început el a construit o biserică din lemn de tisă, în munții Gorjului, la locul Cascadelor. Nu după multă vreme cu sprijinul domnilor Basarabi: Radu Negru, Dan Vodă și Mircea cel Mare, între anii 1374-1387, în locul celei de lemn a zidit o biserică din piatră cu hramul Adormirea Maicii Domnului. În 1404-1405 mănăstirea a fost înzestrată de Nicodim cu o frumoasă „Evanghelie” scrisă de el în limba slavonă. Pe 26 decembrie 1406 Nicodim trece la cele veșnice, fiind înmormântat în partea dreaptă a mănăstirii.

Prestigiul cultural și baza ei materială au crescut și s-a dezvoltat și după moartea ctitorului. Tismana a devenit un centru de rezistență și de luptă împotriva catolicismului. Tot aici a funcționat mai târziu și o școală de zugrăvi. Din școala de la Tismana au ieșit vestiți cărturari civili și clerici: Serghie, egumenul Tismanei, Partenie, care la 1763 scria „Viața Sfântului Nicodim”, Dionisie Lupu, etc. Mănăstirea Tismana prezintă și o importanță documentară, din punct de vedere istoric.

Mulți domnitori au făcut dării și restaurări. La 23 noiembrie 1406 a fost vizitată de Mircea cel Bătrân; la 5 martie 1458 a fost vizitată de Vlad Țepeș iar la 29 octombrie 1509 a fost vizitată de Mircea Vodă Pretendentul. În 1512, Neagoe Vodă se ascundea ca fugar la Mănăstirea Tismana de frica lui Mihnea Vodă cel Rău și, când a devenit domn, a acoperit-o cu plumb și i-a dăruit o tavă mare de argint. În

1631 s-a adăpostit aici Matei Aga Brâncoveanu iar când a devenit domn i-a dăruit un sfeșnic mare de argint (1646), o candelă de argint (1650), un clopot (1651) și a reînnoit zidurile cetății. La 27 iulie 1657 mănăstirea a fost vizitată de patriarhul Macarie de Antiohia; în 1681 Șerban Vodă Cantacuzino i-a dăruit mănăstirii un epitaf de mătase iar la 12 iunie 1695 mănăstirea a fost vizitată de Constantin Brâncoveanu. Între zidurile Tismanei s-au adăpostit și organizat pandurii lui Tudor Vladimirescu; Domnitorul Gheorghe Bibescu și urmașul său Barbu Știrbei au avut aici reședința de vară.

În 1542 Radu Vodă Paisie a rezidit mănăstirea schimbându-i stilul construcției, care inițial avea trei turnuri și mai multe abside, iar în 1564 a fost pictată de Nedelea, vornic al lui Petru Vodă. Reparații, refaceri și împodobiri a mai avut și în timpul lui Matei Basarab și Constantin Brâncoveanu. În 1732 a fost acoperită cu un strat de var, fiind pictată din nou de Ion egumenul. Paraclisul cu o turlă, zidit din piatră de Matei Basarab la 1550 a fost refăcut în 1782 și în 1855, iar Domnitorul Gheorghe Bibescu în 1885 a restaurat-o stricându-i o turlă și refăcând radical chiliile.

Începând cu 1950 Tismana a fost transformată în mănăstire de călugărițe. În anul următor s-a repictat paraclisul, iar în 1952 s-a instalat o turbină electrică din inițiativa Î.P.S. Firmilian al Olteniei. Mănăstirea Tismana este considerată locul de naștere al monahismului românesc. Articolul conține și imagini.

Vartolomeu, Diacul, „O lucrare istorică, restaurarea picturii din Mănăstirea Tismana”, în: *MitrOlt VII* (1955), 5-6, p. 448-455.

Este descris procesul de restaurare a picturii din Mănăstirea Tismana, resfințită la 15 august 1955.

Sacerdoțeanu, Aurelian, prof., „Câteva observații cu privire la documentele lui Mircea cel Bătrân pentru Mănăstirea Tismana”, în: *MitrOlt IX* (1957), 9-10, p. 603-614.

Autorul prezintă câteva documente cu daniile lui Mircea cel Bătrân pentru mănăstirile Vodița și Tismana.

Guirescu, Dinu C., „O cutie de argint dăruită Tismanei în 1670-1671”, în: *MitrOlt XIII* (1961), 5-6, p. 331-345.

Cutia care face subiectul acestor pagini a fost dăruită Mănăstirii Tismana în 1670-1671 de egumenul Petronie (1667-1673) și arhimandritul Nicodim. Descrierea ei este completată de patru imagini.

Buzatu, D., pr., „De la Vodița la Tismana”, în: *MitrOlt XIII* (1961), 10-12, p. 752-760.

Se surpind elemente din viața bisericească din secolele al XIV-lea și al XV-lea din Țara Românească. Se prezintă în ce împrejurări a ajuns Sf. Nicodim în aceste locuri, cum a reușit să ridice Mănăstirea Vodița (1374?) și cum a fost construită Mănăstirea Tismana. Se mai amintește despre Mănăstirea Prislop sau Silvaș din Țara Hațegului, ctitorită de Sf. Nicodim la 1400. De asemenea și Mănăstirea Coșuștea

(Crivelnicul), aflată între satele Firiz și Ilovăț (Mehedinți) este atribuită tot Sf. Nicodim.

Carabiș, Vasile, „Trei documente privitoare la Mănăstirea Tismana”, în: *MitrOlt XV* (1963), 5-6, p. 464-466.

Primul dintre cele trei documente despre Mănăstirea Tismana se referă la doi „rumâni” care au fugit de pe moșia Buzeștilor pe cea a Tismanei, iar celelalte două despre numirea de paznici din 1823.

Crețeanu, Radu, „Document privind Mănăstirea Tismana”, în: *MitrOlt XV* (1963), 9-10, p. 800-810.

Material despre catagrafia Mănăstirii Tismana din 1795.

Brătulescu, Victor, prof., „Catagrafia Mănăstirii Tismana pe anii 1739-1740”, în: *MitrOlt XVI* (1964), 7-8, p. 617-623.

Se prezintă produsele agricole și viticole ale moșiilor Mănăstirii Tismana. Se menționează prețul vinului în 1740. Articolul are și tabele ce cuprind întreaga activitate și chivernisire a bunurilor.

Stănculescu, F. Ioan, „Recenzii. R. Teodoru «Mănăstirea Tismana», București, 1966, 34 p.+21 ilustrații”, în: *BORom LXXXIV* (1966), 1-2, p. 233-234.

Date despre istoria Mănăstirii Tismana, zidită de Nicodim și ruinată la sfârșitul secolului al XV-lea. Radu cel Mare începe reconstruirea bisericii, pe care o finalizează Neagoe Basarab, fără pictură. În 1564 Nedelcu Bălăceanu o pictează, iar în 1698 banul Craiovei, Cornel Brăiloiu, construiește casele egumenești. Fiind de multe ori prădată, pictura a trebuit refăcută, tezaurul fiind ascuns de călugări prin peșteri. Gheorghe Bibescu, în 1844, începe restaurarea mănăstirii, schimbând mult înfățișarea monumentului. Încercări pentru o restaurare rațională a Tismanei s-au întreprins de Comisia Monumentelor Istorice din 1934, reluate în 1954. Astfel, s-a dat la iveală pictura lui Dobromir din Târgoviște, din pronaosul bisericii. Autorul prezintă caracteristicile arhitecturii mănăstirii, amintind în final obiectele din tezaurul mănăstirii: „Tetraevanghelul” lui Nicodim, cădelnița de la Tismana.

Crețeanu, Radu, „Strămutări de sate în veacurile al XIV-lea - al XVI-lea în lumina documentelor Mănăstirii Tismana”, în: *MitrOlt XX* (1968), 7-8, p. 539-547.

Din documentele Mănăstirii Tismana aflăm date despre satele Ragulii-Răgulenii, Vârbița (Vârbițele) și despre satul Șovârling, în prezent dispărut.

Andreescu, Ștefan, „Portretele murale de la Snagov și Tismana”, în: *BORom LXXXVIII* (1970), 1-2, p. 175-190. Cu patru fotografii.

Vezi rezumatul la subcapitolul dedicat Mănăstirii Snagov.

Ionescu, I., pr. prof., „Grija pentru monumentele istorice și de artă religioasă ale Î.P.S. Firmilian”, în: *MitrOlt XXII* (1970), 5-6, p. 439-450.

Se face prezentarea elementelor neogotice introduse la Mănăstirea Bistrița Olteană și a modificărilor de la Mănăstirea Tismana și Arnota. Articolul cuprinde o imagine cu o filă din pomelnicul Mănăstirii Tismana.

Bălașa, D., pr., „Sf. Ignatie Teoforul și Sf. Nicodim de la Tismana”, în: *MitrOlt XXIII* (1971), 9-10, p. 634-651.

Sfântul Ignatie mucenical și Sfântul Nicodim, născut în 1310 din neam valah, sunt prezentați în acest articol deoarece la Mănăstirea Tismana se păstrează două părțile din moaștele Sfântului Ignatie și degetul Sfântului Nicodim de la mâna cu care a scris „Tetraevanghelul” din 1405.

Crețeanu, Radu, „Îndelungata pricină dintre mănăstirile Tismana și Baia de Aramă pentru moșia Meriș”, în: *MitrOlt XXIV* (1972), 3-4, p. 208-213.

Desfășurarea procesului dintre cele două mănăstiri. Este menționat faptul că Milca Băiașul a fost ctitor al Schitului Baia de Aramă.

Nestor Severineanu, episcop vicar, „Mănăstirea Tismana”, în *BORom XCII* (1974), 11-12, p. 1390-1391.

Articolul prezintă Mănăstirea Tismana, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, fondată de arhimandritul Nicodim, ajutat de mai mulți ucenici și cu donații de domnii Radu I, Dan I și Mircea cel Bătrân.

A fost restaurată de mai multe ori iar din 1950 a devenit chinovie de călugărițe. Articolul prezintă o fotografie a mănăstirii.

Chilea, Sebastian, pr. prof., „Sfântul Nicodim în tradiția locală, în părțile Tismanei”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 11-12, p. 946-954.

Se face o prezentare a modului în care a rămas Sfântul Nicodim în tradiția locală, cu expunerea vieții și lucrărilor Sfântului de către părintele Ignatie, așa cum a rămas în tradiția Mănăstirii Tismana.

Bălașa, Dumitru, pr., „Pagini din trecutul Mănăstirii Tismana”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 11-12, p. 975-1001.

Autorul face o amplă prezentare a Mănăstirii Tismana, cu date istorice și arhitecturale. Găsim informații despre satul Tismana, despre ctitoria anterioară mănăstirii, despre toponimul „Tismana”. Sunt amintite cetățile-mănăstiri ctitorite de Nicodim: Vratna, Mănăstirița, Vodița, Tismana și Prislopul și contribuția domnitorilor la ridicarea lor, precum și informații despre: pictura monocromă (1377-1378), restaurarea începută de Neagoe Basarab, chenarul ușii de la intrarea în pronaos și inscripția din 1541, pictura policromă din anii 1563-1564, reparațiile făcute de Matei Basarab, sprijinul acordat de dregătorii Țării Românești (vornicul Nedelcu, Cornea Brailoiu etc.). Sunt date informații despre amprenta lăsată asupra mănăstirii de restaurările lui Șerban Cantacuzino (1678-1688), despre picturile din anii 1733 și 1766 și despre ușile bisericii mari făcute în 1698. Alte reparații importante au avut loc în anii 1790-1793, iar restaurarea bisericii mari s-a desfășurat între 1843-1844.

Sunt prezentate apoi portretele ctitorilor, momentul ridicării Mănăstirii Tismana la rang de arhimandrie și mare lavră, date despre așa-zisa „cetate Tismana” și despre obiectele de artă păstrate la mănăstire. Articolul are imagini cu biserica mare, precum și cu o serie de inscripții din 1541, 1564 și 1766.

Bulat, T. G., prof., „«Gramata» a Patriarhului Paisie al Ierusalimului pentru Mănăstirea Tismana (1658)”, în: *MitrOlt* XXVIII (1976), 11-12, p. 1050-1053.

Sunt prezentate circumstanțele în care patriarhul Paisie a dat această Gramată la trecerea sa prin Țările Române și se dă textul integral al acesteia.

Chilea, Sebastian, pr. prof., „Tudor Vladimirescu și Mănăstirea Tismana”, în: *MitrOlt* XXXIII (1981), 4-6, p. 196-200.

Autorul prezintă rolul pe care Mănăstirea Tismana l-a avut în activitatea lui Tudor Vladimirescu dar amprenta pe care acesta și-a lăsat-o asupra mănăstirii. Se menționează și alte vetre sihăstrești precum Cioclovinele, Teiuș, Mocirluța și Scăunele.

Dianu, H., prof., Bălașa, D., pr. și Hrisant, T., prof., „«Mănăstirea Tismana – Vatră străbună»», Ed. Mitropoliei Olteniei – Craiova, 1983, 174 p.”, în: *MitrOlt* XXXVII (1985), 3-4, p. 300-304.

Recenzie la lucrarea monografică „*Mănăstirea Tismana – Vatră străbună*”.

Simion, Victor, „O ipoteză privind datarea și proveniența unuia dintre cele mai vechi obiecte liturgice din Țara Românească: cădelnița de la Mănăstirea Tismana, Jud. Gorj”, în: *GBis* LIV (1995), 6-12, p. 144-146.

Date privind proveniența unuia dintre cele mai vechi obiecte liturgice din Țara Românească, respectiv cădelnița de la Mănăstirea Tismana. După ce studiul surprinde informații despre Mănăstirea Tismana (întemeiată în perioada 1375-1376) și despre Mănăstirea Vodița (ce are ca hram Sfântul Antonie, 1372), în concluzie, autorul lansează ipoteza conform căreia cădelnița ar fi fost realizată între 1372-1375 într-un atelier transilvănean și ar fi aparținut inițial Mănăstirii Vodița.

TITIRECIU (MĂNĂSTIREA)

Simedrea, Tit, „Mănăstirea Titireciu”, în: *GBis* XXII (1963), 5-6, p. 468-501.

O prezentare a Mănăstirii Titireciu, ce devine metoh al Mănăstirii Sf. Pantelimon. Se amintește despre ctitor, se descrie biserica, se menționează numele schitului Slatinin, metoc al mănăstirii, care a dispărut. Pisania arată ctitorirea Mănăstirii Titireciu în 1729 cu hramul Sf. Ioan Zlatoust, existând și alte ipoteze în legătura cu momentul ctitoriei până la 1699 .

TOPOLNIȚA (SCHITUL)

Buzatu, D., pr., „Schitul Topolnița”, în: *MitrOlt* VIII (1956), 10-12, p. 638-647.

Autorul realizează istoricul Schitului Topolnița, de lângă Turnu-Severin, me-toc al Tismanei, numit și Schitul de Jos. Sunt oferite detalii privind arhitectura, mor-mintele schitului, pisania din 1645, icoanele, cărțile, egumenii și ctitorii acestui lăcaș.

Ionescu, I., pr., „Însemnări de pe cărți vechi bisericești de ritual”, în: *MitrOlt IX* (1957), 7-8, p. 521-527.

Sunt prezentate însemnări de pe cărțile vechi de cult ale Mănăstirii Gura Motrului și ale schitului Topolnița.

Bălașa, D., pr., „Contribuții la istoria schitului Topolnița”, în: *MitrOlt IX* (1957), 11-12, p. 825-830.

Mănăstirea a fost zidită de Radu Basarab, tatăl lui Mircea cel Bătrân, înainte de 1378. Se prezintă episodul pustiirii din vremea lui Mihai Viteazul, când birurile erau prea mari și călugării împreună cu satenii sunt nevoiți să se ducă la sârbi. Se amintește de rezidirea din 1646, săvârșită de Buliga și soția sa, Stanca, când hramul devine Sf. Ioan Botezătorul. Se dă o listă cu egumenii, începând de la Tudor-18 martie 1646, până la Dionisie -20 dec. 1782.

Pleșia, Dan, „Tot cu privire la schitul Topolnița”, în: *MitrOlt XV* (1963), 5-6, p. 347-361.

Se prezintă două ipoteze asupra ctitorilor acestui schit – este ctitorie nico-dimiană sau basarabeană. Se descrie acțiunea de restaurare din 1629 de către „cei trei călugări sârbi”. Se menționează că biserica mănăstirii, așa cum o vedem astăzi, a fost ridicată de Aga Buliga, pictura fiind terminată în 1673 de Gruia. De asemenea, se specifică că există două ipoteze asupra numărului lăcașurilor de cult de aici. Într-una se zice că sunt două - unul cu hramul Sf. Arhanghel Mihail și celălalt cu hramul Sf. Ioan Predteci (Botezătorul); iar cealaltă ipoteză spune că în hrisoave (de după anul 1646) apare doar lăcașul cu hramul Sf. Arhanghel Mihail și în actele de la autoritățile locale doar cel cu hramul Sf. Ioan. În finalul articolului se prezintă moșiile dăruite între anii 1644-1814.

Crețeanu, Radu, „Documentele Schitului Topolnița”, în: *MitrOlt XV* (1963), 5-6, p. 449-464.

Documente care fac referire la Schitul Topolnița. Acestea sunt grupate în: hrisoavele constitutive ale schitului și documentele care prezintă moșiile. Din prima categorie este prezentat hrISOVUL lui Matei Basarab din 12 noiembrie 1646, care arată dreptul de ctitor a lui Buliga. Sunt rediate peste 30 de documente.

Crețeanu, Radu, „Cine era Lupu Buliga, ctitorul Schitului Topolnița și ceva despre sfârșitul lui”, în: *MitrOlt XXI* (1969), 11-12, p. 935-947.

Lupu Buliga aparține unui vechi neam de moșneni din satul Preajna. A supraviețuit celor două lupte de la Saplea și Finta-Teleajen și a murit la 31 august 1657.

Pillat, C., „Contribuții la studiul Bisericii Mănăstirii Topolnița din județul Mehedinți”, în: *MitrOlt XXIX* (1977), 7-9, p. 614-621.

Aceasta este prima parte a unui studiu despre Mănăstirea Topolnița. Se face un istoric al mănăstirii, după care sunt prezentate date arhitecturale și picturile bisericii.

Pillat, Cornelia, „Contribuții la studiul bisericii Mănăstirii Topolnița din județul Mehedinți”, în: *MitrOlt XXX* (1978), 1-3, p. 127-138.

Cea de-a doua parte a studiului arhitectural și iconografic continuă cu o analiză a distribuției și împărțirii suprafețelor în biserică și cuprinde date iconografice privind ornamentația schemelor în turla naosului, în altar, naos și pronaos. În articol regăsim imagini cu pisania bisericii și imagini cu pictura de pe pereții bisericii: ctitori, sfinți, însăși mănăstirea zugrăvită și alte scene.

Pillat, Cornelia, „Contribuții la studiul bisericii Topolnița din județul Mehedinți”, în: *MitrOlt XXX* (1978), 4-6, p. 342-349.

Ultima parte a studiului despre Mănăstirea Topolnița prezintă scene din pictura bisericii: „Spălarea picioarelor”, „Cina cea de Taină”, „Rugăciunea din Grădina Ghetsimani”, „Trădarea lui Iuda”, „Pironirea pe cruce”, „Răstignirea”, „Plângerea mironosițelor”, „Mironosițele la mormânt”. Se face o analiză a acestora, punctându-se particularitățile iconografice și de stil și făcându-se chiar o paralelă cu asemănări-deosebiri cu alte asemenea reprezentări întâlnite în diferite zone geografice.

Ciurea, Al. I., pr. prof., „Tudor Vladimirescu, ctitor și ajutor de lăcașuri străbune”, în: *MitrOlt XXXIII* (1981), 4-6, p. 186-196.

Autorul îl prezintă pe Tudor Vladimirescu în calitate de ctitor și ajutor de lăcașuri sfinte. Pe lângă bisericile de mir, sunt menționate și două schituri zidite de acesta: Schitul Cioclovina din Gorj și Schitul Topolnița din Mehedinți.

Zorilă, Mihai, pr., „Trecerea la cele veșnice a părintelui protosinghel Grațian Rădac, starețul Schitului Topolnița – Mehedinți”, în: *MitrOlt XLIII* (1991), 1, p. 129-130.

Necrolog, dedicat starețului Schitului Topolnița, părintele protosinghel Grațian Rădac, trecut la cele veșnice la 1 martie 1990. Sunt oferite date biografice și relatarea desfășurării slujbei de înmormântare.

TRIVALEA-PITEȘTI (SCHITUL)

Rădulescu, Gr. Ion, „Schitul Trivalea”, în: *Păstorul Ortodox*, p. 249.

Informații cu privire la înființarea Schitului Trivalea de lângă Pitești, amplasat pe dealul Măguricea. Sfântul lăcaș al ctitorilor Trifon și Stanca, va fi refăcut de mitropolitul Varlaam. Nu se cunoaște data exactă a începerii acestei biserici, însă există numeroase acte de dani, începând cu anul 1673. Terminată în 1698, pe vremea lui C. Brânconeanu, mănăstirea lui Varlaam era cunoscută și bine înzestrată.

Schitul a fost închinat ca metoc, Cotmanei, Coziei și Fedeleșului. În 1827, un cutremur distruge Schitul Trivalea, acesta rămânând închis până în vremea mitropolitului Nifon, când este rezidit în 1851. În 1904, biserica a fost restaurată cu binecuvântarea P.S. Gherasim Timuș al Argeșului.

Uritescu, Gr., arhim., „Schitul Trivalea din Pitești”, în: *MitrOlt XVII* (1965), 3-4, p. 186-267.

Biserica veche din lemn a Schitului Trivalea datează aproximativ din secolul al XV-lea. Biserica de zid a fost ctitorită anterior anului 1677 de către mitropolitul Varlaam (1672-1679), existând documente care atestă acest lucru. Înnoiri și reparații s-au făcut până în 1965. Autorul mai pomenește metocurile schitului: cel de la Slătioara și de la Poiana Lacului, Schitul Gurgui, de la Rusciori - Olt, de la Stănivălești și egumenii care s-au îngrijit de el. Articolul cuprinde anexe.

TROCAIA (SCHITUL)

***, „Note bibliografice Grecescu C., «Schitul Trocaia» în *Revista Istorică Română*, III (1933), p. 268”, în: *BORom LII* (1934), 1-2, p. 124-125. Recenzie

Trocaia e un schit de care nu se știa mai nimic. A fost zidit de boierii Păieni în secolul al XVII-lea, în pădurea Trocăii, dintre satele Grecești și Bărboiu din jud. Mehedinți.

TURNU-OLT (MĂNĂSTIREA)

Carsu, „Un monument de pietate”, în: *Apostolul II* (1901), 4-5-6, p. 1-2.

Informații referitoare la Mănăstirea Turnu, cu ocazia sfințirii Paraclisului și inaugurarea caselor ridicate prin cheltuiala și strădania episcopului de Argeș, dr. Gherasim Timuș. Mănăstirea, întemeiată în 1676, se află situată lângă Călimănești, la câțiva kilometri în susul Oltului, la poalele muntelui Cozia. Locul adăpostea o mică bisericuță și câteva chilii în care, de două sute douăzeci și cinci de ani, cuvioșii părinți se retrăgeau în tăcere pentru a-și petrece întreaga viață în rugăciune.

Este recunoscută, încă din 1897, strădania P.S. Gherasim de a construi câteva locuințe pentru cuvioșii părinți de aici și a unei bisericețe cu hramul „Schimbarea la Față”, inițiativă realizată deplin în ziua de 28 octombrie. Această zi devine o mare sărbătoare la care participă însuși ctitorul însoțit de superiorii mănăstirilor din Eparhia Argeșului și de arhimandritul Meletie Gibescu. Se prezintă un scurt program care a început de sâmbătă seară - 27 octombrie - ora șase, când s-a oficiat Vecernia mică și pregătirea pentru mutarea sfintelor moaște, ținând până la ora 12, iar a doua zi, după aducerea în noua biserică a sfintelor moaște de către arhimandritul Meletie Gibescu, s-a oficiat sfințirea la care au participat aproximativ două sute de credincioși.

Sunt prezentate tablourile pictate care împodobesc interiorul bisericii și trapeza: picturile sfinților, o scenă în care M.S. Regina, în calitate de soră de caritate, îngrijea răniții căzuți pe câmpul de luptă în războiul din 1877, fiind surprinse și detalii referitoare la arhitectură, cu turlle înalte. Articolul conține o fotografie.

Lascăr, D., econ., „Monastirea Turnu și Sfințirea Bisericii nouă construită de P.S.episcop de Argeș”, în: *Revista societății clerului argeșian* „Frăția” II (1901), 11, p. 3-5.

Se prezintă așezarea geografică a Mănăstirii Turnu din județul Argeș, care este situată în partea de apus, la poalele muntelui Cozia, pe valea Oltului, mai la deal de Mănăstirea Cozia. Biserica veche a mănăstirii a fost fondată în 1676, pe timpul lui Ion Duca, de către mitropolitul Varlaam, cu hramul Intrarea în Biserică a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu.

Spre răsărit, lângă vechea biserică, se află o nouă clădire construită pe cheltuiala P.S. Gherasim Timuș, temelia fiind pusă în 1897, luna septembrie. Ea este alcătuită din trapeză, paraclisul sau biserică cu cinci turle și 14 camere de dormit. Sunt precizate și cheltuielile realizate pentru ridicarea clădirilor. Este descrisă arhitectura bizantină din interior, combinată cu un stil elvețian. Pictura a fost executată de Anton Carpinski, în biserică, la intrare, în partea stângă, aflându-se portretul regelui Carol I, iar în dreapta portretul episcopului de Argeș. În trapeză, sub Paraclis, se află un tablou cu regina Elisabeta, primind răniții Războiului din 1877 și un tablou cu prințul moștenitor Ferdinand și principesa Maria cu copii Carol și Elisabeta. Biserica s-a sfințit în data de 28 octombrie 1901, având hramul Schimbarea la față, în aceeași zi s-a ridicat la rangul de arhimandrit părintele Grigore Dumitrescu, starețul mănăstirii, la rangul de stavrofor părintele econom Dobre Popescu, de singheli trei preoți ieromonahi.

Stănoiu, Damian, ieromonah, „Prin mănăstiri”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 11, p. 751-756.

Este prezentată Mănăstirea Turnu din Oltenia. Autorul descrie drumul de la Râmnicu Vâlcea la mănăstire făcându-se mențiunea că haltele Turnu și Stănișoara au fost înființate prin stăruința episcopului Argeșului, Gherasim Timuș. La Mănăstirea Cetățuia și-a găsit moartea Radu de la Afumați, care s-a refugiat aici de frica boierilor răzvrățiți.

Mănăstirea Turnu a fost întemeiată de mitropolitul Varlaam (1672-1679), fapt pe care îl aflăm din pisanie. În stânga ușii bisericii este pictat portretul boierului Fane Lipițeanu, despre care se presupune că ar fi făcut îmbunătățiri mănăstirii. Conform tradiției, doi călugări de la Mănăstirea Cozia s-au așezat aici spre a petrece viață pustnicească.

La Mănăstirea Turnu avea obiceiul de a-și petrece verile P.S. Gherasim Timuș, care, la 1901, a înfrumusețat acest sfânt lăcaș. La 1923 mănăstirea se afla în stare de ruină, în ea viețuiau 15 monahi, iar cel care ținea loc de stareț, părintele Gherontie, era bătrân și infirm. Preotul N. Runceanu de la o biserică din București a luat inițiativa de a strânge fonduri pentru repararea mănăstirii.

Uritescu, Grigorie, arhim., „Mănăstirea Turnu”, în: *MitrOlt* XIX (1967), 3-4, p. 205-246.

Mănăstirea Turnu se află pe malul stâng al Oltului, la 7 kilometri de satul Jiblea și are întinderea de 35 de hectare. Într-un act din 1766 se spune că „există schituri împrejurul Mănăstirii Cozia”, ceea ce constituie o dovadă a începutului sihăstriei de la Turnu. Printre alte împrejurări care au dus la formarea schitului se numără și ocuparea Coziei de către nemți în 1716. Biserica de zid, ridicată de

mitropolitul Varlaam în 1676, are ca hram Intrarea în Biserică a Maicii Domnului și a fost refăcută după incendiul din 8 februarie 1932. Aflăm apoi date despre clopotniță, menționată pentru prima dată în 1866, despre cișmeaua din 1911, despre cimitir și despre însemnările de pe cărți și obiecte. Se precizează existența catagrafurilor mănăstirii din anii 1778, 1808, 1855, 1866. Autorul mai oferă știri despre ctitorul și restauratorul Mănăstirii Turnu, precum și despre stareți, primul menționat fiind Dionisie, în 1677. Anexele cuprind, date despre odoare și donații.

TUTANA (MĂNĂSTIREA)

Andreescu, Ștefan, „Contribuții cu privire la trecutul Mănăstirii Tutana”, în: *MitrOlt XVII* (1966), 3-4, p. 251-288.

Mănăstirea Tutana este atestată documentar la 1 aprilie 1497. Autorul realizează un istoric în care amintește despre reconstruirea din 1582 făcută de Mihnea Turcitul și despre activitatea mănăstirii, cu o descriere a ei.

ȚEARCA (SCHITUL)

Alex, Lapedatu, „Manuscrisele de la Biserici și Râșca”, în: *BORom XXIX* (1905-1906), 7, p. 770-787.

Știri despre viața lui Mihalcea Logofătul găsim într-un act dat de egumenul Ursache, de la Schitul Titireciu, Schitului Țearca din Vâlcea la 1 septembrie 1726. Schitul Țearca a fost făcut de ieromonahul grec Dionisie, în timpul lui Duca Vodă, dar s-a ruinat. Logofătul Litterati a venit de la Constantinopol și a înnoit acest schit.

ȚIGĂNEȘTI (MĂNĂSTIREA)

***, „Starea Mănăstirilor. Mănăstirea Țigănești, 28 septembrie 1881”, în: *BORom VI* (1881-1882), 2, p. 90-96.

Se analizează un articol din ziarul „Binele Public”, în care conducerea Mănăstirii Țigănești era pusă sub diferite acuzații. Mitropolia demarează o anchetă împreună cu un reprezentant al Ministerului Cultelor (Pantazi Ghika). Rezultatul anchetei arată că cele publicate în ziarul „Binele Public” nu sunt adevărate, acuzațiile fiind nefondate.

***, „Bibliografie. «Mănăstirea Țigănești» de Ierom. Damian Stănoiu, 1926”, în: *BORom XLIV* (1926), 6, p. 368.

Date despre Mănăstirea Țigănești.

Scriban, arhim., „Știri. Foc la Mănăstirea Cernica”, în: *BORom XLVII* (1929), 3, p. 283

Se precizează că două salbe de aur de la icoana Maicii Domnului de la Mănăstirea Țigănești au fost furate.

Moiescu, Gheorghe, I., diaconul, „Cronica bisericească. Deschiderea Institutului surorilor de caritate de la Mănăstirea Țigănești”, în: *BORom LXI* (1943), 1-3, p. 153-154.

Pe data de 24 februarie 1943, a avut loc ceremonia de deschidere a Institutului surorilor de caritate de la Mănăstirea Țigănești, la care a luat parte și patriarhul Nicodim. Este redată desfășurarea acestei festivități.

Ioachim, „Pilduire pt. vremurile ce străbatem...Orfelinate de la Sf. Mănăstiri” în: *GBis* IV (1945), 1-3, p. 24-27.

Autorul realizează o prezentare a orfelinatelor de la mănăstirile Cernica și Țigănești.

Popescu, David, pr., „Sfințirea lucrărilor de restaurare de la biserica Mănăstirii Țigănești”, în: *GBis* XXXXVI (1987), 4, p. 71-71.

Scurt istoric al Mănăstirii Țigănești din comuna Ciolpani, Ilfov, însoțit de prezentarea evenimentelor desfășurate cu prilejul sfințirii bisericii săvârșită de P.S. Roman Ialomițeanul la 31 mai 1987.

Simion, Victor, „Mănăstirea Țigănești”, în: *GBis* L (1991), 4-6, p. 84-95.

Date referitoare la așezarea și istoricul Mănăstirii Țigănești, cel mai vechi document care face referire la acest așezământ fiind din 1 august 1776, deși nu este exclus ca în secolul al XVII-lea pe aceleași locuri să fi existat un schit (se prezintă inscripția de pe o lespede de piatră, datată 1752). Este descris întreg ansamblul mănăstiresc, din reperele istorice consemnându-se faptul că lăcașul a fost implicat în desfășurarea Războiului de Independență.

VALEA TITEȘTI (SCHITUL)

Mîrțu, Flaminu, „Mănăstirea Valea (Titești-Argeș) în lumina contrariilor istoriografice”, în: *MitrOlt* XXX (1978), 7-9, p. 630-641.

Se face o interpretare a rezultatelor obținute în urma săpăturilor arheologice efectuate în perioada 20 octombrie - 2 noiembrie 1969 la Mănăstirea Valea. Este abordată problema datării monumentului și sunt oferite date privind etapele construcției. Sunt analizate lespezile funerare și inscripțiile lor, precum și inscripțiile din biserică. Articolul cuprinde planul bisericii și imagini cu Mănăstirea Valea, cu lespezi funerare, inscripții și ornamente de pe acestea.

VĂCĂREȘTI (MĂNĂSTIREA)

Dumitrescu, Marin, pr., „Monastirea Văcărești”, în: *Consolatorul* III (1900), 11, p. 171-174.

Date despre trecutul Mănăstirii Văcărești și despre contextul în care a fost ea ridicată.

***, „Cărți reviste, ziare. «Pușcărie sau muzeu bisericesc» de Adrian Maniu”, în: *BORom* XLVIII (1930), 5, p. 500. Recenzie.

Așa cum citim din ziarul „Adevărul” în Mănăstirea Văcărești a funcționat o temniță. Autorul scrie că dorește ca aici să se înființeze un muzeu de artă bisericească.

Dima-Drăgan, Corneliu, dr., „Biblioteca Mavrocordaților de la Mănăstirea Văcărești”, în: *BORom* XCV (1977), 9-12, p. 1035-1043.

Informații despre tipăriturile Mavrocordaților. Biblioteca acestora a fost vândută de Constantin Mavrocordat la Constantinopol cu suma de 600000 de taleri. Tipărituri se mai găsesc după 1780 la Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Liceului „Nicolae Bălcescu” din Craiova, Biblioteca „Mihai Eminescu” Iași, „British Museum” Londra, Biblioteca Națională din Viena, Paris și Atena. Articolul încearcă să reconstituie vechea bibliotecă de la Văcărești prin elementul esențial „ex-libris-ul”.

Până în 1709, Nicolae a semnat cărțile cu „ex Libris Nicolaj Mavrocordati Constantinopolitani”. După urcarea în scaunul Moldovei adaugă și „...Principis Moldaviae”. Marca de proprietate a domnului a cunoscut trei etape: „Ex Libris Jo. Nicolaj Mavrocordati Principis Valachiae”, urmat de „Ex. Libris Jo. Nicolai Mavrocordati Principis olim Moldaviae nunc Valachiae” și ultima în 1722 „Ex libris Jo Nicolai Mavrocordati de Scarlatti Principis Moldaviae et Valachiae”.

Posesori de cărți au fost și cei doi fii ai săi, Scarlat Mavrocordat și Constantin Mavrocordat. În continuare sunt prezentate sursele din care au fost preluate unele principii și completitudinea colecției voievodale. Soarta bibliotecii a rămas neclară, însă, după două secole, este în pragul reconstituirii în casele stăreției de la Văcărești.

VĂLENI-ARGEȘ (MĂNĂSTIREA)

Nedelescu, Emil, pr., „Pomelnicul Sfintei Mănăstiri Văleni-Argheș”, în: *MitrOlt* IX (1957), 11-12, p. 831-844.

Pe lângă scurtul istoric al Mănăstirii Văleni-Argheș, care este atestată din secolul al XVII-lea, autorul oferă o prezentare a conținutului celor 52 de pagini ale pomelnicului acestei mănăstiri, aflat în manuscris, datând din anii 1866-1869.

Urițescu, Grigore, arhimandrit, „Mănăstirea Văleni-Argheș”, în: *GBis* XXVIII (1969), 7-8, p. 882-908.

Ctitorie a unui anume Zaharia, datată în jurul anului 1665, Mănăstirea Văleni a fost închinată Mănăstirii Argeș. Documentația se referă la istoricul bisericii, înzestrării, la faptul că o parte din terenuri, în special cele cu vie, au fost închinare Mănăstirii Coziei, la stareții care au păstorit acest sfânt lăcaș, la activitatea culturală de aici. În 1876 mănăstirea este transformată în schit de maici. Cele 19 anexe care însoțesc articolul vizează istoricul mănăstirii.

VĂLENI DE MUNTE SAU VALEA CĂTINEI (MĂNĂSTIREA)

Vlăiculescu, Emilian, pr., „Biserica Mănăstirii din orașul Vălenii de Munte”, în: *GBis* XXX (1971), 9-10, p. 847-861.

Consemnarea istoricului bisericii din orașul Vălenii de Munte, ctitorită în 1680 de Hagi Stoian clucerul și soția sa și închinată, în 1681, Mănăstirii Cotroceni. Materialul cuprinde șase anexe în care este prezentat și vechiul pomelnic de închinare.

VÂRFUL PIETRII (SCHITUL)

Georgian, Pamfil, prof., „Două schituri dispărute, din fostul județ al Săcuenilor”, în: *GBis* XXXIV (1975), 1-2, p. 155-156.

În articolul de față sunt amintite două schituri din fostul județ al Săcuenilor, astăzi dispărute. Este vorba despre Schitul Vârful Pietrii, care a existat în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, având hram pe 8 noiembrie și Schitul Apșoarele din județul Buzău, situat în apropiere de Ciolanu (datat în secolul al XIX-lea). Este consemnată existența unui schit ce avea tot denumirea de Vârful Pietrii în comuna Apostolache, schit care a fost metoc al Mănăstirii Slobozia din Ialomița, închinată Mănăstirii Dochiaru.

VIEROȘ (MĂNĂSTIREA)

Feneșan, Costin, „Două documente inedite privind Mănăstirea Vieroș”, în: *MitrBan* XXI (1971), 4-6, p. 311-314.

Mănăstirea Vieroș este o ctitorie a marelui Vornic Ivașcu Golescu, ridicată în 1573. Documentele la care se referă autorul au drept subiect drepturile de proprietate ale mănăstirii asupra satului Bărcuța din apropierea Segarcei. Ele au fost descoperite în arhiva Muzeului Banatului din Timișoara, autorul prezentând și fotocopii ale textelor originale.

VIEZURI (SCHITUL)

Neofit, episcop, Râmnic, „Biserica din Viezuri, supusă tot Schitului Iazărul”, în: *Revista de Istorie Bisericească* I (1943), 1, p. 143.

Articolul prezintă obiectele și cărțile de cult ce se află în interiorul bisericii.

VIFORÂTA (MĂNĂSTIREA)

Gheorghiu, Aurel, „Mănăstirea Viforâta”, în: *GBis* XVI (1957), 10-11, p. 718-728.

Date despre istoricul Mănăstirii Viforâta, întemeiată de Vladuț (1510-1512), fiul lui Vlad Vodă și urmașii săi. Prezentarea de față punctează amănunte legate de aspectul interior și exterior al lăcașului de cult, cuprinde o listă cu daniile făcute de domnitori, un pomelnic al ctitorilor următori întemeietorului și un altul al starețelor, fiind amintite și o parte din odoarele mănăstirii.

Brătulescu, Victor, prof., „Bisericele și casa Sanatorială de la Viforâta”, în: *GBis* XXII (1963), 3-4, p. 269-292.

Mănunchi de informații ce vizează cărți vechi cu zugrăvi și însemnări, manuscrise psaltice, inscripții pe cruci, icoane aparținând „sfintei mănăstiri Viforâta”.

Brătulescu, Victor, prof., „Elemente de artă arhitecturală și picturală la biserica din satul Viforâta, comuna Aninoasa, Raionul Târgoviște”, în: *GBis* XXII (1963), 11-12, p. 1054-1059

Se face descrierea arhitecturii și picturii bisericii Mănăstirii Viforâta.

***, „Preafericitul Părinte Patriarh Iustinian și membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române au vizitat casele sanatoriale Viforâta și Dealul, ale Casei de pensii și casa de odihnă de la Cheia a salariaților administrației patriarhale”, în: *BORom* LXXXIV, (1966), 9–10, p. 895 – 908

Casa de pensii și ajutoare s-a înființat în 1959 pentru slujitorii bisericești pensionați, care rămân fără familie și pentru văduvele lor, din inițiativa patriarhului Iustinian, Casa de pensii înființând două case sanatoriale: una de bărbați, la Mănăstirea Dealul în 1960 și alta de femei, la Mănăstirea Viforâta. Clădirile de la Dealul au fost dărâmate în urma cutremurului din 1940, iar între 1953 – 1958 Arhiepiscopia Bucureștilor le-a reconstruit, creând condiții optime pentru cei 53 de pensionari. Tot în 1960, Arhiepiscopia Bucureștilor a cedat în folosința Casei de Pensii și Mănăstirea Viforâta, unde s-au făcut lucrări importante de construcții și reparații.

Pe 17 octombrie 1966, patriarhul Iustinian și membrii Sf. Sinod au vizitat cele două case sanatoriale. În drum spre Viforâta au trecut prin Târgoviște, vizitând catredala mitropolitană, biserica Stelea, biserica și palatul de la Curtea Domnească și Turnul Chindia. Articolul detaliază evenimentele aferente acestor vizite, precum și a celei realizate la așezământul social de la Mănăstirea Dealul.

VIȘINA-GORJ (MĂNĂSTIREA)

Andreescu, Ștefan și Cazacu, Matei, „Biserica Mănăstirii Vișina - un monument din veacul al XIV-lea”, în: *MitrOlt* XXI (1969), 1-2, p. 61-65.

Primul document datat care face referire la această mănăstire cu hramul Sfintei Treimi este un hrisov din 23 martie 1513 al lui Neagoe Basarab. Autorul descrie mănăstirea și arată că ea a existat în vremea lui Mircea cel Bătrân (1386-1418).

Melchisedec, arhim., „Sf. Nicodim, ctitor al Mănăstirii Vișina-Gorj”, în: *MitrOlt* XLVIII (1996), 3-6, p. 113.

Date despre viața și personalitatea Sfântului Nicodim, precum și despre mănăstirile pe care le-a ctitorit: Vodița, Gura Motrului, Tismana, Prislop, Vișina. Aceasta din urmă a fost ctitorită cu ajutorul domnilor Basarabi.

VLĂDENI-ARGEȘ (SCHITUL)

Bălașa, D., pr., „Schitul Vlădeni (Argeș)”, în: *MitrOlt* IX (1957), 7-8, p. 519-521.

Materialul istoric este despre Schitul Vlădeni, ctitorit de familia Grădiștenilor. Se prezintă și câteva documente ce atestă existența sa. Până în 1818 a fost schit de călugări, după care a devenit schit de maici.

VODIȚA SAU APELE (MĂNĂSTIREA)

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Din istoria bisericii românilor. Despre Mănăstirea Apele”, în: *BORom* IV (1877-1878), 10, p. 624-633.

Articolul redă trei hrisoave: hrisovul lui Vladislav I (1340-1345) din 1342, hrisovul de danie și de confirmare a lui Mircea Radu Voievod dat mănăstirilor Apele

și Tismana în 1382 și hrisovul despotului Serbiei, Ștefan, cu care întărește 10 metoace pentru Mănăstirea Apele, Vodița.

a) Hrisovul lui Vladislav I atestă ctitorirea Mănăstirii Apele cu hramul Sfântului Antonie de către Vladislav I și Sfântul Nicodim, în 1342. Se arată că acesta a înzestrat mănăstirea cu absolut tot ceea ce era necesar și, mai mult, le-a dat părinților dreptul de a-și alege singuri egumenul, rezultând astfel emanciparea mănăstirii de sub influența oricărei chiriarhii. Locul unde a fost ctitorită mănăstirea era între orașul Turnul Severin și Mehadia, lângă Dunăre pe râul Cerneț, pe malul drept sau poate chiar pe locul unde se află astăzi schitul Topolnița din județul Mehedinți.

b) Hrisovul de danie și de confirmare a lui Mircea Radu Voievod dat mănăstirilor Apele și Tismana în 1382. Din document rezultă că ctitorii mănăstirii sunt Vladislav I și Sfântul Nicodim. Hrisovul întărește daniile făcute mănăstirii de Vladislav I și „autocefalia acesteia”.

c) Hrisovul Despotului Serbiei Ștefan care întărește 10 metoace pentru Mănăstirea Apele, Vodița. Hrisovul arată că Mănăstirea Apele, pe lângă proprietățile pe care le avea în Țara Românească, mai posedă și proprietăți în Serbia, aceasta deoarece Sfântul Nicodim era frate cu Domnul Serbiei, Lazăr, tatăl despotului Ștefan, de unde rezultă faptul că Sfântul Nicodim era unchiul despotului Ștefan.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Din istoria bisericii românilor Despre Mănăstirea Apele”, în: *BORom IV* (1877-1878), 12, p. 747-763.

Articolul conține:

a) Actul împăratului Sigismund dat călugărilor de la Mănăstirea Apele și relativ la libertățile și drepturile lor din regatul Ungariei din 1418 – din acest decret reies următoarele: călugării din Mănăstirea Apele, sesizând pericolul unei invazii otomane, cer protecția regelui Sigismund al Ungariei, iar regele acceptă; acesta le recunoaște călugărilor atât dreptul de proprietate asupra mănăstirii și a averilor ei, plus imunitatea lor pe pământurile regale și scutirea de plată a vămii, cât și toate drepturile anterioare pe care le-au avut călugării și mănăstirea. Acest decret nu reprezintă un drept real al regilor Ungariei.

b) Gramata lui Sigismund dată locuitorilor lui Basarab sau țării numită Valahia Mare și Mică și privitoare la profesiunea lor de credință publicată în Oradia Mare, în 1420. Autorul scrie că „Mircea al II-lea a cerut ajutorul lui Sigismund împotriva lui Dan III vărul său - de aceea Sigismund se crede pe sine rege al Valahiei Mari și Mici. Sigismund a avut asupra Valahiei numai o dominație părută”. Dan al III-lea îi înfrânge pe Mircea al II-lea și pe Sigismund și devine „deplin stăpânitor al Țării” la 1424. Dan al III-lea a înzestrat Mănăstirea Apele cu mai multe sate. Din această gramată mai reiese și faptul că al doilea egumen al Mănăstirii Apele a fost Agaton.

c) Gramata împăratului Sigismund dată popii Agaton de la Mănăstirea Apele pentru confirmarea moșiilor și altor drepturi din 1420 – din aceasta rezultă, că egumenul Agaton se preocupa în 1421 și de Mănăstirea Tismana. În 1421 Mănăstirea Apele era „unită” cu Mănăstirea Tismana în persoana egumenului Agaton, aceasta rezultând din faptul că moșia Bistrița a fost pusă la dispoziția călugărilor din ambele mănăstiri. Prin această gramată împăratul Sigismund, deși nu acorda libertate de cult

românilor ortodocși din Transilvania și îi considera pe aceștia tolerați, acordă libertate mănăstirilor Tismana și Apele și le confirmă călugărilor dreptul asupra averilor mănăstirești.

d) Gramata lui Dan Voievod, cu care confirmă toate daniile domnești anterioare ale Mănăstirilor Tismana și Apele și mai adăugând de la sine altele din 1424 - această gramată confirmă modul de alegere stipulat în hrisovul de ctitorire de către Vladislav I și confirmă faptul că Agaton a fost succesorul Sfântului Nicodim la Mănăstirea Tismana. Gramata atestă că Sfântul Nicodim a ctitorit Mănăstirea Silvașului înainte de anul 1342, Mănăstirea Apele în 1342 și Mănăstirea Tismana în 1386.

e) Gramata confirmătoare a împăratului Sigismund dată Mănăstirilor Apele și Tismana și privitoare la moșii și drepturile lor din 1429 – această gramată redă modul în care se administrau Mănăstirile Apele și Tismana..

Simedrea, Tit, mitropolit, „Mănăstirea Vodița. Glosă pe marginea unui document inedit”, în: *BORom* LXV (1947), 1-3, p. 63-74. Cu o anexă.

În urma săpăturilor făcute de Virgil Drăghiceanu, în 1928, la ruinele Mănăstirii Vodița, zidită probabil de Sfântul Nicodim și de Vladislav Voevod în preajma anului 1369, s-a descoperit că sub temelia bisericii s-ar mai fi aflat o alta, mai veche și mai mică, ce se presupune a data din vremea lui Litovoiu-Voevod (stins din viață la 1273). Articolul menționează că s-a găsit un document inedit în „Arhivele Statului” din București, care vine să completeze informațiile despre această mănăstire. Cert este că întemeierea Mănăstirii Vodița, prin osteneala Sfântului Nicodim și organizată ca la Sfântul Munte și ca la Bizanț, constituie un moment de răscruce în monahismul românesc. Această întemeiere avea să se răspândească, până la sfârșitul secolului al XIV-lea, pe toată aria pământului românesc, în peste 20 de mănăstiri.

Mănăstirea Vodița, construită din piatră, cu cheltuiala lui Vladislav, domnul Țării Românești, era gata de sfințire în preajma anului 1369, prilej cu care domnul dă un act prin care arată cu ce odoare și averi a înzestrat-o. În același timp, oferă și o clauză, prin care definește poziția juridică și canonică a acestei prime mănăstiri românești cunoscută documentar. Clauza prevedea ca așezământul să fie o „samovlastie”, adică o mănăstire de sine stătătoare, care să nu depindă de altă autoritate decât a soborului propriu (după modelul de la Athos). Însă, fiind plasată într-un loc neprielnic, în calea oștilor ce treceau Dunărea, la răspântia a trei țări, mănăstirea nu beneficia de liniște.

Ieromonahul Ștefan, scriitor, bazându-se pe documentele păstrate în Mănăstirea Tismana, menționează că Sfântului Nicodim, i s-a poruncit, prin descoperire dumnezeiască, să caute alt loc de mănăstire, căci Vodița va fi pustiită. Și într-adevăr așa a fost după pierderea Severinului, în 1377, de către domnul Vladislav, Vodița rămânând sub stăpânirea ungară și catolică.

În vremea lui Radu Vodă I, Sfântul Nicodim găsește în munții Gorjului, în sus pe râul Tismana, un alt loc, unde zidește o nouă mănăstire, cu numele Tismana, care va fi sfințită în 1378. Își va petrece aici tot restul vieții, cu o întrerupere de șase ani, când pribegește în Ardeal, neștiindu-se din ce motive, unind astfel, în persoana sa, egumenia a două mănăstiri: Vodița și Tismana. Pentru o perioadă, lăcașurile își

păstrează separat soborul și patrimonial propriu, însă, treptat, proprietățile Vodiței trec pe seama Tismanei, pentru ca în ultimul document care mai amintește de Vodița, din 10 iulie 1464, Radu-cel-Frumos să întărească și să înnoiască pe seama Tismanei toate averile și privilegiile Vodiței. Autorul conchide că Mănăstirea Vodița încetează a mai ființa din punct de vedere juridic, încă din timpul lui Radu-cel-Frumos.

În partea a II-a a studiului, se revine asupra faptului că așezarea Vodiței a fost total neprielnică, de vreme ce locul era pretins atât de unguri, cât și de români, dar și stăpânit de diverse oștiri, ce au produs jafuri și distrugerii. Acest fapt a dus la împușinarea vieții monahale la Vodița, pentru ca, la sfârșitul secolului al XVII-lea, în urma războaielor dintre turci și austrieci, locul să fie complet pustiit. Faptul pare a fi confirmat și de scrierile ieromonahului Ștefan, care a văzut ruinele în preajma anului 1811, considerându-le a fi cele ale mănăstirii zidite de Sfântul Nicodim și de Vladislav Voievod.

Săpăturile întreprinse de Virgil Drăghiceanu au adus câteva lămuriri: biserica de dedesubt ar fi Vodița I, zidită prin secolul al XIII-lea, în timpul lui Litovoi-Vodă, iar biserica de deasupra este cea zidită de Sfântul Nicodim în preajma anului 1369, Vodița a II-a. Însă, în partea a III-a a articolului, autorul face cunoscut documentul nou descoperit, datând din 10 martie 1705 și dat de Constantin Vodă Brâncoveanu, în care se arată că „Sfântul Schit de la Vodița”, de lângă Dunăre, a fost făcut de către părintele Athanasie, egumenul Mănăstirii Tismana și are hramul Sfântului Arhanghel Mihail. Se încearcă să se lămurească dilema rezultată din conținutul documentelor ce par a fi contradictorii, articolul încheindu-se cu câteva concluzii ce vizează faptul că ruinele ce se văd din Vodița pot fi ale schitului zidit de Athanasie (care a avut totuși o existență scurtă), iar biserica descoperită dedesubt ar fi chiar cea zidită de Sfântul Nicodim în 1369. Informațiile însă vor trebui clarificate și completate de cercetări și săpături noi.

Simion, Victor, „O ipoteză privind datarea și proveniența unuia dintre cele mai vechi obiecte liturgice din Țara Românească: cădelnița de la Mănăstirea Tismana Jud. Gorj”, în: *GBis* LIV (1995), 6-12, p. 144-146.

Date privind proveniența unuia dintre cele mai vechi obiecte liturgice din Țara Românească, respectiv cădelnița de la Mănăstirea Tismana. După ce studiul surprinde informații despre Mănăstirea Tismana (întemeiată în perioada 1375-1376) și despre Mănăstirea Vodița (ce are ca hram Sfântul Antonie, 1372), în concluzie, autorul lansează ipoteza conform căreia cădelnița ar fi realizată între 1372-1375 într-un atelier transilvănean și a aparținut inițial Mănăstirii Vodița.

Gâru, Vasile, „Ruinele ctitoriei voievodale de la Vodița”, în: *MitrOlt* LII (2000), 1-2, p. 157-163.

Mănăstirea Vodița din Mehedinți a fost ridicată de Sfântul Nicodim între anii 1370-1372 cu cheltuiala domnului Vladislav I. Din introducerea aflăm despre cei care au întărit daniile făcute mănăstirii de Vladislav Voievod și despre mai multe atestări documentare de-a lungul secolelor. Săpăturile arheologice din 1928 au reprezentat sursa mai multor opinii, discutate de Vasile Gâru.

ZAMFIRA (MĂNĂSTIREA)

***, „Mănăstirile noastre”, în: *Apostolul I*, (1924), 9-10, p. 81.

Sunt prezentate averile Mănăstirii Zamfira. Faptul că până în 1923 mănăstirea nu a avut nimic, deși se află aproape de Ploiești, este datorat slabei administrări și neglijenței Consiliului economic. Se speră ca pe viitor să se efectueze o îngrijire mai bună.

Scriban, arhim., „Știri. Focul de la Mănăstirea Zamfira”, în: *BORom XLVII* (1929), 3, p. 283

La Mănăstirea Zamfira din județul Prahova a izbucnit un incendiu din pricina unui coș rău făcut. Incendiul a mistuit clădirile din partea de apus a mănăstirii.

Georgescu, Corneliu, ierom., „Monastirea Zamfira”, în: *Viață Monahală*, II (1939), 3, p. 166-170.

Date despre biserica veche din cimitirul mănăstirii, construcția aparținând secolului al XVIII-lea, cu hramul Sfintei Troițe, în pisanie fiind menționați ctitorii: jupâneasa Zamfira, soția lui Manoil Apostol (un neam de negustori cunoscuți și-n vremea lui Brâncoveanu), care începe clădirea bisericii în timpul domniei lui Nicolae Mavrocordat, continuată fiind de nora acesteia, Smaranda, edificiul fiind finalizat în 1743. Se face un scurt istoric al familiei Apostol.

Nu se cunoaște dacă această biserică a Zamfiriei a fost de la început schit de călugări, menționându-se că ar fi slujit ca biserică de sat cu preoți mireni și că numai moșiile pe care le-a avut de la donatori au făcut să fie numită schit, metoh închinat Mitropoliei din București. La 1842 era egumen aici Isaia Blejoianu, iar în 1848, arhimandritul Ruvim Târgșoreanu. Articolul menționează situația averii schitului la 1842. Din grija mitropolitului Nifon au fost mutate la Zamfira maicile de la Roșioara, ridicându-se biserică nouă lângă Mănăstirea Zamfiriei între 1855 și 1857, punându-i două hramuri: Înălțarea Domnului și Sfântul Nifon, pictura fiind refăcută ulterior, în 1904. Se menționează că la acest schit a fost prezent adesea vestitul psalt și compozitor, Ștefănaș Popescu, înființându-se și o școală de muzică psaltică.

Popescu, Neculai M., pr. prof. univ. onorar, „I și chilimuri la Mănăstirea Zamfira”, în: *GBis IX* (1950), 9-10, p. 25-27.

Articolul reunește în paginile sale informații privind lucrările de restaurare desfășurate la Mănăstirea Zamfira, dar și aspecte ce conturează viața de obște din cadrul acestei mănăstiri.

Moiescu, Gh. I., prof., diacon, „Mănăstirea Zamfira” în *BORom LXXII* (1954), 2-3, p. 333-342.

Este cel dintâi lăcaș unde tânărul Nicu Grigorescu și-a încercat iscusința lui de zugrav bisericesc. Mănăstirea Zamfira este ctitoria jupânesei Zamfira, soția lui Manuil Apostol, omul de încredere a lui Brâncoveanu. A fost zidită după tipicul bisericilor din secolul al XVIII-lea. Zamfira a început clădirea bisericii în timpul

domniei lui Nicolae Mavrocordat (1719-1730), dar moartea a împiedicat-o să o sfârșească. După mai mult de 10 ani, nora sa, Smaranda, a continuat lucrările și a terminat-o la 28 iulie 1743. Se pare că a slujit ca biserică de sat, cu preoți mireni și că numai moșiile și viile ce le-a avut, au făcut să fie numită „schit cu egumen” care uneori nici nu locuia aici.

În 1811 era egumen Neofit, în 1842 Isaia „Blejoianu și Zamfireanu”, iar în 1848 arhimandritul Ruvim Tîrșoreanu. După un veac de existență, ctitoria jupânesei Zamfira, ajunse în stare de cumplită sărăcie și dărăpănare. Așa a găsit-o mitropolitul Nifon în 1851, care a hotărât refacerea ei. Lucrarea a fost încredințată arhimandritului Eftimie, care, după strângerea materialelor necesare, vreme de doi ani, a început zidirea unei noi biserici. Clădirea „la roșu” a bisericii era gata în toamna anului 1855. În primăvara anului 1856 s-au efectuat lucrările de zidărie și de tencuială, tâmpla bisericii, fără icoane, fiind adusă de la Mănăstirea Căldărușani. Zugrăvirea bisericii are loc între 16 iulie 1856 și 2 aprilie 1858 de către Nicolae Grigorescu, la vârsta de 18 ani, ajutat fiind de fratele său Gheorghe. La 8 septembrie 1857 s-a sfințit biserica, hărăzindu-i-se două hramuri: „Înălțarea Domnului și Sf. Ierarh Nifon”, după numele ctitorului, mitropolitul Nifon, care a hotărât cu acest prilej să fie chinovie de maici și să poarte numele de „Schitul Nifon”. Și pentru că schitul Roșioara ajunsese în cea mai mare dărăpănare iar maicile dintr-însul sufereau mari lipsuri, a hotărât, încă din 1854, să mute maicile de acolo la schitul Nifon, rămânând schitul Roșioara ca metoh al acestuia.

Mitropolitul Nifon s-a îngrijit de clădirea unei clopotnițe și de renovarea bisericii vechi, care a fost reparată și învelită din nou cu șindrilă. Cât a mai trăit mitropolitul Nifon (17 ani) Schitul Zamfira a prosperat, sporindu-și obștea și zidind un arhondaric și chilii noi. În 1904, fostul mitropolit Ghenadie Petrescu (1893-1896) a pus pe pictorul Toma Vintilescu să înnoiască, adică să strice, zugrăveala lui Grigorescu.

În toamna anului 1950, patriarhul Iustinian Marina a hotărât să se scoată la iveală zugrăveala lui Grigorescu, îndepărtându-se prin spălare toate vopselile așternute pe deasupra ei de Toma Vintilescu. Sarcina aceasta a fost încredințată pictorilor Gh. Vinătoru și C. Călinescu, care au lucrat timp de un an de zile. Cu acest prilej, s-au rezugrăvit unele părți mai șterse, s-au dres câteva desene crăpate, mai ales la boltă, s-au zugrăvit din nou în frescă hramurile bisericii afară deasupra ușii de intrare și s-au curățit de ulei coloanele și tocul ușii.

Ionescu, Gion D., „Mănăstirea Zamfira, chinovia din lunca Teleajenului”, în: *GBis XXXXVIII* (1989), 2-3, p. 94-109.

Mănăstirea Zamfira este așezată pe DN1 de la Ploiești spre Brașov, până în comuna Lipăvești, în satul Zamfira. În material este redat istoricul mănăstirii, bazat pe documente, după care se face referire la clopotniță și cele două biserici ale lăcașului. Găsim o listă a bunurilor și a moșiilor de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, apoi o altă catagrafie făcută la 16 aug. 1848. Există informații despre registrul de inventar al patrimoniului de la Mănăstirea Zamfira, făcut la 1 ianuarie 1969. Conform acestuia avem date despre biserica mare, exterior, interior, catapeteasmă, picturi.

Autorul împarte istoricul bisericii Sfânta Treime în trei perioade: I. 1743-1857; II. 1857-1977; III. 1977- anii următori, vorbind aici despre restaurarea și modernizarea așezământului.

ZLĂTARI (MĂNĂSTIREA)

Mușțeanu, Ioan, pr., „Documente grecești privitoare la mănăstirile închinat”, în: *BORom XLIX* (1931), 9, p. 518-522. Cu text în limba greacă.

În articol este reprodusă o scrisoare de la 5 ianuarie 1781 a patriarhului Alexandriei, Chiprianos, trimisă către egumenul grec, Meletie, al Mănăstirii Zlătari din București. Egumenul grec luase în arendă, de la Patriarhie, trei moșii ale Zlătarilor: Segarcea, Arhanghelul și Stănești.

Mușțeanu, Ioan, pr. „Documente grecești privitoare la mănăstirile închinat. II. Gramata patriarhului Chiprianos al Alexandriei către egumenul Meletie dela Mănăstirea Zlătari din București, din 1779, August 22”, în: *BORom L* (1932), 2, p. 139-143.

Se redă textul scrisorii patriarhului Chiprianos al Alexandriei către egumenul Meletie de la Mănăstirea Zlătari din București, din 1779. Patriarhul înștiințează că a primit epistola trimisă de egumen, împreună cu suma ce reprezenta arenda pe anul ce a trecut, oferind răgaz de plată pentru cea pe anul în curs. Chiprianos se plânge că deși ajutorul domnesc este prevăzut de lege, ei nu au primit nimic până în acel moment, înființând totuși, din bugetul lor, trei școli: obștească, arabă și grecească și întreținând alte șase cu hrană.

Rugămintea se adresează egumenului în vederea susținerii cu „un cuvânt bun” pe lângă boierul căminar Alexandru, care, la rându-i, să sprijine această cerere către domnul țării, cerere care comportă o grabnică soluționare.

V.2. MONOGRAFII, STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN MOLDOVA

ADAM (MĂNĂSTIREA)

***, „Actul de închinare a Mănăstirii Adam către mănăstirea Sinaiului”, în: *BORom XXXIX* (1915-1916), 6, p. 646-650. Cu text în limba slavonă.

Este redat actul, de la 28 ianuarie 1695, prin care Mănăstirea Adam, din făgetul lui Gheorghe, făcută de fiii lui Adam: Vasile (Vârnava călugărul), Dabija, Moghilă și Costea, este închinată Mănăstirii Sinai. Actul este semnat de ierarhii Moldovei de la acea vreme: mitropolitul Sava, Misail, episcopul Romanului, Laurențiu, episcopul Rădăuților, Varlaam, episcopul Hușilor.

***, „Cărți, reviste, ziare. O mănăstire de maici mai puțin cunoscută”, în: *BORom XLIV* (1926), 12, p. 746.

Se prezintă istoricul Mănăstirii Adam din jud. Tutova. În ziarul „Galații noi”, din luna august a anului 1926, sunt aduse la cunoștința P.S. Iacov al Hușilor, de care

atârnă mănăstirea, învinuiri grele fostei starețe, maica Parascheva Mielușevici. Autorul articolului scrie că această mănăstire a avut maici din cele mai renumite familii românești: Sturza, Șuțu, Hârjău, Palade (sora fostului ministru Palade), Greceanu. Tot la această mănăstire a fost stareță Iustina Filibiliu, care a trecut la cele veșnice în vârstă de peste 90 de ani. În mănăstire se afla și o icoană făcătoare de minuni la care mulți neputincioși erau aduși și plecau sănătoși.

***, „Cronică internă. Hramul Mănăstirii Adam”, în: *Cronica Hușilor I* (1934), 7, p. 35-38.

Articolul informează asupra hramului Mănăstirii Adam, la eveniment fiind prezent P.S. Nifon al Hușilor, însoțit de Pr. Ștefan Vasilescu, protoiereul județului Tutova și de arhidiaconul H. Bărbuleanu de la Sfânta Episcopie. Sunt surprinse atât activitățile desfășurate, cât și cuvântările ținute de cei prezenți.

AGAFTON (MĂNĂSTIREA)

Dimitrie, Ionescu, maestru de muzică pensionar, mănăstirea Agaton, „Corurile de maici”, în: *MitrMold III* (1927), 1, p. 19.

Informațiile vizează corurile de maici de la Mănăstirea Văratec și Agafton.

Simionescu, Al., ec., „Mănăstirea Agafton”, în: *MitrMold III* (1927), 11, p. 261-263.

În urma îndrumărilor date de Înaltpreasfințitul Pimen, viața mănăstirească de la Agafton este reorganizată. Articolul confirmă, prin informațiile sale, existența acestor schimbări la Mănăstirea Agafton, prezentând, inclusiv, desfășurarea activităților din atelierile sfântului lăcaș.

***, „Cărți, reviste, ziare. „Mănăstirea Agafton” de Iconom Stavrofor Al. Simionescu”, în: *BORom XLVII* (1929), 6, p. 571. Recenzie.

Mănăstirea Agafton se află la un ceas de Botoșani. Este o mănăstire de maici, condusă de maica stareță Petrovici. Autorul recenziei scrie că, în trecut, aici a fost mănăstire de călugări. Alexandru Simionescu, în cartea sa, înfățișează trecutul acestei mănăstiri.

C., Gr., „Din activitatea cooperativelor de producție meșteșugărească din mănăstiri. Cooperativa «Harnica albină» din Mănăstirea Agafton”, în: *BORom LXX* (1952), 6-8, p. 381.

Cooperativa „Harnica Albină” din Mănăstirea Agafton a fost înființată la 1 aprilie 1951, ea având două secții una de țesătorie și covoare și una de pânzeturi. În articol este prezentată, pe scurt, activitatea acestei cooperative.

Lungu, Gh., „Botoșani - Târnosirea bisericii cu hramul Pogorârea Duhului Sfânt din Mănăstirea Agafton”, în: *MitrMold XXXII* (1956), 1-2, p. 76-80.

Articolul informează despre obârșia Mănăstirii Agafton, fosta „Mănăstirea Doamnei”. Aflăm că sihastrul Agafton, în timpul lui Grigore Ghica iese în codru din

Mănăstirea Doamnei și zidește ceea ce va fi Schitul Agafton, având ca hram data de 8 noiembrie. Schitul ființează până în timpul mitropolitului Veniamin Costachi. Înainte de anul 1828 se transformă în mănăstire de maici, prima stareță fiind Magdalena Pisoschi. Se descriu lucrările de reparații de la mănăstire .

Lungu, Gh., „Reînnoirea bisericii cu hramul Sf. Arhangheli Mihail și Gavril din Mănăstirea Agafton”, în: *MitrMold* XXXIV (1958), 1-2, p. 157-158.

Documentul aduce informații despre intențiile „finalizate pozitiv” de reînnoire a bisericii mici, având hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil din mănăstirea de maici Agafton.

În 1958 stareță a acestui sfânt lăcaș era arhimandrita Agafia Moisă. Odată cu acțiunile de reînnoire a acestui edificiu, s-a mărit și veșmântăria.

AGAPIA VECHE ȘI NOUĂ (MĂNĂSTIREA)

***, Cronică, „Incendiu de la Mănăstirea Agapia din România”, în: *Candela* XXII (1903), 8, p. 527-528.

Informații referitoare la incendiul, din data de 5 iulie 1903, ce a cuprins mănăstirea de maici Agapia. Focul a mistuit biserica și întreg pătratul de chilii din jurul acesteia. Articolul prezintă un istoric al acestui așezământ monahal. Mănăstirea Agapia, așezată în curbură munților Măgura din județul Neamț, are două biserici mari: Agapia din Deal cu hramul „Minunea Sfinților Arhangheli”, zidită din 1485 de Petru IV Schiopul și Agapia din Vale, zidită la 1643 de hatmanul Gavril, fratele lui Vasile Lupu. În 1821, în timpul Eteriei, mănăstirea a fost cuprinsă de un incendiu. Numărul călugărițelor, restrâns la început, a ajuns în 1872 la 490. Mănăstirea deținea 19 moșii, 12 vii și mai multe „dughene” în Iași.

Demetrescu, Drag., „Arderea Mănăstirii Agapia”, în: *BORom* XXVII (1903-1904), 4, p. 450-455.

În noaptea de 22 spre 23 iulie 1903 un puternic incendiu a izbucnit la Mănăstirea Agapia. Aflăm ce pagube a suferit mănăstirea. În acest eveniment și-a pierdut viața monahia Amfilohia Sârbu. Sunt reproduse telegramele mitropolitului Moldovei, Partenie, către stareța Mănăstirii Agapia și ministrul Cultelor. Este reprodusă scrisoarea lui Drag. Demetrescu către maica stareță și darea acesteia de seamă despre incendiu.

Scriban, arhim., „Știri. Casa lui Vlahuță de la Agapia”, în: *BORom* XLIII (1925), 3, p. 188.

În articol aflăm că locuința lui Alexandru Vlahuță de la Mănăstirea Agapia este pe punctul de a se dărâma, datorită lipsei de îngrijire și datorită faptului că monahiile fiind prea sărace nu se pot ocupa de reparația casei. Tot din articol reiese că ziarul „Cuvântul” pune la îndoială faptul că Vlahuță ar fi avut o casă la Agapia.

Scriban, arhim., „Știri. „Maică medaliată”, în: *BORom* XLIII (1925), 6, p. 379.

Maica Epraxia Macri econoama Mănăstirii Agapia a primit pentru activitatea sa medalia „Răsplata muncii” clasa I.

Grigorie Botoșăneanu, L., arhiereul, „Cărți reviste, ziare. O carte nouă ce arată podoabe vechi și ctitori de mănăstiri”, în: *BORom* XLVI (1928), 11, p. 1040-1042. Recenzie.

Cartea prezintă date despre profesorul Ioan D. Ștefănescu, care și-a obținut doctoratul în Științele bizantine la Sorbona. El a restaurat pictura de la Mănăstirea Agapia și a înființat în incinta mănăstirii un muzeu cu obiecte de valoare.

Maxim, Gh., protoereu ec., „Sfințirea Sf. Mănăstiri Agapia-Veche”, în: *MitrMold* XIII (1938), 5, p. 145-148.

Mănunchi de informații despre istoricul Mănăstirii Agapia Veche, întemeiată prin strădania unor pustnici ce au viețuit prin zonă pe la 1500. Biserica de piatră a fost ridicată de Petru Șchiopul. Se amintește și de călugărul Veniamin Popescu, care a agonisit 180.000 lei și i-a dat pentru construcția bisericii din Agapia din Deal, unde sunt îngropați Sfinții Rafail, Partenie și Ioan, episcopul de la Râșca.

Greuceanu, C., „Din viața cooperativelor Mănăstirești. Cooperativa *Arta Monahală* de la Mănăstirea Agapia”, în: *BORom* LXXI (1953), 2-3, p. 216-218.

Se prezintă munca călugărițelor încadrate în cooperativa „Arta Monahală” de la Mănăstirea Agapia, conduse de stareța mănăstirii și directoarea Seminarului, maica Veronica Constantinescu. Cooperativa „Arta Monahală” a fost legal înființată la 9 februarie 1951, din inițiativa patriarhului, având un număr de 94 cooperatoare monahii și surori din Mănăstirea Agapia. Ea a funcționat pe baza unui statut care prevedea, în mod special, respectarea orelor de rugăciune și a programului de lucru în ateliere. De la început cooperativa a funcționat cu patru secții de producție: covoare românești, tricotaje, confecții și țesătorie de stofe, pânză și preșuri. Activitatea și ordinea în administrarea cooperativei au fost bine apreciate atât de organele administrative locale, regionale, cât și de patriarhul Justinian, cu ocazia vizitei din luna octombrie 1952.

Dinograncea, Chiper, „Mănăstirea Agapia”, în: *MitrMold* XXXIII (1957), 3-4, p. 308-316.

În datele istorice consemnate aici se amintește că, la început, a fost construită biserica Agapiei din Deal, cea Veche. Ctitorul acestui sfânt lăcaș ar fi fost Petru cel Șchiop-1585 sau Petru Rareș. O a doua biserică se va ridica la Agapia Veche, ctitor fiind Elena Doamna, soția lui Petru Rareș, anul 1544. Ctitorul bisericii Agapia din Vale este hatmanul Gavril. În 1805 mănăstirea este de călugărițe. Alte informații se referă la atacurile turcești suferite de acest sfânt lăcaș, materialul vorbind și despre incendiul din 1903.

Ștefănescu, I. D., „Opera lui Grigorescu din Mănăstirea Agapia”, în: *MitrMold* XXXVII (1961), 7-8, p. 538-559.

Informații despre Mănăstirea Agapia. Se redă textul contractului de pictare și se prezintă programul iconografic, precum și biografia și activitatea pictorului Nicolae Grigorescu. Sunt prezentate, de asemenea, imagini din pictura bisericii.

Bulat, T. G., „Pictorul N. Grigorescu la Mănăstirea Agapia”, în: *MitrMold* (1963), 11-12, p. 715-723.

Date despre Nicolae Grigorescu ca pictor al Mănăstirii Agapia. În anexă este reprodus contractul său și celelalte acte referitoare la pictarea acestui lăcaș.

Ignătescu, V., „Mănăstirea Agapia”, în: *MitrMold* XLI (1965), 10, p. 524-536.

În prezentarea Mănăstirii Agapia găsim informații despre tradițiile cu privire la întemeierea ei, despre ctitori, despre transformarea ei în mănăstire de călugărițe în 1803, despre arhitectura bisericii, pictură și icoane. Se face referire și la alte biserici din jurul mănăstirii.

Ciucanu, Eustohia, monahie, „Mitropolitul Veniamin Costachi și Mănăstirea Agapia”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 1-2, p. 90-97.

Sunt redate circumstanțele transformării Mănăstirii Agapia din mănăstire de călugări în mănăstire de călugărițe și cum apar ele în hrisoave. Având drept primă stareță pe Nazaria Brașoveanu, mănăstirea a cunoscut o dezvoltare notabilă în special în vremea lui Veniamin Costachi. Se amintește despre Școala de la Agapia.

Constantinescu, D., „Mențiuni documentare despre o biserică pustiită”, în: *MitrMold* XLV (1969), 1-2, p. 88-90.

Date despre un clopot dăruit Mănăstirii Agapia de către o biserică din Bacău.

ALMAȘ (SCHITUL)

Georgescu, Corneliu, ieromonah, „Schitul Almaș”, în: *Viața Monahală*, II (1939), 3, p. 90-92.

Așezarea Schitului Almaș este la 8 km de P. Neamț, într-o zonă înconjurată de păduri de brad, fiind locuit de maici. Autorul atenționează asupra inexistenței vreunui document care să vorbească despre întemeierea și vechimea schitului, singurul fiind reprezentat de Ordonanța Nr. 295-1876 a Î.P.S. Iosif Naniescu în care se menționează faptul că schitul este fondat înainte de anul 1715, în acest an proprietara moșiei Almaș fiind doamna Ecaterina, soția spătarului Iordache Cantacuzino, care reclădește biserica aflată aici, terminând-o în 1720. Ulterior, a fost construită pe același loc o biserică de piatră de către familia Balș, schitul fiind locuit de călugări până la 1831. Între 1831 și 1832 schitul a fost locuit de maici.

ARON VODĂ SAU ARONEANU (MĂNĂSTIREA)

Bulat, Toma G., „Danii românești, pentru creștinătatea grecească, puțin cunoscute”, în: *GBis* XXII (1963), 3-4, p. 256-268.

Articolul reunește în paginile sale informații privind istoricul unor lăcașuri de cult. Ctitorie a lui Aron Vodă, Mănăstirea Ugireni (de „sub dealuri”) devine metoc al Mănăstirii Zografu (de fapt sârbi o transformă în metoc). În urma unui conflict, Radu Vodă închină Mănăstirea Aron Vodă Mănăstirii Sfântul Ioan Botezătorul de la Sozapole. După un alt conflict este închinată Mănăstirii Sfânta Maria din Halchi.

Grigoraș, N., „Biserica Aroneanu”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 7-8, p. 521-541.

Biserica prezentată în acest studiu a fost mănăstire. Este localizată pe dealul opus Mănăstirii Galata, fiind cunoscută și sub numele de mănăstirea lui Aron Vodă (Aroneanu sau Sfântul Nicolae din Țarina Iașilor), căruia autorul îi schițează o scurtă biografie. Biserica a fost construită în 1593, lucru ce reiese din documentele care atestă existența ei. Din alte mărturii scrise aflăm despre daniile primite, despre scutirile de taxe, precum și faptul că nu a fost închinată. Printre evenimentele care privesc acest așezământ autorul se oprește și asupra conflictului dintre Aron Vodă și monahii Mănăstirii Zografu, datorat faptului că cel dintâi nu a vrut să recunoască închinarea mănăstiri pe care o făcuse Alexandru Lăpușeanul.

Biserica Aroneanu este descrisă și din punct de vedere arhitectonic, evidențiindu-se încadrarea ei în evoluția arhitecturii moldovenești. Se redau câteva însemnări de pe cărțile de cult.

SF. ATHANASIE-COPOU DIN IAȘI (MĂNĂSTIREA)

Manole, P., pr., „Biserica Sfântul Atanasie din Podgoria-Copou”, în: *MitrMold* XXXVI (1960), 7-8, p. 466-469.

Nicolae Costin prezintă în cronică sa biserica Sfântul Atanasie ca fiind lăcașul pe care Duca-Vodă l-a reparat și care, cu timpul, a devenit biserică de parohie.

BALICA-IAȘI (MĂNĂSTIREA)

Gonța, I., Alexandru, „Mănăstirea Balica din Iași - o ctitorie din veacul al XVI-lea a boierilor Buzești din Țara Românească”, în: *MitrMold* XL (1964), 5-6, p. 273-281.

Mănăstirea Balica a fost zidită în Iași în secolul al XVI-lea de către boierii Buzești. Autorul analizează legătura dintre mănăstirile Balica și Galata din Vale și distincția dintre ele. În locul acestei mănăstiri astăzi se află biserica Frumoasa.

BISERICA BANULUI-IAȘI (METOC)

G., I. M., „Note bibliografice Șerbănescu Niculae I., «Știri noi din vremea păstoririi mitropolitului Veniamin Costache», extras din *Revista Istorică Română*, vol. XIV (1944), p. 103-109”, în: *BORom* LXIII (1945), 7-8, p. 395-396. Recenzie.

Știrile au fost culese dintr-o „Condică a Mitropoliei Moldovei”. Acestea privesc mijlocirile făcute de mitropolitul Veniamin Costache pentru a dobândi în Iași un metoc pentru Episcopia Romanului – Biserica Banului și un altul pentru Episcopia Hușilor– biserica Sfântul Ioan Botezătorul.

BISERICANI (MĂNĂSTIREA)

Lapedatu, Alex, „Manuscrisele de la Biserici și Râșca”, în: *BORom XXIX* (1905-1906), 6, p. 685-701. Cu text în slavonă.

A se citi mai înainte articolul din: *BORom XXVIII*, 1904-1905, nr. 10, p. 1142-1152. Sunt prezentate câteva manuscrise.

2. „Tetraevanghel slav” – manuscris slavon din secolul al XVI-lea este din timpul lui Vintilă Vodă (1532-1535).

3. „Carte de suflet folositoare” – 1775.

4. „Psaltirea lui Macarie” – a fost scrisă de Macarie, autorul „Cronicii moldovenești”, care îi poartă numele (1504-1541). Acesta a fost episcop al Romanului între anii (1530-1557). Autorul articolului reproduce însemnarea din 1716 de pe această „Psaltire”, care a fost scrisă de ieromonahul Ghedeon. Tot aici întâlnim o însemnare din care aflăm că Ene Calistru a fost egumen al Mănăstirii Râșca între anii 1750-1778. Teotist a fost egumen la Neamț de la 1483, până la sfârșitul secolului, când a ajuns episcop al Romanului. În 1509 a devenit mitropolit al Moldovei. A trecut la cele veșnice în 1528 și a fost înmormântat la Neamț. Ctitori ai Mănăstirii Râșca sunt considerați Petru Rareș și Macarie, iar mănăstirea în înfățișarea ei de la 1905, a fost ctitorită de Vornicul Costea în 1611.

5. „Tetraevanghel slav” – secolul XVI.

6. Manuscrisele arhimandritului Vartolomei Măzăreanu – listă a lucrărilor cunoscute până la 1905, ale acestui cărturar putnean. „Letopisețul Țării Moldovei”; „Istoria Mănăstirii Putna” (1761); „Slujba prea cuviosului părintelui nostru Onufrie” – la această lucrare este reprodus titlul; „Condica Mănăstirii Putna” (1764); „Ithica Ierapolică” (1764); „Leastea Sfântului Ioan Scărarul”(1766) – la această lucrare este reprodus titlul, din care aflăm că a fost scrisă în zilele mitropolitului Gavriil și ale episcopului de Rădăuți Dositei; „Letopisețul tălmăcit de pe rusie pe moldovenie” (1766); „Învățăturile prea cuviosului părintelui nostru Avva Dorotei” (1766) – la această lucrare este reprodus titlul din care aflăm că la Biserici era arhimandritul Misail și proegumenul Sava; „Pavecernic”, „Mănăstirea Putna” (1767); Manuscris care conține: „Panachidnicul, Canonul la Pavicerniță, Paraclisul Sfinților Apostoli Petru și Pavel” – lucrare la care este reprodus titlul din care aflăm că egumen la Solca era Venedict; „Orânduiala chipului celui mare îngeresc”; „Letopisețul care s-au tălmăcit de pe slavonie pe moldovenie” (1768) – lucrare la care este reprodus titlul din care aflăm că egumen la Putna era Pahomie; „Trebnicul mitropolitului Petru Movilă” (1776) – lucrare la care este reprodus titlul; „Liturgia arhierescă” (1770); „Condica Mănăstirii Solca” (1771); „Letopisețul Țării Moldovei” (1773); „Codex Miscellanus” (1774); „Condica Mănăstirii Voroneț” (1775); „Catihis pentru învățătura copiilor celor mici” (1775); „Panachidnic sau slujba parastasului la Sf. Mănăstire Putna” (1778-1779); „Condica Mănăstirii Humor” (1779); „Cuvinte din prologul moschicesc”; „Învățătura dulce sau livada înflorită”.

Lapedatu, Alex, „Manuscrisele de la Biserici și Râșca”, în: *BORom XXIX* (1905-1906), 7, p. 770-787. (A se vedea articolul de mai sus în: *BORom XXIX*, 1905-1906, nr. 6, p. 685-701.)

Sunt prezentate câteva manuscrise de la Bisericiani și Râșca.

7. „Cazanii” – secolul al XVII-lea – conține o însemnare care este reprodusă în articol și din care aflăm că această carte a fost dată la 1772 egumenului Mănăstirii Neamț, Varlaam. Tot aici este reprodusă și o însemnare de pe altă „Cazanie”, din care aflăm că a fost scrisă de Radu Grămăticul la porunca episcopului Misail al Buzăului - din care aflăm amănunte despre întâlnirea de la Focșani dintre domnitorii Constantin Mavrocordat și Grigorie II Ghica, din luna aprilie a anului 1733.

8. „Letopisețul Țării Moldovei” – secolul al XIX-lea. Conține o însemnare, reprodusă în articol, din care aflăm că a fost scris cu osârdia și cu cheltuiala lui Isaia Rășcanu, la 1832, de Mitrofan Monahul.

9. „Pomelnicul Mănăstirii Râșca” – începutul secolului al XIX-lea. Sunt reproduse titlul acestui pomelnic și o parte din pomelnicul ctitorilor. Pomelnicul a fost făcut în timpul egumeniei arhimandritului Sofronie.

10. „Paterice”: a) de la sfârșitul secolului al XVII-lea – scris la Mănăstirea Agapia la 1789 de monahul Galaction de la Mănăstirea Hangul.

b) din secolul al XIX-lea, scris de monahul Mitrofan, ieromonahul de la Bisericiani, în zilele egumenului Veniamin, în 1803.

c) de la începutul secolului al XIX-lea, scris cu cheltuiala lui Antonie arhimandritul și egumenul Mănăstirii Râșca în 1809.

10. „Psaltirea tâlcuită” – tipărită în Rusia în secolul al XVIII-lea.

11. „Din cele ale lui Calist Catafaghiotul” – 1779.

12. „A smeritului Nichita Stihat” – la începutul secolului al XIX-lea.

13. „Cuvintele lui Efrem Sirul” – a) din secolul al XVIII-lea; b) din secolul al XIX-lea în vremea egumeniei la Râșca a lui Antonie; c) din secolul al XIX-lea – este reprodusă însemnarea lui Mitrofan cel care a scris această carte.

14. „Cuvânt a lui Efrem Sirul” – scris la Mănăstirea Secu, în 1762, de Rafail monahul, după un izvod tâlmăcit din grecește de Mihalcea Logofătul. Autorul articolului crede că este vorba despre Mihalcea Litterati. Știri despre viața acestuia găsim într-o carte dată de egumenul de la schitul Titireciu, Ursache, schitului Țearca din Vâlcea la 1 septembrie 1726. Schitul Țearca a fost făcut de ieromonahul grec Dionisie, în timpul lui Duca Vodă, dar s-a ruinat. Logofătul Litterati a venit de la Constantinopol și a înnoit acest schit. Mihalcea Litterati a mai scris și : „Comoara lui Damaschin” în 1747, în vremea mitropolitului Neofit Criteanu, „Chita florilor” în 1729 – carte care a fost dedicată lui Inochentie și a cărei prefață este reprodusă în articol.

15. „Isaac Sirul” – scrisă în timpul exarhului Gavriil, în vremea egumeniei la Bisericiani a lui Dositei, de ieromonahul Mitrofan la 1811.

16. „Cuviosului Părintelui nostru Petru Damaschin cuvinte scurte 24” – secolul al XI-lea.

17. „Prohodul Adormirii Maicii Domnului” secolul al XIX-lea.

18. „Epitafii sau Prohoadе” – reprodus titlul, din care aflăm că la 1814 egumen la Mănăstirea Râșca era arhimandritul Sofronie.

Lapedatu, Alex., „Manuscrisele de la Râșca și Bisericiani”, în: *BORom XXIX* (1905-1906), 8, p. 908-918. (A se vedea articolul de mai sus în: *BORom XXIX*, 1905-1906, nr. 7, p. 770-787.)

Sunt prezentate alte manuscrise de la mănăstirile Râșca și Bisericani.

18. „Semnele venirii lui Antihrist și ale sfârșitului veacului” – 1703, are o însemnare care este reprodusă în articol.

19. „Tipicon” – începutul secolului al XIX-lea, scris de arhimandritul Sofronie din Mănăstirea Cozia. Într-o notă de subsol este reprodus în întregime titlul acestui manuscris.

20. „Cântarea cântărilor a fericitului Teodoret episcopul Chyrului tâlcuire”, cartea a fost scrisă de ieroschimonahul Ioan în timpul egumenului Sofronie.

21. „Cuvinte bisericești” – însemnare „Dometian ot schitu Hâncu”.

22. „Irmologhion” – a) sfârșitul secolului al XVII-lea; b) sfârșitul secolului al XVIII-lea; c) începutul secolului al XIX-lea – conține o însemnare a lui Sofronie, arhimandritul de la Râșca.

23. „Miscelaneu” – începutul secolului al XIX-lea. Este reprodus cuprinsul său. Cartea a aparținut Mănăstirii Râșca.

24. „Învățătură pentru cei ce vor să primească călugăria” a) sfârșitul secolului al XVIII-lea; b) începutul secolului al XIX-lea.

25. „Ale cuviosului părintelui nostru Isaia Pustnicul porunci celor ce s-au lepădat de lume. Cuvinte” – secolul al XVIII-lea, a fost scris de ieromonahul Ioanichie, în zilele lui Alexandru Calimah, în vremea păstoririi mitropolitului Iacov, în vremea egumeniei la Râșca a lui Chiril, în 1795.

26. „A celui întru sfinți părintelui nostru Nil. Cuvânt pustnicesc” – începutul secolului XIX.

27. „Canoanele Născătoarei de Dumnezeu” – a) sfârșitul secolului al XVII-lea – conține mai multe însemnări din care menționăm: la 1840 în vremea arhimandritului Isaia au fost la Mănăstirea Râșca trei consuli: francez, rus și neamț; la 1842 arhimandritul Isaia a trecut la cele veșnice în satul Hărmănești; la 1842 egumen la Râșca era Teodor; b) sfârșitul secolului al XVIII-lea.

28. „Scara raiului” sfârșitul secolului al XVIII-lea.

29. „Patericul Pecerscăi” – sfârșitul secolului al XVIII-lea.

30. „Carte de slujbe bisericești” – secolul al XIX-lea.

31. „Psaltichii” – sfârșitul secolului al XVIII-lea.

În finalul articolului sunt reproduse două note: una luată dintr-un „Ceaslov” din 1692 – în care se arată că Vodă a luat egumenul Mănăstirii Câmpulung și l-a pus la Mănăstirea Hurezi și a doua pusă pe „Îndreptarea legii” din 1652, în care se amintește de războiul ruso-turc de la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Ivan, I., diac. prof., „Biserica fostei Mănăstiri Bisericani”, în: *MitrMold* XLVI (1970), 11-12, p. 692-700.

Cele mai importante aspecte care țin de viața fostei mănăstiri Bisericani se referă la localizarea sa, la vechea sihăstrie căreia i-a luat locul, la ctitori și stareți, la manuscrise și tipărituri. Descrierea bisericii cuprinde date și despre ceasul solar din 1686, despre inscripția numelor picturilor, despre refacerile lăcașului și despre odoarele sale.

Ștefănescu, I. D., prof., „Panaghiarul de la Bisericiani și alte câteva (Neamț, Pângărați, Secu)”, în: *MitrMold* LII (1976), 9-12, p. 767-773.

Punctul de focalizare ale acestui studiu este *Panaghiarul de la Bisericiani* din secolul al XVII-lea, care acum este păstrat în muzeul Mănăstirii Agapia, panaghiar unic prin faptul că păstrează slujba completă a înălțării Panagiei. Prezentarea acestuia prilejuiește un scurt excurs în istoria panaghiarelor, precum și lămurirea simbolismului scenelor sale. Tot la Mănăstirea Agapia este păstrat și un panaghiar de la Pângărați, care, conform inscripțiilor, datează din 1522.

BISTRIȚA (MĂNĂSTIREA)

***, „Cronica bisericească. Vizita Î.P.S. Mitropolit Pimen al Moldovei și Sucevei la Mănăstirea Bistrița și Penitenciarul Pângărați”, în: *BORom* XXXIII (1909-1910), 6, p. 696-697.

La 29 august 1909 Î.P.S. Pimen al Moldovei a vizitat Mănăstirea Bistrița și Penitenciarul Pângărați. În articol ni se arată cum a decurs această vizită.

Bălăceanu, Dimitrie, „Note bibliografice. Mrejeru Leon și Caraza Ghenadie arhim. «Mănăstirea Bistrița (jud. Neamț)», Piatra Neamț, 1935, p. 26”, în: *BORom* LIII (1935), 11-12, p. 540-541. Recenzie.

Această recenzie conține un mic istoric al Mănăstirii Bistrița. Mănăstirea își are începutul într-o bisericuță de lemn zidită de câțiva călugări ucenici a lui Nicodim de la Tismana pe la 1350. La 1402 Alexandru cel Bun zidește pe aceste temelii Mănăstirea Bistrița. Ștefan cel Mare zidește în 1498, în interiorul curții, o clopotniță și un paraclis cu hramul Sf. Ioan cel Nou. După anul 1541 domnul Petru Rareș înnoiește mănăstirea din temelie. În 1554 Alexandru Lăpușneanu reinnoiește biserica cea mare a mănăstirii. În 1687 mănăstirea este închinată Sf. Mormânt de către doamna Safta, soția lui Gheorghe Ștefan. Ea a primit numeroase danii de-a lungul timpului. Printre odoarele mănăstirii se numără și icoana făcătoare de minuni a Sf. Ana, dăruită de doamna Ana, soția lui Alexandru cel Bun, - icoană ce i-a fost trimisă de împărăteasa Irena (Ana) soția lui Manuel II Paleologul și de patriarhul Matei al Constantinopolului.

Stănculescu, F. Ioan, „Recenzii. Popularizarea vestigiilor trecutului românesc. Răzvan Teodorescu, «Mănăstirea Bistrița», Ed. Meridiane, București, 1966, 34 p.+ 19 ilustrate”, în: *BORom* LXXXIV, (1966), 5-6, p. 604 – 606.

Situată nu departe de Piatra Neamț, Mănăstirea Bistrița este ctitoria lui Alexandru cel Bun din primii săi ani de domnie. Un act din 7 ianuarie 1407 confirmă hotărârea mitropolitului Iosif în înțelegerea cu domnul că cele două mănăstiri Bistrița și Neamț să rămână nedespărțite, sub conducerea egumenului Domentian. Mănăstirea a fost înzestrată atât de ctitor cât și de Ștefan cel Mare, care îi înalță turnul clopotniță în 1498. Petru Rareș reamenajează incinta și construiește o casă, iar în timpul lui Alexandru Lăpușneanu biserica mare este rezidită în 1554. Mănăstirea s-a bucurat în decursul anilor de diferite danii, dar în secolul al XVII-lea din cauza invaziilor se

produc schimbări la Bistrița și, la 4 mai 1677, Safta, văduva domnului Gheorghe Ștefan, constatând starea de ruină, o închină Ierusalimului.

Biserica Mănăstirii Bistrița are asemănări cu cea de la Mănăstirea Slatina, o altă ctitorie a lui Alexandru Lăpușeanu. Autorul descrie biserica, făcând observația că zidurile exterioare nu mai sunt pictate, ci albe. În naos se află vestita icoană a Sfintei Ana. Mănăstirea adăpostește importante morminte: Atanasie, mitropolitul Sucevei, Ivașcu Goleșcu, doamna Ana, Alexandru cel Bun, soția lui Ștefan Lăcustă. Stăreția zidită în 1792 pe temeliiile unei presupuse case din timpul lui Alexandru cel Bun, arhondaricul, paraclisul din turnul clopotniță întregesc complexul mănăstiresc. Clopotul turnat la Liov și dăruit de Ștefan în 1490, Pomelnicul de la Bistrița, fragmente din costumul domnesc (descoperite în 1932), sunt câteva obiecte prețioase pe care le oferă mănăstirea spre amintirea ctitorilor ei. Albumul, cuprinde 19 ilustrații alb-negru.

Turcu, Constantin, „Mănăstirea Bistrița”, în: *MitrMold* XLIV (1968), 3-4, p. 212-219.

Despre Mănăstirea Bistrița aflăm mai multe referitoare la poziționarea sa, vechimea, atestarea existenței sale, pomelnicul mănăstirii și alte documente de danie, ale căror texte sunt redată în articol. Descrierea bisericii mari, a complexului mănăstiresc este însoțită de cea a mormintelor, a icoanei Sfintei Ana, a clopotului și a odoarelor, precum și a turnului de sud și a casei egumenești.

Opriș, Longin I., „Mănăstirea Bistrița”, în: *MitrBan* XXIX (1979), 1-3, p. 204-206.

Date despre istoricul Mănăstirii Bistrița. Dacă este luată în vedere informația ce se bazează pe tradiție, primul ctitor al Mănăstirii Bistrița ar fi Petru I Mușat. Documentele menționează, însă, că adevăratul ctitor este Alexandru cel Bun, sfântul lăcaș fiind ridicat în 1402, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, clopotnița fiind zidită de Ștefan cel Mare în 1498, cu paraclis domnesc, hram Sfântul Ioan de la Suceava. Se aduc informații despre mormintele din biserică. Se prezintă Mănăstirea Bisericieni, Schitul Tarcău, Schitul Nechit ce datează din secolul al XVIII-lea.

Bălan, Ioanichie, protos., „Mănăstirea Bistrița - scurt istoric”, în: *MitrMold* LX (1984), 7-9, p. 530-547.

Din istoricul Mănăstirii Bistrița aflăm că în prima jumătate a secolului al XIV-lea pe locul mănăstirii se afla o mică adunare de călugări anahoreți, pentru care frații Petru și Roman Mușat au înălțat o mică biserică de lemn, cu hramul pe 15 august. Mănăstirea este atestată documentar pentru prima dată la 7 ianuarie 1407, desăvârșirea ctitoririi ei aparținându-i lui Alexandru cel Bun.

Ștefan cel Mare are 11 acte de danie la această mănăstire, iar în 1498 a zidit aici o casă domnească și un turn pentru clopotniță, descrise de către autor. Alte informații găsim despre mormintele mănăstirii, istoricul cuprins în aceste pagini mergând până în 1977. În anexă avem o listă cu stăreții mănăstirii.

Ivan, I., diac., „Stareți ai Mănăstirii Bistrița și ierarhi cu metania din această mănăstire”, în: *MitrMold* LX (1984), 10-12, p. 805-819.

Însemnare în care sunt prezentați stareții Mănăstirii Bistrița, pe secole, începând cu veacul al XIV-lea, când mănăstirea nu era încă întemeiată, ci exista doar o așezare sihăstrească. Sunt menționați trei egumeni din această perioadă. Pentru secolul al XV-lea se dau numele a doisprezece stareți, iar pentru secolul al XVI-lea, numele a opt stareți. Tot pentru acest secol se dau și numele a șapte monahi, cu precizarea de „stareți prezumtivi”, neștiindu-se exact dacă au fost stareți. Secolul al XVII-lea prilejuiește amintirea a șapte stareți, secolul al XVIII-lea a opt, secolul al XIX-lea a șapte, iar secolul al XX-lea a doisprezece stareți.

În ultima parte a articolului este redat pomelnicul Mănăstirii Bistrița, care cuprinde 59 de nume având menționați ierarhii ridicați de la această mănăstire.

BLAGONISTENIILE (SCHITUL)

***, Chestiuni variate”, în: *BORom* XXXII (1908-1909), 3, p. 282-286.

Sunt reproduse două documente.

Primul, de la 30 aprilie 1757, este hrisovul dat de Grigorie Scarlat Ghica pentru Schitul Blagonisteniile din ținutul Putnei – schit ce era făcut de boierul Constantin Balș și care a fost metoc al Schitului Mare din Polonia, prin care acesta (Schitul Blagonisteniile) este scutit de dări.

BOGDĂNIȚA-VASLUI (SCHITUL)

† **Iacov, episcopul Hușilor**, „Câteva documente ale fostului schit Bogdănița din județul Tutova”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* I (1925), 6, p. 52- 54.

Schitul Bogdănița a fost înființat în 1748 de frații Toader și Ioniță Bolea. Deși în momentul ctitoriei s-a așezat legământ ca schitul să fie locuit de călugări, din cauza unor neînțelegeri, în 1835 s-a transformat în schit de maici, care au stat aici până la momentul secularizării, când au fost trimise la Mănăstirea Adam. Se reproduc o serie de documente ce amintesc de acest sfânt așezământ și de ctitorii ei. În 14 iunie 1749 răzeșii din Tutova au donat o parte din moșiile lor Mănăstirii Bogdănița, întocmindu-se un document cu numele tuturor donatorilor, iar în 9 august 1774 feciorii lui Grigoraș Săvăscul declarau că au dăruit moșiile lor schitului cu condiția ca în el să fie numai călugări străini. La 15 decembrie 1766 Andrei Bolea scrie o scrisoare în care menționează că dorește să le lase feciorilor săi părți egale de moșie și că la schitul din Fundul Bogdăniței toate să rămână așa ca la început. Feciorii lui s-au judecat și ca urmare Ioniță nu a mai fost ctitor la schit, dar apoi s-a recunoscut că aceasta fusese o greșeală. Exista și prevederea ca: dacă avea să fie la schit un om nevrednic, fie chiar și dintre fii lui, să se anunțe episcopul din Roman și să fie schimbat, scos de acolo.

† **Iacov, episcopul Hușilor**, „Câteva documente de ale fostului Schit Bogdănița din jud.Tutova”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* I (1925), 8, p. 60-61.

Se continuă lista documentelor ce amintesc despre Schitul Bogdănița și despre ctitorii ei. Astfel, este reprodus un document din 18 decembrie 1776, în care Leon, episcopul Romanului, hotărăște ca Vasilache Bolea să plece de la Schitul Bogdănița, nepermițându-i-se să ia cu el nimic ce nu este a lui, iar Ioniță Bolea să aibă grijă de schit. În finalul articolului este prezentată o însemnare din 4 octombrie 1645, găsită în cartea de învățătură a mitropolitului Varlaam, ce a aparținut unei biserici din satul Tătărașii.

† **Iacov, episcop al Hușilor**, „Câteva documente ale fostului schit Bogdănița, din jud. Tutova”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* I (1925), 9, p. 67-69.

Este prezentat un document, din 18 decembrie 1754, când s-au adunat toți răzeșii și s-a arătat căruia i se cuvenea o moșie din ținutul Tutovei. Ion Bostacă și neamurile lui au făcut mare pricină, deoarece nu vroiau ca nici o parte din moșia lor să aparțină bisericii. În continuare este enumerată împărțirea pământurilor, cât îi revenea fiecăruia.

BOGDĂNEȘTI SUCEAVA (SCHITUL)

Loghinoiaia, Florentin, pr., „Mănăstirea Bogdănești - Jertfă de dragoste și de osteneală”, în: *TV VII* (1997), 1-6, p. 251-252.

Articolul istorisește eforturile depuse pentru rectitorirea Schitului Bogdănești sau Bogoslovul, care a fost distrus în 1510 de către tătari.

BONTEȘTI (SCHITUL)

C., E., „Schitul Bonțeștii”, în: *BORom XXVI* (1902-1903), 2-3, p. 291-295.

Este reprodus hrisovul din 1778, dat de domnul Alexandru Ipsilant Schitului Bonțeștii, prin care acest sfânt lăcaș este scutit de orice fel de dări. Cei care au mai dat asemenea acte acestui lăcaș sunt: Nicolae Mavrogheni în 1787, Constantin Caragea în 1787, Constantin Hangerli în 1798, Alexandru Moruzi în 1793, Mihail Constantin Șuțu. În cea de a doua parte a articolului sunt prezentate două acte de donație către Schitul Cotești, schit ce are hramul Sfânta Treime, în care se arată care sunt ctitorii acestui sfânt lăcaș.

BRAZI-PANCIU (SCHITUL)

Brătulescu, Victor, prof., „Acte, note și însemnări despre biserica fostului schit Brazi de lângă Panciu”, în: *GBis XXIV* (1965), 3-4, p. 319-330.

Consemnarea istoricului bisericii fostului Schit Brazi de lângă Panciu, cu menționarea anului 1701.

BRĂTEȘTI-PAȘCANI (SCHITUL)

Turcu, Constantin, „Despre schitul Brătești «din codrul Pașcanilor» însemnat centru cultural-școlar din secolul al XVIII-lea”, în: *MitrMold XLV* (1969), 7-9, p. 628-634.

Funcția de centru cultural și pedagogic al secolului al XVIII-lea face din Schitul Brătești, situat în preajma orașului Pașcani, un punct de interes pentru autorul acestui articol, care îl prezintă sub aspectul locației, arhitecturii și al datelor istorice generale. O importantă zestre culturală a acestui schit sunt scrierile lui Eustație Popovici de la Abrud.

BUCIUM-IAȘI (METOC AL SCHITULUI PRODRUMU DIN SF. MUNTE)

Burcu, Partenie, „Sfințirea bisericii din Schitul Prodrumul – Bucium”, în: *MitrMold XXXI* (1955), 1-2, p. 63-64.

Informații despre așezarea geografică a Schitului Prodrumu-Bucium și date despre sfințirea ce a avut loc la 6 iulie 1871, săvârșită de mitropolitul Moldovei, Calinic Nicolaescu.

BURDUJENI-SUCEAVA (MĂNĂSTIREA)

Mănuță, Mihail, pr., „Mitricile bisericii Buna Vestire din Iași (1846 – 1865)”, în: *MitrMold XLII* (1966), 3-4, p. 225-237.

Printre informațiile din acest articol despre mitricile bisericii Buna Vestire din Iași se numără și faptul că aici a slujit și a locuit arhiepiscopul Meletie Stavropoleus, pe care pomelnicul ctitorilor și Sinodicul îl consideră ctitor. Se menționează că acesta a fost egumen la Mănăstirea Burdujeni de lângă Suceava, unde a zidit un rând de case și a oferit diferite obiecte de artă. Mitrica morților din 11 septembrie 1851 înregistrează moartea lui Meletie, care a fost înmormântat aici, unde a mai slujit și arhiepiscopul Ghenadie Sendrea.

CETĂȚUIA – IAȘI (MĂNĂSTIREA)

Constantin, Erbiceanu, „Material pentru istoria universală bisericească și laică a românilor”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 1, p. 77-78.

Date despre ajutorul dat de domnii români ortodocșilor din creștinătatea răsăriteană. Se menționează despre întâia tipografie grecească de la Mănăstirea Cetățuia-Iași.

***, „O mănăstire model”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 7, p. 832-835.

Este vorba despre propunerea Î.P.S. Pimen al Moldovei făcută Ministerului Cultelor, pentru ca și lângă Mănăstirea Cetățuia să fie amenajate grădini și livezi cu pomi fructiferi.

Țincoca, Ioan P., iconom, „Cronica bisericească. Punerea pietrei de temelie a noilor clădiri ce se fac la Mănăstirea Cetățuia”, în: *BORom XXXV* (1911-1912), 7, p. 797-800.

Solemnitatea a avut loc la 30 septembrie 1911 și s-a desfășurat în prezența familiei regale. Este reprodus „actul de temelie” și se descrie cum a decurs această sărbătoare. Se precizează că Mănăstirea Cetățuia a fost întemeiată de Duca Vodă, a fost la început reședință domnească, iar la jumătatea secolului al XIX-lea s-a ruinat și

a fost părăsită. Mitropolitul Pimen Georgescu a stăruit ca mănăstirea să fie redeschisă, fapt ce s-a petrecut în 1910, primul stareț al ei după acest moment fiind arhimandritul Teoctist Stupcanu.

Simionescu, Ioan, teolog, „Mănăstirea Cetățuia din Iași” în: *Viața Monahală I* (1933), 6-7, p. 170-175.

Mănăstirea Cetățuia a fost ridicată la sfârșitul secolului al XVII-lea de către domnul Moldovei Duca-Vodă, pe dealul care poartă același nume. În 1669 era așezată temelială mănăstirii, în același an turnându-se două clopote, iar în 1671, terminându-se toate casele mănăstirii, s-a pus un început de gospodărie pentru soborul de la Sfânta Mănăstire, fixându-se și sigiliul cu icoana hramului ei, Sf. Apostoli, biserica fiind sfințită în 1672.

În august 1672, Duca este detronat, la o lună după acest eveniment, domnul înmormântându-și aici una din fiice, Maria. Duca-Vodă va reveni la tron, iar în 1682 înființează la Mănăstirea Cetățuia o tipografie grecească, ajutat fiind de călugărul Mitrofan, care, mai târziu, va ajunge episcop de Huși. În 1682 se tipărește în grecește manuscrisul lăsat de patriarhul Ierusalimului Nectarie, contra primatului papal, iar în 1683 se tipărește lucrarea lui Simeon, episcopul Thesalonicului. Ultima carte tipărită este cea din 1694, respectiv „Enchiridionul” lui Dosoftei. În 1693 sunt aduse la Mănăstirea Cetățuia de la Lemberg, oasele lui Duca-Vodă, acestea fiind îngropate în pronaos.

În urma incendiului din 1822, se hotărăște repictarea bisericii între 1827-1837, pe vremea patriarhului Ierusalimului Atanasie al III-lea. O reparație mai amplă se face în 1844, la intervenția egumenului Metodie. Articolul conține detalii despre arhitectura edificiului. Cu binecuvântarea Î.P.S. Pimen (Georgescu) al Moldovei s-a înființat aici o școală monahală, unde se preda călugărilor teologie teoretică și exegeză, precum și muzică bisericească.

Bonteanu, Theodosie, arhim., „Deschiderea cursurilor la școala călugărească din M-rea Cetățuia” în: *Viața Monahală I* (1933), 10, p. 257-262.

Informații despre deschiderea școlii călugărești din Mănăstirea Cetățuia. Aceasta a fost înființată în 1910 de către Î.P.S. Pimen al Moldovei, din nevoia de a asigura o cultură religioasă tuturor tinerilor călugări din mănăstirile eparhiei. Școala a funcționat până la război, după care s-a închis, fiind reînființată din 1930. Sunt prezentate date despre materiile predate, despre profesorii ce predau la această instituție, fiind aduse amănunte referitoare la atmosfera deschiderii anului școlar 1933, existând și o listă cu numele elevilor.

Bonteanu, Theodosie, arhim., „Reînființarea Mănăstirii Cetățuia, opera Î.P.S. Mitropolit Pimen” în: *Viața Monahală I* (1933), 10, p. 310-312.

Un scurt istoric al mănăstirii ce ajunsese în ruină, ctitorie a lui Duca Vodă din 1669. Fiind desființată în urma retragerii călugărilor greci, după secularizare, deoarece nu mai avea niciun călugăr, încă din 1863 a figurat ca simplă biserică filială

pe lângă parohia Galata. Î.P.S. Pimen a găsit-o într-o stare jalnică în primăvara anului 1909, când a hotărât ca mănăstirea pustiită să fie reînființată.

În 1910 a fost înzestrată cu pământ și s-a început restaurarea de către Ministerul Cultelor și Comisiunea Monumentelor Istorice. La 30 septembrie 1911 s-a pus piatra de temelie a noilor chilii, clădirile fiind gata în 1913.

Redacția, „Marea sărbătoare de la Mănăstirea Cetățuia. Î.P.S. Mitropolit Pimen pune piatra fundamentală a unor noi clădiri pentru tipografie”, în: *MitrMold X* (1934), 7-8, p. 308-310.

„Astăzi s-au reînhumat osemintele lui Duca-Vodă, ctitorul acestei mănăstiri”, citat ce descrie o parte din activitatea desfășurată la Mănăstirea Cetățuia, consemnată în articolul de față.

Bobulescu, C., pr., „Gligorie Cornescu, arhitect al Mănăstirii Cetățuia”, în: *MitrMold XXXIV* (1958), 11-12, p. 872-876.

În *Cronica* lui Ion Neculce numele acestui arhitect este de „Gligorie”, precizându-se faptul că el este cel care a făcut „chipul cetății” Cetățuia din ceară, pentru a fi trimis sultanului Mahomed al IV-lea. Articolul de față aduce lămuriri despre faptul că arhitectul e numit de Neculce, „meșter de scrisori”. În grecește, etimologic, zugrav înseamnă a încodeia ceva viu, ce mișcă. Se conturează astfel importanța contribuției aduse de arhitect istoriei ctitoriilor românești.

Stănculescu, F. Ioan, „Recenzii. Popularizarea vestigiilor trecutului românesc. N. Grigoraș, «Mănăstirea Cetățuia», Ed. Meridiane, București, 1966, 28 p.+ 24 ilustre”, în: *BORom LXXXIV*, (1966), 5-6, p. 602-604

Monument reprezentativ pentru curtea medievală din Moldova secolului al XVII-lea, Mănăstirea Cetățuia, ctitoria domnului Gheorghe Duca, de lângă Iași, a fost închinată în 1670 Patriarhiei din Ierusalim până în 1863. În vremuri de restriște, Cetățuia a servit ca loc de refugiu. În 1822 Mănăstirile Cetățuia și Galata au luat foc, rămânând în stare de ruină. Restaurarea întregului complex a început în 1932.

Autorul descrie biserica și zidurile înconjurătoare. Pictura din 1672 a fost alterată de intervențiile ulterioare, fresca pridvorului suferind mai puțin. Impresionează „Scara lui Ion Climax” și scena „Hristos dezlegătorul de păcate”. Din mobilier se mai păstrează strana domnească și cea arhierască, iar dintre odoare doar un aurar. Domnitorul ctitor este înmormântat în nișa mortuară a mănăstirii, iar soția în biserica Albă, pe locul unde se află astăzi Catedrala mitropolitană din Iași. Cele 24 de ilustrații care completează cartea reliefează frumosul obținut prin simplitate la „Cetățuia”.

Grigoraș, N., „Date și observații asupra picturii Bisericii Mănăstirii Cetățuia”, în: *MitrMold XLII* (1966), 3-4, p. 194-211.

Complexul Mănăstirii Cetățuia a fost construit între anii 1668-1672, de către arhitectul și coordonatorul Grigorie Cornescu. Pictura a fost terminată în 1672, autorii fiind Mihai, Dima și Gheorghe. Una dintre caracteristicile picturii acestei biserici este accentul pus pe „Scara Sfântului Ioan”, articolul cuprinzând imagini

detaliate, precum și descrieri ale altor scene picturale, cum ar fi „Arborele lui Iesei” și tabloul votiv.

Crăciunaș, Irineu, „Pictura bisericii de la Mănăstirea Cetățuia”, în: *MitrMold* XLVIII (1972), 7-8, p. 498-524.

Pictura bisericii de la Mănăstirea Cetățuia a fost realizată în 1672 de către frații aromâni Mihai, Dima și Gheorghe, fiind refăcută la sfârșitul secolului al XVIII-lea și apoi între anii 1820 și 1830. Autorul oferă o analiză foarte amănunțită a picturii pe registre și teme iconografice, cu fotografii.

Turcu, Constantin, „Câteva precizări în legătură cu Mănăstirea Cetățuia”, în: *MitrMold* XLVIII (1972), 7-8, p. 546-559.

Din informațiile cuprinse în cadrul acestor pagini aflăm date despre arhitectul Mănăstirii Cetățuia, Grigorie Cornescu și despre toponimul acestui loc, legat de începuturile orașului Iași, care marchează și primele apariții ale acestui nume în documentele vremii. Mănăstirea a fost zugrăvită de Mihai Dima și Gheorghe. Alte date sunt oferite în amănunt despre fostele proprietăți funciare.

Nacu, Vasile, „Mănăstirea Cetățuia – monument istoric de artă”, în: *MitrMold* XLVIII (1972), 7-8, p. 566-571.

Mănăstirea Cetățuia, ctitorie a lui Duca Vodă, este un monument istoric de artă în primul rând prin intenția care a stat la baza construirii bisericii ei, anume, de a fi o copie a bisericii Sfinții Trei Ierarhi din Iași. Autorul prezintă elementele comune dintre cele două ctitorii, precum și celelalte clădiri ale complexului monahal al Mănăstirii Cetățuia - egumenia cu sala gotică, arhondaricul și kuhnea, sau vechea bucătărie.

Băltuță, Mitrofan, „Tipografia greacă de la Mănăstirea Cetățuia”, în: *MitrMold* XLVIII (1972), 7-8, p. 577-588.

Tipografia greacă de la Mănăstirea Cetățuia a funcționat către sfârșitul secolului al XVII-lea, între anii 1681-1694. A fost înființată cu cheltuiala patriarhului Dosoftei și cu ajutorul monahului Mitrofan și a avut un rol foarte important în conștiința românească ortodoxă, întrucât a fost considerată un triumf al ortodoxiei împotriva catolicismului inovator. Prima carte publicată aici, în 1682, a fost „Întâmpinarea contra primatului papei”, a cărei prefață scrisă în limba română este redată în cuprinsul articolului. Activitatea tipografiei a fost temporar suspendată în chiar următorul an de la apariția acestei prime tipărituri. Date despre Mănăstirea Cetățuia, sfințită la 29 iunie 1672 de către Duca Vodă, care a și închinat-o Patriarhiei de la Ierusalim. Este redată pisania.

Porcescu, Scarlat, „Mențiuni literare despre sau în legătură cu Mănăstirea Cetățuia”, în: *MitrMold* XLVIII (1972), 7-8, p. 589-600.

Cele mai vechi mențiuni literare care privesc Mănăstirea Cetățuia sunt cuprinse în *Letopisețul* lui Ion Neculce și în *Letopisețul* Țării Moldovei al lui Nicolae Costin, în care se precizează că Mănăstirea Hlincea a fost închinată Mănăstirii

Cetățuia. Vizita sultanului Mehmet la Cetățuia este relatată în *Letopisețul* Țării Moldovei, atribuit lui Nicolae Muste și în *Cronicul* lui Chesarie Daponte. În *Letopisețul* lui Ion Neculce sunt pomenite incursiunile polone, iar alte mențiuni literare îi aparțin lui Nicolae Iorga și lui Mihail Sadoveanu.

CIUNGI-NEAMȚ (SCHITUL)

Irineu, Mihălcescu, mitropolit, „Ridicarea Schitului Ciungi de la Mănăstirea Vărătic – Apel”, în: *MitrMold XXI* (1945), 7-8, p. 15-16.

În articol se face un apel pentru ajutor material în vederea continuării lucrărilor la acest nou lăcaș monahal.

CORNI-NEAMȚ (SCHITUL)

Kirileanu, G. T., „Despre satul Pipirig”, în: *BORom LXIII* (1945), 11-12, p. 668-669.

Satul Pipirig este locul unde s-a născut patriarhul Nicodim Munteanu. Autorul articolului face o scurtă descriere a bisericii din sat și prezintă câteva din odoarele sale. Sunt prezentate: două icoane de la 1776 pe care se găsește inscripționat numele monahului Teodor Zugravu, două icoane mai vechi, una a Maicii Domnului și una a Sfântului Ioan Botezătorul, despre care se spune că au fost aduse de la Corni, unde a fost un schit mai vechi. Mai sunt enumerate: un „Penticostar” din 1767 (sunt redată inscripțiile de pe el), un manuscris și un „Molitfelnic”, toate fiind de la biserica mai sus amintită.

COȘULA (MĂNĂSTIREA)

Scriban, arhim., „Știri. Comunicare la Academia Română despre procese mănăstirești”, în: *BORom XLIII* (1925), 3, p. 188.

N. Iorga a ținut la Academia Română o prelegere despre câteva manuscrise care au fost descoperite la Mănăstirea Coșula de lângă Botoșani, între care se află și o traducere din Herodot. La domnul Arapu din Botoșani N. Iorga a găsit mai multe documente referitoare la Mănăstirea Sfântul Ilie din Bucovina și la procesele ei.

Brătulescu, Victor, „Țesături și broderii din sec. al XVII-lea de la biserica (mănăstirea) Coșula”, în: *MitrMold XXXIX* (1963), 5-6, p. 259-273.

Acest articol debutează cu date despre cercetările lui Nicolae Iorga privind Mănăstirea Coșula, fiind descrise apoi acoperământul pentru disc, acoperământul pentru potir, răstignirea, aerul, epitrahilul, omoforul și inscripțiile de pe toate aceste broderii și țesături din secolul al XVII-lea.

Brătulescu, Victor, „Inscripțiile slavone și cutia cu broderiile religioase de la fosta Mănăstire Coșula”, în: *MitrMold XL* (1964), 7-8, p. 443-447.

Broderiile religioase de la fosta mănăstire Coșula sunt imortalizate în imagini în cadrul acestui articol, care cuprinde și traducerea inscripțiilor slavone.

COZLA-DRAGA (MĂNĂSTIREA)

G., I. M., „Note bibliografice Kirileanu T. G., «Schitul Cozla. Un scump odor de artă bisericească lângă Piatra-Neamț», Piatra Neamț, 1939, 13 p.” în: *BORom* LVII (1939), 9-10, p. 578. Recenzie.

Acest schit zis și Schitul Draga, are o bisericuță din bârne de stejar împodobită cu un pridvor deschis, având stâlpii lucrați în strung, iar deasupra un pervaz curbat de stejar cu săpături. Deasupra ușii se află pisană care spune că biserica s-a ridicat cu osteneala și cheltuiala Schimnicului Vasile și a călugăriței Varvara din Mănăstirea Soveja în 1764.

CRĂSNIȚA (SCHITUL)

***, „Cronică internă. Sfințirea Schitului Crăsnița din județul Vaslui”, în: *Cronica Hușilor* I (1934), 10, p. 14-15.

Slujba de resfințire a Schitului Crăsnița din județul Vaslui a fost oficiată de P.S. Nifon, asistat de numeroși invitați. Sfântul lăcaș este situat pe moșia doamnei Michiu, cea care a realizat toate reparațiile schitului, ce stătuse închis mai bine de 30 de ani. Este reprodușă cuvântarea arhiereului.

DANCU-IAȘI (MĂNĂSTIREA)

Mosor, Constantin, drd., „Biserica (mănăstirea) Dancu din Iași”, în: *MitrMold* XLVI (1970), 1-2, p. 52-61.

Din prezentarea istorică a Mănăstirii Dancu din Iași aflăm despre pisană originală, despre construcția bisericii, despre egumeni, clerici și odoare. Transformarea acestui lăcaș în mănăstire în 1703, a fost urmată de închinarea ei la Mănăstirea Xiropotamu din Muntele Athos. Înainte de a fi dărâmată, biserica Dancu a mai suferit o vicisitudine, constând într-un incendiu.

DĂLHĂUȚI (SCHITUL)

***, „Din documentele Mănăstirii Dălhăuți”, în: *Școala și Biserica* XIII (1910), 1-2, p. 39-43.

Articolul conține mai multe documente referitoare la Mănăstirea Dălhăuți: „Zapis a lui Tănase Croitor la mâna lui Vișan Caramankia prin care îi vinde două podgore de vie în dealul Dălbățului”, „Zapis a lui Tănase Croitor prin care vinde schitului două pogoane de vie în dealul Dalhăuțului drept teleri 110”, „Zapis al Chironomilor...”(1794), „Zapis a lui Eftenie...”(1796), „Zapise pentru moșia Ulmișilor a Schitului”.

Comănescu, M., preot, „Din documentele de la Monastirea Dălhăuți jud. R. Sărat”, în: *Școala și Biserica* XIII (1910), 8-9, p. 145-149.

Autorul prezintă în acest articol un document ce are ca subtitlu „Act pentru așezarea Gropniței 1 iulie, 1848”, în: care se menționează despre schitul Dălhăuți, cu hramul „Sf. Voevozi Mihail și Gavril” și „Izvorul Maicii Domnului”, întemeiat de neamul Văcăreștilor în 1487 și despre propunerea unor reguli pentru organizarea

acestui schit. Se consemnează faptul că starețul Benedict, cu multă râvnă, a făcut aici o nouă biserică de zid, cu gropniță dedesupt, cu trei turlle, învelită cu tinichea, cu pridvor dinainte.

DĂRMĂNEȘTI (SCHITUL)

Bobulescu, Constantin, preotul, „«Săhăstria Dărmăneștilor», de sub muntele Lapoș cu hramul Sfintei Troițe sau Schitul Lapoș”, în: *BORom* LXIV (1946), 7-9, p. 352-372.

În articol este realizată o prezentare amplă a sihăstriei Dărmănești (sau Schitul Lapoș), din ținutul Bacăului. La început, autorul enumeră toate denumirile sub care acest lăcaș este regăsit în documentele din perioada 1738 până după anul 1830. Aflăm, apoi, că, inițial, a fost zidit din lemn, pe pământul unor răzeși, de câțiva frați strânși în jurul unui pustnic, cu numele Ioil. În 1738 era gata, iar la sfințire i s-a pus hramul Sfintei Treimi, scriindu-se totodată și zăpăsul de danie. Primul egumen a fost Ioil, urmat apoi de Pahomie. Aceștia se străduiesc să achiziționeze cât mai multe bunuri pentru schit, mai ales cărți de cult, atât prin eforturi proprii, cât și prin donațiile unor binecredincioși. De asemenea, pentru ajutorul și întărirea fraților, Pahomie se străduiește să copieze o carte în care sunt descrise „Patimile lui Hristos”, al cărei început este transcris în articolul de față. Schitul primește o danie de pământ din partea lui Vasile Nuor, care, după trei ani, se și călugărește acolo, determinându-și, astfel, o parte din rude să mai facă alte danii. În 1757, călugărul Ioil moare, după 24 de ani de petrecere în pustie, la înmormântare luând parte și preoți din împrejurimi.

Autorul nu uită să amintească nici de latura cărturărească a egumenului Pahomie, care s-a străduit să copieze multe scrieri spre folosul fraților, adăugând și unele explicații personale, acolo unde a simțit necesar. O parte din acestea sunt redată în articolul de față, adăugându-se faptul că starețul s-a ocupat și de înfrumusețarea manuscriselor cu flori și figuri de sfinți, în două locuri apărând chiar chipul său.

În continuarea articolului, autorul îl descrie pe călugărul Pahomie, egumenul Schitului Lapoș, care se pare că a fost stareț și al schitului Cotumba sau Cotumbața, în jurul anului 1765. Între anii 1787-1792, se abat nenorociri asupra țării, mai ales din cauza ocupației străine, acesta fiind, probabil și motivul pentru care, la 1791, Lapoșul figura ca schit de maici, stareță fiind monahia Magdalina. După acest an, mai apare o însemnare din 1795 a lui Inochentie și o alta, a unuia – „popa Moisi Motruș”, dovedind, astfel, că schitul nu mai era locuit de maici.

Apare consemnat, apoi, ieromonahul Mihail, duhovnicul Episcopiei Romanului, care a fost preocupat să ridice o biserică de lemn în apropierea schitului Lapoș, având hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil, terminată, probabil, în 1813. Nu a uitat, însă, nici să se ocupe de Schitul Lapoș, al cărei stareț se pare că era, căci achiziționase pentru acesta un „Octoih” și cele 12 Mineie. Alte danii sunt făcute de Constantin Troiul, cu numele de călugărie „Calistru”, monahul Misail de la Mănăstirea Neamț, precum și de către paharnicul Dinul Cantimir.

Catapetasma, încă bună, datând din 1830, găsită în podul bisericii satului Lapoș sau Purcăreț, dovedește că schitul fusese deja reînnoit până în acea perioadă.

În finalul articolului, autorul precizează că lucrarea protoiereului Th. Athanasiu – „Memoriu de starea bisericilor și a parohiilor ortodoxe din județul Bacău” – oferă informații despre existența schitului după anul 1830.

DOBROVĂȚ (MĂNĂSTIRILE DIN ZONĂ)

***, „Copii de pe actele reînființării Mănăstirii de călugări Dobrovăț din jud.Vaslui”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* VII (1930), 2, p. 16-18.

Articolul reproduce actele prin care Ministerul Instrucțiunii și Cultelor reînființează Mănăstirea Dobrovăț din județul Vaslui. Regele Carol I al României decretează reînființarea mănăstirii de călugări Dobrovăț. Sfântul Sinod este de acord cu acest lucru, se consemnează copia de pe adresa Sfântului Sinod din decembrie 1929. Episcopul Iacov propune ca toate clădirile mănăstirii să fie lăsate libere pentru a locui în ele viitorii monahi, lucru cu care Ministerul Domeniilor este de acord.

Se cere Ministerului Agriculturii cedarea a 43 ha de teren împrejurul mănăstirii și împiedicarea corespondenței călugărilor cu preoții de la muntele Athos, deoarece aceștia stârneau agitație în popor și îndemneau oamenii să nu se mai supună bisericii.

***, „Redeschiderea Mănăstirii Dobrovăț (Vaslui)”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* VIII (1932), 6, p. 45-46.

Articolul începe cu un scurt istoric. În Eparhia Hușilor n-a rămas după 1863 nici o mănăstire de călugări. Episcopul Nicodem stăruiește ca, în 1912, să fie reînființată Mănăstirea Dobrovăț, situată la 40 km de Vaslui, care impresionează prin frumusețea arhitecturii și picturii. Ea a fost construită de Ștefan cel Mare și pictată de Petru Rareș, Vasile Lupu închinând-o Mănăstirii Zograful din Sfântul Munte al Athosului.

Mănăstirea deținea o frumoasă moșie dar, după secularizare, a fost desființată cu totul, clădirea servind mai întâi ca închisoare, după care devine orfelinat iar mai târziu școală elementară. În 1913 a redevenit mănăstire, fiind recunoscută și de Sfântul Sinod în 1929. Stareții mănăstirii au fost Damian Lascăr, Samson Ciopată și Anania Roman. La sfințirea bisericii ea a primit hramul „Pogorării Sfântului Duh”. Sunt prezentate activitățile desfășurate cu această ocazie.

Simedrea, Tit, „Tetraevanghelul vistiernicului Matias”, în: *BORom* LII (1934), 3-4, p. 154-179. Text în limba slavonă.

Studiul de față ia în considerare o temă mai veche, tratată de același autor, aceea a manuscriselor. Astfel, după ce a analizat „Tetraevanghelul” slav, manuscris moldovenesc datând din 1529, interesul autorului se oprește asupra unui alt „Tetraevangheliar” slav, „manuscript moldovenesc” din 1535, dăruit Mănăstirii Dobrovăț de Matias, marele vistiernic al lui Petru Rareș și de fratele său Sima.

Înainte de a începe investigațiile propriu-zise, autorul face câteva observații asupra termenilor „tetraevanghel, evanghelie, evangheliar și evanghelistar”. El constată lipsa de precizie în ceea ce privește utilizarea terminologiei, dând exemplu pe profesorul I. Bogdan care este de părere că manuscrisele sunt interesante doar din perspectiva tehnicii artistice, oferind conferinței sale titlul de „Evangheliile de la...”,

în interiorul căreia sunt sesizate denumirile de „Tetraevanghel, Evangheliar și Evanghelie” pentru una și aceeași carte, Evangheliile de la Humor și Voroneț. Sunt astfel combătute atât mărginirea criteriilor de interes, existând și un interes liturgic, pe lângă cel istoric și tehnic, dar, mai cu seamă, se remarcă confuzia termenilor utilizați total greșit.

Așadar, Tit Simedrea face un scurt istoric al fiecărei noțiuni în parte, subliniind deosebirile de rigoare. Astfel, „Tetraevangheliarul” și „Evanghelia” reprezintă două tipuri distincte ale uneia și aceleași cărți liturgice, a cărei citire este atestată încă din primele veacuri ale creștinismului. Autorul notează că prima a fost în uzul bisericii noastre până la 1682, cea de-a doua fiind și în vremea conceperii studiului. „Tetraevangheliarul” este un tip propriu de carte liturgică, premergătoare „Evangheliei” și care cuprinde cele patru evanghelii așezate în ordinea canonică răsăriteană: Matei, Marcu, Luca și Ioan, pentru uzul liturgic, text continuu, fără împărțire în capitole. Fiecare evanghelie e divizată în pericope sau „zaceale”, care sunt marcate pe marginea paginilor textului. Fiecare pericopă începe cu majusculă, scrisă fiind, de cele mai multe ori, cu cerneală de culoare diferită. Pe marginile de sus ori de jos urmează indicațiile tipiconale, menționându-se duminica sau ziua în care se citește pericopa respectivă. În bisericile de limbă slavă, autorul constată faptul că această carte a rămas în uz până în zilele sale, deși poartă titlul de „Evanghelie”. După alipirea Basarabiei de către ruși, Sinodul de la Petersburg a voit să impună și bisericilor din această provincie „Tetraevangheliarul” în locul „Evangheliei”, care era în folosință de mai bine de 190 de ani, cerând de asemenea ca toate cărțile ce urmează a se tipări să fie concepute după modelul slav.

În 1819, mitropolitul Basarabiei, Gavriil Bănulescu Bodoni a cerut învoire Sinodului rus să tipărească „Evanghelia” și „Apostolul” după rânduiala de la moldoveni, motivându-și alegerea prin faptul că „Evanghelia” are avantajul găsirii imediate a evangheliei de citit. Deși aprobată, această cerere se concretizează abia în 1855, când se va tipări „Evanghelia la Chișinău”, luând ca bază cea tipărită la Buda, în 1812. În ceea ce privește „Evanghelia”, aceasta este definită drept carte liturgică ce conține pericopele evanghelice în ordinea în care trebuiesc citite în cursul anului la Liturghie sau la alte slujbe, cuprinzând cele patru evanghelii nu în ordinea lor canonică, cum o aflăm în „Tetraevangheliar”, ci în ordinea paragrafelor ce trebuiesc lecturate, începând cu ziua întâia de Paști. Ea este un tip mai nou și mai evoluat decât ultima menționată, tocmai prin dispoziția internă a pericopelor, a căror întrebuintare devine extrem de facilă.

În biserica noastră prima „Evanghelie” apare la București, în 1682, pe filieră greacă, toate cele care au urmat a se tipări preluând acest model, spre deosebire de „Tetraevangheliarul” redactat după model slavon. În consecință, „Evanghelistarul” nu este altceva decât un tipicon sistematic al „Evangheliei”, datând din aceeași perioadă în care a fost concepută „Evanghelia”, dar existând la început ca o carte distinctă. Ulterior, ea a sfârșit prin a fi încorporată în „Evanghelie”, la sfârșitul acesteia. El a fost alcătuit în 1588, de către Emanuil Glizonie, fiind tipărit pentru prima oară la Veneția. „Evanghelistarul” este așadar un fel de indice ce cuprinde 35 de tabele, succesiunea evangheliilor și a citirii pericopelor lor la Liturghia din fiecare

zi a anului, cu voscresnele și glasurile ce se cântă în fiecare duminică, așezate pe săptămâni, precum și datele referitoare la ziua când va cădea sărbătoarea Sfințelor Paști. Evanghelistarul apare pentru prima dată în edițiile românești în 1750, în „Evanghelia” tipărită la București, sub titlul de „Însemnări”, iar a doua oară în „Evanghelia” tipărită la Buda, în 1812.

După lămurirea unor termeni religioși, autorul trece la analiza „Tetraevangheliului” vistiernicului Matiaș, din secolul al XVI-lea, conținând 260 de file nepaginate, dintre care două albe, de început și de final. Limba acestuia este asemănătoare cu cea utilizată în „Evanghelia” slavo-greacă de la 1429, tipărită la Oxford, toate lămuririle introduse fiind scrise cu aur. Pagina de unde începe fiecare evanghelie e împodobită cu un frontispiciu-miniatură, ca și literele de început ale fiecărui text. Motivele ornamentale redau entrelacuri, rinsouri și frunze. Sunt utilizate patru culori: verde, albastru, roșu și aur, fila cu care începea textul fiind deplasată, din greșeala ultimului legător, manuscrisul neavând „poartă”. De asemenea este întâlnit înscrisul „Glavele de la Mateiu”, urmând o predoslovie a lui Teofilact, arhiepiscopul Bulgarilor, din care lipsește însă finalul, finalul textului evanghelistului amintit, ornamentul fiind reprezentat de o cruce de aur împodobită cu raze, urmând numele Sfintei Evanghelii, numărul de stihuri, anul în care aceasta a fost scrisă pentru prima dată și o notă, care anunță finalul textului, înscrisă cu aur.

Evanghelia de la Marcu se remarcă printr-un frontispiciu miniatură colorată, care diferă de cel anterior prin dispoziția motivelor decorative, cu același titlu cu majuscule de aur, ca și însemnele finalului evangheliei și a contextului când aceasta a fost scrisă. Ca și celelalte două, Evanghelia de la Luca e precedată de un indice al glavelor, prefața, frontispiciul și titlul nedeosebindu-se de celelalte, marcând și cei 15 ani după Înălțarea lui Hristos, dată la care a fost scrisă. Evanghelia de la Ioan, e însoțită de aceleași amănunte, motivul decorativ fiind un vrej terminat la ambele capete cu câte o frunză. La finele evangheliei urmează câteva lămuriri de tipic, expuse pe larg în studiul de față și însoțite de textul original, urmând apoi inscripția „Tetraevangherului”, amintind de vistiernicul Matei și de fratele său Sima, care au închinat această sfântă carte mănăstirii Dovrovăț, alături de un blestem pentru eventualele tentative de înstrăinare survenite din rândul familiei, luate în calcul într-un viitor apropiat. Inscripția cuprinde și anul finalizării acestui „Tetraevangheliu”, 5 februarie 1535, în vremea primei domnii a lui Petru Rareș.

După această analiză, atenția autorului se înclină și asupra personalității celor care au înfrumusețat mănăstirea prin dăruirea acestui prețios „Tetraevangheliu”. Astfel, deși există o afirmație care spune că Sima a scris „Tetraevangheliu”, ea trebuie înțeleasă în sensul că acesta a plătit ca să fie scris, copistul însă nefiind cunoscut. În ceea ce privește mănăstirea căreia i-a fost donat acesta, Dobrovăț a fost zidită de către Ștefan cel Mare, isprăvită fiind la doar două luni la încetarea lui din viață, neapucând să o zugrăvească. Petru Rareș a fost acela care a finalizat pictura și împodobirea sfântului lăcaș, după cum reiese din pisania bisericii, 1522. După cum observă un cercetător, preluat de autorul de față, această dată nu e plauzibilă, căci Petru Rareș nu era încă domnul Moldovei. În anul dăruirii „Tetraevangheliului”, în 1535, se poate ca în mănăstire să fi fost începută pictura și împodobirea ei, dar

nicidecum încheierea acestora, lucru explicabil și prin faptul că Matei încredințează această carte nu Mănăstirii Coșula, ctitoria sa, ci la Dovrovăț, care se afla încă în perioada finalizării, contribuind la înfrumusețarea ei.

Cu privire la informațiile despre Matei și Sima, acestea lipsesc în legătură cu ultimul, ceea ce atestă faptul că se afla într-o dregătorie mică pe vremea domnului. Matei, „om foarte prudent și chibzuit”, apare din documentele vremii ca unul dintre cei mai de seamă sfetnici ai lui Petru Rareș, însărcinat uneori și cu chestiuni diplomatice secrete, el prevăzând, după cum susțin anumite scrieri, consecințele politicii neastâmpărate și aventuroase a domnului său. Dacă calitățile sale ar fi fost îndoielnice, acesta n-ar fi fost înaintat la rangul de mare logofăt de către urmașul la tron, Ștefan Vodă Lăcustă. În cea de-a doua domnie a lui Petru Rareș (1541-1547) e restabilit în funcția de mare vistiernic, fiind chiar promovat ca mare logofăt, funcție ce și-o va păstra și în timpul succesoriului, Iliș Vodă.

Dintre ctitoriile lui Matiaș autorul enumeră Mănăstirea Coșula, județul Botoșani, zidită în 1535 după un plan asemănător celor ctitorite de Ștefan cel Mare, mănăstire de călugări până în 1864 și biserica din satul Horodniceni, județul Baia, isprăvită în 1539, în vremea domniei lui Ștefan Lăcustă, construcția fiind asemănătoare cu cea din Râșca, remarcându-se în cadrul pisaniei, un scut ce împodobește biserica, cu două cruci suprapuse în etaj, ce amintesc de crucea potențată a cavalerilor Sfântului Mormânt. Odată cu aceasta, este scoasă în evidență gustul artistic și cultura lui Matiaș, care cunoștea foarte bine limba latină, lucru rezultat din scrisorile și întrevederile cu Ion, arhiepiscopul Lyonului și trimisul secret al lui Carol al V-lea, căruia i-a lăsat o impresie excelentă.

Gonța, Alexandru, I., „Două mănăstiri moldovenești din sec. al XV-lea de pe valea Dobrovățului, dispărute”, în: *MitrMold XXXVI* (1960), 1-2, p. 121-126.

Articolul de față cuprinde prezentarea a trei mănăstiri, dintre care primele două sunt dispărute: - cea a lui Giurgiu Călugăru din satul Călugăreni, cu hramul „Schimbarea la Față” și o mănăstire aparținând lui Ivan Damianovici. Mănăstirea „Giurgiu Călugăru” este atestată documentar într-un manuscris slavon datat 26 noiembrie 1499, care se afla la Mănăstirea Zografu. Întemeiată cu aproximație în 1360, Sfântul Ștefan i-a dăruit trei sate acestei mănăstiri. Localizarea nu reiese din document, dar, probabil, se afla la hotarul satului Călugăreni, pe partea dreapta a Dobrovățului, între satele Ruși, Dobrovăț de azi - Dumești, Dumasca de azi - și Tăcutești, Tăcuta de azi. Mănăstirea lui Ivan Damianovici (făcută cu cheltuiala lui) avea hramul „Pogorârea Duhului Sfânt”, iar Sfântul Ștefan i-a dăruit cinci sate. Era localizată la obârșiile Dobrovățului, pe drumul cel mare ce vine de la Bucium (Iași).

Cea din urmă mănăstire despre care se amintește în acest articol și care încă mai există este Mănăstirea lui Ștefan cel Mare zidită între anii 1503 - 1504 în satul Ruși, cunoscută sub numele de mănăstirea de la Dobrovăț cu hramul „Pogorârea Sfântului Duh”.

Mihoci, Gh., „Mănăstirea Dobrovăț”, în: *MitrMold XXXI* (1955), 10-11, p. 719-729.

Mănăstirea Dobrovăț reprezintă una dintre cele mai importante opere ale creației spirituale românești. Datele cuprinse în acest articol sunt diverse, amintind despre istoric, ctitor, descriere arhitecturală, pictură, documente de danie, închinarea către Mănăstirea Zografu, manuscrise și odoare, despre originea numelor de pe morminte.

Stoian, Nicolae, „Sorin Ulea, «Datarea ansamblului de pictură de la Dobrovăț» în *Studii și Cercetări de Istoria Artei*, Ed. Academiei, R.P.R., 2, 1962, p. 483 – 485”, în: *MitrMold* XLI (1965), 3-4, p. 247.

Recenzie a studiului lui Sorin Ulea, care stabilește că pictura din interiorul Mănăstirii Dobrovăț nu a fost executată în timpul lui Ștefan cel Mare, ci este opera zugravilor lui Petru Rareș, realizată în toamna anului 1529. Importanța datării de la Dobrovăț este subliniată, întrucât constituie începutul activității de zugrăvire a bisericilor de pe vremea lui Petru Rareș.

Pușcașu, Maria Voica, „Biserica Dobrovăț - Date istorice”, în: *MitrMold* LIII (1977), 1-3, p. 159-174.

Studiul de față se axează pe evidențierea contextului socio-politic din secolul al XV-lea în depresiunea văii Dobrovățului și pe cercetarea vechilor urme ale vieții monahale în zonă. Pe lângă toate datele istorice cu privire la acest lăcaș de cult, autoarea amintește și statutul inițial al acestuia de mănăstire domnească a lui Ștefan cel Mare. Articolul cuprinde o imagine cu biserica Dobrovăț.

Mihoci, Gh., pr., „Paraclisul lui Simeon Movilă de la Dobrovăț”, în: *MitrMold* LIII (1977), 1-3, p. 175-193.

Mănăstirea Dobrovăț a avut o puternică legătură cu neamul Movileștilor de-a lungul timpului, în special cu Simeon Movilă, care a ctitorit paraclisul acestui așezământ. Autorul oferă imagini cu paraclisul, cu pisaniile, mormintelele, catapețasma și analizează toate aceste elemente.

Pușcașu, Voica Maria, „Mănăstirea Dobrovățului - date istorice II”, în: *MitrMold* LIV (1978), 5-8, p. 521-534.

Această a doua parte a studiului istoric despre Mănăstirea Dobrovăț prezintă schimbările survenite în secolele XVI-XVII, care includ starea proprietăților și a daniilor mănăstirești. Se prezintă și o hartă a comunei Dobrovăț din secolele XV-XVI.

DOLJEȘTI-ROMAN (MĂNĂSTIREA)

Vasilescu, Ath., preot, „Mănăstirea Doljești”, în: *BORom* XXIV (1900-1901), 11, p. 994-1000.

Studiul cuprinde un istoric al Mănăstirii Doljești. În 1764 Hatmanul Vasile Roset și ieromonahul Dionisie Hudici au ctitorit acest lăcaș și l-au înzestrat cu cele trebuincioase: moșii, odoare etc. De la Vasile Roset ne-a rămas o „Evanghelie” tipărită la 1742 în tipografia Mitropoliei din București iar de la Dionisie Hudici ne-a rămas o cruce din 1768. După îndemnul lui Vasile Roset, Nicolae Kogălniceanu

dăruiește mănăstirii o vie mare și moșia Silvestru din județul Bacău, unde s-a fondat schitul Tisa. Mănăstirea Doljești a primit, de-a lungul timpului, numeroase danii de la ierarhi, domnitori și diferiți oameni. O notă de subsol arată că înainte ca Vasile Roset și Dionisie Hudici să zidească mănăstirea, pe locul ei exista o biserică de lemn și, posibil, chiar o mică mănăstire.

Până la anul 1796, mănăstirea a avut 18 egumeni. Sunt amintiți Dionisie Hudici, Ioanichie Kogălniceanu, ieromonahul Paisie - care a fost apoi egumen al Mănăstirii Precista Mare din Roman. În secolul al XIX-lea, mănăstirea a avut ca egumeni pe: Veniamin Putneanu Mutu, Veniamin Roset – în vremea sa a funcționat o școală la mănăstire (el fiind cel care a ajuns arhiepiscop și care a fost exilat în urma evenimentelor de la 1848 la Mănăstirea Soveja și care a murit la 1851) și pe arhiepiscopul Vladimir Suhopan Irinopoleos cel care a fost ultimul stareț al mănăstirii, fiindcă sub egumenia lui mănăstirea s-a desființat. La 1900 mănăstirea era desființată, iar biserica ei funcționa ca biserică de mir.

Bulat, T. G., prof., „O ctitorie târzie: mănăstirea Doljăști – Roman”, în: *MitrMold* XLI (1965), 11-12, p. 611-629.

Istoricul Mănăstirii Doljești din Roman cu date despre așezare, ctitori și documentele care o privesc și despre relațiile acestui lăcaș cu mitropolitul Iacob și Mănăstirea Putna.

DRAGOMIRNA (MĂNĂSTIREA)

Ghenadie al Râmnicului, „Trei manuscrise slavone”, în: *BORom* X (1886-1887), 12, p. 968-975. Cu text în slavonă.

Gr. Vosresenski a publicat în 1882, la St. Petersburg, o lucrare care se numește „Manuscrise slavice, păstrate în Bibliotecile străine: a Berlinului, a Pragăi, a Ljubljanei, a Zagrebului și ale Belgradului”, în: care descrie 71 de manuscrise slavone aflate în biblioteci din afara Rusiei. În articol sunt prezentate trei manuscrise care prezintă un deosebit interes pentru trecutul culturii noastre.

Al treilea manuscris este un „Apostol” aflat în biblioteca din Viena, datat din 1610, scris de către Anastasie Crimca. Acest „Apostol” a fost dat de către Anastasie, Mănăstirii Dragomirna în memoria părinților săi. O notă aflată pe foile 11 și 15 ale manuscrisului arată că acesta a fost luat de către cazaci la 1653 din mănăstirea în care a fost scris, dar a fost returnat la scurt timp. Arhiepiscopul Ghenadie al Râmnicului prezintă o scurtă descriere a acestui manuscris, ce conține la pagina 74 portretul mitropolitului Anastasie Crimca.

***, Cronică, „Cazuri de moarte”, în: *Candela* XX (1901), 9, p. 724.

În articol este menționat decesul următoarelor persoane: a ieromonahului Mănăstirii Dragomirna, Ghelasie Grigorovici, la vârsta de 86 de ani (la 8/21 august 1901); a cooperatului parohial din Cuciumare (Cuciu Mare?) Mihail Doroftei, la vârsta de 44 ani; a parohului din Poeni, George Popescu, la vârsta de 56 de ani (3/16 august); a protopresbiterului și paroh din Mămăeștii noi, Arsenie Kozak (17/30 august).

***, Cronică, în: *Candela* XXII (1903), 2, p. 129.

În articol se anunță decesul, la 21 ianuarie 1903, a părintelui ieromonah și singel al Sfintei Mănăstiri Dragomirna, Eutimiu (Eftimie) Nichitovici, la vârsta de 57 ani. După absolvirea studiilor teologice în Cernăuți, a intrat în 1875 în cinul monahal, peste doi ani fiind hirotonit ieromonah. În 1899 a primit demnitatea de singel.

***, Cronică, „Repaosări”, în: *Candela* XXII (1903), 12, p. 825-826.

În articol este consemnat decesul, în data de 19 noiembrie 1903, a arhimandritului mitrofor Desiderie Cozub, egumen al Mănăstirii Dragomirna, la vârsta de 85 de ani. Născut în 1818, a fost hirotonit preot (1844), numit paroh (1846) și protopresviter (1852). Intrând în „clerul regular” (1876), a fost ales egumen la Mănăstirea Putna unde a stat până la 1895, când a trecut la Dragomirna. În 1880 a primit demnitatea de „arhimandrit mitrofor”.

Înmormântarea a avut loc în 21 noiembrie 1903 la Mănăstirea Dragomirna. De asemenea, este menționat decesul protopresviterului Ioan Gribovici (7/20 noiembrie 1903) și al protopresbiterului Zaharia Boiu (24 octombrie 1903). Ioan Gribovici, paroh în Stănesci, s-a născut în 1832 și a fost sfințit preot în 1858. A fost numit paroh (1863), exarh arhiepiscopesc (1896), protopresbiter (1898).

Protopresbiter și asesor consistorial în Sibiu, membru al Consistoriului metropolitan al Academiei Române, Zaharia Boiu s-a născut la 4 martie 1834 în Sighișoara. După terminarea Institutului Teologic, a fost ales paroh în cetatea Sibiului (1864) și hirotonit protopresbiter (1867). Între scrierile sale, primul loc îl ocupă „Semițe din orolul lui Christos”.

G., „Bibliografie”, în: *BORom* XXXII (1908-1909), 10, p. 1200. Recenzie.

Prezentarea lucrării lui Ipolit Vorobchievici intitulată „Sfânta Mănăstire Dragomirna” ce cuprinde: istoricul mănăstirii, date despre avere și informații despre starea ei la acea vreme.

***, „Copie după raportul nr. 29 din 25 iulie 1909 al superiorului Mănăstirii Râșca din județul Suceava”, în: *BORom* XXXIII (1909-1910), 6, p. 699-707.

Descrierea vizitei făcute de superiorul Mănăstirii Râșca, arhimandritul V. Piticariu mănăstirilor din Bucovina. Mai întâi acesta a vizitat Mănăstirea Sfântul Ioan cel Nou din Suceava, la care stareț era arhimandritul Ghedeon Balmuș după care a vizitat Mănăstirea Dragomirna, al cărei superior era Ipolit Vorobchievici. După ce face o descriere a mănăstirii, arhim. Piticariu prezintă mormintele aflate în incinta și în afara bisericii mănăstirii, printre acestea aflându-se, în partea stângă a altarului și mormântul episcopului Bucovinei, Daniil Vlahovici. Sunt prezentate apoi cărțile și odoarele Mănăstirii Dragomirna, între care: o „Evanghelie” manuscris a mitropolitului Anastasie Crimca din 1609, o altă „Evanghelie” manuscris, un „Liturghier” manuscris din 1610, o „Evanghelie” din 1614, o „Liturghie slavonă” manuscris din 1616, o „Psaltire” din 1616 – toate aceste cărți sunt ferecate și au fost date de mitropolitul Anastasie Crimca mănăstirii; o „Evanghelie” slavonă tipărită la Lemberg în 1644; o „Evanghelie” în limba română tipărită în 1821 la Mănăstirea Neamț. Sunt

descrie și câteva obiecte de cult: un acoperământ din 1559, alt acoperământ dat de mitropolitul Grigorie cu data 1559, un aer din 1598 dăruit de țarul Feodor Ivanovici, un acoperământ de la 1612 dat de domnul Ștefan Tomșa, un aer cu o inscripție care arată că a fost făcut de mitropolitul Anastasie Crimca în 1626, o cruce dăruită de Toma vistiernicul Mănăstirii Voroneț cu data 1542, o cruce dăruită de mitropolitul Anastasie Crimca la 1624, un potir de argint dăruit de Macarie, egumenul mănăstirii, la 1782, o patenă de argint dată de Suha Teodorovici în 1797, o stea de argint cu inscripția „Iulian Teodorovici 1797”, o linguriță de argint cu inscripția „Iulian Teodorovici 1797”, o cădelniță de argint donată de egumenul Mănăstirii Voroneț, Macarie, în 1782, un litier de argint cu inscripția „Isaia Gheorghjev Bălășescu arhimandrit egumenul Mănăstirii Dragomirna 1793”.

Mai este de menționat și faptul că, în 1909, în mănăstire viețuiau 13 monahi.

Georgescu, Corneliu, ierom., „Mănăstirea Dragomirna”, în: *Viața Monahală*, III (1935), 1-2, p. 14-18.

Mănăstirea Dragomirna este situată la 12 km de Suceava, fiind zidită la începutul secolului al XVII-lea de către mitropolitul Anastasie Crimca, care a arhipăstorit în Moldova între 1609-1630. După o scurtă descriere a mănăstirii, autorul prezintă arhitectura sa, plasând-o ca importanță, după edificiile de la Curtea de Argeș și cea de la Trei Ierarhi din Iași. Este amintită prezența unor pietre de mormânt ce păstrează inscripții în limba greacă: una din 1770, amintind că acolo este înmormântată Maria, soția paharnicului George Baslovlu din familia Mavrocordaților, alta ce amintește de locul de veci al arhitectului Dima care este trecut și în pomelnicul mănăstirii, și alta care este a mitropolitului Anastasie Crimca.

Sunt prezentate obiectele și cărțile păstrate în muzeul mănăstirii: două „Evanghelii” slave, una datând din 1614, scrise pe pergament cu multe gravuri și icoane; o „Liturghie”, manuscris pe pergament, datată din 1611, dăruită mănăstirii în 1616; o altă „Liturghie slavonă”, manuscris pe pergament, donată de mitropolitul Anastasie Crimca în 1610. Se reproduce conținutul testamentului lăsat de către mitropolitul ctitor, prin care acesta leagă, cu mare blestem, ca mănăstirea sa să nu fie închinată vreodată la Sfântul Munte sau la Ierusalim sau să se aducă aici viețuitori străini.

G., I. M., „Note bibliografice Șesan M. Pr., «Mănăstirea Dragomirna», Cernăuți, 1943, 26 p.” în: *BORom* LXII (1944), 7-12, p. 332-333. Recenzie.

Mănăstirea Dragomirna este ctitoria lui Anastasie Crimca. Despre acesta aflăm că în 1588 a fost numit ca egumen al Mănăstirii Galata, în 1600 a fost ales episcop de Rădăuți, în 1605 a fost ales episcop de Roman, iar în 1608 a fost ales mitropolit al Moldovei. În 1602, Anastasie începe zidirea mănăstirii pe moșia sa. Între 1605-1609 el zidește o altă biserică, pe aceeași moșie, mai mare, cu hramul Pogorârea Sfântului Duh. La 1620, ca mitropolit, Crimca oprește sub greu blestem închinarea mănăstirii.

În 1627 domnul Miron Barnovski a înconjurat mănăstirea cu ziduri groase, astfel ea căpătând aspect de cetate. La data de 19 ianuarie 1631, Anastasie Crimca trece la cele veșnice. În 1653 mănăstirea este prădată de către oștile lui Timuș

Hmelnițki. La 1758 mănăstirea a fost jefuită și arsă de tătari, iar la 1767 împărăteasa Ecaterina a Rusiei a dăruit mănăstirii un policantru, iar generalul Rumanîțev i-a dăruit un clopot de aramă. Între 1773-1775 a stărețit aici Paisie Velicikovski. Se mai precizează că egumenul Isaia Bălășescu a făcut câteva reparații la mănăstire între anii 1792-1796.

Georgescu, I. I., „Contribuții la studiul manuscriselor ilustrate din mănăstirile Sucevița și Dragomirna”, în: *MitrOlt IX* (1957), 5-6, p. 412-413.

Primul manuscris prezentat în acest studiu este „Tetraevanghelul” de la Sucevița. Se mai amintește despre școala de copiiști de la Dragomirna

Diaconescu, Emil, „Mănăstirea Dragomirna”, în: *MitrMold XXXIII* (1957), 8-9, p. 635-648.

Mănăstirea Dragomirna e prima biserică ridicată la Dragomirești, din piatră la exterior și cărămidă smălțuită de culoare verde, ulterior vopsită. Materialul aduce scurte informații și despre familia lui Anastasie Crimca, ctitorul sfintei mănăstiri, care construiește și chiliile. Biserica schitului a fost sfințită în 1602. Din istoricul Mănăstirii Dragomirna aflăm că acest sfânt lăcaș este construit după modelul Galatei, unde ctitorul a fost egumen.

Iufu, I., „Despre prototipurile literaturii slavo-române din secolul al XV-lea”, în: *MitrOlt XV* (1963), 7-8, p. 511-535.

Din multele manuscrise prezentate în acest articol, menționez doar câteva: „Tetraevanghelul” de la Neamț, scris pe pergament la sfârșitul secolului al XIV-lea; „Tipicul Sf. Sava” din a doua jumătate a veacului al XIV-lea, de la Mănăstirea Dragomirna (cu nr. de inventar 813); „Cuvinte pustnicești ale Sf. Vasile cel Mare” de la Dragomirna (nr. de inventar 707) - sfârșitul sec. al-XIV-lea.

Stănculescu, Ioan F., „Recenzie. Albume consacrate Mănăstirilor Dragomirna și Dealul”, în: *BORom LXXXIII* (1965), 11-12, p. 1156-1160.

Autorul face o recenzie albumelor Teodorei Voinescu și a lui Răzvan Teodorescu: „Mănăstirea Dragomirna”, respectiv a celui aparținând lui Constantin Bălan, „Mănăstirea Dealu”, apărute la Editura Meridiane, București 1965.

În prima parte sunt surprinse date istorice despre Mănăstirea Dragomirna, ctitoria lui Anastasie Crimca. Se aduc informații despre arhitectura, colecția de obiecte și broderia realizată în acest sfânt lăcaș. Albumul conține 32 reproduceri alb-negru, care măresc importanța documentară a acestei lucrări. Cea de-a doua recenzie aduce informații despre așezarea geografică, istoricul Mănăstirii Dealu, arhitectura și obiecte de artă prezente aici.

Vâlcea-Popescu, G., „Din odoarele de artă de la Dragomirna”, în: *BORom LXXXV* (1967), 11-12, p. 1241-1254.

Informații despre: broderie, cruci și alte obiecte de cult. Arta brodatului, cunoscută la popoarele cu civilizație veche, a fost dusă la bizantini până la apogeu,

broderiile fiind întrebuințate în biserica creștină la veșminte, acoperăminte pentru Sfânta Masă, pentru Sfintele Vase și pentru morminte. Muntenia a avut un mare număr de opere brodate, cele mai vechi fiind cele din secolul al XIV-lea, din tezaurul Mănăstirii Tismana. În Moldova găsim exemplare numeroase păstrate în muzeele mănăstirilor. Publicarea obiectelor tezaurului de la Putna a scos la lumină o serie de obiecte prețioase, iar la Sucevița se află cele mai scumpe broderii din arta noastră veche: acoperământul de mormânt a lui Ieremia Movilă și cel al lui Simion Movilă.

Mănăstirea Dragomirna este mai săracă în broderii, dar cele existente au o mare valoare: un epitaf rusesc din 1598 cu „Punerea în mormânt a Mântuitorului” al mitropolitului Varlaam al Rostovului, ajuns la Dragomirna în împrejurări necunoscute, este descris în detaliu, un epitaf al mitropolitului Anastasie Crimca din 1626, două acoperăminte pentru Sfântul Potir, având ca temă iconografică „Împărțășirea Apostolilor”, făcute pentru Mănăstirea Voroneț prin grija mitropolitului Grigorie și un acoperământ pentru Sfântul Disc, reprezentând pe „Mântuitorul Iisus Prunc”, așezat pe Sfântul Disc și acoperit cu un veșmânt. „Perdeaua” mitropolitului Anastasie din 1612 are ca temă iconografică „Adormirea Maicii Domnului”. Printre broderii se mai numără un acoperământ pentru sicriu, o stofă brodată, un epitrahil grecesc, probabil din secolul XVII-XVIII și un epitrahil făcut de logofătul Grigorie, ambele lucrate cu fir de aur, argint și mătase.

Referitor la cruci, se descrie „Crucea lui Ștefan cel Mare”, dăruită Mănăstirii Putna în 1503. O altă cruce este cea dăruită Putnei de pârcălabul Banschi și de soția sa Maria, în 1516, apoi se amintește despre crucile de la Secu din 1601 și 1602, donate de fondatori. La Dragomirna se regăsește o cruce sculptată în lemn de cedru, de tip grecesc, cuprinzând 39 de iconițe sculptate, cu figuri expresive, lucrare, probabil executată în Sfântul Munte de un grec și donată de mitropolitul Anastasie Crimca. Crucea vistiernicului Toma, lucrată în lemn de abanos, ferecată în argint aurit, este dăruită la 1547, iar cea lucrată în lemn de cedru și ferecată în argint, din secolul al XVIII-lea, este o lucrare mediocră a unui meșter local. Mai există două cruci de lemn, din care una e donată de egumenul Dosoftei Tișcovic.

Mai sunt prezentate: un disc și o stea, dăruite de ieromonahul Iulian Teodorovici în 1797, un potir și o cadelniță donate, în 1782, Mănăstirii Voroneț de egumenul Macarie și un litier, dăruit de arhimandritul și egumenul Isaia Gheorghievici Mănăstirii Dragomirna, toate aceste odoare fiind din argint și/sau argint aurit.

Vâlcea-Popescu, G., „Școala miniaturistă de la Dragomirna”, în: *BORom* LXXXVI (1968), 3-5, p. 455-468.

Situată la 12 km de Suceava, ctitoria mitropolitului Anastasie Crimca, Mănăstirea Dragomirna este vestită nu numai prin insolita sa biserică, sfințită în 1609, ci și prin odoarele ei și mai ales prin manuscrisele cu miniaturi la care a lucrat însuși mitropolitul Crimca. Acesta a înzestrat ctitoria sa cu cărți de ritual scrise cu mâna și împodobite cu miniaturi, cu toate că arta tipografică ajunsese a fi destul de cunoscută în acel timp. Obiceiul cărților manuscrise și împodobite este foarte vechi și cunoscut de toate popoarele civilizate. La noi, primul manuscris cu miniaturi, copiat și împodobit de Gavril Monahul, apare în Moldova, în secolul al XV-lea și se află acum la

Biblioteca din Oxford. Probabil că primele manuscrise artistice lucrate în Muntenia, s-au pierdut. În Moldova pot fi menționate ca centre de activitate miniaturistică: Putna, Neamț, Rădăuți, Sucevița. O mulțime de manuscrise, în special Evangheliare, sunt copiate și împodobite în secolul al XV-lea și al XVI-lea, începutul făcându-l „Evanghelia” lui Gavriil Uric, din 1429.

Autorul citează manuscrisele păstrate din această perioadă, afirmând că meșteșugul copierii și împodobirii manuscriselor cu ornamente și miniaturi a continuat și în secolul al XVII-lea la Dragomirna, de unde se cunosc astăzi 10 manuscrise necesare cultului pe care autorul le numește, le clasifică și indică locul unde pot fi găsite. Se descrie fiecare manuscris prezentându-se și distribuția textului la următoarele lucrări de la Dragomirna: „Tetraevangheliarul”, „Apostolul (nr. 22)”, „Evanghelia”, „Apostolul (nr. 6 – Viena)”, „Liturghierul”(nr. 4), „Liturghierul” (nr. 5), „Patericul”, „Tetraevangheliarul” (de la Biblioteca din Liow), „Tetraevangheliarul” (nr. 2), „Liturghierul” (nr. 3) și „Psaltirea”.

Următoarea parte a articolului face referire la „Originalitatea iconografică a „Psaltirii de la Dragomirna”. „Psaltirile” au fost împodobite cu scene și figuri legate mai mult sau mai puțin de textul pe lângă care erau așezate, ele ocupând un rol important în istoria miniaturisticii generale. Charles Diehl împarte manuscrisele Psalmilor cu miniaturi în două categorii distincte: grupul „aristocratic”, cu miniaturi în plină pagină, puțin numeroase și cu subiecte împrumutate din istoria lui David și grupul „monastic și teologic”, cu ilustrație marginală, foarte abundentă și variată. Miniaturile din „Psaltirea” de la Dragomirna se caracterizează prin ingeniozitatea artistului de a reuni cele două grupuri.

Miniaturile de la Dragomirna urmează, cu câteva excepții, textul pe lângă care au fost reprezentate, prezentând pe David în rugăciune, dând sfat leviților, sau muștră de Natan pentru păcatele sale, arătând Chivotul Legii (sau pe tânărul împărat Solomon) mulțimilor. În afară de miniaturile în plină pagină și acelea răspândite printre texte, se observă o serie de miniaturi, tot în plină pagină, însă etajate și despărțite printr-o linie orizontală puternică, o metodă de practică bizantină din secolul al VI-lea, întâlnită în „Evanghelia din Rossano”.

Ilustrarea de la Dragomirna este tot bizantină ca idee, dar forma este originală. Chipurile nu au fost copiate de nicăieri, ci au fost create de imaginația artistului, sprijinită numai pe text. Astfel, David poartă pe cap coroana voievozilor noștri, instrumentele muzicale sunt tulpnicile, cobzele, tobele și trompetele românești, cetățile au ziduri cu turnuri moldovenești, în al căror vârș este o cruce, chivotul legii are forma unei biserici moldovenești, cu turnuri cu cruce. „Psaltirea” de la Dragomirna este prima și ultima operă de acest gen în miniaturistica românească, rămânând un model de iconografie locală originală.

Vâlcea-Popescu, G., „Școala miniaturistică de la Dragomirna”, în: *BORom* LXXXV (1968), 7-8, p. 759-772.

Referire la însemnările de pe manuscrisele de la Mănăstirea Dragomirna. „Tetraevangheliarul”, cu număr de inventar 1/1934 cuprinde două însemnări: una redă numele celui ce a executat lucrarea, adică mitropolitul Sucevei, Anastasie

Crimca, în 1609, iar a doua consfințește donarea manuscrisului Mănăstirii Dragomirna, în 1609, în timpul domniei lui Constantin Movilă, fiul lui Ieremia Movilă, cu blestem asupra celor ce îl vor fura însușindu-l sau vânzându-l.

„Apostolul”, cu număr de inventar 22/1934, manuscris slav aflat la Biblioteca Academiei Române cuprinde o însemnare în limba slavonă cu același conținut cu cel redat mai sus, scris la porunca mitropolitului Crimca de către diaconul Dimitrie Belinski în 1610.

„Evanghelia”, cu număr de inventar 7/1934, cuprinde trei însemnări: prima, în limba slavonă, are conținutul celor prezentate anterior; a doua, în limba română cu litere chirilice, unde se arată că lucrarea a fost redată mănăstirii, după ce a fost recuperată de la cazacii ce au prădat Suceava, de către Gavriil Hatnean, în timpul lui Ștefan Voievod, fiul lui Vasile Lupu, în 18 septembrie 1651, iar a treia, în slavonește, spune că diaconul Dimitrie Vasilievici Belinski a scris însemnările în 1610 la porunca arhiepiscopului Anastasie Crimca.

„Apostolul de la Viena” conține trei însemnări: prima, în limba slavonă, e socotită ca un testament al mitropolitului Crimca, a doua, în slavonă, menționează că „acest sfânt praxiu a fost făcut, legat și aurit de mitropolitul Anastasie și dăruit Dragomirnei spre pomenirea sa și a părinților săi, Ioan și Cristina”, iar a treia însemnare, în slavonă, informează că manuscrisul a fost răscumpărat de vornicul Toma Cantacuzino și doamna lui Ana, de la cazacii lui Timuș Hmelnițki care au jefuit mănăstirea la 10 august 1653 și a fost redat Mănăstirii Dragomirna spre pomenirea familiei lor.

„Liturghierul”, cu număr de inventar 5/1934, cuprinde unsprezece însemnări: prima conține sfârșitul unei rugăciuni din postul Crăciunului, a doua este o rugăciune de curățire pentru preoți, ce slujesc la sfântul altar, a treia însemnare conține note de pomelnice, indicându-se sumele de bani ce trebuia să fie plătite de credincioși și numele celui ce a scris rugăciunile, Iulian Teodorovici Ionețchi. În limba română, a patra însemnare, informează despre răscumpărarea „Liturghierului” de către negustorul Statie în țara căzăcească și trimiterea ei mănăstirii de origine, iar a cincea indică pe Neculce, aducând la mănăstire pe nepotul său, Alexei Balaban, în 1667. Însemnările următoare dau informații despre autorul manuscrisului, mitropolitul Crimca, despre alți recuperatori și donatori și se încheie cu o rugăciune de la începutul Postului Mare.

„Otecinic sau Pateric” are două însemnări: prima spune că lucrarea este făcută de mitropolitul Crimca și donată în timpul lui Ștefan Tomșa, 13 martie 1616, iar a doua afirmă că acest Pateric l-a scris Vasile în 1612.

„Tetraevangheliarul de la Lwow” conține două însemnări: prima, în limba slavonă, arată că a fost scris de călugărul Teofil de la Mănăstirea Voroneț în 1614, la porunca mitropolitului Crimca și pictat de Ștefan din Suceava în 1617. A doua însemnare precizează că „Evanghelia” a fost dată Mănăstirii Dragomirna în timpul domnului Grigorie Ghica și a fiului său, Grigorie, la 8 august 1658.

„Tetraevangheliarul”, cu număr de inventar 2/1934, prin însemnarea sa informează că este alcătuit de mitropolitul Anastasie și dăruit Dragomirnei pentru

pomenirea sa și a părinților săi, Ioan și Cristina, în timpul lui Ștefan Tomșa, la 6 septembrie 1615 și ca toate lucrările sale se încheie cu blestemul tipic.

„Liturgierul”, cu număr de inventar 3/1934 cuprinde două însemnări: în prima se arată că este opera lui Anastasie Crimca, donată Mănăstirii Dragomirna cu hramul Pogorârea Sfântului Duh, în timpul domniei lui Alexandru Movilă, a fratelui său Bogdan și a mamei lor, doamna Elisabeta, la 6 iunie 1616. A doua însemnare amintește despre răscumpărarea manuscrisului în țara cazacilor de către marele vameș Pan Saul și jupâneasa lui Erina și donarea lui Dragomirnei spre veșnică pomenire la 2 iunie 1656.

„Psaltirea”, cu număr de inventar 6/1934 are trei însemnări, două din ele indică ca autor pe mitropolitul Crimca cu informațiile cunoscute din celelalte manuscrise, dăruită la 6 iunie 1616, în vremea fraților Alexandru și Bogdan Movilă și a mamei lor, Elisabeta, iar o însemnare amintește de răscumpărarea „Psaltirei” de la un ostaș cazac de către doamna lui Vasile Voievod, Ecaterina, legată în argint, aurită și redată, la 28 septembrie 1653, Mănăstirii Dragomirna.

Partea a doua a articolului analizează „Ornamentația manuscriselor”, cu întrebuintarea simultană a două motive decorative: motivul abstract format din entrelacuri și motivul decorativ floral. Primul motiv este legat de tradiția vechilor manuscrise orientale, bizantine și vechi-românești, iar cel de-al doilea reprezintă evoluția ornamentului sub influența Renașterii, dar mai ales observarea naturii locale. La baza începuturilor școlii miniaturistice de la Dragomirna stă manuscrisul „Tetraevangheliarul de la Sucevița”, cu număr de inventar 24/1853, unde se găsesc cele două motive decorative entrelac și floral, reluate de manuscrisele de la Dragomirna. Motivul floral capătă un rol esențial, încât ar putea fi numite mai degrabă manuscrisele cu flori de la Dragomirna, decât manuscrisele cu miniaturi. Florile sunt stilizate, mai apropiate de stilul bizantin reprezentând cicoarea, garoafa, micșuneaua etc.

Literele inițiale din manuscrisele Dragomirnei sunt executate cu eleganță și suplețe. Procedul lucrului este cel al inițialelor lucrute în entrelacuri și inițialelor lucrute în rinsouri. Trei manuscrise poartă semnătura copistului Dimitrie Vasilievici Belinski, celelalte fiind opera altor călugări anonimi din școala de la Dragomirna, condusă de Anastasie Crimca. Autorul articolului prezintă dispoziția vinițelor și inițialelor în fiecare manuscris.

Partea a treia a studiului face referire la „Legătura manuscriselor”. Dacă interiorul manuscriselor conținea o împodobire dusă până la perfecțiune și exteriorul trebuia să aibă o ferecătură scumpă, după valoarea operei. Muzeele mănăstirilor, în special ale celor moldovenești, conțin un număr prețios de manuscrise, ferecate în argint și aur, cum ar fi „Evangheliarele” de la Putna, Neamț, Humor, Sucevița etc., „Evanghelia lui Câdea”, lucrată în 1435-1436, „Evangheliile” de la Feleac și de la Neamț sau cea de la Humor din 1487, „Panaghia de la Neamțu” din 1502. Românii, importatori la început în această artă, au devenit meșteri capabili să facă ceva mai bun decât vestiții argintari din Sibiu, după cum afirmă Neagoe Basarab într-o scrisoare adresată sibienilor, cu privire la nemulțumirea sa, în legătură cu lucrarea lui Celestin, concetățeanul lor.

Pe ferecăturile unor manuscrise de la Dragomirna se inscripționează numele executorului, Gligorie Moisiu, nume aflat și pe „Tetraevangheliarul lui Ieremia Movilă” din 1607 de la Mănăstirea Sucevița. Celelalte manuscrise prezintă aceleași caracteristici de execuție, care demonstrează existența unui atelier de argintărie, probabil la Suceava. La Dragomirna s-au păstrat patru manuscrise ferecate în argint aurit: „Tetraevangheliarul”, cu număr de inventar 1/1934, „Liturghierul”, cu număr de inventar 4/1934, „Tetraevangheliarul” cu număr de inventar 2/1934 și „Liturghierul” cu număr de inventar 3/1934, pe care autorul le descrie în detalii referitoare la scenele reprezentate și la arta argintăriei. Față de ferecăturile celor două manuscrise de la Sucevița făcute cu trei ani înainte, se observă o evoluție meșteșugărească în atelierul lui Gligorie Moisiu privind cele patru manuscrise de la Dragomirna.

La dorința mitropolitului Anastasie Crimca, la rândul său un mare artist, s-au adus unele inovații: motivul frânghiei discontinue, bordura în filigran și sistemul cotorului format din lăntșoare împletite, zale, fiind mai practic și mai durabil la închiderea și deschiderea unui manuscris de dimensiuni mari. Opere ca acestea ieșite din atelierul de argintărie al românului Gligorie Moisiu, plin de vigoare și neprețuită execuție, pot rivaliza sau sta alături de cele mai frumoase legături de cărți în metal pe care le-a produs geniul artistic al celorlalte popoare.

Vâlcea-Popescu, Gh., „Școala miniaturistică de la Dragomirna”, în: *BORom*, LXXXVI (1968), 9-10, p. 1186-1211.

Se descriu miniaturile și temele iconografice din „Tetraevangheliarul” de la Mănăstirea Dragomirna cu numărul de inventar 1/1934. Școala miniaturistică de aici, prin particularitățile ei specifice și prin contribuția adusă la patrimoniul culturii, impune ca să fie descrise și analizate miniaturile pe care le cuprind diferitele manuscrise. Sunt prezentate desenele din „Tetraevangheliarul” amintit descriind și analizând fiecare miniatură în odinea filelor manuscrisului și în funcție de tema iconografică reprezentată. La sfârșit, s-a acordat o atenție aparte subiectelor: „Ciclul patimilor”, „Figurația Evangheliștilor și problema cadrului în miniaturi” și „Portretul mitropolitului Anastasie Crimca”, în manuscrisele lucrate la Dragomirna.

Prima scenă descrisă este cea care reprezintă Înălțarea Domnului. Ca temă iconografică, scena Înălțării Domnului începe să fie reprezentată în secolul al IV-lea, iar primul monument ce mărturisește aceasta este poarta Bisericii Sfintei Sabina din Roma. În miniatura cu Înălțarea Domnului din manuscrisul siriac nr. 56, de la Biblioteca din Florența, scris în anul 586 în Mănăstirea Sfântul Ioan din Zgaba, în Mesopotamia, de către călugărul Rabula, se constată o nouă compoziție și un alt sens al scenei în raport cu cele semnalate. Autorul descrie și această reprezentare, continuând documentat, cu reprezentarea scenei Înălțării Domnului, de-a lungul secolelor, în cadrul picturii din bisericile și mănăstirile din diferite locuri ale lumii, de la Bizanț până la Roma, din Rusia și Moldova până la Veneția, precizând și locul ei în biserică: de cele mai multe ori decorând cupola, alături de scena Pogorârea Sfântului Duh. În bisericile moldovenești, se întâlnește Înălțarea Domnului la Popăuți, la Voroneț, Suceava și Sucevița, păstrând formula siriană. Autorul picturii de la Dragomirna se

inspiră din exemplul de la Sucevița, dar dă scenei o amploare nemaicunoscută până atunci, introducând elemente noi care completează și înfrumusețează tabloul inițial.

Se continuă apoi studiul cu descrierea miniaturilor de pe paginile următoare: Deisis, Schimbarea la Față, Adormirea Maicii Domnului, Nașterea Mântuitorului, Botezul, Coborârea la iad, Dreptul Enoh, Sf. Ilie Tezviteanul și Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Evanghelist Matei, Doi serafimi, Spălarea picioarelor ucenicilor, Rugăciunea din grădina Ghetsimani și altele, făcând pentru fiecare miniatură analogii cu alte reprezentări din lume sau din țara noastră, comentând tema iconografică, acolo unde se impune, cu caracteristicile ei.

Artistul a încercat să redea în „Tetraevangheliarul” analizat, cel mai vechi dintre manuscrisele de la Dragomirna, „Ciclul Patimilor” sub influența picturilor murale ale timpului sau a manuscriselor de la Sucevița. Scenele nu urmează ca în manuscrisele Suceviței ritmul strâns al ciclului, ci sunt răspândite în toată lucrarea lăsând să se intercaleze între ele alte scene străine acestui ciclu, cum sunt: doi serafimi, portretul evanghelistului Marcu, Pilat spălându-și mâinile, Iuda aduce banii și se spânzură, Sfânta Treime nouotestamentară și vechitestamentară, portrete de prooroci, Deisis.

„Ciclul Patimilor” este reprezentat începând cu „Spălarea picioarelor”, „Iisus în grădina Ghetsimani”, „Iisus prins de mulțime”, „Iisus în fața lui Ana și Caiafa”, „Ridicarea pe Cruce”, „Răstignirea”, „Coborârea de pe Cruce” și altele.

În partea următoare a articolului autorul amintește despre „Figurația Evangheliștilor și problema cadrului în miniaturi”. Reprezentarea portretelor Sfinților Evangheliști în miniaturile de la Dragomirna nu diferă de cele pe care arta moldovenească le-a primit din manuscrisele grecești sau slavone înainte de secolul al XV-lea. Dintre cele două tipuri de reprezentare, cel mai mult folosit este acela în care Evangheliștii stau jos și, mai rar, tipul în care figurile stau în picioare. O altă distincție este în privința cum sunt prezentați evangheliștii: singuri în scenă sau însoțiți de simboluri, iar Sf. Evanghelist Ioan este însoțit de ucenicul său Prohor. Miniaturile de la Dragomirna au adoptat tipul evangheliștilor stând jos și însoțiți de simboluri, iar Sf. Evanghelist Ioan este însoțit de ucenicul Prohor. În „Tetraevangheliarul” 1/1934, evangheliștii sunt prezentați fără simboluri, cu fondul scenei din arhitecturi antice.

Autorul prezintă scenele cu evangheliștii în câteva din manuscrisele de la Dragomirna, comparându-le cu alte reprezentări și observând ca element de noutate părăsirea fondului arhitectural al clădirii antice și înlocuirea cu elementul național, reprezentat prin turnuri zvelte ale porților și clădirilor, precum și introducerea unor portrete ale Fecioarei, Mântuitorului, Celui vechi de zile, Sfinți, în diferite locuri ale scenei principale. Practica introducerii în cadru, în partea superioară, inferioară, verticală sau în colțuri a unor personaje secundare este de origine bizantină și a fost întrebuințată atât în manuscrisele miniate cât și pe icoane, în sudul balcanic, la noi și în Rusia. Icoanele rusești, având posibilitate de circulație, au influențat probabil și miniaturile de la Dragomirna.

Un capitol separat al studiului amintește despre „Portretul Mitropolitului Anastasie Crimca”. Toate manuscrisele de la Dragomirna, exceptând „Apostolul” de

la Academia Română și „Evanghelia” cu numărul de inventar 7/1934, reprezintă portretul mitropolitului Crimca, stând îngenunchiat fie în fața Sfintei Treimi, a sfinților patroni sau evangheliști, a bisericuței schitului sau a Sfinților Ierarhi. Sub influența artei bizantine s-a introdus și în bisericile moldovenești reprezentarea ctitorului sau donatorului în tabloul votiv. Autorul descrie portretul mitropolitului Anastasie Crimca aflat pe miniaturile manuscriselor de la Dragomirna, care imortalizează, peste veacuri, figura unui mare vlădică artist român și înfățișează pe filele de pergament ale trecutului, pe primul autoportretist în plastica românească.

Vâlcea-Popescu, G., „Școala miniaturistică de la Dragomirna”, în: *BORom* LXXXVI (1968), 11-12, p. 1343-1359.

Autorul descrie și analizează în detaliu miniaturile cuprinse în următoarele manuscrise de la Dragomirna: „Apostolul”, ms. slav nr. 22, „Evanghelia”, cu numărul de inventar 7/1934, „Apostolul” de la Viena, „Liturghierul”, cu numărul de inventar 4/1934, „Liturghierul”, cu numărul de inventar 5/1934, „Tetraevangheliarul” de la Biblioteca din Lwow și „Tetraevangheliarul”, cu numărul de inventar 2/1934, prezentând caracteristicile școlii miniaturistice de la Dragomirna și studiind acele miniaturi care constituie o temă iconografică.

În legătură cu tema iconografică care prezintă pe Sf. Ioan cel Nou de la Suceava, autorul afirmă că, deși era de origine grecească, a ajuns la noi sfânt național reprezentat alături de Sf. Mare Mucenic Gheorghe în miniaturile din „Liturghierul”, cu numărul de inventar 3/1934 și „Apostolul” de la Viena. Prima reprezentare a acestui sfânt în pictura Bisericii noastre datează de pe la 1498, în decorarea pereților capelei Mănăstirii Bistrița, iar începând din 1530 ea devine aproape obligatorie în bisericile moldovenești, deși nicio biserică nu poartă numele lui. Moaștele Sf. Ioan Cel Nou se află la Biserica Sf. Gheorghe din Suceava, fiind considerat un martir național al Moldovei, iar în 1635 două altare au fost consacrate în onoarea sfântului în bisericile din Moldova. Comparând tema iconografică Arhanghelul Mihail omorând fiara apocaliptică, constată că atributele și prezența lui Iisus Emanuel, apare în manuscrisul „Apostolul” de la Viena, nu s-a mai cunoscut până la școala de la Dragomirna decât în iconografia rusă.

Referindu-se la tema iconografică a Bunevestiri, după ce o face o comparație cu reprezentarea ei la alte popoare, în diferite timpuri, autorul precizează că tipul iconografic de la Dragomirna este cel bizantin, iar miniatura Întâmpinarea Domnului din „Tetraevangheliarul”, cu numărul de inventar 2/1934 de la Dragomirna se leagă strâns, prin particularitățile sale, de tema de la Sucevița.

Vâlcea-Popescu, Gh., „Școala miniaturistică de la Dragomirna”, în: *BORom* LXXXVII (1969), nr. 1-2, p. 197-209.

Se face descrierea și analiza miniaturilor și a temelor iconografice din diferite manuscrise provenind de la Mănăstirea Dragomirna.

Autorul continuă în acest articol studierea, descrierea și analiza miniaturilor ultimelor manuscrise de la Dragomirna „Liturghierul”, cu numărul de inventar 3/1934 și „Psaltirea”, cu numărul de inventar 6/1934 și, ca o încheiere a articolelor

precedente în care au fost studiate miniaturile de la Dragormirna, în acest articol se prezintă și considerațiile generale asupra stilului și tehnicii școlii miniaturistice de la Mănăstirea Dragomirna.

„Liturghierul”, cu numărul de inventar 3/ 1934, cuprinde douăzeci de miniaturi („Sfânta Treime în Vechiul Testament”, „Sfinții Gheorghe și Ioan cel Nou”, „Pogorârea Sfântului Duh”, „Sfântul Ioan Gură de Aur”, „Împărțășirea Apostolilor”, „Maica Domnului cu Pruncul”, „Junghierea Mielului sau Pruncul pe disc”, „Sfântul Nicolae” și „Sfânta Parascheva” și altele), care sunt descrise în detalii, iar pentru „Împărțășirea Apostolilor”, „Junghierea Mielului sau Pruncul pe disc”, „Iisus dormind sau Ochiul care veghează” autorul prezintă tema iconografică cu reprezentarea sa din diferite locuri și timpuri.

„Psaltirea”, cu numărul de inventar 6/ 1934, conține treizeci și nouă de pagini cu diferite miniaturi, predominând scenele care-l înfățișează pe Împăratul David în diverse ipostaze. Ca temă iconografică, Sfinții Enoh, Ilie și Ioan Teologul, patronii schitului, apar frecvent în miniaturile de la Dragomirna, iar în Moldova a fost preluat obiceiul din arta bizantină ca o ctitorie să aibă mai mulți sfinți patroni. Alegerea acestor sfinți nu este întâmplătoare, ci are un adânc substrat teologic deși, în afară de Dragomirna, nu se cunoaște un alt exemplu în care acești sfinți să fie luați ca patroni sau să fie reprezentați împreună în pictură sau în miniatură.

Stilul și tehnica în arta miniaturistică de la Dragomirna dau manuscriselor o notă precisă de individualitate, comparativ cu celelalte miniaturi românești. Articolul conține desenele în mod decorativ, conducându-se după modele bizantine, adică împodobirea fiecărui manuscris prezintă două părți: imagini și ornamente, bine desenate, dar se deosebește de operele bizantine care păstrează aspectul organic al figurii și desenul obiectelor cu caracterul lor individual. Artă școlii de la Dragomirna este o artă religioasă populară, în care se observă o tradiție a miniaturisticii autohtone, completată cu idei noi, inspirate din arta monumentală a bisericilor locale.

Artiștii tind spre abstract, scenele miniaturilor fiind prezentate într-o stilizare originală, în care geometrizarea arhitecturilor se compune plăcut cu liniile sinuoase care desenează siluetele personajelor, îmbrăcate toate în aceleași veșminte, tunică și mantie sau numai tunică. Excepții fac câțiva sfinți liturghisitori și mitropolitul Crimca, reprezentați în veșminte arhieresti. Fondul scenelor este adesea fără peisaj. Clădirile apar în variantă antică cu un spirit local sau clădiri specifice arhitecturii moldovenești cu turnuri ascuțite, ziduri crenelate etc.. Pagina este umplută cu motive vegetale sau stânci. Personajele însemnate sunt lucrate în proporții mai mari. Nota de originalitate a acestor miniaturi constă în cromatica originală, redată prin culori puternice, aproape stridente (roșul, verde, galben, violet, alb și negru) și ca un leitmotiv apare aurul.

Stilul lor specific este redat de siluetele lungi și subțiri, picioare și mâini la fel, iar fizionomia feței e conturată din câteva linii de peniță și două puncte negre pentru ochi. Farmecul miniaturilor, pe lângă armonia culorilor este dat de o naivitate sinceră de exprimare, specifică artistului popular, dovedind și o evoluție față de miniaturile anterioare și având un caracter monumental. Atanasie Crimca a folosit ca sursă de

inspirație în miniaturile sale pictura murală moldovenească și icoanele, el fiind pictorul principal, ajutat și de ucenicii săi într-o unitate de concepție și de execuție.

Brătescu, G., dr., „De la bolnița mănăstirească la spitalul civil”, în: *MitrOlt XXI* (1969), 9-10, p. 688-696.

Informații despre bolnița de la Dragomirna din timpul Sfântului Paisie, precum și despre cea de la Neamț.

Zugrav, I., pr. prof., „Cărți de preoție păstrate la bibliotecile mănăstirilor Sfântul Ioan cel Nou - Suceava și Dragomirna”, în: *MitrMold XLIX* (1973), 5-6, p. 331-340.

Însemnarea de față cuprinde o descriere a cărților de preoție din bibliotecile mănăstirilor Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava și Dragomirna, cu exemple și patru anexe.

Gorovei, Ștefan S., „Anastasia Crimca. Noi contribuții”, în: *MitrMold LV* (1979), 1-2, p. 144-158.

Din studiul asupra vieții mitropolitului Anastasia Crimca aflăm știri despre familia Crimca din Suceava și faptul că, în secolele XVII-XVIII, în capitala Moldovei, exista o uliță numită „Ulița lui Crimca”. Autorul demonstrează, sprijinindu-se pe documente, că diacul Ilie Crimeovici a fost însuși viitorul mitropolit.

Anastasia a fost și episcop de Rădăuți, numit în iunie 1600, după care a devenit episcop de Roman în 1606, pentru ca, între anii 1608-1629, cu o întrerupere între anii 1617-1619, să fie mitropolit al Moldovei. A contribuit, ajutat de domnul Ieremia Movilă la zidirea Mănăstirii Dragomirna, între anii 1602-1605. Această ctitorie a fost sfințită la 30 iunie 1606, afirmație în sprijinul căreia autorul aduce dovezi documentare.

BERCHIȘEȘTI SAU POIANA MUNCELU (MĂNĂSTIREA)

Badea, Gh., „O biserică din sec al XIV-lea descoperită la Drăgoiești, județul Suceava”, în: *MitrMold LVI* (1980), 1-2, p. 162.

Biserica din secolul al XIV-lea descoperită în județul Suceava, la Drăgoiești, azi localizată în comuna Berchișești, se pare că a avut frescă și că a fost mănăstire, după cercetările făcute de arheologul Adrian Bătrâna.

BRĂDICEȘTI (SCHITUL)

Ursăcescu, V., Ec., „Două Pomelnice”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor VI* (1929), 9, p. 140-141.

În muzeul cu obiecte vechi bisericesti de la Episcopia Hușilor se află două pomelnice: unul al episcopiei și altul adus de la biserica fostului Schit Brădiceștii, din județul Fălciu, fost metoc al Episcopiei. Este reprodus conținutul pomelnicelor.

Ursăcescu, V., ec., „Două Pomelnice. Pomelnicul de la Schitul Brădicești”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* VI (1929), 10, p. 152-154. Este continuat conținutul din *Buletinul Episcopiei Hușilor* VI (1929), 9, p. 140-141.

Articolul redă pomelnicul cu ieromonahi, arhieriei și ctitori. Dacă vom compara numele scrise în cele două pomelnice, vom observa că ele diferă, iar confruntând cu documentele trecutului ne dăm seama că cea de-a doua variantă este mai exactă. Schitul Brădicești, așezat în mijlocul pădurilor, a fost întemeiat în 1691 de către episcopul Hușilor, Varlaam. În 1840 turcii au prădat zona respectivă. Lupta de la Stănilești a adus episcopiei noi pagube, iar în 1739 s-a dat o altă luptă. Din cauza acestor prădăciuni și chiar a focului, s-a pierdut lista exactă cu numele ctitorilor acestui sfânt lăcaș. Alte cauze ar fi că persoana care a copiat pomelnicul în 1691 a scăpat ceva din vedere sau chiar faptul că unele nume nu existau în vechiul pomelnic.

CAȘIN (MĂNĂSTIREA)

C., E., „Documente inedite”, în: *BORom* XV (1891-1892), 10, p. 769-800.

Se redă conținutul unei scrisori pecetluite din 1777, despre „Mănăstirea Arhanghelilor” de la Cașin, din Moldova. Această misivă amintește despre două moșii ale mănăstirii: Buțulești și Rosnovul și despre faptul că la 1777 sfântul lăcaș ajunsese într-o stare deplorabilă datorită năvălirilor străine.

CÂRȚIBAȘI (SCHITUL)

†**Iacov,** „Documente ale fostului Schit Cârțibașii din jud. Tutova”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* V (1928), 17-18, p. 164-166.

Sunt prezentate câteva acte referitoare la schitul Cârțibași din județul Tutova.

La 12 mai 1795 monahul Nicodim Bostaca, din schitul Cârțibașii, de pe pârâul Bogdana, județul Tutova, îi dă nepoatei sale, Maria, un loc de prisacă și două pogoane de pământ. Articolul conține textul daniei. S-a făcut o listă cu martori, iar Nicodim a pus degetul, neștiind carte, pentru ca nimeni să nu poată contesta darul făcut Mariei. La 25 noiembrie 1837 rudele lui Gheorghe Oprișan dau schitului Cârțibașii 15 stânjeni din moșia Tunsăști, ce o aveau de la Safta Cărcotă. La 1 septembrie 1848 Spătarul Gheorghie Oprișan dă o altă parte din moșie schitului și hotărăște ca numărul călugărilor să fie de 24 și un singur nacealnic. Această ultimă danie este confirmată și de episcopul Sofronie al Hușilor.

DOLJEȘTI (MĂNĂSTIREA)

***, „Cărți, reviste, ziare. «Monografia mănăstirii și comunei Doljești din Județul Roman» de Atanasie Vasilescu”, în: *BORom* XLVIII (1930), 7-8, p. 790-795. Recenzie.

Atanasie Vasilescu prezintă istoricul acestei mănăstiri. Biserica mănăstirii a fost ctitorită la 1764, însă ea e mai veche. Ca mănăstire a dăinuit până la 1860, când a fost desființată. Înainte de secularizare a avut un „adăpost pentru bătrâni” și o „școală de preoți”. După reformele lui Cuza, toate acestea au dispărut, iar în chiliile

mănăstirii s-a mutat Subprefectura care a stat aici până la 1878, iar între 1878-1890 a funcționat în același loc o cazarmă. De la 1890 până la 1896 chiliile mănăstirii au rămas pustii, iar la 1896 materialul construcțiilor a fost scos la licitație și vândut.

Autorul amintește în final despre comuna Doljești arătând influența pe care a exercitat-o mănăstirea asupra vieții acestei comune.

DUCA (SCHITUL)

Constantinescu, I. și Dumitrescu, L., „Câteva documente privind construire și reparații de biserici moldovene”, în: *MitrMold L* (1974), 3-4, p. 293-299.

Însemnările autorilor sunt făcute pe seama a zece documente privitoare la construirea și reparațiile aduse bisericilor moldovenești Corni din Suceava și Feredeieni din Botoșani, precum și Schitului Duca din Iași, în legătură cu care este lămurită cheltuiala prilejuită de zidire.

DURĂU (SCHITUL)

***, „Știri. Moartea starețului mănăstirii Durău”, în: *BORom LIII* (1931), 11, p. 763.

Din articol aflăm că bătrânul arhimandrit Teofan Ionescu, starețul Mănăstirii Durău, om cunoscut și prețuit de mulți, printre care și de Gheorghe Panu, a trecut la cele veșnice în ziua de 17 noiembrie 1931, fiind înmormântat în cimitirul mănăstirii, după o slujbă săvârșită de un sobor de preoți și călugări.

Ivan, I., „Viețuitorii schitului Durău, județul Neamț, în 1838”, în: *MitrMold XLVIII* (1972), 9-12, p. 824-826.

Prima biserică de lemn a schitului Durău este atestată documentar în secolul al XVIII-lea. Biserica actuală a fost clădită abia între anii 1830-1835, lucru pe care îl aflăm din inscripția din pridvor. Printre datele istorice generale care privesc acest lăcaș se numără și scoaterea sa de sub atârnamarea Mănăstirii Hangu în 1830, de către mitropolitul Veniamin Costachi. A fost schit până în 1900. Între anii 1935-1936 biserica a fost pictată de Nicolae Tonița, iar în cursul anului 1969 pictura a fost curățată. Pe lângă aceste date istorice, viețuitorii lăcașului, asupra căruia autorul se oprește în mod deosebit, sunt prezentați pe categorii: schimonahi, monahi și frați.

Ivan, I., diac. prof., „Scrisori ale mitropolitului Veniamin Costachi în legătură cu Schitul Durău”, în: *MitrMold L* (1974), 1-2, p. 128-130.

Din scrisorile mitropolitului Veniamin Costachi, dintre care câteva sunt redată în anexele acestui articol, aflăm informații generale despre schitul Durău.

Ivan, I., „Arhiepiscopul Filaret Beldiman Apamias și schitul Durău”, în: *MitrMold LIV* (1978), 1-2, p. 140-144.

Paginile de față conturează biografia arhiepiscopului Filaret Beldiman, provenit dintr-o familie moldovenească veche și care a primit titlul de onoare „Apamias” de la Apamia, un vechi oraș - reședință mitropolitană din Vestul Siriei. Filaret a fost ucenic al mitropolitului Veniamin Costachi și un susținător al paisianismului în

Moldova. Legătura sa cu schitul Durău este dovedită prin prezentarea unor documente din care reiese că între anii 1832-1833 arhiepiscopul se afla în Moldova, de unde a trimis la Iași mai multe scrisori prin care susținea construirea bisericii Durău.

FRUMOASA (MĂNĂSTIREA)

***, „Infirmeria de ochi «Frumoasa» din Iași”, în: *BORom XXXVIII* (1914-1915), 12, p. 1313.

Este prezentat tabelul cu rezultatele examenului sanitar dat de călugări.

Cozma, A., pr., „Mănăstirea Frumoasa”, în: *MitrMold XLVII* (1971), 3-4, p. 299.

Recenzia cărții „Mănăstirea Frumoasa” rezumă câteva date istorice importante, care privesc ctitorirea sa de către Duca Vodă între anii 1583-1586, descrierea mănăstirii, a picturii și a turnului clopotniței, zidit în preajma anului 1730.

GALATA (MĂNĂSTIREA)

***, „Cuvânt compus și pronunțat de arhiepiscopul Filaret Stavropoleos Scribanu la inaugurarea ospiciului de săraci din Mănăstirea Galata de lângă orașul Iași, în 1855 Septembrie 1”, în: *BORom V* (1880-1881), 10, p. 657-673.

Tema centrală a discursului prezentat este milostivirea și grija pe care trebuie s-o manifestăm față de cei săraci și neputincioși. Din discurs, referitor la Mănăstirea Galata, aflăm că „Petru Vodă întemeind Mănăstirea Galata a așezat în ea și un ospiciu pentru săraci”.

***, „O vizită la spitalul și închisoarea militară din Iași”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 7, p. 825-827.

Î.P.S. Pimen al Moldovei, împreună cu generalul Tătărescu și cu protopopul de Iași, după ce au vizitat Mănăstirea Cetățuia, au mers la biserica Frumoasa, unde este spitalul militar, după care au mers la Mănăstirea Galata, unde se afla închisoarea militară. În articol este reprodusă cuvântarea rostită de mitropolit în fața militarilor din închisoarea de la Mănăstirea Galata.

Ursăcescu, V., econom, „Actul de închinare a Mănăstirii Galata din Iași la Sf. Mormânt”, în: *Școala și Biserica XVI* (1913), p. 22-26.

Autorul redă actul în care este consemnată închinarea Mănăstirii Galata, în 1617, de către Domnul din acea vreme, la Sf. Mormânt. Din acest document se deduce motivul bunei credințe, ce au determinat pe nepotul și fiica cititorului să închine mănăstirea, însă din cauza lăcomiei și a dezinteresului urmașilor, aceasta a rămas dărăpănată.

Clement, monahul, „Mănăstirea Galata”, în: *Viață Monahală III* (1935), 1-2, p. 12-14.

Mai veche decât Mănăstirea Cetățuia, întemeiată de domnul Moldovei, Petru Șchiopul, Mănăstirea Galata este situată în Iași, fiind transformată dintr-un lăcaș de

rugăciune neîncetată adusă lui Dumnezeu, într-o închisoare. Autorul își exprimă regretul față de această hotărâre a autorităților, amintind, pe lângă pierderea suferită atât de Mitropolia Moldovei, stricarea imaginii istorice a Iașului prin această transformare.

G., I. M., „Note bibliografice. Iorga N. «Neamul lui Petru Șchiopul și vechi documente de limbă mai nouă», în: *Analele Academiei Române*, ist. seria III, tom al XVII-lea (1936), p. 371-378 și extras 8 p. + II pl”, în: *BORom* LVII (1939), 5-6, p. 349-350. Recenzie.

Se analizează actul prin care Maria, fiica lui Petru Șchiopul și soția lui Zota Spătarul închină Mănăstirea Hlincea la Mănăstirea Galata; actul din 1619, semnat de aceeași Maria prin care închină Mănăstirea Galata (zidită de tatăl său) Patriarhiei de Ierusalim; actul din 1626, dat de Miron Barnovschi, în care se amintește despre călugării de la mănăstirea lui Aron Vodă din Iași, călugări care au fost scoși de acolo de Radu Vodă și înlocuiți cu călugări greci și care rătăcesc din mănăstire în mănăstire și pentru care domnul le dă Mănăstirea Hlincea.

Grigoraș, N., „Despre Mănăstirea Galata”, în: *MitrMold* al XVI-lea (1940), 7-8, p. 435-455.

Lucrările pentru zidirea Mănăstirii Galata au fost începute înainte de 25 februarie 1577 și terminate la 25 martie 1579. Mănăstirea a fost reședință domnească încă de la început. Se dau informații despre arhitecții ei, munteni sau ardeleni și despre elementele ce o deosebesc de celelalte construcții moldovenești. Alte informații provin din memoriile lui Paul de Alep despre Galata. Sunt amintite legăturile așezământului cu grecii și evoluția sa în perioada fanariotă.

Grigoraș, N., „Mănăstirea Galata”, în: *MitrMold* XXXVI (1960), 5-6, p. 338-346.

Descrierea Mănăstirii Galata, a cărei construcție a fost începută în vara anului 1576.

GÂRCINA (MĂNĂSTIREA)

Turcu, Constantin, „Mănăstirea de maici de la Gârcina”, în: *MitrMold* XLVII (1971), 1-2, p. 100-106.

Din istoricul acestei mănăstiri, printre informațiile ce privesc în special secolul al XVII-lea, aflăm date despre originea toponimului „Gârcina” - „locul grecului”. Sinodicul acestui lăcaș scrie că, în preajma anului 1612, aici s-ar fi ridicat un schit de maici, care a fost închinat Sfântului Mormânt în 1748. Ctitorul Gârcinei nu este cunoscut, iar atestările documentare ale mănăstirii încetează în preajma anului 1800, motiv pentru care am putea considera că acela a fost momentul în care mănăstirea a încetat să mai existe.

GHIREASCA (SCHITUL)

Magda-Istrate, Cornelia, „Un *Evangheliar* manuscris de la jumătatea secolului al XVII-lea”, în: *MitrMold* LIV (1978), 3-4, p. 377-379.

Însemnare despre un „Evangheliar” de la jumătatea secolului al XVII-lea, aflat în manuscris la Schitul Ghireasca, înființat în jurul anului 1680.

GOLGOTA (SCHITUL)

† **Veniamim**, „Schitul de maici Golgota (Vaslui)”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* IX (1933), 12, p. 90-93.

Așezarea schitului era în trecut pe teritoriul comunei Ivănești, județul Vaslui, în mijlocul satului Golgota, astăzi acolo existând doar o biserică de lemn. Schitul a fost la început de călugări, pe la 1835, apoi transformat în schit de călugărițe. Se consideră că pe aceleași locuri ar fi existat, în vechime, o altă biserică de lemn, arsă de turci. Actuala biserică are în jurul ei un cimitir. Vechimea schitului urcă până în veacul al XVII-lea, primul act aflat în Arhivele Statului datând din 14 mai 1681.

După tradiție, prima biserică a fost construită de un cioban, dar actele îi indică ca și ctitori pe familia boierească a Cazimireștilor, biserica fiind închinată Sfântului Ierarh Nicolae. Sunt prezentați donatorii și daniile făcute de-a lungul vremii. Schitul Golgota se mai numește și schitul Balicăi, după numele hatmanului Melinte Balica, care a întemeiat Mănăstirea Balica lângă Iași, căreia i-a fost închinat acest schit. Schitul acesta servea pe la 1851 ca loc de ispășire a unor greșeli săvârșite de soțiile boierilor. Sunt reproduse texte ale unor corespondențe între mitropolitul Moldovei, Sofronie și episcopul de Huși, Meletie Istrati, urmașul său la Episcopia Hușilor. Schitul s-a desființat în 1864, iar averea lui s-a secularizat. Au mai rămas însă câteva maici aici, astfel încât, la 1871 erau la Golgota șapte maici și doi ieromonahi. În momentul publicării articolului biserica schitului era filială la parohia Ivănești.

***, „Note bibliografice. † Veniamin «Schitul de maici Golgota (Vaslui)», în: *Buletinul Episcopiei Hușilor*, IX (1933), nr. 12”, în: *BORom* LII (1934), 1-2, p. 128. Recenzie.

Schitul a fost ridicat din temelie de familia Cazimireștilor în 1774 pe locul unei biserici de lemn. De la început a funcționat ca schit de călugări.

GOLIA (MĂNĂSTIREA)

C., E., „O notă pusă pe un „Tetraevanghel slavon” din Mănăstirea Golia din Iași”, în: *BORom* XIII (1889-1890), 12, p. 698.

„Tetraevanghelul” analizat a fost furat de tătari și răscumpărat de Ioan Golia, marele logofăt și dăruit bisericii zidite de el „pentru sufletul său, al soției și rudelor sale și pentru cel ce de la început l-a scris și l-a lucrat”, în 1575. Tetraevanghelul este ferecat în argint și aurit.

I., B., „Note bibliografice. Teologia istorică. Gostynski, T., «Cine a fost autorul bisericii Golia?», în: *Revista Istorică*, vol. XXX (1944), p. 55-60”, în: *BORom* LXIII (1945), 7-8, p. 393.

Autorul emite ipoteza că meșterii italieni care au lucrat biserica Golia au fost aduși din Polonia. În această afirmație, el se bazează pe legăturile lui Vasile Lupu cu

Polonia, însă, totodată, găsește și câteva asemănări arhitecturale între Golia și biserica Sf. Treimi de la Olyka, Polonia, la care au lucrat arhitecții italieni Giovanni Maliverna și iezuitul Benedetto Molla. Autorul articolului de față consideră, totuși, că trebuie realizate cercetări la fața locului și nu pe baza unor fotografii de ansamblu foarte puțin clare.

Turcu, Constantin, „Biserica Golia”, în: *MitrMold* XXXIV (1958), 5-6, p. 460-470.

Studiul prezintă evoluția istorică a acestui edificiu. Pisania bisericii nu s-a păstrat, prima atestare documentară a mănăstirii fiind identificată pe o cruce în opt colțuri, aparținând anului 1564. Sunt prezentate mai multe documente de atestare. Autorul redă totodată și descrierea turnului foarte înalt de la intrarea în mănăstire (29 m, se urcă 130 trepte), vechimea lui fiind atribuită anului 1504. Nu a suferit modificări până în 1855, când se va înălța cu încă 10-15 m. Se analizează pictura și evoluția ei istorică. Sunt amintite câteva icoane aparținând sfântului lăcaș: icoane vechi (poate chiar din secolul al XVI-lea); candelor de argint lucrate în filigran; veșminte preoțești și arhieriești. Sunt prezentate date ce descriu întregul complex de la Mănăstirea Golia.

Stănculescu, F., Ioan, „Recenzii. Două mănăstiri monumente istorice din vremea lui Alexandru Lăpușneanul. Radu Popa, «Mănăstirea Golia», Editura Meridiane, București, 1966, 40 p.+19 ilustrații”, în: *BORom* LXXXIV (1966), 3-4, p. 413-414.

Mănăstirea Golia a fost zidită de Alexandru Lăpușneanul, la începutul celei de a doua domnii, primul ei ctitor fiind, după informațiile găsite de autor pe două „Tetraevanghelii”, logofătul Ioan Golia care, în 1575, donează ctitoriei sale primul „Tetraevanghelii”. În 1606, Ana, soția sa și fiul ei Mihail, închină lăcașul Mănăstirii Vatoped de la Muntele Athos. Prezența în tabloul votiv a lui Ieremia Movilă denotă că, la începutul secolului al XVII-lea, complexul a suferit o refacere radicală prin construirea turnului clopotniței și a zidului de incintă. Biserica de la Golia este rezidită de Vasile Lupu (1634-1653), care n-a văzut-o terminată, ultimile lucrări de amenajare aparținându-i lui Ștefăniță Lupu (1659-1661). În timpul lui Constantin Mavrocordat (1733-1735) mănăstirea este distrusă de un incendiu, iar în 1738 de un cutremur. Restaurarea ei începe sub egumenul Gherasim fiind terminată, probabil, în 1754.

Lucrări de refacere a picturii se întreprind în 1838, sub starețul Grigorie Irinopolios, când se instalează o tâmplă nouă. În 1900 se restaurează turnul clopotniță, apoi biserica a fost închisă până în 1947, când s-au încheiat reparațiile începute în 1943. Autorul face o descriere a mănăstirii și a unor obiecte de cult.

GOROVEI (MĂNĂSTIREA)

C., E., „Documente”, în: *BORom* XIX (1895-1896), 1, p. 72-76.

Sunt redată două documente între care, cel de-al doilea cuprinde actul de întemeiere al Mănăstirii Gorovei din județul Dorohoi. Din el aflăm că, la 1705, Ion

Gorovei a ctitorit Schitul Gorovei cu hramul Sfântul Ioan Botezătorul, fiind ajutat și de egumenul Mănăstirii Moldovița.

Scriban, arhim., „Știri. Mișcare în personalul monahal”, în: *BORom XLV* (1927), 2, p. 128.

Pr. arhimandrit Calistrat Dima din Mănăstirea Gorovei a fost numit suplinitor al parohiei Dobronăuți –Vârful Câmpului.

Gorovei, Artur, „Despre Mănăstirea Gorovei”, în: *MitrMold XII* (1936), 11, p. 421-426.

Autorul contrazice părerea arhiereului Narcis Crețulescu, care consideră că numele Mănăstirii Gorovei ar veni de la moșia Gura Văii și aduce argumente importante în susținerea faptului că acesta vine de la ctitorul ei, Ioan Gorovei, „Căpitan de Dorohoiu”, ce a construit mănăstirea în 1739.

G., I. M., „Note bibliografice Gorovei Artur «Despre mănăstirea Gorovei», revista *Mitropolia Moldovei*, an II, 1936, p. 421-426”, în: *BORom LV* (1937), 3-4, p. 238. Recenzie.

Din scrierea arhiereului Narcis Crețulescu, intitulată „Istoria Sfintei mănăstiri Gorovei”, reiese că pe locul unde se află azi mănăstirea a fost o moșie care a aparținut Mănăstirii Dragomirna și care se numea Gura-Văii. Se mai spune că un călugăr cu numele Avramis (Avramie sau Avram) ar fi ridicat în 1742, schitul care ar fi trebuit să se numească Gura-Văii. Părerea arhiereului C. Narcis este neîntemeiată, deoarece moșia pe care s-a zidit schitul nu s-a numit niciodată Gura-Văii. Ctitorul mănăstirii este Ioan Gorovei, Căpitan de Dorohoi, care a zidit biserica pe moșia lui „Saucenița” în 1739.

Furtună, D., econ., „Documente și însemnări. Dovezi de credință la bătrânii noștri”, în: *BORom LVI* (1938), 1-4, p. 102-104.

Articolul redă conținutul unor scrisori aparținând membrilor familiei Ghica-Deleni, adresate egumenului schitului Gorovei. Autorul insistă apoi asupra faptului că aceste texte arată credința și dragostea familiei față de lăcașurile lui Dumnezeu.

GRĂJDENI (MĂNĂSTIREA)

G., I. M., „Note bibliografice. Caraivan Virgil, «Mărturia boierilor țării pentru mănăstirea Grăjdieni jud. Tutova din 5 ianuarie 1690», în: „Documente răzășești”, I (1934), p. 113-115”, în: *BORom LII* (1934), 3-4, p. 265.

Analiza unui act din 1690 în care se amintește de „Grigorie ce a fost mitropolit la Odicăiaș, iar acum epitrop al Mănăstirii Mira ce-i pre Milcov, zidită de domnul Constantin Cantemir și închinată de măria sa la Mănăstirea Vatoped. Și au arătat sf. sa un zăpis de mărturie vel vornicului Vasile Costache și vel comisul Ștefan Cerchez și alți boieri adevărit de patriarhul Iacov al Constantinopolului, pentru Mănăstirea Grăjdieni ce este în ținutul Tutovii, făcută de Cristea vornicul și Roșca. Și socotind dumnealor că această mănăstire este pustie, neputând să o mai îngrijească au

închinat-o Mănăstirii Mira. Și să fie în paza mitropolitului Grigorie. S-a mai hotărât ca egumenul de la Mira să pună egumen și la Grăjdeni”.

***, „Note bibliografice Caraivan Virgil, «Documente răzășești I», 1934, p. 137-139”, în: *BORom* LIII (1935), 3-4, p. 222. Recenzie.

Este publicat un act încheiat între Mănăstirea Vatoped și ieromonahul Ștefan în 1843, care a fost numit egumen la schitul Grăjdeni – schit ce atârna de Mănăstirea Golia din Iași. Contractul conține 12 clauze.

Alexandrescu-Galex, Gogu, „Schitul lui Petru Rareș”, în: *Păstorul Tutovei* V (1942), 1-2, p. 59-65.

Articolul rezumă, sub forma unei povestiri, întâmplările care au determinat pe Petru Rareș să construiască un schit în poiana din Codrul Grăjdenilor, unde a poposit ani în șir și unde a visat prevestirea urcării la domnie.

MĂNĂSTIREA DE LA GRECI

Gonța, Al., „Mănăstirea de la Greci din Țarina Iașilor, o ctitorie dispărută a lui Alexandru Lăpușneanul”, în: *MitrMold* XXXV (1959), 1-2, p. 50-59.

Informații despre o ctitorie dispărută a lui Alexandru Lăpușneanul, Mănăstirea de la Greci, Iași. Prima mențiune documentară despre această mănăstire cu hramul Sf. Nicolae este din 20 februarie 1581, actul respectiv fiind o danie. A fost închinată de Petru Șchiopu Mănăstirii Zografu. Un act din 25 mai 1606 îl prezintă pe Alexandru Lăpușneanul drept ctitor. Se mai demonstrează faptul că nu este aceeași cu Mănăstirea Aron Vodă.

GRUMĂZOAIA SAU GRUMEZOAIA (SCHITUL)

Ursăchescu, V., preot, „Cronica Bisericească. O serbare istorică”, în: *BORom* XLII (1924), 1, p. 39-48.

Data de 27 octombrie 1923 marchează împlinirea a 200 de ani de la moartea domnului Dimitrie Cantemir (1710-171). În articol sunt redată desfășurarea manifestărilor care au avut loc cu această ocazie.

În satul Leoști s-a citit un document de la Ștefan cel Mare din 1502, în satul Șchiopeni s-au citit două documente: unul din vremea lui Ștefan cel Mare din 1484 și altul din 1702. În satul Urlați au avut loc cele mai multe manifestări: aici episcopul de Huși a săvârșit slujba parastasului – la slujbă momentul solemn fiind citirea pomelnicului familiei Cantemir, pomelnic din care aflăm că Antioh Cantemir a zidit și înfrumusețat Mănăstirea Mira (cu hramul Sfinților Împărați Constantin și Elena) și Constantin Cantemir Voievod a ctitorit Mănăstirea Siliștei.

După slujba parastasului, au fost rostite mai multe cuvântări între care: cuvântarea P.S: Nicodim, cea a domnului Burileanu, a lui G. Ghibănescu, cuvântarea dr. Ioan Lupaș, a lui N. Tiron, cuvântarea cântărețului N. Pară și cea a învățătorului Agarici. Se redă desfășurarea evenimentelor ce au avut loc a doua zi și câteva pasaje din opera lui D. Cantemir „Descrierea Moldovei”. Din notele de subsol aflăm despre

biserica de stejar situată la doi kilometri de satul Grumezoaia, despre care tradiția spune că ar fi „Schitul lui Cantemir”.

GURA CARPĂNULUI (MĂNĂSTIREA)

Niță, Nazaria, „Întemeierea unei obști. Scrisoarea Starețului Velicikovski către Maica Nazaria de la Ceahlău”, în: *TV VII* (1997), 7-12, p. 161-170.

Sunt aduse precizări despre strămutarea maicilor de la Gura Carpănului, de lângă Neamț, la Durău și despre întemeierea Mănăstirii Văratec. Este reprodus și textul răspunsului maicii Nazaria de la Ceahlău.

HADÂMBU (MĂNĂSTIREA)

C., E., „Documente inedite”, în: *BORom XV* (1891-1892), 10, p. 769-800.

Se descriu câteva acte, între care se numără și hrisovul dat de domnitor în 1704 pentru ca Mănăstirea Hadâmbu să devină metoc al Mănăstirii Sfântul Sava. În acest act se arată că Mănăstirea Hadâmbu, având hramul Nașterea Maicii Domnului, a fost afierosită Sfântului Mormânt de către Ioan Hadâmbu, cel care a dat numele satului situat astăzi lângă comuna Dealu Mare, lângă Iași.

HANGU SAU BUHALNIȚA (MĂNĂSTIREA)

***, „Monastirea Hangu, județul Neamț”, în: *Școala și Biserica* (1903), 2, p. 26.

Mănăstirea Hangu, până la 1894 a fost numită Buhalnița și a fost făcută de Miron Barnovschi, domnul Moldovei, în 1627. A fost închinată Patriarhiei de Alexandria de către Neculai Mavrocordat, în 1715. Această mănăstire, în timpul secularizării din 1862, a avut cinci moșii și multă avere. Finalul articolului conține câteva informații despre proveniența numelui sfântului lăcaș.

HLINCEA (MĂNĂSTIREA)

G., I. M., „Note bibliografice. Iorga N. «Neamul lui Petru Șchiopul și vechi documente de limbă mai nouă», în: *Analele Academiei Române*, ist. seria III, tom al XVII-lea (1936), p. 371-8 și extras 8 p. + II pl”, în: *BORom LVII* (1939), 5-6, p. 349-350. Recenzie.

Este prezentat la punctul c) - actul din 1626 dat de Miron Barnovschi, în care se amintește despre călugării de la mănăstirea lui Aron Vodă din Iași, călugări care au fost scoși de acolo de Radu Vodă și înlocuiți cu călugări greci și care „rătăcesc din mănăstire în mănăstire” și pentru care domnul le dă Mănăstirea Hlincea.

Grigoraș, N., Miron, D., „Biserica Mănăstirii Hlincea”, în: *MitrMold XLI* (1965), 1-2, p. 82-94.

Mănăstirea Hlincea se află la trei kilometri S-V de Mănăstirea Cetățuia. Primul document care atestă existența acestui lăcaș este datat la 18 decembrie 1616. Mănăstirea a fost ctitoră de „Maria, fata raposatului Pătru Vodă”, adică Petru Șchiopul (1574-1579; 1582-1591) și a fost închinată Mănăstirii Dionisiu din Sfântul Munte Athos. Un alt document, din 15 aprilie 1631, arată că Vasile Lupu dăruiește

mănăstirii satul Frățileni pe Prut din județul Iași. După ce a fost construită Mănăstirea Cetățuia, în 1670, Mănăstirea Hlincea a devenit metoc al acesteia. Autorul oferă o descriere a așezământului, cu analiza picturii din biserică.

HORĂICIOARA (SCHITUL)

Cosma, N., diac., „Sfințirea Schitului Horăicioara”, în: *MitrMold* XIII (1938), 5, p. 159-161.

Situată la 1,5 km de Mănăstirea Horaița, biserica Schitului Horăicioara a fost zidită din piatră de arhimandritul Ermoghen în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Se amintește și de o bisericuță care se afla pe locul schitului, zidită de arhimandritul Irinarh Roseti.

HORODNIC - CĂLUGĂRIȚA (MĂNĂSTIREA)

Zugrav, I., „Schitul Călugărița”, în: *Candela* XLIX (1938), 1-12, p. 337-340.

Informații referitoare la Schitul Călugărița din partea nord-vestică a satului Horodnicul-de-Jos, din Rădăuți. Având o existență sărăcăcioasă, schitul trece în seama Mănăstirii Putna, prin actul lui Ștefan cel Mare, din 16 martie 1490. Călugării de la Putna, „din obicei evlavios”, au păstrat biserica în stare bună, restaurând-o, chiar reclădind-o din timp în timp, dovadă că aceasta există la anul 1938. Pe ușa de stejar a bisericuței este o inscripție în limba slavonă, pomenind de anul 1717.

Având lungimea de 7 m, lățimea de circa 3, 4 m și înălțimea de 6 m, bisericuța are o formă simplă basilicală, cu un brâu împletit, care o încinge la trei sferturi din înălțimea ei. În altarul, deosebit de mic, baldachinul întins deasupra sfintei mese acoperă întregul spațiu. Pe masa altarului se află un antimis din 1812, iar dintre cărțile vechi de ritual din Horodnicul de Jos sunt amintite: un „Antologon” (1745), un „Apostol” (1756), un „Octoih” (1763), o „Evanghelie” (1775), ș.a. În încheiere, este amintită crucea care indică, după o legendă, locul unde ar fi fost vechea biserică, la aproximativ 100 de m de bisericuța actuală.

***, „Biserica de lemn «Călugărița» din Horodnicul de Jos – Rădăuți”, în: *MitrMold* LII (1976), 9-12, p. 777-779.

Însemnarea de față are drept subiect schitul de maici „Călugărița” din zona Rădăuților, pomenit într-un document al lui Alexandru cel Bun. Se oferă și o imagine a schitului.

HOTIN (MĂNĂSTIREA DE LA CETATEA)

D., Șt. P., „Note bibliografice. Turcu Constantin, «Mănăstirea lui Iancu Costin de la Hotin», Piatra Neamț, 1941, 14 p.” în: *BORom* LX (1942) 5-6, p. 227-228. Recenzie.

Iancu Costin fratele lui Miron Costin a ridicat o mănăstire cu hramul Sfântul Ioan Botezătorul. Pentru localizare autorul amintește despre documentul din data de 3 iulie 1704, care se referă la mănăstirea aflată la țărmul Nistrului și despre cel dat de către Mihail Racoviță, care pomeneste despre mănăstirea aflată în același loc.

Autorul recenziei precizează că argumentele aduse de către Turcu Constantin nu dovedesc că mănăstirea s-ar fi aflat în cetatea Hotinului. Un document din 1730 spune: „schitul a fost descălecat de răposatul Iancu Costin pârcălabul Hotinului, mai înaintea luatului Cameniței de la leși”. Din pricina unor răscoale, în diata lui Miron Costin din 1679 se afirmă că Mănăstirea Hotin a fost pustiită, mai apoi reparată și că ea a fost închinată Mănăstirii Neamț, în 1704.

HUMOR (MĂNĂSTIREA)

Popescu, Dumitru Șt., „Note bibliografice. Bogdan Damian «O danie a domnului muntean Vlad Vintilă către Mănăstirea moldovenească Humor», în: revista *Raze de lumină*, an X, p. 263-269”, în: *BORom* LIX (1941), 3-4, p. 229. Recenzie.

Este publicat un hrisov dat de Vlad Vintilă (1532-1535), în limba slavă cu traducerea lui în limba română. Din document aflăm că Vlad a dăruit mănăstirii o familie de țigani. Bogdan D. datează acest hrisov - la 1535.

Bălan, Teodor, „Mănăstirea Humor”, în: *MitrMold* XXXIII (1957), 1-2, p. 135-139.

Un scurt istoric al mănăstirii cu date despre zestre și celelalte donații primite de-a lungul timpului.

Bălan, T. și Voloșciuc, D., „Vechea Mănăstirea Humorului”, în: *MitrMold* XXXVIII (1962), 5-6, p. 511.

Însemnarea privind vechea Mănăstirea Humorului aduce lămuriri asupra localizării primei biserici, la aproximativ 500 de metri - est de actuala biserică și asupra ctitoririi ei la începutul secolului al XV-lea, de către vornicul Oană. Se crede că această biserică ar fi dăruit până în 1517 și că nu ar fi avut pridvor, dar a avut gropniță.

Ioan, F. Stănculescu, „Recenzie: Două albume despre Mănăstirile Voroneț și Humor: «Petru Comarnescu, Voroneț, Editura Meridiane, București, 1965» și „Ștefan Balș, Mănăstirea Humor, Editura Meridiane, București, 1965”, în: *BORom* LXXXIII (1965), 5-6, p. 600-604.

Autorul precizează că cele două lucrări recenzate prezintă istoricul unor monumente de artă medievală din nordul Moldovei, respectiv Mănăstirile Voroneț și Humor, reprezentative pentru evoluția stilului arhitectural și pictural moldovenesc în timpul domniilor lui Ștefan cel Mare și Petru Rareș.

Autorul face o prezentare a lucrării despre Mănăstirea Humor. Satul omonim are două vechi așezări mănăstirești: prima datează din vremea lui Alexandru cel Bun, ruinele ei se văd încă în centrul satului, iar cealaltă, zidită de Petru Rareș, se pare că a luat ființă în 1530, cu cheltuiala logofătului Teodor, membru în Divanul țării.

Întărirea de mai târziu a edificiului cu ziduri înconjurătoare și turn de apărare de către Vasile Lupu în 1641 s-a făcut în vederea conservării monumentului în împrejurările deselor frământări interne prin care trecea Moldova în veacul al XVII-lea.

Se prezintă arhitectura bisericii, precizându-se faptul că se constată o tendință de inovație, apărând pridvorul deschis sprijinit pe trei picioare de zid legate prin arcade. Sunt surprinse și amănuntele referitoare la pictură. Se amintește și despre viața culturală exercitată de-a lungul timpului la Mănăstirea Humor, printre renumitele manuscrise lucrate aici fiind și „Tetravenghelul” scris în 1437 de ieromonahul Nicodim, din porunca lui Ștefan cel Mare și ferecat în argint aurit în 1487, care se păstrează la Mănăstirea Putna.

Voloșciuc, D., „Biserica Adormirii Maicii Domnului din Mănăstirea Humorului”, în: *MitrMold* XLI (1965), 5-6, p. 311-317.

Câteva date istorice însoțesc descrierea arhitecturii și a picturii bisericii Adormirii Maicii Domnului din Mănăstirea Humorului, zugrăvită de Toma. Mai sunt prezentate mormintele și odoarele lăcașului.

Mironovici, R., pr., „Vasile Drăguț, «Umor», Ed. Meridiane, București, 1973, 40 p”, în: *MitrMold* L (1974), 5-6, p. 495-496.

Această recenzie a cărții „Humor”, a lui Vasile Drăguț, rezumă cele mai importante elemente care o califică ca pe o monografie demnă de luat în seamă, printre care se numără prezentarea particularităților arhitecturale și picturale ale lăcașului.

HUȘI-BROȘTENI (SCHITUL)

Veniamin, „Schitul Huși”, în: *Cronica Hușilor* II (1935), 3, p. 69-73.

De la sfârșitul sec. al XVI-lea, se înființează pe moșia Broșteni un schit, menționat abia pe la 1678. La început, schitul servea ca metoc al Episcopiei Hușilor. În decursul timpului acesta a dobândit, prin danii, 10 ha cu livadă, vie și pădure, având alături de acestea și două vii de suprafață neprecizată. Sunt meționați egumenii sfântului lăcaș după anul 1812. Inițial, biserica schitului a fost de lemn și, pe la începutul sec. al XIX-lea, ajunsese în ruină. Între 1835-1838, prin osârdia arhiman-dritului Epifanie, s-a construit o altă biserică, din piatră, care, în timp s-a dărâmat.

BISERICA SF. IOAN BOTEZĂTORUL-IAȘI (METOC)

G., I. M., „Note bibliografice. Șerbănescu Nicolae I., «Știri noi din vremea păstoririi mitropolitului Veniamin Costache», extras din «Revista Istorică Română», vol. XIV, (1944), p. 103-109”, în: *BORom* LXIII (1945), 7-8, p. 395-396. Recenzie.

Știrile au fost culese dintr-o „Condică a Mitropoliei Moldovei”. Ele privesc mijlocirile făcute de mitropolitul Veniamin Costache pentru a dobândi un metoc în Iași pentru Episcopia Hușilor– Biserica Sfântul Ioan Botezătorul.

***, „Știri. Bun creștin dus către Domnul”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 11, p. 788.

La data de 27 iulie 1923 creștinul Vasile R. s-a dus la cele veșnice și a lăsat o avere de peste patru milioane lei schitului Sfântul Ioan Botezătorul din Iași.

MĂNĂSTIREA LUI IAȚCO SAU IȚCANI-SUCEAVA

Hostiuc, E., preot prof., „Istoricul fostei mănăstiri de maici din Ițcani”, în: *Candela XXXIX* (1928), 6-8, p. 174-214.

Studiul, structurat în 10 capitole, conține informații referitoare la Mănăstirea Ițcani.

Capitolul I, „Trecutul îndepărtat”, face referiri la apariția localității Ițcani, din Suceava. Legenda spune că Dragoș Vodă, pornind într-o excursie de vânatoare, descoperă într-o zonă pustiită, un bătrân îngrijindu-se de stupi. Acesta îi promite pământul de împrejur dacă își va aduce tovarășii și va alcătui o colonie, lucru care se și întâmplă. Cu numele de Ițcani, această localitate adăpostește cea mai veche mănăstire de călugărițe cunoscută din Moldova fiind menționată într-un document din 1453.

Capitolul II, „Intemeierea mănăstirii” reproduce documentul din 1453, prin care i se dă stareței mănăstirii, Fevronia, permisiunea de a înființa în jurul mănăstirii un sat cu largi privilegii pentru locuitorii lui.

Capitolul III, „Mănăstirea pe timpul lui Ieremie Movilă (1595-1606), cuprinde un alt document referitor la această mănăstire. Uricul, datat în 19 septembrie 1597, prevede că domnul Ieremia Movilă acordă mănăstirii și oamenilor mănăstirești numeroase privilegii.

Capitolul IV, „Mănăstirea pe timpul lui Radu Mihnea (1616-1619; 1623-1626) conține un document din 24 august 1616 prin care privilegiile locuitorilor sunt reînnoite.

Capitolul V, „Mănăstirea pe timpul lui Alexandru VI (1631-1633)” cuprinde un act prin care Voievodul Alexandru al VI-lea dă mănăstirii un un loc de moară pe pârâul Dragomirești, în 1632.

Capitolul VI, „Mănăstirea Ițcani de la anul 1639 până la încorporarea Bucovinei la Austria”, menționează zidirea și unei biserițe noi în 1639 de către călugărița Nazaria și fiica ei Anghelina. În 1730, la 12 august, făcându-se o evidență a tuturor documentelor de proprietăți, întărituri și scutiri ale Mănăstirii Ițcanilor, se mai aflau în posesia acesteia, în afară de documentele amintite, următoarele: un uric sârbesc de la Alexandru cel Bun (1454), un ipispisoc de la Irimia Movilă (1597), un ipispisoc de la Radu Vodă (1616), o carte de la Barnovschi Vodă (1627), precum și alte acte.

În capitolul VII, „Încorporarea Bucovinei la Austria și Mănăstirea Ițcani” se menționează că mănăstirea nu este trecută în actele secularizării din 1782, aceasta fiind deja desființată din 1776.

În capitolul VIII, „Chestiunea proprietăților mănăstirii și desființarea ei”, se precizează faptul că mănăstirea a fost desființată de către mitropolitul de la Iași din cauza certurilor iscate între maici, moara fiind dată episcopului din Burdujeni, iar pământurile au fost luate de administrația orașului, fiind lucrate de locuitori.

În capitolul IX, „Constatarea hotarului pământurilor mănăstirii și menirea lor” este menționat că hotarul despărțitor al pământului mănăstirii începe de la împreunarea pământului orașenesc cu poiana lui Șeptelici, lăsându-se la vale până la drumul ce duce de la Cernăuți la Suceava, de unde începe hotarul cu râul Suceava

până la o piatră de hotar; de aici se urcă la dealul Costișa, hotarul fiind însemnat de o fântână. După stabilirea hotarului, averea este atașată la fondul religios, în scurt timp fiind cumpărată de administrația orașului Suceava.

În ultimul capitol, „Biserica actuală”, se face referire la biserica care este deteriorată, zidită de călugărița Nazaria și fiica ei. În pridvor se mai văd câteva fețe de sfinți din pictura veche, în pronaos găsindu-se mai multe pietre de mormânt.

Grămadă, N., „Aspecte de viață din trecutul orașului Suceava”, în: *MitrMold* XXXIII (1957), 10-12, p. 868-883.

La pagina 882 a acestui articol se face precizarea că a existat în Ițcani - Suceava o mănăstire de maici, numită „a lui Iațco”, care a fost desființată în 1776.

Zugrav, I., „Un tetraevanghel manuscris slav de la biserica azi dispărută, Cuvioasa Parascheva din Suceava”, în: *MitrMold* XL (1964), 9-10, p. 475-483.

„Tetraevangheliarul slav” prezentat în lucrare de față este un important document istoric care a aparținut fostei biserici Sfânta Cuvioasa Parascheva din Suceava, întrucât amintește despre 17 biserici și o mănăstire de călugărițe la Ițcanii Vechi. Descrierea manuscrisului este completată de imagini cu frontispiciile pe care le conține.

SF. ILIE-SUCEAVA (MĂNĂSTIREA)

Zugrav, I., pr., „«Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul», al lui Dimitrie Cantemir, exemplar de la Mănăstirea Sf. Ilie de lângă Suceava”, în: *MitrMold* XXVI (1960), 5-6, p. 389-392.

Odată cu afirmarea existenței la Mănăstirea Sfântul Ilie a cărții lui Dimitrie Cantemir amintite în titlu, aflăm informații și despre mănăstirea în sine, zidită în 1488. Sfântul lăcaș monahal a avut un însemnat rol cultural, aici funcționând un atelier pentru „renovarea” de mineie și tot aici fiind compusă slujba Sfântului Ilie.

SFÂNTUL IOAN CEL NOU DIN SUCEAVA (MĂNĂSTIREA)

***, „Cronica”, în: *Candela* III (1884), 8, p. 530-531.

Este prezentată prăznuirea Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul din data de 24 iunie, sărbătoare odată cu care este cinstit în mod deosebit și Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava (2 iunie). În fiecare an iau parte la festivitățile religioase creștini din Bucovina și din țările învecinate. Sunt amintite sosirea, cu o zi înainte, a Î.P.S. Silvestru și cuvântarea sa în fața poporului adunat la mănăstire, privegherea susținută de arhimandritul Dariu, cuvântarea părintelui exarh I. Procopovici, precum și oficierea Sfintei Liturghii de către mitropolit, împreună cu arhimandritul Miron Călinescu, egumenul Mănăstirii Sucevița, I. Filipovici, protopresviterul Sucevei, I. Mandașevschi, protopresviterul Artemie Berariu, exarhul G. Hnidei din Seletin, exarhul Ioan Procopovici, parohul din Zaharesci, C. Berariu, spiritualul seminarial și exarhul M. Dracinschi, arhidiaconul I. Isopescul, diaconii I. Ianovici, Sidorovici și Curerari. După aceasta a

avut loc procesiunea cu purtarea sfințelor moaște, a doua zi fiind înnoită sfințirea bisericii Sfântului Ioan Botezătorul.

***, Cronică, „Decorare”, în: *Candela* XXVIII (1909), 8, p. 518.

Se menționează decorarea cu ordinul „Francisc Iosif”, de către împăratul Austro-Ungariei, a arhimandritului-mitrofor Ghedeon Balmoș, egumen al sfintei mănăstiri din Suceava.

G., „Cronica bisericească externă. Serbarea religioasă din Suceava, Bucovina”, în: *BORom* XXXIV (1910-1911), 7, p. 807-814.

În ziua de 19 septembrie 1910 s-a redeschis, cu mare solemnitate, nou restaurata biserică Sfântul Gheorghe din Suceava, unde funcționase vechea Mitropolie a Moldovei. La sărbătoare a fost invitat și mitropolitul Moldovei, Pimen, care, din păcate, nu a putut participa, dar a trimis ca delegați câțiva protoierei. În articol este reprodus raportul acestora despre serbare. Se arată cum a decurs această festivitate. La acea dată, 19 septembrie 1910, egumen al vechii Mitropolii din Suceava era arhimandritul mitrofor Ghedeon Balmoș. Este reprodusă și cuvântarea ținută cu această ocazie de prof. D. Cărbune din care aflăm următoarele despre biserică Sfântul Gheorghe: ca veche Mitropolie a Moldovei a fost sfințită în 1522 de mitropolitul Teoctist al II-lea, că acest sfânt lăcaș a fost înzestrat de mitropolitul Iacob Putneanu și că, la 1783, moaștele Sfântului Ioan cel Nou au fost readuse în această biserică după ce fuseseră luate în 1686 la mănăstirea din Zolcva (Zolkiew - Polonia).

***, Cronică, „Cazuri de moarte”, în: *Candela* XXXII (1913), 3, p. 161-162.

Se anunță ca au decedat: parohul Arcadie Bocancea din comuna Culcuț, la vârsta de 35 de ani (29 ianuarie/11 februarie 1913); ieromonahul Ignatie Ianovici în Cernăuți (2/15 februarie 1913); arhimandritul mitrofor Ghedeon Balmoș din Suceava (16 februarie/1 martie 1913) și soția expozitului parohial de Bejan, doamna Cornelia, nobilă de Bejan (25 februarie/10 martie 1913). Articolul cuprinde și o scurtă prezentare a arhimandritului mitrofor Ghedeon Balmoș. Cariera bisericească și-a inaugurat-o ca paroh în Sadova. A fost numit paroh și protopresviter districtual în Vatra-Dornei, arhimandrit la Mănăstirea Sf. Ioan cel Nou de la Suceava (1903), arhimandrit mitrofor (1908).

Scriban, arhim., „Știri. «Ce este în stare să lucreze o maică»”, în: *BORom* XLII (1924), 10, p. 638.

În casa părintelui arhimandrit Pangratie Sidorovici de la Mănăstirea Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava se găsește o icoană a Sfântului Ioan cel Nou, țesută cu opt culori de către maica Pulheria Andrieș din Mănăstirea Văratice, ucenică a maicii Agapia Ghițescu.

Reli, S., dr., „Alaiul militar la repatrierea moaștelor Sf. Ioan cel Nou, din Galiția la Suceava, în 1783”, în: *Candela* XLVII (1936), 1-12, p. 86- 94.

Informații referitoare la aducerea moaștelor Sf. Ioan cel Nou, din Galiția la Suceava. Una din realizările împăratului Iosif al II-lea a fost readucerea moaștelor Sf. Mare Mucenic Ioan cel Nou de la Zolkiew, din Galiția, la Suceava, în 1783. Acestea au fost răpite, în 1686, de către regele Poloniei, Ioan Sobieski și, de atunci, erau reținute fără nici un drept de călugării „vasilieni” greco-catolici. De acolo au fost ridicate, în ziua de 30 iunie 1783 și transportate cu mare alai, de 153 ostași, însoțite de cei doi deputați bucovineni trimiși de către episcopul Dositei Herescu și anume arhimandritul Meletie și proiegumenul Mănăstirii Putna, Ioasaf, până la Orășeni, punctul de graniță între Bucovina și Galiția, unde au fost așteptate de episcopul Bucovinei, însoțit de clerici și popor. Rugăciunile și închinările la racla acestui sfânt mucenic din țara noastră au picurat de multe ori balsam pe rănilor sufletești și trupești ale poporului românesc din aceste părți ale României, susținându-i astfel tare și vie credința în învățăturile Mântuitorului nostru și ale Bisericii creștine.

Zugrav, I., „Biserica Sf. Gheorghe de la mănăstirea Sf. Ioan cel Nou din Suceava”, în: *MitrMold XXXIII* (1957), 5-7, p. 480-484.

Veacul al XV-lea a scos la iveală unul dintre cele mai impresionante monumente, respectiv biserica Sfântul Gheorghe de la Mănăstirea Sfântul Ioan cel Nou din Suceava. Din istoricul menționat în articol aflăm ca această lăcaș de cult a fost început de Bogdan, fiul lui Ștefan cel Mare, în 1514 și terminat, în 1522, de Ștefăniță, fiul lui Bogdan. Pe lângă prezentarea pisaniei, documentul conține descrierea bisericii pe părțile ei componente, date despre pictură, inclusiv despre restaurările făcute de-a lungul timpului, fără a fi, însă, prezentate și mormintele. Odoarele mitropolitului care au rămas după mutarea la Iași au fost luate în Polonia, odată cu mitropolitul Dosoftei. Stareția este clădită între 1894-1896. Se aduc informații și despre turnul clopotniței.

Zugrav, I., pr. prof., „Data serbării Sf. Ioan cel Nou de la Suceava”, în: *MitrMold XXXIV* (1958), 9-10, p. 763-769.

Se face mai întâi precizarea datei la care este prăznuit Sf. Ioan cel Nou – ale cărui sfinte moaște se află în biserica mănăstirii cu hramul Sf. Gheorghe din Suceava. Se dau apoi reperi referitoare la istoricul mănăstirii amintite.

Vornicescu, Nestor, „O xilogravură din 1661: imaginea celor două căi”, în: *MitrMold XLII* (1966), 5-6, p. 302-316.

Xilogravura analizată este o piesă din colecția Mănăstirii Sfântul Ioan cel Nou, realizată în 1661, cu numărul de inventar 721/1963. Textul este scris în slavă, doar un singur cuvânt fiind în limba ebraică, iar posibilul ei autor este Ioan Sculptorul de la Moldovița sau Moldova. Se face descrierea xilogravurii.

Zugrav, I., „Legăturile mitropolitului Veniamin Costachi cu mănăstirea Sf. Ioan cel Nou din Suceava”, în: *MitrMold XLIII* (1967), 1-2, p. 105-113.

În pomelnicul mitropolitului Iacob Putneanul, al doilea ctitor al Mănăstirii Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava, apare Veniamin Costachi, fapt ce confirmă

legăturile strânse pe care acesta din urmă le-a avut cu mănăstirea suceveană. Mitropolitul s-a implicat în situația politică din Suceava, mai ales în 1821 și a ajutat material mănăstirea, dovadă fiind documentele păstrate. În anumite momente ale șederei sale în Suceava s-a restras și la moșia Bosanci, astăzi localitate aflată lângă Suceava.

Stoian, N., „Sorin Ulea, «Datarea frescelor Bisericii mitropolitane Sf. Gheorghe din Suceava», în SCIA, Ed. Acad. R.S. România, București, 1966, tom. 13/2, 207 p.”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 7-8, p. 554-555.

Datarea frescelor bisericii mitropolitane Sfântul Gheorghe din Suceava a fost o cercetare minuțioasă a lui Sorin Ulea, în cadrul căreia autorul a datat pictura în perioada primei domnii a lui Petru Rareș, mai precis în 1534.

Zugrav, I., pr. prof., „Un vechi manuscris cu *Istorie persăști* din biblioteca Mănăstirii Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 11-12, p. 702-705.

Manuscrisul aflat în biblioteca Mănăstirii Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava, cu numărul 5 (număr de inventar 1411), poartă numele „Povestiri arabe, O mie și una de nopți”. A fost scris în chirilica cursivă - nu se știe exact de către cine, dar se prezintă câteva ipoteze.

Zugrav, I., „Cărți rare cu diferite însemnări păstrate în biblioteca Mănăstirii Sfântul Ioan cel Nou din Suceava”, în: *MitrMold* XLIV (1968), 5-6, p. 322-324.

Dintre cărțile bibliotecii amintite sunt prezentate un „Apostol” cu Predoslavie la fiecare epistolă și cu ilustrații, tipărit la Liov în 1666 și o „Biblie de la Blaj” din 1795.

Zugrav, I., pr. prof., „Vechi pietre funerare din Suceava”, în: *MitrMold* XLV (1969), 3-4, p. 181-194.

Printre cele mai vechi pietre funerare sucevene se numără cele din cimitirul Mănăstirii Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava, prezentate în cadrul acestor pagini.

Zugrav, I., pr. prof., „Cărți de preoție păstrate la bibliotecile mănăstirilor Sfântul Ioan cel Nou - Suceava și Dragomirna”, în: *MitrMold* XLIX (1973), 5-6, p. 331-340.

Însemnarea de față cuprinde o descriere a cărților de preoție din bibliotecile mănăstirilor Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava și Dragomirna, cu exemple și patru anexe.

Eftimie Bârlădeanul, arhieru, „Racla cu moaștele „Sfântului Ioan cel Nou” de la Suceava”, în *BORom* XCII (1974), 11-12, p. 1392-1400.

Arhieruul Eftimie Bârlădeanul descrie racla cu moaștele Sf. Ioan cel Nou de la Suceava. Se fac referiri la Sfântului, prezent în fresce și icoane nu numai la Suceava ci și în alte mănăstiri din Moldova.

Racla este descrisă în amănunt; fiecare din cele 12 plăci de argint și icoane care reprezintă scene din viața mucenicului fiind prezentate, pe rând, cu detalii.

Se presupune că artistul care a realizat racla s-a inspirat din panegiricul lui Grigorie Țamblac, Sinaxarul din Minei și din Imnul acatist al Sfântului, acesta din urmă fiind tot o operă a lui Țamblac și nu a lui Eustație de la Putna, cum se presupunea. Analiza comparativă a unei bune părți din cele două lucrări a condus la această concluzie.

Episcopul Melchisedec Ștefănescu s-a ocupat de istoricul moaștelor Sf. Ioan cel Nou și ale Sf. Paraschiva subliniind importanța lor pentru dreptcredincioși, din trecut și până în zilele noastre. Articolul are 13 fotografii.

SF. IOAN ZLATAUST-IAȘI (MĂNĂSTIREA)

Grigoraș, N., „Biserica (mănăstire a) Sf. Ioan Zlataust din Iași”, în: *MitrMold XXXIX* (1963), 5-6, p. 277-287.

Acest scurt istoric al Mănăstirii Sfântul Ioan Zlataust din Iași, care menționează, printre altele, data ctitoririi, identitatea ctitorului și evenimentul închinării mănăstirii de către Gheorghe Duca, prilejuiește și o expunere despre fiscalitatea din Moldova în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Alte date privesc arhitectura, odoarele și proprietățile acestei mănăstiri.

LIEȘTI-DODĂNEȘTI (SCHITUL)

Alexandrescu-Galex, Gogu, „Schitul Dodăneștilor”, în: *Păstorul Tutovei V* (1942), 7, p. 388-392.

Refacerea schitului din satul Liești cu menționarea unor întâmplări cu caracter istoric prin care au trecut sătenii. Studiul nu este finalizat urmând a fi continuat într-un număr următor al revistei.

Alexandrescu-Galex, Gogu, „Schitul Dodăneștilor”, în: *Păstorul Tutovei V* (1942), 5-6, p. 301-309.

Date despre Spătarul Liescu, întemeietorul schitului din zonă și a satului Liești.

Alexandrescu-Galex, Gogu, „Schitul Dodăneștilor”, în: *Păstorul Tutovei V* (1942), 3-4, p. 200-202.

Evenimente din istoria Moldovei invadată și sărăcită de dușmani. Spătarul Liescu indică locul unde va fi schitul care va avea ca hramul Sf. Ierarh Nicolae.

Alexandrescu-Galex, Gogu, „Schitul Dodăneștilor”, în: *Păstorul Tutovei VI* (1943), 1-4, p. 81-84.

Noi date referitoare la schitul Dodănești care surprind evenimente istorice ce fac referire la hatmanul Luca Arbore. În final, autorul subliniază cu tristețe că în locul în care altădată poposea spătarul Liescu cu oștenii lui nu se mai văd decât urmele schitului construit în vechime.

LEPȘA (SCHITUL)

Neagu-Negrulești, I., „Schitul Lepșa”, în: *Cronica Romanului III* (1926), 11, p. 781-783.

Se surprinde așezarea geografică a schitului Lepșa, în inima Munților Vrancei. Mai vechi de o sută de ani, lăcașul are mai multe variante ale ctitoririi: fie a fost construit de vrâncenii refugiați în munți din cauza năvălirilor turcești, fie a fost făcut de câțiva hoți, în semn de pocăință.

În vechime, pe lângă schit exista o școală, unde fiii vrâncenilor bogați au învățat carte, un exemplu documentat fiind preotul Taftă din Negrulești. După război, schitul ajunsese o ruină, lucrurile îndreptându-se în ultima perioadă.

LIPOVĂȚ (MĂNĂSTIREA)

Ursăcescu, V., econom., „Obiecte din Muzeul Episcopiei Hușilor”, în: *BORom XLVI* (1928), 1, p. 31-33.

Muzeul Episcopiei Hușilor a luat ființă din inițiativa P.S. Iacov Antonovici și conține obiecte de artă bisericească. Sunt prezentate două obiecte ce se află în expoziție: un potir și o nebederniță (bederniță). Din inscripțiile acestor două obiecte – care sunt redată în articol –, aflăm numele lui Vasile Lupu înainte de a deveni domnitor – Lupu Coci. Acesta, la urcarea pe tronul Moldovei și-a luat numele de Vasile de la grecesul „Basileos” și a fost un mare sprijinitor al ortodoxiei în ținuturile ocupate de turci.

Potirul găsit la Mănăstirea Dâmbovița din jud. Vaslui, a aparținut mai întâi bisericii Lipovățul cu hramul Sfântul Gheorghe - ctitorie a lui Vasile Lupu de la 1631, care până la secularizare a fost mănăstire de călugări. Nebedernița a fost găsită la Episcopia din Huși.

MAVRAMOL-GALAȚI (MĂNĂSTIREA)

Scriban, arhim., „Cronica bisericească internă. Cuvântare ținută de P.S. Iacov al Dunării de Jos cu prilejul inaugurării localului școlii numărul 11 din Galați, de față fiind Miniștrii: I.C. Brătianu, Dr. C. Anghelescu și I.G. Duca”, în: *BORom XLII* (1924), 4, p. 235-237.

În cuvântarea redată în articol, P.S. Iacov face un scurt istoric al școlilor din Galați, istoric în care se spune că, pe la începutul secolului al XIX-lea, domnul Alexandru Constantin Moruzi a emis un hrisov în care se prevedea să fie construite școli în Focșani, Bârlad Galați și Chișinău. Astfel s-a înființat în Mănăstirea Mavromolul o școală. P.S. Sa amintește după aceea despre „însemnătatea și trebuința” învățaturii.

Bulat, T. Gh., „Mănăstirea Mavromolu din Galați, închinată Mitropoliei din Moldova”, în: *MitrMold LII* (1976), 3-4, p. 292-293.

Însemnare despre Mănăstirea Mavromolu din Galați, ctitorită de către Gheorghe Duca și fiul său Constantin și care astăzi este biserică de mir. Închinarea sa

la Mitropolia Moldovei a fost făcută de către Grigorie, fiul lui Constantin Vodă Duca, la 6 martie 1735.

MĂGARUL-BUJORENI (SCHITUL)

Pocitan, Veniamin Ploeșteanu, vicar patriarhal, „Schitul Măgarul (jud. Tutova)”, în: *Păstorul Tutovei* VI (1943), 7-8, p. 225-234.

La 20 km de Bârlad, în pădurile apropiate de Zorleni, se află Schitul Măgarul în biserică existând odoare donate de familiile boierești Conachi și Rosnoveanu, foștii proprietari ai moșiei. Numele schitului este explicat printr-o întâmplare prin care câțiva mocani din Ardeal găesc într-un stejar, la care mereu alerga un măgar ce le aparținea, o icoană a Maicii Domnului, hotărând ca aici să ridice o bisericuță.

Unul din fiii vornicului Gavriil Conache, Ioniță, se hotărăște să intre în monahism și pleacă, la vârsta de 26 ani, la Mănăstirea Neamț, ajungând ulterior la Mănăstirea Florești, după care s-a așezat în schitul Măgarul de pe moșia Zorleni, pe care o avea ca proprietate prin moștenire. Schitul s-a transformat ulterior în schit de maici. În 1840, Ioanichie Conachi a demolat biserica de lemn, ridicând una de piatră, care exista la mijlocul secolului XX. După moartea lui Ioanichie, moșia și biserica rămâne în stăpânirea nepoatei sale, Ruxandra Rosnoveanu dar, după trecerea din viață și a acesteia, în schit rămân doar câteva viețuitoare. La sfârșitul articolului sunt enumerate odoarele ce aparțin schitului.

***, „Sfințirea Schitului Bujoreni, jud. Tutova”, în: *Cronica Hușilor* II (1935), 10, p. 367-369.

Articolul anunță sfințirea Schitului de maici din Bujoreni, județul Tutova, numit și Schitul Măgarul, eveniment la care a participat P.S. Nifon, însoțit de protoierii județului Tutova, Șt. Vasilescu și Gr. Dimitriu împreună cu alți preoți. Sunt consemnate idei din predica arhierescă.

MĂGURA-OCNEI (MĂNĂSTIREA)

***, „Știri. Biserica înnoită la mănăstire”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 11, p. 788.

Fiindcă Mănăstirea Măgura din județul Bacău a fost grav afectată de război, biserica acesteia a fost înnoită și sfințită la 2 august 1923 de episcopul Romanului, Lucian Triteanu.

MĂLINEȘTI-VASLUI (SCHITUL)

G., I. M., „Note bibliografice Veniamin Pocitan (Bârlădeanu) «Schitul Mălinești (Vaslui)», în: «*Buletinul Episcopiei Hușilor*», X (1934), p. 10-12”, în: *BORom* LII (1934), 5-6, p. 556-557. Recenzie.

Bazându-se pe o legendă, autorul scrie că vechimea schitului merge până în vremea domniei lui Ștefan cel Mare și că acesta își are numele de la un călugăr pe nume Mălin. Deasupra ușii de intrare, în bisericuța de lemn, se poate citi data 1826 și numele meșterului „Teodor”. Sinodicul schitului scris pe la 1882, arată că anul întemeierii este 1826, iar ctitorii săi sunt răzeși din satul Gărceni (Gârceni). La 1851

schitul slujea ca loc de surghiun pentru boierii făcători de rele. La 1860 va fi desființat prin lege, dar mai rămân câțiva călugări până prin 1886, când biserica trece ca filială la parohia Gârceni. În 1927 a existat o tentativă de a reînființa acest schit din partea doamnei Olga a mareșalului Prezan.

Udișteanu, Dionisie I., protos, „Schitul Mălinești-Vaslui”, în: *Păstorul Tutovei* VI (1943), 1-4, p. 43-47.

Schitul Mălinești este o așezare călugărească din ținutul Vaslui. Inițial, schitul fusese ridicat în apropiere de satul Gârceni, ulterior fiind mutat în locul intitulat „la Scaune” sau Mălinești. În 1860 schitul a fost desființat prin măsura guvernului de atunci, rămânând pustiu vreme de 70 de ani, până în vremea păstoririi episcopului Iacov Antonovici, când, prin stăruința mareșalului Prezan, a fost redeschis ca lăcaș de trăire călugărească pentru maici. Schitul are o biserică veche de lemn cu trei turlle, o clopotniță și mai multe chilii. Stareța schitului este maica Migdonia Budescu.

Sunt menționate daniile făcute schitului, fiind enumerate și o serie de însemnări găsite pe diferite obiecte de cult bisericesc aflate în posesia sfântului lăcaș: „Penticostarion” (tipărit la Iași în 1753, prin cheltuiala mitropolitului Iacov Putneanul, de către diaconul Ioan Simionovici); „Pavecernier” (manuscris făcut de monahul Inochentie Dobrescu din Mănăstirea Florești, în vremea păstoririi mitropolitului Gavriil Calimah); „Triod” (tipărit la București în 1795, prin cheltuiala mitropolitului Dosoftei); „Carte sfințitoare pentru păzirea celor cinci simțuri”; „Un trup de 24 minee” (tipărite la Neamț, în 1832); „Evanghelia” tipărită la Neamț în 1834; „Liturgier” tipărit la Neamț în 1860 și dăruit schitului de ieromonahul Macarie Buza, în 1930; „Chivot de argint aurit”. În ultima parte a articolului este menționată inscripția de deasupra ușii, săpată în lemn.

MĂLINI SUCEAVA (METOC)

Turcu, Constantin, „Știri noi despre Mănăstirea Slatina și despre mitropolitul Veniamin Costachi”, în: *MitrMold* XL (1964), 3-4, p. 152-155.

Datele noi din cadrul acestor pagini sunt adunate din câteva însemnări de călătorie ale lui Gh. T. Kirileanu. Se fac precizări și cu privire la construirea metocului de la Mălini.

MĂNĂSTIOARA SAU MEREȘTI-SUCEAVA (SCHITUL)

Zugrav, I., preot dr., „Schitul Mănăstioara jud. Suceava”, în: *Candela* XXXVII (1926), 1-4, p. 45-55.

Studiul, împărțit în trei părți, cuprinde informații referitoare la schitul Mănăstioara din Suceava.

În prima parte se prezintă „Poziția și descrierea schitului” ca fiind la 12 de km de Suceava, într-o poieniță înconjurată de un pomăt. Este descris atât exteriorul, cât și interiorul schitului. Așezată pe o temelie de piatră și clădită din bârne de stejar, având lungimea de 14 m, lățimea de 3 m și înălțimea de 7 m, biserica are un turn cu cruce de aproximativ 9-10 m. Clădirea se împarte în patru despărțituri aproape egale:

altar, naos, pronaos și clopotniță. Iconostasul este destul de iscusit zugrăvit, culorile vechi, aurul și roșul impresionând plăcut.

Partea a doua se referă la „Timpul clădirii schitului”. Se crede că schitul datează din 1775. În „Consemnarea mănăstirilor, sub care se înțeleg și schiturile ce se află în districtul Bucovinei”, publicată în Cernăuți, anul 1895, se amintește de o mănăstire Merești cu patru călugări și o călugăriță. Deoarece la 4 km de schit se află localitatea Merești, există posibilitatea ca mănăstirea menționată să fie chiar schitul Mănăstioara.

Partea a treia a studiului conține informații referitoare la „Averea schitului”.

MERA (MĂNĂSTIREA)

Dimitriu, G., profesor, „Mănăstirea Mera”, în: *Păstorul Tutovei* VI (1943), 1-4, p. 73-76.

Mănăstirea Mera, cunoscută în vechime sub numele de „Mira” e așezată la 9 km de Odobești, de-a lungul Văii Milcovului. Ea datează de la sfârșitul secolului al XVII-lea, inițial aici fiind construită o biserică de lemn, având ca ctitori pe părintele Ioan și un boier Moțoc, care, înainte de 1685, i-au dăruit moșii pe pământul Odobeștilor. După un an biserica este reînnoită de Constantin Cantemir, domnul Moldovei, devenind ctitorie domnească. Articolul consemnează și alte modificări suferite de sfântul lăcaș de-a lungul timpului, fiind menționate daniile cu care a fost înzestrată în timpul domniei lui C. Cantemir, în aceeași perioadă fiind închinată Mănăstirii Vatoped din Sf. Munte Athos.

MIRA (MĂNĂSTIREA)

Ursăchescu, V., preot, „Cronica Bisericească O serbare istorică”, în: *BORom* XLII (1924), 1, p. 39-48.

Data de 27 octombrie 1923 marchează împlinirea a 200 de ani de la moartea domnului Dimitrie Cantemir (1710-1711). În articol sunt redată desfășurarea manifestărilor care au avut loc cu această ocazie.

În satul Urlați, episcopul de Huși a săvârșit slujba parastasului, momentul solemn fiind citirea pomelnicului familiei Cantemir. Din pomelnic aflăm că Antioh Cantemir a zidit și înfrumusețat Mănăstirea Mira cu hramul Sfinților Împărați Constantin și Elena iar Constantin Cantemir a ctitorit Mănăstirea Siliștei.

Ioasaf, Ganea, arhid., „Mănăstirea Mira: Zbuciumatul destin al unei ctitorii cantemirești”, în: *MitrOlt* XXV (1973), 9-10, p. 877-878.

Recenzie. Cuprinde date despre Mănăstirea Mira care inițial a fost un schit pe Milcov, ctitorit în 1685 de boierul Moțoc ajutat de episcopul Ioan al Romanului. Murind cei doi, jupâneasa donează schitul lui Dimitrie Cantemir, urmând ca în 1686 să fie închinată Mănăstirii Vatopedi.

Irimia, Bogdana, „Erminia tradițională românească în picturile murale de la Mira Cantemireștilor”, în: *BORom* XCV (1977), 1-3, p. 177-183.

Sunt prezentate rezultatele cercetării picturilor murale de la biserica Mănăstirii Mira-Focșani efectuate în 1973, lucrările fiind conduse de arhimandritul Nicolae Diaconu de la Direcția Patrimoniului Cultural Național. Interesante și valoroase informații noi au fost aduse de către Irina Mardare și Ion Neagoe, pictori restauratori. Fiind situată într-o zonă seismică, biserica a fost avariata de numeroase cutremure care au afectat atât zidăria, cât și picturile în frescă. Este prezentat un scurt istoric, precum și poziția geografică a mănăstirii.

MIRĂUȚI-SUCEAVA (VECHEA MITROPOLIE)

Is., O., „Biserica Mirăuților”, în: *Candela* XI (1892), 9, p. 533-540.

Informații referitoare la Biserica Mirăuți cu hramul Sf. Gheorghe din Suceava. Anul zidirii și ctitorul acesteia nu se cunosc cu precizie, însă în cronicile lui Grigore Ureche se menționează de existența unei biserici aproape de curtea domnească, pe care Alexandru cel Bun a făcut-o biserică mitropolitană. Se crede, că biserica a fost zidită în secolul al XIV-lea de Iuga Vodă. Deoarece în vremea stăpânirii Imperiului Austriac, în 1871, când au avut loc delimitările pentru introducerea tabulei, nu s-a prezentat nimeni ca fiind proprietarul ruinelor bisericii Mirăuți, aceasta a devenit avere camerală, asemenea bisericii Adormirii Maicii Domnului din același oraș.

În primavara anului 1792, un chirurg numit Gutter, voind să-și construiască o casă, cere permisiunea de a lua materialul de zidit din ruinele bisericii „Adormirii Maicii Domnului”, lucru care se obișnuia în vremea aceea și care amenința și biserica Mirăuților. Primind aprobare, acesta începe a sparge zidul, acțiune ce stârnește târgoveții Sucevei, care în simplitatea lor, arătau multă însuflețire pentru vechile monumente bisericesti.

Is., O., „Biserica Mirăuților”, în: *Candela* XI (1892), 10, p. 601-612. Cu text în slavonă.

Este reprodușă o jalbă a locuitorilor din Suceava, trimisă către Consistoriu, care, la rândul său, trimite o traducere în germană la oficiul cercual, în 18 februarie 1792. Răspunsul vine șase zile mai târziu, printr-un raport al comisarului Georgiewitsch prin care dezarmează orășenii, amenințându-i cu pedepsirea lor. Biserica Mirăuți nu a fost dărâmată, ca cea a „Adormirii Maicii Domnului”, însă a avut mulți proprietari interesați numai de terenul pe care era zidită, până în 1799, când ajunge în posesia majorului Ioan Florea. Prin uricul din 17/29 noiembrie 1799, acesta dăruiește biserica și locul ei, comunei orășene din Suceava. Nu se cunoaște de cine este administrată și întreținută biserica până în 1852, când a trecut în stăpânirea parohiilor Sf. Dimitrie și Sf. Nicolae.

Is., O., „Biserica Mirăuților”, în: *Candela* XI (1892), 11, p. 669-679.

Continuare a articolului referitor la biserica Mirăuți.

În 1880, baronul Eudoxiu Hurmuzachi, căpitan al Sucevei, trimite un raport către guvern înștiințându-l de existența bisericii, vechea Mitropolie. Începând din acest an, se fac demersuri pentru restaurarea ei prin fondul religios. În 1893, cu

aprobarea Împăratului Francisc Iosif I și cu binecuvântarea mitropolitului Bucovinei, începe restaurarea bisericii Mirăuți, după trei secole și jumătate în care a fost o ruină.

G., „Cronica bisericească. Sfințirea Bisericii Mirăuților din Bucovina”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 8, p. 928-929.

După dorința mitropolitului Bucovinei, Silvestru Morariu, s-a restaurat această biserică a Mirăuților. Procesul de restaurare s-a încheiat în 1903. La 2 noiembrie 1903 a avut loc sfințirea ei, sfințire ce a fost făcută de Î.P.S. Vladimir Repta. Despre biserică Mirăuților aflăm că a fost vechea Mitropolie a Sucevei, iar tradiția arată că a fost ridicată de Petru Mușat la sfârșitul secolului al XIV-lea.

Sesan, M., „Biserica Mirăuți Suceava”, în: *MitrMold XXXIII* (1957), 10-12, p. 862-867.

Despre biserică Mirăuți din Suceava se aduc informații prin care se susține teza că a fost mănăstire încă din secolul al XV-lea. Devenită mai târziu mănăstire de maici, va fi desființată la 1776, după ocuparea Bucovinei de către austrieci.

MOLDOVIȚA (MĂNĂSTIREA)

Orescu, Popescul, dr., „Câteva Documente Moldovene”, în: *Candela XIII* (1894), 9, p. 555-557.

Articolul redă un document important ce a fost găsit în colecția domnului Tyminski din Cernăuți. Prin acest act din 13 septembrie 1450, Bogdan Vodă dă Mănăstirii Moldovița un beneficiu anual de zece buți de vin, pe perioada cât va trăi. Articolul conține o notă referitoare la aspectul documentului. Text în slavonă.

Orescu, Popescul, dr., „Câteva Documente Moldovene”, în: *Candela XIII* (1894), 10, p. 615-621.

Se redau câteva documente referitoare la mănăstirile bucovinene. Între ele întâlnim și un act prin care Petru Vodă scutește trei care mănăstirești din Moldovița de orice vamă atunci când umblă pentru pește, sare și miere (Cotnari, 25 august 1454). Articolul conține note în care este descris aspectul fiecărui document. Text în slavonă.

Orescu, Popescul, dr., „Câteva Documente Moldovene”, în: *Candela XIV* (1895), 7, 339-344.

Sunt reproduse câteva documente: un înscris prin care Domnul Vasile Lupu miluește Mănăstirea Moldovița cu opt poslușnici stabilind pentru ei anumite privilegii și supunându-i doar la plata goștinei și a desetinei (Iași, 7 aprilie 1635) și un act prin care Ștefan Vodă Lupu miluește Mănăstirea Moldovița cu opt poslușnici, stabilind pentru ei anumite privilegii și supunându-i doar la plata goștinei și a desetinei (Iași, 9 ianuarie 1660). Este descris aspectul fiecărui document, acte ce au textul în limba slavonă.

Georgescu, Corneliu, ierom., „Monastirea Moldovița”, în: *Viața Monahală*, II (1939), 3, p. 181-183.

Alexandru cel Bun a ridicat în 1401 o biserică din piatră și chiliile necesare pentru o mănăstioară care a avut o viață scurtă datorită unui cutremur și a unor alunecări de teren ce au distrus chiliile și au adus daune bisericii. În 1532, Petru Rareș, la îndemnul starețului Ștefan, a ridicat o altă biserică, tot din piatră, într-un loc mai puțin accidentat, pe care a pictat-o și a sfințit-o la 8 septembrie 1532, sub egumenul Avramie. Starețul Benedict, din timpul ocupației rusești de la 1769, l-a însoțit pe episcopul Inochentie și pe arhimandritul Vartolomei Măzăreanu, la Sankt Petersburg, de unde s-au adus cărți, vase necesare cultului și veșminte. În urma hotărârii împăratului Iosif al II-lea, din 23 aprilie 1785, Mănăstirea Moldovița a fost desființată, biserica devenind parohie a comunii Vatra Moldoviței.

Stilul picturii este cel bizantin, aceasta fiind distrusă de-a lungul timpului. S-a reușit refacerea edificiului și al chiliilor care au avut de suferit în urma războiului, înființându-se aici un atelier de țesătorie. În 1939 mănăstirea avea 18 maici și surori, viața fiind de obște, rânduită după vechile reguli monahale. Se găseau la mănăstire: o „Psaltire” scrisă cu litere slavone, a episcopului de Rădăuți, Ifrim (Efrem) (1609-1614), care datează din 1614; o „Evanghelie” tipărită din ordinul împărătesei Ivanovna la Moscova în 1735 și dăruită Mănăstirii Moldovița în 1770 de împărăteasa Rusiei, Ecaterina Alexeevna; tronul lui Petru Rareș și diferite strane sculptate în epoca aceluiași domn.

Antonescu, Gh., „Un vechi monument de artă bisericească: Mănăstirea Moldovița”, în: *MitrMold XXXI* (1955), 1-2, p. 14-22.

Ctitorii Mănăstirii Moldovița menționați în studiul de față sunt Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și Petru Rareș. Se dau date referitoare la amplasarea geografică a sfântului lăcaș, despre arhitectura bisericii, aspectul exterior și interior al acesteia, pictură, rolul mănăstirii în viața duhovnicească și culturală a Moldovei. Sunt menționate și mănăstirile: Bistrița, Bisericiani, Poiana (Probota), Neamț din Moldova, apoi Vodița și Tismana din Țara Românească.

Crăciunaș, Irineu, Balș, Ștefan, Corina Nicolescu, «Mănăstirea Moldovița», Monografie, Ed. Tehnică, București, 1958, 128 p”, în: *MitrMold XXXIV* (1958), 11-12, p. 922-926. Recenzie.

Autorii menționează faptul că Mănăstirea Moldovița are două elemente noi din punct de vedere al arhitecturii: a) pridvorul din partea vestică, b) existența gropniței. Ambele elemente vor intra în arhitectura moldovenească a sfintelor lăcașuri în perioada imediat următoare. Pictura exterioară s-a păstrat numai în ocnițe.

Păcurariu, Mircea, „Ștefan Balș, Corina Nicolescu, «Mănăstirea Moldovița», București, Ed. Tehnică, 1958, 128 p”, în: *MitrArd (IV)*, 1959, 1-2, p. 129-133. Recenzie.

În recenzia făcută cărții „Mănăstirea Moldovița” se prezintă cele șapte capitole ce definesc temele principale propuse de autori și anume: „Așezarea mănăstirii”, „Trecutul mănăstirii”, „Moldovița veche”, „Moldovița lui Petru Rareș”, „Mobilierul și inscripția mănăstirii”.

Porcescu, Scarlat, pr., „Mănăstirea Moldovița monument de arhitectură, lucrările de restaurare efectuate în 1954-1959”, în: *MitrMold* XXXIX (1963), 7-8, p. 374-388.

Istoricul prezintă Mănăstirea Moldovița din punct de vedere arhitectonic și al istoriei sale. Descrierea așezământului, a picturii bisericii și a clisarniței sunt completate de prezentarea lucrărilor de restaurare efectuate între anii 1954-1959.

Crăciunaș, Irineu, „Pictura bisericii de la Mănăstirea Moldovița”, XXXIX (1963), 7-8, p. 389-417.

Picturile în frescă de la bisericile moldovenești din veacurile XV-XVI au o însemnătate deosebită pentru cultura românească, laică și bisericească. Autorul încearcă să contureze un tablou al specificului și evoluției ei, din care reiese că pictura exterioară din Moldova s-a generalizat în secolul al XVI-lea, mai ales după anul 1530, pornind din premise locale și nu după o influență exterioară. P. Comănescu a emis ipoteza potrivit căreia mitropolitul Grigorie Roșca a fost inițiatorul și îndrumătorul picturilor murale exterioare. Pictura de la Moldovița a fost executată în 1537. Meșterii ei rămân necunoscuți, prezumția fiind că au lucrat mai mulți zugravi. Sunt descrise registrele de pictură exterioară, dar și pictura din interior și din gropniță.

Bălan, Teodor, „Mănăstirea lui Alexandru cel Bun de la Moldovița”, în: *MitrMold* XXXIX (1963), 7-8, p. 418-427.

Mănăstirea Moldovița este o ctitorie a domnului Alexandru cel Bun care s-a bucurat de daniile mai multor persoane menționate în aceste pagini.

Iufu, I., „Mănăstirea Moldovița, centru cultural important din perioada culturii române în limba slavonă sec. XV-XVIII”, în: *MitrMold* XXXIX (1963), 7-8, p. 428-455.

Mănăstirea Moldovița a fost un important centru cultural al secolelor XV-XVIII, iar încercarea de a surprinde statutul ei în acest registru se referă la școlile mănăstirești din acea perioadă, la dascăli și la caligrafi, la manuscrisele păstrate în acest așezământ, cu descrierea inscripțiilor și a împărțirii cărților după cuprinsul lor.

Brătulescu, Victor, „Ornamentica manuscriselor slavone provenite de la Mănăstirea Moldovița și aflate la Mănăstirile Dragomirna, Sucevița și în alte părți”, în: *MitrMold* XXXIX (1963), 7-8, p. 472-501.

Manuscrisele slavone pe care le prezintă Victor Brătulescu oferă spre analiză mai multe aspecte, cum sunt titlurile, inițialele, frontispiciile, vignetele, chenarele, legătura lor în scoarțe de lemn și motivele ornamentale de pe învelișurile de piele. Autorul face o împărțire a manuscriselor înstrăinate de la Mănăstirea Moldovița pe categorii și secole.

Rezuș, Petru, pr. prof., „Epitafele și lucrările bisericești de artă de la Mănăstirea Moldovița”, în: *MitrMold* XXXIX (1963), 7-8, p. 502-512.

Piese de artă prezentate în paginile acestui articol sunt: epitaful egumenului Anastasie din 1484, epitaful lui Ștefan cel Mare din 1494, jilțul domnesc din vremea lui Petru Rareș, stranele, tetrapodiile, pomelnicul (triptic de lemn al) episcopului Efrem din secolul al XVII-lea, toate aflate la Mănăstirea Moldovița.

Porcescu, Scarlat, pr., „Pomelnicul triptic de la Mănăstirea Moldovița”, în: *MitrMold XXXIX* (1963), 7-8, p. 530-545.

În cadrul unei prezentări generale despre pomelnice, autorul se concentrează pe prezentarea pomelnicului episcopului Anastasie, sub formă de triptic datat 5 iulie 1644 și aflat la Mănăstirea Moldovița. Se subliniază valoarea artistică și documentară a pomelnicului.

Brătulescu, Victor, „Grafitele de la Moldovița”, în: *MitrMold XLI* (1965), 7-8, p. 419-426.

Grafitele sunt semne zgâriate pe zidurile bisericilor sub formă de desene sau litere. Cele de la Mănăstirea Moldovița sunt prezentate aici în ordine cronologică, indicându-se locurile în care se găsesc - pronaos, pridvor, altar. Se dau informații bogate din istoria mănăstirii.

Stănculescu, Ioan F., „Mănăstirea Moldovița”, în: *GBis*, XXIV (1965), 7-8, p. 736-739.

Recenzie la una din lucrările ce descrie biserica, arhitectura și pictura Mănăstirii Moldovița.

NEAMȚ (MĂNĂSTIREA)

Iosif, mitropolitul Moldovei, „Adresa Î.P.S. mitropolit al Moldovei și Sucevei, Iosif Naniescu, din data de 29 noiembrie 1888 prezentată în ședința Sfântului Sinod de la doi decembrie 1888, relativă la starea actuală a Sfintei Mănăstiri Neamț”, în: *BORom XII* (1888-1889), 11, p. 751-757.

Se informează despre starea jalnică în care a ajuns Mănăstirea Neamț, datorită lipsei de monahi, preoți slujitori și cântăreți bisericești. Incendiul din 1862 a distrus o mare parte a bibliotecii mănăstirii, pierzându-se astfel foarte multe manuscrise și cărți. Acest document reprezintă un apel din partea Sfântului Sinod către Guvern pentru ca acesta să aloce din bugetul de stat o sumă de bani pentru întreținerea mănăstirii.

Baba-Novak, „Ospătăriile Monastirești”, în: *Biserica și Școala I* (1890), 26, p. 198-200.

Articolul amintește despre înmulțirea numărului de pelerini la mănăstiri și despre fondurile reduse pentru găzduirea oaspeților. Autorul neagă informațiile false apărute în *Adevărul* despre personalul ospătăriei Mănăstirii Neamț. Când Consiliul administrativ al Mănăstirii Neamț a cerut un fond mai mare, Ministerul Cultelor le spune că aceste lăcașuri nu sunt hoteluri și că vizitatorii trebuie să se mulțumească cu ceea ce primesc. Articolul scoate în evidență atât categoria de vizitatori ai

mănăstirilor, care vin acolo pentru rugăciune, cât și partea opusă acestora. „Unii vin, pretinzând bunătați, alegându-și camerele și cerând oglinzi, cămăși și vin peste măsură. Cei care obțineau trăsura și caii mănăstirii le țin neîngrijite, iar când li se fac observații, înjură. Vara, se pot găzdui 50-60 de persoane, dar nu sunt decât 30 de așternuturi, ceea ce stârnește nemulțumiri. În plus, se constată că, datorită restricțiilor impuse călugărilor, personalul administrativ și bisericesc al mănăstirilor dispărea aproape cu totul. De când Prea Cuviosul arhimandrit Chiriac conduce administrația se văd îmbunătățiri, atât în ceea ce privește unele reparații aduse clădirii, cât și a hranei călugărilor. Administrația acestor mănăstiri nu merită batjocorile unor nemulțumiți”.

***, „Mănăstirea Neamțu, din Județul Neamțu”, în: *Vocea Bisericii* II (1896), 18 și 19, p. 8-10.

Mănăstirea a fost ridicată de monahii Sofronie, Pimen și Siluan în 1392. În curtea spațioasă se află mai multe lăcașe de închinăciune. Biserica mare, fondată de Ștefan cel Mare, în 1497 și închinată Domnului Iisus Hristos. Biserica a fost sfințită după lupta cu polonezii de la Codrii Cosminului. A ars, dar a fost refăcută de arhimandritul Timotei starețul. Altă biserică este cea cu hramul Sf. Gheorghe, zidită de Ștefan al III-lea în 1392. Biserica Vovidenia, foarte veche, a fost înnoită de un părinte. Biserica Sf. Ion Bogoslovul, fondată de Alexandru cel Bun în 1402, este locul unde se păstrează osemintele răposaților.

Este descrisă biserica cea mare și se amintește de o legendă ce spune că împăratului Rusiei, Petru cel Mare, a fugit din Rusia și a venit în Moldova la Mănăstirea Neamțului, unde s-a călugărit cu numele de Paisie. Încă se mai zice că rușii au furat trupul lui. În interiorul bisericii se află mormintele lui Teofil și al lui Ioanichie, episcopii Romanului. Într-o strană aparte se află icoana Maicii Domnului. Aceasta este una dintre icoanele făcătoare de minuni ale României. Biserica are multe obiecte de preț: un aer din 1437 și unul din 1741, un portret al mitropolitului Veniamin Costache, o „Evanghelie” legată cu argint și suflată cu aur, manuscris pe pergament din 1497 și alta din 1759, un potir, un panaghiar dăruit de Ștefan cel Mare. În apropierea bisericii se află mănăstirile Agapia și Văraticeul.

Erbiceanu, C., „Documente referitoare la istoria bisericească și politică a românilor”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 2, p. 126-156.

În articol sunt reproduse 20 de documente.

19 și 20 - două documente din 1795, care se referă la călugărul Neofit, fost rabin, care s-a botezat în București, s-a călugărit la Mănăstirea Cernica și a fost monah la Mănăstirea Neamț. Neofit a scris lucrarea „Praštia”.

Lascăr, D., econ., „În congediu- Pozițiunea Monastirea Neamțului”(urmare), în: *Revista societății clerului argeșian „Frăția”* II (1901), 11, p. 7-8.

O prezentare a Mănăstirii Neamț, care cuprinde 10-11 biserici paraclise împreună cu schiturile aferente. Se face descrierea geografică a zonei amintindu-se de mănăstirile: Văratice, Agapia, Secu, Sihăstria, Procov, Râșca, de „punctul” Petru

Vodă, de Ceahlău și de Bistrița. Prințul Ferdinand și prințesa Maria au zidit în zonă un castel princiar.

Lascăr, D., econ., „În concediu- Activitatea cător-va persoane însemnate din Soborul Sf-tei Monastiri Neamțu-urmare și fine”, în: *Revista societății clerului argeșian „Frăția”* II (1901), 12, p. 3-4.

Articolul este împărțit în patru „confesiuni”. Prima, îl prezintă pe arhimandritul Veniamin Nițescu, starețul Mănăstirii Neamțu, care a fost diacon la Mitropolia din București, arhimandrit de scaun la Episcopia de Râmnic, preot la Episcopia de Argeș și protopsalt și profesor de muzică la Seminar. Împreună cu Daniil Tomescu și cu părintele Iochim, a îmbunătățit starea mănăstirii.

Cea de-a II-a „confesiune” îl are în centru pe P.S. Narcis Crețulescu, fost profesor, retras acolo pentru liniște. Acesta a descris Mănăstirea Neamț în 12 volume. A treia confesiune face referire la arhimandritul Chiriac Niculau, care a fost preot de armată, arhimandrit de scaun la Episcopia Galați și este originar din comuna Vânătorii-Neamțului. Se enumără donațiile acestuia.

Ultima parte face referire la părintele ieromonah Grigore Ștefănescu, membru al Consiliului mănăstirii, pe când era institutor.

***, Mănăstirile”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 12, p. 1404-1415.

Articolul redă raportul făcut de starețul Mănăstirii Neamț, arhimandritul Valerie, către mitropolitul Moldovei, referitor la călătoria pe care părintele arhimandrit a făcut-o la mănăstirile din Basarabia și Rusia, împreună cu arhimandritul Teodosie Soroceanu. La început, părintele Valerie amintește despre starea Mănăstirii Neamț din Moldova, care era destul de rea la 1910. Aceasta a fost întemeiată de trei călugări Pimen, Silvan și Sofronie, a avut o stare de maximă înflorire în vremea lui Paisie Velicicovski.

Mănăstirea Neamț a dat numeroși ierarhi dintre care îi amintim pe mitropoliții Teoctist al Moldovei, Neofit, Mitrofan, Gheorghie, Iacov Stamate, Grigorie al IV-lea al Ungrovlahiei etc. De la mijlocul secolului al XIX-lea, Mănăstirea Neamț a început să decadă datorită secularizării, incendiului care a făcut numeroase pagube etc. După ce scrie acestea arhimandritul Valerie amintește despre călătoria pe care a făcut-o la mănăstirile din Basarabia și Rusia, unde a vizitat: lavra Pecerska și Mănăstirea Pocrrov din Kiev, Mănăstirea Noul Neamț din Basarabia. Aceasta din urmă a fost întemeiată în 1867 de către 26 de călugări veniți de la Mănăstirea Neamț din Moldova, sub conducerea ieromonahului Teofan, care a fost și primul stareț al mănăstirii. În 1910 stareț era arhimandritul Gherman. Spre sfârșitul raportului, arhimandritul Valerie îi face mitropolitului Moldovei câteva propuneri pentru reorganizarea Mănăstirii Neamț din Moldova.

G., „Bibliografie”, în: *BORom XXXVI* (1912-1913), 6, p. 618-620. Recenzie.

Este prezentată pe scurt cartea „Mănăstirea Neamțului. Viața călugărească și muncă pentru cultură”, de N. Iorga, Vălenii de Munte, 1912, care prezintă trecutul acestei mănăstiri și rolul cultural pe care l-a jucat în timp.

Demetrescu, Drag., dr., „Părintele Daniil Tomescu” în: *BORom* XXXIX (1915-1916), 8, p. 861-874.

La 15 august 1915, monahul Daniil Tomescu, viețuitor al Mănăstirii Neamț, a trecut la cele veșnice. Timp de 50 de ani a fost casierul mănăstirii și, deși putea să se ridice la trepte mai înalte, Daniil a refuzat, rămânând simplu monah. Sunt redată notele autobiografice ale lui Daniil, din care aflăm cum a avut loc secularizarea forțată a averilor Mănăstirii Neamț și ce efecte a avut aceasta asupra călugărilor și a vieții duhovnicești de aici.

Deoarece starețul mănăstirii, Gherasim, și mitropolitul Sofronie au protestat contra confiscării averii Mănăstirii Neamț de către Stat, ambii au fost destituiți și trimiși în exil: unul la Mănăstirea Coșula iar mitropolitul la Mănăstirea Slatina. Locotenent de mitropolit a fost pus arhiepiscopul Meletie (Racoviță) Sardeon, iar starețul la Neamț a fost pus Isihie Stamate, egumenul Mănăstirii Secu. Între anii 1860-1887 va stăreți la Mănăstirea Neamț părintele Timotei Ionescu. Se amintește apoi despre incendiul ce a avut loc în noaptea de 23 spre 24 noiembrie 1862 în Mănăstirea Neamț, când s-a pierdut o mare parte din bibliotecă. În 1863 Alexandru Ioan Cuza a vizitat lavra Neamțului și, văzând efectele incendiului, a dispus formarea unei comisii pentru restaurarea sfântului lăcaș. La reconstrucție au participat mai mulți călugări ai mănăstirii, care se pricepeau la diferite meșteșuguri.

Scriban, I., arhim., „Însemnări mărunte. Înflorirea unei mănăstiri”, în: *BORom* XL (1921-1922), 3, p. 240.

De la arhimandritul Daniil Ciubotariu, starețul Mănăstirii Neamț, aflăm că se va redeschide vechea tipografie a mănăstirii.

***, „Însemnări mărunte. O nouă tipografie bisericească”, în: *BORom* XL (1921-1922), 7, p. 559.

Prin râvna starețului Daniil și cu binecuvântarea mitropolitului Moldovei, Pimen, s-a înființat la Mănăstirea Neamț o nouă tipografie.

A., S., „Știri. Nou stareț la Neamț”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 8, p. 607.

Arhimandritul Daniil Ciubotariu, starețul Mănăstirii Neamț, a demisionat și în locul său a fost numit arhimandritul Valeriu Moglan ce se afla la Paris. Starețul demisionar a fost numit director al tipografiei aceleiași mănăstiri.

***, „Cronica bisericească internă. Cursurile „Solidarității” de la Mănăstirea Neamțului”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 11, p. 781-783.

Cursurile au avut loc în vara anului 1923, fiind deschise de arhim. mitrofor Meletie Nicoriță. La deschidere au participat și Î.P.S. Pimen al Moldovei, P.S. Nicodim al Hușilor și P.S. Teodosie, fost episcop al Romanului, care trăia retras la Neamț. Este descris cum s-au desfășurat aceste cursuri și sunt reproduse cuvântarea rostită de profesorul Boroianu și programul cursurilor.

***, „Știri. Editare de cărți la Mănăstirea Neamț”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 11, p. 788.

La 20 iulie 1923 au fost convocați la Mitropolia Moldovei protoiereii eparhiei, unde s-a discutat problema cărților ce urmează a se tipări la Mănăstirea Neamț.

***, „Știri. Tipăriturile Mănăstirii Neamț”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 13, p. 1012.

Sub conducerea arhimandritului Daniil, tipografia din Mănăstirea Neamț a scos mai multe cărți dintre care se amintesc trei titluri: „Urmarea lui Hristos”, „Cărți de rugăciuni” și o „Scriere împotriva adventiștilor”.

Berechet, Șt., „Cronica bisericească. Faptele din viața noastră românească sunt cunoscute și de biserica sârbească”, în: *BORom* XLII (1924), 4, p. 245.

În revista „Glasnik”, din 1923, numărul 23, anul IV, se amintește despre înființarea a două tipografii bisericești, cea de la Mănăstirea Cernica și cea de la Mănăstirea Neamț, întoarcerea arhimandritului Scriban de la Constantinopol, unde au avut loc discuții despre noul calendar al Bisericii și despre sfințirea bisericii românești din Sofia.

Scriban, arhim., „Însemnări mărunte. Cursurile de vară ale «Solidarității» la Mănăstirea Neamțului”, în: *BORom* XLII (1924), 8, p. 507.

În data de 2 august 1924 s-au ținut în Mănăstirea Neamț cursurile de vară ale societății „Solidaritatea”. În articol este redată, pe scurt, desfășurarea acestor cursuri.

Scriban, arhim., „Știri. Noul Stareț al Mănăstirii Neamț”, în: *BORom* XLII (1924), 9, p. 572.

Î.P.S. Pimen, mitropolitul Moldovei, l-a rugat pe P.S. Nicodim, fost episcop al Hușilor, să primească a fi stareț la Mănăstirea Neamț. Mai aflăm că arhimandritul Meletie Nicuță, starețul Mănăstirii Neamț, a cerut a se retrage din stăreție.

***, „Monastirea Neamțului - desen cum era înaintea arderii din 1862”, în: *MitrMold* II (1926), 1, p. 18.

Se prezintă o imagine a Mănăstirii Neamț, așa cum era înainte de anul 1862.

***, „Cronica bisericească. Cursurile de la Mănăstirea Neamț”, în: *BORom* XLIV (1926), 6, p. 354-355.

Societatea „Solidaritatea” va ține în vara anului 1926, în perioada 15 iulie-22 august, cursuri de vară la Mănăstirea Neamț. În articol se arată care a fost programul acestor cursuri.

***, „Cronica bisericească. «Ce am făcut mai de seamă în Mănăstirea Neamț», în: *BORom* XLIV (1926), 8, p. 476.

Se amintește despre cursurile de vară de la Mănăstirea Neamț. La 1926 aici trăia retras fostul arhiepiscop al Basarabiei, P.S. Nicodim Munteanu.

***, „Cronica bisericească. Cursurile de vară de la Mănăstirea Neamț”, în: *BORom XLIV* (1926), 8, p. 476-479.

Este prezentată desfășurarea cursurilor de vară ale societății „Solidaritatea”, care au avut loc și în acest an la Mănăstirea Neamț. La eveniment a participat patriarhul Miron Cristea. În final este reprodusă cuvântarea rostită de dl. Crudu, cu tema „Imperialismul religios al românilor”.

Scriban, arhim., „Știri. Monah neastâmpărat”, în: *BORom XLV* (1927), 2, p. 127.

Un monah din Mănăstirea Neamț a protestat împotriva deciziei adoptării calendarului îndreptat. Ca urmare a acestui fapt monahul Vasile Dăscălescu a fost dat afară din monahism.

Scriban, arhim., „Știri. Ce au discutat profesorii de teologie la Neamț”, în: *BORom XLV* (1927), 7, p. 443.

Sunt redate chestiunile discutate de profesorii de teologie la Congresul ce a avut loc la Mănăstirea Neamț. Aceste chestiuni privesc învățământul teologic universitar, situația facultăților, congresul teologilor, participarea la congresele interconfesionale.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Călugăr farmacist”, în: *BORom XLV* (1927), 9, p. 556.

În Mănăstirea Neamțului funcționează o farmacie care este cărmuită de un călugăr - părintele Iov.

***, Bibliografie. „Istoria Sfintei Mănăstiri Neamț în timpul marelui război 1916-1918” de arhimandritul mitrofor Meletie Nicuță”, în: *BORom XLV* (1927), 9, p. 576.

Este de fapt o broșură de 21 de pagini ce a fost tipărită în tipografia Mănăstirii Neamț.

Scriban, arhim., „Seminarul de la Neamț nu pierе”, în: *BORom XLVI* (1928), 9, p. 833-834.

În articol se infirmă vestea potrivit căreia noul Seminar monahal abia înființat în Mănăstirea Neamț se va desființa datorită lipsei mijloacelor de întreținere. Mitropolia Moldovei a hotărât ca Seminarul aibă doar patru clase iar nu opt.

***, „Știri. Pofitori la pământul mănăstirilor”, în: *BORom XLIX* (1931), 4, p. 381.

O sută de locuitori ai comunei Vânătorii Neamțului au pătruns, cu de-a sila, pe proprietatea Mănăstirii Neamț.

Nicodim, episcop, stareț al Mănăstirii Neamț, „Memoriu asupra situației și drepturilor Monastirei Neamțu”, în: *MitrMold VII* (1931), 9, p. 246.

Acest articol al starețului Nicodim amintește despre o inscripție așezată în incinta Mănăstirii Râșca în 1931, în contextul mai larg al descrierii situației Mănăstirii Neamț, în secolul al XIX-lea. Aflăm că, în iunie 1859, statul a confiscat mai

multe averi ale acestei mănăstiri, constând în 74 de moșii, conace, acareturi și toate animalele din gospodărie. Conținutul inscripției conține date istorice despre Mănăstirea Râșca, numită la început Bogdănești. Ea a fost ctitorită în 1359 de Bogdan Vodă, refăcută în 1511 de fiul lui Ștefan cel Mare, Bogdan (al III-lea) și refăcută din temelii, în 1540, de Petru Rareș, care a fost și cel care i-a schimbat numele în Râșca.

***, „Cărți, reviste, ziare: Însemnări despre Mănăstirea Neamțului”, în: *BORom* LIII (1931), 10, p. 665.

Articolul face referire la unele însemnări despre Mănăstirea Neamțului, publicate de Al. Iordan în ziarul „Mișcarea”, din 19 august 1931. Astfel, autorul constată că, pe lângă multe lucruri adevărate și frumoase, sunt date și multe informații greșite, cum ar fi faptul că mănăstirea ar avea 500 de călugări (în realitate fiind mult mai puțini), că Cetatea Neamțului e la 1500 m distanță de mănăstire, ea fiind, de fapt, la peste 10 km, după ce se iese din orașul Târgu Neamț.

De asemenea, se consideră falsă informația că în acest sfânt lăcaș ar fi doar câteva „hârtoage vechi”, fără valoare istorico-literară, de vreme ce Nichifor Crainic a găsit acolo, în aceeași vară, câteva manuscrise de mare însemnătate (traduceri aparținând mitropolitului Grigorie Miculescu). Se mai face referire și la odoarele așezământului, furate și duse în Rusia în timpul războiului și care nu vor mai putea fi recuperate.

***, „Știri. Cursurile „Solidarității”, în: *BORom* L (1932), 7, p. 748.

Articolul anunță că societatea „Solidaritatea” a întocmit o serie de cuvântări creștinești cu tema generală „Criza socială e o criză morală”, care au fost ținute la Mănăstirea Neamțului, în perioada 20 iulie-20 august 1932 și îi enumeră pe cei care au susținut lucrări, precum și subiectul ales de fiecare.

***, „Cronică internă. Cursurile „Solidarității”, la Mănăstirea Neamțului”, în: *BORom* LI (1933), 7-8, p. 380.

Articolul face cunoscut faptul că, în ziua de 20 iulie, au început, la Mănăstirea Neamț, cursurile societății de cultură socială creștinească „Solidaritatea” care s-au încheiat în 20 august. Pe parcursul acestora diverse personalități au susținut cuvântări.

Galaction, Gala, „O mănăstire pentru călugării cărturari”, în: *BORom* LIII (1935), 9-10, p. 488-490.

Prezentul articol propune o soluție la criza spirituală prin care trece Biserica. Gala Galaction întrevede o posibilă redresare a lucrurilor tocmai în cultivarea tinerei generații de teologi chemați în cinul monahal. Pregătirea acestor tineri călugări „însumează întocmirea unui mănunchi de energii și devotament, de eroism și abnegație, bine poziționate spiritual și intelectual, oameni de înaltă ținută culturală, capabili de a face față tuturor provocărilor lumii moderne”.

Vasilache, Vasile, protos, „Regele Carol al II-lea noul ctitor al mănăstirilor din România Mare”, în: *BORom* LVIII (1940), 5-6, p. 456-461.

Mănăstirea Neamț a avut averile secularizate în două rânduri. În 1935 s-a promulgat legea de reintegrare a Mănăstirii Neamț-Secu în folosirea „Vetrei înconjurătoare”. Regele Carol al II-lea a emis o lege care prevedea înzestrarea tuturor mănăstirilor din țară cu moșii, iazuri, păduri.

Constantinescu, Al. N., pr., „P.S. Nicodim, Stareț al Sf. Mănăstiri Neamțu (1924-1935)” în: *GBis* IV (1945), 4-8, p. 41-45.

Informații despre Mănăstirea Neamț și despre ansamblul operațiilor de recondiționare efectuate în cadrul acestei locații în vremea Preasfințitului Nicodim.

Ionescu, Ermil M., „Înzestrarea mănăstirilor”, în: *BORom* LVIII (1940), 3-4, p. 183-189.

În 1935 Mănăstirii Neamț-Secu i s-a restituit moșia ce poartă denumirea „Vatra înconjurătoare”. În 1937 s-a emis o lege care prevedea înzestrarea altor mănăstiri cu păduri și terenuri. Prin aceasta au fost înzestrate 87 de mănăstiri cu întinderi de pădure între 25-1000 de ha și cu alte terenuri, iazuri etc. Din veniturile de pe aceste terenuri mănăstirile au obligația să înființeze și să întrețină școli, spitale etc, devenind astfel focare de cultură și instituții de filantropie. În vederea acestui scop s-a alcătuit un for destinat supravegherii și controlului veniturilor mănăstirilor – for numit „Eforia mănăstirilor înzestrate”, președintele acestui for fiind patriarhul Nicodim. Sunt prezentate laturile activității acestui for din 1938-1940. Acestea sunt: administrarea pădurilor cu care au fost înzestrate mănăstirile, stabilirea destinației ce trebuie să dea mănăstirile venitului provenit din exploatarea lor, asigurarea mănăstirilor, contribuția mănăstirilor la înzestrarea armatei etc.

Fecioru, D., pr., „Un catalog vechi de manuscrise și cărți al bibliotecii Mănăstirii Neamț”, în: *BORom* LIX (1941), 7-8, p. 414-443.

Printre cărțile Mănăstirii Neamț se află un catalog de manuscrise românești și grecești. Autorul scrie despre acest manuscris că este cel care arată valoarea cărților ce se aflau în biblioteca mănăstirii în vremea lui Paisie Velickovski. Manuscrisul este important fiindcă redă numele mai multor copiiști și traducători necunoscuți ai mișcării piasiene precum și operele patristice care au fost traduse în limba română.

Catalogul a fost scris între 1800 și 1825 iar pr. D. Fecioru îi face o scurtă descriere. El cuprinde cinci coloane: prima indică câte cărți de respectivul fel are biserica, coloana a doua conține numele autorului și titlul cărții, coloana a treia dă indicații despre formatul cărții, coloana a patra arată numărul de foi al fiecărei cărți, iar în coloana ultimă este notat numele traducătorului sau al copistului. Catalogul este redat, integral, în text alături de un manuscris din 1843, care este mai mult o condică ce conține numele cărților care se aflau la acea dată în biblioteca Mănăstirii Neamț și numele cărților ce se aflau împrumutate pe la părinți.

Păsoi, Gh., pr. consilier referent, „Deschiderea Cursurilor Seminarului monahal din Sf. Mănăstire Neamțu”, în: *GBis* VIII (1949), 3, p. 39-50.

Sunt redată activitățile desfășurate, participanții, un scurt reportaj, precum și cuvântările rostite cu ocazia deschiderii Cursurilor Seminarului Monahal din Sfânta Mănăstire Neamț, duminică 7 februarie 1949.

***, „Prima serie de absolvenți dată de Seminarul Monahal de la Mănăstirea Neamț”, în: *BORom* LXIX (1951), 7-9, p. 340-346.

În perioada, 4-6 octombrie 1951, s-a ținut la Institutul Teologic din București examenul de diplomă cu prima serie de absolvenți ai Seminarului monahal de la Mănăstirea Neamț. Din îndemnul patriarhului Justinian, acest examen a fost amânat pentru toamnă, pentru ca cei 15 absolvenți să aibă posibilitatea să-și desăvârșească aptitudinile meșteșugărești în atelierele și în tipografiile Institutului Biblic și de Misiune, sub supravegherea directă a specialiștilor și a maiștrilor. După două luni, absolvenții au susținut examenul de verificare a pregătirii meșteșugărești, înaintea a două comisii. La 4 octombrie candidații au susținut examenul de diplomă. În articol sunt menționați cei 15 absolvenți. Preotul profesor Dumitru Stăniloiaie, în cuvântul adresat patriarhului, a făcut un scurt raport asupra examenului și câteva propuneri pentru seriile viitoare.

Mihail, Paul, pr., „Biserica Înălțarea de la Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold* XXXIV (1958), 9-10, p. 782-790.

Biserica Înălțării de la Mănăstirea Neamț a fost ridicată în timpul lui Ștefan cel Mare, fiind amplasată în partea nordică a incintei sfântului lăcaș de cult. Informații despre arhitectura din timpul lui Ștefan cel Mare, fiind menționate transformările suferite de-a lungul vremurilor. În partea de apus a acoperișului, în 1824, s-a așezat frontul cu o rozetă gotică, ferestrele sunt de ornamentație gotică. Elementele specifice arhitecturii Mănăstirii Neamț sunt gropnița și pridvorul închis. Pentru decorul exterior se folosește cărămida și discurile smălțuite. Articolul redă și conținutul pisaniei. Se descriu toate elementele interiorului cu specificarea inscripțiilor existente.

Crăciunaș, Irineu, „Balș, Ștefan, Corina Nicolescu, „Mănăstirea Neamț” Ed. Tehnică, București, 1958”, Monografie, în: *MitrMold* XXXIV (1958), 11-12, p. 133. Recenzie.

Prima biserică de zid construită pe același loc de către Alexandru cel Bun s-a dărâmat din cauza unei alunecări de teren. Mănăstirea Neamț are pridvor deschis și pictură exterioară, executată în 1537. În lucrarea de față sunt evidențiate detalii despre celelalte clădiri, lucrările de restaurare efectuate de-a lungul timpului, obiectele de valoare de care dispune mănăstirea.

Păcurariu, Mircea, „Ștefan Balș, Corina Nicolescu, „Mănăstirea Neamț”, în: *MitrArd* IV (1959), 3-4, p. 300-302. Recenzie.

Odată cu descrierea mănăstirii și a tezaurului pe care aceasta îl deține, recenzia monografiei Mănăstirii Neamț oferă informații cu privire la cele trei schituri dependente: Sfântul Ioan Bogoslovul, Vovidenia și Pocrov.

Bălașa, D., pr., „Mănăstirea Neamț”, în: *MitrOlt XI* (1959), 3-4, p. 246-249.
Recenzie.

Cuprinde istoricul bisericilor Înălțarea Domnului și Sfântul Gheorghe, ale Schiturilor Ioan Bogoslovul, zidit în 1835, Vovidenia, ridicat în 1751, Pocrov, ctitorit în 1714 și informații despre tezaurul și inscripțiile acestora.

Ivan, Ioan, „Gravuri în metal la Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold XXXV* (1959), 5-6, p. 376-378.

Însemnare despre opt piese gravate în metal „ștampile din muzeu, din tipografie” aflate la Mănăstirea Neamț și despre gravorii lor, respectiv, monahii Athanasie, Ghelasie, Todosie, ieromonahii Simion și Damian și frații Nicolae și Simion.

Ivan, Ioan, „„Ascultări” călugărești în secolul al XIX-lea la Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold XXXV* (1959), 7-8, p. 432-438.

Sunt prezentate aspecte ale vieții de obște din secolul al XIX-lea de la Mănăstirea Neamț, prin enumerarea unor „ascultări” împărțite pe diferite domenii de activitate: liturgico-ascetice, administrativ-economice, meșteșugărești, gospodărești, -cultural-artistice, culinare. Ca sursă folosită: manuscrisul nr.15, p. 58-66. Un capitol aparte este cel legat de ascultările din tiparniță, fiind descrise cinci dintre ele.

Cocora, Gabriel, „Câteva știri despre tipografia de la Neamț”, în: *MitrMold XXXVI* (1960), 7-8, p. 477-480.

Însemnări referitoare la tipografia de la Mănăstirea Neamț, în care este precizată data înființării acesteia, respectiv 4 mai 1843. Autorul prezintă câteva scrisori prin care se arată că tipografia a fost înzestrată la 1856 cu literă de la Praga și hârtie de la Viena.

Balș, Șt., arhitect, „Biserica «Înălțarea Domnului» din Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold XXXVIII* (1962), 5-6, p. 317-326.

Datele despre biserica „Înălțarea Domnului” din Mănăstirea Neamț se referă la ctitorul ei, la modificările arhitecturale suferite de-a lungul vremii și includ o descriere a lăcașului.

Heitel, Radu, „Cercetările arheologice efectuate la Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold XXXVIII* (1962), 5-6, p. 327-342.

Cercetările arheologice de la Mănăstirea Neamț s-au desfășurat în perioada martie-august a anului 1960. Autorul prezintă imagini ale săpăturilor din încintă, prin care se confirmă existența anterioară ctitoririi bisericii mari a unei biserițe de lemn. Aceasta este o dovadă a faptului că monahismul în acest perimetru este mai vechi de anul 1380. Cercetările arată că biserica din a doua jumătate a secolului al XV-lea a fost făcută din piatră și cărămidă smălțuită. Au fost găsite și resturi de tencuială pictată, culoarea predominantă fiind mov, precum și fragmente de discuri ornamentale. Articolul cuprinde schițe și date despre ceramica smălțuită găsită în săpături și despre paraclis.

Crăciunaș, Irineu, protos., „Mănăstirea Neamț, lavra monahismului din Moldova”, în: *MitrMold XXXVIII* (1962), 5-6, p. 343-354.

Sunt aduse informații despre atelierile de caligrafie, dieci și caligrafi. Se dau amănunte privind personalitățile și starea care au viețuit în acest lăcaș, epoca pașiană, școala bisericească, precum și despre inscripțiile de pe unul din clopotele sale.

Ivan, I, „Tipografia din Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold XXXVIII* (1962), 5-6, p. 418-430.

În afară de datele istorice despre înființarea tiparniței și despre tradiția artistică a mănăstirii, autorul familiarizează cititorul cu miniaturistica nemțeană, cu ornamentica tipăriturilor, cu gravura și gravorii nemțeni și cu monumentele artei tipografice. Alte date se referă la diortositori și tipografi, la hârtia și literele folosite, la mașinile tipografice utilizate, la atelierul de legătorie și la personalul de tiparniță. Articolul prezintă și evoluția tipografiei după anul 1922.

Gheorghiiță, Ilie, „Două scrisori pastorale, adresate de mitropolitul Veniamin Costache soborului călugăresc din Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold XXXVIII* (1962), 5-6, p. 431-442.

Cele două scrisori pastorale care fac subiectul articolului de față sunt relevante pentru viața duhovnicească de la Mănăstirea Neamț, după moartea starețului Paisie, întrucât ele se referă la câteva dispoziții date de mitropolitul Veniamin Costache obștii nemțene. Autorul redă textul integral al scrisorilor.

Vornicescu, Nestor, „Instituții pentru îngrijirea sănătății patronate de Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold XXXVIII* (1962), 5-6, p. 442-450.

Una dintre bolnițele Mănăstirii Neamț a fost restaurată în 1735 de episcopul Varlaam al Romanului. O nouă bolniță a fost construită în 1843. Mănăstirea a mai patronat un ospiciu de alienați, precum și spitalul din Târgu-Neamț.

Ignătescu, Vasile, „Biblioteca Mănăstirii Neamț”, în: *MitrMold XXXVIII* (1962), 5-6, p. 451-460.

Biblioteca Mănăstirii Neamț, construită în 1809, găzduiește o numeroase manuscrise vechi. Se menționează inventarul lui Andronic duhovnicul, despre împărțirea titlurilor, despre fondul de manuscrise și tipăriturile cu cele mai reprezentative exemplare.

Georgescu, I. I., prof., „Muzeul Mănăstirii Neamț”, în: *MitrMold XXXVIII* (1962), 5-6, p. 461-471.

Muzeul Mănăstirii Neamț a fost amenajat între anii 1954-1961, iar prezentarea acestuia reunește date despre incendiul din 24 noiembrie 1462, despre argintărie și sculptura în lemn, broderii, manuscrise și icoane deținute de muzeu, precum și despre tipografia mănăstirii.

Porcescu, Sc., „Activități culturale la Mănăstirea Neamț în secolul al XV-lea”, în: *MitrMold* XXXVIII (1962), 5-6, p. 477-506.

Vechimea vieții monahale din zona Mănăstirii Neamț a favorizat o activitate culturală intensă în această zonă, concretizată în multitudinea de manuscrise și miniaturi, în activitatea de prelucrare a metalelor prețioase, în broderii, picturi, sculpturi în lemn și piese de ceramică ce sunt o dovadă vie a valorii culturale a Mănăstirii Neamț. Sunt amintiți cărturarii și stareții care au făcut posibilă această bogăție culturală.

Ivan, I., „Clopotnița Mănăstirii Neamț”, în: *MitrMold* XXXVIII (1962), 7-8, p. 612-616.

Însemnare privind clopotnița Mănăstirii Neamț, cu datarea sa, redarea inscripțiilor și descrierea picturii cu autorii ei.

Păcurariu, Mircea, „Terminarea lucrărilor de restaurare la Mănăstirea Neamț”, în: *MitrArd* VII (1962), 9-12, p. 789-792.

Date istorice despre acest așezământ monahal atestat încă din secolul al XIII-lea și despre restaurarea sa din 1957-1961. Ctitorită fiind de Petru Mușat, Mănăstirea Neamț a găzduit o școală de caligrafie și miniaturi.

Molin, Virgil, „Date noi cu privire la trecutul instituțiilor pentru îngrijirea sănătății patronate de Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold* XL (1964), 5-6, p. 246-256.

Mănăstirea Neamț a patronat mai multe instituții, a căror importanță este scoasă în evidență în acest articol. Date despre „spițeria” mănăstirii, despre spitalul din Târgu-Neamț, precum și informații despre restaurarea mănăstirii.

Stănculescu, Ioan, F., „Mănăstirea Neamț”, în: *GBis* XXIV (1965), 1-2, p. 169-173. Recenzie.

Se analizează în mod detaliat implicațiile culturale ale vieții monahale din Mănăstirea Neamț. Opinii în legătură cu istoricul, arhitectura, pictura, școala de grămătică, biblioteca și manuscrisele existente aici.

Cocora, Gabriel, „Din trecutul Mănăstirii Neamț cu Țara Românească”, în: *MitrMold* XLI (1965), 5-6, p. 287-294.

Legăturile dintre Mănăstirea Neamț și Țara Românească sunt abordate în acest articol din perspectiva activității tipografice.

Ivan, Ioan, diac., „O completare la istoria relațiilor comerciale ale tipografiei Mănăstirii Neamț în secolul al XIX-lea”, în: *MitrMold* XLII (1966), 5-6, p. 369-373.

Paginile de față cuprind o abordare istorică a relațiilor comerciale ale tipografiei Mănăstirii Neamț din secolul al XIX-lea, cu detalii despre perioada 1841-1850, despre corespondența cu librarul Iosif Romanov din București, din 1847 și despre sosirea primului instrumentar de la Praga în 1848. Referitor la anii 1851-1860, sunt

oferite multe informații în legătură cu achiziția de hârtie de la Viena și Praga. Între 1856-1857 s-a făcut aprovizionarea cu literă nouă, iar între anii 1859-1872 activitatea tipografiei a fost întreruptă.

Ivan, Ioan, „Mitropolitul Veniamin Costachi la Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 1-2, p. 80-89.

Se conturează un tablou al vieții monahale de la Mănăstirea Neamț în raport cu legăturile pe care mitropolitul Veniamin Costachi le-a avut cu acest lăcaș și cu alte fapte generale ale biografiei sale. Găsim informații despre unirea Mănăstirii Neamț cu Mănăstirea Bistrița în 1407, și despre unirea cu Mănăstirea Secu din 1779 până în 1910, precum și despre transformările din mănăstiri de călugări în mănăstiri de călugărițe, în special în cazul Agapiei.

Mănăstirea Neamț a fost considerată cea de-a doua reședință a mitropolitului Veniamin dintr-o multitudine de motive, printre care se numără anumite aspecte ale copilăriei sale, atracția din tinerețe față de starețul Paisie, în înmormântarea căruia s-a implicat, daniile pe care le-a făcut acestui lăcaș și mai ales faptul documentat că, între anii 1807-1812, a viețuit aici. În acest context aflăm și despre stareții care au urmat Sfântului Paisie în timpul lui Veniamin.

Vornicescu, Nestor, arhim., „Manuscrisele Arhiepiscopului Narcis Crețulescu din biblioteca Mănăstirii Neamț”, în: *MitrMold* XLIV (1968), 7-8, p. 431-436.

Autorul amintește de manuscrisul numărul 171 din anii 1905-1906, care cuprinde inscripțiile Mănăstirilor Neamț și Secu și a schiturilor din împrejurimi.

Brătulescu, Victor, „Piatra de mormânt a mitropolitului Calistrat al Moldovei la Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold* XLIV (1968), 7-8, p. 438-439.

Date referitoare la piatra de mormânt a mitropolitului Calistrat al Moldovei, la descoperirea ei la Mănăstirea Neamț, precum și traducerea inscripției.

Vornicescu, Nestor, „Relații bisericești-culturale între Mănăstirea Neamț și Transilvania din cele mai vechi timpuri până în preajma anului 1918”, în: *MitrMold* XLIV (1968), 11-12, p. 664-701.

Informații despre legăturile Mănăstirii Neamț cu Transilvania. La cerința pârcălabului Căndeș Lațco de la Hațeg, monahul Gavriil a scris un „Tetraevanghel”, ferecat după anul 1436. În epoca lui Ștefan cel Mare cărțile de slujbă bisericească se aduceau la mănăstirile din Moldova: Neamț, Putna, Voroneț și se răspândeau apoi și în Transilvania. Eftimie, egumen la Mănăstirea Neamț, a ajuns cel dintâi ierarh căruia i s-a recunoscut dreptul de a păstori pe ortodocșii din Transilvania și din părțile ungurești, la jumătatea secolului al XVI-lea. De asemenea, la sfârșitul secolului al XVII-lea, la Mănăstirea Neamț, viețuiau o seamă de călugări veniți din Transilvania, iar Sfântul Paisie de la Neamț avea mulți ucenici ardeleni, precum Cuviosul Gheorghe, reorganizatorul mănăstirilor Cernica și Căldărușani.

Ivan, Ioan, prof. diac., „Știri istorice oferite de un «izvod» de venit al Mănăstirii Neamț” în secolul al XVIII-lea”, în: *MitrMold* XLV (1969), 1-2, p. 92-93.

Date istorice despre Mănăstirea Neamț furnizate de un document din secolul al XVIII-lea, care conține veniturile și cheltuielile mănăstirii din perioada anilor 1775-1779. Registrul analizat a fost întocmit de Narcis Crețulescu.

Ivan, I., „Din istoricul tiparniței de la Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold* XLV (1969), 7-9, p. 510-512.

Printe aspectele importante semnalate în prezentarea activității tiparniței de la Mănăstirea Neamț, în special din perioada anilor 1859-1870, se numără și faptul că Antonie Dumbravă, egumen al Mănăstirii Bogdana, a activat ca tipograf aici. Mai aflăm și despre un inventar al tipografiei din secolul al XIX-lea.

Ivan, Ioan, diac. prof., „Un ierarh moldovean cu numele de Calist, înmormântat la Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold* XLVI (1970), 1-2, p. 66-75.

Însemnare despre descoperirea unei lespezi în timpul lucrărilor de la Mănăstirea Neamț dintre anii 1958-1962, în partea de nord a bisericii Înălțării, la intrarea în biserică. Lespedea a fost descoperită cu inscripția în jos și, în timp, a fost ruptă în bucăți, astfel încât nu se știe nici măcar anul pe care îl marchează.

Autorul prezintă argumente și analizele făcute care întăresc presupunerile că aceasta ar fi lespedea lui Calist, episcopul Romanului, care a păstorit în jurul anilor 1440-1450.

Mihail, Paul, pr., „Mănăstirea Neamț, centru de viață spirituală și artistică românească”, în: *MitrMold* XLVI (1970), 1-2, p. 81-83.

Dincolo de importanța sa duhovnicească și culturală, Mănăstirea Neamț a reunit numeroși monahi din întreaga ortodoxie. Articolul se referă, în acest sens, la un manuscris cu recensământul monahilor din mănăstire și schiturile sale, datând din 1837. Acesta cuprinde locurile de origine a 526 din 700 de înscriși: moldoveni - 248; transilvăneni - 185; munteni - 10; sloveni - 66; bulgari - 6; sârbi - 5; greci - 4; huțuli - 1 și un evreu botezat. Sunt menționate de autor și alte statistici interesante.

Ivan, Ioan Gheorghe, diac. prof., „Legături ale românilor ortodocși din Transilvania cu Mănăstirea Neamț”, în: *MitrArd* XVII (1972), 1-2, p. 16-21.

Tema principală pe care autorul analizează este relația românilor ortodocși din Transilvania cu Mănăstirea Neamț. Sunt prezentate informații referitoare la legăturile mănăstirii cu Transilvania, influența mănăstirii asupra celor din Ardeal, fiind precizate și câteva nume ale unor stareți de la Neamț care erau transilvăneni.

Ivan, Ioan, „Legăturile episcopului Melchisedec cu Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold* XLVIII (1972), 5-6, p. 403-415.

Articolul de față debutează cu o scurtă biografie a episcopului Melchisedec, născut la 24 decembrie 1843 cu numele de botez Mihail. Episcopul a avut rude care au îmbrățișat înaintea lui haina monahală, el însuși fiind călugărit la Socola. Primul său contact cu Mănăstirea Neamț a avut loc în 1845, când a vizitat acest lăcaș împreună cu fratele său Gheorghe. În 1848, când Seminarul de la Socola s-a

desființat în urma unei divergențe interne, episcopul Melchisedec s-a retras la Mănăstirea Neamț, unde a învățat limba rusă. Alte informații despre Melchisedec sunt extrase din corespondența episcopului cu mitropolitul Moldovei, Calinic Miclescu.

Ivan, I., diac. prof., „Cărți de ritual, de cuprins nou testamentar, tipărite la Mănăstirea Neamț în secolul al XIX-lea”, în: *MitrMold* XLIX (1973), 3-4, p. 260-266.

Cele mai importante cărți de cult la care se face referire în acest articol sunt „Evanghelia”, „Apostolul” (Praxiul) și „Paremiul”. Autorul a inclus în lucrarea sa și două anexe. Prima este scrisoarea tipografului Ghervasie Ieromonahul către duhovnicul său, Serafim de la Hangul, scrisoare dataată în noiembrie 1821, iar a doua este un exemplar al „Evangheliei” din 1821, având o însemnare importantă.

Ivan, I., diac. prof., „Dimitrie Cantemir. Trei veacuri de la naștere 1673-1973. Contribuția Mănăstirii Neamț la tipărirea celei dintâi ediții în limba română a operei lui D. Cantemir *Descriptio Moldaviae*”, în: *MitrMold* XLIX (1973), 5-6, p. 369-375.

Sărbătorindu-se trei secole de la nașterea lui Dimitrie Cantemir, autorul scoate în evidență importanța contribuției Mănăstirii Neamț la tipărirea celei dintâi ediții în limba română a operei marelui domnitor, „Descrierea Moldovei”. Articolul mai cuprinde o anexă cu Predoslovia la „Scrisoarea Moldovei” a tipografului Gherontie Ieromonahul, precum și o fotocopie a unei imagini din această Scrisoare.

Norocel, Epifanie, arhim., „Grigorie Țamblac și Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold* XLIX (1973), 7-8, p. 560-561.

Autorul prezintă argumentele care susțin și pe cele care infirmă faptul că Grigorie Țamblac a fost stareț al Mănăstirii Neamț.

Voicescu, C., „Cărți de spiritualitate ortodoxă scrise în limba greacă, traduse în românește și tipărite la Mănăstirea Neamț în secolul al XIX-lea”, în: *MitrMold* L (1974), 7-8, p. 630-637.

Între cărțile de spiritualitate ortodoxă apărute în românește la Mănăstirea Neamț în secolul al XIX-lea, se amintesc „Scara Sfântului Ioan Scărarul”, „Viața Starețului Paisie”, „Cuvintele și învățăturile preacuviosului părintelui nostru Efreem Sirul”, „Cuvintele și învățăturile lui Isaac Sirul”, „Carte de suflet”, „Nevăzut războiu”, „Nicodim de la Athos. Pentru păzirea celor cinci simțuri”.

Ivan, I., diac., „Pidalion - manuscris din biblioteca Mănăstirii Neamț”, în: *MitrMold* LII (1976), 1-2, p. 163-168.

Însemnare despre un manuscris din biblioteca Mănăstirii Neamț, „Pidalionul”, care constituie un exemplar de lux unicat, tradus în 1820.

Ivan, I., diac., „Patriarhul Nicodim și Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold* LIV (1978), 9-12, p. 359-367.

Patriarhul Nicodim a jucat un rol important în dezvoltarea Mănăstirii Neamț ca centru cultural și tipografic, autorul oprindu-se îndeosebi asupra impulsului pe care acesta l-a dat activității tipografice de la Neamț.

Sunt prezentate opiniile lui Mihail Sadoveanu, Ionel Teodoreanu și Gala Galaction despre patriarhul Nicodim.

Diaconescu, Emil, „Două scrisori inedite din vremea mitropolitului Veniamin Costachi”, în: *MitrMold* LIV (1978), 9-12, p. 785-786.

Sunt prezentate două scrisori din vremea mitropolitului Veniamin Costache, adresate starețului Mănăstirii Neamț și care prezintă disputa cu Mănăstirea Hangul în legătură cu moșiile Pârăul Fagului și Poiana Colibița.

Ivan, Ioan, diac., „Vechimea Mănăstirii Neamț într-o nouă optică documentar-istorică”, în: *TV XIII* (2003), 7-12, p. 219-228.

Se prezintă o listă cu 18 titluri care se referă la Mănăstirea Neamț, atât la ctitorirea ei cât și la viețuitorii și activitățile lor. Se arată că există tradiții și documente ce încadrează înființarea ei între secolele al X-lea și al XIII-lea.

Nica, Emilian, arhim. drd., „Sfântul Ștefan și Mănăstirea Neamț”, în: *TV XIV* (2004), 7-12, p. 320-325.

În acest articol care completează istoria Mănăstirii Neamț sunt prezentați drept ctitori: Petru I Mușat, Ștefan cel Mare și Petru Rareș. Se redă pisania care confirmă că Sfântul Ștefan este al doilea ctitor al ei. Se prezintă daniile făcute de acesta, cu mențiunea că pe cele ale înaintașilor lui le-a întărit. Dintre odoarele dăruite este amintit un panaghiar în 1503 și faptul că în 1463 poruncește ferecarea cu argint a capului „prea cuviosului nostru părintelui nostru Simeon”. Se descrie evoluția școlii de miniaturistică în vremea lui.

NECHIT SAU MESTEACĂN (SCHITUL)

Ivan, I., diac., prof., „Schitul Nechit”, în: *MitrMold* LI (1975), 1-2, p. 123-132.

În textul dat este conturat istoricul Schitului Nechit, localizarea sa pe moșia „Siliștea de la Nechid” prilejuind și lămurirea toponimului. În atestările documentare de-a lungul vremii schitul mai apare și sub denumirea de Mesteacăn. Înainte de anul 1809 acest lăcaș a avut o biserică cu hramul Sfântului Spiridon, urmând ca abia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea să fie mutat pe actuala așezare, iar hramul să devină Schimbarea la Față (6 august). Autorul mai prezintă câteva însemnări, în legătură cu schitul, de pe cărțile de la Nechit, pomelnicul ctitoresc, precum și câteva obiecte de cult - chivotul, icoane și cruci.

SF. NICOLAE DOMNESC (MĂNĂSTIREA)

P., G., „Serbările de la Iași” în: *BORom* XXVIII (1904-1905), 7, p. 783-811.

În zilele de 2, 3 și 4 octombrie 1904, în Iași, au avut loc în ordinea aceasta următoarele evenimente: sfințirea bisericii Sfântul Nicolae-Domnesc din Iași -

biserică ce a fost zidită de Ștefan cel Mare, sfințirea bisericii Trei Ierarhi și serbarea centenarului Seminarului „Veniamin Costache”.

P., G., „Biserica Sfântul Nicolae din Iași”, în: *BORom XXVIII* (1904-1905), 9, p. 1016-1019.

Este prezentat un scurt istoric bisericii Sf. Nicolae Domnesc din Iași, a 18-a biserică ridicată de Ștefan cel Mare, între anii 1491-1493. A funcționat ca și catedrală mitropolitană până în 1682. În 1676 domnul Antonie Ruset Vodă a început rezidirea sa și i-a mai adăugat două altare, unul închinat Sfântului Arhidiacon Ștefan și altul închinat Sfintei Mucenițe Varvara. În 1679 s-a terminat biserica de către domnul Duca Vodă, deoarece Antonie Vodă nu a reușit să termine lăcașul. Cu timpul biserica s-a ruinat și în timpul regelui Carol I s-a început restaurarea sa de către arhitectul Lecomte du Nouy. Sunt reproduse pisaniile bisericii.

Vornicescu, N., protos., „Reședința mitropolitului Dosoftei de la «Sf. Nicolae Domnesc» din Iași”, în: *MitrMold XXXIX* (1963), 9-10, p. 602-609.

Biserica Sf. Nicolae Domnesc a devenit mănăstire sub Antonie Ruset, așa cum arată documentul din 29 martie 1677, fiind transformată ulterior în metoc al Mitropoliei Sucevei.

SF. NICOLAE TÂRGU OCNA (BISERICĂ DOMNEASCĂ)

Curcuță, Pavel, I., „Biserica «Sfântul Nicolae» Târgu Ocna - monument istoric”, în: *MitrMold LV* (1979), 7-8, p. 581-583.

Biserica Sfântul Nicolae, cea mai veche biserică din Târgu Ocna, a fost biserică domnească. Autorul oferă date arhitectonice și o descriere a catapetesmei din timpul lui Bogdan Lăpușeanul.

NICORIȚĂ IAȘI (MĂNĂSTIREA)

Bobulescu, C., „Iașiul la 1400. În legătură cu aducerea moaștelor Sfântului Ioan cel Nou la Suceava”, în: *BORom XL* (1921-1922), 5, p. 372-378.

În 1400-1401 Alexandru cel Bun a adus moaștele Sfântului Ioan cel Nou de la Cetatea Albă la Suceava. Locul unde domnul a mers împreună cu boierii și cu mitropolitul să întâmpine moaștele mucenicului a fost satul Vlădiceni, din apropiere de Iași și de aici au fost transportate spre a fi puse la închinare în biserica Mirăușilor. Constantin Bobulescu arată traseul pe care a fost adus trupul mărturisitorului lui Hristos și arată că moaștele au stat și la Mănăstirea Sfântul Sava, anume „la Tătărăști care mai în urmă fiica unui boier mare a zidit o mănăstire cu numele Sfântului în locul căreia Hatmanul Nicoară a zidit alta”.

Într-o notă de subsol se precizează că mitropolitul Dosoftei spune că moaștele Sfântului Ioan cel Nou au fost aduse de Alexandru cel Bun în 1399. Autorul amintește apoi despre satul Vlădiceni, care a fost multă vreme proprietatea Mitropoliei din Suceava. Apoi istorisește despre biserica hatmanului Nicoară și despre Mănăstirea Sfântul Sava, care exista înainte de anul 1400. Cunoscută și sub numele de Mă-

năstirea Nicoriță – începuturile acestei biserici au legătură cu aducerea moaștelor sfântului Ioan cel Nou la Suceava în 1401. Locația sa - la 1631 - la marginea orașului Iași. Biserica Nicoriță în secolul al XVII-lea era numită și „a Maicii Domnului”. Un „Tetraevanghel” de la 1546 atestă faptul că Mănăstirea Nicoriță exista înainte de această dată. Tot în acest vechi lăcaș monahal se păstra și vechiul „Letopiseț” supranumit „Cronica lui Azarie”, care povestea despre domnitorii Moldovei de la 1359 până la 1456. Biserica Nicoriță depindea de Mănăstirea Sfântul Sava.

ONEAGA (SCHITUL)

Mihăilescu, D., pr., „Urme ale schitului Oneaga”, în: *MitrMold* LXII (1986), 4, p. 114-118.

Incursiune în istoria Schitului Oneaga și a satului omonim. Sunt amintite legăturile acestui schit cu alte mănăstiri din Botoșani, precum Popăuți și Vorona, sau cu cele din Neamț, precum și obiectele de cult și odoarele care au aparținut Schitului Oneaga.

SFÂNTUL ONUFRIE DIN SIRET (MĂNĂSTIREA)

Zugrav, Ioan, „Biserica (mănăstirea) Sf. Onufrie de lângă Siret”, în: *MitrMold* XXXVII (1961), 1-2, p. 81-84.

Din datele despre fosta mănăstire Sfântul Onufrie din Siret, acum biserică de mir în satul Mănăstioara, aflăm despre ctitorii acestui lăcaș, despre daniile primite și despre legăturile sale cu Mănăstirea Putna în calitate de metoc al acesteia.

Zugrav, I., „Un pomelnic manuscris. Pomelnic întocmit după 1750 aflat la Mănăstirea Sfântului Onufrie de lângă Siret”, în: *MitrMold* XXXVII (1961), 9-12, p. 674-682.

Pomelnicul a fost întocmit după anul 1750, în timpul păstoririi mitropolitului Iacob Putneanul și se află la Mănăstirea Sfântul Onufrie de lângă Siret, acum biserică de mir în satul Mănăstioara.

ORGOEȘTI (SCHITUL)

***, „Documentele Schitului Orgoeștii din județul Tutova”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* VI (1929), 1, p. 5-6.

Schitul Orgoeștii primește la 1 iulie 1805 dania lui Alexandru Moruz Voevod, constând în moșia Negomireștii. S-a făcut o listă a martorilor acestei donații, pentru ca pe viitor să nu poată contesta nimeni faptul că moșia aparține schitului.

PĂTRĂUȚI (MĂNĂSTIREA)

Hostiuc, Erast, pr., „Fosta mănăstire de din Pătrăuți pe Suceava”, în: *Candela* XL (1929), 7-9, p. 327-366.

Informații referitoare la mănăstirea de călugărițe de la Pătrăuți, ctitorită de domnul Ștefan cel Mare, în 1487, după o luptă cu turcii. Primul capitol se referă la „Întemeierea mănăstirii, scopul, motivul și înzestrarea ei”. Din scrierile lui A.

Pumnul, scopul zidirii acestei mănăstiri ar fi fost acela de a fi un fel de spital pentru ostașii răniți.

Motivul clădirii acestei mănăstiri este și acela de mulțumire adusă Domnului pentru biruița asupra lui Petru Aaron la Doljești, la 12 aprilie 1456 (după relatările lui A. Pumnul) sau asupra lui Hroet (Hroiote), ungurul, la 6 martie 1486 (după relatările lui Wickenhauser care îl contrazice pe A. Pumnul). Ștefan cel Mare a înzestrat mănăstirea cu satele Pătrăuți și Mihoveni.

În capitolul II se aduc informații despre „Epoca de suferinți a mănăstirii și devastarea ei”. Fiind distrusă de turci (1538), mănăstirea a stat părăsită timp îndelungat, după relatările din 1681 ale călugărului Grigorie, în zidurile acesteia crescând copaci.

Capitolul III prezintă „Reînființarea mănăstirii și dotarea ei” ce s-a realizat în 1711 de către episcopul de Rădăuți, Calistru, împreună cu banul Dimitrie Macri, staroste de Cernăuți.

Capitolul IV se referă la „Lăcomia vecinilor după proprietățile mănăstirii și intervențiile Voevozilor pentru aplanarea conflictelor” amintindu-se de „Lăcomia mănăstirii Sf. Ilie”, „Lăcomia Dragomirnei” și „Lăcomia căpitanului Radu de la Dărmănești”.

Capitolul V conține informații referitoare la istoria mănăstirii „Sub stăpânirea Austriei”.

Capitolul VI face referire la „Mănăstirea în cercetarea comisiei de delimitare”, oferind informații despre „Încheierea procesului verbal” și „Constatarea hotarelor satelor mănăstirii” (Pătrăuți și Mihoveni).

Capitolul VII se referă la „Ultimile dispozițiuni luate în privința acestei mănăstiri și desființarea ei”, iar ultimul capitol descrie „Biserica actuală”. La anul 1929 biserica era prea puțin încăpătoare pentru locuitorii satului, intenționându-se ridicarea unei biserici noi.

Grămadă, N., „Biserica din Pătrăuți”, în: *MitrMold* XXXVI (1960), 3-4, p. 244-247.

Se descrie biserica zidită de Ștefan cel Mare ca pentru mănăstirea de călugărițe din satul Pătrăuți. Autorul aduce detalii privind la pietrele funerare de aici.

Mihail, Paul, pr., „Un *Octoih*, manuscris slav din secolul al XVI-lea”, în: *MitrMold* XL (1964), 5-6, p. 298-301.

Se descrie amănunțit un manuscris slav din secolul al XVI-lea, anume un „*Octoih*”, găsit la biserica din Pătrăuți, Suceava. Este redată o parte din textul său, în traducere.

PÂNGĂRAȚI (MĂNĂSTIREA)

Lupașcu, Ilarie, ieromonah, „Scurt istoric asupra Mănăstirii Pângărați” în: *Viața Monahală* I (1933), 6-7, p. 208-212.

Articolul prezintă istoricul Mănăstirii Pângărați. În 1432, un sihastru cu numele Simeon vine și se așază la poalele muntelui Păru, pe malul stâng al pârauului Pângărați. Acesta cere la 1461 ajutorul lui Ștefan cel Mare ca să zidească în acest loc

o biserică de lemn, cu hramul Sfântului Mare Mucenic Dimitrie. În 1476, în timp ce Ștefan cel Mare poartă un război cu turcii, biserica arde, iar sihastrul Simion s-a refugiat în Transilvania, la Mănăstirea Cașino. După luptă, călugării se întorc la fosta sihăstrie a lui Simion, unde viețuiesc 24 de ani fără cârmuitor, după care, la 1508, au ales ca egumen pe Amfilofie, venit de la Mănăstirea Moldovița, care rămâne în această funcție 52 de ani, timp în care domnul Alexandru Lăpușneanul rezidește la Pângărați o biserică de piatră, păstrând același hram. Sunt enumerați egumenii care s-au perindat la conducerea sfântului lăcaș.

Constantinescu, R., „O predică slavo-română necunoscută de la începuturile secolului al XV-lea” în: *BORom* XCIII (1975), 3-4, p. 317-321.

Reproducerea unei predici a lui Grigorie Țamblac, păstrată într-un manuscris de la Pângărați. Se face o analiză succintă a acesteia.

Naghiu, Iosif E., „Contribuții la istoria Mănăstirii Pângărați: Cuvânt pentru zidirea sfintei monastiri Pângărați”, în: *MitrMold* LVI (1980), 1-2, p. 156-160.

„Cuvânt pentru zidirea sfintei monastiri Pângărați” este un manuscris datat în 3 noiembrie 1908 al ieromonahului Anastasie, egumenul Mănăstirii Sucevița, scris după spusele părintelui Amfilohie, starețul Mănăstirii Pângărați. Informații despre înfrângerea lui Ștefan cel Mare la Valea Albă, despre Alexandru Lăpușneanul și despre starețul Amfilohie, care din schivnicie s-a numi Enoh.

PÂRVEȘTI (SCHITUL)

Popescu, Nicodem, ieromonah, „Schitul Pârveștii, din jud. Tutova - Arătarea pe scurt, spre știință, pentru zidirea și întemeiere acestui sfânt Schit”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* II (1926), 7, p. 56-57.

Schitul Pârveștii a fost ctitorie a vornicului Apostol Talpeș și a postelnicilor Ioan și Simeon Popeștii. Stricându-se de-a lungul timpului, în 1816 s-a refăcut schitul din județul Tutova cu ajutorul ctitorilor și al părinților slujitori. S-a scris un pomelnic al schitului. Se dă un avertisment (blestem) pentru cei ce ar dori să ștergă sau să adauge un nume pe pomelnicul respectiv. Se prezintă pomelnicul vechi din 1726, scris de Ștefan Popescu, vornic de poartă și ctitor.

Iacov, „Schitul Pârveștii din județul Tutova”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* V (1928), 23-24, p. 214-216.

Articolul este o urmare a celui din *Buletinul Episcopiei Hușilor*, II, nr. 6, p. 56-57. Pomelnicul publicat anterior era făcut pe o scândură, cu două ușuroare, pe ale căror părți interioare este pictată Icoana Bunei Vestiri. Este scris cu două feluri de cerneală: roșie și neagră. Acel pomelnic este făcut de „Ștefan Popăscul, vornic de poartă în zilele Măriei Sale Mihail Racoviță”.

Sunt extrase notițe din câteva cărți vechi ale fostului schit Pârveștii: dintr-un „Triod slavon” – manuscris, dintr-un „Trifilog slavon” și dintr-un „Minei” tipărit în 1651.

SF. APOSTOLI PETRU ȘI PAVEL – HUȘI (MĂNĂSTIREA)

Dobzeu, Mina, protos., „Pomelnicul mănăstirii «Sfinții Apostoli Petru și Pavel» din Huși – un document istoric valoros” în *BORom* XCVIII (1980), 1-2, p. 197-215.

Sunt descrise și redată cele patru pomelnice ale fostei catedrale episcopale din Huși:

- a) Pomelnicul episcopului Inochentie al Hușilor.
- b) Pomelnicul lui Iacob Stamate.
- c) Sinodicul manuscris al lui Sofronie Miclescu.
- d) Sinodicul arhierelui Melchisedec (Ștefănescu).

PIONUL-CEAHLĂU (MĂNĂSTIREA)

Merișca, Costin, „Vechiul pomelnic al Mănăstirii Pionul”, în: *MitrMold* LIV (1978), 1-2, p. 144-161.

Pomelnicul vechi al Mănăstirii Pionul de la Poalele Ceahlăului este al doilea triptic din întreaga țară ca vechime, păstrat în original, datând din 1639. La importanța sa contribuie faptul că este unul dintre documentele care păstrează primele încercări de înlocuire a limbii slavone cu româna. Autorul oferă o descriere a pomelnicului detaliată, menționând numele călugărești care apar în el și prezentând transcrierea sau traducerea lui, pe coloane.

Sunt prezentate și date despre Mănăstirea Pionul, cunoscută la început sub denumirea „Schitul lui Silvestru” sau „Schitul de sub Ceahlău”, fiind numită și „Schitul Hangu”(1660-1664), care diferă însă de Mănăstirea Hangu sau Buhalnița. Primul document ce atestă mănăstirea datează din 1593 și în el apare drept ctitor Gheorghe Coci, mare paharnic, frate al lui Vasile Lupu.

POCROV (SCHITUL)

***, „Din Istoria Mănăstirii Neamțului. Istorie pentru începerea și zidirea și întemeierea și înzestrarea Sfintei Sihăstriei a episcopului Pahomie, care acum îndeobște se numește Schitul Pocrovului, ce este al Sfintei Mănăstiri Neamț în principatul Moldovei”, în: *BORom* VIII (1884-1885), 1, p. 40-48. Cu text în slavonă.

În 1704, Pahomie, egumenul Mănăstirii Neamț, face o vizită în Rusia. După reîntoarcerea sa la Mănăstirea Neamț, el cere „să nu mai fie egumen al mănăstirii, ci să fie lăsat să se liniștească în pustietate. El merge cale de o oră de la Mănăstirea Neamț și se stabilește la poalele Muntelui Chiriacul”. Prin voia lui Dumnezeu, ajunge episcop al Romanului la 1707. În această calitate va ctitori schitul Pocrov, cu hramul Acoperământul Maicii Domnului, în 1714, primul stareț fiind Mardarie ieroschimonah. Schitul va fi scutit de biruri de Ioan Nicolae Voievod.

Împrejurările istorice îl silesc pe arhierul Pahomie să plece peste granițele țării, dar, deși aflat peste hotare, el a avut în continuare grijă de ctitoria sa.

***, „Din Istoria Mănăstirii Neamțului. Istorie pentru începerea și zidirea și întemeierea și înzestrarea Sfintei Sihăstriei a episcopului Pahomie, care acum

îndeobște se numește Schitul Pocrovului, ce este al Sfintei Mănăstiri Neamț în principatul Moldovei”, în: *BORom* VIII (1884-1885), 2, p. 140-146. Cu text în slavonă.

Sunt menționate daniile făcute schitului Pocrov și întăririle acestora de către domnitorii Grigorie Ghika (1741) și Constantin Mihail Racoviță (1758). Starețul schitului, Natanail, cumpără la 1754 o moară. În 1786 un monah de la schitul Fătăciunii dăruiește Pocrovului 12 Minee. Mitropolitul Iacov al Moldovei dăruiește și el acestui așezământ monahal un ajutor de 1200 de lei pentru ca „acesta să se înnoiască”.

Voicescu, Constantin, doctorand, „Schitul Pocrov și importanța lui pentru viața și cultura bisericească din Moldova în secolul al XVIII-lea”, în *BORom* XC (1972), 7-8, p. 819-832.

Strâns legată de înnoirea vieții monahale de la începutul secolului al XVIII-lea, activitatea duhovnicească desfășurată la Schitul Pocrov este frumos descrisă în primul capitol al studiului. Cel de-al doilea capitol amintește și descrie realizările stareților și a călugărilor din acest așezământ monahal ce „au lăsat urme” în istoriografia bisericească. Capitolul intitulat „Fețe bisericești și așezăminte monahale legate de schitul Pocrov” menționează legăturile avute cu schitul Fătăciune, metocul de la Timișești, biserica de la Siliștea Bălăști, ce a devenit „Schitul de la Codrul Sârghilor, schiturile Ioaneasa, Brătești, Hlăpești de lângă Tâmpeschi, toate dând mărturie despre mișcarea de înnoire duhovnicească creată de Sf. Pahomie de la Gledin.

Ultima parte a studiului intitulată „Cărți și copiiști de la Pocrov” subliniază importanța ce a avut-o acest așezământ monahal pentru viața culturală și duhovnicească a Moldovei în secolul al XVIII-lea.

POPĂUȚI (MĂNĂSTIREA)

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Sfințirea Monumentului Bisericii din Popăuți, Botoșani, ctitoria lui Ștefan cel Mare”, în: *BORom* XLV (1927), 10, p. 614-615.

Biserica ctitorită de Ștefan cel Mare în 1496, a fost refăcută și sfințită pe data de 2 octombrie 1927. La ceremonia de sfințire, săvârșită de mitropolitul Pimen al Moldovei, a participat și patriarhul Miron. Este redată, pe scurt, desfășurarea ceremoniei de sfințire.

PRECISTA-MARE – ROMAN (MĂNĂSTIREA)

Cozărescu, Epifanie, „Istoricul bisericii Precista Mare din orașul Roman”, în: *MitrMold* XLI (1965), 11-12, p. 636-654.

Din istoricul bisericii Precista Mare din orașul Roman aflăm despre rezidirea bisericii domnești și fondarea Mănăstirii Precista în 1753, despre ridicarea zidului de incintă, a turnului clopotniței, a chiliilor și caselor egumenești, precum și despre edificiile care au fost construite în afara mănăstirii. Al doilea ctitor al acestui lăcaș este Constantin Ștefan Racoviță. Se prezintă și câteva din odoarele mănăstirii.

Cozărescu, Epifanie, „Biserica Precista-Mare din Roman”, în: *MitrMold* XLV (1969), 3-4, p. 224-231.

Se menționează cea de-a doua zidire a bisericii Precista Mare din Roman, în 1787. Sunt prezentate imagini cu pisania și iscălitura egumenului Gherasim Putneanul.

PROBOTA (MĂNĂSTIREA)

Gârboviceanu, P., „Serbarea de la fosta mănăstire Pobrata din Județul Suceava”, în: *BORom* XXXII (1908-1909), 6, p. 601-613.

În 1904 s-a descoperit, sub streășina bisericii Mănăstirii Probota, de către profesorul Moșil, piatra mormântală a doamnei Oltea, mama lui Ștefan cel Mare. Spiru Haret a hotărât ca această piatră să fie așezată în interiorul bisericii, alături de mormântul lui Petru Rareș și al doamnei sale Elena și l-a rugat pe Nicolae Iorga să întocmească o inscripție comemorativă care să se sape pe o altă piatră, spre a fi așezată lângă piatra mormântală veche. Sărbătoarea așezării pietrei vechi mormântale a doamnei Oltea în biserica Mănăstirii Probota a avut loc în luna august a anului 1908. Este descrisă desfășurarea acestei ceremonii și sunt reproduse: înștiințarea publicată cu acest prilej, cuvântarea lui Al. Lapedatu, din care aflăm despre câteva fapte ale călugărilor mănăstirii și că mitropolitul Dosoftei al Moldovei a închinat această mănăstire Sfântului Mormânt, cuvântarea lui Spiru Haret și inscripția de pe noua piatră mormântală a doamnei Oltea.

Ionescu, I., pr., „Portretul funerar al lui Ion – un fiu necunoscut al lui Petru Rareș – și datarea de pictură de la Probota”, în: *MitrOlt* XII (1960), 1-2, p. 126-127. Recenzie.

Portretul funerar a fost descoperit în 1958 și cuprinde scena binecuvântării lui Ion de către Sfântul Nicolae, având Evanghelia în mâna stângă. Există discuții privind datarea acestei picturi, considerată a fi din 1532.

Stănculescu, F. Ioan, „Recenzie. Gh. Buzatu, «Mănăstirea Probota», Editura Meridiane, București, 1968, p. 50 + 37 ilustrații”, în: *BORom* LXXXVII (1969), 9-10, p. 1092-1093.

Mănăstirea Probota se află în partea de nord a orașului Pașcani, nu departe de apa Siretului. Ctitoria lui Petru Rareș, Probota a deschis, alături de biserica Sf. Gheorghe din Hârlău (1530), seria monumentelor vestite prin picturile lor exterioare. Documentele vorbesc de o primă biserică fondată de Ștefan I Mușat (1394- 1399) care fiind construită, probabil, din lemn a avut viață scurtă. În locul ei s-a ridicat o altă biserică din piatră terminată pe la 1450.

Aici ar fi fost înmormântată Doamna Oltea, mama lui Ștefan cel Mare și Evdochia din Kiev, prima lui soție. În timpul lui Petru Rareș mănăstirea cunoaște o înflorire deosebită, având ca egumen pe vărul primar al domnului, Grigorie Roșca, care avea să devină mitropolit al Moldovei. La insistențele lui s-a construit a doua biserică a mănăstirii, prima și cea mai importantă ctitorie a lui Petru Rareș, având fațadele zugrăvite.

Din secolul al XVII-lea, monumentul cunoaște o perioadă de degradare, fiind refăcut abia în timpul lui Vasile Lupu (1634-1653). Episcopul Dosoftei al Romanului fusese călugărit aici și în 1677 o închină patriarhiei Ierusalimului. Refacerea monumentului s-a făcut în 1844 și în 1939. Biserica avea toate încăperile specifice epocii, fiind susținută în exterior de contraforturi și înconjurată de ziduri groase de piatră de râu. Gropnițele cuprind mormintele lui Petru Rareș, al Elenei și al lui Ștefan Rareș precum și al Doamnei Oltea, adusă aici în 1908.

Pictată în 1532, Probota este o îmbinare armonioasă a sistemului pictural cu cel arhitectural. Picturile care au fost refăcute nu mai au calitatea celor originale. La exterior pictura bisericii a dispărut aproape în întregime în partea de nord și de vest, culoarea predominantă fiind albastrul. Casa domnească și clopotnița construită de Iliș Rareș au fost inițial pictate în exterior. Un jeț domnesc al lui Petru Rareș și un tetrapod se află la Muzeul de Artă al R.S. România. La Probota se găsesc un număr mare de pietre funerare mănăstirea făcând parte din monumentele de artă ale țării a căror faimă a trecut peste hotarele României.

† **Adrian Botoșăneanul**, „Mitropolitul Dosoftei la Probota”, în: *MitrMold L* (1974), 9-12, p. 739-747.

Articolul de față debutează cu un scurt istoric al Mănăstirii Probota, după care sunt amintite date despre legăturile mitropolitului Dosoftei cu acest așezământ, mănăstirea sa de metanie. Mitropolitul s-a călugărit la vârsta de 25 de ani, versificat Psaltirea și a scris „Viața și petrecerea svinților”. Ca episcop de Roman, Dosoftei s-a îngrijit de Mănăstirea Probota, a refăcut unele clădiri și a înzestrat-o cu odoare, iar în 1677 a închinat-o Patriarhiei de Ierusalim. Este redată viața întregii obști monahale din acea vreme.

Bătrâna, Lia, Bătrâna, Adrian, „Date noi cu privire la prima ctitorie datorată lui Ștefan cel Mare: Mănăstirea Probota”, în: *MitrMold LIII* (1977), 7-9, p. 586-597.

Informații despre Mănăstirea Probota, prima ctitorie a lui Ștefan cel Mare, daniile primite, pictura și decorațiunile. Se dau imagini cu planul bisericii Mănăstirii Probota.

Ungureanu, Vasile, „Biserica Mănăstirii Probota - monument de artă bisericească”, în: *MitrMold LVII* (1981), 4-6, p. 344-350.

O introducere generală în arta moldovenească până la Petru Rareș, amintind despre ctitoriile acestuia și trăsăturile lor specifice și mai ales despre caracterul special al Mănăstirii Probota. Se face un scurt istoric al acestui locaș și se dau detalii despre arhitectură, pictură, sculptură în lemn și piatră.

PUTNA (MĂNĂSTIREA)

Popovici, George, „Optu documinte române privitoare la monastirea Putna (1707-1778)”, în: *Candela V* (1886), 9, p. 557-567.

Se redă conținutul unor documente referitoare la Mănăstirea Putna precum și o descriere a episcopului Isaia Baloșescu.

Primul document, semnat de „Antioh Constantin Voevoda”, se referă la arhiepiscopul și mitropolitul Sucevei, Misail, la episcopul de Roman, Lavrentie, la episcopul de Rădăuți, Ghedeon și la episcopul de Huși, Varlaam, care împreună cu „Voevoda Constantin” se îngijesc de sfintele lăcașuri și aduc danii Mănăstirii Putna.

Al doilea act evidențiază ajutorul dat Mănăstirii Putna de Mihail Racoviță Voievod.

În al treilea document domnul Mihail Racoviță face cunoscută iertarea locuitorilor din satul Cuciur al Mănăstirii Putna, acuzați de uciderea unui iidov.

Următorul act se referă la cererea lui Grigorie Ghica adresată boierului Dumitrașco Macri, prin care cere ca cernăuțenii de pe teritoriul satului Cuciureni să se mute în Cernăuți.

În alt document, Constantin Vodă Mavrocordat poruncește lui Niculai Costin, staroste de Cernăuți și biv vel căpitanului Ianoli să aleagă partea Mănăstirii Putna la moșie, la Cozmiu.

Prin al șaselea și al șaptelea act, Constantin Vodă Mavrocordat și Matei Vodă Ghica scutesc locuitorii satului Cuciur de dări.

În ultimul document, arhimandritul Vartolomeu Măzereanu și ieromonahul Ilarion adevăresc cunoștințele tânărului Ioan Băloșescu și îmbrăcarea lui în monah cu numele de Isaia, afiorisindu-l prin cinul ierodiaconiei.

Ghenadie al Râmnicului, „Trei manuscripte slavone”, în: *BORom X* (1886-1887), 12, p. 968-975. Cu text în slavonă.

Gr. Vosresenski a publicat în 1882, la Petersburg, a publicat o lucrare care se numește „Manuscripte slavice, păstrate în Bibliotecile străine: a Berlinului, a Pragăi, a Ljubljanei, a Zagrebului și ale Belgradului”, în care descrie 71 de manuscrise slavone aflate în biblioteci din afara Rusiei. În articol sunt prezentate trei manuscrise care prezintă un deosebit interes pentru trecutul culturii noastre, între care și un „Tetraevanghel” aflat într-o bibliotecă în Viena, datat 1502 și scris în Mănăstirea Zgorafu, din porunca lui Ștefan cel Mare.

Erbiceanu, C., „Pomelnicul Mitropoliei Ungrovlahiei”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 11, p. 689-697.

Sunt rediate atât pomelnicul Mitropoliei Ungrovlahiei, cât și cele două prefețe ale sale. Interesant este faptul că acest pomelnic conține și o cerere de iertare (necanonică!!!) pentru cei ce s-au sinucis (!!!). Constantin Erbiceanu arată că pomelnicul a fost scris după unul mai vechi, în timpul mitropolitului Varlaam, între anii 1673-1709, de către ieromonahul Ghervasie de la Mănăstirea Putna. C. Erbiceanu arată motivul pentru care Ghervasie a venit în București în timpul domnului Constantin Brâncoveanu.

Popescu, Orescu, dr., „Câteva Documente Moldovene”, în: *Candela XIII* (1894), 10, p. 615-621.

Articolul continuă publicarea documentelor referitoare la Bucovina. Este reprodus un act prin care Ștefan Vodă cel Mare dăruiește Mănăstirii sale Putna morile

domnești din Siret și o rație anuală de 12 buți de vin. Articolul conține note în care este descris aspectul fiecărui document. Text în slavonă.

Popescul, Orescu, dr., „Câteva Documente Moldovene”, în: *Candela XIII* (1894), 11, p. 672

Sunt redată următoarele documente: un act prin care Iuga, vistierul domnului Ștefan cel Mare donează Mănăstirii Putna, satul Șerenți, o cădelniță și un chivot de argint, 100 de zloți ungurești și doi cai buni (25 ianuarie 1476); un act prin care Iuga, vistierul domnului Ștefan cel Mare donează Mănăstirii Putna, satul Șerenți din Cernăuți, o vie în Hârlău, un câmp, o cadelniță și un chivot de argint, 100 zloți ungurești și 100 de oi (1 iunie 1476); un act prin care Iuga, vistierul domnului Ștefan cel Mare, donează Mănăstirii Putna, satul Șerenți, o cadelniță, un chivot de argint și 100 de zloți ungurești (29 iunie 1476); Articolul conține note în care este descris aspectul fiecărui document. Text în slavonă.

Popescul, Orescu, dr., „Câteva Documente Moldovene”, în: *Candela XIII* (1894), 12, p. 741-745.

Sunt reproduse următoarele documente: un înscris prin care domnul Ștefan cel Mare dă episcopiei din Rădăuți trei familii de țigani (13 noiembrie 1486); un document prin care Bogdan Vodă cel Chior dă egumenului Silion (Siluan) de la Putna 800 de zloți tătareși pentru a fi pomenit împreună cu familia sa în rugăciune și la Sfânta Liturghie (8 decembrie 1513). Articolul conține note în care este descris aspectul fiecărui document. Text în slavonă.

Popescul, Orescu, dr., „Câte-va Documente Moldovene”, în: *Candela XIV* (1895), 6, p. 294-299.

Articolul prezintă un act prin care Petru Vodă Șchiopul, la 30 martie 1575, dă Mănăstirii Putna satul Cuciurii. Articolul conține note în care este descris aspectul fiecărui document. Text în slavonă.

***, Cronică, „Vasile Renney de Herșeni”, în: *Candela XIX* (1900), 11, p. 708.

Este anunțat decesul arhimandritului și egumenului Mănăstirii Putna, Vasile Renney, în data de 30 octombrie 1900, la vârsta de 58 de ani. În mormântarea, la care au luat parte Î.P.S. Arcadie Ciupercovici, președintele țării, baronul Bourguignon, s-a oficiat în Cernăuți, la 1 noiembrie 1900 de către episcopul Rădăuților, Vladimir de Repta.

***, Cronică, „Chirotoniri”, în: *Candela XX* (1901), 1, p. 85.

Este anunțată hirotonirea, oficiată de episcopul Vladimir de Repta, a diaconului Emanuil Melek în preot, a ierodiaconului Sfintei Mănăstiri Putna, Gherasim Prelipcean, în ieromonah și a monahului Ilarion Mariș de la Sfânta Mănăstire Sucevița în ierodiacon.

***, Cronică, „Sfințiri de biserici”, în: *Candela XX* (1901), 9, p. 724.

Se anunță sfințirea bisericii de la Volcineț la 8 (21) septembrie 1901 și a bisericii ortodoxe noi din Liov la 16 (29) septembrie 1901.

***, Cronică, „Chirotoniri”, în: *Candela XX* (1901), 9, p. 724.

Se anunță faptul că monahul Irodion Lăzărescul din Mănăstirea Putna a fost hiroronit în ierodiacon și diaconul catedral Vasile Ciliievici în presviter.

***, Cronică, „Cazuri de moarte”, în: *Candela XX* (1901), 9, p. 724.

Este menționat decesul următoarelor persoane: a ieromonahului Mănăstirii Dragomirna, Ghelasie Grigorovici, la vârsta de 86 de ani (la 8/21 august 1901); a cooperatului parohial din Cuciumare Mihail Doroftei, la vârsta de 44 ani; a parohului din Poeni, George Popescul, la vârsta de 56 de ani (3/16 august); a protopresviterului și paroh din Mamaescii noi, Arsenie Kozak (17/30 august).

C., E., „Pentru istoria literaturii bisericești”, în: *BORom XXVI* (1902-1903), 4, p. 391-393.

Sunt reproduse introduceri ale unor manuscrise ale lui Pralea Ioniță. Din prima aflăm că este vorba despre „Epitafion sau punere în mormânt a Domnului Dumnezeu care s-a alcătuit după calupurile grecești” de psaltul Ioniță Pralea din îndemnul arhimandritului Sofronie din Mănăstirea Slatina.

Este descris un „Epitafion sau punere în mormânt la Adormirea Maicii Domnului după asemenea celui din sâmbăta mare facerea lui Emanuil din 1626. Scris în limba greacă în Ierusalim de ieromonahul Ghermano și trimis la mănăstirea sa de metanie, Putna și așezat de Pralea Ioniță”.

***, Cronică, „Museul dela monastirea Sinaia”, în: *Candela XXI* (1902), 9, p. 588-290.

Informații referitoare la muzeul din Sinaia. Acesta adăpostește în salonul principal numeroase tablouri de interes istoric și religios, printre care un tablou fotografic cu steagul lui Ștefan cel Mare ce se păstrează la Mănăstirea Zograf de pe muntele Athos.

G., „Cronica bisericească Serbarea pentru Ștefan cel Mare Domnul Moldovei.” în: *BORom XXVII* (1903-1904), 12, p. 1424-1427.

Fiindcă în 2 iulie 1904 s-au împlinit 400 de ani de la trecerea la cele veșnice a domnului Ștefan cel Mare, ministrul Cultelor a hotărât ca la această dată să se facă o Panahidă pentru pomenirea în întreaga țară a marelui domnitor Sunt redată dispozițiile ministrului Cultelor în această privință, care l-a însărcinat pe Nicolae Iorga să strângă și să publice actele lui Ștefan cel Mare. Tot în vederea acestei serbări a apărut și lucrarea lui Teodor Chirileanu intitulată „Ștefan Vodă cel Mare și Sfânt”. Sunt reproduse cuvintele lui Vasile Alecsandri cu privire la personalitatea lui Ștefan cel Mare.

Floru, G., „Centenarul al IV-lea de la moartea Voievodului Ștefan cel Mare -2 iulie 1504 – 1904”, în: *Amvonul VII* (1904), 4, p. 33-39.

Sunt consemnate activitățile desfășurate la Mănăstirea Putna vineri, 2 iulie, 1904, Sfânta Liturghie și Parastasul fiind oficiate de Î.P.S. Vladimir de Repta, ținându-se predici și discursuri elocvente, delegațiile depunând coroane de flori, în relief ieșind coroana regelui.

Cu același prilej, la Suceava, la biserica Mirăuți au avut loc serbări, fiind amintită predica arhimandritului G. Balmoș și discursul d-nului profesor Popovici. La Borzești a fost prezent P.S. S. episcop de Roman, slujba oficiindu-se în asistența d-nului Ministru al Cultelor și al d-nei Haret. Aceeași comemorare are loc și la București în prezența Principelui Ferdinand și a Principelui Carol, parastasul fiind oficiat de arhieriei Nifon Ploieșteanul, vicarul Sf. Mitropolii, Sofronie Vulpescu Craioveanul și Calist Botoșăneanul. Textul conține versuri închinare domnului Ștefan cel Mare.

G., „Cronica bisericească. Serbarea lui Ștefan cel Mare.” în: *BORom XXVIII* (1904-1905), 2, p. 231-233.

Sunt prezentate rugăciunile aprobate de Sfântul Sinod în ședința de la 14 martie 1904, care au fost rostite la 2 și 4 iulie 1904, cu prilejul sărbătoririi lui Ștefan cel Mare

G., „Cronica bisericească. Pomelnicul lui Ștefan cel Mare și al boierilor săi”, în: *BORom XXVIII* (1904-1905), 3, p. 340-342.

Este reprodus atât pomelnicul lui Ștefan cel Mare, cât și cel al boierilor săi.

P., G., „Serbarea lui Ștefan cel Mare și Sfânt”, în: *BORom XXVIII* (1904-1905), 4, p. 440-461.

La 2 iulie 1904 s-au împlinit 400 de ani de la trecerea la cele veșnice a lui Ștefan cel Mare și Sfânt. Cu acest prilej în toată țara au avut loc serbări și s-au făcut rugăciuni pentru pomenirea marelui domnitor și a boierilor săi. Serbări de o mare amploare au avut loc și la București, Borzești, Putna, Râmnicul-Vâlcea etc.

În articol sunt redată trei cuvântări care au fost rostite la aceste serbări. Prima îi aparține lui Spiru Haret și a fost rostită la serbarea care a avut loc în București. În această cuvântare este evocată amintirea marelui domnitor. A doua cuvântare, reprodusă în articol, îi aparține lui N. Tarnavschi, profesorul de la Facultatea de Teologie din Cernăuți și a fost rostită de acesta la serbarea care a avut loc la Putna. Acest discurs are numeroase citate din panegiricul lui Ștefan cel Mare realizat de Vartolomei Măzăreanu. Sunt reliefate mai ales dragostea domnului moldovean pentru Dumnezeu și virtuțile sale de conducător. A treia cuvântare îi aparține P.S. Atanasie al Râmnicului și a fost rostită la serbarea care a avut loc în Râmnicu-Vâlcea. În cuvântul său P.S. Atanasie arată iubirea lui Ștefan cel Mare pentru Dumnezeu, smerenia domnului, bunătatea și dreptatea sa. În finalul articolului este arătată însemnătatea acestei serbări și sunt redată două fragmente referitoare la Ștefan cel

Mare. Primul este dintr-un calendar din 1845, iar al doilea este din Panegiricul la Ștefan cel Mare scris de arhimandritul Vartolomei Măzăreanu.

Erbiceanu, C., „Discurs la sărbătoarea națională, în memoria lui Ștefan cel Mare”, care s-a făcut la Mănăstirea Putna la 15 august 1871”, în: *BORom* XXIX (1905-1906), 10, p. 1077-1087.

Discursul lui Filaret Scriban are ca temă centrală orientarea națională, politică și religioasă a românilor.

Gheorghiu, Vasile, prof. dr., „O cruce din „Sfântul Lemn” aflată la s. mănăstire Putna”, în: *Candela* XXVII (1908), 7, p. 361-370.

Informații referitoare la o cruce găsită de prof. univ. dr. Eugen Kozak, cu ocazia defășurării unui inventar la Mănăstirea Putna, despre care se spune că e făcută din lemnul Sfintei Cruci a Mântuitorului. Fiind trimisă la Cernăuți pentru a fi studiată, Sfânta Cruce ajunge în mâinile autorului acestui articol.

Crucea patriarhală ce avea brațul drept de sus rupt, avea pictat în centru Chipul Domnului nostru Iisus Hristos răstignit pe Cruce. Deasupra capului său planează, la punctul de încrucișare al brațului prim orizontal, un heruvim, deasupra acestuia fiind scrise literele I N, iar dedesubt literele B I. Pe capetele celor două brațe erau pictate chipurile celor patru evangheliști. Pictura era făcută în stilul vechi bizantin. Pe cealaltă parte a crucii este o inscripție în greaca uncială din care reiese că aceasta este „parte din Scumpul Lemn”, adică din lemnul Sfintei Cruci, descoperit în secolul al IV-lea de împărăteasa Elena, maica împăratului Constantin cel Mare. Partea cea mai mare din Crucea Domnului a fost depusă în biserica zidită deasupra Sfântului Mormânt, cuiele și o parte mai mică a fost trimisă Împăratului la Constantinople, iar părțile mai mari sau mai mici au fost răspândite în alte biserici.

În inscripție se spune că aceasta ar fi cea mai mare părticică, fiind dăruită de împăratul Romanos Mănăstirii Xiropotamu, în anul 894. Datorită apariției, de-a lungul timpului, a unor deținători falși de părțile din „Sfântul Lemn”, autorul nu dă un verdict asupra autenticității sfintei cruci găsite la Putna, lăsând acesta pe seama arheologilor.

Dan, Dimitrie, protopresviter și paroh în Straja și membru corespondent al Academiei române, „O inscripție ecleziastică din 1667”, în: *Candela* XXVII (1908), 7, p. 379-384.

Ștefan cel Mare a înzestrat Mănăstirea Putna cu 16 sate, din două districte. În fiecare an, un ieromonah al mănăstirii inspecta bisericile și strângea de la preoți dările ce se cuveneau. Este reprodușă o plenipotență mănăstirească din 1667, din contextul căreia reiese că delegatul ridica de la preoții bisericilor subordonate o dare pentru prescuri, lumânări și hârtie. Trimisul avea misiunea de a inspecta starea bisericii și starea religios morală a locuitorilor. De asemenea, avea împuternicirea de a certa și pedepsi atât preoții, cât și mirenii vinovați. Din reproducerea unei pastorale a lui Iacov, episcopul de Rădăuți, adresată preoților din raiaua Hotinului, din data de

8 mai 1749, reiese că acesta scutește preoții de taxe, acțiune continuată și de predecesorii săi. În 1908, preoții din arhidieceza Bucovinei erau scutiți de toate dările.

***, „Copie după raportul nr. 29 din 25 iulie 1909 al superiorului Mănăstirii Râșca din județul Suceava”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 6, p. 699-707.

Raportul conține descrierea vizitei făcute de superiorul Mănăstirii Râșca, arhimandritul V. Piticariu, mănăstirilor din Bucovina. Mai întâi acesta a vizitat Mănăstirea Sfântul Ioan cel Nou din Suceava, la care stareț era arhimandritul Ghedeon Balmuș.

După ce a trecut și pe la Mănăstirea Dragomirna, părintele Piticariu a vizitat Mănăstirea Putna. El face o descriere a acestei mănăstiri, menționând mormintele din interiorul bisericii acesteia și câteva odoare și amintește și despre câteva inscripții din care reiese că Vasile Lupu, în 1654 (sic!) a dărâmat mănăstirea și a început să o reclădească. Domnul Gheorghe Ștefan a continuat opera lui Vasile Lupu, dar cel ce a isprăvit de restaurat mănăstirea a fost domnul Istrate Dabija. Acestea sunt: tablou cusut de mână în chipul lui Ștefan cel Mare, tablou cu Adormirea Maicii Domnului, tablou cu răstignirea Mântuitorului, aer din timpul lui Ștefan cel Mare, două ripide de argint poleite cu aur din 1497, tidva Sfântului Ghenadie, Patriarhul Constantinopolului, o parte din cămașa arhidiaconului Ștefan, o falcă a cuviosului Rafailă, un deget al cuviosului Daniil Sihastru, lemn din paltinul în care a fost înfiptă săgeata cu care a tras Ștefan cel Mare când a ales locul de făcut Mănăstirea Putna. În 1909 în Mănăstirea Putna viețuiau 12 monahi.

Dan, Dimitrie, „Proropopul Mihail Strilbițchi. Schiță Biografică și Bibliografică”, în: *Candela XXXL* (1912), 5, p. 225-231.

Este prezentată activitatea protopopului Mihail Strilbițchi. Venit în 1756 ca preot tânăr la Iași, acesta provenea dintr-o familie de gravori de motive religioase. Prin hărnicia, aptitudinea și activitatea sa ca gravor, legător de cărți și tipograf, ajunge la treapta ierarhică de protopop și exarh în Mitropolia Iașilor. Data și locul morții nu se cunosc dar este însă aproape sigur că a murit după anul 1800, la o vârstă de peste 70 de ani.

Activitatea lui Mihail Strilbițchi ca gravor este marcantă, câteva din lucrările sale fiind: chipurile Apostolilor de pe „Evanghelia” tipărită la Iași în 1762; chipul Mântuitorului pentru „Catehisisul” tipărit la Iași în 1777; chipul Mântuitorului, al Maicii Domnului și al Împăratului David pentru „Psaltirea” tipărită în 1782; pe Sf. Ioan Damaschin pentru micul „Octoih” tipărit în 1786; chipul Răstighirii Domnului pentru „Evanghelia” tipărită în 1794. Ca legător de cărți acesta a învelit în piele „Pomelnicul Mănăstirii Putna” (1756), a legat „Lythiarul Schitului Dojești” (1756) și „Ithica Ieropolitică” a lui Vartolomei Măzereanu. Tipărește nenumărate cărți printre care ceasloave, psaltiri și calendare.

***, „Cronică”, în: *Candela XXXL* (1912), 7, p. 385.

Se înștiințează că a decedat vicarul Mănăstirii Putna, Arsenie de Sevescul, la 1/14 iunie 1912, în vârstă de 94 de ani.

Dan, Dimitrie, „O evanghelie a lui Ștefan cel Mare în München”, în: *Candela* XXXII (1913), 12, p. 636-638.

Este prezentată „Evanghelia” scrisă la porunca domnului Ștefan cel Mare și dăruită bisericii din Cetatea Hotinului în 1492. Această „Evanghelie” nu a stat mult acolo, deoarece a fost cumpărată de Petru Movilă, mitropolitul „Kievului, Galiției și a întregii Roșii”, ducând-o la mănăstirea Pecerska, în 1637. Cartea este legată în piele cafenie, având întipărite cu aur insignele Moldovei.

Dan, Dimitrie, „Natanail Natan Dreteanul”, în: *Candela* XXXIII (1914), 1,2 și 3, p. 48-57.

Date despre ieroschimonahul Natanail Natan Dreteanul, cel care a scris câteva manuscrise, păstrate la Mănăstirea Putna. Născut în 1717, acesta intră în 1755 la Mănăstirea Putna, unde se călugărește. Duhovnic al familiei Cantacuzino, avea înclinare spre desen, pictură și poezie, lucrând cu răbdare și simț artistic. A scris, imitând perfect tiparul, „Pomelnicul Mănăstirii Putna”(1756), apoi, când era ecleziarh al Putnei, „Pomelnicul schitului Doljești” (1759). Retrăgându-se la Schitul Sihăstria Putnei, a compus „Cuvântul de obște” (1768) de la începutul Pomelnicului Sihăstriei. Ales ca stareț al schitului (10 oct. 1781), a slujit în această calitate patru ani, până la moartea sa (26 dec. 1784).

Se face referire apoi la „Pomelnicul mănăstirii Putna din 1756”, care cuprinde 222 pagini și este legat în piele roșie. Pe față este întipărit cu aur tabloul „Răstignirii Mântuitorului”, iar pe verso, „Maica Domnului rugându-se”. Frontspiciul, încadrat de un portal ce reprezintă pe Mântuitorul ca Arhiereu șezând pe tron, se află pe a treia pagină, pe verso regăsindu-se „Stihuri în versuri Politicești”. Numele tuturor celor 10 luni sunt scrise cu roșu, pomelnicul începând cu luna septembrie.

După aceea se descrie „Pomelnicul Sihăstriei din 1768”, cu 38 de pagini, legate în piele, având pe față fiind întipărită „Înălțarea Domnului”, iar pe verso „Nașterea lui Iisus Hristos”. La pagina 18 se află o „înștiințare către frații Sihăstriei”. Amândouă manuscrisele sunt păstrate la Mănăstirea Putna. Ultimul capitol din acest studiu prezintă „Pomelnicul mănăstirii Putna”.

Dan, Dimitrie, „Natanail Natan Dreteanul”, în: *Candela* XXXIII (1914), 4, p. 174-178.

Articolul conține un „Cuvânt către Părinții Sfintei Mănăstiri a Putnii” prin care Î.P.S. Iacov, arhiepiscop și mitropolit al Moldovei îndeamnă pe frații din Mănăstirea Putna „să citească în fiecare zi numele ce se găsesc în Pomelnic și să se roage pentru aceștia cu lacrimi din inimă”.

Dan, Dimitrie, „Natanail Natan Dreteanul”, în: *Candela* XXXIII (1914), 5, p. 223-226.

Articolul conține nume din luna septembrie și octombrie din Pomelnicul Mănăstirii Putna.

Dan, Dimitrie, „Natanail Natan Dreteanul”, în: *Candela* XXXIII (1914), 6, p. 271-274.

Articolul conține nume din luna octombrie și noiembrie din Pomelnicul Mănăstirii Putna.

Dan, Dimitrie, „Natanail Natan Dreteanul”, în: *Candela* XXXIII (1914), 7, p. 321-324.

Articolul conține nume din luna noiembrie și decembrie din Pomelnicul Mănăstirii Putna.

Lupaș, I., „Serbarea de la Mănăstirea Putna”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 3, p. 218-223.

În urma reînființării Episcopiei Clujului, episcopul acesteia Nicolae a propus Sfântului Sinod ca să se facă o slujbă de pomenire a domnului Ștefan cel Mare, deoarece acesta este cel care a înființat Episcopia Vadului. Slujba de pomenire s-a făcut pe tot cuprinsul țării la data de 21 septembrie 1922. La Mănăstirea Putna, la această dată, Î.P.S. Pimen Georgescu al Moldovei, Teodosie Atanasiu al Romanului, Nicolae Ivan al Clujului, Visarion Puiu al Argeșului, arhiereul vicar al Bucovinei Ipolit, Platon Ciosu Ploieșteanu de la Galați, ministrul Cultelor D. Banu, autoritățile locale și mulți credincioși.

Se descrie desfășurarea serbării și este reprodusă cuvântarea rostită de Ion Lupaș. În alocuțiune se arată ce a reprezentat Ștefan cel Mare pentru neamul românesc și care au fost relațiile lui Ștefan cel Mare cu Matei Corvin. Se dau citate din scrisoarea lui Ștefan cel Mare trimisă puterilor europene prin care le cere sprijin pentru a lupta împreună împotriva otomanilor și din scrisoarea adresată de brașoveni lui Ștefan cel Mare în 1479. Din notele de subsol aflăm ce conține inscripția bisericii de la Războieni – redată integral – și faptul că episcopul Vadului, Anastasie, a făcut o danie în bani Mănăstirii Putna în 1539.

Gheorghiu, Vasile, „Crucea din „Scumpul lemn” din Sfânta Mănăstire Putna”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 10, p. 706-711. Cu două figuri. Cu text în limba greacă.

Mănăstirea Putna a fost zidită de Ștefan cel Mare între anii 1466-1469. Printre odoarele acestei mănăstiri se numără și o cruce ce se crede a fi din „Scumpul Lemn” al Crucii Mântuitorului Iisus Hristos. Autorul articolului face o descriere a acestei cruci și prezintă inscripția de pe spatele ei din care aflăm că ea a fost dată de „împăratul Romanus Mănăstirii Xiropotam în anul 894”. Crucea din „Scumpul Lemn” din Mănăstirea Putna, scrie autorul, ar fi cea mai mare parte din „Scumpul Lemn” din întreaga lume.

Scriban, arhim., „Cărți, reviste ziare. „Priveliști din Bucovina pitorească” de Aurel Gheorghiu”, în: *BORom* XLIII (1925), 6, p. 371-372. Recenzie

Se prezintă câteva mănăstiri din Bucovina între care Putna și Episcopia de la Rădăuți. Se amintește apoi despre celelalte mănăstiri ale Bucovinei și despre muzeele de pe lângă acestea.

Furtună, D., econom, „Dascălul Ilie de la Putna. Reflecții asupra cunoștințelor filosofice în trecutul nostru bisericesc”, în: *BORom* XLVII (1929), 10, p. 888-894.

Este redat și analizat un „Catehism”, scris de „Dascălul Ilie de la Putna” în 1786. Se prezintă modul în care autorul acestui „Catehism” prezintă cunoașterea lui Dumnezeu, făcând o paralelă cu cel în care mitropolitul Veniamin Costache tratează aceeași temă.

Ursăcescu, V., ec., „O călătorie la Mănăstirea Putna în Bucovina cu prilejul celui de-al IV centenar dela moartea Marelui Ștefan, de Econom I. Antonovici, astăzi Episcopul Hușilor”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* VII (1930), 11, p. 176-177.

Acesta este titlul unei broșuri de 38 de pagini pe care P.S. Iacov al Hușilor a scos-o la lumină în a doua ediție, prima apărând pe 14 august 1904, puțin după întoarcerea P.S. Sale de la Putna unde se celebrau 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare.

Autorul rezumă conținutul acestei noi ediții, unde episcopul Hușilor descrie călătoria de la Bârlad și se oprește asupra Sucevei, capitala Moldovei, impresionat fiind de rămășițele din partea de răsărit a orașului, de frumoasele peisaje ale Bucovinei pe distanța Rădăuți-Putna, de mormintele domnești de la Mănăstirea Putna. Menționează că, cu acest prilej, guvernul austriac a fost foarte binevoitor deoarece le-a dat libertate românilor să își exprime sentimentele față de cel mai de seamă domnitor al lor. Autorul precizează că broșura se termină cu „Pomelnicul lui Ștefan cel Mare, a neamului și a boerilor lui”.

Puiu, I., pr., „Marea serbare de la Putna”, în: *Candela* XLVI (1935), p. 306-310.

Sunt prezentate investițiile și reparațiile realizate la Mănăstirea Putna la îndemnul și cu ajutorul regelui Carol al II-lea și ale mitropolitului Nectarie, începând cu anul 1933. Mai întâi s-a refăcut forma originală a mauzoleului mormântului domnului Ștefan cel Mare și Sfânt, apoi s-a schimbat vechiul clopot „Buga”, ce a fost transportat în muzeul mănăstirii, cu un clopot nou turnat la București, în fabrica Oituz, în greutate de 1660 kg, pentru suma de 83.000 lei. Au urmat: transformarea grădinii din nordul bisericii în grădină alpină, aceasta găzduind chipul în miniatură a Chilei lui Daniil Sihastrul și bustul nemuritorului Mihai Eminescu; restaurarea bisericii, clopotniței și a chiliilor călugărești, împrejmuirea cu zăplazuri a grădinilor din fața sfintei mănăstiri, lucrări care au fost terminate în 1935. La acoperirea cheltuielilor a contribuit regele Carol cu 80000, iar Fondul bisericesc ortodox român al Bucovinei a vărsat suma de 457.574 lei. La rugămintea de a deveni al doilea ctitor al Mănăstirii Putna, regele Carol a răspuns prin vizita din 13 octombrie 1935, fiind întâmpinat de episcopul conducător al Mitropoliei, dr. Ipolit Vorobchievici, asistat de un sobor de cca. 160 preoți.

Reli, S., prof. dr., „Un manuscris inedit al lui Vartolomei Măzăreanu: „Slujba și patimile Sf. M. M. Procopie (1779)”, în: *Candela* XLIX (1938), 1-12, p. 81-89.

Structurat în patru capitole, articolul conține informații referitoare la un manuscris inedit ce aparține celui mai mare cărturar și scriitor bisericesc moldovean din secolul al XVIII-lea, arhimandritul Vartolomei Măzăreanu, fost egumen al mănăstirilor Solca și Putna. Volumul a fost cumpărat de Î.P.S. Visarion Puiu, pentru Muzeul Arhiepiscopalian al Bucovinei, în 1938.

Scris în limba română, datat 1779, manuscrisul are 82 de pagini și cuprinde: „Slujba Sf. M. Mucenic Procopie” și „Patimele Sf. Mucenic Procopie”. Din însemnările de pe pagina întâi reiese că manuscrisul a fost tradus din limba slavonă în română și scris de arhimandritul Vartolomei, la dorința și cu cheltuiala preotului Miron din satul Bădeuți și cu binecuvântarea episcopului Dosoftei Herescu.

Motivul care l-a determinat pe preotul Miron să dorească aceasta carte este acela că, slujind în biserica zidită de Ștefan cel Mare în Bădeuți, închinată Sf. Mare Mucenic Procopie, la prăznuirea hramului (8 iulie) trebuia să vorbească mulțimei de credincioși despre viața și patimile acestui sfânt. Având la dispoziție cărți scrise numai în slavonă, limba neînțeleasă de credincioși și de preot, acesta apelează la cărturarul Vartolomei pentru traducerea în limba română a celor două părți.

Vartolomei Măzăreanu și-a făcut studiile la Școala Mănăstirească din Putna. Călugarindu-se, a fost numit în 1757 arhimandrit, fiind trimis împreună cu starețul său, Calistrat și călugărul Mihai de la Sihăstria Putnei, în Rusia, de unde aduce numeroase cărți. Fiind egumen la Mănăstirea Solca, este trimis în 1769, într-o misiune diplomatică către împărăteasa Ecaterina a Rusiei, de unde se întoarce cu multe cărți bisericești în slavonă pe care le și traduce: „Minunile Sf. Gheorghe”, „Viața marelui mucenic Gheorghe”, „Vedeniile lui Grigore”, „Efrem Sirul”, „Viața Sf. Xenofont”, „Slujba Sf. Onofrei”.

După trecerea Bucovinei sub stăpânirea Austriei se înființaseră mai multe școli iar în 1778, Vartolomei Măzăreanu își susținea încă, la Mănăstirea Putna, vestita sa școală preoțească, „Academia duhovnicească”, ajutat fiind de dascălul Ilarion. Se mută la Roman, lăsând mica sa avere Mănăstirii Putna, unde conduce Mănăstirea Precistei. A încetat din viață în jurul anului 1805.

Gorovei, Artur, „Un stareț artist”, în: *Păstorul Tutovei* III (1940) 1-2, p. 11-13.

Autorul își exprimă admirația pentru starețul Mănăstirii Putna, părintele Grigorie Volcinschi, un bătrân frumos, un exemplu de stareț de o înaltă ținută morală, făcând parte din una dintre cele mai vechi familii nobile românești din Bucovina.

Articolul cuprinde un istoric al familiei din care descinde acesta. Părintele Volcinschi cunoștea tot ce s-a scris despre Ștefan cel Mare și, cu memoria lui predicioasă, reușește să surprindă istoria, recitând cu talent, textul latinesc al scrisorii Papei de la Roma către domnul nebiruit al Moldovei, dovadă că străinii l-au apreciat pe domn și a avut prietenii printre ei. În ceea ce privește Mănăstirea Putna, starețul Volcinski este cel care a întemeiat muzeul de aici.

G., I. M., „Note bibliografice. Reli S. Dr., „Mănăstirea Putna”, Cernăuți, 1943, 24 p.” în: *BORom* LXII (1944), 7-12, p. 331-332. Recenzie.

Mănăstirea Putna a fost ridicată de către Ștefan cel Mare între 1466-1469. Biserica a fost clădită de către arhitectul grec Teodor, care a fost adus special de către

Ștefan cel Mare pentru acest scop. În 1484 are loc un incendiu care afectează grav mănăstirea. Ștefan cel Mare își rezidește ctitoria. Oștile lui Timuș devastează mănăstirea în secolul al XVII-lea. Domnitorul Vasile Lupu a început să zidească din temelie biserica, dar nu a terminat-o, lucrul la ea continuând și sub domnul Gheorghe Ștefan și a fost isprăvit sub Istrate Dabija Vodă în 1662. În 1739 un cutremur puternic afectează sfântul lăcaș. Acesta este refăcut de către mitropolitul Iacov Putneanu, cel care s-a retras aici în 1760 și a trecut la cele veșnice în 1778. Mitropolitul Iacov a întemeiat la Putna o școală pentru pregătirea preoților și l-a desemnat pe Vartolemei Măzăreanu ca să fie conducătorul acestei școli.

E., B., diac., „Note bibliografice. Zugrav, Ioan, pr. dr., «Mănăstirea Putna», Suceava, 1948 (Ctitoriile noastre, nr. 2), 26 p. în 16°», în: *BORom* LXVI (1948), 11-12, p. 632.

Articolul prezintă succint broșura în care este descrisă Mănăstirea Putna, oferind informații referitoare la istoric, poziția și situația arhitectonică, la mormintele din biserică, la principalele obiecte vechi de artă, precum și la sfintele moaște care se găsesc aici. În finalul lucrării sunt câteva date despre chilia Sfântului Daniil Sihastrul și despre Sihăstria din apropierea mănăstirii.

Alexa, Petre, arhid., „Mănăstirea Putna”, în: *MitrMold* XXXI (1955), 3, p. 137-143.

În acest studiu monografic despre Mănăstirea Putna sunt reunite date despre zidirea ei, începută pe 4 iulie 1466, terminată în 1469 și sfințită pe 3 septembrie 1470. Tradiția spune că înainte de a se zidi Putna, ar fi existat „dincolo de sihăstrie, în Ursoaia, o mănăstire de călugări cu regulă monahală foarte aspră”. Alte date privesc prădarea mănăstirii de către oștenii cazaci, în timpul domniei lui Constantin Cantemir, distrugerea lăcașului din 1654 de către Timuș Hmelnițchi și refacerea lui de către Gheorghe Ștefan Voievod, cutremurul din 1689. Sunt amintite mormintele din incinta mănăstirii și sunt prezentate 31 de obiecte de valoare care aparțin muzeului Mănăstirii Putna.

Rezuș, Petru, pr. prof., „În legătură cu Academia Duhovnicească de la Mănăstirea Putna”, în: *MitrMold* XXXI (1955), 9, p. 496-500.

Documentul structurează date biografice despre Vartolomeu, care a murit în 1805, ca egumen al Mănăstirii Precista din Roman. Este redat conținutul unei scrisori către un monah din Mănăstirea Solca și sunt descrise activitățile specifice funcționării „Școlii Duhovnicești” de la Putna.

Porcescu, Scarlat, pr., „Diferite manifestări la Mănăstirea Putna la mormântul lui Ștefan cel Mare”, în: *MitrMold* XXXIII (1957), 5-7, p. 521-531.

Manifestările organizate cu prilejul împlinirii a 500 de ani de la urcarea pe tron a lui Ștefan cel Mare. Informații despre istoricul Mănăstirii Putna, despre dani, morminte, cărți de cult. Sunt redată conținuturile diferitelor cuvântări ținute cu ocazia respectivului eveniment.

Ștefănescu, I. D., „Averea de artă religioasă a Moldovei: Tezaurul de la Putna”, în: *MitrMold* XXXIII (1957), 8-9, p. 591-601.

Se descrie amănunțit „Tezaurul” și „Tripticul” lui Ștefan. Se amintește despre icoanele ce înfățișează scenele: Nașterea Domnului, Botezul Domnului, Înălțarea Domnului și altele. Pentru a contura tezaurul de artă religioasă pe care îl deține Mănăstirea Putna, în documentul dat este realizată descrierea amănunțită a acestuia și a „Tripticului” lui Ștefan cel Mare.

Jacotă, D., „Trei însemnări mai puțin cunoscute din muzeul Mănăstirii Putna”, în: *MitrMold* XXXV (1959), 7-8, p. 517-518.

Scurtă însemnare despre inscripțiile ce se găsesc pe un orar făcut de Anatolie, pe un panaghiar și pe ripidele aparținând perioadei domniei lui Ștefan cel Mare (1497), aflate în muzeul de la Mănăstirea Putna.

Ionescu, I., prof., „O dveră necunoscută de la Argeș și rostul acelor de la Mănăstirea Putna și Slatina”, în: *MitrOlt* XIV (1962), 3-4, p. 256-257.

Informațiile prezentate în acest articol sunt culese din însemnările lui Paul de Alep. Este descrisă dvera ușii de la naosul bisericii de la Curtea de Argeș, care era cusută cu fir de aur și era reprezentată icoana Adormirii Maicii Domnului. Se lămurește faptul că vălurile de la Putna și Slatina nu erau perdele pentru ușile împărătești, ci țineau loc de ușă ca atare.

Gonța, V. și Gonța, I., Alexandru, „Un spital de mănăstire la Putna în veacul al XV-lea”, XXXIX (1963), 9-10, p. 592-601.

Autorul încearcă să argumenteze existența unui spital la Mănăstirea Putna în secolul al XV-lea, cu mărturii salvate din incendiile care au afectat mănăstirea în 15 martie 1484 și 8 martie 1536. Pe un „Minei” astfel salvat se găsește o însemnare în limba slavă, care spune că în incendiul din 1536 a ars, printre altele și spitalul, adică bolnița - autorul arată printr-o analiză etimologică faptul că termenul de bolniță nu definește altceva decât spitalul. În acest context aflăm și despre dania de 500 de aspri a binecredinciosului domn Ștefan pentru Mănăstirea Zografu și spitalul acesteia.

Gherasim, Oreste, pr., „Biserica lui Dragoș Vodă din Putna”, în: *MitrMold* XL (1964), 3-4, p. 140-144.

Mărturii care atestă existența bisericii lui Dragoș Vodă din Putna, culese din cronicari. Descrierea lăcașului și a catapetesmei sale este completată de câteva date istorice, cum ar fi faptul că a avut funcție de schit până în 1786.

Stănculescu, Ioan F., „Recenzie. Comori ale trecutului românesc”, în: *BORom* LXXXIII (1965), 7-8, p. 777-782.

Autorul realizează recenzia lucrării lui N. Constantinescu, „Mănăstirea Putna” apărută la Editura Meridiane, București, 1965 și a lui Lucian Roșu, „Mănăstirea Hurez” apărută la Editura Meridiane, București, 1965.

Prima lucrare conține numeroase informații referitoare la istoricul, arhitectura, sculptură și obiectele de muzeu din Mănăstirea Putna (epitrahilul din 1469, cel din 1490), manuscrise („Tetraevanghelul de la Umor” – 1473, „Mineiul pe august” și „Mineiul pe noiembrie” – 1467, „Cuvântările Sfântului Ioan Gură de Aur” – 1470, „Leastăvița Sfântului Ioan Scăraru” -1472, „Tetraevanghelul” din 1488-1489 și cel din 1504). Prima ctitorie a lui Ștefan cel Mare, situată la 30 km de Rădăuți, a cărei construcție a început la data de 10 iulie 1466 și s-a finalizat în 1469, a avut destinația inițială de necropolă. Edificiul a trecut prin numeroase încercări: incendiul din 1472, devastarea din 1654 de către oștile lui Timuș Hmelnițki (ginerelul lui Vasile Lupu), cutremurul din 1739, lucrări de restaurare și consolidare începute în 1756 din inițiativa lui Iacob Putneanul, reparații în 1902.

La Putna se mai păstrează două monumente vechi: biserica din lemn adusă de Ștefan cel Mare de la Volovăț, ctitorie a lui Dragoș- Vodă și biserița din peșteră numită popular „Chilia lui Daniil Sihastrul”.

Smochină, N., Nicolae și Smochină, N., „O Pravilă românească din veacul al XVI-lea: «Pravila Sfinților Părinți după învățătura lui Vasile cel Mare», întocmită de ritorul și scolasticul Lucaci, în 1581”, în: *BORom LXXXIII* (1965), 11-12, p. 1043-1062.

Este amintită activitatea lui Eustație, ritor, protopsalt, preocupat de muzica bisericească bizantină, cel care a dirijat și corul la înmormântarea lui Ștefan cel Mare. Operele sale, lăsate în manuscris cuprind, pe lângă notația muzicală bizantină și unele compoziții proprii („Cântarea către Ioan cel Nou de la Suceava”, „Stihirile Sfântului Dumitru”).

În 1545-1546 urmașul lui Eustație Protopsaltul, ieromonahul Antonie de la Mănăstirea Putna, pe timpul arhimadritului Gheorghe, lasă un alt manuscris de muzică greacă cuprinzând și unele compoziții de ale lui Eustație și de ale altor cântăreți români. În 1543 este menționat un tratat de medicină pentru spitalul aflat sub îngrijirea Mănăstirii Putna, un „Tratat de algebră” (Iași, 1543), o „Psaltichie greacă” și două manuscrise turcești.

Printre cărturarii de la Putna din secolul al XVI-lea se remarcă și figura lui Lucaci, „ritor și scolastic”, un reprezentant de seamă al culturii românești vechi, cu studii făcute în Polonia. La cererea episcopului Eustație al Romanului, ritorul Lucaci întocmește o „Pravilă”. Despre arhierul Eustație știm că a primit metania la Mănăstirea Putna la 30 martie 1575, a fost egumen la această mănăstire, devine la 1577 episcop al Romanului iar la 8 iulie 1581 a primit schimnicia, retrăgându-se la Mănăstirea Putna, unde își va petrece restul vieții.

„Pravila” lui Lucaci este cuprinsă în manuscrisul slav nr. 692 din Biblioteca Academiei Române, care mai cuprinde: „Despre Dreptul matrimonial”(text bilingv interliniar slav român), „Cuvânt despre Dumnezeu” (bilingv, din opera lui Ioan Damaschin), o pravilă în limba slavă, fragmente din „Nomocanonul lui Zonara” și un alt „Nomocanon”.

Conținutul „Pravilei Sfinților Părinți după învățătura lui Vasile cel Mare”, scrisă de ritorul Lucaci, provine în cea mai mare parte dintr-un „Nomocanon”

prescurtat, dar și din alte pravile românești scrise în limba slavă. Pe baza acestor texte, Lucaci a întocmit o nouă „Pravilă” ce conține pedepse pentru: omucidere, furt, falsificarea băuturilor, mărturie falsă, viol, incest, adulter, recăsătorii, măsuri de igienă și de sănătate. Aportul pe care îl are Lucaci la redactarea acestei lucrări constă în renunțarea la unele pasaje din textul slav, adăugarea textului românesc pe care îl reformulează, rezumatul anumitor părți din textul slav. Autorul dă câteva exemple din conținutul „Pravilei”, comparându-le cu textele slave, care au stat la baza acestei lucrări.

Partea a doua a „Pravilei” cuprinde îndrumări cu privire la comportamentul clerului, în special pentru îndeplinirea serviciului divin, dar și unele indicații tipiconale pentru preoți. În partea finală, Lucaci își completează „Pravila” sa cu un tabel cu titlul „De se va ispovedi de toate păcatele sale duhovnicului său”, în care arată felul în care cel căzut în păcat poate să fie iertat prin rugăciune. Concluziile la care a ajuns autorul sunt următoarele: „Pravila” lui Lucaci este un manual practic de îndrumare necesar clerului, pentru a ști cum să se comporte cu mireni și ce canoane să aplice; fiind o prelucrare și nu o traducere fidelă. Lucaci redă „Pravila” într-o limbă mai clară, care se apropie de limba română de astăzi omițând din textul slav, pe care îl folosește ca sursă de inspirație, ceea ce nu corespundea cu nevoile sociale de atunci ale poporului român și adăugând alte pasaje din canoanele Sfântului Vasile cel Mare.

Mănăstirea Putna dispunea în timpul „scolasticului” Lucaci de un bogat tezaur de manuscrise ce i-a servit ca mijloc de informare. Inițiativa acestuia de a îmbogăți textul slav cu numeroase completări precum și limba curgătoare în care este scrisă „Pravila” sa îl situează printre fruntașii culturii românești din a doua jumătate a secolului al XVI-lea.

Andreescu, Ștefan, „Data primului incendiu la Putna (1480)”, în: *MitrMold* XLII (1966), 1-2, p. 15-22.

Autorul consemnează istoria primul incendiu care a afectat Mănăstirea Putna în 1480, argumentând cu informații incontestabile că incendiul a avut loc în Miercurea Mare, dar pe 29 martie 1480 și nu pe 15 martie 1484 cum se menționează în cele două variante ale „Letopisețului de la Putna”.

Se aduc informații și despre atelierul de broderii, înființat în iarna dintre anii 1480-1481 ale cărui produse stau mărturie până astăzi. Prima piesă cunoscută creată în acest atelier este un antimis din 20 martie 1481, dăruit Putnei de Ștefan cel Mare și Sfânt.

Rămureanu, I. Ioan, pr. prof. „Comemorarea a cinci sute de ani de la înființarea Mănăstirii Putna”, în: *BORom* LXXXIV, (1966), 7-8, p. 628-640.

La 10 iulie 1966 s-au împlinit cinci sute de ani de la punerea temeliei bisericii Mănăstirii Putna. Ion Neculce în „O samă de cuvinte” relatează legenda alegerii locului mănăstirii, iar M. Sadoveanu o reamintește în „Viața lui Ștefan cel Mare”. Ridicată drept mulțumire lui Dumnezeu pentru cucerirea Chinei, în 1465, din mâinile sultanului Mahomed al II-lea, mănăstirea s-a înălțat de la 10 iulie 1466 până în

septembrie 1469 și a fost sfințită la 3 septembrie 1469 sau 1470 de mitropolitul Teoctist și episcopul Tarasie al Romanului, cu hramul Adormirea Maicii Domnului.

Frumoasa mănăstire, zugrăvită în aur în interior și-n exterior, a fost bogat înzestrată cu odoare și cărți de slujbă. Egumenul Ioasaf de la Neamț a devenit primul ei stareț. Biserica și chiliile erau înconjurate de zid. Actualul turn de intrare e zidit în 1757 de mitropolitul Iacob Putneanul, dar stema cu cap de bour și pisania în limba slavonă dau informații despre ctitorul ei cel dintâi: Turnul tezaurului se păstrează original. Se dau apoi date despre Mănăstirea Putna după moartea lui Ștefan cel Mare.

Între 1756-1760 biserica, zidurile și turnurile au fost din nou restaurate cu cheltuiala mitropolitului Moldovei Iacob I Putneanul, ajutat de domnul Constantin Racoviță. Mitropolitul Iacob moare în 1778 și este înmormântat în pridvorul mănăstirii. La Putna, în 1765, funcționa o școală superioară de teologie pentru pregătirea clerului din Moldova, până în 1785, când austriecii au desființat-o. În 1902 Putna a îndurat din nou reparații generale urmate de altele între 1933 – 1935. Biserica are aceeași structură cunoscută, cu specificul pridvorului închis din timpul lui Ștefan cel Mare și cu menținerea gropniței sau camera mormintelor, care apare pentru prima dată la Mănăstirea Moldovița, ctitoria din 1402 a lui Alexandru cel Bun. Biserica n-a fost dărâmată, cum s-a presupus ci, în cursul vremii, i s-au schimbat ornamentațiile interioare și exterioare, iar pridvorul închis n-a fost adăugat, ci datează din secolul al XV-lea. Mănăstirea avea șapte turnuri și un șanț de apărare.

Biserica Putnei adăpostește mormântul lui Ștefan cel Mare, mormintele membrilor familiei sale și ale urmașilor săi până la Petru Rareș pe care autorul le enumeră, cu datele necesare. Epoca lui Ștefan cel Mare a cuprins și ani de pace, ani de bogate realizări religioase, culturale și artistice. Pe plan cultural s-au îmbinat armonios elementele autohtone cu cele străine, tradiția culturală a păturii conducătoare cu inspirația populară. Arhitectura, prin tot ce s-a construit, cunoaște o puternică dezvoltare, însoțită de sculptură, pictură murală, ceramica decorativă, arta miniaturii și a scrierii, țesăturile, argintăria, broderia etc. Călugării copiști de la Putna au scris un număr mare de manuscrise, împodobite cu miniaturi, viniete sau inițiale în culori diferite și aur. Manuscrisele nu sunt numai cărți bisericești, ci și cronici sau letopisețe, anale și pravile, caligrafiate artistic pe hârtie și pergament. Autorul prezintă titlurile cărților din acea vreme, indicând autorii lor, anul apariției și locul unde se păstrează astăzi. Unele manuscrise au valoare istorică, nu numai religioasă, ca „Letopisețul de la Putna”, „Letopisețul lui Azarie”, altele sunt manuscrise muzicale (operele lui Eustație) sau juridice ca „Pravila” din 1581 a lui Lucaci. Egumenul Silvan alcătuiește, după date astronomice, „Pascalia”.

Obiecte de mare valoare artistică se pot admira în muzeul Mănăstirii Putna, între care amintim clopote vechi – „Buga” din 1482, „Blagovistnic” din 1490 și „Ușerul” din 1530. La 15 august 1871, studenții români din Viena, grupați în Societatea „România Jună” au organizat, în frunte cu Mihai Eminescu, sărbătorirea a patru sute de ani de la sfințirea mănăstirii. Peste un veac, la 10 iulie 1966, s-au desfășurat serbările comemorării a cinci sute de ani de la înființarea mănăstirii.

Musicescu, Ana-Maria, „Tezaurul de artă al Mănăstirii Putna”, în: *BORom* LXXXIV, (1966), 7-8, p. 641-646.

Centrul de creație al Putnei urmează, temporal, celui de la Mănăstirea Neamț. Sinteza moldovenească a strâns trei influențe, tradiția populară armonizată cu influența bizantină specifică timpului și spațiului medieval românesc și influența occidentală, gotică cu un rol episodic, limitat la formă, la ornamental. Cele patru genuri de arte aplicate reprezentate la Putna; broderia, miniatura, sculptura în piatră și argintăria reflectă prelucrarea și menținerea nivelului artistic și tehnic atins de Neamț, prelucrarea creatoare a acestuia pentru a răspunde cerințelor multiple ale domnului prin comenzile făcute Putnei și desăvârșirea în toate genurile artelor decorative, în arhitectură și pictură. Putna a excelat în domeniul broderiei de o rară frumusețe prin acoperământul de mormânt al Mariei de Mangop, prin epitaful din 1490, dverele din 1484–1500 sau marea dveră a lui Bogdan cel Orb etc. Tematica este religioasă, dar personajele trăiesc intens prezentul. Broderia se caracterizează prin monumentalitate și calitate poetică, prin îmbinare între simbolic și concret între atemporal și istoric.

Din activitatea miniaturiştilor în domeniul ilustrației de carte se remarcă portretele donatorilor: Ștefan cel Mare în „Tetravangelul” lui Nicodim din 1473 și logofătul Ioan în „Psaltirea” de la Muncaci, arta miniaturiştilor putneni dusă până la desăvârșire artistică, extinzându-se dincolo de hotarele țării. Sculptura în piatră, reprezentată la Putna prin lespezile funerare din biserică își găsește rădăcinile la Rădăuți, în pietrele puse de Ștefan pe mormintele înaintașilor săi, dar cele de la Putna rămân unicate, deoarece îmbină artistic motive decorative orientalo-bizantine cu elemente gotice din Transilvania contemporană.

Piese de argintărie păstrate la vremea lui Ștefan sunt puține: cădelnița din 1470, ripidele din 1497, ferecătura din 1487, celelalte piese fiind din veacurile următoare. Cele 40 de opere de artă din a doua jumătate a secolului al XV-lea, care se găsesc în tezaurul de la Putna, printre care multe capodopere din toate genurile, au fost lucrate în mănăstire la porunca domnului Ștefan cel Mare și sunt imaginea unui stil de artă propriu Moldovei, stil ce va construi un model și pentru veacurile următoare. Biblioteca păstrează manuscrise și tipărituri de interes pentru istoria culturii mediului mănăstiresc și laic până în timpurile moderne. Legăturile de carte în piele indică relațiile cu Transilvania, iar colecția de țesături din secolele al XVI-lea și al XVIII-lea din care se făceau hainele domnești și arhieresti, amintesc de legăturile Moldovei cu Italia, cu Europa apuseană și centrală, cu Orientul.

Andreescu, Ștefan, „Putna și închegarea stilului moldovenesc în arhitectură”, în: *BORom LXXXIV* (1966), 7-8, p. 647-649.

Procesul evoluției artelor în vremea lui Ștefan cel Mare a fost permanent ascendent, străbătând mai multe etape: prima corespunde începutului domniei lui Ștefan, încă tributară principiilor și metodelor epocii precedente, următoarea etapă, încadrată între 1475-1486, oferă imaginea unei intense activități constructive în domeniul refacerii și întăririi vechilor cetăți și mănăstiri, când se ajunge la o maturizare a stilului caracteristic acestei epoci. Urmează apoi anul 1487, când au fost ridicate bisericile de la Milișăuți și Pătrăuți, având o perioadă de maximă înflorire

arhitecturii românești încheiată în primele decenii ale secolului al XV-lea, după moartea lui Petru Rareș.

Biserica mare a Mănăstirii Neamț, zidită în 1497, era considerată ca fiind prima construcție unde apar toate subdiviziunile folosite în arhitectura moldovenească din secolul al XVI-lea și cele următoare: pridvor închis, pronaos, camera mormintelor (gropnița) și naos. Cercetările ulterioare au dus la concluzia că Mănăstirea Moldovița avea gropniță cu un secol înainte de Neamț. Urmărind firul zbuciumatei istorii a Putnei, cu cele două incendii din 1480 și 1536, cu distrugerile provocate de cazaci și cu refacerile ei, nu s-a putut afirma la un moment dat cât de originală este forma actuală a bisericii lui Ștefan. Săpăturile arheologice inițiate la Putna în 1955-1956, au adus însă informații prețioase și anume existența pridvorului închis este din secolul al XV-lea, iar temeliele lui se leagă de pronaos. În pridvor se află mormântul mitropolitului Teoctist, mort în 1478, iar în pronaosul cel mare e îngropat, în 1517, Bogdan cel Orb.

În concluzie, biserica de la Putna este cea dintâi cunoscută în arhitectura moldovenească, unde apare elementul „pridvor” utilizat atât de des în epocile de mai târziu. Sondajele arheologice au confirmat cu certitudine că temeliele actuale ale construcției corespund cu cele inițiale, deci Putna este o realizare arhitectonică excepțională pentru perioada premergătoare cristalizării stilului moldovenesc în arhitectură.

Stănculescu, F. Ioan, „Valori artistice moștenite de la străbuni. Mănăstirea Putna, Viena, 1966, 96 p”, în: *BORom* LXXXIV, (1966), 7-8, p. 836-839. Recenzii.

Cu prilejul aniversării a cinci sute de ani de la întemeierea Mănăstirii Putna, la Viena a apărut un volum comemorativ „Mănăstirea Putna”, cu binecuvântarea patriarhului Justinian. Lucrarea s-a tipărit cu sprijinul Î.P.S. Iustin, mitropolitul Moldovei și Sucevei, iar la tipărire s-a îngrijit P.C. pr. prof. Dr. Gh. Moisescu, parohul Bisericii Ortodoxe Române din Viena. Realizată artistic, coperta reprezintă portretul lui Ștefan cel Mare din „Tetravanghelul slavon” din 1473.

Scopul apariției cărții, precizat în Prefață, a fost de a evoca trecutul Mănăstirii Putna și pe ctitorul ei. Ca semn de prețuire pentru Putna, aniversarea de la 10 iulie 1966 a fost înscrisă în programul comemorărilor UNESCO pe anul 1966. Volumul prezintă un scurt istoric al Mănăstirii Putna, apoi se descrie biserica, afirmându-se că biserica lui Ștefan n-ar fi fost dărâmată în întregime, iar pridvorul ar fi din secolul al XV-lea și nu al XVII-lea, după cum precizează ultimele cercetări. Având destinație de necropolă, Putna adăpostește mormintele familiei lui Ștefan cel Mare și ale urmașilor lui până la Petru Rareș dar și alte morminte. Biserica lui Dragoș Vodă de la Putna a fost clădită pe la jumătatea secolului al XIV-lea în satul Volovăț și strămutată de Ștefan cel Mare la Putna. Schitul Sihăstria ar fi premers ctitoriei lui Ștefan cel Mare de la Putna, după afirmația cercetătorilor. Ruinele unei biserițe săpate în stâncă sunt atribuite de tradiție lui Daniil Sihastru.

Mănăstirea Putna a fost un vestit centru de cultură și artă moldovenească. Cele mai vechi manuscrise sunt „Mineiele din 1467”, iar muzeul păstrează un vechi „Evangheliar” scris în slavonă în secolul al XIII-lea sau al XIV-lea. Călugărul

putnean Azarie a scris din poruncă domnească istoria Moldovei de la 1551 până la 1574 în letopisețul său. Putna avea o școală teologică, iar egumenul ei avea dreptul să poarte bederniță, cruce, mitră și cârjă la hotărârea mitropolitului Iacov al Moldovei din 1757. Volumul prezintă conținutul bogatului tezaur artistic ce se află în muzeul mănăstirii. Această lucrare se încheie cu o schiță cu „Planul Mănăstirii Putna”, întocmit pe temeiul săpăturilor arheologice din anii 1955 – 1956 și cu o „Listă bibliografică”.

Bals, Ștefan, „Mănăstirea Putna, monument de arhitectură”, în: *MitrMold* XLII (1966), 7-8, p. 428-442.

Elemente din arhitectura Mănăstirii Putna, din diferite secole. Fațadele reprezintă elemente care nu pot fi atribuite veacului al XV-lea, ci corespund veacului al XVII-lea. Autorul descrie aceste elemente și specifică cărei domnii îi sunt caracteristice, argumentând cu multe imagini, și cu ce alte biserici se aseamănă. Se prezintă planul bisericii, al incintei mănăstirii precum și a turnului de la intrare.

Nicolescu, Corina, „Tezaurul de broderii și țesături al Mănăstirii Putna”, în: *MitrMold* XLII (1966), 7-8, p. 443-459.

Sunt prezentate și analizate mai multe piese care fac parte din tezaurul de broderii și țesături al Mănăstirii Putna, între care un „Minei pe luna aprilie” realizat de diaconul Nicodim pentru Putna în 1467, un epitrahil brodat din 1469 și o cădelniță în stil gotic din 1470, ambele dăruite Putnei de Ștefan cel Mare. Se amintește de colecția de țesături italiene și despre manuscrisele mănăstirii, cu câteva imagini ilustrative.

Brădulescu, Victor, „Miniaturi și manuscrise din Mănăstirea Putna - 1467”, în: *MitrMold* XLII (1966), 7-8, p. 460-510.

Sunt prezentate în amănunt unele manuscrise ale Mănăstirii Putna. În 1467, Casian monahul „a dat gata”, scrise și împodobite, mineiele pe august și noiembrie. Unele dintre cărțile scrise la Putna se află actualmente în alte zone ale țării sau chiar ale Europei, în special în muzee, dintre acestea autorul descriind un număr de 58 de capodopere. Alte 59 de manuscrise slavo-române, aflate astăzi în biblioteca și în colecțiile de artă ale Mănăstirii Putna, sunt tratate în același mod.

Rezuș, Petru, pr. prof., „Școlile de la Mănăstirea Putna”, în: *MitrMold* XLII (1966), 7-8, p. 511-522.

Putna a devenit un important centru de cultură sub arhimandritul Ioasaf, primul stareț, care a fost ales de însuși Ștefan cel Mare. Acesta a înființat o școală în 1470, „școala de gramatică”, în care erau pregătiți preoții, materiile predate fiind strict bisericesti. Se rezumă în câteva cuvinte activitatea celor mai importanți profesori ai acestei școli de la acea vreme. După moartea Sfântului Ștefan, școala se transformă într-o școală pentru copii. Gândul mitropolitului Iacob Putneanul de a înființa o „Școală Duhovnicească superioară” este lăudat, întrucât, alături de consecințele relațiilor sale armonioase cu arhimandritul Vartolomei Putneanul, a avut

un impact puternic la nivel cultural. Această nouă școală clericală a funcționat din 1774 până în 1778.

Andronic, Al., „Descoperirile arheologice de la Mănăstirea Putna”, în: *MitrMold XLII* (1966), 7-8, p. 540-542.

Articolul prezintă în detaliu săpăturile arheologice realizate la Mănăstirea Putna între anii 1955-1956, ale căror descoperiri importante au fost câteva noi ziduri și temelile casei domnești din vremea domnului Ștefan cel Mare. Cu această ocazie sunt notate și câteva informații despre ceramica moldovenească.

Corivan, N., „Mănăstirea Putna, centru cultural în timpul lui Ștefan cel Mare”, în: *MitrMold XLII* (1966), 7-8, p. 557-559.

În timpul domniei lui Ștefan cel Mare, Mănăstirea Putna s-a remarcat ca centru artistic prin intermediul mai multor factori, pentru care stau mărturie tezaurul mănăstirii și miniaturile, prezentate, pe scurt, de autor în contextul conturării unui tablou al tipului artistic al vremii, caracterizat prin originalitate și rafinament.

Zugrav, I., „Pisania de la locuința domnească din Mănăstirea Putna sau piatra funerară a lui Dragoș Voievod pusă de Ștefan cel Mare”, în: *MitrMold XLII* (1966), 7-8, p. 560-565.

Se rezumă părerile mai multor cercetători cu privire la dilema identificării unei anumite piese descoperite în săpăturile arheologice de la Mănăstirea Putna, care poate să reprezinte - fie o pisanie de la locuința domnească, fie piatra funerară a lui Dragoș Vodă, pusă de Ștefan cel Mare. Concluzia, asupra căreia se oprește autorul, susține cea dintâi variantă. Articolul mai ridică problema bisericii mici din Putna, care este posibil să fie biserica lui Dragoș, mutată de la Volovăț la Putna.

Norocel, Epifanie, ierod. prof., „Mormintele din biserica Mănăstirii Putna”, în: *MitrMold XLII* (1966), 7-8, p. 574-582.

În gropnița din biserica Mănăstirii Putna sunt înmormântați Ștefan cel Mare, a cărui piatră de mormânt este analizată deopotrivă cu inscripția și ornamentele ei, Maria Voichița, Maria de Mangop și cei doi fii ai lui Ștefan - Petru și Bogdan. În pronaosul bisericii se află mormintele lui Bogdan cel Orb, al surorii sale, Maria, al soției lui Petru Rareș, Maria, al lui Ștefăniță Vodă și al mitropoliților Teoctist și Iacob Putneanul. Un alt mormânt descris în cadrul acestui articol este cel al lui Teofan, episcop de Rădăuți, în exterior, în nordul altarului.

Porcescu, Scarlat, „Locul Mănăstirii Putna în viața Bisericii Ortodoxe Române”, în: *MitrMold XLII* (1966), 7-8, p. 583-594.

Mănăstirea Putna a reprezentat dintotdeauna un punct de referință pentru viața monahală de pe teritoriul țării noastre. Pentru a-i surprinde importanța, autorul acestui studiu prezintă situația politică și religioasă de dinainte de epoca lui Ștefan cel Mare și informații despre alte mănăstiri zidite în anii anteriori lui 1457. Este amintit un document din 2 martie 1399 despre o mănăstire de maici de pe Tazlăul

Sărat, care la momentul scrierii acestui articol, deja, nu mai exista. Mai aflăm despre școala de copiiști de la Putna și despre arhieriei care au avut metania sau care au viețuit în această mănăstire.

Șerbănescu, Niculae, pr., „500 de ani de la punerea temelii Mănăstirii Putna 1466-10 iulie-1966”, în: *MitrOlt XVII* (1966), 7-8, p. 652-671.

Împlinirea a 500 de ani de la punerea temeliei Mănăstirii Putna prilejuiește comemorarea Sfântului Ștefan, cu date despre mănăstire, morminte, Școala de la Putna, spitalul și bogățiile mănăstirii.

Păcurariu, Mircea, asistent, „500 de ani de la întemeierea Mănăstirii Putna”, în: *MitrArd XI* (1966), 7-8, p. 486-507.

Omagiu adus cu ocazia împlinirii a 500 de ani de la întemeierea Mănăstirii Putna, articolul cuprinde informații referitoare la așezarea geografică a mănăstirii, ctitoria bisericii de către Ștefan cel Mare, sfințirea mănăstirii, alți ctitori urmași ai lui domnului Moldovei. Se descrie biserica mare, camera mormintelor și odoarele ce se găsesc la mănăstire. Totodată, sunt menționate date importante despre activitatea cărturărească desfășurată aici, despre școala de la Putna și legăturile acestui lăcaș cu Mănăstirea Moisei din Maramureș, care îi era închinată.

Ciobanu, Gheorghe, „Cultura muzicală bizantină pe teritoriul României până în secolul al XVIII-lea”, în: *GBis XXV* (1966), 11-12, p. 1052-1060.

Informații despre școala muzicală de la Mănăstirea Putna, secolul al XVI-lea, o școală muzicală la București, secolul al XVIII-lea, iar la sfârșitul secolului al XVIII-lea este înființată o școală muzicală la Mănăstirea Neamț.

T. M., „Gh. Moiescu, „Mănăstirea Putna la 500 de ani de la întemeiere 1466-1966”, în: *MitrMold XLIII* (1967), 1-2, p. 206-207. Recenzie.

Cartea scrisă de Pr. Prof. Dr. Gheorghe Moiescu comemorează 500 de ani de la zidirea Mănăstirii Putna în 1466, prin prezentarea istoricului acestui așezământ, cu o bibliografie bogată și cu ilustrații. Este o carte editată de parohia ortodoxă din Viena, autorul lămurind motivul pentru care a apărut peste hotare.

Gherasim, Oreste, pr., „Mănăstirea Putna la 500 de ani de la întemeiere 1466-1966”, în: *MitrOlt XIX* (1967), 3-4, p. 321-322. Recenzie.

Cuprinde descrierea arhitecturii Mănăstirii Putna, date despre bisericuța de lemn a lui Dragoș Vodă și 40 de reproduceri în text. Sunt menționate legăturile spirituale dintre Austria și Putna din secolul al XIX-lea.

Brătulescu, Victor, „Piatra de hotar de pe moșia Laura, odinioară a Mănăstirii Putna”, în: *MitrMold XLIV* (1968), 1-2, p. 92.

Subiectul acestui articol este o piatră de hotar ce are o cruce bizantină pe o parte laterală, care se pare că a aparținut Mănăstirii Putna, după care a ajuns pe moșia Laura. Autorul încearcă să lămurească unde s-ar putea ea afla acum. Se evocă un

hrisov prin care, la 15 martie 1490, Sfântul Ștefan închina Mănăstirii Putna „10 biserici cu popii lor” din ținutul Sucevei. În același hrisov se face și hotărnicia braniștii munților, a pădurilor, a poienilor și a pâraielor mănăstirii pe linia: Laura, Falcău, Sadău, Obcina, Rusca, Obrășia Seletinului, Șipotele Sucevei, Pogoniște, Dealul Timotei, Obășia Veșelului, a Maleasei și pâraul Gura Putnei.

Brătulescu, Victor, „Câteva date suplimentare asupra bisericii de lemn din comuna Putna”, în: *MitrMold* XLIV (1968), 1-2, p. 92-93.

Se descrie un pomelnic triptic început în vremea lui Gheorghe Ștefan, urmașul lui Vasile Lupu și câteva însemnări de pe trei icoane împărătești din catapeteasma de lemn, din 1760. Vechimea acestui lăcaș pare a fi atestată de un document din 1589, care arată că biserica de lemn din Volovăț a fost mutată la Sucevița de episcopul de Rădăuți, Gheorghe Movilă. Însă această biserică pare a fi alta decât cea mutată de Ștefan cel Mare la Putna.

Brătulescu, Victor, „Icoane din Biserica Veche de lemn – Putna”, în: *MitrMold* XLIV (1968), 5-6, p. 326.

Biserica veche de lemn de la Putna conține mai multe piese de o valoare artistică deosebită, cum sunt tâmpla sculptată în amestec de stil baroc, cu motive vegetale, icoanele împărătești, semnate de zugravi - Anton s-a semnat în 1760 pe icoana lui Iisus, Ioan Zugrav s-a semnat pe icoana Sfântului Nicolae și pe icoana Maicii Domnului - și icoana hramului anume Sfântului Andrei.

Pistrui, Chiril, „Tetraevanghelul de la Suceava - manuscris slav”, în: *MitrMold* XLIV (1968), 7-8, p. 442-444. Însemnare.

„Tetraevanghelul de la Suceava” este un manuscris al ieromonahului Macarie de la Putna, făcut pe cheltuiala lui Barbovschi, pârcălab de Suceava. Astăzi el se află la muzeul Mănăstirii Rila din Bulgaria. Autorul descrie caligrafia și ornamentele sale.

Enescu, N. C., „Ștefan vel dascăl de la Putna”, în: *MitrMold* XLV (1969), 5-6, p. 348-353.

Dascălul Ștefan de la Mănăstirea Putna este menționat pentru prima dată în 1778 de către un profesor de la „Academia Duhovnicească” a mănăstirii. Ștefan este traducătorul din grecește al manuscrisului „Esopiei”, traducere realizată între anii 1769-1774. Acest manuscris, ale cărui particularități sunt analizate de către autor, cuprinde viața filozofului „Ezop” și pildele lui. În 1785 îl găsim pe Ștefan la Iași, iar în 1791 aflăm că se semnează pe un manuscris al unei „Alexandrii” muntene, păstrat la Mănăstirea Vorona din Botoșani.

Pañțiru, Grigorie, diac. și Smochină, N., „Un vechi imn despre Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava”, în: *BORom* LXXXVIII (1970), 5-6, p. 602-606.

Autorii articolului demonstrează printr-o atentă analiză a textului și a melodiei imnului Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava că acesta este o creație românească cu text slavon și melodie în stilul bizantin al epocii, autorul acestei creații fiind Eustație

Protopsaltul, monah de la Mănăstirea Putna. Melodia Imnului Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava este transpusă pe note în două manuscrise: unul aflat în Mănăstirea Putna (manuscris ante 1500) și unul aflat în Biblioteca „Lenin” din Moscova (1511). Autorii spun că imnul este creația lui Eustație, deoarece, în manuscrise, acesta indica faptul când un imn aparținea altui autor. Autorii fac o analiză literară a Imnului Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava și redau pe note acest imn, demonstrând nu numai că Eustație este autorul imnului, ci și faptul că școala muzicală de la Putna avea principii de compoziție bine definite în crearea melodiilor.

Popa, Anghel, „Un document privind serbarea de la Putna din 1871”, în: *MitrMold L* (1974), 5-6, p. 479-481.

Documentul cuprinde descrierea desfășurării evenimentelor ocazionate de sărbătorirea a 400 de ani de la sfințirea Mănăstirii Putna, sărbătorire amânată din 1870 pentru 14/26-16/28 august 1871.

Solcanu, Ion I., „Noi considerații privind biserica de lemn de la Putna”, în: *MitrMold LI* (1975), 1-2, p. 115-122.

Considerațiile se bazează pe două documente care atestă existența bisericii și faptul că Ștefan cel Mare a mutat-o la Putna. Se lămurește problema dacă se poate vorbi despre o biserică la Volovăț anterioară anilor 1466-1470 și rațiunea pentru care ea a fost mutată de domnitor.

Guşă, Ștefan, ierom., „Reorganizarea Colecției de obiecte bisericești de la Mănăstirea Putna”, în: *MitrMold LII* (1976), 5-6, p. 419-420.

Reorganizarea colecției de obiecte bisericești de la Mănăstirea Putna s-a făcut în 1976, după terminarea lucrărilor de restaurare. La parter au fost depuse fragmentele și vasele de ceramică, precum și cărțile manuscrise și cărțile tipărite, iar la etaj vasele liturgice, crucile, icoanele și broderiile.

Ciobîcă, Teofilact, ierod., „Credință străbună și dragoste de glie, oglindite în consemnările vizitatorilor din «Cartea de impresii» a Colecției de obiecte bisericești a Mănăstirii Putna”, în: *MitrMold LV* (1979), 7-8, p. 573-578.

Însemnare care redă mai multe mărturii din cartea de impresii a Colecției de obiecte bisericești a Mănăstirii Putna.

Bănescu, Marcu, pr. dr., „†Teoctist, Mitropolitul Moldovei, „Mitropolitul Iacob Putneanul (1719-1778), în slujba ortodoxiei românești, a năzuințelor de unitate națională și de afirmare a culturii române”, în: *MitrBan XXX* (1980), 1-3, p. 159-165.

Iacob Putneanul a intrat la vârsta de doisprezece ani la Mănăstirea Putna, iar mai târziu urmează cursurile școlii greco-slavo-românești. În articol sunt aduse informații despre perioada în care Iacob Putneanul păstorește ca mitropolit, îmbrăcând schima cea mare în 1778, când a luat numele de Eftimie. Se dau informații despre faptul că Mănăstirea Moisei din Maramureș a fost închinată Putnei.

Paradaiș, Claudiu, „Aspecte arhitectonice inițiale și metamorfoze ulterioare (Putna), în: *MitrMold* LVII (1981), 1-3, p. 82-108.

Paginile de față cuprind un studiu de documentare arhitectonică asupra Mănăstirii Putna, cu informații istorice, planșe, fotografii, sondaje arheologice, imagini de arhivă, date despre biserică.

Nechita, V., diac., „Importante descoperiri arheologice la Mănăstirea Putna”, în: *MitrMold* LVII (1981), 1-3, p. 132-133.

Însemnare despre descoperirea palatului domnesc al lui Ștefan cel Mare în săpăturile arheologice de la Mănăstirea Putna.

Nechita, V., diac., „Pravila de la Putna la 400 de ani. 1581-1981”, în: *MitrMold* LVII (1981), 7-9, p. 578-579.

La 400 de ani de la întocmirea sa din 1581, autorul evocă „Pravila de la Putna”, scrisă de ritorul Lucaci la îndemnul și pe cheltuiala egumenului Eustație.

Paradaiș, Claudiu, „Morminte voievodale de la Putna”, în: *MitrMold* LVIII (1982), 3-4, p. 252-265.

Se descriu mormintele domnești ale Mănăstirii Putna. Primul, în ordine cronologică, este cel al Mariei de Mangop, în 1477, după care, în 1478, este înmormântat mitropolitul Teoctist I, în 1479, Bogdan, iar în 1480, Petru. La 2 iulie 1504 este înmormântat slăvitul Ștefan cel Mare. Celelalte morminte sunt ale următorilor membri ai familiei mușatine: Ștefăniță Vodă, Maria Voichița, Bogdan al III-lea, Vlad, Maria. Informațiile despre lespezile de mormânt sunt completate de cele despre acțiunile de cercetare a mormintelor desfășurate între anii 1759-1856.

Popa, Anghel, prof., „Date noi despre serbarea de la Putna din 1871”, în: *MitrMold* LIX (1983), 1-3, p. 90-93.

Autorul aduce noi date despre serbarea de la Mănăstirea Putna din 1871, bazate pe noi documente de arhivă.

Ciobîcă, Teofilact, ierod., „Mormintele descoperite pe șantierul casei domnești din incinta Mănăstirii Putna”, în: *MitrMold* LIX (1983), 1-3, p. 94-95.

Mormintele descoperite pe șantierul arheologic al Casei Domnești din incinta Mănăstirii Putna dovedesc existența, în același perimetru a unei așezări monahale anterioare ctitoriei lui Ștefan cel Mare și Sfânt.

Velea, Marin, diac. prof., „Școala muzicală de la Putna, în context general românesc și balcanic (sec. XV-XVI)”, în *BORom* CII (1984), 3-4, p. 232-237.

Ciobîcă, Teofilact, ierod., „Contribuții la istoria Mănăstirii Putna, egumenii”, în: *TV* II (1992), 8-10, p. 91-147.

Sunt prezentați toți cei 78 de egumeni și stareți ai Mănăstirii Putna, identificați până la acel moment. Primul a fost arhimandritul Ioasaf (1467-1484), adus de la

Neamț, iar ultimul, arhimandritul Iachint Unciuleac (1977-1992), având metania la Mănăstirea Sihăstria. La prezentarea fiecăruia se amintesc cele mai importante realizări. Articolul este foarte bine structurat și documentat.

RAFAILA (SCHITUL)

† **Veniamim**, „Schitul Rafaila – Vaslui”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor VIII* (1932), 7-8, p. 60-62.

Articolul prezintă, în incipit, așezarea schitului de călugări Rafaila, lângă satul clăcășesc omonim. Sunt descrise biserica și toate anexele gospodărești ce aparțin de schit, cu cimitir cu tot. Vechimea schitului urcă până în vremea lui Ștefan cel Mare, acesta dăruind locul unui călugăr Rafail, care construiește o biserică de lemn, punând început unui schit de călugări, de aici derivând și denumirea.

Biserica de lemn a durat până în secolul al XIX-lea, biserica actuală fiind zidită în 1834, cu binecuvântarea mitropolitului Veniamin Costache și cu osteneala ieroschimonahului Iorest, după cum se poate vedea de pe o pisanie așezată deasupra ușii de la intrare. Se realizează o descriere a bisericii: construcție de piatră, pictură veche executată în stil bizantin, catapeteasmă de lemn, înăuntrul bisericii aflându-se un portret pe care sunt zugrăvite două cete de monahi. În Sfântul Altar se află pomelnicul ctitoricesc de lemn. Acest schit „a fost cotropit de greci”, apoi viața mănăstirească, cu freamătul ei de altă dată, dispare din schit odată cu secularizarea averilor mănăstirești din timpul lui Cuza.

În 1890, casele stăreției au fost restaurate de către ieromonahul Ilarion, apoi de către ieromonahul Samson Ciopată, starețul schitului. În 1932, în mănăstire se găseau cinci viețuitori. Ca avere schitul avea 3 ½ ha loc de cultură. Conducerea schitului depindea de Mănăstirea Dobrovăț.

RARĂU (SCHITUL)

Sturza, Trifon, arhimandrit, „Istoricul schitului Rarău”, în: *Viață Monahală*, II (1939), 3, p. 153-155.

În 1541 Petru Rareș, aflat la cea de-a doua domnie, a zidit pe moșia Câmpulungeniilor, numită Sihăstria, Schitul Rarău, pe care l-a înzestrat cu toate cele necesare slujbei. După ocuparea Bucovinei de către austrieci, la 1777, ieroschimonahul Sisoe a mutat locația schitului pe moșia Broștenilor, proprietatea marelui vistiernic Alexandru Balș și a soției sale Ruxanda, aceștia donând bisericii o moșie la poalele muntelui Rarău, unde, în 1800, Cuviosul Sisoe a ridicat Schitul Rarău cu hramul Adormirea Maicii Domnului. În 1877, moșia Broșteni a fost cumpărată de la familia Balș de către regele Carol I, acesta donând-o, în 1883, schitului.

Sunt consemnați egumenii schitului din actele vechi găsite în arhivă: Sisoe Ieroschimonahul din Ardeal, Gherasim Ieromonah din Bucovina, Vitale Ieromonah de la Sfânta Mănăstire Neamț, Serafim Ieromonah din Bucovina, Savatie Ieromonah din Bucovina, Serafim al II-lea de la Schitul Pângărați, Elisei Ieromonah de la Schitul Tarcău, Varsanufie Protosinghel de la Mănăstirea Râșca, Nectarie Ieroschimonahul din Ardeal, Pavel Ieromonah de la Mănăstirea Slatina, Veniamin Ieromonah de la Mănăstirea Slatina, Ghenadie Ieromonah de la Schitul Rarău, Inochentie

Ieromonah de la Mănăstirea Neamț și Elisei Protosinghel de la Mănăstirea Durău. Articolul conține imagini.

RĂDUCANU – TG. OCNA (MĂNĂSTIREA)

D., Șt. P., „Note bibliografice Constantinescu D. «Ctitorii Mănăstirii Răducanu» în *Buletinul nr. 3 al Institutului de Istorie a Românilor A.D. Xenopol*, Iași, 1942, p. 27-34.” în: *BORom LX* (1942), 5-6, p. 225. Recenzie.

„Biserica Buna-Vestire” din Târgu Ocna – fosta mănăstire Răducanu are două pisanii. Prima îi arată ca ctitori pe vel logofătul Radu Racoviță, soția sa Maria Buhușoia și pe fiica sa Ilinca. Anul trecut pe această pisanie este 1762, iar de menționat mai este și faptul că această pisanie este scrisă în limba franceză. A doua pisanie se află în interiorul bisericii și atestă faptul că biserica a fost ridicată de vel logofătul Buhuș, în 1711.

Autorul afirmă că biserica datează din 1664 deoarece: Buhuș a fost vel logofăt în timpul lui Vasile Lupu și apoi între 1665-1668, arhitectura bisericii este foarte asemănătoare cu arhitectura bisericilor din timpul lui Vasile Lupu, iar deasupra ușii găsim pictat în tempera anul 1664. Biserica a fost zugrăvită a doua oară în 1811 prin grija arhimandritului Meletie.

RĂPCIUNI-CEAHLĂU

Diaconescu, Emil, prof., „Biserica de lemn din Răpciuni – Ceahlău, astăzi la muzeul Satului – București”, în: *MitrMold XLII* (1966), 1-2, p. 78-95.

Biserica de lemn se afla, înainte de a fi mutată la Muzeului Satului din București, în satul Răpciuni, comuna Ceahlău, regiunea Bacău și avea hramul Sfinții Voievozi. A fost construită în 1773 pe cheltuiala monahului Teofil și a sătenilor. Autorul prezintă cimitirul din jurul bisericii, precum și planul arhitectural al acesteia, alături de o imagine. Sunt menționate materialele și tehnicile de construcție care au fost folosite, în amănunt. Articolul se încheie cu o analiză a picturii și a sculpturii din catapeteasmă și strane.

RĂZBOIENI (MĂNĂSTIREA)

Melchisedec, episcopul de Roman, „Inscripția de la mănăstirea Războieni comentată”, în: *BORom VI* (1881-1882), 11, p. 649-664. Cu text în slavonă.

În articol este redată și tradusă inscripția de la Mănăstirea Războieni, mănăstire cu hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil, – datând din 1495. Inscripția atestă următoarele: în 1476 a avut loc bătălia de la Războieni; Ștefan cel Mare a urcat pe tronul Moldovei în 1457; aliat al turcilor în bătălia de la Războieni a fost domnul Țării Românești, Basarab Laiotă.

P.S. Melchisedec Ștefănescu întărește ceea ce atestă inscripția și stabilește, bazându-se pe cronicile românești și străine, perioada de domnie a lui Laiotă Basarab. Țara Românească este numită în inscripție Țara Basarabească, iar scopul invadării Moldovei de către oștile otomane și cele ale lui Laiotă a fost răsturnarea lui Ștefan de la domnia Moldovei și jefuirea țării. Locul unde a avut loc bătălia se numea

în timpul lui Ștefan cel Mare „Pârâul Alb”. Se precizează că Ștefan Vodă a pierdut această bătălie și că, tot atunci, au năvălit și tătarii de au prădat Moldova la răsărit, aceștia fiind însă învinși și alungați din țară. La această bătălie a participat și fiul lui Ștefan cel Mare, Alexandru.

Melchisedec, episcopul de Roman, „Inscripția de la mănăstirea Războieni comentată”, în: *BORom VI* (1881-1882), 12, p. 688-719.

Bazându-se pe diferite cronici, pe diferite inscripții și pe unele pomelnice, P.S Melchisedec amintește despre familia lui Ștefan cel Mare. P.S Sa spune, referindu-se la copiii lui Ștefan cel Mare, că aceștia au fost: Alexandru, Iliăș, Petru (decedat în 1479), doi fii cu numele de Bogdan – unul care a murit în 1479 și altul ce avea „supranumele Vlad” - acest nume îl găsim în pomelnicul Mănăstirii Bistrița, Petru Rareș, Elena care a fost măritată cu fiul Țarului Moscovei, Ioan al III-lea, Maria Knejina (Cneajna)– fată nemăritată (despre care scrie cronicarul Urechia că ar fi o altă fiică a lui Ștefan, care a decedat în 1478).

Soțiile lui Ștefan cel Mare au fost: Evdochia de la Kiev – soție cu care s-a căsătorit în 1463 care însă în 1466 a decedat, Marușca anterioară Evdochiei – în pomelnicul de la Mănăstirea Bistrița ea este mama lui Alexandru, Maria de Mangop – Ștefan s-a căsătorit cu ea în 1471, iar aceasta a decedat în 1476 – în articol este reprodusă inscripția de pe mormântul ei din Mănăstirea Putna, Maria – fiica lui Radu-Vodă, aceasta a murit în 1511 și de asemenea și ea a fost înmormântată în Mănăstirea Putna, Maria mama lui Petru Rareș. În pomelnicul de la Mănăstirea Bistrița s-au păstrat numele tuturor membrilor familiei lui Bogdan, tatăl lui Ștefan cel Mare – nume care sunt redată în articol.

Ștefan cel Mare a zidit pe locul bătăliei de la Războieni, o biserică cu hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil în 1495, în amintirea eroilor căzuți pentru apărarea Moldovei. Domnul a înzestrat această biserică cu moșia Războieni. P.S. Melchisedec face un istoric al acestei moșii. În 1734 slugerul Nicolae transformă biserica de la Războieni în schit de călugări. La scurt timp după aceea moșia ajunge, împreună cu schitul, în proprietatea familiei Sturza.

Dintr-o adresă a arhimandritului Efrem către mitropolitul Moldovei aflăm că, în 1793, logofătul Mihail Sturza a desființat schitul și a preluat moșia. În 1803, mitropolitul Veniamin împreună cu domnul Alexandru Moruzi au făcut o reformă în ceea ce privește schiturile de călugărițe prin desființarea unei serii de schituri pe care le menționăm: Prepadoamna din Iași, Socola de lângă Iași, Vânătorii Pietrei, Gărcina; și mutarea călugărițelor la Mănăstirea Agapia. Toate schiturile desființate s-au transformat în metoace ale Mănăstirii Agapia. Neavând toate loc în această mănăstire, câteva călugărițe (25 la număr) au ajuns la schitul Războieni. În 1811 urmașii logofătului Mihail Sturza au închinat schitul (mănăstirii) Spitalului Sfântul Spiridon – actul lor de danie fiind redat în articol.

RÂȘCA (MĂNĂSTIREA)

C., E., „Istoria Sfintei Mănăstiri Râșca”, în: *BORom XVII* (1894-1895), 5, p. 451-466.

Însemnarea despre toți egumenii acestei mănăstiri din perioada 1766-1863, tradusă de arhimandritul Neonil Boca și prescrisă de ierodiaconul Dimitrie Amfilohie. Sunt trecute date despre activitatea lor la această mănăstire. La 1766 egumen este ieroschimonahul Calistru Eni – care făcut o serie de îmbunătățiri la mănăstire; la 1778 egumen al Mănăstirii Râșca era arhimandritul Paisie Boca ce a venit de la Mănăstirea Moldovița, a stat o perioadă la Râșca, apoi s-a mutat la Bisericiani, unde, sub egumenia sa, s-a zugrăvit catapeteasma bisericii. După el a urmat arhimandritul Veniamin Tuduri – autorul oferă amănunte despre trecerea sa la Domnul și despre locul unde a fost înmormântat. La 1784 egumen al Mănăstirii Râșca devine Ioasaf Nemțeanu – acesta își avea metania la Mănăstirea Neamț, a fost egumen mai întâi la Bogdana, iar din vremea lui ne-a rămas un steag militar.

La 1792 egumen la Râșca era Varlaam Dinga, ce venea tot de la Mănăstirea Neamț. Doi ani mai târziu, egumenia este preluată de arhimandritul Chiril, despre care aflăm că venea de la Mănăstirea Neamț și că a fost îngropat la Mănăstirea Căpriana din Basarabia. Antonie, venit de la Mănăstirea Moldovița, este amintit ca egumen la 1802. Peste încă doi ani egumen la Râșca este amintit arhimandritul Sofronie – din vremea lui a rămas un potir de argint, o troiță de argint, cărți bisericești etc.;

La 1817 egumen la Râșca este Grigorie Crupenschi despre care aflăm că a fost înmormântat la schitul Zagavia. La 1820 egumen la Râșca este petrecărețul Agapie Șuțu. La 1821 este numit ca egumen la această mănăstire arhimandritul Isaia – despre care aflăm că era un om fioros și rău și că a făcut o sihăstrie. La 1842 egumen la Râșca este arhimandritul Teodorit – a fost egumen al Mănăstirii Slatina și a stricat sihăstria ce s-a făcut în vremea lui Isaia. La 1848 egumen al Mănăstirii Râșca a fost Neonil Boca – autorul oferă date despre modul în care acesta a condus mănăstirea. La 1850 egumen la Râșca este Veniamin Cananău – despre care aflăm că a trecut la Domnul la Cernăuți. La 1855 egumen era Iosif Rășcanu care a fost anterior egumen la Mănăstirea Mavromol din Galați.

În articol mai este redată inscripția aflată deasupra chiliilor vechi egumenești din ansamblul mănăstiresc de la Râșca..

Lapedatu, Alex., „Manuscrisele de la Bisericiani și Râșca”, în: *BORom XXIX* (1905-1906), 6, p. 685-701. A se vedea și articolul din: *BORom XXVIII*, (1904-1905), 10, p. 1142-1152.

Sunt prezentate alte manuscrise între care:

2. „Tetraevanghel slav” – manuscris slavon din secolul al XVI-lea este din timpul lui Vintilă Vodă (1532-1535).

3. „Carte de suflet folositoare” – 1775.

4. „Psaltirea lui Macarie” – a fost scrisă de Macarie autorul „Cronicii moldovenești” care îi poartă numele (1504-1541). Acesta a fost episcop al Romanului între anii (1530-1557). Autorul reproduce însemnarea din 1716 de pe această „Psaltire”, scrisă de ieromonahul Ghedeon. O însemnare atestă că Ene Calistru a fost egumen al Mănăstirii Râșca între anii 1750-1778. Teoctist a fost egumen la Neamț de la 1483, până la sfârșitul secolului, când a ajuns episcop al Romanului, iar în 1509 acesta a ajuns mitropolit al Moldovei. A trecut la cele veșnice în 1528 și a fost în-

mormântat la Neamț. Ctitori ai Mănăstirii Râșca sunt considerați Petru Rareș și Macarie, mănăstirea, în înfățișarea ei de la 1905, fiind ctitorită de vornicul Costea în 1611.

Lapedatu, Alex., „Manuscrisele de la Biserici și Râșca”, în: *BORom XXIX* (1905-1906), 7, p. 770-787. A se vedea articolul de mai sus în: *BORom XXIX* (1905-1906), 6, p. 685-701.

Sunt prezentate alte manuscrise de la Biserici și Râșca, precum:

„Cazanii” – secolul al XVII-lea ce conține o însemnare din care aflăm că această carte a fost dată la 1772 egumenului Mănăstirii Neamț, Varlaam. Este reprodusă și o altă însemnare de pe altă „Cazanie”, ce menționează că a fost scrisă de Radu Grămăticul la porunca episcopului Misail al Buzăului și din care aflăm amănunte despre întâlnirea de la Focșani dintre domnitorii Constantin Mavrocordat și Grigorie II Ghica, din luna aprilie a anului 1733.

„Letopisețul țării Moldovei” – secolul XIX. Conține o însemnare din care aflăm că a fost scris cu osârdia și cu cheltuiala lui Isaia Rășcanu, la 1832, de Mitrofan Monahul.

„Pomelnicul Mănăstirii Râșca” – începutul secolului XIX. Sunt reproduse titlul acestui pomelnic și o parte din pomelnicul ctitorilor. Pomelnicul a fost făcut în timpul egumeniei Arhimandritului Sofronie.

„Paterice” – c) de la începutul secolului al XIX-lea – scris cu cheltuiala lui Antonie Arhimandritul și egumenul Mănăstirii Râșca în 1809.

„Psaltirea tâlcuită” – tipărită în Rusia în secolul XVIII.

„Din cele ale lui Calist Catafaghiotul” – 1779.

„A smeritului Nichita Stihat” – la începutul secolului XIX.

„Cuvintele lui Efreem Sirul” – a) din secolul XVIII; b) din secolul al XIX-lea în vremea egumeniei la Râșca a lui Antonie; c) din secolul al XIX-lea – este reprodusă însemnarea lui Mitrofan cel care a scris această carte.

„Cuviosului Părintelui nostru Petru Damaschin cuvinte scurte 24” – secolul XIX.

„Prohodul Adormirii Maicii Domnului” secolul XIX.

„Epitafii sau Prohoade” – reprodus titlul, din care aflăm că la 1814 egumen la Mănăstirea Râșca era Arhimandritul Sofronie.

Lapedatu, Alex., „Manuscrisele de la Râșca și Biserici”, în: *BORom XXIX* (1905-1906), 8, p. 908-918. A se vedea articolul de mai sus în: *BORom XXIX* (1905-1906), 7, p. 770-787.

Sunt prezentate alte manuscrise de la mănăstirile Râșca și Biserici.

„Semnele venirii lui Antihrist și ale sfârșitului veacului” – 1703, are o însemnare care este reprodusă în articol.

„Tipicon” – începutul secolului al XIX-lea, scris de arhimandritul Sofronie din Mănăstirea Cozia. Într-o notă de subsol este reprodus titlul în întregime al acestui manuscris.

„Cântarea cântărilor a fericitului Teodoret Episcopul Chyrului tâlcuire”, cartea a fost scrisă de ieroschimonahul Ioan în timpul egumenului Sofronie.

„Cuvinte bisericesti” – însemnare „Dometian ot schitu Hâncu”.

„Irmologhion” – a) sfârșitul secolului XVII; b) sfârșitul secolului XVIII; c) începutul secolului al XIX-lea – conține o însemnare a lui Sofronie, arhimandritul de la Râșca.

„Miscelaneu” – începutul secolului XIX. Este reprodus cuprinsul său. Cartea a aparținut Mănăstirii Râșca.

„Învățătură pentru cei ce vor să primească călugăria” a) sfârșitul secolului XVIII; b) începutul secolului XIX.

„Ale cuviosului părintelui nostru Isaia Pustnicul porunci celor ce s-au lepădat de lume cuvinte” – secolul al XVIII-lea, a fost scris de ieromonahul Ioanichie, în zilele lui Alexandru Calimah, în vremea păstoririi mitropolitului Iacov, în vremea egumeniei la Râșca a lui Chiril, în 1795.

„A celui întru sfinți părintelui nostru Nil, cuvânt pustnicesc” – începutul secolului XIX.

„Canoanele Născătoarei de Dumnezeu” – a) sfârșitul secolului al XVII-lea – conține mai multe însemnări din care menționăm: la 1840 în vremea Arhimandritului Isaia au fost la Mănăstirea Râșca trei consuli: francez, rus și neamț; la 1842 Arhimandritul Isaia a trecut la cele veșnice în satul Hărmănești; la 1842 egumen la Râșca era Teodor; b) sfârșitul secolului XVIII.

„Scara raiului” sfârșitul secolului XVIII.

„Patericul Pecerscăi” – sfârșitul secolului XVIII.

„Carte de slujbe bisericești” – secolul XIX.

„Psaltichii” – sfârșitul secolului XVIII.

Nicodim, episcop stareț al Mănăstirii Neamț, „Memoriu asupra situației și drepturilor Monastirei Neamțu”, în: *MitrMold* VII (1931), 9, p. 246.

Informații despre o inscripție așezată în incinta Mănăstirii Râșca în 1931, în contextul mai larg al descrierii situației Mănăstirii Neamț în secolul al XIX-lea. În iunie 1859, statul a confiscat mai multe averi ale acestei mănăstiri, constând în 74 de moșii, conace, acareturi și toate animalele din gospodărie. Inscripția oferă date despre Mănăstirea Râșca, numită la început Bogdănești, ctitorită în 1359 de Bogdan Vodă, refăcută în 1511 de fiul lui Ștefan, Bogdan al III-lea și refăcută din temelii în 1540 de Petru Rareș, care i-a schimbat numele în Râșca.

ROBESCU - FOCȘANI (METOC)

Cosma, A. C., „Din trecutul bisericii Robescu din Focșani”, în: *GBis* XXV (1966), 3-4, p. 343-351.

Este prezentat istoricul bisericii din Focșani care a fost în vechime un centru monahal important pentru zona respectivă.

RUNCU-NEAMȚ (SCHITUL)

Popescu, Dumitru, Șt., „Note bibliografice. Stoide C. A. «Documente din ținutul Neamț. Secolele XVI-XVIII», extras din *Anuarul liceului Petru Rareș din Piatra Neamț pe 1936-1940*, Piatra-Neamț, 1941, p. 15”, în: *BORom* LIX (1941), 11-12, p. 718. Recenzie.

Din cele 11 documente publicate de C.A. Stoide, două se referă la daniile făcute Mănăstirii Runcu (cele din 1695 și 1729), alte două vorbesc despre hotărnicia satului Pelitucii și altul este un „Curriculum Vitae” al unui monah contemporan cu Paisie Velicikovski.

SF. SAVA-IAȘI (MĂNĂSTIREA)

Gheorghiță, Ilie, pr., „Tipografia arabă din mănăstirea Sf. Sava și venirea lui Silvestru Patriarhul Antiohiei la Iași”, în: *MitrMold* XXXIV (1958), 5-6, p. 418-423.

Înființarea unei tipografii arabe la Mănăstirea Sfântul Sava a fost posibilă datorită legăturilor pe care Țările Române le-au stabilit cu Orientul creștin în secolele XVII-XVIII și pe care autorul le amintește odată cu prezentarea celor două vizite ale patriarhului Silvestru în Principatele Române. Acesta a fost cel care a refăcut tipografia arabă din București, din resturile literelor rămase de la Antim Ivireanul, pentru a o muta apoi la Sfântul Sava, stavropighia Sfântului Mormânt. În 1745 tipărește aici un „Liturghier”, și „Arbitrul adevărului și expunerea dreptății” în 1746. Un an mai târziu apare „Colecția scrisorilor a două Sinoade din Constantinopol”, iar între 1746-1747 este tipărită „Cina cea divină”.

Ivaniuc, Florența, „Documente românești în arhive străine”, în *BORom* XCVII (1979), 7-8, p. 1057-1066.

Sunt reproduse și interpretate acte ce fac referire explicită la posesiunile Mănăstirii Sf. Sava din Iași.

SĂLĂJANI SAU SĂLĂGEANI (MĂNĂSTIREA)

Grigoraș, N., „Un vechi lăcaș de cultură dispărut: mănăstirea Sălăjani”, în: *MitrMold* XLIV (1968), 7-8, p. 422-425.

Despre Mănăstirea Sălăjani, astăzi dispărută, sunt aduse mai multe informații care privesc atestarea sa, ctitorii, proprietățile, precum și despre un manuscris realizat aici, al cărui conținut și inscripții sunt analizate.

Popescu, Orescu, dr., „Câteva Documente Moldovene”, în: *Candela* XIV (1895), 3, p. 138-141.

Sunt redată câteva documente, între care: un act prin care domnul Petru Rareș atestă că monahul Evloghie a dat satul Sălăgeni, luat în schimb de la fiul său pentru satele Mitești și Sărăcinovțe, mănăstirii din Sălăgeni și confirmă că locuitorii acestui sat vor fi scutiți de robie și de judecătoria teritorială (Hârlău, 29 aprilie 1529); un act prin care domnul Pentru Rareș confirmă lui Sima Purcelu, fiului Mariei, moșia Venești pe Telejina, proprietatea moșilor săi Popa Ioan și Ivașco Venea (Vaslui, 27 februarie 1532). Note de subsol descriu aspectul fiecărui document. Text în slavonă.

SÂNGEAP (MĂNĂSTIREA)

Gașpar, Iustin, „O mănăstire dispărută - biserica de la Sângeap – Iași”, în: *MitrMold* LVII (1981), 10-12, p. 776-777.

Unul din lăcașurile dispărute de pe teritoriul țării noastre este biserica de la Sângeap, aparținând mănăstirii cu același nume, care, la anul 1832, încă mai exista. Istoricul acestei mănăstiri este alăturat câtorva date despre satul Sângeap.

SECU (MĂNĂSTIREA)

***, „De ale mănăstirilor”, în: *BORom* XXXIII (1909-1910), 8, p. 947-949.

Sunt redată două acte. Primul este decretul regal dat în 1909, prin care Mănăstirea Secu se desparte de Mănăstirea Neamț. Al doilea este o copie a raportului din 29 septembrie 1909, al mitropolitului Moldovei către ministrul Cultelor, prin care se arată necesitatea ca Mănăstirea Secu cu schiturile sale, Sihăstria și Sihla, să fie despărțite de Mănăstirea Neamț și să aibă un stareț propriu.

Mănăstirea Secu a fost întemeiată la jumătatea secolului al XVI-lea; ea a avut la început propria administrație, dar la sfârșitul secolului al XVIII-lea când starețul Paisie a trecut la Mănăstirea Neamț el și-a păstrat dreptul de a fi stareț și la Secu astfel încât cele două mănăstiri au fost unite sub o singură administrație. La Secu este îngropat mitropolitul Varlaam al Moldovei, care tot aici și-a avut metania. Se menționează că la 1909 starea Mănăstirii Secu era „dezastruoasă”.

***, „Știri. Vitejia starețului de la Secu”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 13, p. 1015-1016.

Starețul Mănăstirii Secu împreună cu viețuitorii acestei mănăstiri „s-au luptat cu hoții de lemn”.

Scriban, arhim., „Însemnări mărunte. Umblarea pe la mănăstiri și ce mai trebuie”, în: *BORom* XLII (1924), 6, p. 381-382.

Se subliniază importanța tipăririi unor broșuri cu istoricul mănăstirilor și necesitatea expunerii în pridvorul acestora a unor date și „tabele cronologice”.

***, „Note bibliografice. Dionisie Udișteanu «Istoria piciorului Sfântului Ioan Botezătorul», 1940, 28 p.”, în: *BORom* LVIII (1940), 11-12, p. 881. Recenzie.

În tezaurul Mănăstirii Secu s-a aflat, până în secolul al XVII-lea, piciorul Sfântului Ioan Botezătorul. Acesta a fost cumpărat și dăruit mănăstirii de către ctitorul ei, boierul Nestor Ureche. În timpul unei năvăliri, moaștele au fost duse de la mănăstire spre a fi ascunse dar, din păcate, ele nu au mai fost restituite.

† **Nestor Vornicescu Severineanul, episcop-vicar**, „Un manuscris necunoscut al duhovnicului Andronic: *Istoria Mănăstirii Secu*”, în: *MitrMold* L (1974), 3-4, p. 180-197.

Manuscrisul descris și prezentat în imagini în cadrul acestor pagini aparține duhovnicului Andronic și este o importantă sursă pentru istoria Mănăstirii Secu. Aflăm despre întemeierea și înzestrarea schitului Zosim în a doua jumătate a secolului al XVI-lea și despre transformarea sa în mănăstire la începutul secolului al XVII-lea. Mănăstirii Secu i-a fost închinată Mănăstirea Sfântul Nicolae din Cetatea Neamț, despre întemeierea căreia manuscrisul oferă câteva date.

Zidaru, Gheorghe, „Descoperirea prin restaurare a unei icoane bizantine la Mănăstirea Secu-Neamț: «Maica Domnului cu pruncul-Cipriota»“, în: *MitrMold L* (1974), 3-4, p. 285-293.

Însemnare despre descoperirea icoanei bizantine „Maica Domnului cu Pruncul”, numită și „Cipriota”, la Mănăstirea Secu, despre starea acesteia înainte de restaurare și despre procesul restaurării. Articolul cuprinde imagini cu această icoană.

SIHĂSTRIA SECULUI (MĂNĂSTIREA)

Scriban, arhim., „Știri. Foc la o mănăstire”, în: *BORom XLVI* (1928), 10, p. 957.

O telegramă din Iași publicată în ziarul „Curentul” scrie că un incendiu puternic a izbucnit la Schitul Sihăstria din județul Neamț. Incendiul a început din vina călugărului Zenovie, iar în urma sa au ars acareturile mănăstirii, odaia călugărului și 50.000 lei.

Ivan, I, diac., „La Mănăstirea Sihăstria”, în: *MitrMold LIII* (1977), 5-6, p. 662-663.

După notarea câtorva date generale despre Mănăstirea Sihăstria, autorul prezintă desfășurarea sărbătoririi hramului din 8 septembrie 1977, la care au participat numeroși preoți și monahi, în frunte cu Preasfințitul Adrian Botoșăneanul.

SIHASTRU-TECUCI (SCHITUL)

***, „Bibliografie. «Schitul Sihastru» de Protos. Glicherie Lovin, Bârlad, 1923”, în: *BORom XLI* (1922-1923), 12, p. 954.

Monografie bine documentată a Schitului Sihastru din fostul județ Tecuci.

Scriban, arhim., „Cărți, Reviste, Ziare «Schitul Sihastru din Tecuci» de Protosinghelul Glicherie Lovin”, în: *BORom XLII* (1924), 1, p. 56-58. Recenzie.

Schitul Sihastru a fost înființat în urma sfatului primit de la monahul Sebastian de către Hatmanul Șendrea și soția sa Sanda la 1748. Cartea protosinghelului Lovin, pe lângă istoricul acestui schit, mai conține 54 de acte privitoare la acest sfânt lăcaș și viețile sfinților mucenici Ignatie, Eftimie, Acachie. Din carte aflăm că la 1834 obștea schitului număra 30 de călugări, iar la 1849, în acest schit, Antonie Suceveanu a înființat o școală de cântăreți.

Georgescu, Cornelia, ieromonah, „Schitul Sihastru” în: *Viața Monahală I* (1933), 6-7, p. 216-218.

Informații referitoare la Schitul Sihastru, situat între Adjud și Tecuci, înființat de hatmanul Sandu Șendrea și soția sa, Sanda, în 1748, ca recunoștință adusă sihastrului Sebastian ce viețuia în locurile respective pentru că i-a tămăduit rănila în urma unui război.

Binecuvântarea lucrărilor a fost dată de P.S. Ioanichie a Romanului (1747-1769), timp în care domnea în Moldova Constantin Mavrocordat, același arhieru fiind cel care a sfințit biserica construită din lemn de stejar. Schitul a fost prădat de

tătari în 1759 iar după 1866 biserica schitului și chiliile s-au ruinat. La invitația P.S. Melchisedec Ștefănescu al Romanului, Petrache Șendrea începe lucrările pentru reconstrucția bisericii schitului, aceasta finalizându-se în 1891. În 1919-1920 a fost numit superior al schitului protosinghelul Glicherie Loviu, care, pe lângă alte bunuri, a înzestrat lăcașul de cult cu un istoric. Articolul conține o imagine.

SIHĂSTRIA PUTNEI (SCHITUL)

Reli, Simion, „Cei din urmă sihaștrii ai Bucovinei”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 4, p. 241-251.

S. Reli face un istoric al Sihăstriei Putnei care la 1922 se afla în stare de ruină. Sunt enumerate schituri bucovinene întemeiate de sihaștrii sau de pustnici – la Crișceatec, în stâncile de pe malul Nistrului, la Luca, la Babin, la Zamostia, la Ostra sau Barbești (Berbești), la Coribnița (Corâbnița), Vijnița, Bereznița, Broscăuți etc. Datorită faptului că unele schituri au fost înzestrate de boieri sau de alte persoane, ele au devenit, cu timpul, ctitoriile lor – schitul de la Crișceatec a devenit ctitoria negustorului Toader Preda Hangiu și a răzeșilor din Repujineț; schitul din Zamostia a devenit ctitoria lui Dumitru Pară staroste de Cernăuți; schitul din Ostra de lângă Barbești a primit de la boierul Nicolae Calmuțchi pământ; ieromonahul Laurențiu egumenul schitului Babin a zis că pe locul schitului exista o sihăstrie ce a fost distrusă în urma războiului cu turcii și, pe la 1750, ieromonahul Onufrie a ridicat aici schitul; ieromonahul Gherasie egumenul schitului Luca (pe malul Nistrului în Bucovina) mărturisește că un mazâl a ridicat biserica acestui schit în 1740; schitul de la Coribnița (Corâbnița) este ctitoria monahului Silvestru și avea la 1782 patru fălci de pământ; schitul de la Vijnița, ctitoria episcopului de Rădăuți, avea și el doar un petic de pământ; schitul de la Bereznița era ctitoria lui Isaac Cocoreanu și avea ceva mai mult pământ; schitul de la Broscăuți ctitoria egumenului Nazarie și a mazălului Constantin Volcinski avea 15 fălci de teren; schitul de la Jadova era ctitoria mazălilor Andronache Vlad, Stefan Taboră și Gheorghe Gherasim; schitul de la Maniava (Pocuția) a fost înființat la 1600 de pustnicul Iov și cu ajutorul Mariei Potoțchi acesta a fost prefăcut într-o mănăstire ce a primit numele Schitul Mare. La 1648 a intrat în posesia Schitului Mare satul Mămăieștii iar Solomon Bârlădeanu i-a adăugat acestuia satul Rovina după care, la 8 iunie 1710, soția marelui ban Savin i-a dat Schitului Mare o jumătate din satul Mitcău. Toate aceste schituri au fost desființate în 1783, iar averile lor au fost trecute în fondul religios al Bucovinei.

La răpirea Bucovinei de către austrieci, în 1775, Sihăstria Putnei nu avea nici un fel de moșie. Schitul a fost întemeiat în timpul lui Ștefan cel Mare. Tradiția înființării a fost fixată de Natan (Natanail Driteanul) (starețul de aici) într-o carte de milostenie din 1783.

Simion Reli redă mai departe câteva fragmente din această carte referitoare la viața monahilor de aici și la întemeierea schitului: – a fost întemeiat în 1466 și a avut hramul Buna Vestire. Ilie Cantacuzino a ridicat aici o biserică de lemn cu același hram și, în 1754, s-a început ridicarea unei biserici de zid. Este prezentată inscripția de pe pisania acestei biserici, care, la 1922, se păstra la Mănăstirea Putna și din care reiese că Ilie Cantacuzino a făcut biserica din lemn, aceasta a fost reînnoită prin

osârdia starețului Sila și a fost sfințită de Dosoftei, episcopul Rădăuților în 1758. Călugării de la Sihăstria Putnei se preocupau cu copierea de cărți, fapt relevat de manuscrisul slavon ce a fost scris aici în vremea starețului Dosoftei la anul 1726 și de scrisoarea episcopului Dositei Herescu către starețul Natan.

Autorul studiului înfățișează apoi traiul pe care l-au dus cei de la Sihăstria Putnei după ocuparea Bucovinei de către austrieci. Datorită lipsei mijloacelor materiale de subzistență, starețul Sila (1754-1781) a trimis, în 1776, un memoriu (reprodus în articol) către împăratul Iosif al II-lea, prin care cerea respectarea vechilor drepturi ale schitului. Fiindcă administrația nu a luat în seamă acest demers și fiindcă traiul monahilor de la această sihăstrie era din ce în ce mai dificil, în 1779, Sila a adresat o scrisoare către credincioșii din împrejurimi, prin care le solicită acestora ajutorul. Simion Reli îi prezintă apoi pe cei care au făcut daniile către acest sfânt lăcaș. În 1781 starețul Sila l-a desemnat ca urmaș al său la egumenie pe Natan (1781-1784).

La 27 aprilie 1783, Sila a trecut la cele veșnice. Fiindcă în vremea lui Natan lipsurile economice la Sihăstria Putnei s-au înmulțit, Dositei Herescu a cerut, la 1782, ca toți creștinii cu dare de mână să ajute schitul. La 26 decembrie 1784, Natan a trecut la cele veșnice. Autorul articolului redă testamentul acestui ultim egumen, din care aflăm amănunte referitoare la portul clerului și la viața sihaștrilor. Peste un an, la 25 decembrie 1785, Sihăstria Putnei a fost desființată, călugării au fost trimiși la Mănăstirea Putna, biserica a fost închisă și catapeteasma acesteia a fost dăruită bisericii din Mămăiești (care fost ridicată în 1773 de episcopul Dositei).

SLATINA (MĂNĂSTIREA)

Scriban, arhim., „Știri. Mișcare în personalul monahal”, în: *BORom XLV* (1927), 2, p. 128.

„Ministerul Cultelor a întărit pe părintele ieromonah Iosif Anisieci ca preot la biserica mare a Sfintei Mănăstiri Slatina din jud. Fălțiceni. Ieromonahul Eliodor Albiteanu a fost numit preot în parohia Epureni, Iași”.

Ciopron, P., arhid., „Înființarea azilului pentru îngrijirea călugărilor bătrâni la Mănăstirea Slatina”, în: *MitrMold IX* (1933), 10, p. 268-270.

Articolul cuprinde o precizare despre spitalul înființat la Mănăstirea Slatina în 1932 și una despre înființarea azilului pentru îngrijirea călugărilor bătrâni.

Ivanovici Martinian, ierom., stareț al Mănăstirii Slatina, jud. Baia, „Mănăstirea Slatina”, în: *MitrMold XV* (1939), 2-3, p. 86-88.

Mănunchi de informații despre Mănăstirea Slatina, ctitorie a domnului Alexandru Lăpușneanul.

Bulat, T. G., „Grijile mărunte ale Mitropolitului Veniamin Costachi pentru Mănăstirea Slatina”, în *BORom LVI* (1938), 11-12, p. 762-765.

Mitropolitul Veniamin și-a exprimat, pe parcursul vieții, preferința pentru Mănăstirea Slatina, de vreme ce a ales-o, de fiecare dată, ca loc de retragere din

scaunul de arhieru și apoi, ca gropniță. Se redă o parte din darea de seamă către Exarhiceasca Dicasterie, cu cheltuielile mănăstirii în perioada 1803-1810, realizată de arhim. Filaret Beldiman și semnată de marele ierarh, document ce dovedește grija pe care a manifestat-o mitropolitul pentru lămurirea tuturor socotelilor chinoviei.

Stupkanu, Teoctist, arhimandrit, „Din galeria călugărilor mari. Arhimandritul Chelsie Transilvăneanu”, în: *Viață Monahală*, II (1939), 3, p. 114-116.

La 1894, stareț la Mănăstirea Slatina din județul Suceava era arhimandritul Chelsie Dumitriu, un transilvănean născut în satul Prundu Bârgăului, județul Bistrița. Dând dovadă de multă râvnă duhovnicească, călugărul Chelsie a fost remarcat de către mitropolitul Calinic Miculescu și a fost adus la Iași, la Mitropolie, unde a slujit aproape 20 de ani. A fost trimis stareț la Mănăstirea Slatina de către urmașul în scaunul Mitropoliei Moldovei, Iosif Naniescu, care intenționa să ridice în vechea ctitorie a lui Alexandru Lăpușneanu un Seminar pentru monahii tineri, fapt care a și fost pus în practică.

Arhimandritul Chelsie a fost stareț al acestui sfânt lăcaș timp de 25 de ani, a contribuit la ridicarea duhovnicească și culturală a mănăstirii. Se amintesc și cele două călătorii făcute de arhimandrit, una la Muntele Athos, iar cealaltă la Ierusalim și Muntele Sinai. Scrie o carte intitulată „Călătoria la locurile sfinte”. Arhimandritul Chelsie demisionează din stăreția Mănăstirii Slatina în timpul mitropolitului Partenie și se retrage la „Fundăția” episcopului Melchisedec din Roman, încetând din viață în 1907, în timpul păstoririi episcopului Gherasim Safirin. Articolul conține imagini.

Brătulescu, Victor, „Pomelnicul triptic al lui Alexandru Lăpușneanu, din Mănăstirea Slatina”, în: *MitrMold XXXV* (1959), 3-4, p. 179-187.

Acest triptic este o copie dintre anii 1777-1792 a pomelnicului Mănăstirii Slatina ce conține nume de monahi de la Slatina, Sucevița, Moldovița, Neamț, Drusca, Voroneț, Putna, Secu, Râșca, Probota, Dragomirna. Este format din opt coloane. Pe fața capacelor laterale sunt reprezentați Alexandru Lăpușneanu și Doamna Ruxandra. Se prezintă în detaliu acest pomelnic realizat pe opt coloane.

Turcu, Constantin, „Știri noi despre Mănăstirea Slatina și despre mitropolitul Veniamin Costachi”, în: *MitrMold XL* (1964), 3-4, p. 152-155.

Sunt prezentate câteva însemnări de călătorie ale lui Gh. T. Kirileanu, despre Mănăstirea Slatina, privind transformarea arhitecturii vechii biserici, zidirea clădirilor și a anexelor mănăstirii. Se fac precizări și cu privire la construirea metocului Mălini. După anul 1812, când mitropolitul Veniamin a revenit în scaun, a făcut pentru mănăstirile Neamț și Slatina mai multe argintării: cruci, potire, candelă. Se descriu cărțile bisericești din timpul său și veșmintele cu care a înzestrat cele două mănăstiri: Slatina și Neamț.

Stănculescu, F. Ioan, „Recenzii. Două mănăstiri monumente istorice din vremea lui Alexandru Lăpușneanu. Corina Nicolescu «Mănăstirea Slatina»,

Editura Meridiane, București, 1966, 34 p.+20 ilustrații”, în: *BORom* LXXXIV (1966), 3-4, p. 414-416.

Cea mai însemnată operă de arhitectură moldovenească de la mijlocul secolului al XVI-lea este considerată Mănăstirea Slatina, ctitorie a lui Alexandru Lăpușneanul, zidită din 1554 și sfințită la 14 octombrie 1558, de mitropolitul Grigorie al Moldovei. Domnitorul a înzestrat-o cu multe danii, sate și munți împăduriți. În 1823 începe refacerea acoperișului chiliilor și turnurilor, iar în 1829, arhimandritul Filaret, reconstruiește Paraclisul.

Interiorul bisericii, repictat în 1828, păstrează numai în parte, programul iconografic inițial. Ca și Sucevița sau Dragomirna, Slatina are un aspect de cetate, cu turnuri în colțuri. În urma săpăturilor arheologice s-au descoperit urmele altor construcții, unele fiind reconstruite. Se aduc detalii referitoare la complexul mănăstiresc, la arhitectură, o particularitate a ei constituind-o șirul de „oncițe oarbe” așezate sub nivelul ferestrelor, la pictură, mobilier, odoare 5 pietre de mormânt sculptate în marmură, printre care și cea a ctitorului Lăpușneanul, jilțul domnului, Epitaful de la Slatina de la 1556, o cruce sculptată, dăruită de domn mănăstirii, un pomelnic triptic, pictat pe lemn, scris între 1777-1792, aici copiindu-se în secolul al XVI-lea „Ietopisețul de la Putna”, cea mai veche cronică din Moldova. Se presupune că aici ar fi fost reședință domnească.

Hrițcu, Adrian, „Mitropolitul Veniamin Costachi la Mănăstirea Slatina”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 1-2, p. 98-104.

În 1842 mitropolitul Veniamin s-a retras din scaun și a cerut să i se ofere egumenia la Mănăstirea Slatina. Aici a contribuit la înnoirea lăcașului, construind 14 chilii acoperite cu tablă și oferind în dar obiecte de cult, printre care un chivot, un clopot și veșminte. A sprijinit cu burse pe cei care nu aveau posibilități, întrucât a fost un important susținător al învățământului. Activitatea cărturărească desfășurată în această perioadă s-a concretizat în traducerea unor lucrări precum „Pietrei Scandelei” și „Pidalionul”, ambele realizate în 1844.

Bulat, T. G., „O însemnare pe o *Evanghelie* de la Mănăstirea Slatina”, în: *MitrMold* LI (1975), 3-4, p. 330.

„Evanghelia” de la Mănăstirea Slatina a fost tipărită la Neamț în 1821 și este un dar făcut de Filaret, mitropolit de Apamias, pe când era „proistos” la Mănăstirea Câmpulung, pe care a cheltuit 7000 de lei, o sumă considerabilă la acea vreme. După șapte ani de la data donației, „Evanghelia” a fost întărită cu o tăbliță de argint, aplicată pe interiorul copertei, în care se scriu amănuntele prezentate mai sus.

SOCOLA (MĂNĂSTIREA)

Erbiceanu, C., „Note asupra istoriei bisericești a românilor pentru secolul al XIX-lea”, în: *BORom* XXVIII (1904-1905), 4, p. 372-385.

Mitropolitul Veniamin Costache a cerut patriarhului ecumenic confirmarea schimbărilor pe care el le-a făcut la Mănăstirea Socola. Aceasta, înainte de înființarea

Seminarului, a fost mănăstire de călugărițe, dar mitropolitul Veniamin a trimis maicile la Mănăstirea Agapia, care era de călugări, iar pe călugării de acolo i-a mutat la Secu. Patriarhul a aprobat aceste mutări.

La 21 august 1815, mitropolitul Veniamin i-a scris protoiereului Lazăr Asachevici din Liov, pentru a-i cere să cumpere câteva documente importante referitoare la istoria noastră.

SOVEJA (MĂNĂSTIREA)

Turcu, Constantin, „Știri despre mănăstirea Soveja sau Dobromira”, în: *MitrMold XXXIII* (1957), 5-7, p. 480-484.

Istoric al Mănăstirii Soveja sau Dobromira, bazat pe documente.

Dincă, George, diac., „Două ctitorii voievodale înălțate în semnul împăcării și prieteniei: biserica Stelea din Târgoviște și Mănăstirea Soveja din Vrancea”, în: *GBis XXX* (1971), 5-6, p. 511-523.

Studiul aduce noutăți despre contextul care a determinat ctitorirea celor două lăcașuri de cult: biserica Stelea din Târgoviște și Mănăstirea Soveja din Vrancea. Vasile Lupu este întemeietorul bisericii Stelea (1645), aceasta fiind biserica mănăstirii din capitala de atunci a Țării Românești. Articolul cuprinde descrierea acestei locații. Consemnarea istoricului Mănăstirii Soveja, ctitorie a lui Matei Basarab, ce are hramul Sfântul Ioan Teologul, cuprinde și detalii referitoare la faptul că, în același loc, înainte a existat un mic schit, a cărui întemeietor a fost Partenie, fost vițuitor la Mănăstirea Bisericiani.

SF. SPIRIDON-IAȘI (MĂNĂSTIREA)

***, „Două sute de ani de la întemeierea așezămintelor spitalicești *Sfântul Spiridon* din Iași”, în: *BORom LXXV* (1957), 1-2, p. 105-113.

Duminică, 2 decembrie 1956, au început la Iași serbările bicentenarului așezămintelor spitalicești „Sfântul Spiridon”, cunoscute în toată Moldova. La acest eveniment a fost prezent și Preafericitul Justinian, fost arhiereu vicar și egumen al Mănăstirii Sfântul Spiridon între anii 1945 – 1947, dregătorii bisericești care i-au dat prilejul să cunoască toată jalea de atunci a Moldovei și l-au determinat să ajute la reconstruirea acestor așezăminte, distruse în parte în timpul celui de-al doilea Război Mondial. Articolul cuprinde cuvântarea patriarhului și prezintă câteva date din istoria spitalelor bisericești din Țara Românească și Moldova, fiind precedate la noi de „bolnițele mănăstirești”.

Brânzei, Valerian, pr., „Inscripții de pe obiecte de cult de la biserica (mănăstirea) Sf. Spiridon din Iași”, în: *MitrMold XXXV* (1959), 11-12, p. 683-688.

Autorul prezintă o serie de obiecte de cult donate, păstrate la biserica Mănăstirii Sfântul Spiridon din Iași, analizând și inscripțiile de pe ele: un aghiazmatar un policantru și un potir, toate din argint, sfeșnice împărătești, o „Evanghelie” tipărită de mitropolitul Veniamin Costachi la Mănăstirea Neamț în 1821.

STAVNIC (SCHITUL)

Scriban, arhim., „Însemnări mărunte. Parohii înființate – desființate”, în: *BORom* XLII (1924), 1, p. 62.

Parohia Bogdănești, cu biserica parohială Sfântul Nicolae din satul Lungani, fosta biserică parohială a desființatei parohii Lungani, va avea următoarele biserici filiale: biserica Adormirea Maicii Domnului din Bogdănești, biserica cu hramul Intrarea în biserică din Schitul Stavnic (aceasta prin dezlipire de la desființata parohie Lungani), de care vor ține satele Horlești și Dârjieni.

SUCEVIȚA (MĂNĂSTIREA)

Dan, Dimitrie, „Fundătorul bisericii din mănăstirea Sucevița”, în: *Candela* XXVL (1907), 7, p. 474-482.

Informații referitoare la Mănăstirea Sucevița, ctitorie a familiei Movileștilor. Așa cum scrie cronicarul Miron Costin, mănăstirea ar fi fost zidită de Ieremia Movilă, însă un însemnat număr de documente demonstrează că adevăratul ctitor este Gheorghe Movilă, episcopul Rădăușului. Sunt reproduse fragmente din cronica lui Miron Costin și uricele lui Petru Vodă Schiopul din 14 septembrie 1582, 2 septembrie 1583, 28 mai 1584, 24 decembrie 1585, 26 februarie 1586, 11 ianuarie 1588.

Ieremia Movilă este, la rândul lui ctitor al acestui sfânt lăcaș, el zidind polonoșnicul, tinda și baldachinele și înfrumusețând biserica cu pictura interioară și exterioară.

***, „Copie după raportul nr. 29 din 25 iulie 1909 al superiorului Mănăstirii Râșca din județul Suceava”, în: *BORom* XXXIII (1909-1910), 6, p. 699-707.

Raportul conține descrierea vizitei făcute de superiorul Mănăstirii Râșca, arhimandritul V. Piticariu mănăstirilor din Bucovina. La Sucevița egumen era Veniamin Iliuță, în mănăstire viețuind (în anul acel an, 1909) șapte monahi. Mănăstirea Sucevița a fost zidită între 1578-1581 de către Ieremia Movilă. Părintele Piticariu face o descriere a sfântului lăcaș și descrie mormintele din interiorul bisericii.

Reli, S., „Ctitoriile religioase românești din Polonia”, în: *Candela* XLI (1930), 10-12, p. 453-464.

I. În introducere, se face un rezumat al studiului profesorului P.P. Panaitescu, intitulat „Fundațiuni religioase românești în Galația”, publicat în 1929 în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”.

II. În capitolul II se aduc referiri la biserica principală a rutenilor din Liov (Lemberg), ce se numește „biserica moldovenească”. Aceasta a fost clădită de Alexandru Lăpușneanul în 1527, în locul unei vechi biserici ce a ars. Noua ctitorie fiind și ea mistuită de flăcări în 1577, s-a ridicat o altă biserică în 1591, cu ajutorul familiei Movileștilor. Frăția din Liov, asociație de mireni și clerici ruteni, administra biserica moldovenească. Aceasta primea ajutor însemnat de la domnitorii Moldovei, care au susținut sfântul lăcaș de la ctitorire și până la uniație.

În capitolul III se menționează despre o altă biserică veche din Liov, „Biserica Sf. Onufreo” (Sf. Onufrie) sau a „Basilitanilor”. Restaurată în 1883, aceasta adăpostește mormântul lui Ștefan Vodă Tomșa, precum și alte morminte.

În capitolul IV se amintește despre biserica Sf. Paraschiva din Liov, fondată în 1607 ca mănăstire de călugărițe.

În capitolul V sunt pomeniți domnitorii și boierii moldoveni care au ctitorit sau restaurat bisericile din toată Galiția și din provinciile polone: Petru Vodă Șchiopul și alți boeri moldoveni la Mănăstirea Uniev; Elisabeta Doamna, văduva lui Ieremia Vodă Movilă la Mănăstirea Zadovska; fiica sa Irina la Mănăstirea Hustinski; Maria, fiica lui Vasile Vodă Lupu la Mănăstirea Wilno, precum și mitropolitul Atanasie Crimca, Ștefan Vodă Petriceanu, Gheorghe Barbovschi.

Cea mai mare ctitorie românească în Polonia a fost Șitul de la Maniava. Maria Potocki, fiica lui Ieremia Vodă Movilă, a închinat Șitul Mare, Mănăstirea Sucevița împreună cu moșiile și toate veniturile ei. La 1785, stăpânirea austriacă desființează Mănăstirea Șitul Mare, averile ei trecând la domeniile „Fondului religios ortodox al Bucovinei”.

În ultimul capitolul VI se evidențiază rolul de ctitori a domnilor moldoveni dincolo de granițele țării.

Georgescu, Corneliu, ierom., „Mănăstirea Sucevița”, în: *Viața Monahală*, II (1934), 9-10, p. 211-217.

Situată în apropierea Rădăuțiului, fostă reședință episcopală, Mănăstirea Sucevița se impune prin arhitectură, prin fresca interioară și exterioară, prin odoarele și manuscrisele pe care le posedă. Biserica are forma crucii, stilul construcției este moldo-bizantin, arhitectura fiind compusă din forme romanice și gotice. Hramul se prăznuiește de Învierea Domnului.

Atât mănăstirea cât și biserica au fost zidite, între anii 1582-1585, la stăruința episcopului de Rădăuți și a mitropolitului Gheorghe Movilă și a fratelui său Ieremia care a devenit, ulterior, domnul Moldovei (1595-1606). Cam în aceeași perioadă a fost pictat sfântul lăcaș de cult, fără a se cunoaște exact numele pictorului, precizându-se faptul că exteriorul nu a fost terminat de pictat din cauza unui trist eveniment: cel care se ocupa cu fresca exterioară a căzut de pe schele și a murit. Mănăstirea a fost și reședință domnească. Articolul surprinde detalii referitoare la pictura exterioară și interioară, descriind tabloul ctitoricesc. Este prezentat apoi tezaurul pe care îl deține Mănăstirea Sucevița, respectiv colecția unică de veșminte și obiecte bisericești dăruite de ctitori (sunt date exemple de obiecte). Sunt aduse informații referitoare la mormintele ctitoricesci situate în incinta bisericii: mormântul Zamfirei, fiica lui Ieremia Movilă, moartă în 7 martie 1596, cel a lui Ieremia Movilă, a lui Simion Movilă, și altele. La Mănăstirea Sucevița călugărul Prohor a scris un „Triod” și „Minei” slavon, pe pergament, o „Evanghelie”, aflată la Moscova și mai multe pomelnice în care s-au consemnat mai multe date istorice. Aici și-a desfășurat activitatea atât o școală mănăstirească pentru călugări și laici, cât și una pentru copiii locuitorilor din satele vecine, instituții care au existat până în 1858. Este precizat

rolul părintelui arhimandrit Ortizie Popescu în susținerea vieții culturale și duhovnicești ale mănăstirii.

Mihordea, V., „O intervenție rusească pentru Marele Schit din Galiția în 1773”, în: *BORom* LIX (1941), 5-6, p. 304 -308. Cu text în limba franceză. Cu o anexă.

Este prezentată istoria „Schitului cel Mare de la Maniava” din Galiția. La construirea bisericii Înălțarea Sfintei Cruci a Schitului cel Mare a contribuit cu bani și fiica lui Ieremia Movilă, Maria Potocki. Aceasta, pentru a ajuta Ortodoxia din Polonia, a lăsat prin testament ca Mănăstirea Sucevița să fie închinată Schitului Mare. La 31 martie 1648 domnul Vasile Lupu îi îndeplinește această dorință. Se prezintă câteva danii pe care le-a primit Schitul cel Mare de la români, printre care se numără și dania lui Istrate Dabija, care prevedea ca biserica de la Mămăiești să fie metoc Schitului cel Mare. La 1775 Bucovina a intrat sub ocupația Imperiului Habsburgic, iar în 1777 s-a hotărât ca Mănăstirea Sucevița să întrerupă relațiile cu Schitul Mare. În 1785 Schitul Mare a fost desființat, o parte din călugării săi refugiindu-se în mănăstirile din Moldova. În anexă este redată scrisoarea în limba franceză a Contelui Panin către prințul Galițin la Viena, cerându-i acestuia să intervină în numele Ecaterinei a II-a pentru călugării de la Schitul Mare.

G., I. M., „Note bibliografice. Mandiuc Ilie «Mănăstirea Sucevița», Cernăuți, 1943, 28 p.” în: *BORom* LXII (1944), 7-12, p. 331. Recenzie.

Mănăstirea Sucevița își trage obârșia dintr-un schit de călugări amintit pe la 1504 împreună cu egumenul Pahomie, viitorul episcop de Rădăuți. Schitul capătă o nouă înfățișare sub Gheorghe Movilă care a zidit în 1578 biserica din piatră. Ieremia Movilă îi adaugă tinda în 1595 și tot atunci a clădit chiliile călugărilor. În 1610 la Mănăstirea Sucevița a stat Petru Movilă. În 1621 au fost aduse aici moaștele Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava. În secolul al XVII-lea mănăstirea a fost prădată de mai multe ori.

Zugrav, I., „Mănăstirea Sucevița”, în: *MitrMold* XXX (1954), 9-10, p. 52-57.

Mănăstirea Sucevița este pomenită în veacul al XV-lea. Se descrie incinta mănăstirii ce are un turn în patru unghiuri, înalt de 10 m, cu ziduri cu metereze iar despre cel din colț se menționează că are trei etaje. Biserica are 28 m lungime și 9,50 m lățime, pereții 2 m, șapte contraforturi. Mănăstirea este pictată exterior. Informațiile vizează și descrierea mormintelor care sunt adăpostite în interiorul mănăstirii, respectiv cel a lui Ieremia Movilă și cel al lui Simeon Movilă, dar și al tezaurului pe care îl deține sfântul lăcaș.

Georgescu, I. I., „Mănăstirea Sucevița”, în: *MitrOlt* X (1958), 5-6, p. 464-466.

Istoricul Mănăstirii Sucevița cu date despre pictură.

Bărbulescu, C., „Mănăstirea Sucevița”, în: *GBis* XVII (1958), 6-7, p. 678-680.

Recenzie. Informații despre pictura exterioară realizată la Mănăstirea Sucevița.

Rezuș, Petru, pr. prof., „Mănăstirea Sucevița”, în: *MitrMold* XXXIV (1958), 9-10, p. 648-649.

Recenzie a monografiei Mănăstirii Sucevița ce analizează data zidirii mănăstirii, ctitorii ei, arhitectura și pictura pe subdiviziuni: exornatex, pronaos, camera mormintelor, naos, altar, cu referiri la culorile utilizate. Articolul cuprinde bibliografie și fotografii.

Cândea, Sp., pr. prof., „M.A. Musicescu și M. Berza, «Mănăstirea Sucevița», Editura Academiei Republicii Populare Române”, în: *MitrArd* IV (1959), 1-2, p. 133-135.

Recenzia lucrării „Mănăstirea Sucevița” informații referitoare la întemeierea mănăstirii, biserica și elementele sale specifice ce o individualizează.

Nicoale, G., „Monografia unei mănăstiri de mare valoare artistică; M. A. Muzicescu și M. Borza: «Mănăstirea Sucevița», Ed. Acad. R. P. R., Colecția „Monumente de artă”, Institutul de Istoria Artelor, București, 1958, 198 p”, în: *BORom* LXXVII (1959), 3-4, p. 421-424.

Se prezintă cuprinsul monografiei Mănăstirii Sucevița, lucrare semnată de M.A. Muzicescu și M. Borza, la care a colaborat și E. Lăzărescu.

Primul capitol cuprinde istoricul mănăstirii și se ajunge la concluzia că Mănăstirea Sucevița a fost fondată de mitropolitul Gheorghe Movilă în a doua jumătate a secolului al XVI-lea putând fi socotită ctitorie a familiei Movileștilor.

În capitolul următor se prezintă arhitectura monumentului. Se conchide că, urmând drumul tradiției, Mănăstirea Sucevița reprezintă o realizare desăvârșită a stilului arhitectural moldovenesc din secolul al XVI-lea, ajuns la maturitate. Deși unele influențe arhitecturale străine s-au adăugat stilului bizantin de bază, totuși, arhitectura Suceviței, neaducând înnoiri, nu prezintă importanță pentru evoluția artei vechi moldovenești.

Cel mai întins capitol din lucrare este consacrat picturii mănăstirii. Descrierea picturii exterioare, făcută în comparație cu picturile de la Voroneț, Humor, Vatra Moldoviței, stabilește că Sucevița prezintă în picturile sale elemente care fac începutul unor interpretări românești a temelor tradiționale bizantine. Pictura interioară și exterioară reprezintă un stadiu în evoluția picturii religioase moldovenești.

Culorii picturale a monumentului i se consacră ultimul capitol. Se precizează, că nu atât arhitectura dă valoare monumentului, ci decorul său pictural.

I., C., „Scena «Rugăciunea ctitorilor (DEISIS)» de la Mănăstirea Sucevița”, în: *MitrMold* XXXVI (1960), 7-8, p. 483-485.

Descrierea scenei „Rugăciunea ctitorilor” de la Mănăstirea Sucevița.

Brătulescu, Victor, „Pictura Suceviței și datarea ei”, în: *MitrMold* XL (1964), 5-6, p. 206-228.

Paginile de față reunesc date despre zugravii Mănăstirii Sucevița, despre pictori și datarea picturii, suprafața pictată și timpul necesar pentru realizarea interiorului și exteriorului lăcașului de cult.

Brătulescu, Victor, prof., „Portretul logofătului Ioan Movilă (monahul Ioanichie) în tabloul votiv de la Sucevița”, în: *MitrMold* XLII (1966), 1-2, p. 23-53.

Autorul lămurește prin analiza tablourilor votive mai multe amănunte legate de ctitorii Mănăstirii Sucevița. Se precizează că ctitorul principal al lăcașului este Gheorghe Movilă și nu Ieremia Movilă și că portretul care se află în continuarea celui al lui Gheorghe Movilă este cel al monahului Ioanichie Movilă.

Se demonstrează că Teodosie Barbovschi nu se numără printre ctitorii Suceviței, așa cum reiese din compararea celor două pomelnice ale mănăstirii.

Stănculescu, F. Ioan, „Recenzii. Maria Ana Musicescu «Mănăstirea Sucevița», Editura Meridiane, București, 1965, 31 p.+21 ilustrații”, în: *BORom* LXXXIV (1966), 1-2, p. 234-236.

Cea mai veche știre despre Sucevița o dă Grigore Ureche în cronica sa, indicând ctitorii mănăstirii: Vlădica Gheorghe al Rădăuților, vornicul Ieremia și paharnicul Simion, fiii lui Ioan Movilă, pârcălab de Hotin sub Petru Rareș. Hrisoavele indică daniile făcute de acești boieri ctitoriei lor. În 1595, Ieremia, întorcându-se din Polonia, ca domn, înzestrea mănăstirea cu pictură și podoabe, astfel încât Sucevița devine una dintre cele mai bogate din Moldova. Prima biserică, cu hramul Botezul Domnului, probabil, a fost ridicată unde se află astăzi biserica de cimitir a satului. Al doilea ctitor ar fi mitropolitul Teodosie Barnovschi, fost episcop de Rădăuți (1598-1604). Zidul înalt și gros, cu turnuri de apărare, redau atmosfera medievală, caracteristică mănăstirilor din Moldova secolului al XVI-lea.

Autoarea lucrării recenzate face o descriere amănunțită a mănăstirii, asemănând pridvorul ei cu cel al bisericii Sfântul Nicolae din Rădăuți și constatând influența muntenească în îmbinarea cu elementele mai vechi moldovenești. Pictura Suceviței este opera celor doi pictori români: Iona și fratele său Sofronie, care individualizează Sucevița atât stilistic, cât și tematic. Se aduc detalii despre pictură și sculptură. Albumul conține, alături de text, 21 de reproduceri alb-negru și o schiță de plan.

Brătulescu, V. Maria, „Ana Musicescu, «Mănăstirea Sucevița», București, 1965”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 5-6, p. 422-425. Recenzie.

Cartea Mariei Musicescu este o monografie a Mănăstirii Sucevița, care se referă îndeosebi la începuturile acestui lăcaș. Sunt consemnate informații despre ctitori, cu precizarea că primul trebuie socotit mitropolitul Gheorghe Movilă, care înalță biserica cu hramul Botezului Domnului. Se amintește apoi despre monahul Ioanichie Movilă și despre familia Movileștilor, în general. De asemenea, din paginile cărții recenzate aflăm că zugravii Suceviței au fost români.

Zugrav, I., „Un Evangheliar de la Neagoe Basarab la Mănăstirea Sucevița”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 7-8, p. 510-517.

Evangheliarul lui Neagoe Basarab este un manuscris aflat la Mănăstirea Sucevița, descris de autor sub câteva aspecte care privesc ferecătura, legăturile din piele, frontispiciile și titlul manuscrisului. Articolul cuprinde trei imagini.

Brătulescu, Victor, „Pomelnicul cel mare al Mănăstirii Sucevița”, în: *MitrMold* XLIV (1968), 3-4, p. 185-204.

După descrierea exterioară a pomelnicului cel mare de la Mănăstirea Sucevița, a inscripției și după datarea acestuia, autorul trece la prezentarea conținutului său pe secțiuni: capacul din stânga, placa centrală, capacul din dreapta, dar și textul paralel în slavonă și română sunt una după alta analizate.

Toderașcu, I., „Din trecutul Mănăstirii Sucevița. Documente inedite”, în: *MitrMold* LI (1975), 9-12, p. 765-770.

Însemnare despre Mănăstirea Sucevița făcută pe baza unor documente aflate într-o colecție particulară, ce se referă la personalitatea lui Vărnavă Șindrilar, care între 1862-1866 a fost egumen provizoriu la Sucevița, precum și preot paroh în satul cu același nume între anii 1860-1867. Vreme de mai mulți ani, însă, a fost doar simplu ieromonah la mănăstirile Sucevița și Putna.

Importanța acestor documente stă în faptul că schimbă imaginea nefavorabilă în care Varnava Șindrilar a fost văzut până atunci, aducându-se dovezi pentru modul în care acesta s-a îngrijit de Mănăstirea Sucevița și de odoarele dăruite ei. În finalul articolului sunt prezentate cele cinci documente, pe baza cărora au fost extrase toate aceste informații.

Palade, George, drd., „Iisus Hristos-înțelepciunea lui Dumnezeu, la Sucevița” în: *StTeol*, Seria a III-a, II (2006), 3, p. 74-90.

Este analizată pictura de la Mănăstirea Sucevița, mai exact trei reprezentări ale Mântuitorului ca „Înțelepciunea lui Dumnezeu”. Picturile se regăsesc în interiorul bisericii: una în pridvor și două în altar.

SUCMEZEU (SCHITUL)

Hrițcu, D., protopop, „Schitul Sucmezeu și hrisovul domnesc al lui Scarlat Grigore Ghica voievod – 1758”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 5-6, p. 398-402.

Hrisovul lui Scarlat Grigore Ghica din 1675 atestă existența schitului Sucmezeu, cu hramul Bunei Vestiri, situat în 1967 la 20 de kilometri de Sascut, în raionul Adjud. Se amintesc daniile primite și este lămurit faptul că acesta nu a fost ctitorit de „Constantin Balș biv vel vornic”. Alte amănunte privesc existența satului Sucmezeu.

Hrițcu, D., „Schitul Sucmezeu din ținutul Putnei, metoh al Schitului celui Mare din Galiția”, în: *MitrMold* LVII (1981), 10-12, p. 772-775.

Istoricul schitului Sucmezeu sau Blagoveșteniile (Buna Vestire) din zona Putnei, fost metoc al Schitului Mare din Galiția, este completat de câteva imagini cu biserica Sucmezeu din județul Bacău.

TARCĂU (SCHITUL)

Ivan, I., diac. prof., „Schitul Tarcău”, în: *MitrMold* XLV (1969), 5-6, p. 359-366.

Date despre istoria Schitului Tarcău, pe baza însemnărilor arhimandritului Var-
nava. Mențiuni despre așezarea schitului, ctitor, aspecte ce privesc etapele construcției.

TAZLĂU (MĂNĂSTIREA)

Vârtolaș, Gh., pr., „Biserica din Tazlău (mănăstirea)”, în: *MitrMold XXXIV* (1958), 11-12, p. 903-909.

Primul document care atestă existența bisericii mănăstirii din Tazlău datează din 30 octombrie 1458. Actuala biserică este construită în 1497 de Sfântul Ștefan cel Mare. Sunt redată informațiile consemnate în pisanie. Este prezentat pomelnicul mănăstirii, tradus din limba slavă în limba greacă, când era stavropighie și apoi în română de către arhimandritul Gherman Ionescu. Pomelnicul cuprinde aproape întreg șirul de domnitori moldoveni până la anul 1711, când a fost închinată. Sunt descrise arhitectura, pictura și odorele cu care era înzestrată biserica.

TAZLĂUL SĂRAT (MĂNĂSTIREA)

Porcescu, Scarlat, pr., „Iosif, cel dintâi mitropolit cunoscut al Moldovei”, în: *MitrMold XL* (1964), 3-4, p. 126-139.

Autorul analizează înființarea Mitropoliei Moldovei și Sucevei și îi prezintă pe Iosif, care avea reședința la Mănăstirea Mirăuți și pe Meletie, primii mitropoliți cunoscuți. Numirea lui Iosif este expusă în amănunt. Este amintită o mănăstire din regiunea Tazlăului Sărat, într-un document din 12 martie 1399.

TÂRGU OCNA (MĂNĂSTIREA)

Alexianu, Al., „Din vechea literatură românească epigrafică”, în: *GBis XXVII* (1968), 7-8, p. 856-878.

Mărturii despre existența celei mai vechi pisanii în versuri identificată la Schitul Sfinții Apostoli, de pe lângă Mănăstirea Horez, datată în 1698, existând și o altă pisanie în versuri la o mănăstire închinată, Buna-Vestire din Târgul Ocna. La Mănăstirea Bogdana s-a descoperit o lespede de mormânt aparținând secolului al XVII-lea, în a cărei marmură au fost sculptate versuri.

TOPOLIȚA (MĂNĂSTIREA)

Ivan, Ioan, „Un pomelnic triptic al fostei mănăstiri de maici de la Topolița – județul Neamț”, în: *TV IV* (1994), 5-7, p. 200-203.

Se face o scurtă descriere a pomelnicului Mănăstirii Topolița, ce datează din 1748, rescris la 1840, care cuprinde și o descriere a persoanele menționate. Sunt amintite schimonahiile ce au fost starețe la Văratice.

TUDOR VLADIMIRESCU (MĂNĂSTIREA)

Suparschi, M., arhim., „Viața de obște din Sf. Mănăstire T. Vladimirescu-Galați”, în: *GBis XII* (1953), 2-3, p. 185-187.

Informații despre organizarea vieții monahale din Mănăstirea Tudor Vladimirescu – Galați, în perioada păstoririi acesteia de către stavrofora Veronica Gurău.

În interiorul mănăstirii se desfășurau activitățile unei școli monahale unde urmau cursurile un număr de 50 de eleve, iar mănăstirea, împreună cu metocul Gologanu, avea 237 de viețuitoare.

SF. TREI IERARHI (MĂNĂSTIREA)

P., G., „Serbările de la Iași” în: *BORom XXVIII* (1904-1905), 7, p. 783-811. Cu trei fotografii.

În zilele de 2, 3 și 4 octombrie 1904, în Iași, a avut loc sfințirea bisericii Trei ierarhi. La eveniment au participat: membrii familiei regale, guvernatorul Basarabiei, prințul Urusoff, generalul Wanka și numeroși ierarhi români și clerici. În articol este reprodus actul comemorativ al bisericii.

G., „Biserica Trei-Ierarhi din Iași”, în: *BORom XXVIII* (1904-1905), 11, p. 1280-1291.

Este prezentat un istoric al bisericii Trei-Ierarhi din Iași, ridicată de Vasile Lupu și sfințită de mitropolitul Moldovei, Varlaam, la data de 6 mai 1639. Pentru întreținerea mănăstirii, domnul Vasile Lupu a construit în apropierea ei un ferdeu și a înzestrat-o cu numeroase moșii și sate. În 1641 Vasile Lupu a adus de la Constantinopol moaștele Cuvioasei Parascheva și le-a așezat în ctitoria sa.

Cu sprijinul lui Petru Movilă, Vasile Lupu a întemeiat aici o tipografie în care a tipărit primul mitropolitul Varlaam: „Carte românească de învățătură din multe scripturi tâlmăcită, din limba slavonească pe limba românească”. Vasile Lupu a mai întemeiat la Trei-Ierarhi și o școală, după modelul „Colegiului” lui Petru Movilă din Kiev, la care a fost adus Sofronie Pociatski. În 1642, s-a ținut în această mănăstire, Sinodul prin care s-a combătut învățătura lui Chiril Lucaris. În 1814, aici Gheorghe Asachi și-a întemeiat școala sa de inginerie, iar în 1828 s-a deschis în același spațiu „Școala Vasiliană”. Fiindcă biserica s-a ruinat, în 1882 s-a hotărât refacerea sa, restaurator desemnat fiind arhitectul Lecomte de Nouy.

Sunt reproduse: vechea pisanie a bisericii; două hrisoave prin care domnul Vasile Lupu dăruiește bisericii mai multe sate și moșii; istoricul aducerii moaștelor Cuvioasei Parascheva săpat pe o placă de marmură neagră, ce a fost pusă în biserică. Din istoric aflăm că moaștele au fost aduse de Ioanichie al Ierapolei, Partenie al Adrianopolei și Teofan al Vechiului Patras la 13 iunie 1641; cuvintele lui Lecomte de Nouy referitoare la valoarea artistică a acestui lăcaș; cele două noi inscripții ale bisericii.

Berechet, Șt., „Documente slave privitoare la Basarabia în tipărituri rusești”, în: *BORom XLIV* (1926), 3, p. 113-115.

Autorul arată că la noi nu se consultă tipăriturile care au apărut la vecinii noștri și prezintă mai multe exemple.

La punctul al treilea se spune că nimeni nu știa unde sunt îngropate osemintele lui Vasile Lupu. O notă de la 1661, de pe un „Minei” din 1467, arată că acest domnitor moldovean a fost îngropat la Mănăstirea Sf. Trei Ierarhi.

Grigoraș, N., „Biserica Sf. Trei Ierarhi din Iași”, în: *MitrMold XXXVII* (1961), 5-6, p. 351-436.

Articolul cuprinde o descriere istorică și arhitectonică a bisericii Sfinții Trei Ierarhi din Iași. După prezentarea contextului istoric în care a fost construită și a locului ei în evoluția arhitecturii moldovenești, sunt descrise pictura, sala gotică (trapeza), funcția de necropolă a familiei ctitorului, odoarele și manuscrisele pe care le deține. Alte informații sunt adunate din mărturiile călătorilor străini despre biserică. Totodată, aflăm și despre evenimentele istorice legate de biserică, tipografia și Școala de la Sfinții Trei Ierarhi.

Godianu, Virgil, preot, „Recenzii: O valoroasă monografie: Biserica Trei Ierarhi din Iași”, în: *BORom LXXXI* (1963), 9-10, p. 1009-1012.

Volumul „Biserica Trei Ierarhi din Iași”, tipărit în 1962 de Centrul mitropolitan, la Mănăstirea Neamț, a apărut la editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, sub semnătura lui N. Grigoraș, în condiții grafice deosebite, legat în pânză, numărând 116 pagini. Volumul cuprinde 14 capitole. Sunt precizate capitolele respective. Are la sfârșit un rezumat în limba rusă, altul în limba franceză și lista celor 48 de ilustrații.

Se menționează debutul unei campanii de restaurare și de conservare a mănăstirilor și bisericilor vechi prin Direcția Monumentelor Istorice, fiind deschise șantiere de restaurare în toate regiunile stării. O atenție deosebită s-a acordat și Bisericii Trei Ierarhi și Sălii Gotice de lângă ea, care au fost restaurate și care reprezintă cel mai interesant complex de artă medievală românească de la mijlocul secolului al XVII-lea din Iași.

Biserica analizată a fost construită în timpul lui Vasile Lupu, într-o perioadă favorabilă dezvoltării culturii și artelor. Ca și Matei Basarab, contemporanul său din Țara Românească, Vasile Lupu a condus acțiunea împotriva elementelor grecești. În arhitectură, în sculptură și în pictura monumentală din Moldova au apărut elemente noi, cu o diversitate decorativă: nervuri de piatră sculptate, brâie asemănătoare cu frânghiile răsucite. Un element nou, care scoate în evidență și explică frumusețea monumentului rămâne sculptura minuțioasă care împodobește tot corpul bisericii, influențele fiind armeană-georgiană, persană, arabo-otomană și rusă.

Motivele decorative sunt așezate în rânduri sau benzi orizontale, 30 la număr, bazate pe împletituri dispuse variat, săpate în relief. Afară de frumusețea și bogăția din exterior, autorul dă amănunte și despre aspectul arhitectonic interior, despre mobilierul din biserică: tronurile, candelabrele, lămpile, candelarele, sfeșnicele, pupitrele, iconostasul, toate din bronz aurit, îmbogățit cu fildeș și smalțuri, precum și despre pictura executată de cei mai buni pictori din lumea ortodoxă, trimiși de țarul Rusiei, la rugămintea domnului Vasile Lupu. Sunt descrise obiectele de cult, odoarele de argint, manuscrisele, candelarele, broderiile, vasele pentru Sfântul Mir, Evangheliile și Liturghiile în manuscris, tapiseriile și broderiile, unele lucrate chiar de soția domnului, Teodosia Doamna și alte broderii lucrate în fir de aur și de argint.

Sunt expuse câteva evenimentele istorice din istoria bisericii Sf. Trei Ierarhi, înființarea școlii de aici și redeschiderea ei în 1813.

Mureșianu, Ion B., pr., „Biserica Trei Ierarhi din Iași”, în: *MitrBan* al XIII-lea (1963), 9-10, p. 472-473.

Se prezintă o monografie a bisericii Trei Ierarhi din Iași. Pe lângă informațiile de ordin istoric, cum ar fi cele despre tipografia întemeiată aici în 1640 sau despre școala superioară care a devenit Academia Vasiliană, aflăm amănunte și despre sala gotică a bisericii.

Enescu, N. C., „Autenticitatea documentului dat de Gheorghe Ștefan Vodă la 2 aprilie 1659, privind dania Domnitorului Vasile Lupu pentru Școala de la Mănăstirea Trei Ierarhi”, în: *MitrMold* XL (1964), 5-6, p. 229-245.

Documentul dat de Gheorghe Ștefan la 2 aprilie 1659, privind dania domnului Vasile Lupu pentru Școala de la Mănăstirea Trei Ierarhi, a stârnit anumite discuții în legătură cu autenticitatea sa. Autorul încearcă să lămurească această problemă, prezentând diferite ipoteze, obiecții și posibili falsificatori ai documentului. Aflăm, de asemenea, despre daniile făcute Mănăstirii Sfinții Trei Ierarhi.

Zarea, Anatolie, „Biserica Trei Ierarhi din Iași”, în: *GBis* XXIII (1964), 5-6, p. 614-615.

Autorul surprinde evenimente importante din istoria bisericii Trei Ierarhi din Iași, construită în 1639; înființarea aici a unei Școlii superioare și instalarea unei tipografii la 1640. Prima mențiune documentară e de la 3 octombrie 1615, dar cercetările arheologice au arătat că a fost întemeiată în a doua jumătate a secolului al XVI-lea. A fost transformată în mănăstire la începutul secolului al XVII-lea și închinată Mănăstirii Ivir (2 aprilie 1625).

Stănculescu, Ioan F., „Recenzie: Două reușite albume consacrate Mănăstirii Cozia și Bisericii Trei Ierarhi”, în: *BORom* LXXXIII (1965), 3-4, p. 355-359.

Autorul situează Mănăstirea Cozia într-un grup de biserici de tip bizantino-sârbesc:
Biserica Mănăstirii Vodița, ctitoria lui Nicodim (1369-1376)
Tismana, tot ctitorie a lui Nicodim (1370-1380)
Biserica fostului Schit Brădet (din timpul lui Mircea cel Bătrân)
Biserica Mănăstirii Cozia tot din timpul lui Mircea cel Bătrân
Articolul prezintă scurte descrieri ale Mănăstirii Cozia și bisericii Trei Ierarhi.

Vlăduceanu, V., „Biserica Trei Ierarhi și Sala Gotică”, în: *MitrBan* XVI (1966), 1-3, p. 173-174.

Prezentare bibliografică

Se face un istoric al Bisericii Sf. Trei Ierarhi din Iași și a Sălii Gotice. Această biserică a fost zidită în 1638 și găzduiește mormintele unor personalități importante precum soția lui Vasile Lupu cu cei trei fii ai săi, Dimitrie Cantemir și Alexandru Ioan Cuza. Dintre cele mai importante restaurări face parte și cea din 1882, în care s-a demolat clopotnița și hanul turcesc și s-a pictat interiorul. Sala Gotică, care a găzduit Sinodul din 1642, a fost reconstruită în 1893.

Bădărău, Dan, „Fost-a Enache din Constantinopol arhitectul bisericii Trei Ierarhi din Iași?”, în: *MitrMold* XLII (1966), 5-6, p. 293-301.

Autorul demonstrează că Enache, amintit de Paul de Alep în calitate de ctitor al bisericii Trei Ierarhi a fost în realitate doar postelnic și că nu el a ridicat mănăstirea.

Băileanu, Gh., „Iașiul în secolul al XVII-lea - partea a II-a”, în: *MitrMold* XLIV (1968), 1-2, p. 64-82.

Informații amănunțite despre biserica Sfinții Trei Ierarhi, zidită între anii 1635-1639, despre odoarele cu care a fost înzestrată - o perdea cusută cu fir de aur pe catifea vișinie (1639), candela mare de argint (1646), etc. - informații despre schitul Clatia al vameșului Păun, de pe culmea dealului Repedea, înălțat în 1651 și dăruit în 1700 și despre „Colegiul Vasilian” din 1640 și tipografia înființată în 1641, care va răspândi cartea în limba română.

Porcescu, Scarlat, pr., „Tiparnița de la biserica Sf. Trei Ierarhi - Iași. Cea dintâi carte imprimată în Moldova (1643)”, în: *MitrMold* XLVII (1971), 3-4, p. 204-214.

Cea dintâi carte imprimată în Moldova este „Cartea românească de învățătură la duminicile de peste an și la praznice împărătești și la svânți mari”, cunoscută sub numele de „Cazania lui Varlaam” și tipărită la biserica Sfinții Trei Ierarhi din Iași, în 1643. Pentru a face această traducere, Varlaam a adunat mai multe tălmăciri pe care le-a scris în propria limbă, creând astfel stilul cărturăresc al limbii române. Izvorul principal al „Cazaniei” este „Comoara” lui Damaschin Studitul. Articolul cuprinde o importantă bibliografie selectivă.

Grigoraș, N., „Primele cărți tipărite în tipografia de la Trei Ierarhi”, în: *MitrMold* XLVIII (1972), 11-12, p. 822-824.

După prezentarea pregătirilor pentru înființarea tipografiei ieșene de la Trei Ierarhi, autorul se oprește asupra celor mai vechi tipărituri. Prima carte a apărut în 1642, „Catehismul” lui Varlaam, în care acesta condamnă calvinismul. Cartea a fost scrisă mai întâi în limba slavonă, apoi în românește în 1645, dar nu s-a păstrat nici unul dintre manuscrisele originale. Între anii 1643-1646 au apărut „Cazania lui Varlaam”, „Cele șapte taine”, „Acatistul Maicii Domnului” și multe altele, pentru ca între anii 1646-1651, probabil, să nu se mai fi tipărit nimic. În 1651 a apărut o „Bucoavnă” în limba greacă.

TRESTIANA (MĂNĂSTIREA)

Gorovei, Ștefan S., „Mănăstirea Trestiana”, în: *MitrMold* XLIV (1968), 9-10, p. 562-568.

Mănăstirea Trestiana a fost ctitorită de Ioan Tăutul Logofătul. Autorul analizează câteva documentele. Se precizează că biserica actuală a mănăstirii a fost ridicată în 1712.

UNSA (SCHITUL)

Gașpar, Iustin, „Schituri și biserici de lemn din raionul Hârlău”, în: *MitrMold* XXXIV (1958), 11-12, p. 914-919.

Între schiturile și bisericile de lemn din raionul Hârlău este amintit schitul Unsa, situat în satul Feredeni, având ca hram Schimbarea la Față a Mântuitorului. Pe un clopot este consemnat anul 1491, dar nu se știe data zidirii acestui sfânt lăcaș. Schitul a fost de călugări, mai târziu transformându-se în schit de călugărițe, necunoscându-se exact momentul.

Mai este menționată apoi o biserică de lemn cu hramul Sf. Nicolae, localizată pe Valea Zberenilor. Este consemnat anul probabil al construirii sfântului lăcaș: 1772. Schitul Unsa a fost metoc al mănăstirii din Zagavia.

MĂNĂSTIREA DE PESTE VALE - NEAMȚ

Gonța, Alexandru I., „O nouă ctitorie necunoscută a lui Alexandru Lăpușneanul: mănăstirea de peste Vale de la Vânătorii Bistriței”, în: *MitrMold* XLII (1966), 3-4, p. 178-191.

Mănăstirea de peste Vale de la Vânătorii Bistriței a fost o mănăstire de călugărițe, cu hramul Schimbarea la Față, cunoscută și sub numele „din jos de Piatra”, „de sub Munte”, „de la Vânători” - așa cum apare cel mai des în documente. Ctitorită de Alexandru Lăpușneanul pe locul ales de Malocui, vornicul de gloate, lăcașul a fost dăruit satului Dănești de pe Cracău în 1560.

În luna mai a anului 1600 mănăstirea a fost prădată și devastată de oștile ungurești venite cu domnul Mihai Viteazul, după care a fost rezidită de Ieremia Movilă. În 1807 a trecut sub administrarea lui Iosif, pustnicul de la Văratice. Din documente, această mănăstire este cunoscută între anii 1560-1848, după care a intrat în anonimat.

VĂRATEC (MĂNĂSTIREA)

***, Cronică, „Incendiu la mănăstirea Văratec”, în: *Candela* XIX (1900), 8, p. 391.

Este menționat incendiul din data de 11/24 iunie 1900. Pagubele au fost de câteva sute de mii lei, flăcările mistuind în calea lor aproape 100 de chilii. Numai argintăria mănăstirii a putut fi salvată.

G., „Cronica bisericească. Mănăstirea Văratice”, în: *BORom* XXIV (1900-1901), 5, p. 444-448.

În 1900 un puternic incendiu a devastat Mănăstirea Văratice – mănăstire ce a fost întemeiată de maica Olimpiada în 1789. În articol sunt descrise pagubele pe care le-a avut de suferit lăcașul de cult în urma incendiului.

***, „Copie după raportul stareței Mănăstirii Văratec din Neamț, din luna aprilie a anului 1904”, în: *BORom* XXVIII (1904-1905), 2, p. 234-240.

Este reprodusă cuvântarea stareței Mănăstirii Văratice, E. Teodoriu, având ca temă centrală disciplina monahală – mai exact se referă la conduita călugărițelor în interiorul și în afara sfântului lăcaș.

Popovici, Gh., protoereu econom, „Cuvântare la moartea Cuvioasei Olimpiada Gane din Sf. M-re Văratice”, în: *Calea Vieței*, p. 22-24.

Articolul redă cuvântarea protoiereului Popovici de la Sf. Mănăstire Văratice, în ziua de 22 ianuarie 1904, la decesul maicii Olimpiada Gane. Născută în Roman, în 1831, a fost adusă la Mănăstirea Văratice la 6 ani și încredințată mătușii sale, maica Savastia Gane.

Îmbrățișând schima monahală la 15 august 1849, va acorda ajutor răniților din Războiul pentru Independență în 1877. Pentru această faptă a fost decorată, cu crucea comemorativă „Elisabeta”.

Rădulescu-Niger, N, „La mănăstiri”, în : *Calea Vieței*, p. 162-165.

Autorul descrie viața trăită în mănăstire din perspectiva mireanului, amintind de manastirile Agapia, Văratec și Neamț-Secu.

Scriban, I., arhim., „Cuvântarea Mitropolitului Primat Miron rostită la Mănăstirea Văratice, 7 august 1922”, în: *BORom* XL (1921-1922), 12, p. 931-934.

Cuvântare rostită cu prilejul unei vizite pe care mitropolitul Miron Cristea a făcut-o în județul Neamț, ce se referă la datoriile pe care trebuie să le îndeplinească atât monahii cât și monahiile față de Dumnezeu și față de oameni.

Dimitrie, Ionescu, maestru de muzică, pensionar, mănăstirea Agaton, „Corurile de maici”, în: *MitrMold* III (1927), 1, p. 19.

Informațiile vizează corurile de maici de la mănăstirile Văratec și Agafton.

Scriban, arhim., „Știri. Maicile de la Văratec pentru studenți”, în: *BORom* XLVI (1928), 3, p. 284.

Maica Pamfilia Ciolac, din Mănăstirea Văratice, a trimis 200 de lei ziarului „Libertatea” ca „dar pentru studenții care luptă pentru legea strămoșească”.

***, „Știri. Noua stareță a Văratecului”, în: *BORom* LIII (1931), 11, p. 766.

Articolul anunță alegerea maicii Maria Stavrică în funcția de stareță a Mănăstirii Văratec, din județul Neamț. Autorul își exprimă aprecierea pentru Preacuvioșia Sa, întrucât este o persoană echilibrată, cuviincioasă, cu multă învățătură, „care va putea schimba fața mănăstirii pe care o conduce”.

† **T. S.,** „Note bibliografice. Bulat T. G., «Din Documentele Mănăstirii Văratice» în Arhivele Basarabiei VII”, 1935, p. 89-98”, în: *BORom* LIII (1935), 5-6, p. 316. Recenzie.

Din zece documente prezentate, două se referă la averea Mănăstirii Văratec.

D., Cr., preot, „Deschiderea cursurilor la Seminariile monahale”, în: *BORom* LXVII (1949), 3-4, p. 50-52.

La 20 martie 1949, patriarhul Justinian Marina a luat parte la festivitatea prilejuită de deschiderea cursurilor Seminarului Monahal de călugărițe din Mănăstirea

Văratec, județul Neamț. Însoțit de către părintele Dumitru Cristescu, consilierul cultural al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, patriarhul a fost întâmpinat cu toată evlavia de către soborul mănăstiresc, în frunte cu maica stareță. După săvârșirea Sfintei Liturghii, s-a trecut în sala de cursuri, unde a avut loc festivitatea deschiderii noului Seminar.

Dinograncea, Chiper, „Mănăstirea Văratec”, în: *MitrMold* XXXIV (1958), 7-8, p. 611-616.

În construcția Mănăstirii Văratec gesturile ctitorilor au fost subsumate: strădania de a ridica un lăcaș de cult, un spațiu al rugăciunii. Articolul informează despre: așezare, întemeiere, prima stareță, dezvoltarea ulterioară, morminte, viața monahală.

Niță, Nazaria, „Întemeierea unei obști. Scrisoarea Starețului Velicikovski către Maica Nazaria de la Ceahlău”, în: *TV* VII (1997), 7-12, p. 161-170.

Se informează despre strămutarea maicilor de la Gura Carpănului, de lângă Neamț, la Durău și despre întemeierea Mănăstirii Văratec. Este reprodus textul răspunsului maicii Nazaria de la Ceahlău.

VĂRZĂREȘTI SAU URECHEȘTI VRANCEA (MĂNĂSTIREA)

Comănescu, M., preot, „Un manuscript de la Monastirea Vărzărești din județul Râmnicul- Sărat”, în: *Școala și Biserica* IX (1906), 6, p. 92-93.

Este reprezentată mărturisirea autorului despre dorința de a publica în revista „Școala și Biserica” mai multe documente, unul din acestea fiind un document păstrat în copie într-o condică de la Mănăstirea Vărzărești, în care se face, pe scurt, istoricul acestui schit de la început și până la 1839, de un oarecare econom, Lazăr, îngrijitorul schitului.

Se reproduce conținutul manuscrisului, din care aflăm că pe cel ce a zidit mai întâi biserica îl chema Radu Armașu iar apoi, biserica dărămându-se, a fost rezidită de un egumen cu numele de Varlaam ieromonahul, după care biserica ajunge din nou în ruină, fiind refăcută prin preocuparea părintelui Teofilact, eclesiarhul Episcopiei Buzăului.

VÂNĂTORII PIETRII (SCHITUL)

† **T., S.**, „Note bibliografice, Mătase C., Pr., «Icoane de demult» în «Convorbiri Literare» LXVII (1934), p. 808-815, Recenzie”, în: *BORom* LII (1934), 9-10, p. 814.

Date despre fostul schit de călugărițe Vânătorii Pietrii de pe Valea Bistriței. De aici a plecat Olimpiada, cea care a întemeiat Văratecul. Printre ctitorii Schitului Vânătorii Pietrii îi avem pe domnul Petru Șchiopul și pe mitropolitul Gheorghe Movilă. Pomelnicul original se păstrează. În actuala biserică de sat, se păstrează resturi de icoane din vechea biserică. Unele icoane din anii 1613-1614 sunt semnate de călugărițele: Ștefaniada, Salomia și Doroteea, fapt care îl face pe autor să creadă că aici a existat o școală de pictură.

VIZANTEA (MĂNĂSTIREA)

Grosu, Ioan I., preot, „Cronica bisericească. Din activitatea cercului pastoral „Vidra” jud. Putna”, în: *BORom* XLVII (1929), 4, p. 358-360.

La 29 iulie 1928, cercul pastoral „Vidra” și-a ținut ședința în parohia Vizantea. Despre această biserică autorul scrie că a fost mănăstire. Aceasta a fost ctitorită de monahul Visarion la sfârșitul epocii fanariote. Se oferă amănunte referitoare la discuțiile care s-au purtat la acest cerc pastoral și la desfășurarea lui.

VLĂDICENI-IAȘI (MĂNĂSTIREA)

A. S., „Cronica bisericească. Ridicarea din nou a Schitului Sfântul Ioan Teologul din Vlădiceni-Iași”, în: *BORom* XLIV (1926), 6, p. 353-354.

La 10 mai 1918 depozitele de obuze și praf de pușcă de la Socola s-au aprins și a rezultat o explozie care a distrus Schitul de călugări „Sfântul Ioan Teologul”. Acesta a fost ridicat cu câțiva ani înaintea războiului de arhimandritul Teodosie Soroceanu. Din articol aflăm că, începând cu anul 1926, prin silința mitropolitului Pimen al Moldovei, acest schit se va reface. Stareț al schitului era la 1926 părintele Epifanie Dumitrescu. Sunt redată: „Actul de temelie” pentru zidirea unui nou schit și rugăciunea alcătuită și rostită de Î.P.S. Pimen al Moldovei la punerea pietrei de temelie a noii bisericii a schitului „Sfântul Ioan Teologul”.

Scriban, arhim., „Știri. Restaurarea Schitului Sfântul Ioan Teologul”, în: *BORom* XLVI (1928), 10, p. 956

Schitul Sfântul Ioan Teologul de lângă Iași, grav afectat în 1918 în urma exploziei de la Socola, unde și-a găsit moartea și starețul lui, ieromonahul Teodosie Soroceanu, a fost restaurat în întregime.

SFINȚII VOIEVOZI-ROMAN (MĂNĂSTIREA)

Sassu, Vasile M., dr., „Unele date privind Biserica Sfinții Voievozi din Roman”, în *BORom* XCVIII (1980), 5-6, 671-673.

Se prezintă textul pisaniei bisericii, ce a funcționat ca mănăstire domnească, ce-l prezintă pe Ștefan Tomșa II ctitor. Se argumentează excluderea posibilității de a fi fost ctitorită de către Ștefan Tomșa I. În final se fac câteva considerații cu privire la arhitectură și lipsa picturii inițiale.

VORONA (MĂNĂSTIREA)

***, „Bibliografie. „Mănăstirea Vorona”, de Ec. Stavrofor Al. H. Simionescu, Botoșani, 1922, Tipografia Reînvierea”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 2, p. 158.

Date despre mănăstirea Vorona.

VORONEȚ (MĂNĂSTIREA)

Zugrav, I., dr., „O prețioasă cruce dela mitropolitul Grigorie Roșca”, în: *Candela* XLIX (1938), 1-12, p. 304-318.

Informații referitoare la o cruce de mână de dimensiuni mari ce se păstrează la catedrala din Cernăuți. Sculptată dintr-o singură bucată de lem de cedru, forma ei este în opt colțuri, formate din trei bare transversale drepte, fiind ferecată în argint aurit și împodobită cu pietre scumpe. A fost donată Mănăstirii Voroneț de către mitropolitul Sucevei, Grigorie Roșca, vărul lui Petru Rareș, în 1553. Crucea, lucrată popa Nichifor, se aseamănă cu cea dăruită de către mitropolitul Grigorie Roșca Mănăstirii Neamț, în 1560, având probabil același meșter. Cruci asemănătoare, din această epocă, se găsesc și la mănăstirile: Putna, Dragomirna și Secu.

A doua parte a articolului cuprinde „Descrierea reprezentațiilor sculpturale de pe cruce”. Numărul scenelor este de 31 sau 33, în funcție de cum se socotesc evangheliștii, 15 pe față și restul pe verso. Cele 15 scene redată sunt: „Bunavestire”, „Vindecarea orbului”, „Vindecarea slăbănogului la lacul Vitesda”, „Întâmpinarea Domnului”, „Adormirea Maicii Domnului”, „Învierea lui Lazăr”, „Intrarea în Ierusalim”, „Iisus la 12 ani între cărturari în templu”, „Botezul Domnului”, „Înălțarea Sfintei Cruci”, „Primirea celor trei îngeri din partea lui Avram”, „Răstignirea”, „Întâlnirea cu femeia samarineancă”, „Cercarea lui Toma”, „Maica Domnului desmierdându-și pruncul”. Pe cealaltă față a crucii sunt reprezentate scenele: „Sfinții Evangheliști Luca și Matei”, „Pogorârea Duhului Sfânt”, „Paza mormântului Mântuitorului”, „Luarea de pe cruce”, „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului”, „Înmormântarea lui Hristos”, „Schimbarea la Față”, „Învierea lui Hristos”, „Cei patruzeci de mucenici”, „Mironosițele”, „Înălțarea Domnului”, „Sf. M. M. Gheorghe”, „Nașterea Domnului”, numele evangheliștilor și simbolurile lor, înaripate: un om, un leu, un taur și un vultur, „Evangheliștii Marcu și Ioan”, „Pantocrator - Iisus cu brațele întinse binecuvântând lumea”.

Zugrav, I., „Voronețul”, în: *MitrMold* XXXIX (1963), 1-2, p. 68-85.

Sunt expuse cele mai importante aspecte ale istoriei Mănăstirii Voroneț. Așezarea sa, ctitorirea, atestarea documentară și datele despre donații și moșii sunt, așadar, completate de descrierea arhitecturii așezământului, a picturii, atât interioare, cât și exterioare, a sculpturii, a mormintelor și a altor obiecte care subliniază rolul cultural-religios al mănăstirii. Articolul cuprinde o anexă cu inscripții de pe morminte și alte obiecte de cult.

Ioan, F. Stănculescu, „Recenzie: Două albume despre Mănăstirile Voroneț și Humor: „Petru Comarnescu, Voroneț, Editura Meridiane, București, 1965” și „Ștefan Balș, Mănăstirea Humor, Editura Meridiane, București, 1965”, în: *BORom* LXXXIII (1965), 5-6, p. 600-604.

Istoricul unor monumente de artă medievală din nordul Moldovei, respectiv mănăstirile Voroneț și Humor, reprezentative pentru evoluția stilului arhitectural și pictural moldovenesc în timpul domniilor lui Ștefan cel Mare și Petru Rareș. Bisericii construite de Ștefan cel Mare la Voroneț I se adaugă pridvorul și fresca, atât în exteriorul bisericii, cât și pe pereții interiori ai noului pridvor, din inițiativa mitropolitului Grigorie Roșca.

Se prezintă arhitectura și ansamblurile picturale din exterior și interior, pietrele funerare cu motive ornamentale de origine bizantino-orientală. Se păstrează câteva piese de mobilier din timpul lui Petru Rareș și Grigorie Roșca.

Brătulescu, Victor, prof., „Nume de călugări și de dieci în grafitele de la Mănăstirile Voroneț și Humor”, în: *MitrMold* XLI (1965), 9-10, p. 541-554.

Autorul prezintă și analizează succesiv grafitele de la mănăstirile Voroneț și Humor, din care reies informații despre egumenii, călugării și diecii din aceste două mănăstiri.

Opriș, L. I., „Voroneț”, în: *MitrBan* XX (1970), 1-3, p. 240.

Articolul cuprinde o monografie a Mănăstirii Voroneț, biserica fiind construită între 24 mai și 14 septembrie 1488 de Ștefan cel Mare și Sfânt, al doilea ctitor al ei fiind mitropolitul Grigorie Roșca, cel care se va îngriji de tot complexul mănăstiresc și de realizarea picturii exterioare. Datele se referă la pictura interioară și exterioară și la arhitectură.

Sesan, M., prof., „Capela Sixtină a Carpaților”, în: *MitrMold* XLIX (1973), 3-4, p. 258-260.

„Capela Sixtină a Carpaților” despre care amintește autorul este de fapt Mănăstirea Voroneț, această asemănare cu edificiul catolic fiind motivată de valoarea artistică și culturală a frescelor mănăstirii moldovenești. Din aceeași perspectivă sunt amintite și mănăstirile Putna, Moldovița și Sucevița.

Solcanu, Ion I., Buzdugan, Costache, pr. și Lupu, Constantin, „Biserica Voroneț” în: *StTeol*, Seria a II-a, XXXVIII (1986), 2, p. 123-124.

Informații despre Mănăstirea Voroneț înălțată între 26 mai–14 septembrie 1488. Sunt prezentați cei trei ctitori: Ștefan cel Mare, Daniil Sihuștru și mitropolitul Grigorie Roșca, se prezintă pictura interioară și exterioară a bisericii și se analizează fresca cu scena „Judecata de Apoi”.

Pogonat, Tatiana și Boldura, Oliviu, „Conservarea și restaurarea picturilor murale exterioare de la biserica monument istoric a fostei mănăstiri Voroneț”, în *BORom* CVII (1989), 11-12, p. 148-170.

VOVIDENIA – NEAMȚ (SCHITUL)

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Din istoria Mănăstirii Neamț. Istorie pentru începerea, zidirea, întemeierea și înzestrarea Sf. Schit Vovidenia ce este în Principatul Moldovei aproape de Sfânta Mănăstire Neamț”, în: *BORom* VII (1882-1883), 10, p. 604-617.

În 1751, P.S. Ioanichie, episcopul Romanului, împreună cu monahul Nicanor, egumenul Mănăstirii Neamț, au început, la o depărtare de 15 minute de Mănăstirea Neamț, zidirea unei biserici de lemn pe fundație de piatră, cu hramul Intrarea Maicii Domnului în Biserică și câteva chilii – astfel a luat naștere schitul Vovidenia. P.S.

Ioanichie s-a îngrijit de această ctitorire înzestrându-o cu toate cele necesare. În 1754, P.S. Ioanichie închină schitul Mănăstirii Neamț.

G. Enăceanu prezintă după aceea date despre averea schitului și cum a sporit aceasta în timp. În 1852, starețul mănăstirilor Neamț și Secu, Neonil, văzând starea proastă a bisericii de lemn a schitului, a început zidirea unei noi biserici. Aceasta a fost terminată și, în 1857, a fost sfințită de P.S. Markian Iarapoleos. Notele de subsol cuprind text în slavonă.

Ivan, I., diac. prof., „Două pomelnice triptice ctitorești din secolul al XVIII-lea”, în: *MitrMold XLIII* (1967), 7-8, p. 542-544. Însemnare.

După o introducere generală despre pomelnice, autorul analizează cuprinsul pomelnicelor de la mănăstirile Vovidenia și Pocrov.

Aioanei, Timotei, arhim., „Mitropolitul Visaron Puiu și Schitul Vovidenia”, în: *TV XIV* (2004), 7-12, p. 343-347.

Schitul Vovidenia a fost pentru mitropolitul Visarion Puiu un loc de suflet. Aici a construit o casă arhierască în 1937. Suportă cheltuielile pentru acoperirea cu tablă a bisericii. În 1927 lasă un pomelnic ctitoricesc – se redă textul. Când, datorită războiului, s-a pus problema evacuării Mitropoliei Bucovinei, locul aprobat de Sf. Sinod ca să-i devină reședință a fost schitul Vovidenia. Aceasta în ciuda faptului că fuseseră luate în discuție și mănăstirile Secu și Râșca!

ZAGAVEI (SCHITUL)

Simionescu, Al., iconom protoiereu Botoșani, „Documente referitoare la Schitul Zăgavei din județul Iași”, în: *BORom L* (1932), 5, p. 363-364.

Date despre Schitul Zăgavei, situat la granița județului Botoșani cu Iașiul, ajuns simplă biserică parohială alipită Bădenilor. Au făcut daniile acestui sfânt locaș domnii: Ștefan Petru (1673), Dumitrașcu Cantacuzen (1675), Antonie Ruset (1676), Constantin Cantemir (1685) și alții. Tot aici a viețuit marele Veniamin Veliașcu, iscusit în tainele arhitecturii.

Data întemeierii acestui sfânt lăcaș nu se poate preciza cu exactitate, dar se presupune că el ar fi fost întemeiat înainte de 1685. Autorul transcrie fragmente din „ispistocul sârbesc de la Ștefan Petru Voievod”, de la 1673, ca și din cel al lui Antonie Ruset Voievod, din 1676 sau din cel de la 1675, a lui Dumitrașcu Cantacuzen.

ZOSIM (SCHITUL LUI)

Gonța, Alexandru I., „Un așezământ de cultură de la Alexandru Lăpușeanul pe valea Secului înainte de ctitoria lui Nistor Ureche: Schitul lui Zosim”, în: *MitrMold XXXVIII* (1962), 9-12, p. 694-712.

După o prezentare generală a mănăstirilor Neamț și Secu, autorul prezintă schitul ctitorit de Zosim pe valea Secului și încearcă să lămurească modul în care a ajuns Nistor Ureche ctitor la Secu și motivul pentru care a rămas în umbra istoriei.

V.3. MONOGRAFII, STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN BASARABIA ȘI BUCOVINA DE NORD

BORISAUCA (MĂNĂSTIREA)

Dionisie, Erhan, episcopul Cetății Albe Ismail, „Roadele alipirii Bisericii din Basarabia la Biserica mamă sub domnia Regelui Carol al II-lea”, în: *BORom* LVIII (1940), 5-6, p. 319-325.

În perioada în care Basarabia a fost sub stăpânire rusească, Biserica a fost asuprită. Limba în care se slujea era slavona. După unire, slujbele s-au făcut în limba română. Din articol mai aflăm că la Mănăstirea Borisauca s-a înființat un atelier de pictură și țesătură bisericească, iar la Ismail s-a înființat un orfelinat.

CĂLUGĂRENI-USPENIA (MĂNĂSTIREA)

Scriban, arhim., „Știri. Hoți la o mănăstire din Basarabia”, în: *BORom* XLIII (1925), 5, p. 319.

O telegramă din Constanța anunță că Mănăstirea Călugăreni-Uspenia de lângă comuna Slava Rusă din Basarabia de jos a fost prădată de hoți.

CĂPRIANA (MĂNĂSTIREA)

Stănoiu, Damian, ieromonahul, „Congresul de la Căpriană”, în: *BORom* XLII (1924), 6, p. 364-369.

Este redată desfășurarea congresului stareților de la Mănăstirea Căpriană, congres ce a avut loc între 1-2 mai 1924. Până să facă o descriere a desfășurării Congresului, ieromonahul Damian amintește despre ideea de „Congres al călugărilor” – idee care a fost promovată de ieromonahul Dionisie Lungu în revista „Glasul Monahilor” și se face o descriere a Mănăstirii Căpriană – din care aflăm că sfântul lăcaș are 37 de monahi și 60 de frați. Este consemnată apoi legenda întemeierii mănăstirii de către Ștefan cel Mare.

Popescu, Dumitru Șt., „Giurescu Constantin C. «Vechimea așezărilor românești dintre Prut și Nistru», în: „Revista Fundațiilor Regale” an VIII, 1941, nr. 8-9, p. 307-319”, în: *BORom* LIX (1941), 9-10, p. 595-596. Recenzie.

Autorul amintește despre satele din județul Lăpușna, stabilește etimologia cuvântului „cascadă” și arată că Mănăstirea Vărzărești este menționată într-un document din 1420, iar în altul de la 1429 este menționată mănăstirea de la Viznevăț (Căpriană).

CERNĂUȚI (MĂNĂSTIREA)

Dobrescu, N., „Cronica bisericească externă. În Bucovina”, în: *BORom* XXXIII (1909-1910), 10, p. 1182.

De la 24 mai 1908 există o mănăstire de maici la Cernăuți. Aceasta a fost înființată de mitropolitul Bucovinei, Vladimir de Repta.

DOBRUȘA (MĂNĂSTIREA)

Scriban, arhim., „Știri. Danie episcopescă”, în: *BORom XLV* (1927), 9, p. 571.

P.S. Visarion al Hotinului a dăruit suma de 100.000 de lei și tot materialul lemnos pentru lucrările de îmbunătățire care se fac la Mănăstirea Dobrușa din Soroca.

FÂNTÂNA DOAMNEI (SCHITUL)

† **T., S.**, „Note bibliografice. Tomescu Const, N., «Diferite știri din arhiva consiliului eparhial Chișinău» în *Arhivele Basarabiei VI*, 1934, p. 339-379 și *VII*, 1935, p. 17-44”, în: *BORom LIII* (1935), 5-6, p. 320. Recenzie.

În această lucrare a lui Tomescu Constantin găsim vechi numiri moldovenești uitate, schiturile de călugărițe existente în 1814, amănunte despre risipirea schitului Fântâna Doamnei Orhei, numiri de epitropi, cărți de hirotonie, știri despre ctitoria bis. Sf. Gheorghe Chișinău, primii elevi ai Seminarului din Chișinău. Sunt prezentate și facsimile ale următoarelor semnături și peceti: a mitropolitului Ioachim al Proilaviei din 1774, a episcopului Inochentie al Hușilor și mitropolitului Leon al Moldovei.

GÂRBOVĂȚ SAU HÂRBOVĂȚ (MĂNĂSTIREA)

***, „Cronica bisericească. Sfânta Icoană a Maicii Domnului de la Mănăstirea Gârbovăț din Chișinău”, în: *BORom XLIV* (1926), 9, p. 536-537.

În Basarabia exista obiceiul ca în fiecare toamnă, la 30 septembrie, icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului din Mănăstirea Gârbovăț să fie dusă și pusă spre închinarea poporului la biserica arhiepiscopală din Chișinău, unde rămânea până primăvara, când era dusă din nou acasă.

ISMAIL (MĂNĂSTIREA)

C., E., „Documente inedite”, în: *BORom XV* (1891-1892), 10, p. 769-800.

Este redată scrisoarea din 1707, prin care e numit noul egumen al metocului din Ismail, metoc care era al Sfântului Mormânt. Din epistolă reiese că egumenii greci de la mănăstirile închinataveau instrucțiuni speciale primite de la autoritățile proprii, referitoare la modul de comportare față de ierarhia țării în care se găseau.

JAPCA (MĂNĂSTIREA)

Bezviconi, G., „Mănăstirea Japca din jud. Soroca”, în: *Păstorul Tutovei VI* (1943), 9-10, p. 404-408.

Se precizează, că lipsesc datele exacte referitoare la fondarea Mănăstirii Japca, localizată pe malul drept al Nistrului, în județul Soroca. Tradiția amintește despre întemeierea schitului de către ieromonahul Iezechil, venit în secolul al XVII-lea pe acele locuri și întemeind o biserică cu hramul Înălțării Sfintei Cruci.

Data întemeierii prezentului lăcaș, acceptată de toți istoricii, este 1770, pe vremea războiului ruso-turc, când călugării părăsind chiliile de pe culme și s-au așezat mai în vale, în locul actual. Este consemnată prezența unui egumen, Teodosie, despre care istoricii spun că a venit la Japca din Mănăstirea Deleni, județul Botoșani și care

apelează la domnul Alexandru Șuțu, care miluiește la 1801 obștea cu o carte domnească. Al doilea ctitor al mănăstirii a fost Constantin Andronovici Stati, boier moldovean, care a trăit la Mănăstirea Japca între 1820-1842, zidind între 1820 -1825 biserica de piatră și cumpărând, ulterior, mult pământ pentru mănăstire.

În urma deciziei Sf. Sinod din 1916, arhiepiscopul Anastasie a dispus mutarea călugărilor de aici la Mănăstirea Hârjăuca și așezarea călugărițelor refugiate la Mănăstirea Japca. La 1918 erau aici: o stareță, 26 maici, 182 surori.

NOUL NEAMȚ (MĂNĂSTIREA)

***, „Mănăstirile”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 12, p. 1404-1415.

Articolul conține raportul făcut de starețul Mănăstirii Neamț, arhimandritul Valerie, către mitropolitul Moldovei, referitor la călătoria pe care părintele arhimandrit a făcut-o la mănăstirile din Basarabia și Rusia împreună cu arhimandritul Teodosie Soroceanu.

Valerie menționează despre starea Mănăstirii Neamț din Moldova care era destul de precară la 1910. Aceasta a fost întemeiată de trei călugări: Pimen, Silvan și Sofronie și a avut o stare de maximă înflorire în vremea lui Paisie Velicicovski. Lavra Neamțului a dat numeroși ierarhi, dintre care îi amintim pe mitropoliții Teoctist, Neofit, Mitrofan, Gheorghe, Iacov Stamate, Grigorie al IV-lea al Ungrovlahiei etc. De la mijlocul secolului al XIX-lea, Mănăstirea Neamț a început să decadă datorită secularizării, a incendiului care a făcut numeroase pagube etc.

Se prezintă călătoria pe care au făcut-o la mănăstirile din Basarabia și Rusia, unde au vizitat: lavra Pecerska din Kiev, Mănăstirea Pocrovul din Kiev, Mănăstirea Noul Neamț din Basarabia. Aceasta din urmă a fost întemeiată în 1867 de către 26 de călugări veniți de la Mănăstirea Neamț din Moldova, în frunte cu ieromonahului Teofan, care a fost și primul stareț.

La Noul Neamț, în 1910, stareț era arhimandritul Gherman. Spre finalul raportului, arhimandritul Valerie îi face mitropolitului Moldovei câteva propuneri pentru reorganizarea vieții duhovnicești în Mănăstirea Neamț din Moldova.

***, „Un însemnat document”, în: *BORom XXXVI* (1912-1913), 9, p. 933-943.

Este reprodus un document din 1864, găsit la Mănăstirea Neamț, în care se precizează că, în 1864, s-a întemeiat Mănăstirea Noul Neamț din Basarabia și un fond din dobânda căruia urmau să fie întreținuți școlarii din Seminarul de la Chișinău. Actul a fost întocmit de către ieromonahul Teofan – împuternicitul peste moșiile din Basarabia ale Mănăstirii Neamț din Moldova.

G., I. M., „Note bibliografice. Mihailovici Paul Diac., «Înfățișări de viață culturală românească la Mănăstirea Noul Neamț din Basarabia», în: revista *Viața Basarabiei*, nr. 11-12 (1935) și extras 8 p”, în: *BORom LVI* (1938), 1-4, p. 133. Recenzie.

Pe baza a două scrisori din data de 22 iulie 1865, scrise de călugărul Andronic de la Mănăstirea Neamț, Mihailovici Paul încearcă să lămurească câteva știri în legătură cu cererea călugărilor fugiți în Basarabia de pe vremea lui Cuza, de a li se

trimite cărți românești pe ascuns. O scrisoare o are ca destinatară pe maica Fevronia de la Mănăstirea Agapia. În această scrisoare, Andronic menționează despre manuscrisul care cuprinde călătoria sa la Kiev. Se mai amintește despre un alt manuscris al lui Andronic care cuprinde istoria Mănăstirii Neamț.

***, „Mănăstirea Noul Neamț”, în: *BORom* LVIII (1940), 3-4, p. 251.

Mănăstirea Noul Neamț din Chițcani, județul Tighina, este denumită în mod impropriu „Mănăstirea Patriarhul Miron”, denumire neaprobată de Sfântul Sinod. Autorul scrie că în vremea patriarhului Miron s-a încercat schimbarea numelui acestei mănăstiri, dar nu s-a aprobat.

RĂCIULA (MĂNĂSTIREA)

Scriban, arhim., „Știri. Foc la o mănăstire”, în: *BORom* XLV (1927), 9, p. 573

La începutul lunii septembrie, a avut loc un incendiu la Mănăstirea Răciula din județul Lăpușna, din Basarabia. Focul a izbucnit datorită neatenției unei maici.

SURUCENI (MĂNĂSTIREA)

Scriban, arhim., „Știri. Dărnicie mănăstirească”, în: *BORom* XLVI (1928), 9, p. 860.

În ziua de 24 mai 1928 a avut loc în toată țara pomenirea celor căzuți în război. Din comuna Suruceni de lângă Chișinău, închinătorii, în frunte cu organe ale societății culturale „Astra”, s-au dus la Mănăstirea Suruceni unde au fost primiți și bogat ospătați de către P.S. Dionisie (Erhan), starețul acestei mănăstiri.

TABĂRA (MĂNĂSTIREA)

Scriban, arhim., „Știri. Călugărițe împotriva calendarului”, în: *BORom* XLV (1927), 4, p. 253.

La mănăstirea de maici din comuna Tabăra, județul Orhei, maicile au produs tulburări cu prilejul instalării noului preot, datorită calendarului nou.

VEVERIȚA-CORNEȘTI (SCHITUL)

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Jefuirea sălbatică a unui schit nou înființat”, în: *BORom* XLV (1927), 6, p. 363-364

Schitul Cornești, aflat lângă linia ferată Iași-Chișinău, a fost jefuit pe data de 19 iunie 1927. Acest lăcaș monahal a fost sfințit în data de 5 iunie 1927, prilej cu care a primit mai multe odoare din aur și argint. În articol este redat modul în care a fost prădat schitul.

V.4. MONOGRAFII, STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN TRANSILVANIA ȘI MARAMUREȘ

AFTEIA SAU CIOARA (SCHITUL LUI SOFRONIE DE LA)

Lițiu, Gheorghe, pr. vicar eparhial, „Două sute de ani de la pustiirea Schitului lui Sofronie de la Cioara. (1756-1956)”, în: *MitrBan* VIII (1958), 1-3, p. 134-136.

Situat în comuna Cioara, raionul Orăștiei, Schitul lui Sofronie de la Cioara mai este cunoscut sub numele de „Afteia”. Este prezentat singurul document contemporan care menționează pustiirea schitului de furia unionistă. Sunt consemnate date referitoare la trimiterea unui episcop ortodox, în persoana episcopului sârb al Budei, Dionisie Novacovici, la românii din Ardeal, la 14 februarie 1761.

Oana, Dragosin, pr., „Un țâr de schit”, în: *MitrBan* XVI (1966), 7-9, p. 516-522.

Articolul se referă la schitul „Afteia” din satul Sălișteștea (fosta Cioara). Date exacte despre acest lăcaș aflăm abia din 1757. Se prezintă informații despre a doua sa dărâmare, din 1840, când s-au demolat și chiliile. Din însemnările de pe câteva cărți cu privire la acest sfânt lăcaș aflăm că s-a mai numit și „Nașterea Maicii Domnului”. Autorul prezintă evenimentul important care a debutat în acest loc, anume mișcarea condusă de monahul Sofronie.

BLAJ - SF. TREIME (MĂNĂSTIREA)

Marcu, Grigorie, „Mănăstirea «de rit grecesc» din Blaj”, în: *MitrArd* II (1957), 1-2, p. 286-288.

Pe lângă datele importante despre construirea mănăstirii „de rit grecesc” din Blaj, respectiv Mănăstirea Sfânta Treime, documentul reprezintă și o pagină de istorie a locului, prezentând influența pe care au avut-o uniții asupra acestui edificiu.

Marcu, Grigorie, „Un călugăr orb, dascăl al vechilor școli blăjene”, în: *MitrArd* II (1957), 11-12, p. 880-881.

Informații despre înființarea vechilor școli blăjene ce își desfășurau activitatea pe lângă Mănăstirea Sfânta Treime.

BRÂNCOVEANU SAU SÂMBĂTA DE SUS (MĂNĂSTIREA)

Scriban, arhim., „Știri. Colecta pentru Mănăstirea Brâncoveanului din Făgăraș”, în: *BORom* XLV (1927), 6, p. 382.

Date despre strângerea de ajutoare pentru ridicarea Mănăstirii Sâmbăta de Sus, din județul Făgăraș, lucrare începută de Î.P.S. Nicolae al Sibiului

Scriban, arhim., „Știri. Subscripțiunea pentru Mănăstirea Brâncoveanului”, în: *BORom* XLV (1927), 8, p. 505.

Din ziarul „Telegraful român” aflăm că pentru Mănăstirea Sâmbăta de Sus s-au strâns peste două milioane de lei.

***, „Cronica bisericească. Apel pentru ridicarea unei mănăstiri peste munți”, în: *BORom XLVI* (1928), 11, p. 1009-1012.

Este prezentată situația lăcașurilor monahale din Transilvania. Se amintește despre inițiativa mitropolitului Nicolae de la Sibiu de a aduna mijloace pentru a ridica mănăstirea cea numită a „Brâncoveanului” din Făgăraș, inițiativă în urma căreia s-au strâns cam cinci milioane de lei. Tot din articol aflăm că Î.P.S. Sa a mai ridicat un schit la Rășinari. Tot în Eparhia Sibiului se mai lucrează la zidirea unei alte mănăstiri, cea a „Întregirii neamului”. O altă mănăstire care a fost ridicată de către patriarh la Toplița Română. Având în vedere că în Eparhia Oradei nu este nici o mănăstire, P.S. Roman Ciorogariu a trimis o circulară – care este redată în articol, prin care face un apel către toți ortodocșii de a-l ajuta să ridice o mănăstire.

Tohăneanu, Veniamin, protos., „Mănăstirea „Brâncoveanu””, în: *MitrArd X* (1965), 7-8, p. 521-546.

O prezentare a istoricului Mănăstirii Brâncoveanu ctitorită 1697. Primul egumen despre care există știri din preajma anului 1785 este Visarion. Este redată pisania acestui lăcaș și istoria întemeierii școlii pe care a găzduit-o, a prigoanelor suferite de cei de la Sâmbăta în jurul anului 1750, a dărâmării din 1785 și a încercărilor de reconstruire, săvârșită în cele din urmă de mitropolitul Nicolae Bălan. Lucrările s-au desfășurat între anii 1926-1936, iar sfințirea a avut loc la 15 august 1946. Sunt prezentate date despre particularitățile stilului brâncovenesc, despre arhitectura întregului complex mănăstiresc, despre pictura din interior și exterior. Edificii noi au fost zidite între anii 1932-1945.

Literat, Valeriu, „Bisericile, mănăstirea de la Sâmbăta de Sus și slujitorii lor”, *XX* (1975), 1-2, p. 29-53.

Informații despre istoricul bisericilor parohiale și a Mănăstirii din Sâmbăta de Sus. Sunt prezentate date importante despre existența a „două mănăstiri” la Sâmbăta de Sus și numeroase informații cu privire la ctitorul mănăstirii, zugravii ei, domeniul mănăstirii, egumenii și pomelnicele mănăstirii.

Stoicescu, Nicolae, prof. drd., „Mănăstirea Brâncoveanu din Sâmbăta de Sus (I)”, în: *MitrArd XXXI* (1986), 1, p. 77-94.

Aceasta este prima parte a unui articol despre Mănăstirea Brâncoveanu, care debutează cu scurte date despre Țara Făgărașului și despre satul Sâmbăta de Sus, despre moșiile brâncovenilor și despre bisericile satului, prima biserică de lemn fiind menționată încă din 1617. În secolul al XVIII-lea, alte două biserici au fost reclădite, una de către boierii Brâncoveni, iar celalaltă de către egumenul Mănăstirii Sâmbăta - biserica Sfântului Teodor Tiron, respectiv biserica Adormirii Maicii Domnului. Mai aflăm despre Palatul lui Constantin Brâncoveanu.

Stoicescu, Nicolae, prof. dr., „Mănăstirea Brâncoveanu (II)”, în: *MitrArd* XXXI (1986), 2, p. 208-226.

Aceasta este a doua parte a articolului despre Mănăstirea Brâncoveanu, în care se dă ca dată a zidirii anul 1701. Aflăm despre școala de la Sâmbăta, despre daniile primite în secolul al XVIII-lea de la diverși domnitori, despre activitatea egumenului Visarion, care a condus mănăstirea mai bine de 30 de ani. Sfântul lăcaș a fost cruțat de la distrugere în 1761 și rectificat de mitropolitul Nicolae Bălan. Sunt analizate planul arhitectural și pictural, cu două anexe importante.

†Antonie, Arhiepiscop al Sibiului și mitropolit al Transilvaniei, Crișanei și Maramureșului, „Moarte și Înviere la Mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus”, în: *Rteol* III (1993), 3, p. 64-81.

Pe lângă informațiile referitoare la istoricul mănăstirii, dărâmarea și reconstruirea Mănăstirii Sâmbăta de Sus, pisania de la intrarea în sfântul lăcaș și textul hrisovului de sfințire, sunt redată cuvântările rostite de patriarhul ecumenic Bartolomeu, Preafericitul Teoctist, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și Înalt Preasfințitul Antonie, mitropolitul Transilvaniei, cu ocazia sfințirii mănăstirii la 15 august 1993.

BUCIUMI FĂGĂRAȘ (MĂNĂSTIREA)

Scriban, arhim., „Știri. O nouă mănăstire peste munți”, în: *BORom* XLV (1927), 5, p. 314.

Date despre refacerea mănăstirii de la Bucium, din Făgăraș, distrusă de unguri.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Adunarea misionarilor pentru mănăstirea de la Făgăraș”, în: *BORom* XLV (1927), 7, p. 427-428.

La îndemnul reginei Maria a României, s-a luat hotărârea zidirii unei mănăstiri în Bucium, Făgăraș, în amintirea vitejilor căzuți în război, căreia să i se zică „Mănăstirea Întregirii Neamului”. În scopul acesta a fost întocmită o ceată de misionari și misionare care să ducă la bun sfârșit acest plan. Pentru împlinirea tuturor acestora, a avut loc pe data de 1 iulie 1927, o întrunire a adunării „comitetului de urzire” a acestor lucrări. În articol este redată desfășurarea acestei întruniri.

Scriban, arhim., „Știri. Pentru mănăstirea „Întregirea Neamului”, în: *BORom* XLVI (1928), 9, p. 860

Pentru Mănăstirea „Întregirea Neamului” care se zidește în comuna Buciumi, jud. Făgăraș, Ministerul de Finanțe a acordat scutire de taxele pentru dani.

CHEILE TURZII (MĂNĂSTIREA)

Moldovan, Gheorghe, „... și aici au sunat clopotele în dungă!” în: *MitrArd* XXIII (1978), 1-3, p. 39-43.

Se face prezentarea unei vechi mănăstiri de la Cheile Turzii. Sunt date informații ce atestă existența mănăstirii, un scurt istoric al așezământului, date despre odoarele mănăstirii, precum și situația actuală a lăcașului.

BISERICA DIN DEAL – CLUJ

Manolache, T., Theodor., „Note bibliografice. Mureșanu Fl. «Biserica din Deal sau veche biserică ortodoxă română din Kolosvar – Cluj și slujitorii ei». Deak Terenczu, 1942, 206 p.” în: *BORom* LXI (1943), 1-3, p. 133. Recenzie.

Este prezentată monografia „Bisericii din Deal”, care de la 1796 la 1932, a fost singura biserică ortodoxă din Cluj, iar între anii 1919-1932 a fost catedrala Episcopiei Vadului și a Feleacului. Biserica a fost zidită de Cozma Buczi, Ioan Zoltan și Popa Juga Sigismund.

SF. ELISAVETA DIN CLUJ (MĂNĂSTIREA)

Naghiu, E., Iosif, „Așezăminte bisericești – Mănăstirea «Sf. Elisabeta»” din Cluj, în: *Viața Ilustrată* (1936), p. 16-17.

Este prezentată Mănăstirea „Sf. Elisabeta”, unul dintre primele sfinte lăcașuri apărute în Ardeal după Primul Război Mondial. Întemeiată prin autoritatea bisericească și Societatea Femeilor Ortodoxe, în Cluj, în 1934, mănăstirea de călugărițe și-a găsit ședere într-o casă modestă, pe strada Avram Iancu.

Având patru călugărițe, maica stareță Cornelia Ionescu, maica Sofia, maica Cornelia, maica Agapia, patru surori și câteva novice, mănăstirea le pregătește pentru o operă de caritate creștină și anume îngrijirea bolnavilor de la spitalul din Reghin. Cei care au sprijinit așezământul monahal prin donații au fost: d-na Cantacuzino, d-na Oțoiu, P.S. Nicolae Colan.

FELEAC (MĂNĂSTIREA)

Stănculescu, F., Ioan, „Recenzie. Marius Porumb, «Bisericile din Feleac și Vad», București, Editura Meridiane, 1968, p. 60 și 42 ilustrații”, în: *BORom* LXXXVII (1969), 7- 8, p. 859- 861.

Se punctează mai întâi relațiile Moldovei și Țării Românești cu Transilvania, amintindu-se de relațiile bune dintre Ștefan cel Mare și Matei Corvin care s-au concretizat în donația făcută de Matei lui Ștefan constând în Cetatea Ciceului și a Cetății de Baltă cu domeniile lor, premisă pentru întemeierea de către domnul moldovean a două episcopii românești, la Feleac și la Vad.

Așezarea Feleacului, aflată la 7 km de Cluj, apare documentar pentru prima dată la 28 ianuarie 1367, într-o diplomă a regelui Ludovic I de Anjou, în care se menționează privilegiul Feleacului de a păzi drumul dintre Cluj și Turda. Primul episcop de la Feleac, Marcu, era grec ortodox, urmat fiind de Daniil, fiul preotului Ladislau, de chir Ștefan, iar în 1538 de Petru, după care documentele pomenesc numai de preoți.

În timpul mitropolitului Daniil a fost construită biserica catedrală, în jurul anului 1488, dată consemnată în „Tetraevanghelul” din Feleac, existând probabil o biserică mai mică înainte. Autorul descrie biserica, asemănând-o cu altele gotice de la sfârșitul secolului al XV-lea: Csnădie, Vad, Voroneț, Pătrăuți, Neamț, Borzești, Războieni. În secolul al XVI-lea Feleacul ajunge un important centru cultural și autorul presupune că ar fi fost înființată aici o mănăstire, astăzi dispărută. Din vechea

pictură s-au păstrat doar portretele unor prooroci, iar dintre manuscrisele cu care a fost înzestrată Biserica din timpul lui Ștefan cel Mare, s-a păstrat un „Liturgier slav”- 1481, aflat la Biblioteca Centrală a Universității din Cluj, o ferecătură de argint a „Tetraevangheliarului” din 1488 și icoane din diferite perioade.

Comuna Vad, așezată actualmente pe malul stâng al Someșului, nu departe de șoseaua națională Dej-Baia Mare, apare în documente la 1467. După unii istorici, aici a fost întemeiată o mănăstire de către voievozii maramureșeni, Băliță și Drag. Construită în timpul domniei lui Ștefan cel Mare, cum susține tradiția, biserica din Vad a devenit sediul episcopal, depinzând direct de Mitropolia Moldovei. Primul ei episcop este pomenit Ilarion, la 1523, în timpul lui Ștefăniță Vodă (1517- 1527), alături de trei preoți: Matei, Șandru și Petru. Episcopia de la Vad a fost înzestrată cu daniile de Petru Rareș în timpul episcopului Varlaam de Vad, al cărui urmaș, Anastasie se presupune a fi fost mai târziu, în 1558, episcop de Roman.

Episcopia de la Vad continuă să existe și în a doua jumătate a sec. al XVI-lea, deși importanța ei a scăzut. Autorul descrie biserica care, după pierderea de către domnitorii moldoveni a acestor domenii donate de Matei Corvin, devenind mănăstire, a fost treptat părăsită. În secolul al XIX-lea a fost refăcută fără a se respecta originalitatea. La Vad a funcționat și o școală care, alături de școlile din Ciceu, Poieni și Chiniești, au dus știința de carte până la cele mai îndepărtate colțuri ale ținutului someșan. Lucrarea are un glosar, ilustrații alb-negru, o hartă reprezentând căile de comunicație spre cele două monumente, planurile bisericilor din Feleac și Vad.

Bizău, Ioan, pr., „Ctitorii ale lui Ștefan cel Mare pe pământul Transilvaniei”, în: *MitrArd* XXIV (1979), 10-12, p. 926-930.

Articolul consemnează importanța pe care a avut-o domnul Ștefan cel Mare în Transilvania, din punct de vedere politic și religios. Sunt descrise bisericile de la Feleac și Vad, ctitorii ale domnului moldovean pe pământul Transilvaniei și sunt realizate comparații pentru a descoperi asemănări arhitecturale ale acestora cu bisericile din Moldova.

GEOAGIU (MĂNĂSTIREA)

Manolache, Dometie, arhim. drd., „Teme dogmatice în pictura bisericii vechii episcopii a Geoagiului” în: *StTeol*, Seria a II-a, XXVII (1975), 9-10, p. 742-749.

Date despre Episcopia Geoagiului, localizare - lângă localitatea Timiș. Până în 1557 nu este atestată documentar această mănăstire ce va deveni sediul episcopal. N. Iorga dă drept ctitor pe Radu de la Afumați (1512-1529). Ultimul episcop menționat – Sava, în anul 1559. Ca mănăstire mai este cunoscută încă vreo două secole. Se face descrierea bisericii - zidită în piatră și cărămidă, formă de navă. Este descrisă, pe porțiuni, întreaga pictură, se face legătura între dogmă și icoană.

HODOC (MĂNĂSTIREA)

Lateș, N., inspe. gen. pens., „Mănăstirea din Hodoc și parohia Gurghiu”, în: *MitrArd* III (1958), 3-4, p. 315-317.

Pe baza unui document din 1807, se fac referiri la parohia Gurghiu, mănăstirea din Hodoc și la școala din incinta acestei mănăstiri.

IZBUC-BIHOR (MĂNĂSTIREA)

Savu, Teodor, diacon, dr., „Mănăstirea Izbu-Bihor”, XXXIII (1988), 1, p. 121-130.

Autorul prezintă situația mănăstirilor în Transilvania, condițiile politice și viața monahală în zona Bihorului, oprindu-se apoi la Mănăstirea Izbu pentru o amplă descriere a acestui lăcaș. Pe lângă datele referitoare la înființarea și organizarea mănăstirii sunt alăturate câteva imagini cu biserica și așezămintele mănăstirii din 1987, la 55 de ani de la sfințirea sfântului lăcaș.

MOISEI (MĂNĂSTIREA)

Glancea, Arsenie, protos., „Un vechi lăcaș de închinare Mănăstirea Moisei din Maramureș”, în: *MitrArd* IX (1964), 6-8, p. 544-551.

Articolul prezintă un vechi lăcaș de închinare, Mănăstirea Moisei, aflată în Maramureș. Autorul redă informații referitoare la localizarea și istoricul mănăstirii, întemeierii și viețuitorii ei, școala bisericească de la Moisei, descrierea bisericii vechi și a celei noi, relațiile cu alte mănăstiri din Maramureș și cu cele din Moldova, Putna și Neamț.

Pop, Ioan, preot, „Mănăstirea Moisei”, în: *MitrArd* al XVII-lea (1972), 7-8, p. 607-614.

Apărut la trei sute de ani de la sfințirea bisericii Mănăstirii Moisei, articolul prezintă informații referitoare la localizare, istoricul întemeierii sfântului lăcaș și școala ce a funcționat în cadrul acestei mănăstiri. Sunt precizate legăturile Mănăstirii Moisei cu Mănăstirea Putna.

Păunescu, Toma, pr., „Mănăstirea Moisei-Maramureș”, în: *MitrArd* XXXIII (1988), 4, p. 79-86.

Articolul descrie Mănăstirea Moisei din Maramureș prin prisma datelor importante privind istoricul așezământului, organizarea, odoarele și daniile primite. Este cuprinsă aici și o listă a slujitorilor ce lucrau la mănăstire .

MORLACA (MĂNĂSTIREA)

Pop, Ioan, pr., „Mănăstirea Morlaca”, în: *MitrArd* XXV (1980), 7-9, p. 759-764.

Se prezintă Mănăstirea Morlaca, localizată la 8 km de Huedin, spre Oradea, câteva documente cu informații despre mănăstire și o imagine cu biserica. Alături de acestea este amintită lupta viețuitorilor mănăstirii contra uniaților.

MRACONIA (MĂNĂSTIREA)

Teleguț, M. și Ancușa, M., „O însemnare din 1829 a protopopului Nicolae Stoica despre Mănăstirea Mrăcunia”, în: *MitrBan* XXII (1972), 4-6, p. 235-236.

Mănăstirea Mrăcunia sau Mraconia era localizată la doi kilometri de Dunăre, ascunsă printre colinele Clisurii, din istoric aflând că sfântul lăcaș exista încă din secolul al XIV-lea.

Este identificată existența unei însemnări din 1829 a protopopului Nicolae Stoica despre această mănăstire, însemnare care se găsește într-un manuscris redactat în germană, cu litere gotice. Datele certifică faptul că, pe la 1800, picturile realizate în interiorul mănăstirii erau bine păstrate. Se amintește existența unui sigiliu al mănăstirii, datat în 1735. Se redă și o fotografie cu sfântul locaș reconstruit actualmente chiar pe malul Dunării.

PERI (MĂNĂSTIREA)

Erbiceanu, C., „Una din cărțile după care și-a făcut studiile neuitatul mitropolit al Moldovei Dosoftei. Dăruită Academiei Române de Î.P.S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei D.D. Iosif Naniescu”, în: *BORom* X (1886-1887), 15, p. 1218-1223. Cu text în greacă. Cu text în slavonă. Cu text în latină.

Cartea, realizată de ieromonahul Matei Kigala din Cipru, a fost tipărită la Veneția în 1650 și conține istorii referitoare la cele șapte Sinoade ecumenice, date despre fixarea datei Paștelui, date despre ducii venețieni și informații despre Imperiul Bizantin. La diferite pagini ale cărții se pot observa însemnări ale mitropolitului Dosoftei. Autorul spunea că „e posibil ca unele însemnări de la o anumită pagină să-i aparțină mitropolitului Iacov Putneanul”. La finalul acestei cărți se găsește un act de la sfârșitul secolului al XIV-lea, prin care o mănăstire din Maramureș „cea a arhi-strategului Mihail” devine stavropighie a Patriarhiei din Constantinopol. În document se amintește despre ortodoxismul din Moldova.

† **Damaschin Coravu, Episcop Vicar**, „Mănăstirea din Peri și importanța sa istorică”, în: *MitrOlt* XXXIV (1982), 7-9, p. 496-514.

Date despre întemeierea și transformarea Mănăstirii Peri în stavropighie patriarhală, despre conflictele dintre mănăstire și Episcopia Muncaciului, precum și despre ruinarea ei. Mănăstirea Peri a fost reședință episcopală și un important centru de cultură. Articolul cuprinde date despre averea mănăstirii, o listă a egumenilor consemnați în documente și o anexă cu documente și hrisoave legate de statutul mănăstirii.

PETRID (MĂNĂSTIREA)

Moldovan, Gh., „Însemnări despre Mănăstirea Petridului”, în: *MitrArd* XXVI (1981), 1-3, p. 149-161.

Articolul descrie Mănăstirea Petridului, aducând o serie de informații despre acest sfânt lăcaș, așezarea sa, ctitorii ce au înființat-o, școala mănăstirii, titluri și autori ale altor articole cu aceeași temă. Sunt cuprinse aici și informații despre Mănăstirea Bercheșului, dar și despre ultimul viețuitor al Mănăstirii Petridului.

PORCEȘTI (MĂNĂSTIREA)

Gâlia, Andrei, prot. stavr. dr., „Pomelnicul ctitorilor bisericii din comuna Porcești scris la anul 1780”, în: *MitrArd* VI. (1961), 7-8, p. 481-483.

Alături de pomelnicul ctitorilor bisericii din comuna Porcești, autorul aduce informații despre călugării care aparțineau mănăstirilor de pe Valea Oltului și care veneau la Mănăstirea Porcești.

PRISLOP SAU SILVAȘUL (MĂNĂSTIREA)

G., Enăceanu, arhimandrit, „Plângerea Sfintei Mănăstiri a Silvașului”, în: *BORom* IV (1877-1878), 8, p. 496-507.

Este redat un manuscris aflat în biblioteca Mănăstirii Căldărușani intitulat „Plângerea Sfintei Mănăstiri a Silvașului”. Manuscrisul conține o scriere în versuri, consemnată în tradiția populară. Această creație literară conține fapte istorice referitoare la câteva mănăstiri din Țara Românească și Transilvania (Vodița, Tismana) și la unirea Bisericii Ortodoxe din Transilvania cu Roma.

Autorul, într-una din notele de subsol, scrie următoarele: „dacă Mănăstirea Silvașului a fost refăcută la 1520 de Domnița Zamfira, atunci ea a fost ctitorită în primele decenii ale secolului al XIV-lea”. Această afirmație are la bază un hrisov al domnului Vladislav I, care arată că „Mănăstirea Apele fundată de către Sfântul Nicodim mai pe urmă de cea a Silvașului își are începutul la 1342”.

T., N. M., „Note bibliografice Pop Ștefan Dr., «Literatura despre Mănăstirea Prislop (județul Hunedoara)» în *Foaia diecezană*, an LX, nr. 16-17, 1945, p. 4-6, 5-6.” în: *BORom* LXIII (1945), 7-8, p. 394-395. Recenzie.

Mănăstirea Prislop din județul Hunedoara a fost întemeiată de Sfântul Nicodim la jumătatea secolului al XIV-lea și a fost rezidită la 1557 de fiica lui Moise Vodă – Zamfira. Devine „scaun al câtorva episcopi ai Silvașului și a toată țara Ardealului și a părților ungurești” între 1572-1599, după care a fost desființată în veacul al XVII-lea și restaurată în secolul XIX-lea. Mănăstirea Prislop se găsește astăzi (1945) sub jurisdicția chiriarhiei unite a Lugojului. Din articol mai aflăm că nu se poate stabili, cu certitudine, dacă în 1700, mănăstirea a trecut sau nu de partea uniților. Există și o mică bibliografie referitoare la acest sfânt lăcaș.

Todoran, I., prof. dr., „Mănăstirea Prislop”, în: *MitrArd* II (1957), 9-10, p. 707-712.

Informațiile despre Mănăstirea Prislop numită și Silvașul sau Slivașul. Sunt expuse momente din viața ctitorului acestui sfânt lăcaș, respectiv Nicodim de la Tismana, donațiile făcute mănăstirii, viețuitorii și viața specific monahicească. Articolul aduce informații despre schitul de la Cioara și despre ctitorul acestuia, Sofronie, care a fost canonizat la 21 octombrie 1955.

Teoctist, episcopul Ardealului, „O ctitorie ardeleană a Sfântului Nicodim: Mănăstirea Prislop”, în: *MitrOlt* XXII (1970), 7-8, p. 634-638.

Mănăstirea Prislop a fost zidită în jurul anilor 1400. Aici Sf. Nicodim a stat șase ani – fapt menționat în „Evangeliarul” său din 1405. Se dau informații despre refugiul domniței Zamfira, fiica domnului Moise, tăiat de turci. Ea va reface mănăstirea, din cheltuială proprie, în 1564 și va dona și două moșii: Valea și Geoagiu.

Pentru aceste binefaceri va fi înmormântată în tinda mănăstirii. Se mai dau câteva date sumare despre „Școala de pisari” de aici, asemănătoare celei de la Tismana.

Medeșanu, Andrei, pr., „O restituire: tabloul votiv al Mănăstirii Prislop”, în: *MitrBan XXXI* (1981), 2, p. 77-80.

Articolul reconstituie un tablou votiv existent la Mănăstirea Prislop, pornindu-se de la descrierea făcută într-un manuscris maghiar, din deceniul 5 al secolului al XIX-lea, semnat de medicul din Deva, Lugași Fodor Andras. Textului îi este anexat și un desen ce înfățișează tabloul votiv, acest desen redând în întregime și inscripția de pe el din 1759. Se analizează conținutul tabloului și se compară cu datele deja existente

Câta, Petru, pr., „«Vizitațiunea» episcopului Ghedeon Nichitici în ținutul Hunedoarei (1787)”, în: *MitrBan XXXVII* (1987), 1, p. 71-75.

În 1761 mănăstirile Prislop și Plosca sunt distruse de Adolf Buccow. După 1775, Prislopul este refăcut din inițiativa episcopului de Arad între 1783-1788. Acesta se îngrijește foarte mult de credincioșii săi ortodocși, mai ales în comparație cu arhierii dinaintea lui, face multe vizite pastorale și rezolvă tulburările din propopiate. În cei cinci ani a hirotonit 70 de preoți, pentru tot atâtea parohii din Transilvania.

Popescu, Ionel, pr. prof., „Istoria Mănăstirii Prislop”, în: *MitrBan XXXVII* (1987), 2, p. 124-126.

Lucrarea este structurată pe 13 capitole, fiecare cu o bogată bibliografie documentară. Se prezintă cadrul geografic în care e plasată Mănăstirea Prislop, care a fost ctitorită de Sfântul Nicodim la sfârșitul secolului al XV-lea, al doilea ctitor fiind Zamfira, fiica domnului muntean Moise Vodă Basarab (1530), cea care o rezidește în 1564.

De la jumătatea secolului al XVII-lea, până la jumătatea secolului al XVIII-lea, știrile despre mănăstire încetează. Articolul informează după aceea despre restaurarea dintre anii 1908-1909. În 1948, episcopul Andrei Magieru o transformă în mănăstire de maici. Se aduc informații despre manuscrisele și cărțile vechi existente aici precum și despre mănăstirile Plosca și Cerna. Primele știri referitoare la Mănăstirea Plosca sunt de la sfârșitul secolului al XVII-lea, deși lăcașul de cult este mult mai vechi. Mănăstirea Cerna este atestată documentar la sfârșitul secolului al XVI-lea. Articolul conține următoarele documente în anexe: index de persoane, de locuri și de lucruri.

Muntean, Vasile, pr., „Istoria Mănăstirii Prislop”, în: *MitrOlt XL* (1988), 3, p. 126-127. Recenzie.

Lucrarea monografică este alcătuită de Pr. Prof. Mircea Păcurariu. Se descrie cadrul geografic, se lămurește toponimul „prislop” și se oferă detalii despre arhitectura, pictura, școala, manuscrisele, cărțile vechi și icoanele mănăstirii. Întemeietorul Mănăstirii Prislop a fost Sfântul Nicodim.

Stoenescu, Daniil, episcop vicar, „Mănăstirea Prislop – candelă și icoană”, în: *AltBan XIII* (2002), 10-12, p. 136-139.

Această mărturie despre Mănăstirea Prislop îi amintește pe cei trei ctitori ai ei, Sfântul Nicodim în secolul al XIV-lea, Domnița Zamfira în secolul al XVI-lea și părintele Arsenie Boca. Mănăstirea a fost închisă între anii 1960-1976. Autorul prezintă fragmente din fresca care se mai află în pridvor - Acatistul Maicii Domnului - realizată de zugravul Simeon. În naos și altar nu mai există pictură murală. Ca singure odoare rămase până azi – clopotele - au fost primite în dar de la protopopul Nistor din Brașov.

RĂȘINARI (SCHITUL)

***, „Cronica bisericească. Apel pentru ridicarea unei mănăstiri peste munți”, în: *BORom XLVI* (1928), 11, p. 1009-1012.

Este prezentată situația lăcașurilor monahale din Transilvania. Aflăm despre inițiativa mitropolitului Nicolae Bălan de la Sibiu de a aduna mijloace pentru a ridica mănăstirea cea numită a „Brâncoveanului” din Făgăraș, inițiativă în urma căreia s-au strâns cam cinci milioane de lei. Nicolae Bălan a mai ridicat un schit la Rășinari.

RÂMEȚ (MĂNĂSTIREA)

Andreescu, Ștefan, „Recenzii Un ierarh necunoscut: Arhiepiscopul Gheorghe”, în: *BORom LXXXIV*, (1966), 7-8, p. 839-840

Studiul lui Vasile Drăguț este prilejuit de descoperirea la biserica Mănăstirii Râmeți din Transilvania a unei inscripții pictate, al cărei text dezvăluie că autorul picturii de la Râmeți a fost zugravul Mihul de la Crișul Alb, care a executat această lucrare sub păstoria Arhiepiscopului Gheorghe, în zilele lui Mateiaș Corvinul. Data inscripției este 2 iulie 1486. Autorul studiului compară pictura de la Râmeți cu a altor biserici și constată asemănări cu cea din altarul bisericii din Zlatna, fapt ce duce la concluzia că Miha era un pictor de biserici recunoscut la acea vreme.

Inscripția este valoroasă prin știrea că în acel timp în Transilvania se află un arhiepiscop ortodox – Gheorghe, recunoscut și de regele Ungariei. O altă informație găsită este o însemnare pe un „Tetravangheliar” al bisericii din Feleac, unde se precizează existența unei Mitropolii la Feleac în 1498 și a arhiepiscopului ei Chir Daniil. O altă inscripție săpată pe o piatră din temelia bisericii din Feleac arată existența unui alt mitropolit, Ștefan, la 1516, la Feleac.

Manolache, Mihai, pr., „Istoricul Mănăstirii Râmeț din Transilvania”, în: *MitrArd XIV* (1969), 7-8, p. 499.

Ansamblu de informații ce prezintă istoricul Mănăstirii Râmeț din Transilvania, cu precizarea așezării, a împrejurimilor mănăstirii și a vechimii acesteia. Sunt amintiți ctitorii, donatori și ocrotitori precum și lupta dusă pentru Ortodoxie. Autorul zăbovește la descrierea arhitecturii și a picturii mănăstirii, arătând motivele pentru care, aceasta este considerată monument istoric.

Gheorghescu, Chesarie, arhim. dr., „Mănăstirea Râmeț, leagăn de patriotism și spiritualitate românească”, în: *MitrArd* XXVIII (1983), 3-4, p. 230-234.

Date istorice, culturale și religioase despre Mănăstirea Râmeț, considerată „leagăn de patriotism și spiritualitate românească”. Sunt cuprinse informații despre vechimea mănăstirii și inscripțiile de pe zidurile lăcașului de cult, precum și o descriere a arhitecturii și a elementelor decorative ale bisericii.

ROHIA – SF. ANA (MĂNĂSTIREA)

Naghiu, E., Iosif, „Așezăminte bisericești - mănăstirea Rohia”, în: *Viața Ilustrată* (1936), p. 17-18.

Articolul conține informații referitoare la cea mai mare mănăstire din Eparhia Clujului și anume Mănăstirea Rohia. Ridicată de locuitorii satului omonim, într-o pădure alăturată, mănăstirea a fost sfințită la data de 15 august 1926 de către episcopul Nicolae Ivan, înconjurat de un sobor de preoți, asistat de mii de credincioși din tot nordul Ardealului. Devenind loc de pelerinaj încă din anul sfințirii, mănăstirea reprezintă o vatră pedagogică prin învățăturile celor 15 călugări și un loc de reculegere sufletească. Sunt prezentate patru cântece religioase ale poporului în legătură cu pelerinajul la Rohia, articolul încheindu-se cu patru versuri ale lui Nichifor Crainic.

Buzescu, Nicolae, pr. prof., „Mănăstirea Sfânta Ana din Rohia (Maramureș), cu prilejul aniversării semicentenarului 1926-15 august-1976”, în: *BORom* XCIV (1976), 7-8, p. 760-773.

Articolul consemnează date despre așezarea geografică a mănăstirii, în hotarul comunei Rohia, despre unele aspectele ale vieții mănăstirești, fiind un simbol al meditației, rugăciunii și vieții liniștite.

Cu toate că biserica fusese terminată în 1925, sfințirea acesteia s-a făcut la 15 august 1926, de către P.S. Nicolae Ivan al Clujului, înconjurat de un sobor de 38 preoți și diaconi din protopopiatele Cetatea de Piatră-Baia Mare (Cetatea Chioarului), Lăpuș, Dej și Bistrița.

Sunt prezentate apoi câteva aspecte despre organizarea vieții monahale în noua mănăstire, consolidarea și dezvoltarea acesteia și câteva imagini reprezentând câteva clădiri din cadrul mănăstirii. Frăția întemeiată de starețul Nifon Matei la Rohia își avea cea mai sacră sursă în sentimentul unității și frăției românești. Tânărul Justinian Chira, în vârstă de 23 de ani, a fost hirotontit ieromonah, onorând după aceea această stăreție timp de 30 de ani. Este prezentată o scurtă biografie a acestuia. Urmează o perioadă înfloritoare, munca cinstită, obștească și neîntreruptă dând roade bogate. În final sunt prezentate „Datini și colinde în Țara Lăpușului”.

Neaga, Nicolae, pr. prof., „Satul și mănăstirea Rohia din Țara Lăpușului, județul Maramureș”, în: *AltBan* VI (1995), 7-9, p. 171-172.

Articolul are drept subiect satul și Mănăstirea Rohia, înființată de părintele satului, Nicolae Gherman, care a slujit între anii 1900-1940. Autorul menționează și anexele mănăstirii, „Casa Albă” și „Casa Preotului”.

SĂCELE SĂCĂDATE (MĂNĂSTIREA)

Gâlea, Andrei, prot. stavr. dr., „Zece documente inedite despre fosta mănăstire de lângă Săcădate (Sibiu)”, în: *MitrArd* XII (1967), 8-9, p. 707-714.

Se prezintă zece documente inedite despre fosta mănăstire Săcele pentru ca, în final, să traseze câteva concluzii conforme cu documentele prezentate.

SIBIEL (MĂNĂSTIREA)

Bembea, I., „Câteva însemnări despre mănăstirea Sibiului”, în: *MitrArd* VIII (1963), 9-10, p. 681-684.

Este descrisă Mănăstirea Sibiului, școala mănăstirii și viața mănăstirească din jurul Sibiului, fiind menționate „chiliile – vechi ruine ale Mănăstirii Sibiului”. În final este menționată Mănăstirea Săliștii, lăcaș dărâmat la data de 12 mai 1786.

TOPLIȚA ROMÂNĂ (MĂNĂSTIREA)

***, „Cronica bisericească. Apel pentru ridicarea unei mănăstiri peste munți”, în: *BORom* XLVI (1928), 11, p. 1009-1012.

În articol este prezentată situația lăcașurilor monahale din Transilvania. Aflăm despre inițiativa mitropolitului Nicolae de la Sibiu de a aduna mijloace pentru a ridica mănăstirea cea numită a „Brâncoveanului” din Făgăraș. O altă mănăstire a fost deja ridicată de către patriarhul Miron Cristea la Toplița Română.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Mănăstirea Patriarhului”, în: *BORom* XLVII (1929), 7-8, p. 714-715.

Dintr-un articol publicat în revista „Renașterea” aflăm că mănăstirea ridicată de patriarhul Miron – Toplița, cu hramul Sfântului Ilie, constituie un excelent mijloc misionar pentru românii de peste Carpați.

TRESTIOARA (MĂNĂSTIREA)

Popa, Ioan, preot prof., „Biserica de lemn din Șimcea Nouă”, în: *MitrArd* II (1957), 3-4, p. 284-285.

Mănunchi de informații care fac referire la vechi lăcașuri de cult, respectiv la mănăstirile Trestioara și Strâmba, cărora le-a aparținut și biserica din Șimcea.

VAD (MĂNĂSTIREA)

Stănculescu, F. Ioan, „Recenzie. Marius Porumb, «Bisericile din Feleac și Vad», București, Editura Meridiane, 1968, p. 60 și 42 ilustrații”, în: *BORom* LXXXVII (1969), 7- 8, p. 859- 861.

A se vedea rezumatul întocmit pentru Mănăstirea Feleac.

V.5. MONOGRAFII, STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN BANAT

BEZDIN (MĂNĂSTIREA)

Berechet, Șt., „Un călător sârb necunoscut pe la noi. Prin Temișana, Muntenia și Moldova”, în: *BORom XL* (1921-1922), 1, p. 70-77.

Este redată o notă a călătorului sârb Ioachim Vuici – primul organizator al teatrului sârbesc de la sârbii din Ungaria. După ce un incendiu a mistuit casa părintească și biblioteca sa, acesta se hotărăște să plece din Ungaria în 1840, într-o călătorie către Imperiul Rus, călătorie în care el străbate și Țările Române. Notele sale de călătorie au fost alcătuite în Mănăstirea Hârjăuca din Basarabia. Acestea au fost tipărite într-o carte intitulată „Călătoria lui Ioachim Vuici literat sloveno-sârb prin Ungaria, Valahia, Moldova, Basarabia, Herson și Crimeea scrisă pe scurt cu mână proprie în sfânta Mănăstire Hârjauca cu hramul Înălțarea Domnului din Eparhia Chișinăului și Hotinului din Basarabia, iar tipărită la Belgrad în tipografia principelui sârbesc”.

Sunt prezentate: date despre Mănăstirea Bezdin, clădită în 1539 cu hramul Intrarea Maicii Domnului în Biserică; cauza care l-a determinat pe Ioachim Vuici să plece în călătorie și itinerariul urmat de acesta; descrierea localităților prin care acesta a trecut și anume: Timișoara, Calafat, Giurgiu, Silistra, Brăila, Galați, Bârlad, Iași.

Naghiu, Iosif E., prof., „Un monument din vestul țării - mănăstirea Bezdin”, în: *MitrBan XXIII* (1973), 1-3, p. 181.

Bezdinul pare a fi din secolul al X-lea, aparținând voievodului Glad. Mănăstirea Bezdin este localizată în satul Munar, aici găsindu-se un loc numit Remetea (se poate traduce sihăstrie, dacă se acceptă proveniența cuvântului din ungureșul „remețe” care înseamnă „sihastru”). La Remetea, lângă Beiuș, există o biserică veche, azi aparținând calvinilor, unde se află o pictură veche bizantină. Aici a fost o mănăstire, a cărei primă atestare documentară se găsește pe o „Psaltire” tipărită în 1520 la Veneția, pe fila 270; biserica având ca hram Intrarea în Biserică a Maicii Domnului. Ctitorii sfântului lăcaș au fost Ștefan și Marcu Iacșici, români de neam. Se dau și alte informații despre istoria mănăstirii.

CEBZA (MĂNĂSTIREA)

Cotoșman, Gheorghe, prof. dr., „Mănăstirea Cebza”, în: *MitrBan XIX* (1969), 7-9, p. 429-435.

Autorul face o prezentare a satului și a Mănăstirii Cebza, situat la 31 Km S-V de Timișoara. Date despre existența unei mănăstiri în aceste locuri sunt luate dintr-o „Evanghelie” scrisă de un călugăr de la această mănăstire, informație provenită de la istoricul străin Borovsky, care a înregistrat existența ei. Mănăstirea a fost zidită în preajma anului 1850, cheltuielile fiind acoperite de preoții din biserică de parohie. Se prezintă și o „casă de rugăciuni” pe locul căreia, după tradiție, a fost o mănăstire, probabil Mănăstirea Cebza.

GAI-ARAD (MĂNĂSTIREA)

Lițiu, Gheorghe, prof. dr., „Mănăstirea «Sf. Simeon Stâlplnicul» din Arad-Gai”, în: *MitrBan XXXIII* (1983), 7-8, p. 488-493.

Mănăstirea Sfântul Simeon Stâlplnicul din Arad-Gai este ctitorie a episcopului de Arad, Sinesie Jivanovici (1751-1769). După moartea ctitorului acest sfânt lăcaș a trecut printr-o perioadă critică, devenind la un moment dat și biserică parohială. Articolul conține informații despre daniile făcute mănăstirii, despre anexele economice: două mori de vânt, vie, grădină, grajduri, toate costând 30.000 florini, despre colecția de aici ce numără 115 obiecte bisericești, despre Crucea Martirilor, ridicată în 1936. Se descrie iconostasul cu 22 de icoane și pictura, menționându-se osemintele ce au fost așezate în acest lăcaș monahal. În 1955 Sfântul Sinod hotărăște reactivarea mănăstirii ca mănăstire de maici.

HODOȘ-BODROG (MĂNĂSTIREA)

Popescu, N. M., diac., „Necrolog. Augustin Hamsea”, în: *BORom XXXIX* (1915-1916), 11, p. 1230-1231.

La 12 ianuarie 1916, egumenul Mănăstirii Hodoș Bodrog (mănăstire ce avea la acea vreme cinci viețuitori), Augustin Hamsea a trecut la cele veșnice. Fostul stareț era originar din Râșnov, a făcut liceul la Brașov, a studiat teologia la Sibiu și apoi dreptul la Budapesta. În 1879 a intrat în monahism, iar la 1899 a fost numit conducător al Mănăstirii Hodoș-Bodrog, din care funcție a candidat de două ori pentru scaunul Episcopiei Aradului.

***, „Cronica bisericească. Lucrarea misionară de la Sfânta Mănăstire Hodoș-Bodrog din Eparhia Aradului”, în: *BORom XLIV* (1926), 7, p. 412-414.

Din 1925 stareț al acestei mănăstiri a fost arhimandritul Policarp Morușca. În perioada 12-15 august 1926 au avut loc în această mănăstire o serie de evenimente – slujbe, cuvântări cu caracter misionar, etc. În vederea accentuării caracterului misionar pentru aceste evenimente, episcopul Aradului a trimis special pentru această perioadă doi preoți misionari, pr. dr. Ciuhandu și pr. Traian. Întreg programul acestei perioade este prezentat în articol.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Lucrarea misionară de la mănăstirea Hodoș-Bodrog din Eparhia Aradului”, în: *BORom XLIV* (1926), 11, p. 674-675.

Se prezintă lucrările misionare de la Mănăstirea Hodoș-Bodrog din Eparhia Aradului, din luna august a anului 1926. La acestea au luat parte, alături de arhimandritul Policarp Morușca, pr. Gh. Ciuhandu, pr. Cibian alți 40 de preoți.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. „Înființarea unei noi mănăstiri peste munți”, în: *BORom XLV* (1927), 2, p. 106-107.

La 1927, Biserica noastră avea o singură mănăstire peste munți – Mănăstirea Hodoș Bodrog, condusă de către arhimandritul Policarp Morușca.

Scriban, arhim., „Cărți, Reviste, Ziare. «Mănăstirea Bodrog» de Arhim. Policarp Morușca”, în: *BORom* XLVI (1928), 2, p. 185-188. Recenzie.

Se afirmă că e foarte puțin probabil ca această mănăstire, menționată la 1135, să fie totuna cu mănăstirea de azi și este citat Ștefan Meteș care spune: „nu putem vedea în mănăstirea de azi, biserica-mănăstire Hodoș de care pomenește trei documente din secolele XII–XIII”.

Despre actuala biserică a mănăstirii se crede că ar data de la mijlocul secolului XVII-lea. Arhimandritul Scriban îl citează apoi pe istoricul ungar Marki Sandor, care spune că mănăstirea a fost întemeiată la 1498 de către doi frați sârbi, Ștefan și Marcu Iaksici. Ultimul stareț sârb a fost Corneliu Jivcoviți 1853-1887, iar cel dintâi stareț român a fost arhimandritul Augustin Hamsea. Se presupune, că aproape toți ierarhii de peste munți au fost călugăriți la acea mănăstire.

Istrati, Emilian, „Icoana făcătoare de minuni de la Bodrog” în: *Viața Monahală* I (1933), 6-7, p. 238-241.

Sfânta Mănăstire Bodrog din Transilvania, al cărei trecut ajunge până la începutul secolului al XII-lea, păstrează la loc de cinste o icoană făcătoare de minuni a Fecioarei Maria. Intemeierea mănăstirii e pusă, printr-o legendă, în legătură directă cu găsierea și conservarea acestei Sfinte Icoane. Articolul prezintă exemple de vindecări miraculoase făcute în fața Sfintei Icoane.

Scriban, arhim., „Știri. Lucrarea pentru sporirea pietății la Bodrog”, în: *BORom* XLVI (1928), 7, p. 664.

Din articol aflăm că de la Sânziene s-a început lucrul la o carte, care are ca scop cultivarea pietății.

Iufu, Ioan, „Mănăstirea Hodoș-Bodrog, un centru de cultură slavonă din Banat”, în: *MitrBan* XIII (1963), 5-8, p. 239-261

Pentru a lămuri statutul Mănăstirii Hodoș-Bodrog ca centru de cultură slavonă în Banat, autorul acestui studiu prezintă cele 24 de manuscrise slavone din biblioteca acestei mănăstiri, insistând pe „Nomocanonul” lui Vladimir al Voleniei și pe două „Sbornice”, dintre care unul aparținând lui Averchie. Aceste manuscrise, relevante pentru cultura slavonă în Banat, sunt studiate comparativ cu manuscrisele de redacție sârbă de la mănăstirile Neamț și Bistrița-Vâlcea.

***, „Manuscrise slave în bibliotecile din țara noastră”, în: *GBis*, XXII (1963), 11-12, p. 1095. Recenzie.

Sunt amintite șapte manuscrise de la Mănăstirea Hodoș Bodrog-Arad și unsprezece din biblioteca mitropolitană din Sibiu.

Stoi, Dimitrie, prof., „Enigma simbolului heraldic de la Mănăstirea Hodoș-Bodrog”, în: *MitrBan* XXXVI (1986), 4, p. 77-83.

Clădirea actualii biserici mănăstirești este ridicată în jurul anilor 1400 (din aceeași perioadă face parte și turnul-clopotniță). Simbolul este un blazon ce înfățiș-

șează un scut încărcat cu un călăreț în armură ținând în mâna dreaptă o sabie, în vârful căreia se află un cap de turc, iar cu cea stângă sprijină teaca sabiei. Se prezintă opiniile diferiților critici despre acest blazon. Izvorul blazonului este considerat ca fiind dintre însemnele acordate de împăratul Leopold I, domnului Constantin Brâncoveanu. Se prezintă cinci argumente, se prezintă și trei fotografii.

MĂNĂSTIREA MUREȘANEI SAU SF. IOAN BOTEZĂTORUL - CENAD

I., E. N., „Moravcsik Gyula «Mănăstiri de limbă greacă în epoca Sfântului Ștefan» în „*Szent Istvan Kiralgy*” vol. I. Budapest 1938, p. 389-422”, în: *BORom* LIX (1941), 3-4, p. 229-230. Recenzie.

Operă de propagandă ungurească care conține multe exagerări. Primele începuturi ale misionarismului creștin printre unguri sunt făcute de misionari bizantini. Sunt enumerate câteva căpetenii ale ungarilor care au îmbrățișat religia creștină, printre care și Ajtony. Acesta stăpânea regiunea dintre Criș și Dunăre. El a zidit o mănăstire ortodoxă la Cenad, cu hramul Sfântului Ioan Botezătorul. Ajtony a murit în lupta cu regele Ștefan, cel care a catolicizat Ungaria. Mănăstirea Sfântul Ioan Botezătorul a fost distrusă, iar temelii ei a fost descoperită abia la 1868. Autorul arată că influența grecească a fost foarte mare.

Șesan, Mihai, icon. stav. dr., „Mănăstirea Mureșanei”, în: *MitrBan* VIII (1958), 7-9, p. 231-242.

Mănăstirea Mureșanei este înființată în secolul al XI-lea, în ținutul Ohtum (între anii 1008-1018), ctitor fiind principele Ohtum, sfântul lăcaș fiind închinat Soborului Sf. Ioan Botezătorul (7 ian.). Aici se vor nevoi și monahi de la Athos, fiind adus egumen de la Vidin. Mănăstirea a fost de la început sub jurisdicția Patriarhiei ecumenice de la Bizanț, rămânând așezământ ortodox până în 1030.

PARTOȘ (MĂNĂSTIREA)

Munteanu, Luminița, „Cercetările arheologice de la Mănăstirea Partoș, campania 1980”, în: *MitrBan* XXX (1980), 10-12, p. 747-759.

Cercetările arheologice de la Mănăstirea Partoș, din campania anului 1980, au vizat două aspecte, dintre care cel care interesează este cel referitor la surprinderea unui număr de 45 de morminte aferente cimitirului organizat în jurul primei biserici a Mănăstirii Partoș. Se descriu cercetările, articolul cuprinzând fotografii.

SĂRACA SAU ȘEMLIUG (MĂNĂSTIREA)

Opriș, Longhin I., „Un vechi monument de artă românească în Banat: Mănăstirea Săraca”, în: *MitrBan* XVI (1966), 10-12, p. 702-708.

Mănăstirea Săraca (sau „Șumig” sau „Șemliug”) are hramul Schimbarea la Față și datează, probabil din secolul al XV-lea, deși se spune că ar fi fost menționată în jurul anului 1270, sub denumirea „Mănăstirea Șemlacul de Câmpie”. Autorul oferă mai multe mărturii documentare care îi atestă existența. În 1776 această mănăstire a fost desființată, iar în 1778 se contopește cu mănăstirea din Mesici (Vârșeț).

Sunt prezentate planul bisericii, un unicat arhitectural în arta românească din Banat și pictura realizată în 1730 de patru meșteri români: Andrei, fiul său numit tot Andrei, Ioan și Kiriak.

Negoită, Ilie D., pr., „Mănăstirea Săraca”, în: *GBis XXXI* (1972), 3-4, p. 456-457. Recenzie.

Mănăstirea Săraca, situată în județul Timiș, era cunoscută înainte cu numele de „mănăstirea de la Suming” sau „Sumliung”. A fost ctitorită după unii în 1448, după alții în 1404, iar alte documente o plasează în secolele XII-XIII. Se aduc informații despre istoricul și pictura acestui lăcaș de cult.

Cantacuzino, Gheorghe I., „Date arheologice privind trecutul unei mănăstiri bănățene: Mănăstirea Săraca din Șemlacul Mic”, în: *MitrBan XXIV* (1974), 4-6, p. 299-309.

Satul Șemlacul Mic, în care s-au făcut cercetări arheologice în 1973 pentru a descoperi informații referitoare la Mănăstirea Săraca, este situat în comuna Gătaia, județul Timiș. Mănăstirea a fost cunoscută și sub numele de Șemilug. Mărturiile arheologice atestă existența sfântului locaș monahal, transformările suferite de aceasta de-a lungul timpului, fostele construcții. Sunt descrise cercetările arheologice, textul fiind însoțit de douăsprezece fotografii și patru planuri ale săpăturilor.

Roșiu, Liliana, arh., „Aspecte privind conservarea arhitecturii la biserica mănăstirii «Săraca»”, în: *MitrBan XXXIX* (1989), 1, p. 80-86.

Rezultatele cercetărilor efectuate certifică faptul că începuturile bisericii Mănăstirii Săraca sunt în secolul al XV-lea, articolul conținând informații referitoare la desfășurarea lucrărilor. Se prezintă amănunțit arhitectura bisericii, fiind cuprins și planul arhitectural al edificiului. Studiul este însoțit de patru imagini.

VALEA GADINOVEI (MĂNĂSTIREA)

Bănescu, Marcu, prof. dr., „Lacrima schimnicului din valea Gadinovei”, în: *MitrBan XXXVI* (1986), 4, p. 94-96.

Se prezintă începuturile mănăstirii din Valea Gadinovei. În 1903 preotul Macarie vine aici și ridică o bisericuță, sfințită în 1907 și înfiripă o mică obște. Îndrumător al maicilor de la Vasiova, protosinghelul Macarie moare în 1947.

VASIOVA (MĂNĂSTIREA)

Patruchia, Codău, monahia, „Mănăstirea «Sf. Ilie de la Izvor» – Vasiova”, în: *MitrBan XXXIV* (1984), 7-8, p. 465-472.

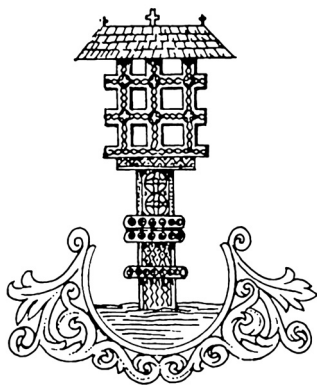
Studiul este un istoric al mănăstirii „Sfântul Ilie de la Izvor”, pentru înființarea căreia a fost trimis monahul Macarie Gușă în 1904 de la Mănăstirea Călugăra. Construcția bisericii a început în 1905, iar sfințirea ei a avut loc la 19 iulie 1907. Autorul prezintă date generale despre planul arhitectural, despre pictura realizată în

1946 de pictorul Ștefan Ionescu, despre construirea acareturilor în jurul mănăstirii. În 1940, duhovnic al mănăstirii era ieroschimonahul Vichentie Mălău.

VOILOVIȚA (MĂNĂSTIREA) DIN BANATUL SÂRBESC

V., D., „Note bibliografice. Gheorghe Ierodiacon, «Mănăstirea Voilovița», revistă «Straja D. », nr. 2, p. 92-104, Iugoslavia, 1936”, în: *BORom LV* (1937), 1-2, p. 106-107. Recenzie.

Mănăstirea a fost înființată în secolul al XVI-lea și se află în Banatul Sârbesc, aproape de Dunăre. Autorul publică numeroase documente, printre care se află și o listă a călugărilor din 1771. Printre acești călugări se aflau și unii care știau să vorbească și să citească în română. În recenzie călugării sunt prezentați astfel: nume, de unde era originar, unde își avea metania.

VI. MONOGRAFII, STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE CATEDRALE EPISCOPALE ȘI MITROPOLITANE

VI.1. MUNTENIA, OLTENIA ȘI DOBROGEA

VECHEA ȘI NOUA CATEDRALĂ PATRIARHALĂ

***, „Discurs pronunțat la inaugurarea marelui clopot al Catedralei mitropolitane din București în ziua de 17 aprilie 1888 în prezența Regelui Carol I, de arhimandritul Dr. P. Georgescu”, în: *BORom XV* (1891-1892), 8, p. 603-604.

Arhimandritul Georgescu amintește despre introducerea clopotului în cultul bisericii creștine – prima dată clopotul s-a folosit în Occident, în provincia Campania din Italia, în timpul episcopului Paulin de Nola, în răsărit acesta s-a folosit pentru prima dată la jumătatea secolului IX; și despre însemnătatea clopotului.

Georgescu, P., arhim. dr., „Discurs ținut la serbarea patronilor Catedralei Mitropolitane din București, în 1890. În prezența M.S. Regelui și a Prințului moștenitor”, în: *Amvonul I* (1891), 20, p. 7.

Autorul elogiază importanța zilei, sărbătoarea Sfinților Împărați Constantin și Elena fiind atât bisericească, catedrala mitropolitană avându-i pe sfinți ca protectori, dar și zi națională. Catedrala mitropolitană a vechii Moldovei și Sucevei l-a luat ca patron pe Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, un brav soldat, iar catedrala Ungrovlahiei pe marele Constantin și pe mama sa Elena, asupra cărora arborează crucea, semnul creștinismului. Când Curtea domnească a fost mutată din Târgoviște la București, atunci și vechea Mitropolie din Târgoviște a fost mutată la Mănăstirea Sfântul Gheorghe cel Vechi, unde a stat până în 1661, când s-a sfințit catedrala mitropolitană din București.

Se aduc mulțumiri regelui pentru interesul manifestat față de Mănăstirea Curtea de Argeș a lui Neagoe Basarab, de biserica lui Vasile Lupu, Trei Ierarhi, monumente care amintesc de un trecut plin de sentimente religioase ale poporului român.

Gherasim, Timuș, „Mitropolia de București” în: *BORom XVII* (1893-1894), 9, p. 745-762.

Domnitorul Constantin Șerban (1654-1658) a zidit biserica ce a devenit catedrală a Bucureștilor. Mitropolitul Ștefan al Ungrovlahiei a mutat reședința Mitropoliei de la biserica Sfântul Gheorghe Vechi, la biserica lui Constantin Șerban. Teodosie al Ungrovlahiei, fost egumen la Mănăstirea Argeș, finalizează biserica lui Constantin Șerban și zidește reședința mitropolitană, împreună cu paraclisul de lângă ea. În articol sunt prezentate diferite danii pe care le-a primit Mitropolia din București

și sunt reproduse mai multe documente referitoare la averea acesteia. Din ele aflăm că biserica Gherghița, ctitoria lui Preda Căpitanul din 1709, a fost închinată Mitropoliei în 1714 și că biserica din Băjești, a popii Florea, a fost închinată aceluiași lăcaș în 1696.

Gherasim, Timuș, „Mitropolia de București”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 10, p. 844-848.

Sunt reproduse două documente referitoare la averea Mitropoliei din București. Primul este un hrisov din 1765 al domnului Mihail Racoviță, prin care acesta „dă în grijă” mitropolitului Ungrovlahiei biserica din Gherghiței și cea a Sfântului Ștefan din București. Tot din acest document aflăm că la acea dată, 1765, cele două biserici se aflau într-o stare jalnică.

Al doilea document se referă la moșia Gherghița și aparține lui Constantin Catargiu.

G., „Cronica bisericească. O catedrală în București.” în: *BORom XXI* (1897-1898), 4, p. 452-456.

Într-o ședință a Senatului, P. Gârboviceanu face următoarele observații: după Războiul de Independență, 1877-1878, s-a hotărât clădirea unei Catedrale în București și, în acest scop, s-a contractat un credit în valoare de cinci milioane. Din acest credit, o parte din sumă a fost folosită în alt scop decât acela de a clădi catedrala. Ministrul Cultelor îi răspunde domnului P. Gârboviceanu arătând spre ce a fost destinată o mare parte din suma de cinci milioane. Episcopul de Huși și mitropolitul Moldovei intervin în discuție. Mitropolitul Moldovei, Iosif, și-a manifestat dorința ca noua Catedrală să fie zidită pe locul vechii biserici Săringar.

G., „Cronica bisericească. O catedrală în București.” în: *BORom XXI* (1897-1898), 6, p. 523-538.

Autorul prezintă câteva argumente prin care arată necesitatea construirii unei Catedrale în București.

***, „Mitropolia de la București”, în: *Păstorul V* (1906), 9-10, p. 222-227.

Date despre istoricul Mitropoliei Ungrovlahiei fiind prezentate și daniile primite. Jupâneasa Ruxanda din Berilești dăruiește Mitropoliei moșii care apoi au fost vândute pentru a se construi altă biserică și chilii. Constantin Vodă cumpără satul Tegeni. În 1672 Mănăilă Aprodul și frații lui vând partea lor de moșie din Crăsani. În 1696 Popa Fiera, numit după călugărie ieromonahul Filotei, închină biserica Hereasca Sfintei Mitropolii. La 1702 Constantin Brâncoveanu întărește stăpânirea Mitropoliei asupra Crăsanilor. Sunt reproduse câteva documente privitoare la averea Mitropoliei.

***, „Chestiuni variate”, în: *BORom XXXII* (1908-1909), 3, p. 288-289.

Articolul este structurat pe două părți. În prima, este redată inscripția unei pietre funerare din Mitropolia Ungrovlahiei, care amintește despre vechii ctitori ai Mitropoliei. Din inscripție se deduce cine se află în mormântul de sub lespede. Se

mai amintește faptul că, în 1492, Neculai Bălăceanu și soția sa Ana au zidit biserica Sfântul Gheorghe Vechi.

***, „Acte oficiale”, în: *BORom XXXIX* (1915-1916), 5, p. 443-456.

Articolul conține următoarele acte:

1. Copie după adresele Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei nr. 2534 și nr. 2535 din 1915, referitoare la clădirile ce se construiesc prea aproape de altarul Catedralei, adresate ministrului de Finanțe și Președintelui Comisiei Monumentelor istorice.
2. Copie după telegrama trimisă de mitropolitul primat, Conon, ministrului Cultelor, referitoare la clădirile ce se construiesc în apropierea Catedralei.
3. Lămuriri în ceea ce privește construirea de clădiri în apropierea Catedralei.
4. Copie după adresa Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei nr. 2865 din 1915 trimisă către ministrul de Finanțe, referitoare la chestiunea de mai sus. (a se vedea punctele 1,2,3).

Scriban, arhim., „Știri. Iar catedrala Patriarhiei”, în: *BORom XLVII* (1929), 3, p. 249-250.

Aflăm despre posibile locuri unde ar putea fi ridicată noua catedrală a Patriarhiei. Acestea ar fi: Piața Bibescu Vodă, locul vechii Primării din Piața I.C. Brătianu colț cu Bulevardul Carol și locul Arsenalului.

Scriban, arhim., „Știri. Punerea pietrei de temelie la Catedrala Patriarhiei”, în: *BORom XLVII* (1929), 5, p. 477.

Pe data de 11 mai 1929 s-a pus pe dealul Mitropoliei din București piatra de temelie pentru viitoarea Catedrală Patriarhală.

***, „Note bibliografice. Trajanescu D. Ioan, „Clopotnița Patriarhiei” în *Universul*, LI (1934), nr. 9”, în: *BORom LII* (1934), 1-2, p. 127. Recenzie.

Nota bibliografică conține date istorice despre actuala Catedrală Patriarhală și despre clopotnița existentă, cu propuneri pentru restaurare.

G., I. M., „Note bibliografice. Moscu Em. Hagi, „Reînnoirea Mitropoliei din București; vechi profanări”, în: „Adevărul”, nr. 16037 din 6 mai 1936, 16 p”, în: *BORom LIV* (1936), 7-8, p. 544. Recenzie.

Hagi Moscu, cu prilejul refacerii bisericii Sfintei Mitropolii din București, arată toate înnoirile care s-au făcut la acest sfânt lăcaș de-a lungul vremii, menționând că foarte mult a avut de suferit zugrăveala.

Icoana hramului descoperită sub pisania de deasupra ușii este singura podoabă care se mai păstrează din zugrăveala începută de Radu Leon Vodă, care, în 1668, a hărăzit biserica de Mitropolie a țării în locul bisericii Sf. Gheorghe Vechi. Articolul conține amănunte despre pietrele de mormânt ce se aflau odinioară în biserică și bolnița mitropoliților.

Brătulescu, Victor, prof., „Catedrala patriarhală din București”, în: *MitrBan* X (1960), 7-12, p. 141-154.

Este prezentată, în amănunt, catedrala patriarhală din București, ctitorită de Constantin Șerban împreună cu soția sa Bălașa și sfințită în timpul lui Mihai Radu, la 6 mai 1658, ocazie cu care a fost invitat patriarhul Macarie. Detalii despre comportamentul lui Mihai Radu în acest context aflăm din descrierea lui Paul de Alep. Catedrala a suferit numeroase îmbunătățiri de-a lungul timpului, dintre care cele mai importante sunt reparațiile mitropolitului Filaret (1792-1793), care a îmbrăcat biserica din nou cu aramă și reparațiile mitropolitului Grigorie al IV-lea dintre anii 1834-1839. Mai sunt prezentate, detaliat, arhitectura și pictura Catedralei, precum și inscripția de pe mormântul Preafericitului Nicodim.

Brătulescu, Victor, „Lucrări de restaurare și împodobire la Catedrala și Palatul Patriarhal”, în: *BORom* LXXIX (1961), 1-2, p. 119-147.

Sunt prezentate lucrările ce s-au executat la reședința patriarhală din București: restaurarea clopotniței, a Catedralei Patriarhale, a clopotniței Paraclisului și împodobirea cu picturi a unor săli din palatul patriarhal. La inițiativa P.F. Iustinian Marina a fost restaurată clopotnița, căreia, în 1858, i s-a refăcut etajul, în care s-a instalat clopotul cel mare. O restaurare provizorie a acoperișului și a tencuielilor acestei clopotnițe a fost făcută în 1942, din fondurile Comisiei Monumentelor Istorice.

La cererea P.F. Iustinian, serviciul tehnic de pe lângă Administrația Patriarhală, împreună cu arhitecții angajați au întocmit studiile, planurile și devizele necesare pentru o restaurare completă a Catedralei. Sunt aduse informații despre lucrările de întărire a fundației, restaurarea acoperișului, a turlor, a cornișei, a brâului și chenarelor sculptate în piatră. Au fost sculptate în stilul vechilor pietre de mormânt cele două lespezi care acoperă mormintele primilor patriarhi: Miron și Nicodim.

Planul Catedralei Patriarhale din București a fost inspirat după cel al bisericii episcopale din Curtea de Argeș. Autorul prezintă altarul, naosul, pronaosul, pridvorul și pictura Catedralei. Din timpul scurtei domnii a lui Radu Leon s-a păstrat icoana hramului Sfinților Împărați Constantin și Elena. Sala de primire a palatului patriarhal a fost încredințată pentru a fi pictată maestrului Costin Petrescu, fiind pictată cu subiecte inspirate din trecutul Bisericii Ortodoxe Române, din toate provinciile locuite de români: Mănăstirea Neamț, Voroneț, aducerea de la Cetatea Albă la Suceava a moaștelor Sfântului Ioan cel Nou, aducerea de la Constantinopol la Iași a moaștelor Sfintei Cuvioase Parascheva, biserica Sfinții Trei Ierarhi, remarcabilă fiind scena centrală din calotă - „Pogorârea Duhului Sfânt”.

Se precizează amănunte referitoare la scenele pictate, care înfățișează o suită de subiecte cu caracter istorico-religios, legate de istoria românilor sub Mihai Viteazul (o figură istorică de care a fost interesat pictorul încă din tinerețe). Sub panourile pictate au fost sculptate în lemn 31 de panouri de către Grigorie Dumitrescu, reprezentând figuri de clerici care au sprijinit luptele revoluționare ale poporului sau au luptat pentru credința ortodoxă. În biroul patriarhal au fost pictate 20 de chipuri de ierarhi din Țara Românească, Moldova și Transilvania, precum și catedralele în care

au slujit aceștia, fiind lucrate și trei portrete înfățișând pe patriarhii: Miron, Nicodim și Justinian.

Stănculescu, Ioan F., „Monumente de pe Dealul Patriarhiei”, în: *GBis XXVII* (1968), 5-6, p. 762-765.

Ctitorită în perioada 1656 -1658, biserica Catedralei Patriarhale reprezintă un edificiu de valoare culturală remarcantă. Articolul descrie exteriorul și interiorul bisericii, punctând evenimente legate de momentele istorice importante prin care a trecut această ctitorie.

Gheorghescu, Chesarie, arhim. dr., „Catedrala Patriarhiei din București”, în: *GBis XXXX* (1981), 9-10, p. 928-932.

Istoricul Catedralei Patriarhale, construită în perioada 1656 și 1658 de către Constantin Șerban Basarab. Informațiile se referă și la restaurările din 1799 și 1834, fiind descris palatul patriarhal (fosta stareție 1658) și turnul clopotniței.

Șerbănescu, Nicolae, pr. prof. dr., „Catedrala și reședința patriarhală din București”, în *BORom CVII* (1989), 1-2, p. 197-218.

Dură, Ioan, „Primul Patriarh al B.O.R. Elie Miron Cristea (1925-1939) și proiectul său de a înalța o nouă Catedrală a Patriarhiei Române”, în: *GBis LIII* (1994), 1-4, p. 82-83.

Se prezintă câteva date despre actuala catedrală, ctitorită de Constantin Șerban (1654-1658) și Radu Leon (1664-1669). Patriarhul Miron face, în 1925, primul proiect pentru noua catedrală în colaborare cu I. C. Brătianu, iar în 1930 discută cu regele României despre locul amplasării: Piața Bibescu. Dorința unei noi catedrale și-au manifestat-o și ceilalți patriarhi, dar în mod special P.F. Teoctist.

Alte articole legate de reședința patriarhală

Vasilescu, Gheorghe, „Racla Sf. Dumitru cel Nou, donatorul și meșterul ei”, în: *GBis LVI* (1997), 1-4, p. 75-77.

Racla Sfântului Dimitrie cel Nou, din catedrala patriarhală din București, a fost confecționată în 1879 de Teodor Filipov, din inițiativa episcopului Ghenadie Petrescu al Argeșului (1876-1893). Se descrie racla.

Vasilescu, Gheorghe, „Clopotele Sfintei Patriarhii”, în: *GBis LXII* (2003), 9-12, p. 102-104.

În acest scurt studiu se prezintă istoricul și descriu cele cinci clopote ce se află la catedrala patriarhală.

CATEDRALA MITROPOLIEI DIN TÂRGOVIȘTEI

***, „Știri. Mitropolia din Târgoviște”, în: *BORom XLI* (1922-1923), 13, p. 1014.

Vechea clădire a Mitropoliei din Târgoviște a cărei restaurare s-a început mai demult, se află în părăsire. Pentru restaurarea acestui lăcaș s-au întrunit două comitete.

Scriban, arhim., „Știri. Patriarhul vizitează Mitropolia din Târgoviște”, în: *BORom* XLVI (1928), 8, p. 766.

Patriarhul Miron a vizitat Mitropolia din Târgoviște, prilej cu care s-au luat în primire lucrările de pictură, săvârșite acolo de pictorul Belizarie.

***; „Știri. Sfințirea „Mitropoliei”, în: *BORom* LI (1933), 9-10, p. 494.

Articolul anunță că, după sfințirea catedralei ortodoxe din Cluj, din luna noiembrie, va avea loc și sfințirea „Mitropoliei”, din Târgoviște, la care s-a lucrat timp de 40 de ani, cu participarea patriarhului D. D. Miron.

***, „Note bibliografice. Nicolae Preotul «Mitropolia din Târgoviște» în *Credința*, I (1933), nr. 2”, în: *BORom* LII (1934), 1-2, p. 125. Recenzie.

Articolul a fost publicat cu prilejul târnosirii în 1933 a noii biserici din Târgoviște ridicată pe locul vechii biserici, ctitoria lui Neagoe de la 1521, unde a fost Mitropolia Ungrovlahiei de la 1517 până la 1668.

***, „Aniversări – Comemorări. 450 de ani de la sfințirea Catedralei din Târgoviște 17 mai 1520-17 mai 1970. Festivitățile de la Târgoviște cu prilejul comemorării”, în: *BORom* LXXXVIII (1970), 5-6, p. 502-512. Cu patru fotografii.

Pe data de 17 mai 1970 s-au împlinit 450 de ani de la sfințirea Catedralei din Târgoviște – ctitoria domnului Neagoe Basarab. Cu această ocazie membrii Consiliului Parohial al parohiei „Mitropolia”, împreună cu autoritățile locale, au organizat o serie de evenimente, unde a fost invitat și patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, P.F. Iustinian. Acesta a sosit la Târgoviște sâmbăta 16 mai, unde a fost întâmpinat de preoțimea locală. În această zi patriarhul a vizitat Muzeul de Istorie al Târgoviștei, Muzeul Tiparului și Muzeul Scriitorilor, iar seara a participat la un spectacol organizat în cinstea sa de către autoritățile locale.

Duminică 17 mai, la Catedrală, a fost săvârșită Sfânta Liturghie de către patriarh. Preafericitul Iustinian și preotul Corvin Paria au rostit câte o cuvântare din care aflăm că:

- în această catedrală au fost îngropați patriarhul Ierusalimului, Dimitrie, patriarhul ecumenic, Dionisie și mitropolitul Ștefan;

- catedrala a fost vizitată de importante personalități bisericești: patriarhul ecumenic Chiril Lucaris, patriarhul Antiohiei Macarie, Paul din Alep;

- Matei Basarab a înființat aici o tipografie în care au fost tipărite primele cărți în limba românească: „Psaltirea”, „Cazania” și „Îndreptarea Legii”;

- Mitropolia a fost restaurată de Teodosie al Ungrovlahiei, el fiind cel care a adăugat acel pridvor în stil brâncovenesc.

În timpul lui Constantin Brâncoveanu, mitropolitul Antim Ivireanul a reînființat vechea tipografie domnească, dar după martiriul Brâncovenilor reședința

mitropolitană s-a mutat de la Târgoviște. Mitropolia din Târgoviște a fost restaurată de către arhitectul francez Lecomte du Nouy, iar actuala catedrală a Mitropoliei a fost sfințită în 1933, ea funcționând de atunci ca biserică de mir.

Patriarhul Iustinian Marina a prezentat istoria Mitropoliei din Târgoviște arătând că a fost clădită între 1518-1520 de către Neagoe Basarab și că a fost zugrăvită de către Radu Paisie în 1537. Preafericitul Iustinian a enumerat mitropoliții care au păstorit, din Târgoviște, Mitropolia Ungrovlahiei și anume: Macarie (1513-1521) primul mitropolit care a slujit la sfințirea acestei catedrale, între 1508-1512, în tiparnița înființată la Mănăstirea Dealu, Macarie a imprimat primele cărți din țara noastră; mitropolitul Varlaam (1535-1544) – este ierarhul sub care a avut loc zugrăvirea Mitropoliei din Târgoviște; mitropolitul Anania (1545-1558) și mitropolitul Serafim (1576-1586) ambii au fost sprijinitori ai lui Coresi; mitropolitul Eftimie (1594-1603) a fost un sfetnic apropiat a lui Mihai Viteazul; mitropolitul Luca (1603-1629) - pe vremea când era episcop la Buzău a fost trimis în numeroase misiuni diplomatice de către domnul Mihai Viteazul, mitropolitul Luca a fost în strânse relații cu mitropolitul Anastasie Crimca; mitropolitul Teofil (1636-1648); mitropolitul Ștefan (†1668) – îngropat în Catedrală; mitropolitul Teodosie (†1708); mitropolitul Antim Ivireanul (†1716) – aceștia patru din urmă sunt ierarhi cu o intensă activitate culturală.

Patriarhul Iustinian afirmă despre catedrala din Târgoviște că, oficial, a încetat să mai fie reședință mitropolitană în 1668, însă unii ierarhi au mai păstorit de aici Mitropolia Ungrovlahiei. Această stare a durat până în 1716.

Nițescu, Constantin, pr. dr., „Mitropolia Târgoviște”, în: *GBis XXII* (1963), 1-2, p. 71-100.

Se realizează un istoric al Mitropoliei care a fost în Târgoviște timp de 151 de ani, făcându-se prezentarea mormintelor și descrierea interiorului bisericii, informațiile fiind însoțite de imagini.

BISERICA DOMNEASCĂ DE LA CURTEA DE ARGEȘ

***, „Note bibliografice Sacerdoțeanu Aurelian, «Mormântul de la Argeș și zidirea Bisericii domnești» în *Buletinul Com. Mon. Ist. XXVIII*, 1935, fasc. 84 și extras Vălenii de Munte 1936, 12 p”, în: *BORom LIV* (1936) 11-12, p. 781-783. Recenzie.

Sunt dezbătute două probleme importante.

1. Data zidirii bisericii domnești din Curtea de Argeș – o biserică anterioară lui Basarab I sau începută în vremea lui Basarab și terminată în domnia lui Radu I ?

2. Cine este personajul din „sarcofagul neprofanat” – Radu Negru, Basarab Vodă, Vladislav Vodă sau Radu Vodă ?

Sacerdoțeanu A. este de părere că biserica domnească datează sigur din secolul al XIV-lea și, ținând seama de împrejurările istorice, el mărginește data zidirii bisericii domnești între anii 1343-1369.

Referitor la personajul din „sarcofagul neprofanat” argumentele istorice ar trimite către Vlaicu Vodă, deoarece sub el s-a terminat de zidit biserica. Tradiția

istorică indică însă faptul că Vlaicu Vodă ar fi îngropat la Mănăstirea Tismana. Mormântul nu este al lui Radu Vodă, ci este posibil să aparțină unui antecesor al lui Basarab. Aurelian Sacerdoțeanu emite și ipoteza că vechea biserică, cea care a precedat-o pe cea actuală, ar fi dispărut în timpul luptelor dintre Basarab și Carol Robert 1330.

CATEDRALA EPISCOPIEI BUZĂULUI

G., „Pisania bisericii Catedrale a Sfintei Episcopii de Buzău”, în: *BORom* XXXIX (1915-1916), 7, p. 759.

Este redată pisania din care aflăm că biserica a fost zidită la 1649 de Matei Basarab și de-a lungul timpului a fost de mai multe ori reparată.

Scriban, arhim., „Bibliografie. Pr. Constantin P. Burducea, „Biserica Episcopală din Buzău”, București, 1931, 100 p”, în: *BORom* XLIX (1931), 12, p. 863. Recenzie.

Cartea are 100 de pagini.

Geția, Gheorghe, prof., „Episcopia Buzăului”, în: *MitrBan* XXIII (1973), 7-9, p. 586-590.

Materialul aduce informații despre ctitoria lui Radu cel Mare, biserică cu hramul Adormirea Maicii Domnului, fiind consemnate și reparațiile făcute în 1938. În 1787 existau două paraclise dar la 1819 cel vechi nu mai era consemnat. Sunt aduse informații despre Palatul Domnesc, Seminar, clădirea acestuia fiind zidită în 1838, despre clopotniță, chilii, tipografie, muzeu și bibliotecă.

CATEDRALA DIN CORABIA

T., „Sfințirea bisericii catedrale din Corabia”, în: *Cuvântul Adevărului* VI (1907), 15, p. 122-124.

Articolul prezintă sfințirea bisericii catedrale din Corabia de către episcopul Râmnicului Noul Severin, D.D. Atanasie, reproducându-se cuvântul de învățătură ținut cu această ocazie.

CATEDRALA DIN GALAȚI

***, „Un palat episcopal și o catedrală” în: *Biserica și Școala* II (1891), 23, p. 375.

Articolul informează că în Galați, primarul D. Robescu a hotărât ca Palatul Episcopal să se construiască pe strada Ștefan cel Mare, strada principală, fără să se construiască și o Catedrală. Articolul susține necesitatea unei Catedrale deoarece nu sunt biserici pe strada principală.

***, „Bisericești” în: *BORom* XXIX (1905-1906), 5, p. 559.

Sunt reproduse telegrama trimisă regelui Carol I de către P.S. Pimen al Dunării de Jos, cu prilejul începerii lucrărilor la catedrala din Galați și răspunsul regelui la această telegramă.

Scriban, arhim., „Știri. Catedrala din Galați în primejdie”, în: *BORom* XLVI (1928), 11, p. 1051-1052.

Ziarul „Cuvântul” informează că biserica Catedrală din Galați se află în primejdie de a se dărâma. Clădirea a fost începută de episcopul Pimen al Dunării de Jos, care a ajuns mitropolit al Moldovei și a fost terminată de către P.S. Nifon al Dunării de Jos.

CATEDRALA DIN BRĂILA

Scriban, arhim., Știri. „Catedrală primejduită a se dărâma”, în: *BORom* XLVI (1928), 1, p. 91.

O telegramă trimisă din Brăila ziarului „Cuvântul” de la 1 ianuarie spune că la catapeteasma bisericii Sfântul Nicolae din Brăila s-a descoperit o crăpătură. Cu prilejul unei inspecții mai amănunțite s-au găsit și alte fisuri în pereții bisericii. Concluzia a fost că, datorită temeliei șubrede, catedrala e în pericol de a se prăbuși.

CATEDRALA DIN CONSTANȚA

Cazacu, N., preot, „Sfințirea Catedralei din Constanța”, în: *BORom* LXIX (1951), 1-2, p. 41-50.

Autorul consemnează momentul sfințirii Catedralei din Constanța, cu hramul Sfinților Apostoli Petru și Pavel, după aproape 10 ani de la dărâmarea ei din pricina bombardamentului. Sfințirea a avut loc duminică, 14 ianuarie 1951 și a fost săvârșită de către patriarhul Justinian, împreună cu P.S. Chesarie Păunescu al Dunării de Jos, înconjuțați de un sobor de preoți. Au participat la acest eveniment mii de credincioși din Constanța și din alte localități. Catedrala a fost refăcută cu ajutorul dat de guvern și de Patriarhie. Preafericitul Iustinian a fost însoțit de preotul deputat Alexandru Ionescu, inspector general bisericesc, preot Gheorghe Pașoi, consilier administrativ – economic, Ionescu Berechet, arhitect șef al Patriarhiei și de secretarul preot N. Cazacu, alături de care a luat ultimele hotărâri în vederea organizării schitului de la Techerghiol și a amenajării sanatoriului preoțesc. Articolul surprinde toate momentele specifice slujbei de sfințire a interiorului și exteriorului bisericii. După săvârșirea Sfintei Liturghii, a vorbit P.S. Chesarie care a făcut și un scurt istoric al zidirii acestei biserici. A urmat cuvântarea rostită de patriarhul Justinian.

CATEDRALA DIN TULCEA

***, „Bibliografie. „Biserica Sfântul Nicolae, Catedrala orașului Tulcea”, de Brutus Cotovu, extras din „Analele Dobrogei” an 7, 1926, Cernăuți”, în: *BORom* XLIV (1926), 11, p. 688.

Se face cunoscută existența unei broșuri de 14 pagini cu date sumare despre catedrala din orașul Tulcea.

VI.2. MOLDOVA

CATEDRALA MITROPOLITANĂ DIN IAȘI

***, „Catedrala din Iași”, în: *BORom* V (1880-1881), 10, p. 706-709.

Se prezintă un articol preluat din ziarul „Liberalul”, referitor la restaurarea Catedralei din Iași. Mitropolitul Veniamin a început lucrările de zidire ale acesteia în 1833, însă, la scurt timp, operațiunile au fost abandonate (în 1841). Arhitectul care a proiectat catedrala a făcut o eroare de calcul, care a dus la surparea bolții și la crăparea zidurilor. La 15 aprilie 1881, mitropolitul Moldovei, Iosif Naniescu, a mers la catedrala aflată în paragină și a binecuvântat începerea lucrărilor de restaurare, prilej cu care a rostit și un discurs, care este redat în articol. Se reproduce apoi atât telegrama mitropolitului Iosif către regele Carol I, prin care îl informează pe rege despre începerea lucrărilor de restaurare, cât și răspunsul Majestății Sale.

Iosif, mitropolitul Moldovei, „Catedrala mitropolitană din Iași. Notiță istorică”, în: *BORom* VI (1881-1882), 8, p. 473.

Biserica a fost începută în 1833 de mitropolitul Veniamin Costache. La 1839 s-au terminat de zidit pereții și acoperișul, împreună cu cele patru turnuri, după cum atestă inscripția de pe acoperământul turnului din partea dreaptă, însă biserica nu a fost terminată. Se afla în reparație la 1881, urmând a fi refăcute turnurile. Inscripția mai sus menționată a fost eliminată odată cu reluarea lucrărilor.

***, „Restaurarea măreței catedrale a Sf. Mitropolii a Moldovei”, în: *Revista Teologică* II (1885), 44, p. 375-376.

Articolul este o copie de pe adresa comisiei care a răspuns de restaurarea Sf. Mitropolii din Iași, din 11 noiembrie 1884, către Ministru Cultelor și prin care se raportează starea lucrărilor.

***, „Restaurarea măreței catedrale a Sf. Mitropolii a Moldovei”, în: *Revista Teologică* II (1885), 47, p. 382-384.

Articolul continuă prezentarea copiei de pe adresa comisiei care a răspuns de restaurarea Sf. Mitropolii din Iași, din 11 noiembrie 1884.

***, „Sfințirea Mitropoliei Moldovei”, în: *BORom* XI (1887-1888), 2, p. 107-125.

În zilele de 22-23 aprilie 1887 a avut loc sfințirea Mitropoliei Moldovei. Biserica a fost începută de mitropolitul Veniamin Costache în 1833, dar în 1839, datorită unei erori a arhitectului, bolta bisericii s-a surpat. Biserica a rămas în stare de paragină timp de aproape o jumătate de secol. În 1880, sub păstoria mitropolitului Iosif Naniescu și sub oblăduirea regelui Carol I, cel care a și contribuit financiar la ctitorire, s-a reluat lucrul la biserică. După aproape opt ani, aceasta a fost terminată și sfințită în ziua de 23 aprilie 1887. În articol sunt prezentate, pe lângă istoricul redat mai sus, desfășurarea ceremoniei și discursul regelui Carol I al României, discursul lui D. Sturza ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice și discursul ajutorului de primar Ornescu.

Erbiceanu, Gh., „Reflexiuni religioase cu ocazia restaurării și sfințirii Sfintei Mitropolii din Moldova”, în: *BORom* XI (1887-1888), 2, p. 164-182.

Referitor la catedrala din Iași, sunt redată cele două inscripții: una din partea stângă a ușii bisericii unde se amintește despre începerea lucrărilor la clădirea bisericii și inscripția din partea dreaptă a ușii, unde se amintește despre restaurarea și terminarea lăcașului de cult. Mitropolitul Iosif Naniescu a mutat osemintele răposatului mitropolit al Moldovei, Veniamin Costache, de la Mănăstirea Slatina și le-a pus în cripta aflată în interiorul catedralei. Este publicată inscripția de pe mormântul lui Veniamin. În final se amintește despre cele două hramuri ale catedralei – Sfântul Gheorghe și Întâmpinarea Domnului.

Naniescu, Iosif, mitropolitul Moldovei, „Cuvântul făcut de Î.P.S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei și Exarh al Plaiurilor D.D. Iosif Naniescu cu ocazia sfințirii bisericii celei mari, Catedrala Mitropoliei din Iași. Sfințirea s-a făcut în prezența Regelui României Carol I și a Doamnei Elisabeta, de Î.P.S. Mitropolit Iosif Naniescu în ziua de 23 aprilie 1887”, în: *BORom* XI (1887-1888), 3, p. 203-216.

În discursul său, mitropolitul Iosif Naniescu amintește despre faptele mitropolitului Veniamin Costache: înființarea Seminarului din Mănăstirea Socola în 1804, traducerea și tipărirea mai multor cărți, fondarea noii catedrale mitropolitane din Iași. Din discursul Î.P.S. Sale aflăm că, la 1887, Mănăstirea Cozia era penitenciar. Î.P.S. Sa enumeră diferite monumente clădite de Ștefan cel Mare, printre care se află și biserica cu hramul Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul din Iași, care a fost refăcută între 1682-1695 de doamna Anastasia, soția lui Duca Vodă și care a primit un nou hram, Întâmpinarea Domnului. Pe acel loc, în 1833 mitropolitul Veniamin, a început a zidi noua catedrală.

Naniescu, Iosif, Mitropolitul Moldovei, „Cuvântul făcut de Î.P.S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei și Exarh al Plaiurilor D.D. Iosif Naniescu cu ocazia sfințirii bisericii celei mari, Catedrala Mitropoliei din Iași. Sfințirea s-a făcut în prezența Regelui României Carol I și a Doamnei Elisabeta, de Î.P.S. Mitropolit Iosif Naniescu în ziua de 23 aprilie 1887 - Continuare”, în: *BORom* XI (1887-1888), 4, p. 319-331.

Mitropolitul Iosif amintește despre cei care au contribuit și au ajutat la restaurarea catedralei Mitropoliei Moldovei, ce a avut loc între anii 1880-1887. Iosif Naniescu amintește și despre cei care au început restaurarea monumentelor noastre istorice și anume: Alexandru Ghica, Constantin Brâncoveanu, mitropolitul Grigorie al Ungrovlahiei, episcopii Calinic Cernicanul, Neofit al Râmnicului, Chesarie al Buzăului, Ilarion al Argeșului ș.a.

***, „Însemnări mărunte. Ceasul Mitropoliei din Iași”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 6, p. 479.

De doi ani ceasul Mitropoliei din Iași nu mai funcționa. Domnul C. Pancu a dăruit suma de 19.000 lei pentru repararea acestui ceas. Ceasul Mitropoliei din Iași a fost comandat la Geneva în 1881 de mitropolitul Moldovei, Iosif Naniescu.

Scriban, arhim., „Știri. Catedrala Mitropoliei Moldovei lăcaș de odihnă al vechilor voievozi”, în: *BORom XLVI* (1928), 1, p. 91.

Știri apărute în presă referitoare la mutarea osemintelor lui Al. I. Cuza de la Ruginoasa în catedrala mitropolitană din Iași.

Vasilache, Vasile, ierom., „Catedrala Sfintei Mitropolii în veșmânt nou”, în: *MitrMold XIII* (1938), 10, p. 357-361.

Articolul prezintă noua imagine a catedralei Sfintei Mitropolii, fiind menționat numele Înaltpreasfințitului Nicodim, mitropolit al Moldovei, ca principal restaurator al acestui edificiu. Sunt prezentate cheltuielile făcute de donatori în acest sens.

† **Irineu, mitropolitul Moldovei și Sucevei,** „Organizarea Obștei Catedralei și numirea noului Eclesiarh Mare”, în: *MitrMold XXII* (1946), 3-4, p. 17-19.

Articolul prezintă decizia prin care se hotărăște organizarea obștei Catedralei din Iași, iar preacuviosul arhimandrit Teoctist Arăpaș este numit mare eclesiarh, fiind menționate, totodată, și atribuțiile pe care le va avea în noua funcție.

Ungureanu, Gheorghe, „Mitropolitul Veniamin Costache, ctitorul bisericii catedrale a Mitropoliei Moldovei”, în: *MitrMold XXII* (1946), 10-12, p. 23-29.

Acest articol prezintă primele etape ale construirii bisericii catedrale a Mitropoliei Moldovei și implicarea mitropolitului Veniamin Costachi în aceste evenimente. Aflăm că Ioan Sandu Sturza a oferit materiale în valoare de 80.000 de lei, în condițiile în care cheltuielile totale s-au ridicat până la 450.000 de lei. Lucrările au fost începute abia pe 24 iulie 1833, în iulie 1837 zidurile fiind gata.

Catapetasma catedralei a fost lucrată la Odessa. Rolul mitropolitului Veniamin în această construcție s-a încheiat în 1842, când și-a dat demisia și s-a retras la Mănăstirea Slatina. Se amintesc bisericile, mănăstirile și schiturile ctitorite și rectitorite de mitropolit.

Vrănescu, Th., „Câteva însemnări istorice asupra Mitropoliei Moldovei și Sucevei și asupra Catedralei Mitropolitane”, în: *MitrMold XXX* (1954), 11, p. 58-62.

Biserica Mirăuți a fost sediul Mitropoliei de la Suceava, în 1522 mutându-se în biserica Sfântul Gheorghe, primul mitropolit fiind Iosif. Datele istoriei consemnează faptul că, pe la anul 1564, cu siguranță în timpul celei de a doua domnii a lui Alexandru Lăpușneanul, scaunul mitropolitan a fost mutat la Iași. Aici, sediul a fost prima dată la Biserica Albă, lăcaș ce avea hramul la data de 24 iunie, edificiu ce se afla pe locul actualei mitropolii.

Anastasia, soția lui Ioan Duca, hotărăște să zidească în locul „Bisericii Albe” o nouă Mitropolie. Actuala catedrală a fost începută de mitropolitul Veniamin Costachi

în 1833. Cu trei ani înainte, din inițiativa mitropolitului Iosif Naniescu începe restaurarea catedralei, pictura fiind realizată de Gheorghe Tătăreșcu. Aceste acțiuni sunt finalizate în 1887.

Porcescu, Scarlat, pr., „catedrala mitropolitană din Iași”, în: *MitrMold* XL (1964), 7-8, p. 365-381.

Acest articol prezintă catedrala mitropolitană din Iași, cu detalii de arhitectură.

Hadârcă, D., pr., Porcescu, Scarlat, pr., „Reședința mitropolitană în peisajul urbanistic al Iașiului”, în: *MitrMold* XL (1964), 7-8, p. 382-397.

Mutarea Mitropoliei de la Suceava la Iași a ridicat necesitatea construirii unei Catedrale mitropolitane și problema integrării acesteia în peisajul urbanistic al Iașiului. Articolul oferă imagini cu administrația arhiepiscopală ieșeană și informații despre atelierul de lumânări, despre protoierie și căminul de călugărițe, precum și despre căminul preoțesc.

Carmazin-Cacovschi, V., „Catedrala mitropolitană din Iași, ctitoria mitropolitului Veniamin Costachi”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 1-2, p. 134-142.

Catedrala mitropolitană din Iași a fost ridicată între anii 1835-1887, pe locul unde înainte a fost „Biserica Stretenia”, iar alături a fost biserica Sfântul Gheorghe. Într-un hrisov din 8 august 1826 găsim lucrările de proiectare. Autorul oferă o descriere amănunțită a arhitecturii, împreună cu planurile catedralei și cu date despre arhitecții ei, despre pictura realizată la acel moment de Gheorghe M. Tătăreșcu și despre vitralii.

Isai, Daniel, pr., „Catedrala mitropolitană din Iași. Sanctuarul Sfintei Cuvioase Parascheva”, în: *TV* XVII (2007), 7-12, p. 358-385.

Istoricul Catedralei mitropolitane din Iași debutează cu perioada mitropolitului Veniamin Costache, căruia autorul îi subliniază importanța ca întemeietor de școală și tipografie. Toate demersurile necesare construirii Catedralei, planul arhitectural și cheltuielile făcute sunt prezentate în amănunt. Aflăm că, spre finalul construcției, a fost contactat pictorul italian Schiavoni pentru zugrăvirea catapetesmei, dar pentru că lucrările au fost întrerupte și munca acestuia a rămas neterminată, icoanele pe care le-a pictat rămânând în custodia bisericii Toma Cosma din Iași. Este prezentat istoricul Catedralei și în timpul mitropolitului Iosif Naniescu, timp în care lucrarea a fost finalizată, catedrala fiind sfințită la 23 aprilie 1887. Este redată cuvântarea rostită de rege cu ocazia sfințirii. Mai sunt prezentate informații despre inscripțiile Catedralei, precum și despre aducerea moaștelor Sfintei Parascheva. În final, autorul face câteva referiri și la lucrările desfășurate în secolul al XIX-lea.

Beguni, Mirela, drd., „Veniamin Costachi și fondarea Catedralei mitropolitane din Iași”, în: *TV* XVII (2007), 7-12, p. 386-410.

Lucrările de construcție s-au desfășurat atât în perioada lui Veniamin Costache, până în 1841, cât și sub păstorirea lui Iosif Naniescu. Deși ambele intervale sunt

acoperite de studiul autoarei, finalul articolului insistă pe așezarea osemintelor primului ctitor, Veniamin, în Catedrală, la 30 decembrie 1886, prezentând ceremonia funerară și portretul său. Articolul este completat de o bibliografie consistentă.

MITROPOLIA VECHĂ – SF. GHEORGHE DIN IAȘI

***, „Chestiuni variate”, în: *BORom XXXII* (1908-1909), 3, p. 288-289.

La 20 februarie 1786, mitropolitul Gavriil Calimah a trecut la cele veșnice și a fost îngropat în biserica Sfântul Gheorghe, zidită de el, pe atunci sediu al Mitropoliei Moldovei, iar în locul său a fost ales episcopul Romanului, Leon, la 28 februarie 1786.

Vornicescu, Nestor, „Biserica Sf. Gheorghe - Mitropolia Veche din Iași”, în: *MitrMold XL* (1964), 7-8, p. 398-408.

Biserica Sfântul Gheorghe a fost sediul Vechii Mitropolii din Iași. Articolul cuprinde date despre ctitorii bisericii, despre planul arhitectural, detalii din interior, precum și imagini cu biserica Sfinții Teodori, cu o stampă din secolul al XVIII-lea a mitropolitului Gavriil Calimah. Prezentarea bisericii se încheie cu date despre construirea noii Catedrale mitropolitane.

CATEDRALA EPISCOPALĂ A ROMANULUI

Sozomen, „Opera de restaurare a Catedralei Episcopale a Romanului”, în: *Cronica Romanului III* (1926), 10, p. 756.

Articolul conține textul unei informări aduse P.S. Lucian Triteanu al Romanului despre restaurarea Catedralei Sfintei Episcopii. Sub starturile de pictură mai recentă s-a descoperit o frescă de o mare valoare.

Testiban, Ioan, „Catedrala episcopală a Romanului”, în: *MitrMold XXXV* (1959), 11-12, p. 616-622.

Catedrala episcopală a Romanului este ctitoria lui Petru Rareș, din timpul său păstrându-se doar pridvorul și pronaosul. Făcându-i-se o prezentare din punct de vedere arhitectural, se ajunge la concluzia că acest sfânt lăcaș se distinge de alte biserici prin brâul ei din trei funii și prin pictura în frescă. Sunt prezentate detalii iconografice.

CATEDRALA EPISCOPALĂ A HUȘILOR

*** „Cronica bisericească. Serbarea jubileului de 400 de ani al Catedralei din Huși”, în: *BORom XIX* (1895-1896), 6, p. 333-337.

În data de 29 iunie 1895 s-au împlinit 400 de ani de la întemeierea catedralei din Huși. Construită în 1495 de Ștefan cel Mare, având hramul Sfinții Apostoli Petru și Pavel, această biserică a făcut parte din ansamblul curții domnești, după cum afirmă P.S. Melchisedec al Romanului, argumentând prin faptul că nu a fost înzestrată cu nici o danie.

Catedrală episcopală a devenit când a avut loc înființarea Episcopiei Hușilor. Precizare a P.S. Melchisedec Ștefănescu – cel dintâi episcop, Ioan, a păstorit în

vremea lui Ieremia Movilă, uricul acestuia amintind de moșiile care au fost date Episcopiei Hușilor. Așadar, Episcopia a fost înființată la 1592, cu aproape 100 de ani mai târziu decât zidirea bisericii.

***, „Scrisoare de mulțămire dată de Sofronie Miclescu, lui Neculai Graner Săpătoriul, în 1840 martie 14, cu prilejul facerii din nou a capatesmei Catedralei Episcopale”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor I* (1925), 10, p. 75.

Scrisoarea este adresată d-lui Nicolae Graner Săpătoriul și conține mulțumiri atât pentru iscusință, cât și pentru cinstea de care a dat dovadă în timpul reconstrucției. Articolul conține semnătura episcopului de Huși, care este datată 14 martie 1850.

† **Iacov**, „Inscripția de deasupra ușii de la intrarea în Biserica Catedrală a Episcopiei Hușilor din 1495 Noembrie 30”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor I* (1925), 14, p. 106.

Articolul conține o fotografie a inscripției în care se spune că Ștefan cel Mare a zidit acea biserică în numele sfinților Petru și Pavel, iar finalizarea a fost în al 38-lea an al domniei lui.

Popescu, Anton, preot, „Restaurarea și redeschiderea Bisericii Catedralei a Sf. Episcopii”, în: *Cronica Hușilor II* (1935), 12, p. 415-423.

Ștefan cel Mare a ridicat sălaș domnesc în Huși, pe locul unde astăzi stă palatul episcopal, punând să se înalțe în curtea palatului domnesc o biserică închinată Sf. Apostoli Petru și Pavel. Articolul enumeră, ierarhii care au trecut pragul Sf. Episcopii a Hușilor: la 1658 – Dosoftei, 1683 – Mitrofan, Varlaam, Inochentie care a păstorit 30 de ani, 1752-1782, cel care a zidit altă biserică, din temelii, Iacov Stamate, Veniamin Costache, Meletie episcopul, vlădica Sofronie Miclescu, toți aceștia contribuind la refacerea și întreținerea bisericii episcopale. O contribuție deosebită la îmbunătățirea stării sfântului edificiu la avut-o și P.S. Nifon, astfel încât, după 440 de ani de la terminarea acesteia de Ștefan Voievod, biserica Catedrală a Sfintei Episcopii de Huși a fost redeschisă.

Popescu, Anton, preot, „Restaurarea și redeschiderea Bisericii Catedralei a Sf. Episcopii. Festivitățile”, în: *Cronica Hușilor II* (1935), 12, p. 423-427.

Articolul surprinde evenimentele desfășurate cu prilejul redeschiderii bisericii catedrale a Sf. Episcopii de Huși, după 440 de ani de la ctitorirea acesteia de Ștefan cel Mare. De față la aceste festivități au fost diferite personalități: P.S. Nifon, deputați eparhiali, parlamentari, prefecți. Sunt extrase câteva idei din cuvântarea episcopului locului, a d-lui Ministru M. Negură, a d-lui Prefect D. Enciu, a d-lui avocat Mihai Chirițoiu și al altora dintre cei prezenți.

V., N. P., pr., „Note bibliografice. „Anuarul Eparhiei Hușilor”, Huși, 1935, p. 114”, în: *BORom LIV* (1936), 1-2, p. 129. Recenzie.

Anuarul cuprinde informații referitoare la Eparhia Hușilor și un istoric al Catedralei din Huși, ctitoria lui Ștefan cel Mare din 1495. Această biserică, cu hramul Sf. Petru și Pavel, a devenit Catedrală Episcopală din anii 1595-1597, când Ieremia Movilă a înființat Episcopia. Anuarul cuprinde și o listă a arhierilor care au păstorit aici între anii 1600-1933.

SF. NICOLAE RĂDĂUȚI (MĂNĂSTIREA)

G., I. M., „Note bibliografice. Zugrav Ion Prof., «Biserica Neamului din Rădăuți», Cernăuți (1938), 16 p. Editura Mitropoliei Bucovinei”, în: *BORom* LVII (1939), 1-2, p. 84. Recenzie.

Se face o descriere a bisericii unde pe vremuri s-a adăpostit Episcopia Rădăuților. Din recenzie aflăm că „acum 60 de ani pictorul bucovinean Epaminonda Bucevski a îndreptat, după socoteala timpului său, frumoasa zugrăveală a bisericii acoperind și pisanile” și că, printre cărțile aflate aici, se amintește de „Ceaslovul” tipărit la Episcopia Rădăuților în 1745 și de un manuscris din 1783 tradus din limba rusă și intitulat „Datoria preoțească”.

Rezuș, Petru, pr. prof., „Biserica domnească din Rădăuți”, în: *MitrMold* XXXIV (1958), 1-2, p. 70-75.

Menționând aspecte despre biserica domnească din Rădăuți, autorul precizează faptul că aceasta a fost centru episcopal până în 1783, același an reprezentând momentul în care acest centru s-a desființat. Studiul științific al stilului moldovenesc demonstrează că nu poate fi apărut înainte de veacul al XV-lea, aducându-se argumente în acest sens. Articolul face o scurtă descriere a evoluției stilului moldovenesc, accentuând pe elementele de descriere a bisericii, care, din punct de vedere arhitectural, este o biserică de construcție romanică (autorul analizează amănunțit aceste aspecte). Cât timp a fost centru episcopal, s-au succedat în scaunul arhieresc 42 de vlădici de la Ioanichie (primul cunoscut) până la Dosoftei Herescu (1783).

Puiu, Ioan, pr., „Biserica Sf. Nicolae din Rădăuți”, în: *MitrMold* XXXV (1959), 7-8, p. 473-479.

Biserica Sfântul Nicolae din Rădăuți a fost catedrală episcopală. Se aduc informații despre acest lăcaș de cult, fiind făcută o comparație cu biserica Sfântul Nicolae Domnesc de la Curtea de Argeș. Sunt enumerate mormintele istorice din interiorul bisericii și este prezentat și planul clădirii.

Brădulescu, Victor, prof., „Piatra de mormânt al lui Bogdan al II-lea, tatăl lui Ștefan cel Mare”, în: *MitrMold* XXXVII (1961), 3-4, p. 166-180.

Informații despre pietrele de mormânt aflate în Mănăstirea Sfântul Nicolae din Rădăuți, în special despre cea a lui Bogdan al II-lea. Este analizată și pictura bisericii lui Bogdan I.

Rezuș, Petru, pr. prof., „Biserica Domnească din Rădăuți. Date noi cu privire la originea și stilul ei”, în: *BORom* LXXXVII (1969), 3-4, p. 391-398.

Biserica Domnească din Rădăuți a împlinit șase sute de ani de existență, fiind primul monument de piatră din Moldova. Ca stil, Biserica Domnească din Rădăuți este de tip romano-gotic. Șantierul arheologic Cuhea, organizat de Muzeul Baia Mare în colaborare cu Institutul de Arheologie al R.S.R. a dat rezultate importante, care se răsfrâng și asupra bisericii din Rădăuți, prin descoperirea în comuna Cuhea a unor temelii și a unei părți din zidurile unui monument de piatră, peste care s-a înălțat noua biserică. Rămășițele bisericii de piatră de la Cuhea, vechea posesiune a domnului Bogdan cel Bătrân, ctitorul bisericii domnești din Rădăuți, arată o biserică din Maramureș care a adoptat stilul gotic.

Documentele din secolul al XIV-lea infirmă tradiția că Dragoș Voievod este fiul lui Bogdan. Expedițiile ungarilor împotriva tătarilor încep în 1343. Aceste expediții erau conduse de către voievozii maramureșeni, care apărau trecătoarea Prislop spre Câmpia Panonică, supraveghind văile Sucevei, Bistriței și Ceremușului. În 1343 regele Ludovic I, încredințează conducerea expediției lui Dragoș Voievod. Bogdan Voievod, care avusese la început relații amicale cu Ludovic I devine „infidel”, desprinzându-se de sub suveranitatea lui și acționând independent în noua țară. În 1365 posesiunile sale din Maramureș au fost confiscate de regele Ludovic și date fiilor lui Ias Voievod, lui Balc și fraților săi, care au fost înfrânți și izgoniți din Moldova de Bogdan.

Dragoș era fiul lui Giula. Bogdan este adevăratul întemeietor al noului stat. Biserica de la Cuhea, zidită de Bogdan Voievod înainte de a deveni „infidel” regelui ungar, este o replică a bisericii de la Câmpulung la Tisa datată în deceniul al II-lea al secolului al XIV-lea, iar meșterii erau originari din Cuhea, Sighet și alte sate din împrejurimi. Acești meșteri au fost chemați de Bogdan din Maramureș, ca să-i zidească biserica - gropniță din Rădăuți. Anii săi de domnie au fost, după Cronicile putnene, în număr de patru, iar după Cronicile de la Bistrița și cea Moldo-rusă, de șase ani, deși se pot fixa între 1349 și 1369.

Biserica Domnească a fost zidită în jurul anului 1360 în stil romanic. Planul o apropie de bisericile de piatră de la Cuhea și Câmpulung la Tisa. Intervin și deosebiri impuse de preoții autohtoni ortodocși dar și de împrejurările istorice. Datorită invaziilor tătarilor, biserica trebuia să fie fortificată. Ea e masivă, aproape inexpugnabilă și are chilii-ascunzători. Împreună cu pridvorul adăugat de Alexandru Lăpușeanul, biserica din Rădăuți are o lungime de 39 m, o lățime de 12,5 m, o înălțime de 12,13 m, iar zidurile au o grosime de 1,26 m. Pronaosul este împărțit în părți egale de doi stâlpi care țin bolta și cele patru chilii la care se ajunge printr-o scară de piatră în spirală, așezată pe partea dreaptă. Pronaosul este despărțit de naos printr-un perete de piatră. Ușa de la intrare în pronaos și în naos au cadru gotic sculptat. În naos se află patru stâlpi, care împart naosul și pronaosul în trei nave, cea din mijloc înaltă de 9,05 m, iar cele laterale, din cauza chiliilor, înale de 5,30 m. Un perete de zid separă altarul de naos. În altar mai sunt doi stâlpi, lipsiți de pereți.

Se întâlnesc trei influențe: cea romanică, cea gotică și cea bizantină. Biserica e sprijinită de zece contraforți și are unsprezece ferestre în stil gotic fiind gropnița a patru domnitori ai Moldovei: Bogdan - ctitorul (1349-1369), Lațcu (1370-1369), Roman (1392-1394) și Ștefan (1395-1399), precum și a rudelor lor: Bogdan, fiul lui

Alexandru Voievod, Bogdan, fratele lui Alexandru Voievod, un mormânt necunoscut, iar în pronaos sunt mormintele Chiajnei Anastasia, fiica lui Lațcu Voievod, al doamei Stana, mama lui Ștefăniță Vodă și al episcopului Ioanichie.

Lângă biserică a existat o mănăstire până în 1781 și, mai târziu, sediul unei Episcopii. Aceasta apare menționată pentru prima dată, fără a fi numit titularul, în „privilia” lui Alexandru cel Bun din 6 iulie 1413. Ștefan cel Mare va delimita teritoriul Episcopiei de Rădăuți în 15 martie 1490, întărind cele 50 de sate, scrise în „privilia” sa, dintre care schimbă șase sate, pe care le dă Mănăstirii Putna, ctitoria sa. Satele Rădăuți și Coțmani erau ale episcopiei. La sfințirea Mănăstirii Putna nu apare amintită prezența ierarhului de Rădăuți, cel dintâi episcop cunoscut fiind Ioanichie (1472-1504)

Ștefan cel Mare numește Rădăuți-ul, într-un hrisov al său din 30 august 1479, de șase ori „Mitropolie”, iar pe ierarhul de acolo „episcop”, iar în alt document, din 23 august 1481, de cinci ori face același lucru. Pe piatra din altarul Bisericii Domnești cu inscripția lui Bogdan al III-lea, Rădăuți-ul este numit „mitropolie” din nou de două ori. Bogdan Voievod a organizat și Biserica noului stat, cu sediul la Rădăuți la început, până s-a mutat la Suceava Mitropolia, iar la Rădăuți a rămas numai episcopie, poate multă vreme vacantă, dar păstrându-și titlul vechi. Autorul este circumspect în acceptarea necritică a înființării Episcopiei de Rădăuți abia în 1472.

Gorovei, Ștefan S., „Taina mormântului domnesc de la Rădăuți și piatra de la Probota”, în: *MitrMold XLV* (1969), 5-6, p. 369-371.

Mormântul domnesc de la Rădăuți, care face subiectul acestor pagini, este al treilea de pe latura sudică a bisericii și îi aparține lui Petru I, fapt argumentat cu documente. Se arată că Ștefan I „cel Bătrân” – fiul lui Roman I - și Roman I însuși au fost înmormântați tot la reședința episcopală și domnească din Rădăuți. Se demonstrează că și Probota este ctitoria lui Ștefan I, ridicată între anii 1394–12 august 1399 și nu a lui Petru I.

Gorovei, Ștefan S., „Observații privind ordinea mormintelor voievodale din Rădăuți”, în: *MitrMold XLVI* (1970), 9-10, p. 576-577.

În stânga naosului bisericii Sf. Nicolae din Rădăuți sunt mormintele lui Ștefan I și apoi al lui Roman și nu invers, cum erau prezentate înainte. Succesiunea lepezilor este stabilită astfel cu acuratețe: a) Roman I (15.XII.1479), b) Lațcu (20.I.1480), c) Bogdan, fratele lui Alexandru (25.I.1480), d) Bogdan I (27.I.1480), e) Bogdan, fiul lui Alexandru (30.I.1480), apoi f) mormântul lui Ștefan I, fiul lui Bogdan I (20.V.1480).

Moțoc, Ieronim, arhim. vicar eparhial, „Resfințirea Catedralei Episcopale din Galați”, în: *BORom LXXV* (1957), 10, p. 902-908.

În Eparhia Dunărea de Jos, duminică 7 iulie 1957, a avut loc resfințirea Catedralei Episcopale din Galați, la care au participat membrii Sfântului Sinod: mitropoliții Firmilian al Olteniei și Vasile al Banatului, episcopii Antim al Buzăului, Teofil al Romanului, Valerian al Oradiei și Teoctist Botoșăneanul, vicar patriarhal.

Au mai fost prezenți reprezentanți ai Departamentului Cultelor și ai autorităților locale, protoieriei din eparhie, credincioși și alți invitați ai P.S. Chesarie.

Služba sfințirii a fost oficiată de un sobor de șapte arhieri și un număr mare de preoți și diaconi. La 26 martie 1950, ca episcop al eparhiei Dunării de Jos este instalat P.S. Chesarie Păunescu, căruia patriarhul Justinian îi cere să înceapă restaurarea bisericii. Șapte ani au trecut până la finalizarea lucrărilor la cele două monumente. Articolul prezintă amănunte referitoare la slujba sfințirii și la cuvântările ținute cu acest prilej.

CATEDRALA SF. IOAN DIN VASLUI

***, „Biserica Catedrală <Sf. Ioan> din Vaslui”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* I (1925), 8, p. 61-64.

Biserica de la Vaslui a fost construită de Ștefan cel Mare în 1475, conform afirmațiilor cronicarului Grigore Ureche, după victoria de la Racova împotriva turcilor. Potrivit pisaniei păstrate în biserică, ea este însă zidită în 1490. Biserica are picturi și o cupolă foarte mare. Frumusețea bisericii a fost recunoscută și în descrierea făcută de arhimandritul Paul de Alep din 1650 și de către un preot rus, Ioan Luchianov, în urma unei vizite realizate între 1710-1712, constatându-se atât rezistența în timp cât și originalitatea acestui edificiu.

În 1820 biserica a necesitat unele reparații, făcute de Maria Costache-Ghica, dar în timpul acestora s-a șters numele domnului de pe piatra de deasupra ușii de la intrare! În 1867, episcopul Constantin Florescu mijlocește la Primărie de a se lua măsuri pentru refacerea turnului bisericii, se reconstruiește și clopotnița care trebuia să fie mai înaltă decât cea veche, dar neajungând banii, s-a mai redus din înălțime. Datorită cutremurului din 1886, în 1888 se hotărăște o nouă reparație, fiind contactat inginerul arhitect Filip Xenopol. Biserica a fost considerată monument istoric și a fost sfințită în 1890.

VI.3 BASARABIA ȘI BUCOVINA

REȘEDIȚA MITROPOLITANĂ DIN CERNĂUȚI

***, Cronică, „Jubileul de 50 al bisericii noastre catedrale”, în: *Candela* XXXIII (1914), 7, p. 353.

Este evocată celebrarea primului semicentener de la sfințirea Catedralei din Cernăuți, la data de 6/19 iulie 1914. Arhimandritul Artemon Manastyrski a oficiat un Te-Deum cu această ocazie. Piatra fundamentală a fost pusă de episcopul Bucovinei, Eugeniu Hacman (1844), iar în timpul mitropolitului Dr. Silvestru Morariu, catedrala a fost restaurată (1892-1896).

Reli, S., „Reședința mitropolitană din Cernăuți și meșterul ei, arhitectul Iosif Hlavka”, în: *Candela* XLIII (1932), 1-12, p. 1-57.

Articolul prezintă date referitoare la reședința arhiepiscopului și mitropolitului ortodox român al Bucovinei din Cernăuți, făcând referire și la meșterul acesteia, Iosif Hlavka.

Se menționează că, neexistând o reședință pentru episcopii sau mitropoliții români, s-a constuit, la ordinul guvernului din Viena, în 1783, o reședință episcopală pentru arhiepiscopul de atunci, Dosoftei Herescu. Fiind construită în grabă, aceasta devine nelocabilă în 1790 când o parte s-a prăbușit, restul fiind dărâmat. De atunci episcopii erau siliți să locuiască la diferite case particulare, cu chirie.

Se prezintă pregătirile pentru construirea unei noi reședințe pentru episcopii Bucovinei și anume: alegerea arhitectului în persoana ilustrului Iosif Hlavka (1860), elaborarea planurilor de construcție, aprobarea acestora de minister și de către împărat (1863), publicarea unui regulament de construcție. Conform planului trebuiau construite trei clădiri reședința episcopală propriu-zisă, Seminarul Teologic și Palatul Clerical, în termen de șapte ani, cheltuielile fiind acoperite de Fondul religios al Bucovinei.

Lucrările pentru construcția reședinței s-au inaugurat în 13 aprilie 1864, piatra fundamentală fiind așezată de arhimandritul Teofil Bendelea. Conducătorul tehnic Iosif Hlavka a întâmpinat încă de la început dificultăți din cauza lipsei lucrătorilor calificați, a pietrei de construcție, însă trece peste acestea cu profesionalism. Aducând meșteri pricepuți din Viena îi inițiază pe lucrătorii bucovineni, formându-și o echipă locală, iar în ceea ce privește materialul de construcție, apelează la carierele din Cernăuți, din Sucevița și din alte localități (Cincău, Tăuteni, Doroșăuți). Furnizarea materialelor de construcție, precum și lucrările de zidărie au fost predate prin licitație publică unui consorțiu compus din arhitecții: Anton Fiala, Iosif Gregor și negustorul Leibuca Barber. Au fost folosite pentru înfrumusețarea monumentului: piatră de alabastru, marmoră și mărgean, iar pereții sunt pictați cu fresce de pictorii C. Swoboda și Carol Iobst.

În 1872, conducătorul tehnic artistic, Iosif Hlavka, se îmbolnăvește, nemaiputând conduce lucrările, în locul său venind arhitectul Reinecke. În continuare sunt menționate diferite acțiuni ale acestuia referitoare la construcție. Palatul clerical a fost terminat în 1874, reședința, în 1876, iar îngrădirea clădirilor, amenajarea parcului și a grădinei au fost executate între anii 1876-1878. Ambele biserici au fost sfințite de către mitropolitul Silvestru Morariu Andrievici în 1882: capela cu hramul Sf. Ioan Botezătorul și biserica seminarială cu hramul Sf. Trei Ierarhi Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur.

Ultimul capitol se referă la viața arhitectului ceh Iosif Hlavka, meșterul Reședinței mitropolitane din Cernăuți”. Născut în 15 februarie 1831, în localitatea Pretice din Bohemia, învață la liceul real din Klatov, la Școala Politehnică din Praga, la Academia de Arte plastice din Viena și studiază arhitectura în Italia, Grecia, Franța, Anglia și Germania. Lucrează pentru arhitectul ceh Franz Sebek de la care primește diploma de maistru zidar (1860) și pentru arhitectul Heinrich Ferstl (1885). A început a zidi edificii publice mari: biserica Lazariștilor, Viena (1860-1862), Opera Curtii Imperiale, Viena (1861-1869), Liceul Academic, Viena (1865-1866), Palatul Archiducelui Vilhem, Viena (1865-1867), Maternitatea, Praga (1862-1868), Reședința episcopală din Cernăuți (1863). Din cauza muncii neîntrerupte, se îmbolnăvește la vârsta de 38 de ani. Începând cu 1882, anul decesului soției sale, Hlavka donează o mare parte din averea sa, înființând „Fundația universitară cehă

Iosif și Maria Hlavka”, „Fundația tehnică cehă a lui Iosif și Maria Hlavka”, „Academia Cehă de știință, literatură și artă” și „Căminul studentesc Iosif Hlavka” în Praga. La data de 11 martie 1908, marele arhitect Iosif Hlavka s-a stins din viață la vârsta de 77 ani, lăsând prin testament toată averea sa pentru instituțiile și fundațiile de binefacere publice.

CATEDRALA DIN BĂLȚI

Busuioc, Laurențiu, Ierodiacon, „Cronica Bisericească. Solemnitatea punerii pietrelor de temelie ale Catedralei, capelei și reședinței episcopale din Bălți”, în: *BORom XLII* (1924), 11, p. 687-690.

Este redată desfășurarea ceremoniei amintită în titlu și cuvântarea rostită de P.S. Visarion al Hotinului cu această ocazie. Solemnitatea a avut loc în data de 28 septembrie, în prezența principelui Carol și a patriarhului Ierusalimului, Damian.

VI.4. TRANSILVANIA ȘI MARAMUREȘ

CATEDRALA DIN SIBIU

***, Cronică, „Luminatul în Biserică”, în: *Candela XXII* (1903), 9, p. 596.

Consilierul dr. Miron E. Cristea, fiind trimis de către Consistoriul arhiepiscopial din Sibiu, să studieze pictura bisericilor din diferite părți, a recomandat ca în catedrala greco-ortodoxă din Sibiu să se introducă lumina electrică pentru o mai bună conservare a picturii.

CATEDRALA DIN CLUJ

***, „Însemnări mărunte. Noua catedrală”, în: *BORom XLI* (1922-1923), 6, p. 478.

Se aduce la cunoștința cititorilor că în Cluj se va construi o nouă catedrală ortodoxă în centrul orașului.

***, „Cronica bisericească. O mare serbare a ortodoxiei noastre. Punerea pietrei de temelie a Catedralei Clujului”, în: *BORom XLI* (1922-1923), 13, p. 1001-1003.

Punerea pietrei de temelie a catedralei Clujului a avut loc la 7 octombrie 1923. La acest eveniment au participat mai multe personalități printre care s-au numărat: Principele Carol, mitropolitul Pimen al Moldovei, mitropolitul Nicolae Bălan de la Sibiu, I.C. Brătianu, ș.a. În articol este prezentată desfășurarea sărbătorii și este redată cuvântarea rostită cu acest prilej de Î.P.S. Pimen.

***, „Știri. Începerea Catedralei Clujului”, în: *BORom XLI* (1922-1923), 12, p. 950.

La 7 octombrie 1923 se va pune piatra de temelie a catedralei Clujului. P.S. Nicolae Ivan a hotărât ca hramul catedralei să fie sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului.

***, „Știri. Greșeala cu Catedrala din Cluj”, în: *BORom XLI* (1922-1923), 13, p. 1012.

Din articol aflăm că ziarul „Libertatea” din Orăștie spune că s-a luat decizia greșită, de către Consistoriul din Cluj, ca lucrările la catedrala din acest oraș să fie făcute de evrei, care cer un preț mai ridicat.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Apelul Societății ortodoxe pentru înzestrarea catedralei din Cluj”, în: *BORom XLV* (1927), 10, p. 623-624.

Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, filiala Cluj, prin apelul făcut de președinta acesteia, îi îndeamnă pe toți românii creștini să contribuie cu bani sau cu lucruri de artă, perne, perdele, covoare, monede de aur etc., pentru înzestrarea Catedralei ortodoxe din Cluj.

***, „Sfințirea bisericii ortodoxe din Cluj”, în: *BORom L* (1932), 11, p. 748.

Întrucât zidirea catedralei ortodoxe din Cluj nu se mai termina, episcopul Nicolae a hotărât construirea unei biserici mai modeste. Aceasta a fost sfințită în ziua de duminică, 6 noiembrie 1932, prilej cu care episcopul a afirmat că noua biserică a fost clădită prin jertfa femeilor române, care au răspuns cu dragoste pentru înzestrarea ei, nefiind nevoie de rugăminți.

CATEDRALA DIN TÂRGU-MUREȘ

Ioanid, Costin, „Frescele din catedrala ortodoxă română din Târgu-Mureș, ultima operă a pictorului Nicolae Stoica”, în *BORom CVII* (1989), 11-12, p. 170-173.

CATEDRALA DIN ORADEA

Scriban, arhim., „Știri. Sfințirea clopotelor catedralei din Oradea Mare”, în: *BORom XLIII* (1925), 5, p. 319.

Cu puțin înaintea Sfințelor Paști a avut loc sfințirea clopotelor catedralei.

Scriban, arhim., „Știri. Noua catedrală episcopală”, în: *BORom XLV* (1927), 2, p. 124.

P.S. Roman Ciorogariu al Oradei Mari a făcut cerere Consiliului comunal al aceluși oraș ca să aleagă un loc pentru viitoarea catedrală ortodoxă, întrucât cea din Piața Unirii e veche și neîncăpătoare. Delegația permanentă a hotărât ca noua catedrală să se ridice pe un loc din parcul Ștefan cel Mare, în fața Tribunalului Bihor.

CATEDRALA DIN SF. GHEORGHE

Mihăileanu, M., „La ridicarea unei Catedrale”, în: *Păstorul Ortodox XX* (1939), 2 și 3, p. 354-356.

Articolul prezintă un discurs al domnului Zigrea, fost ministrul al Cultelor, cu ocazia așezării pietrei de temelie a catedralei ortodoxe din Sf. Gheorghe.

VI.5. BANAT

CATEDRALA DIN TIMIȘOARA

Surlașiu, Liviu, pr., „Catedrala din Timișoara”, în: *MitrBan* VIII (1958), 7-9, p. 220-230.

Lucrările pentru construirea catedralei din Timișoara au fost începute în 1936, respectându-se planul arhitectului Ion D. Traianescu. Se descriu lucrările făcute între 1936-1943, vorbindu-se despre implicarea Înaltpreasfințitului Vasile în buna desfășurare a lucrărilor de ridicare a acestui sfânt lăcaș.

Arădeanul, Eugen, „Catedrala Mitropoliei Banatului cu precuvântare de Nicolae, Mitropolitul Banatului”, în: *MitrBan* XXX (1980), 1-3, p. 206-208.

Istoricul catedralei Mitropoliei Banatului, cu informații despre arhitectura, pictura, sculptura de aici, fiind consemnată data de 6 octombrie 1946, dată când s-a realizat târnosirea lăcașului de către patriarhul Nicodim.

Bona, Petru, conf. univ. dr., „Catedrala mitropolitană simbol al ortodoxiei Banatului”, în: *AltBan* VII (1996), 10-12, p. 71-75.

Mănunchi de informații ce redau aspecte legate de locul, planul construcției, arhitectura, pictura și sculptura Catedralei Mitropolitane a Banatului. Construcția are treisprezece turnuri și șapte clopote, fiind pictată de Anastasie Demian.

CATEDRALA DIN ARAD

Lițiu, Gheorghe, prof. dr., „Începuturile Catedralei din Arad”, în: *MitrBan* XVII (1968), 1-3, p. 85-94.

Informațiile din articolul de mai sus se referă la istoricul zidirii catedralei din Arad. Episcopia din Arad a fost înființată în 1704. Articolul consemnează exact locul unde este rezidită, în 1814, vechea catedrală din Arad. În 1857 se expropiază terenul pe care era construită aceasta și se demolează biserica, iar la 7 noiembrie 1856 începe deja colecta pentru zidirea unei noi catedrale. În 1870, la 28 februarie, episcopul Procopie Ivacicovici face o dare de seamă în legătură cu acest edificiu.

Ștefănescu, I. D., prof., „Paraclisul reședinței episcopale din Arad”, în: *MitrBan* XIX (1969), 10-12, p. 712-719.

Paraclisul reședinței episcopale din Arad a fost zidit din temelie în 1879 din inițiativa episcopului Ioan Mețianu, lăcașul fiind supus unor lucrări de reparații în perioada 1962-1966, făcute din inițiativa episcopului Teoctist. El este menționat ca și ctitor al unui alt paraclis început în 1964, zugrăvit în 1965 de pictorul Gh. Vânătoru din București. Articolul cuprinde informații despre pictură.

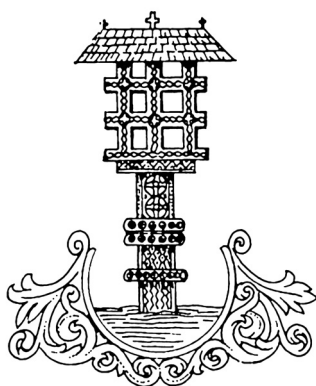
Medeleanu, Horia, „Catedrala Aradului în veacul al XVIII-lea”, în: *MitrBan* XXXIII (1983), 7-8, p. 446-459.

În 1706, când episcopul Isaia Diacovici se instalase la Arad, înalță biserica românilor de aici la rangul de catedrală. Studiul menționează că arhiereul Vichentie Ioanovici (1727-1731) o găsește „crăpată și neterminată”, acesta introducând diferite măsuri organizatorice: introduce protocolul de venituri și cheltuieli ținute de episcopi, introduce registrele de botezați și morți începând cu anul 1730. Articolul conține o imagine cu catedrala între anii 1791-1860. În timp, se fac trei inventare ale catedralei, ultimul oferindu-ne informații prețioase despre catedrala reconstruită în 1791. În anexă se prezintă inventarul realizat de Vichentie Ioanovici (1729).

CATEDRALA DIN CARANSEBEȘ

Videa, Virginia, pictor restaurator, „Restaurarea picturii de la biserica catedrală din Caransebeș”, în: *MitrBan XXXV* (1985), 7-8, p. 453.467.

Biserica catedralei din Caransebeș este menționată documentar abia în 1738, târnosirea fiind realizată în 1759 de către episcopul Ioan Georgevici al Caransebeșului, Vârșetului și Lugojului (1749-1769). Sfântul lăcaș a fost restaurat și târnosit din nou în 1796 de episcopul Iosif Ioanovici de Sacabent al Vârșetului și Caransebeșului. S-au realizat alte lucrări de restaurare în anii 1927 și 1955.

ABREVIERI

BORom – Revista *Biserica Ortodoxă Română*.

MitrMold / TV - Revista *Mitropolia Moldovei și Sucevei / Teologie și Viață*.

MitrArd / RTeol - Revista *Mitropolia Ardealului / Revista Teologică*.

MitrOlt - Revista *Mitropolia Olteniei*.

MitrBan / AltBan - Revista *Mitropolia Banatului / Altarul Banatului*.

GBis - Revista *Glasul Bisericii*.

StTeol - Revista *Studii Teologice*.

Ort - Revista *Ortodoxia*.

CUPRINS

Cuvânt înainte	7
Prefață	9
I. STUDII, ARTICOLE ȘI DOCUMENTE CU CARACTER GENERAL DESPRE ISTORIA BISERICESCĂ A ÎNTREGII ȚĂRI	11
II. STUDII ȘI ARTICOLE CU CARACTER GENERAL DESPRE MONAHISMUL ROMÂNESC	61
III. STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE ISTORIA MITROPOLIILOR ȘI EPISCOPIILOR	73
III.1. STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE ISTORIA MITROPOLIEI UNGROVLAHIEI 73	
III.1.1. Studii și articole despre istoria Episcopiei Râmnicului	116
III.1.2. Studii și articole despre istoria Episcopiei Buzăului	120
III.1.3. Studii și articole despre istoria Episcopiei Argeșului	123
III.1.4. Studii și articole despre istoria Episcopiei Strehaiei	126
III.2. STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE ISTORIA MITROPOLIEI PROILAVIEI	129
III.3. STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE ISTORIA MITROPOLIEI MOLDOVEI	137
III.3.1. Studii și articole despre istoria Episcopiei Rădăuți devenită Mitropolia Bucovinei .	160
III.3.2. Studii și articole despre istoria Mitropoliei Basarabiei	179
III.3.3. Studii și articole despre istoria Episcopiiilor de Roman și Huși	183
III.3.4. Studii și articole despre istoria Episcopiei Hotinului	186
III.4. STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE ISTORIA EPISCOPIEI TOMISULUI ȘI/SAU A DUNĂRII DE JOS	194
III.5. STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE ISTORIA MITROPOLIEI TRANSILVANIEI ȘI A EPISCOPIEI MARAMUREȘULUI	197
III.6. STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE ISTORIA MITROPOLIEI BANATULUI	207
III.7. STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE ISTORIA MITROPOLIEI ROMÂNE ÎN CUPRINSUL IMPERIULUI OTOMAN	212
IV. STUDII GENERALE DESPRE MĂNĂSTIRI ȘI SCHITURI	214
IV.1. STUDII GENERALE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN ROMÂNIA	214
IV.2. STUDII GENERALE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN MUNTENIA, OLTENIA ȘI DOBROGEA	223
IV.3. STUDII GENERALE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN MOLDOVA	255

IV.4. STUDII GENERALE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN BASARABIA ȘI BUCOVINA.....	268
IV.5. STUDII GENERALE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN TRANSILVANIA ȘI MARAMUREȘ.....	281
IV.6. STUDII GENERALE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN BANAT.....	282
V. MONOGRAFII, STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE MĂNĂSTIRI ȘI SCHITURI.....	285
V.1. MONOGRAFII, STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN MUNTENIA, OLTENIA ȘI DOBROGEA.....	285
SF. 40 DE MUCENICI (METOC).....	285
ALUNIȘ-BUZĂU (SCHITUL).....	285
ANINOASA-CISLĂU (MĂNĂSTIREA).....	286
ANINOASA (SCHITUL).....	286
ANTIM SAU MĂNĂSTIREA TUTUROR SFINȚILOR (MĂNĂSTIREA).....	286
SF. APOSTOLI – BUCUREȘTI (MĂNĂSTIREA).....	292
SF. APOSTOLI-CRAIOVA (METOC).....	293
SF. APOSTOLI-HUREZI (SCHITUL).....	293
APȘOARELE (SCHITUL).....	293
ARNOTA (MĂNĂSTIREA).....	293
BABELE (SCHITUL).....	294
MĂNĂSTIREA BAIA DE ARAMĂ.....	295
BALAMUCI SAU SITARU (MĂNĂSTIREA).....	295
BANU-BUZĂU (MĂNĂSTIREA).....	296
BASCOV (SCHITUL).....	296
BĂBENI (MĂNĂSTIREA).....	296
BĂCĂNIȚA (SCHITUL).....	296
BĂLAȘA DOMNIȚA-BUCUREȘTI (METOC).....	296
BĂRBĂTESCU (SCHITUL).....	297
BERCA (MĂNĂSTIREA).....	297
BERISLĂVEȘTI (SCHITUL).....	297
BISERICA CU SFINȚI (METOC).....	298
BISTRIȚA OLTEANĂ (MĂNĂSTIREA).....	299
BLEJOIU (SCHITUL).....	304
BODEȘTI (SCHITUL).....	305
BRAD (MĂNĂSTIREA).....	305
BRADU (SCHITUL).....	305
BRĂDET (SCHITUL).....	307
BRÂNCOVENI (MĂNĂSTIREA).....	307
BREBU (MĂNĂSTIREA).....	308
BROȘTENIE-BUZĂU (MĂNĂSTIREA).....	310
BUCOVĂȚ (MĂNĂSTIREA).....	310
BUDEȘTI-ARGEȘ (SCHITUL).....	312
BUDIȘTENI (SCHITUL).....	313
BULIGA (SCHITUL).....	313
BUNEA (MĂNĂSTIREA).....	313

BURCA – BUZĂU (METOC).....	314
BUTOIU (MĂNĂSTIREA).....	314
CĂLDĂRUȘANI (MĂNĂSTIREA)	314
CĂLUIU (MĂNĂSTIREA).....	320
CĂTĂLUI (MĂNĂSTIREA)	322
CÂMPULUNG MUSCEL (MĂNĂSTIREA).....	323
CÂRNU-BUZĂU (SCHITUL).....	327
CELIC-DERE (MĂNĂSTIREA).....	327
CERNA SAU NEAGOIU (MĂNĂSTIREA).....	328
CERNEȚI (MĂNĂSTIREA).....	328
CERNICA (MĂNĂSTIREA)	328
CETĂȚUIA-RM. VÂLCEA (SCHITUL).....	340
CETĂȚUIA NEGRU-VODĂ SAU CETĂȚENI (SCHITUL).....	341
CHEIA (MĂNĂSTIREA).....	341
CIOCANU-MUSCEL (SCHITUL).....	343
CIOCLOVINA (SCHITUL)	344
CIOLANU (MĂNĂSTIREA)	344
CISLĂU (SCHITUL).....	345
CIUTURA (MĂNĂSTIREA)	346
CLOCOCIOV (MĂNĂSTIREA).....	346
COBIA (MĂNĂSTIREA)	346
COCOȘU (MĂNĂSTIREA).....	346
COLȚEA (MĂNĂSTIREA)	348
COMANA (MĂNĂSTIREA)	353
CORNET SAU PERIVOL (MĂNĂSTIREA)	354
COSTEȘTI (SCHITUL).....	355
COȘUNA (MĂNĂSTIREA).....	355
COTMEANA (MĂNĂSTIREA)	355
COTROCENI (MĂNĂSTIREA)	356
COTUMBA (SCHITUL)	357
COZIA (MĂNĂSTIREA).....	358
CRASNA PRAHOVA (SCHITUL).....	364
CRASNA GORJ (SCHITUL)	364
CURTEA DE ARGHEȘ (BISERICA DOMNEASCĂ).....	365
CURTEA DE ARGHEȘ (MĂNĂSTIREA).....	366
DEALU (MĂNĂSTIREA)	381
DEALUL SPIRII (METOC).....	385
DELENI (SCHITUL).....	386
DERVENT (MĂNĂSTIREA)	386
MĂNĂSTIREA DINTR-UN LEMN	386
DOBRUȘA (MĂNĂSTIREA).....	387
BISERICA DOMNIȚA BĂLAȘA (METOC)	388
SF. DUMITRU–BUCUREȘTI (METOC)	388
SF. DUMITRU-TÂRGOVIȘTE (METOC).....	390
SF. ECATERINA-BUCUREȘTI (MĂNĂSTIREA).....	390

SF. ELENA DE LA MARE (MĂNĂSTIREA).....	392
FEDELEȘOIU (MĂNĂSTIREA).....	392
FLĂMÂNDA-BUCUREȘTI (SCHITUL).....	393
FLĂMÂNDA-ARGEȘ (SCHITUL).....	393
FRĂSINEI (MĂNĂSTIREA).....	393
FUSEA (SCHITUL).....	394
FUNDUL CĂTINII (SCHITUL).....	394
GĂNESCU-CRAIOVA (MĂNĂSTIREA).....	395
GĂVANA (SCHITUL).....	396
GĂVANU (SCHITUL).....	396
GÂRLAȘI-BUZĂU (SCHITUL).....	397
SF. GHEORGHE NOU (MĂNĂSTIREA).....	397
SF. GHEORGHE VECHI (MĂNĂSTIREA).....	399
GHIGHIU (SCHITUL).....	399
GHIORMA BANUL (MĂNĂSTIREA LUI).....	401
GIULEȘTI (MĂNĂSTIREA).....	401
GLAVACIOC (MĂNĂSTIREA).....	401
GOIA SAU HUMELE DE JOS (SCHITUL).....	403
GOLEȘTI-MUSCEL (SCHITUL).....	403
GOLGOTA SAU GORGOTA (MĂNĂSTIREA).....	403
GORANUL (SCHITUL).....	405
GOVORA (MĂNĂSTIREA).....	405
GRĂJDANA-BUZĂU (MĂNĂSTIREA).....	406
GRUIU SAU GRUIA (MĂNĂSTIREA).....	407
GURA MOTRULUI (MĂNĂSTIREA).....	407
HOTĂRANI (MĂNĂSTIREA).....	408
HUREZI (MĂNĂSTIREA).....	408
IEZERUL VÂLCEA (MĂNĂSTIREA).....	415
SF. IOAN MARE DIN BUCUREȘTI (MĂNĂSTIREA).....	416
IZVORUL FRUMOS (SCHITUL).....	416
JITIA - RÂMNICUL SĂRAT(SCHITUL).....	416
JITIANU (MĂNĂSTIREA).....	416
LACUL NEGRU (SCHITUL).....	417
LAINICI (MĂNĂSTIREA).....	418
LĂCULEȚE (SCHITUL).....	418
LIPOVUL-CRAIOVA (MĂNĂSTIREA).....	419
MALAMUC SAU GHERGHIȚA (SCHITUL).....	419
SFÂNTA MARIA - TECHIRGHIOI.....	419
MAMUL (MĂNĂSTIREA).....	420
MAVROGHENI SAU MĂNĂSTIREA DE LA CIȘMEA-BUCUREȘTI.....	420
SCHITUL MĂGUREANU.....	422
MĂINEȘTI (SCHITUL).....	423
MĂRCULEȘTI-FLĂMÂNDA (MĂNĂSTIREA).....	423
MĂRCUȚA (MĂNĂSTIREA).....	423
MĂRGINENI (MĂNĂSTIREA).....	424

MĂXINENI (MĂNĂSTIREA).....	424
MEANȚI (SCHITUL).....	425
MENEDIC (MĂNĂSTIREA).....	425
METOCUL EPISCOPIEI DE VÂLCEA DIN BUCUREȘTI	425
MIHAI VODĂ (MĂNĂSTIREA).....	425
MILUIȚI SAU VALEA SĂLCIILOR (SCHITUL).....	427
MISLEA (MĂNĂSTIREA).....	427
MUȘINOAIELE (SCHITUL).....	427
MUSCELUL (SCHITUL).....	427
NĂMĂEȘTI (MĂNĂSTIREA)	427
SF. NICOLAE DIN PRUND (MĂNĂSTIREA).....	428
NEGRU VODĂ (MĂNĂSTIREA).....	428
OBEDEANU-CRAIOVA (MĂNĂSTIREA).....	429
OSTROV (SCHITUL).....	430
PAHOMIE (SCHITUL).....	430
PANAGHIA (MĂNĂSTIREA)	430
SF. PANTELIMON-BUCUREȘTI (MĂNĂSTIREA).....	430
PASĂREA (MĂNĂSTIREA).....	431
PĂTROAIA (MĂNĂSTIREA).....	432
PEȘTERA IALOMIȚEI (SCHITUL)	432
PIETRARI DE JOS (SCHITUL).....	433
PIETRENI (SCHITUL).....	433
PINU (MĂNĂSTIREA).....	433
PLĂTĂREȘTI (MĂNĂSTIREA).....	433
PLĂVICENI SAU ALUNIȘUL - TELEORMAN (MĂNĂSTIREA).....	434
PLUMBUITA (MĂNĂSTIREA).....	434
POIANA CÂMPINA (MĂNĂSTIREA).....	437
POIANA MĂRULUI (SCHITUL).....	438
POLOVRAGI (MĂNĂSTIREA).....	439
POPÂNZĂLEȘTI (SCHITUL).....	440
PRECISTA – GALAȚI (MĂNĂSTIREA)	440
PRISLOP – TELEORMAN (SCHITUL).....	440
RADU VODĂ (MĂNĂSTIREA).....	440
RĂTEȘTI (MĂNĂSTIREA).....	441
RĂZVAN (MĂNĂSTIREA).....	442
RÂCA-NOUĂ TELEORMAN (SCHITUL).....	442
RÂNCĂCIOV (MĂNĂSTIREA)	442
RECICA (SCHITUL)	444
ROBAIA (MĂNĂSTIREA).....	444
ROGOZU (SCHITUL).....	444
RUDINA (MĂNĂSTIREA)	445
SADOVA (MĂNĂSTIREA)	445
SAMURCĂȘEȘTI - CIOROGÂRLA (MĂNĂSTIREA).....	446
SF. SAVA (MĂNĂSTIREA).....	447
SĂRĂCINEȘTI-VÂLCEA (MĂNĂSTIREA).....	448

SĂRINDAR (MĂNĂSTIREA).....	448
SEAVA-MUȘETEȘTI (MĂNĂSTIREA).....	449
SEGARCEA (MĂNĂSTIREA).....	450
SITARU (MĂNĂSTIREA).....	450
SLOBOZIA-IALOMIȚA (MĂNĂSTIREA).....	450
SF. TREIME - RM. SĂRAT (MĂNĂSTIREA).....	450
SCHITUL MAICILOR DE LÂNGĂ MĂNĂSTIREA ANTIM.....	451
SF. SILVESTRU (METOC).....	451
SINAIA (MĂNĂSTIREA).....	451
SLATININ (SCHITUL).....	455
SLOBOZIA LUI IANACHE VAI DE EI (MĂNĂSTIREA).....	455
SNAGOV (MĂNĂSTIREA).....	456
SF. SPIRIDON VECHI (MĂNĂSTIREA).....	459
SF. SPIRIDON – ROȘIORI DE VEDE (METOC).....	459
STAVROPOLEOS (MĂNĂSTIREA).....	459
STĂNEȘTI-VÂLCEA SAU STÂNCEȘTI (MĂNĂSTIREA).....	460
STÂNIȘOARA (MĂNĂSTIREA).....	461
STEEA – TÂRGOVIȘTE (MĂNĂSTIREA).....	462
STOLOJANI (SCHITUL).....	462
STRÂMBA GORJ (MĂNĂSTIREA).....	463
STREHAIA (MĂNĂSTIREA).....	463
STREHAREȚ SAU STIHAREȚ (MĂNĂSTIREA).....	465
SURPATELE (MĂNĂSTIREA).....	465
SUZANA (MĂNĂSTIREA).....	466
TAIȚA (MĂNĂSTIREA).....	467
TĂRTĂȘEȘTI (SCHITUL).....	468
TĂTĂREȘTI (SCHITUL).....	468
TÂNGANU (MĂNĂSTIREA).....	468
TÂRGȘOR (MĂNĂSTIREA).....	468
BISERICA TÂRGULUI-TÂRGOVIȘTE (METOC).....	471
TEIUȘ GORJ (SCHITUL).....	471
TEIUȘ VÂLCEA (SCHITUL).....	472
TISMANA (MĂNĂSTIREA).....	472
TITIRECIU (MĂNĂSTIREA).....	477
TOPOLNIȚA (SCHITUL).....	477
TRIVALEA-PITEȘTI (SCHITUL).....	479
TROCAIA (SCHITUL).....	480
TURNU-OLT (MĂNĂSTIREA).....	480
TUTANA (MĂNĂSTIREA).....	482
ȚEARCA (SCHITUL).....	482
ȚIGĂNEȘTI (MĂNĂSTIREA).....	482
VALEA TITEȘTI (SCHITUL).....	483
VĂCĂREȘTI (MĂNĂSTIREA).....	483
VĂLENI-ARGEȘ (MĂNĂSTIREA).....	484
VĂLENI DE MUNTE SAU VALEA CĂTINEI (MĂNĂSTIREA).....	484

VÂRFUL PIETRII (SCHITUL).....	485
VIEROȘ (MĂNĂSTIREA).....	485
VIEZURI (SCHITUL).....	485
VIFORÂTA (MĂNĂSTIREA).....	485
VIȘINA-GORJ (MĂNĂSTIREA).....	486
VLĂDENI-ARGEȘ (SCHITUL).....	486
VODIȚA SAU APELE (MĂNĂSTIREA).....	486
ZAMFIRA (MĂNĂSTIREA).....	490
ZLĂTARI (MĂNĂSTIREA).....	492
V.2. MONOGRAFII, STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN MOLDOVA.....	492
ADAM (MĂNĂSTIREA).....	492
AGAFTON (MĂNĂSTIREA).....	493
AGAPIA VECHE ȘI NOUĂ (MĂNĂSTIREA).....	494
ALMAȘ (SCHITUL).....	496
ARON VODĂ SAU ARONEANU (MĂNĂSTIREA).....	496
SF. ATHANASIE-COPOU DIN IAȘI (MĂNĂSTIREA).....	497
BALICA-IAȘI (MĂNĂSTIREA).....	497
BISERICA BANULUI-IAȘI (METOC).....	497
BISERICANI (MĂNĂSTIREA).....	498
BISTRIȚA (MĂNĂSTIREA).....	501
BLAGONISTENIILE (SCHITUL).....	503
BOGDĂNIȚA-VASLUI (SCHITUL).....	503
BOGDĂNEȘTI SUCEAVA (SCHITUL).....	504
BONȚEȘTI (SCHITUL).....	504
BRAZI-PANCIU (SCHITUL).....	504
BRĂTEȘTI-PAȘCANI (SCHITUL).....	504
BUCIUM-IAȘI (METOC AL SCHITULUI PRODROMU DIN SF. MUNTE).....	505
BURDUJENI-SUCEAVA (MĂNĂSTIREA).....	505
CETĂȚUIA – IAȘI (MĂNĂSTIREA).....	505
CIUNGI-NEAMȚ (SCHITUL).....	509
CORNI-NEAMȚ (SCHITUL).....	509
COȘULA (MĂNĂSTIREA).....	509
COZLA-DRAGA (MĂNĂSTIREA).....	510
CRĂSNIȚA (SCHITUL).....	510
DANCU-IAȘI (MĂNĂSTIREA).....	510
DĂLHĂUȚI (SCHITUL).....	510
DĂRMĂNEȘTI (SCHITUL).....	511
DOBROVĂȚ (MĂNĂSTIRILE DIN ZONĂ).....	512
DOLJEȘTI-ROMAN (MĂNĂSTIREA).....	516
DRAGOMIRNA (MĂNĂSTIREA).....	517
BERCHIȘEȘTI SAU POIANA MUNCELU (MĂNĂSTIREA).....	529
BRĂDICEȘTI (SCHITUL).....	529
CAȘIN (MĂNĂSTIREA).....	530
CÂRȚIBAȘI (SCHITUL).....	530

DOLJEȘTI (MĂNĂSTIREA).....	530
DUCA (SCHITUL).....	531
DURĂU (SCHITUL).....	531
FRUMOASA (MĂNĂSTIREA).....	532
GALATA (MĂNĂSTIREA).....	532
GÂRCINA (MĂNĂSTIREA).....	533
GHIREASCA (SCHITUL).....	533
GOLGOTA (SCHITUL).....	534
GOLIA (MĂNĂSTIREA).....	534
GROVEI (MĂNĂSTIREA).....	535
GRĂJDENI (MĂNĂSTIREA).....	536
MĂNĂSTIREA DE LA GRECI.....	537
GRUMĂZOIA SAU GRUMEZOIA (SCHITUL).....	537
GURA CARPĂNULUI (MĂNĂSTIREA).....	538
HADÂMBU (MĂNĂSTIREA).....	538
HANGU SAU BUHALNIȚA (MĂNĂSTIREA).....	538
HLINCEA (MĂNĂSTIREA).....	538
HORĂCIOARA (SCHITUL).....	539
HORODNIC - CĂLUGĂRIȚA (MĂNĂSTIREA).....	539
HOTIN (MĂNĂSTIREA DE LA CETATEA).....	539
HUMOR (MĂNĂSTIREA).....	540
HUȘI-BROȘTENI (SCHITUL).....	541
BISERICA SF. IOAN BOTEZĂTORUL-IAȘI (METOC).....	541
MĂNĂSTIREA LUI IAȚCO SAU IȚCANI-SUCEAVA.....	542
SF. ILIE-SUCEAVA (MĂNĂSTIREA).....	543
SFÂNTUL IOAN CEL NOU DIN SUCEAVA (MĂNĂSTIREA).....	543
SF. IOAN ZLATAUST-IAȘI (MĂNĂSTIREA).....	547
LIEȘTI-DODĂNEȘTI (SCHITUL).....	547
LEPȘA (SCHITUL).....	548
LIPOVĂȚ (MĂNĂSTIREA).....	548
MAVRAMOL-GALAȚI (MĂNĂSTIREA).....	548
MĂGARUL-BUJORENI (SCHITUL).....	549
MĂGURA-OCNEI (MĂNĂSTIREA).....	549
MĂLINEȘTI-VASLUI (SCHITUL).....	549
MĂLINI SUCEAVA (METOC).....	550
MĂNĂSTIOARA SAU MEREȘTI-SUCEAVA (SCHITUL).....	550
MERA (MĂNĂSTIREA).....	551
MIRA (MĂNĂSTIREA).....	551
MIRĂUȚI-SUCEAVA (VECHEA MITROPOLIE).....	552
MOLDOVIȚA (MĂNĂSTIREA).....	553
NEAMȚ (MĂNĂSTIREA).....	556
NECHIT SAU MESTEACĂN (SCHITUL).....	571
SF. NICOLAE DOMNESC (MĂNĂSTIREA).....	571
SF. NICOLAE TÂRGU OCNA (BISERICĂ DOMNEASCĂ).....	572
NICORIȚĂ IAȘI (MĂNĂSTIREA).....	572

ONEAGA (SCHITUL)	573
SFÂNTUL ONUFRIE DIN SIRET (MĂNĂSTIREA).....	573
ORGOEȘTI (SCHITUL)	573
PĂTRĂUȚI (MĂNĂSTIREA)	573
PÂNGĂRAȚI (MĂNĂSTIREA).....	574
PÂRVEȘTI (SCHITUL)	575
SF. APOSTOLI PETRU ȘI PAVEL – HUȘI (MĂNĂSTIREA)	576
PIONUL-CEAHLĂU (MĂNĂSTIREA)	576
POCROV (SCHITUL).....	576
POPĂUȚI (MĂNĂSTIREA).....	577
PRECISTA-MARE – ROMAN (MĂNĂSTIREA).....	577
PROBOTA (MĂNĂSTIREA)	578
PUTNA (MĂNĂSTIREA).....	579
RAFAILA (SCHITUL).....	603
RARĂU (SCHITUL)	603
RĂDUCANU – TG. OCNA (MĂNĂSTIREA).....	604
RĂPCIUNI-CEAHLĂU	604
RĂZBOIENI (MĂNĂSTIREA).....	604
RÂȘCA (MĂNĂSTIREA).....	605
ROBESCU - FOCȘANI (METOC)	608
RUNCU-NEAMȚ (SCHITUL).....	608
SF. SAVA-IAȘI (MĂNĂSTIREA).....	609
SĂLĂJANI SAU SĂLĂGEANI (MĂNĂSTIREA)	609
SÂNGEAP (MĂNĂSTIREA).....	609
SECU (MĂNĂSTIREA).....	610
SIHĂSTRIA SECULUI (MĂNĂSTIREA).....	611
SIHASTRU-TECUCI (SCHITUL)	611
SIHĂSTRIA PUTNEI (SCHITUL)	612
SLATINA (MĂNĂSTIREA).....	613
SOCOLA (MĂNĂSTIREA).....	615
SOVEJA (MĂNĂSTIREA).....	616
SF. SPIRIDON-IAȘI (MĂNĂSTIREA)	616
STAVNIC (SCHITUL).....	617
SUCEVIȚA (MĂNĂSTIREA)	617
SUCMEZEU (SCHITUL).....	622
TARCĂU (SCHITUL).....	622
TAZLĂU (MĂNĂSTIREA).....	623
TAZLĂUL SĂRAT (MĂNĂSTIREA).....	623
TÂRGU OCNA (MĂNĂSTIREA)	623
TOPOLIȚA (MĂNĂSTIREA)	623
TUDOR VLADIMIRESCU (MĂNĂSTIREA)	623
SF. TREI IERARHI (MĂNĂSTIREA).....	624
TRESTIANA (MĂNĂSTIREA).....	627
UNSA (SCHITUL).....	628
MĂNĂSTIREA DE PESTE VALE - NEAMȚ.....	628

VĂRATEC (MĂNĂSTIREA)	628
VĂRZĂREȘTI SAU URECHEȘTI VRANCEA (MĂNĂSTIREA).....	630
VÂNĂTORII PIETRII (SCHITUL)	630
VIZANTEA (MĂNĂSTIREA).....	631
VLĂDICENI-IAȘI (MĂNĂSTIREA)	631
SFINȚII VOIEVOZI-ROMAN (MĂNĂSTIREA)	631
VORONA (MĂNĂSTIREA).....	631
VORONEȚ (MĂNĂSTIREA).....	631
VOVIDENIA – NEAMȚ (SCHITUL).....	633
ZAGAVEI (SCHITUL)	634
ZOSIM (SCHITUL LUI).....	634
V.3. MONOGRAFII, STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN BASARABIA ȘI BUCOVINA DE NORD.....	635
BORISAUCA (MĂNĂSTIREA).....	635
CĂLUGĂRENI-USPENIA (MĂNĂSTIREA).....	635
CĂPRIANA (MĂNĂSTIREA).....	635
CERNĂUȚI (MĂNĂSTIREA).....	635
DOBRUȘA (MĂNĂSTIREA).....	636
FÂNTÂNA DOAMNEI (SCHITUL)	636
GÂRBOVĂȚ SAU HÂRBOVĂȚ (MĂNĂSTIREA).....	636
ISMAIL (MĂNĂSTIREA).....	636
JAPCA (MĂNĂSTIREA).....	636
NOUL NEAMȚ (MĂNĂSTIREA).....	637
RĂCIULA (MĂNĂSTIREA)	638
SURUCENI (MĂNĂSTIREA).....	638
TABĂRA (MĂNĂSTIREA).....	638
VEVERIȚA-CORNEȘTI (SCHITUL).....	638
V.4. MONOGRAFII, STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN TRANSILVANIA ȘI MARAMUREȘ.....	639
AFTEIA SAU CIORA (SCHITUL LUI SOFRONIE DE LA)	639
BLAJ - SF. TREIME (MĂNĂSTIREA).....	639
BRÂNCOVEANU SAU SÂMBĂTA DE SUS (MĂNĂSTIREA).....	639
BUCIUMI FĂGĂRAȘ (MĂNĂSTIREA)	641
CHEILE TURZII (MĂNĂSTIREA).....	641
BISERICA DIN DEAL – CLUJ	642
SF. ELISAVETA DIN CLUJ (MĂNĂSTIREA)	642
FELEAC (MĂNĂSTIREA).....	642
GEOAGIU (MĂNĂSTIREA).....	643
HODOC (MĂNĂSTIREA).....	643
IZBUC-BIHOR (MĂNĂSTIREA)	644
MOISEI (MĂNĂSTIREA)	644
MORLACA (MĂNĂSTIREA).....	644
MRACONIA (MĂNĂSTIREA)	644
PERI (MĂNĂSTIREA)	645
PETRID (MĂNĂSTIREA).....	645

PORCEȘTI (MĂNĂSTIREA)	645
PRISLOP SAU SILVAȘUL (MĂNĂSTIREA).....	646
RĂȘINARI (SCHITUL)	648
RÂMEȚ (MĂNĂSTIREA).....	648
ROHIA – SF. ANA (MĂNĂSTIREA)	649
SĂCELE SĂCĂDATE (MĂNĂSTIREA).....	650
SIBIEL (MĂNĂSTIREA)	650
TOPLIȚA ROMÂNĂ (MĂNĂSTIREA).....	650
TRESTIOARA (MĂNĂSTIREA)	650
VAD (MĂNĂSTIREA)	650

V.5. MONOGRAFII, STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE MĂNĂSTIRILE ȘI SCHITURILE DIN BANAT.....	651
BEZDIN (MĂNĂSTIREA)	651
CEBZA (MĂNĂSTIREA).....	651
GAI-ARAD (MĂNĂSTIREA)	652
HODOȘ-BODROG (MĂNĂSTIREA)	652
MĂNĂSTIREA MUREȘANEI SAU SF. IOAN BOTEZĂTORUL - CENAD.....	654
PARTOȘ (MĂNĂSTIREA).....	654
SĂRACA SAU ȘEMLIUG (MĂNĂSTIREA)	654
VALEA GADINOVEI (MĂNĂSTIREA)	655
VASIOVA (MĂNĂSTIREA).....	655
VOILOVIȚA (MĂNĂSTIREA) DIN BANATUL SĂRBESC.....	656

VI. MONOGRAFII, STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE CATEDRALE EPISCOPALE ȘI MITROPOLITANE.....	657
VI.1. MUNTENIA, OLTENIA ȘI DOBROGEA.....	657
VECHEA ȘI NOUA CATEDRALĂ PATRIARHALĂ.....	657
CATEDRALA MITROPOLIEI DIN TÂRGOVIȘTEI.....	661
BISERICA DOMNEASCĂ DE LA CURTEA DE ARGHEȘ.....	663
CATEDRALA EPISCOPIEI BUZĂULUI	664
CATEDRALA DIN CORABIA.....	664
CATEDRALA DIN GALAȚI.....	664
CATEDRALA DIN BRĂILA.....	665
CATEDRALA DIN CONSTANȚA	665
CATEDRALA DIN TULCEA.....	665
VI.2. MOLDOVA.....	666
CATEDRALA MITROPOLITANĂ DIN IAȘI	666
MITROPOLIA VECHĂ – SF. GHEORGHE DIN IAȘI	670
CATEDRALA EPISCOPALĂ A ROMANULUI.....	670
CATEDRALA EPISCOPALĂ A HUȘILOR.....	670
SF. NICOLAE RĂDĂUȚI (MĂNĂSTIREA)	672
CATEDRALA SF. IOAN DIN VASLUI.....	675
VI.3 BASARABIA ȘI BUCOVINA.....	675
REȘEDIȚA MITROPOLITANĂ DIN CERNĂUȚI.....	675
CATEDRALA DIN BĂLȚI.....	677
VI.4. TRANSILVANIA ȘI MARAMUREȘ.....	677

CATEDRALA DIN SIBIU	677
CATEDRALA DIN CLUJ	677
CATEDRALA DIN TÂRGU-MUREȘ	678
CATEDRALA DIN ORADEA	678
CATEDRALA DIN SF. GHEORGHE	678
VI.5. BANAT	679
CATEDRALA DIN TIMIȘOARA	679
CATEDRALA DIN ARAD	679
CATEDRALA DIN CARANSEBEȘ	680
ABREVIERI	681
CUPRINS	682

